QVARTVM VOLVMEN.

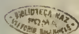
ARISTOTELIS STAGIRITÆ DE PHYSICO AVDITV LIBRI OCTO,

CVM

AVERROIS CORDVBENSIS

VARIIS IN EOSDEM COMMENTARIIS.

Quæ omnia, vel nuperrime translata esse, vel ex antiquis, ac doctissimorum virorum codicibus ad maximum candorem redacta, versa pagina declarat.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS .M D L.

IN HOC QVARTO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

Præfationem autem legens hæc omnia copiosius intelliges.

INDEX SVMMARVM AC CAPITVM LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summæ ac Capita Primi libri de Physico auditu.

Summæ ac Capita Secundi libri de Physico auditu.

Summæ ac Capita Tertij libri de Physico auditu.

Summæ ac Capita Quarti libri de Physico auditu.

Summæ

Summæ ac Capita Quinti libri de Physico auditu.

Summæ ac Capita Sexti libri de Physico auditu.

Summæ ac Capita libri Septimi de Physico auditu.

Summæ ac Capita Octaui libri de Physico auditu.

Finis.

ACVTISSIMI INTERPRETIS AVERROIS CORDVBENSIS

IN LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS PROOEMIVM,

Duplici illustratum translatione, antiqua scilicet castigata, & aucta, necnon Iacob Mantini Hebræi, uiri doctissimi nunc primum in lucem ædita.

ANTIQVA TRANSLATIO.

INtentio mea in hoc sermone est glossare librũ Arist. qui dicitur auditus naturalis: quia à nullo expositorũ ædita est glossa cõpleta super singulis verborum Aristo. nec ab Alexandro verborũ explanatio cognita est, nisi sup partem primi, & sup secundum, quartum, quintum, sextum, & septimum: & quod habetur super partem octaui non est Alexandri.

Primum vero secundum vsum glossatorum, dicentium in principio libri octo capitula, scilicet Intentionẽ libri, Vtilitatem, Ordinẽ, Diuisionem, Proportionem, Viam doctrinę, Nomen libri, Nomen authoris, dicã & ego: licet plura ex istis possint intelligi ex procemio libri: sicut in subsequentibus ostendemus.

Vide I com. 4. primi phy si. in fine.

Intentio sciẽ naturalis.

Dico itaq; q intentio scientiæ naturalis in summa, cuius iste liber est pars, est cognoscere causas specierũ sensibilium, & causas eorum, quæ sunt in eis, accidentium: quia subiectum istius artis non sunt nisi res sensibiles, [a] quæ transmutantur de se, idest secundum quòd habent de se principium motus, & quietis.

[b] Et intentio huius libri est cognoscere de istis causas cões oĩbus rebus naturalib9, s. Materiã, Formã, Finẽ, & Efficiẽtem, & cognoscere causas primas, secũdũ q est possibile sciri in hac scientia, sicut materiã primã, & mouens primũ: forma autẽ prima, & finis primus [c] à Metaphysico cõsyderanẽ: & consyderatio in consequentibus [d] cõibus omnibus rebus naturalibus, sicut loco [e] & tpe, & his similibus est inquisitio naturalis.

Vtilitas eius est pars vtilitatis scientiæ speculatiuę. & declaratum est in sciẽtia cõsyderante in operationibus voluntarijs q esse hominis secundũ vltimam pfectionem ipsius, [f] & substãtia eius pfecta est ipsum esse perfectum per scientiã speculatiuam: & ista dispositio est sibi fœlicitas, & sempiterna vita. Et in hac sciã manifestum est quod prædicatio nominis hominis pfecti à scientia speculatiua, & non perfecti, siue non habẽtis aptitudinem q perfici possit est æquiuoca: sicut nomen hominis, quod pdicatur de homine viuo, et de homine mortuo: siue prædicatio hominis de rationali, & lapideo.

[g] Et cum hoc consequiẽ cognitionẽ scientiæ speculatiuæ scientia de moralitate virtuosa. quoniam scientes istam scientiam, cum erunt secundum ordinem naturalem, oportet eos de necessitate esse virtuosos in omnibus spẽbus virtutũ moraliũ, quæ sunt Iustitia, Temperãtia, Fortitudo, Magnanimitas, Liberalitas, Veritas, Fiducia, Mãsuetudo, & aliæ de virtutibus hoĩum.

Et declarauit Alexander in procemio huius libri quõ sequaẽ scientia harum virtutum ad scientiã specu-

a a. l. subiectum dico, secũdũ qđ trãsmutãẽ de se.
b Idẽ in cõ. 4. primi physico.
c a. l. vltima Forma prĩa, primus finis a Metaphysico cõsyderantur. Idẽ. 5. Meta. c. 5. & 12. c. 6.
d a. l. accidẽtibus.
e a. l. addis & vacuo.
Vtilitas.
f a. l. et subã eius ẽ perfectio p sciam. Ex hoc vẽ com. ponere fœlicitatẽ in scientijs speculatiuis. sed vide opposi. tũ. 5. de aĩa cõ. 36. vide con. Zim.
g Vid. p hoc primu coe. cõ. 2. in fine.

MANTINI TRANSLATIO.

HVius libri propositum est exponere librũ de physico auditu: cũ nulla adhuc integra expositio alicuius expositoris ad literã visa nobis fuerit. quod vero hucusq; vidimus ex Alexandri expositione fuit aliquid in primum, secũdum, & quartum, quintũ, sextum, atq; septimũ librum: immo quædam pars in sextum librum non sunt verba Alexandri.

Consentaneum tñesse videẽ vt præponamus quædam, quæ solent ipsi expositores in initio suorũ librorum præfari: quæ quidem summatim sunt octo. Primum est propositum libri: Secundum eius vsus: Tertium ordo ipsius: Quartum eius partes: Quintum eius ratio ex proportione: Sextum est modus doctrinæ: Septimum qd nomen libri significet: Octauũ quis eũ ędiderit: & si maior pars horũ sint virtute in p̃fatione ipsius libri: vt nos exponemus, cum illuc puenerimus.

Dicamus itaq; ppositum ipsius scientiæ naturalis in vniuersum, cuius iste liber est vna pars, esse scire causas specierũ sensibilium, & causas accidentium, in eis existentiũ: qm̃ subiectum, de quo hæc ars consyderat, sunt res sensu cognitæ, quæ sunt ex se transmutabiles: nempè quæ hñt in se principiũ motus, & quietis.

Propositum vero huius libri est scire causas cões cunctis rebus naturalibus, quæ sunt Materia, Forma, Agens, atq; Finis, notificareq; huius rei primas causas, vt pñt in hac scientia notificari, vt est ipsa materia pria, & primus motor: de prima vero forma, ac primo fine ad pfessorem sciẽtiæ Diuinæ cõsyderare spectat: necnõ tractare de cõsequẽtibus cõibus cunctis rebus naturalibus, vt est tps, locus, & reliqua his similia.

Vsus aũt eius est pars iuuamẽti ipsius scientię speculatiuæ. in scientia aũt volũtaria, quæ, s. tractat de actionibus voluntarijs, iam fuit oñsum qđ id, quod ducit hoĩem ad suam vltimã perfectionem, & integrã essentiã, est vt pfecte obtineat scientias contẽplatiuas. Qđ aũt hoc sit hoĩs vltima fœlicitas, & vita perpetua per hãc sciam satis apparet, cũ nomen hoĩs, quod dr̃ de eo, qui est in sciẽtijs speculatiuis cõsumatior, & de eo, qui nõ est in eis pfectus, aut nõ est habilis vt in eis perficiatur, profecto ęquiuoce dicatur de ipsis: quemadmodũ quoq; dicitur homo de viuente, & de mortuo: & vt dicitur etiam de homine rationali, & picto in lapide.

Adde ẽt q ad cognitionẽ sciarum speculatiuarũ sequunẽ p̃stãtissimi, ac nobilissimi affect9, vel mores. nã qui has pfitenẽ scias, sñm nãlem cõsuetudinẽ se hẽant, pfecto oportet vt reddãẽ pbi in oĩ genere virtutũ moraliũ nobiliũ, quę sunt Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Magnitudo aĩ, ac Liberalitas, et Veritas, et Fides, atq; Humilitas, et reliquę virtutes morales humanę.

Alexãder vero in sua p̃fatione huius libri pbat quo pacto sit necessariũ vt ex cognitione sciarũ contẽpla-

ANTIQVA TRANSLATIO.

latiuam. quia, cum nouerit sapiens paruitatem vitæ suæ, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & ꝙ proportio suæ vitæ ad tempus sempiternum est sicut punctū ad lineam, vel sicut minimum finitorum ad infinitum, non procurabit propriam vitam, & tunc erit fortis ex necessitate. & similiter, cum nouerit sapiens quòd mors est ex necessitate materiæ, & proprie cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit quòd à perfectione expolietur, tunc non est mirum, si aliquando eligit mortem præ vita: sicut fecit Socrates cum Atheniensibus: quamuis opinetur de Socrate, quòd non fuerint ei declaratæ viæ disciplinæ communes, & propriæ: quia voluit ambulare in via propria cum populo.

Oppositum huius vt vel le philosophus 3. Ethico. c. 3. vide 90n. Zim.

Et similiter, cū sciuerit ꝙ perfectionem habere non pōt, erit ei mors præeligenda super vitam. & manifestum est, cum dubitauerit sapiens se non esse perfectū, * quòd eius tristitia non erit, nisi propter defici hanc perfectionem ab ipso.

Vide primo Meta. t. c. 5.

* a. l. q. eius audana non erit, nisi i acquirēdo hāc pfectionem.

Iterum oportet sapiētes esse iustos, & temperantes. Iusti: cum sciuerint naturam iustitiæ existentē in substantia rerum, tunc amant similari illi naturæ, & acquirere illam formam.

Temperantes: cum sciuerint indignitatem voluptatum, qa non sunt de dispositionibus necessarijs in esse hoīum, nedum de pfectionibus ipsorum, sed sunt consequentia ex necessitate materiæ, de seipsis ejcient voluptates omnino, & erunt tēperantes, & mansueti, & manutenebunt leges diuinas, & imitabuntur ordines naturales.

Et manifestum est ꝙ debēt esse Liberales, cū sciant essentiæ pecuniæ vilitatem, & quod studiositas in ea est vnum de desyderijs præter naturam.

Similiter debent esse Magnanimi, & amantes veritatem in operationibus, & dictionibus ipsorum, cum alijs consequentibus eis ex virtute humana.

Dubium. Si autem dicatur quod esse non testatur super hoc, quia plures, qui gloriantur in his scientijs hoc tempore, non sunt tales.

Solutio. Dicatur qd̄ hoc accidit eis propter dispositionem innaturalem, quæ eos ad talem consensum deduxit: & ista dispositio est declarata exercitantibus in disciplina practicæ.

Et signum super hoc, quod accidit eis extra naturā, est ꝙ inuenimus Alexā. & alios, dicentes ꝙ sapientes virtuosi fuerunt in tempore suo.* &, cum aliquis perscrutatus fuerit de hac dispositione, inueniet nullam aliam huius rei causam esse, nisi quod illa perfectio, cui subijciuntur assuetudine hominum, in qua nutriebantur, valde est remota ab hac perfectione. sed nō solum hoc accidit eis, sed etiam quod ex cōsuetudine, in qua nutriebātur, credunt ꝙ hæc pfectio est valde vilis: & hoc non accidit eis ex lege, sed ex corrūpentibus eam.

* a. l. sapientes ṗo ipis huius, quia a cōitate genti viles habent, & principes existimant qd̄ nō sunt digni regere ciuitatē, nec digni sunt esse corū secretarij, et pximi: sapiētes esse existimāt ꝙ hæc vilitas ex scia accidens eis: & pp hoc declinant naturaliter a scia dispōne opinionis istius: & declinant vl̄r ad voluptates. & hæc dispositio pluries

Accidit igit̄ istis hominibus, cum incipiunt speculari illum modum perfectionis, cui subiecti erant, sed cū desperauerunt peruenire ad hanc perfectionem, & viderunt omnes homines cōtemnere eam, & credere ꝙ expectantes eam non debēt esse pars ciuitatis: aut credunt cum hoc ꝙ omnia dicta de hac perfectione forte sunt similia dictis de illa prima perfectione, quam expulerunt, scilicet illam, in qua nutriebant̄: & tales sunt plures istius temporis, scilicet illi, qui modice speculationem attingunt: tunc omninò declinabunt ad appetitus, & accedit eis dispositio innaturalis, adeo ꝙ non dicentur esse pars ciuitatis omnino: qm̄ cum eis nō potest fieri cōtractus ciuilis, neq; amicitia humana, neq;

vtilitas

MANTINI TRANSLATIO.

tiuarū sequant̄ huiuscemodi virtutes. nā cum sapiens norit breuitatem suæ vitæ in relatione ad p̄sens esse assiduū, ac ad motum continuū, & ꝙ eadem est ratio vitæ eius ad ipsum tp̄s ęternū, quæ est ipsius puncti ad lineā, & vt verbo dicā imp̄fectissimarū rer̄ finitarū ad eas, q̄ fine carēt, is inq̄ maxīa vtet̄ solertia vt viuat, & sic efficiet̄ oīno fortis. cumq; nouerit insup ꝙ mors ꝓueniens ex necessitate materię, p̄sertim cū fuerit adeptus humanā p̄fectionē, tūc nō timebit mortē: imo hoc tm̄ pterefacit eū, nempe ꝙ caret sua p̄fectione: quā, cū adipiscit̄, nihil ꝓhibet quin aliqñ existimet p̄eligendā esse ei mortē vita: vt Socrates se gessit cū Atheniensibus: licet posset quis opinari ꝙ Socrates erat expers viarū doctrinæ, tum cōium, tum ꝓpriarū: nā studebat ꝓfiteri ea, q̄ sunt ꝓpria vulgo. Adhęc, cū sapiēs ipse norit quoq; se esse priuatū p̄fectione, tunc nihil interest siue viuat, siue moriat̄: imo p̄ligenda est ei mors. notū aūt est ꝙ, cū ipse moleste ferat se carere huiuscemodi perfectiōe, tūc nullus alius erit finis suę fortitudinis, q̄ quærere huiuscemodi p̄fectionē. Neminē p̄terea latet ꝙ ꝓfessores huius scię debēt esse iusti, ac tēperati. Iusti qdem: qa, cum cognouerint naturā æqtatis, quæ in substantia entiū reperit̄, quærent assimilari illi naturæ, & sequent̄ illam formā. Temperati vero: qm̄, cum nouerint imp̄fectionem ipsarū cupiditatum voluptuosarum, easq; nō esse necessarias ad hoīs ppetuitatem, lōgeq; minus ad ipsas p̄fectiones, immo esse res, quæ sequunt̄ ex necessitate naturę, ipsius materiæ, tunc ꝓcul eas proijcient, atq; depellent, maximoq; eas odio, & abominatione ꝓsequent̄. & sic efficient̄ tēperati, amplectētes diuinas leges, sequētesq; naturalia instituta.

Constatq; eos reddi meliores, ac Liberaliores alijs, cum despiciant pecuniarum quæstum, cognoscantq; eius ignobilitatem, & ꝙ vti solertia ad eum acqrendū est quid egrediens limites naturæ. Constatq; insup eos esse Magnanimos, diligētes veritatem in suis verbis, & actionibus, & in reliquis alijs ꝓbitatibus, & virtutibus humanis, quæ natura debent̄ eis. At, si quisquam dixerit hoc dictū nō correspōdere veritati: qm̄ nos videmus his nr̄is tp̄ibus oppositum huius in his, qui se iactant obtinere hm̄ōi scientias. Ad hoc scire debes ꝙ hoc contingit pp quendam affectum non naturalē, qui induxit eos ad huiuscemodi delibaertionē: qui qdem est notus illi, qui fuerit tantisper exercitatus in scientia practica, seu actiua, atq; de ea fuerit perscrutatus. Qd̄ aūt hoc, qd̄ accidit eis, sit res nō naturalis, indiciū est id, qd̄ Alexander, atq; alij dicūt, nēpe sapiētes esse viros ꝓbos, virtutibusq; p̄ditos: qa ętate sua erat hoc sapiētibus cōsuetū. qd̄, si hoc diligēter inuestigaueris, nihil ꝓfecto aliud īuenies, nisi ꝙ illa p̄fectio legū, cui à pueris, atq; ab ipsa cōsuetudine sunt inclinati, est de se remota ab hac p̄fectione. neq; hoc tm̄ eis accidit: sed sunt opinati ex ipsa educatione qd̄ hæc dignitas, & p̄fectio sit vilissima, & imp̄fecta, ac eius quoq; ꝓfessores sunt imp̄fecti: hoc aūt accidit eis nō pp legē, sed pp eos, q eā vituperāt, & accusant. Huic igit̄ generi hoīum cōtingit, cū aggrediunt̄ ipsam speculationē, vt vituperēt illud genus p̄fectionis, cui erant inclinati. sed, cū ipsi remaneant in ea re, in qua fuerunt educati, nēpe par̄ sunt ꝓni illi p̄fectioni: et putāt se imp̄fectos esse, ppterea qa hoīes vituperāt eos, et ipsos nō eē dignos, vt ciuiles vocent̄, existimant, neq; dignos eē, vt inter minimos eor̄ vnus ipsor̄ connumeret̄, vt cū eis associet̄. &, cū nō sperēt amplius attingere huiuscemodi p̄fectionē, opinant̄ ꝙ id, qd̄ dr̄ de hac, non sit absimile ei, qd̄ dicebat̄ de illa prīa p̄fectione, quā expulerūt, posteaq̄ erant in ea educati. & hoc fit vt plurimū nr̄o tp̄e: v3 ꝙ plures eorū tradūt se hoc tp̄e arti logicæ, qui

tantum

ANTIQVA TRANSLATIO.

dialecticis accidit. ergo secundũ naturã sequuntur eos virtutes, & secundum accñs sequũtur eos vitia pp societatẽ hoium tẽporis huius.

vtilitas alterius, sed omnes actiones eorũ sunt ad seipsos: & ideo philosophia in hoc abhorret. & iam exiuimus à nostra intentione, ad quam reuertimur.

Ordo. Idẽ ꝑo Meta. c.1. & c.4. ca. com.25.

Ordo autem huius libri est q; iste liber est primus librorum positorum ab Arist. in sciẽtia naturali. q̃a res naturales diuiduntur ad diuersas naturas: &, cum diuersantur in eo, quod est proprium vnicuiq; eorum, communicant tamen in rebus communibus existentibus in eis. & propter hoc diuiditur consyderatio huius artis in duas partes. Prima est consyderatio in rebus communibus omnibus rebus naturalibus: Secunda est consyderatio in rebus proprijs vnicuiq; generi naturarum diuersarum. & ista pars secunda diuiditur secundum numerum diuersorum generum. & propter hoc fuerunt libri positi in hac arte plures, sicut accidit in Logica, & alijs artibus speculatiuis.

Idẽ ꝑio physi. c.4. & clarius. 57. & 2. de aĩa primo & c.34.

Causæ autem, quare pars communis est prior partibus proprijs, sunt tres in his artibus. Prima est qđ cõmune est notius naturaliter proprio apud nos: Secũda quòd idem in disciplina non erit pluries iteratum: Tertia quòd propositiones vsitatæ in hac sciẽtia erunt primæ, & propriæ. verbi gratia, qui demonstrat in triangulo angulos esse æquales duobus rectis demonstrat hoc per propositiones primas: qui autem demonstrat hoc in triangulo diuersorum laterum, vel æqualium laterum, tunc propositiones, quibus vtitur, non erunt primæ. similiter qui demonstrat essentiam primæ materiæ homini, vel aĩali, vel alijs rebus particularibus. propter hoc oportet ꝓponere partẽ cõem, ꝓpriæ, sicut librum Priorum, & librum Perihermenias ante Posteriora, & Dialecticam, & alias.

Diuisio.

Diuisiones autem huius libri sunt octo sermones: et quilibet sermo partitur in partes maiores, & minores, & maiores in minores partiuntur. & nos narrabimus istas partes in procemio cuiuslibet sermonis.

Proportio.

Proportio eius omnibus scientijs speculatiuis, scilicet comparatio scientiæ naturalis est secundum ꝓportionem partis ad totum. quia scientiæ speculatiuę sunt duobus modis: † {vnus est ꝓpter exercitiũ, sicut Mathematica: } alius propter ꝑfectionẽ, propter quam ipsum exercitium est: & est scientia Naturalis, & Diuina.

A.l. vnus innat pp tiõẽ ad exercitiũ, & sunt Mathematicæ sciẽtiæ. Vide.2.cœ. c.35.

Proportio autem istius libri ad sciẽtiam naturalem est sicut proportio elementorum rei ad rem: quia iste liber comprehendit res, quæ sunt principia, & radices vniuersales illorum, de quibus vult alloqui naturalis.

Via doctrinæ huius libri sunt species doctrinæ vsitatę in hac scientia: & sunt modi omnium disciplinarũ, scilicet signi, & demonstratio causæ, & demonstratio simpliciter: quamuis signum, & causa sint plus vsitata in hac scientia; & aliquando est vsitata demonstratio simpliciter.

Et materies

MANTINI TRANSLATIO.

tñ sunt ad voluptates inclinati: ac accidit eis res maxime ꝑternaturalis ita, vt non sint digni esse pars Reip. vllo pacto: quia nulla actio ciuilis omnino vere procedit ab eis: neq; vlla humana amicitia, nullaq; vtilitas alteri ab eis prouenit: sed eorũ actiones oẽs videntur esse probę in animo eorũ. hinc fit vt hac tempestate nostra ij, qui scientiam ꝓfitent, sint in opprobrium, & maximo vitio affecti iudicentur. sed iam reuertẽdum est ad id, vnde digressi sumus. Quod vero ad ordinẽ libri attinet, is q̃dẽ liber est primus librorũ ab Aristotele positorum, qui in sciẽtia naturali legunt. qm̃, cum res naturales diuidant in varias naturas, quæ q̃dem naturæ, licet differant inter se per ea, quæ sunt propria vnicuiq; earum, tñ adhuc communicant inter se in rebus vniuersalibus, quas obtinent. Ideo oportet vt primo diuidat consideratio huius artis in duas partes. in Prima cõsyderat de his rebus vniuersalibus cũctis rebus naturalibus: in Secũda verò tractat de rebus ꝓprijs vnicuiq; generi naturarũ diuersarũ, & hæc pars adhuc secunda diuidit in numerum generum diuersorum. & ob hanc causam in hac arte reperiunt plures libri positi, q̃bus accidit veluti id, qđ accidit arti Logicę, et alijs artibus. Verum pars cõis in his artibus antepoinit in hac doctrina partibus proprijs pp tres causas. Prima est, quia cõe notius est natura apud nos, q̃ proprium: Secunda, ne in ipsa doctrina accidit repetitio: nempe vt eadem res cõis pluries repetat: Tertia, vt propositiones, quæ fiunt circa hoc, sint primæ, atq; propriæ. vt, exempli gr̃a, qui demonstrat triangulum simpliciter habere angulos æquales duobus rectis, iš profecto vtetur demonstratione, quæ constat ex ꝓpositionibus primis: sed qui demonstrat hoc de inæquilatero, vel æquilatero triãgulo, tunc ꝓpositiones eius non erunt oĩno primæ. pari q̃q; ratione si quis demonstrat homine, vel animal, vel aliquod aliud particulariũ obtinere primam materiã. his vtiq; rebus oportet vt pars cõis, & vniuersalis ꝑcedat proprias, & particulares, vt ꝑcedit liber Priorum, & liber Perihermenias librum Posteriorũ, & librum Topicorum, & reliquos quinq; libros. Partes vero eius sunt octo, quę i octo libris positę sunt: & q̃libet liber diuidit in magnas partes: & illæ magnæ in minores: & q̃nq; minores in exiguores: & q̃nq; non diuiduntur primę partes: & quandoq; desinet diuisio in plures q̃ tres partes: & hoc totũ iuxta naturam rei, de qua tractat. & q̃nq; aliquæ res exposcunt vt ingrediant suas diuisiones propter ordinem doctrinæ: quas q̃dem partes nos enumerabimus in ꝑfatione vniuscuiusq; libri. Ratio vero eius, seu proportio, s. scientiæ naturalis ad reliquas sciẽtias speculatiuas, est ratio partis ad totum. quia duplex est genus sciẽtiarũ speculatiuarũ: vnũ est, qđ vt plurimũ ponit ad vsum, & sunt ipsę sciæ Mathematicæ: alterũ vero, qđ inter ipsas perfectiones cõnumerat ob quas, s. fit ipse vsus: quę, et q̃dem est ipsa scientia Naturalis, & Diuina. At rõ huius libri ad ipsam naturalẽ sciam est ratio, vel ꝓportio elementorũ rei ad ipsam rem: nã hic liber cõtinet ea, quæ se hñt veluti principia, & vniuersales radices ad ea, quæ professor huius sciẽtiæ vult tractare. Modus aũt doctrinæ, qui in eo fit, est ex generibus doctrinæ, quæ in hac scientia fieri solent: qui quidem sunt modi oĩum doctrinarum trium generum demonstrationũ, nempe signorũ, seu demonstrationũ quod est, & demonstrationũ pp quid, necnõ demonstrationũ absolutarum, vel simpliciter: licet in hac arte maior pars demonstrationũ, quæ in ea fiũt, sint demõstrationes qđ est, & pp quid: raro enim fiunt in ea demonstrationes absolutæ: contra id, qđ fit in ipsis Mathematicis, in q̃bus s. fiunt vt plurimũ demonstratio-

ANTIQVA TRANSLATIO.

a. l. Et maneries disciplię diuisiõis & definitionis, & enthymemans, & exempli, & inductionis: qa usu istorũ quinq; unẽ ars.

Et maneries disciplinæ, quæ fit in definitione diuisionis, & inductiõis, & exempli: quia vnoquoq; istorum trium vtitur ars[a] demonstratiua secundum modum datũ in Posterioribus: sed[a] vsus, quo vtitur exẽplo, & inductione, est alius ab vsu, quo vtitur Rhetorica, & Dialectica.

a Quomodo differat inductio dialectica, & demonstratiua. vide. 2. priorũ c. 23. & in. 8. phy. c. 33.

Nomen huius libri est auditus naturalis, siue sermo naturalis: sed, cum acciderit sermoni q; audiatur, mutatum est loco sermonis auditus, ſm trãſumptionẽ, & alternationem, propter delectationem, & extraneitatẽ existentem in verbis mutatis, secundum quod declaratum est in Rhetoricis. & appropriatur hoc nomine, quamuis sit commune toti hinc arti: quia iste liber est principium, & radix totius istius artis. & vocatur pars nomine totius: quia est in potẽtia omnes partes: sicut elementũ est in potentia omnia generata ex eo.

Nomen authoris.

Cõsimile. 5. cæ. cõ. 68.

Nomen authoris est Aristoteles, filius Nichomachi, sapientissimus Græcorum, qui composuit alios libros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & ipse inuenit, & compleuit has tres artes.

Inuenit, quia quicquid inuenitur scriptum ab antiquis in hac sciẽtia non est dignum, quòd sit pars huius artis, nec ambiguitas etiam, nedũ q; principia essent.

qui idest certe. uel sed
hec idest ulterius uel preterea

Compleuit, quia nullus eorũ, qui secuti sunt eum vsq; ad hoc tempus, quod est mille et quingentorum annorum, nihil addidit, nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis.

Laudes Aristo. vide. 2. cæli. c. 1. & primo de generatione. c. 38. & 3. mete. vltimo in expõne media, & 3. de aĩa. c. 4. & 12. meta. c. 14.

Et talem virtutem esse in indiuiduo vno miraculosum, & extraneũ existit. & hæc dispositio, cum in vno homine reperit̃, dignus est esse diuinus magis, quàm humanus.

Et quoniam nos compleuimus capitula præcedentia ad hunc librum, & compendiosè exposuimus illi, qui vult intelligere verba libri huius, ad exponenda verba libri iam transire debemus.

phy. 23. Mã est [illegible] formam
Ideo ait Auerro.
aĩe 53. Mẽbra leonis nõ differũt a mẽbris [illegible] nisi q2 aĩa differt ab aĩa

MANTINI TRANSLATIO.

nes simpliciter, & absolutæ. Vtitur insup eo modo doctrinæ, qui fit per definitionem, & eo, qui per diuisionẽ, & eo, q per enthymema, et eo, qui per inductionem, & eo, qui p exemplum. his etenim quinq; modis oĩbus vtunt̃ ipsæ artes demonstratiuæ, eo pacto, quo in libro Posterioꝶ traditum fuit. sed hę alio modo vtũtur exẽplo, & inductione, q̃ vtat̃ ars Dialectica, & ars Rhetorica: vtit̃ enim ars Dialectica inductione, & ars Rhetorica exemplo. Quid aũt nomen eius significet, intelligit q̇dem ipse per auscultationem physicã, orationem physicam: sed, cum contingat orõnem fieri per auscultationem, ideo vsus est vocabulo auscultationis, vice orationis, per modũ metaphoræ, & transmutationis, pp cõsonantiam, & dissonãtiam, quæ fieri solet in primis dictionibus, vt in libro Rhetoricorũ explicatum fuit. at indidit ei hoc pprium nomen, licet sit cõis toti huic arti: quia hic liber est fundamentũ, & principalis radix huius artis: ideo pars vocat̃ nomine totius: quia virtute est oẽs partes: quemadmodũ elementũ est virtute oẽs res, quæ ex ipso oriuntur.

Author vero huius libri est Aristoteles, filius Nichomachi, manifestissimæ sciẽtię apud græcos, notus, qui fuit quoq; author reliquoꝶ libroꝶ, qui in hac arte habent̃, ac eorum, qui in arte Logica reperiuntur, nec non tractatuum, qui in scientia Diuina inueniũtur. ipseq; fuit inuentor harũ trium artium, nempè artis Logicæ, & scientiæ Diuinę, ac Naturalis scientiæ, easq; ipse pfecit. Qđ aũt ipse eas adinuenerit patet. quia, si q̇d fuit dictum de his rebus ab aliquo alio p̃ter ipm, nõ debet recipi pro aliquo principio harum artiũ, neq; pro aliqua parte: imo, si quid reperit̃ ab alijs dictum de hoc, nõ debet pro dubio pduci in his artibus, lõgeq; minus dignum est vt recipiat̃ pro principio earum. & hoc satis patet in suis libris, vbi facit verba de ipsis, pponendo eoꝶ verba in his tribus: necnõ ex libris, qui nunc reperiunt̃ ei ascripti, licet sint admodum pauci, maximè cõstat. nã postq̃ notuere libri huius viri, libri prędecessorum eius fuerunt abnegati, & aboliti. Inter libros verò, qui fuerunt ante ipsum ęditi in his rebus p viã doctrinæ, pximiores sunt libri Platonis: & si pauca admodũ sint ea, quæ in eis cõtinent̃, in relatione ad illa, quę in libris huius sapiẽtis cõtinent̃: quę ẽt sunt pauciora in vna scientia, q̃ in alia. Quòd aũt ipse perfecerit ipsos satis cõstat: cum nullus posteriorum eius vsq; ad p̃sens tempus, q; sunt ferè mille & quingenti anni, potuit quicq̃ addere his, quæ ipse tractauit: neq; aliqd impugnare, quod sit alicuius momenti, vel cõsyderationis. Inueniri autẽ hoc in vnico indiuiduo est alienum, ac maximè miraculum. Hæc autem, cum reperiuntur in aliquo viro, debent potius ascribi diuino statui, q̃ humano: & ideo antiqui vocabant eum diuinum. Et posteaq̃ fuerunt q̃ breuiter expositæ hæ octo intentiones, quæ sunt veluti præludia illi, qui desyderat intelligere id, quod ipse dicit in hoc suo libro, consentaneum est aggredi expositionem vniuscuiusq; librorum eius. In hoc primo libro physicę auscultationis primum eius propositum est inuestigare quid sit prima causa materialis, cõmunis cunctis entibus naturalibus: & cõtinet tres summas.

In Prima summa agitur de rebus, quibus præfatus est hunc suum librum. In Secũda tractat̃ de opinionibus antiquorũ, quas habebãt de hoc principio, earumq; destructionibus. In Tertia ponit opinionẽ suam de hoc principio. Prima summa cõtinet tria capita. In Primo capite ponitur ppositũ huius sciẽtiæ. In Secundo de generibus demonstrationum, quæ in hoc libro fiunt, agitur. In Tertio de modo ordinis doctrinæ, quo procedit in hoc libro, & in sequentibus.

Aristotelis

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS DE PHYSICO AVDITV LIBER PRIMVS,

cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

Summa Prima, ea continens, quæ ut libri exordium se habent.

Caput Primum huius scientiæ propositum declarans.

QVoniam cognoscere, ac scire cōtingit circa omnes methodos, quarum sunt principia, aut causæ, aut elemēta, ex horum cognitiōe: tūc enim putamus cognoscere vnumquodq;, cum causas primas cognouerimus, & principia prima, & vsq; ad elementa: manifestum est q & ea, quæ sunt circa principia scientiæ, quæ de natura est, primū determinare tentandum.

QVoniam dispositio certitudinis, & scientiæ in omnibus vijs, habentibus principia, aut causas, aut elemēta, non acquiritur nisi ex cognitione istorum: credimus enim in vnaquaq; rerū ipsam scire, cum sciuerimus causas eius simplices, & prima principia eius, donec perueniamus ad elementa eius: manifestum est q in scientia naturali etiam oportet primo quærere determinationem principiorum eius.

IN cœpit hunc librum à causa, propter quam fuit consyderatio huius scientiæ in cognitione causarū rerum naturalium, & dixit Quoniam dispositio. i. quia declaratum est in posterioribus q dispositio scientiæ certæ in omnibus artibus demōstratiuis, cōsyderantibus de rebus habentibus causas, vel vnā quatuor causarū, aut plures vna, aut oēs, non acquiritur nisi ex cognitione causarū. Et non intendebat per sciētiā, & certitudinē synonyma: [a] qm̄ nomina synonyma non vsitanī in scientia, & doctrina demonstratiua: sed intēdebat dispōnem scientię certę: scientia. n. certa est scientia perfecta. [b] Scientia enim alia est perfecta, & est illa, quę est per causam, alia est imperfecta, & est illa, quæ est sine causa. Et intendebat per vias artes speculatiuas, quæ dicunī viç: quia cōsyderans in eis vadit ex determinatis rebus ad res īdeterminatas per res determinatas. Et dixit habentibus principia, aut causas, aut elemēta, quia artium speculatiuarū, aut suarū partium sunt q̄dam, quę cōsyderant de rebus simplicibus carentibus principijs: & hęc est dispositio scię cōsyderātis de ꝓprijs pricipijs, et primis cuiuslibet artis, vel entis. Et dixit principia, aut causas, aut elementa, ꝓpter diuersitatē modorū quatuor causarum. & intendebat per principia in hoc loco causas agētes, & mouētes, et per causas fines, & ꝑ elementa causas, quæ sunt partes rei, s. materiā, & formam, et vtitur hoc noīe principium proprie, & simil'r hoc nomine causa, quia sunt noīa synonyma, cū vsitētur cōiter. & sic, vt mihi videtur, exposuit Alex. Et intendebat Arist. per hunc sermonem docere q non oēs artes cōsyderant de oībus causis, sed quædā cōsyderant de causa formali tantum, s. Mathematicę, & quædam de tribus causis, s. efficiente, formali, et fine, & est scientia Diuina, et quędam de quatuor causis, & est sciētia Naturalis. et, quia hoc nō fuit manifestum in hoc loco, induxit sermonē in formā dubitationis, & d. habētibus principia, aut causas, aut elemēta. i. qm̄ idem sequit', si ponatur q illæ res habeant principia agentia, aut finalia, aut elementaria, aut oīa. & impossibile est vt hæc cōiunctio, aut, sit sicut copulata: nam dispositio certæ sciētię inuenitur in rebus habentibus causas quasdam per scientiā illarum causarū, sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et, cū posuit hāc ꝓpositionem, induxit testimoniū ad verificandum illam, q ferè induxit in posterioribus Analyticis, & d. credimus. n. in vnaquaq; rerū, &c. i. & signum eius, qd̄ diximus, q dispositio scientię certę de aliquo non acquirit' nisi ex cognitione causæ eius: qm̄ omnis, qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc nisi qm̄ sciuit illud per suas omnes causas ꝓpinquas, & remotas: & hoc inuenitur in omni, qui aliquid scit in veritate, aut ſm existimationem: & q in ista ꝓpositione cōueniunt omnes cōsyderantes, adeo q etiam Sophistę, vt dixit in posterioribus. D. d. cum sciuerimus causas eius simplices. & intēdit, vt mihi videt', causas existentes in re, primas, non cōpositas, & sunt prima materia, & vltima forma: quę enim sunt pręter primam materiā, & vltimā formā cuiuslibet rerum naturalium sunt materiæ cōpositæ, & formę cōpositæ. D. d. et prima principia. & intendit, vt videtur, per prima principia primas causas, quę sunt extra rem, s. primum agens, & vltimū finem oium rerum. D. d. donec perueniamus ad elemēta eius. & intendit hic per elementa causas existētes in re, propinquas, & essentiales. Et [a] innuit per hoc, qd̄ dixit, q doctrina ordinata est incipere à cognitione causarū primarum rei cognōscendę perfectæ, deinde intendere ad cognitionē aliarū causarum remotarū ſm ordinem, donec perueniamus ad causas propinquas. & ſm hoc vtit' hoc nomine causa, et elementum alio modo ab eo, quo vsus est illic prius, ſm suū morem in habēdo modicam solicitudinem de nominibus. Et, cum posuit hanc maiorē propositionem in hoc sermone dicentem q scientia certa de rebus habētibus causas, & elemēta nō acquiritur nisi ex cognitione causarū, & elementorū eorum, dimisit minorem ꝓpositionē, & induxit cōclusionē, quam intendit per hunc sermonem, & dixit manifestum est q in sciētia naturali, &c. i. manifestum est: qm̄ ex hoc seqtur q qui vult largiri sciētiam de natura, oportet ipm̄ prius quærere determinationē causarū rerum naturaliū habētiū causas, & elemēta. Et iste sermo cōponit' sic. Oīa naturalia hn̄t principia, causas, & elemēta: sed habētia causas, principia, & elemēta non sciunī nisi ex cognitione causarū, & elementorū: ergo oīa naturalia non sciunī nisi ex cognitione suarum causarum, & elementorū.

a Noīa synonyma nō vsitanī in doctrina demōstratiua. Idem. 4. ph. c. 129. & prio cœli. c. primo. Quomodo nomia synonia vsitari queāt in doctrina demonstratiua vide pulchre Auer. 1 c. 45. quarti phy.

b Distinctio scientiæ.

Vide con. Zim.

Vide cō. 5. 3. cœli.

Vide ꝑ hoc 5. met. cō. 4. & 12. meta. cō. 21. vt ex pte sibi contradicere.

Scia diuina d̄ tribus causis consyderat. Vide oppositū. 3. meta. c. 3. & 12 metaph. c. 6 vbi dicit q duas. Vide 2. met. cō. 6 vbi dicit q cōsyderat quatuor genera causarū &c.

Idem. 1. cœli tex. cō. 90.

Primo posteriorum. t. c. 5.

Vide cōsile 1. phy. c. 10. & prio cœ. c. 1. & 5. meta. c. 29. & 1. phy. c. 82. Oppositū. 12 meta. c. 6. & 3. meta. c. 3. vbi hī q vltimus finis oīum rerum a metaphysico cōsyderat'.

Vide con. Zim.

a Vide cōsimile. 8. met. c. 12. & i. 2. ph. cō. 72. & 38.

Q ōo liceat vti ꝓbis æquocis in doctrina demōstratiua vide 3. de aīa cō. 20.

Caput Secundum de generibus demonstrationum, quæ in hac scientia fiunt.

INnata aūt est ex notioribus nobis via, & manifestioribus ad manifestiora naturæ, & notiora: nō.n. sunt eadē & nobis nota, & simpliciter. Quapropter necesse est ad huc modum procedere ex immanifestioribus quidem naturæ, nobis autem manifestioribus ad manifestiora naturæ, & notiora.

Et via ad illa est de rebus notioribus, & manifestioribus apud nos ad res, quæ sunt manifestiores in natura: illa enim, quæ sunt cognita apud nos, nō sunt illa, q̄ sunt cognita simpl'r. Et ideo oportet nos ire p hāc viam, & venire de rebus, q̄ latētiores sunt apud naturā, & manifestiores apud nos, ad res, quæ sunt manifestiores, & notiores apd̄ naturā.

2 Cum declarauit ꝙ oportet Naturalē largiri cognitionem causarū, & elementorū, incœpit declarare viā inducētem ad cognitionem causarū rerum naturaliū, & naturam demonstrationum largientium causas rerum naturalium, et d. Et via ad illa.i.via, inducens ad cognitionem causarū rerum naturalium, est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus in esse, quę sunt notiores, et manifestiores apud nos, ad cōclusiones priores in esse, quę sunt notiores, & manifestiores apud naturam, et latētiores apud nos: et est modus demonstrationū, qui dicitur signum. Et, cum declarauit naturam demonstrationis, qua vtiť hic, reddit causam, & dixit illa enim, q̄ sunt cognita apud nos, &c.i. & cā in hoc ꝙ via, p quā itur in hac sciētia, debet eē à reb⁹ posteriorib⁹ in eē ad res priores in eē, est q̄a illa, q̄ sunt cognita apud nos in rebus nālibus, nō sunt illa, q̄ sunt cognita simpl'r, i, natural'r: qđ est cōtrariū in Mathematicis: illa.n. q̄ sunt cognita in illis simpl'r, & sunt causę priores in esse, sunt cognita apud nos. Quia igitur natural'r procedimus de scito apud nos ad ignotū, si contigerit vt notum apud nos sit notum apud naturam, tunc demonstrationes datæ in hac scientia erunt demonstrationes causæ, & esse: &, si cōtigerit vt nota apud nos non sint nota apud naturam, quæ non sunt priora in esse, sed posteriora, tunc demōstrationes datæ in hac scientia erunt de numero signorū, nō demonstrationes simpl'r. Et, cum notificauit ꝙ via in hac scientia est incipere à rebus notioribus apud nos, & intēdere ad res notas apud naturam, & ignotas apud nos, & ꝙ impossibile est aliter in hac scientia, incœpit declarare ꝙ per hanc viam oportet in hoc libro ire, s. ꝙ oportet ipsum consyderare de hoc, quod est de rebus cognitis apud nos, procedendo ad res cognitas apud naturam, quę sunt causæ quæsitæ, & d. Et ideo oportet nos, &c. Deinde demonstrauit quæ sint illa, quæ sunt cognita apud nos, & latentiora apud naturam, & quæ sunt illa, quæ sunt cognitiora apud naturam, & ignotiora apud nos.

Id̄ .2. de aīa t.c.12. & 19. Idē infra ī hoc prio. t.c.17. & .7. meta. t.c.10. & .3. cæ.c.61.

Idē .7. meta. c.10. & .3. cœ.com.61. & primo de aīa com. 10. Documētū.

Hic ps qđ sit d̄mr̄atio simpl'r, & qđ signū d̄mr̄atio. Vide cōlīſt. 2. cœ. c. 19. & ibi & hue nies quid sit d̄mr̄atio cāg tīū, seu pp qđ. Vide p hoc etiā. 8. phyſi. c. 61. exēplū cōuenīens de demōſtratione causæ tīū.

Sunt autē primū nobis dilucida, ac manifesta cōfusa magis: posterius aūt ex his nota fiūt elemēta, & principia ijs, qui diuidūt hęc.

Et illa, quæ primò sunt apud nos euidentia, & manifesta sunt mixta, s. cōposita propriè: deinde in postremo efficiuntur nobis ex istis elementa, & principia manifesta.

3 Dicit & illa, quę sunt cognita apud nos primò de rebus naturalibus, sunt composita causata ab elemētis, & illa, quæ sunt ignota apud nos naturaliter, sunt causæ compositorum. sed possibile est ex rebus compositis, i. ex consequētibus earum cognoscere causas: adeo ꝙ ex hoc erunt notæ illæ causæ, ex quibus componuntur. causæ autem sunt notiores apud naturam: quia natura facit composita ex causis. vnde videtur ꝙ causæ sunt notiores apud illā: sicut est dispositio in rebus artificialibus cum artifice, s. quoniam causæ sunt cognitiores apud illum. si igiť nos ageremus res naturales, tunc causę essent notiores apud nos: sed, q̄a nos nō habemus agere eas, ideo dispositio in eis apud nos est cōtraria dispositioni in rebus artificialibus.

Cōposita sūt notiora apd̄ nos q̄ suæ causæ. Idem 5.cœ.cō.61. Quare causę naturę notiores.

Caput Tertium de modo ordinis doctrinę.

QVapropter ex vniuersalibus ad singularia procedere oportet. totum enim s̄m sensum notius est: vniuersale autem totum quoddam est: multa enim comprehendit, vt partes, vniuersale.

Vide cōtradictionē Zimarræ. Vide opp. 1. poste. 21. vbi d. ꝙ a singularibus ad v'sia oportet procedere.

Et ideo oportet procedere de rebus notis uniuersalibus ad particulares. vniuersum enim notius est in sensu: & vniuersale est aliquod vniuersum: vniuersale enim continet res plures, tanquam partes.

4 Cum declarauit ꝙ causa, ppter quam debemus ire in hac scientia de posteribus ad priora, est q̄a semp debemus ire de illo, quod est notū apud nos, ad illud, qđ est ignotum apud nos, narrauit ꝙ ppter hāc causam, s. ire de notiori apud nos ad latentius, oportet incipere in ordine doctrinæ à cognitione causarum v'lium, & accidentium v'lium, & dixit Et ideo oportet pcedere, &c.i. & causa, ppter quam fuit necesse vt demōstrationes huius scientiæ fuerint signa, & est ire de notiori apud nos ad latentius, oportet ēt nos pcedere in doctrina de rebus v'libus ad particulares. Et intēdit p v'lia vniuersalissima substantiata, quæ possunt inueniri in istis rebus rerū naturalium, s. de causis, & accidentibus: q̄m, quāto magis v'le fuerit cōius, tanto magis continebit. Et ex hoc sermone declaratur ꝙ intētio istius libri est loqui de rebus † {v'libus cōibus oībus,} quæ constituuntur p naturam. Et, cum d. particularia, non intendit indiuidua, sed vltimas species, aut illa, quæ sunt quasi vltimæ species. Et, cum declarauit modum ordinationis doctrinę in hac scientia, & est ꝙ oportet pcedere de illo, quod est magis cōe, ad illud, quod est magis pprium: q̄a illud, quod est magis cōe, est notius, quemadmodū via demonstrationis in hac scientia p hanc causam necesse fuit ire de posterioribus ad priora: incœpit dare causam, ppter quā fuit necesse vt v'le intelligibile sit notius particulari, quod est sub illo, & dixit vniuersum enim, &c.i. res v'les sunt notiores apud intellectum q̄ particulares, s. species: quia v'le assimilatur indiuiduo cōposito: & cōpositum est notius apud sensum. i. quemadmodum istud vniuersum est notius apud sensum, qđ est quasi principium fidei, q̄ simplicia, quę sunt causæ illius vniuersi s. demonstrati, similiter v'lia sunt notiora apud intellectum q̄ particularia: v'le enim est aliquod vniuersum, cum contineat multa. quia igitur ita se habet ad intellectum, sicut cōpositum particulare ad sensum, ideo dispositio v'lis apud intellectum est dispositio particularis apud sensum. causa igitur in hoc, ꝙ vię demonstrationū in hac scientia sunt de compositis ad simplicia, et in hoc, ꝙ principium doctrinę est de rebus v'libus, est, q̄m vniuersum demonstratū est notius apud sensum q̄

† A.i. v'libus oīum. Quę sunt res v'les oībus naturalibus cōes vide in plogo com. Quę sit etiā libri intentio vide ibidē & .5. com. 2. Vide com. Zim. Idem infra. c. 6. & .2. de aīa.c.1.et.14. & .2. de generatiōe tex. com.51.

partes

partes eius, & vle est notius apud intellectum ꝗ proprium. Et, cum declarauit ꝙ vle assimilatur vniuerso composito demonstrato, dedit modum similitudinis, & dixit vniuersum enim cõtinet multas res, sicut partes. i. vle enim continet multas spẽs, quę sunt sub eo, sicut partes rerũ cõpositarum indiuidualium.

Patiuntur autẽ hoc idem quodãmodo & nomina ad rõnem: totum enim qddam, & indistincte significant, vt circulus: definitio aũt ipsius diuidit in singula. Ac pueri primũ qdẽ oẽs viros p̄res appellãt, & matres fœminas: posterius aũt determinãt horũ vtrũq;.

Etiam accidit hoc idẽ quoquomodo omnibus apud definitiones: sigñant enim aliqđ vniuersum non determinatum: v. g. hoc nomen circulus, definitio eius distinguitur per particularia. Et puer existimat in principio oẽm virũ, quẽ videt, esse patrẽ eius, & oẽm mulierem esse matrẽ eius: deinde in postremo distinguit, & determinat vtrunq;.

Cum declarauit causam, propter quã vle est notius particulari, qđ est sub eo, incœpit docere ꝙ pp hanc causam illud, qđ sigñat nomen, est notius apud nos ꝗ illud, qđ sigñat definitio apud intellectũ. & d. Et accidit silr hoc idem, &c. i. et pp hanc cãm accidit similiter eis, quæ sigñant nomina apud illa, quæ significant definitiones, s. qm̃ illa, quę sigñant noia, sunt notiora eis, quæ sigñant definitiones. D. d. sigñat enim aliqđ vniuersum, &c. i. et cã in hoc, ꝙ illa, quę sigñant noia, sunt notiora definitionibus, est, qm̃ nomen est aliqđ vniuersum, & est spẽs noiata: & illud vniuersum nõ est distinctum: ut hoc nomẽ circulus, qđ sigñat vniuersum indistinctum, definitio vero eius, quę est figura plana, intra quã est punctus, à qua oẽs lineæ exeuntes ad circunferẽtiam sunt æquales, est vniuersum distinctum, & determinatum p elementa, ex qbus constituit̃ circulus, s. genus, & differentia. & hoc intendebat, cum dixit distinguitur per particularia. vocat enim elemẽta species, & particularia causas indiuidui vniuersi. Et dicit quoquomodo. qm̃ illa, quæ significant, s. nomina specierum, assimilant̃ vli inquantum continet causas, ex quibus constituit̃ species, & differunt ab eo, in eo ꝙ vle continet spẽs. vle ergo est aliquod vniuersum specierũ: & illud, quod sigñant nomina, est aliqđ vniuersum, diuisum autem in causas, ex quibus constituitur species. vniuersum vero in rei veritate est indiuiduum, cõpositum, demonstratum: & silr partes in rei veritate, q̄ sunt partes indiuidui: & sunt illę, de quibus dixit ꝙ sunt notiores in sensu ꝗ causæ. et ex hoc, ꝙ istud vniuersum est notius apud sensum causis, est causa in hoc, ꝙ vlia itellecta sunt notiora apud intellectũ ꝗ suæ partes intellectæ: siue illę partes sint spẽs, aut causæ: & simlr est causa in hoc, ꝙ res posteriores in esse sunt notiores apud nos ꝗ causæ. Et q̄ret aliqs ꝙ hoc, qđ dixit, ꝙ illa, q̄ sunt prio euidẽtiora apud nos, &c. & hoc, quod dixit post, & accidit hoc idem in noibus apud definitiones, nõ sunt idem: qm̃ impossibile est ipm intelligere p res mistas cõpositas indiuidua demõstrata: cum ex istis non procedatur ad elementa, & principia intellecta: non enĩ sunt partes *syllogismi: sed ꝓcedit ur ad illud ex specie cõposita nõ ex indiuiduo. ergo ista est dispositio speciei apud suas causas, & dispositio eius, qđ significant noia apud illud, qđ significant definitiones. quõ igit̃ posuit hic alium modum? Ad hoc aũt dicamus ꝙ in primo sermone fecit comparationẽ inter spẽs, & suas causas ſm fidem, & dixit ꝙ spẽs cõpositæ apud nos sunt notiores suis causis, & ꝙ ex istis speciebus ꝓcedimus ad cognitionem causarũ mediantibus accidentibus existentibus in eis: in hoc aũt sermone fecit comparationem inter spẽs, & causas suas ſm imaginationem, & dixit ꝙ illud, qđ significant nomina, sunt notiora apud nos, ꝗ illud, qđ significant definitiones. Sunt igitur tres modi cõpositionis, s. compositio spẽi ex suis causis: & compositio generis ex speciebus: & vtraq; istarum cõpositionũ est notior apud intellectum ꝗ suæ partes: tertia aũt cõpositio est compositio indiuidui ex suis partibus, s. [a] quæ sunt ſm suĩ qualitatẽ: & ista cõpositio est notior apud sensum ꝗ suæ partes: & eo ꝙ ista compositio est notior apud sensum, ideo illi duo modi cõpositiõis sunt notiores apud intellectum. Et ideo non est remotum ipsum intelligere per hoc, qđ dicit & illa, quæ sunt apud nos manifesta, sunt mista composita ſm duos modos compositionis, s. compõnem indiuidui, & compõnem spẽi: indiuiduum. n. compositum, licet non sit principium in doctrina demonstratiua, tñ est principium acquisitionis * vlis, qđ est principiũ demõstratiuæ. Et, cũ declarauit ꝙ cõe est notius apud nos ꝗ propriũ, quẽadmodum cõpositum est notius simplicibus suis, dedit testimonium super hoc, & dixit Et puer existimat, &c. i. signum eius, qđ cõe est notius apud nos, ꝗ ꝓpriũ, est, quia videmus cõprehensionem cõem præcedere propriam cõprehensionem. infans enim in principio comprehensionis existimat oẽm virum esse patrẽ, & oẽm mulierem esse matrem: &, cum vigoratur intellectus suus, cognoscit patrem inter cęteros viros, & matrem inter cæteras mulieres. Iste igitur est prologus libri: & continet intentionem, & ordinem eius, & modum doctrinæ demonstratiuæ.

Tex. 1. met. cõ. 27. & . 2. de generatione com. 39.

Quæstio.

* A. l. fini-

Prima solu.

Tres modi compõnis.

a Quæ sunt ptes secũdũ qualitatẽ. Vi de. 4. phy. c. 20. & . 5. coeli cõ. 12.

*a. l. q̃titatẽ.

Scda solu.

Vide ꝓ hoc in scdo posteriorum in fine.

*A. l. illius.

Summa Secunda antiquorum opiniones de principijs naturalibus examinans, easq; destruens.

Pars Prima opiniones enumerans, ijsq;, qui in hac scientia errorẽ non proprium cõmiserunt, contradicens.

Caput Primum opiniones de principijs, & earum authores complectens.

NEcesse est autem aut vnum esse principiũ, aut plura. Et, si vnũ, aut immobile, vt dicunt Parmenides, ac Melissus, aut mobile, vt Physici, hi qdem aerem asserẽtes esse, alij verò aquã primum principiũ. Si verò plura, aut finita, aut infinita. Et, si finita, plura autẽ vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut ſm aliũ quẽpiã numerũ. Et, si infinita, aut sic vt Democritus, genere qdẽ vnũ, figura verò, vel specie d̃ria, aut ẽt contraria.

Et oportet necessario vt principium sit vnũ, aut plura vno. Si vnũ, aut immobile, vt dicũt Parmenides, & Melissus, aut mobile, vt dicunt Naturales: quidam enim dicunt ꝙ primum principium est aer: quidã aũt aqua. Si verò principia fuerint plura vno, aut erũt finita, aut infinita. Si igit̃ fuerint plura vno, & finita, aut erũt duo, aut erunt tria, aut q̄tuor, aut alterius numeri necessario, qcunq; sit. Si aũt infinita, aut erũt, sicut dixit Democritus, eadẽ in genere, sed in figura, & in forma diuersa, aut erunt cum hoc contraria.

Finito

6 Finito prologo incœpit perscrutari de principijs cõibus oium rerum naturalium, & dixit Et oportet necessario, &c.i.et oportet sm naturã diuisionis vt principiũ existens in re sit vnũ, aut plura vno:et, si aliqs posuerit principiũ esse vnũ, tũc illud vnũ aut erit nõ trãsmutabile, vt dicũt Parmenides, & Melissus, q dicunt nõ naturalr, q negant transmutationem, et motũ: aut transmutabile, vt dicunt Naturales, qui naturaliter loquũtur. & sm naturam diuisionis deberent dicere & si vnum, aut erit finitum, aut infinitum: vt dicunt Parmenides, & Melissus. sed innuit hãc diuisionem per diuisionem plurium principiorum, finita, & infinita. Et dixit vt dicunt Parmenides, & Melissus.i. si imaginati fuerimus q Parmenides, & Melissus vtanť hoc nomine ens pro principio: isti enim non dixerunt principium esse vnum imobile, sed ens vnum imobile. & sic põt quis intelligere per hoc nomen ens non principiũ entis. et est cõueniẽtius, vt dicet post. qm̃, si vtunť hoc nomine ens pro principio, tunc non põt dicere ens esse vnum: qm̃ principium habet in se duo, principiũ, & illud, cuius est principium. Et, cũ induxit modos, quos põt dicere qui dicit principium esse vnũ, reuersus est etiam ad numerandum oẽs modos, quos põt dicere dicẽs principia esse plura vno, s. principia, quę sunt in re, & dixit Et, si principia fuerint plura vno, &c. qm̃, si fuerint finita, necessario hñt numerum determinatũ. D.d. Et, si infinita, &c.i. &, si infinita, aut erunt eadem in genere, diuersa in forma, & figura, aut diuersitate contraria, aut non contraria, s. infinita: aut erũt eadẽ in specie, diuersa in quantitate, vt dicebat Democritus. sed innuit hoc condiuidens hoc per primũ, vt est suus mos in abbreuiatiõe. et in isto modo est multitudo rerum: multitudo enim aut est sm formã, aut sm quantitatem. & has duas multitudines dixerunt antiqui de principijs. & tacuit diuisionem plurium principiorum in motum, & in quietem: nullus enim dixit plura principia quiescentia esse: aut quia cõtentus est hac diuisione in primo principio.

Multitudo aut est rerũ secundũ formã, aut secũdũ q̃titatem. Idẽ 1. meta. t.c.xj.

Similiter aũt quærunt & quærẽtes quot sunt ea, quæ sunt. ex qbus enim sunt ea, quæ sunt, quærũt primum vtrum hæc vnum, an multa sint. &, si multa, finita, an infinita. quare principium, ac elementum quærunt vtrũ sit vnum, an multa.

Et eodẽ modo quærunt illi, qui quærunt de entibus quot sunt. prius enim q̃ perscrutentur de illis, ex quibus sunt entia, pscrutantur de eis vtrum sint plura, aut vnum. &, si plura, vtrũ finita, aut infinita. & sic erit perscrutatio eorum, & de principio, & de elementis, vtrum sint vnum, aut plura.

7 Dixit Et in hunc modum inquisitionis diuiditur perscrutatio eorum, qui perscrutanť de entibus quot sint: & sunt illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro hoc nomine principium: existimãt enim principia esse entia: quia solũmodo perceperunt materiale principium, & non formale: quare non fecerunt differentiã inter principium, et ens. isti enim pscrutantur de entibus vtrum sint vnum, aut plura: quia intendunt p hoc nomen ens principium: & sic pscrutatio eorum in nihilo differt à perscrutatione de elementis vtrum sint vnum, aut plura: cum non differant nisi in voce tm̃. Deinde dixit prius enim q̃ pscruteť de illis, ex qbus, &c.i. qm̃ isti ex pscrutatione sua de rebus, quę sunt principia entiũ, pscrutanť primo de entibus vtrũ sint vnũ, aut plura, & si plura, vtrũ finita, aut infinita. & sic pscrutatio de ente, vtrũ sit vnũ aut plura, eadẽ est cum pscrutatione de principio, aut elemẽto, vtrũ sit vnum, aut plura.

Antiqui perceperunt solũ m̃ale principiũ, nõ formale. Idẽ 2. phy.c.9. Idẽ 2. de ala. c. 36. et. 8. cõ. 7. meta.

Caput Secundum declarans quæ nã ex dictis opinionibus à Physico destrui, uel non destrui debeant.

ITaq; si vnũ, atq; immobile sit id, qd est, consyderare, non est de natura speculari. Vt enim & Geometræ non amplius est ratio ad eum, qui destruit principia, sed aut alterius est scientiæ, aut omnium cois, sic neq; ei, qui de principijs. nõ enim amplius principium est, si vnum solum, & ita vnum est. aut.n. principiũ cuiusdã, aut aliquorũ est.

Et dico nunc q cõsyderatio de ente, vtrũ sit vnũ immobile, non est cõsyderatio naturalis. Quẽadmodũ igiť Geometra nõ hẽt disputationẽ cũ eo, q negat principia Geometriæ: sed loqui de hoc spectat ad aliã scientiã à Geometria, aut ad scientiã cõem omnibus scientijs: similr Naturalis nõ hẽt loq de principijs an sint. nõ. n. erit hic principiũ omnino, si fuerit vnũ tm̃, & fuerit hmõi vnũ. principiũ.n. est alicuius principiũ, aut aliquorũ.

8 Cum dixit q illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro principio, non differt perscrutatio eorũ, vtrum ens sit vnũ, aut plura à pscrutatione eorum, qui perscrutanť, vtrũ principium sit vnũ aut plura, incœpit dicere q illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro ipso ente, & non pro principio, dicentes ipsum esse vnum, & immobile, multum distant ab eis, qui vtunť hoc noĩe ens pro principio. cõsyderatio.n. istorũ est naturalis, illorũ vero nõ naturalis. Et dixit Et dico nunc, &c.i. & cõsyderatio nunc de ente, vtrũ sit vnũ, aut plura, & mobile, aut imobile, qm̃ hoc nomẽ ens nõ significat ipsum principiũ, est pscrutatio innaturalis. Deinde dedit causam, & dixit quẽadmodũ igitur Geometra, &c.i. qui dicit ens vnũ esse, et imobile, negat principia, quæ ponit Naturalis, s. entia naturalia plura esse, & mobilia, & hñtia principia.i. cõposita. nam posito ente esse vnũ, non erit illic principium oĩno: & similiter motu ablato non erit illic principium mouendi, s. natura. et quicunq; hoc ponit negat principia posita à Naturali: et rectũ est vt cũ eo non fiat disputatio: quemadmodũ Geometra nõ disputat cum negãtibus principia Geometriæ: sed loqui cum hmõi hominibus pertinet ad aliam sciam, aut propriam, aut cõem oĩbus sciẽtijs, s. primam philosophiã, aut artem disputandi. Et dixit similiter Naturalis non habet loqui de principijs.i. similiter aũt de principijs notis per se nõ oportet loqui in hac scientia: aut, si fuerit, erit alterius à Naturali. D.d. non.n. erit hic, &c. .i. sm enim sermonem dicẽtis ens esse vnum immobile non erit hoc principium oĩno, videlicet causa rerum naturalium. si enim est principium, est illud, cuius est principium: quare ens nõ erit vnũ, sed plura vno. Qui igitur dicit ens esse vnum, & imobile, negat principia cognitionis. entia enĩ esse plura, & mobilia est de principijs cognitionis in hac scientia: entia aũt naturalia habere principia, quæ sunt causa motus, & quietis in eis, est principium cognitionis, & esse. hoc igitur nomen principium vsitatur pro ambobus. Et exposuit hic modum, ex quo sequiť q dicens ens esse vnum negat principium essentię, & cognitionis, & tacuit modum, ex quo contingit dicenti ens esse vnum negare principia

Motu ablato aufertur natura. Idem 2. phy. 71. & Ifra I hoc primo. xj. & 8. physi. 22. & 21.

Quæ sit scia cõia oĩbus sciẽtijs, quæ disputare habet cõtra negãtes principia solum sciẽntiarum particularium.

Vide. 1. cœli c. 4. & 8. phy. cõ. 22.

pia cognitionis, & est pluralitas & motus. nam qui negat principium, negat pluralitatem, & motum: principiũ enim est causa vtriusq;. Et dixit non erit hic, &c. sm, n. dicẽtem q ens est vnum, intẽdendo simplex, nõ erit hic principiũ oĩno, qa principiũ exigit cõpositionem, & pluralitatem, & dicere ens esse vnũ exigit cõtrariũ, non igitur erit hic principium, si ens fuerit vnũ hoc modo, s. simplex. & hoc intendebat, cum dixit & fuerit vnum huiusmodi, i. fuerit simplex.

Qui negat principium negat pluralitatẽ, & motũ: principiũ. n. ẽ cã vtriusq;. Q do principiũ sit cã motus, vide. 5. met. t. c. 1. ex diffinitiõe sua: sed est causa pluralitatis pp suã relationẽ ad principiatum, &c.

Simile itaq; est cõsyderare an sic vnũ est, & ad aliam quamlibet positionem sermonis gratia dictam disputare, vt Heracliteam, aut si quis dicat hominẽ vnum, id, qd est, esse.

Et perscrutari de vno, si fuerit hmõi, est simile alloqui in contradictione alterius positionis, quæcunq; sit positionum, quæ solũmodo sunt ex eis, quæ simpliciter dicuntur verbis, vt sermo Heracliti, aut sermo dicentis ens vnum hominem.

9 Hæc perscrutatio de ente, vtrũ sit vnũ, aut nõ vnũ, & loq de hoc est simile alloqui, & pscrutari de aliqua positione falsa, quæ nullã habet rõnem, sed solũmodo dr verbis: vt sermo Heracliti q oĩa sũt mobilia: aut sermo dicentis oĩa entia esse vnum hoiem demonstratũ. non enim est differẽtia inter sermonẽ dicentis oĩa esse vnũ, & dicẽtis oĩa eẽ vnũ equũ, aut oĩa eẽ vnũ hoiem.

Aut soluere litigiosam rationẽ, qd vtræq; quidem hñt rationes & Melissi, & Parmenidis: etenim falsa accipiunt, & non syllogizãtes sunt. magis autẽ Melissi onerosa est, & nõ hñs dubitationem. sed vno incõueniẽti dato alia cõtingunt. hoc aũt nihil difficile est.

Vno incõueniẽti dato alia cõtingũt. Idẽ infra. t. com. 22.

Et assimilat cuidam sermoni sophistico. & hoc inuenitur in vtroq; sermone, s. Melissi, & Parmenidis: accipiunt enim falsa, & qd non sequit ex syllogismo. sed sermo Melissi est magis vanus: & nõ est in hoc dubiũ: concessit enim in eo improbabile, & induxit super ipsum residuos sermones.

10 Cum dixit q sermo dicentium ens esse vnum est de genere sermonum fictorum sophisticorũ, incœpit declarare primam naturam sermonis, ã quo acceperunt signum dicentes ens eẽ vnum, s. Parmenides, & Melissus, & dixit Et assimilat, &c. i. sermo eorum, per quẽ ratiocinant super hoc q ens est vnũ, similis est qbusdã sermonibus sophisticis: & hoc sophisma inuenitur in vtroq; sermone, p quem rõcinantur ambo. D. dixit accipiunt enim falsa, &c. i. ponunt enim in suis syllogismis falsas propositiones, quæ faciunt syllogismum non concludere, aut simpliciter, aut illud, quod intẽdit cõcludere: & talis est sermo vanus, vt dictum est in sophistica, s. quia est ex falsis ppositionibus, & ex mala forma. Deinde dixit sed sermo Melissi, &c. i. sed sermo Melissi est magis vanus q̃ sermo Parmenidis: & non facit aliquam dubitationem: quia concessit in eo propositionem improbabilem falsam: & est q, si ens non generat, non habet principium: syllogismus enim eius est q, si ens generatur, habet principium. Deinde destruxit antecedens, & conclusit q non habet principium, & peccauit in destructione cum hoc, q ppositio dicens q ens nõ generatur, est falsa. Syllogismus aũt Parmenidis est, q quicqd est pter ens est non ens: & q non ens nihil est: ergo ens est vnum. Iste ẽt non conclusit illud, qd intendebat cõcludere, cum hoc, q ppositiones eius ẽt nõ sunt veræ, quia sunt duplices ex æquiuocatione. conuenit igitur cum syllogismo Melissi in hoc, q est malus in materia, & forma. sed dixit in eo q est minus vanus: quia propositio minor in eo non est negatiua, sed est infinita:[a] & tunc, propositio minor in prima figura erit concludens. sed non est ita de negatiua: syllogismus enim non concludit. & intelligo per priuatiuã hoc, qd dixit quicqd est præter ens est nõ ens,[b] & qcquid est non ens est nihil. & ipse loquet post in hoc, q isti syllogismi sunt sophistici, & declarabit corruptionem eorum, sicut diximus.

Sermo vanus est, q est ex falsis ppõnibus, & ex mala forma. Idem infra cõ. 22.

a Qñdo ppõ minor est infinita in prima figura, syllis erit cõcludẽs: minime aũt quando negatiua fuerit.

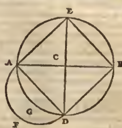
Idem primo priorum. 1. c. 7.

b In hoc primo. t. cõ. 21. 29. & 25.

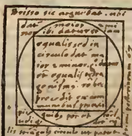
Nobis aũt supponatur ea, quæ sunt natura, aut omnia, aut quædam moueri. manifestum est autem ex inductione. Simul autem neq; conuenit omnia soluere, sed quæcunq; ex principijs aliquis demõstrans mentitur, quæcunq; vero non, minime. vt Tetragonismum, eum quidem, qui per sectiones Geometrici est dissoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici est.

Nos autem ponamus q omnia naturaliter, aut quædam sunt mobilia. & hoc manifestum est ex inductione, Vnde circa hoc non oportet contradicere omnibus: sed solũmodo oportet contradicere eis, quorum declaratio fundata est super principia, sed sunt falsa: eis autem, quę nõ sunt talia, nõ. v. g. Quadratura circuli, quę est sm abscissionẽ, Geometer habet ei contradicere: quæ autem fit sm Antiphontem, non habet Geometer.

Hippocratis Chij Tetragonismus.

Brissonis Tetragonismus.

Tetragonismus Antiphontis.

11 Cum declarauit q sermo dicens q ens est vnum, & immobile, non est sermo naturalis, & q naturalis non debet contradicere ei, dixit Nos aũt ponamus, &c.i. Nos aũt, cum intẽdimus loqui naturaliter, ponamus primo q oĩa naturalia, aut quædam sunt mobilia. & hoc manifestum est ex inductione rerum naturalium. Et dixit aut quædam, pseruando se ab aĩa, & formis. est enim dubium vtrum sint mobiles aut nõ: sed, licet non moueanẽ, tñ sunt naturales s͠m q sunt in mobili. aut dixit hoc, quia dubitaẽ de partibus, quæ sunt apud centrum terræ, vtrum possint moueri, aut non. Et, cũ dedit causam, pp̃ter quã posuit ista, & est q cõsyderatio eius est naturalis,[a] & q intẽtio eius prima non est contradicere opinionibus falsis in hac scientia, sed determinare substãtias, et quiditates rerum naturalium, dedit etiam secundam causam ad hoc, & dixit & cũ hoc non oportet contradicere oĩbus.i. et cũ hoc, si posuerimus q oportet artificem contradicere opinionibus falsis suæ artis, tñ non oĩbus: sed solũmodo debet contradicere eis, quæ concluduntur à primis ppositionibus illius artis, sed cum cõclusione falsa: eis aũt, in quibus est peccatum in ipsis principiis, nõ oportet cõtradicere. v.g. qm̃ sermo eius, qui existimauit se quadrare circulum, cũ quadrauit lunares figuras, quæ sunt portiones circulorum, oportet Geometram contradicere ei: qa peccauit in eis, quæ sunt post principia. portiones enĩ cadentes in circulo, licet possint facere quadrata æqualia eis, tñ nõ sequitur ex hoc facere quadrata æqualia circulo: nam illæ portiones non consumunt circulum p diuisionem. istud enim peccatum est essentiale Geometræ, & Geometer debet destruere ipsum. Antiphonti aũt nõ debet contradicere. qm̃, cum ille fecit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorum, & fecit sup quodlibet laterũ triangulum Isoscelem, diuidendo arcus respicientes latera in duo media, deducendo lineas ad extrema lateris: & sic fecit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorum maiorẽ prima, cuius numerus laterum est duplus ad numerum laterum primæ figuræ: & cum fecit ẽt in hac figura illud, quod fecit in prima, inuenit etiam in circulo figuram aliam maiorem secunda; & sic existimauit, cum fecerit sic, q diuisio non procedit in infinitum, sed perueniat ad figuram æqualem circulo: &, cũ fecit quadratũ æquale huic figuræ, existimauit q illud quadratũ erat æquale circulo. sed istud peccatũ erat essentiale Geometriæ, qa Geometer habet principium, s. q diuisio procedit in infinitũ: & ideo non debet ei contradicere.

Vide. 2. caeli com. 84.

Formæ naturales, licet nõ moueanẽ, tñ sunt naturales s͠m q sunt in mobili.

Vide de motu naturæ primo cæ. c. 57.

a Intẽtio prima Arist. nõ ẽ cõtradicere opinionibus falsis in hac scia, sed determinare substãtias, & qditates rerũ naturaliũ. Ex q patet metaphysicã nõ cõsyderare qditates rerũ i pticulari. Cõsimile vide. 6. meta. cõ. 2. & 2. physi. 17. 27. & 26 & 74. & primo de aia. c. 8. & 11. & 4 meta. cõ. 1.

Geometer hẽt pro principio q. diuisio procedit in infinitũ. Idẽ 3. phy. com. 37. et c. 2.

Sed, qm̃ de natura quidem, non aũt naturales dubitationes cõtingit dicere ipsos, forsitan qdẽ bene se habet aliquãtulũ disputare de ipsis. hẽt. n. philosophia hæc cõsyderatio.

Sed quia accidit q sermo eorum est de natura, & si dubitationes eorum non sint naturales, rectũ est incipere parum loqui de eis. consyderatio. n. de hoc est philosophiæ.

Cum declarauit quod nõ oportet naturalem loqui de dubitationibus non naturalibus, & voluit loqui cũ eis s͠m disputationem, pp̃ter vtilitatem prouenientem ex hoc ei, qui incipit in hac arte, incepit declarare causam cogentem ipsum ad loquendum de hoc, & dixit Sed quia accidit, &c. i. sed quia accidit istis duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo, & infinito, & aliis, rectum est loqui cum eis in istis quæstionibus disputatiuè, licet non sint naturales: qm̃ & si loqui cum eis non oportet naturalem, tamen oportet philosophum. 12

Caput Tertium opiniones non naturaliter loquentium destruens.

PRincipium aũt maximè omniũ pp̃riũ. qm̃ multipliciter dr̃ id, quod est, quo dicunt dicentes vnum esse omnia: vtrum substantiam omnia, an quanta, aut qualia: & iterum vtrum substãtiã vnam omnia, vt hominem vnum, aut equum vnum, aut animam vnam: an quale, vnum aut hoc, vt albũ, aut calidũ, aut aliquid talium: hæc enim omnia differunt multũ, & sunt impossibilia dictu.

Et illud, quod est principiũ omniũ istorũ, est istud, quia ens dr̃ multipliciter. quo igit̃ dicunt illi, qui dicũt omnia esse vnũ: vtrum s͠m q omnia sunt substantiæ, aut quãtitates: & hoc dico in vniuersum, aut qualitates: & etiam vtrum omnia sint vna substãtia: v.g. vnus homo, aut vnus equus, aut vna anima: aut omnia sint q̃le s͠m. v.g. albũ, aut calidũ, aut aliud pluriũ: omnia. n. ista multum differunt: & dicere eadem esse impossibile est.

13 Dicit Et illud, quod oportet poni in loquẽdo de istis opinionibus non naturalibus, est istud. qm̃, cum sit notum q ens dr̃ multipliciter de decem pdicamẽtis, qd igitur pdicamẽtum significat hoc nomen ens apud dicentes oĩa entia esse vnum: vtrum sit hoc, q oĩa entia sunt substantiæ, aut quantitates, aut qualitates: i. vnũ in substantia, aut vnum in quantitate, aut vnũ in qualitate: & sic vnum s͠m genus, & plura s͠m speciem. aut intendũt per hoc, quod dicunt, q oĩa entia sunt vnum indiuiduum, verbi grã vnus hõ, aut vnus equus: & q omnes quantitates sunt vna quantitas s͠m indiuiduũ: & q oẽs qualitates sunt vna qualitas s͠m indiuiduum, verbi gratia hoc calidum, & hoc album, aut aliorum indiuiduorum aliorum prædicamentorum. illa enim, quæ significãt hoc nomen ens, multum distant: & oĩa sunt impossibilia: hoc enim nomen ens aut significat genus, aut vnũ indiuiduũ numero: et quocũq; sit, ens erit multa. Et, cum dixit ista enim distant multũ, &c. [b] intendit intẽtiones, de quibus dr̃ hoc nomen ens ex istis, quas numerauimus, s. vl'e, & indiuiduũ. illæ enĩ multũ differunt: & vnaquæq; earum est impossibilis.

Notũ est q ens dr̃ multipliciter de decẽ pdicamẽtis. Idẽ 4. meta. te. cõ. 2. Id in pdicamẽtis.

b Intentiones illæ, de quibus dr̃ hoc nomẽ ens, s. vl'e, & indiuiduum, multũ distãt. p hoc vide 7. meta. cõ. 57. quo oportet vl'ia et particularia. vide et. 12 meta. cõ. 17.

Si enim erunt & substantia, & quale, & quantũ, & hæc siue separata adinuicem, siue nõ, multa sunt q sunt. Si verò omnia quale, aut quantum, siue cum sit suba, siue cum non sit, inconueniens est, si oportet inconueniẽs

dicere quod impossibile, nullum enim aliorum separabile est præter substantiam; omnia naq; de subiecto dicuntur, ipsa suba.

Quoniam, si fuerit hoc substantia, & quale, & quãtum: siue ista fuerint distincta ab inuicem, aut non fuerint: entia erunt plura. &, si omnia fuerint quale, aut quantũ, siue suba fuerit, aut non fuerit, hoc erit improbabile: si impossibile possit dici improbabile. nullũ enim cæterorum separatur à substãtia, s. existens p se singularis, & distincta: omnia. n. dicuntur in subiecto, quod est substantia.

14 Dicit si enim concesserint hoc esse subam, aut quale, aut quãtum, cõtingit eis entia esse plura, aut fm indiuiduum, si non cõcesserint vle esse, aut fm genus, et indiuiduum, si concesserint ipsum esse: et siue ponant ista p̃dicamenta separari ab inuicem, aut non, sed quędam existere in gbusdam, vt est verum. & hoc intendebat, cũ dixit siue fuerint distincta ab inuicem, aut nõ fuerint distincta ab inuicem. Et, cum declarauit hoc, et dixit si concesserint hoc esse substantiã, et quãtũ, & quale, & vlr plusq̃; vnum p̃dicamentum, cõtinget eis entia esse plura, incœpit ẽt dicere impossibile cõtingẽs eis, si hoc non cõcesserint, & posuerint esse aliquod cæterorũ p̃dicamentorum p̃ter substantiam: nam, si posuerint ens esse in vno p̃dicamento, aut ponẽt illud eẽ substantiam, aut in alio à substantia. Et dixit &, si oĩa fuerint quale, &c. i. &, si posuerint ꝙ p hoc nomen ens intendunt aliquod p̃dicamentorum post substãtiam, aut quale, aut quantum: siue cõcesserint substantiam esse, aut nõ: hoc erit impossibile, & improbabile: si impossibile possit dici improbabile: cõtingit enim eis omnino entia esse plura. nã, si posuerint ꝙ oĩa sunt qualitates tm̃, aut quantitates, aut vnum cæterorũ p̃dicamentorum, tunc aut concedent substantiam esse, aut nõ cõcedent. si concedent, tunc entia erunt plura: &, si non concedent illam esse, continget illud p̃dicamẽtum existere per se, & separari: & nullum cæterorum p̃dicamẽtorum p̃ter substantiam potest separari per se: sed omnia dicuntur in subiecto: vt declaratum est in categorijs. &, cum prædicamentum, quod intẽdunt per hoc nomen ens, sit in subiecto, ergo entia erunt plura.

In capitulo de substãtia.

Melissus autem quod est infinitũ esse dicit. quãtum itaq; aliquid est q̃uod est. infinitum enim in quãto est. substãtiã autem infinitam, aut qualitatem, aut passionem esse non cõtingit, nisi fm accidens, si simul & quanta aliqua sint. Infiniti enim rõ quãto vtitur, sed nõ substãtia, neq; quali. Si igit & suba est, & quãtum, duo, & nõ vnum est qđ est. si vero suba solũ sit, non infinitũ est, neq; magnitudinẽ habebit vllã. quãtum enim qddam erit.

Ens quõ infinitum.

Melissus verò dicit ens eẽ infinitũ: & fm hoc ens erit aliquod quantũ. infinitum enim est aliquod collocatũ in quãto. substantia autẽ infinita, aut qualitas, aut vbi, impossibile ẽ vt sit, nisi per accidẽs: si aliqua ex eis cũ eis, q̃ sunt, habuerint quantitatem. definitio enim Infiniti exigit quãtitatem, & nõ substantiã, neq; qualitatem. Si igitur ens fuerit substantia, & quãtum, erunt duo, & nõ vnum. &, si fuerit substãtia tm̃, tunc ens nõ erit infinitũ, neq; habebit mẽsuram omnino. nam, si habuerit, erit aliquod quantum.

Cum declarauit ꝙ hoc nomen ens dr̃ de intentione vli, et particulari, s. indiuiduo: & ꝙ, si intenderit per illud intentionem vlem, tunc non erit vnum, sed plura: &, si intenderit per illud intentionẽ particularem, tunc aut erit de p̃dicamẽto substantiæ, aut de cæteris p̃dicamẽtis: & manifestũ q̃m impossibile est vt ens sit vnũ, si intendunt aliquod indiuiduum cæterorũ p̃dicamentorum p̃ter substãtiam, vt quantũ, aut quale: nam indiuidua cæterorum p̃dicamentorũ existunt in indiuiduis substantiæ: & sic ens saltem erunt duo, indiuiduũ accidentis, & indiuiduum substantiæ: incœpit destruere reliquũ cõtradiuidẽs, & est ipsum esse indiuiduum substantiæ, & dixit Melissus verò dicit &c. i. &, si dixerint ꝙ intẽdunt per hoc, quod dicũt, ꝙ ens est vnũ, indiuiduum substantiæ, tunc sermo eorũ destruitur ex hoc, quod ponũt, q̃m alter eorũ dicit ens eẽ infinitum, s. Melissus, & alter dixit finitum, s. Parmenides: & fm vtrũq; cõtingit, si ens fuerit vnum, vt sit quantũ vnũ. infinitum enim, & finitũ sunt de differentijs quantitatis, & hoc intendebat, cum dixit infinitũ enim est collocatum in quanto. D. d. substãtia verò infinita, &c. i. substãtiam dici infinitam, aut qualitatem, aut vbi, aut aliqđ aliorũ p̃dicamẽtorũ impoſe est per se, aut fm qđ est substãtia, aut vbi: sed est possibile per accidens, cũ fuerit positum hic esse aliquid p̃dicamentorũ, quæ cũ suo esse proprio hñt quantitatem, ita, s. ꝙ quantitas accidit eis. fm hunc modum igitur dr̃ ꝙ substantia est infinita, aut finita. i. fm ꝙ accidit ei, ꝙ fuerit quanta: & similiter de alijs p̃dicamentis. Et, cum posuit ꝙ infinitũ est ꝓprium quantitati, dedit rõnem super hoc, et dixit definitio. n. Infiniti, &c. i. q̃m definitio Infiniti ẽ quantum non terminatum. quantum igitur est genus infiniti, q̃a nõ dr̃ in definitione subẽ, vel eius, ꝙ est suba, aut vbi. & hoc, qđ dixit de ĩfinito, intelligẽdũ est de finito. D. d. si igitur ens, &c. et, cum declaratum sit ꝙ infinitũ p̃dicatur de quanto essentialiter, & de alijs p̃dicamentis per accidens: si intendunt, cum dicũt ꝙ ens est vnũ, substantiã, & quantum: substantia enim non dr̃ infinita, nisi fm ꝙ est quanta: tunc ens erit duo, non vnũ, s. substantia, & quãtum, fm ꝙ dr̃ ipsa esse finita, aut infinita. et, si intendũt subam tm̃, tunc nõ dr̃ infinita, neq; hr̃e mensurã oĩno. si. n. haberet mẽsurã esset quãta necessario. & ista cõtradictio est fm sermonẽ, nõ fm rẽ.

Ex hoc patet fm Cõ. indiuiduum subæ distinctum esse ab Idiuiduis cæterorũ p̃dicamẽtorũ. Idẽ 7. metaph. com. 2.

Infinitũ, & finitũ sũt d differẽtijs q̃titatis. Idem. 8. phy. c. 79. Idẽ infra in hoc p̃io cõ. 18. Idem. 3. phy. cõ. 24.

Amplius, q̃m & ipsum vnum multipliciter dicitur, quemadmodum & quod est, cõsyderandũ est quomodo dñt vnum esse oẽ. dr̃ enim Vnũ, aut cõtinuum, aut indiuisibile, aut quorũ rõ eadem, & vna est, ipsius qđ quid erat esse: queadmodũ merũ, & vinũ.

Vnũ multipliciter dr̃.

Et etiam, cũ vnum dicatur multipliciter, sicut ens dr̃, consyderandum est q̃uo dicunt totum esse vnum. dicitur enim Vnũ aut de continuo, aut de indiuisibili, aut de eis, quorum ratio, quæ significat quiditatẽ est vna, vt vinum, & merum.

Cum destruxit ꝓpositionem dicẽtẽ ꝙ ens est unũ, dicendo omnes intentiones, de quibus dicitur ens fm famositatem, quod est subiectum propositionis, incœpit destruere eã diuidendo intentiones, de quibus dr̃ vnum, qđ est p̃dicatum in ꝓpositione, & dixit Et ẽt, cum vnũ dicat̃, &c. i. & queadmodũ nobis apparuit ex diuisione intentionum, de qbus dr̃ hoc nomen ens, 16

ꝙ ista

q̃ ista propositio nõ est vera ſm aliquam ear, ſimil'r apparebit nobis, ſi diuiſerimus intẽtiones, de q̃bus di- cit hoc nomẽ vnũ. Et, cum dixit hoc, incœpit diuidere ſm quot modos dr̃ vnum in numero, & dixit q̃ dicit tribus modis, quor vnus eſt continuum. v. g. vna li- nea, & vnum corpus, &, vna ſuperficies: ſecundus eſt indiuiſibile, vt punctus: tertius vero noĩa, q̃ ſignificãt idẽ ſm definitionẽ, verbi grã, vinũ & merum. & intẽ- dit p rõnem, quę ſignãt quiditates, rerũ definitiones.

Si igitur cõtinuũ eſt, multa eſt id, qđ eſt: in- finitũ. n. diuiſibile eſt cõtinuũ. Habet aũt du bitationẽ de parte, & toto. Fortaſſis aũt nihil ad orõnem, ſed ipſam ſm ſeipſam, vtrũ vnũ, an plura ſint pars, & totum. Et quõ vnum, aut plura. Et ſi plã, quõ plura. Et de ptibus nõ cõtinuis eadẽ eſt rõ. Et ſi toti vnũ vtraq; eſt, velut indiuiſibile, qñ & ipſæ ſibiipſis.

Et ſi per cõtinuum ens eſt vnũ, et multum: continuum. n. diuidit̃ in infinitum. Sed eſt quæſtio de parte, & toto: & ſi non huius ſer monis videt̃ exiſtere per ſe. & eſt, vtrũ pars, & totũ ſit vnũ, aut plura vno. Et ſm quem modum ſũt vnũ, aut plura vno. Et partes ẽt nõ cõtinuę, ſi q̃libet eſt totius, & vnaquæq; eſt idẽ: quia non ſeparat̃ ab eo: ergo neceſſe eſt vt quędam conueniant cum quibuſdam.

17 Cum diuiſit intentiones, de quibus dicit̃ hoc nomen vnum, incœpit declarare, & cõſyderare de vnaquaq; earũ, vtrum p̃dicetur de ente, et dixit. Et ſi per con- tinuum ens eſt vnum, etc. i. &, ſi non intẽdunt p hoc, quod dicunt, q̃ ens eſt vnum, quod eſt continuũ, opor- tet eos concedere ipſum eſſe vnũ quodãmodo, & plu- ra alio mõ: continuũ. n. põt diuidi in infinitum: & ſic ens non erit vnum ſimplicit̃: eſt. n. vnũ actu, & plura potentia ſ. ſm diuiſibilitatem. Et, quia accidit in cõ- tinuo, & in oĩ hñte partes, vt multitudo eius nõ ſit ſm diuerſitatem partiũ à ſeinuicem, ſed etiam ſm diuerſi- tatẽ partis à toto, incœpit etiam q̃rere hanc diuerſita- tem, et inducit q̃õnem cõtingentẽ Antiquis in hoc, et dixit Sed eſt q̃õ, &c. i. & eſt hic q̃ſtio de parte, & toto pendens ex hoc ſermone: & viſum eſt, q̃, ſi nõ pendet de hoc ſermone nec tio, tñ eſt quęſtio perſcrutanda per ſe. Deinde induxit q̃õnem, & dixit & eſt vtrum pars, & totum ſit idem. &, ſi idem quomodo poſſunt dici eſſe idem. totum. n. videtur eſſe aliud à parte, et etiã, ſi partes drñt à toto, quõ dicuntur eſſe alię. totum. n. ni- hil aliud eſt q̃ congregatio partiũ. Et, cũ induxit hanc q̃õnem in cõtinuo, dixit Et partes ẽt nõ continuę, &c. ideſt & etiã in partibus rerum continuar, & non con- tinuarum. v. g. manu, & pede, & aliar partium cõpo- ſitar accidit hæc quęſtio: qñ, ſi vnaquęq; partium eſt idẽ cum toto, qa eſt totius i. non ſeparata à toto, tunc vnaquęq; partium erit idẽ toti: & ſic oẽs partes erunt inter ſe eędem: ergo & caput, & manus, & collũ erunt idẽ: ergo pars non eſt in toto. & iſtud ĩpoſſibile, qđ ſe- quit̃, ſi totum, & pars fuerit idẽ, ſeqtur nec tio. & ſermo oppoſitus iſti non exprimit̃ ppter ſuam famoſitatẽ, et eſt q̃ oĩs pars eſt alia à toto: & totum nihil aliud eſt q̃ congregatio partium: ergo totum eſt aliud à ſe. Et iſtud Sophiſma eſt compoſitiõis, & diuiſiõis: quoniã vnaquæq; partium dicitur eſſe aliud à toto: ſed om- nes inſimul non poſſunt dici eſſe aliud à toto.

Totum. n. nihil aliud ẽ q̃ congregatio ptiũ. Oppoſitum hĩ. 7. Met. 2. & 60. c. & . 1. de gla. cõ. 4. in ſolutione ſcdæ q̃õnis iuxta dimi- dium cõm. Sed. 4. phy. c. 41. habet conſimile vt hic. & li. 3. celi cõ. 8. Vide con.

At vero, ſi velut indiuiſibile, nullũ erit quã- tum, neq; quale. Neq; itaq; infinitum eſt id, quod eſt, ſicut Meliſſus dicit, neq; finitum, ſicut Parmenides. terminus enim indiui ſibilis eſt, neq; finitus eſt.

Et, ſi totum fuerit vnum, ita q̃ ſit indiuiſi- bile, tunc non erit quantũ, aut quale. Et etiã ens non erit infinitũ, vt dicit Meliſſus, neq; finitum, vt dicit Parmenides. indiuiſibile. n. eſt finis, non finitum.

18 Cum induxit illud, quod contingit eis, ſi intenderint p vnum continuum, induxit ẽt impoſſibile contingẽs eis, ſi intenderint p hoc nomen vnum indiuiſibile, & dixit Et, ſi totum fuerit vnum, &c. i. ſi aliquis dixit q̃, cum dixerit ens eſſe vnum, intendebat eſſe indiuiſibi- le, tunc non erit quãtum, neq; quale, neq; ſubſtantia, neq; aliud aliquod prædicamentorum: qm̃ omnia iſta ſunt diuiſibilia, aut per ſe, vt eſt quantum, aut per ac- cidens, vt ſunt reliqua. Et, cum declarauit q̃ dicens hoc nõ poteſt concedere hoc eſſe ſubſtantiã, aut qua- le, aut quãtum, quod eſt valde ĩprobabile, incœpit de- clarare ĩpoſſibile, quod contingit his duabus viris ſm hoc quod ponunt, non ſm rem in ſe, & dixit Et ens ẽt non erit infinitum, &c. i. & contingit Parmenidi, & Meliſſo ſm hoc q̃ dicunt q̃ ens non ſit infinitum, vt Meliſſus dicit, neq; finitũ, vt Parmenides. nã finitũ, & infinitũ non dicunt̃ niſi de quanto, nõ de ſine quãti.

Oĩa prædicamẽta ſunt diuiſibilia, aut per ſe, aut per accidens: ex quo vĩ velle Auer. q̃. nullum indiuiſibile ſit in prædicamento reponibile. Vide tñ oppoſitũ de habentibus intellectualibus, q̃ ſunt in prima ſpẽ qualitatis ſm ipſum 1. phy. c. 20. vel prĩo ad aliqd. Et idẽ patet. 5. met. cõ. 20. Idẽ in prædicamentis in ſermone de q̃litate. Vide con. 21. à Finitũ, et infinitum nõ dicũt niſi de q̃to, non de ſine quanto.

At verò, ſi omnia, q̃ ſunt, rõne vnum ſunt, vt indumentum, & tunica, Heracliti orõnem contingit ipſos dicere. idẽ. n. erit & bono, & malo, et nõ bono eẽ, et bono. quare idẽ erit bonũ, & non bonum, et hõ & equus. et non de eo, q̃ vnum ſunt, quæ ſunt, rõ erit, ſed de eo, q̃ nihil ſunt. & tali eſſe, & tanto idem.

Et, ſi omnia entia fuerint vnũ ſm rõnem, vt veſtis, & tunica, cõtinget eis dicere q̃ He- raclitus dicit. eſſe. n. erit boni, et mali vnum, et boni, & nõ boni. ex quo ſequit̃ q̃ bonum, & non bonum erunt idẽ, et homo, et equus. & tunc ſermo eorum non erit in hoc, q̃ en- tia ſunt vnum, ſed in hoc, q̃ nullum eorũ eſt: & erit intentio quiditatis talis diſpoſitionis, ideſt qualitatis: & intentio eius talis menſu- ræ, ideſt quantitatis eadem intentio.

19 Cum deſtruxit duos modos illorum trium, ſm quos dicitur hoc nomen vnum, incœpit deſtruere tertium, & d. Et, ſi oĩa entia, &c. i. &, ſi intenderint per hoc quod dñt, q̃ entia diuerſorum nominum omnia ſunt idem ſm definitionem: adeo q̃ ſignificatio horum no minum, homo, equus, & aſinus, ſit ſicut ſignificatio horum nominum, veſtis, & tunica, continget eis dice- re, quod dixit Heraclitus ſophiſta, ſ. contraria eſſe idẽ. D. d. eſſe enim erit boni, &c. i. &, cum ſignificationes nominum ſint eędem rerum contrariarum, et oppoſi- tarum: ſicut vinum, & merum ſignificant idem, & ve ſtis, & tunica: tunc eſſe proprium bono, & malo erit vnum eſſe. Et hoc non ſolummodo inuenitur in bo no & malo, quæ ſunt contraria, ſed in bono, & nõ bo- no, quæ ſunt contradictoria: adeo q̃ eſſe erit non eſſe. D. d. ex quo ſequitur vt bonum, & non bonum ſint idem, & homo, & equus i. &, cum eſſe proprium op- poſitis ſit idem eſſe, continget q̃ oppoſita. v. g. bonũ, & non bonum ſint idem, & non ſolum oppoſita, ſed & ſpecies diuerſę, verbi gratia homo, & equus. De- inde induxit improbabile contingens huic ſermoni, et dixit

Primũ incõueniẽs q̃tum ad oppoſita contraria.

Scdm incõueniẽs q̃tũ ad contradictoria.

Tertium incõueniẽs q̃tum ad diſparata ſpẽ.

Quartũ incõueniẽs q̃tum ad priuatiue oppoſita.

dixit & tunc sermo eorū, &c.i.&, cū posuerint q opposita, q̄ signant esse, & non esse, sint idē, tunc ponunt q illud, quod est non est: & ſm hoc priuāt entia essentia, cū dicant ea esse vnū: et ſm hoc, qa voluerunt dare entibus aliquam dispōnem, destruxerunt ea eē. hoc igitur est vnum improbabiliū contingentium huic positioni. D. induxit aliud improbabile, & d. & erit etiā intentio qditatis, &c.i.& contingit huic pōni ut aliqd esse in aliq̄ dispōne, i. in aliqua q̄litate, v.g. album, aut calidum, & ipsum esse in aliqua quantitate, verbi gratia longum, & breue, sint idem. & ſm hoc omnia prædicamenta erunt vnum prædicamentum.

Conturbabātur aūt & posteriores, quemadmodū & Antiqui, ne forte accidat ipsis idē simul vnū esse, & multa. Quapropter & alij quidē ipsum est auferebant, quēadmodū Lycophron: alij autem mutabāt dictionem, qm̄ homo, non albus est, sed albatur, neq; ambulans est, sed ambulat: ne ipsum est adijcientes, multa faciant esse vnum.

Et posteriores Antiquorum timuerunt ne contingeret eis idem esse vnum, & plura insimul. Quare quidam dimiserunt hoc nomen esse, vt Lycophronus: & quidam quidem rectificauit dictionem, & dixit non oportet dicere hominem esse album, sed hominem albe fieri, et non esse hoīem ambulantē, sed hoīem ambulare: ne, cùm imponūt in sermone hoc verbum esse, faciant de aliquo vno plura.

20 Dicit Et, quia Antiqui cōsenserūt eis, s. Parmenidi, & Melisso ens esse vnum, quod est substātia, timuerunt exprimere in propositionibus hoc verbum esse, ne contingeret eis aliqd esse vnū & multa, quia nō intelligebant p hoc nomen ens, nisi vnā intentionē, s. substantiā. Quapropter dimiserunt qdam dictiones, quæ signant esse in propōnibus, quarū prædicata sunt accidentia, vt fecit Lycophronus. dicebat. n. qm̄ non oportet dicere hoīem esse ambulantem, sed hoīem ambulare, quia ens tunc esset plusq̄ vnum. & totū hoc fuit, qa timebat, si in propōne, cuius subiectū est substātia, & prædicatū aliud pdicamentum, s. accñtis, interponeret hoc verbum esse, q tunc ens esset plusq; vnum. & hoc intendebat, cū dixit imponunt in sermone, &c.

Tanq̄ singulariter dicto vno, aut ente. Sed multa sunt, siue sunt aut ratione, vt aliud est albo esse, & musico, eidem vero vtraq;. multa vtraq; vnū: aut diuisione, quemadmodum totum, & partes. Hic aūt iam dubitabant, & confitebantur vnum multa esse, tanq; non contingeret idē vnum, & multa esse, non autem opposita. est enim vnum & potentia, & actu.

Quasi hoc nomen vnū, & hoc nomen ens diceret singulr. Sed entia sunt plura: aut ſm rōnem, qm̄ esse albi est aliud ab esse musici, et vnū erit vtriusq;. et tunc vnū erit multum: aut ſm diuisionem, vt totum, & partes. Sed non potuerunt se excusare in hoc modo, & concesserunt vnum esse plura, quasi esset impossibile aliquid esse vnum, & plura sine contradictione. vnum. n. est potentia, & actu.

Dicit, Et iste sermo eorū fundatur super hoc, q hoc nomen vnum, & hoc nomen ens semp signant idem: quod non est verū. qm̄ [a] hoc nomen ens dr̄ de pluribus ſm definitionem, & vno ſm subiectum. v.g. qm̄ vnus hō est albus, & musicus, & esse eius ſm albedinem est aliud ab esse eius ſm musicam, & est subiectū vtriusq; ſm humanitatem: & sic aliquid erit vnū, & plura duobus modis diuersis, vnum ſm subiectum, plura vero p acciñs. Et silr pōt esse aliqd vnū ſm cōpositionē, ſm aūt diuisionē plura, v.g. totū, & partes. D.d. Sed non potuerūt excusare se, &c.i. illi, q non cōcesserunt pluralitatem ex pluralitate accidentium in subiecto, potuerunt in multitudine accidētium dicere aliquid, s. quia non hñt verum esse, & nō potuerunt hoc dicere in partibus & toto. totum. n. est substātia, & silr partes sunt substātię. & ideo non potuerunt excusare se in hac qōne. D.d. quasi esset impoſſe, &c.i.& dicēs hoc vr̄ opinari idē esse vnum, & plura duobus modis diuersis eē impossibile. D. incœpit dare istos duos modos i toto, & parte, & dixit vnum. n. est potētia, & actu. i. totum enim est vnum actu, & plura potentia. quemadmodum est possibile in pluribus actu vt sint unum in posse, quoniam hoc non est impossibile.

21 Prima instantia.

a Hoc nomē ens dicit de plib ſm definitionē, & vno ſm subiectum.

Secunda instantia.

Dña qōnis.

Vltima instantia.

Totū ē vnū i actu, & plura i potētia, quēadmodū ē posse i plurib actu, vt sint vnum in potentia.

Hoc igitur modo dicentibus impossibile videtur quæ sunt, vnum esse. Et ex quibus ostendunt, soluere non difficile est. vtriq;. n. contentiose syllogizant, & Melissus, & Parmenides. nam & falsa accipiunt, & non syllogizantes sunt. Est autem Melissi magis onerosa ratio, & non habens dubitationem. sed vno inconuenienti dato, alia contingunt. hoc autem nihil difficile est.

Vno incōueniēti dato alia contingūt. Idem supra tex. 10.

Cùm igit processerint p hanc viā, apparebit impoſſe eis entia esse vnū. Et non est ēt difficile cōtradicere eis ex illo, ex quo nituntur declarare hoc. vterque enim vtitur syllogismo sophistico, Melissus scilicet, & Parmenides. accipiunt. n. falsa, & non sequitur ex syllogismo. Sed sermo Melissi est magis vanus, & in eo non est dubium. cōcessit. n. vnum improbabile, & super ipsum fundauit suum sermonem. & in eo non est difficultas.

22 Dicit. Cùm igitur consyderantes processerint per hanc viā consyderationis, p quā nos processimus, apparebit eis, qm̄ impoſſe est entia esse vnum, vt isti dixerunt. &, cū cōtradixit cōclusioni eorū p se, incœpit contradicere argumentis: hæc. n. duo exigit disputatio: & dixit. Et non est ēt difficile, &c.i.& nō est difficile contradicere syllo, quo vtunt in cōfirmādo suā opinionē. Et, cū notificauit q facile contradicit syllo eorū, dedit cām, & dixit. vterq;. n. vtitur syllo sophistico. i.& causa in hoc, q facile contradicit eis, & est, qa argumentationes eorū sunt sophisticæ, & sermones sophistici contradicunt facilius, q̄ disputatiui. D. demōstrauit modum, ſm quē sunt sophistici, & d. accipiunt. n. &c.i. ponunt. n. propōnes falsas, et cōponunt eas compōne nō concludente. & sermones, q sunt hmōi, dñr vani, s. qui peccāt i materia, & forma. [a] Et ideo d. Sed sermo Melissi est magis vanus: quia oīno non concludit. sermo autem Parmenidis concludit, sed nō quæ sunt ad propositum suum. D.d. & in eo non est dubium, i. & cum eo, quod est magis vanus, nullam facit dubitationem. propositiones enim positæ in eo sunt falsæ, & improbabiles, vt cum dixit q ens non generatur.

Cōtinuatio.

Disputatio exigit vt cōclusioni contradicat, & argumentis.

Sermōes sophistici facilius cōtradicuntur, q̄ disputatiui.

Qui sit sermones vani. Vide cōsilio sup. pra cō. 10.

a Cōparatio sermonum.

hoc cōm. dicit cōpilatio. quā. plicatur.

Capun

Caput Quartum, antedictarum opinionum syllogismos confutans.

QVòd igitur paralogizat Melissus manifestum est. opinatur.n.accipere, si quod factū est, oē habet principiū, ꝙ & id, qd' non factū est, nō habet. Postea et hoc incōueniens ois * esse principiū rei, & non tpis, & generationis non simplicis, sed & alterationis, tanq; non momentanea facta mutatione.

* a.l. existimare esse.

Qm̄ autem Melissus peccat in syllogismo manifestum est. existimat enim quod acceptum est ꝙ, si omne, quod generatur, habet principium, & omne, quod non generatur, non habet principium. Deinde hoc etiam est magis improbabile, s. existimare ꝙ oē, quod habet principium, est intentio substantiæ. & nonne tempus habet principium, & principium etiam necesse est esse in alteratione? & non contiget ei, quod generatur simpliciter, ac si transmutatio non fieret subito.

23 Dicit. Quoniam aūt Melissus peccat in syllogismo manifestum est, quia opinatur ꝙ, si fuerit cōcessum ꝙ oē, quod generatur, habet principium, sequitur ꝙ oē, quod non generatur, non habet principium. & hoc nō sequitur. qm̄, si prędicatū affirmatur de eo, de quo affirmatur subiectum, non sequitur vt negetur ab eo, à quo negatur subiectū. Si enim ponatur hoc, habet ꝙ, destructo antecedente in oī materia, sequitur oppositū consequentis. et, cùm Melissus haberet hoc pro vero, & concedebat ꝙ oē, quod generatur, habet principiū, existimauit ꝙ oē, quod non gn̄atur, non habet principium. deinde cōiungit huic ꝙ ens non gn̄atur, & conclusit ꝙ ens nō habet principiū. Et hæc propositio dicens ꝙ ens non gn̄atur, declarabaẗ ex eis, vt dicit Arist. post sic. & est ꝙ, si ens gn̄atur, aut gn̄atur ex ente, aut ex non ente. ꝙ si ex non ente, tunc non ens mutatur in naturam entis: &, si ex ente, tunc ens fuit anteq̄ generaret: ergo non generatur: ergo non habet principium. Deinde ex hoc, ꝙ ens non habet principium, conclusit ipsum esse vnū, & immobile. principiū.n. quod est extremū magnitudinis, cùm fuerit non ens, magnitudo erit infinita, & erit vna: quia cū ea nō erit aliud. ipsa.n. est infinita: ergo totū locum occupat. & erit imobilis, qa non habebit locū, in quo moueaẗ. & ista dubitatio induxit Antiquos ante Aristo. in maximum errorem, vt dicet post Aristo. Et, cū declarauit corruptionem sermonis Melissi fm * formam eius, incoepit declarare corruptionem eius fm suam materiā, & dixit. Deinde hoc ēt est magis improbabile. i. & est magis improbabile hoc, quod existimauit, ꝙ hoc nomen principium dr̄ vno modo, s. de principio substātiæ tm̄. principium enim est tpis, & ēt alterationis. Si igr̄ vtitur hoc noīe principiū pro principio tpali, tunc hoc, quod dixit, ꝙ quicquid non gn̄atur non habet principium, i. tpale, est verum, sed nō est vtile in hoc, quod intendebat cōcludere, s. ꝙ ens est vnum, & imobile, et infinitū. si autem vtitur eo pro principio alterationis, nō est verum. qm̄ non ois alteratio habet principium, vt alteratio subita. si vero vtitur eo pro principio magnitudinis, non est necesse vt omne, quod non generaẗ, non habet principium, quod est in substātia, corpus.n. cœleste habet principium, quod est in substātia, & non gn̄atur, ut post declarabitur. Sed Ari. contentus est in cōtradictione istius propōnis, dicentis ꝙ oē, quod generatur, habet principiū ab alteratiōe, quę fit subito, quo gn̄atur: sed non habet extremū, à quo incipiet gn̄atio. Et hoc intendebat, cū d. & non contiget ei, quod gn̄atur simplr. i. & non cōtingit apud istum virū, vt principium gn̄ationis sit illud, quod est in substātia tm̄, vt ipse voluit, sed & in alio, cū simpliciter induxit hoc nomen generatio in ppositione, & non determinauit ipsum, & hoc est quasi qui opinatur ꝙ alteratio non sit subito.

Hic deficit cōtinuatio.

Modus rei quidē Melissi.

Infra in hoc t.c.ex.cō.vn.

* a.l. sententiā. Prim fm materiam.

Vt esse capō.

Deinde & ppter quid est immobile, si vnū est? sicut.n. & pars vna cùm sit, hæc aqua mouetur in seipsa, quare non & totum? Postea alteratio propter quid nō erit? At vero nec specie possibile est vnum esse, nisi eo, ex quo. Sic autē & Physicorum quidam dicunt vnū, illo autem modo non. homo nanq; ab equo alterum est specie, & contraria inuicem.

Deinde quare est necesse cum fuerit vnū, vt sit imobile? & quemadmodum pars, v.g. istius aquæ & pars vna mouetur in suo loco, quare & totum non mouetur, vel nō est huiusmodi? Et postea quare non est alteratio? Et ēt impoſe est vt sit vnum fm formam, nisi sit fm illud, à quo ē. hoc qdē dixerūt qdā Naturales, alio mō impoſe ē. hō.n. alius ē ab equo. i forma, & silr̄ cōtraria diuersa sunt adinuicē.

Cū declarauit corruptionem syllogismi Melissi, & ꝙ ex eo non sequitur conclusio, quam nitebatur concludere dicit & si concesserimus conclusionē eorū, & est ꝙ ens est vnum, & infinitū, tn̄ non sequiẗ ex hoc vt sit imobile. qm̄ queadmodū videm⁹ ꝙ pars totius, quod est infinitū, vt dicunt, v.g. aer mouetur fm suas partes toto pmanēte in suo loco, Silr̄ poſe est vt hoc accidat in infinito, s. vt totū moueatur fm partes, non fm totum. Deinde, si cōcesserimus ꝙ non habet motum in loco, quare non habet motū, q est alteratio? & hoc intendebar, cū dixit. Deinde, quare non est alteratio? i. deinde post hunc sermonē, si cōcesserimus ꝙ nō habet motū trāslationis, quare nō habet motū alterationis? D.d. Et ēt impoſe est vt sit vnum in forma, &c. i. impoſe est vt aliquis existimet ꝙ ens est vnū in substantia, nisi fm illud, ex quo gn̄atur, s. materia, vt plures Antiqui opinabanẗ, ꝙ entia sunt ignis, aut terra, aut aer: qa apud eos componebanẗ ex vno istorū. ꝙ autem entia sint vnū in forma impossibile est opinari. homo.n. manifestū est ꝙ est alius ab equo in forma, & manifestius est hoc ꝙ contraria differunt à seinuicem fm formam.

X. opposit. habet. 4. ... c. 4 t. co... Themisti... Vide cō... Zim.

Prima ... tia.

Secunda ... stantia.

In materia ... ... se cōicare ... minime ... forma. Opp... positum. ... Phys. ... 8. Me. ... &c. 12. Vi... de cō. Zim...

Et ad Parmenidem aūt idem modus rationū est, & si aliqui alij sunt proprij. Et solo est, partim qdē, quia falsa est: partim aūt, quia nō cōcludit. Falsa qdem, quia qd ē accipit simpliciter dici, cùm multipl'r dicatur. Non concludit autem, quia si sola alba capiātur, significāte vnū albo, nihilo minus multa alba sunt, & non vnū. non.n. cōtinuatione erit album vnū, neq; rōne, aliud.n. erit esse albo, & suscipienti, & nō erit pter albū nihil separabile. nō.n. quatenus separabile ē, sed eē alterū ē albo, & ei cui iest. Sed hoc Parmenides nondū videbat.

Et hoc mō sermonū ē cōtradicere sermōib⁹ Parmenidis, et alijs modis, q forte sūt ei pprij. Qm̄ manifestū est ꝙ sermo eius est falsus, &

non concludens, quia vtitur ente, ac si non diceret simpliciter, & dicitur multis modis. Est autem non concludens, quia, si posuerimus sola alba, & dixerimus ꝙ alba in eis significãt unum, hoc nõ erit sufficiens in hoc, ꝙ album non sit plura, sed unum. albũ enim non est unum, neq; ſm continuationẽ, neq; ſm rationẽ. ratio enim albi alia est ab ea, quæ est recipientis. & etiã non intendimus ꝙ possibile est, ut album sit separatũ. qm̃ nos diximus hoc, quod diximus, non quia albũ separatur, sed quia est aliud ab eo, cuius est, s. à recipiẽte. Sed hoc in tempore Parmenidis nõdum erat terminatum.

Prîa expô. Cùm cõtradixit syllogismo Melissi, reuersus est ad cõtradicendũ Parmenidi, & dixit Et hoc modo, &c. i. ſm illum modum, quo cõtradiximus Melisso contradicemus Parmenidi, & aliis modis propriis. est enim cõe eis, quia vtuntur ꝓpositionibus falsis ſm æquiuocationem, quia vterq; non cõcludit illud, qđ intendebat concludere. sed syllogismus Melissi est nõ concludens oĩno, & ideo dixit ꝙ est magis vanus. Et intendit per hoc, quod dixit, & aliis modis, &c. vt mihi vĩ

Scda expô. hoc, ex quo contradixit cõclusioni ex ipsis ꝓpositionibus, ex qbus Parmenides cõposuit syllogismũ, & iõ forte intendit p hoc, ꝙ dixit & hoc modo sermonũ. i. sermones, qbus vsus est in destructione conclusionis absq; sermonibus, ex qbus cõcluserũt eã. videmus. n. ꝙ sermonũ, quibus vsus est in destructiõe cõclusiõis, eorũ qdam sunt fundati sup ꝓpõnes ꝓbabiles, & contradictio est cõis eis, & qdam sunt sermones, ex qbus concluditur improbabile, et ĩpossibile à Parmenide, et est ꝓpria Parmenidi. In cõtradictiõe verò Melissi nulla ꝓpositione earũ vtiĩ, quas ponit in suo syllogismo, quia oẽs sunt æquocæ. Et, cũ narrauit ꝙ isti cõueniũt in hoc, ꝙ corruptio syllogismi eorũ est ſm materiam, & formã, & iam notificauit hoc in syllo Melissi, incœpit notificare hoc in syllogismo Parmenidis, et dixit et Manifestum est ꝙ est falsus, et non cõcludens. i. & manifestum est ꝙ ꝓpositiones sui syllogismi sunt falsæ, & ꝙ syllogism⁹ est nõ cõcludens illud, qđ intẽdebat cõcludere, qm̃ ꝓpositiones eius sunt falsæ: qa vtitur hoc noĩe ens, ita ꝙ dr̃ de vna intentione, sed dcm̃ est de pluribus, s. in hoc, quod dixit, ꝙ quicquid est p̃ter ens est non ens, & qcquid est non ens est nihil: qm̃ hoc nomẽ ens, & non ens dicuntur de decem p̃dicamentis. Cum igitur intendimus p hoc nomen ens vnum decem p̃dicamentorũ, v. g. Substantia, aut Quantũ, tunc nõ erit verum dicere ꝙ quicquid est non ens est nihil: qm̃ nõ sequitur vt illud, quod est non quantum, neq; substantia, sit nihil. ergo ꝓpositiones eius nõ sunt veræ, nisi, cũ intenderimus p hoc nomen ens oĩa decem p̃dicamenta. sed tunc non concludet illud, quod nitebatur cõcludere, s. ꝙ ens est vnum. sed, cum istæ ꝓpositiones ponẽtur illo modo, quo sunt veræ, sequetur vt ens sit multum. Et, cum narrauit corruptionẽ existentem in syllogismo eius ex propositionibus, reuersus est ad declarandum corruptionem eius ex figura, & dixit Est autem non concludens, &c. idest est autem non concludens illud, quod intendebat cõcludere, s. quòd ens est vnum in numero. qm̃ manifestum est ex hoc, quòd, si posuerimus loco huius nominis ens hoc nomen albũ, & acceperimus quòd hoc nomen albũ significet idem de albis, sicut ipse accepit ꝙ hoc nomen ens significet idem de entibus, & posuerimus quòd nihil est præter album, et composuerimus syllogismum sic. Quicquid est præter album est non album: & quicquid est non album est nihil: ergo quicquid est præter album est nihil: aut solum album est ens, si cõiunxerimus huic conclusioni aliam ꝓpositionem, et est ꝙ quicquid est præter ꝙ nihil est, solum est ens. & manifestum est ꝙ ex hoc enunciabili album solum esse non sequitur album esse vnum numero, nisi contingat vt album sit vnum ſm continuationem, aut ſm definitionem, & hoc per accidens. &, quia manifestum est quòd album non est vnum ſm continuationem, neq; ſm definitionem, declaratum est ex hoc exemplo, quòd iste sermo non est concludens illud, quod intẽdebat concludere. album enim non est vnum ſm continuationem, neq; ſm rationem. i. ſm definitionem. sermo enim cõcludens per se debet concludere in omni materia, & est manifestũ quòd sermo, qui concludit aliquid esse solum, non sequitur ex eo, vt illud sit vnum numero, nisi contingat vt illud sit vnum numero: neq; cõcluditur ꝙ sit unum ſm definitionem etiam. i. simpliciter, vnum enim simpliciter debet habere has duas dispositiones. Et, cum narrauit ꝙ ex hac materia, in qua vsus est syllogismo, oportet quòd illud, quod accipitur in eo, quod est album, non est vnum numero, neq; ſm continuationẽ, neq; ſm definitionem, dedit modum, ſm quem nõ est vnum ſm definitionem, et dixit ratio enim albi, &c. i. illud, quod significat hoc nomen albũ, non est vnũ ſm definitionem, quia album significat albedinẽ, & recipiens albedinem, definitio aũt albi est alia à definitione recipientis albedinem. Et, cum narrauit ꝙ definitio albedinis differt à definitione recipientis albedinem, narrauit ꝙ nõ sequitur vt illud, quod differt in definitione differat in esse: ne aliquis existimet hoc sequi: & d. & non intendimus, &c. i. non sequitur ex hoc, quod diximus, ꝙ definitio albi est alia à definitione recipientis albedinem, vt albedo sit separata à re recipiẽte. intendimus enim per hoc albedinem esse aliam à substãtia, idest essentiam non aliam separatam. Et, quia istæ intentiones inuentæ in hoc exemplo, quo demonstrauit, ꝙ iste syllogismus non concludit illud, quod intendebat cõcludere, necesse est vt sint probabiles, et vt sint concessæ ab Aduersario, si cõtradictio fuerit disputatiua, & istæ intentiones non erant famosæ in tempore Parmenidis, s. vt aliquid sit vnum, & diuersum ſm definitionem, excusauit ipsum, et. d. Sed hoc in tempore Parmenidis non erat terminatum. i. sed ista, quæ diximus in hoc exemplo, per quæ intendimus contradicere syllogismo Parmenidis, & declarauit ipsum esse non concludentem per se illud, quod intendebat concludere, nondum erãt terminata in tempore Parmenidis. & sic intelligitur iste sermo, & non ſm quòd exponit Themistius, & alii.

Sermo concludens p se debet cõcludere in omni materia.

Albũ sĩgnat albedinẽ, & recipiẽs albedinem. q̃ñ hoc sit verũ vide. 5. meta. c. 14. Vide cõsimile. 12. meta. cõ. 19.

Excusatio Parmenidis.

Corruptio ſm materiã.

Ens, & non ens dicit de decẽ prædicamentis.

Corruptio ſm formã.

Necesse est igit̃ accipere iis, q dicũt qđ est unum esse, nõ solum unũ significare qđ est, de quo ulliq; p̃dicet, sed & qđ uere est, & qđ uere unũ est. accidens. n. de subiecto quodã dr̃. quare cũ accidit qđ est, non erit: alterum enim est ab eo, qđ est: erit itaq; aliquid, quod nõ est. nõ itaq; erit alii inexistẽs qđ uere est. *non. n. erit enti ipsi esse, nisi multa qđ est significet, sic, ut sit aliquid unũquodq;. sed supponitur quod est significare unum.

*a. i. nõ itaq; erit aliđ existens, q qđ vere est.

Contingit igitur dicenti ꝙ ens est unum opinari ꝙ ens non significat unũ tm̃, de quocunq; dicatur, sed significat illud etiam, quod

eſt ens, & illud, quod eſt vnũ. accidens enim dr̃ de ſubiecto aliquo: ergo erit illud, cui accidit ens, nõ ens: eſt enim aliud ab ente: erit ergo quod non eſt ens aliqd. ergo neceſſe eſt vt illud, qd̃ eſt ens, non ſit aliqd̃ accidens alteri. impoſ'e. n. eſt aliqd eſſe, ſi ens non ſignificat multas intentiones, adeo ꝙ ſubſtantia, & accidẽs ſit vtrũq; aliqua intentio. ſed poſitũ eſt ꝙ ens ſignificat vnam intentionem.

26 Cùm contradixit ſyllogiſmo Parmedinis, incœpit contradicere concluſioni eius ex ꝓpoſitionibus, quas poſuit in ſyllogiſmo: & eſt contradictio, quæ dr̃ redargutio. & dixit Contingit igitur, &c. i. & qui dicit ens eſſe vnum, non debet opinari ipſum eſſe quodcunq; vnũ ſit, ſed ens, quod eſt vnũ in rei veritate, et eſt ſubſtantia. Deinde dedit cauſam in hoc, & dixit accidẽs enim dicit̃ de ſubiecto. i. qm̃, ſi fuerit opinatus ipſum dici de non ſubſtantia, neceſſario dr̃ de accidẽte: & accidens indiget ſubiecto: ſunt igit̃ duo, accidẽs, & ſubiectum accidentis: accidens enim dr̃ de ſubiecto aliquo. Deinde dixit erit igitur illud, cui accidit, &c. i. illud igitur, quod eſt ſubiectum entis, quod ens eſt ei accidẽs, erit nõ ens. ille enim poſuit ꝙ quicquid eſt præter ens eſt nõ ens. Cõtingit igitur ei vt illud, qd̃ eſt nõ ens, ſit aliquod ens. D. d. ergo neceſſe eſt, &c. i. &, cũ illud impoſſibile ſeqtur † {ex hoc, quod poſuimus} ꝙ ens ſignificat accidens, neceſſe eſt vt ens non ſignificet accidens. D. d. impoſſibile eſt vt aliquid ſit, &c. i. & cauſa in hoc eſt. qm̃, cũ poſuerimus ꝙ ens ſignificet accidẽs, impoſſibile eſt vt accidens ſit aliquod ens: niſi ponamus ꝙ hoc nomen ens ſignificet ſaltem duo, accidens, & ſubiectum accidẽtis. ſed quia Parmenides poſuit ꝙ ens ſignificet vnũ, ideo accidit ei impoſſibile. hoc igit̃ nomẽ ens apud ip̃m ſm̃ hanc poſitionem nõ pōt ſignificare accidens, ſi cũ hoc ſignificat vnum.

ta. l. cauſa in hoc eſt, qm̃ cum poſueri mus.

Si igitur quod vere eſt nulli accidit, ſed illi aliquid, magis qd̃ vere eſt ſignificat qd̃ eſt, ꝙ quod nõ eſt. Si enim erit quod vere eſt idẽ & album, albo aute eſſe non eſt qd̃ vere eſt: (neq; enim accidere ipſi poſſibile eſt qd̃ eſt: nihil. n. quod eſt, eſt, quod non verè ſit:) nõ ergo qd̃ eſt album eſt. nõ ſic autem vt aliqd non ſit, ſed omninò non ſit, erit. quod verè itaq; eſt nõ eſt. verum. n. eſt dicere quod verè eſt quod albũ, hoc aũt non qd̃ eſt ſignificabat. quare, ſi & album ſignificat qd̃ verè eſt, multa ergo ſignificat quod eſt.

Quod vere ē nulli accidit. [illegible] 30.

Et, ſi illud, qd̃ eſt ens, nõ accidit alicui omninò, ſed ei dignius accidit illud, qd̃ accidit: ergo ens ſignificat illud, quod eſt ens, aut ſignificat non ens. qm̃, ſi illud, quod eſt ens, ſit album, quia intentio albi non eſt illud, quod eſt ens: nam impoſſibile eſt vt ens accidat ei; & quia nõ eſt ens niſi illud, quod eſt ens: ergo album non eſt ens. non ita quòd ſit illud, quod eſt ens, ſed ita ꝙ eſt non ens omninò. ergo neceſſe eſt vt illud, quod eſt ens, ſit non ens. dicere enim ipſum eſſe album eſt verũ: ſed dicere hoc, ſignificat nõ ens: ergo neceſſe eſt ex hoc vt album ẽt ſignificet ens: ergo ens ſignificat plures intentiones.

Cùm redarguit Parmenidem in hoc, ꝙ poſuit ꝙ ens ſignificat vnum, quod eſt accidens, incœpit etiam redarguere ip̃m, ſi poſuerit ipſum ens ſignificare vnum, quod eſt ſubſtãtia, & dixit Et, ſi illud, qd̃ eſt ens, &c. i. &, ſi intẽdit, cum dixit ꝙ ens eſt vnum, quod eſt illud, quod nulli accidit omninò, ſed oĩa, quæ accidunt, ei accidunt, tunc ens apud ipſum ſignificat illud, quod eſt ens in rei veritate, & ens ſignificat non ens. Deinde incœpit declarare quõ ſequitur hoc, & dixit qm̃, ſi illud, quod eſt ens, &c. i. qm̃ illud, quod eſt ens, dicitur eſſe album: quia intentio albi eſt alia ab intentione entis: nã impoſſibile eſt vt ens accidat ſibi. Et in alia trãſlatione d. nã impoſſibile eſt vt accidat ei vt ſit ens. qm̃ dicere aliquid eſſe non eſt prædicatio per accidens, ſicut prædicatio albedinis. D. d. & quia nõ eſt ens, &c. idest, quia poſitum eſt ꝙ non eſt ens, niſi ſubiectum albi, ergo album nõ eſt ens: non ita ꝙ ſit non ens, qd̃ poſuit Parmenides eſſe ens, et ens aliquod, ſed ita quòd ſit non ens omninò. D. d. ergo neceſſe eſt vt illud, qd̃ eſt ens, ſit non ens. i. contingit igitur vt ſit ens illud, quod nõ eſt ens. Deinde declarauit hanc conſecutionem, & dixit dicere enim ipſum eſſe album, & verum, &c. i. dicere enim quòd ens eſt album, eſt ponere album eſſe ens: quia iſta ꝓpoſitio eſt vera: et iam declaratũ eſt ꝙ hoc nomen album ſignificat nõ ens ſm̃ poſitionẽ Aduerſarij: ex quo ſequitur vt ens ſignificet illud, quod ipſe poſuit non ens. D. dixit ergo ens, &c. i. ergo ens ſignificat illud, quod ipſe poſuit ens, & eſt illud, quod recipit albedinem, & illud, quod poſuit nõ ens, ſcilicet album, ergo ens ſignificat plura. 27

Neq; igitur magnitudinẽ habebit quod eſt, ſi quidem qd̃ verè eſt, eſt quod eſt. vtriq; enim partium aliud eſt eẽ. Quòd aũt diuidit̃ quod verè eſt in quod verè eſt aliquid aliud etiã rõne manifeſtum eſt. vt homo, ſi eſt qd̃ verè eſt aliqd, neceſſe eſt & animal, qd̃ verè aliquid eſt eſſe, & bipes. ſi. n. nõ quod verè eſt, eſt, accidẽtia erunt. aut igitur homini, aut alicui alij ſubiecto. ſed impoſ'e eſt. accidens etenim dr̃ hoc, aut qd̃ contingit eſſe, & non eẽ, aut cuius eſt in rõne hoc, cui accidit. vt ſedere qdem, velut ſeparabile. in ſimo autem eſt ratio naris, cui dicimus accidere ſimũ.

Et etiam ens non eſt magnitudo, ſi ens eſt illud quod eſt ens. intẽtio enim vtriuſq; partis eſt alia ab altera. Et manifeſtũ eſt quòd illud, quod eſt ens, diuidit̃ rõne & in aliquas partes, quæ ſunt ẽt illud, qd̃ eſt ens. v. g. hõ, ſi ſit illud, quod eſt ens, neceſſe eſt vt animal ẽt ſit illud, quod eſt ens, & bipes. nã ſi non fuerint illud, quod eſt ens, ergo ſunt accidentia. aut ergo homini accidũt, aut alteri ſubiecto. accidẽs enim dicitur aut de illo, quod poteſt eſſe alicuius, aut non eſſe, aut de illo, in cuius ratione accipitur illud, cui accidit. v. g. ſeſſio, aut quaſi ſeparatum. ſimitas vero ratio naſi accipitur in eo, de quo dicimus quòd ſimitas accidit ei.

Cùm

Prīa rō contra ābquos.

28 Cùm redarguerit Parmenidē propriè, incœpit contradicere eis ambobus cōiter, & dixit Et ens non est magnitudo, &c.i. & etiam ens ſm hanc opinionē impoſſibile est vt dicatur eſſe corpus. cum ens apud eos ſit ens principaliter: & corpus dr̄ de ſubſtātia, & quantitate: erit igitur cōmune ad eſſe ſubſtantiæ, & ad eſſe quantitatis. Et fortè intendit q̄, ſi ens fuerit vnū, impoſſibile est vt ſit corpus, nam corpus eſt diuiſibile. & hoc eſt manifeſtius, vt mihi videtur.

Secūda rō.

Deinde incœpit cōtradicere eis alio modo, & dixit manifeſtū eſt, &c. ideſt & vīr ſiue crediderint ipſum eſſe corpus, ſiue nō, neceſſe eſt vt habeat definitionem, ex qua intelligatur eius ſubſtantia, ſ. vt habeat aliquid quaſi genus, & aliquid quaſi differentiam. Deinde induxit exemplū, & dixit. v.g. homo, &c. ideſt. v.g. quoniam, ſi poſuerint q̄ ens, quod eſt vnum apud eos, ſit homo, neceſſe eſt vt animal, quod eſt genus hominis, & bipes, quod eſt eius differentia, ſint entia in rei veritate: nā partes rei, quæ ſunt ſm definitionē, p̄cedunt rem in eſſe.

Partes rei ſm definitionē p̄cedūt rē in eē. Idē 2. phyſi. 28. & p̄rio de aīa cō. 5. ex quo patet p̄tes definitionis eē reales. Sed vide oppoſitū. 7. met. 33. & 41. cō. & 1. phyſi. cō. 6. &c. vide con. Zim.

Deinde dedit rōnem ſup hoc & dixit, nā ſi non fuerint, &c. i. aīal enim, et bipes, ſi non fuerint de natura illius, qd̄ eſt ens, ergo erūt accidētia in eo: & tūc, aut erūt accidētia hoī, aut alteri ſubiecto: ſed impoſſe eſt vt aīal bipes ſint accidentia homini. ª accidens enim inuenitur duobus modis, aut ſeparatum quod q̄nq; eſt in re, & q̄nq; nō, vt ſeſſio, aut non ſeparatum, & eſt illud, in cuius definitione accipitur illud, cuius eſt accidēs. v.g. ſimitas, quę accidit naſo: naſus enim accipitur in eius definitione. Deinde induxit impoſſibile, qd̄ ſequitur, ſi aīal, & bipes fuerint alterius duorū modorū accidentis.

ª Accn̄s reperit duobus modis, aut ſeparatum, aut nō ſeparatū.

Amplius quæcunq; in definitiua ratione inſunt, aut ex quibus ſunt, in ratione horum non ineſt ratio totius. vt in bipede, ratio hominis, aut in albo, ratio albi hominis. Si igitur hæc hoc ſe habēt modo, & homini accidit bipes, neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum. quare continget vtiq; nō bipedem eſſe hominem, aut in rōne bipedis ineſſet hominis ratio. ſed impoſſibile eſt. illud enim in illius rōne ineſt. Si autem alij accidunt bipes, & animal, et non eſt vtrunq; quod vere eſt aliquid, & homo vtiq; erit accidentium alteri.

Et dicamus ēt q̄ illa, quæ accipiunt in definitione definiēte rē, aut illa, ex q̄bus inuenitur res, impoſſibile eſt vt ratio illius rei vniuerſalis accipiatur in ratione illarum rerum. v.g. vt ratio hominis accipiat̄ in bipede, aut ratio hominis albi accipiat̄ in albo. Et ſi illa ſunt talia, & bipes accidit homini, neceſſe eſt autem vt aut illud ſeparatum ſit, ita q̄ ſit poſſibile vt hō non ſit bipes, aut rō hominis accipiatur in rōne bipedis. ſed hoc eſt impoſſe, nā hoc accipit̄ in definitiōe illius. Et, ſi bipes, & animal accidāt alteri, & vtrūq; ēt non eſt illud, quod eſt ens, neceſſe eſt vt homo ſit vnū de rebus accidentibus alteri.

29 Dicit & manifeſtum eſt etiam q̄ illa, quę accipiuntur in definitione, vel rōne definiente rem, impoſſe eſt vt in definitionibus illorū accipiātur illę res: q̄m partes definitionis p̄cedunt definitum, non definitum p̄cedit definitionem. v.g. vt homo, qui eſt poſterior bipede, & animali, accipiatur in definitione bipedis, & animalis, aut homo albus, qui eſt poſterior albedine, & homine, accipiatur in definitione hominis, & albedinis, q̄m, ſi ita eſſet tunc cauſatum præcederet cauſam.

Partes definitionis p̄cedūt definitū, nō econtra: q̄a tunc cauſatū p̄cederet cām. Oppoſitū p̄rio phyſi. tex. com. 6. vide con. Zim.

Et, cum poſuit hanc propoſitionem dicentem q̄ animal, & bipes, & vniuerſaliter illa, quæ accipiuntur in definitionibus rerum, non definiuntur per illas res, incœpit facere mentionem de p̄poſitionibus prædeclaratis, ſ. quòd accidētia ſunt duobus modis. eſt enim accidens ſeparabile, & inſeparabile, & in definitionibus inſeparabilium accipitur illud, de quo prædicantur. & congregat eas cum hac propoſitione, & declarat inducendo ad inconueniens illud, quod intendebat declarare, ſ. q̄ animal, & bipes non p̄dicātur de homine ſm q̄ ſunt accidentia. Et dixit Et, ſi illa ſunt talia, &c. i. & cūm iſtæ propoſitiones ſint poſitæ, ſ. q̄ homo non accipitur in definitione bipedis, & q̄ accidētia ſunt duobus modis, ſ. modo, quo non ſeparantur à ſubiecto, & in cuius definitione accipitur ſubiectū, & modo, quo quandoq; ſeparantur à ſubiecto, manifeſtū eſt quòd, cum poſuerimus q̄ animal, & bipes ſint accidentia homini, & coniunxerimus eis has propoſitiones, ſ. q̄ accidentium aliud eſt ſeparabile, et aliud inſeparabile, & q̄ in definitione inſeparabilis accipitur ſubiectum, in quo eſt, ſequetur ex hoc alterum duorum impoſſibilium, quia ſi bipes, & animal fuerint accidentium ſeparabilium, ſequitur hominem eſſe q̄nq; non animal, & q̄nq; nō bipedem, ſi verò inſeparabilium, ſequitur vt homo accipiatur in definitione animalis, & bipedis, et vtrunq; eſt impoſſibile. impoſſibile enim eſt vt homo ſit, & careat vita. & impoſſibile eſt etiam vt homo accipiatur in definitione bipedis. ſed eſt è cōuerſo. &, cū iſtud impoſſibile ſequitur, ſi poſuerimus q̄ bipes, & animal ſint accidentia in homine, ergo manifeſtum eſt q̄ nō ſunt accidētia in eo. D.d. Et ſi bipes, et aīal, &c. i. ſi bipes, & aīal, quæ accipiūtur in definitione entis, accidūt alicui ſubiecto alteri ab hoīe, ex eis, q̄ p̄dicant̄ de hoīe, quem poſuimus ſimilem enti apud eos, & iſta accipiuntur in definitione hominis, manifeſtum eſt q̄m ex hoc ſeq̄tur vt homo, qui eſt ſimilis enti in poſitione ſit accidens: et ſic vnum ens apud eos erit accidens, nō ſubſtantia, quod eſt contra poſitum.

Hic p̄bat p̄tes definitionis nō eē accidētia.

Et abbreuiatio ſummæ iſtius ſermonis eſt. q̄m illa, quę accipiuntur in definitione entis, aut erunt de natura entis, aūt erūt accidentia, ſi aūr accidentia, aut ſubiectum eorū erit ens, aut aliud prædicabile de illo. Si igitur ſubiectū eorum erit ens, non erunt accidentia in eo. q̄m accidentia, aut ſunt ſeparabilia, aut inſeparabilia: ſeparabilia aūt poſſunt eſſe extra illud, in quo ſunt: ſed ab illis, quæ accipiuntur in definitionibus, impoſſibile eſt vt definita ſeparentur: inſeparabilia aūt definiūtur per ſubiectum, ſed non ſubiectum per illa. Vnde impoſſibile eſt vt illa, quæ accipiuntur in definitione entis, ſint accidentia in eo. & impoſſibile eſt vt ſint accidentia in alio. nam, ſi fuerint accidētia in alio, & ſint accepta in definitione entis, continget vt ens ſit de natura eorū: & ſic vnū ens apud eos erit accidens. & hoc eſt cōtra illud, quod dicunt: etiam ſi dixerint ipſum eſſe accidens, ſequitur impoſſibile prædictum. Et, cum deſtructi ſunt omnes modi, ſm quos poſſibile eſt dicere q̄ illa, quę accipiūtur in definitione entis, non ſunt de natura accidentis, remanet vt ſint de natura entis, ergo ens eſt multa nō vnum. & hic eſt abbreuiatio iſtius ſermonis.

Abbreuiatio ſermōis Ariſto.

Accidētia inſeparabilia definiuntur per ſubm. ſed nō ſubm p̄ illa. Idem. 7. metaphy. 17. & 10. & 40. cō.

Sed quod verè aliquid eſt, ſit accidens nulli. et de quo ambo, & vtrunq;, & quod eſt ex his, dicatur, ex indiuiſibilibus itaq; eſt omne. Quidā aūt rōnibus vtriſq; acquieuerūt. huic q̄dem, q̄ omnia vnum ſunt, ſi quod eſt

Idem ſupra tex. 27.

Vniuerſum ex indiuiſibilibus.

vnum significat, q id est etiam quod nō est; ei autem, quæ ex dissectione, indiuiduas facientes magnitudines.

Ponamus ergo q illud, quod est ens, nulli accidat, & vtr dicatur illud de vtroq;, & de illo, qd est ex eis, sequitur ex hoc, vt totū sit ex rebus indiuisibilibus. Et videmus quosdā, qui obediūt vtriq; sermoni. obediunt.n. sermoni dicenti q omnia sunt vnū, si ens significat vnum: quia dicūt quòd non est ens habet essentiam. obediunt autem alteri sermoni, quia cōcedūt magnitudines esse indiuisibiles fm diuisionē in duas medietates.

30 Idest ponatur igitur q ratiocinatio Parmenidis secūda super hoc, quòd ens est vnum, sit talis. Ens, quod est vnum est corpus deferens accidentia, non accidēs: ergo corpus est vnum, & indiuisibile. qm̄, si fuerit diuisibile, procedet diuisio semper in duas medietates, & per diuisionem in medietates deuenietur ad hoc, quòd corpus sit compositum ex punctis: & sic corpus erit compositum ex nō magnitudine, & ex non corpore: quod est impossibile. ergo corpus est vnum indiuisibile. Et hoc intendebat, cum dixit & vtr, &c. i. vtr ponamus quòd corpus diuidit in duas medietates, & q ens dicitur de vtraq; medietate, & congregatio, quod est corpus, ex quo sequitur vt corpus sit compositum ex non corpore. nam illæ duæ medietates diuiduntur in duas, & illæ duæ in duas alias, & procedet hoc adeo, quòd in corpore non remanebit magnitudo, sed diuidetur fm totum, & deficiet, aut dissoluetur in puncta, & vniuersaliter in non corpus: quod est impossibile. D.d. Et videmus quosdam, &c. & intendit per illos duos sermones istum sermonem, & primā rationem, in qua dixit, quicquid est pter ens nō dicitur ens, &c. D.d. obediunt autem, &c. i. obediunt aūt huic, quod dixit, q quicquid est præter ens, non dicitur ens: quia existimant q ens solūmodo dr vno modo, et ideo visi sunt contradicere huic sermoni, dicentes q quicquid est præter ens, habet aliquā essentiam, et si non dicatur ens. et innuit per hoc Platonem. D.d. obediunt verò, &c. idest alij non obediunt isti rationi, quia cōtradicunt ei ponendo corpora indiuisibilia. idest qm̄ Parmenides cū dixit q, si corpus diuiditur in duas medietates, continget vt diuisio perueniat ad non corpus, contradixerunt huic sermoni alij homines, cōcedendo q diuisio cadit in totū: et est falsum, et dixerunt q ista diuisio non peruenit ad nō corpus, sed peruenit ad corpora indiuisibilia, et sic fugierunt vnum falsum, et ceciderunt in aliud.

In hoc commento deficit cōtinuatio. Secunda rō Parmenidis.

Manifestum aūt est & q non verū est q; si vnū significat qd est, & nō possibile est simul contradictionē esse, nihil erit qd nō est. nihil.n. phibet nō simpr esse, sed nōn ens aliquid esse quid nō est. Dicere quoq; nisi præter ipm, quod est, aliqd erit aliud, vnū omnia fore, inconueniens est. quis enim adiscit ipsum quod est, nisi quod verè est aliqd esse? si autem hoc, nihil sic prohibet multa quod est esse, sicut dictum est. Quod igit sic vnū eē qd est impossibile sit manifestū est.

Et manifestum est q dicere quòd ens significat vnum, & quòd contradictoria non possunt esse insimul, impossibile est vt non ens habeat essentiam rationis, & non est verum. nihil enim prohibet vt non sit simpliciter, sed non ens erit nō aliquod ens. ex quo sequitur vt dicere quòd, si hoc non fuerit aliquod habens essentiam præter ipsum ens, omnia erunt vnum, sit impossibile. nullus enim intelligit per hoc nomen ens, nisi illud, quod est ens. et sic nihil prohibet, vt reputo, vt entia sint plura, vt pdictū est. Quoniam autem impossibile est vt ens sit vnum hoc modo manifestum est.

Dicit Et manifestum est, &c. idest et manifestum est quòd, si aliquis posuerit quòd ens significat vnū, et quòd impossibile est vt cōtradictoria cōgregentur insimul, s. esse, et non esse, & existimauerit qd ex istis propositionibus sequitur q illud, quod non est illud ens, non habet essentiam, manifestum est quòd existimatio eius nō est vera. Deinde dedit causam in hoc, et dixit nihil enim phibet, &c. i. nihil phibet vt illud, quod est non ens, quod dictum est, vno modo non sit non ens simpliciter, sed non illud, quod significat per hoc nomen ens. i. non simile ei. D.d. ergo necesse est vt dicitur, &c. i. ergo necesse est vt sermo dicentis q, si nō fuerit hic aliquod ens habens essentiam in rei veritate. s. sicut essentiam entis, omnia erūt vnū, sit sermo impossibilis. possibile est enim vt aliqua sint, quæ non habent essentiam similem essentiæ entis. D.d. nullus enim intelligit, &c. i. nullus enim intelligit p hoc nomē ens, nisi ens, quod est ens principaliter, et verè, s. substantia, et, cum illud ens verum sit vnum, possibile est vt entia, quæ sunt sub eo, in esse sint plura. D.d. Quoniam autem impossibile, est &c. 31

Pars Secunda, in qua fit sermo cum illis, qui circa principia proprium commiserunt errorem.

Caput Primum, in quo Antiquorum de principio Materiali narrantur opiniones, earumq; opinionis redditur causa.

Vt aūt Physici dicūt, duo modi sunt. Hi enim vnū facientes qd est corpus subiectum, aut triū aliquid, aut aliud, qd ē igne qdē densius, äere verò subtilius, alia generant densitate, & raritate, multa facientes: hæc aūt sunt cōtraria. Vniuersaliter aūt excessus, et defectus, sicut magnum dicit Plato, & paruū: nisi q hic qdem hæc facit materiam, vnum aut forma. Alij verò vnum qdem subiectum, materiam, contraria aūt differentias, & formas. Quidā aūt ex vno inexistentes cōtrarietates segregant, quemadmodum Anaximāder dicit. Et quicunq; etiam vnū, & multa dicunt esse quæ sunt, sicut Empedocles, & Anaxagoras. ex commixtione nāq; & hi segregant alia. differūt aūt abinuicē, eo q ille circulationē facit horū, hic aūt semel: & hic qdē infinita, & similes ptes hn̄tia, & cōtraria, ille verò vocata elemēta solū.

Quod autem dicunt Naturales ens, duobus

bus modis. Quidam enim posuerũt ens vnũ genus subiectum, aut vnum trium, aut aliud densius igne, & subtilius aere: attribuunt alia densitati, & raritati, & posuerunt ea multa: & hæc duo sunt cõtraria: & vniuersaliter additio, & diminutio fm sententiam Platonis in magno, & paruo: sed Plato ponit hęc duo loco materiæ, & ponit vnum loco formæ: isti autem ponunt istud vnum subiectũ materiam, & ponunt duo cõtraria, differentias, & species. Et quidam dixerunt φ contraria sunt existẽtia in vno, & ex eo resoluũtur, & exeunt, vt dicit Anaximander. Et similiter etiam qui dixerunt φ entia sunt vnũ, & plura, vt Empedocles, & Anaxagoras. isti enim attribuunt exitum aliarum rerum dissolutioni, quæ fit ex mixto. sed differunt: qm̃ ille dicit hoc esse reciprocè, iste autẽ dicit hoc esse semel: amplius ille dixit φ partes consimiles sunt infinitæ, & cõtrariæ, iste autem dicit contraria in eis, quę apud ipsum dicuntur, elementa tantum.

Cùm contradixit opinionibus non naturalibus in hac arte fm disputationem, reuersus est ad contradicendum opinionibus naturalibus dictis ab eis, qui concedunt principia esse, & vtuntur hoc nomine ens pro principio: & qui istorum dicit, quòd ens est vnũ, intendit quòd principium est vnum: & qui dicit entia esse plura, intendit principia esse plura: & incœpit Aristote. in opinionibus istorum ab opinione dicẽtis principium esse unum, et dixit Quod autem dicunt Naturales, et c.i. Naturales autem, qui vtuntur hoc nomine ens pro principio, & dicũt quòd ens est vnum in qualitate generationis, sunt bipartiti: isti enim conueniũt in hoc, quod dicunt, quòd ens, scilicet principium, est vnum, aut trium elementorum: quoniã quidam dicũt φ istud principiũ est ignis, & qdã aer, & qdam aqua, aut aliquid medium inter ignẽ & aerem, densius igne, & subtilius aere. sed diuisi sunt in modo generationis rerum ex hoc principio vno in duas sectas. Quidam enim ponũt generationes rerum ex hoc principio fm raritatem, & densitatem: & isti quoquomodo ponũt principia plura: ponũt enim vnum subiectum, & duo contraria, scilicet raritatem, & densitatem, & vniuersaliter additionem, & diminutionem, sub quibus collocantur magnum & paruum, quę dicit Plato. Sed isti differunt à Platone in hoc: quoniam Plato ponit hæc duo contraria loco materiæ, & ponit vnum, quod est subiectum eorum loco formæ: isti verò ponunt vnũ, quod est subiectum, materiam, & ponunt contrarias differentias, & species materiæ, scilicet quoniã vnum ponunt pro materia, & contraria pro forma. Et Cùm notificauit vnam sentẽtiam dicentium, principiũ esse vnum in modo generationis rerum ab illo principio, reuersus est ad secundam sententiam, & dixit Et quidam dicunt φ cõtraria, &c.i. & qdam eorum, qui dicunt, φ principium est vnum, non ponunt modum generationis fm densitatem, & raritatem: sed dicunt φ contraria, & vr̃ oĩa diuersarum specierum, et formarũ sunt existentia in actu in illo vno principio fm latentiam: & generatio nihil aliud est q̃ exitus illarum rerum latentium, ex illo vno: vt dixit Anaximander naturalis. D. d. qũo cõueniunt qdam eoꝝ, q dicũt principia esse plura vno cum istis in hac opinione, s. in hoc, φ generatio ex principijs est fm dissolutionem, & exitum, & dixit & similiter illi, qui dicũt, &c. i. talem opinionem de modis generationis opinantur illi, qui dicunt quòd principium est vnum, & qui dicunt principia esse plura, vt Anaxagoras, & Empedocles: isti enĩ attribuunt generationem rerum exitui earum à mixto. Et, cum narrauit quòd isti duo viri conueniunt in modo generationis, incœpit narrare in quo differunt, & dixit & differunt in hoc: quoniã, &c. idest Empedocles, & Anaxagoras differunt: quoniam Empedocles opinaẽ quòd mixtio, & cõgregatio rerum habet tempus, quod est tẽpus corruptionis mundi, & segregatio earum habet aliud tempus, & est tempus generationis mundi: & φ ista congregatio & segregatio semper est reciprocè in infinitum. Anaxagoras verò opinaẽ rẽs esse mixtas tempore infinito: deinde intellectus incœpit distinguere eas, & extrahere eas à mixto: & φ hoc erit in infinitum. Mundus igitur apud Empedoclem est quandoq;, & corrumpitur quandoq;: apud Anaxagoram verò est ens factũ à principio, sed permanebit in infinitum. Deinde induxit alias differentias inter eos, & dixit & iste facit semel, &c. i. & non differunt in hoc tantũ, s. quòd Anaxagoras ponit generationem mũdi semel, & Empedocles infinities, sed ẽt in hoc, quòd Anaxagoras dicit, φ omnia, quæ dissoluuntur, sunt partes consimiles, & contraria: & ideo accidet mundo remanere in infinitum, eo φ istæ partes sunt infinitæ: quare nunquam cessant exire. Empedocles autem dicit congregationem, & segregationẽ elementorum quatuor esse reciprocã: quia apud ipm sunt elementa eorum, quæ sunt consimilium partium: sed apud Anaxagoram è cõuerso, s. qm̃ omnia illa, quę sunt consimilium partium, sunt apud ipsum elementa elementorum quatuor.

Videtur aũt Anaxagoras sic infinita opinari, qm̃ putabat cõem opinionem Physicorum esse veram, φ nihil fit ex eo, quod non est. propter hoc enim sic dicunt, erant simul omnia, & fieri huiusmodi statuerunt alterari, Alij autem congregationem, & segregationem.

Et fortè Anaxagoras existimauit ea esse infinita: quia opinabatur quòd illud, quod erat famosum inter Naturales, est verum, s. φ nihil omnino generaẽ ex non ente. quoniam propter hoc dixerũt, s. φ omnia erant insimul in illo principio, & φ generatio rei demõstratę est alteratio. Et quidam dixerũt φ est mixtio, & distinctio.

Cùm numerauit opiniones istorum de principijs, et de modo generationis, incœpit notificare illud, quod mouit illos ad ponendum hoc, & dixit Et fortè Anaxagoras, &c. idest posuit elementa infinita consimiliũ partium: quia existimauit φ propositio cõcessa apud Naturales est vera omnib' modis: & est, quòd impossibile est vt aliquid fit ex non ente omnino. D. d. qm̃ propter hoc dixerunt, &c. i. propter hoc, φ concesserunt hanc propositionem, dixerunt isti quòd omnia erant insimul, & φ generatio est cõgregatio, & corruptio est segregatio: licet qdam vocent generationẽ rei nõ distinctę alterationẽ: qm̃ apud ipm generatio in rei veritate nõ est alteratio: & est Anaxagoras: & quidã vocant eam mixtionem, & distinctionẽ: & isti magis conseruant nominationem fm intentionem suam.

Istorũ oplo-nes regre in paruulo metaphy.c.a.2.

Cõuenientia inter Empedocl. & Anaxagorã.

Dñia prima.

Alias dñias vide p opione Anaxagorę & Empedoclis. 12. meta. cõ. 9. & xj. & i. 8. phy. c. 11. & primo coeli. cõ. 100. oppositum reperies de Anaxagorę opione circa generationẽ mundi &c. vide cõ 8. Zim.

Amplius autem ex eo ꝙ fiunt ex alterutris contraria: inerant ergo. Si.n. omne, quod fit, necesse est fieri aut ex ijs, quæ sunt, aut ex ijs, quæ non sunt, horum autem id, quod est, ex ijs, quę nõ sunt, fieri impossibile est: (de hac enim cõueniunt opinione oẽs, qui de Natura:) reliquũ iam cõtingere ex necessitate putauerunt ex ijs quidem, quæ sunt, & insunt, fieri, sed ꝓpter paruitatem magnitudinũ ex insensibilibus nobis. Quare dicunt oẽ in omni misceri, propterea ꝙ omne ex omni videbant fieri: apparere autem differentia, & appellari altera ab inuicem, ex eo quod maximè superabundat propter multitudinem in mistura infinitorum, syncere enim totum album, aut nigrum, aut dulce, aut carnẽ, aut os non esse, sed, cuius plurimum vnumquodq; habet, hoc videri esse naturam rei.

Oẽs, q de natura locuti sũt, in hoc cõueniunt, q. ex nihilo nihil fit. Idẽ supra in te. pcedẽti. &c. 3. coñ. cõmen. 35.

Et ẽt, si alterum cõtrariorũ generatur ex reliquo. Qm̃, quia oẽ generatum necesse est, vt generatio eius sit ex rebus entibus, aut ex nõ entibus: & est impossibile aliquid generari ex nõ ente: Naturales.n. oẽs cõueniunt in hoc, & existimauerunt ꝙ sequitur necessario ꝙ generatio sit ex rebus existẽtibus in se ꝑꝑ paruitatem corporis eorũ, erit generatio ex rebus insensibilibus apud nos: et ideo dicunt ꝙ quodlibet est mixtum cum quolibet. opinabantur enim ꝙ quodlibet generatur ex quolibet: & ꝙ illa, quæ videnť diuersa, & dicuntur alia à seinuicem, videntur ita propter illud, quod habet dominium in mixto. quoniam, vt dicunt, nihil est quod sit totum purum album, aut nigrum, aut dulce, aut caro, aut os: sed in vnaquaq; rerum illud, quod vincit in ea, existimať quòd natura eius est illius.

34. Hoc, quod dicit, Et etiam, si alterũ contrariorũ, &c. est alia res, quæ induxit eos dicere ꝙ entia erant in simul: quoniã, quia opinabantur quòd generatio est ex contrarijs: & quòd contraria sunt, quæ sunt principia, oportet vt non sint generabilia, neq; corruptibilia. & ideo oportet apud eos contraria esse insimul: & quædam exeũt à quibusdam. Et, cum induxit illud primũ indubitabile, quod mouit eos ad opinãdum entia esse insimul, & quòd generatio est exitus, & resolutio, incœpit declarare illam ambiguitatem, & quoquomodo excusat Anaxago. eos, qui dicunt esse impossibile, quòd generatio est aliquid esse, quod non erat. &.d. Quoniã, cum omne generatum, &c. & sermo eius in hoc manifestus est per se. D.d. & ꝑꝑ paruitatẽ, &c. idest excusant se in hoc, quòd sensus contradicit huic opinioni, dicentes quòd hoc, quod apparet sensui, scilicet quòd generatio sit ex non ente, est propter paruitatem partium, nõ quòd in rei veritate est generatio ex non ente. D.d. & ideo dicunt, &c. idest, & quia coactũ sunt ad credendum ꝙ ens quod generatur ex ente, & quod hoc, quod apparet sensui, est peccatũ sensus ex paruitate partium, ex quibus est generatio, dixerunt ꝙ oẽ est mixtum cũ omni, licet non appareat sensui, & quòd necesse est omne generari ex omni, non vt aliqua terminata generarẽtur ex aliquibus generatis terminatis. Deinde d. & illa, quę videnť esse diuersa, &c. idest & Anaxagoras, qui est coactus ad credendum omne generari ex omni, excusat se ex hoc, quod apparet sensui, scilicet quia res videntur diuersæ, dicendo et hoc, quòd res uidentur diuersę, est propter illud, quod dominatur in illa re mixta ex partibus infinitis. verbi gratia, quoniã tũc existimatur hoc esse aqua, quando partes aquosæ fuerint in eo plures quàm aliæ partes infinitæ mixtæ in eo: & tunc existimatur quòd hæc est caro, quando partes carnosæ fuerint in eo plures alijs partibus infinitis commixtis in eo: non quia in carne non sint nisi partes carnosæ tantum, sicut existimatur: neque in aqua nisi partes aquosæ: sed in aqua, & aere, & in omni, quòd distinguitur, nõ distinguitur nisi propter illud, quod habet dominium in eo ex partibus consimilibus infinitis in numero, non in forma. dicunt igitur quòd nihil est hic, quod totum sit album purum, aut nigrum purum, aut dulce purum, aut caro pura, aut os purum, sed vnaquęq; res existimatur esse de natura illius, quod magis est in ea: & ꝙ illud est de natura eius pura: & ꝙ non est nisi illa natura pura: & hoc est falsum.

Caput Secundum, in quo afferuntur rõnes contra afferentes principia esse infinita.

Si igitur infinitũ, ſm ꝙ infinitum, ignotũ est, ſm multitudinẽ qdẽ, aut magnitudinẽ infinitum ignotũ quãtum quoddã est: ſm formã quoq; infinitũ, ignotũ quale quoddã est. principijs autẽ existentibus infinitis ſm multitudinẽ, & ſm speciem, impossibile est ea, quæ sunt ex his, cognoscere: sic enim cognoscere compositum arbitramur, cum cognoscimus ex quibus, & quot sit.

Infinitũ ſm q. infinitũ, est ignotũ. Idem 2. meta. c. 11.

Dicamus igitur ꝙ, si infinitum, ſm ꝙ est infinitum, nõ scitur, ergo illud, quod est infinitũ in numero, aut in magnitudine est quãtum non scibile, & illud, quod est infinitũ in forma est quale non scibile. &, cum principia sint infinita in numero, & in forma, ergo nulla est via ad sciendũ illa, quæ sunt ex eis: nos enim non existimamus scire compositum, nisi cum sciuerimus illa, ex quibus, & ex quot est compositum.

Cùm numerauerit opiniones Naturalium in numero principiorum, & in modo generationis, incœpit primo destruere sermonem dicentium ea esse infinita. Et, cum hoc destruxerit, incœpit perscrutari vtrum sint vnum, aut plura: &, si sint plura, quot sint: & posuit suum sermonem in hoc contra Anaxagoram, & si sit etiam contra Democritum, qui dicit partes esse indiuisibiles modo communi, & non proprio: cum in hoc libro, & in alio dicetur de modo proprio. Et incœpit contradicere huic opinioni ratione logica. et dico hic Logicam. i. argumentationem, cuius propositiones sunt declaratæ in Logica, & sunt acceptæ illic pro declaratis per se. Logica enim vsitatur in scientijs duobus modis: aut ſm quòd est instrumentum distinguens verũ à falso: & hic est modus proprius: aut ſm ꝙ illa, quæ sunt declarata in ea, accipiuntur pro maximis in destruendo, aut cõstruẽdo aliquid, & ista cõsy- 35

Quare rõ logica appellatur vide hic, & nũ significatiõ reqre primo cęl. c. 20. Logica vsitatur duobus modis. Idem 8. physi. cõ. 70. et. 12. me 12. cõ. 17. Idẽ 7. metaphy. com. 2.

deratio

deratio, cum vsitatur in artibus particularibus, est nõ propria, in arte autem vniuersali, scilicet prima philosophia est propria. Et iste sermo est syllogismus in secũda figura, cuius altera ꝓpositio est posita sine medio, et secunda est cum medio, quæ cõponitur in prima figura, & altera propositio eius est manifesta per se. altera verò duarum ꝓpositionum, quæ ponunť in secunda figura est, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est cõpositum, quod nõ scitur ex quibus componitur, & ex quot: secunda verò est, Et omne cõpositum notum est cõpositũ, quod scitur ex quot componiť, & ex quibus: ergo in secunda figura, Omne cõpositum ex principijs infinitis est compositum ignotum. i. quod non põt sciri. Propositio aũt dicens ꝙ omne cõpositum notum est compositum ex principijs, quorum quantitas, & qualitas est nota, est posita sine medio: & est illa, quam expressit, cũ dixit nos enim nõ existimamus scire, &c. Propositio verò posita cum medio in hoc syllogismo est, cum dicimus, ꝙ omne compositũ ex principijs infinitis in quãtitate, & forma est cõpositum ex principijs ignotis. & medium est, ꝙ omne, quod est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantum non scibile, et omne, quod est infinitũ in forma est quale non scibile. & sic iste sermo componiť in prima figura. Omne infinitum in numero, aut in magnitudine est quantũ nõ scibile, & omne, quod est infinitũ in forma, est quale nõ scibile. Omne cõpositũ ex principijs infinitis in quãtitate, aut qualitate est cõpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus non scibilibus. ergo in prima figura, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quãtitate, & in forma est compositũ ex principijs nõ scibilibus. Et propositio minor istius syllogismi declarať etiam per mediũ, s. propositio dicens, ꝙ omne cõpositum ex principijs infinitis in quantitate, & qualitate est cõpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus nõ scibilibus: & medium, per quod declaratur ꝓpositio, est propositio dicẽs, Infinitum sm ꝙ est infinitũ est non scibile. & syllogismus componitur sic in prima figura. Omne, quod est infinitum, est non scibile. Sed omne, quod est infinitum in magnitudine, aut numero, aut qualitate, est infinitum. ergo Omne, quod est infinitũ in numero, aut magnitudine, aut qualitate, est non scibile. Sunt igitur tres syllogismi, & sex propositiones: & duo syllogismi sunt in prima figura, & vnus in secunda. propositionum aũt duæ sunt manifestæ declaratæ cum medio, & quatuor sine medio. & Aristo te. expressit ex istis duas propositiones tertij syllogismi, quæ sunt manifestæ sine medio, cum dixit ꝙ infinitum sm quòd est infinitum, &c. deinde induxit vltimã conclusionem ꝓuenientem ex istis tribus syllogismis, & dixit &, cum principia sint infinita in numero, &c. deinde expressit alterã duarum ꝓpositionum primi syllogismi, qui est in secunda figura, quæ est declarata sine medio. nos enim nõ existimamus scire, &c. Aristo. igitur expressit ex istis sex ꝓpositionibus tres manifestas sine medio: & tacuit duas manifestas cum medio: cum sint in potentia in suo sermone, sm quòd sunt conclusiones: & vnam manifestam sine medio. Et vide quõ est sermo huius boni hominis breuis. & forte est ita de quolibet verbo eius.

Epilogus.

Consule prio de generatione. cõ. 48.

Amplius autem, si necesse est cuius partẽ contingit quãtulamcunq; esse sm magnitudinem, & paruitatem, & ipsum contingere. (dico autẽ talium aliquam partium, in quã, cum insit, diuiditur totum.) si autem impossibile est animal, aut plantam quantamcunq; esse sm magnitudinem, & paruitatem, manifestũ est ꝙ neq; partium quãlibet. erit enim & totum similiter. caro autem, et os, et hmõi partes sunt animalis, & fructus plãtarũ. manifestũ est igitur ꝙ impossibile est carnem, aut os, aut aliquid aliud quãtumcũq; esse magnitudine, aut in maius, aut in minus.

Nota de maximo, & minimo.

Et etiam illud, cuius pars põt esse cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, aut in paruitate, necesse est vt illud etiã possit hoc. & intelligo aliquam partem ex talibus partibus, in quas diuidiť vniuersum, & est vnũ. si igitur impossibile est vt animal, aut plãta sit cuiuslibet quãtitatis in magnitudine, aut paruitate, manifestum est ꝙ impossibile est hoc etiam in alia parte eius. quoniam necesse est vt vniuersum sit tale: & caro, & os, & similia sunt ptes animalis, & fructus sunt partes plãtarum. ergo manifestum est ꝙ impossibile est vt caro, aut os, aut alia, quæcunq; pars sit cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, aut in paruitate.

Iste est alius sermo, per quem destruit corpora esse composita ex partibus infinitis sm quantitatẽ. & abbreuiatio sui sermonis est, quoniam totum sequitur partes, quæ sunt sm quantitatem in paruitate, & magnitudine, & finitate, & infinitate, & vľr terminatione, & indeterminatione: ergo, si cõpositũ fuerit finitum, & terminatæ quãtitatis, necesse est vt partes, ex quibus componũtur, sint finitæ in mensura, & in numero: sed composita sunt finitæ quãtitatis, & terminata: ergo & partes eius sunt terminatę, & finitę. & iste sermo cõponiť in. 2. figura syllogismorum hypotheticorũ. Cũ igiť dixit quoniam illud, cuius pars, &c. est quasi præcedens, & intendit ꝙ compositum, cuius partes sunt non terminatę in quantitate, sed possibile est vt sint in quacunq; mensura, ponatur in magnitudine, aut paruitate. D. d. necesse est vt illud possit: & hoc est cõsequens: & intẽdit quod necesse est vt illud compositum ex illis partibus, quæ possunt esse cuiuscunq; mensuræ in magnitudine, & paruitate, nõ sit etiam terminatũ: si sit possibile ipsum esse cuiuslibet mensuræ positę in magnitudine, & paruitate. D. d. & intelligo partem, &c. i. & distinguit illud, quod intẽdebat per hoc nomen pars. cum partes dicantur quãdoq; sm qualitatem, & qñq; sm quantitatem: & hoc duobus modis: aut partes, quæ sunt in potẽtia in toto: aut partes, quę sunt in actu in toto. Et, quia non consequitur vt totum sequatur partes in mensura, nisi in partibus, quæ sunt sm quantitatẽ, quæ sunt in toto in actu, declarauit ꝙ istud intendebat hic per partem, & dixit & intelligo hic partem, &c. idest & intelligo hic per partem, quæ est de specie partium, in quas totum diuiditur sm quantitatem, & non sm qualitatem: sicut corpus diuiditur in materiam, & formam: neq; partes, quæ sunt in toto in potentia: sed partes, in quas vniuersum diuiditur: & sunt illæ, quæ sunt in toto i actu. Et, cũ induxit ꝓcedens, et * cõsequẽs: ita ꝙ cõsecutio ferè ẽ manifesta p se: destruxit cõsequẽs, & dixit si igiť est impoľe vt animal, &c. i. & hoc intẽdebat concludere. Deinde dedit exemplum de partibus compositorum, & dixit necesse est enim ꝙ vniuersum sit tale: & caro & os, &c. i. necesse est enim vt totum sit in dispositione partium: vt caro, & os, & si- 36

Isto mõ. si ptes sunt infinitę cõpositũ ẽ infinitũ: sed cõpositũ est finitũ: ergo ptes sunt finitę, a destructione cõsequentis &c.

Partium alię sm q̃ritatẽ, alię sm qualitatem. idẽ 7. metaphy. cõ. 11.

* a. l. inconueniens.

ponat principium perscrutationis de illo. deinde perscrutabitur post de hac contrarietate quid sit: & vtrũ est necesse ponere aliam naturam à contrarietate, aut non. Dixit manifestum est igitur, &c. i. manifestum est igitur ex hoc, quod narrauimus, q oẽs ponunt pnª contraria aliquo modo contradictionis, aut cõtrarietatis: licet nõ conueniant in hoc, quis, s. sit iste modus. Deinde incœpit notificare q bñ fecerunt, & inducere rationes, q̃ mouerunt eos ad dicendum hoc, & dixit Necesse est, i. necesse est. n. vt principia, &c. i. qm̃, si generantur ex inuicem, tunc erit idem pncipium, & nõ pncipium insimul: siue sint prinª adinuicem fm reciprocationem, siue non. Deinde dixit neq; ex alijs. & hoc manifestum est per se etiã, s. q principia nõ debent generari ex alijs, qa sic essent prima, & non prima. Deinde induxit tertium proprium, & dixit & vt oĩa generentur ex eis. & hoc manifestum est etiã fm q prinª debẽt esse cõia oĩbus entibꝰ, quæ sunt ex pricipijs. Et, cum demonstrauit ista propria in principijs, incœpit etiam demonstrare, & declarare illa esse in contrarijs, & dixit & hęc sunt existentia in primis contrarijs, etc. idest necesse est. n. vt non generentur ex alijs, qa sunt * principia: et ut non generenť ex inuicem, quia sunt cõtraria. contrarium enim non generatur ex contrario, idest non mutatur in illud.

Cõtrariũ nõ mutať i suũ contrarium. Idem infra. cõ. 41. * a, l. prima.

Sed oportet hoc & in ratione consyderare qualiter contingat. Accipiendum igiť est primùm q omnium, quæ sunt, nihil neq; facere natum est, neq; pati contingens à contingenti. neq; fit quodlibet ex quolibet, nisi quis accipiat fm accidens. qualiter. n. fiet album ex musico, nisi accidens sit albo, aut nigro musicũ? sed albũ quidem fit ex non albo: & hoc nõ ex omni, sed ex nigro, aut medijs. & musicũ ex nõ musico, sed nõ ex omni, sed ex immusico, aut si aliqd ipsis mediũ.

Non quodlibet fit ex quolibet.

Sed oportet consyderare in hoc fm rationem quomodo sequitur. Dicamus igitur q omnium entium non quodlibet agit, aut patitur à quolibet, nec generať à quolibet, nisi aliquis accipiat hoc per accidens: album. n. non fit album ex musico, nisi accidat nigro, aut albo vt sit musicus, sed album ex non albo, & non ex omni non albo, sed ex nigro, aut ex medio, & musicus ex non musico, & nõ ex omni nõ musico, sed ex illo, quod nullã habet dignitatẽ in musica, aut ex eo, quod est alterius dispositiõis: si sit aliqua hic dispositio inter has duas dispositiones.

Quia illę tres proprietates in principijs sunt manifestę: in contrarijs verò duæ tm̃ sunt manifestę: tertia verò, s. q oĩa gñentur ex eis, nõ est manifesta per se: ideo incœpit declarare hoc per inductionem, et d. sed oportet consyderare, &c. i. sed oportet consyderare in tertio proprio per inductionem, s. q oẽ, quod generatur, generatur ex contrario. D. d. Dicamus igitur, &c. i. qm̃, cum induxerimus oĩa entia, non inueniemus qdlibet agere ĩ quodlibet, neq; pati à quolibet: sed aliqd notum terminatum agit in aliquod terminatum, et patitur ab aliquo terminato: & silr in generatione, et vlr in oĩbus transmutationibus, quarũ actio, & passio est quasi genus. D. d. nisi aliquis accipiat, i. nisi aliqs accipiat illud, quod est per se per accidens: qm̃ tunc posset peccare in hoc. Apparet. n. q impõe est album fieri ex musico, aut ex grammatico: nisi accidat nigro, ex quo fit album per se, vt sit musicus, aut grammaticus, et hoc intẽdebat, cum dixit nisi accidat, &c. Deinde dixit sed album, &c. idest oẽ, q fit ex aliquo alio, generatur ex illo, quod est aliud, & non ex oĩ alio simpliciť: qm̃ tũc quodlibet esset ex quolibet: sed ex aliquo alio, aut contrario, aut medio inter contraria, cum contraria fuerint mediata: vt cum album fit ex nigro, aut colore medio inter album & nigrum. Et intendit hic p contrarium, vt diximus illud, quod est cõe contrarijs, & priuationi, & habitui. Et ideo, cum induxit exemplum de contrarijs, s. albo & nigro, induxit aliud exẽplum de priuatione & habitu, & dixit & musicus ex non musico. i. et musicus non gñatur etiã ex oĩ, de quo dicitur non musicus, sed ex illo, quod est non musicus, & est inatum recipere musicam, quod est homo ignorãs musicam, quia nullam habet dignitatem in ea, sed habet potentiam adiscendi illam. D. d. aut ex eo, qđ est alterius, etc. i. aut ex medio, quod est ĩter musicum, & priuationem musicæ, si sit põe vt sit medium inter priuationem, & habitum. Et dixit hoc, non quia inter habitum, et priuationem inuenitur medium, sed ad verificandum propositionem minorem dicentem, q oẽ, quod generatur, aut generať ex contrarijs, aut ex medio, s. in contrarijs mediatis. & in hoc loco non curat quocunq; mõ sit, siue aliquis ponat, q inter habitũ & priuationẽ sit medium, aut non. Et, cum notificauit q oẽ generatum est aut ex contrario, aut ex medio, incœpit declarare hoc in corruptione, & dixit.

Idẽ. 4. phy. 6. 19. & 52. c. idem in se quẽti. Idem primo cœli. 20. & prio de gñatione 50. et. x. meta. 21. & 2. de aĩa. ca. 44. & 12. metaɾ. c. 6. Idẽ infra hic tex. cõ. 47.

Neq; igitur corrũpitur in contingẽs primùm. vt album non in musicũ, nisi forte fm accidens, sed in non album, & in non albũ, non in cõtingens, sed in nigrum, aut mediũ. similiter autem & musicum in nõ musicum: & hoc non in cõtingens, sed in immusicum, aut si ipsis aliquid medium est.

Ex hoc elicitur gñationẽ nõ esse in pure contradictorijs, sꝫ in priuatiue oppositis.

Neq; aliquid etiã corrumpitur primitus in quodlibet, verbi gratia album in musicũ: nisi hoc cadat in aliqua dispõne per accidẽs, sed corrumpitur in non album, & nõ in qđlibet non album, sed in nigrum, aut in medium. & similiter musicus corrumpitur in non musicum, et non in quodlibet non musicum, sed in illud, quod non habet dignitatem in musica, aut in aliquam dispositionem inter has duas dispositiones.

Neq; etiam corrumpitur aliquid principalr, & per se in quodlibet, sed principaliter, et per se corrumpitur in aliquod terminatum vnum: secũdario verò, & per accidens nihil prohibet vt aliquod corrumpatur ĩ plura vno, aut in quodlibet. Eorꝫ. n. in quæ fit corruptio, aliud est primum, & aliud est scđm: & est illud, ĩ qđ fit corruptio mediante primo: et aliud est per accidens: et est illud, quod fit in quodlibet. Illud autem, quod est p accñs, dr̃ à secundo: qm̃ scđm quoquomõ est terminatum, & illud, quod est per accidens, est non terminatum. Arist. igitur exigit pmitatem in corruptione, vt illud, in quod fit corruptio, sit vnum, et exigit essentialitatem, vt sit terminatum: et hoc idem intelligendum est in generatione. Alia autem dicta in corruptione in hoc capitulo manifesta sunt ex eis, quæ dicit in generatione, & dicit vlr q corruptio etiam principaliter, & per se est aut de contrario in contrarium, aut de habi- 44

Per accñs dr̃ à scđo.

tu in

tu in priuationẽ, aut ad medium, sicut est dispositio in gñatione, et ꝙ hoc manifestũ est per inductioném. Et, cum notificat hoc ĩ gñatione simplici, in qua vnum fit ex vno, notificeat etiam, ꝙ ita est in generatione compoſita, in qua vnum fit ex pluribus vno.

Silr aũt his & in alijs. q̃m & nõ simplicia eorum, quę sunt, sed composita ſm eandẽ se hñt rõnem: sed, propterea ꝙ opposite dispositiones non denominatæ sunt, latet hoc cõtingens, necesse est, n. oẽ cõsonans ex incõsonanti fieri, & incõsonans ex cõsonanti, & corrumpi cõsonans in inconsonantiam, et hãc non contingentem, sed in oppositam.

Et ita est de alijs. videmus. n. ꝙ illa, quæ nõ sunt simplicia ex entibus, sed composita eodẽ modo hñt dispõnem: sed, qa dispõnes in cõpositis nõ hñt nominationẽ, ideo non ꝑcipiunt̃: & si sit necessariũ. necesse est. n. vt oẽ cõpositũ, sit compositũ ex non cõposito, & vt cõpositum corrũpat̃ in nõ hñs cõpõnẽ, sed nõ in qdlibet nõ hñs compõnem, sed in illud, qd est oppositum illi compositioni.

45 Dicit Et similiter est de oĩbus spẽbus generabilium, & corruptibilium, s. q̃m gñantur ex contrario, & corrumpuntur in contrarium. videmus. n. ꝙ illa, q̃ generantur ex pluribus vno, & sunt illa, quæ non sunt simplicia, sed composita, talem dispõnem hñt in generatione, et corruptione. sed, quia dispõnes oppositę existentes in istis rebus inter illud, quod generatur, & illud ex quo generat̃, et inter illud, quod corrũpitur, et illud, in quod corrumpitur, non habent nomina, ideo latet contrarietas existens in istis rebus, & non percipitur, sed, cum ĩspicitur, videtur necessario existere in eis. necesse est. n. vt omne compositum fiat ex non cõposito, & non ex quolibet nõ cõposito, sed ex non cõposito terminato, & est illud, in quo est priuatio ꝓpria illi compositioni: & similiter compositum corrumpit̃ in non compositum, & non in quodlibet non compositum, sed in illud, in quo est priuatio illius compositionis. manifestum est igitur etiam in hoc modo generationis, & corruptionis, quod fit ex oppositis secundum habitum, & priuationem.

Differt aũt nihil in consonantia dicere, aut ordine, aut compositione: manifestũ. n. est ꝙ eadẽ sit rõ. At verò & domus, & statua, & qdlibet aliud fit silr. domus. n. fit ex eo, ꝙ nõ composita, sed diuisa sunt hęc sic: & statua, et figuratorũ aliquod ex infigurato: & vnumquodq; horũ secundũ alia qdem ordo, secundum alia verò compositio quædam est.

Et non est drĩa inter hoc, ꝙ iste sermo sit in compõne, aut in ordine, aut cõpl'one: manifestum est. n. ꝙ est idem sermo. Et silr domus, & idòlũ, et alia gñantur hoc modo. domus. n. gñatur ex non composito, sed separato, & sunt talia in tali dispositione: & silr idòlum, & vnumquodq; habentium figuram fit ex non habente illam figuram: & vnumquodq; istorum quidem est ordo aliquis, & quidem aliqua compositio.

Dicit ꝙ non est drĩa in hoc sermone inter hoc, ꝙ aliquis pooat, ꝙ generatio istorũ, s. quæ generantur ex pluribꝰ vno, sit ſm compositionem, aut ſm ordinem, aut alijs modis: eadem. n. est cõsyderatio in hoc. Et ita est in artificialibus, sicut in naturalibus. domus. n. generatur ex aliquo non composito cõpositione domꝰ, sed separato, sed illa separata sunt terminata, & ĩ dispositionibus terminatis: non. n. componitur domus ex quolibet, neq; ex illis, ex quibus innata est componi, nisi sint ĩ dispositionibus terminatis, et hoc intẽdebat, cùm dixit & sunt talia in tali dispõne. & similiter idòlum, et vnumquodq; artificialium, quorum generatio est in figura, generantur ex non habente illam figuram, ita ꝙ ista priuatio sit propria. Deĩde. d. & vnũquodq; istorum, & c. i. vt mihi videtur, et vnũquodq; eorum, ex quibus generatur compositum quoddam, habet ordinem ꝓprium in esse cõpositi, & qddam habet compõnem ꝓpriã in esse eius. & dixit hoc demonstrando ꝙ cõpositum cõponit̃ ex rebus terminatis. 46

Ita est in artificialibus, sicut in nãlibus, q. id, qd' fit, fit ex opposito terminato ad oppositũ terminatum.

Si ergo hoc verũ ẽ, oẽ utiq;, quod fit, fiet, & corrumpet̃ qd corrumpitur aut ex cõtrarijs, aut in contraria, & horum media: media autem ex contrarijs sunt, vt colores ex albo, & nigro: quare omnia vtiq; erunt, quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs.

Si igit̃ sit hoc verum, qd oẽ, quod gñatur, & oẽ, quod corrũpitur, gñatur, & corrumpitur, aut ex cõtrarijs, aut in cõtraria, aut inter cõtraria: illa aũt, quæ sunt inter cõtraria, sunt ex contrarijs. v. g. aliquis color ex albo, et nigro: ex quo necesse ẽ, vt illa, quæ gñant̃ per naturã, sint aut contraria, aut ex contrarijs.

Dicit & cum ista inductio sit vera, apparet ꝙ ista propositio vniuersalis est vera, s. dicẽs, ꝙ oẽ, quod generatur, generatur ex contrario, aut ex eis, quæ sunt inter contraria: & oẽ, quod corrumpitur, corrumpitur, aut in contrarium, aut in illa, quæ sunt inter contraria. Deinde dixit illa autẽ, quæ sunt inter contraria, etc. idest &, cum iniunximus huic propositioni aliam manifestam per se, & est, ꝙ omnia, quæ sunt inter cõtraria, sunt ex contrarijs, vt aliquis medius color ex albo, & nigro, sequitur ꝙ omne, quod generatur in natura, generatur aut ex contrarijs, aut ex generatis ex contrarijs. & hoc est in prima figura. 47

Hucusq; igitur ferè secuti sunt & aliorum plurimi, quẽadmodum diximus prius. Omnes. n. elemẽta, & ab ipsis vocata principia, quamuis sine ratione ponentes, tñ contraria dicunt, tanq̃ ab ipsa veritate coacti. Differũt aũt ab inuicem, ex eo ꝙ alij quidem priora, alij posteriora accipiunt: et ꝙ hi quidem notiora ſm rationem, illi autem ſm sensum. Hi. n. Calidum, & Frig. illi autẽ Hu. & Siccũ, alij aũt Impar, & Par, qdam aũt Litẽ & Amicitiam cãs ponunt gñationis. hæc aũt abinuicem differunt secundum dictum modum.

In hoc igitur ferè plures residuorum conueniunt cum istis, vt prius diximus. Oẽs. n. ponunt elñta contraria, & illa, quæ vocant principia, licet sint sine rõne cõtraria, quasi compellant̃ ad hoc ex ipsa veritate. Sed differunt in hoc: q̃m quidam accipit ex eis illud,

quod

quod eſt prius in ſcientia, & quidam accipit ex eis illud, quod eſt poſterius in ſcientia, & q̄dam accipit ex eis illud, quod eſt notius in intellectu, & quidã aliud, quod eſt notius in ſenſu. quidam. n. ponunt cauſas generationis Calidum, & Frigidũ, & quidam, Humidum, & Siccum, et quidam Par, et Impar, aut Amicitiam, et Litem. et iſta differunt ſecundum modum, quem diximus.

48 Dixit In hoc igitur tñ de cognitione principiorum, ſ. ea eſſe contraria, ferè oẽs Antiqui conueniunt cũ iſtis, quos diximus. oẽs. n. ponunt principia, et elemẽta eſſe contraria, & ſi ſint ſine ratione quoquomodo. ſed natura veritatis compellit eos ad hoc. et, ſi conueniunt in hoc, q̄ principia ſunt contraria, tñ differunt etiam in hac contrarietate, quid ſit ſm ordinem eorum in priori, & poſteriori in contrarijs. Quidam. n. accipiunt illud, quod eſt prius in ſcĩa, i. in cognitione per collationem, & quidam accipiunt prius apud intellectũ in cognitione, & eſt illud, quod eſt magis vniuerſale, & quidam accipiunt illud, quod eſt prius apud ſenſum, et eſt illud, quod eſt magis particulare, & eſt hoc ſm quod apparet vnicuiq; eorum. Et dixit, hoc igitur tñ, etc. idest & intẽdit per plures reſiduorum, illos, quos non numerauit. Deinde. d. licet ſit ſine rõne, i. ſine ratione perfecta. nam iductio induxit eos ad dicẽdum hoc, ſcilicet inductio, in qua non inducuntur oĩa particularia. Deinde dixit quaſi compellantur, &c. i. quaſi veritas, q̄ eſt in inductione, compellat ad hoc eos. Deinde dixit ſed differunt, &c. & intẽdit per prius in ſcĩa, vt mihi vr̃, illud, quod eſt notum per argumẽtationẽ, aut illud, cuius cognitio indiget argumentatione magis: iſti. n. vt mihi vr̃, dicebant q̄ illud, quod eſt huiuſmodi, eſt prius in eſſe. D. d. & quidam accipiunt illud, quod eſt notius in intellectu, & eſt illud, quod eſt magis vniuerſale. & comparatio inter comprehenſibilia ab intellectu, & à ſenſu non verificat̃, niſi qñ accipit̃ in reſpectu cõis comprehenſionis. Deinde dixit & iſta etiam differunt, &c. i. & iſta, q̄ diximus, differunt ſm tres modos prioritatis, quos diximus. qui. n. ponebant Calidum, & Frig. & Humidum, & Siccum principia contraria, opinabãtur q̄ prius eſt illud, quod eſt notius in ſenſu: qui aũt ponebãt p̃nª Par, & Impar, credebãt q̄ prius in eſſe eſt illud, q̄d eſt notius apud intellectũ, & eſt illud, q̄d eſt magis vl'e: illi aũt, q ponebant prinª Amicitiã, & Litem, opinabant̃ q̄ prius i eſſe eſt notũ, per argumẽtationem autem notius. D. d. Ariſt.

Prius cognitũ apud intellectũ ẽ illud, q̄d eſt magis vl'e, et prius cognitũ apud ſenſum ẽ illud, quod eſt magis particulare. Idem in ſequenti. Inductio, in qua nõ inducunt̃ oĩa particularia, eſt nõ perfecta. pro hoc vide. 2. priorũ c. 23. & quæ ca.

Quare eſt eadem dicere quodãmodo, & altera ab inuicem. altera quidem, quemadmodum & videtur plurimis. eadem autem ſecũdum analogiam. accipiunt enim ex eadem coordinatione. hæc enim cõtinent, alia autem continentur cõtrariorum. Sic igitur ſimiliter dicunt, & aliter, & peius, & melius. Et hi quidem notiora ſecundum rationem, ſicut dictum eſt prius, illi autem ſecundũ ſenſum: vniuerſale enim ſecundum rationẽ notum eſt, ſingulare autem ſecundum ſenſum: ratio. n. vl'is eſt, ſenſus autem particularis. vt magnum, & paruum ſecundum rationem, rarum autem, & denſum ſecundum ſenſum.

Vl'e notũ ſecundũ rõnẽ, ſingulare ſecundũ ſenſũ.

Et ſic iſti homines conueniunt quodammodo, & differunt. differunt enim ſm q̄ vident in eis plures homines. conueniũt autẽ ſm q̄ ſequunt̃ eandem rationẽ. accipiunt. n. ex eadem coniunctione. contrariorum. n. quędam ſunt determinãtia, & quędã determinata. Sunt igit̃ hoc modo conuenietes in ſermone, & alio modo dr̃nt. qm̃ quędã ſunt viliora, & quędã nobiliora, & quędam notiora apud intell'um, vt prius diximus, & q̄dam notiora apud ſenſum. & vl'e eſt notius apud intell'm, & particulare eſt notius apud ſenſum: intelligere. n. ẽ vl'e, ſentire verò p̃ticulare. v. g. quoniam magnum, & paruum ſunt in intellectu, & rarũ, & dẽſum in ſenſu.

49 Cũm dixit q̄ Antiqui cõueniunt in hoc, q̄ p̃ricipia ſunt contraria quodãmodo, & dr̃nt alio modo, icœpit numerare modos, ſ. in q̄bus conueniunt, et in q̄bus differunt, et dixit dr̃nt. n. ſm, &c. i. differunt diuerſitate, quã plures hoĩes ſciunt, ſ. famoſa diuerſitate, & conueniunt, q̄a procedunt in cõſyderatione p̄ eandem argumentationẽ in gñe: oẽs. n. vtunt̃ inductione. eſt. n. cõe oĩbus contrarijs hoc, qm̃ quædã ſunt determinantia, & quædã determinata. & conueniunt in hoc, q̄ reducunt terminata ad terminantia p̄ inductionẽ. v. g. qm̃ q̄ dicit q̄ principia ſunt Calidũ, & Frig. et Hu. & Sic. nititur p̄ inductionem reducere oĩa contraria ad iſta, & ſilr̃ qui dicit q̄ prinª ſunt Par, & Impar, aut Additio, & Diminutio. Scd̃m igit̃ hunc modũ conueniunt in hoc, q̄ vtunt̃ eadem argumentatione in forma, ſed differunt ſm illud, in quo arguunt. D. d. & alio modo, &c. i. & conueniunt ẽt alio modo. illa. n. q̄ dicunt eſſe principia conueniunt in hoc, q̄ alterum contrariorum eſt vilius, & reliquum nobilius, & in hoc, q̄ ſunt p̄portionalia, q̄a quædã ſunt notiora apud intellectũ, & q̄dam notiora apud ſenſum: & ſic contraria, q̄ ſunt notiora apud intellectum, hñt inter ſe p̄portionem apud intellectum, ſicut p̄portio contrariorum, q̄ ſunt notiora apud ſenſum, iter ſe ſm ſenſum. D. declarat quod eſt notius apud intellectum, & q̄d apud ſenſum, & dixit vl'e. n. &c. i. & ſm hoc p̄portio Calidi, & Frigidi apud ſenſum eſt ſicut p̄portio Paris, & Imparis apud intellectũ, & ſilr̃ p̄portio Additionis, & Diminutionis apud intellectũ. Et, cum declarauit q̄ vl'e eſt notius apud intellectum, & particulare apud ſenſum, dedit cãm in hoc, & dixit intelligere. n. &c. i. & cauſa in hoc eſt, qm̃ comprehenſibile ab intellectu eſt vniuerſale, & cõprehenſibile à ſenſu eſt particulare. D. d. v. g. &c. i. verbi grã, qm̃ magnum & paruum ſunt magis vl'ia q̄ rarũ, & denſum: & ideo attribuunt̃ magnũ, & paruũ intellectui, et rarum, & dẽſum magis ſenſui. Et hoc ita eſt, quia rarũ, et denſum cõprehenduntur in corporibus ſenſibilibus naturalibus, magnũ aũt, & paruum cõprehendunt̃ in corporibus naturalibus, & mathematicis.

Rarũ, et denſum ſunt in corporibus naturalib⁹, magnũ, & paruũ i naturalibus, & in mathematicis. Sed tunc oppono p̄ cõ. 84. quarti phy. vbi habet q̄ rarũ, & dẽſum cõtraria ſunt in q̄titate, & eã conſequunt̃, cũ igĩ in mathematicis ſit nõ q̄ti, ergo, &c. item oppono per cõ. 73. q̄ ibi dicit, q̄ ſubtilitas mathematicæ creſcit in infinitũ, nõ aũt naliter, &c. Vide contra di. Ztm̃.

Caput Secundum nõ ſufficere eſſe prima principia duo contraria probans, ſed dari tertiam oportere naturam, neq; oportere principia eſſe plura tribus.

Q Vòd igit̃ contraria oportet eſſe principia manifeſtum eſt. Conſequens autem erit dicere vtrũ duo, aut tria, aut plura ſint. Vnum. n. impoſſibile eſt, qm̃ non vnum contraria. infinita aũt non, qm̃ neq; ſcibile quod eſt, erit. Et vna contrarietas in omni genere vno, ſubſtãtia aũt vnum

* Vna cõtrarietas eſt i oĩ gñe. Idem infra tex. 51.

quoddam

quoddam genus eſt. Et, quia contingit ex finitis: melius autẽ ex finitis, quemadmodum Empedocles, q̄ ex infinitis. omnia nãq; aſſignare opinatur, quẽadmodum Anaxag. ex infinitis. Amplius ſunt alia alijs priora contraria. & fiũt altera ex alijs, vt dulce, & amarum, & album, & nigrum. principia autem ſemper oportet manere.

Apparet igitur, ꝙ neceſſe ẽ vt principia ſint contraria. Et ſequitur hoc dicere, vtrum ſint duo, aut plura. Impoſ'e. n. eſt vt ſint vnũ, contraria. n. non ſunt vnũ. neq; etiã infinita, qm̃ tũc ens nõ ſciret, Quia igitur in omni genere eſt vnum contrariũ, et ſuba eſt vnũ genus. Et, qa impoſ'e eſt vt gñatio ſit ex principijs infinitis: & eſt melius vt ſint finita, vt dicit Empedocles, q̄ infinita. poteſt. n. cõplere omnia, quæ affirmauit Anaxagoras, cum poſuit gñationem eẽ ex infinitis. Et ẽt, quia contrariorum ſunt quædã priora alijs contrarijs, & quædã contraria, quæ gñantur ex alijs, contrarijs, vt dulce & amarum, & albũ & nigrum. principia verò neceſſe eſt vt ſint permanentia æterna.

Dicit Manifeſtum eſt igitur vſr ꝙ neceſſe eſt, ꝙ ſint principia contraria, ſed perſcrutandum eſt primo, vtrum ſint duo, vel plura duobus, impoſſibile. n. eſt vt ſint vnum principium, qa principia ſunt contraria, & contraria ſunt ſaltem duo. & impoſ'e etiam eſt vt ſint infinita, qm̃ tunc ens erit nõ ſcibile, vt prius diximus. Et ẽt in vnoquoq; gñe. x. prędicamẽtoꝝ eſt vna contrarietas: & ſuba eſt vnum genus eoꝝ, cuius ꝑncipia ſunt quæſita, cum ſuba ſit ſubm alioꝝ entium. vñ neceſſe eſt vt contrarietas exñs in principijs non ſit plus q̄ vna, & eſt contrarietas exñs in ſuba, nedum vt ſint infinita. Et hoc intendebat, cum dixit et ſuba eſt vnum genus, ſed tacuit concluſionem, et eſt, ꝙ cõtrarietas exñs in ea eſt vna, et eſt principium alioꝝ entiũ.

D. d. Et, quia impoſ'e eſt, etc. dicit et ẽt, ſi conceſſerimus dicẽtibus principia eſſe ĩfinita hoc eſſe poſſibile, & ꝙ gñatio poſſit etiam fieri ex eiſdẽ, tunc dicens hoc poſſet concedere ꝙ gñatio poſſet fieri etiã ex ꝑncipijs finitis. et, cum hęc duo ſint poſſibilia melius eſt, vt ſint ex finitis, vt dicit Empedo. q̄ ex infinitis, vt dicit Anaxag. qm̃ dicens principia finita eſſe, poteſt complere cãs oĩum apparentiũ, ſicut põt complere dicẽs ea eſſe infinita, vt accidit Empedocli cũ Anaxag. Et, cũ conceſſerimus ꝙ natura põt facere ex principijs finitis illud, qđ facit ex infinitis, melius eſt, & rectius, vt faciat hoc ex finitis: & ſi nõ, tũc natura aget ocioſè. q. n. põe ſaluare modica actione, ille agit actiõe artificiali: ſi aũt laborauerit in actione maiori, ocioſè faciet, et ſupflue. & ita eſt de natura, ſicut de arte. D. d. et ẽt contrariorum, &c. i. & ẽt non põt aliqs dicere ꝙ oĩa contraria ſint ꝑncipia, nedum vt ſint ĩfinita, contrarioꝝ. n. quędam ſunt priora qbuſdam, & quędã gñantur ex qbuſdam, vt ſapores ex amaro & dulci, & colores ex albo & nigro: pricipia aũt ſunt illa cõtraria, q̄ non gñantur ex alijs, neq; tranſmutant̃ vſr: ꝑncipia. n. debẽt eſſe ꝑmanẽtia nõ tranſmutabilia, neq; generabilia ex alijs.

Vide cõſiſe. 8. phy. cõm. 48. & ſcdo cœ. 1. cõ. 15. Qui põt ſaluare modica actione, ille aget actione artificiali. ſi autem laborauerit actione maiori, ocioſe faciet, & ſupflue, & ita ẽ de natura, ſicut de arte. ex quo patet q̄ nihil ẽ ſupfluũ in na-

Quod igitur neq; vnum, neq; infinita ſint manifeſtum eſt ex his. Quoniam autem finita, non facere duo tm̃ habet quandã ratio nẽ. Dubitabit. n. aliquis, quaſr denſitas raritatẽ facere apta nata ſit, aut hæc denſitatem, ſiſr autem & alia quæcũq; contrarietas. nõ enim amicitia litem congregat, & facit aliqd ex ipſa, neq; lis ex illa, ſed vtraq; alterũ qddam tertiũ. Quidã aũt & plura recipiunt, ex quibus conficiunt eorum, quæ ſunt, naturã.

tura, nec ſit arte. Idẽ infra cõ. 76. & 1. de aia. 45. Idẽ 2. phy. 78. et 79.

Declaratum eſt igitur ex iſtis ſermonib⁹, ꝙ principia non ſunt vnum, neq; infinita. Et quia ſunt finita, tunc in hoc ſermone, dicente ꝙ ſola duo non agunt, eſt locus dicendi. Hõ. n. ambigit, et neſcit quomodo denſitas agit raritatem, aut raritas denſitatẽ, et ſiſr in alijs contrarijs. impoſ'e. n. eſt vt amicitia ducat ſecum litẽ, & faciat ex ea aliqd, neq; lis facit ex amicitia, ſed oẽs faciunt aliud tertiũ. Videmus. n. quoſdã, qui acceperunt aliqua plura vno, et poſuerũt ex eis naturã entium.

Cùm declarauit ꝙ principia ſunt finita, incepit ꝑſcrutari, vtrum ſint plura duobus, & dixit Et quia ſunt finita, &c. i. & quia apparet ꝙ principia ſunt finita, & ꝙ non ſunt pauciora duobus, ideo ĩ ſermone dicente ꝙ duo non ſufficiunt in hoc, ꝙ alterũ patiatur à reliquo, eſt locus rõnis: contrarium. n. non recipit ſuũ contrarium, ſ. non alteratur in eius forma: qm̃ † { calm non recipit ex frigido calidũ ſibi ſimile: } frigus. n. ſm ꝙ eſt frigus, non recipit caliditatem, neq; alteraſ in eã, &, cum ſit impoſſibile vt calidũ faciat ex frigore calidum ſibi ſimile, ĩpoſſibile eſt vt ex eo faciat illud vniuerſaliter. et ſimiſr denſitas nihil facit ex raritate, neq; amicitia ex lite ſm Empedoclẽ, ſed vnũquodq; contrarium agit in tertium, et ex tertio. Et, cũ declarauit ꝙ contraria non ſufficiunt ĩ hoc ꝙ ſint principia, quia alterum nihil facit ex reliquo, dixit Videmus. n. quoſdam, &c. i. & ideo videmus quoſdã ponere aliq̃ principia plura vno, ex qbus componit̃ natura vniuſcuiuſq; entis entium tranſmutabiliũ, & ꝙ corpus demõſtratum eſt cõpoſitum, non ſimplex. Et dicit hoc, qm̃, ſi principia eſſent contraria tm̃, tunc gñatum eſſet ſimplex nõ cõpoſitũ. & dixit hoc, qa eſt ex materia, & forma. Alteratio igiſ contrarioꝝ inuicem coegit oẽs credere ꝙ oĩa corpora ſunt cõpoſita, nõ ſimplicia, & ꝙ ĩ eis ſunt aliqua plura vno, & maximè prima corpora, ſ. quatuor elementa: iſta. n. principia, de quibus perſcrutaſ, ſunt cõmunia ſimplicibus, & compoſitis corporibus. 51

Cõtrariũ nõ recipit ſuum contrarium. Idẽ ĩfra cõ. 54. & 57. Idem ſupra cõ. xlij. & 12. 8. phyſi. cõ. 4. xij. meta. cõ. 18. & 7. phyſi. 14. & 1. cœ. c. 106. † a. l. frigidũ non recipit ex calo calidum.

Alteratio cõtrarioꝝ inuicem coegit oẽs credere ꝙ oĩa corpa ſi cõpoſita. Idẽ infra cõ. 81. ex hoc ſumiſ ꝙ trãſmutatio fecit cognoſcere materiã. Idem. 1. cœ. xx. 7. meta. c. 4. phy. 14. 8. met. cõm. xij. &c. Subiectum principiũ ẽ, et prius vr̃ eſſe ꝑdicato, etc.

Ad hęc autem adhuc & hoc aliqs dubitauerit, niſi qs aliã ſuppoſuerit contrarijs naturã. Nullius. n. videmus eorum, quæ ſunt, ſubſtantiã, contraria. principium autem nõ de ſubiecto oportet dici aliquo: erit. n. principium principij. ſubiectum. n. principium, & prius videt eſſe prædicato. Amplius non eſſe dicimus ſubam contrariã ſubæ. Qũo igitur ex nõ ſubſtantijs ſuba vtiq; erit? aut quo modo prius non ſubſtantia q̄ ſubſtãtia erit?

Et, cum hoc etiam ambigit homo in hoc, narrabo, ſi non poſuerit cõtrariorum aliam naturã. Non. n. videmus contrariã eſſe ſubſtantiã alicuius rei. & principium non oportet vt dicatur in ſubiecto aliquo: debet. n. eẽ principium principij. ſubiectum. n. eſt aliqđ

principium,

principium, & existimaĩ ꝙ est prius p̄dicato de illo. Et etiam non dicimus ꝙ substãtia est contraria substãtię. Quomodo igitur potest esse substantia ex non substantia? & quõ potest esse non substantia prior substantia?

Rõ coegit principia eẽ cõtraria. scil. oppositũ hẽ supra.te.cõ.48. Vide cõ. Zim.

52 Quia ratio coegit p̃ncipia esse contraria, induxit f̃m sermonem cõtradicentẽ illi, vt cõtradictio istorũ duorum sermonum cogat nos ad ponendum aliquod tertiũ aliud à cõtrarijs, vt est ꝓprium sermonibus disputatiuis dicentibus, s. q̃ñ illud, quod accipiĩ simpliciter, in vtroq; terminatur f̃m partẽ veram. et iste sermo disputatiuus est ꝙ contraria non sunt subã alicuius. cõtraria.n. dñr in subto: subã autem non dr̃ in subto: ergo contraria non sunt subę. sed prinª debent esse subę, quia prinᵐ subę est subã: ergo contraria non sunt principia: sed ista consecutio non est recta, cũ apparuerit ꝙ prima contraria sunt priuatio, & forma. Deinde induxit secundã rõnem istius gñis, & est, ꝙ contraria non sunt subæ, cum subã non sit contraria substantię, & prinª sunt subę, q̃m principia subę sunt subæ. Et modus cõuenientię, inter has duas rões est, q̃m, cum posuerimus subiectum istorũ p̃cipiorũ, quod est substãtia, & ꝙ alterum contrariorũ est priuatio, & ꝙ hoc est subiectum illi, & formæ, dissoluentur oẽs qõnes, & verificabitur ꝙ principia oĩa sunt contraria. et* similiter ẽt nihil ꝓhibet vt subę sint contrariæ f̃m formas, non contrarię f̃m subiectum. & sic dicere ꝙ subã non est contraria substãtiæ, est verum f̃m subiectum, & ꝙ subã est contraria subæ f̃m formam est verum. Et hoc adiuuat Alexãdrum, cum dicit ꝙ in substãtijs simplicibus põt esse contrarietas, non in compositis. Et Alexander intelligit hoc, quod Arist. dicit in prædicamẽtis, ꝙ proprium est substantiæ non habere contrariũ, de subũs compositis, nõ de simplicibus. Arist. n. dicit in lib. de gñatione, ꝙ corpora simplicia sunt cõtraria.

Principium substãtiæ est substãtia. 18 xij. metaph. cõ. xxij.

* a.1.vẽr. Nihil prohibet vt subæ sint cõtrarię f̃m formas. oppositum. 5. phy. cõ. 10. & 8. met. c. 6. Vide con. Zim.

Scdo d gñatione. tex. cõm. 49.

Quocirca, si quis et priorem veram putabit esse rationem, & hanc, necessarium est, si debet saluare vtrasq; rationes, subijcere qddam tertium, quemadmodum dicunt vnam quandam naturam dicẽtes esse vniuersum, vt aquam, aut ignem, aut medium horum.

Et ideo q credit ꝙ primus sermo ẽ verus, & iste sermo cõtinget ei necessario, si voluerit ꝙ isti duo sermones concedanĩ, ponere tertium, sicut dixerũt ponẽtes totum vnius naturæ aquæ, aut ignis, aut medij horum.

53 Dicit & propter hoc necesse est, vt qui opinatur ꝙ primus sermo, dicens ꝙ principia sunt cõtraria, est verus f̃m partem, & ꝙ iste sermo, dicens ꝙ principia nõ sunt contraria, est etiã verus f̃m partem, & ꝙ isti duo sermones nõ sunt falsi simpliciter, si ponat hic tertiam materiã: & est alteratio contrariorũ inuicem. q̃m ponendo istam naturam poterit soluere dubitationẽ accidentem ex istis duobus sermonibus oppositis. D.d. sicut dixerunt, &c. i. sicut dixerunt quidam, ꝙ oĩa entia facta sunt ex eadem natura, & ꝙ subæ rerum diuersarũ sunt in rei veritate ista natura vna, ex quibus sunt factę. Quidã. n. opinanĩ, ꝙ ista natura cõis oĩbus entibus est vnum elementum quatuor, quidam autẽ ipsam esse medium inter contraria eorum.

Videĩ autem medium magis. ignis. n. & terra, & aer, & aqua, contrarietatibus cõplexa sunt. Ideo non irrationabiľr faciunt, subiectum alterum ab his faciẽtes. aliorũ aũt quidã aerẽ: aer. n. minimè aliorum habet d̃rias sensibiles. consequens autem est aqua.

Vide contradictio. Zim.

Et existimatur quòd medium est dignius. ignis. n. & terra, & aqua, & aer sunt mixta ꝑ contrarietatem. Et ideo q ponit subiectum aliud à contrarijs, non facit non rectum. et post illum in rectitudine est q ponit ipsum aerẽ. aer. n. est minimus aliorum in diuersitate sensibili, & sequitur aqua.

Dicit Et apparet ꝙ qui ponunt istud subiectũ aliquod medium inter aerem, & ignẽ, & vniuersaliter inter duo vicinantium dicunt rectius, q̃m istud subiectũ oportet vt non habeat aliquã contrarietatem in sua subã, cùm contrarium non recipit suum contrariũ, & aqua, & ignis, & aer, & terra, vtrũq; habet contrariũ in sua subã, medium autem nullã habet contrarietatẽ in subã sua, quare medium est ꝓpinquius naturę istius subiecti, q̃ quatuor elementa. Et hoc intẽdebat, cum dixit Et ideo qui ponit, etc. D.d. & post illum, &c. i. & qui ponit ipsũ aerẽ rectius facit, q̃ qui ponit ipsum vnum aliorum, & post illum in rectitudine est, qui ponit ipsum aquã. Et dixit hoc, nã q ponit ip̃m vnũ mediorũ, s. aquæ & aeris, rectius facit, q̃ qui ponit vnum extremorũ: contrarietas. n. minus est in medijs q̃ i extremis. Et qui ponit aerẽ rectꝰ facit, q̃ qui ponit aquã; q̃m d̃riæ sensibiles contrariæ pauciores sunt in eo. & ideo dixit et sequitur qui ponit ipsum aquã, quia aqua ẽt est medium, sicut aer: sed aer excedit aquam in hoc, q̃a d̃riæ aquæ sunt manifestæ magis sensui, & differentiæ aeris sunt latentiores. Et intendit per diuersitates sensibiles d̃rias cõtrarias sensibiles. & dixit ꝙ q ponit subm hñs d̃rias latentes, ponit rectius, q̃a subm in rei veritate est materia, cuius esse est in potentia. 54

Cõtrarietas minꝰ i medijs q̃ in extremis. Idẽ. 5. phy. c. lij. Vide contr. Zim.

Subm in rei ṽitate ẽ materia: cuiꝰ eẽ ẽ in potentia cõsist. 1. ca. ã sũa ozbis.

Sed oẽs vnum hoc contrarijs figurant, vt densitate, & raritate, & eo, qd magis, & minus. hæc autẽ omnino sunt superabundãtia, videlicet, & defectus, sicut dictum est prius. Et vr̃ antiqua eẽ ẽt hæc opinio, ꝙ Vnum, & Supabundãtia, & defectus principia entium sint. verum non eodẽ modo. sed Antiq duo quidem agere, vnum autẽ pati, posteriorum autẽ quidã è contrario, vnum quidem agere, duo autem pati dicunt magis.

Sed oẽs figurant istud vnum ꝑ contraria, vt densitatem & raritatẽ, et magis et minus. et manifestum est ꝙ ista vľr sunt in Additione, et Diminutiõe, vt diximus prius. Et forasse est opinio antiqua, s. vt principia entiũ sunt Vnũ, et Additio, et Diminutio. sed non eodem modo. Antiqui. n. dicunt, ꝙ illa duo agunt, et vnum patitur, alij autem, qui post venerunt, dixerunt è contrario, s. ꝙ vnum agit, et duo patiuntur tantum.

Cùm narrauit, ꝙ benè fecerunt Antiqui in hoc, ꝙ cũ cõtrarijs posuerunt subiectũ, incœpit ẽt narrare qualiter ponebant dispõnem contrariorũ ex hoc subiecto, et dixit Sed oẽs figurant, &c. i. sed oẽs conueniunt in hoc, ꝙ faciunt subiectum figurari ꝑ hæc duo contraria. i. ꝙ ponunt subiectum materiam, et duo contraria formã, f̃m ꝙ vnusquisq; opinabatur in cõtrarijs. q. n. opinabantur ꝙ densitas, & raritas sunt prima cõtraria, ponebãt illa, d̃rias subiecti: & similiter q opinabã- 55

tur, ꝙ

tur q hæc contraria sunt magis, & minus, ponebant hæc duo dr̃ias istius subiecti. D. d. & manifestum est, &c. i. q raritas, & densitas, & magis, & minus oĩa sunt sub Additione, & Diminutiõe. D. d. & fortè est opinio antiqua. & intendebat, q non est inuenta à Platone. Oẽs. n. et Plato opinabant, q principia sunt vnũ subiectũ, & Additio, & Diminutio. sed opinio corũ in ordinatione istius vnius, & contrariorum non est eadem. Antiqui. n. dicebãt, q cõtraria sunt forma agẽs, et subiectum est materia patiens, Posteriores verò, & Plato dicebãt q contraria sunt materia passiua, s. Magnum & Paruum, & q vnum est forma agens.

Tria igitur dicere elemẽta esse, & ex his, et ex huiusmodi alijs consyderantibus videbitur vtiq; habere quandam rationem, sicut prædiximus. plura autẽ tribus non amplius. ad patiendum. n. sufficiens est vnum. Si aũt quatuor existentibus duæ erunt contrarietates, oportebit seorsum ab vtraq; esse alteram quandã naturam mediam. Si autem ex seinuicem possint generare, ociosa vtiq; altera contrarietatum erit. simul autẽ & impossibile est plures esse contrarietates primas. substantia. n. vnum quoddã genus est entis. quare eò q͛ prius, & posterius differẽt solũ abinuicẽ principia, sed non gñe. semper. n. in vno gñe contrarietas vna est. oẽs aũt contrarietates reduci videntur ad vnam.

Semp̃ ĩ vno gñe est vna cõtrarietas, Idl supra. t. c. 50. & 2. Met. 1. c. 25.

Dicere igitur elementa esse tria est ſm rationẽ quoquomodo, cùm cõsyderatum fuerit hoc de istis rebus ꝓpriè, & sĩlibus, vt diximus. plura aũt tribus non. in passione. n. sufficit vnũ. Si igĩ fuerint quatuor, ita q cõtrarietates sint duæ, & indiget vtraq; cõtrarietas ꝑ se alia natura exñte sub illa. Si igĩ posse est vt vnum cõtrariorum sufficiat, tunc reliquũ erit sup̃fluum. & cum hoc impossibile est vt prima cõtraria sint plura. suba. n. est vnũ genus. & principia dr̃nt abinuicem ſm prius, et posterius tm̃, non ſm genus. in vno enim genere vna est contrarietas, & omnes contrarietates uidentur reduci ad unam.

56 Dicit quoquomodo, q͂a propõnes, quibus vtitur in hoc, sunt famosæ. Et, cũ declarauit q principia non sunt vnũ, & apparuit ex disputatiõe ea esse tria, incœpit declarare q non sunt plura tribus. deinde perscrutabitur demr̃atione, vtrum sint duo, aut plura. D. d. plura aũt tribus non, i. quia in passione, quæ est ſm generationem, sufficit vna contrarietas: patiens aũt debet esse contrariũ ei, à quo patitur: ergo duo contraria cum subiecto sufficiunt in transmutatione, q͂a patiens quodammodo est contrariũ, & quodammodo sĩle, & est modus, quo recipit actionẽ agentis, & hoc non est nisi ex subiecto. D. d. Si igĩ fuerit q̃tuor, &c. i. si igitur contraria fuerint duplicia, tunc vtrũq; par indiget suo subiecto, & tertia natura cõi. & hoc intendebat, cũ dixit exñte inter illa, qm̃ subiectum est medium inter cõtraria. Et ipse dixit q subm̃ est in * sĩlitudine medij. est. n. simile ei quoquomodo, q͂a est ĩ potentia vtrũq; extremum, sed tñ subiectum est vtrũq; extremũ potentia pura, medium verò est vtrũq; extremum non pura potentia, sed alia potẽtia. [a] in medio. n. est vtrũq; extremũ in actu, sed tñ non in vltima pfectione. est igitur in potẽtia vtrũq; extremum quodammodo, & in actu alio modo. subiectũ verò pura potẽtia est vtrũq; extremum. D. d. si igitur alterum contrariorũ sufficit, reliquum est sup̃fluum, i. si posuerimus q prin[a] essent sex, & quatuor contraria, & * duo subiecta, tunc, si alterum par contrariorum cum suo subiecto sufficiunt in hoc, q ex eis generentur oĩa, tunc reliquum par erit superfluum: & natura nihil agit superfluum. alterum autem par contrariorum sufficit in gñatione oĩum entium: quia dictum est q prima principia debent esse cõia oĩbus entibus, & signum eius est hoc q oĩa entia alterant inuicẽ. Deinde induxit 2[am] rationem, & dixit Et cum hoc impossibile est. i. & ĩpossibile est vt prima contraria sint plura, quia prima cõtraria necesse est vt sint primi gñis, s. subæ, & cõtraria in quolibet genere sunt vnum par, vñ necesse est vt prima cõtraria sint vnum Par. [b] D. d. & prima pn[a] dr̃nt, &c. põt intelligi q prima principia cõtraria, quæ sunt in vnoquoq; gñe. x. prædicamentorũ, non dr̃nt abinuicẽ ſm genus, sed ſm q quædã sunt priora q͂busdam, & causæ quorundam, & oĩa sunt in vno genere, & reducuntur ad prima contraria, quæ sunt causæ aliorũ contrariorũ. v. g. qm̃, si prima cõtraria in vnoquoq; gñe sint opposita ſm esse, & non esse, tunc opposita in substantia ſm esse, & non esse sunt causæ aliorũ oppositorũ existentium in alijs prædicamentis: & illa debent dici prima contraria, qm̃ hoc nomẽ prima cõtraria exñtia in vnoquoq; genere non dr̃ æquocè, neq; vniuocè, sed ſm prius & posterius, & est unus modorũ noĩs ambiguitatis. Et potest intelligi alio modo, & est q prima contraria, quæ sunt in suba, licet sint plura, tñ non differunt à seinuicem, nisi ſm prius, & posterius, non q͂a sunt in generibus diuersis, & talia contraria reducuntur ad vnam cõtrarietatem, quæ est prior oĩbus. D. d. in vno. n. genere, &c. fortè intẽdit dare cãm, ꝓpter quam q̃dam contraria plura, quæ sunt in eodem gñe, sunt priora q͂busdam ſm secundã expõnem. Et fortè ista est maior ꝓpositio, per quã intendebat declarare q necesse est vt contrarietas, quæ est in primis principijs est vna, & syllogismus sic componit. Prima prin[a] contraria sunt illa, quæ sunt in genere subę: & prima contrarietas, quę est ĩ uno genere est una: ergo prima pn[a] cõtraria sunt vnũ. et ſm hoc erit iste sermo p̃posterus, & tunc sic debet legi. suba. n. est vnum genus. & ĩ vno genere est vna contrarietas. prin[a]. n. non dr̃nt abinuicem nisi ſm prius, & posterius. ſm verò aliam expõnem debet legi vt in textu: sed debet intelligi in eo maior ꝓpositio, dicens q in uno gñe est vna contrarietas, qm̃ ꝑ illam cõplebitur conclusio. D. d. & oĩa contraria vr̃r reduci, etc. põt intelligi q oĩa cõtraria, q̃ sunt in eodẽ genere, cum reducunt in vnã contrarietatẽ, sunt in potẽtia in ꝓncipio vno. Vel sic, q oĩa cõtraria, quę sunt in eodem gñe ſm vnumquodq; genus p̃dicamentorũ, cùm reducuntur ad cõtraria, quæ sunt in suba, oĩa erunt vnum in potentia, & ſm respectum.

Patiẽs quodãmõ est cõtrarium, & quodãmodo simile.

D̃ria inĩ subiectũ, et mediũ. sed vide oppositũ de subo. 1. phy.

cõmen. 8 ui Vide con. Zimar.

* a. i. inter similitudinem.

a In medio ẽ vtrumq; extremũ ĩ actu, sed nõ ĩ vltima pfectione. idem. 6. phy. t. 6. 39. Et. 12. cõm. sed est oppo no de elmtis medijs. in q̃ 1. extrema nullo mõ sũt in actu licet patet ex. 2. de gñatiõe, et ex quarto coeli &c. Vide con. Zim.

* a. i. duæ substantiæ.

b Prima expõ.

Ex hoc patet q prioritas cãer ad cãusam solũ vniuocationem.

Hoc nomen prima cõtraria exñtia in vnoquoq; gñe non dr̃ æquocè nec vniuocè, sed ſm prius & posterius.

Prĩa expõ.

Secunda.

Prĩa expõ.

Secunda.

Caput Tertium, in quo duo duntaxat esse principia probatur, Materiam, s. & Formã, Priuationem autem principium esse per accidens.

Quòd igitur neq; unum sit elm̃tum, neq; plura duobus, uel tribus, manifestum est. Horum autem utrũ quẽadmodum diximus dubitationẽ habet multam. Sic igitur nos dicamus primùm de omni generatione aggrediẽtes, est enim, secun

Scilicet naturã cõia primũ. postea propria circa vnũquodq; ĩ speciali. cõsule. 3. huius tex. 2.

dum

dum naturam cõmunia primum dicẽtes, sic circa unumquodq; propria speculari.

Manifestum est igitur ꝙ elẽntum non est vnũ, et ꝙ elementa non sunt plura duobus, aut tribus. Vtrum aũt sit verum habet maximam quæstionẽ. Ponamus igitur sermonẽ nostrum hoc modo. primo incipiamus, et consyderemus de omni generatione, quoniam tunc procedemus cursu naturali: & prius dicamus vniuersalia communia, deinde consyderemus post de proprijs existentibus in particularibus.

57 Intendit hic per elementum principia, quæ sunt in re. & dixit ꝙ habet maximam q̃õnem, licet iam apparuerit ex disputatione principia esse tria, quia necesse est ponere illud, quod recipit esse gñatum, ipsum esse subiectum, aut contrariũ. Si igiť fuerit contrariũ, continget contrarium alterari in suũ contrarium, ita ꝙ nõ esse alteretur in esse, & mutetur in illud, quod est valde improbabile. Et, si posuerimus ꝙ subiectum est recipiẽs, & ꝙ contrariũ recedit, cõtinget vt in substãtia non sit gñatio oĩno. subiectũ. n. est aliqd demr̃atum in substantia. & vľr contingit vt aliquid sit, anteq̃ sit, q̃m, si non sit nisi ex substantia, quæ est subiectum, & ista substantia sit cõis oĩbus entibus, & ens non generatur nisi ex ente, ergo ens est anteq̃ generetur. & ista quæstio coegit plures Antiquos ad negandum generationem. D. d. tunc. n. procedimus, &c. et in via doctrinę. & q. d. & intendimus consyderare prius de rebus vľibus cõibus, quia ista doctrina est naturalis. est enim doctrina, cuius propositiones acceptæ in ea sunt maximę, & sine medijs, & cum hoc manifestiores, & non accidit in ea iteratio. Et intẽdit per communem generationem, generationem, quæ fit in substantia, & in oĩbus prædicamentis, & de substantia generationẽ cõ em quatuor corporibus, s. igni, & aquæ, & aeri, & terrę, & corporibus compositis, et vľr generationem, quæ est vnius ex vno. ista. n. generatio est quatuor elementorum, & compositorum. generatio autem, quæ est vnius ex pluribus, perscrutanda est in libro de Generatione. & hoc intendebat, cùm dixit deinde consyderabimus post de proprijs, i. de proprijs existẽtibus in generatione vniuscuiusq; generum generabilium, & hoc est in omnibus partibus istius scientiæ. de generatione autem, & corruptione corporũ simplicium, & compositorũ loquiť in libro peri Geneseos, & in. 4. Meteororũ: & de ꝓprijs vniuscuiusq; compositorum loquitur in libro de Mineris, & in lib. de Plantis, & in lib. de Animalibus. sed librum de Mineris non habemus, neq; de Plantis, nisi duos tractatus.

Doctrina, quę incipit a reb⁹ vľibus cõib⁹ ẽ naturalis, cũ ga ꝓpõnes acceptę sunt imediatæ, mag ga manifestiores, cũ etiam ga ñ accidit iteratio.

Idẽ Cõmẽ. i proœmio suo sup. 1. phy.

Librũ d̃ Mineris nõ hẽm⁹, neq; de Plantis, nisi duos tractatus.

Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum, aut simplicia dicentes, aut composita. dico autem hoc sic. est. n. fieri hominem musicũ, est autem & non musicũ quippiam fieri musicum, aut non musicum hominem, hominem musicum. Simplex igiť dico quod factum est, hominẽ, & nõ musicum, & quod fit simplex, musicum: compositũ autẽ & quod fit, et quod factũ est, cum non musicum hominem dicimus fieri musicum hominem. Horum aũt hoc q̃dem non solum dicitur hoc aliqd fieri, sed etiam ex hoc, vt ex non musico musicus. hoc autem non dicitur in omnibus. nõ. n. ex homine factus est musicus, sed homo factus est musicus.

Dicamus igitur ꝙ, cum dicimus aliqd generari ex aliquo alio, & ꝙ vľr generabile generatur ex aliquo, forte intendimus simplicia, & fortè cõposita. & intelligo hoc, quod narrabo. homo fit musicus, & non musicus fit musicus, & homo non musicus fit homo musicus. intelligo hic, cum dico generatum simplex, hominem, & non musicum: et intelligo, cum dico generatum simplex, hominẽ musicum: & intelligo etiam per generatum compositum, hominem non musicum fieri hominem musicũ. Sed alterũ duorum illorũ dicitur fieri ex hoc, et fieri hoc. dicimus. n. ꝙ ex non musico fit musicus, aut non musicus fit musicus. reliquum verò non in omni dicitur vtrũq;. non enim dicimus ꝙ ex homine fit musicus, sed homo fit musicus.

Et est manifestum ꝙ aliqd gñatur ex aliquo, aut ab aliquo. & intendimus alterã duarũ intentionũ, q̃m aut intendimus ꝑ hanc propõnem rem simplicẽ, aut compositam. v. g. cùm dicimus ꝙ hõ fit musicus, intendimus ꝙ musicus fit ex simplici, quod est hõ, qui est subiectum musici. & silr, cũ dicimus ꝙ non musicus fit musicus, intẽdim⁹ ꝙ musicus ẽt fit ex re simplici, quæ est non music⁹, quæ est priuatio musici. & silr, cùm dicimus ꝙ hõ nõ musicus fit musicus, intẽdimus ꝙ musicus fit ex re simplici, quod est nõ musicus, quæ ẽ priuatio musici. &, cũ dicimus ꝙ hõ non musicus fit musicus, intendimus ꝙ musicus fit ex duobus, s. ex homine, & non musico. & hoc intendebat, cùm dixit fortè intẽdimus simplicia, &c. Et, cùm dixit hõ ĩmusicus fit musicus, intẽdit gñationem, quę attribuitur subiecto, in quo est generatũ. Et, cùm dixit & ĩmusicus fit musicus, intendit generationẽ, quæ attribuitur opposito, siue sit contrariũ, siue sit priuatio. Et, cùm dixit & hõ non musicus fit musicus, intendit gñationẽ, quę attribuitur vtriq;, s. subiecto, & opposito. Deinde exposuit hæc tria, & dixit & intelligo, cùm dico generatum simplex, &c. i. & intelligo, cùm dico ꝙ generatio generati attribuitur rei simplici, subiectũ, quod est homo in hoc exemplo, et oppositum, quod est non musicum: & intelligo per illud, cuius generatio attribuitur rei compositę, illud, quod attribuiť vtriq;, s. opposito, & subiecto, quod est homo non musicus: & vľr dicit ꝙ generatio attribuiť opposito, & subiecto, & ambobus. & per oppositũ intellige contrarium, & priuationem: & hoc est cõe, siue generatio sit in substantia, aut in alijs prædicamentis. Et, cùm notificauit ꝙ generatio attribuitur his duobus simplicibus, dedit dr̃iam inter illam s̃m vocem, & s̃m rem, & dixit Sed alterum duorũ, &c. i. sed oppositum potest proferri duob⁹ modis, diciť. n. ipsum fieri hoc, & ex ipso fieri hoc. & hoc est s̃m idioma eorum. & ideo dixit dicimus. n. ꝙ non ex musico, &c. reliquum verò, s. subiectum non profertur nisi vno modo, s. ipsum fieri hoc, nõ ex ipso fieri hoc. nõ. n. dicimus ꝙ ex homine fit musicus, sed dicimus hoĩem fieri musicum. Et notandum est ꝙ hoc est s̃m idioma eorum, et quoddam accidit in hoc tempore. hęc. n. prępositio Ex, in Arabico est communis, quandoq; igitur notat oppositum, & quãdoq; subiectum, hęc autem ꝑpositio Ab, notat cãm efficientem, 58

Dr̃ia s̃m vocẽ iter priuationẽ, & materiam.

Documẽtũ.

potiusq; subiectum, & oppositū. oppositū vero I nřo idiomate non dicitur fieri hoc, sed tñ dicitur in subiecto, hæc verò præpositio, Post, in nostro idiomate dicitur propriè de opposito, & non de subiecto, dicimus enim post non musicum fit musicum, & non dicimus q̄ post hoiem fit musicus. &, cùm dedit differētiam secundum vocem, dedit differentiam fm rem, &c.

Eorum autem, quæ vt simplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit, aliud vero non permanens. homo enim permanet factus musicus homo, nō musicū aūt, & immusicum, neq; simplex, neq; cōpositū p̄manet.

Et illa, quæ dicimus, secundum quòd sunt simplicia, generari, quædam generantur p̄manendo, & quædā non permanēdo. hō. n. permanens hō fit musicus, nō musicus vero nō p̄manet, neq; simplex, neq; qñ cōponit.

59 Diffa fm rei inter priuationē, & materiam.

b Et illa, quæ dicuntur generari, & fieri aliquid aliud, fm q̄ sunt simplicia, & sunt illa duo, quæ prædiximus, differunt in hoc, q̄m alterum permanet, qñ gñatur illud ex eo, alterum vero non permanet, sed destruit, & nō est pars gñati, alterum vero p̄manet, & est pars generati. v. g. musicus, qui gñatur ex hoīe, & ex non musico. homo. n. p̄manet, qñ fit musicus, nō musicus aūt non p̄manet, cùm sit oppositus musico, & si oppositū accipiatur singulariter, aut oppositū cū subiecto, &c.

Determinatis autē his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc est accipere, si aliquis inspexerit, sicut dicimus. q̄ oportet semper aliquid subijci, quod fit. & hoc, etsi numero est vnum, at forma quidem nō vnum. formā enim dico, et ratione idem. non. n. idem est homini, & immusico esse: & illud quidē p̄manet, hoc vero non permanet, etenim nō oppositum permanet. hō. n. permanet, musicum aūt, & immusicum non permanet: neq; ex ambobus compositum, vt immusicus homo.

Et, cum determinauimus ista, ex omni, quod generatur, potest homo accipere hoc, si posuerit suam consyderationem ex hoc, quod dico, s. quoniam semper indigetur aliquo, quod sit subiectum illorum omnium, et est illud, quod est generabile. et istud, licet sit vnum numero, tñ fm formā non est vnū. & intēdo per formam rationem. ratio enim hominis non est ratio non musici: sed illud permanet, & hoc non, illud autē, quod non habet oppositum, permanet. homo. n. permanet, non musicus vero non: neq; compositum ex eis, vt homo non musicus.

60 Et, cùm declarata sunt hæc duo simplicia, quib9 attribuitur generatio, potest homo accipere hæc duo eē necessaria in omni generatione, si consyderauerit in hoc, ex hoc, quod dico. apparet enim bene q̄ omne generatum semper idiget aliquo subiecto, & est illud, quod in rei veritate dicitur generari, s. in tempore, in quo generatur in actu, generatum. n. completum fuit generatū, & nō est in actu. generatio igitur, fm q̄ est motus, necessario habet subiectum, & est illud, quod dr̄ gñari in actu, & hoc, quod dixit, manifestum est in substantia, & alijs. generatum, n. est gñatum p̄ motū, quem habet apud gñationem. D. d. & istud, licet sit vnum, &c. i. & istud, quod est gñatum in actu, licet sit vnum a numero, i. subiecto, tñ nō est vnum fm rationem, i. fm definitionem: apparent. n. in eo duo, quorū vnum est oppositum rei, quod est pricipium gñationis, & aliud recipiens illam rem. b & Oppositū æquiuocatur in Arabico cū eo, quod est finis generationis, ratio. n. hoīs, qui fit musicus, non est ratio non musici, qui fit musicus: homo. n. permanet, musica generata in ipso, non musica vero nō permanet, sed destruitur, quando musica generaī in subiecto. Et vīr illud, quod caret opposito ex istis duobus permanet, vt homo, si fit musicus: musica. n. non est opposita hoī, non musica vero existens in hoīe est opposita musicæ, vt non esse ad esse, et ideo deficit qñ fit musica. c Et hoc, quod dixit, intelligendum est cōter in oībus prædicamētis, & in prædicamento substantiæ, in spermate. n. quod fit homo, necesse est vt sit aliquid, & est illud, p̄ quod dicitur sp̄ma: rō. n. hoīs, qui fit, est opposita rōni spermatis: & etiam vt in eo sit aliquid recipiens formam hoīs, d & est i rei veritate illud, q̄d dicitur generari, s. illud, in quo inuenitur iste motus, motus. n. debet esse in subiecto, sicut diximus, & impossibile est vt sit in illo, cuius partes successiuè destruūtur per gñationem partium illius, & est illud, quod est oppositum generato, sed iste motus est in subiecto. &, si non esset subiectū, non esset hic aliquid deferens istū motum, nec aliquid, quod diceretur moueri, neq; aliquid, quod esset in potentia aliqd, & auferretur natura possibilitatis. Sed hoc ignorant Moderni propter consuetudinem. e Cōsuetudo. n. sicut dixit f Ari. l. 2. metaphysicę, est maxima causa impediens à pluribus rebus manifestis per se. quemadmodum enim, cum homo fuerit assuetus ad aliquas actiones, licet noceant illi, erunt faciles illi, et credit q̄ sint vtiles, similiter, cum fuerit assuetus credere sermones falsos à pueritia, erit illa consuetudo causa ad negādum verum manifestum: sicut quidam cum vsitati sunt comedere venenum in tantum, quòd erat eis cibus, sic accidit Modernis dicentibus quòd generatio fuit ex non ente, & causa istius existimationis fuit consuetudo. Et tu potes scire hoc ex hoc, quod dixit g Ari. q̄ omnes Antiqui cōuenerunt I hoc, quòd nihil generatur ex nihilo. & iam vidi quosdam socios dubitantes in hac q̄stione, tamen obuiaui huic aliquantulum in tractatu de substantia orbis. Et ista mala consuetudo auferri potest per habere consuetudinem audiendi contraria sua. quemadmodum enim malitiæ acquisitæ per malam consuetudinem obuiamus per consuetudinem habituum bonorum oppositorum illis, sīr credere res falsas per malam consuetudinem destruitur per habere consuetudnē rerum verarum, & ista consuetudo est ipediens multos intellectus perfectos recipere veritatem. Et ideo videmus Modernos loquentes dicere q̄ qui in principio addiscit philosophiam, non pōt postea addiscere leges, & q̄ primo addiscit leges, ei abscondenī post aliæ sciæ. & bene dixerunt. in quo. n. congregaī consuetudo, & comprehensibilitas veritatis, ille nō habet impedimentū à veritate, sed impedimentū semp̄ à falsitate, vel saltem ab eo, in quo nō est veritas, neq; falsitas, vt in legib9. sed qui habet consuetudinē recipiēdi falsum, aptus est vt impediaī à veritate, queādmodū in quo congregaī cū nutrimēto panis, q̄ est cibus temperatus, cōsuetudo nutrimenti, rectū est vt nō impediaī in aliq̄ hora ab hoc, qñ nutriaī ab eo, & qñ non accidat ei nutrimentū: sed q̄ assuetus est ad aliqd aliud, q̄ panē, benè pōt impediri à nutrimento illius. Et ex hoc mō, s. p̄ cōsuetudinē æstimatur q̄ Apologi propositi ciuitatum corrūpunt multa

a Ex hoc p[atet] aliqd eē i[dem] fm subiec., & pls fm definitionē. Idē 9. physi. cō. 97. & 2. de aīa. cō. 10. & quæ ibi idē etiam. 7. physi. 19. & 51. Idē. 9. de aīa. cō. 1.

b Oppositū apd arabes æquocatur quod p̄ tāto dixit, q̄a oppositū dicitur tā de termino a quo, q̄ de termino ad quē ex quo hīt oppōnē adinicē, et c.

c Documētū

d Illud, q̄d i rei veritate dr̄ gñari, ē illud, in quo inuenitur iste motus, ex quo p̄s materiā vere gñari. sed oppositū vide. 7. meta. cō. 20. vbi dicit cōpositum ex materia & forma eē vere gñabile, nō materiā nec formam nisi p̄ accñs. vide idē. 1. meta. cō. 1. Vide comē. Zimarræ.

e Pars hæc, Proœmij huius com. 1. ph. legi solebat: cui tñ iuxta Pauli Israelitæ viri doctissimi sententiā huius cōmēti sit pars: ideoq; nos, eius secuti opinionē, eam eo ad hunc transtulimus locum. q̄d & i Cod. Antiquo, apud Bremitanos fratres Bononiæ, ita scriptum reperi.

f Ari. 2. metaphysicæ te. co. 14. Idē. 1. phy. cō. 81.

g Prio phy. te. cō. 34. Vide con. Zim.

multa principia naturæ, & hoc est per assuetudinem. Et ideo fides vulgi ẽ fortior q̃ fides Philosophorum. qm̃ vulgus non assueuit audire aliud, Philosophi autẽ audiunt multa. et ideo, qñ disputatio, et consyderatio cõis est oĩbus, corrumpitˀ fides vulgi: & ideo quædam leges phibent disputare. Et põt bñ videri q̃tum operaẽ audire res extraneas in opinione, q̃ est p consuetudinẽ in hoc tpe. hoĩes. n. multi, cũ intrauerunt res speculatiuas, et audierunt res extraneas eis, cũ fuerint assueti, statim corrũpitur opinio, quã habuerunt ex assuetudine: & non fuerunt tm̃ assueti ad istas res extraneas, vt possint recipere, et fuit destructa apud eos maior pars legum, & multiplicati sunt hoĩes apud eos, q dicebantur Zenodic. et Algaçel fuit maior causa huius cum suis compositionibus mixtis.

Sed ex aliquo fieri aliqd, & non hoc fieri, magis qdem dr̃ in non pmanentibus. vt ex immusico musicũ fieri, ex homine autẽ non. At verò & in pmanentibus aliqñ dr̃ silr̃. ex ære. n. statuam dicimus fieri, nõ æs statuam. Hoc tñ ex opposito, & non pmanẽte vtroq; modo dr̃, & ex hoc, hoc, & hoc, hoc. nãq; ex immusico, et immusicus fit musicus. quocirca & in composito silr̃, etenim ex immusico homine, & immusicus hõ fieri dr̃ musicus.

Dicere vero aliqd gñari ex aliquo, nõ ipsum gñari, hoc dr̃ ppriè in rebus, quæ nõ pmanent. vt cũ dicimus q musicus fit ex non musico, ex homine aũt nõ. Et rarissime dicitˀ eodẽ modo in rebus, quę pmanent. dicimus enim q ex cupro fit idolũ, & non dicimus q cuprũ fit idolũ. In opposito vero, quod non permanet, vtimur sermone vtroq; mõ. dicimus. n. ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc. v. g. ex non musico fieri musicum, & nõ musicũ fieri musicũ. & silr̃ dicimus in cõposito, v. g. ex homine nõ musico fieri musicum, & hominem non musicum fieri musicum.

61 Cùm dedit dr̃iam inter illa duo, ex quibus est generatio fm vocem, & fm rem, vult hic distinguere q̃uo vsitatæ sunt istæ propositiones apud eos, & dixit Dicere verò, &c. & intendit per illud, quod non permanet, oppositum. Et apparet ex sermone eius, q oppositum non dicitur fieri hoc, sed ex ipso fieri hoc. Et tam dixit q dicitur vtroq; modo, s. ex ipso fieri hoc, & ipsum fieri hoc. Videtur igitur q ex ipso eius exemplo, quod dixit, non ipsum fieri hoc, non sit in rei veritate, sed large: quoniam illud, quod in rei veritate dicitur apud eos fieri hoc, est subiectum. D. d. ex homine verò non, i. ex subiecto verò non dicitur fieri hoc. v. g. ex homine fieri musicum. D. d. sed rarissime, &c. i. sed rarissime, & trãsumptiuè dicimus has præpositiones, Ex, & Ab, in rebus pmanentibus, s. subiectis. dicimus. n. ex cupro fieri idolum, sed non dicimus q cuprum fit idolum. & hoc est proprium idiomati eorũ. D. d. in opposito verò, &c. i. in opposito verò vtimur vtraq; præpositione. dicimus. n. q ex non musico fit musicus, & non musicus fit musicus, & silr̃ faciunt in cõposito, sicut dixit. & sermo eius est manifestus p se.

Illud, quod i rei ṽitate dr̃ fieri hoc, apud Græcos est subiectũ. Idẽ. 7. meta. cõ. 25.

Multiplr̃ autem cum dicatˀ fieri, & horum qdem non simplr̃ fieri, sed hoc aliquid fieri, simpliciter aũt fieri substantiarum solũ, manifestum est q fm alia quidem necesse est subijci aliquid, quod fit. etenim quantum, & quale, & ad alterum, & qñ, & vbi fiunt subiecto aliquo, ppterea q sola substantia de nullo alio dicitˀ subiecto, sed alia omnia de substantia. Quod autẽ substantia, & quæcuuq; alia simplr̃ entia ex subiecto quodam fiant, consyderãti fiet vtiq; manifestum. semp. n. est aliqd, quod subijcitˀ, ex quo fit quod fit, vt plantæ, & animalia ex semine.

Vide contradictio. Zim.

Dici de subiecto hic sumitˀ p esse in subiecto.

Semp est aliqd, quod subijcitur, ex quo fit quod fit.

Et, quia gñatio dr̃ multis modis, & sunt quædam, quæ non dñr fieri, aut gñari simpliciter, sed dicitˀ hoc fieri hoc, aut generari, dicitur aũt simplr̃ fieri, aut generari in substantijs tm̃, in alijs qdem manifestum est q necessario indigent aliquo subiecto, quod ẽ gñatum. dicere. n. generari, aut fieri in quanto, aut in quali, et in relatione, & in qñ, et in vbi non dicitur, nisi qñ imaginati fuerimus aliquod subiectum, qa sola substãtia non dr̃ de alio subiecto omnino, alia vero omnia dñr de substãtia. Et apparet p consyderationẽ q substãtiæ, & omnia entia simplr̃ indigent in gñatiõe subiecto. est. n. hic semp subiectũ, ex quo fit gñatio gñati. v. g. qm̃ animalia, & vegetabilia gñantur ex spmate, & semine.

Quia generatio dicitur multipliciter: sunt. n. quædam, quæ non dicuntur generari simpliciter, sed generari hoc, aut fieri hoc, & sunt accidentia, generari autẽ simpliciter propriè est substantiæ: manifestum est q necessario indigetur aliquo subiecto, quod dicatur generari. Deinde dedit causam in hoc, & dixit. dicere. n. generari, &c. i. et causa in hoc, q subiectum apparet in istis rebus, s. accidẽtibus est, qm̃, cùm dicimus q̃tum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut qñ, non dicimˀ, nisi qñ imaginati fuerimus aliquod subiectum vniuscuiusq; eorũ, qm̃ ista dñr de substantijs, substantia. n. sola non dicitur de subiecto. Et, cùm posuit, q subiectum transmutationis in alijs prædicamentis, præter substantiam, est manifestum per se, incœpit declarare q silr̃ apparet in substantia, & dixit Et apparet p consyderationem, &c. i. & ex natura generatiõis apparet illi, qui consyderauerit, q substantiæ, & oĩa generabilia indigent in gñatione in eo, q est generatio, aliquo subiecto: oĩa. n. habent aliquod subiectum, ex quo generantur. v. g. in substantia, & est sperma aĩalium, & semẽ vegetabilium. Et dixit hoc, qa perfectè apparet, q in spermate est aliquid, cuius proportio ad aĩal generatum ex ipso est, sicut proportio substantiæ demonstratæ ad album, & nigrum, & vlr̃ ad prædicamenta accidẽtis. quemadmodum. n. generatio albi, fm q est motus, indiget prĩcipio opposito ei, quod generatur, ex quo fit motus, et tertio, subiecto motui, similr̃ est in alijs generationibus. & sicut partes oppositi successiuè recedunt à subiecto, & fiunt in ipso partes generati, silr̃ est & in substantia. [a] in spermate enim apud generationẽ hoĩs non cessant partes spermatis recedere, & partes fieri hoĩs, donec forma humana perficiatur: & hoc, si forma recipit partitionem: si autem nõ, istud necessario accidit in accidentibus proprijs formæ generatæ, vnde necessario generatio sequitur alterationem. Et, quia subiectum esse necessariũ in substantia apparet ẽt inductione, icœpit notificare hoc, & dixit,

62 Generari simplr̃ pprie est substantiæ. Idẽ. 1. phy. t. c. 7. et t. 1. de gñatione t. c. 21.

a In spmate apud gñationẽ hoĩs non cessãt partes fieri hoĩs, & ptes spmatis recedere, donec forã hũana perficiaẽ. & hoc, si forma recipit ptitionẽ. Idẽ. 6. phy. cõmen. 59. Ex quo patet gñationẽ substãtialem esse successiuã, cuius tñ oppositũ. d. Cõ. 6. phy. cõmen. 12. Vide con. Zimar.

Fiunt aũt quę fiunt simplr̃, alia quidē trãsfiguratione, vt statua, ex ęre: alia verò appositione, vt quę augmētanť: alia verò subtractione, vt ex lapide mercurius: cõpositione autem alia, vt domus: alia verò alteratione, vt quæ vertuntur secundum materiam. omnia autem, quæ sic fiunt, manifestũ est quòd ex subiectis fiunt.

Et illa, quæ gñantur vlr̃ gñanť, quædam p trãsumtationē figurę, vt idolum ex cupro: et q̃dã p additionē, vt illa, quę augmentanť: & quędã p diminutionē, vt ex lapide humus: et quędam p compõnem, vt domus: & quędam per alterationem, vt illa, quæ mutantur ſm materiam. manifestum est igitur q̧ generatio ſm istos modos est ex subiectis.

63 Dicit Et apparet per inductionem q̧ generatio indiget necessario subiecto, non solummodo in naturalibus, sed & in artificialibus, generatio.n. aut est i qualitate, vt idolum ex cupro, aut in quantitate, vt augmentum, & diminutio, aut secũdum compositionēm, vt domus ex lateribus, et lapidibus, aut secundũ transmutationem, quæ est in ipsa substantia, & hoc intendebat, cùm dixit & quædam per alterationem, vt illa, quæ mutantur secundum materiam, i. quorum materia transmutatur, & omnia ista videntur esse in subiecto: & necessarium est vt omne generatũ sit ex subiecto, & in subiecto, & verificat hoc inductione. Et hę duæ transmutationes, s. quæ est in accidentibus rei, & quæ ē in substantia, conueniunt in hoc, quoniam sunt alteratio eiusdem rei de vna qualitate in aliam, & de vna dispositione in aliam. sed quia viderunt q̧, quãdo res transmutatur in quibusdam istis dispositionibus, statim nomen, & definitio eius transmutabuntur, & i quibusdam non, vocauerunt primum modum transmutationem in substantiam, & alterationem substantialem, & vocauerunt istas dispõnes substantiales: secundam verò trãsmutationem, in qua neq; nomē rei, nec eius definitio transmutatur, vocauerunt alterationem accidentalem. Et, cũ consyderauerũt illud, quod defert vtrãq; transmutationem, inuenerũt ipsum idem numero, & est corpus demõstratum. videmus enim idem corpus in eodem loco transferri de carneitate in terrestreitatem, & de terrestreitate in vegetabilitatē, & mutabitur nomen eius, & definitio: & videmus & ipsum transferri de albedine in nigredinem, sed non amittit nomen, & definitionem. et ex hoc scitur, q̧ corpus, quod est subiectum isti transmutationi, permanet in nõie, & definitione, & q̧ est eius dispositio substantialis, qua fit vnũ numero. corpus aũt, cuius nomen, et definitio mutantur per transmutationem dispõnum, non est vnum per dispõnem existem in ipso, dantē ei nomen, & definitionem propriã. vnde necesse est vt istud subiectum sit vnũ, quia non habet formam dantem nomē, & definitionē vnam. Et est necesse etiam vt tres dimensiones, quæ vũr inseparabiles ab ipso, et eædem numero, quæ dñr corpus, sint accidentia, & vnum, quia subiectũ corꝝ non habet nomen, neq; definitionem vnã numero, non.n. est subiectum hñs formam substantialem: qm̃, si essent de dispõnibus substantię, nõ mutaretur nomen istius subiecti, neq; eius definitio p mutationem alicuius dispõnis eius, & esset tota trãsmutatio in accñtibus. Et, cùm ita sit, est igitur vnum subiectum numero, non habens dispõnem substantialem, sed habens naturam recipiendi istas dispositiones substantiales. est igitur in potentia ens oẽs dispõnes substantiales, & accidentales, & hæc dicit prima materia, & prima hyle. Et manifestũ est q̧ ista materia * non denudať à corporeitate, qm̃ tunc haberet dispõnem substantialem, & haberet nomen, et definitionem. Et ex hoc patet q̧ qui ponit hanc naturã esse corpus peccat: & silr̃ q ponit illud, quod defert dimensiones, subiectum habēs formam in actu, vt existimat Auic. Et hoc quidem verificato, dicamus q̧ generatio, & corruptio aut est alteratio in substantia, aut cõgregatio, & segregatio: & quõcunq; fuerit nõ erit nisi ex aliquo. & ideo Antiqui conueniunt in hac propositione. & quia non intelligebant naturam istius subiecti, negauerũt quidam gñationem, & corruptionem, & quidam posuerunt oẽm transmutationem de genere alterationis, & quidam appropriant generationē, & corruptionem, & congregationem, & segregationem. Q; aũt indiuiduum substantię, s. cõpositum ex materia, & forma fiat, & transmutet ſm totum de nõ esse in esse sine aliquo deferente transmutationem, impossibile est oĩno, nisi non esse idiuidui compositi mutaretur in esse indiuidui substantiæ compositi, & morari in hoc est supfluum. Et, quia corpus cœleste caret potẽtia ad aliquam dispõnem, nisi potẽtia ad vbi, ideo istud subiectum caret potentĳs: et quia caret hoc subiecto, ideo caret forma, quę sustentatur per hoc subiectum, & fuit necesse vt forma eius esset liberata ab hoc subiecto, & vt nõ hr̃et constõnem p corpus cœleste, sed corpus cœleste constituiť per illã, vt scies alibi.

Digressio.

Trãsmutatio subalis facit amittere nomẽ, & definitionē, nõ aũt transmutatio accidentalis. Idẽ. 1. ca. de subã orbis. & 2. de aia. cõ. 8. & 7. phy. cõ. 16.

Illud subiectum, s. materia prima est vnũ, q2 non hñt formam dantẽ nomẽ, & definitionem vnam. Idẽ. 12. met. cõmẽ. 14.

Idẽ. 1. cap. de substãtia orbis, & 7. met. tex. cõ. 8.

* Cod. Am deles illud non.

Cõtra Auic.

Contra tres leges.

Corp* cœleste caret potẽtia ad alĩq dispõnẽ, nisi potentia ad vbi. Idem. 8. meta. cõ. 12. & 12. met. c. 10. & 2. cap. de substantia orbis.

Quare manifestũ est ex dictis q̧ oẽ, quod fit, semp compositum est. & est qdem aliqd, quod fit, est aũt aliquid, quod hoc fit: & hoc duplex: aut.n. subiectũ, aut oppositum. Dicit autem opponi immusicum, hominem autē subĳci: & infigurationem qdem, & informitatem, vl' inordinationem oppositum, æs autem, vel lapidem, vel aurum subiectum.

Declaratum est igiť ex dictis q̧ oẽ generatum semp est compositũ ex aliquo, quod generať, & ex aliquo, quod est gñatum: & hoc duobus modis, aut subiectũ, aut oppositum. Et p oppositum intelligo nõ musicum, & p subiectum hominē: & silr̃ etiã non figura, & nõ idolum, & non ordo est oppositum, cuprum verò, & lapis, & aurum est subiectum.

Intendit per illud, quod generatur formam. Et, cùm dixit & hoc duobus modis, innuit illud, quod generatur, dicimus.n. subiectum fieri hoc, & silr̃ oppositum, ſm q̧ prædixit. Sed generatum in rei veritate est cõpositum ex forma, & subiecto: oppositum verò, quod est nõ esse, est de necessitate gñationis, qm̃ necesse est vt non esse præcedat generatum: &, si non, non esset gñatum: sed non esse recedit à forma, et remanet subiectum, & sic gñatum in rei veritate est compositũ ex materia, & forma. a Qm̃ igiť dixit q̧ omne generatũ est semper, &c. deinde diuisit illud, quod dicitur generari in duo, in non esse, & in subiectum, & non esse recedit à generato, quod est forma? Fortè igiť intendit p gñatum, non illud, quod est cõpletum iam, sed illud, quod est in via generationis. in hoc.n. tria exiguntur, subiectum, s. & pars de non esse, & pars de forma: & sic gñatum ſm hoc erit compositum ex tribus. generatũ verò cõpletum est compositũ ex duobus tm̃, s. subiecto, & forma: & si istud subiectũ nunq̃ est extra non esse: 64

Gñatũ in rei veritate ẽ cõpositũ ex subiecto, et forma. Idem. 7. meta. c. 23. 26. 27. 31. 32. Idem. 8. meta. t. c. 8. & 12. me. c. 18.

a Dubium.

Solu.

esse: sed non esse, quod semp est cõiunctũ cũ forma, est priuatio formæ oppositæ illi formæ. Aut sermo eius ex aliquo, quod gñatur ex eo, erit de dispõne generati, non quia est cõpositum ex aliquo, quod generaĩ, & ex aliquo, quod est gñatum. & est euidentius. D. d. & intelligo p subiectũ, i. subiectũ musicæ. D. d. cuprũ verò, & lapis, & aurum sunt subiectum, i. hñtium figuram, & idolum, & ordinem, quibus sunt opposita, nõ figura, & non idolum, & non ordo, quæ sunt in eis ante figuram, & idolum, & ordinem.

Ex hoc tex. hr ꝙ oẽ cõpositũ resoluaĩ i sua cõponentia. Idẽ. 5. Met. 19. & . 9. cõ. 16.

Manifestum igitur ꝙ, si quidem sunt causæ, & principia eorum, quæ natura sunt, ex quibus primis sunt, & facta sunt, non secundum accidens, sed vnumquodq;, quod dicitur secundum substantiam, ꝙ omne et ex subiecto, & forma fit. componitur. n. musicus homo ex homine, & musico quodã modo. dissolues. n. rationes in rationes eorum.

Manifestum est igiĩ ꝙ, si causæ, & principia existẽtia naturalr sunt illa, ex quibus primo sunt, aut generanĩ non accidẽtaliter, sed sm intentionem, quam intendimus p vnũquodq; eorum in sua substantia, tunc generatio cuiuslibet est ex subiecto, et creatione. dicere enim hominẽ musicum est compositum ex homine, & musico quodam modo compositionis. potes enim resoluere vtrũq; sermonem in suas definitiones.

65 Cùm declarauit ꝙ pricipia sunt tria, Forma, & Priuatio, & Subiectum, & ꝙ hæc tria exiguntur in generatione, incœpit notificare quæ eorũ sint per se, & quę per accidens, & dixit Manifestum est igitur ꝙ, si causæ, & principia existentia naturaliter sunt illa, ex quibus primò fiunt illa, quorum sunt principia, aut generantur, si sint innata generari, & hoc non per accidẽs, sed per se, & est vt vnumquodq; eorum habeat esse in substantia compositi. et hoc intendebat, cùm dixit sed per intentionem, &c. idest, sed sunt principia sm intentionem, quam itelligimus ex principijs, quæ sunt pars substantiæ rei. Et, cùm induxit sermonem, qui est quasi præcedens, induxit illum, qui est quasi consequens, & est, ꝙ omne est ex subiecto, & forma tantũ, non ex priuatione, & tacuit de præcedente illud, per quod apparet consecutio cõsequentis, & est, ꝙ ex subiecto, & forma sit generatio rei p se. Et syllogismus componiĩ sic. Si pricipia naturalia sunt illa, ex quibus generatur generabile per se, & pricipaliter: & talis est dispositio formæ, & subiecti: necesse est vt omne generabile generetur ex forma, et subiecto. Deinde dedit exẽplum, & dixit dicere. n. hoĩem musicũ, &c. i. ex subiecto, & forma. & hoc, quod dixit de qualitate, intelligendũ est in substantia, sed induxit exemplum in qualitate, quia est notius. D. d. põt. n. &c. i. potest enim dissoluere rationem materiæ, & formæ, et distinguere eas sm definitionem, licet non in esse: non. n. separantur à seinuicem in esse, licet separentur ratione.

Manifestum igitur est ꝙ quę fiunt, fiẽt ex his. est aũt subiectum numero qdem vnum, forma verò duo: homo. n. & aurum, & omnino materia numerabilis. nam hoc aliquid magis, & quod fit non secundũ accidens ex ipso fit. priuatio autem, & cõtrarietas accñs, vnum autem forma, vt ordo, aut musica, aut aliorum aliquid sic prædicantium.

Declaratũ est igiĩ ꝙ generatio cuiuslibet, quod generaĩ, est ex istis duobus. sed subiectum in numero vero est vnũ, in forma aũt duo: homo. n. & aurum, & vlr materia est numerabilis: et potest numerari, quia est dignior vt sit demonstrata, & quod generatur ex ea, non generatur per accidens. priuatio aũt, & contrarietas est per accidens, forma verò est aliud, vt ordo, et musica, aut alia eorum, quæ prædicantur hoc modo.

Cùm declarauit ꝙ omne generabile generatur per se ex subiecto, & forma, incœpit declarare quomodo accidit subiecto priuatio, & dat drĩam inter illa, quam ignorauit Plato, quare non distinxit inter materiam, & priuationem, & dixit Est ex istis duobus sm rationem duo, licet sit vnum secũdum subiectum: est enim ens, & priuatio. D. d. homo. n. & aurum, &c. i. & prima materia est aliud à priuatione, quia ita se habet ad res sicut homo ad musicam, & aurum ad annulum, & homo, & aurum. & vlr materia, sm ꝙ est materia, numeratur in entibus, quod non est in priuatione. et licet materia non sit aliquid in actu sm ꝙ est materia, tñ dignior est vt sit aliquod demõstratum, quàm priuatio. i. tñ propinquior est dici esse in actu, quàm priuatio. et dixit hoc, quia prima materia multum admiscetur cum priuatione. D. induxit secundam drĩam, & dixit & quod generaĩ ex ea, &c. i. & priuatio etiã differt à materia, qm generatum est ex materia per se, cùm sit pars eius, ex priuatione autem est aliquid per accidẽs, cùm non remanet priuatio, ita ꝙ sit pars generati. Et intelligendum est hic per accidens, & necium. Illud. n. quod est per Accidens, aliud est necessarium, aliud rarissimum, quia est priuatio necessaria gñationi, qa necessario præcedit generatum: sed, cùm attribuit substantiæ gñatæ inueniẽ principium p accidens. sed vlr non separatur à materia, sed quandocũq; materia admiscetur cum aliqua forma tñ, admiscebitur cum priuatione formæ oppositæ illi, & ipsa etiam non habet in se formam propriam, neq; priuationem propriam, nã, si haberet formam, pptiam, non reciperet oẽm formam, & silr, si haberet priuationem propriam. 66

Plato nõ distinxit inter materiam, et priuationẽ.

Materia numeraĩ i entib⁹, licet non sit aliquid in actu sm ꝙ ẽ materia qũ qũo itelligẽdum sit vide 4. ph. 19. c.

Per accidẽs Necessariũ; Rarissimũ.

Materia nõ habet formã ppriã, neq; priuationem ppriã. Idem supra. c. 61. Id isra c. 69. Idẽ. 3. cœ. c. 67. Idem. 7. Meta. cõ. 8. Idẽ. 1. ca. de sub̃a orbis. Idẽ infra in hoc. 1. phy. c. 79. idẽ. 4. phy. 19.

Quocirca est quidem vt duo dicẽda sint principia, est autem vt tria, & est quidem vt cõtraria, vt si aliquis dicat musicũ & immusicum, aut calidum & frigidũ, aut congruens & incongruens, est autẽ vt non. à seinuicem enim contraria pati impoñe. Soluitur autem & hoc, ppterea ꝙ aliud est subiectũ, hoc. n. non est contrarium. Quare neq; plura contrarijs principia quodammodo, sed duo (vt sic dicam) numero. neq; iterũ penitus duo, propterea ꝙ alterum est esse ipsis, sed tria: alterum enim est homini, & non musico esse; & infigurato, & æri.

Et ideo põt qs dicere principia esse duo, & põt dicere esse tria, & potest dicere ea eẽ contraria. v. g. musicum & non musicũ, aut calidum & frigidum, aut cõpositum & non compositum, & potest dicere ꝙ non est ita, nam impossibile est contrariorũ vnũ pati à

reliquo. Sed ista quęstio dissoluit, quia subiectum est aliud, hoc. n. non est contrariũ. Ergo principia non sunt plura numero cõtrariorũ quodãmodo, sed quasi in numero sunt duo. sed tñ non sunt duo omnibus modis: accidet. n. esse eorũ aliud, sed tria: dicere. n. in homine ipsum esse nõ musicũ est aliud ab ipso eẽ hominẽ, & dicere in cupro ipsum eẽ sine figura tali est aliud ab ipso esse cuprum.

67 Cùm declarauit q principia p se sunt duo, materia, s. & forma, & q, si priuatio dicatur principium, est p accidens, dicit q ex hoc modo dissoluũtur qõnes prędictæ, & dixit Et ideo potest quis dicere principia esse duo, s. cùm intenderit illa, quæ sunt principia per se, & potest dicere illa eẽ tria, cùm nõ fecerit distinctionem īter illa, quæ sunt per se, & per accidens, & põt dicere illa esse contraria, i. cùm solummodo consyderauit inductionem, p quam supra probauit principia esse contraria, aut sm q principia, & contraria conueniunt in illis tribus proprijs prędicatis, s. qm̃ non sunt ex inuicẽ, neq; ex alijs, & q oĩa sunt ex eis. D. d. & potest dicere q non est ita, i. põt dicere q prin^a non solummodo sunt contraria: cõtraria. n. non patiunť abinuicem: patiens. n. debet esse fixe, & non contrariũ. D. d. sed ista quæstio. etc. i. sed hoc non phibet vt prin^a sint contraria. & non notificat q priuatio nõ est principium nisi p accñs, sed addit tertium, quod non est cõtrarium, & est subiectum. D. d. Ergo pricipia, &c. i. ergo sm q diximus prius, principia non sunt plura numero cõtrariorum, quæ sunt duo, cùm principia accipiãtur per se. et hoc intẽdebat cùm dixit quodãmodo. D. d. sed quasi in numero sunt duo, &c. i. sunt duo per se, & non duo, cùm accipientur secundum quòd sunt principia simpliciter, non distinguendo illa, quæ sunt per se, ab illis, quę sunt per accidens. accidit. n. principijs, quę sunt p se, aliud, & est priuatio: & sic erunt tria, cùm priuatio sit de necessitate gñationis. D. d. sed sunt tria, i. sed sm hunc modũ sunt tria. dicere. n. in hoĩe ipsum esse non musicum, quod est priuatio musicæ, est aliud à subiecto, quod ẽ hõ, & hõ, et non musicus sunt alia à musico. sunt igitur tria, Forma, & Subiectum, & Priuatio.

Quot igitur principia sint rerum naturalium, quæ circa generationem, & quomodo tot dictum est. Et manifestum est q oportet subijci aliqd contrarijs, & cõtraria duo esse, quodã autem modo alio nõ necessarium est. sufficiens. n. erit alterum contrariorum absentia, & præsentia facere mutationem.

Iam igiť diximus quot sunt principia rerũ gñabilium, & vnde sunt tot. Et est declaratũ q contraria debent hr̃e subiectum, & q contraria sunt duo, alio verò mõ nõ est necesse. sufficit enim alterum contrariorũ in hoc, q agat transmutationẽ ipso p̃sente, & absente.

68 Cùm demonstrauit numerum principiorũ, incœpit facere summã de illis, quæ declarauit, & dixit Iam igiť diximus, i. declaratum est igiť quot sunt principia rerũ naturalium, cùm numerãť per se, aut cùm numerantur per se, & p accidens, & cã, propter quã sunt tali numero, & cum hoc declaratum est q necesse est vt in gñatione in substantia sit aliquod subiectum, & est prima materia, sicut est dispõ in gñationibus aliorũ prædicamentorũ. D. d. & q contraria sunt duo, i. cùm non distinguatur illud, quod est per se, ab illo, quod est p accidens. cùm aũt accipiuntur sm q sunt p se, sufficiunt in hoc subiectum, et forma. et hoc intendebat cùm dixit, alio verò modo non est necesse. Et dicit hoc, quia sufficit in generatione esse formæ, & in corruptione non esse eius & hoc intendebat, cùm dixit sufficit alterum, idest forma.

Subiecta autẽ natura scibilis est sm analogiam. vt. n. ad statuã æs, aut ad lectum lignũ, aut ad aliud aliquid habentium formam materia, & informe se habet, priusq̃ accipiat formam, sic hæc ad substantiam, & hoc aliquid, & quod est se habet. Vnum igitur principium hæc, non sic vnũ existens, neq; sic ens, vt hoc aliquid: vnum autem Ratio: amplius autem contrarium huic Priuatio.

Hoc a Pythagoreo Timeo sumpsit Aristo.

Vide contr. Zimarræ.

Natura autem subiecta cognoscitur per comparationem. sicut est comparatio cupri ad idolum, aut ligni ad scãnum, et, sicut comparatur ad aliud habentium creationem materia eius, & priuatio illius creationis anteq̃ creatur, ita est comparatio istius naturæ ad istam substantiam, aut cõgregatam ex vtroque, aut formam, & demonstratum: sed dispositio eius apud ens vniuersaliter. Ista igitur natura est vnum principium, & non est vna, sicque vnum, vt demonstratum: & est aliud principium, quod est Ratio: et contrarium isti, & est Priuatio.

Et ista natura, quæ est subiecta substantiæ, non potest intelligi per se, cùm non sit aliquid in actu habens quiditatem, sed intelligitur sm comparationem propter latentiam suæ substãtiæ. et ideo, cùm voluerimus dare substantiam eius, dicimus ipsam esse illud, cuius proportio ad substantiam est sicut proportio cupri ad idolum, aut ligni ad scãnum. D. d. et, sicut comparatur, i. et vl̃r sicut cõparatur ad aliud habens creationem, & formam materia eius, & priuatio creationis eius, ita ista natura comparatur ad substantiam, i. sm quòd est subiecta substantiæ, & recipiẽs illam. D. d. aut congregatã ex vtroq;. hic exposuit substãtiam, cui comparatur ista natura. substantia. n. dicitur de cõgregato ex hac materia, & forma, & dicitur de forma etiam. & dicit quòd ista natura dicitur in respectu substantiæ, aut substantiæ aggregatæ ex vtroq;, s. indiuidui demonstrati, aut formæ, & est illud, per quod substantia est demonstrata in actu. D. d. ista igitur natura est vnum principium, &c. i. & ista natura, quæ est prima materia, est vnum principium cõe oĩbus entibus transmutabilibus, quæ alterantur in inuicem, sed non est vna in se, ita quod sit substantia simplex existens actu, neq; ita quòd sit aliquod cõpositum ex materia, & forma, nam, si haberet formam propriam, nullam aliam reciperet ipsa permanente, sed statim corrumperetur q̃; cito alia forma generareť. & [a] etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum sm quòd est in actu, sed sm quòd est in potentia. si igitur prima materia innata est recipere omnes formas, necesse est vt sit ĩ potẽtia omnes formæ, & vt non habeat ĩ sua substantia formam propriam, qua est materia. & etiam, si eẽt aliquod exñs in actu, i. habens formam, tunc generatio in substãtia esset alteratio, & formę essent accidentia.

69 Materia nõ pñt intelligi p se, sed p cõparatiõem. Idẽ. 1. ca. de subã orbis. & 7. met. t. c. 29. 4. ph. 16. 2. ph. 26

a Quicquid recipit aliquid nõ recipit illud, sm q ẽ ĩ actu, sed sm q ẽ ĩ potentia. cõsis. 1. de aĩa. c. 4. Idẽ. 2. de anima. 60. & 104. c. Idẽ. 1. ca. de subã orbis. c. 1. cõ. 67.

* a. l. res naturales. Primum principiũ in hoc gñe non potuit sciri in hac scia, sicut primum subm. Sed vide oppositum infra cõ. 83. &. 8. phy. cõ. 5. Vide contra dn. Zim.

tia. D. d. & est aliud principium, i. & * entia hñt aliud principium à subiecto, et est forma. sed primum prin^m in hoc genere non potuit sciri in hac scia, sicut primum subiectum. D. d. etiam contrarium isti, i. formæ.

Hęc autem quõ duo, & quõ plura dictum est in præcedentibus. Primùm igit̃ dictũ est ꝙ contraria solum principia sunt, posterius autem ꝙ necesse est & aliud quippiã subijci, & esse tria. Ex ijs autem, quæ nunc, manifestum est quę sit dr̃ia contrariorum, & quõ se hñt principia ad inuicẽ, & quid subiectum. vtrum aũt subã forma, aut subm̃ sit, nõdum manifestũ ẽ: sed ꝙ principia tria sint, & quõ tria, & quis modus eorum manifestum est.

Et iam diximus prius quõ ista sunt duo, et quõ plura. Diximus. n. primò ꝙ principia sunt contraria tm̃. et diximus post ꝙ necesse est vt sit hic aliquod aliud subiectum. Et iam apparuit ex dictis nunc dr̃ia inter contraria, & quõ se hñt principia adinuicẽ, & quid est subiectũ. vtrum verò forma sit substãtia, & subiectum nondum est declaratum: sed declaratum est ꝙ principia sunt tria, & quomodo sunt tria: & declaratus est modus, super quem fundatur quis modus sit.

70 Et iam diximus prius, i. cùm consyderantur per se, s. materia, & forma. D. d. & quõ plura, i. cùm consyderantur sm̃ necessitatẽ gñationis tm̃, & non distinguat̃ illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens: apparet. n. ꝙ sm̃ hoc sunt tria, forma, & subiectũ, & priuatio. D. d. diximus. n. &c. & innuit sermonẽ, in quo probauit ꝙ principia sunt contraria. & ideo dixit Diximus. n. ꝙ principia tm̃ sunt contraria. D. d. & diximus post. & innuit sermonem, in quo declarauit post ꝙ est necesse vt cũ cõtrarijs sit aliquod subiectũ, non in prædicamentis accñtium tm̃, sed in prędicamẽto substantię. D. d. et apparuit ex dictis dr̃ia inter contraria, i.[a] qm̃ forma est principium per se, & priuatio est principiũ per accidens. D. d. & quõ se habent, &c. i. qm̃ subiectum sustentat formam sm̃ ꝙ forma [b] non potest esse sine subiecto, forma autem sustentat subiectũ sm̃ ꝙ est complementum eius, et sm̃ ꝙ subiectum nõ potest denudari à forma. D. d. & quid est subiectũ, i. [c] & modus essentiæ eius est, ꝙ non est demr̃atum in actu, sed est quasi medium inter non esse simplr̃, & esse in actu. Et accidit substantiæ eius vt sit in potentia oẽs formæ: non ꝙ potentia eius est in substantia, ita ꝙ sit pars definitionis: [d] qm̃, si potentia esset in substantia eius, tunc esse eius destrueretur ablatione potentiæ, et pñtia formæ in actu, s. formę, ad quam habebat potẽtiam vt reciperet: & vr̃, si potentia esset in substantia eius, tunc substãtia eius corrumperet̃ apud gñationẽ, & esset in prædicamẽto ad aliquid, non ĩ prædicamento substantiæ. Ex his igit̃ patet ꝙ istud subiectum est substantia non poĩ ẽtia, neqꝫ p̃uatio: [e] pars. n. substantiæ ẽ substãtia. & fortè hoc intẽdebat, cũ dixit et quod est subiectũ. & ideo dixit post, vtrũ verò, &c. & fortè innuit oĩa, quæ diximus, & est melius. Et intẽdebat, cùm dixit vtrũ verò forma, i. vtrũ verò forma est magis substãtia q̃̃ subiectũ, aut subiectũ magis q̃̃ forma, nondum declaratum est, sed in 2° declarabitur. Et fortè intendit ꝙ hoc non est declarandũ in hac scia, & est melius. D. d. sed est declaratum ꝙ prin^a sunt tria, etc. i. & est declaratũ quot sunt prin^a, & quõ sunt, s. qm̃ duo eorũ sunt substantiæ, & tertium priuatio: & declaratus est modus, sm̃ quem vnumquodqꝫ eorũ est necessarium in esse generati, qm̃ super hoc sunt fundata.

a Forma est pricipiũ per se, & priuatio ẽ principiũ p accñs. Idem supra 64. &. 67.

b Nota quõ materia est cã formæ, & forma materiæ. vide cõ ssic. 2. phy. cõ. 30. 1. ph. 65. &. 2. de aĩa. cõ. 4.

c Mod^9 essentiæ materiæ ẽ ꝙ non ẽ in actu, sed est quasi mediũ inter non eẽ simplr̃, & eẽ ĩ actu. Idem n. meta. xi. &. 14. c. Idẽ 5. phy. c. 7. & ibi.

d Potentia ñ ẽ de substantia materiæ. Oppositũ. 1. ca. de subãa orbis. Vide contr. Zimarræ.

e Pars substãtię ẽ sbãlis. 2. de aĩa

Caput Quartũ, in quo Antiquorum dubĩones soluuntur p ea, quæ de primæ materiæ essentia pbantur.

QVot igitur, & quæ sint principia ex his consyderet̃. Quod autem vnico modo sic soluitur & Antiquorũ dubitatio, dicamus post hæc. quærentes. n. Philosophi primi veritatem, & naturam entium conuersi sunt veluti in viam quandam aliam, depulsi ob inexperientiam. dicuntqꝫ neqꝫ fieri eorũ, q̃ sunt vllum, neqꝫ corrũpi, ppterea ꝙ necessarium est fieri qđ fit, aut ex eo, qđ est, aut ex eo, qđ non est: ex his autem vtrisqꝫ impoẽ eẽ. neqꝫ. n. quod ẽ fieri, eẽ. n. iam: & ex eo, quod non est, nihil vtiqꝫ fieri, subijci enim quippiam oportet.

Ex his igit̃ consyderat̃, & scit̃ quod sunt principia, & quæ sunt. Et declãdum ẽ post ꝙ hoc solũmõ dissoluet̃ etiam qõ, quã Antiqui quęrebãt. Antiqssimi. n. in philosophia, cùm fuerãt pscrutati de veritate, & nã entiũ, reflexi sunt ab ea, & quasi expulsi ad aliã viã pp paucitatẽ exercitij. & dixerunt ꝙ nullum entiũ recipit gñationẽ, & corruptionẽ, nam quicqd gñatur necesse est vt gñetur, aut ex ente, aut ex non ente: sed impoẽ est aliquid gñari ex aliquo istorum, ens. n. non gñatur, qm̃ iam est: & ex non ente nihil gñatur, indiget̃. n. in gñatione alio, quod sit subiectum.

Cùm declarauit quot sunt prin^a, & quę eorum sunt 71 per se, & quæ per accidens, & quæ actu, & quæ potentia, incœpit declarare ꝙ ex istis rebus dissoluetur qõ, quam quærebant Antiqui naturaliũ, ita ꝙ coegit eos negare prin^a, & gñationem, et transmutationẽ, et multitudinẽ, et dixit Ex istis igit̃, &c. i. ex istis igit̃, q̃ diximus, põt qs scire numerũ, & naturã eorũ. D. d. Et declarandum est post, i. quia sermo demonstratiuus innatus est soluere oẽs qõnes accñtes in re. & hoc significat ẽt ꝙ ipse inuenit hanc cãm, s. primã materiam, & istum numerũ principiorũ. & intẽdebat p Antiquos, Parmenidem, & Melissum. D. incœpit dicere qũo accidit Antiquis ista qõ, & quæ opiniones acciderunt eis pp hoc, & dixit Antiquissimi. n. &c. i. Antiqssimi enĩ, cùm intendebant pscrutari de entibus, accidit eis ista qõ, & non potuerũt soluere eã, ppter paucitatem exercitij in Dialectica. & ideo reuersi sunt à via pscrutationis naturalis, declinãtes ad res extrinsecas, dicentes nihil gñari, & corrũpi. qm̃ gñatio aut est ex ente, aut ex non ente, sed non est ex ente, neqꝫ ex nõ ente, ergo gñatio non est. D. in destructione vtriusqꝫ condiuidentiũ vtunt̃ duobus syllogismis in 2ª figura. per Primũ. n. declarant ꝙ impoẽ est vt gñatio sit ex ente sic. gñatum est illud, quod non est, dũ gñatur: ens autẽ est illud, quod ẽ: ergo ens nõ gñat̃. In hoc aũt, p quod declarant ꝙ non ens non gñatur, vtunt̃ etiam duabus propõnibus, quarũ vna est, ꝙ quicqd gñatur ẽ aliqd, dum generatur: et non ens nõ est aliquid: ergo q̃cquid est non ens non gñatur. & hoc intendebat, cùm dixit & ex non ente, &c. i. illud, quod dr̃ gñari, dum generatur, gñatum. n. cõpletum dr̃ generatum, quia ante generabatur.

Sermo demr̃atiu^9 innat^9 est soluere oẽs qõnes accñtes ĩ re.

Contra tres leges.

nerabatur. Et ideo qui ponit aliquid generari ex nō ente, dicit, aliqd hr̄e dispōnem, quam nunq̄ habebat, neq; simplr̄, neq; in subito. qm̄, qn̄ non ens est generatum, & est in actu, habet hanc dispōnem, & anteq̄ generaret non habuit illā. qui igiť dicit ꝙ gn̄atum est ex non ente, cootinget ei cōcedere alterum duorum, aut ꝙ est hic transmutatū sine trāsmutatione, aut ꝙ transmutatio est in priuatione, & totum hoc est impossibile. sed Moderni recipiunt tale impossibile propter hoc, quòd assueti sunt à pueritia audire ipsum: coosuetudo enim est altera natura.

Consuetudo est altera natura.

Et sic itaq; quod consequenter accidit augentes, neq; esse multa dicunt, sed tantum ipsum quod est. Illi ergo talem acceperunt opinionem propter ea, quæ dicta sunt.

Et cùm viderunt quid sequitur hanc positionem, & copulatur cum illa, dixerūt quòd res non sunt plures, sed solum ens. Illi. n. opinati sunt hāc opinionē ex hoc, qđ diximus.

72 Et cùm consyderauerunt quid seqtur ex hoc, qđ dicūt ꝙ gn̄atio, & corruptio nō sunt, cōtingit apud eos vt oīa sint vnū. qm̄, cum nō fuerit ibi gn̄atio, nec corruptio, nō erit materia, neq; forma: &, cùm non fuerit forma, neq; materia, qb⁹ res trāsmutenť, oīa erūt vnū simplex. iste igiť sermo coegit eos opinari cōtra illud, qđ apparet. Et ideo dixit Parmenides, si ens gn̄atur habet principiū: sed non gn̄atur: ergo non habet principium. sed iste sermo est vanus, vt declaratum est.

Nota quaľr Antiqui dixerunt oīa vnum esse.

Nos autem dicimus ꝙ ex eo, quod est, aut ex eo, quod non est, fieri, aut quod non est, aut quod est, facere aliquid, aut pati, aut qđcunq; hoc fieri, vno quidem modo nihil differt, aut Medicū facere aliquid, aut pati, aut ex medico esse, aut fieri.

Nos autē vtemur in sermone alio modo à primo. dicere. n. ꝙ generatio est ex ente, aut ex non ente, aut ꝙ non ens, aut ens agit aliqd, aut patiť, aut ꝙ hoc fit aliqd ex quolibet non hēt dr̄iam. non. n. est dr̄ia inter hoc, quod dicamus, ꝙ Medicus agit aliqd aut patiť, aut dicamus quòd medicus ē aliquid, aut fit aliquid, quodcunq; sit simpliciter.

73 Cùm induxit qōnem Antiquoꝝ, incœpit dissoluere eā, & dixit Nos aūt, &c. i. & locus deceptionis istorum hoīum est, quia vtunť eo, quod dr̄ multiplr̄ vno modo, & sic mixtum est eis verum cū falso. nos autem debemus distinguere propositiones eoꝝ, & demr̄are modum, fm̄ quem verificanť, & fm̄ quem non verificantur. D. incœpit declarare hoc, & dixit dicere. n. et incœpit ab hoc, ꝙ oon est dr̄ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat, ꝙ gn̄atio est ex ente, & non ente, & iter hoc, quod dicat, ꝙ non ens, aut ens agant aliquid, aut patiantur. Et dixit hoc. qm̄, cùm dicim⁹ ꝙ generatio est ex ente, aut non ente, intendimus ꝙ gn̄atum fit ex passione non entis, aut entis, aot actione eorum. & hoc manifestum est. D. induxit exemplum, quod declarat hoc in gn̄atione, & dixit non. n. est dr̄ia, i. & quemadmodum nō est dr̄ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ Medicus agit aliquid, aut patiť, & qui dicit ꝙ à medico inuenitur, aut gn̄atur aliquid, silr̄ noo est dr̄ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ ex ente generatur aliquid, aut ens fit aliquid, aut dicat ꝙ ex non ente generatur aliquid, aut non ens fit aliquid. Et, cùm declarauit * differentiam inter ista, incœpit declarare secūdum quot modos dicitur aliquid agere hoc, aut pati, aut generari ex hoc.

* a. l. conuenientiam.

Quare, cum hoc duplr̄ dicať manifestum est ꝙ ex eo, qđ est, & id, quod est, aut facere aliqd, aut pati. ædificat igiť Medicus, nō fm̄ ꝙ medicus, sed fm̄ ꝙ ædificator: & albus fit, nō quatenus medicus, sed quatenus niger: medicať aūt, & nō medicus fit, quatenus est medicus. cū aūt maximè ꝓpriè dicamus medicū facere aliqd, aut pati, aut fieri ex medico, si fm̄ ꝙ medicus hec patiať, aut faciat, manifestū ꝙ ex nō ente fieri, & hoc sign̄at, quatenus nō est. qđ illi quidē, nō partiētes, aberrauerūt, & ꝓpter hāc ignorantiā tm̄ insuper ignorauerunt, ꝙ nihil aliorū opinati sunt fieri, aut esse, sed auferebāt oēm generationē.

Medic⁹ ædificat, nō inquātum medic⁹, sed inquātum ædificator.

Et, cùm hoc dr̄ duplr̄, aut multiplr̄, manifestum est ꝙ ita est in hoc, ꝙ diximus ex ente, aut ens agit, aut patitur. Medicus igiť ædificat, non fm̄ ꝙ est medicus, sed fm̄ ꝙ est ædificator: & medicus fit albus, non fm̄ ꝙ medicus, sed fm̄ ꝙ niger: medicinare autem, & non medicinare est fm̄ ꝙ est medicus. &, qa non dicimus propriè, et principaliter medicū agere, aut pati, aut aliquid generari à medico, nisi quādo illud, quod agit, aut recipit, fuerit fm̄ ꝙ est medicus, manifestum est ꝙ, cùm dicimus ꝙ gn̄atio est ex non ente, intēdimus hoc etiam, s. fm̄ quòd est non ens. &, quia illi non distinxerunt hoc, errauerunt, &, quia ignorauerunt hoc, peccauerūt, adeo ꝙ existimauerunt ꝙ nihil gn̄ať, & ꝙ nihil fit omninò, sed negauerūt gn̄ationē omninò.

Dixit Et, cùm hoc dr̄, &c. i. dicere ꝙ à medico fit aliqd, aut ꝙ medicus agit, aut patitur aliqd. qm̄, cùm dicere ꝙ ex medico fit aliquid, aut medic⁹ agit aliqd, aut patitur, fuerit sicut dicere ꝙ ex non ente fit aliqd, aut ꝙ non ens patitur, et sicut dicere etiā ꝙ ex non ente generatur aliquid, aut ꝙ oon ens patiť, manifestum est ꝙ fm̄ oumeꝝ modoꝝ, fm̄ quos dr̄ ꝙ medic⁹ agit, aut patitur, aut fit ex eo aliquid, dr̄ ꝙ nō ens agit hoc, aut patitur, aut fit ex eo hoc. D. incœpit numerare modos, fm̄ quos dr̄ ꝙ medicus agit hoc, aut patiť, et notificat ꝙ sunt duo modi, vnus per se, & alius per accidens, & dixit Medicus igitur ædificat, &c. i. & eidē attribuuntur plures actiooes, aut passiones, quædam per se, quædā per accidens. v. g. qm̄ medico attribuiť actio ædificandi, & dr̄ ꝙ medicus ædificat, aut ꝙ ex medico fit ædificatio. & hoc est per accn̄s. non. n. ędificat fm̄ ꝙ est medicus. sed fm̄ ꝙ accidit ei ꝙ fuerit ędificator: & silr̄ attribuiť ei pati ab albedine, sed non fm̄ ꝙ est medic⁹, sed fm̄ ꝙ accidit medico ꝙ fuerit niger. D. d. medicinare aūt, &c. i. medicinare aūt, & nō medicinare est ei p se, & fm̄ ꝙ est medicus. dicere igitur medicū curare, aut à medico fieri curationē est aliud à dicere medicum ędificare, aut albefieri, aut à medico fieri ędificationem, aut albedinem. D. d. manifestum est, &c. i. & cùm passio, & actio non attribuiť rei p se, nisi fm̄ ꝙ ē illud, cui attribuiť, nō fʒ ꝙ accidit ei aliud, & intētio est p̄dicatio, q̄ est p se, manifestū ē ꝙ dicere ꝙ nō ens fit ens, et ꝙ ex nō ente fit ens, itelligendū ē ꝙ 74

non

non ens, ſm ꝙ eſt nõ ens, fit ens, quod eſt impoſſibile. ꝙ aũt non ens fit ens, non ſm ꝙ eſt non ens, ſed ſm ꝙ eſt aliquod ens, nõ eſt impoſſibile. illi igiť Antiqui nõ diſtinxerunt inter illud, quod eſt per ſe, & illud, quod eſt per accidens. illud enim quod eſt per accidens, eſt poſſibile, immo neceſſarium, & illud, quod eſt per ſe, eſt impoſſibile. ideo exiſtimauerunt ꝙ illud, quod eſt per accidens eſt impoſſibile. & ſic deſtruxerunt generationes omnino. vnde dixerunt quòd totum ens ſenſibile eſt vnum. Et declaratum eſt quòd priuatio eſt principium generationis per accidens, et ꝙ eſt neceſſarium in generatione, ſ. ſm ꝙ accidit ſubiecto, ex quo eſt generatio, ergo neceſſe eſt vt generatio ſit ex non ente per accidens, & eſt impoſſibile per ſe.

Priuatio eſt principiũ generationis p accñs, & eſt neceſſariũ in generatiõe. Idẽ ſup cõ. 64. 65. 66. & 67.

Nos autem & ipſi dicimus fieri qdem nihil ſimpliciter ex eo, quod non eſt, ſed tamẽ fieri ex eo, quod non eſt, vt ſecundum accidens. ex priuatione enim, quæ eſt per ſe non ens, non ex eo, quod ineſt, fit. Mirabile autem eſt hoc, et impoſſibile ſic videtur fieri aliquid ex eo, quod non eſt.

Et nos ẽt dicimus ꝙ nihil fit omnino ex non ente ſimpliciter, ſed dicimus ꝙ aliqd generať ex nõ ente. v.g. per accidens. generať enim aliquod ex priuatione, & eſt aliqđ nõ ens per ſe abſq; eo, quod fit in eo. Et hoc teneť pro improbabili, & exiſtimatur eſſe impoſſibile aliquid generari ex non ente.

75 Et nos cõuenimus cum his in hoc, ꝙ nihil omnino fit ex ſimplici priuatione. qm̃, ſi ita eſſet, tunc ens inueniretur per ſe ex priuatione, & ſic priuatio poſſet alterari. ſed dicimus aliquid generari ex non ente per accidens. i. ex ſubiecto, cui accidit, ꝙ in eo fuerit priuatio rei, ex qua generať: &, ſi hoc nõ eſſet, ſ. ſi priuatio formæ nõ p̃cederet in ſubiecto, nõ generareť ex eo. D. d. generatur enim aliquid ex priuatione, &c. i. neceſſe eſt enim aliquid eſſe ex priuatione, cùm impoſſibile eſt ut generatum inueniatur per ſe abſq; eo, quòd priuatio eius ſit in ſubiecto, ex quo generatur per ſe. D. d. & eſt nõ ens per ſe, i. & priuatio eſt non ens per ſe, & materia eſt nõ ens per accidẽs. D. d. abſq; eo ꝙ ſit ens, i. ꝑs* generati. Et, cùm declarauit quòd priuatio neceſſaria eſt in generatione, dixit Et hoc tenetur pro improbabili. i. generationem fieri ex priuatione. & hoc non eſt poſſibile tñ fieri, ſed neceſſarium, tñ p accidẽs. D. incœpit etiam declarare ꝙ ſimiliter accidit in hoc, ꝙ generatio attribuitur enti. ſ. quoniã eſt neceſſarium per accidens, & impoſſibile per ſe.

Priuatio eſt nõ ens p ſe, materia ẽ nõ ens p accñs. idem ſtra. c. 79.
* a. l. priuatio.

Similiter autem neq; ex eo quod eſt, neq; id, quod eſt, fieri, niſi ſecundum accidens. ſic autem & hoc fieri eodem modo, ut ſi ex animali animal vtiq; fiat, &, ſi ex quodã animali quoddam animal, vt ſi canis ex equo fiat. fiet enim non ſolũ ex quodam animali canis, ſed etiã ex animali, at nõ quatenus ẽ animal, eſt enim iã hoc. ſi ãt aliqd debet fieri animal, nõ ſecundũ accidens, non ex animali erit.

Et ſm hunc modum nõ generatur etiam ens ex ente, niſi per accidens. hoc enim etiã erit ſm illum eundem modũ. v.g. qm̃ generatur animal ex animali, & ex aliquo animali animal. ſi igitur canis generatur ex equo, tũc generatio canis eſt ab aliquo animali, & ab animali ſimpliciter, ſed generatio eius ex eo, nõ eſt ſm ꝙ eſt animal cùm habet rationem animalis. quod igitur innatum eſt fieri animal, nõ per accidens, neceſſe eſt vt generatio eius ſit ex non animali.

Hoc enim etiam fit illo eodẽ modo, i. quo generarũ fit ex non ente, ſ. per accidens, impoſſibile enim eſt vt generatum ſit ens, aut non ens, anteq; generať, niſi per accidẽs. D. d. v.g. &c. i. v.g. ſi aliquis dicat ꝙ nos videmus animal generari ex animali ſibi ſimili, & aliqđ animal ex animali diuerſo in ſpecie, v.g. canẽ ex equo, & ꝙ propter hoc poſſibile eſt vt aĩal generetur ex animali: adhuc aũt dicemus ꝙ, ſi canis genereť ex equo p ſe, continget vt aĩal generetur ex aĩali ſimpliciter, ſed generatio animalis ex aĩali, & entis ex ente nõ põt eſſe ſimpliciter, generabile enim tranſmutať ad illud, quod non habet, & aĩalitas eſt in generato. ſi igitur animal generaretur, ſm ꝙ eſt aĩal, & animal ex animali, ſm ꝙ eſt animal, contingeret aliqd trãſmutari in ſpẽm eius, quod habet in actu, quod eſt impoſſibile. & ideo neceſſe eſt vt oẽ, quod innatũ eſt fieri animal per ſe, tranſferatur ex non animali. ergo, ſi generatio eſſet poſſibilis aĩalis ſimpliciter, tunc eẽt neceſſe vt ex non animali ſimpliciter generaretur: ſed, quia generatio eſt animalis demonſtrati, continget vt ſit ex non aĩali demõſtrato per accidens, & ex animali demõſtrato per accidẽs. Et cauſa eius, quod eſt per accidẽs, hęc eſt. qm̃ prima materia nõ põt denudari à forma, quemadmodum cã eius, quod eſt per accidẽs in generatione à priuatione eſt, ꝙ illud, quod generãdum eſt, debet eſſe priuatũ. 76

Impoſſe ẽ aliqđ trãſmutari ad ſpeciẽ eiꝰ. qđ hẽt i actu. conſiſe 2. de aĩa cõ. 67. & 3. de aĩa cõ. 4.

Et ſi aliquid ſit, non ex eo, quod eſt, neq; ex eo, quod non eſt. quod enim ex eo, quod non eſt, dictum eſt nobis quid ſignificet, ꝙ quatenus nõ eſt. Amplius autem & eſſe omne, aut non eſſe non remouemus.

Si igitur aliquid fuerit ens non eſt ex non ente, neq; ex ente. iam. n. diximus qd intendimus, cùm dicimus ex nõ ente. Et nõ auferemus per hoc totũ ens, neq; totũ nõ ens.

Si igitur aliquid generatur, non generať ex ente ſimpliciter, neq; ex non ente ſimpliciter, vt exiſtimauerũt Antiqui. iã enim declarauimus quid intendimus, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, & ex ente, & ꝙ quodam modo generatur ex nõ ente, & alio modo ex ente. Et, cùm dicimus aliquid generari ex nõ ente, nõ intendimus negationem totius entis. &, cùm dicimus aliquid generari ex ente, non intẽdimus affirmationẽ totius entis. & hoc intendebat, cùm dixit Et non negamus p hoc. i. quia, cùm dicimus aliqd generari ex non ente, nõ intendimus negationẽ oĩum modorum eſſendi, qm̃ hoc impoſſibile eſt: neq;, cùm dicimus aliqd generari ex ente, affirmamus oẽs modos eſſendi. 77

Vnus igitur modus hic eſt: Alius autẽ ꝙ contingit eadem dicere ſecũdum potentiã, & actum. hoc autem in alijs determinatum eſt cum diligẽtia magis. Quare, quod qdem dicebamus, dubitationes ſoluũtur, propter quas coacti remouent dictorum quædam. propter hoc enim tãtum auerſi ſunt Priores à via in generationem, & corruptionem, & omnino

In. 9. meta. 4. c. 1.

omninò mutationem. haec enim visa natura omnem soluit hanc ipsorum ignorantiā.

Iste igitur est vnus modorū, quibus vtimur. Et est alius, qm̄ possibile est dicere ista esse in potētia, & possibile est dicere in actu. & iam determinauimus hoc pfectius in alio loco. Iam igitur habemus illud, quod promisimus de dissolutione qōnum, quibus Antiqui coacti sunt ad negandū quędā dicta. qm̄ hac causa declinauerunt Antiqui hac declinatione à via ducente ad generationē, & corruptionē, & vl'r trāsmutationē. si enim cōsyderassent hanc ipsam naturā, tūc recessisset oē, quod ignorauerunt in hac intentione.

78 Idest iste igitur est vnus modorum, qbus dissoluit̄ ista qō. Deinde induxit secundū modum, & dixit Et est alius, &c. i. & ista qō prædicta dissoluitur. qm̄ dicere ens esse aliquid aliud, aut ex eo fieri aliqd, dr̄ duob⁹ modis, quorū vnus est de ente in actu, & alius de ente in potentia. ens igit̄ generari ex ente in actu est falsum, & impossibile, sequitur enim ex eo vt generatū sit anteq̄ generetur, ens aūt generari ex ente in potentia est necessarium, ens enī in potentia non est priuatio pura: ex quo sequitur vt ens sit ex non ente, neq; actio puta: ex quo sequitur vt generatum sit anteq̄ generetur: & hæc sunt extrema contradictoriè, ex qbus sequit̄ qō.

Inter nō esse purū, & esse purū est aliq̄ natura media. Idē 12. meta. cō. xj.

Antiqui enim ignorauerūt q̄ inter non esse purum, et eē purum est medium, aut aliqua natura. D. d. Iam igit̄ habemus illud, quod pmisimus, &c. i. qō igit̄, quę coegit plures Naturales nō cōcedere quędā illorū, quę sequunt̄ generationē, iā dissoluta est. oēs. n. concedūt subiectū, & nō cōcedūt nō eē, quia apud eos ens non generant̄ ex nō *ente, & ēt expulsi sunt à natura generationis pp hoc, adeò q̄ posuerūt generationē esse congregarionem, aut segregarionem, aut exitum à mixto. D. d. & hac causa, &c. i. Antiqui verò ,ppter hāc quæstionem negauerunt generationem oīno, posteriores verò Naturales ,ppter hanc causam ēt negauerūt quędam sequentia generationem, sed ēt negauerunt verā generationem, & sic quodāmodo cōcedūt illam. D. d. &, si inspicerent hanc naturā, &c. dicit, &, si Naturales comprehendissent essentiam istius naturæ, i. materiæ, tunc auferretur omne, quod ignorauerunt in generatione. ² Et hoc significat ipsum inuenire hanc causam, & scire eam principaliter.

* a. l. ens generatur ex ente.

² Aristo. inuenit, & sciuit pricipalr̄ naturam materię primæ.

Tangentes igitur & alij quidam fuerunt ipsam, sed nō sufficienter. Primū enim confitētur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod nō est, quo Parmenidem rectè dicere. postea videtur ipsis, si quidem est numero vna, & potentia tātum esse: hoc autem differt plurimū. Nos enim materiam, & priuationem alterū esse dicimus: et horum, materiam quidē non ens esse secūdum accidens, priuationē aūt p se: & materiam quidē prope, et quodāmodo substantiā, priuationē autem nequaquam.

Vide cōtradictionem Zim.

Et inuenimus alios, qui aliquantulū inspexerunt eam, sed non quantū sufficit. Primò verò, quia dīt simpliciter aliqd generari ex non ente, qa sermo Parmenidis apud eos est uerus deinde qa dīt q̄, cū sit una numero, est etiā in potētia, & rōne vna: & in hoc est differentia magna. Nos aūt dicimus q̄ materia, & priuatio differūt: & q̄ altera, s. materia nō est per accidens, priuatio aūt nō est per se: & q̄ materia est aliquod propinquū, & substanstia quodā modo, priuatio aūt nō omnino.

Idest Et videmus quosdam alios accedere cōprehensioni naturæ istius materiæ, sed non q̄ pertingant sufficiēter: & innuit Platonē. D. incœpit notificare in quo deficiunt, & dixit Primo verò, &c. i. defitiunt enim in cognitione naturæ eius in hoc, qa non distinguunt inter illam, et priuationem. primo enim cōcedunt ipsam non esse, quia cōcedunt argumentationē Parmenidis, s. q̄ quicquid est p̄ter ens est nō ens, & q̄ ens est vnū. 79
D. d. quia dicunt, &c. i. secundo verò, quia dicunt ipsam esse vnum numero, & q̄ propter hoc est vna definitione, & rōne: & ex hoc seqtur vt sit aliquod entiū, s. q̄, si est vna numero s̄m subiectum, est vna s̄m rōnē. s̄m igitur primū sermonem cōcesserunt priuationem esse in substantia eius, & s̄m hunc sermonem secundū negauerunt priuationem eē in substantia eius: & hoc demonstrat q̄ isti non distinxerunt naturam eius à natura priuationis. Et, cū notificauit q̄ Plato solus fuit propinquus videre verum in hac natura, sed tn̄ non distinxit eam bene, incœpit dicere differentias veras inter materiā primā, & priuationē & dixit Nos aūt dicimus, &c. & intēdit p ,ppinquū, i. ,ppinqūū ei, quod est in actu. & dixit & quodāmodo substantia, quia nō est substantia in actu, & oppositę istis differentijs sunt differentiæ priuatinnis. D. d. priuatio aūt non oīnò, i. priuatio aūt non est, neq; propinq;, neq; remotè, neq; est accidens, nedū vt sit substantia. & dixit q̄ materia non est per accidens, & q̄ priuatio nō est per se, diuidēdo priuationem ab eo, quod est in potentia. ens enim in potētia ē aliquid, cui accidit priuatio nō in sua substantia, priuatio aūt s̄m q̄ est priuatio, est non ens per se. Et ex hoc apparet q̄ oē habens materiam est generabile, & corruptibile, nam in natura materiæ est priuatio formæ: &, si in sua natura esset formata, non reciperet formas, nisi ens generaretur ex ente: quēadmodum, si in sua natura eēt priuatio simpliciter, tunc omnino nihil generaretur ex ea. est igitur quasi cōposita ex esse, & non esse. †{Et hoc declarabit̄} in de substātia orbis q̄ corpora cœlestia non habent materiā omninò, qm̄ tunc essent generabilia, & corruptibilia propter mixtionem priuationis cum * natura eorū. ᵃ nihil aliud enim est causa generatiōis, & corruptionis q̄ prima materia pp nō esse, qd mixtū est in substātia eius.

Ens in potētia est aliqd, cui accidit priuatio non in substātia, priuatio aūt s̄m q̄ priuatio ē nō ens p se. Idē supra cō. 75.

† a. l. hoc declarabit̄ q̄.

* a. l. materia.

ᵃ Nihil aliud ē cā generationis, & corruptionis q̄ prīa materia pp nō eē, qd mixtū est in substātia eī⁹. Idē 1. & 3. c. de substantia orbis. & 1. cœli cō. 20.

Quidā aūt quod non est magnū, & paruū similr̄, aut simul vtrūq;, aut seorsum vtrūq;, quare penitus alter est modus hic trinitatis, & ille. hucusq;. n. pcesserūt, q̄ oportet quādā supponi naturā: hāc tn̄ vnā faciūt. etenim, si aliquis dualitatem facit, dicēs magnum, & paruum ipsam, non minus idem facit, alterā enim despexit. permanens enim cum forma causa est eorum, quę fiunt, sicut mater: altera verò pars contrarietatis, sæpe per imaginationem videbitur ad maleficium ipsius intēdenti intellectum, neq; esse penitus.

Illi autem ponunt non ens magnum, & paruum eodē modo, siue per ambo demonstrent illud, siue per vtrunq; per se. & sic erit

ista

ista sententia trinitatis alia ab illa. vsq; aūt ad hunc locum bene dixerūt, qm̄ necesse est vt sit hic aliqua natura subiecta: sed posuerunt istam naturam vnam. quia igit̃, si aliquis dixerit in ea dualitatem, dicendo ipsam eē magnum, & paruum, nihil dicet diuersum à dicto. negat enim aliam naturam. qm̄ illa natura permanet, & est amplexa cum creatione, qua creantur generabilia, vt mater: ista autē alia natura, quæ est altera partium contrarietatis, multoties facit existimare consyderantem per suam mētem malitiam actionis eius, ipsam non esse omnino.

80 Plato non distinxit inter priuationē, & materiā.

Inducit etiam alium modum indistinctionis priuationis à materia, & dicit. Illi aūt posuīt nō ens magnū, et paruum, &c. i. Plato autem non distinguit inter priuationem, & materiam, cùm per non ens demonstret quod demonstrat per magnum, & paruum, & indifferenter, siue demonstret illud per ambo insimul, aut per vtrunq; per se. D. d. & sic erit ista sententia, &c. i. & sic iste modus trinitatis in principijs, si concedatur ipsum esse trinum, cùm magnum, & paruum reducantur in materiā, erit alius à modo trinitatis, quē diximus, scilicet ꝙ trinitas eorum de principijs, quæ est vnum, & magnum, & paruum erit alia à nostra trinitate, quę est priuatio, & materia & forma. & accidit ei iste modus erroris, quia dimisit consyderare de priuatione. D. d. vsq; aūt ad hunc locum, &c. i. in hoc autem, ad ꝙ peruenit consyderatio eorum in istis rebus, s. in hoc, quod dicunt, ꝙ necesse vt sit hic aliqua natura subiecta generabilium, benè dixerunt, in illis aūt, quæ sunt p̄ter hoc, nihil rectè dixerūt. D. d. qa igitur, si aliquis, &c. i. isti enim peccant post istum locum, qa non numerauerunt priuationē secundū principium cū materia, neq; per se, neq; per accidens, neq; posuerūt dualitatem in principijs, ex qbus est generatio, s. materialibus, si igitur aliquis dixerit eos dicere dualitatē, cùm dicunt ꝙ materia est magnum, & paruum, nihil dicit diuersum ab eo, quod dixerāt primò: magnum enim, & paruum reducuntur in vnum, vt dictum est in p̄dicta qōne, non in duas naturas diuersas. et ēt per hoc, ꝙ ponunt dualitatem in magno, & paruo, & si concesserimus illa significare dualitatem, negāt aliam naturā, s. priuationem esse de numero principiorum, & habere introitum in generationem, neq; per se, neq; per accidens. D. incœpit dare causam, quare latuit Platonē priuationem habere principium in generatione, & nō latuit ipsum hoc in materia, & dixit illa enim natura permanet, &c. idest & fuit manifesta eis dispositio istius naturæ, s. materiæ, & latuit eos secūda natura, s. priuatio mixta cum materia, ꝓpter quam materia est parata ad recipiendum formas: qm̄ ista natura, s. materia p̄manet in generato, & forma non pōt esse sine ea: & ista se habet ad generata sicut mater ad filios: & propter ista non latuit eos hanc naturam esse necessariam in generatione: alia aūt natura, s. priuatio propter malitiā suę actionis in generabilib[9] latuit eos, nā, cùm accidit generabilibus, priuat illa. & multoties q̄ inspexerit illā hoc modo, credet ipsam magis destruere generationē, q̄ esse necessariam in generatione. Et hoc intendebat, cùm dixit multoties, &c. i. quoniā nō facit generari, sed destruit generationem.

Vide cōtradictionem Zim.

Existēte enim quodam diuino, & bono, & appetibili, aliud quidem contrarium ipsi dicimus esse, aliud autem, quod natura aptū est appetere, & desyderare ipsum secundum suam ipsius naturam. quibusdam aūt accidit contrarium appetere suam ipsius corruptionem. attamen neq; ipsum suam ipsius possibile est appetere formā, propterea ꝙ nō est indigens, neq; contrarium, corruptiua enim sunt suiinuicem contraria: sed hoc est materia, sicut si fœmina masculum, & turpe pulchrum: verum non per se turpe, sed s̄m accidens: neq; fœmina, sed s̄m accidens.

Materia appetit formā, sicut turpe bonū, & fœmina marē.

Quoniam, quia est hic aliquid diuinum, quod est bonū & appetibile, dicimus ꝙ hoc est cōtrarium eius, & est illud, quod est innatum, i. naturaliter appetere, & assimilari ip̄m illi. aut contingit eis, vt contrarium appetat corruptionē suiipsius. & impossibile est vt forma appetat se, qm̄ non est diminuta, neq; appetit suum cōtrarium, quia contraria corrumpūt seinuicē: sed materia appetit formā, sicut fœmina marē, & turpe pulchrum: non quia in se est turpis, sed per accidēs: neq; qa est fœmina, sed per accidens.

Cùm declarauit qūo apparet consyderanti primo aspectu, quòd priuatio non habet dignitatem in generatione cum materia, incœpit declarare ipsam habere introitum in generationem, & qūo, & quòd mixtio eius cū materia est causa in hoc, ꝙ desyderium naturale est in materia ad formam, & hæc est causa in hoc, ꝙ res materiales sunt generabiles, & corruptibiles, & dixit Qm̄, quia est hic aliquod diuinum, &c. i. &, quia priuatio accidit materiæ de necessitate, & est hæc perfectio diuina maxima, cui oīa entia appetunt assimilari, et ex qua appetunt acquirere, s̄m ꝙ natura eorum pōt recipere, dicimus nos ꝙ materia, s̄m ꝙ accidit ei priuatio, est inata appetere se assimilari primo principio s̄m ꝙ potest, & hoc est appetere receptionem formæ. Et intelligit hic per appetitum illud, quod materia habet de motu ad recipiēdum formam. appetitus enim alius est naturalis sine sensu, vt in plantis ad nutrimentum, & alius est cum sensu, vt appetitus animalium ad nutrimētum. in materia igitur est appetitus naturalis ad recipiendum oēs formas. recipit igitur eas alternatim, qn̄ forma agens est p̄sens. D. d. ille aūt, &c. i. qui autē non concedit priuationem coniungi cū materia, non pōt dicere quare iste appetitus naturalis est ī entibus ad recipiendum formam post formam. qm̄, cùm non concedunt priuationem esse mixtam cū materia, quapropter non est in actu, continget eis dicere ꝙ istud desyderiū naturale est in entibus naturalibus, s̄m ꝙ sunt completa existentia in actu: ex quo continget eis aliquid appetere suum cōtrarium corrumpens ipsum: & sic aliquid appetet se corrūpi. Et hoc, quod dixit, manifestum est. qm̄, si non esset hic aliquid nō habens formam, non esset hic aliquod appetens formam post formam: &, si esset, tunc natura ageret ociosè, quia poneret in entibus potentiam ad corruptionem eorum, s̄m ꝙ sunt in actu: & totū hoc est impossibile. oē ens ens, vt dictum est, diligit se permanere. sed materia diligit induere formam post aliam propter diminutionē contingentem sibi. D. d. sed materia appetit formam sicut fœmina marem. & licet non vsitatur comparatio in doctrina demonstratiua, tn̄ vsitatur in rebus nō sensibilibus 81

Perfectiōi diuinę oīa appetūt assimilari s̄m ꝙ pōt. Idē. 2. de aīa t. c. 34. & 2. cœ. tex. cō. 64.

Appetitus Naturalis, & Aīalis.

Oē ens diligit se permanere.

Exēpla non vsitanl ī doctrina demō.

ſtratiua, tñ in rebus nõ ſenſibilib⁹, quæ nõ itelligũt, niſi p cõpoſitionem ad alterũ, vſitari phi. vide cõ liſe. 4. phy. c. 84. &. 5. d aia. c. 6. & 14. &. 2. de aia. 149.

ſibilibus, quæ non intelliguntur niſi per comparationem. D. d. non quia eſt in ſe, ſed per accidẽs. quia turpitudo accidit ei ex priuatione mixta cũ ipſa materia, & in ſe non eſt priuatio, eſt igitur turpis p accidens. & ſimiliter eſt fœmina per accidẽs: qa fœmina eſt hõ imperfectus: fœmineitas enĩ accidit ei ex priuatione.

Caput Quintum, Materiam ingenitam, incorruptibilemq; eſſe oſtendens.

Vide cõtradictionem Zim.

CОrrumpitur autem, & fit, eſt quidẽ vt ſic, eſt autẽ, vt non. quatenus enim eſt, id in quo, ſm ſe corrumpitur, quod enim corrumpitur in hoc eſt priuatio: quatenus autẽ ſm potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem, & ingenitam, neceſſe eſt ipſam eſſe. ſi enim fiat, ſubijci aliquid oportet primũ, ex quo inexiſtente fiat: hoc autẽ eſt ipſius natura: quare erit, antequàm fiat. dico enim Materiam, primũ ſubiectũ vniuſcuiuſq;, ex quo fit aliqd, cum inſit, non ſm accidens, &, ſi corrumpiĩ aliquid, in hoc abibit vltimũ: quare corrupta erit, antequàm corrumpatur.

Materia qd. Idẽ. 2. ph. t. c. 28. &. 5. meta. t. 2.

Et corrumpiĩ, & generatur quodãmodo, & alio modo non. ſm enim illud, quod eſt in ea, per ſe corrumpiĩ, illud enim, quod corrũpitur per ſe, in ea eſt priuatio: ſm aũt potentiam non corrumpitur per ſe, immo neceſſe eſt vt ſit non corruptibilis, neq; generabilis. qm̃, ſi fuerit generata, indiget ſubiecto, ex quo generetur: & iſtud eſt ipſa natura: ergo erat, anteq̃ generaretur. dico enim Materiam, primum ſubiectum, illud, ex quo generatur res, & eſt in ea nõ p accidẽs, &, ſi fuerit corrupta, ad hoc veniet in poſtremo: ergo erat corrupta, anteq̃ corrumperetur.

82 Cùm notificauit naturam primę materiæ, & in quo differt à priuatione, & diſſoluit qõnes cõtingẽtes Antiqs in generarione, incœpit declarare ipſam eſſe neq; generabilem, neq; corruptibilem. & quia generabile, & corruptibile dr̄ duob⁹ modis, per ſe, et per accidẽs, dixit Et corrumpitur, &c. i. qm̃ eſt generabilis, & corruptibilis per accidens, & non generabilis, neq; corruptibilis per ſe. D. expoſuit hoc, et dixit ſm enim, &c. i. & dr̄ eſſe corruptibilis, quia priuatio, quæ eſt in ea, eſt corruptibilis per ſe, & ideo eẽ eius eſt cauſa corruptionis, & non eſſe eius eſt cauſa eſſendi, & ꝙ non attribuitur corruptioni, niſi ſm rem corruptibilem, quę eſt in ipſo, attribuitur per accidens, & tranſumptiuè, vt dicimus dolium aceſcit, qñ vinum, quod eſt in ipſo, aceſcit. D. d. ſm aũt potentiam, &c. i. et ſm p̄ſentiam priuationis formæ in ea recipit corruptionem, nõ ſm prę ſentiam potentiæ in ea, quia potentia nõ eſt corruptibilis per ſe, & materia eſt ẽt generabilis per accidẽs, propter prę ſentiam eius, quod eſt per ſe in ea, & eſt actus.

Et, cùm notificauit ipſam eſſe non generabilem, neq; corruptibilem, induxit ſuper hoc demonſtrationẽ, & dixit qm̃, ſi fuerit generata, &c. i. & iſte ſermo eſt inducens ad inconueniens ſic. materia eſt generata, & hoc eſt, in quo dubitatur: & omne generatum habet ſubiectum, in quo eſt exiſtens in potẽtia, et hoc declaratum fuit ſuperius: igitur prima materia habet ſubiectũ exiſtens in potentia: & ſubiectum, quod eſt in potẽtia, eſt vnum oĩum generabilium: ergo prima materia, & ſuũ ſubiectum ſunt vnũ numero, ſ. vnum ſubiectũ: & oẽ, quod eum ſuo ſubiecto, ex quo generatur, eſt vnũ numero, eſt, anteq̃ ſit: ergo prima materia eſt anteq̃ ſit, quod eſt impoſſibile. & hoc impoſſibile ſequitur ex hoc, quod poſuimus ꝙ prima materia eſt generabilis. & hoc modo argumẽtationis declarauit ipſam eſſe nõ corruptibilem per ſe: ſequitur enim vt ſit corrupta, anteq̃ corrumpatur. D. d. dico enim Materiam, &c. intelligo enim materiam, primum ſubiectũ, quod eſt in potentia, non ſubiectũ, ex quo generatur res, & eſt in actu, & generatum ex eo eſt exiſtens per ſe, nõ per accidens, hoc enim ſecundũ ſubiectum, & primũ conueniunt in hoc, ꝙ generatum inueniĩ ex eis per ſe, & differunt in hoc, ꝙ primum eſt in potentia, & ſecundũ in actu, aut mõ medio iter potẽtiã, & actũ, ſicut eſt diſpoſitio in illo, quod generatur, ex pluribus vno ſubiecto.

Et dixit hoc, quia, ſi ponatur in generatione materię primũ ſubiectum, ſ. in potentia, non contingit vt ſit cũ materia vnum numero: & ſic non accidit impoſſibile prædictum. & ideo excitauit audientem ad intelligendum ex hoc, quod dixit, ꝙ, ſi prima materia generaĩ indiget ſubiecto, i. primo ſubiecto.

Nota dĩam iter ſubiectũ primũ, & ſecũdũ. ꝓ q̃ ẽt vide. 3. cœli c. 67. &. 2. de aĩa cõ. 4.

De principio autem ſm Formam, vtrum vnum, an plura, & quot, aut quæ ſunt cũ diligentia primę Philoſophiæ opus eſt determinare. quapropter in illud tẽpus reponatur. de Phyſicis autẽ, et corruptibilibus formis in poſterius demonſtrãdis dicemus. Quod igitur ſint principia, & quę, & quot numero determinatum ſic à nobis ſit. Rurſus autem, aliud principium capientes, dicamus.

Cõſyderare aũt de principio ſm Formã, vtrum ſit vnum aut plura, & quid ſit, & quę ſint perfectè, eſt de ope primę Philoſophiæ. vñ oportet nos expectare ad ipſam. de forma aũt Naturali, & corruptibili nos incipiemus declarare, & dicere, ꝙ iam determinauimus p hunc ſermonẽ, quẽ cõpleuimus nũc, principia eẽ, & quę, & quot ſint. Et nos intendimus in hoc ſermone aliud principiũ.

Cùm notificauit principia eſſe tria, duo per ſe, ſ. materia, & forma, & vnũ per accidens, ſ. priuatio, & iam declarauit primam materiã eſſe de principijs, dicit Cõſyderare aũt de principio ſm formã, &c. i. conſyderare aũt de primo principio formali, vtrum ſit vnũ, aut plura, & quæ eſt ſubſtantia eius, eſt proprium primæ Philoſophiæ. [a] formarũ enim alię ſunt in materijs, alię non in materijs, vt declaratum eſt in hac ſcientia. & iõ cõſyderatio de formis eſt duarum ſcientiarum, quarum vna, ſ. Naturalis cõſyderat de formis materialibus, ſecunda aũt de formis ſimplicibus abſtractis à materia, & eſt illa Scientia, quę conſyderat de ente ſimpliciter. 83

Sed notandũ eſt, ꝙ iſtud genus entium, eſſe ſ. ſeparatum à materia, õn declaratur niſi in hac ſciẽtia naturali. & qui dicit ꝙ prima Philoſophia nititur declarare entia ſeparabilia eſſe, peccat. hęc enim entia ſunt ſubiecta primæ Philoſophiæ, & declaratũ eſt in poſterioribus Analyticis ꝙ impoſſibile eſt aliquam [b] ſciẽtiam declarare ſuum ſubiectum eſſe, ſed concedit ipſum eẽ, aut quia manifeſtum per ſe, aut quia eſt demõſtratum in alia ſcientia. Vnde Auicen. peccauit maximè, cùm dixit [c] ꝙ primus Philoſophus demonſtrat primũ principium eſſe, & proceſſit in hoc in ſuo lib. de ſcientia Diuina

a Formarũ alię ſũt I materijs, alię ñ. Conſi. 12. meta. c. 25. &. 2. phyſi. 26.

b Scia cõcedit ſuũ ſubm eẽ, aut qa eſt manifeſtũ p ſe, aut qa demõſtratũ ẽ i alia ſcĩa. Idẽ 2. phy. 22. et 26. c. &. 12. meta. c. 5. Idẽ. 2. de aĩa 27. &. 29. c. Idẽ. 6. meta. cõ. 1. Idẽ. 3. cœli. c. 4.

c Vide cõſimile contra Aui. I. 8. ph. c. 3. et. 12. meta. cõ. 5. vide 2. phyſi. cõ. 73. & q̃ ibi.

uina, per viam, quam existimauit esse necessariam, & essentialem in illa scientia, & peccauit peccato manifesto. certior enim illorum sermonum, qbus vsus est in hoc, non pertransit ordinem sermonū ꝓbabilium: & iam causam innuimus huius alibi. Et peius est hoc, qđ dicit, ꝙ ista scientia accepit à primo Philosopho corpora componi ex materia, & forma. Negligens, est ne alia via ad sciendum hoc nisi ex transmutatione existēte in substantia? Sed sicut dicet Arist. Philosophus declarat substantiā materiæ, quæ sit, perfectè, per comparationem eius ad oēs differētias entium, ſm ꝙ sunt entia, ergo impossibile est declarare ipsam esse, nisi in hac scientia. D.d. qm̄ iam determinauimus per hunc sermonem, &c. i. & intēdit, cùm dixit & quę sint, formā, & materiam. &, cùm dixit & quot sint, intendit duo ꝑ se, & tertium per accidens. D.d. & nos intendimus aliud, &c. & innuit hoc, quod vult incipe in secūdo tractatu de nā qd sit, deīde de numeratiōe spēꝝ causarū.

Nulla est via ad ꝓbādum corpa eē cōposita ex materia, & forma, q̄via trāsmutationis. Idē supra. c. 51. & 63. Idē 12. met. 5. & 8. c. idem. 8. meta. 4. ac. 12. cō. Idē 4. phy. cō. 38. Idē. 1. ca. de suba orbis.

Et fortè innuit primū pn̄m mouēs, quod declaratum est in fine istis libri. oē enī, de quo loquiī in hoc libro, principaliter est ꝑꝑ illud pn̄m: & iste est primus locus, in quo Naturalis inspicit aliū modū essendi ab illo, de quo cōsyderat, & apud illū cessat: & dimisit cōsyderationē de eo vsq; ad sciam nobiliorē, quæ cōsyderat de ente, ſm ꝙ est ens. Et totū hoc est quasi cōtrariū eius, quod existimauit Auicē. qm̄, si hic non demonstrareī iste modus entiū, s. separabilium, nō esset nisi scīa Naturalis, et Doctrinalis: & ideo Antiqui Naturales existimabant ꝙ scīa naturalis est prior oībus scientijs, dicentes ꝙ subiecta eius sunt priora oībus entibus. Et fortè intendit ꝑ aliud pn̄m, aliud initium doctrinæ, qm̄ principiū doctrinæ in hoc libro debet esse à secūdo tractatu, & hoc etiam euidentius est apud me.

Oē, de quo loquitur ī hoc libro, principalr ē ꝑꝑ primū principiū mouens. Idē 8. phy. cō. 1.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER SECVNDVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima tractatur de ipsa Natura, et de quocunq;, quod ad eam refertur, & quot modis dicatur.
In Secunda de contemplatione ipsius Naturalis, & quomodo differat ab ea, quæ est Mathematici.
In Tertia de Causis, & earundem diuisione.
Summæ Primæ Caput Primum, in quo habetur quid sit Natura.

Orum, quæ sunt, alia quidē sunt natura, alia verò propter alias causas. Natura quidem sunt & animalia, & partes ipsorum, & plātæ, & simplicia corpora, vt terra, & ignis, & aer, & aqua. hæc. n. et huiusmodi natura eē dicimus. Omnia aūt, quę dicta sunt, videnī differentia ab ijs, quæ non natura existunt. quæ enim natura sunt omnia videnī habere in seipsis principium motus, et status, hæc qdem ſm locum, illa verò ſm augmentum, & decremetum, quædā autem secundum alterationem.

Vide duas cōtradictiones Zim.

Dicamus ꝙ entium quædam sunt natura, & quædam ex alijs causis. illa autē, quæ sunt ſm Naturam sunt spēs animalium, & partes eorum, & species vegetabilium, & corpora simplicia, vt terra, ignis, aqua, & aer, & ista n. et similia dicimus natura eē. Et videmus ꝙ omnia ista differunt ab eis, quę nō cōstituūtur ꝑ naturā. qm̄ in vnoquoq; istorū est principiū motus, & qetis cuiusdā in loco, et cuiusdā in augmēto, & cuiusdā in alteratione.

Via, cùm intēdit in hoc tractatu loqui de his, quæ sunt quasi fundamenta, & principia istius scientiæ, incœpit notificare naturam quid sit, & posuit principium consyderationis in hoc à rebus naturalibus, cùm sint manifestiora q̄ natura, & dixit Dicamus igitur, &c. i. & intendit per alias causas volūtatem, & casum, &. q. d. quòd entium quædam sunt ex natura, & quædā fiunt ex alijs causis. deinde numerauit illa, quæ fiunt ex natura, & dedit modū, quo ista corpora naturalia differunt à corporibus innaturalibus, & ſm quē modum dicūtur naturalia, & dixit Et videmus, &c. i. & vnumquodq; entium naturaliū differt ab artificialibus in hoc, qm̄ [a] vnumquodq; entiū naturalium habet in se principium, quo q̄nq; transmutatur, & q̄nq; quiescit, quod non videmus in rebus artificialibus. vñ naturalia dicuntur naturalia ſm hoc pn̄m. Deinde numerauit modos transmutationis, & dixit quædam in loco. & in hoc collocanī quatuor elementa, & habentia aīas, & corpora [b] cœlestia: & si principium in istis dicaī ferè æquiuoce: sed tñ in talibus descriptionibus non pōt quis facere plus isto. D.d. & quædam in augmento. & innuit principium transmutationis propriè in vegetabilibus, & augmentū. Et, cū dixit & quædam in alteratione, intendit transmutationē in substātia, quæ dr̄ generatio, & corruptio, & transmutationē in qualitate, quæ dr̄ alteratio: ac si vtatur hoc nomine alteratio hic largè. & istud principium, quod est in alterato simplici, et transmutato simplici, est aliud à principio, quod est in mobili localiter, & in augmento ſm genus, & in generabilibus, & alterabilibus cōpositis, qm̄ illud principium, quod est in cōpositis, est ſm formam, & in simplicibus est ſm materiā. sed hoc nomen principiū vsitaī hic æquiuoce pro materia, & forma. 1

Et hoc est ita. [c] qm̄ non inuenitur * corpus simplex, quod altereī ex se, aut quod generetur ex se, sicut inuenitur corpus simplex, quod transferī in loco ex se. [d] principium aūt alterationis, quæ est in cōpositis, pōt inueniri in ipso alterato, s. principium mouens, vt in alteratione, quæ est in animali aliud est ab eis, quæ aduenīūt corpori suo, & similiter plantis. & iam expressit hoc Aristo. in libro de Generatione, & Corruptione.

a Vnūqdq; entiū natura liū hēt in se principiū, in q̄ trāsmutaī, qđ nō videmus ī rebus artificialib⁹. Idē infra. c. 23 Idē. 5. ph. c. 2. Idem. 3. de aīa. c. 18.

b Vī ex hoc motū cœli eē naturalē. sed oppositū vī velle. 2. cœ. cō. 1. Vide con. Zim.

c Nō īuenit corpus simplex, qđ altereī ex se, aut qđ genereī ex se, sicut inuenitur corpus simplex, qđ trāsferī in loco ex se. Idē. 8. phy. c. 20. et 60. Idē. 4. cœ. 24. Idē. 2 de aīa. c. 50. Tñ vide oppositū 17. me. c. 29. vbi hī q. sicut ē ī mobilib⁹ ī loco, ita ē de generalib⁹: nā sicut quædam mouēī ex se in loco, et q̄dā ab alio, ita &ē ē de generabilib⁹, &c. Vide cō. Zim.

* a. l. aīal. & tūc intellige corp⁹ cœleste.

d Princi. alterationis, quę ē ī cōpositis, pōt īueniri ī ipso alterato. s. principiū mouēs, pro hoc vide. 4. cœ. 24. & 2. de aīa. 50. & prio de generatōe, & corruptiōe, tex. cō. 34.

* a. l. principiū.

Lectus autem, & indumentum, & si quid hmōi aliud genus est, ſm ꝙ quidē sortitum est prædicationem vnaquamq;, et quatenus est ab arte, ne vnum quidem habet * impetū mutationis innatum, quatenus autem accidit ipsis lapidea, aut terrea esse, aut mixta ex his, eatenus habent.

Scamnum aūt, & vestes, & alia hmōi generis, ſm ꝙ vnūquodq; eorū habet nomen, inquantū est ex artificio, nō habet in se principiū transmutationis omnino, sed ſm ꝙ accidit

cidit eis vt sint ex lapide, aut terra, aut aliquo mixto ex istis, & in hoc tantum habent dignitatem in natura.

2 Et non debet aliquis dicere ꝙ scamnū, & idolum, et vnumquodq; artificialiū habet in se principium, quo mouet, et quiescit, qm̄ vnumquodq; artificialium, sm ꝙ habet nomen, quo significatur, sm ꝙ est artificiale, nullum habet omninò principiū, quo mouetur, sm verò ꝙ accidit corpori artificiali, ꝙ suū subiectū fuit naturale habet principiū in se. ut lapis, ex quo fit idolum, habet potentiam, qua mouetur ad inferius: sed hoc est sm ꝙ est naturale, non sm ꝙ est artificiale. idolum aūt sm ꝙ est idolum non habet potentiā, qua moueatur, sicut habet homo, sm ꝙ est homo, & vlr omnia naturalia, smꝙ sunt naturalia. Naturalia ergo differūt ab Artificialibus in hoc, qm̄ in naturalibus est principium ꝑ se, in artificialibus uerò nō est principium ꝑ se. Et, cùm declarauit ꝙ naturalia sunt illa, in quibus est principiū per se, quo transmutantur, & cessant à trāsmuratione, demonstrauit ex hoc naturam, quid sit.

Differentia inter naturalia, & artificialia.

Tanquam Natura sit principium aliquod et causa mouendi, et quiescēdi, in quo est primum, ꝑ se, et non sm accidens. Dico autē nō sm accn̄s, qm̄ fiet vtiq; sibi ipsi aliquis causa sanitatis, cum sit medicus: attamen non, quatenus sanatur, medicinam habet, sed accidit eūdem medicum esse, et sanari. quapropter et separantur aliquando abinuicem. Similiter autē et aliorū, quæ fiunt, vnumquodq;. nullum enim ipsorum habet in seipso factionis principium, sed alia quidem in alijs, et ab exteriori, vt domus, et aliorum manufactorum vnumquodq;: alia autem in seipsis quidem, sed non sm seipsa, quęcunq; secundum accidens causæ fieri possunt ipsis. est igitur Natura quod dictum est.

Et sic Natura erit principium aliquod, & causa vt moueatur, & qescat illud, in quo est primò, & per se, non ꝑ accidens. Et dico non per accidēs, qm̄ homo pōt esse causa suiipsius in sanari ab infirmitate, cùm fuerit medicus: sed non, sm ꝙ recipit sanitatem, habet artem sanandi, sed accidit ei eidem ꝙ fuit medicus, et recipiens sanitatē. et ideo fortè hæc duo differūt vnū ab altero. Et similiter est in omnibus alijs rebus, quæ factæ sunt. qm̄ nulla earum est, cuius principium facturæ est in se, sed in qbusdā est in alijs ab extrinseco, vt in domo, et in vnoquoq; eorū, quæ fiunt manu: in qbusdā aūt est in eis, sed non per se, et sunt causæ, quas habet per accidens.

3 Quia manifestum est per se ꝙ naturalia sunt illa, quę habent principium, quo transmutant̄, & cessant à trāsmutatione ꝑ se, & sm ꝙ sunt naturalia, & ꝙ ꝑ naturā mouentur, & cessant, & generātur, & corrumpuntur, fuit manifestum ex hoc ꝙ Natura est principiū, & cā, quo trāsmutat̄ illud, in quo est, & quiescit primo, & ꝑ se, non per accidens. Est ista definitio naturę est manifesta hic. & naturam esse est manifestum per se, vt post dicet Arist, et est vnum principiorum istius scientiæ. & non est declarandum à primo Philosopho, neq; est ex eis, quæ non sunt nota per se, vt apparet ex verbis Auicennæ: nisi intendat ꝙ primus Philosophus debet cōtradicere eis, qui negāt illud principium esse, vt contradicit falsis opinionibus inductis de primis principijs. Et iste homo inducit signū, ꝙ ista definitio nō est nota hic, quia iam declarauit in septimo, & octauo ꝙ oē motum habet motorem, & dixit illic ꝙ nō est dubium in hoc, nisi de corporibus simplicibus. Et pōt ē rōcinari super hoc ex hoc, ꝙ dixit Arist. in. 3. cœli, & mundi, qm̄ elementa habēt grauitatem, & leuitatem.

Digressio, in q reprehendit Aui. opinionē

naturā eē, demōstrari posse. ꝓ hoc vide cō. 5. 9mi metaphy.

Fūdamentū Auic.

Alia rō pro Auic.

Et hoc non est sicut existimauit. qm̄ non dubitamus ꝙ ista mouent̄ ex se, & nō ex motore extrinseco, s. quatuor elementa, & oīa corpora mota ex se. vtrū aūt motor in eis sit alius à moto, perscrutatus est in illo libro. et causa in hoc est hæc, ꝙ Plato opinabat̄, quòd hic est aliquid, quod mouet se. & manifestum est ꝙ, si hic eēt aliquid, quod moueret se, ꝙ illud esset dignius habere hoc nomen natura sm hanc descriptionē, s. sm ꝙ dicitur hic, ꝙ naturalia sunt illa, quæ nō mouentur ex extrinseco. & manifestū est ꝙ qcquid non mouetur ex extrinseco, mouetur ex se. sed vtrum iste motor in eis sit motum, aut nō motū, qm̄ mouet, aut est ipsum motū, indiget declaratione. Et, cùm notificauit quæ sunt naturalia, dixit Et sic Natura erit pricipiū, &c. et. q. d. si naturalia sunt illa, quæ hn̄t principium, quo mouentur, & quiescunt ex se, & per se, nō per accidens, & natura est illa, qua mouentur, & quiescunt, necesse est vt Natura sit principium, quo mouet̄, & quiescit illud in quo est, per se, & primo, non per accidens. & āñcedēs in hoc syllogismo est manifestum per se, & similiter consequens. Et non debet aliquis dicere ꝙ ista definitio ꝓpter hoc est conclusio demonstrationis. qm̄ est dictū in prioribus Analyticis ꝙ per hmōi syllogismos hypotheticos nullum ignotum declarat̄ omnino, sed vtuntur ad confirmandū illud, quod est manifestū ꝑ se, tn̄ indiget modicula innuitione, sicut vsitatur diuisio, & inductio. Et dixit primò & per se. qm̄ illud, qd̄ est per se, est magis vl'e q̄ illud, quod est primū. omne enim primum est per se, & non omne, quod est per se, est primū, vt dictum est in Posterioribus. v. g. qm̄ nauis mouetur ex principio in ipsa, sed nō primò, sed mediante homine. Et addit non per accidens, propter illud, quod dixit & accidit in quibusdam artificialibus vt principium sit in ipso facto sm hoc, ꝙ accidit qbusdam vt subiectum artificij, in quo agit, est subiectū artificij, in quo inuenitur scientia artificij, vt ars Medicinæ. qm̄ subiectum eius, in quod agit, est corpus hoīs sm ꝙ est homo, et ipse est subiectū, in quo inuenitur. † {& hoc non est per accidens necessarium:} qm̄ non omnis homo est aptus vt sit medicus, ita ꝙ medicus agat in se. ergo ars Medicinæ, & aliæ artes sunt paratę primo, et ꝑ se, vt agant in alia à subiecto, in quo sunt. ᵃ Artes igitur, sicut diximus, sunt duobus modis, aut ars, cuius principium est extrinsecū necessario, vt ars Ædificatoria, & aliæ artes, quorū subiectum, in quod agit, est aliud à subiecto, in quo inueniūtur: ars autem Medicinæ agit in se ꝑ accidens. Et dixit quæ fiunt manu, quia pars Medicinæ, cui accidit agere in suū subiectum, est pars Theorica, non Practica: qm̄ nullus phlebothomat in suo corpore. Sed est dubium de arte Saltitandi. Sed iste sermo nō est nisi de artibus, ex qbus prouenīūt acta, non solūmodo actiones. et similiter est de arte Musicæ, quæ est sine instrumento. Vtrum aūt in istis principijs existentibus in rebus naturalibus est aliquid, quod non sustentat̄ per naturā perscrutādum est de eo. sed in hac scientia nō cōsyderat̄ nisi in vnoquoq; generū istorum principiorū, & in eis, quæ accidunt illis. Et iam diximus ꝙ ista definitio non dr̄ vni-

Impugnatio eiusdem.

Non dubitamus an elēta moueanl ex se, nō ex motore extrinseco, sed vtrū motor in eis sit ali⁹ à moto. ex q̄ patet elēta ab intrinseco moueri. Idē sup cō. 1. Idē. 2. physi. 71. Idē. 8. phy. 12. Idē. 3. cœ. 28 Idē. 4. cœ. 22 &. 24. 25. & 1. cœ. cō. 81. &. 89. &. 5. phy. 18.

Occurrit tacitę obiectioni.

Pro hoc vide ptio prorū in digressione ꝓpria de syllis hypotheticis, vide. 6. physi. c. 41. &. 1. cœli cō. 2.

† a. l. & hoc est ꝑ accn̄s, non necessarium.

Ars Medicinę, & alię artes sūt paratę prio. & ꝑ se, vt agāt in alia a subiecto, in q sūt. Idē sup cō. 1. &. 2. Idem phy. cō. 2.

ᵃ Artes sunt duobus modis.

Definitio naturæ non dr̃ vniuoce, neque æquiuoce, sed ſm prius & posteri⁹. Idẽ. 1. coe. c. 9 Subm iſtius libri eſt natura, & principia nãlia.

uoce, neq; & æquiuoce, ſed ſm prius & poſterius. & in talibus incipiendum eſt à cõmuniori, & veniẽdum ad propria, ſicut fecit in definitiõe motus, & loci. Et ſciẽdũ eſt φ ſubiectũ iſtius libri eſt natura, & principia naturalia, cùm ſint cõia oĩbus rebus naturalibus. & ideo in hoc libro nõ definit corpus, neq; alia, de qbus cõſyderat Naturalis, ſicut fecit in pᵒ Coeli, & Mũdi.

Caput Secundum, in quo declaratur quid ſit id, quod habet Naturam.

Vide cõtradictio. Zim.

NAturam autem habent quæcunq; huiuſmodi habent principium, & ſunt hęc omnia ſubſtantia. Subiectũ enim quoddam, & in ſubiecto eſt natura ſemper.

Quòd autem habent Naturam eſt illud, quod habet tale principiũ, & hoc omne eſt ſubſtantia. natura enim ſemper eſt ſubiectũ aliquod, et in ſubiecto ſemper.

4

a Foꝛa eſt I ſubto, ſi ſicut accñtia. Idẽ 2. de aĩa cõ. 4.

b Cõſyderaĩ de ſub a nõ ẽ ꝓprium huic ſciẽ. Idẽ prio meta. 15. & 3. Idẽ. 7. meta. 5. & 9. & ſq. Idem. 12. meta. 1. 5. 6. c. Idẽ. 6. meta. cõ. 1. Idẽ. 4. meta. cõ. 1. Idẽ. 8. meta. cõ. 4. Idẽ inſra in hoc ſecũdo. cõ. 21.

c Cõpoſitũ ẽ digni⁹ hr̃e hoc nomen ſubãa q̃ mate ria, & foꝛa adhuc digni er cõpoſito. Idẽ. 7. meta. cõ. 7. & 8. meta. cõ. 7. Idẽ 2. de aĩa. c. 7.

Cùm deſcripſit naturam, incœpit deſcribere habẽs naturam, & dicit Quod aũt habet naturã eſt illud, qđ habet principium in ſe, quo tranſmutatur ex ſe, & ceſſat à tranſmutatione. D. d. & omne hoc eſt ſubſtantia, &c. i. & natura, & habens naturam. ſ. materia, & forma, v trunq; eſt ſubſtãtia. natura enĩ, quæ dr̃ de materia, eſt ſubſtãtia, qa eſt ſubiecta, natura aũt, quæ eſt forma, eſt ſubſtãtia, quæ eſt in ſubiecto, quod ſuſtẽtaĩ ꝑ illã. & hoc intendebat, cùm dixit ſemp. non qa eſt in a ſubiecto, ꝑ qđ ſuſtẽtaĩ, ſicut accidẽtia. et ex hoc declarabiĩ φ vtraq; natura eſt ſubſtãtia. Sed videĩ φ hoc cõcedendũ eſt à Naturali, & accipit à Philoſopho. ſ. φ natura, quæ dr̃ de forma, eſt ſubſtãtia, & vr̃ b cõſyderare de ſubſtãtia nõ eſt ꝓpriũ huic ſciæ. ſubſtantia enĩ, & accidens ſunt drĩæ entis ſm φ eſt ens. & apparet illic φ materia eſt ſubſtãtia in potẽtia, & φ forma eſt illa, ꝑꝑ quã ens eſt ſubſtãtia in actu. c cõpoſitũ igiĩ eſt dignius hr̃e hoc nomen ſubſtãtia q̃ materia, quia eſt in actu, & materia eſt in potẽtia. & forma eſt dignior habere hoc nomen ſubſtãtia q̃ cõpoſitũ, qm̃ per illam eſt cõpoſitum in actu: & cã rei eſt dignior cauſato. & oẽs iſtæ ꝓpõnes ſunt cões, & eſſentiales enti: & ideo ponẽdum hoc eſt in hac ſcientia poſitione.

Caput Tertium, & Quartũ, in quo determinatur quid ſint res ſecundum Naturã, & quæ Naturales.

SEcundũ aũt Naturã ſunt & hæc, & quęcunq; his inſunt ſm ſe. vt igni ferri ſurſum. hoc. n. natura qdem nõ eſt, neq; habet naturam, ſed à natura, & ſm naturam eſt.

Quòd autẽ eſt ſm curſum Naturalem eſt illud, et illa, quę inueniunĩ in iſtis per ſe. v. g. qm̃ ignis habet aſcẽdere ſuperius. hoc enim non eſt natura, neq; habens naturam, ſed eſt pre naturam, & ſm curſum naturalem.

5 Dicit Illa ãt, quę ſunt ſm curſum naturalẽ, ſunt actiones, & paſſiones, quæ ſunt in reb⁹ naturalibus ꝑ ſe, vt motus ignis ſupius, & terræ inferius. actiões. n. rerũ naturaliũ nõ ſunt nã, neq; nãlia, ſed ſm curſum nãlem.

Caput Quintum declarans Naturam eſſe quid per ſe notum eſſe.

Cõnſiſt. 8. phy. t. 22. &

QVid igitur eſt natura dictum eſt, & qd quod à natura, & ſm naturã. Qđ aũt ſit Natura tentare demonſtrare ridiculum eſt. manifeſtũ. n. eſt φ hmõi entia ſunt multa: demonſtrare autem manifeſta ꝑ immanifeſta nõ potentis iudicare eſt quod ꝑ ſeipm̃, & non per ſeipſum notũ eſt. Quod autem contingat hoc pati non immanifeſtũ eſt. ſyllogizare enim quis poſſit de coloribus, cum à natiuitate ſit cæcus: quare neceſſe eſt talibus de nominibus eſſe ſermonem, nihil autem intelligere.

26. & 4. meta. tex. 9.

Vide con. Zim.

Iam igiĩ diximus naturã, quid ſit, & qd eſt naturalr̃, & ſm curſum naturalẽ. Qui aũt declarauit Naturã eſſe debet derideri. eſt enim manifeſtum φ plura entia ſunt talia: & declarare manifeſtum per occultum eſt mos eius, qui non poteſt diſtinguere inter illud, quod eſt notum per ſe, & notum per aliud. Et non latet qm̃ poſſibile eſt hoc accidere. poſſibile enim eſt vt aliquis declaret rõne diſpõnem colorum ei, qui eſt cęcus natura: & ſic ſermo eius, qui talem habet diſpoſitionẽ, eſt de nominibus, & nihil intelligit omnino.

Cęcus ã coloribus ſyllogizãs, de nominib⁹ rõnẽ hẽbit, nihil tñ itelliget.

6

Cõgregat illa, quę declarauit, & dicit φ deſcriptio, qua deſcripſit naturam, eſt deſcriptio rei manifeſtæ ꝑ ſe, non conceſſe in hac ſcientia, ſicut quidam exiſtimauerunt. & dixit eſt enim manifeſtum, &c. i. & naturã eſſe eſt manifeſtum per ſe, qm̃ plura entia videnĩ habere pnᵐ in ſe, quo mouenĩ, & quieſcunt ex ſe. Et dixit plura, vt mihi videtur, quia dubiũ eſt de aliqbus vtrũ moueanĩ ex ſe, aut ex cã extrinſeca. & fortè innuit per hoc φ exiſtimaĩ φ motor in qbuſdam rebus eſt ipm̃ motũ. ſed iſta, ſicut diximus, nõ eſt dubiũ, φ mouenĩ ex ſe, et vr̃ nõ eſt dubiũ, φ plura naturalia ſunt hmõi, & ſi non oĩa. D. d. & declarare manifeſtum, &c. i. & quærere declarare illud, quod eſt manifeſtum per ſe, quod accidit eis, qui nituntĩ declarare illud, quod eſt manifeſtũ per ſe ꝑ illud, quod eſt latens, cũ nihil ſit manifeſtius illo, quod eſt manifeſtũ ꝑ ſe, eſt mos eius, qui nõ põt per ſuam naturã diſtinguere inter illud, quod ẽ manifeſtum per ſe, & illud, quod eſt manifeſtum per aliud. & iſte modus hoĩum nunq̃ potuit philoſophari, nec põt. D, d. & non latet, &c. i. & non latet, qm̃ poſſibile eſt inuenire in hoĩbus aliquos, quorũ natura ſit talis: & ſic rõ vſitata cum iſtis in declaratione rerũ manifeſtarum ſimilis eſt rationi, qua vſitatur cum cæco in declaratione colorũ eſſe. D. d. & ſic ſermo eius, qui talem habet intentionem, &c. i. & audiens tales rationes, q cæcus eſt oculo, vel corde, nihil cõprehẽdit niſi verba: cùm vterq; careat virtute, qua põt comprehendere illud, quod intendit declarare ratione. cæcus enĩ caret viſu, quare impoſſibile eſt ipſum comprehendere colores. & ille, qui diminuitur in natura, caret virtute intellectus naturalis, quare impoſſibile eſt ipſum apprehendere ipſas primas propoſitiones.

Vide. 4. meta. com. 8. Modus hominũ non potentiũ philoſophari.

Pro hoc vide. 1. meta. tex. cõ. 15.

Caput Sextum, & Septimum, in quo determinatur quot modis dicatur Natura, & quid naturæ nomine potius dignum ſit, materia ne, an forma.

VIdetur autẽ nonnullis Natura, & ſubſtantia eorum, quæ natura ſunt, eſſe quod primum ineſt vnicuiq; non formatum per ſeipſum. vt lecti natura lignum, ſtatuæ autem æs. ſignum aũt, dixit Antiphon,

Antiphon.

quoniam

qm̃, si aliquis defoderit lectũ, & accipiat potentiam putredo vt sit germen, non vtiq; fieri lectum, sed lignum: tanquàm quod sm̃ accidẽs est, esse dispositionem sm̃ legem, et artem, substantiam autem esse illam, quæ etiã permanet, hæc patiens continue.

Et qdã existimauerũt ꝙ natura, & substãtia eorũ, q̃ sunt p naturã, est illud primũ, s. qđ est in quolibet, qđ est non formatũ p se. v. g. qm̃ natura scamni est lignũ, & natura idoli ẽ cuprũ, vtrunq; n. est subiectum in materia. Dixit Antiphon & signum eius est, qm̃, si in terra plãtaretur scamnũ, & fieret in eo ex putrefactione virtus, & cresceret ex eo ramus; tunc illud, quod generatur, non erit scamnũ sed lignum: quare illud, s. dispositio, qua est scamnum, & ars est ei per accidens, substantia aũt eius est illud, quod permanet.

7 Cùm declarauit quid sit natura, & naturale, & naturaliter, incœpit quærere sm̃ quot modos dr̃ natura, quam prius definiuit, et dixit Et quidam existimauerunt, &c. i. & qdam opinati sunt ꝙ natura, quę est substantia eorũ, quæ sunt p naturam, est illud primum existẽs in vnaquaq; rerũ naturalium, quod est nõ formatum p se, s. materia. v. g. qm̃ natura scãni est lignũ, non figura, et natura idoli est cuprũ, nõ forma, qm̃ hęc duo sunt materia. D. d. Antiphon, &c. i. & natura debet permanere, sed scamnũ non pmanet. & potentia istius sermonis est potentia duorũ syllogismorum, quorum vnus est in secũda figura, & cõcludit ꝙ scamnũ, quod est simile formæ ĩ entibus naturalibus, non est natura rei, ex duabus ꝑpositionibus, quarũ vna est ꝙ natura permanet: & scamnum non pmanet: ergo illud, quod est simile scamno in rebus naturalibus, nõ permanet, s. forma: ergo forma nõ est natura rei. D. d. ergo illud, scilicet dispositio, &c. i. dicunt ergo quòd ista dispositio, quæ est in ligno, qua est scamnum, est ei per accidens, quia non pmanet: substantia aũt ẽ scamni est lignum permanens apud generationẽ. Et intendebat per hoc, qm̃, cùm substantia scamni apud generationẽ est lignum, non figura, & figura in scamno est similis formę in rebus naturalibus, & lignum est simile materiæ, ergo substantia rerum naturaliũ est materia. et, qa figura nõ generat sibi simile, ergo forma naturalis non generat sibi simile, & intendebat cõcludere ex hoc, ꝙ formæ rerũ naturaliũ sunt accidentia, quia mutant̃, & ꝙ materia est natura, qa nõ mutat̃, & permanet.

Si aũt & horũ vnũqđq; ad aliud aliqd idem hoc passum ẽ (vt ęs qdẽ, et aurũ ad aquã, ossa aũt, et ligna ad terrã, simil'r aũt & aliorum quodlibet) illa naturã eẽ, et substãtiã ipsorũ.

Et, si dispositio vtriusq; istorũ apud aliud sit ista eadem dispositio: & est sicut dispositio cupri, & auri apud aquã, & dispõ ossis, & ligni apud terram, & similiter de alijs: necesse est vt illud sit natura, & substantia eorũ.

8 Idest, et, si dispositio ligni, & cupri apud aliud fuerit sicut dispositio eorum apud formam idoli, & formam scamni. v. g. sicut ẽ dispositio cupri, & auri apud aquã, & ossis, & ligni respectu terræ, necesse est vt vltima materia istorum, & similium sit natura, & substantia eorum. D. d. & similiter de alijs, &c. & similiter primum subiectũ in omnibus alijs rebus sicut in cupro, & in ligno, est illud, quod pmanet, & non transmutatur. D. d. necesse est vt illud, &c. i.[a] subiectum vltimũ, commune omnibus rebus naturalibus: & est illud, de quo dicimus ipsum esse non formatum per se, vel non formatum in respectu vniuscuiusq; speciei, & sunt materiæ proprię vnicuiq; speciei.

a Subiectum [illegible] mũ, cõe [illegible] reb⁹ natura[illegible] libus ẽ ill[illegible] qđ dicam⁹ [illegible] non for[illegible] p se. sed su[illegible] iectũ ppri[illegible] unicuiq; [illegible] ẽ illũ, qđ [illegible] ẽ formatũ [illegible] respectu [illegible] uscuiusq; [illegible] ciei, vide [illegible] sile. 3. cor. cõ 67. & c. 8. me[illegible] ta. xj. 12. & 14. c. 1. idẽ. 12. meta. cõ. xj. idẽ ifra i hoc 2. cõ. sequenti. & 1. phy. cõ. 1.

Quocirca sanè hi qdẽ terrã, alij vero ignẽ, alij acrẽ dicunt, qdã aũt aquã, qdã vero quędã horum, qdam ãt omnia hęc naturã eẽ eorum, quæ sunt. quod. n. aliqs ipsorum existimauit hmõi, siue vnũ, siue plura, hoc, & tot dicit esse oẽm substãtiam, alia aũt omnia passiones istorũ, & habitus, & dispositiones.

Et ideo dixerunt qdã ꝙ natura entiũ est ignis, et qdã terra, et qdam aer, et qdã aqua, et qdam plures eorum, et qdam omnia. illud enim, quod existimauit vnusquisq; eorũ eẽ hmõi, siue vnum, siue plura, illud, vel illa posuerũt totã substantiã, et ꝙ alia sunt passiões accñtes istis, et dispositiones, et formæ.

9 Et, quia Antiqui opinabant̃ ꝙ substantia, et natura entium est vltimũ subiectũ, ideo snĩa eorũ in natura entium seqtur sniam eorum in natura causæ istius. qui. n. eorũ dicit ꝙ materia entium est ignis, dicit quod natura oĩum entiũ est ignis: & silr qui dicit aquã aut aerẽ, aut aliud elemẽtorũ, aut plura, aut oĩa ipsa. vnusquisq; enim eorum posuit naturam entium illud, quod existimauit esse hmõi. & opinati sunt ꝙ formæ, & alia existentia in ista natura sunt passiones, & accidẽtia, & ꝙ nulla est hic substantia, nisi ista natura. D. d. illud enĩ, quod existimauit, &c. i. illud enim, quod vnusquisq; Antiquorum existimauit esse primũ subiectũ, & primam materiã oĩum entium, siue vnũ fuerit illud subiectum, siue plura, illud, vel illa subiecta dicunt esse substãtias oĩum rerũ, & ꝙ oĩa alia ꝑter illa sunt accidentia.

Antiquũ opinabãt̃ ꝙ substãtia, & natura entiũ est vltimũ subiectũ. Idẽ. 7. meta. c. 7. & 8. & 4. cor. c. 17. & 2. de generatione t. c. 51.

Et dixit hoc, qa tunc nõdum sciebant cãm formalẽ: neq; erat distincta ab alijs accidẽtibus, sicut dixit Alexã. Et, cũ dixit & qdã terrã, intendebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides, terram, & ignem. nullus enim dixit solam terram esse principium.

Antiq nõdũ sciebãt cãm formalẽ: neq; erat distincta apud eos ab alijs accñtibus. Idẽ ifra in com. 12.

Et horũ qdẽ quodlibet eẽ ꝑpetuũ, non. n. esse mutationẽ ipsis ex seipsis, alia ãt fieri, et corrũpi infinities. Vno igit̃ modo natura sic dr̃, prima vnicuiq; subiecta materia hñtiũ in seipsis motus principiũ, et mutationis: Alio aũt modo forma, et spẽs, quæ sm̃ rõnem.

Et quodcũq; istorũ sit est ęternũ, nõ. n. habet trãsmutationẽ ex se, & alia generant̃, & corrũpunt̃ infinities. Iste igit̃ ẽ vnus modus, sm̃ quem dr̃ natura, s. prima materia subiecta vnicuiq; eorũ, in qbus est, principiũ motus, et trãsmutatiõis: Et dr̃ alio modo de creatione, et forma, quæ est sm̃ rationem.

10 Dicit Quicunq; istorum dixerint ipsum esse subiectum, oẽs conueniunt in hoc, ꝙ necesse est vt sit æternum. nõ hẽt. n. trãsmutationem ex se: quia non habet subiectum, vt positum est, scilicet ipsum esse primum, in tractatu ꝑcedenti: et alia, quæ sunt in isto, generãt̃, & corrumpuntur

a Materia ꝑ́ prĩa ẽ cõpo sita ex forã, & mã. cõtra 2. phy. cõ. 2. Idẽ sup cõ. ꝑcedẽti, & vide q̃ ibi.
b Forã cõp hẽdit̃ p intel lectũ. Idẽ. 1. coe.c. 92. & 12.met.c.14 Sed vide op positũ. 2. de aĩa.c. 2. vbi hr̃ ꝙ aĩa est forã, quæ est subĩa, q̃ cõp hẽdit̃ur sen su, &c. Vide contr. Zim.

& corrumpuntur infinities successiuè. &, quia isti crediderunt quòd ens debet esse permanens, nõ transmutabile, & inuenerunt materiam esse talem, crediderũt eam esse solam naturã entis. D.d. iste igitur est vnus modus eorũ, ſm quos dr̃ natura, s. prima materia subiecta oĩbus formis: qm̃ [a] non prima est composita ex forma & materia: qm̃, quia vnũquodq; entium quod habet ꝑꝓm motus proprium, necesse est ipsum hr̃e subiectum, ꝓprium ꝑter primũ subiectũ cõe: sed ista non est materia pura, sed cõposita: est igitur hñs nãm, nõ nã. D.d. Et dr̃ alio mõ, &c. & intẽdit ꝑ rõnẽ definitionẽ, & dixit hoc, [b] q̃a forma cõprehendit̃ per intellectũ.

Ex hoc textu sumit̃ ꝙ dẽnominatio sit ab actu.

Vt enim ars dicitur quod ſm artem, et artificiale, & sic & natura quod ſm naturã dr̃, & q̃d naturale, Neq; aũt illud adhuc dicimus habere ſm artẽ aliq̃d, si potẽtia tm̃ est lectus, nõ dũ autẽ habet formã lecti, neq; esse ſm artẽ, neq; in ijs, quæ natura subsistunt. potẽtia enim caro, aut os, neq; habet adhuc suiipsius naturã, priusq̃ accipiat formã, quæ ſm rationem, quam definientes dicimus quid est caro, aut os, neq; natura est.

Quemadmodum artificiale, & artificium dicitur arte, similiter naturale, & naturatum dicitur natura. Et non dicimus in hoc, quòd habet aliquod artificiale omnino, dum fuerit scamnũ in potentia tm̃, et non habeat formã scamni, neq; ꝙ est hic ars. & nõ dicimus etiã naturam in aliqua rerum, quarum constitutio est per naturam, cùm est in potentia, vt caro, aut os, non habet aliquam naturam, donec recipiat illam formam, quæ est ſm rationem, per quam definitur, & dicitur caro q̃d sit, & os quid sit, neq; est naturaliter.

11 Cùm posuit ꝙ natura oon solũmodo dr̃ de materia, vt Antiqui opinabant̃, sed & de forma, incœpit declarare hoc, & dixit Quẽadmodum igitur, &c. i. qm̃ ſm ꝙ ars attribuitur artificiali, & artificiato, similiter natura attribuitur naturali, & naturato, s. qm̃ quẽadmodum quiditas artificij est in arte, similiter quiditas naturati est in natura. D. incœpit declarare hoc in eis, et dixit & non dicimus, &c. i. & signũ eius, quod esse artificij in actu est per artem, et naturati ꝑ naturã est, qm̃ nihil dicimus eẽ artificiale, donec habeat artẽ in actu, vt scamnum: non enim dicimus ipsum iam esse artificiale, aut ipsum habere artem, dum fuerit scamnum in potentia, & non habuerit formam scamni. cùm igitur acq̃siuerit formã scãni, tunc dicet̃ hr̃e artem & esse artificiũ. & simir̃ nihil dicimus hẽre nãm, aut esse naturale, dum fuerit in potentia, et non habuerit in actu illã naturam. v. g. qm̃ quicquid est in potentia caro, aut os, noo dicitur habere naturam ossis, aut carnis, donec recipiat formam carnis, aut ossis, per quam respondetur ad quid, & ex quo fit definitio.

c vide con. Zim.
d Forã ẽ magis natura, q̃ materia.
e Vnũquodq; dr̃, cũ actu sit, & magis q̃cum potentia.

Quare alio modo natura vtiq; erit habentiũ in seipsis motus principiũ, forma, & spẽs, [c] non separabilis existens, nisi ſm rationem. Quod aũt est ex his natura quidem non est, sed à natura, vt homo. [d] & magis natura hæc est, q̃ materia. [e] vnũquodq; enim tũc dicitur, cum actu sit magis, quàm cum potẽtia.

Iste igit̃ modus, ſm quem dicimus naturã esse creationem, & formã eius, in quo est ꝑ se principium motus, est alius ab illo modo: & ista forma est inseparabilis nisi ratione. Compositum autem ex istis non est natura, sed per naturam. v. g. homo. illa aũt est dignior materia vt sit natura. oẽ. n. dr̃ eẽ illud, q̃d est, cũ fuerit in sua ꝑfectione. & illud tunc est dignius ei, q̃ cum fuerit potentia.

12 Secundũ igit̃ hoc nomen natura, quod dr̃ de forma, dr̃ alio mõ ab eo, ſm quẽ dr̃ de materia. D.d. et ista forma, &c. i. non separat̃ à materia in esse, ita ꝙ possit esse sine materia, sed ẽ separata à mã ſm definitionem tm̃: [f] mã aũt differt à forma, sed nũq̃ denudat̃ à forma: immò cùm separat̃ à forma induit aliã: qm̃, si denudaretur ab oĩbus formis, s. prima materia, tunc quod noo est in actu esset in actu. Et, cùm notificauit ꝙ natura dr̃ de forma, incœpit etiã declarare [g] formã esse digniorem hoc q̃ materiam, & dixit illa autem, &c. i. forma. D. induxit rõnem sup hoc, & dixit omne enim, &c. i. oẽ enim non dr̃ esse [h] simpliciter, nisi cùm fuerit in sua vltima ꝑfectione, quod est habere formã: & tunc esse est dignius ei, q̃ cùm fuerit in potentia.

f Mã differt a forã. Idem. 1. coeli. 92. & 8. met. cõ. 8. Si mã denudaret̃ ab oĩbus formis, tũc q̃d nõ ẽ i actu, eẽt in actu. vide. c. 65. tertij ph.
g Forma est dignior nã q̃ materia. Idẽ 1. coeli. cõ. 5. Idẽ. 5. meta. c. 5. Idem. 7. met. c. 7. Idẽ 8. meta. c. 7. Idẽ supra in hoc. 2. cõ. Idẽ. 2. de aĩa cõ. 7. & 8.

Amplius fit ex homine homo, sed non lectus ex lecto. quapropter etiam dicunt figuram non esse naturam, sed lignum, quoniam fiet vtique si germinabit, non lectus, sed lignum. si ergo hoc est ars, & forma est natura. fit enim, ex homine homo.

h Nihil dr̃ esse simplr̃ nisi cũ fuerit in sua vltima ꝑfectiõe, q̃d est hr̃e formã. Idem. 9. met. t. c. 7.

Et ẽt ex homine generat̃ hõ, sed non ex scamno scãnum. & iõ dicũt ꝙ figura non est natura sed lignum, nã illud, quod generat̃ ex eo apud ramificationem, nõ est scamnũ, sed lignum. si igitur hoc est, forma etiam est natura. ex homine enim generatur homo.

13 Cùm induxit ratiooem Antiphootis super hoc, ꝙ materia est oatura, incœpit declarare ꝙ illud, ex quo existimauit ꝙ materia est natura, inuenitur ẽt in forma naturali, non artificiali. & causa erroris eorũ fuit, quia assimilabãt formã artificialẽ in hoc formæ naturali. & illud, ex quo existimauerunt materiã esse naturã est, q̃a natura est illud, q̃d generat sibi sile, & permanet. Et dixit, &c. i. & ẽt videmus formã generari ex forma, vt hoiem ex hoie. sed hoc licet inueniatur in forma naturali, tñ non inuenit̃ in formis artificialibus: nõ enim generat̃ scãnum ex scãno. D.d. & iõ dicũt, &c. i. &, cũ viderũt ꝙ formæ artificiales non generantur ex seinuicem, & crediderunt ꝑꝑ hoc eas non esse * naturas, et existimauerũt ꝙ formæ naturales nõ generant̃ ex seinuicẽ, opinati sunt vlr̃ nullã formã esse oaturã, & ꝙ natura ita se habet ad res sicut lignũ ad scãnum, qm̃ ipsum solũ ꝑmanet: quod enim generat̃ ex ipso scãno apud ramificationẽ, non est scãnum, sed lignum. D.d. si igitur hoc est, &c. i. si igit̃ hoc est verum, s. ꝙ natura est illa, q̃ generat sibi sile, forma ẽt erit nã. hõ. n. gñat̃ ex hoie, sed non scãnũ ex scãno. Ex cã in hoc, quod dixit, est, qm̃ formæ artificiales sunt accidentia in substãtijs naturalibus, & formæ naturales sunt subẽ: [i] sed formæ artificiales, licet sint accñtia in corporib⁹ nãlibus, tamẽ cõstituunt res artificiales, ſm ꝙ sunt artificiales, quemadmodum formæ naturales constituunt res naturales.

* a. l. naturales.
i Formę artificiales, licet sint accñtia i corporibus, nãlib⁹, tñ cõstituunt res artificiales ſm ꝙ sunt artificiales.

turales. ſi igitur naturalia ſunt ſubſtantiæ, neceſſe eſt vt formę naturales ſint ſubſtãtię: quemadmodum, qa artificialia, ſm q ſunt artificialia, ſunt accidentia, ideo formæ artificiales ſunt accidentia.

Formę artificiales ſũt accidentia. Idẽ 8. diala cõ. 8.

Amplius autem natura, dicta vt [a] generatio, via eſt ad naturam. nõ. n. ut medicatio dr̃ nõ ad medicinã via, ſed ad ſanitatẽ (neceſſe .n. eſt, à medicina, nõ ad medicinã eẽ medicationẽ) * ſic natura ſe hẽt ad naturã. ſed qđ naſcit̃ ex qđdã in qddã venit, q̃tenus naſcit̃. ad qđ igit̃ naſcit̃: nõ ad id ex quo, ſed ad qđ.

a Generatio ẽ via ĩ naturã * a.l. nõ ſic.

Et ẽt natura, quæ dr̃ de generatione, ẽ via ad naturã. qm̃ nõ eſt in hoc, ſicut eſt, cùm dicimus q via, p quã imus in medicinãdo, non inducit ad medicinã, ſed ad ſanitatẽ: neceſſe enim ẽ vt initiũ medicinãdi ſit ex medicina, et nõ inducit ad medicinã, & nõ ẽ talis diſpõ naturæ apud naturã: ſed naturatũ ab aliquo ad aliquid venit, & naturat̃ aliqd. ipſum igitur naturati aliquid non eſt illud, ex quo incipit, ſed illud, ad quod venit.

14

Iſta etiam eſt alia ratiocinatio, ex qua declarat etiã q natura dicitur de forma, qm̃ hoc nomeo natura dicitur de generatione, quæ eſt via ad hoc, q forma fiat, iõ forma eſt dignior hoc. hoe enim nomen trãſmutari deriuatur in rebus naturalibus ab eo, ad quod eſt trãſmutatio. illud enim, quod tranſmutatur de oigredine in albedinem, dicitur albeſcere, non nigreſcere: & ſimiliter dicimus q illud, quod alteratur de frigore in calorem, dr̃ calefieri, et nõ infrigidari. D. notificauit q naturalia in hoc differũt ab artificialibus, & dixit non enim eſt in hoc, &c. i. non enim eſt in generabilibus per naturam, ſicut eſt in generabilius per artem: qm̃ in quibuſdam generabilibus per artem deriuatut hoc verbum ab eo, ex quo fit tranſmutatio: & ſi tranſmutatio non inducat ad illud. Et cauſa in hoe eſt, quia trãſmutatio in eis eſt de genere eius, ex quo fit trãſmutatio, magis q̃ de genere eius, ad quod eſt tranſmutatio: aut ipſam eſſe de genere eius, ex quo fit trãſmutatio, eſt ſamolius, q̃ ipſam eſſe de genere eius, ad qood eſt tranſmutatio. vt via, quæ inducit per eurationem ad ſanitatem, quæ dicitur curari, et medicinari, quod deriuatur ab hoc vocabulo medicus, et curator, noo dicitur ſanari: licet iſta via non inducat ad medicinam, ſed ad ſanitatem. &. q. d. diſpoſitio enim in hoc non eſt ſicut diſpoſitio in hoc, quod dicimus, quòd via pertranſeunda in curatione medicinæ, nõ inducit ad medicinam, ſed ad ſanitatem: ſed nomen eius deriuatur ab eo, ex quo fit, ſcilicet medicina, oõ ab eo, ad quod eſt, et hoc debet intelligi ex ſuis verbis. D. d. & non eſt talis diſpoſitio naturæ, &c. i. & diſpoſitio viæ actionis medicinæ ad ſanitatem non eſt diſpoſitio naturæ, quæ eſt via inducens ad formam apud illud, ad quod inducit, ſcilicet qm̃ via in rebus generabilibus per naturam eſt de ſpecie eius, ad quod veoit: ſed differũt ſm magis, et minus, hoc igitur nomẽ natura deriuat̃ à noſe eius, quod aduenit, ſcilicet cùm dicimus ipſum eſſe naturatum. & hoc intendebat, cùm dixit ſed naturatũ, &c. i. ſed naturatum ab illo, à quo generatur, ad aliquid venit, & dicitur ipm̃ naturari aliquid: & illud nõ eſt illud, ex quo eſt pñm generatioois, ſed illud, ad qđ venit generatio.

Hoc nomen trãſmutari deriuat̃ in reb᷒ nãlib᷒ ab eo, ad qđ ẽ trãſmutatio. Idẽ 5. phy. c. 48.

Rerũ nãlium tranſmutatio denolat a termio ad quẽ. Artificialiũ vero a termino a quo.

Via in reb᷒ gñabilib᷒ p naturã eſt de ſpẽ eius, ad qđ venit: ſed dfũt ſm magis, & min᷒. Idẽ 5. phyſi. com. 9.

Forma itaq; natura eſt. ſed forma, et natura dupliciter dicit̃. & enim priuatio forma quodãmodo eſt. ſi autem eſt priuatio, & cõtrarium aliquod circa ſimplicem generationẽ, aut non eſt, poſterius cõſyderandum.

Priuatio forma eſt quodammodo.

Natura igitur eſt creatio. & creatio dicitur duobus modis. priuatio enim quodammodo eſt forma. vtrum vero in generatiõe ſimplici eſt priuatio, & aliquod contrarium, aut non eſt, perſcrutandum eſt poſt.

Cùm declarauit q natura dicitur de forma, incœpit diuidere ſm quot modos dicitur forma, & dixit eam dici duobus modis. dicitur enim de formis perfectis io eſſe, cum quibus non coniungitur priuatio, & dicitur de diminutis, cum quibus coniungitur aliqua priuatio, vt quando fit motus de nigredine & in albedinẽ, albedo enim eſt forma, cum qua oon cooiungitur priuatio omnino, nigredo vero eſt forma, cum qua coniungitur priuatio albedinis. & ſimiliter videtur in omnibus cotrarijs. [a] contrarium igitur, cum quo coniungitur aliqua priuatio, eſt unum eorum, de quibus dicitur forma. forma igitur dicitur de contrario, cui noo coniungitur priuatio: & dicitur de alio contrario, cui cooiungitur priuatio. Et forte intendit quòd forma dicitur duobus modis, de habitu, & priuatione exiſtẽte in prima materia. iſta enim [b] priuatio quodammodo non eſt priuatio ſimplex: immo eſt ſicut forma materiæ. Et quia hoc manifeſtum eſt in contrarijs, quæ ſunt in qualitate, & non eſt manifeſtum quomodo eſt de generatiooe in ſubſtantia, ſ. vtrum cum priuatione formæ ſubſtantialis cooiungatur cõtrarium aut oon, dixit vtrũ autem in generatione, &c. i. vtrum autem in generatione ſimplici inueniatur coniunctum cum priuatiooe aliquod contrarium, ita quòd dicatur hod nomen forma etiam de iſto contrario, cui cõiungitur iſta priuatio, & de priuatione coniuncta cum hoc contrario, ſm q eſt coniuncta, aut nõ, perſcrutaodum eſt poſt, i. in libro de Generatione et Corruptione. illic. n. declarabit q priuatio, quæ eſt in prima materia, nõ denudatur à primis cootrarijs, quæ ſunt quatuor qualitates, & quòd iſta contraria ſunt prima omnium, quę generantur, & corrumpuntur.

15

Formarum alia pfecta, alia diminuta.

a Semp vnũ cõtrariorũ ẽ priuatio alterius. Idẽ. 10. meta. t. c. 15. & 16. & 17. Idẽ 4. meta. t. c. 27. Idẽ 1 de gnõne. t. c. 18. Idẽ 2. cæ. c. 18. Idẽ 2. de gnõne. c. 32. Idẽ. 12. meta. c. 22. idẽ. 5. met. c. 17. vbi hr̃ q priuatio ẽ aliqs habit᷒. Idẽ. 5. de aĩa. c. 25. cõſule 4. phyſi. 49. & 118.

b Priuatio exñs in prima mã q̃dãmodo ñ ẽ priuatio ſimplex: imo eſt ſicut forma mãæ. Idẽ. 1. ca. de ſuba orbis. cõſule hẽs ĩtellectu poſt t. cõ. 5.

Summa Secunda, qualis ſit huius ſcientiæ profeſſoris conſyderatio declarans.

Caput Primum, & Secundum de differentia inter Phyſici, & Mathematici cõtemplationem de eadem re, & quod magis peccant qui ponunt formas naturales, à materia expoliatas, q̃ Mathematici, qui tantummodo intellectione ſeparant.

QVoniam aũt determinatum eſt quot modis natura dr̃, poſt hoc ſpeculandũ eſt quo differt Mathematicus à Phyſico. etenim plana, & ſolida habent phyſica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus conſyderat Mathematicus.

Et, cũ determinauimus modos, ſm quos dicitur natura, oportet nos conſyderare in differẽtia inter Mathematicum, & Naturalem, quæ ſit. corpora enim naturalia habent ſupficies, ſoliditates, et lõgitudines, et pũcta, & ſũt illa, de qbus cõſyderat Mathematicus.

Dicit

16 Dicit Et, cùm declarauimus natura quid sit, & secundum quot modos dr̃, oportet nos loqui de alio principio ẽe naturali, & est dare differentiam inter consyderationẽ Naturalis, & Mathematici. conueniunt enim in cõsyderatione de eodem. quoniam corpora naturalia, quia habent soliditates, & superficies, & lineas, & puncta, oportet vt consyderatio de eis sit pars scientiæ naturalis: & quia ista sunt subiecta Geometrię, necesse est vt, si Geometria sit alia à scientia Naturali, vt ambæ consyderent in eis duobus modis diuersis, aut Geometria sit pars scientiæ Naturalis. Et ista pscrutatio licet pertineat ad logicam, tamẽ mos est vt illud, quod est cõmune oĩbus artibus, dicatur in Logica, & illud, quod est proprium vnicuiq; arti dicatur in illa arte. Et, cùm quæsiuit differentiam inter consyderatiõem Naturalem, et Geometricam ĩ corporibus, et superficiebus, lineis & punctis, incœpit quærere differentiam etiã inter consyderatiõem Naturalem & Astrologicam. cõueniunt enim in hoc, q̃ consyderant de figura lunæ & solis, & terræ, & corporum cœlestium.

Mos ẽ, vt illud, qđ ẽ cõe oĩb⁹ artib⁹, dicaĩ in logica, et illud, qđ est ꝓprium vnicuiq; arti, dicaĩ in illa arte.

Amplius aũt si Astrologia alia est, an pars Physicæ. si. n. Physici est qd sit sol, aut luna scire, accidentiũ aũt p se nullũ, incõueniens est. & ꝑsertim, cũ videanĩ dicere qcirca naturã uersanĩ, & de figura solis, et lunæ: et vtrũ sphærica sit terra, & mundus, an non.

Et ẽt vtrũ Astrologia sit alia à sciẽtia Naturali, aut est pars eius. qm̃, si oportet Naturalẽ scire solẽ, & lunã, quæ sunt, & non oportet ipm̃ scire cõsequentia eorũ, hoc est inopinabile omni modo. & maxime, qa videmus illos, qui loquuntur de natura, loqui ẽt de figura lunæ, & solis: & perscrutari de mundo & terra, vtrum sint sphærica, aut non.

17 Et quærendum est ẽt, vtrũ Astrologia sit alia à sciã Naturali, aut sit pars eius. consyderant enim de eisdẽ, scilicet de figuris corporum cœlestium, & stellarũ. consyderatio enim Mathematici in hoc manifesta est: cõsyderatio vero Naturalis est, quia, cùm consyderauerit de natura & solis, & lunæ, & vniuersaliter de corporibus cœlestibus continget consyderare de accidentibus eorum: figuræ autem sunt accidentia in eis. & ideo dixit qm̃, si oportet Naturalẽ scire, &c. & hoc est inopinabile. quia probabile est q̃ qui perscrutatur de natura alicuius debet perscrutari de accidẽtibus eius: & cum hoc, quod est probabile, est verum. & dixit & maxime, quia probabile est oppositum improbabili. Et, cùm narrauit ipsum esse improbabile, induxit opinionem famosam oppositam illi: & est hæc, q̃ omnes Naturales cõueniunt in cõsyderatione de istis rebus: & dictum est q̃ vnus modus probabilium est ille, in quo conueniunt Artifices: & sic famositas congregatur hic duobus modis, quorum vnus est in ipsa re, et secundus est in propositione continente ipsam rem: & est, q̃ omnis Artifex debet consyderare de accidentibus sui subiecti. Et, cùm induxit testimonium commune, & dixit et maximè. & quia sequitur ex hoc, aut vt Astrologia sit pars scientiæ Naturalis, aut vt consyderatio diuersetur in eis: sed ipsam esse partem eius est impossibile: ergo necesse est vt diuersentur in consyderatione. & ideo incœpit notificare modum consyderatioois eorum.

Oĩs Artifex debet cõsyderare de accidentib⁹ sui subti. Idẽ. 1. poste. t. c. 41 &. 2. de aĩa com. 4.

De his igit̃ negociatur & Mathematicus, sed nõ quatenus physici corporis terminus est vnumquodq; neq; accidẽtia speculatur, quatenus talibus existentibus accidũt. quapropter & abstrahit. abstracta enim sunt intellectu à motu: & nihil refert: neq; fit mendacium abstrahentium.

Abstrahẽtiũ nõ ẽ mendaciũ. vide. 3. de aĩa. tex. 35.

Et Mathematicus etiã cõsyderat de istis, sed consyderatio eius de eis nõ est, secundum quòd vnumquodq; eorum est vltimum corporũ naturaliũ, neq; consyderatio eius etiã de accidentibus eorum est, secundum quòd accidunt istis corporibus, quæ sunt hmõi. & ideo abstrahit & separat ea ab eis. separãtur enim in mẽte à motu: & in hoc non est differentia: neq; accidit, cùm separantur, falsum.

18 Intendit hic per Mathematicum Geometram, & Astrologum, & intendit per ista, in quibus conueniũt Geometra, & Naturalis corpa, & supficies, & lineas, & puncta. & dixit q̃ Geometer non cõsyderat de eis, secundum q̃ sunt vltima corporis naturalis, quia vltimũ exigit subiectum, cuius est vltimum, & ista consyderatio est secundum q̃ sunt in materia, & est propria Naturali, cùm sit declaratum ipsum consyderare de rebus, secundum q̃ sunt in materijs, & mobiles. Geometer igitur consyderat de corpore, secundum q̃ habet tres dimensiones tantum, Naturalis vero consyderat de eo, secundum quòd istę dimensiones sunt vltima existentia in corpore transmutabili: & similiter consyderat Geometer de superficie, secundum quòd est supficies tm̃, Naturalis vero secundum quòd est finis corporis naturalis: & similiter etiam cõsyderat de lineis, & punctis. D. d. neque consyderat etiam de accidentibus eorum. i. Astrologus, qui cõsyderat de pluribus accidẽtibus corporum cœlestium, de quibus Naturalis cosyderat. & dixit quòd Astrologus noo consyderat de istis accidentibus, secundum quòd accidunt oaturæ istius corporis, sicut Naturalis cõsyderat de eis, s. quoniam non consyderat de figura lunæ, & solis, secundum quòd natura illorum exigit illam figurã, sed secundum quòd mens abstrahit eas à motu, & trãsmutatione, scilicet qm̃ consyderat de figuris eorum, secundum q̃ sunt figuræ tm̃, nõ secundum q̃ sunt corpa cœlestia mobilia: & qa esse istam rem est alio modo ab eo, quo Astrologus cõsyderat de eis: cõsyderat enĩ de eis, secundum q̃ sunt abstractæ à materijs: sed extra animã sunt io materijs. D. d. noo accidit falsum. i. qm̃ natura istorum exigit illa separari ratione, nullo modo falso accidente. & non est ita de formis naturalibus. Sunt igitur aliqua, de quibus possibile est consyderare, secundum quòd sunt in materijs, & secundum quod extrahũtur à materijs: & sunt illa in quibus cõueniunt Mathematicus, & Naturalis: & sunt aliqua, de quibus impossibile est consyderare, nisi cum materia: & ista propriæ sunt Naturalis. D. d. & non est in hoc differentia. & noo debes intelligere quòd consyderatio in eis vtroq; modo inducit ad idem in omni loco, immo inducit ad dispositiones diuersas: sed intelligendum est quòd nõ est differentia in hoc, quòd vtraque consyderatio de eis inducit ad veritatem. Deinde dicit &, cùm abstrahuntur non accidit falsum. idest licet consyderatio de eis sit alio modo, ab eo, quo sunt extra mentem, scilicet quia sunt in materia: & consyderatio de eis est secũdum quòd nõ sunt in materia: & hoc cõmune est Geometrę et Astrologo: sed cõsyderatio Geometrę est magis abstracta, & magis remota à materia: consyderat enim de figura simplici: Astrologus vero de figura terminata, s. corpore cœlesti.

Mathematicus abstrahit a mã sensibili. Idẽ. 6. meta. t. c. 2. &. 3 met. t. c. 3. & 7. met. t. c. 35 &. 1. de aĩa t. c. 17. &. 1. cœ. 92. et. 7. meta. 40.

Astrologus consyderat res, ut abstrahit a motu oppositũ vr̃ dicere. 1. meta. cõ. 19. Vide cõtradictio. Zim.

Quomodo cõsyderatio Mathematici, et Nãlis de eisdẽ reb⁹ ducat ad dispositiões diuersas. vide. 1. cœli. cõ. 12. ad finẽ. et. 4. phy. 72. &. 8 phy. 60. Vi de. 1. cœ. c. 1.

Geometrę cõsyderatio est magis abstracta, et re-

Latent aūt qui hoc faciunt, & qui ideas dicunt.ª physica enim abſtrahūt, cū minus ſint abſtracta mathematicis. Fiet autem hoc manifeſtum, ſi aliquis vtrorūq; tentauerit dicere terminos, & ipſorum & accidentium. impar enim erit & par, et rectū & curuum, adhuc autem & numerus, & linea, & figura ſine motu. caro autem, & os, & homo nō ampliꝰ. ſed hæc, ſicut naris ſima, ſed non ſicut curuum, dicuntur.

mota a materia, q̄a cōſyderat de ſigura ſimplici. Aſtrol. vērò de figura terminata. ſ. corpe caleſt. Idē. 12. met. c. 44. Idē. 1. meta. cō. 19. & 2. cœ. cō. 17.

a Vide con. Zim.

Et dicentes formas faciunt hoc abſq; eo ꝙ percipiunt. ſeparant enim formas naturales & in reſpectu mathematicorum minus ſeparātur. Et hoc potes ſcire, ſi incœperis definire vtrūq; modum, ſcilicet naturam, & accidētia. inuenies enim definitionē paris, & imparis, & recti, et curui, & etiam numeri, et lineæ, et figuræ extra motū, quod non inuenies in definitione carnis, aut oſſis, aut hominis. ſed iſta dicuntur ſicut dicitur ſimus, non ſicut dicitur curuus.

Intendit per dicentes formas Platonem. & contingit iſtis ſeparare formas naturales ratione, quia ſunt ſeparatæ in eſſe apud eos: & manifeſtum eſt quòd quicquid ſeparatur ab eſſe, ſeparatur ratione, & non cōuertitur, vt exiſtimant dicentes res mathematicas ſeparari. & dixit dicentes formas, & c. i. & contingit dicentibus formas eē definire formas naturales abſtractas à materia: vt facit Geometer in ſuperficie, & linea: & non percipiunt hoc, quod contigit eis. D. d. ſeparant enim formas naturales, ideſt contingit eis hoc, quia ſeparant formas naturales in eſſe à materia: quare continget eis facere ſimiliter hoc in definitionibus, & non percipiūt. D. d. & in reſpeſtu mathematicorū, & c. i. &, cùm comparātur iſta & mathematica, inuenietur, aut non ſeparari omnino, aut ſeparari minus q̄ illa. & dixit hoc, quia quędam formæ ſunt magis ſeparabiles à materia q̄ quædā. Deinde certificauit hoc ex definitionibus, & dixit Et hoc potes ſcire, & c. & intendit per accidentia, illa, de quibus Geometer conſyderat, & hoc, quod dixit, manifeſtum eſt per ſe, quoniā, cùm definiuerimus par, & impar, ſicut dixit, & vniuerſaliter numerum, & accidentia numeri, & ſimiliter magnitudines, et accidentia earum, non apparebit materia in definitione earum, quæ eſt cauſa trāſmutationis. cùm aūt definiuerimus carnem, & os, & alia naturalia, ſtatim apparebit materia in definitione eorum, & ideo dixit in iſtis ꝙ definiuntur, ſicut definitur ſimitas, & vniuerſaliter accidētia naturalia, nō mathematica, ſicut curuitas, & alia. Et induxit exemplum de ſimitate, quia manifeſtum eſt ꝙ in definitione eius accipitur naſus, cùm dicitur, ꝙ ſimitas eſt naſus cauus: in cauitate autem non apparet materia: cauitas enim eſt depreſſio ſuperficiei.

Documētū. In definitiōe ſimi apparet materia, nō aūt in definitiōe cōcaui. Idē. 6. meta. t. cō. 2. & 7. met. 14. et 3. de aīa. 51. Idem inſra hic te. cō. 21.

Demonſtrant aūt & quæ ex Mathematicis magis Phyſica ſūt, vt Perſpectiua, & Harmonica, & Aſtrologia. è cōtrario enim quodāmodo ſe habēt ad Geometriam. Geometria enim de phyſica linea cōſyderat, ſed nō quatenus eſt phyſica. Perſpectiua aūt mathematicam q̄dem lineā, ſed non quatenus mathematica, ſed quatenus phyſica eſt.

Et demonſtrant hoc etiam ꝙ de Mathematicis eſt propinquius ſcētiæ Naturali, vt ſciētia de Aſpectibus, & Muſica, et Aſtronomia. habent enim diſpoſitionem quodammodo conuerſam diſpoſitioni Geometriæ. Geometer enim conſyderat de linea naturali, ſed nō ſm quòd eſt naturalis: Aſpectiuus autē conſyderat de linea mathematica, non ſecundum quòd eſt mathematica, ſed ſm ꝙ eſt naturalis.

Et declarabitur ꝙ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, qm̄ quod de mathematicis eſt ꝓpinquius ſcientiæ naturali magis pertinet ad materiā, & magis apparet materia in definitionibus eius: licet minus appareat q̄m in ſcientia Naturali: vt in ſcientia de Aſpectibus, et Muſica, et Aſtrologia. Et dixit quodā modo, quoniam illa, quæ ſunt in hoc in cōuerſa diſpoſitione Geometriæ ſimpliciter ſunt definitiones ſcientiæ naturalis. Geometria enim conſyderat de magnitudinibus abſtractis à materia, Naturalis vero conſyderat de eis ſm ꝙ ſunt in materia, Aſpectiuus autem conſyderat de lineis in diſpoſitione media inter illas duas conſyderationes: non enim conſyderat de linea ſm ꝙ eſt linea ſimpliciter vt Geometer: neq; ſm ꝙ eſt linea ignea, aut aerea vt Naturalis: ſed ſm ꝙ viſualis: iſtud enim eſſe eſt quaſi medium inter naturale, et mathematicum. & ſimiliter Muſicus conſyderat de proportionibus numerabilibus, nō ſm ꝙ ſunt proportiones numerabiles, ſed ſm ꝙ ſunt ſonorum ſenſibilium. Et ideo, cùm dixit Aſpectiuus autem conſyderat de linea mathematica non ſm ꝙ eſt mathematica, ſed ſm ꝙ eſt naturalis, non debes intelligere ꝙ conſyderatio eius eſt conſyderatio naturalis, ſed intendebat ꝙ conſyderatio eius eſt ꝓpinquior cōſyderationi naturali.

Geometrꝰ cōſyderat de magnitudinibꝰ abſtractis a materia. Naturalis vero vt ſunt i materia. Idē 6. met. t. c. 2. Idē. 2. phyſi. cō. 60. & 4. phy. 72. Idē primo de aīa 16. & 17. Idē ſup̄ i hoc. 2. cō. 18. Idē 7. phy. 71. et 1. cœli. c. 5. & 6.

Caput Tertium probans Naturalem non conſyderare formam ſine materia.

CVm autem natura duplex ſit, & forma & materia, vt ſi de ſimitate quid ſit conſyderemus, ſic contemplandum eſt. quare neq; ſine materia, neque ſm materiam quæ huiuſmodi ſunt. Etenim iam & de hoc dupliciter dubitabit quis, cum duæ naturę ſint, de vtra ē Phyſici, an de eo, q̄d eſt ex vtriſq;. ſed, ſi de eo, quod eſt ex vtriſq;, & de vtraq;.

Et, cùm natura dicitur duobus modis, ſcilicet de forma, & de materia, oportet nos ponere conſyderationem de illa, ſicut de ſimo quid ſit, ſi ꝑſcrutaremur de eo, & non ponamus conſyderationem de rebus naturalibus ſine materia, neq; de materia ſm materiam tm̄. Hō enim dubitat in hoc ēt, et dicit, cùm naturæ ſint duæ, de q̄bus oportet Naturalē ꝑſcrutari, & cùm neceſſe eſt ipſum perſcrutari de compoſito ex eis. ſed, ſi neceſſe eſt ei ipſum perſcrutari de compoſito, ergo neceſſe eſt ipſum perſcrutari de vtroq;. vtrum igitur ſcientia vtriuſq; eſt eadem, aut ſcientia vtriuſq; eſt ſeparata ab alia.

Et, cùm

21 Et,cū natura dicat,de forma,& materia: & forma nō inueniē nisi in materia: oportet Naturalē cōsyderare de forma,sicut de simo,s.fm q̄ est in materia, & hoc est ita.quia ex fundamētis,quę ponit Naturalis est,q̄ plu res formæ naturales sunt in materia: & hoc manifestū est per se.de forma aūt Naturali,in qua hoc nō est manifestū per se,ista scia pscrutaē vtrū sit in materia vel nō.& in hoc nō est dubiū nisi de aīa tm̄.Et,cùm declarauit q̄ oportet Naturalē cōsyderare de forma, fm q̄ est in materia,īcœpit declarare q̄ hoc necesse ē in oīb⁹ rebus naturalibus:siue forma fuerit substantia, siue accidens.& dixit & non ponamus consyderationem de rebus naturalib⁹ sine materia.D.d.neq; de materia.i.tm̄: sicut fecerunt Naturales,cùm consyderauerunt de illa,fm q̄ est vnum entium : sed debemus cōsyderare de illa,fm q̄ est materia formæ. consyderatio enim de materia in respectu formæ est consyderatio naturalis: & consyderatio de illa,fm q̄ est vnum entium,est consyderatio primi Philosophi. Et,cùm narrauit q̄ oportet Naturalē cōsyderarē de forma, fm q̄ est ī materia, nō fm q̄ est tm̄,sicut existimauerunt q̄dam Antiqui, et cōsyderare de materia,fm q̄ est subiectū formæ,nō ens per se,incœpit inducere qōnes accidētes in hoc, & dixit Homo enim dubitat,et c.i.et hoc,quod diximus de consyderatione naturali de forma,& materia, quia natura dicitur de vtroq;,quærendum est de eo ab aliquo.qm̄,si natura dicatur duobus modis, de qua igiē oportet Naturalem pscrutari? vtrum de forma,aut de materia : si oportet ipm̄ pscrutari de altera earum tm̄? aut nō oportet ipsum perscrutari de altera illarum, sed de composito ex eis.sed,si fuerit concessum q̄ necesse est ei perscrutari de composito, necesse erit ei pscrutari de vtroq;.sed,si positum fuerit q̄ necesse est ei pscrutari de vtroq;,non de altero,accidet quæstio,s. vtrum scientia vtriusq; sit eadem , aut diuersa. Et dixit hoc, quia existimatur q̄ de rebus diuersis consyderant sciētiæ diuersæ. Deinde incœpit demonstrare illa, quæ faciunt dubitare in eis,& perscrutari quō est vnius scientiæ consyderare de materia,& forma,& quāta est consyderatio istius scientiæ de vtroq;.

Ex fundamētis,quæ pōit nālis ē q̄ plures forę nāles sunt ī materijs. Idē.1. phy.t.c. 23.

Cōsyderatio d̄ mā ī respectu formę ē cōsyderatio nālis : & cōsyderatio de illa vt ē vnum entiū ē cōsyderatio primi Philosophi.Idem.7. met.cō.9.et 39.&.2.meta.cō. vltio. vide consile 4.met.cō.15. &.18.4.meta.c.1. &.6. meta. c.7.8. met.c.4. Idē 12.meta.1.5. &.6.cō. idē sup̄ ī hoc.2. com.4.

Vtrum igitur eiusdem,aut alterius vtrāq; cognoscere? Ad Antiquos enim aspicienti videbitur utiq; esse materię.ad exiguā enim partem quādam Empedocles,et Democritus formā,& quod quid erat esse tetigerūt.si autem ars imitatur naturam:eiusdem autem est scientiæ cognoscere formā, & materiam vsq; ad aliquid vt Medici sanitatem, & choleram,& phlegma,in quibus est sanitas:similiter autem & Aedificatoris formā domus, & materiam,lateres scilicet, & ligna: similiter autem & in alijs : & Physicę vtiq; erit cognoscere vtrasq; naturas.

Eiusdē sciæ est cōsyderare formā, & materiā vsq; ad aliquid.

Quoniam,si tu posueris tuam consyderationem fm q̄ Antiqui fecerūt, videbis q̄ pscrutatio est de materia. Empedocles enim, & Democritus incœperunt de forma, & q̄ditate modicum.&, si ars sequitur naturam: & scire formā, & materiā vsq; ad aliquem locū est vnius sciētię. v.g. qm̄ Medicus habet scire sanitatē,& colerā,& phlegma: & simil̄r Aedificator habet scire quiditatē domus, & materiā eius, quæ est lateres, & ligna; & sil̄r de alijs artificijs:necesse est vt scientia naturalis notificet has duas naturas.

22 Et,cū homo cōsyderauit in hoc ex testimonio Antiquorum,& fuerit sustentatus in modo consyderationis eorum de entibus,necesse est vt maxima cōsyderatio istius sciæ sit de materia.maxime enim eorum,de quibus Antiqui reddiderunt causas de rebus naturalibus, fm materiā sunt.Empedocles vero , & Democritus inter eos reddiderunt causas quarūdam rerum fm formam in paucis rebus:nō enim pceperunt formā vltimā. & iō dixit incœperunt de forma.i.dederunt causas rerum fm formā.cum aūt hō cōsyderauerit in hoc fm q̄ vna ars consyderat de forma,& cōsyderat de istis vsq; ad aliquem terminum: & ars assimilatur naturæ in hoc : & consyderatio naturalis debet conuenire actioni naturæ,adeo,q̄ illud,quod est notum apud ipsum,sit illud, quod est notum apud naturā,quæ est artifex rerum naturalium: manifestum est q̄ vnius scientiæ est scire has duas naturas.D.d.& scire formam, & materiā, &c.i. & sciētia de forma,& de materia est in eadem arte: sed eadem ars non peruenit ad vltimam materiam, sed ad aliquem locum terminatum,& est propria formæ,s.pinqua ei.v.g.qm̄ scientia medicinæ scit sanitatem, & peruenit de scientia materiæ sanitatis ad materiā propinquam sanitati,& est cholera,& phlegma:& similiter ædificator scit domū,et scit materiam,ppinquā illi. D.d.oportet igitur Naturalem , &c.i.non debes itelligere q̄ debet scire formā simpliciter,et materiā ad aliquē terminum: sicut accidit hoc in aliquibus artificijs alijs: qm̄ hoc accidit artificijs,quia sunt rerum particularium.si aūt est hic aliqua ars cōis oībus artificijs,necesse est ut ista ars pueniat ad vltima subiecta earū : quēadmodum,si est hic scientia naturalis cōis oībus naturalibus , necesse est ipsam puenire ad subiectū vltimū entium naturalium,& formam earum vltimam. Auicēna aūt dicit q̄ Naturalis nō loquitur nisi de materia ppinqua unicuiq; enti : de prima aūt nō cōsyderat nisi primumus Philosophus.Et peccauit . cum . n . audiuit in Posterioribus q̄ nullus artifex demōstrat causas sui subiecti,de quo cōsyderat:qm̄,si demōstraret eas per res priores illis causis,tunc erit de genere supiori:quare illa declaratio erit de alia arte superiori , quæ consyderat de genere continente subiectum illius artis:&,cū hoc audiuit,existimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationū,s. in [a] demōstratione simpl̄r, & demonstratione q̄a, & demōstratione pp̄ quid. Et nō est ita. hoc enī non est impoīe,nisi in demonstratione simpl̄r,& demonstratione pp̄ q̄d.in demōstratione aūt q̄a,nō est impoīe:sicut fecit Aristo. in demonstratione primæ materiæ , & primi motoris in hoc libro: quæ,si fuerit de accidētibus,pprijs entis,erit demōstratio Naturalis:&,si fuerit de accn̄tibus,pprijs entis simpliciter , erit demonstratio Metaphysica. & vr̄ q̄ p̄[a] [b] Materia nō pōt declarari esse,pprie nisi p signū naturale:primus aūt Motor impoīe est vt declaret eē nisi p signū naturale. Via aūt, qua,pcessit Auicē. in probando primū p̄m,est via loquentium:et sermo eius semper inueniē quasi medius inter Peripateticos,& Loquentes.Cum autem causæ subiecti artis habuerint causas priores , tunc demonstratio illarum causarum erit per demonstrationem simpl̄r in arte cōtinente illam artē: & erit etiam per signa in illa arte:et hoc totum erit, qū causæ subiecti artis latuerint.

Digressio cōtra Auicen.

a Cāæ subiī ī scia illi⁹ subiecti , si latuerint, poterunt demr̄ari demōstratione signi,non aūt demr̄atione simpl̄r,neque dmōstratiōe pp̄ q̄d. Idē.12. met. cō.5.& infra hic cōm.26.

b Prima mā nō pōt declarari eē ,ppe, nisi p signum nāle:primus aūt motor impoīe ē vt declarel nisi p signum nāle. consimile .s. physico.cō. vltimo . & 8.phy.cō.3. &. 12.meta. cō.5.

Insuper eiusdem est id cuius gratia , & finem,& quæcunq; sunt horum gratia. natura autem finis est,& id, cuius causa. quorū.n. continuo motu exn̄te,est aliquis finis ipsius

motus, hic vltimũ eſt, & id, cuius cauſa. quocirca et Poeta deriſorie adductus ẽ vt diceret. Habet finem, cuius quidem cauſa factus eſt. uult enim non omne vltimum eſſe finẽ, ſed optimum.

Defende Homerũ ex. t. 21. 5. meta. Finis hẽt rõnẽ optimi. vide ſtra. t. cõ. 91. & 2. met. t. cõ. 8. & 5. meta. t. c. 3.

Et etiam illud, ꝑpter quod eſt illud, quod eſt, & finis intenta, et quod eſt cauſa iſtius, ẽ vnius ſcientiæ. natura aũt eſt finis, et ꝑpter quid eſt quod eſt. quod. n. de rebus hñtibus motũ cõtinuũ hẽt aliquẽ finẽ, ille finis eſt vltimũ eius, & ꝑꝑ quod eſt. & ideo ſermo Verificatoris, cũ dixit ipſum ire ad mortẽ, & eſt illud, ꝑpter quod fuit, eſt deriſibilis. nõ enim oẽ vltimum eſt finis, ſed vltimũ nobilius.

23 Hæc eſt alia rõcinatio, qua declarat ꝙ Naturalis cõſyſidera de natura, quæ eſt forma, & de materia inſimul. & compoſitio iſtius ſermonis eſt ex duabus propoſitionibus, quarum vna eſt, ꝙ omne, ꝑꝑ quid eſt aliquid cum illo, eſt vnius ſcientię: ſecũda aũt ꝙ natura, quę eſt forma, eſt illud, propter quod ſunt aliæ res, quę ſunt ſubiecta illi: & concludit ex hoc ꝙ ſcire naturã, & res ſubiectas naturæ eſt vnius ſcientiæ: ſed tacuit concluſionem, quia eſt manifeſta. D. d. quod enĩ de rebus, &c. hæc eſt propoſitio maior alterius ſyllogiſmi, quo declarat maiorem propoſitionem, dicẽtem ꝙ natura eſt finis. & componitur ſic. Natura eſt illud, apud quod ceſſant motus rerum generatarum, & vltimum ſuorum motuum cõtinuorũ: & omne ex rebus habentibus motum cõtinuum, & habẽtibus finem, finis eſt vltimum illius motus: ergo natura eſt finis in generatione. Sed eſt ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura. & Ariſt. vtitur hoc, qñ maior ꝑpoſitio cõuertitur vlr, & qñ hoc eſt manifeſtum per ſe: qm̃ tunc cõpoſitio erit quaſi in prima figura. Et ideo notificauit qñ conuertitur iſta ꝑpoſitio, & qñ non, ſ. ꝙ oẽ, quod eſt vltimum motuũ cõtinuorum eſt finis, & dixit & ideo ſermo Verificatoris, &c. i. & non cõuertitur ita, ꝙ oẽ, quod eſt vltimum motuum ſit finis: niſi dicamus vltimum nobile, nõ vltimũ prouenient ex neceſſitate materię, vt mors. et, cum Verificator exiſtimauit hoc cõuerti, ſ. ꝙ omne, quod eſt vltimũ, eſt finis, ideo ſermo eius fuit deriſibilis. quod igitur conuertitur eſt ꝙ omne vltimũ nobilius priori eſt finis: & vltimũ, quod eſt in motu generationis rerum eſt nobilius prioribus: ergo eſt finis. Et ſyllogiſmus componitur ſic in prima figura. Natura eſt vltimum motuum generationis, ſ. eſt nobilius præcedentibus: & oẽ, quod eſt tale eſt finis: ergo natura eſt finis. & mors, quæ eſt vltimum, diſtinguiť ab vltio, quod eſt finis in hoc: qm̃ vltimũ, qđ eſt finis, eſt ṗ² ꝗes, ad quã veniũt generata: mors ãt eſt poſt illud vltimũ, quod ẽ finis: ergo primũ vltimũ, ad quod peruenit motus generationis, eſt finis.

Ariſto. qñ ꝗ arguit ex duabus affirmatiuis ĩ ſecũda figura, qñ maior ꝑpõ conuertitur vlr. idẽ. 4. phy. cõ. 55. & 42 idẽ. 2. cæli. com. 25.

Quoniam & faciunt artes materiam, aliæ quidem ſimpliciter, aliæ vero operi accõmodam. et vtimur, tãquam propter nos, omnibus, quę ſunt. ſumus enim quodammodo et nos finis. dupliciter enim eſt id, cuius cauſa. dictum eſt aũt in ĳs, qui de Philoſophia.

Nos ſumus ꝗdãmodo finis omnium.

Et ẽt artes faciunt materiã, quędã ſimpľr, et quędã ſm ꝑparationem, vt ſit apta in operatione. nos autem vtimur illis, ſm ꝙ omnes ſunt propter nos, nos enim ipſi etiam ſumus finis quodammodo. illud enim, quod eſt ꝑpter quid, dr̃ duobus modis. et hoc dictum eſt in noſtris ſermonibus de Philoſophia.

Hæc eſt ratiocinatio, qua declarat ꝙ oportet naturalem cõſyderare de materia, & intendit ꝙ artes operatiuę hñt ſolicitudinẽ circa materiã, quædã, quia faciunt illam, ſicut faciũt formam, vt ars Ædificatoria: qm̃, ſicut facit domum, quæ eſt forma, ita facit lateres, quæ ſunt materia domus. quędã aũt, quia ꝑparant materiã ad recipiendũ formã, vt ars Nauificatiua: qm̃ cũ hoc ꝙ facit formã nauis, ꝑparat ligna ad recipiẽdã formã nauis. et, qa ſcia in ente naturali ẽ ſiľis opationi ĩ rebus artificialib⁹, neceſſe ẽ, ſi opatio artiũ pẽdet de materia, aut ſm ꝙ faciunt illã, aut ſm ꝙ ꝑparãt illã, vt cõſyderatio ſciæ naturalis pẽdeat de materia cum hoc, ꝙ cõſyderat de forma. ſed tacuit cõſequens, qa intelligiť ex hoc, quod dixit Et ẽt artes, &c. i. & qa oẽs artes faciunt materiam, aut ſimpliciter, aut ſm ꝑparationẽ, neceſſe eſt vt Naturalis cõſyderet de materia. ſcia. n. hæc eſt ſiľis opationi illi. D. d. nos autẽ vtimur, &c. i. & ideo, quia nos ſumus finis oĩum rerꝫ factarꝫ ab artibus quodãmo, iõ vtimur omnibus. Et intendebat ꝙ finis dr̃ duobus modis, aut ſicut dicimus, ꝙ forma eſt finis materiæ, & illud, ad quod ꝑuenit res, eſt finis rei, aut ſicut dicimus, ꝙ illud, cui⁹ eſt res, eſt finis rei: & ſm hoc dicimus, ꝙ homo eſt finis rerum creatarũ propter ipſum. Et, cum notificauit ꝙ illud, quod eſt ante finẽ ſm primũ modum, eſt notũ cum fine, declarauit ꝙ ita eſt in ſecundo modo, & ꝙ eadem eſt cauſa in hoc. 24

Pro hoc vide cõmẽ. 57. 2. de aĩa.

Duę igiť * ſunt artes, quæ dominanť ipſi materię, et quę ſunt cognoſcẽtes, ea, quę vtitur, et Factiua, quę Architectonica eſt. quapropter et quæ vtiť Architectonica quodãmodo eſt. differt autem, quatenus hęc qdẽ, q̃ formã cognoſcit, Architectonica ẽ, alia autẽ vt effectrix materię. gubernator. n. qualis ſit forma aliqua temonis cognoſcit, et pręcipit, alius ãt ex quo ligno, et qbus ex motibus ẽ. In ĳs igiť, quæ ſunt ſm artẽ, nos facimus materiam propter opus, ſed in Phyſicis eſt.

* a. l. duę ſt. Vide comm. Zim.

Et artes cõtinẽtes materiã, et cognoſcẽtes illã ſunt duę: et de arte opationis eſt Geometria operatiua: et iõ ars opatiua attribuitur ẽt quodãmodo Geometrię opatiuę. ſed tñ differunt: illa. n. attribuiť Geometrię opatiuæ, ſm ꝙ cognoſcit formã, iſta aũt ſm ꝙ ſcit materiam. gubernator enim ſcit formam remi, qũo debet eẽ, et ꝑcipit fieri hmõi, et iſta alia ſcit de qbus lignis, et qbus motibus ꝑficitur. Quod aũt fit ꝑ artem, nos facimus materiã in illa propter illud, quod intendimus, in rebus autem Naturalibus eſt exiſtens.

Artes operatiuæ ſunt duobus modis, aut facientes artificium, aut vtẽtes illo. & ſunt principales, ſ. quia ꝑcipiunt eis, quæ ſunt ſub eis operari. &, cum ars, quæ eſt ſub eis, perficit operationem, tunc principalis vtiť eo, quod fecit. Et, qa põt aliquis dicere ꝙ iſtę artes nõ ſciũt materiam, incœpit declarare ꝙ iſtæ etiam ſciunt materiam: & iſtã vocat Geometriam opatiuam: et dixit Et artes cõtinẽtes, et c. i. cognoſcẽtes materiã, nõ facientes eam, ſunt duæ, vna aũt eſt, quæ vtiť, q̃ nõ facit 25

Artes opatiuæ ſunt duobus modis. idẽ. 1. Ethicorum cap. 1.

formam

formam, neq; materiã, sed pcipit illi, quæ est sub operari: et ista dr̃ Geometria opationum simplr̃, & principalis simplr̃. Secunda vero est quodãmodo vtens. i. pcipit, & quodãmodo facit. & hoc intẽdebat, cum dixit & de arte opariua est Geometria opattua. &. q. d. & de arte operatiua est ars, quæ vtitur. i. pcipit. D. d. & ideo ars, quæ vtit̃, &c. & si sit operans, tñ attribuit̃ Geometriæ operationũ fm q vtitur, non fm q facit.

Et, quia vtraq; ars est Geometria operationũ, incœpit facere drĩas inter illas, & dixit sed differunt, &c. i. sed hæ duæ artes differũt. qm̃ prima principalis nouit formã, & pcipit iuxta illam, & silr̃ materiã: alia aũt nouit materiam, & præcipit circa illam tm̃, formam autẽ facit. Deinde induxit exemplũ de duabus artibus, & dixit gubernator enim, &c. i. & ars, quæ vtitur simpliciter, quæ scit vtrunq;, est sicut ars gubernandi nauẽ: scit enim formã remi, quæ debet esse, & pcipit ipm̃ fieri fm illã formã. ista aũt alia ars, quę vtit̃ quodãmodo, & facit alio modo, est sicut ars faciendi naues: ista. n. facit formã, & scit materiã. scit. n. ex qbus lignis erit melior forma nauis, & qũo debent abscindi, & pcipit arti, quæ est sub ea facere hoc, quæ non vtitur omnino.

Documẽtũ.

Et intẽdebat per totum hoc declarare q materia est nota in oĩbus artibus principalibus, & nõ principalibus, cum artes sint tribus modis, aut operans simplr̃, aut vtens simpliciter, aut vtens quodãmodo, & operans alio modo, & oẽs sciunt materiã. D. d. in hoc ãt, quod fit p artem, &c. i. & nõ est drĩa in hoc inter artem, & naturã, sed ars, sicut facit formã, facit materiã: natura aũt facit formã, non materiã, cũ sit existens, qa est æterna. & silr̃ inuenit̃ in quibusdam artibus, s. quarum materia est naturalis, qm̃ ars non facit illam.

Materia eorũ ẽ, quæ ad aliquid.

Amplius, eorũ, quæ ad aliqd, materia est. ad aliã. n. formã alia materia. Quousq; ergo Physicũ oportet cognoscere formã, & ipm̃ quid est? An queadmodũ Medicũ neruum, aut Fabrũ æs, vsq; ad aliquid: alicuius enim gratia vnũquodq;. & circa ea, quæ sunt, separabilia qdem forma, in materia autem: * hõ enim hominẽ generat, & sol. quomodo autẽ se habeat hæc separabilis, & quid sit, Philosophiæ primæ est officium determinare.

* a. l. hõ gdt.

Sol, et hõ generãt hoĩes.

Et ẽt materia est de caplo relationis. diuersa. n. in forma diuersant̃ in materia. Vsquequo igit̃ oportet Naturalẽ puenire in sciẽtia formę & qditatis? dicamus, qm̃ queadmodũ Medicus pueniit in sciẽtia neruorũ, et Opãs cuprũ in sciẽtia cupri puenit ad illud, pp qd ẽ vtrũq;, silr̃ est de istis ẽt. oportet. n. ipm̃ scire eam esse formã abstractam: sed esse eius est in materia: homo enim generat̃ ab homine, & sole. dispositio autẽ in abstracto quæ sit, & quid sit, est primæ Philosophiæ.

26 Intendit ẽt declarare q oportet Naturalẽ cõsyderare de forma, qa cõsyderat de materia. qm̃ materia est de genere relationis: dr̃. n. in respectu formæ. & silr̃ vr̃ esse de forma. oportet igit̃ cõsyderãtẽ de materia cõsyderare de forma, & cõsyderãtẽ de forma consyderare de materia. & ẽt materia est pp formã: et oportet cõsyderantẽ de aliquo cõsyderare de illo, pp qd est. Et dixit diuersa. n. in forma diuersant̃ in materia. Hæc ẽ rõcinatio, qua declarat q materia dr̃ in respectu formæ, &. q. d. et iõ diuersat̃ materia p diuersitatẽ formarum, adeo q materia aĩalũ est alia à materia vegetabilium, et materia hoĩs est alia à materia aliarũ specierũ. Et, cũ declarauit q naturalis cõsyderat de forma per se, & de materia pp formã, incœpit qrere qusq; debet cõsyderare de forma. & dixit Quousq; igit̃, &c. i. ad quẽ igit̃ ordinẽ oportet Naturalẽ puenire in scĩa formarũ, & nõ ptrãsire illũ. s. in scĩa qditatis, nõ in scĩa eius, quod ẽ ẽẽ: sed sunt hic multi ordines formarũ, s. abstractę à materia, & nõ abstractæ. D. d. dicamus igit̃, qm̃ queadmodũ Medicus, &c. i. & est manifestũ, qm̃ queadmodũ Medicus oportet ipm̃ puenire de cognitiõe formarũ existentiũ in suo subiecto, de quo cõsyderat, vt neruis, & carne, ad cognitionem quiditatis vltimarũ formarum existẽtiũ in sua materia non separabiliũ ab ea, silr̃ oportet Naturalẽ puenire in cõsyderatione de formis ad vltimã formã, pp quã fuit materia. v. g. ad formã hoĩs. D. d. oportet. n. ipm̃ scire, &c. i. oportet Naturalẽ puenire p suã cõsyderationẽ ad formã abstractã, s. vltimã, si esse eius est in materia, anteq̃ pueniat apud cõsyderationẽ de forma hoĩs: sed hõ generat̃ ab hoĩe, & à sole, & vtrũq; est forma in materia. Et dixit hic quasi cõtradicẽdo dicẽtibus formas separari, & inuendo q formæ naturales sunt in materia. D. d. dispositio aũt in abstracto, &c. i. cõsyderatio aũt de dispõnibus formarũ abstractarũ, fm q sunt abstractæ, & de qditatibus earũ, est pprie Primę Philosophiæ, nõ sciẽtię Naturalis. Et notandũ q cõsyderatio in esse istarum formarũ est in scĩa Naturali, nõ in pᵃ Philosophia: sicut existimat Aui. qm̃ in hac scĩa apparet istud genus formarũ eẽ, deĩde pᵃ Philosophia cõsyderat de qditatib⁹, & dispõnibus earũ. & hoc ẽ rectũ. impoẽ. n. est aliquã sciam vl̃em, & particularẽ declarare subiectũ eẽ, siue p signũ, siue per demõstrationẽ: quod nõ est ita in causis sui subiecti: qm̃ declarat eas per signum, non per demonstrationem simplr̃. scientia igit̃ Naturalis cõsyderat de esse formarũ, quousq; perueniat ad ultimam formarũ materialiũ, & primam abstractarum, aut ad formas formarũ, quæ sunt mediæ in esse inter illas: sicut existimatur de forma hominis vltima.

Materia diuersat̃ p diuersitatẽ formarũ. Idẽ. 1. de aĩa cõ. 91. &. 2. de aĩa cõ. 60.

Documentũ. Cõsyderatio ĩ eẽ istarũ formarũ abstractarũ ẽ ĩ scĩa naturali, nõ ĩ pria Philosophia. Idẽ. 1. phy. cõ. vlti mo. et. 8. ph. c. 3. et. 12. meta. cõ. 5.

Forma hoĩs vltĩa est media ĩter abstracta, et mãlia. Oppositũ. vide. 1. meta: cõ. 19. vbi hr̃ nõ dari mediũ inter abstractũ et materiale. vide con. Zim.

Summa Tertia, in qua agitur de Causis, & earum in plura membra diuisione.

Caput Primum, in quo, quot, quæ'ue sint causæ determinatur.

Determinatis aũt his, cõsyderandũ est de causis, & quæ, & quot numero sunt. Cũ. n. sciendi grã hoc negociũ sit: scir̃ aũt nõ prius opinamur vnũquodq;, q̃ vtiq; cœperimus pp qd circa vnũquodq;, hoc aũt est accipere primã causam: manifestum q & nobis hoc faciendũ est & de generatione, & corruptiõe, & de omni physica mutatione: vt scientes ipsorum principia, reducere ad ipsa tentemus quæsitorum vnumquodq;.

His igit̃ determinatis cõsyderandũ est de causis, quę, et quot sunt. Intẽtio. n. istius cõsyderationis, qa est sciẽtia: & nos nõ credimus aliqd scire absq; eo, q prius determinemus illa, ex quibus est, & hoc est scire suas causas primas: manifestum est q oportet nos etiã facere hoc in generatione, & corruptione,

& in omni trãſmutatione naturali: ita quòd, cum ſciuerimus principia eorũ, quæremus reddere ad illa vnumquodq; eorum, de quibus erimus perſcrutati.

27 Et, cum determinauimus iſta, quæ debent pcedere hanc ſcientiam, oportet ẽt perſcrutari de cauſis rerum naturalium, quæ ſunt, & quot. Et hoc eſt neceſſe. qm̃ intentio iſtius cõſyderationis de ſcia rerũ naturaliũ, eſt ſcientia certificata perfecta: & nos non credimus ſcire aliquid perfecte, niſi eum ſciamus ipſum cum ſuis cauſis primis, donec perueniamus ad ſuas cauſas propinquas: & hoc erit, cum prius determinauimus numerũ cauſarum quærendarum in illo genere, quæ ſunt, & quot ſunt: ergo manifeſtum eſt quòd ſimiliter debemus facere in hac conſyderatione naturali: ita quòd, cum prius ſciuerimus cauſas cõmunes omnibus reb9 naturalibus, & numerum earum, quæremus in vnoquoq; eorum, de quibus loquimur illas cauſas eſſe. Et cum dixit & hoc eſt determinare ſuas primas cauſas. intendit q iſta ſcientia perfecta acquiritur ab aliquo, quando prius ſciuerit cauſas rei primas, donec perueniat ad cauſas eius propinquas.

Nos nõ credim9 ſcirẽ aliqd pfecte, niſi cũ ſciam9 ipm cũ ſuis cãis primis, donec pueniam9 ad ſuas cãs ppinquas. Idẽ. 1. phy. & cõ. 1 & tex.

Cauſarũ gñа

Vno igitur modo cauſa dicitur, ex quo fit aliquid cum inſit: vt æs ſtatuæ, & argentum phialę, & horum genera. Alio aũt modo forma, et exemplum. hæc autem eſt ratio ipſius quod quid erat eſſe, et huius genera, vt ipſius diapaſon duo ad vnum, et omnino numerus, & partes, quæ in ratione.

Dicamus igitur q cauſa dr̃ vno modo de illo, ex quo fit res, & eſt in ea. v. g. cuprũ idoli hominis, & argentum idoli anuli, & genera iſtorũ. Et dicitur alio modo de forma, & imagine. & eſt ratio ſignificans qditatem rei, & genera iſtius. v. g. quòd genus eius, quod eſt diapaſon, eſt proportio binarij ad vnum, & vniuerſaliter numerus, & partes concluſæ in toto.

28 Et cã dr̃ multis modis. dr̃. n. cauſa materialis, vt cuprum idoli, & argentũ anuli. & dixit & eſt in ea, vt faciat drĩam inter materiã, & priuationẽ. Et dr̃ alio modo ſm formã, vt figura, & imago in cupro. & hæc eſt cauſa, quam dat ratio ſignificans qditatem rei, ſ. definitio. & dixit hoc, quia definitiones cõponunť ex forma vl̃i, quæ eſt genus, & ppria, quæ eſt drĩa. D. d. & genera iſtius. i. & iſta forma cõis, quæ ponit̃ in definitione, ita ſe habet ad ppriam differentiã, ſicut cõe ad propriũ v. g. qm̃ forma cõis, quæ eſt quaſi genus propinquum ad diapaſon, eſt pportio duorũ ad vnũ. & genus concludens, & proprium ei ęquiuocat̃ in Arabico: & vnũ, eſt numerus proprius, & vltimum eſt forma.

Definitiones cõponũť ex fora vl̃i, quę eſt genus, & ppria, quæ ẽ drĩa. Idem. 7 meta. 43.

Amplius vnde principiũ mutationis primum, aut quietis: vt conſultor cauſa, & pater filij, & omnino faciens facti, & mutans mutati. Præterea, vt finis. hic autem eſt id, cuius gratia, vt ambulandi ſanitas. propter quid enim ambulat? dicimus, vt ſanus ſit: &, ita locuti, opinamur aſſignaſſe cauſam. & quæcunq;, iam mouente alio, intermedia fiũt ipſius finis: vt ſanitatis macies, aut purgatio, aut medicamenta, aut organa. omnia nanq; hæc finis gratia ſunt: differũt tñ abinuicẽ, qa alia qdem ſunt opera, alia vero organa.

Et dicit̃ etiam illud, ex quo eſt principiũ primũ trãſmutationis, & quietis. v. g. qm̃ cõſulens alicui eſt cã, ſilr̃ pr̃ filij, & vniuerſalr̃ agens acti, & tranſmutans trãſmutati. Et dr̃ ẽt ſm finẽ intẽtũ. & hoc eſt illud, ppter quid: v. g. ſanitas apud ambulationẽ. cũ enim dr̃ q̃re ambulat Sortes? dicemus propter hoc, q ſuũ corpus ſanet̃: & hoc dicto reddimus cãm. & ſilr̃ illa, quæ ſunt apud motũ alterius inter illud, & finẽ intẽtũ. v. g. ſanitas ex dimi nutione, & purgatione, & potatione medicinæ, & inſtrumentis. qm̃ omnia iſta intẽdunť propter finem: ſed differunt, qm̃ quædam ſunt actiones, & quædam inſtrumenta.

Cum induxit cauſam materialem, & formalem, induxit etiam cauſam agentem, & finalẽ, & dixit Et dr̃ etiam de fine intento. i. & dr̃ cauſa etiam de cauſa finali: vt ſanitas, quę eſt cauſa exercitij. & ſignum eius eſt, qm̃, cum aliquis interrogat nos, q̃re ambulat Sortes? dicimus reſpondendo, propter hoc q ſit ſanus. D. d. & ſimiliter illa, & c. i. & ſimiliter omnia, quorum vnumquodq; eſt vltimum motus eius, quod eſt ante ipſum, ex illis multis, quæ ſunt inter primũ agens, et vltimum finẽ, ſ. qm̃ vnũquodq; eorũ eſt finis eius, quod eſt ante, & oĩa ſunt pp vltimum finem. v. g. ambulatio, quæ eſt pp extenuationem, & extenuatio pp ſanitatem. & ſimiliter potio medicinæ, & phlebotomia eſt propter extenuationem humoris vincentis in corpore, & hoc eſt ppter ſanitatẽ. D. d. qm̃ omnia iſta intendunť propter finẽ. i. qm̃ oẽ, quod eſt ante finem, eſt propter finẽ v. g. qm̃ iſta, quæ diximus, intenduntur propter ſanitatem: ſed differunt, qm̃ quædã ſunt actiones, vt ambulatio, & quædam inſtrumẽta, vt phlebotomia. 29

Oẽ, quod eſt ante finẽ, eſt ppter finẽ.

Cauſæ igitur ferè tot modis dicuntur. Accidit aũt, cum multipliciter dicanť cauſæ, & multas eiuſdem cauſas eſſe, non ſm accidẽs: vt ſtatuæ, & ars ſtatuaria, & æs, non ſm alterum quid, ſed quatenus eſt ſtatua: ſed nõ eodem modo: ſed hoc qdem vt materia, illud aũt vt vnde eſt motus. Sunt aũt quædam & adinuicem cauſæ: vt laborare cauſa eſt bonę habitudinis, et hæc laborãdi: ſed non eodem modo: ſed hoc qdẽ vt finis, illud aũt vt principium motus. Amplius aũt eadem cauſa cõtrariorum eſt. quod enim pſens cauſa huius eſt, hoc et abſens facimus aliquando cauſam contrarij. vt abſentiam gubernatoris nauis ſubuerſiõis, cuius erat pſentia cauſa ſalutis.

Cãæ ſũt ſibi inuicẽ cauſę.

Eadẽ cã contrariorũ eſt.

Iſti igiť ſunt modi, ſm quos ferè dicuntur cauſæ. Et accidit, ſi cauſæ ſint multis modis, vt plures cauſæ ſint vnius rei, et non per accidens. v. g. quoniam cauſa idoli hominis eſt ars ſtatuandi, et cauſa eius eſt cuprum, et hoc nõ eſt alio modo, ſed ſm quòd eſt ſtatua: ſed non eodẽ modo ſunt cauſæ: ſed hoc ſm materiam, hoc autẽ ſm q eſt principium motus.

Et

Et sunt aliqua, quę sunt causę sui adinuicem. v.g. quoniam labor est causa bonæ cōsistentiæ corporis, & bona consistentia est causa laboris: sed non eodem modo: bona. n. existentia corporis est causa ſm finem, labor autem ſm q̃ est principium motus. Et etiam idē est causa duorum contrariorum. absentia. n. eius, cuius præsentia est causa alicuius rei, est causa sui contrarij. v.g. quoniam absentia gubernatoris est causa submersionis nauis, eius præsentia erat causa salutis.

30 Cum numerauit modos quatuor causarum, incœpit dicere dispositiones earum, et quomodo se habent ad causata, et ad seinuicem, & dixit q̃ accidit q̃ plures istarum causarum q̃ vna sunt causæ vnius rei, v.g. qm̃ causa statuæ est cuprum, & agens: sed duobus modis diuersis: cuprum. n. ſm materiam, artifex vero, vł ars ſm agēs, et siłr figura statuæ est causa ſm formam, & illud, propter quod fuit facta est causa ſm finē. Et contingit etiam q̃ eadem causa est causa duorũ cōtrariorum, sed duabus dispositionibus diuersis. v. g. qm̃ gubernator est causa saluationis nauis, & submersionis: saluationis qdē ipso præsente: submersionis aũt ipso absente. Causæ etiam habent se adinuicem, ita q̃ vtraq; duarum causarum in specie diuersarum est causa reliquæ, sed duobus modis diuersis. v. g. qm̃ labor est causa sanitatis ſm agens, sanitas autem est causa laboris ſm finem. & siłr materia est causa formæ, ſm q̃ forma non potest inueniri nisi per illam, forma autem est causa materiæ, ſm q̃ materia nō potest esse in actu & demonstrata, nisi per illam, & præcipue prima materia.[a] D. d. isti igitur sunt modi, &c. et dixit ferè, quia possibile est inuenire aliqua, quæ collocantur in numero istorum quatuor modorum, vt illa, quæ assimilanť istis, & inueniuntur in eis, et ideo dixit ferè. quia notat dubitationem, quousq; declaretur hoc per inductionem, cum fuerit declaratum ſm quot modos dicitur vnumquodq; eorum. & dixit. Alexan. q̃ dixit hoc ad excipiendum causas, quæ sunt per accidens.

Eadē est causa contrariorũ ſm dispōnes diuersas. Id. 5. met. cō. 2. & 2. cœ. 92.

Quomõ materia sit causa formæ, & forma materiæ. vide cō sisc. 1. phys. 70, & 1. 65. & 3. d aīa. 4 a Expõ primorum verborũ i tex.

Omnes autem nunc dictæ causæ in quatuor cadūt modos manifestissimos. Elemēta. n. syllabarum, & materia factibilium, & ignis, & huiusmodi corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis, vt id, ex quo, causæ sunt. Harum autem aliæ quidem sunt vt subiectum, vt partes, aliæ autem, vt quod quid erat eē, & totum, & compositio, & species. Semen autem, & medicus, & consultor, & omnino ipsum faciens omnia sunt vnde principium mutationis, aut status, aut motus. Alię autem vt finis, et bōum aliorũ. id. n. cuius gratia, optimum, & finis aliorum vult esse. differat autem nihil idem dicere bonum, vel apparens bonum.

Cārum quatuor gňa.

Vide contr. Zimaræ.

Idē supra tex. 25. & 2. me. t. 8. et 5. me. tex. 3.

Et istę causæ, quas diximus, omnes collocantur in quatuor modis, q̃ sunt valde manifesti. Literæ. n. dictionum, & materia artificiorum, et ignis, et similia corporum, et partes totius, et propositiones cōclusionis sunt causę ſm illud, ex quo ē generatio. Sed quędam sunt quasi subiectum, vt partes, et quædam quasi quiditas, s. vniuersum, creatio, et compositio, et forma. Sperma autem, et semē, et medicus, et sol, et vniuersaliter agens, omnia sunt illud, ex quo est principium trāsmutationis, et quietis. Et quędā sunt quasi finis intenta per alias res, et bonum. illud. n. propter quid debet esse nobilius cæterorũ, et causæ eorum. et non est differētia in hoc, quòd dicamus ipsum esse bonum, aut dicamus ipsum existimari bonum.

Cum numerauit genera causarum ſm exemplum, incœpit notificare quomodo vnaquęq; causarũ collocatur sub istis quatuor generibus, & dixit Et istæ causæ, &c. i. & omnis causa, aut est ſm materiam, aut ſm formam, aut ſm agens, aut ſm finē. D. d. Lr̄æ. n. et c. idest, omnia. n. ista sunt causæ ſm illud, ex quo fit generatum. syllabę. n. generãtur ex literis, & simił corpora partium consimilium composita generanť ex igne, & ex alijs elr̄tis. & hoc intendebat, cum dixit et ignis, & siłia corpora. i. & ignis, & alia elementa sunt materia corporum cōsimilium, quæ generatur ex eis. D. d. & partes totius, i. & partes sunt totius quasi materia. D. d. & propositiones conclusionis, i. & qm̃ conclusio generatur ex propositionibus, assimilantur igitur materiæ. Et omnia ista conueniunt in hoc q̃ sunt materia, & differunt in hoc, qm̃ quædam sunt materia ſm compositionem, vt lr̄ę syllabarum, & lapides domus, & quædam sunt ſm alterationem, vt panis sanguinis, & quędam ſm alterationem, & compositionē, vt acetum, & mel oximellis, & quatuor elementa omnium compositorũ. & hæc duo sunt fundamenta materiæ, i. compositio, & alteratio, & tertium, compositũ ex eis, partes autem, & totũ posuit alium modũ à compositione, vt reputo, ſm q̃ intendebat partes, quæ sunt in potentia, non quæ sunt in actu, aut ſm q̃ intendebat vniuersum congregatum tm̃. compositio. n. est congregatio propria partium: fit. n. ex qualitate, & ordine, & positione. propositiones autem assimilantur materiæ, quia sunt in potentia conclusio, & conclusio est eis quasi forma. D. d. sed quædam sunt quasi quiditas, i. sed istarum causarum quędam sunt quasi demōstrantes quiditatem rei, & istæ inueniuntur ſm numerum differentiarum, quibus differt illud, quod accipiť in quiditate, et sunt tria, vt forma vniuersi partium, et forma compositionis partiũ, & forma oximellis, mellis & aceti: & ideo dixit vniuersum, & compositio, & forma. Et intendit per formam, quę est ſm alterationem, & aut sine compositione, aut cum compositiōe, & intendit per vniuersum congregationem partium tm̃. & intendit per compositionem congregationē illarum trium dispositionum in partibus, s. figurę, ordinis, & positionis. Et, cum numerauit causas, quæ collocantur sub causa materiali, & formali, dixit Sperma autem, & semen, &c. i. sperma autem animaliũ, & semen vegetabilium, & medicus sanitatis, & vł agens acti, omnia collocantur sub causa, quæ est principium transmutationis, & suæ cessationis. Deinde induxit genus, quod est ſm finem, & dixit Et quædam ſm finem, i. & sunt quædam causæ, quæ sunt quasi finis intentus per operationes, & quasi bonum intentũ. Deinde induxit ratiocinationes super hoc, & dixit illud enim propter quid, &c. i. quoniam illud propter q̃d, quia est nobilius illis, quæ quęruntur propter illud, est bonum intentum per illas res. & ideo est causa omniũ illarũ. agens. n. & materia non sunt nisi propter finem: & similiter 31

Materia, ſm cōpōnē, ſm alteratione, ſm alterationem & compositionem.

Propōnes assimilanť materiæ, q̃a sũt ĩ potẽtia cōclo, & conclo est eis quasi forma. Idē infra 74.

Forma. Vniuersum. Cōpositio, & Forma.

& similiter formæ nõ sunt nisi propter vltimum finẽ. D.d.& ooo est dĩa, etc.i.non est dĩa inter hoc, ꝙ describemus istam causam, quod est booum intentum ꝑ illa, quæ sunt ante illam in rei veritate, aut illud, quod existimatur esse bonum, licet oon sit bonum in rei veritate. & dixit hoc, vt descriptio sit communis rebus voluntarijs, & naturalibus. quoniam vltimum intentum in rebus voluntarijs multotiens videtur bonum, & non est in rei veritate, intentum vero in rebus naturalibus est booum verum.

Vltimũ itentũ i reb⁹ volũtarijs multotiẽs vr̃ bonũ, & nõ est in rei veritate, intentum ꝟo i reb⁹ naturalibus est bonũ verũ. vide ꝑ hoc. 18. 12. meta.

Cã prior, posterior.

Causæ igitur tales, et tot sunt specie. Modi autem causarum numero quidẽ sunt multi, in capita vero contracti et hi pauciores. dicuntur. n. causæ multipliciter. et ipsarum, quæ similium specierum sunt, prior ac posterior alia, alia, vt sanitate medicus, et artifex, et ipso diapason duplum, et numerus, et semper quę continent ad singulares.

Istæ igitur sunt causæ, et tot sunt spẽs earum. Modi autem causarum sunt multi, sed cum adunantur fiunt pauciores. causæ. n. ẽt dicuntur multipl'r. dicitur. n. in causis, quæ sunt eiusdem speciei, ꝙ vna causa est prior, aut posterior alia. v.g. qm̃ causa sanitatis est medicus, & causa eius est ars, & causa eius, quod est diapason, est duplum, & causa eius ęst numerus, & similiter semper in respectu comparatio continentis ad particularia.

32 Intendit per modos causas, quæ diuiduntur per accidentia. Et, cum notificauit ꝙ modi causarum concluduntur ſm genera eoꝝ, incœpit numerare eos, & dixit dicitur. n. io causis, &c. i. causæ enim, quę sunt eiusdem speciei quatuot specierum dñr causæ ſm prius, et posterius. v.g. in causis agẽtibus, medicus, & ars: medicus. n. est posterior, ars autem est priot. Et sil'r in causis formalibus. v.g. qm̃ forma diapason est duplũ, & forma dupli est numerus, & forma numeri est quãtitas. & sil'r inuenitur semper proportio inter vl'e, & particulare. & hoc intendebat, cum dixit & sil'r semper, &c. i. & sil'r sempet inuenitur comparatio cõis ad proprium, s. qm̃ cõe est prius ſm formam, aut ſm genus ptoprio. & hoc accidit priori, & posteriori ĩ vnaquaq; specierum causaꝝ, s. ꝙ prius est quasi cõe ad posterius. Et prius, & posterius in materijs manifesta sunt. et sil'r in finibus. extenuatio enim est finis exercitij, & finis extenuatioois est sanitas.

Cã ꝑ se, per accidens.

Vide contr. Zim.

Amplius autem vt accidens, & horum genera: vt statuæ aliter Polycletus, & aliter statuarius: quoniam accidit statuario Polycletum esse. & continentes etiam accidens: vt si homo causa sit statuæ, aut omnino animal. sunt autem accidentium alia alijs remotius, & propinquius: vt si albus, & musicus causa dicantur statuæ.

Et etiam ſm accidens, & genera istorum. v.g. qm̃ cã statuæ est Polycletus quodãmõ, et alio modo faciens statuas: accidit. n. artifici statuarum ꝙ fuit Polycletus. & continentia sunt per illud, quod est accidens. ver. g. quoniam homo est causa statuæ, & vl'r animal. & accidentia quædam sunt remotiora, quædam propinquiora. v. g. quoniã albus, & musicus sunt causa statuæ.

Cum declarauit ꝙ in oĩbus spẽbus causarum inueniunt duo modi, s. prius & posterius, icœpit etiam declarare alios duos modos causarũ, s. per se, & per accidens, & dixit Et etiam ſm accidens, i. & istæ causę diuiduntur ſm accidens: & genera istarum collocant in hoc modo. v.g. cum dicitur ꝙ Polycletus fecit statuã, & ꝙ artifex statuaꝝ fecit statuã. hoc. n. ẽ ꝑ se, illud aũt ꝑ accñs. accidit. n. artifici statuaꝝ ꝙ fuit Polycletus, quoniam non fecit statuam secundum quòd est Polycletus, sed secundum hoc ꝙ habet de arte statuarum. D.d. & continentia, &c. i. & illa, quæ continent causas, & sunt genera causarum, sunt causæ per accidens. v.g. qm̃ homo est causa statuæ per accidens, et vl'r animal: homo aũt est causa statuæ per accidens, quia accidit artifici, qui est causa per se, ꝙ fuit hõ, aut aĩal. Et, cum narrauit ꝙ in illo, quod est per accidẽs, inuenitur propinquum, & remotum, dedit exemplũ, & dixit. v. g. dicere ꝙ albus, & musicus sunt causa statuæ. albus enim est remotiot, q̃ musicus: licet vterq; sit causa per accidens: quia album est communi⁹ homine: ergo est remotius quàm musicum. 33

Cã i potẽtia, in actu.

Præter omnes autem, & proprie dictas, & secundum accidens, aliæ quidem vt potentes dicuntur, alię vero vt operantes: veluti ædificandæ domus ædificator, aut ædificans ædificator.

Et omnes causæ, quæ dicuntur cõuenienter, & quæ dicuntur per accidens, quædã dicuntur causæ, quia possunt, & quædam dicuntur causæ, quia agunt. v.g. quoniam causa domus est ædificator, dum ædificat.

Et omnes causæ, quæ dñr per se, & quæ dñr per accidens, & propinquæ, aut remotæ dñr esse, aut actu, aut potentia. v.g. qm̃ ædificator est causa domus: sed, cum ædificat, est causa in actu, &, cum non ædificat, est causa in potentia. & hoc intẽdebat cum dixit. v.g. qm̃ causa domus est ędificatot, &c. i. qm̃ causa domus est ædificator: sed dum ædificat est ædificator in actu, & dum non ædificat est ædificatot in potentia. sed tacuit hoc, quia intelligitur per oppositum. 34

Perinde autem dicetur & in ijs, quorum causæ sunt ipsæ causæ, atque in ijs, quæ dicta sunt. vt huius statuæ, aut statuę, aut ẽt omnino imaginis, & æris huius, aut æris, aut omnino materiæ, & in accidentibus similiter.

Et, ſm ꝙ narrauimus, dicitur etiam in rebus, quarum causę sunt causę. v.g. causa statuæ istius hominis, aut causa statuę hominis, aut causa statuę vl'r, & etiã causa istius cupri, aut causa cupri, aut causa materię vniuersaliter, & similiter est de accidentibus.

Et sicut hoc dicitur in causis, sil'r dicitur ĩ causatis, s. ꝙ quædam propinqua sunt, & quædam remota, & quædam per se, & quædam per accñs. et hoc intendebat, cum dixit Et, ſm ꝙ narrauim⁹, dicitur etiam, &c. i. &, sicut ista inueniuntur in causis, inueniuntur ĩ eis, quorum sunt illæ causæ, s. in causatis. D. induxit exẽplum in propinquo, & remoto in causatis, & dixit. v. g. causa statuæ, &c. i. quoniam faciens statuam istius 35

hois

hominis, & faciens statuam dicitur faciens statuam hominis, & dicitur faciens statuam vniuersaliter. statua igitur hominis huius est causatum propinquum, statua vero simpliciter est causatum remotum. Et similiter, cum dicitur quòd hoc est causa cupri, aut causa materiæ. cuprum enim est causatum propinqoum, materia autem est causatum remotum. D.d. & silr de accidentibus, i. quoniam in causatis accidētibus inuenitur propinquum, & remotum: sed sicut inuenitur in eis per se. & hoc capitulum inuenitur in libro Alex. manifestius q̃ hic sit. & eodem modo dicitur I rebus, quarum causæ sunt causæ, etiã sicut ista narrata. v. g. huius statuæ dicitur in reb⁹ pluribus q̃ dicitur statuæ vlr, & huius cupri magis q̃ cupri, & vlr materiæ, & in accidentibus eciam eodem modo.

Amplius aũt cõnexæ & hæ, & illę dicenť: vt nõ Polycletus, neq; statuarius, sed Polycletus statuarius. Attamen oẽs hæ sunt multitudine q̃dem Sex: dictæ aũt dupliciter. aut .n. vt singl̃are, aut vt genus, aut vt quod s̃m accñs, aut vt accñtis genus, aut vt connexæ hæ, aut vt simpl̃r dictæ: oẽs autem, aut actu existentes, aut secundum potentiam.

Et dicunť etiam cõpositè isti cũ illis, v. g. nõ dicere Polycletum, neq; dicere artificem statuarũ, sed Polycletũ artificẽ statuarũ. Sed omniũ istorũ numerus est Sex: modi vero, s̃m quos dñr, sũt Duo. sunt.n. aut quasi pars, aut quasi genus, aut quasi accñs, aut quasi genus accñtis, aut diciť cõposite, aut sigillatim, & omnia dicentur, aut actu, aut potentia.

36 Inducit hic tertium modum causarum, & est, quoniam quidam istorũ modorum dicuntur sigillatim, & quidam compositè. & hoc intẽdebat, cum dixit Et dicuntur etiam, &c. D. induxit exemplum compositi ex eo, quod est per se, & ex eo, quod est per accidẽs, et dixit. v. g. non dicitur, &c. i. v. g. compositum ex eo, quod est per se, & ex eo, quod est per accidens: non ita q̃ dicatur q̃ homo est factor statuarum, sed q̃ Polycletus artifex statuarum fecit statuam. Et, cum numerauit secundũ exemplum modos causarũ, fecit summam de numero eorum, & dixit Sed oĩum istorũ, &c. i. sed ista, quæ numerauimus s̃m dr̃ias, q̃bus diuiduntur, sunt sex, s. s̃m propinquitatem, & remotionem: & per se, & p̃ accidens: & compositionem, & diuisionẽ. s̃m dr̃ias, in quibus conueniũt, et sunt duæ, s. potentia, & actu: qm̃ vnusquisq; eorum sex est potẽtia, & actu. erunt igitur oẽs modi causarum duodecim. D. d. aut sunt quasi pars, aut quasi genus, & intendit p̃ partem quasi causam proqinquam, & per genus quasi remotam: propinquum. n. est quasi pars, i. propria, remotũ autem est quasi genus: & maxime causæ, quę sunt s̃m formam, & s̃m materiam. D. d. aut quasi accidẽs, aut quasi genus accidentis. i. aut quasi causa, quæ est per accidens propinquum, aut quasi causa, quę est per accidens remotum: & hoc vocauit genus accidentis.

Differunt aũt tm̃, q̃ actu q̃dem existẽtes, et singulares, et ea, quorum sũt causę, simul, sunt, & nõ sunt. vt hic medens cũ hoc, qui sanať, & hic ędificator cum hoc, quod ędificať. quæ aũt sunt s̃m potentiam, non semp̃: corrumpiť. n. non simul domus, & ędificator.

Et differentia inter hęc duo est, quoniam causę, quę agunt particularia, sunt, et nõ sunt cum eis illa, quorum sunt causę. v. g. quoniã iste medicus, cum hoc curato, & iste ędificator cum hoc ędificato. In potẽtia vero nõ semper sunt ita: corruptio enim domus non est cum corruptione ędificatoris.

Vult dare dr̃iam inter causas, quę sunt in potentia, & quæ sunt in actu, & dixit Et dr̃ia inter hęc duo, etc. & dr̃ia inter causas, quæ sunt actu, & quæ sunt potentia, est, qm̃ quæ sũt actu, inueniuntur cum illis, quorũ sunt causæ, & deficiunt cum illis. v. g. qm̃ iste medicus nõ est curator in actu, nisi cum hoc curato in actu. causæ autem in potentia sunt, licet causata non sint: nõ. n. corrumpitur domus insimul cum ędificatore. Et hoc capitulum inuenitur in libro Alexan. manifestius sic. & differunt in hoc, quoniam causæ, quæ agunt particularia, sunt, aut non sunt insimul cum illis, quorum sunt causę. v. g. quoniam iste curator cum hoc curato, & iste ædificator cum hoc ædificato. in potentia autẽ nõ semp̃: non. n. corrũpiť domus, & ædificator simul. 37

Cã in actu sit ẽ cũ effectu. Idẽ. e. meta. t. cõ. 5.

Oportet autem semper causam vniuscuiusq; summã quęrere, vt & in alijs. vt homo ędificat, qm̃ ędificator est: ędificator autem est s̃m ędificandi artem. hec igiť prior causa est: & sic in omnibus. Amplius aliæ quidem genera sunt generum, alię autem singularia singularium: vt statuarius q̃dem statuę, hic autem huiusce. Et potentię q̃dem possibilium, actu autem exñtes ad actu exñtia.

Vlia eẽ sũt vles, et singularia singulares.

Et oportet quęrere in vnaquaq; rerũ causam eius, quę est extremum vltimum, sicut quęritur in alijs rebus. v. g. qm̃ homo ędificat, quia est ędificator: & est ędificator, quia habet artem ędificandi. hęc igitur causa est prior: & silr de eis omnibus. Et etiam genera sunt causę generum, & particularia causę particularium. v. g. qm̃ artifex ẽ causa statuę, & iste artifex est causa huius artificiati. Et potentię sunt causę potentiarum, & quę agunt sunt in respectu actorum.

Cum notificauit numerum modorum causarũ, incœpit narrare qui istorum modorum sunt quærendi principaliter, & dixit Et oportet quærere, &c. i. oportet intendere, principaliter de causis causam vltimam in quæstione, non vltimam in esse: & illa est causa propinqua: vltima. n. in esse est causa remota. v. g. qm̃ aliquis interrogat, quare ædificat aliquis homo? & dicetur, quia est ædificator: &, cũ dicitur, & quare est ædificator? dicetur quia habet artem ædificandi: & hic cessat quæstio. D. d. & silr de alijs, i. de sp̃ebus causarũ, s. qm̃ oportet quærere semper causam priorem. Cum dedit istud præceptum, notificauit etiam aliam dispõnem de causis: & est, qm̃ aliæ sunt vl̃es, aliæ particulares: quemadmodum causatorum alia vl̃ra, alia particularia: & q̃ opinandũ est q̃ particulare est causa particularis, & vl̃e causa vl̃is. Et dixit hoc, præseruãdo se à Platonica opinione, s. q̃ vl̃ia sunt causæ particularium. v. g. qm̃ artifex simplex est causa statuæ simpl̃r, & iste artifex demonstratus est causa istius statuę demonstratę. D. induxit aliam dispõnem de causis, et dixit 38

Idẽ. e. meta. t. c. 5.

xit Et potentiæ sunt causæ potentiarum, i. & causæ, quæ sunt in potentia, sunt causæ eorum, quę sunt in potentia, & quæ sunt in actu sunt causæ eorum, quæ sunt in actu. & hoc intendebat, cum dixit & quæ agunt in respectu actorum, i. & causæ, quæ sunt in actu, dicuntur in respectu actorum, quæ sunt in actu.

Caput Secundum, in quo de Casu, & Fortuna tractatur.

QVot igitur causæ, & quomodo causæ sunt, sint nobis determinata sufficiẽter. Dicitur autem & Fortuna, & Casus de numero causarum esse: & multa & esse, & fieri propter fortunã, & casum. Quo igitur modo in his causis est fortuna, & casus, & vtrum idem sint fortuna, & casus, aut diuersum, & omnino quid sit fortuna, & casus, consyderandum est.

Iam igitur determinauimus causas quot sunt, & fm quot modos sunt sufficienter. Et in numero causarũ est Casus, et Ex se. dicitur enim in pluribus fieri, & esse casu, & ex se. Oportet igitur consyderare fm quot modos collocantur casus, & ex se in istis causis, & vtrum casus, et ex se sint idem, aut diuersa, et vniuersal'r qd sit ex se, et quid casus.

39 Intendit per quot sunt numerũ spẽrum. D. d. Et in numero causarũ, &c. i. & quia apparet de Casu, et de illo, quod dicitur fieri Ex se, q̄ collocanť in numero causarum, oportet nos perscrutari de eis consyderãdo fm quot modos possunt collocari in causis, & vtrum sint idem fm definitionem, aut diuersa. & hoc sciemus, si sciuerimus substantiã vtriusq;: perscrutatio. n. de substantia vtriusq; perscrutationem continet in se de eis, vtrum sint diuersa, aut idem. & ideo dixit & vł quid sit ex se, & quid sit casus. Et, quia ista praescrutatio non potest fieri nisi concedendo casum, & ex se esse, q̄ plures Antiqui negabãt, incœpit prius dicere opiniones eorum, & contradicere eis: quemadmodum multi etiam Antiqui attribuebant omnia casui, & ei, quod est ex se. Et hoc capitulũ sic debet legi. quia & in numero causarum est casus vsq; ad finem capituli.

Multi Antiq attribuebant omnia casui.

Quidam. n. et si sint, an non, dubitant. nihil. n. fieri à fortuna dicunt, sed omnium esse aliquam causam determinatam, quęcũq; dicimus à casu fieri, aut à fortuna. vt veniendi à fortuna in forum, et reperiendi quem volebat quidem, non autem putabat, causa est velle, cum venerit, emere. similiter autem et in alijs, quę à fortuna dicũtur, semp aliquam esse accipere causam, sed non fortunam.

Quidam. n. dubitauerunt in eis vtrũ sint, aut non. et dixerunt q̄ nihil fit casu, sed omne, quod dicitur fieri ex se, aut casu, habet aliquã causam terminatam. v. g. qm̃ iuit causa emendi aliquid ad forum, ita q̄ inueniat aliquem hominem, quem diligebat inuenire, sed non cogitabat ipsum inuenire illic, est ipsum velle ire ad forũ dicunt, et similiter omnia, quę dicuntur fieri casu, habent causam existentem, quę non est casus.

40 Et pscrutatio de casu, & de eo, quod est ex se, est necessaria. quidam. n. negabant ea esse, et dicebant q̄ nõ sunt nisi nõĩa tm̃. habet. n. vnumquodq; eorum, quæ dñr fieri casu, aut ex se, cãm notam, cui possit attribui. v. g. qui uadit ad forum, & inuenit illic hoĩem, quẽ diligebat inuenire, sed non iuit, vt inueniret ipsum, causa inueniendi eum non est nisi exitus à foro, aut voluntas eundi altãs. et silr est de omnibus alijs, quę dñr fieri casu, s. quia habent causam terminatam. Et sermo eius sic debet legi. v. g. qm̃ causa eundi aliquem ad forum, ita q̄ inueniat aliquem hoĩem, quẽ diligebat, sed non cogitabat ipsum inuenire illic, i. quia non cogitabat inuenire ipsum illic est propter ipsum velle ire ad forum. Et iste syllogismus componitur sic. Si casus est, causa est: sed non est causa, quia non est terminatus, & causæ sunt terminatæ: ergo casus non est.

Qm̃, si aliquid esset fortuna, inconueniẽs vtiq; per q̄ vere videbitur, et dubitabit vtiq; aliqs propter qd nullus Antiquorum sapiẽtum causas de gñatione, et corruptione dicens, de fortuna quicq̄ determinauit, sed (vt videť) nihil opinabantur illi esse à fortuna.

Et dicunt et etiam, si casus haberet rationem, esset inopinabile, & locus ambiguus, quomodo Philosophi Antiqui, loquẽtes de causis generatiõis. & corruptionis, nihil dixerunt de casu. vł igitur q̄ illi non tacuerũt, nisi quia non opinabantur aliquid fieri casu.

41 Inducit testimonium sup hoc q̄ casus nihil est. qm̃, si esset, aliqs Antiquorũ locutus fuisset de natura illius: sed nullus eorũ fuit locutus de eo: ergo nõ est. Et cum, induxit has duas rõnes destruẽtes casum eẽ, & ex se, incœpit contradicere, & primo primæ rationi.

Sed et hoc mirabile. multa. n. et fiunt, et sunt à fortuna, et casu, quę non ignorãtes q̄ licet referre ad aliquam causam unũquodq; eorũ, q̄ fiũt, ut Antiquus fmo dixit, destruẽs fortunam, horum tñ alia quidem esse dicunt oẽs à fortuna, alia uero non à fortuna.

Sed hoc est mirabile, s. q̄ plura fiunt casu, & ex se. & licet non ignoremus quomodo reducitur vnumquodq; istorum ad aliq̄ causam gñationis, vt Antiqui dixerunt negantes casum, tñ oẽs dicimus q̄ rerum quędam fiunt casu, & quædam non fiunt casu.

42 Dicit mirabile est quòd oẽs homines conueniunt quòd hic sunt aliqua, quæ fiunt casu, cũ hoc, quòd nullus ignorat ea reduci ad causas generationis. nos enim, & illi conuenimus in hac diuisione entium, scilicet qm̃ quædam fiunt casu, quædam non fiunt casu.

Quocirca & quodammodo erat facienda ipsis mentio. At vero neq; illorum quidem aliquid opinabantur esse fortunam, vt amicitiam, aut litem, aut ignem, aut intellectum, aut aliquid aliud taliũ. Inconueniens est igitur, siue non putauerunt esse, siue putantes reliquerunt,

Empedocles.

reliquerunt, præsertim aliquando vtentes: vt Empedocles non semper aerem segregari superius dicit, sed vt accidit. dicit enim in mundi fabrica. Sæpe alias aliter, sed tunc sic forte cucurrit. & partes animalium à fortuna fieri plurimas ait.

Oportet igitur omnino quod illi dixissent aliquid de eo. Et non viderunt etiam quod casus sit aliquid illarum rerum, s. amicitiæ, aut litis, aut intelligentiæ, aut ignis, aut aliorum similium. Et malum est, si non opinabantur ipsum esse aliquid existens, & malum est etiam, si opinabantur ipsum esse, & nihil dixerunt de eo, licet fortasse vtantur illis in verbis suis, vt fecit Empedocles, cum dixit quod aer non semper excutitur ad superius, sed quomodocunque sit. dicit. n. cum loquitur de factura mundi, hæc verba sic. Accidit casu, vt creuit in illo tempore, & fortè est alio modo. & dicit in membris animalium plura accidunt casu.

43 Cum declarauit quod illud, quod Antiqui induxerunt in negando casum ipsum esse vnum super hoc, quod sit casus, incœpit dicere etiam quod ratio, quam induxerunt de hoc quod Antiqui nihil locuti fuerunt de casu, non est ratiocinatio, neque demonstratiua, neque probabilis, sed solummodo accusatio Antiquorum, quia debebant loqui de illo, & dicere aut quod nihil aliud est à causis notis, aut quod est aliquid aliud ab eis. Et hoc intendebat, cum dixit Oportet igitur omnino, &c. i. & hoc, quod Antiqui dimiserunt loqui de illo, non est ratiocinatio super hoc, quod non sit, sed est accusatio eorum, qui debebant dicere aliquid de eo. D. d. & non viderunt etiam, &c. i. cum hoc, quod apparet, quod apud eos non est vna illarum causarum, quas dicunt, vt amicitiæ & litis apud Empedoclem, & intelligentiæ apud Anaxagoram, aut ignis, aut aliorum corporum apud eos, qui non concedunt nisi causas materiales tantum. & hoc intendebat cum dixit, s. amicitiæ, &c. D. d. & malum est, &c. i. & malum est eos non opinatos fuisse ipsum esse aliquid existens, sed est vna illarum causarum, & non notificare hoc: sicut etiam est malum opinari ipsum esse aliquid aliud ab eis, & nihil dicere de eo omnino. D. d. quod apparet ex Empedocle, & aliis quod apud eos est aliquod additum illis causis. & ratiocinatur super hoc ex eo, quod Empedocles attribuit aliqua casui. dicit. n. quod congregatio mundi, & eius segregatio fuit ex amicitia, & lite: sed hoc, quod congregatio fit in aliquo tempore proprie, & segregatio in alio dicit esse casu. et similiter attribuit motum aeris superius in quibusdam temporibus, et non in quibusdam casui. & dicit etiam quod causa congregationis, ex qua fit caput proprie, et congregationis, ex qua fit manus, est casus. & coactus est ad hoc, quoniam, cum posuit causam congregationis amicitiam simpliciter, non potuit dare causam, propter quam accidit aliqua congregatio, & non alia: & ideo attribuit hoc casui. apparet igitur ex Empedo. ipsum ponere casum esse aliud à suis principiis: ergo oportet ipsum dicere quid sit casus.

Congregatio mundi secundum Empedo. ex amicitia, & segregatio ex lite. Idem 8. phy. c. 8.

Sunt autem quidam, qui & cœli huius, & mundanorum omnium causam esse ponunt Casum. à casu. n. fieri dicunt reuolutionem, et motum, qui discreuit, et constituit in hunc ordinem vniuersum.

Et quidam alii posuerunt causam istius cœli, & omnium mundanorum Ex se. dixerunt enim quod ex se fuit ex circulo motus, qui distinxit, & constituit totum secundum hunc ordinem.

Vult destruere sermonem dicentium quod Casus est causa vltima omnium, & incœpit inducere inopinabile contingens istis, & est hoc, quod ponunt causas cœli, & omnium entium casum, & ex se, & dixit Et quidam alii, &c. D. induxit illud, ex quo contingit hoc, & dixit dicunt. n. etc. i. quoniam, cum posuerunt quod ex se, & casu fuit reuolutio corporis cœlestis, & motus, qui largitur aliis entibus ordinem contingit eis, vt omnes causæ inueniantur in eis ex casu. quod. n. inuenitur ex illo, quod inuenitur ex casu, inuenitur ex casu. 44

Et valde hoc ipsum admiratione dignum est, quod dicant ipsa quidem animalia, ac plantas à fortuna necesse, nec fieri, sed aut naturam, aut intellectum, aut quippiam tale aliud esse causam. non. n. quoduis ex semine vnoquoque fit, sed ex tali quidem olea, ex tali autem homo: cœlum autem, & diuiniora sensibilium à casu fieri: talem autem causam nullam esse, qualem animalium, & plantarum.

Consule primo de parti. animalium. cap. 1.

Non quoduis ex semine vnoquoque fit secundum 8. ph. c. 46. & 12. meta. c. 15.

Et hoc ipsum est mirabile, s. dicere in animalibus, & vegetabilibus ea non fieri, nec moueri casu, sed habent causam, aut naturam, aut intelligentiam, aut aliud simile. non. n. generatur quodlibet ex quolibet semine, aut ex spermate, sed ex hoc semine generatur oliua, & ex hoc spermate generatur homo. & dicunt de cœlo, & de corporibus, quæ sunt de genere aliorum corporum diuinorum, ea fieri ex se, et non habere causam omnino vt animalia, et vegetabilia.

45 Cum induxit primum inopinabile contingens eis, induxit aliud, & dixit Et hoc, quod dicunt, valde est mirabile, s. opinari quod animalia, & vegetabilia, & alia, quæ sunt viliora corporibus cœlestibus, non generantur, nec corrumpuntur casu, sed ex causis terminatis, aut natura, aut intelligentia, aut aliis causis, cum appareat quod non quodlibet generetur ex quolibet, & opinari cum hoc de corporibus cœlestibus, quæ sunt principia istorum, & quæ eis largiuntur ordinem, ea fieri ex se, & non habere causam omnino, quam animalia, & vegetabilia habent.

Vide conside 2. cœ. t. c. 50 Animalia, & vegetabilia sunt viliora corporibus cœlestibus. pro hoc vide. 2. cœ. co. 61. & te. co. 50.

Atqui, si sic se habeat hoc ipsum, dignum est consyderatione, & bene sese habet dici aliquid de hoc ipso. Nam præterquam quod et alioquin absurdum est quod dicitur, adhuc absurdius est dicere hæc, cum videant in cœlo nihil a casu factum, in iis autem, quæ non à fortuna, multa contingere à fortuna. attamen par erat contrarium fieri.

Et si hoc est ita, exigit per se considerationem, et rectum est loqui de illo aliquantulum. Iste. n. sermo, licet sit irrationabilis omni modo, tamen maximum inopinabile contingit etiam eis ex hoc loco, s. ex hoc, quod non inueniunt in cœlo aliquid, quod sit ex se, et inueniunt in eis, quorum generatio non est casu, plura, quæ accidunt casu. et necesse esset contrarium.

46 Quia iste sermo destruit primum principium esse, ideo induxit sermonem in forma significante quod necesse est perscrutari de hoc, & dixit [a] Et, si hoc est ita, etc. et notificat quod perscrutari de hoc magis est necessarium, quam perscrutari

a Consyderatio asserentium omnia fieri a casu, sit. opera scientiæ natu.

q perscrutari de natura casus. & dixit et rectum est loqui aliquantulum. quia ista consyderatio non est propria huic scientiæ, sicut dixit fingens q ens est vnum. Et, quia iste sermo est iopinabilis, dixit Iste. n. sermo, licet sit, &c. i. & rectum est loqui cum istis. qm̄, et si sermo eorum est irrationabilis, tn̄ maxima inopinabilia accidunt eis, s. qm̄ attribuunt oīa, quę apparent in cœlo, casui, & cū hoc q nunq̄ senserunt, neq; sentiene aliquid in eis fieri casu: & attribuunt quæ apparent ī omnibus, quæ sunt sub cœlo, ordini, & non casui, cū hoc q plura eorum sunt, quæ fiunt casu. et oportet ponentem casum esse principium ponere contrarium.

Sunt autem quidam, qbus Fortuna videt̄ qdem esse causa, immanifesta autē humano intellectui, tanq̄ diuinum quiddam existēs, & fœlicius. Quare consyderandū est & qd sit vtrūq;, & si idem, an aliud & casus, & fortuna, & qūo in determinatas cās incidunt.

Et alij existimauerunt q Casus est aliqua causa, sed est subtilior q̄ vt apprehendatur à mente hominis, quia est res diuina nobilis. Oportet igitur pscrutari de vtroq; qd sit, et vtrū casus, et ex se sint idē, aut diuersa, et qūo reducuntur ad causas, quas distinguimus.

47 Cum notificauit q quidam negant ipsum esse, & quidam nimium extollunt ipsum, ita q attribuūt cœlos ei, incœpit inducere tertiam sectam, & sunt illi, qui concedunt ipsum esse, & dicunt q nullus scit quiditatem eius, sed est res diuina. & tacuit istos, quia iste sermo est irrationabilis, s. vt sit hic causa ignorata naturaliter. & etiam cōtradictio eor; est demr̄ando eis qd sit casus, & sermo eius residuus manifestus est per se.

Ex hoc sumit q nihil est naturale ignotū. Idem 1. de gñatione. co. 19. et 3. de anima. c. 4.

Primum igitur, cum videamus alia quidē semper silr fieri, alia autem frequenter, manifestum est q neutri horum causa fortuna dicitur. id. n. quod à fortuna, neq; eius est, quod ex necessitate, et semp, neq; eius, quod est frequenter. sed qm̄ quædam fiunt & p̄ter hæc, & oēs hęc dicūt esse à fortuna, manifestum q aliqd est Fortuna, & Casus. talia. n. à fortuna, & quæ à fortuna talia esse scimus.

Dicamus igit̄ primo, q nos videmus res quasdam esse semp eodem modo, & quasdā in maiori parte. manifestum est igitur q casus non dicitur esse causa alicuius istorum duorum modorum, et q casus non est illud, quod est necessarium, & semp, nec illud, qd' ē in maiori parte: sed, qa sunt hic aliqua, quæ fiūt extra istos duos modos, & homines dicunt ista fieri casu, manifestū est q Casus ē aliquid, quod ē Ex se. scimus. n. q quicquid est tale fit casu, & quicquid fit casu est tale.

48 Primo perscrutatur de natura, quę inuenitur ex casu. qm̄, cum fuerit declaratum hic esse naturam propriam ei, declarabitur ipsum esse, & declarabitur post quæ causa est: causata. n. sunt notiora apud nos causis. Et incœpit diuidere res in aliqua, quæ sunt semper, & alia, quæ sunt in maiori parte, & posuit q neuter istorum duorum modorum fit casu. Et hoc, quod posuit, manifestum est per se. qm̄, cum posuerimus q non omnia sunt necessaria, sequitur vt quædā sint possibilia: & possibile diuiditur in illud, quod est possibile ī maiori parte, & in illud, quod non est possibile in maiori parte. et similiter etiam manifestum est q illa, quę fiūt in maiori parte, non dicuntur fieri casu. si igitur casus, & ex se sit aliquid, necesse est vt sit in rebus, quæ non sunt possibiles in maiori parte. Et positio istius sermonis est positio syll'i hypo. & cōponit̄ sic. Casus aut est in rebus nec̄ijs, aut pol'ibus in maiori parte, aut ī illis, q̄ fiunt in minori pte, sed non inuenit̄ in nec̄ijs, neq; in poslibus in maiori pte, ergo nec̄io inuenit̄ in eis, q̄ sunt in minori parte. Deinde iduxit testimonium hominum, & dixit & hoīes dicunt, &c. & rōcinatur super hoc etiam ex conuersione existente etiam inter ista. manifestum est. n. per se, q illud, quod non est necessarium, neq; possibile in maiori parte fit casu, & quod fit casu non est necessarium, ne q; possibile in maiori parte, sed ista, quæ non sunt necessaria, neq; possibilia in maiori parte, quædā sunt possibilia æqualiter, & quędam in minori parte, Quęrendum igitur, vtrum casus inueniatur in vtroq;. Sed, si existimauerimus q potētia istius sermonis est potentia syllogismi hypothetici diuisiui, necesse est s̄m Ari. vt casus sit in vtroq;. Sed Posteriores Peripatetici, vt narrauit Auicē. dicunt q casus inuenit̄ in eis, quæ sunt possibilia in minori parte, non in eis, quæ sunt æqualiter. & hæc est s̄nia Themistij. Auicēna aūt dicit q casus ē in vtroq;. & narrauit q illi ratiocinantur super hoc, dicētes q illa, quæ sunt & non sunt æqualiter, cum attribuuntur potentiæ actiuæ, sunt vt ambulatio, et quies. cum. n. aliquis ambulat, non dicimus q ambulatio eius fuerit casu, neque, si quieuerit, quòd quies eius fuerit casu. Auicenna autem contradixit huic sic. Non est impossibile inuenire vnum, quod dicatur esse necessarium in respectu alicuius, & casuale in respectu alterius: & silr erit possibile in maiori parte in respectu alicuius, & in minori parte in respectu alterius. Et quasi intēdit, q ambulatio, si attribuitur potentiæ motiuę in loco, erit casualis, quia non est in natura istius potentiæ mouere plusq̄ quiescere: &, si attribuitur ad appetitum, qui facit motum, non erit casualis. Sed, si hoc fuerit, non erit hoc contingens vt ī paucioribus naturaliter, neq; vt in pluribus, neq; necessarium, quod est inopinabile. Et manifestum est q, qn̄ dicimus q contingit mihi q comedi cum facietate, & hoc est casu, & dicitur sine casu, vt me comedere per appetitum. ergo contingens æquale impossibile est vt inueniatur ex eo altera duarum actionum, nisi ex altera causa coniuncta cum eo: qm̄ neutra actio est dignior vt sit reliqua. &, cū ita sit, actio nō inuenitur ex eo, quod est contingēs ęqualiter, nisi ex aliqua causa extrinseca coniuncta cum eo. Ista igitur causa, si fuerit vt in pluribus, tunc illa actio non dicetur fieri casu, s. si prouentus illius actionis ab eo fuerit in maiori parte, erit in pluribus, & si fuerit in minori parte, erit ī paucioribus. cum igitur actio prouenit ab aliquo contingente per se, & primo, necessario aut est in minori parte, aut in maiori. à contingente autem æqualiter nulla actio prouenit, s̄m quòd est contingens æqualiter, qm̄ natura eius est natura materię, non natura formæ. Actiones igitur, quæ nō sunt necessariæ, neq; contingentes vt in pluribus, necessario proueniunt in minore parte. & s̄m hoc casus non erit in contingenti æqualiter, neq; etiam Arist. dimisit vnum modum actionum, in quibus inuenit̄ casus.

Et debes scire q dr̄ia inter cōtingens vt ī pluribus, & necessarium non est q cōtingens vt in pluribus habet impedimentum vt in paucioribus, & nec̄ium non habet impedimentū, vt dicit Aui, s̄m, n, hoc sequitur,

Ist. 1. phy. c. 5.

Casus nō ē in necessarijs, neq; in his, quæ si vt in plib'. idem 2. Gen. t. c. 59.

Digressio

Op. Themistij, et rō opinionis.

Auicēna cōtra Themistium.

Auerrois contra Auicennam.

A cōtingēte æqualr nlla actio, pudr, s̄m q ē cōtīgēs ęqualr. Nota q et hoc soluitur rō Auicen.

vt

vt omnia sint naturaliter necessario: immo contingẽs vt in pluribus est illud, in cuius natura est possibilitas vt actio eius deficiat in minori parte: et ideo inuenitur illic impedimentum extrinsecum. necessarium vero, quia non habet hoc in sua natura, ideo non inuenitur impedimentum illi extrinsecum. si ergo non inuenitur impedimentum extrinsecum ei, quod est cootingens vt in pluribus, cootingeret tunc vt possibilitas in illo esset ociosa: &, si inuenitur ei, quod est necessariũ impedimentum, tunc esset impedimentum ociosum: & natura nihil agit ociose. Et, cum contingentia dr̃ de causa agente, & recipiente, perscrutandum est de istis perfecte. Dicamus igitur ꝙ prima materia est parata ad recipiendum duo contraria æqualiter, & ideo receptio vtriusq; contrariorum est ei naturalis. & silr̃ apparet de aĩa concupiscibili, s. ipsam esse pręparatam ad actiones contrarias ęqualiter. Illud igitur contingens non habet causas agentes contraria æqualiter in omni tempore, s. illud, quod est naturale, & si nõ, tunc natura ageret ociose. vnde necesse est vt illæ actiones attribuantur agenti, s. quod facit alterum contrariorum ita, ſm ꝙ in pluribus, non casu. &, si esset hic aliquid, quod agit, & noo agit æqualiter, tunc natura ageret ociose: potentia. n. ad esse, & oon esse esset æqualis in eo ꝑ se. Et, cũ dicimus ꝙ potẽtia ad esse in prima materia est æqualis poteotiæ ad non esse, intendimus quòd duo contraria inueniuntur in ea in temporibus ęqualibus oppositis, vt pluuiam esse, & non esse æqualiter, sed hic in hyeme, & hic in æstate. et causarum alternatio agentium hæc duo contingentia æqualiter est necesse in temporibus æqualibus, & actio earum in causatis est in maiori parte, & sunt corpa cœlestia, & ideo sunt cãæ eorũ, quæ sunt, & nõ sunt æqualr̃. Apparet igr̃ ex hoc, ꝙ contingens æqualr̃ oon inuenit̃ in potentijs agẽtibus ꝑ se, sed in potẽtijs passiuis, & in eis, quarum ꝑparatio ad receptiooem duorum contrarioꝝ est ęqualis, siue sit aĩa, aut noo aĩa. in potẽtijs aũt passiuis, q̃ dignius recipiunt alterum contrarioꝝ q̃ʒ reliquum, noo est contingentia æqualiter: & tamen contingens æqualiter inuenitur in passione, oon in actione. nõ. n. inueniuntur actiones, quę sunt ęqualiter. passiuum. n. non exit ad actum nisi à potentia actiua. & hęc est causa, quare Arist. dimisit in hoc capitulo contingens ęq̃liter. sermo autem dicens ꝙ omnia sunt necessaria oullus est, & in Metaphysica cõtradicitur.[a]

Prima materia ẽ parata ad recipiendum duo cõtraria æqualiter. Idẽ. 9. meta. 17. & 9. cœ. c. 35. & 1. de gñatione. 11.

Recapitulo

Sermo dicẽs ꝙ oĩa sint necessaria nullus est.

a In Cod. An. addita sũt hęc verba, & hoc ẽ cõtra ponẽtes ꝑdestinationẽ i oĩb⁹. sed forte est glosa.

Eorum autem, quæ fiunt, alia quidẽ propter aliquid fiunt, alia vero non. horum aũt, alia quidem ſm electionem, alia vero nõ ſm electionem. ambo autẽ sunt in ijs, quæ propter aliquid. Quare manifestum est ꝙ in ijs, quæ sunt præter necessarium, & quod frequenter, sunt quædam, circa quæ contingit esse id, quod est propter aliquid. Sunt autem propter aliquid, & quæcunq; ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunq; à natura.

Et postea illa, quæ sunt, quædam propter aliquid, & quædam non. quædam. n. sunt ꝑ cognitionem, vel voluntatem, & electionẽ, & quædam non. sed hæc duo collocantur in eis, quæ sunt propter aliqd. Declaratum est igitur ꝙ in eis, quæ sunt extra necessarium, & extra illud, quod est in maiori parte, sunt aliqua, in quibus possibile ẽ inuenire aliqd, quod est propter aliud. Et illa, quę sunt propter aliquid, sunt omnia, quæ facta sunt per cognitionẽ, & omnia, quæ sunt à natura.

Cum declarauit ꝙ casus, & ex se sunt in rebus, quæ sunt in minori parte, & illa, quæ sunt in minori parte, quædam sunt à rebus, quæ non sunt propter aliquid, vt actiones, quæ fiunt sine cognitione, vt casus capillorum à confricatione barbæ, hoc. n. fit in minori parte, & quædam fiunt in minori parte, sed à rebus, quæ sunt propter aliquem finem, sed sequitur ex eis aliud ab illo fine, vt inuentio debitoris in foro, hoc. n. est in minori parte, sed fit ex itinere ad forum, quod fuit ꝓpter aliquem finem. Et, cum hoc fecit, incœpit in hoc sermone declarare quod casus, & ex se sunt in rebus, q̃ sunt in minori parte, quæ fiuot à rebus, quæ sunt propter aliquam causam, sed errauerũt in illa causa, & fuit inuenta ab eis alia causa, & dixit Et postea, &c. i. postea illa, ex quibus sunt res, quæ sunt in minori parte, quædam sunt propter aliud, & sunt actiones, quę sunt à cognitione, & voluntate, & quædam sunt non propter aliud, et suot actiões ociosę. D. d. sed hęc duo, &c. i. sed casu, & ex se fiunt ex rebus, quæ sunt propter aliquid, ex quibus inuenitur aliud in minori parte. D. d. Declaratum est igitur, &c. i. &, cum sit declaratum de rebus, quæ fiunt in minori parte, ꝙ quædam fiunt ex rebus, quę sunt propter aliud, & quędam fiunt à reb⁹, quæ non sunt propter aliquem finem, manifestum est ꝙ in illis, quæ non sunt necessaria, neq; cõtingentia in maiori parte, inueniuntur aliqua, quæ sunt in minori parte, quæ fiunt à rebus, quæ sunt propter aliquã causam, i. propter aliquem finem. Et, cum declarauit ꝙ illa, quæ sunt in minori parte, sunt duobus modis, modo, s. qui fit ex aliquo, quod est propter aliquem finẽ, & modo, qui fit non per aliquem fioem, & ꝙ illa, quæ fiunt ꝓpter aliud, sunt res perfectæ à natura, & à cognitiooe, incœpit declarare ꝙ in primo modo est casus.

Cõtinuatio. 49

Expõ text⁹

Huiuscemodi igr̃, cũ ſm accñs fiunt, à fortuna dicimus esse. vt. n. & quod est, aliud q̃dem per seipsum est, aliud autẽ ſm accidens, sic & causam contingit esse. vt ipsius domus per se quidem causa est ædificatiuum, ſm accidens autem album, aut musicum. itaq; per se causa definita est, quæ vero ſm accidẽs indefinita. infinita. n. vni accident. sicut igitur dictum est, cũ in ijs, quę propter aliqd fiunt, hoc fiat, tunc dicitur à casu, & à fortuna.

Cãæ ꝑ se sũt finitæ, sꝫ cãę ꝑ accñs sunt infinitæ.

Quod igitur est tale, cum fuerit per accidens, dicemus ipsum fieri casu. & quemadmodum ens quoddam est per se, & quoddã per accidens, silr̃ potest esse causa. v. g. qm̃ causa essentialis domus est ædificator, accidentalis vero musicus. et causa essentialis est terminata, accidentalis vero non terminata: eidem. n. possunt accidere infinita. & est, sicut diximus, qm̃, quando in rebus, quæ sunt propter aliqd fuerit hoc, quod narrauimus, iam dicitur esse tunc ex se, & casu.

Et illa, quæ sunt talia ex rebus, quæ sunt propter aliquid, qñ ex eis fit aliud per accidens, dicitur ꝙ illud fit casu. Deinde dixit & quemadmodum ens quoddam est per se, &c. i. & quemadmodum ens quoddam est per se, & est substantia, & quoddam est accidens ei, & est accidẽs, silr̃ est de causa, s. quoniam causa, quædam 50

dicitur

dicitur causa per se, vt ædificator domus, & quædam per accidens, vt ædificator, cui accidit q fuit musicus, in eo q musicus. dicitur. n. q musicus est causa domus per accidens, i. quia inuenitur in causa, quæ est per se. Et dña inter illud, quod agit casu, & iter causam, quę est per accidens, vt dixerunt expositores, est, qm̄ causa, quæ est per accidens, vt Musica, aut Medicina, nõ operatur in domum oĩno, neq; agit i illam, sed dicitur causa per accidens, quia accidit causæ agenti, & dicit̃ * illud agens p accidens, quia ex eo fit aliquid per accidens, non illud propter quod est, & est illud, quod fit ex eo per se. D. d. causa autem per accidens, &c. causa, quæ est per accidens, non est terminata, cum possibile est vt accidant causæ, quæ est per se, infinita per accidens. Et prædixit hoc, vt notificet post q cã agẽs per accidens illud, quod fit ex ipsa, est etiam causa non terminata: qm̄ illa acta, facta per accidens possunt fieri à pluribus causis diuersis. inuenire. n. debitorem potest eẽ abire ad forum, & ire ad scholas, & à pluribus. D. d. & est sicut diximus, &c. et, cũ declarata sunt ista, & exposita, manifestum est q, cum à rebus agentib⁹, quæ sunt ꝑpter aliquam actionem, fuerit iste modus actionis, fit ex eis p accñs, & sunt causæ eius agentes p accñs, & dñr ẜm hunc modum fieri casu, et ex se.

* 2.1. casus.

Cã p accñs nõ ẽ terminata. Idẽ. 1. h⁹. cõ. 44. & 8. ph. 15. & 46

Ipsa autem adinuicem horum differentia posterius determinanda est. nunc vero hoc sit manifestum, q vtraq; sunt in ijs, quę propter aliquid sunt. vt causa recipiendi argentum venisset, reportaturus pecuniam, si sciuisset: venit autem non huius gratia, sed accidit venisse, & fecisse hoc reportãdi gratia: hoc autem neq; vt frequenter venientẽ ad locum, neq; ex necessitate. Est autẽ finis reportatio, non causarum, quæ in ipso, sed eligibilium, & ab intellectu, & dicit̃ tunc à fortuna quidem venisse. si autem proponens, & huius gratia, aut semper veniens, aut frequenter reportans, non à fortuna.

Differentia autem, quæ est inter hæc duo in se, determinanda est post. sed in hoc loco manifestum est q ambo collocantur in eo, quod est propter aliquid. v. g. qm̄ iste homo iret ad talem locum, vt acciperet à debitore suam pecuniam, si sciret hoc: sed nõ propter hoc iuit ad illum locũ, itio eius ad illum locũ propter hoc, quod accipiet suam pecuniam, fuit accidens ei: & hoc erit, quando itio eius ad illum locum non fuerit consueta ei, neq; necessaria. Et finis, i. accipere pecuniam nõ est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, sed ex causis, quæ sunt sine voluntate, & sine cognitione, & tunc dicitur q contingunt casu. si igitur fuerit per voluntatẽ, & itio illic fuerit propter hoc semper, aut in maiori parte, tunc accipere pecuniam non erit casu.

51 Differentia aũt inter hęc duo, &c. i. inter casum, & ex se. D. d. I hoc autem loco. i. quod declaratum est ex eis est, qm̄ collocantur in causis, quæ sunt propter aliquid, s. agẽtibus. hoc. n. ita se habet ad illa, sicut genus, & illud, quod habet se ad illã, sicut dña est, vt sint causæ agentes per accidens, D. induxit exemplũ, & dixit v. g. &c. i. & causæ agentes, quę sunt propter aliqd esse causas alicuius per accidens, & sunt illa, quę dicuntur casu, & sunt, sicut, si aliquis homo habet debitorẽ, & est in aliquo loco, quem nescit esse ibi: &, si sciret, tunc iret ad illum. accidit igitur illi homini tendere ad illum locum ad faciendum aliud, cuius cõsuetudo fuit vt fieret in illo loco. iste igitur homo, qñ tenderit ad illum locum, & inuenerit suum debitorem in illo, & acceperit pecuniam ab eo, dicetur q inuẽtio eius fuit casu: et manifestum est q, cum exiuit ad illum locum, nõ intẽdebat accipere pecuniam. exitus igitur eius ad illum locum fuit causa acceptionis pecunię per accidẽs, cum voluntas eius non intendebat accipere illam pecuniam. Et hoc intendebat, cum dixit non est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, i. in natura exitus ad illum locum, cum non sit consuetudo ad inueniendum debitorem illic: sed est causa per accidens, cum non cogitabat, neq; intendebat illud: & tunc dicitur q acceptio pecuniæ est per accidens. si autem itio eius ad illũ locum fuit ad hoc, vt inueniret suum debitorem in illo loco, quia debitor est assuetus ĩueniri illic, aut semper, aut in maiori parte, & inuenit illum, tunc itio erit causa acceptiõis pecuniæ per se, & nullus dicit q acceptio pecuniæ fuit per accidens. Et hoc intendebat, cum dixit si igitur fuerit per voluntatem, &c. i. si igitur itio eius ad illum locum fuit p voluntatẽ ad accipiendũ illic pecuniam à debitore, quia consuetudo est vt illic accipiatur pecunia ab eo semper, aut in maiori parte, & iuerit, & acceperit pecuniam ab eo, tunc non dicetur quòd acceptio pecuniæ fuit per accidens. & causa vtriusq; est vna, & est itio. causæ igit̃ agẽtes collocant̃ in casu, & ex aĩa, cũ fuerint causæ alicuius per accñs.

Manifestum itaq; q fortuna causa est ẜm accidens in ijs, quæ secundum electionem, eorum, quæ propter aliquid sunt. quapropter circa idem & intellectus, & fortuna est. electio. n. non sine intellectu est.

Quid sit fortuna.

Circa idẽ & itellẽs, & fortuna versantur.

Declaratum est igitur quòd casus est causa per accidens in rebus, quæ sunt voluntariæ, & ex eis, quę sunt ꝑpter aliquid. & ideo cognitio, & casus sunt in eodem. voluntas enim non est sine cognitione.

Hæc est definitio casus, ẜm q apparuit ex sermone prædicto. & dixit q est causa per accidens, vt distinguat inter illud, & causam essentialem. Et cum dixit in rebus, quæ sunt voluntariæ, intendit in rebus paucioribus, quæ sunt voluntariæ, & est dña, qua distinguit̃ subiectum casus ab eo, in quo non contingit casus. Et, cum dixit ex eis, quæ sunt propter aliquid, distinguit inter ipsum, et actiones ociosas. per has igitur tres differentias perficitur definitio casus, & contentus est ad dicendum illa, quæ sunt voluntariè, vt distinguat casum ab eo, quod fit ex se. & forte tacuit hoc, quia notum est quòd illud, quod fit ex natura, in hoc est, sicut illud, quod fit ex voluntate. Deinde d. & ideo cognitio, & casus sunt in eodem. idest &, quia casus est causa per accidens in rebus, quæ sunt à voluntate, & propter aliquid, ideo subiectum casus, & cognitionis est idem: quoniam subiectum casus, & voluntatis est idẽ. & voluntas non est extra cognitionem. & similiter intelligendum de natura, s. quòd subiectum casus, & rerum intentarum in eis est idem.

Volũtas nõ extra cognitionẽ. Idem. 12. meta. cõ. 39.

Indefinitas igitur causas necesse est esse, à quibus fiat quod est à fortuna. vnde videtur fortuna indefiniti esse, & immanifesta homini.

mini. Et est, vt nihil à fortuna videatur vtiq; fieri. omnia enim hæc recte dicuntur, quoniam rationabiliter. est enim vt fiat à fortuna, secundum accidens enim fit.

Et causæ, ex quibus est illud, quod est casu, necesse est vt sint non terminatæ, & ideo existimat q casus etiam est non terminatus, neq; manifestus homini. Et quodammodo rectum est existimari q nihil fit casu. qm oēs isti sermones, quia sunt recti, sunt necessarij in illo. est. n. hic modus latens eius, quod fit casu, & quoniam non fit, nisi per accidens.

53 Et causæ, quæ sunt casu, non sunt terminatæ, quia sunt causæ per accidens, & vt in paucioribus. Et intendebat per hoc notificare quòd cognitio non continet casum, & quòd nulla scientia speculatiua perscrutatur de illo, cum nullum ens intentum naturaliter proueniat ex eo, & entia, quæ sunt ab eo, non possunt habere causas terminatas. D.d. necesse est vt sint non terminatę. s. in se. i. extra mentem, cum non sint causæ vt in pluribus, sed in paucioribus eorum, quæ fiūt ex eis. D.d. & ideo existimatur, &c. i. quòd scientia eius est non terminata apud nos: quoniā ex eo, q in se est causa, s. non terminata, ideo scientia eius est non terminata. D.d. & rectum est quodammodo existimare, &c. i. propter latentiam suæ naturæ existimatur ipsum nō esse, & causa latentiæ eius est, quia est per accidens, & quod est per accidens est in minori parte, & quod est in minori parte existimatur non esse. & hoc intendebat, cum dixit est enim hic modus, &c.

Nulla scientia speculatiua perscrutatur de ente per accidens. Idem .6. met. te. c. 4.

Et est causa, vt accn̄s, fortuna, vt autē simplr nullius. vt domus ædificator quidē causa est, ſm accidens aūt tibicen. et vt veniens recerat argentū, non huius causa veniens, infinitæ sunt multitudine: etenim videre aliquē volens, & persequens, & visurus, & sugiēs.

Casus igitur est causa ſm q est accidēs, simpliciter autē non est causa alicuius omnino. v.g. quoniam causa domus est ædificator p se, per accidens vero musicus. & hominem ire ad aliquem locum, donec apprehendat pecuniā, absq; eo, q propter illam pecuniā iuit ad illum locum, habet causas infinitas. v.g. velle inuenire illic aliquem amicum, aut quærere sugientem, aut fugere quęrentem.

54 Dicit q casus est causa agens per accidens, & non simpliciter. causa enim essentialis est vna eius, cuius est causa, causæ autem per accidens sunt infinitæ. verbi gratia quoniam causa domus per se est ædificator, per accidens vero sunt infinitæ, verbi gratia musicus, & medicus. & similiter causæ casus sunt infinitæ. ire enim ad aliquem locum, vbi contingit inuenire debitorem, à quo apprehenditur pecunia, habet causas infinitas. vadit enim illuc propter causas diuersas, verbi gratia ad quærendum aliquem amicum, aut fugiendum aliquem inimicum. Et iste sermo est quasi ī prima figura. & vna propositio eius est, quòd illud, quod est casu habet causas infinitas: secunda autem, q causę infinitæ collocantur in causis, quæ sunt per accidens: & concluditur quòd casus est causa per accidens. exēplum igitur, quod induxit de domo, & ędificatore, induxit ad verificandum maiorem propositionem, & exemplum, quod induxit de debitore, induxit ad verificandum minorem.

Cā essentialis ē vna eius, cuius est cā, sed cāę per accidens sunt infinitæ.

Et dicere esse aliqd p̄ter rationem fortunā recte est. ratio. n. est aut eorum, quę semp sunt, aut eorū, quæ frequenter: fortuna autē est in ijs, quæ fiunt p̄ter hæc. quare, cū indefinitæ sint quæ sic sunt causæ, & fortuna indefinita est. Attamen etiā in qbusdā dubitabit vtiq; aliqs, nunquid quæuis sint fortunæ causæ, vt sanitatis, aut spiritus, aut æstus, sed non detonderi. sunt. n. aliæ alijs proximiores earum, quæ ſm accidens, causarum.

Cum igit causæ, quę sunt ſm hunc modū, sunt non terminatę, casus etiā est non terminatus. Sed hō dubitat in vnaquaq; earum, vtrū causæ casus sunt quæcūq; causæ sint ex eis, ex quibus fit aliquid casu. v.g. q causa sanitatis fuit aduentus venti, & solis, non euacuatio. causę. n. quę sunt p accidens, quędam sunt propinquiores quibusdam rebus.

Hoc, quod dicit, manifestū est per se. qm̄, cum causæ fuerint non terminatæ, causatum etiam erit non terminatum, sed, licet homo concedat q causæ casus sunt non terminatæ, dubitat in causis vniuscuiusq; eorum, quæ fiunt, quæ earum attribuitur casui, & quæ non, quoniam quia causæ casus sunt causæ per accidens, & causæ, quæ sunt per accidens, quædā sunt propinquæ, & quædam remotæ, remotæ autem magis sunt de capi. accidentis, q̄ propinquæ, & propinquę magis sunt de eo, quod est per se, ideo consyderans reuoluit se in istis causis. cum autem differentia fuerit manifesta in eis, non reuoluetur, s. inter causam essentialem, & accidentalem. vt cum dicimus q causa sanitatis casualis est aduentus venti, & solis, nō euacuatio: manifestum est enim quòd aduentus venti est causa sanitatis per accidens, euacuatio autem per se. exemplum igitur, quod induxit, non est de causis, quæ faciunt dubitare de casu, sed de eis, quę non faciunt dubitare, et induxit exemplum loco secundi modi, & quasi dicat & causarum in quibusdam dubitatur, & nō possunt distingui illæ, quæ sunt casu ab illis, quæ sunt per se, & quædam nō, vt cum dicitur q causa sanitatis fuit aduentus vēti, & solis, non euacuatio. Deinde induxit causam dubitationis accidētis in istis causis, & dixit causę enim, quæ sunt per accidens, &c. & hoc est ita. quoniam, cū in quolibet genere sunt aliqua nota naturaliter, & aliqua ignota, & casus est vnum generum entium, accidit in eo etiam tale accidens. s. quoniam in eo est, quod est manifestum per se ipsum esse causam, & quod non est manifestum per se. Themistius vero exponit hoc capitulum ita, q intendebat notificare q causæ casus quædam sunt propinquæ, & quædam remotæ, & q hoc intendebat per exemplum, cum dicit quòd causa sanitatis fuit aduentus venti, &c. quasi intendit q alterum istorum est propinquius reliquo. Et in quibusdam libris inuenimus non abradere caput. & secundum hoc intendit, quòd causæ remotæ, quæ sunt per accidens, non numerantur in causis casus. abradere enim caput est causa, casualis remota: sol autem, & ventus est causa propinqua.

Fortuna autem Bona quidem dicitur, cū bonum aliquid euenit. Mala autem, cū ma-

lum aliquid. Prosperitas vero fortunę, et Infortuniũ, cum magnitudinem hñt hęc. Quocirca, & cum parum abest, vt qs malum, aut bonũ capiat magnum, est vel infortunatum eẽ, vel bene fortunatum: qm̃, tanq̃ existeret, dicit intellectus. quod. n. parum, tanq̃ nihil distare vr̃. Amplius autem incerta est ꝓspera fortuna rõnabiliter. fortuna. n. incerta ẽ. neq;. n. semper, neq; frequẽter possibile est esse eorum, quæ sunt à fortuna quicquam.

Quod parũ, tanq̃ nihil distare vr̃.

Et dicit̃ ꝙ Casus est Bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & dr̃ ꝙ est Malus, qñ finis eius fuit illaudabilis, & dr̃ Bonitas casus, & Malitia casus, qñ isti fines fuerint maximi. Et iõ q fere venit ad maximũ malũ, aut maximũ bonũ, dr̃ fortunati casus, aut infortunati: intellectus. n. profert res ſm ꝙ sunt, aut fere. illud. n. quod diminuit̃ quasi nihil est. Sed fortunitas casus est res non certa. quod. n. fit casu non est semper, neq; in maiori parte.

56 Et dicitur ꝙ casus est Bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & econtra. Bonitas autem casus est, quando illud laudabile fuerit maximum. & similiter Malitia casus dicitur, quando illud illaudabile fuerit maximum. Et quasi intendit ꝙ bonitas, & malitia casus vsitãtur, quando casus fuit maximus, magis q̃ vsitantur bonus casus, & malus casus. & forte hoc est in vsu hominum. D. d. & ideo qui ferè venit, &c. i. & propter hoc, quod diximus ꝙ malitia, & bonitas casus dicitur in maximis casibus, ideo dicuntur in eo, qui ferè venit ad maximum malum, & euadit ab ipso, quod est Fortunati casus, & qui ferè venit ad maximum bonum, et non attingit ipsum, dicitur ꝙ est Mali casus. illud. n. quod est propinquum ad habendum, & existimatur oĩno haberi, est apud intellectum quasi habitũ. & hoc intendebat, cum dixit intellectus. n. &c. i. & homines tenent illa, quæ sunt propinqua ad habendũ, quasi habita, quia ĩtellectus profert res, ſm ꝙ sunt in se. sed forte diminuit in aliquo modico, & existimatur ꝙ nõ diminuit in aliquo, sicut accidit in istis rebus, quæ sunt propinquæ ad esse, deinde impediuntur à casu. intellectus enim ponit eas quasi existentes. Et induxit totum hoc ad demonstrãdum ꝙ non dicunt malitiam, & bonitatem casus, nisi de finibus existentibus ĩ actu, aut de illis, quæ sunt quasi existentes in actu. Deinde dixit Sed fortunitas casus est nõ certa res. et dixit hoc, ne homo decipiatur in sua vita humana ex hoc, quod accidit ei de bonitate casus.

Sunt igitur ambo causæ, quemadmodum dictum est, secundum accidens, & fortuna, & casus, in ijs, quæ possunt fieri non simpliciter, neq; frequenter. & horum, quæcunq; vtiq; fient in ijs, quæ propter aliquid. Differunt autẽ, quoniam casus in plus est. quod enim est à fortuna, est & à casu: hoc autẽ non omne à fortuna est. Fortuna enim, & quod à fortuna est, ijs inest, quibus & fortunatos esse inerit, & omnino actio.

Casus igitur, & ex anima ambo sunt causæ per accidens in rebus cõtingentibus, non simpliciter, neq; vt in pluribus, & istorum in eis, quæ sunt propter aliquid. Sed differunt, quoniam ex anima dicitur de pluribus eis, de quibus dicit̃ casus. omne. n. quod est casu, ex se est, & non omne, quod est ex se, est casu, casus enim, & illud, quod est casu, inueniuntur in rebus, in quibus potest contingere bonitas casus, & vniuersaliter in rebus, quæ possunt operari.

Cum declarauit naturam cõem casus & eius, ꝙ est ex se, incœpit dare differentiam inter illa, et primo dedit definitionem continentem illa, & dixit Casus igit̃, & ex anima, &c. idest et intendit per contingentia entia, & ꝑ hoc, ꝙ dixit non simplr̃, i. nõ illa, q̃ sunt nec̃ia, neq; illa, quę sunt ĩ maiori parte, sed ĩ eis, quę sunt neq; nec̃ia, neq; vt in pluribus, et ex istis etiam in eis, q̃ sunt ꝓpter aliquid. D. dixit Sed differũt, &c. i. & ex se dicitur magis generale q̃ casus. omne. n. quod est casu, dicitur esse ex se, & omne, quod est ex se, non dicit̃ esse casu, sed nõ ſm ꝙ illud, quod significat illud, quod est ex se, est quasi genus eius, quod est casu, sed ex se. et casus in rei veritate sunt duæ species, quarum altera est in rebus voluntarijs, & secunda in rebus naturalibus. sed vtitur vno nominum istarum duarum specierum communiter, & proprie, & est ex se. quandoq; igitur significat casum in rebus naturalibus tantum, & quãdoq; significat casum in rebus naturalibus, & voluntarijs: casus autem non significat nisi illud, quod fit in rebus voluntarijs tantum. D. d. casus enim, &c. casus enim significat illa, in quibus casus potest dici bonus, & sunt vniuersaliter res operatiuæ. 57

Quocirca & necesse est circa agenda esse fortunam. Signũ autem est, qm̃ videt̃ vel idẽ esse cũ fœlicitate Prospera fortuna, aut ꝓpe. fœlicitas aũt actio q̃dã est. est. n. bona actio. Quare quibuscunq; non contingit agere, ijs neq; à fortuna aliquid facere continget.

Fœlicitas ĩ quędã actio.

Et ideo necesse est, vt casus sit ex rebus, q̃ fiũt. Et signũ eius est, qm̃ existimat̃ ꝙ Bonitas casus, & fortunitas maximorum est aliqua opatio: crescit. n. in operatione. Ex quo sequit̃, vt quicquid non intendit opationẽ, impossibile est vt faciat aliquid casu.

Et quia bonitas casus inuenitur in rebus voluntarijs, necesse est vt casus sit in rebus voluntarijs, nõ naturalibus. D. d. Et signũ eius est, quia existimat̃, &c. i. & signum eius, quod Bonitas casus est in rebus operatiuis, est, qm̃ bonitas casus ẽ fortunitas eorum, qui maximam habẽt fortunitatem: fortunitas autem non est nisi in actionibus. nihil. n. aliud est nisi actiones finium laudabilium. & hoc intendebat, cum dixit inuenitur. n. in operatione. Et, cum declarauit ꝙ bonitas casus est fortunitas: & fortunitas non inuenitur nisi in homine: ergo casus nõ inuenitur nisi in actionibus hominis voluntarijs tm̃. & ideo dixit post. Ex quo sequitur, &c. i. cum posuerimus ꝙ casus inuenitur in rebus voluntarijs, sequitur vt omnia, quę non habent voluntatem, neq; intentionem, vt non habeant casum. 58

Fortũitas ĩ ẽ nisi ĩ actionib⁹. Idem. 12. me. c. 39.

[a] Ob idq;, neq; inanimatũ qppiam, neq; bestia, neq; puerulus, quicq̃ facit à fortũa, qm̃ nõ hñt electionem: neq; prospera fortuna,

a Fortũa ĩ ĩ ĩ reb⁹ aĩa carẽtib⁹, neq; ĩ ĩfantibus, neq; in brutis. Idem. 1. Eth. cap. 11. & 10. Eth. cap. 10.

neq; infortunium, his inest, nisi sm silitudinē. vt dixit Protarchus fortunatos esse lapides, ex qbus sunt aræ, ꝙ honorenť, copulari aūt cū his cōculcenť. Pati aūt à fortuna inest quodāmodo & his, cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna: aliter autem non est.

Et ꝑpter hoc nihil agit casu aliquid illud, quod nō habet animam, neq; brutum, neq; infans, q̃m non habent electionem, neq; habēt fortunitatem casus, neq; infortunitatem nisi sm similitudinē, sm ꝙ dixit Protarchus, quoniam lapides, ex quibus fiunt idola, sunt fortunati, quia sunt gloriosi, & alij lapides incedunt super ipsos. Passio enim casus est istius etiam quodammodo, q̃n aliquod agēs egerit aliquid casu: alio vero modo non.

59 Cum declarauit ꝙ casus est in rebus, quæ sunt sm cognitionem, incœpit declarare ꝙ sequitur ex hoc, vt casus non inueniatur in aliqua operatione rerum non animatarum, & non habentium cognitionem, & dixit Et propter hoc, &c. i. et propter hoc, quod declaratum est, ꝙ casus est in actionibus intētis, manifestum est, ꝙ casus non inueniť in rebus carentibus aīa, neque in aīalibus brutis, neq; in infantibus, quia non habent cognitionem. D. induxit exemplum, & dixit & in istis non inuenitur casus, quia fortunitas, aut infortunitas non attribuitur alicui istorum, nisi trāsumptiue sm passiones contingentes eis ex habentibus voluntatem, vt accidit quibusdam lapidibus vt fiant idola glorificata, aut altaria. Et hoc intendebat, cum dixit Passio autem est casus istorum, i. quoniam non habēt casum in actione, sed in passione secundum actiones eorum, quorum actionibus accidit casus, & sunt habentes voluntatem.

L. Alex. & inaians.

Sed casus & alijs animalibus, et inanimatorum multis. vt equus casu, dicimus venit, q̃m saluatus qdem est veniens, nō salutis autē gratia venit. & tripes casu cecidit: stetit. n. sedendi causa, sed non sedendi causa cecidit.

Ex se autem est in alijs animalibus, etiam in pluribus carētibus anima. v. g. quoniam dicimus ꝙ equus venit ex se, & saluatur ex suo aduentu, sed aduentus eius ad nos non fuit propter suam salutem. & dicimus quòd scānum habēs pedes cecidit ex se super suos pedes, ita vt sit aptū, vt sedeat qs sup ipsum, sed cadere nō fuit, vt quis sederet sup ipsum.

60 Vult narrare ꝙ ex se inuenitur in operationibus carentium volūtate, vt accidit equo, quem cœpit inimicus, qui euasit ad nos, & fugit ad nos propter cōsuetudinē, & accidit ei saluari ex se. dicimus. n. ꝙ iste equus saluať ex se, quia non intendebat p suū aduentum salutē. & silr, q̃n accidit vt cadat scamnum super suos pedes, ita ꝙ sit aptum vt sedeatur super ipsum: dicimus enim ꝙ ipsum cadere super pedes fuit ex se.

Quare manifestum est ꝙ in ijs, quæ simpliciter propter aliquid fiunt, cum non eius, quod euenit, gratia fiunt, cuius extra est causa, tunc à casu dicimus. à fortuna autem horum, quæcunque à casu fiunt, eligibilium, in habentibus electionem.

Manifestum est igitur ex hoc, ꝙ illa, quæ sunt simpliciter, & propter aliquid, cum nō fuerit propter aliquid illud, quod accidit ex eis ex causa extrinseca, dicitur esse ex se, & quòd ex istis, quæ fiunt ex se, ex habentibus voluntatem, & p voluntatem, diciť esse casu.

61 Et, cum ex se est causa per accn̄s, & est ex causis, quæ sunt propter aliquid, manifestum est ꝙ illa, quæ sunt propter aliquid simplr, q̃n ex eis non fuerit illud, propter quod fuerint, sed ex eis fuerit aliquid, quod innatum est prouenire ab alijs extrinsecus essentialr, manifestū est ꝙ illa dicunť fieri ex se. &, si ista fuerint actiones habentium cognitionem, & proueniunt ex cognitione dicuntur proprie casus. &, si fuerint actiones nō habentium cognitionem, & proueniunt ex habentibus cognitionem, sed nō ex cognitione, dicuntur cōmuniter ex se. Et, cum dixit quę sunt simpliciter propter aliquid, intendebat quæ in sua natura, & sua substantia sunt propter aliquid, non sm quid. & quasi intendit hic per simpliciter cōitatem, & vniuersitatem. D. d. cum non fuerint propter aliquid, i. cum non seqtur illud, ꝑpter quod fuerit. D. d. quod aūt accidit, etc. i. quod autem fit ex talib⁹, ex eis, quorum causę essentiales sunt extrinsecæ, illud dicitur fieri ex se, cum non inuenitur à causis, à quibus innatum est inueniri, sed à rebus, à quibus non est inueniri innatum. & secūdum hoc dicimus in istis causis, quòd sunt ex se.

Signum aūt est ipsum Frustra. q̃m dicitur, cum non fiat quod ꝑpter aliud est, illius gratia. vt ambulare, si purgationis gratia est. si vero non facta fuit ambulanti, frustra dicimus ambulasse, & ꝙ ambulatio, frustra fuit. tāq̃ hoc sit Frustra, quod natū ē alterius grā, cum non perficiat illud, cuius gratia erat, natumq; erat. q̃m, si aliquis se lotum dicat frustra, quia non defecit sol, ridiculus vtiq; erit: non enim erat hoc illius gratia.

Quid sit Frustra

Et signum eius, quod diximus, est ꝙ diciť aliquid eē Ociosum, q̃n aliquid, quod est, ꝑpter aliud, non est ꝑpter illud aliud. v. g. q̃m, si homo ambulat ad laxandum ventrem, & non laxatur, dr̃ ꝙ ambulauerit ociose, & ꝙ eius ambulatio fuit ociosa. hoc. n. est Ociosum, s. vt illud, quod innatum est ꝑuenire ad aliud, nòn ꝑueniat ad illud, ꝑpter quod fuit. q̃m, si aliquis dixerit ꝙ introitus in balneum fuerit ociosus, quia sol non eclipsatur, sermo eius erit risibilis: q̃m hoc nō fuit ꝑpter illud.

62 Et signum ꝙ illud, quod est ex se, inuenitur à rebus quæ non sunt innatæ, vt ab eis inueniatur illud, quod attribuitur casui, q̃n ab eis inuenitur aliud casu in loco finis intētę, est, q̃m ista dicuntur fieri ociose. Ociosum enim dicitur in rebus, quæ sunt propter aliud, sed ab eis non inuenitur illud. v. g. q̃n homo ambulat ad laxandum ventrem, & non laxat, tunc. n. dicitur ꝙ eius ambulatio fuit ociosa. illa autem, quæ non sunt ꝑpter aliqua, cum non sequunť se adinuicem, non dicunť fieri ociose. si. n. aliquis dixerit ꝙ introitus balnei fuerit ociosus, quia sol non eclipsatur, esset derisibilis: eclipsis enim non sequitur introitum balnei. Et, cum declarauit ꝙ ociosa est illa causa, à qua nō inueniť eius finis, et

vult concludere ex hoc, ꝗ ex se inuenit̃ à talibus causis, induxit minorẽ ꝓpõnem, & est, ꝗ ex se est frustra.

Si igitur casus iuxta nomẽ est, cum ipsum frustra fit. decidit enim non percutiendi gratia lapis. à casu igitur decidit lapis, quoniam cecidisse potuit vtique à quodãm, & percutiendi gratia.

Et silr̃ est de automato. i. ex se, quoniã sm suum nomen non est, nisi quando fuerit automatum, i. quando res fuerint frustra. v. g. qm̃, si lapis ceciderit, & interfecerit, tunc ipsum cadere non fuit ad interficiẽdum. ex se igitur cecidit adeo, quòd interfecit, quoniã possibile esset vt aliquis proijceret ipsum, & intendisset propter ipsum interficere.

63 Dicit Et silr̃ est de automato, i. ex se. et intendit qm̃ est frustra. hoc. n. nomen deriuatur apud eos ab hoc aduerbio frustra, & dicũt: qm̃ ex se est frustra: & illud, quod est frustra, est illud, cuius finis non est ab eo: ergo ex se fit ex rebus, ex quibus non inuenitur earum finis. Deinde induxit exemplum, quo declarauit ꝗ illud, quod fit ex se, innatum est inueniri per se ab alijs, & dixit. v. g. quoniam, si lapis ceciderit, et interfecerit hominem, hoc erit ex se, cum lapis per suũ descensum ad inferius non est innatum interficere hominem: ergo hoc fuit ab alio, à quo non est innatum fieri: est. n. innatum fieri à lapide, si aliquis homo proiecerit lapidem ad interficiendum alium hominẽ. Et debes scire ꝗ res fiunt frustra, quando ex eis non inuenitur aliquid, & tunc dicuntur frustra in rei veritate. & quandoq; inuenitur ex eis aliquid, sed nõ fuit propter illud, & hoc est illud, quod deriuatur ab hoc aduerbio frustra in idiomate Græcorum.

Documentũ

Vide contr. Zimarræ.

Maximè autem est separatum quod à fortuna est in ijs, quæ natura fiunt. nam, cum fit aliquid præter naturam, tum non à fortuna, sed magis à casu factum esse dicimus. est autem et hoc alterum: huius enim extra est causa, illius vero intra.

Et hoc magis differt ab eo, quod est casu, in rebus, quæ sunt per naturam. cum. n. fuerit in cursu extra naturam, tunc non diceret eẽ casu, sed dignius diceret̃ ex se. sed hæc est alia intentio naturę ab illa: illud. n. causa eius est extrinseca, hoc aũt cã eius est intrinseca.

64 Et diuersitas eius, quod est ex se, ab eo, quod est casu, magis apparet in rebus naturalibus, s. ꝗ hoc magis apparet in naturalibus, quàm in habẽtibus animas irrationabiles. naturalia. n. quando currunt extra naturam, vt generatur homo habens sex digitos, non dicimus ꝗ hoc accidit casu, sed ex se. D. d. sed hic est alius modus naturæ: causa. n. illius est extrinsecus, & hominem generari cum sex digitis est ex materia.

Quid igitur sit casus, & qd fortuna dictũ est, & quo à seinuicem differant. At de modis causarum, in quibus ẽ vnde principium motus, vtrũq; ipsorum est. aut. n. eorũ, quæ sunt natura, aut ab intellectu, causa semp̃ est. sed horum multitudo indeterminata est.

Iam igitur narrauimus ex se, quid sit, & casus, & in quo differunt. Et vtrunq; collocatur ex modo, sm quem dicit̃ causa in modo continente illud, ex quo est principium motus. illud. n. quod est p̃ naturam, aut p̃ cognitionem, semp̃ est causa. sed numerus istorũ non est numerabilis, neq; determinatus.

Includit hic illa, quę iam declarauit de casu, & ex se, & dixit Iam igitur narrauim⁹, i. cõmuniter, & in quo differunt, i. sm vocem, & sm rem, et est declaratum ꝗ vtrunq; collocatur de speciebus causarum sub specie, quæ est illud, ex quo est principium motus, & est causa mouens, & agens. D. d. quod. n. fit per naturã, etc. i. et hoc est ita, qm̃ oẽ, quod fit casu, fit aut à causa naturali, aut à causa voluntaria, cum non sit hic tertia causa agẽs alia ab istis duabus causis. D. d. sed ista sunt innumerabilia, & nõ terminata, i. sed cãæ rei, quæ fit casu, licet sint ex causis agentib⁹, tñ sunt non terminatæ, & innumerabiles, qa casus fit ex eis p̃ accñs, & nõ sunt innatæ vt sequatur ab eis nisi illud, quod impedit̃ à casu, & est actio prouenięns à natura p̃ se, aut à cognitione. 65

Ex hoc hr̃ ꝗ natura, & itell's cã sit effectiua omniũ eorum, quæ cõstit.

Qm̃ autem casus, atq; fortuna causæ sunt eorũ, quorũ aut intellectus cã fit, aut natura, cũ sm accñs causa aliqua fit horum ipsorum, nihil autem sm accñs est prius ijs, quę per se sunt, manifestum est ꝗ neq; causa per accidens prior est ea, quæ est per se.

Nihil sm accñs ẽ prius ijs, quæ sunt p̃ se. 1. d. c. 4. meta. 10. 1. & 1. c. 34. & 4. phy. 41.

Et, quia ex se, & casus sunt duæ causæ rerum, quarũ causæ sunt intellectus, & natura, & est causa illarũ earundẽ rerum p̃ accñs, & nihil, quòd est p̃ accñs, est prius illo, quod est p̃ se, ita ꝗ sit hoc ẽt necessarium in cã, manifestum est ꝗ cã p̃ accñs non p̃cedit cãm per se.

Quia casus, & ex se sunt duæ causæ, s. natura, & itellectus, & natura, & intellectus sunt causæ duæ hoc modo, s. sm ꝗ dicuntur causæ casus per accidens, & nihil, quod est per accidẽs, est prius illo, quod est per se, manifestum est quòd causa, quæ est per accidens, non est prior causa, quæ est per se. 66

Posterior itaq; casus est, atque fortuna & intellectu, & natura. quare si quàm maximè cœli causa est casus, necesse est prius intellectum, & naturam eẽ & aliorum multorum, & huius vniuersi causam.

Ex se igit̃, & casus sunt posteriores ab intellectu, et natura. ex quo sequit̃ si causa cœli p̃priè est ex se, vt necessario intellectus, & natura sint duę cãę prius cœli, et aliarũ rerũ.

Cum declarauit ꝗ ex se, & casus sunt posteriores in hoc, ꝗ sunt causæ ab intellectu, & natura, dixit ex quo sequi, si intellectus, & natura sunt duæ causę, sm quas casus, & ex se, vt prius sint causæ cœli per se, & aliarũ priusq; cœli. & totum hoc est impossibile. 67

Quod autem sint causę, & ꝗ tot numero, quot dicimus, manifestũ est. tot. n. numero ipsum p̃pter quid comprehendit. Aut. n. ad ipsum, qd est reducit̃ ipsum p̃pter quid vltimũ in immobilibus, vt in Mathematicis. ad

definitionem

definitionem.n.recti,aut commensurabilis, aut alius cuiuspiam reducitur vltimum.

Et manifestum est q̃ hę sunt causæ exñtes, & q̃ sunt tot, quot diximus. qõ.n.per quare cõtinet istũ numerum. Quare.n.aut reducit̃ ad qd est res, & est vltimũ eorũ, ad quæ reducit̃ in rebus immobilibus. v.g. in Mathematicis. non.n. reducunt̃, nisi ad definitionem recti, aut simetri, aut ad aliud ab istis.

68 Cum posuit prius q̃ genera causarum sunt quatuor, & notificauit q̃ casus, & fortuna non sunt aliæ causæ ab illis, & q̃ collocantur in genere, quod est mouẽs, s. in eo, quod est per accidens, non per se, reuersus est ad certificandum causas esse quatuor, et dixit Et manifestum est, &c.i. & declarauit q̃ hic sunt causæ existentes, & sunt tot, quot diximus. quærere.n. per hanc cõiunctionem, Quare, non vsitat̃ nisi istis quatuor modis, non in pluribus: & q̃ vniuersalis interrogatio cõtinet istum numerum. Et, cũ narrauit hoc dixit, Quare.n. aut reducitur, &c.i. interrogare.n. per quare, aut respondere ei est, aut per quid est, s. per causam formalẽ. ista.n. causa est vltimum eorũ, ad quæ peruenit interrogatio per quare, in rebus immobilibus, & apud illam cessat qõ, & responsio. Et intendit per res imobiles ea, quæ sunt in materia fm esse, non aũt fm definitionem, sicut est definitio in Mathematicis: ista eni consyderant de formis, & ideo causę in eis sunt fm formam. Et deinde iduxit exemplum de Mathematicis, & dixit, v.g. &c.i. ver.g. quęstiones accidentes i Mathematicis: quoniam omnes reducuntur ad definitionem, vt ad definitionem simetri, & asimetri, aut recti, aut circularis, aut aliud ab istis.

Aut ad mouens primum. vt ppter quid certauerunt? quoniam furati sunt, Aut cuius gratia? vt dominentur. Aut in ijs, quæ fiunt, materia. Quod igitur causæ hæ, & tot sint manifestum est.

Aut reducitur ad primum motorẽ. v.g. quare pugnant? dicetur, quia deprędabantur. Aut reducitur ad illud, ppter quid. v.g. vt regnarent. Aut reducitur in rebus generabilibus ad materiã. Apparet igitur quòd causæ sunt quatuor, & quot sunt.

69 Hoc, quod dixit, manifestum est per se, & est declaratio ad confirmandum per syllogismum dialeticum. Dialeticus.n. ponit q̃ interrogatio per quare reducit̃ ad istas quatuor cãs, ita q̃ hoc est manifestum p se. Et sermo componit̃ sic. Causæ sunt illæ, quæ inducuntur ad quare: & illa, quæ inducunt̃ in responsione ad q̃re, sunt quatuor: ergo causæ sunt quatuor. Et exemplũ responsionis ad quare secundum materiam, cum dicitur, quare corrumpitur animal, est cum dicitur, quia compositum est ex contrarijs.

Cũ aũt causę quatuor sint, de omnibus est Physici cognoscere, et ad oẽs, reducẽs ipsum pp qd, assignabit physice materiã, formã, ipsum mouẽs, & id, cuius gr̃a. Veniũt aũt tres in vnam plerũq;. ipsum.n. qd est, & id, cuius gr̃a, vna est: ipsum vero vñ motus primũ spẽ eadem est his: homo.n. hominem generat.

Tres causæ plerunq; in vnã veniunt.

Et, quia causæ sunt quatuor, oportet Naturalem scire omnes, & reducere quæstionem per quare ad illas omnes, & complere responsionem de eis fm cursum naturalem, s. fm materiam, & formam, & motorem, & propter quid. Et multotiens reducuntur tria ad unum. quod.n. est aliquid est, etiam illud, propter quid est: & illud, ex quo primo est motus, est forma, & hoc est unum: homo enim generat hominem.

70 Quòd oportet Naturalem dare in rñsione ad quare oẽs causas quatuor: qm̃ in scia naturali apparet materia, & in quo est materia, sunt oẽs causæ. D.d. multotiens reducuntur tria ad vnum, i. & accidit in scientia naturali vt tres causæ, s. agens, & forma, & finis fiot vnum fm subiectũ, & plures fm definitionem. & hoc accidit. qm̃, cum Naturalis voluerit reddere causas generationis, noo causas gñabiluim, & gñatio est ab ęquali in spẽ. v.g. qm̃ homo gñatur ex hoẽ, ideo gñans, & gñatum sunt vnũ fm formam. & forma geoerata est finis mot⁹ materię ab agẽte, & sic ista forma erit agẽs, et finis, & forma. & qa hoc non est verum in reb⁹, quę non generant̃ ab ęquali sibi in specie, neque in finibus rerum generabilium, ideo finis generatioois est alia à fine generati. v.g. qm̃ finis hominis in generatione est inuenire suam primam perfectionem, & finis eius, fm q̃ est ens, est ipsum esse in sua vltima perfectione. & ideo dixit Et multotiens, & intẽdit per illa tria Agẽs, & Formam, & Finem, sicut diximus.

In quo ẽ materia sũt oẽs causæ.

Finis gñationis alter ẽ a fine rei gñatæ. Idẽ supra 24. et. 8. me. cõ. 12. &. com. 22.

Atq; omnino quęcunq; mota mouẽt, quęcunq; aũt nõ, a nõ amplius. Physicę sunt: nõ.n. in seipsis hñtia motũ, aut principium motus, mouẽt, sed immobilia sunt. Quãobrem Tria sunt negocia, hoc quidẽ circa immobile, illud vero circa mobile quidem, sed incorruptibile, aliud autem circa corruptibilia.

a Physicus quęcũq; mota mouẽt cõsyderat, quę cunq; ṽo ñ, non amplius physicę sñt. vide. p hoc cõ. xi. primi libri.

Et vl'r oẽ, quod, cũ mouet, mouet̃, qd' autem non est ita, non est de scientia Naturali. omne.n. quod est huiusmodi, nõ mouet, qa in eo est motus, aut principium motus, sed mouet, quia est immobile. Et ideo modi scientiæ sunt Tres. Vnus.n. consyderat de eo, quod mouet̃, sed est corruptibile, Secundus autem consyderat de eo, quod mouet̃, sed nõ est corruptibile, Tertius aũt consyderat de eo, quod non corrumpit̃, neq; mouet̃.

71 Idest oẽ, quod, cũ mouet, mouetur, q̃runt̃ i eo q̃tuor causæ, cũ sit de scia Naturali: quod aũt mouet, sed non mouet̃, neq; ex se, neq; ex alio, est mouens, et oon motum: & ista est forma abstracta à materia. D.d. oõ mouet, qa in eo est motus, &c.i. non mouet, quia est motũ ab alio, et nõ est motũ ex se. b Hoc aũt, quod dixit, q̃ modi sciæ sunt tres, habet qõnem. Vous.n. modo ꝶ trium scientiæ est scia, quæ consyderat de rebus mobilibus: & est scia Naturalis. Secundus est, q consyderat de rebus immobilibus, sed sunt i mobilibus: & est scientia Mathematica: mobilia autem corruptibilia, et mobilia incorruptibilia suot vnius sciẽtiæ. c Et ideo forte hic non intendit dicere modos artium speculatiuarum, sed dicere modos entium diuersoꝝ, de quorum vnoquoq; oportet dicere p se. ista enim genera, quæ dixit, sunt gña diuersa. & d scientia Diuina non consyderat de rebus abstractis tãtum, sed & de rebus existentibus

b Quæstio. Cõsusem diuisionẽ sciarũ vide. 6. met. t.c. 2.

c Solutio.

d Scia diuina ñ cõsyderat de rebus abstractis tm̃. sed & de rebus existib⁹ fm q̃ exñt. Oppositum vide. 7. met. 11. vbi d' q̃ de existibus ñ est demsatio, neq; definitio. Vide con. Zim.

existentibus, fm q existunt. et ideo, cum ens diuiditur fm consyderationem demonstratiuam, intrabit vna natura in duas artes, vt consyderatio Mathematici, et Diuini de numero, et similiter consyderatio Mathematici, & Naturalis in corpore, & linea, & superficie. Hic igitur oon intendebat diuidere artes, sed dicere genera entium, quę sunt diuersarum naturarum, &, cum consyderantur, inueniuntur, sicut dixit, tria.

Cũ ens diuidit fm cõsyderationem demõstratiuã, intrabit vna nã i duas artes. confide hĩ supra.te. cõ.18.

Quare ipsum ꝑpter quid, & ad materiam reducẽti reddit, & ad ipsum quod quid est, & primum mouens. de gñatione enim maxime hoc modo causas cõsyderant, qd post quid fiat, & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod deinceps est.

Necesse est igit vt responsio ad quare reducat ad materiam, & ad quid est, & ad primum motorem. perscrutari enim de generatione est hoc modo, ita q consyderet quid est post quid. & quid est primum, quod egit, & quid recepit actionẽ, & similiter cõsyderat in sequentibus vnum post aliud semp.

Cũ dixit q Naturalis perscrutatur de quatuor causis, incœpit perscrutari hic, & prius de materia, & d. Necesse est igitur, &c. i. & oportet igit Naturalẽ apud interrogationẽ p quare rñdere per materiã, & per primum motorem: cognitio. n. gñationis nõ perficit, nisi dando has duas causas. v. g. qm̃, cum quærimus scire gñationẽ hoĩs, primo quærimus ex quo gñatur, & a quo gñatur. D. d. ita q consyderemus, &c. i. cum perscrutati fuerimus in aliquo genere de istis duabus causis, oportet primo perscrutari de primis causis illius entis actiuis, & passiuis. d. postea de alijs causis fm ordinem, donec perueniat ad cãs rei propinquas, s. incipiẽdo à primo motore, & perueniendo ad vltimũ motorẽ: & silr incipiendo à prima materia, & perueniendo ad vltimã materiã, ꝑpriam illi enti, de quo perscrutat. & ideo oportet in hoc libro pscrutari de prima materia, & primo motore. D. d. & quid est primum, quod egit, &c. i. & incipiemus apud consyderationẽ de istis causis, et ordinẽ eaꝝ, à primo agẽte, et à primo patiẽte, deinde descendemus fm consecutionẽ, & continuatiooem, donec perueniamus ad causas propinquas.

Vide cõsilr. 1. de gñatione. cõ. 14.

Idẽ. 1. phy. cõm. 1. & 8. meta. cõ. 12.

Duplicia aũt sunt principia mouẽtia physice, quorũ Alterũ non Physicũ est: non. n. hẽt motus principiũ in seipso. tale autẽ est, si aliqd mouet, quod non mouet, vt id, qd' penitus est immobile, & qd' omniũ primũ est.

Vide con. Zimar.

Ex hoc loco pt Deum mouere vt efficiens.

Prima principia sunt duo, vnum non Naturale, qm̃ in eo non est principium motus. & quod est tale mouet, & non mouet, vt illud, quod nõ mouetur aliquo modo omnino, & est primum omnium rerum.

Cum declarauit q oportet Naturalem consyderare de causis motiuis, incœpit inducere modos earum, & dixit q sunt naturalis, & nõ naturalis. & hoc intendebat cum dixit non Naturalis. & intendebat per hoc q consyderatio de quiditate istius motoris non est naturalis, sed solũmodo consyderat de hoc motore, in probando ipsum esse tãtum. Et, cum narrauit quòd iste motor non est naturalis, dedit causam, & dixit non. n. est in eo principium motus. & iste sermo componitur sic in secunda figura. Primus motor ooo habet principium motus, à quo mouetur: sed motor naturalis habet in se principium motus, p quod mouetur: ergo primus motor nõ est naturalis. D. d. & quod est tale, etc. i. huiusmodi motor necesse est, si fuerit, ipsum mouere absq; eo, q moueatur. et non est ita de motore naturali. Deinde exponit q intendebat per hoc, quòd dixit, & non mouet, & dixit vt illud, quod non mouetur aliquo modo omnino. & intelligo per hoc, quod dico, quod non mouetur. i. quod non recipit motũ oĩno naturalr. D. induxit secundũ proprium istius motoris, & dixit q primum est oĩum rerum. & hoc necesse est, si oẽs motores, qui sunt sub eo, non mouent nisi moueanẽ ab eo, et ipse mouet absq; eo, q moueatur.

Cõsyderatiõ de quiditate primi motoris nõ ẽ Naturał, sed solũmõ consyderat d hoc motore i ꝓbãdo ipm eẽ

In. 12 supra cõ. 26. & 1. hĩ. cõ. vltio. & 8. hĩ. cõ & 1. de gñatione cõ. 4. & 2. met. c. 4. & 12. meta. cõ. 8.

Et ipsum quid est, & forma: finis. n. est, & cuius gratia. Quare, cum natura propter aliquid sit, & hãc cognoscere oportet, & penitus reddendum est ipsum ꝑpter qd. vt q ex hoc necesse est hoc fieri. hoc aũt ex hoc, aut simplr, aut frequẽter. & si debet hoc fieri, vt ex ꝓpositionibus conclusio. & qa hoc erat quod qd erat esse, & quia melius est sic, non simpliciter, sed ad vniuscuiusq; substantiam.

Et cõsyderat de quiditate rei, et creatione eius, quia est finis, & propter quid. Et, quia igitur natura agit, et ꝑpter aliud, oportet scire hoc etiam, & oportet complere respõsionẽ ad quare fm oẽs modos. v. g. qm̃ ex hoc necesse est vt sit hoc. & hoc esse ab hoc, aut est simpl'r, aut in maiori parte: si. n. hoc fuerit, necesse est, si fuerit futurum. v. g. qm̃ ex ꝓpositionibus est conclusio. & hoc est quiditas rei. & hic est modus nobilior, non simpliciter, sed fm essentiã in vniuscuiusq;.

Dicit & oportet Naturalem consyderare etiam de quiditate, & forma rei: forma. n. est in generatione qsi finis, & quasi ꝑpter quod est aliqd. &, quia concedere hoc fundat sup hoc, q natura agit oẽ, quod agit, ꝑp aliqd, sicut dispõ i arte, & hoc est maximũ fundamentũ istius sciẽ, dixit Et, quia igit natura agit propter aliqd, oportet scire hoc, i. Naturalẽ. D. d. et oportet cõplere rñsionem, etc, i. oportet Naturalẽ complere rñsionem ad interrogationem per quare, per cãm agentẽ, & materialem ex oĩbus modis, ex quibus accidit, vt cãę sint causæ agentes. qm̃ de gñibus entium est q ex agente sequitur actum nec̃io, & hoc est in rebus æternis, et q ex agẽte sequit actũ in maiori parte, & hoc ẽ in rebus gñabilib9, & corruptibilib9. D. d. & hoc eẽ aut est simplr, i. cõsecutio nec̃ia. et. q. d. et oportet Naturalẽ attribuere cãs causatis modo attributionis illaꝝ cãꝝ causatis suis. v. g. qm̃, si aliquis dixerit q ex tali causa prouenit tale causatum, oportet dicere q hoc aut est necessario, aut in maiori parte. & ista dispositio inuenitur de quatuor causis in agente, & materia, s. q causata earũ sequunẽ causas in maiori parte, & hoc est io agente naturali. Et, cum notificauit hoc, incœpit declarare modum nec̃itatis exñtis inter ista entia, & suas causas, & dixit hoc. n. necesse est vt sit, si fuerit futurũ, i. sed ista, quæ sequũtur suas causas in maiori parte, cum fuerint posita eẽ, sequit necessario vt causæ eorum sint, s. qm̃, prin^a in eis sequenẽ vltima, & non conuertit. v. g. qm̃, si fuerit conclusio, necesse est vt sint propõoes, & noo conuertitur. & dixit si igitur hoc fuerit necessario, intendebat causas. &, cum dixit si hoc fuerit futurum, intendebat causata. & quasi dicat, causa. o. necesse est, vt sit, si cãtũ fuerit necesse vt sit. v. g. qm̃ ꝓpositiones

necesse

Maximũ fundamẽtũ istius sciæ ẽ naturã agere ꝓpter finẽ. Idẽ cõ. sequẽ.

In æternis ex agẽte sequitur actum necessario. sed i gñabilib9, et corruptibilib9 ex agẽte sequi actum i maiori pte ex quo pz in æternis esse agens. Vide cõtrã. 2. ca. de subã orbis, sed vide oppositũ. 12 met. cõ.

necesse est vt sint, si conclusio erit. D. d. hoc. n. est quiditas rei. i. ista. n. causa, quae, cum ponatur esse, sequit necẽrio vt priora in gñatione sint, est quiditas, & forma rei. cum. n. fuerit forma, necesse est vt pri⁹ sit materia, & agens. D. d. & hic est modus nobilior. idest, & formã est in rebus naturalibus, vt ens sit in dispositione nobiliori, secundum quod est illud ens, non nobilius simpliciter: nobilius enim in esse non est nobilius simpliciter. Et dixit hoc, vt notificet quod forma non sequitur naturam materiae necessario, vt opinati sunt Antiqui naturalium, sed natura inuenit eam propter hoc, quod ens sit in sua natura nobilius. et ideo forma, quae sequitur naturam entis, non est dicta nobilior, vt forma Mathematica: nõ enim dicimus ꝙ lineę exeuntes à centro circuli ad peripheriam sunt aequales, vt circulus sit nobilior, sed hoc contingit naturae circuli. & ideo nobilius non inuenitur in formis Mathematicis: hoc enim, s. nobilitas nõ accidit formis, nisi sm ꝙ ẽ finis.

Cum forma rei fuerit, necesse est vt prius sit materia, & agens.

Forma non sequitur naturam materiae necessario, vt opinati sunt Antiq. Idẽ infra cõ. 80. et quae ibi.

In formis Mathematicis non reperitur nobilitas, quia nobilitas non accidit formis, nisi secundum quod est finis. Idẽ 3. met. c. 3. Et vide 8o Cõ. quo hoc intelligẽdum sit.

Caput Tertium, in quo soluuntur dubia de Causa Finali.

Dicendum igitur primum quidẽ ꝙ natura earum causarũ est, quae sunt propter aliquid, postea de necessario quõ se habet in Physicis, ad hanc. n. causam reducunt oẽs, quia cum calidum tale natura sit, & frigidum, & vnumquodq; talium: haec autem ex necessitate sunt, & fiunt, & apta natura sunt. etenim etiam, si aliam causam dicant, solum tangentes valere sinunt, hic quidem litem, et amicitiam, ille vero intellectum.

Oportet nunc igitur loqui primo de hoc, ꝙ natura est de causis, quae agũt propter aliquid, deinde post loquemur de necessario, et quõ se habet in rebus naturalibus, q̃ agũt propter aliquid. oẽs. n. ad hãc causam reducunt, & dicunt ꝙ calidum est tale, & frigidũ est tale, et silr vnumquodq; similium, necesse est vt ei generẽtur ista. qm̃, & si imponũt aliud, & quidam dicit amicitiam, & litem, & qdam intelligentiã, tñ inspiciũt, sicut fulgurũ, deinde dimittunt ipsum, & vadunt.

Quia ista propositio est maxima, & fundamentum in hac scientia, & in scientia Diuina: quoniam, si Naturalis non concesserit eam, negat principium finale, & negat materiam eẽ propter formam, ex quo sequitur ipsum negare agens: generans enim non generat, nisi propter aliquid, & similiter mouens mouet propter aliquid: &, cum sequitur formam, sequitur necessario materiae naturam: & si non, nascitur casu, et sic nõ erit agens: aut, si erit, erit frustra: et similiter, si Diuinus nõ concesserit eam, non poterit probare quod Deus habet solicitudinem circa ista, quę sunt hic, ideo incœpit Arist. dicere ꝙ natura agit propter aliud, & ꝙ ab hoc debet incipere hic, & postea loquetur de necitate, ad quam Antiqui reducebãt gñationem, vtrum sit in rebus naturalibus, & quõ se habet ad causas, quę agunt ꝓpter aliud. Et hoc intendebat, cũ dixit & quõ se habet in rebus naturalibus, &c. D. d. oẽs. n. &c. i. oẽs. n. Antiqui reducebant, &c. i. attribuebant oĩa gñabilia ad istam causam, ex qua inuenit̃ necessitas in rebus, et est materia. dicebant. n. qm̃ ex necessitate calidi, et naturae frigidi, & humidi, & sicci necesse est inuenire oĩa ista gñabilia, s. ꝙ propter hoc, ꝙ calidum innatum est admisceri cũ frigido, & humidum cũ sicco, necesse est vt ab istis qualitatibus inueniant̃ oĩa gñabilia sine aliqua causa extrinseca admiscente, & dãte vnicuiq; enti compõnem propriam. & silr dicebant, qm̃, quia calidum innatum est ascendere superius, frigidum descendere inferius, ideo calidum, cum ascendit ad superiora plantaꝝ, fiẽt flores, et folia: sicut etiam, cum frigidum descenderit ad inferius, fient radices. & silr faciebãt de oĩbus, de quibus nitebãtur reddere causas actionum, quemadmodum nitebantur in hoc in generatione eorum. eadẽ enim est dispositio de causis generationis, & de causis actionum. qui enim attribuit generationẽ necessitati, attribuit actiones necessitati, & qui attribuit eam fini intento, attribuit generationem fini intento. Et, quia quidam istorum dicunt agens esse in prima gñatione mundi, non in oĩbus gñationibus, vt Empedocles amicitiam, & litem, & Anaxagoras intelligentiã, dixit quoniam, & si imponũt. i. & dicimus ꝙ isti homines reducũt oĩa ad causam materialẽ, quia isti, & si ponunt causam aliam, s. agentem, vt Empedocles, & Anaxagoras, tamen modicum perceperunt eam, & concesserunt eam in principio generationis, deinde dimiserunt eam in alijs rebus.

Quod Deus habeat solicitudinem circa ista, quae sunt hic, vide 12. met. cõ. 37.

Habet aũt dubitationẽ, qd prohibeat naturã non ꝓpter aliqd facere, neq; quod melius est, sed sicut pluit Iuppiter, nõ vt frumentũ augeat, sed ex necessitate. quod. n. sursum latũ est, frigefieri oportet: et quod frigefactũ est, aquã factũ, debitum venire: augeri autẽ, cũ hoc fiat, accidit frumẽtũ. silr aũt et, si cuipiã perit frumentum in area, non huius grã pluit, vt pereat, sed hoc accidit. Quare quid prohibet sic et partes se hr̃e in natura, vt dẽtes ex necessitate oriri, anteriores qdem acutos, aptos ad diuidendum, maxillares autem latos, & vtiles ad terendũ cibum, cũ non ꝓpter hoc facti sint, sed acciderit. silr aũt est & de alijs partibus, in quibus vt inesse ipsum ꝓpter aliquid. Vbi igit̃ omnia acciderint, perinde atq; si ꝓpter aliquid facta forẽt, ea quidẽ seruata sunt, à casu consistentia apte, quęcunq; vero nõ sic, periere, pereuntq;, quẽadmodum Empedocles dicit eã, quę prima hominem referunt, & taurum parte secunda.

a. l. gemines

Et est hic qõ. dicet. n. aliquis, quid ꝓhibet vt natura non propter aliquid agat, neq; vt aliqd sit nobilius, sed sicut pluuia venit à cœlo, non vt crescant messes, sed ex necessitate. quod. n. ascendit, necesse est vt infrigidetur: et, cum infrigidatur, fit aqua, et descendit: et, cum hoc fuerit, accidit vt messes crescant. & eodem modo, si semen corrumpatur in aceruo, aduentus pluuiae non fuit ad hoc, vt semen corrumperetur, sed hoc fuit per accñs. Ita nihil prohibet vt membra corporis talem habeãt dispositionem in natura. v. g. vt dentes anteriores necessario sint acuti ad incidendum cibum, & molares sint lati ad molendum cibum, & non propter hoc fuerunt, sed hoc accidit casu. & eodẽ modo ẽ de alijs

als. bouige-na priora

membris, in quibus existimatur eē illud, ꝓpter quod fiunt. v. g. cum conueniunt omnes res, illa conuenientia, si esset propter aliquid, illic erit salus, & permanētia. accidit. n. eis ꝙ fuerint conuenientes actioni ex se, & illud, cui nō accidit hoc, corrumpitur, & destruitur, vt accidit in vaccis, quas dixit Empedocles, quod quasi pepererunt vaccas, quarum superiora erant homines.

Et hęc est quæstio. Dicet. n. aliquis ꝙ nihil prohibet ꝙ natura non agat propter aliquid, neq; vt aliquid sit nobilius, qm̄ quemadmodum pluuia videtur ꝙ nō venit à Deo vt crescant messes, sed contingit necessario ex natura materiæ, necesse est. n. vt vapores calidi, & humidi ascēdant ad locum frigidum, & vt infrigidenť illic, & fiant aqua, et contingit necessario vt descendat ad inferius, &, si inuenerit triticum ī terra seminatum, accidet ei, vt crescant messes, & si inuenerit ipsum in aceruo, corrūpet ipsum. quēadmodum igiť aduentus pluuię non fuit, vt corrumperet triticum in aceruo, similiter nō fuit vt crescerent messes, sed vtrunque fuit per accidens. &, cum ita est de pluuia cum semine, nihil prohibet, vt hoc, ꝙ membra corporis sint conuenientia ad salutem corporis, fit huius dispositionis in natura, s. ꝙ hoc accidat eis casu, sicut accidit messibus crescere per pluuiam. v. g. quoniam dentes necesse est in hoc, vt aīal saluetur, vt anteriores sint acuti, vt sint apti ad incidendū cibum, & posteriores lati ad molendum cibum, sed non propter hoc fuerunt, sed accidit eis casu ex natura materię. et eodem modo posset quis dicere ꝙ ita est de alijs vtilitatibus membrorum, de quibus existimatur ꝙ membra fiunt propter illas vtilitates. et dicunt. v. g. accidit vt actiones membrorum conueniant hoc modo conuenientię, quę non secus esset, ac si ista membra essent in principio propter istas actiones, & vtilitates illic. & eodem modo aīalia habebunt salutem, nō ꝙ illa conuenientia fuerit intēta, sed accidit casu iste modus, dicunt & illud, cui non accidit casu iste modus cōuenientię, destrueť, & corrūpeť, vt accidit in vaccis Empedoclis. accidit. n. eis hoc, quod non oīa mēbra eorū fuerint apta ad actiones hoīs, neq; ad actiones vaccarū, et ideo cito moriebanť. Et dixit, sed quēadmodum pluuia, &c. i. sed quēadmodum pōt aliqs dicere ꝙ pluuia venit à coelo, non vt messes crescant, sed de necessitate materiæ. D. dixit ꝙ: n. ascendit, etc. i. et ex hoc potest quis opinari ꝙ pluuia est de necessitate. D. dixit &, cum hoc fuerit, &c. i. &, cū aduentus pluuiæ est de necessitate materiæ, ergo crementū messium est ꝑ accn̄s. D. dixit & eodem mō, &c. i. apparet, qm̄ quēadmodum pluuia corrūpit triticū in aceruo, similiter facit ipsum crescere, et, quia ipsum corrumpere est ꝑ accidens, necesse est vt ipsum facere crescere sit ꝑ accidens. Aduersarius. n. concedit ꝙ ipsum corrumpere est per accidens. D. d. ver. g. i. v. grā, &c. vt anteriores dētes sint acuti, nō ad incidēdum cibū, sed ex necessitate materię, ex qua gn̄antur, & molę etiam sunt latæ ad molendum cibum. & hoc etiam accidit eis de necessitate materiæ, & non fuit intentum apud naturam. D. d. verbi gratia conueniunt, &c. i. ver. gr. cōueniunt vtilitates omnium membrorum in animali gn̄ato tali conuenientia, ac si esset intēta à natura, illic erit salus, & ꝑmanentia illius spēi aīalium: & illud, cui non accidit hoc, corrumpeť, et destrueť, vt accidit vaccis Empedoclis. D. d. accidit enim eis, etc. idest accidit membris animalium, quòd fuerunt conuenientia actionibus ex se, & casu, non quia membra fuerunt generata propter illas vtilitates.

Ratio igitur, qua dubitauerit aliqs, hęc est & si qua talis alia est. Sed impośe est ista hoc se hr̄e modo. Hæc. n. & omnia, quæ natura sunt, aut semꝑ sic fiunt, aut frequēter, sed eorū, quæ fiunt à fortuna, & casu, nihil. neq;. n. à fortuna, neq; à casu videť pluere sæpe hyeme, sed si sub cane, neque caumata sub cane, sed si hyeme. Si igiť aut à casu vr̄, aut pp aliquid eē, si nō pośe est esse hæc aut à fortuna, aut à casu, pp aliqd vtiq; erūt. at vero natura sunt hmōi omnia, quēadmodum et ipsi dixerint, qui hæc dicunt. est itaq; ipsum propter aliquid in ijs, quæ natura fiunt, & sunt.

Hoc igiť, & siľe facile facit dubitationem. Et impośe est vt sit hoc mō. Ista. n. mēbra, et omnia, q̄ sunt ꝑ naturā, sunt in eo, ꝙ sunt, aut semꝑ, aut in maiori parte, & nihil omnino ē tale eorū, q̄ gn̄antur casu, & ex se. impośe. n. ē existimare ꝙ casu mľtipliceť pluuia in hyeme, immo in ascēsu canis, aut ꝙ casu vigoreť calor apud ascensum canis, immo in hyeme, si fuerit calor. Si igiť ista venerint ex se, aut casu, aut ꝓpter aliquid: & impośe est vt sint casu, & ex se: ergo necesse vt sint pp aliquid. sed omnia ista cōcedūt dicētes hoc, nedū alij ea fieri ex natura. necesse igiť est vt illud, qđ ē pp aliqd, sit in rebus exn̄tibus ꝑ naturam.

Cum induxit quæstionem destruentem causam finalem, incœpit declarare ꝙ ipossibile est dicere ꝙ istæ vtilitates, & causæ finales, quæ apparent in generabilibus sint ex necessitate materię, & casu, & dixit Et impossibile est, &c. i, & impossibile est vt congregatio istarum vtilitatum in omnibus membris indiuidui generati sit casu. membra. n. & oīa, quę generantur à natura, gn̄antur in aliqua dispositione, aut semper, aut in maiori parte: monstruosa. n. accidunt raro. et, cum posuit ꝙ ista membra gn̄antur à natura, & ꝙ illud, quod gn̄atur à natura, gn̄atur ī eadem dispōne, aut semper, aut in maiori parte, sequitur ꝙ ista membra generanť in illa dispōne conuenienti, in qua sunt, aut semꝑ, aut in maiori parte: & omne, quod fit casu, & ex se, non fit semper, neque in maiori parte, sed raro. Syllogismus igitur sic componitur. Cōuenientia, quę est inter mēbra, aut est semꝑ, aut in maiori parte: & quod est semper, aut in maiori parte nō est casu: ergo ista conueniētia non est casu. D. dixit Si igitur ista, &c. i. si igiť ista cōuenientia aut est casu, aut à natura propter salutem aīalis, & iam apparuit ex sermone prædicto ꝙ non est casu, remanet vt sit propter aliquid, & est salus aīalis. D. d. sed omnia ista, &c. i. qm̄, cum coniunctum fuerit huic propositioni, quam concedunt, s. ꝙ res existētes sunt à natura, s. hoc, ꝙ res existētes sunt propter aliqd, concludetur in tertia figura ꝙ quædam eorum, q̄ sunt à natura, sunt propter aliquid. & est verum. non. n. oē, quod est à natura, est propter aliquid. Et tacuit solutionem quæstionis dictæ de pluuia, quia iam notificauit ꝙ descensus pluuię in hyeme est in maiori parte, & apud ascensum canis est in minori parte, & calor ē cōtrario, ex quo sequiť necessario vt pluuia sit propter aliquid. et etiam apparet ex hoc sermone quòd messes non crescūt à pluuia casu, cum hoc fit in maiori parte, corruptio aūt tritici in aceruo est in minori parte. &

Mōstruosa. & quæ sunt casu, & ex se, raro contingunt. Idē supra c. 48. Idem. 3. Cœli 118.

Nō oē, qđ ā natura, est ꝓpter aliqd.

hoc,

hoc, ꝙ pluuia est de necessitate materiæ, nō facit vt nō sit propter aliquid. &, si concesserimus ꝙ non est propter messes, declarabitur quòd est propter aliud, & est æqualitas generationis in elementis: &, si non, corrumperetur mundus. & Alexander dicit ꝙ pluuia non est propter messes, qm̄ messes sunt ab arte, & non à natura: sed ª natura complet multa, quæ sunt per artem, & ars multa, quæ sunt per naturam.

Pluuia ẽ pp̄ equalitatẽ generationis in elẽtis. Vide pro hoc. 8. 4. phy.

ª Nã cõplet mlta, quę fiũt p artẽ, & ars mlta, quę fiũt p nãm. Idem ĩfra 4. t. c. 79.

Amplius in quibuscunq; finis aliquis est, huius gratia agit quod prius, quodq; consequens est. ergo, vt agitur, sic aptũ natura est, et, vt aptũ natura est, sic agitur vnũquodq;, nisi qd impediat. agitur autem ꝑpter aliqd, & aptum itaq; natura est huius gratia. vt, si domus eorũ, quæ natura fiunt, esset, sic vtiq; facta esset, vt nunc ab arte. si autem quæ natura, non solum natura, sed & arte fierent, similiter vtiq; fierent, vt apta natura sunt. propter ergo alterum, alterum.

Et ẽt illa, in quibus est finis intenta ꝑpter illum finem, agitur primũ, quod agiẽ, et in illa, quæ sunt post. & necesse est vt vnũqdq; eorum, quæ agunt, sic agat, et similiter est natũ ut agat, et sicut est natũ ut agat, ita agit, nisi impediatur. quod aũt agit ꝑpter aliqd est natum, vt agat ꝑpter aliquid. v. g. qm̄, si domus generẽ per naturã, tunc generatio eius eẽt, sicut generatio eius ab arte. & oẽ, quod est p naturam, & est p artem, est eodem modo ſm ꝙ est natũ. necesse est igiẽ in hoc illud, quod fuit necesse in suo compari.

78 Nititur in hoc sermone declarare ꝙ illa, quæ habẽt finem, qñ aguntur, sunt ꝑpter finẽ, et dixit Et ẽt, &c. i. & etiam nĩa, in qbus est finis intenta per aliquas actiones, prima, quæ agitur ex illis actionibus, agitur propter illum finem, & actiones, quæ sunt post secundum ordinem, sunt propter illum finem. deinde addidit aliã propositionẽ, & vult declarare suam cõuersam, & dixit necesse est vt aliquid agat, &c. i. qñ aliquid agit aliquam actionẽ, sicut agit illam actionem, ita est natum vt agat illã actionem. i. ꝙ natura eius exigit illã actionem. Et, cum posuit hoc, quod intendebat, incœpit declarare etiam ex hoc, ꝙ actio nati debet esse in maiori parte, & dixit & sicut est natum, &c. i. qm̄ qui agit aliquã actionem, est natum vt agat illam, ita ꝙ est natum ad agendum illam actionem aut semp, aut in maiori parte: & hoc erit, qñ non impediẽ ab aliquo. & sequitur ex hoc vt illud, quod est natum, agat, nisi impediatur ab aliquo. Et, cum posuit has ꝑpositiones, s. ꝙ omne, quod agit aliquam actionẽ, est natum, et creatũ ꝑpter illam, & ꝙ omne, quod est natum, actio eius est in maiori parte, aut semper, & cõiungit huic, ꝙ omnia naturalia videnẽ agere ꝑpter aliquid, sequitur vt sint nata, vt agant ꝑpter aliquid, & ꝙ hoc sit in maiori parte. Et syllogismus sic componit. Naturalia agũt propter aliqd: & omne, quod agit ꝑpter aliqd, est creatũ, & natum ad illam actionẽ: ergo naturalia sunt nata ad hoc, vt agãt ꝑpter aliquid: & omne, quod est natum, agit in maiori parte: ergo quod est naturale nō agit ꝑpter aliquid casu, sed dimisit maiorem ꝑpositionem, s. ꝙ naturalia agunt ꝑpter aliquid. Deinde incœpit demonstrare ꝙ hoc apparet in arte, & natura eodem modo, s. ex istis ꝑpositionibus, qm̄, quia manifestum est in arte, ꝙ illa, quæ sunt ante finem, sunt ꝑpter finem, & iam posuimus cum hoc aliam ꝑpositionem, & est, sicut est dispositio in natura, & est, ꝙ illud, quod agit ꝑpter finem, sic est dispositio in arte, ut agat pp̄ finem, apparet ꝙ nō est differentia in hoc inter artem, et naturam, & ꝙ, si domus generareẽ à natura, tunc nĩa, quæ sunt ante domum, pp̄ domum generarenẽ à natura: sicut est dispositio in arte, cũ omne, quod agit pp̄ aliqd est natũ, vt agat pp̄ aliquid, & quod est natũ, vt agat pp̄ aliquid, illud habet finem. & hoc intendebat, cũ dixit. v. g. &c. Deĩde dixit & oẽ, quod ẽ p naturã, &c. i. causa in hoc, ꝙ eadem est dispositio in arte, & natura in hoc est, ꝙ omne, quod est generatum p naturã, aut per artẽ est, ſm ꝙ est natũ ut sit illud ab eo, nõ casu. Et, cum declarauit ꝙ eadem est dispositio in arte, & natura, induxit conclusionẽ sequentem ex hoc, & dixit necesse est igitur in hoc. &c. i. oportet igiẽ inuenire in natura illud, quod inuenitur in arte de causa finali.

Et omnino ars alia qdem perficit, quæ natura nō pōt efficere, alia vero imitaẽ. si ergo, quæ ſm artem sunt, propter aliquid fiãt, manifestum ꝙ & quæ ſm naturã. similiter enim se habent inter sese. in ijs, quæ ſm artem, atq; in ijs, quę ſm naturã, posteriora ad priora.

Ars alia pficit, q̃ nã non pōt efficere, alia vero imitatur.

Et vl'r uidemus ꝙ ars in qbusdam rebus pficit diminutionẽ naturæ in eis, in qbus natura debilitaẽ ad pficiendum actionẽ, & in quibusdam rebus sequiẽ illam. si igiẽ quod agitur per artem, agitur propter aliquid, manifestum est ꝙ similiter est de eo, quod est ſm cursum naturalem. relatio enim primorum ad vltima est eadem in eo, quod est ſm artẽ, & in eo, ꝙ est ſm cursum naturalem.

79 Cum declarauit ꝙ eadem est dispositio in arte, & in natura, s. in hoc, ꝙ vtrũq; agit pp̄ aliquid, incœpit confirmare similitudinem inter artem, & naturam in hoc. qm̄, si natura ageret aliqd pp̄ aliquid casu, tunc ars nō perficeret diminutionem naturæ, neq; ars assimilareẽ in pluribus suis actionibus naturæ. ª quod enim innatum est existere casu, non est innatum existere per intentionem. V. g. qm̄, si sanitas proueniret à natura casu, tunc ars non compleret diminutionẽ naturæ in hoc ita, ꝙ sanitas fieret ab ea in maiori parte. similiter, si sanitas ꝑueniẽs ab exitu sanguinis à naribus in criticis, esset p accidens, tũc sanitas ꝑueniens à phleboromia, quã p̄cepit ars medicinæ, qa vult se assimilari naturæ, proueniret p accidens. quia agitur ars qñq; est loco naturæ, & ars agit pp̄ aliquid, necesse est vt natura agat pp̄ aliquid. & quia ars etiam sequiẽ naturã, & agit pp̄ aliqd, necesse est vt natura agat pp̄ aliquid. Et intendit p prima, illa, quæ sunt ante finem, & per postrema, ipsum finem. & intendit ꝙ, si prima sunt in arte per se propter vltima, necesse est vt ita sit in natura: immo dignius: ars enim in hoc assimilatur naturę.

Eadẽ ẽ dispõ in nã, & ĩ arte in agendo pp̄ aliqd. Lĩẽ sup. cõ. ꝑcedẽti, & prio phy. cõ. 60. & quę ibi.

ª Quod ĩnatũ est existẽ casu, non est ĩnatũ existere p itẽtionẽ. sed oppositũ sup. t. c. 61. vide contr. Zim.

Maxime aũt manifestũ est in cæteris animalibus, q̃ neq; arte, neq; inq̃rẽdo, neq; deliberãdo faciũt. Quapp̄ dubitant qdã, vtrũ intellectu, aut quodã alio opeẽ & Aranei, &

8 Formicæ, & hmõi. paulatim autem sic procedenti, & in plantis apparent conferẽntia quædam fieri ad finem, vt folia propter fructus cooperimentum. Quare, si & natura, et

propter

propter aliqd Hirundo nidum facit, & Araneus telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices nō sursum, sed deorsum, gratia nutrimenti, manifestum quòd est causa talis in ijs, quæ natura fiunt, & sunt.

Et hoc apparet multū in alijs animalibus, quæ agunt non per artem, neq; per rōnem, & cognitionem. Et ideo quidam dubitant, vtrum hoc, quod agunt, agāt per intellectū, aut per aliud, vt Aranei, & Apes, & similia. &, si tu consyderaueris, videbis in vegetabilibus, nedum in animalibus aliqua, quæ sunt ꝑpter aliquam vtilitatem in fine intentam. v. g. qm̄ folia sunt ad cooperiēdum fructum. Si igitur natura, & ꝑpter aliquid facit Hirūdo suum nidū, & texit Araneus suā domum, & folia sunt ꝑpter fructum in vegetabilibus, & ramuli radicibus, & venæ oriuntur ad inferius, non ad superius, quærētes cibum, manifestum est quòd ista causa inuenitur in eis, quæ sunt per naturam, & quæ generantur per illam.

80 Cum induxit rōnes super hoc, ꝙ natura agit ꝑpter aliquid, & non sunt naturales, cum sit manifestum per se ꝙ natura agit pp aliquid, & tales rōnes vtitanť cum Aduersario, s. cum negantibus principia naturalia, incœpit inducere modum certificationis istarum ꝑpositionum, ex qbus componunť illæ rōnes. & incœpit à rebus, in qbus hoc est manifestum valde, & sunt habētia aīas: actio enim istorū, quia ꝑuenit ab imaginatione, & cōprehensione eius, quod agit, sciť necessario ꝙ ista agunt ꝑpter finē, sicut est dispositio in Hirundinibus & Apib⁹. Et iō dixit & hoc apparet multū, &c. i. quæ faciunt actiones artificiales non ꝑ artem, neq; per cognitionem. qm̄, si ageret hoc ꝑpter cognitionē, tūc transferreť de aliquo in aliqd. &, quia hoc latuit quosdam, existimauerunt ea agere ꝑ cognitionem, & intellectum. Et, cum demonstrauit hoc in rebus, in qbus apparet hoc multū, incœpit demonstrare hoc ēt in eis, quæ sunt magis latentia: qm̄ sic acquiriť cognitio melius. i. qm̄, si hoc consyderauerit primo de actionibus habentium aīas, & post de vtilitatibus mēbrorum, videbit ꝙ natura generat hæc membra propter vtilitates existentes in suis naturis. & hoc inuenitur in plātis, nedum in aīalibus. folia enim videnť esse in vegetabilibus ad cooperiendum, & ad custodiēdum fructus. qn̄ enim arbor denudať à folijs, corrumpitur in maiori parte fructus, aut nō erit in dispositione meliori. Et, cum verificauit ista ꝑ inductionē, posuit ea antecedēs, & posuit vniuersalitatem consequens, & dixit Si igiť natura, & ꝑpter aliquid, &c. & dixit hoc reseruando se, ne aliqs existimet ꝙ istę actiones sunt per intellectū. qui. n. ponit ꝙ istæ actiones sunt ꝑ intellectum non sequitur apud ipm̄ istud consequens. Et iste syllogismus est in forma hypothetici. et potētia ei⁹ est potētia inductionis. et iste modus inductionis est demonstratiuus, quia ꝑ consyderationem acqrimus certificationem, et vniuersalitatem, ante q̄ compleantur oīa particularia. & fm̄ hoc inductio habebit introitum in demonstratione. iudicium enim vl'e non acquiritur in pluribus rebus, nisi post maximam cōsyderationem de pluribus indiuiduis: & hoc diuersať fm̄ magis, & minus fm̄ naturam principij, & naturam cōsyderantis.

Rōnes philosophantes nām agere pp aliqd nō sūt nāles. cū sit manifestū p se ꝙ nā agit. pp aliqd. Confer sup. cō. 74.

Apes, & Hirūdines agūt actiones artificiales sine arte, & cognitiōe. Oppositū. 2. de aīa. c. 156. Vide con. Zim.

In īductione demōstratiua acquiriť certitudo, et vl'itas, anq̄ cōplectur oīa particularia. ꝑ hoc vide pulchre Auer. 2. priorū, cap. 23. & in. 8. physi. com. 23.

Et quoniam natura duplex est, alia quidem vt materia, alia vero vt forma, finis autē est hæc, propter finem autem cætera, hæc vtiq; erit causa, cuius gratia.

Et cū natura est duobus modis, s. fm̄ materiā, & fm̄ creationem, & finis est creatio, & alia residua sunt propter finem, ergo creatio est causa propter quid.

81 Et, quia natura dř de materia, et forma, declaratum est ꝙ forma est finis in generatione, & oīa, quę sunt añ finem, sunt ꝑpter finem, necesse est vt oīa, quæ sunt ante formam, sint ꝑpter formam. Et iste sermo componitur sic. Forma est finis: & finis est illud, ꝑpter quod sunt omnia, quæ sunt ante finem: ergo forma est illud, propter quod sunt oīa, quæ sunt ante illam. & necesse est vt forma sit finis in generatione, quia sequitur ab agente, aut semper, aut in maiori parte: & sequitur ex hoc, vt materia sit propter formam.

Oīa, quę sūt añ finē, sunt pp finem.

Peccatum aūt fit & in ijs, quæ fiunt fm̄ artem, scripsit enim non recte Grāmaticus, & propinauit non recte Medicus medicamentum. quare manifestū est ꝙ cōtingit & in ijs, quæ fm̄ naturam fiunt. Si igitur sunt quædā fm̄ artem, in quibus quod recte fit ꝑpter aliquid fit, in ijs aūt, quæ peccanť, alicuius quidem gratia aggrediť, sed frustratur, similiter vtiq; se habet & in Physicis, et monstra peccata sunt illius, quod propter aliquid agit. & in ijs igiť, quę à principio, vtiq; compositionibus bouigena, si nō ad quendam terminū, ac finē poterant venire, corrupto vtiq; principio aliquo fiebant, vt nunc semine.

Sed accidit peccatum in eo, quod fit ꝑ artem. Grāmaticus enim barbarizat quādoq;, & Medicus nocet in dando medicinā. manifestum est igiť, quia possibile est similiť accidere in eo, quod est fm̄ cursum naturalē. Et in his, quæ fiunt per artem illud, quod cadit recte, est pp aliquid, & illud, in quo accidit peccatum, quæriť pp aliquid, sed quærēs nō inuenit suam intētionē, & similiter est de natura, & mōstruosa sunt res extraneæ ab illo, pp quod sunt. illa enim vacca, cuius supiora fuerūt homo, à principio fuit ex corruptione alicuius principij suorū principiorū, ita ꝙ non fuit possibile ꝑuenire ad terminum, & ad finem intentum, sicut inuenimus nunc in sperma, quod corrumpitur.

82 Quia illi dicebāt ꝙ causa ordinis in generatione est casus, quemadmodū causa monstruositatis est casus, incœpit dare differentiā inter attributionē illius casus ad naturam, & istius ad illam. causa enim illius casus, quem illi dicunt, est natura, causa aūt istius est impedimentum naturæ, & peccatū eius à non veniendo ad illam intentionem. Deinde incœpit assimilare artem naturæ in hoc, ꝙ casus accidit in vtroq;, & dixit Sed accidit peccatum, &c. i. quemadmodū possibile est vt accidat peccatum in arte, vt Grāmaticum barbarizare, & Medicum errare in potione, similiter possibile est vt

Mõstruosi-tates accidũt ex errore naturæ, sicut accidit in arte. Idẽ. 12. met. c. 18. & 6. Ethicorũ, tex. com. 5.

hoc accidit à natura. & dixit hoc, quia aliquis põt dicere, si natura agit propter aliqd, impossibile est vt accidat hic casus omnino: & sic, aut non erunt monstruositates omnino, aut monstruositates erunt intentæ à natura. & ideo notificauit q̃ istæ monstruositates accidunt ex errore naturæ, sicut accidit in arte. Et, cũ posuit q̃ in actione naturæ est rectitudo, & peccatũ, sicut est in actiõe artis, incœpit declarare quòd rectitudo in actione naturæ est pp aliquid, & peccatum est, qñ natura errat ab illo, pp quod agit, et posuit hoc ĩ arte, qsi añs, et in natura, quasi consequens, et dixit illud, quod fit recte, &c. i. cum actio recta in arte est actio inducens ad finem intentũ sine aliquo impedimẽto, peccatũ aũt in eo est, qñ non inducit ad illum finem quærendũ, sed ad aliud, nõ intentũ, silr est de peccato naturæ, et eius rectitudine. Et, cum declarauit q̃ in natura põt accidere peccatũ, sicut in arte, incœpit declarare q̃ monstruositates sunt de peccato naturæ. et, si cõcesserimus vaccas Empedoclis esse, tunc poneremus hoc ex peccato naturæ: non q̃ illa agat casu, vt illi dicebant. Et dixit monstruositates, &c. i. monstruositates prouenientes à natura sunt ex pctõ naturæ, & exitu illius actiõis ab illo, ppter quod fuerunt p aliquod impedimentũ, quod fecit eam errare à fine. causa igitur illius vaccæ, quam Empedo. dicit, si fuerit verum, est qa in prima generatione corruptum fuit aliquod principiorũ in eo adeo, q̃ natura non potuit inducere illud principiũ ad finem intentũ: sicut inuenimus mõstruositates in animalibus accidere ex corruptione spermatis: nõ q̃ fuit hæc actio naturæ sine aliquo accidente, vt dicunt illi, qui attribuunt actionem naturæ casui.

Amplius necesse est semen fieri primum, sed non statim animalia. & ipsa massa quidẽ mollis prius semen erat. Amplius & in plantis inest ipsum propter aliqd, minus autẽ distinctum est. Vtrum igitur, & in plantis fiebãt, ut bouigena uiriprora, sic uitigena oleoprora? An nõ. incõuenieñs.n. sed tñ oportebat, si quidem & in animalibus.

Et ẽt oportet in generatione animalis, vt primo præcedat sperma, deinde generetur, & non generaĩ subito. & totũ generatũ primo est sperma. Et ẽt in vegetabilibus videmus pp quid, & si minus appareat. Vtrũ igitur, sicut in vaccis generaĩ vacca, cuius superiora sunt hominis, similiter in vite generaĩ vitis, cuius superiora sunt oliuæ, aut nõ. hoc enim est inopinabile. sed oporteret vt hoc esset, si ita est in animalibus.

83 Dicit Et ẽt. & hoc est, vt mihi videĩ, rõcinatio sup hoc, q̃ generatio aĩalis non est casu. qm̃, cum posuerimus q̃ oẽ aĩal generatum ex spermate, non generatur nisi ex spermate, sequitur necessario vt generatio eius ex spermate sit per se, & necessario. ergo generatio ei⁹ ex spermate nõ est casu. ergo sperma est propter aĩal, aut ita q̃ sit agens, aut materia, aut vtrunq̃. D. d. deinde generatur, &c. i. et necesse est vt sperma præcedat generationem aĩalis tpe, & q̃ generetur ex eo in tẽpore terminato: & primus ordo eius in generatione est sperma, & vltimus aĩal. & inuebat per hoc, q̃ aĩal p se fit à natura. cum enim posuerimus q̃ aĩal est hñs sperma, necesse est vt sperma pcedat ipsum: sperma igitur est prius naturaliter aĩali: est igitur cã eius p se. & similiter, cum cõcesserimus q̃ ex spermate non fit subito, sed in tpe terminato, apparebit ẽt q̃ generatio eius est mediantibus alterationibus necessarijs in generatiõe aĩalis, & q̃ initium istius motus est à re terminatã, s. à spermate, & ad rem terminatam, s. aĩal, et pertransit super media terminata. & totum hoc demõstrauit q̃ generatio eius ex spermate est per se, D. d. & etiam videmus, &c. i. & non hoc inueniĩ solũmodo in aĩalibus. s. illud, quod est pp causam finalem, ut spma in aĩalibus, sed hoc ẽt inueniĩ in vegetabilib⁹, licet minus, s. qm̃ in eis inuenitur pp quid, & est materia eius, & causa eius agens. Et, cum declarauit hoc fundamentũ, & est q̃ nõ generatur aliquid ab aliquo casu, & q̃ ita est de vegetabilibus, sicut de aĩalibus, reuersus est ad contradicendum Empedocli, & dicit Vtrum igitur, &c. i. si igitur hoc, quod dicit Empedocles, est verũ, q̃ quædam vacca fuit, cuius superiora fuerũt hoĩs, et inferiora vaccæ, per locum à maiori necesse est vt vitis generẽ, cuius superiora sint oliuæ: ordo enim in aĩalib⁹ magis est, q̃ in vegetabilibus. D. d. hoc enim est inopinabile, i. vt sit vitis, cuius superiora sunt oliuæ. sed hoc inopinabile sequitur, si posuerimus hoc, quod Empedocles dicit de generatione aĩalium. Et iste sermo est q̃si hypotheticus continuus, in quo destruitur consequens, & cõcluditur oppositum añtis, & accipiĩ per locũ à maiori: qm̃, si hoc inueniĩ in aĩalibus, circa quæ maior est solicitudo, quanto magis in vegetabilibus.

Ordo ĩ aĩalibus magis ẽ, q̃ in vegetabilibus.

Amplius oportebat et in seminibus fieri, vt accidit. Omnino aũt destruit sic dicẽs, ea, quæ natura sunt, & naturam. Natura enim sunt quæcunq̃ ab aliquo in seipsis principio continue mota perueniunt ad aliquem finẽ. ab vnoquoq̃ aũt non idẽ qbusq̃; neq̃ quis, semp tñ ad eundẽm, nisi aliqd impedierit.

Et ẽt oportet vt dispositio in modis spermatis, & seminum in generatione eorũ, quę generanĩ ex eis, sit casu, et qũocunq̃ accidit. Et vlr qui hoc dicit, destruit illud, quod est p naturam, & ipsam naturam. quod enim est p Naturã est illud, quod moueĩ cõtinue ab aliquo principio in ipõ, donec perueniat ad finẽ. & non oẽ principiũ vniuscuiusq̃ rei earum, quæ sunt p naturã, habet vnum finẽ, neq̃ est ad quẽlibet finẽ, sed vnũ principiũ semp inducit ad vnum finẽ, nisi impediatur.

84 Vult ẽt demonstrare ex dispõnibus entium, q̃ natura agit propter aliquid, & dixit Et oportet, &c. i. &, si generatio vniuscuiusq̃ speciei esset casu, & casus est causa nõ terminata, possibile esset vt vna spẽs generaretur à quolibet semine à qualibet mixtione elemẽtorum: & hoc est cõtra sensum. &, qa istud principiũ est ex primis principijs sciæ Naturalis, & nõ oportet Naturalem loqui de eo cũ negante ipm, fm q̃ est Naturalis, sed fm q̃ est Primus Philosophus, aut fm q̃ est Disputator, dixit & vlr, &c. i. & iste sermo destruit subiectum istius sciæ, quod est natura, & illud, quod generatur per naturam. quod enim fit p naturam, & à natura moueĩ continue in generatione vniuscuiusq̃ entis. incœpit enim à principio terminato, & peruenit ad finẽ terminatum. D. d. & non ex oĩ principio, &c. i. & non omne pñm habet vnum finem, neq̃ qlibet finis est ab vno principio. quod aũt generatur casu nõ generatur à natura, cum non generẽ à principio terminato, neq̃ ad finem terminatum. si igitur generata generenĩ hoc modo, ergo nõ ẽ natura, neq̃ generanĩ à natura. &, cũ

Nãm agere pp finẽ ẽ principium istius sciæ. Idẽ sup 74. & 75.

Nõ oẽ principiũ habet vnũ finẽ, neque qlibet finis ẽ ab vnõ principio.

posuit

posuit φ natura agit ex p̄n° terminato, & ad finem terminatū, & hoc non est semper, dixit nisi impediat.

Id autem, cuius gratia, & quod huius gratia, fient vtiq3 à fortuna. sicuti dicimus quòd à fortuna venit hospes, lotusq3 abiuit, cū tanquam gratia huius veniens egerit, non autē gratia huius venerit, & hoc fm accidens. fortuna enim est earum, quæ sunt fm accidens causarum, quemadmodū & prius diximus. sed, cum hoc semper, aut frequenter fiat, nō fm accidēs, neq3 à fortuna est: in physicis autem semper sic, nisi quid impedierit.

Et illud, propter qd qñq3 est casu. v.g. hospes uenit casu, & intrauit balneum, & recessit. & dicimus hoc, cum actio eius quasi aduentus eius fuerit pp illam: sed aduētus eius non fuit ꝓpter illam: hoc enim est per accidens, cum casus sit de causis, quæ sunt per accidens, vt diximus superius. si igitur hoc est ex eo semper, aut in maiori parte, non est p accidens, neq3 casu: & res naturales semper sunt in eodem cursu, nisi abscindantur.

85 Cum declarauit φ finis inuenitur in rebus naturalibus per se, non casu, incœpit facere rememorationem de hoc, quod p̄dixit. qm̄ qñq3 à casu inueniūtur fines, sed p accidēs, cū sint in minori parte: fines aūt, existentes à natura, impossibile ē ut dicanī fieri à casu, cū sint semp, aut in maiori parte. Et dixit. v.g. &c. i. v.g. qm̄ intēdit quiescere nobiscum, & accidit φ intrauit balneum, &, recessit. introitus enim balnei causa eius fuit hæc φ intendebat quiescere apud nos, & est finis suæ quietis apud nos, sed nō quieuit apud nos pp istum finē. D. d. & hoc erit, &c. i. & dicimus φ aliq̄d est propter casum, cum fuerimus existimantes φ actio eius, quam egit. v.g. introitus balnei fuit ꝓpter aduentum eius ad nos: sed in rei veritate non fuit ꝓpter suum aduentum ad nos, cum non intendebat hoc. D. d. hoc enī est p accidēs, &c. i. istę enim actiones, quas fecit ex suo aduentu, sunt per accn̄s, cum casu accidunt ex suo aduentu, & declaratū est ex sermone p̄dicto φ casus est de causis, quę sunt p accn̄s. D. d. si aūt hoc, &c. i. si aūt introitus balnei ex suo aduentu fuit semp, aut in maiori parte, qm̄ intenderit per suū aduentum introitū balnei, non dicimus φ introitus balnei à suo aduentu fuit per accn̄s, aut casu. deinde posuit quod ꝓuenit à natura. est aūt semper, aut in maiori parte. & dixit & naturalia, &c. Et syllogismus sic componiī. Propter quid proueniens à natura, aut est semp, aut in maiori parte: & ꝓpter quid ꝓueniens ab aliquo ex se non ꝓuenit ab eo, aut semp, aut in pluribus: ergo seq̄tur in secunda figura φ illud ꝓpter quid, proueniens à natura, non prouenit à casu. Et v̄r, quia isti hōes concedunt φ illud, quod prouenit à natura ex istis finibus ꝓuenit à casu, et non concedunt φ illud, quod prouenit à casu, proueniat in minori parte, & cōcedunt φ isti fines non prouenīūt à natura in maiori parte, & hoc cōtingit eis ex hoc, quod declaratū est de natura casus, ideo reuersus est cū eis ad verificandum istam ꝓpōnem: quia est ꝓpositio, in qua est disputatio: in prima autē posuit hoc, quasi notū per se. ipse igiť in illis, q̄ sunt manifesta per se, qñq3 ponit ea pro manifestis apud eos, q innati sunt recipere illud, quod est notum per se, & quandoq3 vtitur in declaratione eorum propositionibus famosioribus eis ad confirmandum: & ideo iterauerit sermonem in hoc, vt mihi videtur.

Rē supra. te. cō. 40.

Arif. ea, quę sūt manifesta p se qñq3 ponit ea p ma-nifestis apd eos, q innati sunt recipe illud, qd ē manifestū p se, & qñq3 vtiť ī decłone eorū ꝓpōnibus famosiorib' eis ad confirmandum.

Inconueniens autem est nō opinari propter aliquid fieri, nisi uideāt ipsum mouens deliberasse. Attamen etiam ars non deliberat. nanq3, si esset in ligno nauis faciēdæ ars, haud secus, atq3 natura, faceret. quare, si in arte inest ipsum propter aliquid, & in natura inest. maxime autem manifestum est, cū qs medetur ipse sibiipsi. huic enim similis ē natura. Quod igitur causa sit Natura, atq3 ita vt propter aliquid, manifestum est.

Et malum est etiam, quòd non opinantur ea fieri propter aliquid, si nō inuenerint agens cogitare in sua actione, & ipsi inuenerunt sine cogitatione artem. &, si ars ædificandi naues esset in ipsis lignis, tunc operatio eorum esset ad modum operationis naturæ. ex quo sequitur, si in arte est propter aliquid, vt etiam sit hoc in natura. & magis, quo declaratur hoc, est in illo, qui curat se in medicina. & natura assimilatur huic. Manifestum est igitur φ Natura est causa, & quod est causa propter aliquid.

86 Demonstrat hoc inopinabile contingens ei, qui nō cōcedit causam finalem esse in natura, pp hoc, φ in natura non est cogitatio, & finis non inuenitur apud eos, nisi in cogitatione, & est, qm̄ cōtingit eis, vt ista causa non inueniatur in rebus artificialibus carentibus cogitatione, et dixit Et malum est etiam eos non opinari φ actiones non sunt ꝓpter aliquid, nisi agens agat à cogitatione, & ipsi inueniunt artē agere propter aliquid, cum hoc, φ agens non cogitat. Et dixit hoc in artibus, quæ non vtuntur cogitatione, vt texere, & suere, non sicut ars medicinæ, & nauigandi. Deinde reuersus est ēt ad declarandū φ natura in hoc conuenit cū arte, declarādo φ illud, per quod pōt qs existimare eas diuersari, φ non diuerseni in eo, & per hoc ꝓficitur sermo in cognitione modi similitudinis inter illas, & dixit &, si ars ædificandi, &c. i. manifestū est φ nō est dr̄ia pria hęc inter naturam, & artem, sed ars agit extra, & natura intra. si igitur essemus imaginati φ ars est in re, tūc necessario cōtingeret agere, ac si esset extra. &, si hoc esset nō eēt illic dr̄ia inter naturā, et artē. et intēdebat p hoc φ, si actio artis pp aliquid esset, quia ē extra, necesse esset, si imaginati essemus artem intra, vt nō ageret ꝓpter aliquid: sed, quia notū est per seipsam agere propter aliquid, siue sit extra, siue intra, manifestū est φ hoc est, fm φ semp agit, aut in maiori parte, ars igiť cōuenit in hoc cum natura. Deinde induxit illud, q̄d sequitur ex hoc, & dixit ex quo sequitur, &c. et ista cōsecutio est manifesta ex hoc, φ declarauit, φ illud, in quo differt ars à natura, nihil opatur in hoc, φ agit pp aliq̄d, et, cū Iduxit testimoniū sup hoc, ex hoc, φ, si ars esset in ipsa re, tunc ageret, ac si eēt extra, dixit, & hoc magis declaratur, &c. & est, quoniam ars inuenitur in Medico, qui curat se agere in illud, in quo est ars, ac si esset extra. &, si hoc non esset, tunc ars nō ageret propter aliquid, quia est extra. &, cum destructū est quòd actio extrinseca operatur in hoc, non est differentia in hoc inter artem, & naturam.

Ars agit extra. Idem. 12. meta. cō. 11. Tertio d ala 18. Idem sup c. 1. & quę ibi.

Caput Quartum, ad quam causam necessitas in rebus naturalibus referatur determinans.

Quod autem ex necessitate est, vtrum ex suppositione sit, an & simpliciter. Nunc enim opinantur, quod ex necessitate est esse in generatione: quemadmodum, si aliquis murum ex necessitate existimaret esse factum, quoniam grauia quidem deorsum ferri apta natura sunt, leuia autem superiùs, quapropter lapides quidem deorsum, ac fundamenta, terra autem sursum propter leuitatem, supra autem maxime ligna, leuissima enim sunt.

Et consyderandum est de necessitate vtrum sit à positione, aut simplr. Opinantur enim q necessitas in generatione est sm modum, si aliquis existimasset q paries est necessario, quia grauia innata sunt descendere inferius, & leuia ascendere superius, & ideo lapides, & fundamentum est inferius, tectum, & lateres supius, quia sunt leuiora, & supra omnia ligna, quia sunt leuissima.

87 Et, cum declarauit q natura agit ,ppter aliquid, & q existentia finis in rebus naturalibus, & conuenientia membrorum in salute entis naturalis non est casu, & oēs Antiqui, dicentes causam materialē tm̄ esse, nituni ex illa reddere causas formarū & actionum. opinabanť enim q formæ sequuntur de necessitate naturam materiæ, et q diuersitas earū est ex diuersitate materiæ, ipse igitur vult destruere hoc: qm̄ ipse opinabať ecōtra, s. q materia seqtur formam: & dixit Et cōsyderandū est, &c. i. & consyderandū est de necessitate, existente in rebus naturalibus, vtrum sit ex positione formæ, s. q, cum posuerimus q forma sit, sequitur vt materia sit, aut necessitas inuenitur simplr, i. ex materia: qm̄ ista necessitas non est ,ppter aliquid, sed simplr, i. ex se non ex alio. D. d. opinātur enim isti, &c. i. isti enī, qui opinabanť q necessitas est in generatione generati ex materia, similes sunt in hoc, q opinanť de reb9 naturalibs eis, qui opinātur in rebus artificialibus quòd domus generať ita, q fuerit custodiens à calore, & frigore ex necessitate, qa partes graues, quę sunt in ea, descendunt ex necessitate naturæ grauis inferius, & partes leues, quæ sunt in ea, ascendūt de necessitate etiam ex natura leui, & paries mediæ existunt medioeriter, vt ligna superius, & lapides inferius, & terra, & lutum in medio. Et ex hoc exemplo apparet q natura est similis arti. qui enim dicit q homo generaſ ex hac generatiōe, qa necesse fuit vt partes graues, quæ sunt in eo, descenderent, & leues ascenderent, est sicut qui dicit hoc in domo. & isti non euadunt per hunc sermonē ab esse casu in generatione entiū. qm̄, si partes graues descenderent in plantis, & aīalibus ex necessitate suæ naturæ, & leues ascenderent, tunc cōuenientia actionum partium grauium, & actionum partium leuium in salute illius speciei erit casu. licet hoc in pluribus rerum naturalium videatur è conuerso. animalia enim testea, si natura non intendisset custodiam, deberet descendisse in eis pars testea.

Antiq dixerūt fo?as eē pp mās, et dā uerificari ,ppter mās. sed Aristo. tenet oppositum. 1. li. sup. 74. & 75. Idē. 1. de aīa. 51. & 2. de aīa. 36. & 60. Idē infra in hoc. c. cō. 88. et 90 & 91.

Attamen non sine his quidem factus est, non tn̄ propter hæc, nisi vt propter materiam, sed causa abscondendi quædam, & saluandi. Similiter vero & in alijs omnibus, in quibus cunq; ipsum propter aliquid est, non sunt quidem sine ijs, quæ necessariam habēt naturā, nō tamē sunt ,ppter hęc, nisi vt materia sunt, sed pp aliqd, vt pp qd serra est talis? vt hoc, & huius gratia sit. hoc tamē cuius gratia, nō potest fieri, si non ferrea sit. necesse est igit ferreā esse, si serra erit, & opus ipsius. ex suppositione igitur necessarium est, sed non vt finis. nam in materia necessarium est, id aūt, cuius gratia sit, in ratione.

Et verum est certe q paries no esset sine istis, sed esse eius non fuit propter ista, nisi in telligas per hanc ,ppositionem propter, materiam, sed propter custodiam, & salutem, et propter istas fuerunt illa. Et eodem modo est de omnibus, quæ sunt propter aliquid. non enim sunt sine illis, quę habent aliquam naturam necessariam, sed esse eorum non ,ppter hoc existimatur materia, sed ,ppter aliquid. ver. gratia serra quare est talis? & dicetur, vt agat aliquid, aut propter aliquid. & quod agit hoc, & est ,ppter illud, nō est aptū nisi sit ex ferro. ex quo sequiť necessario vt sit ex ferro, si fuerit serra, & sua actio fuerit eius actio. ex positione igiť est necessitas, nō ex fine intenta. necessitas enim est in materia, & illud pp quid est in definitione.

Et verum est q paries nō pōt esse sine illis grauib9, & leuibus, quæ ita hñt se ad illum quasi materia, sed eē parietis non fuit ,ppter hanc causam, quæ est graue, & leue. nisi quis intelligat pp hanc prępositionem propter, causam finalem intentam per artem, & est custodia, & salus. tunc enim erit verum dicere, respondendo ad quare fuit paries, q paries fuit ,ppter suam cām. Deinde dixit Et eodem modo, &c. i. & eodē modo est de oībus, quæ generānť ,ppter aliquem finem intentū. qm̄ impossibile est vt sit aliquid sine illis, quæ habent naturam necessariam in esse eius, sed esse eius à tali materia, s. necessaria generatione sua non facit existimare q ,ppter materiam fuit tale, sed opinandū est q ipsum esse tale est ,ppter aliquid. & intendebat hoc, cū dixit sed eē ei9, &c. i. sed ipsum esse hmōi, s. quia illa sunt necessaria in suo esse, ,ppter hoc non debet quis existimare q materia est causa esse eius, sed opinandū est q eē eius est ,ppter aliquid. Et in libro Alex. dr̄ sed nō ,propter ista, sed ,ppter materiam. i. & illa, quæ sunt ante finem in re, non dicuntur esse causæ finis, nisi sm modū, sm quem materia est causa finis, immo finis est causa eius principalr. Et, cum posuit q signum, q paries, et alia corpora generata non generanť ex necessitate materiæ, licet materia sit necessaria in eē eius, hoc s. significat q, cum aliquis interrogauerit quare est aliquid, non respondebitur per materialē cām, sed finalem, notificauit hoc per exēplum, & dixit. v. g. qm̄, cum aliqs quæsiuerit, quare serra habet multos dentes? & diceť, vt ferret ligna, aut propter serrationē, & non diceť q habet multos dentes, quia est ex ferro, licet serra non possit esse nisi ex ferro. & hoc intendebat cum dixit, et hoc, ,ppter qd est nō est aptū, &c, i, licet hoc, ,ppter qd 88

fuit

suit serra, non aptetur, nisi serra sit ex ferro. Deinde in dixit illud, quod est quasi conclusio istius sermonis, et dixit seqtur igitur necessario ut sit ex ferro, &c. i. sequitur igitur ex hoc, quod dicimus, q serra est ꝓpter suā actionem, & q actio eius non pōt esse, nisi sit ex ferro, vt necessitas in serra sit ſm positionem, s. ſm positionē finis, non ſm materiam. & hoc intendebat, cum dixit ex positione igit erit necessitas ſm finem intentum. i. ex positione igitur finis quærenda erit necessitas materiæ cōuenientis illi actioni, & necessitas esse rerū sequētium materiam, nō q esse istorum est ꝓpter finē, neq; q finis est ex necessitate materiæ. illa enim, quæ inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non ꝓpter aliquid, vt mors alalis propter materiā, & illa, quæ inueniuntur in eis propter aliqd, sunt propter formā, & definitionem: & ideo nō sunt necessaria simplr. & hoc intēdebat, cum dixit necessitas enim est in materia, &c. propter quid est in definitione. Et innuebat per hoc diuersitatem essentiæ rerum sequentium essentiam ex necessitate materiæ, quæ non intendunt ꝓpter aliqd: ex quibus Antiqui errauerunt, & existimauerunt q oīa, quæ accidunt rebus, sunt de necessitate materiæ. Et hoc cōponitur in secunda figura sic. Res necessariè non intentæ, sunt ex materia: & res intentæ nō necessariè, non sunt ex mā: ergo res intentæ, non sunt necessariè nō intentæ. Quòd aūt res intentæ non sint ex materia manifestum est. qm̄ res intētæ sunt ex forma, & ideo non sunt necessariæ generationis: & forma nō est propter materiā: ergo res intentę nō sunt ꝓpter materiam. Et potentia totius sermonis ꝓdicti est in tertia figura sic. Qn̄ in reb[9] generabilibus interrogatur, quare generatur, non rn̄detur per cām materialem: & qn̄ in rebus generabilibus interrogatur quare, respondetur per causam finalē: ergo causa finalis est alia à causa materiali. Et oēs iste rōnes sunt contra eos, qui nō concedunt illud, quod est notum per se. si enim causa finalis sequeretur necessario causam materialem, tunc ad quæstionē per quare responderetur causa materialis. hæc enim est dispositio entis necessarij simpliciter, s. vt non sit propter suā actionē, sed actio eius propter ipsum. & iste modus necessitatis inuenitur in rebus ęternis. & ista est necessitas simpliciter, quam Antiqui ęstimabāt eē in rebus naturalib[9] generabilibus, & corruptibilibus. si igit formæ sequerentur materiā de necessitate, tunc omnia essent necessaria.

Quæ in reb[9] nālib[9] inueniūtur ex necessitate, & non pp aliqd, sūt pp mām, & quæ inueniūtur in eis pp aliqd sūt pp formā. Vide idē. 1. de aīa com. 60.

Hęc ē dispō entis necessarij simplr. s. vt nō sit pp suā actionē, sed actio ei[9] pp ipm. quō intelligēdā sit, vide. 2. cœ. cō. 17. & 21. & 12. me[illegible] 36.

Est aūt necessarium et in Disciplinis, & in ijs, quę ſm Naturam fiunt, quodāmodo similiter. cum enim rectū hoc sit, necesse est triāgulū duobus rectis æquales habere. sed nō, si hoc est, illud est, sed si hoc nō est, neq; illud rectum est. In ijs autem, quæ ꝓpter aliquid fiunt, econtrario, si finis erit, aut est, & id, qd est ante, erit, aut est. si vero nō, sicut ibi, si nō sit conclusio, principium non erit, sic & hic finis, & id, gratia cuius. * principium enim & hoc est, non actionis, sed cogitationis, ibi autē cogitationis, actiones enim nō sunt.

* a.l. addit. (nō erit, aut nō est.)

Et necessarium est in Doctrina, & in eis, quę ſm cursum Naturalē sunt quodā modo similia. qm̄, quia rectum est tale, necesse est vt anguli, & triāguli sint æquales duobus rectis. & nō, quia fuerit tale, fuit illud. sed hoc, si non esset tale, illud non esset rectum. Et illa, quæ sunt ꝓpter aliquid, si finis intenta per illa fuerit p̄sens, aut futura fuerit, illa etiam, quę sunt ante, erunt pręsentia, aut futura. &, si non sunt, quemadmodum igitur illic, si cōclusio non fuerit, non erit principium, similiter hæc est dispositio finis, & illud propter qd. hoc. n. ē et est principiū, sed nō est principiū opationis, sed cogitationis, & principiū illic est cogitationis, q illic nō est operatio.

89 Idest et necessitatem esse in Doctrina, et in Naturalibus est consimile quodāmodo, s. qm̄ in vtroq; inuenitur necessitas ex positione. Et dixit quodāmodo. quia ex prioribus in doctrina consequuntur posteriora, cū conclusio, quæ est posterior in sciētia ſm tp̄s, sequitur ex ꝓpositionibus, quę sunt priores in esse, aut illa, quę sunt priora in tpe, sequuntur posteriora. Et similitudo inter illa est. qm̄, si ꝓpositiones fuerint, erit conclusio necessario, & non seqtur è contrario: &, si finis fuerit, erunt illa, quæ sunt ante finem. & in hoc diuersant hæc duo. ꝓpositiones igitur ſm hunc modum assimilātur fini, conclusio aūt assimilatur eis, quæ sunt ante finem. Et, cum dixit q necessitas est in eis consimilis, incœpit declarare similitudinem, & dixit qm̄ quia rectum est tale, &c. & in doctrina inuenitur aliquod simile necessario, quod est in generatione, qm̄ ex esse ꝓpositionum sequitur esse conclusionis. v.g. quia angulus extrinsecus in triangulo valet duos intrinsecos sibi oppositos, & cum angulo sequēti valet duos rectos, hæc est causa in hoc, q anguli triāguli sunt æq'es duobus rectis. ꝓpositiōes igitur sunt illa, ꝓpter quę est res, cōclusio vero est illud, quod est ante illud, ꝓpter quod est. & intendebat p rectum triangulum rectorū laterū. & intendebat per tale, hoc, qd extrinsecus valet duos intrinsecos, & cum sequente valet duos rectos. D.d. et non, quia hoc est tale, fuit illud tale. i. & nō, quia anguli trianguli valent duos rectos, est necesse vt angulus extrinsecus sit talis. i. qm̄ hæc non est causa illius. D.d. sed, si hoc nō fuerit, &c. i. si non fuerint anguli æquales duobus rectis, triangulus non erit rectorum laterum. D.d. & illa, quæ sunt pp aliquid, &c. i. & dispositio conclusionis cum ꝓpositionibus est dispositio eorum, quæ sunt ꝓpter aliquid, & cum illo, ꝓpter quod sunt. cum enim fuerit finis, ꝓpter quem sunt in actu, erunt illa in actu. &, si fuerit finis in potentia, illa erunt in potētia, licet nondum sint in actu. & hoc intendebat, cū dixit &, si non sunt. & similiter, cum conclusio fuerit in actu, propositiones erunt in actu, &, si conclusio fuerit in potentia, ꝓpositiones erunt in potentia. Et, cū declarauit q ita se habent ꝓpositiones cum cōclusione, sicut finis cum his, quę sunt ante finem, dixit & quemadmodum illic, &c. i. quemadmodum, si nō fuerit conclusio, non erunt ꝓpositiones, simlr, si non fuerint illa, quæ sunt ante finē, non erit finis. illa enim, quæ sunt in doctrina quasi finis, sunt ꝓpositiones, & illud, quod est q̄si illa, quæ sunt ante finem, est cōclusio. D.d. hoc enim est principium, &c. & innuit ꝓpositiones, quæ sunt principiū doctrinæ. D.d. sed nō est principiū operationis, sed cogitationis. & p̄seruat se, ne quis dicat q nos videmus q ad quædam principia sequuntur vltima, & sunt principia doctrinæ. & hoc est contra positū in natura. & respōsio ad hoc est, qm̄ hoc nō est principiū operationis, sed principium cogitationis, sermo aūt est de principijs opationū. et accidit vt ex pricipio cogitatiōis sequatur illud ꝓpter qd. [a] principiū enim in cogitatione est finis in operatione, & finis in cogitatione est pn̄m in operatione. D.d. & pn̄m illic, &c. i. in doctrina speculatiua. & dixit hoc, quia sunt doctrinę opatiuę, et accidit eis, vt illic sint duo pncipia, prin-

a Pricipiū cogitanē ē finis i operatione, et finis in cogitatione e principiū operatione. [illegible] 7. met. c. 2[illegible] & 1. de aīa tex. cō. [illegible]

cipium

cipium, s. cogitationis, & principium operationis, & similiter finis cogitationis, & finis operationis.

Quare, si erit domus, hęc necesse est fieri, aut existere, aut esse, aut omninò materia, q̄ pp aliqd est. vt lateres, & lapides, si domus. non tñ pp hæc est finis, nisi vt materia, neq; erit pp hæc. omninò tñ, si nõ sint, neq; dom⁹, neq; serra erit: illa qdē, si nõ sint lapides, hæc vero, si nõ sit ferrũ. neq; enim ibi principia, si non triangulum duobus rectis. Manifestũ est igit̃ q̄ necessarium est in Physicis, quod vt materia dicitur, & motiones eius.

Necesse est igitur vt, si domus erit, vt illa sint necessario, aut vt sint, aut q̄ erũt p̄sentia, et vl̃r materia, q̄ est pp aliqd. v. g. qm̃ lapides erũt, si erit domus, sed nõ pp ista ē finis intẽta, sed fm̃ q̄ est materia, sed illa, si nõ fuerint, nõ erunt ista. domus igit̃ non erit, si lapides nõ fuerint: neq; serra erit, si ferrũ nõ erit. illic. n. principia nõ erũt, si anguli triãguli nõ fuerint æquales duobus rectis. Manifestum est igit̃ q̄ necessariũ in rebus naturalibus est illud, quod dr̃ de materia, & eius motibus.

90 Idest, Necesse est igitur, si domus fuerit in actu, vt illa, ex qbus domus fit, sint ante domum. & hoc intẽdebat, cũ dixit vt ista sint neccio. i. ut ista, ex qbus domus fit, sint neccio in eẽ, aut gñata añ gnõnẽ domus: & hoc duob⁹ modis, aut ut sint p̄sentia cũ ea, aut q̄ erũt p̄sentia. D. d. & vl̃r materia, i. & vl̃r ista est dispõ materię cũ illo, pp qd̃ fuit materia. Deĩde dixit. v. g. i. v. g. qm̃ lateres, & lapides necesse est vt sint, si dom⁹ fuerit: sed non ex lateribus, & lapidibus seqtur necessario vt sit finis intentus. v. g. domus. neq; hñt introitum in fine, nisi fm̃ materiam, s. fm̃ q̄ materia est vna causarũ rei, cuius est materia. D. d. & non erit pp̃ter ista, i. & forma nõ erit per materiam, sed per agens. D. d. sed illa. i. materia. D. d. si ista nõ fuerint. i. forma, & finis. D. d. illic enim, &c. et q̄ accidit ex hoc in generatione est simile ei, q̄ accidit in Doctrina. in Doctrina enĩ etiã nõ erunt propositiones, si conclusio non fuerit. v. g. qm̃ propositiones ex qbus declaratur q̄ anguli trianguli valent duos rectos, non erunt, si nõ fuerint æquales duobus rectis. & iam p̄dixit hoc, sed iterauit illud ad rememorationem. In libro vero Alex. neq; illic etiam erũt principia, si triangulus habuerit angulos ęquales duobus rectis. i. qm̃ non sequitur q̄, si conclusio fit, q̄ propositiones sint. Deinde dixit Manifestũ est igit̃, &c. i. manifestum est igit̃ q̄ necessitas in reb⁹ nãlibus notat materiã, & illud, quod seqtur materiã de motib⁹, et nõ notat formam, s. qm̃ materia inuenit̃ propter formã, non forma pp̃ter ipsam, cum non sequitur materiã.

Idē supra. c. 89.

Idē supra. 8. & quæ ibi.

Et vtræq; quidem Physico dicendæ sunt causæ, magis autem ea, cuius gr̃a. causa enim hæc materiæ est, sed non hæc ipsius finis. Et finis is, cuius gratia, & qui principiũ est, à definitione, & ratione petitur, sicut in ijs, quæ fm̃ artem. qm̃, si domus est tale, hæc oportet fieri, & esse ex necessitate. & qm̃ sanitas hoc est, hæc oportet fieri ex necessitate, & eẽ. sic & si hõ est hoc, hæc. si vero hæc, hæc.

Et oportet Naturalẽ intendere has duas causas, sed magis debet intẽdere causam, quę est propter quid. qm̃ ista est causa materiæ, Ipsa autem non est finis, propter quẽ & principiũ est de definitione, & ratione, sicut est in rebus, quæ sunt per artem. verbi gratia, qm̃, qa domus est tale, necesse est vt sit hoc. & qa sanitas est talis, necesse est vt sit hoc. & silr̃, quia hõ est talis, necesse est vt sit hoc.

91 Et oportet Naturalem reddere vtrãq; causam, quia constitutio rerum naturaliũ est ex ambabus, s. ex materia, & ex illo, propter quod est materia. D. d. sed magis debet, &c. i. oportet Naturalẽ solicitari magis circa causam finalem, cum propter causam finalem sit cã materialis, & non pp̃ter causam materialem est causa finalis. Deinde dixit & principiũ est ex definitione, & rõne. i. principiũ, ex quo sequit̃, si fuerit necessitas materiæ, est illud, quod cõtinet definitio, & forma in rebus cõpositis. Et itẽdebat p hoc q̄, cũ definitio rei fuerit posita, seqtur materia necessario in esse eius. definitio enim cõtinet formam cõem, & propriam. Deinde dixit sicut est in rebus artificialibus, i. v. g. quia definitio domus est cõtinens, cooperiens, defendẽs à calore, & frigore, necesse est vt sit composita ex tecto, & pariete. &, quia definitio hõis est animal rationale, necesse est vt sit cõpositum ex carne, & osse: quia definitio sanitatis est dispositio in membro, qua agit suã actionem in mẽbro, necesse est vt ista dispositio sit complexio. & hoc intẽdebat, cũ dixit q̄ domus est tale, &c.

Definitio cõtinet formã cõem, & p̃priã. Idē. 7. meta.

Fortassis aũt & in rõne ē necessariũ. determinanti. n. opus secãdi q̄ diuisio hmõi est, hæc aũt non erit, nisi hẽat dẽtes tales, hi vero non, nisi ferrea sit. sunt enim & in rõne quędam partes, vt materia rationis.

Et rectum est vt necessarium intret in definitione etiam. & hoc erit quando definierimus actionem serrationis, qm̃ est scindere tali modo, q̄ nõ optat̃, nisi serra habeat dentes tali modo: & hoc impossibile ē vt sit hoc modo, nisi sit ex ferro. in definitione enim etiã quædam partes sunt, quasi materia.

92 Quia definitiones continent genera, et differentias, & genera sunt formæ vniuersales, & differentiæ formæ propriæ, & est declaratum q̄ materia sequitur necessario ex forma, rectũ est ut definitiones in hac scientia sint principium apparentiæ necessitatis materiæ, &, quia ex quibusdam definitionibus non solummodo apparet consecutio materiæ, sed etiam in eis intrat materia, dixit Et rectum est, &c. i. & rectum est vt in qbusdam definitionibus nõ sequatur necessariũ ex positione definitionis, sed intrat in definitiõe quasi pars. in talibus igitur definitionibus apparet materia, quasi pars, non fm̃ consecutionem. D. d. si enim definierimus, &c. hoc est exemplum definitionis, in qua apparet materia. serratio enim, quia nõ cõpletur nisi p formã, & materiã serrę, iõ intrat materia in definitiõe. serrę enim, si dixerimus ipsam esse instr̃m hñs dentes, nõ erit definitio, donec dicamus ipsam esse ex ferro.

In definitionibus naturalibus apparet materia, vel manifeste, vel cõsecutiue. Vide idē sup cõ. p̃cedēti. & .1. de aia c.16. & quæ ibi.

In huius Secundi Libri fine, proœmij loco ipsius Tertij legebantur quædam, quæ, cum ex Pauli Israelitæ, & Ant. Codicis sententia. 60. com. Primi phy. pars essent, ideo ea ex hoc ad illum deportauimus locum.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER TERTIVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima probatur ad professorem huius scientiae necessario attinere tractare de accidentibus communibus rerum naturalium.

In Secunda notificatur quid sit Motus.

In Tertia inuestigatur de Infinito, declaraturq; quo pacto in entibus reperiatur.

QVoniam aũt natura quidem ẽ principiũ motus, et mutationis: methodus ãt nobis de natura ẽ: nõ latere nos oportet qd sit motus. necessarium enim est, ignorato ipso, ignorari & naturã. Cũ aũt determinauerimus de motu, tentãdũ erit eodem aggredi modo de ijs, quae cõsequenter sunt. Videt aũt motus cõtinuorũ esse: infinitũ aũt apparet primũ in cõtinuo: quapropter & definientibus continuum accidit vti saepenumero ratione infiniti: cum in infinitum diuisibile continuum sit.

Ignorato motu necesse e naturã ignorari.

Vide demo con. Zim. Infinitum apparet primũ in cõtinuo.

Quia natura ẽ principiũ motus, & qetis, & trãsmutationis; & in hac sciẽtia intẽdimus naturã: oportet nos narrare primo motũ qd sit. Deinde, cũ determinauerimus hoc, determinabimus vnũquodq; cõsequẽtiũ hoc modo. Et existimat̃ q motus est de rebus continuis: & primum eorum, quae sequuntur sciẽtiam de continuo, est de infinito: & ideo accidit multoties, cum definierimus continuũ, vti in eius definitiõe infinito: illud enim, qd diuiditur in infinitum, est continuum.

1 Cõtinuatio.

INcoepit ootificare causam, ꝓpter quã cõtingit ei loqui in hoc libro de motu, & de rebus, quae sequuntur motũ, qm̃, cum cõsyderatio eius sit de natura, cuius definitio est principiũ motus, & qetis, fuit oecesse ei declarare ſm quot modos dicitur principium, & q dr̃ de materia, & forma, s. p̊m pn̄m materiale, & formale: sed primum principiũ materiale potuit declarare, ĩteq̃ perscrutarei de motu, & accidẽtibus motus, priocipium aũt, quod est primus motor nõ potuit ꝑscrutari de eo, nisi post perscrutationẽ de motu. & incoepit hic declarare q ex definitiooe naturae apparet q perscrutatio de motu est necessaria, & quod oportet Naturalem perscrutari de vnaquaq; illarum partium acceptarũ in definitione, et dixit Quia natura, &c. i. &, quia iam apparuit ex p̄dictis q definitio naturae est principiũ mot⁹, & quietis, i. transmutationis, & ooo transmutationis: & inteodimus in hoc libro perscrutari de oatura, cũ intẽtio hu⁹ libri sit loq de rebus cõibus oĩbus reb⁹ naturalibus:

Princip'um, qd est prim⁹ motor, ñ potuit ꝑscrutari, nisi post ꝑscrutationẽ de motu. Idẽ 8. phy. c. 5. & 6. c.

Expõ lre.

Idẽ 1. phy. ſ pamio suo. et ibidẽ. c. 4.

& iã locuti sumus de primo principio, quod est quasi materia olum rerũ naturalium: oportet oos igitur loq de motu qd sit, & cũ determinauerim⁹. i. definierimus motũ, determinabimus post vnũquodq; eorũ, q accipiunt in definitione motus, et quae sequũtur motũ. Et, cum dixit hoc, incoepit dicere illa, quae ita se habeot ad motum, & dixit Et existimatur, & c. i. vtrũ diuiditur in indiuisibilia semp, aut in aliqua diuisibilia. Deinde incoepit oarrare ẽt q consyderatio de cootinuo exigit ẽt cõsyderatiooẽ de ĩfinito, et dixit et primũ eorũ, &c. i. & p̊m eorũ, quae apparẽt ex cõsyderatiooe de cõtinuo, est cõsyderare de infinito. D. dedit cãm in hoc, & dixit & ideo accidit multotiens, &c. i. quia infinitũ cõtingit continuo, aut est definitio eius, accidit multoties, cum definierimus continuum, accipere in sua definitione infinitum. continuum enim est illud, quod diuidit̃ in infinitum. Deiode induxit testimoniũ, sup hoc, & dixit quod [a] enim diuiditur in infinitum est cõtinuum. i. & diximus q definitio cõtinui est illud, qd diuidit̃ in infinitum: quia illud, quod diuidit̃ in infinitũ est continuum: quod enim p̄dicatur ſm qd, qñ conuertitur, est definitio. Et dixit, vt mihi vr̃, accidit multotiens q ista defioitio cõtinui apud dicentes ipsum oon cõponi ex partibus indiuisibilibus est cõcessa: dicẽtes aũt q cõtinuum cõponit̃ ex ꝑtibus indiuisibilibus oõ cõcedunt hanc definitionem. Et, q. d. ideo accidit pluribus eorum, q vtuntur definitione continui, accipere in definitione eius infinitum. Et forte dixit hoc, quia cõtinuum põt habere aliã definitionem, vt in qua dr̃. cõtinuum est illud, in cuius medio potest poni terminus communis duabus partibus.

Quod diuiditur in infinitum est cõtinuum, côuertitur cum definitione. a Cõtinuum diuidit̃ in infinitũ. Idẽ [...] fra. 31. cõ. & quę [...] Id[...] 3. phy. tex. cõ. 69.

Adhaec aũt sine loco, & vacuo, & tẽpore, impossibile est motum eẽ. Manifestũ igitur est q & ꝓpter haec, & proterea q cũctis sunt cõmunia, & vniuersalia haec omnibus, cõsyrandum erit, cum proposuerimus de vnoquoq; istorum. posterior enim est de proprijs speculatio ea, quae de cõibus est.

Idẽ in [...] mẽtis c. [...] quãtitate.

Speculatio de ꝓprijs posterior ẽ ea quae de cõibus. Idem [...] phy. tex. [...]

Et, cũ hoc impossibile est vt motus sit, si locus, et tempus non fuerit. Manifestum est igitur quòd propter hoc, & propter hoc, quòd ista sunt communia omnibus, oportet perscrutari de vnoquoq; eorum. consyderatio enim de proprijs est post cõsyderationẽ de rebus communibus.

2

Cum declarauit q ex definitione naturae apparebit q oportet Naturalem ꝑscrutari de motu, & consequentibus motum, & dixit q illorũ, quae sequunt̃ motum, quae sunt ꝓpinqua substantię eius, est cõtinuum, & q infinitum seqtur contiouũ, incoepit dicere, Et, qa locus, & tẽpus sequuntur motum in rei veritate, & vacuum, vt dicunt qdã Naturales, oportet ẽt consyderare de istis tribus cum cõsyderatione de illis tribus p̄dictis. Et dixit Manifestũ est igitur, &c. i. manifestũ est igitur q ex hoc, quod diximus, q ista apparent in definitione naturae, &, quia ẽt ista sunt cõia oĩbus rebus naturalib⁹, [a] oportet nos in hoc libro loqui de istis rebus: cum iste liber sit primus liber, in quo loquitur de rebus naturalib⁹: & de cõmuni oportet loqui prius q̃ de proprio: & ideo fuit oecesse loqui de istis rebus in hoc libro. Et hinc expressit suam intentiooẽ in [b] hoc libro, et illa, quae sunt subiecta istius cõsyderationis: et sunt causae communes, & accidentia communia, quae apparent ex definitione naturae.

a Oport[...] pri⁹ loqui [...] q de ꝓpri[...] Idẽ ꝓœm[...] suo ſ. 1. ph[...] & ibide[...] c. 27. & tex[...] Idẽ 2. de a[...] cõ. 30. & [...] dẽ c. 1. Ide[...] 1. de ꝑtib[...] Alab[...] ca[...] et 2. de Ge[...] ratiõe, et C[...] ruptiõe, te[...] com. [...] b Idẽ sup[...] 1. & quę [...]

Summa

Summa Secunda, in qua notificatur quid sit Motus, & traditur eius definitio.

Caput Primum, de suppositis ante Motus definitionẽ præintelligendis.

vide com. 2um.

PRimum aũt, sicuti diximus, de Motu. Est igiť eorũ, quæ sunt, aliud quidẽ actu solũ, aliud vero potentia. Et eorum, quę sunt actu, hoc quidem hoc aliquid, illud vero tantũ, aliud aũt tale. & in alijs entis prædicamentis similiter. Eorũ aũt, quæ sunt ad aliquid, aliud qdem fm superabundantiã, & defectum dicitur, aliud aũt fm actiuum, et passiuum, atq; omnino motiuum, & mobile. motiuum enim motiuum mobilis est: & mobile à motiuo est mobile.

Et incipiemus sicut diximus de Motu. Et dicamus φ rerũ quædam sunt in perfectione, & quædam in potẽtia. Et istorum quoddam demonstrať esse hoc, quoddam demonstrať esse huius quãtitatis, & quoddã demonstratur esse huius dispositionis, aut attribuiť hoc modo alicui aliorum p̃dicamentorũ entis. Relatiuorum aũt quędam dñr fm magis, & minus, & quædam fm agens, & patiens, & vniuersaliter fm mouens, & motum. mouens enim est mouẽs motum: & motum est motum à mouente.

3 Cum voluit definire motũ, incœpit de illis, quæ ita se hñt ad id, qđ vult definire, quasi* ꝓpõnes. & icœpit primo diuidere ens, fm actũ, & potẽtiã: & sunt duo genera, extra q̃ nõ põt motus eẽ, aut nõ eẽ mediũ inter illa. deinde posuit secundã ꝓpõnem, & est φ entia diuiduntur in decẽ p̃dicamẽta, ad hoc, φ vult ẽt declarare φ motus inueniť in quatuor eorũ tñ. Deinde posuit tertiã ꝓpõnem, & est φ p̃dicamentũ relationis qñq; relatio in eo est fm magis, et minus, vt duplũ, & dimidiũ, & multũ, et paucũ, & qñq; est relatio in eo fm agẽs, et patiens. qoẽadmodũ.n. duplũ dr in respectu dimidij, & dimidiũ in respectu dupli, similiter agẽs dr in respectu patiẽtis, & patiens in respectu agentis. Et induxit hoc ad declarandũ φ [a] motus est actio motoris in moto, & φ nõ hẽt eẽ nisi in moto, & iõ accipit rem motã, quasi dĩcam motus. D. dixit & quoddam demõstratur esse hoc, i. indiuiduũ substãtiæ, quoddã huius quãtitatis, i. indiuiduũ quãtitatis, & quoddã huius dispositiõis, i. indiuiduũ qualitatis. D. d. fm magis, & minus, i. relatiuũ, quod est i q̃titate. D. dixit fm agẽs, & patiens. & intendit relatiuũ, quod inueniť in p̃dicamẽto agere, & pati. Et dixit & vl'r fm [b] mouens, & motũ qa mouens, et motũ sunt * pfectiora q̃ agẽs, & patiẽs, cum omne agens sit mouens, & non conuertitur.

* 2.1. petitiones.

a Motus est actio motoris in moto, & nõ hẽt eẽ nisi in moto. Idẽ. 5. physi. c. 3. & 8. ph. cõ. 4. Idẽ infra. I hoc. 3. 4. & 6. 18. 19. 22. 29.

b Mouẽs, & motũ sunt pfectiora q̃ agens, & patiẽs, cum oẽ agẽs sit mouẽs, & nõ econtra. Idẽ. 1. de generatione. c. cõ. 49. & 12. meta. com. 28.

* 2.1. cõtra.

Nõ est aũt motus p̃ter res. Mutať eni semper id, quod mutať, aut fm substantiam, aut fm quãtũ, aut fm quale, aut fm locum. cõe vero in his nihil est accipe, sicuti diximus, qđ neq; hoc, neq; quantũ, neq; quale, neq; aliorũ p̃dicamẽtorũ vllũ sit. qre neq; motus, neq; mutatio vllius erit p̃ter ea, quæ dicta sunt, cum nihil sit præter ea, quæ dicta sunt.

Motus in 4. p̃dicamẽtis.

Et non est motus extra ipsas res. transmutatum enim semp transmutať, aut in substantia, aut in quãtitate, aut in q̃litate, aut in loco. & nihil inueniť oino cõe istis. q. d. φ non est ita, neq; vnũ aliorũ p̃dicamentorũ. vnde necesse est φ non est motus, neq; transmutatio oino alicuius, nisi istorum, quæ diximus.

4 Hoc etiam est quartum fundamentũ ad hoc, quod vult de definitione motus, & est, φ motus inueniť in pluribus vno prædicamento. Et dixit Et non est motus, &c. i. & nõ inueniť motus extra decẽ p̃dicamẽta. qm̃ transmutatũ semp transmutatur, aut in p̃dicamento substãtiæ, aut quãtitatis, aut qualitatis, aut vbi, aut in alio p̃dicamẽto: & transmutatio non inuenitur nisi in transmutato: ex quo sequiť vt motus sit in pluribus vno p̃dicamento. Et iste sermo componiť sic. Motus est in moto: & motũ est in pluribus vno p̃dicamento: ergo motus est in pluribus vno prædicamento. & nihil inuenitur, &c. i. impossibile est inueniri aliqđ vnũ cõmune istis prædicamẽtis, in quibus inuenitur motus, v. g. aliquod cõe istis quatuor, quod non sit vnum eorum, neq; aliorũ prædicamentorũ: ex quo sequitur vt motus * sit in alia natura à p̃dicamentis, & vt * dicatur vniuoce. Et intendebat declarare, qm̃, quia [c] motus non dicitur vniuoce, ideo non habet definitionem dictam vniuoce, sed fm prius, & posterius, sed tñ tales definitiones intrant in artibus demonstratiuis. Et [d] quæritur de hoc, φ dixit hic, φ motus non inuenitur in vno prædicamento, & dictum est in libro de prædicamentis ipsum esse in prædicamẽto passionis, & fm hoc autem non debemus computare p̃dicamentũ passionis, aut non debemus dicere ipsum inueniri pluribus vno prædicamento. Ad hoc autem dicamus, [e] qm̃ motus fm φ nõ differt à pfectione, ad quam vadit, nisi fm magis, et minus, necesse est vt sit de genere illius pfectionis. [f] motus eni nihil aliud est q̃ generatio partis post aliam illius perfectionis, ad quam intendit motus, donec pficiatur, & sit in actu. vnde necesse est vt motus, qui est in substantia, inueniatur in genere substãtiæ: & motus, qui est in quantitate, in genere q̃titatis: & similiter, qui est in vbi, & qualitate. fm autem quòd est via ad perfectionem, quæ est alia ab ipsa perfectiõe, necesse est vt sit genus per se. via enim ad rem est aliud ab ipsa re. & fm hoc fuit positum p̃dicamentum per se. & iste modus est famosior, ille aũt est verior. & ideo Aristo. induxit illũ modum famosum in p̃dicamentis, & istum modum verũ in hoc libro.

c Motus nõ hẽt definitionẽ vniuoce dictã, sed fm prius & posterius, & tales definitiones intrãt artibus demonstratiuis. Vide cõsilia 2. de ala. c. 30. & 1. de ala. c. 5. & de finitione alg. & 4. met. c. 2. Vide cõsimile sup. 2. physi. c. 1. de definitiõe naturæ.

* 2.1. non sit.

* 2.1. nõ dicatur.

d Digressio, qua quærit vtrũ motus sit in plurib. p̃dicamẽtis

Solutio.

e Motus nõ differt a pfectione, ad quã vadit; nisi fm magis, & minus, & iõ necesse ẽ vt sit de genere illius pfectionis; Idem. 5. physi. com. 9. & 17.

f Mot. nihil aliud ẽ q̃ generatio partis post aliã illius pfectiõis, ad quã intendit mot., donec pficiať, & sit i actu. Si oppositũ vr dicere. 4. phy. cõ. 84. Vide consilia sicut hic. 5. physi. com. 47. Vide com. 2um.

Vnumquodq; aũt dupliciter inest omnibus. vt Hoc, aliud eni est forma ipsius, aliud vero priuatio: & fm Quale, hoc enim est album, illud autem nigrum: & fm Quantum, aliud enim perfectum est, aliud vero imperfectum. similiter aũt & fm Lationẽ, hoc enim sursum, illud vero deorsum, aut aliud qdem leue, aliud vero graue. quare motus, et mutationis species tot sunt, quot entis.

Et vnũquodq; istorũ omniũ est duobus modis. v. g. qm̃ illud, quod demonstrať esse Hoc, demonstratur p formam, & demõstratur p priuationem: & sil'r in Qualitate aliqđ, enim est albũ, & aliquod nigrũ: & simil'r. in

Q[u]antitate aliquod est pfectũ, & aliqđ diminutum, In Trãslatione aliquod est supius, & aliquod est inferius, aliquod leue, & aliquod graue. vnde necesse est vt tot sint spẽs motus & trãsmutationis, quot sunt spẽs entis.

Cum posuit q definitio motus est ambigua, quia inuenitur in pluribus prædicamentis voo, incœpit declarare etiam q non propter hoc solum est motus talis, sed & quia motus inuenitur in vnoquoq; generũ motus in duo, vnum nobilius, et aliud vilius. motus enim, qui est in eodem genere de vihori oppositorum ad oobilius est oobilior, & qui est à contrario est vilior, vt motus de non esse in esse, & de esse in non esse. Et dixit Et vnumquodq; istorũ, &c.i. & vnusquisq; quatuor motuum inuenitur in eodem prædicamẽto duobus modis, qm̃ transmutatum in substantiã, cuius trãsmutatio est completa, qñq; demonstratur in esse, i. in forma, & qñq; demonstratur in priuatione formæ. motus enim, in cuius fine demonstratur q motum habet formam, dr̃ generatio, et in quo priuatur forma, dr̃ corruptio. & simil'r in fine transmutationis in qualitate, qñq; demõstrat̃, sm q est albũ, & qñq;, sm q est nigrum: & sil'r in quantitate, qñq; sm q est diminutum, & qñq; sm q est perfectum: & sil'r in transmutatione, qñq; finis trãsmutatiõis est esse supius, & qñq; est inferius. D.d. & aliquod leue, & aliquod graue. forte est exemplũ de motu in vbi, i. q motum in loco qñq; mouet̃ ad hoc, vt sit leue ẽt in actu, i. ascendens super alia corpora, & quandoq;, vt sit graue in actu, i. vt sit sub alijs corporibus. Et forte est exemplũ de generatione, & corruptione. elementa enim transmutantur de grauitate in leuitatem, & de leuitate in graoitatem. D.d. necesse est igitur ex hoc, &c. idest necesse est igitur ex hoc, quod diximus, vt spẽs vltimæ motus sint tot, quot sunt species rerum motarum: & sunt octo, vt hic apparebit, duæ s. in vnoquoq; pdicamẽto. Verũ autem inuentatur motus in alio predicameoto ab istis quatuor perscrutabitur in Quinto.

Motus, q est i eodẽ genere de vihori oppositorũ ad nobiliꝰ ẽ nobilior.

Prima expõ.

Secunda.

7. physi. t. c. 10.

Caput Secundum, in quo traditur Motus definitio ex rebus proprijs.

Motus definitio. vide 1. fra tex. 9. 10 16. & 21.

DIuiso autem sm vnumquodq; genus, hoc qdem esse actu, aliud aũt potẽtia, eius, quod potentia existit actus, quatenus huiusmodi, Motus est. Vt alterabilis qdem, quatenus alterabile, Alteratio. augmentabilis autem, & oppositi decrescibilis (huius enim est commune nomen in vtrisq;) Augmentum, & Decrementum: generabilis autem, & corruptibilis Generatio, & Corruptio: eius vero, quod fertur, Latio.

Et, cum vnũquodq; istorum generũ diuidatur in illud, quod est actu, & illud, quod est potẽtia, tunc Motus erit pfectio eius, quod est in potẽtia, sm q est tale. verbi gratia, quoniam perfectio alterati, quando alteratur, est Alteratio, & perfectio augmẽtati, & sui oppositi, & est diminuti: & non habent vnum nomẽ cõmune ambobus, quod est Augmẽtum, & Diminutio: & perfectio generati, & corrupti est Generatio, & Corruptio: & perfectio translati est Translatio.

Cum numerauit illa, quæ debent præcedere hoc, quod dicit de definitiõe motus, incœpit definire eum, & dixit Et, cũm vnumquodq;, &c. i. cum vnũquodq; generum motus diuidatur in potẽtiam, & actum. qm̃ voumquodq; eorum quandoq; est in potentia, quandoq; est in actu: & manifestum est q motus est perfectio rei motæ: ergo manifestum est, si ooo fuerit perfectio eius, sm q est in actu, necessario erit pfectio eius, sm quòd est in potentia. Et addidit in definitione, sm quòd est in poteotia. quia omne motum, secundum q est in actu, & habet potentiam, habet duas perfectiones, perfectionem, s. in actu, non sm q est motum, & perfectionem, sm q est in potentia, quæ dicitur motus. Deinde incœpit demõstrare conuenientiã istius definitionis vnicuiq; generum motuum, & dixit. v. g. qm̃ perfectio alterati, &c. i. v. g. quooiam perfectio alterati, sm q est in potentia, est illud, quod dicitur alteratio: & perfectio augmentati & diminuti, sm q sunt in potentia, est illud, quod dicitur augmẽtum, & dimioutio: & perfectio generati, & corrupti, sm q sunt in potentia, est generatio & corruptio: & pfectio translati, sm q est in potentia, est illud, quod dicitur translatio. Et manifestum est q ista definitio motus est communis motui nouo, & æterno. & similiter etiam apparet ex hac definitione cõtinuatio motus. motus enim, quãdo quiescit, erit perfectio eius, quod est in actu, vnde videmus q motus augmẽti, & alterationis sunt plures motus. non enim possumus dicere q augmẽtatum est motum vno motu de initio augmẽti vsq; ad finem: apparet enim motus eius in tempore sensibili. et similiter est dispositio in pluribus alterationibus. & impossibile est vt in toto tempore augmenti sit motum, & nõ comprehendatur à sensu. motus igitur Augmenti de initio motus ad finem compooitur pluribus motibus, & pluribus quietibus, in vno autem motu translati, qui est de principio ad finem, non interponitur quies, & ideo continuatio est manifestior in eo. & credimus hoc in augmento, & alteratione, quia videmus aliquã augeri per annũ vno digito. & remotum est vt ille digitus diuidatur p omnes partes tẽporis illius anni, qm̃ minimũ tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem, cum non crescat planta continue. 6

Id. 4. met. com. 28. Documẽtũ

Quæ potentia ponat̃ in dfinitiõe motus. Vide meta. cõ. ...

Digressio.

Definitio motus cõis ... motui no... & antiquo

Motꝰ augmẽti ... finem motꝰ ad ... cõponit̃ ... pluribus motibꝰ. & ex ... bus ... Vide ... 8. phy. com. 23.

Caput Tertium, in quo traditur Motus definitio ex rebus communibus.

QVod aũt hoc sit motus, hinc manifestum. Cũ enim ædificabile, quatenus tale ipsum dicimus eẽ, actu fuerit, ædificatur, & hoc est ædificatio, similiter autem & medicatio, & volutatio, & saltatio, & adolescentia, & senescentia:

Et declarabitur q motus est hoc, ex hoc, quod narrabo. Aedificatũ enim non dicitur ædificari in actu, nisi dum nos ædificamus, & hoc est ædificari, & similiter addiscere, & medicari, & labi, & titubare.

Dicit Et declarabitur quòd motus est perfectio rei potentis, sm quòd potest ex inductione transmutabilium. ædificatum enim non dicitur esse ædificatũ, quãdo cessat ab ædificatione, neq; quãdo nondũ ædificat̃, sed dum ædificatur, & illud est perfectio ædificati, & ædificatum est nõ ædificatum, nisi q habet potẽtiam, et similiter est de addiscente, et medicinato, & de lapso. dicimus enim in vnoquoq; istorũ esse tale, dum habet illam spẽm transmutationis, sm q est in potentia. Cũ igitur

igit ędificatio est pfectio ædificati, fm q est ædificatū, & similiter in alijs transmutationibus manifestum est q motus est perfectio moti, fm q est motum. &, quia nō est motū, nisi fm q est in potentia, manifestum est q motus est perfectio moti, fm q est in potentia.

Motus est pfectio moti, fm q in potentia. vide c. 28. 4. meta.

Caput Quartū, in quo declaratur quo pacto una, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

Idem fm, aut fm idem nō pōt esse potentia, et actu.

QVoniā aūt quædam eadē & potentia, & actu sunt, at non simul, aut non fm idem, sed vt calidum qdem potētia, frigidū aūt actu, multa iam agent, & patietur a seinuicem. omne enim erit simul actiuum, & passiuum: quare & mouēs physice mobile est. omne enim hmōi mouet, cū & ipsum mouetur. Videtur igitur quibusdā oē, quod mouet, moueri. sed de his qdem ex alijs erit manifestum quomodo se habent. est enim quoddam mouens & immobile.

Et, quia videmus aliqua eadem esse in potentia, & in actu, sed non insimul fm idem, v.g. calidum actu, & frigidum potentia: sunt enim plura, quæ agunt in inuicem, & patiuntur abinuicem. omnia enim ista sunt ex eis, quę agunt insimul, & patiuntur. vnde necesse est vt qcqd mouet naturaliter, moueat. Et quidā existimauerūt q oē, quod mouet, moueat. sed hoc declarabit alio modo ab hoc. est enim aliquid, quod mouet, & nō mouet.

8 Quia videmus res sensibiles eē duobus modis, aut in potentia, aut in actu, sed non fm idem, & eodē modo, qm impossibile est aliquid esse calidum in actu, & calidum in potentia fm eundem modum: sed idem in respectu eiusdem quādoq; est in potentia, quādoq; in actu. v.g. quoniam aqua quādoq; est calida in actu, & quādoq; calida in potentia, in respectu autem duorum est in potentia, & in actu, scilicet in potentia respectu alterius, & in actu respectu reliqui. & similiter in respectu eiusdem est duobus modis. v.g. qm cibus est agēs in corpus, fm quòd est panis in actu, et patiēs ab ipso, fm quòd est corpus in potentia. necesse est igitur vt sint hic aliqua, quæ mouent se abinuicem, & mouentur abinuicem, & q hæc duo sint vera, s. agere & pati insimul, sed in respectu duorum, nō in respectu eiusdem. Deinde dixit necesse est igitur, &c. i. cum sint aliqua, in quibus inuenitur potentia, & actus insimul, necesse est vt illud, quod mouet fm hunc modum, moueatur. Et intendebat, cùm dixit naturaliter, illud, qd mouet, fm quòd est in potētia mouens. D. dixit & qdam existimauerunt, &c. idest, sine hac determinatione, s. vt sit compositum ex potentia, et actu. sed nō est verū. sed in fine 2 istius libri declarabitur q hic est motor, qui non mouetur omnino, cùm in eo nō sit aliqua potentia: & innuit Platonem.

Impossibile est vt idē fm idē, & eodē modo sit calidum, & frigidum potētia. 148 8. phy. t. c. 40. 1dē. 9. de ala. c. 4. & 19. c. 1. 4c. subs. orbis.

Aristoteles nullum esse simplex motorem posse. contra oppositum sensit Plato. Vide c. 48. 8. phy. c. 40. 6. phy. c. 5. & 5. cœli. c. 17. Vsq. ad textu 57. 38. 2. 8. phy. text. c. 6. 17. vsq. ad textu c. 57.

Eius aūt, quod potentia existit actus, cum actu existens agit, aut idem, aut aliud, quatenus mobile, motus est. dico autem quatenus sic. est enim æs potētia statua, attamen æris actus, quatenus æs, motus, non est. non enim idem est æri esse, & potētia quadā mobili. quoniam, si idem esset simpliciter, & secundum rationem, esset vtiq; æris, quatenus æs, actus motus.

Motus autem eius, quod est in potentia, est in eo, quod est, quando illud, quod est in perfectione, agit, aut per se, aut per aliud, fm q est motū. & intelligo per hoc, quod dico, fm q est motum, hoc, quod narrabo. cuprū, s. est in potentia idolum, sed perfectio cupri, fm quod est cuprum, non est motus. quiditas enim cupri, & ipsum esse motum per aliquam potentiam nō habet eandem intētionem simpliciter. &, si haberent eandem intētionem simpliciter, tunc etiam in definitione cupri esset motus.

9 Cùm declarauit quod entia naturalia sunt in potentia, & actu insimul, aut in duobus temporibus in respectu eiusdem, aut in eodem tempore respectu duorum, aut eiusdem, sed duobus modis, & quòd motus est in hoc genere, incepit declarare quòd motus est pfectio entis, fm quòd est in potentia, non fm quòd est in actu, et dixit Motus autem eius, &c. idest motus autem eius, quod est in potentia, s. eius, quod exit de potētia in actum, inuenit in illo, quod est in actu, † { & qñ illud, qd est in actu, agit: } & hoc ē fm q est motū, & non fm q est in actu. v. g. quoniam cuprum est in actu cuprum, & in potentia idolum, & perfectio cupri in actu, fm quod est cuprum, non est motus, quoniam tunc quiditas eius esset in motu, sed actio cupri, quæ est motus, est actio eius, fm quòd est in potētia idolū, intendit quoniam, cùm potentia in aliquo fuerit aliud ab actu, & motus non est perfectio rei, fm quod est in actu, necesse est vt sit perfectio eius, fm quòd est in potentia. &, si motus esset perfectio actionis, tunc quiditates rerum essent motus. sed motus non est perfectio actionis. quia quiditas cupri, quæ est perfectio eius in actu, nō est q habeat potentiā ad motum, quoniam, si hoc esset, tunc potentia, & actus essent idem.

Entia alia sunt in potētia, & actu simul, altero modo.

† a.l. & qñ illud, quod actu agit.

Nō est aūt idem, quemadmodum dictum est. Manifestum est autē & in cōtrarijs. posse enim valere, ac posse ægrotare alterū est. nāq; ægrotare quide, & valere idē esset. subiectum autem, & id, quod valet, atq; ægrotat, siue humiditas, siue sanguis, vnū, & idē est. quoniam aūt non est idem, quēmadmodū neq; color idem, & visibile, possibilis, quatenus possibile, actus, manifestū q motus est.

Si motus est pfectio actionis, tūc qdita tes rerū eēnt motus. Idem infra com. sequenti.

Et intentio eorū nō est eadē, vt diximus. Et hoc manifestum est in contrarijs. sanum in potentia aliud est ab infirmo in potentia. & fm illum sermonem debent habere eandem intentionem. subiectum enim eorum, & ē illud, quod sanat, & infirmatur, siue sit humor, aut sanguis, est idem. &, cùm hoc nō sit idem, sicut color, & visibile non sunt idē; manifestum est q pfectio eius, quod potest aliquid, fm q potest, illud est motus.

Si posse sanari, & posse ægrotare essent idē, sanitas, & ægritudo essent idem.

10 Et intentio actus cum potentia in re demōstrata nō est eadem, & si subiectum sit idem. & hoc est manifestum in cōtrarijs. subiectū enī est idē, & sunt in maxima diuersitate. v.g. quoniam hoc demōstratū esse in

potentia sanum, est aliud à dicere ipsum esse in potentia infirmũ. & si duo diuersa essent idem, propter hoc quòd subiectum eorum est idem, contingeret, vt potẽtia ad infirmitatem esset eadem cum potentia ad sanitatem. & si hoc esset, tunc sanitas, & infirmitas essent eadẽ. q̃d ẽ falsum. qm̃ potẽtiæ rerum contrariarũ sunt cõtrariæ. D. dixit & ſm illum sermonẽ, &c. i. & esset necesse vt aliqua duo essent idem, quia subiectum est idem, scilicet quòd aliquid esse sanum in potẽtia, & infirmum in potentia essent idem, quia subiectum sanitatis, & infirmitatis est idem, vet. gra. humor, aut sanguis, &c. et cùm aliqd esse in actu, & in potentia nõ est idem, quia subiectũ illius est idẽ, sicut color, & visibile non sunt idem, & si subiectũ sit idem, manifestum est q̀ pfectio eius, quod põt aliqd, ſm q̀ põt illud, est motus, nõ pfectio eius, ſm quòd est in actu. qm̃, si pfectio actionis esset motus, tunc quiescens eẽt motũ, & tunc quidditates ipsarum rerum esse motus, vt dixit.

Potẽtiæ rerũ cõtrariarũ sunt cõtrariæ. Consule t. cõ. 119 & 121.

Quod igit̃ est hic, & q̀ accidit tũc moueri, cũ actus iste ẽ, & neq; prius, neq; posterius, clarũ est. cõtingit. n. vnũquodq; qñq; quidẽ operari, qñq; ãt nõ. vt ędificabile, quatenus ædificabile, & ædificabilis actus, quatenus ẽ ædificabile, ædificatio est. aut. n. hũius * ædificatio, aut domus actus ẽ ędificabilis. sed, cũ domus sit, nõ amplius ędificabile ẽ. ædificat̃ aũt ædificabile. necesse est ergo ædificationẽ actũ esse: ædificatio aũt motus qdã est. * At vero eadẽ conueniet rõ et in alijs motibus.

Secũdũ Alexã. hæc ṽba in q̃busdam exẽplaribus nõ reperiuntur.

Et declaratũ est q̀ intẽtio motus est hæc, & q̀ esse eius debet esse in pfectione illius, nec añ, nec post. vtrunq; n. est possibile. s. vt actus cadat aliqua hora, & nõ cadat. v. g. ædificatũ. pfectio. n. ædificati, ſm q̀ est ędificatũ, est ædificatio. ædificatio. n. est actio ædificati, aut domus. sed, cũ domus est, tũc nõ ẽ ædificatio. ergo necesse ẽ vt ædificatio sit actio: ædificatio enim est aliquis motus. Et iste sermo est cõueniens in cæteris motibus.

Et declaratum est q̀ definitio motus est ista, s. quòd debet esse in actione, quæ est in potẽtia, dum est actio, neque ante, neq; post. Deinde dixit vtrumq; est possibile, &c. idest, & hoc necesse est, quòd vtrumq; istorum est possibile in moto, scilicet vt actio sit in eo, in alia hora cadens, & vt non cadat in alia, & impossibile est vt in eo sit motus, antequam actio cadat ex eo: v. g. quoniam dicimus quòd perfectio ædificati, ſm q̀ est ædificatum, est ædificatio, quę est motus ædificati, non ante, neq; post: ante autem impossibile est, quia non habet actionem, quæ est ædificatio: remanet igitur vt ædificatio sit, aut actio ædificati, aut actio eius, quod iam ædificatum est, v. g. domus: sed domus non est ædificatum, neq; transmutatum: ergo necesse est vt ædificatio sit actio ędificati, ſm q̀ est ædificatum, i. ſm q̀ est etiam in potentia ædificatum.

Caput Quintum, in quo destruitur Antiquorum opinio de Motus definitione, & traditur eius definitionis difficultas.

Quod aũt bene dictum sit manifestũ & ex ijs, quæ alij de ipso dicunt, & ex eo, quòd non facile est definire aliter ipsum. neque enim motum, atq; mutationem ponere in alio genere poterit vtiq; aliqs, neq; qui aliter dixerunt de ipso, recte faciunt. Manifestum aũt est consyderantibus q̀ ponunt nonnulli ipsum alteritatem, inæqualitatẽq;, & quod non est dicẽtes esse motũ. quorum nullũ necessariũ est moueri, siue altera sint, siue inæqualia, siue non existentia.

Et declarabit̃ etiã hoc esse rectũ ex hoc, quod alij dixerunt, & q̃a difficile est ip̃m definire alio mõ. impossibile enim est ponere motũ, & transmutationem in alio genere. & iste sermo est rectus. Et hoc manifestum est ei, qui consyderauerit ipsum, ſm q̀ alij posuerunt ipsum. dixerunt enim q̀ motus est alietas, & exitus ab æqualitate, & q̀ non est. & nullum illorũ necesse est moueri, neq; illud, quod est aliud, neq; illud, quod est inęquale, neq; illud, quod non est.

12 Dicit & declarabitur etiã, &c. idest, & apparet etiã quòd hoc, quod diximus de definitione motus, est rectum, quando aliquis sciuerit quid alij dixerunt de illo. et quia sermo aduersarij nõ est contradictorius vero, dixit & quia difficile est, &c. idest, & quia impossibile est definire motum alio modo ab eo, quo nos definiuimus ipsum, quia nullus potest ponere motum sub alio genere ab eo, sub quo nos posuimus ipsum. Et, cùm narrauit hoc, incœpit declarare errorẽ aliorum, & dixit & iste sermo est rectus, &c. idest ei, qui cõsyderauerit definitionẽ, qua alij definierunt ipsum. quidam enim dixerunt ipsum esse alietatem, & quidã exitum ab æqualitate, & quidam ipsum esse non ens. sed nullum istorum est motus. quoniam, si esset, tunc quod diceretur aliquod istorum esse, esset motum. si igitur motus esset alietas, tunc omne aliud esset motũ. &, si esset exitus ab æqualitate, tunc omne exiens ab æqualitate esset motum. & est magis remotum vt sit non ens, quoniam non ens non transmutatur. D. d. & nullum istorum mouetur, idest &, si aliquod istorum esset definitio motus, necesse esset quòd quicquid diceretur eẽ aliquod illorum, & ipsum primum haberet motum. Et debes scire quòd ista definitio non est manifesta per se, sed tantum debet inueniri per aliquã viã earum, in quibus inueniuntur huius generis definitiones, aut per viam diuisionis, aut per viam cõpositionis. definitionis autem ignotæ naturaliter necesse est vt in eis vtatur quis syllogismo, aut in declarando definitionem, & definitũ esse, quando vtrũq; fuerit ignotum, aut in declarãdo quòd definitio est definiti, quãdo definitum fuerit manifestũ per se, & definitio ignorata. Aristo. igitur in declarando definitionem motus vtit̃ tribus, s. diuisione & inductione, & via accepta à contrario, in qua declarauit q̀, si est impossibile vt pfectio, quę est motus rei motę sit, ſm quòd est in actu, est perfectio eius, ſm q̀ est in potentia: & est dissolutio quæstionis in illo loco.

Nõ ens non trãsmutatur. Idẽ. 1. physi. cõ. 70. & 5. cõ. 7. et. 9.

Documẽtũ. Definitiones nãr ignotas necesse ẽ, vt in eis vtatur quis syllo. &c. Idẽ. 2. de aia. c. 12.

Sed neq; mutatio, aut ad hęc, aut ex his magis est, q̃ ex oppositis. Causa ãt, cur in his ponãt illi, est, qm̃ indeterminatum quidd. in videtur esse motus. alterius aũt coordinationis principia, ex eo q̃a sunt priuatiua, indeterminata

sunt.

sunt, neq; enim hoc, neq; tale, vllū ipsorū est, qm̄ neq; aliorū quicquam pdicamentorū.

Et etiam transmutationem ire ad ista, & fieri ab istis non est dignius q̄ fieri ab oppositis. Et causa, propter quam posuerunt motum in istis intentionibus, est, qm̄ motus nō videtur habere terminum, apud quem cesset, & quòd principia alterius partis, cùm sit in capitulo priuationis, non habent definitionem. nullus enim eorum est demōstratū esse hoc, neq; esse in hac dispositione, neque in alijs prædicamentis.

13 Dicit Et etiam, &c. i. etiā dicere q transmutatio est de non ente ad nō ens non est dignius, q̄ dicere ipsum venire de ente ad ens. videmus enim q transmutatio venit de forma in formā, sicut venit de alietate in alietatem. ista igitur omnia sunt accidentia motui, non q per ista substantia motus constituatur. Et, cùm destruxit definitiones, quibus vtebantur in motu, incœpit narrare causam, propter quam definiebāt motum istis definitionibus, & dixit Et causa, &c. i. & causa, propter quam isti definiebāt motum istis definitionibus, est, qm̄ motus, cùm sit de rebus, quæ non permanent, videtur non habere definitionem: definitiones enim sunt rerum permanentium: & q, si haberet definitionem, cessaret, & destrueretur: & q. d. q motus videt̄ non habere terminum, apud quē cesset, vt innatæ sunt res permanere apud suas definitiones. cùm igitur existimauerunt q motus nō habet definitionē, & q ista, quæ sunt principia partis contrariæ parti essendi, non habent definitionem, s. pars priuationis, existimauerunt q sequitur ex hoc vt motus sit sub hac parte, quæ est pars priuationis. Et potentia isti⁹ sermonis est ex duabus negatiuis in secunda figura. & vtraq; propositio est falsa. motus enim habet definitionem, vt declaratum est, et priuationes etiam quodammodo habent definitiones. Et intendit per partem hoc, quod Pythagorici opinabantur, q principia rerū diuidūtur in duas partes contrarias, & q vna pars continet illa opposita, quæ sunt magis in capitulo priuationis, & alia pars continet illa, quæ sunt magis in capitulo habitus. & ponebant in vna parte decem, scilicet bonum, & æquale, & impar, & vnum, dextrum, & lumen, & masculum, & quietum, & rectum, & quadratum, & opposita istorum in capitulo priuationis. &, quia omnia apud istos sunt in altera istarum duarū partiū, & motus non est in capitulo entis, ergo est in capitulo priuationis, quæ est non æquale, & aliud.

Priuationes quodammodo habent definitiones.

Cur aūt videatur indeterminatus esse motus, cā est, q neq; in potentiā eorū, quæ sunt, neq; in actū, licet ponere ipsum simplr. neq; enim id, quod pōt esse quantū, mouet ex necessitate, neq; id, quod actū quantum est.

Et cā in hoc q existimauerūt q motus nō habet definitionē est, qa impossē est ipm poni in potentia entiū, aut in actione eorū simplr. quod enim est in potentia aliquod quantum, nō est necesse ipm moueri, neq; illud, quod est aliquod quantum in actu.

14 Cùm declarauit q causa in hoc, quòd posuerūt motum in principio capituli priuationis est, quia existimabant ipsum esse priuationem, incœpit dare causam existimationis, & dixit Et causa in hoc, quòd existimauerunt, &c. i. quia impossibile est ponere quòd genus eius est potentia simpliciter, aut actus simpliciter. nullus enī potest dicere in eo, quod adhuc mouetur in potentia, ipsum moueri in actu. v. g. qm̄ illud, quod est in potentia aliquod quantum, nondum mouetur in quāto, neq; illud, quod est in actu etiam quantum, mouetur, quia iam quiescit. &, cùm motus non est sub potētia simpliciter, nec sub actu simpliciter: & hæc duo sunt duæ ptes entis: ergo nō est in capitulo entis, sed in priuatione. & latuit eos actus medius inter potētiā, & actum, qui est perfectio potentiæ, sm̄ q est potentia.

Latuit Antiquos actus medius inter potētiā, et actum. cōsule. 3. physi. c. 18. & 2. de aia. c. 61.

Et motus actus quidem aliquis esse uidetur, imperfectus tm̄. causa autem est, qm̄ imperfectū est ipsum possibile, cuius est actus, motus. Et ob hoc iam difficile est accipere, quid ipsum sit. aut enim in priuationem necesse est ponere, aut in potentiā, aut in actū simplicem: horum autem nullum videtur eē posse: relinquitur igitur dictus modus, actū quidem quendam esse, talem autem actum, qualem diximus, difficilem quidem cognitu, sed qui esse possit.

Et existimat̄ q motus sit actio aliqua, sed actio impfecta. & causa in hoc est, qm̄ illud, quod est in potentia motum, & est illud cuius actio est motus, est nō pfectum. Et ideo scire qd sit est difficile. necesse est enim ipm poni aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu simpliciter: & manifestum est, qm̄ impossibile est ipsum poni in aliquo istorū: remanet igitur modus, quem posuimus & est ipsum esse actum, sed intelligere ipsum esse actum sm̄ modū, quem narrauimus, est difficile, sed tamen possibile.

15 Cùm declarauit causam, propter quam Antiqui posuerunt motum sub genere priuationis, narrauit quòd motus est positus in actu, nō in priuatiōe, sed est actus non perfectus. vnde Antiqui existimauerunt ipsum esse sub priuatione, quando actus non pfectus sit propinquus priuationi. D. d. quod enim est in potentia, &c. idest & causa in hoc, quòd motus est actio non perfecta est, quoniam illud, cuius actio est motus, est non perfectum, quia est in potentia, & quia est actus non perfectus, ideo difficile scitur quid sit. Deinde induxit rationem super hoc, quod est actus non perfectus, & dixit necesse est enim, &c. i. sed apparet necessario ipsum esse actum nō perfectum. necesse est enim ipsum poni sub priuatione, aut sub potentia, aut sub actu perfecto: sed non potest poni sub aliquo istorum: ergo remanet ipsum poni in actu non perfecto, & est actus potentiæ. D. d. sed intelligere, &c. idest sed ipsum intelligere actum est difficile, quia est imperfectus in se. difficile enim in[a] cognitione quandoq; est propter rem latentem, & hoc erit propter imperfectionem suæ naturæ. accidit igitur motui imperfectio propter communicationem eius cum potentia: & ideo eius definitio latuit Antiquos. sed, licet sit difficilis, tamen est possibilis.

a Difficultas i cognitione qñq; contingit pp rē latētē: & hoc erit pp imperfectionē suæ naturę. cōsimile de tpe hř. 4. physi. & de uacuo c. 121. et ihoc 3. phy. c. 16. & de relatio ne. 12. meta. c. 21. Vide ample de hac mā. 2. meta. cō. 1.

Mouetur autem & mouens, sicut dictum est, omne, cum sit potentia mobile, & cuius imobilitas

immobilitas quies est. cui enim motus inest, huic immobilitas quies est. nam ad hoc agere, quatenus hmõi, idipsum mouere est: hoc aũt facit tactu: q̃re simul & patir. iccirco Motus ẽ actus mobilis, q̃tenus mobile existit. (Vide contr. Zim.)

Et omne, quod mouet naturaliter, mouet, vt diximus, cum in potentia fuerit mouens, & cessatio eius à motu fuerit quies. cessatio enim eius, cuius est motus, est quies ei. actio enim eius est versus hanc intentionem, & fm quòd est tale est mouere: & facit hoc per contactum: ergo necesse est vt patiatur cum sua actione. & ideo etiam Motus est perfectio moti, fm q̃ est motum.

16 Dicit q̃ omne, quod mouet, mouetur, &c. i. &, q̃a motus rei est, fm q̃ est in potentia, ideo omne, quod mouet, mouetur, cùm in potentia fuerit mouens, f. mouens quandoq;, & q̃nq; non, trãslatio enim huius motoris de potentia in actum est transmutatio. &, quia est proprium huic motori, quòd eius cessatio à motu est quies, quia quies inuenitur in eo, quod recipit motum, & ideo exigit istam secũdam * dispositionem in eo, potentia enim, & habitus sunt mouentes in potentia, cùm aliqñ moueant, & aliquando non, sed non dicuntur quiescere, cùm non sint corpora. & dixit & cessatio ei⁹, &c. &. q. d. & omne, quod mouet ex eis, quæ mouent in potentia, quãdo cessant à motu, & cessatio eius fuerit vera quies, non mouet, nisi moueatur. sed actio motoris nõ est moueri. illud enim, quod agit motum, fm quòd cessatio eius ab hac actione, est quies: actio enim ꝓpria sibi, fm q̃ est mouẽs in actu, est mouere, non moueri: sed, quia non agit hoc, nisi per contactum, cum sit corpus, ideo contingit ei necessario moueri ab eo, quod mouet: sed hoc non est, fm q̃ est mouens, idest fm quòd est in actu, sed fm q̃ est in potentia mouens: & tale mouens, & motum sunt illa, quorum materia est eadem, vt declaratum est in libro peri Geneseos: & ideo corpora cœlestia nõ mouentur ab illis, quæ mouent. Et, cùm notificauit hoc dixit & ideo Motus, &c. i. & ꝓpter hoc, quod diximus, quòd motor mouetur per accidẽs, ideo motus est perfectio moti per se, i. fm q̃ est motum, non perfectio motoris. (* 2. l. conditionem.) (Prin. de Generatione, et Corruptione. t.c.6.43.)

Et induxit hanc differentiam ad hoc, q̃ definiat motũ per istã aliã definitionẽ, † { quæ est notior prima. } sed prima demonstrat magis substantiam motus. ista enim definitio est materialis, prima ãt est fm formã. (Documẽtũ. † 2. l. ac si est notior pria.)

Accidit autem hoc tactu motiui. quare simul & patitur. Formam autem semper afferet aliquam id, quod mouet, aut hanc, aut talem, aut tantam, quæ principium, atq; causa motus erit, cum moueatur. Vt actu hõ facit ex eo, quod potentia existit hõ, hominẽ.

Et hoc semper accidit per contactum motoris, & forma semp inducit illud, quod mouet, aut ad hoc, aut ad hãc dispositionem, aut ad hanc quantitatẽ, & est illud, quod est principium, & causa motus quando mouet. v.g. qm̃ homo, qui est in perfectione, facit hominem ex homine, qui est in potentia.

17 Dicit & motus fit in moto per cõtactum motoris, & motor mouet per suam formam, & forma semper inducit illud, quod mouet, f. motum ad illud, ad quod naturaliter inducit. si igitur forma fuerit demonstrata simpliciter, i. in substantia, mouebit ad substantiã demonstratam, &, si fuerit qualis, mouebit ad qualitatẽ demonstratã, &, si fuerit quanta, mouebit ad quãtitatem demonstratã, et, si habuerit naturã mouẽdi ad aliquem locum, mouebit ad illum. D.d. & est illud, qđ est principiũ, i. & illud, quod est in actu in motore, per quod mouet, est illud, ꝑ quod motor induxit illud, qđ est in potentia in actum. v.g. qm̃ homo, qui est in actu facit. v.g. de sanguine mẽstruoso, qui est homo in potentia, hoĩem in actu. Et inducit hoc ad declarandum q̃ motor nõ mouet, nisi fm q̃ est in actu, & q̃ motum mouetur, fm q̃ est in potentia: & ideo, si motor mouetur, est per accidens, non fm q̃ est motor: ergo motus est perfectio moti fm q̃ est motum. (Opposi. a qualitat. a q̃titate. 7. meta. te. com. 32. vide com. Zim.) (Motor non mouet, nisi fm q̃ ẽ i actu. & motũ mouet vt ẽ i potẽtia. Idẽ i depia. 1. c. 54. &. 9. de ala. cõ. 4. & l. 2. d generatione. t. c. 1 &. 9. met. cõ. 20. Idẽ physic. tex. com. 9.)

Caput Sextum, in quo sit magis ipse Motus, in mouente, an in mobili.

ET quod dubitat et manifestũ est, q̃ motus est in ipso mobili. actus. n. est huius, & ab ipso motiuo. motiui aũt actus nõ alius est. oportet enim esse actũ vtriusq;. Motiuũ enim est eo, q̃ põt, Mouens aũt eo, q̃ agit. sed est actiuum ipsius mobilis. quare similr vnus est amborum actus. sicuti enim idem spatiũ est vnum ad duo, et duo ad unum, & accliue, & decliue: hæc enim vnum quidem sunt, ratio tamen non vna est: similiter quoq; in mouente, & in moto.

Apparet igit ex hoc illud, in quo accidit qõ. & est, qm̃ motus est in moto, & est perfectio eius, quod est à motore. & actio moti nihil aliud est q̃ hoc. debet enim esse ꝑfectio vtriusq;. Motor enim est motor eius, quod põt ad motum, & mouet, fm q̃ agit, & ita se habet ad motũ, sicut agens. actio igit vtriusq; est eadem, & eodem modo. quẽadmodum idem spatiũ in respectu duorũ vtrũq; ẽ unũ, et in respectu vnius est duo, & similiter ascẽdere, & descendere: hæc enim duo sunt idẽ, sed definitio eorum nõ est eadem: & eodem modo est de motore, & moto.

Et, cum sit manifestum q̃ motor agit per suam formam, & fm q̃ est in actu, & motum mouetur, fm q̃ est in potentia, dissoluitur quæstio, in qua dicitur, vtrũ motus sit in motore, aut in moto. & apparuit ex hoc ipsum esse in * moto, & ipsum esse actum, et perfectionem in moto. & impossibile est vt hoc sit aliter. necesse est enim ut motus sit eadem perfectio vtriusq;, f. motoris, & moti: & non quod mouere sit aliud à moueri omnibus modis, f. aliquod existens in essentia motoris, quemadmodũ motus est in essentia moti. actio enim motoris, quæ est mouere, est eius, non in eo. & hoc intẽdebat, cum dixit, Motor enim, &c. idest actio enim motoris est facere motum in aliud. D.d. & ita habet se ad motum, sicut agens ad patiens, scilicet quoniã sicut actio agentis, & patientis est vna in subiecto & duo in definitione, similiter est de motore, & moto, & vniuersaliter in omnibus relatiuè oppositis. quemadmodum enĩ idem spatium à sursum ad deorsum, qñ accipitur, fm quòd est proportio inter duo, erunt idẽ: 18 (* a. l. moto.) (Actio agẽtis & patientis ẽ vna i subio, & duo i definitiõe, & sil'r ẽ in motore, & moto, & vl'r in oĩbus relatiue oppositis.)

& quando

& qñ accipitur, ſm q̃ illa duo ſunt oppoſita, tunc erũt duo. vnum enim dr̃ ſuperius, & alterũ inferius: & hęc duo ſunt oppoſita. & ſimiliter idẽ motus per illud ſpatium dr̃ in reſpectu ſuperioris aſcenſus, & in reſpectu inferioris deſcenſus: proportio enim eſt eadem, & illa duo, quę ſunt ſubſtãtia, ꝓportionis, ſunt diuerſa ſm definitionẽ. Et dicit qm̃ queadmodum idẽ ſpatiũ, &c. i. queadmodũ ſpatium inter duo loca diuerſa, v. g. ſuperius, qñ accipitur, ſm quòd eſt ꝓportio inter duo, erit vnum, & qñ accipitur, ſm q̃ illa duo ſunt diuerſa, erit duo. D. d. & in reſpectu vnius eſt duo, i. & qñ accipit̃ ſm reſpectum vnius ad duo erit duo: proportio enim primi ad ſecundũ eſt alia à ꝓportione ſecũdi ad primũ. proportio enim inter vnũ, & duo eſt eadẽ, ſm q̃ eſt inter duo, & eſt duæ, ſm q̃ eſt ꝓportio vnius ad duo, q̃d eſt dimidiũ, & eſt alia à ꝓportione duorũ ad vnũ, quæ eſt dupla. & ſimilr̃ aſcẽſus, & deſcenſus ſunt idem, ſm q̃ ſunt motus inter duo, & ſunt duo, qm̃ in reſpectu ſuperioris dr̃ aſcenſus, & in reſpectu inferioris dr̃ deſcenſus. definitio tñ non eſt eadem aſcenſus, & deſcenſus, licet ambo ſint idẽ ſm ſubiectum. & ſm hoc eſt de motore, & moto: qm̃ actio facta inter illa eſt eadem, ſed in reſpectu alterius dr̃ mouere, & in reſpectu reliqui dicitur moueri: & ſunt valde oppoſita.

Habet aũt dubitationẽ rationalẽ. Neceſſe enim eſt fortaſſis eſſe quendã actũ aliũ actiui, atq; paſſiui. illud enim actio eſt, hoc uero paſſio. opus aũt, & finis illius quidem factum, huius aũt affectus. Cum igit̃ utraq; ſint motus, ſi diuerſi qdem, in quo ſunt? Aut enim utraq; in patiente, ac moto ſunt, aut actio quidem in agente, paſſio uero in patiente. ſi aũt oportet & hanc actionem uocare, æquiuocã utiq; erit. At uero, ſi hoc eſt, motus in mouẽte erit. eadem enim eſt ratio in mouente, & in moto. quare aut omne mouens mouebit̃, aut habens motum non mouebitur. Si autẽ utraq; in moto ſunt, & patiente, actio inquã, & paſſio, & doctio & diſciplina, quæ duo ſunt, in ipſo ſunt diſcente. Primũ qdem actus uniuſcuiuſq; non in unoquoq; erit. Deinde incõ ueniens eſt duobus motibus ſimul moueri. quædam nanq; erunt alterationes duæ unius, & ad unam formam. At impoſſibile eſt. Sed unius erit actus. At irrationabile eſt duorũ ſpecie diuerſorum unum, ac eundem eſſe actũ. Atq; erit, ſi qdem diſciplina & doctio idẽ ſunt, paſſioq; & actio, & docere idẽ quod diſcere, & agere quod pati. quare oẽm docentẽ diſcere neceſſe erit, & agẽtẽ pati.

12 Tra. de ala tex. c. 9.

Et in hoc ẽ locus q̃õnis logicæ. Qm̃ forte de neceſſitate agẽs, & actus habent aliã actionẽ, quæ dr̃ agere, & hoc dr̃ agi, & erit actio ipſa operatio, & ꝑfectio, illius aũt eſt actio, iſtius uero eſt paſſio. Si igitur ambo ſunt motus, & ſunt diuerſi, in quo igit̃ ſunt? Qm̃ aut ambo ſunt in eo, quod patit̃, aut in eo, quod agit, & tranſmutat, aut agere eſt in eo, quod agit, & agi in eo, quod patit̃. & ſi eſt neceſſe ut paſſio ẽt dicat̃ actio, ſunt æquiuoca, Si igit̃ ſit ſm hoc, motus erit in eo, quod mouet. eadẽ. n. rõ dr̃ in eo, quod mouet, & mouetur. & ſic aut oẽ, quod mouet, mouet̃, aut habet motũ, & nõ mouet̃. Si igit̃ ambo ſunt in eo, q̃d mouet̃, & patit̃, ſ. agere, & agi, & in addiſcẽte erũt ambo, ſ. docere, & addiſcere. Primo ãt actio alteri⁹ erit in utroq;: Deinde inopinabile eſt ut moueat̃ duobus motibus inſimul. impoſſibile. n. eſt ut duæ alterationes unius rei ducãt ad unã formã. Si igit̃ aliquis dixerit, immo eſt poſſe, dicemus neceſſe ẽ ut actio ſit una, & impoſſibile eſt ut actio duorũ diuerſorũ ſm formam ſit eadẽ. Et neceſſe eſt, ſi doctrina, & diſciplina ſint idem, ſicut actio, & paſſio ſunt idem, ut docere & addiſcere ſint idem, & agere & pati ſimiliter. & ſic docẽs neceſſario erit addiſcens, & omne agens neceſſe eſt ut patiatur.

Et, cum non diſtinguatur diſpoſitio de motu, dicendo q̃ eſt vnũ ſm ſubiectum, & duo ſm rõnem, & fuerit hoc acceptũ ſimplr̃, ſ. vtrũ agere, quod eſt in motore, ſit agi, quod eſt in moto, aut aliud, accidet q̃ſtio diſputatiua. poteſt enĩ aliquis dicere. Qm̃ neceſſe eſt, aut vt actio motoris, quæ eſt agere, ſit alia ab actione moti, quæ eſt agi, aut ſint idẽ, adeo, quòd hæc verba agere, & agi dicantur de eodem. ſi igitur actio illius ſit alia ab actione iſtius, & vnicuiq; eſt motus, neceſſe eſt vt iſti duo motus ſint, aut in patiente, aut in agente, aut agere in motore, & agi in moto, qm̃ econuerſo nõ põt eſſe, niſi q̃s vocet actionẽ paſſionẽ ęq̃uocè. ſi igit̃ agere eſt in motore, & agi in moto, motus eſt in motore, ſicut eſt in moto. definitio enim eius, quod mouetur, & mouet, eſt eadẽ ſm q̃ mouetur. ex quo ſequitur alterũ duorũ, ſ. aut q̃ oĩs motor moueat̃, aut q̃ in aliquo ſit motus, & non moueatur. &, ſi ambo fuerint in moto adeo, q̃ doctrina, & diſciplina inſimul ſint in addiſcente, Primo cõtinget q̃ actio alterius ſit in reliquo, & in ſe: actio enim alicuius neceſſe eſt vt ſit in ſe: & ſic eadẽ erit actio in duobus: D. contingit aliud inopinabile, & eſt ut idẽ numero moueat̃ duob⁹ motibus diuerſis, & ducat ad eundem finem. Si igitur aliquis dixerit forte hoc eſt poſſibile, dicemus neceſſe eſt vt duo motus ſint idẽ, & ſic duo diuerſa ſm formã habebunt eãdem actionem. &, ſi hoc fuerit adeo, q̃ doctrina, & diſciplina fuerint eadẽ, ſequitur vt docens addiſcat oẽ, quod docet, dum docet, & addiſcens doceat oẽ, quod addiſcit, dum addiſcit. & hoc eſt inopinabile. D. d. forte enim neceſſe eſt. & cum dicit & q̃õ logica eſt iſta, põt enim aliq̃s dicere, qm̃ neceſſe eſt vt actũ habeat aliq̃ actionẽ propriã, & agens habeat aliã actionẽ ꝓpriam, & actio agentis dr̃ agere, & actio patiẽtis dr̃ agi, & hæ duæ actiones ſunt diuerſæ, & ſimilr̃ finis proueniẽs ab operatione vtriuſq; erit diuerſa. & hoc intendebat, cũ dicit erit actio, &c. & q. innuit hoc, qm̃ quemadmodũ fines ſunt diuerſi, neceſſe eſt vt actio diuerſet̃. Et innuit hoc, quia diuerſitas in finibus eſt manifeſtior, q̃ in actionib⁹. D. d. ſi igitur ambo, &c. i. ſi igitur agere, & agi ſunt duo motus diuerſi oĩb⁹ modis, ſ. diuerſæ eſſentiæ, quæret aliquis in quo ſunt. ſunt enim oĩno in ſubiecto: cõtingit enim neceſſario, aut ambo ſint in patiẽte, aut in agẽte: aut agere ſit in eo, quod agit, & pati in eo, quod patitur: &, ſi alterũ dr̃ nomine reliqui, erunt æquiuoca. D. d. ſi igitur hoc fuerit ſm hoc, &c. i. ſi igit̃ agere eſt motus exiſtens ꝑ ſe in agente, & agi ẽ alius mo-

19

Diuerſitas ĩ finibus ẽ manifeſtior, q̃ ĩ actionibus.

tus existens per se in patiente, tunc motus inuenitur in eo, quod mouet, sicut in eo, quod mouet. definitio enī motus continet vtrāq; actionē. D.d. & sic, aut omne, quod mouet, mouet, &c.i. ex hoc, quod ponimus, qd agere est motus existens in agente per se, non ex agente in patiens, sequitur alterum duorum, s. aut vt oē, qd mouet, moueatur, aut ponere possibile esse aliqd habere motū, & non moueri, s. motorē. quod est valde inopinabile. Et, cum destruxit hanc partem, s. hoc ꝙ agere sit in agente per se, & agi insimul, incoepit destruere secundā partem, & est ꝙ vterq; motus sit in eo, quod patitur, & dixit Si igit ambo, &c.i. primū.n. inopinabiliū est, qm̄ vna actio erit in duobus, s. qm̄ actio motoris erit in motore, & in moto, quod est inopinabile, s. hoc, ꝙ doctrina sit in addiscente, & docente insimul. D.d. est inopinabile, &c.i. contingit aliud inopinabile. qm̄ sequitur vt duo motus diuersi inducant ad eundem finem. res enim diuersæ ducunt ad fines diuersos. D.d. si igitur aliquis dixerit, &c.i. si igitur aliquis dixerit post ꝙ hoc est possibile, s. ꝙ mouere, & moueri sint in ipso moto, dicemus quòd actio eorum debet esse eadem. D.d. & impossibile est vt actio duorum, &c.i. sicut dispositio motoris, & moti. Et syllogismus sic cōponatur. Motor, & motum sunt diuersa fm formam: & quæ sunt diuersa fm formam, non hn̄t eandē actionem: ergo motor, & motum non hn̄t eandem actionē.

D. induxit inopinabilia contingentia huic positioni, & dixit. Et necesse est, si doctrina, & disciplina, &c.i. & necesse est, si doctrina, & disciplina sint eædem, qa actio, & passio ponuntur eædem, necesse est vt homo addiscat, & doceat idem, quod est valde inopinabile. ex quo sequitur vt docens addiscat necessario omne, quod docet, qō docet, & vlr agens erit ipsum patiens. & si hoc fuerit possibile, opposita erunt idem.

An neq; alterius actū in altero esse inconueniēs est. est.n. doctio actus docētis, in quodā tn̄, & non decisus, sed huius in hoc. Neq; enim vnū duobus gequā phibet eundē esse, nō vt est idē, vt vestis & indumētū, sed vt est id, quod potētia est, ad id, quod est actu.

Dicamus igitur qm̄ non est inopinale vt, actio istius sit in alio. doctrina.n. est actio docentis, sed est in vno aliquo, & non abscinditur, sed est ex hoc in hoc. Et nihil prohibet vt vna actio sit duorū, sed non ita, ꝙ quiditates eorum sint eædē, sed sicut respectus eius, quod potest, ad illud, quod agit.

Hic incipit dissoluere qōnē vtrū motus sit in motore, aut in moto. &, qa posuit ꝙ, si ponat ꝙ actio motoris est in moto, accidit inopinabile, & est ꝙ actio alicuius sit in alio, incoepit declarare ꝙ hoc non est inopinabile, nec falsum, & dixit Dicamus igit, &c.i. & non est inopinabile vt actio agentis sit in alio. est enim manifestum per se ꝙ doctrina est actio docentis, & est in addiscēte. & hoc intendebat, cum dixit sed in aliquo vno est. i. addiscēte. & non dicimus ꝙ actio agentis est in patiente, fm ꝙ abscinditur ab agēte. qm̄, si hoc eēt, non esset agentis, sed fm ꝙ est continua ex hoc in hoc .i. ab agente in patientē. Deinde incoepit etiam declarare quòd ex hac positione non accidit inopinabile, & dixit Et nihil prohibet, &c.i. & nihil prohibet etiam vt eadem actio sit duorum, quādo illa actio non facit ea habere eandem qditatem: & hoc erit, sicut, qn̄ eadē actio est duarum specierum. hoc qdem est inopinabile. D.d. sed sicut respectum, &c.i. & actio, ex qua, si fuerit duorū, non sequitur vt qditas illorū duorum sit vna, est de genere relationis: sicut relatio eius, quod potest, ad illud, ad quod pōt. ista enim est dispositio * oīs, quę refertur ad aliud, s. qm̄ relatio inter illa est vna dispositio existēs inter duo: et hoc erit actionis, qn̄ fuerit vna fm vnum modum, & duo fm alium modum.

Neq; necesse est docentē discere, neq;, si pati, & agere idē ē, nō tn̄ vt rō sit vna, qd qd erat esse dicēs, sicut tunicę, & indumēto, sed vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quēadmodū dictum est & prius. nō enim eadē omnia ijs insunt, quę quolibet modo eadē sunt, sed solum qbus esse idē est. At vero neq;, si doctio, & disciplina sint idē, & discere, & docere idem erunt. sicuti neq;, si spatium vnum distantiū sit, & distare hinc illuc, & illinc huc vnum, & idem est.

Et non est ēt necesse vt docēs sit addiscēs oē, et non est improbabile vt actio, et passio sint idem, non ita, ꝙ qditas earum sit eadem, vt tunica, & vestis, sed sicut via de Asia ad Athenas, & de Athenis ad Asiā. non enim omnia, quæ sunt eorū, quę dn̄r esse vnū, sunt vnū, sed sunt in eis, quorū qditas est eadem. Neq; est necesse ēt vt doctrina, & disciplina sint eadē, neq; ut disciplina sit doctrina. quēadmodum spatiū inter duo, siue accipiat de hoc ad hoc, aut de hoc ad hoc, est idem.

Et non seqtur ex hoc, quod posuimus, ꝙ actio motoris, & moti est eadē, vt docēs addiscat oē, quod docet, qn̄ docet. nō.n. est improbabile, vt doctrina, & disciplina, & vlr actio, & passio significent idem, non sicut tunica, et vestis sign̄ant idem fm qditatem, sed intelligimus, & dicimus hoc ꝙ passio, & actio sunt idē fm subiectum, & duo fm definitionē, sicut est via de Asia ad Athenas, & ab Athenis ad Asiam. via enim est eadem, sed in respectu vnius regionis dr̄ ascensus, et in respectu alterius descensus, vt diximus superius. D.d. non enim omnia, &c.i. & illud inopinabile contingit, quia non omne, de quo dr̄ hoc nomen vnum, dr̄ de eo fm hoc, ꝙ qditas sit eadem, vt vnū dr̄ de tunica, & veste. &. q. d. & esse omniū rerum, fm ꝙ dicitur eas esse vnū, non est ꝙ habeāt vnam quiditatem. D.d. sed hoc est, &c.i. sed ista intentio de uno nō inuenitur, nisi in rebus, quarum quiditas est eadem. neq; seqtur ex hoc, qd posuim⁹, ꝙ actio motoris, et moti ē eadē fm subiectum, hoc, ꝙ doctrina, & disciplina sint idem fm definitionem, neque ꝙ doctrina sit disciplina: sicut non sequitur, si spatium inter duo sit idem, ut illa duo sint idē fm definitionem, s. sursum, et deorsum. hoc.n. inopinabile contingit ei, qui ponit ꝙ actio eorum est eadē fm quiditatem. qō igitur cōtingit ex hoc ꝙ accipimus illud, quod dicit de pluribus, dici de vno: &, cum distinguitur, dissoluitur quæstio. sunt igitur vnum fm vnū modū, & diuersa fm alium. & hoc cōuenit ei, quod est manifestū per se. apparet enim ꝙ sunt idem fm subiectum, & diuersa fm definitionem.

21 Actio, & passio sunt idem subiecto, & duo fm definitionem.

T. com. 18

Omnino vero dicere est ꝙ neque doctio cum disciplina, neq; actio cum passione idē proprie est, sed, cui insunt hæc, motus. nam huius in hoc, & huius ab hoc actum esse ratione diuersum est.

Et

Et dicamus vlr ꝙ intentio doctrinę apud disciplinam, & intentio actionis apud passionem nõ est eadem in rei veritate, sed ſm illud, per quod ista inueniuntur, est motus. dicere.n. ꝙ hoc est actio huius in hoc est aliud à dicere ꝙ hoc est actio huius ab hoc.

22 Dicit sed secundũ, &c.i. & mouere, & moueri sunt idem ſm subiectum, per quod inuenitur mouere, & moueri, & illud est motus. D.d. dicere.n. &c.i. & mouere, & moueri nõ sunt idem ſm quiditatem, quia definitio eorum est diuersa. mouere. n. est actio motoris in rem motam, moueri aũt est passio moti à motore, et hoc intendebat, cũ dixit dicere.n. &c. i. dicere.n. ꝙ mouere est actio motoris in rem motam est aliud à dicere, ꝙ moueri est actio moti à motore.

Quid igitur Motus sit, & vniuersaliter, et secundũ partem dictum est. non enim immanifestum est quomodo definiet specierum vnaquæque ipsius. Alteratio enim alterabilis, quatenus est alterabile, actus est. Amplius aũt notius est eius, quod potentia actiui, ac passiui, quatenus huiusmodi, & simplr, & rursum ſm vnumquodq;, vt ædificatio, aut medicatio. eodem aũt dicetur modo & de aliorum motuum vnoquoque.

Iam igitur diximus Motus quid sit generaliter, & distincte. non. n. latet qũo oportet definiri vnamquãq; suarum specierum. dicitur. n. ꝙ Alteratio ẽ perfectio alterati, ſm ꝙ est alteratum. Et notius est q̃ hoc dicere ꝙ est perfectio agentis, & acti, ſm ꝙ sunt talia simpliciter, & etiam in particularibus, vt in ædificatione, & in medicinatione. & debes ponere tuum sermonem ſm hunc modum in vnoquoq; aliorum motuum.

23 Dicit & declaratum est igitur ex hoc sermone, quæ est definitio Motus vlr, & silr definitio suarum primarum specierum. non. n. latet qũo oportet definire vnãquãq; specierum primarum ex sua definitione simplr, & maxime, cum sustentatur super alia definitione, in qua dicitur ꝙ est perfectio moti, ſm ꝙ est motum. est .n. notior, & sic & Alteratio erit perfectio alterati, & Translatio perfectio translati, et Augmẽtatio pfectio augmentati. Et dixit Et notius q̃ hoc est dicere ꝙ perfectio agentis, &c. propter quæstionẽ dictam de motu, vtrum sit in motore, aut in moto, aut in vtroq;. & intendebat declarare ꝙ dicere ipsum esse perfectionẽ motoris est notius q̃ dicere ipsum esse perfectionem moti, quemadmodum dicere ipsum eẽ perfectionem moti est notius q̃ dicere ipsum eẽ perfectionem eius, quod est in potentia, ſm ꝙ est in potẽtia, non ſm ꝙ est in actu, & si ista definitio magis demõstrat substãtiam eius. & ſm hoc dicitur ꝙ alteratio est perfectio alterati, quod est in potentia, ſm ꝙ est in potentia, et dicitur ꝙ translatio est perfectio translati, ſm ꝙ est in potentia. D. incœpit declarare etiam ꝙ ex hac definitione potest quis scire omnes definitiones vltimarum specierũ, vt ædificationis, & medicinationis. Ædificatio .n. est perfectio ædificati ſm ꝙ ędificatum, et similiter Medicinatio est perfectio medicinati secundum ꝙ est medicinatum, & similiter de alijs.

Summa Tertia tractans de Infinito.

Caput Primum de Antiquorum opinionibus circa ipsum Infinitum.

QVoniam autem de natura scientia est circa magnitudines, et motum, & tempus, quorum vnumquodq; necesse est aut infinitum, aut finitũ esse, et si non omne est aut infinitum, aut finitum, vt passio, aut punctus (talium. n. fortasse nullum necesse est in altero horum esse) cõueniẽs vtiq; erit de natura ptractantẽ speculari de infinito, si est, aut nõ, et, si ẽ, qd est.

Et, quia scientia naturalis consyderat de quantitatibus, & de motu, & de tempore, & est necesse vt vnumquodq; istorum sit, aut finitum, aut infinitum, cum nõ sit necesse in omni, vt sit finitum, aut infinitum, sicut est dispositio de puncto, quod. n. est tale, rectũ est vt non sit in altero istorum, necesse est ei, qui consyderat de natura, cõsyderare de infinito, vtrum sit, aut non, &, si sit, quid est.

24 Cum compleuit sermonem de motu, incœpit loqui de infinito, & dixit Et, quia scientia naturalis consyderat de quantitatibus, i. ſm ꝙ sunt fines corporis naturalis, & est necesse vt vnumquodq; istorum sit finitũ, aut infinitum per se, non accidẽtaliter, s. quia ista sunt înata habere alterum istorum duorum oppositorum. D. induxit causam, propter quam contingit Naturali consyderare de finito, aut infinito, ex consyderatione de mensuris, & motu, & tempore, & dixit, cum nõ sit necesse, &c. i. & oportet Naturalem consyderare de finito, & infinito, propter hoc, ꝙ consyderat de istis tribus: quia non omne, quod continetur in hac arte, dicitur finitum, aut infinitum per se, vt dixit de puncto, q non est innatus dici finitus, aut infinitus, opposita. n. quorum potentia est potentia contrariorum, non diuiduntur ſm verum, & falsum, nisi de eo, quod est innatum recipere illa, & ideo dicit rectum est. n. &c. i. punctus. n. & similia de rebus, quæ non habent mensuras, non debent esse sub altera istarum duarum partium adeo, ꝙ altera sit vera, & reliqua falsa. Et potentia istius sermonis est hypotetica. &. q. d. si scientia naturalis consyderat de mensuris, & motu, & tempore, & vnumquodq; proprie eorum cõtingit ei, vt sit finitũ, aut infinitũ, necesse est vt Naturalis cõsyderet de hoc: sed, quia Naturalis cõsyderat de istis, quæ sunt talia, oportet ponere consyderationem suam de infinito.

Naturalẽ cõsyderat de q̃titatibus, ſm ꝙ sunt fines corpis naturalis. Idẽ. 2. physi. cõ. 18. & quæ ibi.

Opposita, quorũ potentia ẽ potẽtia contrariorũ, si diuidũtur ſm verũ, & falsum, nisi d eo, quod est innatum recipere illi. cõ fisse. 10. met. cõm. 15.

Signum autem est, ꝙ hujus scientiæ propria sit consyderatio de ipso. nam omnes, q videntur pro dignitate tetigisse talem philosophiam, fecerunt sermonem de infinito, atque omnes tanq̃ principium quoddã ipsũ ponunt eorum, quæ sunt. Alij quidem, quemadmodum Pythagorei, atq; Plato, per se, nõ sicuti accidens alicui alteri, sed vt substantiã ipsum esse infinitum. verum Pythagorei quidem in sensibilibus: neq;. n. abstractum faciunt numerum: esseq; quod extra cœlũ est infinitum. Plato aũt extra quidẽ nullum esse

Veterum de Infinito opiniones.

corpus

corpus, neq; ideas, eo, q nusq̃ sunt ipsę, tamẽ infinitum, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et signum eius q consyderatio de illo est istius scientię est, quia omnes, qui existimantur incipere in hoc mõ Philosophię, aliquantulum locuti sunt de infinito, et oẽs posuerũt ipsum quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato, & ipsum esse existens per se, & substantiam per se, non ſm q accidit alij, sed ſm q est substantia per se. Sed Pythagorici posuerũt ipsum in sensibilibus. dicunt. n. q numerus non est aliud abstractum, & dicũt q infinitum est extra cœlum. Plato autem dicit q extra cœlum non est corpus omnino, neque formæ, quæ apud ipsum, non sunt in loco omnino, sed tamẽ dicit quod infinitum est in sensibilibus, & in illis.

25 Cum declarauit q oportet Naturalem loqui de infinito, induxit testimonium super hoc ex Antiquis, & dixit q omnes posuerunt ipsum, quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato. D. declarauit etiam q isti posuerunt infinitum substantiam existentem per se, et non posuerunt ipsum esse quantum, sed posuerũt infinitum esse drĩam substantialem quanti. & hoc, vt mihi videtur, est, quia posuerunt ipsum eẽ principiũ. & dixit q est existens per se, i. et non posuerunt ipsum esse in alio, sicut debebant facere, sed posuerunt ipsum esse subiectum existens per se, i. non existens in alio, & non posuerunt ipsum de genere eorum, quæ accidunt substantię, s. de alijs prædicamentis. Et, cum notificauit hoc, in quo Antiqui conueniunt, notificauit etiam illud, in quo differunt, & dixit Sed Pythagorici, &c. i. sed Pythagorici opinabantur q principia rerum, quibus sunt, quę sunt, s. sensibiles, sunt numeri. &, quia numeri sunt infiniti, opinabantur eos substantias, & infinitos. sunt quidem infiniti, quia infinitũ contingit naturæ numeri, sunt autem substantiæ, quia sunt principia substantiarum. D. d. & dicunt q est infinitum extra coelum, i. & dicũt hoc q extra coelũ est aliquod infinitum, sed nõ dicunt quid est. D. dixit Plato aũt, &c. i. sed Plato differt à Pythagoricis, quia Plato ponit infinitum principium sensibilium, sed non dicit propter hoc, q extra coelum est aliquod infinitum, neq; corp⁹, neq; formæ, quas dixit. dicit. n. q non sunt extra mundum, neq; intra, quia apud ipsum non sunt in loco. & Plato ponit infinitum in causa materiali, quæ est apud ipsum magnũ, et paruum. magnum. n. apud ipsum crescit in infinitum, & paruum diminuitur in infinitum.

Formę Platonis non sunt ſm ipsũ, nec extra mundum, nec intra, quia nõ sunt in loco.

Et hi quidem infinitum eẽ par. hoc enim compræhensum, & ab impari terminatum tribuit ijs, quæ sunt, infinitatem. Signum aũt huius id esse, quod contingit in numeris. circumpositis, n. gnomonibus circa vnum, & seorsum, aliquando quidẽ aliam semper fieri speciem, aliquando autem vnam.

Et in illis dicunt q infinitum est par. dicũt enim & est vnum, quod qñ patitur, & finit ab impare, largitur entibus infinitatem. Dicunt & signum eius est hoc, quod accidit in numeris. numeri enim quando continent vnum, & quando separantur ab eo, forte forma fiet alia à forma, quæ erat, & forte erit vna.

Dicit Et in illis dicunt, &c. et innuit Pythagoricos, qui dicũt quod infinitũ nõ accidit entibus, nisi ex natura paris. solum. n. par, qñ diuidit̃ in duo, & infinitum à pari largitur corporibus p naturam diuisionis in duo media, vt sint infinita. omne. n. corpus diuiditur ĩ duo media, & vtrũq; in duo media, & sic in infinitum. diuisio igitur in duo media, cuius causa est natura paris, est causa in essendo in infinitum: & impar, quia nõ diuiditur, est causa illius ĩdiuisibilitatis entium: ergo est causa finitatis, quia finitum est vnum indiuisibile. & hoc innuebat, cum dixit & finitur ab impare. & quidã dicunt quòd innuebat per par materiam, & per impar formam. D. dedit aliam rationem, & dixit Dicũt et signum eius est, &c. i. et etiam dicũt q signum eius, quòd par est causa multitudinis specierum in entibus, non impar, est hoc, quod accidit numeris apud cõpositionem eorum, cum vno. primum. n. impar, s. tria cũ vno facit quadratum: &, cum secundum impar componitur cum hoc quadrato facit aliquod quadratum. et similiter est dispositio in oĩbus imparibus, s. qñ semper conseruãt eandem formam, s. formam quadrati. primum. n. par cum vno facit triangulum, & qñ componitur cum hoc secundum par, s. quatuor facit pentagonum, & qñ cum hoc pentagono componitur tertium par facit tetragonum, & sic facit formas diuersas infinitas, quare est causa multitudinis. & hoc intendebat, cum dixit numeri. n. &c. i. numeri. n. qñ addũtur vni, aut quando diminuitur ex eis, forte forma numeri post additionem, erit alia à forma, quæ erat. & hoc erit, quando numerus additus, aut diminutus fuerit par. & forte forma numeri remanebit eadem, qñ numerus additus, aut diminutus fuerit impar. & ideo vocabant imparia gnomones, quia obseruant naturã numeri quadrati, qñ adduntur numeris q̃dratis, sicut gnomon cõseruat naturã quadrati, qñ additur quadrato. 26

Plato autem duo infinita, magnum, et paruum. Qui autem de natura, omnes semper subijciunt alteram quãdam naturam dictorum elementorum infinito, vt aquam, aut aerem, aut medium horum. Eorum vero, qui finita faciunt elementa, nullus infinita facit. Quicunq; autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras, et Democritus, ille quidem ex ijs, quę sunt similium partium, hic aũt ex omniseminario figurarum tactu cõtinuum infinitum esse dicunt.

Plato autem dicebat q infinita sunt duo magnum, & paruum. Naturales autem omnes ponunt infinitum aliam naturam ab ea, quæ dicitur elementum. v. g. aqua, aut aer, aut aliquod medium. Eorum autem, qui ponunt elementa finita, nullus ponit res infinitas. Illi autem, qui ponunt elementa infinita, vt Anaxagoras, & Democritus, dicunt q infinitum est continuum per contactũ, Anaxag. quidem ex partibus consimilibus, Democritus uero ex illo, quod uocat radicem omnis figuræ, & semen omnis figurę.

27 Hic incœpit narrare sententiam Platonis de natura infiniti, & dixit q Plato nõ posuit causam infiniti rem vnam.

vnam, f. par, ficut fecerunt Pythagorici, fed duo, f. magnum, & paruum: magnum autem eft caufa additiõis in infinitum, & paruum caufa diminutionis. Et, cum narrauit fententias eorum, qui pofuerunt infinitũ differentiam fubftantialẽ, incœpit narrare fententias eorum, qui pofuerunt ipfum accidens naturæ elementi, & dixit Naturales autem, &c. i. Naturales autem philofophi omnes ponunt infinitum accidens principijs, & elementis rerum mobilium. qui. n. dicunt elementũ effe aquam, aut aerem, aut aliquod medium inter hęc, ponit infinitum exiftere ĩ magnitudine illius rei, cuius eft elemẽtum, & dixit ab eis, quæ dicuntur elementũ, i. quia pofuerunt infinitũ effe in hoc medio, nõ in alijs elementis. D. d. Eorum autem, qui ponunt, &c. i. eorum, qui ponunt elementa finita in numero, & in magnitudine, nullus concedit infinitum effe. Illi autem, q ponunt elementa infinita numero, cõtingit eis corpus infinitum effe continuum per contactum elementorũ ĩfinitorum fui adinuicem: qm̃, cum fuerit pofitum hic effe partes infinitas exiftentes infimul, neceffe erit vt ex eis fiat vnum corpus continuum fm̃ cõtactum. D. d. Ana. autem, &c. i. contingit Anaxagoræ corpus eẽ continuum infinitum ex corporibus infinitis cõfimilium partium, Demo. vero ex partibus infinitis in numero & figura, quas vocat radices, & femia figurarũ.

Atq; ille quidem quãlibet partẽ eẽ fiẽr mifcellam toti, ex eo, quia videt quodlibet ex quolibet fieri. hinc. n. dicere vr̃ & fimul aliqñ oẽs res fuiffe, vt hæc caro, & hoc os, & fic quodlibet. & omnia itaq;, & fimul igitur. principium. n. difgregationis non folum in vnoquoq;, fed et omnium eft. cum enim oẽ, quod fit, ex tali fiat corpore: omnium autem fit gñatio, verum non fimul; etiã quoddam principium effe oportet generationis. hoc autem eft vnum, quem ille vocat intellectũ. intellectus aũt à principio quodã operatur, cũ intellexit. quare neceffe eft fimul omnia aliqñ fuiffe, & cœpiffe aliquando moueri.

Quoniam quãcunq; partem acceperis, inuenies eam mixtam ad modũ totius, quodlibet. n. generatur ex quolibet. videtur igit̃ q neceffe ẽ ex hoc dicere in aliqua hora omnia effe infimul. v. g. qm̃ ifta caro eft, et iftud os eft, & fiẽr quodlibet membrũ. omnia igit̃ mẽbra funt, ergo funt infimul: principiũ. n. in vnaquaq; rerum non eft principium diftinctionis, tm̃, fed cuiuslibet. qm̃, quia illud, quod generat̃, generat̃ à corpore, quod eft tale, & oẽ habet generationem, fed non funt infimul, ergo neceffe eft, vt gñatio habeat aliquod principium. & hoc eft vnum; & eft illud, quod vocat intelligentiam. & intelligentia ab aliquo principio intelligit, & eft quando intelligit, ergo neceffe eft vt omnia in aliqua hora fint infimul, et vt incipiant in aliqua hora moueri.

28 Et contingit Anaxagoræ corpus infinitum effe in actu ex partibus cõtiguis, quia dixit Quoniã quamcunq; partem acceperis ex mundo, inuenies eam mixtam cum quolibet, ficut eft difpofitio in toto mundo.

Cõtra opinionẽ Anaxagoræ vide Philofo.

& dixit hoc, quia opinabatur q quodlibet generatur ex quolibet, & q totum generatur ex toto, et q generatur ex fimili, non ex priuatione, neq; ex diffimili. D. d. videtur igitur, &c. i. videt̃ igitur q contingit dicẽti hunc fermonem vt omnia fint infimul in aliqua hora; f. anteq̃ à toto diftinguatur aliquod eorum, quæ funt confimilium partium, vt eft in hora, in qua à toto nihil diftinguebatur, vt dicimus in iftis partibus ea effe, anteq̃ ab eis diftinguatur aliquid. Et hoc intẽdebat, cum dixit, v. g. &c. i. v. g. qm̃ ifta caro eft, anteq̃ ab ea diftinguatur aliquid, & fiẽr iftud os, et fic omnia in illa hora erunt in toto, & tunc totum erit compofitum ex partibus confimilibus infinitis. Et, cũ narrauit q ex hoc fequitur vt omnia in aliqua hora fint ĩfimul, dixit principium. n. &c. i. & hoc contingit q neceffariũ eft vt fit hoc principium, quod diftinguit res ex inuicem, non ab iftis partibus tm̃, fed à toto. Et in alia tranflatione dicitur. principium. n. fegregationis non eft in vnoquoq; tm̃, fed totius. Et eft neceffe vt fit hic pricipium diftinguens fm̃ hãc opinionem. qm̃ illud, quod generatur apud ipfum, generatur à caufa exiftente in re, à qua generatur: & oẽ habet gñationem, fed omnia nõ generantur infimul: ergo neceffe eft vt oẽ generatum totale, quod eft principium diftinctionis adinuicem, habeat principium agens, quod Anaxagoras vocat intelligentiam, i. & iftud principium, quod eft intelligentia, ab initio temporali intelligit, & eft illa hora, in qua intellexit, mundus. n. apud ipfum eft nouus. ex quo fequitur vt, cum intellexit, & incœpit diftinguere, vt omnia in aliqua hora fint infimul, f. antequã intelligentia incœpit diftinguere. & fic in toto in illa hora erunt res infinitæ infimul.

phi. 1. phy. a. t. cõ. 1?. v? q ad tex. c. 41. & t. 4. cor. p lõgũ ...fum, &c. 1. de Gñatiõe pro prijs. &c. 1. meta. a t. cõ. 16. vfq ad tex. c. 19.

Democritus autem nullum aliud ex alio fieri primorum dicit, fed tamen ipfum commune corpus omnium effe principium, magnitudine fm̃ partes, figuraq; differens.

Democritus vero non dicit q in principijs nõ erit aliquid ex aliquo alio, fed ipfum corpus commune omnibus videtur ipfum effe diuerfum fecundum fuas partes in quãtitate, et figura.

29 Dicit Democritus vero, quia apud ipfum nullũ elemẽtorum generatur ex eis adinuicem, fed ex partibus indiuifibilibus, fed opinatur q in † { corpore cõi oibus, quod eft cõpofitum ex partibus idiuifibilibus, } diuerfantur fm̃ diuerfitatem partium in quantitate, & figura, ex quo fequitur vt totum apud ipfum fit infinitum, f. corpus cõe. opinatur. n. q generatio eft p congregationem partium, & corruptio per fegregationem earum, & q entia diuerfantur fecũdum diuerfitatem partium in pofitione, & figura, & ordine.

† i. corpe oium, olb' qđ ẽ cõpofitio ex indiuifibilibus.

Opiniõ Democriti. vide &t. 1. phy. 35. & idẽ. &c 1. de Gñatione t. c. 7. & inde, &c. 1. de aia. te. c. 20.

Quod igitur conueniens, fit Phyficis hæc fpeculatio manifeftum eft ex his. Rationabiliter autem & principiũ, ipfum ponunt oẽs. Neq;. n. fruftra poffibile ipfum effe, neque aliam ipfi ineffe potentiam, nifi vt principium. omnia. n. aut principium funt, aut ex principio. infiniti autem nõ eft principium: effet. n. ipfius vtiq; finis. Amplius autem & ingenitum, & incorruptibile, principium quoddam cum fit, quod. n. fit neceffe eft accipere finem. & finis, omnis eft corruptionis. Quare, ficuti dicimus, non huius principium,

Infinitum, an principiũ.

Oĩa aut principiũ funt, aut ex principio.

pium, sed hoc aliorũ videt̃ esse, & continere omnia, et omnia gubernare, vt affirmãt quicunq; nõ faciũt prẽter infinitũ alias causas, vt intellectũ, aut amicitiã, & hoc esse diuinũ. immortale.n.est, perireq; non põt, vt affirmãt Anaximãder, et plurimi Physiologorũ.

Declaratum est igit̃ ex hoc, q̃ ista consyderatio ẽ necessaria Naturalibus, et necessario posuerunt omnes ipsum principiũ. Non igit̃ frustra dixerunt ipsum esse, & ipsum non habere alium gradum, nisi gradum principij. oẽ.n. aut est principium, aut à principio. sed infinitum non habet principium: qm̃, si haberet, esset finitum. Et, si est principium, infinitum, est neq; generabile, neq; corruptibile. generatum.n. habet vltimum, & vltimũ cuiuslibet generatiõis ẽ corruptio. Et ideo existimat̃ fm̃ hunc sermonem q̃ istud nõ habet principium, sed est principium aliarum rerum, & continet quodlibet, et regit quodlibet, vt dicit qui nõ concedit alias causas p̃ter infinitum, vt intelligentiam, & amicitiã, & litem, & q̃ hoc est Deus. est. n. immortalis, & incorruptibilis, sicut dixit Anaximander, & plures loquentes de Natura.

Dicit Declaratũ est igitur ex hoc, q̃ Naturales dixerũt de infinito, q̃ consyderatio de illo est Naturali necessaria. gñatio.n. quia vr̃ esse infinita, oportet Naturalem reddere causam illius, & causam infinitatis in generabilibus. in primo.n. aspectu videtur q̃ hoc non sit, nisi infinitum ponatur principium in principijs generationis. D. declarauit q̃ hoc, in quo conueniunt, s. in ponẽdo principium, est necessariũ eius naturæ, si concedatur ipsum esse, & dixit Non.n. frustra, &c. i. et rectè posuerũt ipsum principium oẽs, qui concesserũt ipsum esse. necesse est.n. vt non sit frustra, sed propter aliquam actionem, & impossibile est ponere ei actionem, aut ipsum habere ordinem aliquem, nisi ordinẽ principij. D. incoepit declarare hoc, & dixit oẽ.n. aut est principium, aut ex principio, &c. i. oportet ponentem infinitum esse ponere ipsum principiũ. quia infinitum, cum sit vnum entium: & oẽ ens aut est causa, aut causatum: necesse est vt infinitũ sit, aut causa, aut causatum. D. destruxit alteram partem, & dixit Sed, si habuerit prin^m, erit infinitum. et ita inuenitur in libro. &, si sit verũ, intendit q̃, si infinitũ habuerit prin^m, necesse est vt illud prin^m etiam sit infinitum, q̃a impossĩe est vt aliquod infinitum inueniatur ab aliquo finito, & sic erunt duo infinita. et hoc non est concessum. alietas enim exigit finitatem, quia exigit discretionem, & discreta, fm̃ q̃ sunt discreta, sunt infinita. & vr̃ videt̃ de infinito q̃ dignius est principiũ, q̃ illud, quod fit ex principio. & etiam oẽ habens principium, cum illud principium ponatur extrinsecum, continget vt illud, cuius est principium, ponatur, & sit finitum in parte, extra quam est aliud, & sic infinitum erit finitum. & ideo q̃ ponit q̃ infinitum est aliquid à principio extrinseco, continget ei necessario vt illud, quod ponit infinitũ, sit finitum, &, si posuerit etiam ipsum esse principium in re, cõtinget formam esse infinitam, & materiam infinitam. quod est impossibile. & ideo melius est ponere ipsum principium, vt sit neq; generabile, neq; corruptibile. Et in alia translatione est, s. & infinitum non habet principiũ, quia tunc esset finitum. et hoc est manifestum. D. declarauit q̃, si fuerit pricipium, sequit̃ vt sit neq; generabile, neq; corruptibile, & dixit Et, si fuerit principium, &c. i. & necessarium est vt generatum etiam habeat finem, & magnitudinem, quam, cũ habuerit, complebitur generatio, quẽadmodum necesse est ipsum habere principium in magnitudine, ex qua incoepit generari. &, cum habuerit principium, et finem in magnitudine, est finitum. & silr̃ habet corruptionem. vltimum.n. generationis est principium corruptionis. & hoc intendebat, cum dixit et vltimũ, etc. Et in alia translatione dicitur. generatio.n. habet complementum necessario, & omnis corruptio habet cõplementum. & intendit q̃ isti motus sunt finiti. Et, cũ declarauit q̃ qui cõcedit ipsum esse, oportet ipsum ponere ipsum esse principium, & non generabile, neque corruptibile, declarauit q̃ rectè opinati sunt illi, q non concedunt causam agentem in hoc, q̃ posuerunt primum pricipium, et isti sunt oẽs Antiqui, prẽter Ana. & Empe. Ana.n. ponit causam agentem, s. intelligentiam, Empe. vero litem, & amicitiam. & hoc intendebat, cum dixit vt dicit, qui non concedit, &c. vt intelligentia, quã concedit Anaxa. cum infinito, aut amicitia, & his, quas concedit Emped. sed, vt mihi vr̃, nõ ponit infinitũ. & sermo eius in hoc manifestus est per se.

Prima expõ suprã dicto ꝓbo & ĩi hĩc.

Nõ pñt esse duo infinita, quia alietas exigit finitatem, q̃a exigit discretionẽ, & discreta, fm̃ q̃ discreta, sunt finita.

Secunda expositio supradictorum.

Oẽs Antiqui negauerũt cãm agẽtem, præter Empedoclẽ, & Anaxagoram.

Caput Secundum de rationibus, quæ infinitum esse apparenter concludunt.

ESse autem aliquid infinitum fides ex quĩ, que maxime continget consyderantibus. Ex tẽpore. hoc enim infinitum. Et ex ea, q̃ est in magnitudinibus, diuisione. vtuntur.n. & Mathematici infinito. Amplius ex eo, quia sic solum non deficit generatio, & corruptio, si infinitum sit vnde auferatur id, quod fit. Amplius ex eo, quia finitum semper ad aliquid finitur. quare necesse est nullum esse terminum, si semper terminari sit necesse alterum ad alterum.

Infinitus, an rõne rerũ.

Et contingit consyderantibus de infinito credere aliquid esse infinitum ex quinq; rebus proprie. s. Ex tempore. tempus.n. est infinitum. Et ex diuisione mensurarum. Mathematici.n. & alij vtuntur in eis infinito. Et etiam ex hoc, quia hoc modo est possibile q̃ nunquam deficiant generatio, et corruptio. Et etiam quia finitũ semper finitur ad aliquod. ex quo sequitur vt non sit finis omnino, si est necesse aliquid finiri ad aliud.

Et istę quinq; rationes sunt probabiles, & quędam sunt veræ, & quædam falsæ, & earum, quæ sunt verę, quædam sunt notę per se, & quędam non. illa igit̃, quę est nota per se, & accidit ei, q̃ fuit probabilis, est de tẽpore. nullus.n. potest intelligere tempus esse finitum, neq; in initio, neq; in fine. qui.n. ponit tẽpus generari, aut corrumpi, continget ei ponere ante illud tempus, tempus. generatum.n. nihil aliud est q̃ illud, quod est in instanti præsenti, & silr̃ corruptum, & instans præsens necessario exigit tempus pręteritum, et futurum, & vr̃ generatum, & corruptum est illud, cuius extrema exceduntur à tempore. si igitur tempus ponatur generatum, & corruptum, continget vt sit illud conclusum in tempore excedente ipsum in duabus extremitatibus. 31

Vide cõm̃ 8. ph. 10. & 11.

8. ph. t. c. 10. Diuisio mensurarum in infinitum semper in duo media ē principiū maximū inter Mathematicos, & vī eē per se notū. Idē ītra. cō. 19. et 60. et. 76. Sed vide oppositum. 6. ph. ad principiū, vbi demōstratus hoc. Sed hic solum, ti bū aduertis. Vide p hoc calcē cō. 70. h^us tertij, & primo cœli. cō. 48. Vide contr. Zimarræ.

mitatibus, & ideo, vt dicit Arist. oēs Antiqui conuenium: φ tempus sit æternum, præter Platonem. Diuisio autem mensurarum in infinitum semper in duo media est principium maximum īter Mathematicos, & videtur esse notum per se. sed qui ponit φ magnitudines componuntur ex magnitudinibus indiuisibilibus, non concedet hanc diuisionem, sed tamen vnum eorum, qbus destruitur ista opinio, est hoc principiū, & destruitur per principia naturalia, & illic existimaē φ hoc demonstratur in scientia Naturali. Et non est remotum, vt istud principium sit notum per se, et magnitudines componi ex indiuisibilibus, aut diuisibilibus sit ignotum naturaliter, sed, cum fuerit declaratū eas non componi ex indiuisibilibus, tunc scientia de hoc principio erit certificata. sequitur. n. ex hac positione φ magnitudo diuiditur semper in diuisibilia, vt declarauit Aris. in. 6. forte igitur Geometer ponit hoc principium, & Naturalis dissoluet hanc quæstionē, vt dicamus φ istud principium indiget demonstratione. & hoc erit in hac scientia, & de hoc perscrutabitur in sexto. D. d. Et etiam, quia hoc solūmodo, &c. & ista est Tertia ratiocinatio, et est necessaria, sed non est nota per se, sed tamen est concessa ei, qui concedit generationem esse ex ente, & corruptionem esse in nō ens, & intendit etiam hoc fm hunc solum modum, s. ponere infinitum, quia possumus dicere φ generatio, et corruptio nunquam deficiūt. qui. n. negat infinitum non potest dicere φ nunq̄ deficiet generatio, et corruptio. Quarta autem ratiocinatio, & est hæc, φ existimatur φ infinitum finitur ad aliud extra ipsum, est ratiocinatio famosa falsa, quoniam hoc accidit finito.

Maxime autem, & proprijssimum, quod cōem facit dubitationem omnibus. ob id. n. φ illud, quod in cogitatione est, non deficit, & numerus vt infinitus esse, & mathematicæ magnitudines, & quod est extra cœlum. Infinitum autem cum sit quod extra est, & corpus infinitum esse vī, & mundi. cur. n. magis vacui hic, quam ibi (quare si vno in loco, & vbiq;) necesse est esse molem. simul autem, si & vacuū est, & locus infinitus, & corpus infinitum necesse est esse. posse enim ab ipso esse nihil differt in perpetuis.

Posse ab ipso esse nihil differt ī perpetuis.

Et maximum eorum, quæ faciunt omnes dubitare, & dignius est existimatione. opinari. n. aliquid, quia nō cessat, ideo numerus existimaē infinitus, & siīr mensuræ mathematicæ, & quod est extra cœlum. &, si vacuum est infinitum, existimatur corpus esse infinitum, & mundos esse infinitos. nihil. n. coget vt locus mūdi sit in hoc loco vacui dignius, q̄ in alio loco eius. si igitur corpus est in vno loco, possibile est vt sit in omni loco & cum hoc, si fuerit vacuum, et locus infinitus, necesse est vt sit corpus infinitū. in æternis enim non est differentia inter possibile, & illud, quod est.

Hæc est causa Quinta, quæ facit existimare infinitū esse, & est, qm̄, qñ homo opinatur aliqd, possibile est ipsum opinari aliud extra illud, vñ existimatur φ hoc, quod accidit in opinione, sequitur naturam entis. Et dicit, & facit oēs dubitare in hoc, φ existimatur infinitum esse hoc maxime, s. opinio. hęc. n. est causa in hoc, φ existimatur φ numeri sunt infiniti in additione, & siīr etiam mensuræ, & in hoc, φ existimatur φ extra cœlum est vacuum infinitum, &, si sit possibile vt vacuum sit infinitum, & vacuum est illud, in quo corpus potest esse, possibile est vt in eo sit corpus īfinitum, et mundi infiniti. D. d. nihil. n. coget, &c. & hæc est rōcinatio in hoc, φ ex vacuo sequitur vt sint plures vno mundo, immo mundi infiniti. qm̄ nullus locus vacui est dignior, vt in eo sit mundus, q̄ alius, ergo possibile est vt in eo sint mūdi infiniti. Et possibile ī rebus æternis, quas non continet tempus, est necessarium. quod enim est possibile vt sit, & vt non sit, est in indiuiduis specierum, quæ continet tempus. & hoc intendebat, cum dixit, in æternis. n. &c. i. qm̄, cum posuerimus hoc esse vacuum infinitum, aut locum infinitum, non sequitur ex hoc infinitum corpus esse possibile, aut impossibile, sed sequitur ex hoc corpus infinitum esse. & siīr, cum fuerit possibile mundos esse infinitos, erit necessarium: æterna enim nō continentur à tempore. &, cum fuerit possibile aliquid esse de natura rerū æternarum, illud erit necessarium non contingens.

Posse ī rebus æternis, qs n cōtinet tps, ē necessariū. Idē. 2. cœ. 19 & 14. cōm. Idē. 12. met. c. 30. Idē hic infra cō. 71.

Æterna nō cōtinēt a tēpore. Idē. 4. phy. t. c. 118 & q̄ ibi.

Habet autem dubitationem ipsa de infinito consyderatio. Etenim non esse ponentibus multa impossibilia accidut, & esse. Amplius autem vtro sit modo, Vtrum vt substantia, an vt accidens per se alicui naturæ, an neutro modo, sed nihilominus sit infinitum, aut infinita multitudine.

Et certe in consyderatione de infinito est quæstio. Qm̄, si aliquis posuerit ipsum non esse, cōtingerent ei plura impossibilia. Et, si posuerit ipsum esse, quomodo igitur ponit ipsum, vtrum substātiam, aut quod in se accidit alicui naturæ, aut quod non est secundum alterum istorum, & siue infinitum ponat vnum, aut plura in numero.

Dicit φ consyderare de infinito induciē maximam perscrutationem. declaratum est. n. φ, si aliquis ponat ipsum non esse, contingent ei plura impossibilia, et eorum vnum est tempus non esse, neq; motum, neq; diuisionem mēsurarum, neq; additionem numerorum. perscrutandum est igitur quomodo est, vtrum fm φ est substantia, aut fm φ accidit alij naturæ, aut fm φ non est alterum istorum indifferenter, siue ponamus finitum vnum in magnitudine īfinitum, aut plura infinita in numero, scilicet quando posuerimus quòd infinitum accidit alij naturæ.

Caput Tertium, quot modis dicatur infinitum.

MAxime autem Physici est cōsyderare si est magnitudo sensibilis infinita. Primum igitur determinandū est quot modis dicitur Infinitū. Vno igitur modo, quod impossibile est transire, ex eo, quia non est aptum natura transiri, vt vox inuisibilis. Aliter autem, trāsitum habens inconsumabilē. Aut quod vix. Aut quod natura aptum est habere, nō tamen habet transitum, aut finē. Amplius, infinitum oē aut est fm appositionē, aut fm diuisionem, aut vtroq; modo.

Quot modis dr̄ īfinitum.

Et oportet Naturalem cōsyderare vtrum quātitas sensibilis sit infinita. Oportet igitur primo determinare ſm quot modos dicitur infinitum. Vnus igitur eorū est illud, in quo non est possibile incipi, quia non est innatū acquiri, sicut dicitur sonum esse inuisibilem. Et dicitur de illo, cuius processus non habet finem. Aut de eo, cuius processus est cum labore, & fatigatione. Et dicitur de illo, quod est aptum vt procedatur in ipso, sed nos nō possumus procedere, & peruenire ad finē. Et etiam dicūtur modi eē infiniti, aut in additione, aut diuisione, aut in vtroqȝ.

Et oportet Naturalem consyderare vtrum sit possibile vt magnitudo sensibilis sit infinita, aut non. et prius oportet perscrutari de hoc ſm quot modos dr̄ infinitū, quorum Vnus est illud, in quo non potest procedi, qa nō habet longitudinem, neqȝ finitam, neqȝ infinitam, vt dr̄ ꝙ color, aut punctus est infinitus. & iste modus priuationis est vt aliquid careat illo, quod nō est innatum, neqȝ suum genus hr̄e, si habeat genus, vt, cum dicitur Deum esse non corpus. D. d. Et dr̄, &c. i. de illo, quod habet quantitatem, & longitudinem in actu, sed non habet finem. & de isto modo perscrutabit̄ hic. D. induxit tertium modum, & dixit Et de illo, cuius processus est cum labore, i. et dr̄ infinitum trāsumptiue de illo, quod non ptransitur, nisi cum labore propter longitudinem spatij, sed habet finē, vt cum dicitur ꝙ via longa est infinita. D. induxit quartū modum, & dixit Et de illo, quod possibile est vt in illo procedat̄, ſm ꝙ est quantum finitum, sed non possumus pertransire illud propter rem extrinsecā, vt cū dicit̄ ꝙ profunditas maris est infinita. & tertius modus, & iste dr̄ infiniti trāsumptiue. D. induxit quintum modū, & est illud, quod dicitur esse īfinitum, ſm ꝙ actus in eo semper seruat potentiam, & est illud, quod potest esse tm̄, non secūdus modus, s. numerus, & dixit Et etiā, &c. i. & iste modus infiniti est ille, qui dr̄ in additione actionis prouenientis à re, aut passionis: In additione autē actionis, vt gn̄atio, in passione vt diuisio mensurarȝ in partes. & iste modus īfiniti manifestum est ꝙ est alius à 2°, s. q habet quantitatem in actu, sed non hēt finem.

Ex hoc loco pi Auerroim velle ꝙ verę priuationis aptitudo ad gēnus dē referri.

Caput Quartum, probans non dari Infinitum.

Pars Prima, in qua argumentatur contra ponentes Infinitum esse quid per se existens.

SEparabile igit̄ eē à sensibilibus infinitū, ipsum quid existens infinitum, non est posse. Si. n. neqȝ magnitudo est, neqȝ multitudo, sed substātia ipsum est infinitum, & nō accidēs, indiuisibile erit. diuisibile. n. aut magnitudo erit, aut multitudo. si autem indiuisibile, nō infinitum, nisi sicut vox inuisibilis est. At neqȝ sic dicūt esse, affirmantes esse infinitū, neqȝ nos quęrimus, sed vt intrāsibile.

Nunc autem dicamus ꝙ impossibile est vt infinitum sit separatum à sensibilibus, & sit existens per se infinitum. Si. n. infinitū non est mensura, neqȝ numerus, sed est substātia, non accn̄s, necesse est vt sit indiuisibile. mēsura. n. est illud, quod est diuisibile, & numerus. &, si est indiuisibile, non est infinitum, nisi eo modo, quo dicitur, ꝙ sonus est indiuisibilis. Sed non hoc modo vtuntur infinito dicentes ipsum esse, nec etiam nos perscrutamur de hoc modo, sed de illo, cuius intentio est ipsum esse non pertransibile.

Cum narrauit ꝙ oportet Naturalem perscrutari de infinito, vtrum sit corpus sensibile infinitū, aut corpa sensibilia infinita in actu, īcœpit primo perscrutari ſm exercitium disputatiuum de infinito, quod ponit̄ substantia separata à sensibilibus, vt plures Antiqui opinabantur, & dixit Nunc autem dicamus, &c. i. qm̄ impossibile est vt infinitum sit aliquod separatum à sensibilibus demōstrans, ſm ꝙ est substantia, cuius quiditas est in infinito. D. induxit rōnem destruentem infinitum positum hoc modo, & dixit Qm̄, si infinitum, &c. i. qm̄, si illa natura, quæ dicitur infinita nō sit de genere mensuræ, neqȝ de genere numeri, sed fuerit substantia per se, necesse est vt sit indiuisibilis, diuisibilitas. n. rei est ſm ꝙ est mensura, aut numerus. Et iste sermo est in secunda figura sic. Infinitum separatū non est numerus, neqȝ quātum: & oē diuisibile est numerus, aut q̄tum: ergo infinitum est indiuisibile. D. dixit & infinitum non est numerus. & hoc sic concluditur. Infinitum est substantia: & quantum, & numerus non est substantia: ergo infinitum non est quantū, neqȝ numerus. Et, cū declarauit ꝙ ſm hoc infinitum est indiuisibile, īcœpit declarare ꝙ ex hoc sequitur vt non dicatur infinitum nisi per accidēs, sicut dicitur de puncto, & dixit ergo infinitum, etc. i. et, cum fuerit indiuisibile, tunc nō dicet̄ infinitum, nisi sicut dicitur de illo, quod non est innatum recipere finitatem, aut infinitatem, vt punctus, & color. Et iste syllogismus est in secunda figura sic. Infinitum hoc modo est indiuisibile: & infinitum verum est diuisibile: ergo infinitum hoc modo non est verum infinitum. Quòd autem infinitum verum est diuisibile sic declarabitur. verum infinitum, scilicet illud, quod est innatum dici infinitū, est quantum, aut numerus: & oē quantum, aut numerus est diuisibile: ergo verum infinitum est diuisibile. Et, cum declarauit ꝙ cōtingit ſm hoc ꝙ infinitum est punctus, aut color, aut alia natura, incœpit declarare quòd iste modus infiniti non significat naturam terminatam, neqȝ Antiqui dicentes infinitum esse substantiam existentem per se intēdebant hoc. iste. n. modus non significat in re, quod est substantia magis, q̄ quod est pūctus, neqȝ quod est pūctus magis, q̄ quod est color, si igitur fuerit hæc substantia existens per se, tunc illa nō dicetur infinita, nisi sicut dicitur punctus. & manifestum est ꝙ Antiqui non intendebant hoc. et ideo dixit Sed non hoc modo, &c. i. sed dicentes infinitum non intendebant istum modum. neqȝ etiam perscrutatio nostra est de tali infinito, quod est per accidens, sed de illo, quod est infinitum per se, quod est quantum non pertransibile.

Diuisibilitas rei ē ſm ꝙ ē mensura, aut nūerus. Idē 5. met. te. c. 18.

Si vero ſm accidens est infinitum, nō erit vtiqȝ elementum eorum, quæ sunt, vt infinitum. sicut neqȝ inuisibile locutionis, quanuis vox sit inuisibilis. Amplius quomodo contingit aliquid esse ipsum infinitum, si non est & secundum numerum, & magnitudinem, quorum ē per se passio quædam infinitum? adhuc enim minus esse necesse est, quam numerum, aut magnitudinem.

Et etiam, si infinitū est per accidens, non

est elementum entium in eo, quod est infinitum, quemadmodum inuisibile non est elementum idiomatis visi, & sonus est inuisibilis. Et etiam quõ est poſe, vt infinitũ sit exñs per se, & numerus, & mensura, q̃ sunt illa, q̃bus accidit infinitum, nõ sunt exñtia per se.

36 Hic incœpit declarare q, si ponatur ipsum esse substantiam, erit per accidens, & sic si ponatur principiũ, & elementum erit elementum per accidens, & dixit Et si infinitum, &c. i. et, si infinitum, vt declaratum est ex hoc sermone, est fm q est infinitum p accidens, nõ est elementum entium, in eo q est infinitum, vt Antiqui ponunt: sed, si fuerit elementum, erit fm q est substantia vt sonus non est elementum dictionum, fm q est inuisibilis, sed fm q est audibilis. quod igitur existimauerunt q ex hoc, q est principium, & elementũ, sequitur vt sit infinitũ, est falsum, si concesserimus aliquid esse tale, s. substantiam infinitam existentem per se. q aũt infinitum est substantia per accidens manifestum est. qm̃ substantia existens per se infinita est elementum per accidens, fm q est infinita, et nullum elementorum est elementum, fm q accidit ei aliqd: ergo in secunda figura, substãtia infinita non est elementũ, fm q est infinita. Prima propositio manifesta est ex prædictis, secunda vero manifesta est per se. Et, cum declarauit q fm q est infinitum non est principiũ, incœpit destruere aliquid esse existẽs per se infinitum & dixit. Et etiam, &c. i. &, si infinitum est existens per se quanto magis vt illud, cui accidit infinitum, sit existẽs per se, s. subiectũ. v. g. numerus, & mensura, sed subiectum non est existens per se, quanto magis infinitum non erit existens per se. & ista declaratio est Logica, et demonstratiua quodammodo. Quòd autem subiectũ infiniti est dignius vt sit separatum magis q̃ infinitum declaratur per duas propositiones sic. Infinitum dicit̃ in subiecto: & oẽ, quod dicitur in subiecto, subiectum eius est magis existens per se q̃ illud, ergo subiectum infiniti magis est existens per se q̃ infinitum, sed quantum, et numerus sunt substantia infiniti: ergo quantũ, & numerus sunt magis separabilia q̃ infinitum. deinde cõponitur in syllogismo hypothetico. Si infinitum est separatum, quantum & numerus erunt magis separata. deinde destruetur consequens, & concludetur antecedens. & in hoc sermone sunt duo syllogismi cathegorici, & vnus hypotheticus.

Manifestum autẽ et q non contingit esse infinitum, vt actu existens, & vt substantiam, ac principium. erit. n. q̃cquid ipsius accipiatur, infinitum, si partibile est. infinito. n. eẽ, & infinitum idem est, si substantia infinitum sit, & non de subiecto. quare aut indiuisibile est, aut in infinita diuisibile. multa autem infinita esse, idẽ impossibile est. At vero, vt aeris aer pars est, sic et infinitum infiniti, si quidem substantia est, & principiũ. Impartibile, ergo, et indiuisibile est. At eẽ tale neq̃t quod actu est infinitũ. quantũ. n. q̃d eẽ necesse est.

Et manifestum est q impoſe est infinitum sit, sicut illa, quæ sunt in actu, & quasi substantia, & principium. qm̃ necesse est vt quodcũq; acceperis ex eo sit infinitũ, si est diuisibile. qm̃, si infinitum est substãtia, & non dicitur in subiecto, tunc quiditas infiniti, et infinitum erit idem. ergo necesse est, aut vt sit indiuisibile diuisionibus, quarũ nulla est nõ infinita, & sic erunt plura infinita, & infinitũ idẽ. quod est impoſe. Quemadmodum. n. pars aeris est aer, silr pars infiniti est infinita, fm q est substantia, & principium, & sic erit Indiuisibile. Sed impoſe est vt illud, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile. necesse enim est, vt sit aliquod quantum.

Idest, & manifestũ est ex hoc, quod ego dico, q impossibile est vt infinitum, fm q est infinitũ, sit de natura substantiarum, & principiorum existentium in actu, quæ non sunt in subiecto. D. dixit necesse est enim vt quodcunq; acceperis, &c. i. quãcunq; partem. D. induxit causam super hoc, & dixit qm̃, si infinitũ, &c. i. qm̃, si infinitum fuerit substantia, et non dicit̃ in subiecto, tunc definitio eius, quod dicitur infinitum, & definitio infinitatis erunt eædem, ex quo sequitur necio, si fuerit diuisibile, vt ponunt, vt definitio totius, et partis sit eadem. pars. n. ĩfiniti, si definitio dispõnis, & dispositi est eadem, necesse est etiam vt sit infinita. definitio. n. partium substantiarum cõsimilium partium, & definitio substantiæ sunt eædem. v. g. qm̃ pars aeris est aer, & pars aquæ est aqua. D. d. & sic erunt plura, &c. i. &, cum pars ĩfiniti est infinita, erunt plura infinita, sed impossibile est vt ĩfinitum sit magis q̃ vnũ. D. confirmauit hoc, & dixit Quemadmodum. n. pars aeris est, &c. i. & silr necesse est vt pars infiniti sit etiã infinita, fm q accidit substãtiæ, & principio. D. d. erit igitur indiuisibile. i. et cum hoc impossibile contingit, si fuerit diuisibile, ergo est indiuisibile. sed impossibile est vt aliquid, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile: quod. n. est infinitum, necesse est vt sit aliquam habens quãtitatem, & sic ponũt ipsum Antiqui. Et, cum posuit q illud, quod dicitur ĩfinitum, necesse est vt sit quantum, incœpit declarare quid sequitur ex hoc.

Definitio partium substantiarũ cõsimilium partium, & definitio substantiæ sunt eædem.

Secũdum ergo accidens est infinitũ. Sed si sic, dictum est q non contingit ipsum principium dicere, sed illud, cui accidit, vt aerẽ, aut par. Quare absurde enuntiant dicentes, sicuti Pythagorei dicunt. simul. n. substantiam faciunt infinitum, & partiuntur.

Per accidens igitur est infinitum. Si igitur est fm hunc modum, iam diximus q impossibile est ipsum dici principium, sed principium est illud, cui accidit, & est aer, aut par. Apparet igitur q iste sermo est inopinabilis, cum conueniat ei, quod dicunt Pythagorici. dicentes enim ipsum ponunt infinitum substantiam, & cum hoc diuidunt ipsum.

38 Dicit &, cum infinitum est quantum, vt ponunt, & fm q est in se, tunc esse infinitum, fm q est infinitum, est per accidens: qm̃ suum esse essentiale est, fm q est quantum, & accidit in quanto, q sit infinitum. D. d. Si est igitur hoc modo, &c. i. quia nihil dicitur principium, fm q accidit ei aliquid per accidens. Et dixit, vt mihi videtur, iam diximus, innuendo illud, quod prædixit, qm̃, si infinitum dicit̃ de illo, quod non innatum est recipere finitatem, neq; infinitatem, & fuerit elementum fm hunc modum, necesse est vt elementũ sit elementum per accidens. potẽtia. n. illius sermonis, & potentia istius, quã probauit hic, & si posuerint ipsum esse quantum, est eadem potentia, qm̃, si posuerit

ipsum

ipsum esse quantum, & non fuerit oē quantum infinitum, tunc infinitum erit accidens quanto, & non erit in eo, fm q est quantum. & sic, si quantū ponatur elementum, fm q est infinitum, tunc elementum erit elementum fm accidens, siue illud accidens fuerit propinquum, aut remotum. si autem infinitum esset accidēs essentiale quibusdam speciebus quanti, non contingeret eis ista redargutio. est.n. aliquod elemētum fm accidens, qn illud accidens fuerit essentiale, vt dicimus q ignis, & aqua sunt elementa fm primas qualitates. D.d. apparet igitur, &c.i. apparet igitur q iste sermo est improbabilis, cum sit conueniens ei, quod dicunt Pythagorici. ponunt enim infinitum esse substantiam liberatam à quantitate, deinde diuidunt illam.

Sed fortassis hæc quidem est vlis quæstio magis, si contingit infinitum et in Mathematicis esse, & in intelligibilibus, & in ijs, quæ nullam habent magnitudinem. Nos aūt consideramus de sensibilibus, ac de ijs, quorum facimus scientiam, vtrum in illis est, an non est corpus infinitum in augmentum.

Infinitum an in sensibilib.

Sed perscrutatio, vtrum sit possibile vt infinitū sit in Mathematicis, & intellectis, quæ non habent mensuram omnino, est perscrutatio vniuersalis. Et perscrutatio nostra est de illo, quod est in sensibilibus, & de illo, quod continetur in hac arte, & est consyderare vtrum in istis sit corpus infinitum in augmento, aut non.

39 Cum destruxit vt infinitum sit substantia existens per se denudata à quantitate, & ista perscrutatio non est propria huic sciētiæ sed est de Mathematica, dixit Sed perscrutatio, &c.i. sed perscrutatio de vtrum inueniatur infinitum in intellectis, aut in quantitate, fm q est non in materia est scientiæ Diuinæ; quæ perscrutatur de infinito in intellectis, fm q consyderat de intellectis, fm q sunt intellecta, s. fm quòd sunt abstracta à mensura, & perscrutatur de infinito in mensuris, fm q sunt abstractæ à materia, & est principiū, quod ponit Mathematicus, s. infinitum esse in tribus mensuris, possibile est enim apud ipsum lineam exire in infinitum, & sīr superficiem, & corpus. Naturalis vero perscrutatur de infinito, quod accidit mensuris, fm q sunt in materia. Et hoc intendebat, cū dixit Et perscrutatio nostra est de infinito, &c.i. vtrum sit mēsura sensibilis infinita, & primo vtrum corpus sensibile infinitum sit, qm, si hoc fuerit, erit linea sensibilis infinita, & superficies sensibilis infinita. &, quia ista scientia consyderat de infinito, quod est in actu, &, quod est in potentia, dixit & ista scientia continet, &c. & intendit per augmentum additionem.

Ar. de meta physica.

Perscrutatio vtrū infinitū sit in intellectis, fm q sunt intellecta, est sciæ Diuinæ.

Pars Secunda, in qua probatur non dari Magnitudinem infinitam actu, rōnibus cōibus, & proprijs.

Logice igit speculantibus ex huiusmodi videbitur vtiq3 non esse. Si enim est corporis ratio planitie terminatum, non vtiq3 erit corpus vllum, aut intelligibile, aut sensibile infinitum.

Nō ē corp.º aut intelligibile, aut sēsibile infinitū. Idē.1. cæ li. 36.

Qui aūt cōsyderat de hoc cōsyderatione Logica, ex istis videt q nō est in eis, cū ratio corporis sit ipsum esse terminatum per superficiē, impoſſe est igit vt aliquod corpus sit infinitū, neq3 intelligibile, neq3 sensibile.

40 Cum declarauit q propria perscrutatio huius scientiæ est, vtrum sit hoc corpus sensibile infinitum i actu, incœpit destruere hoc, & dixit Qui autē. hoc. n. corpe qnq; vtit ipse fm modū sermonū Dialecticæ, & qnq; fm sermones Demonstratiuos. Et iste sermo componitur sic. Oē corpus continetur ab vna superficie, aut à pluribus: & oē, quod cōtinetur ab vna superficie aut pluribus, est finitum: ergo oē corpus est finitū. & hoc in prima figura. Et propositio dicēs, q oē corpus continetur ab vna superficie, aut à plībus declarat sic. Oē corpus est figuratum: & oē figuratū, aut est rotundū, aut non: ergo oē corpus aut est rotundum, aut non. sed omne rotundū continetur ab vna superficie: & nō rotundū continetur à superficiebus finitis pluribus vna: ergo oē corpus continetur ab vna superficie, aut à pluribus. sed oē, quod est tale, est finitum: ergo omne corpus est finitum. Sed qui concessit corpus infinitum eē, non concessit ipsum habere figuram. Et hoc videtur manifestum per se. omne. n. corpus aut habet figuram sphæricam, aut non, et ideo, si posuerimus hoc esse corpus infinitum, non erit verum dicere ipsum esse sphæricum, aut non sphæricum, sicut non est verum dicere punctum esse sphæricum, aut non sphæricum. D.d. terminatum per superficiē. i. terminatum per vnamquāq; superficierum, aut rotundam, aut rectam.

Oē corp.º cōtinet ab vna sup̄ficie, aut a pluribus.

Oē corp.º ē figuratū. sed oppositū vide de cēlo.s. cæli. cōm. 67. & tex. Vide com. Zimar.

At vero neq3 nūerus sic, vt sepatus, & infinitus. numerabile. n. est numerus, aut hñs numerū. si ergo numerabile pōt numerari, & pertransire vtiq3 poſſe erit infinitum.

Quod numerus nō sit infinitus actu.

Neq3 numerus etiam potest esse separatus, et infinitus. numerus. n. et illud, cuius est numerus, est numeratū. si igit numeratum pōt numerari, poſſe est peruenire ad infinitum.

Cum declarauit vīr q infinitū non est quantū continuum, incœpit declarare etiam vīr q infinitum non est quantum discretum, v.g. numerus, & dixit Neque numerus, &c.i. neq; etiam est possibile inuenire numerum in actu separatum à materia, aut non separatum esse infinitum, numerus. n. & numeratum in actu est numeratum in actu, aut est possibile vt numeretur in actu, s. vt perficiatur numerari, &, cum posuerimus q ois numerus est numerabilis, & oē numerabile possibile est vt numeretur tūc, cum posuerimus q inuenit aliqñ numerus infinitus, necesse erit vt infinitum numeretur, quod est impoſſe. ergo non est hic numerus infinitus. Et fortasse etiam ista propositio est de genere ppositionum notarū per se, s. q ois numerus est numeratus, & q oē numeratum in potētia, cum fuerit in actu, poſſe est vt sit numeratū in actu. sed ista propositio est cōis, nō essentialis. q autem infinitum impossibile est vt sit numeratum in actu manifestum est per se.

Forte ista ppō est de numero propōnū notarū p se, s. q ois numerus est numeratus.

Physice aūt magis speculantibus ex hisce manifestū erit. neq3. n. cōpositum pot esse, neq; simplex. Cōpositum igit non erit infinitū corpus, si finita multitudine elīnta sint. necesse est. n. plura esse, & æquari semp contraria, & non esse vnum eorū infinitum. etsi. n. quocunq; superat, quæ in vno corpore, est potētia, ab altero (vt, si ignis finitus sit, aer aūt infinitus, sit aūt æqualis ignis ad aerē æqualē, potētia quātūlibet multiplicatus, solū. aūt

numerum

numerum aliquem hñs) tñ manifestum est φ infinitum excedet, & corrumpet finitum.

Qui autem posuit suam cõsyderationem magis naturalẽ ex istis declarabit qm̃ impossibile est corpus infinitum esse, neq; compositum, neq; simplex. Compositũ vero, si elemẽta fuerint finita in numero. necesse est. n. vt cõtraria valeant sibi semp. impos̃e igit̃ est vt vnũ eorũ sit infinitũ, si potẽtia, q̃ est in aliquo illorum eorũ, fuerit diminuta à potẽtia, quæ est in alio corpore, s̃m aliquã quantitatem, & ignis, v.g. fuerit finitus, & aer fuerit infinitus, & mensura ignis fuerit multiplex mensuræ aeris in potentia quacunq; multiplicitate, manifestum ẽ quòd infinitum excedet finitum, & corrumpet ipsum.

Cum destruxit hoc p sermones dialecticos, incœpit destruere hoc destructione ppria sciæ naturali, dicẽs Qui aũt ponit suã consyderationẽ magis pprĩã sciẽ naturali ex istis ppõnibus declarabit. D. icœpit dicere φ ĩpossibile ẽ corpus infinitũ esse cõpositũ, aut simplex: & q.d. & signũ eius, φ ĩpossibile est corp⁹ naturale eẽ infinitũ, est, qm̃, si fuerit, aut est cõpositũ, aut simplex: sed non est cõpositum, neq; simplex: ergo corpus infinitum nõ est. D. incœpit declarare ipsum esse nõ cõpositũ, & dixit si igit̃ fuerit finita numero, &c. i. & cõpositũ infinitũ necesse est vt sit infinitũ, aut qa vnũ elementorũ, ex qbus cõponit̃, aut plura vno sunt infinita ĩ magnitudine, aut qa elemẽta, ex qbus cõponit̃, sunt finita ĩ magnitudĩe, sed ĩfinita ĩ numero. D. ĩcœpit destruere ipm̃ esse infinitũ, qa vnũ eorũ est infinitũ ĩ magnitudine, et dixit Si igit̃ elementa, &c. i. si cõpositum fuerit compositũ ex elemẽtis finitis, v.g. qnq;, aut sex; ĩpossibile est vt vnũ eorũ sit infinitũ, i. ĩ magnitudine, D. induxit rõnem sup hoc, & dixit necesse est. n. &c. & iste sermo est in prima figura sic. Elementa sunt cõtraria: & cõtraria debent esse æqpotentia: ergo elemẽta, ex qbus cõponit̃ corpus compositũ infinitum, sunt æqpotentia: sed æqpotentia ĩpossibile est vt quædam sint finita, & quædã infinita: ergo elementa, quæ sunt in composito, impossibile est vt vnũ eorũ sit infinitũ. D. induxit rõnem sup hoc, φ elemẽta sunt æqpotẽtia; & dixit qm̃, si po^a, &c. i. qm̃, si po^a cõtraria, q̃ est in altero illorũ elementorũ, existẽs ĩ magnitudine æq̃li alicui magnitudini alterius elementi, fuerit minor potentiá existẽ ĩ magnitudine æquali alterius elemẽti, & debilior illa in q̃titate terminata, v.g. φ potentia ĩ vna palma ignis fuerit dupla potentiæ, q̃ est in vna palma aeris. qm̃ tũc, si totus ignis fuerit finitus, et totus aer fuerit infinitus, cõtinget necẽo vt aer corrũpat ignem: & sic elementum finitũ non obseruabit̃ cum elemẽto infinito: quare mũdus corrumpet̃. Et posuit φ potẽtia partis terminatæ elementi finiti est maior po^a partis æqualis illi ex infinito. qa põt aliqs dicere φ totum elementũ infinitũ non corrũpet finitũ, nisi posuerimus φ potẽtiæ duarũ partiũ æqualiũ in q̃titate sint æquales in qualitate. & ideo dixit φ idẽ sequit̃ & si potentiæ partiũ æqualium in q̃titate fuerint diuersæ in contrarietate. non. n. accidit vt quædam excedat quandam, nisi quantitate finita, cum sit manifestum per se φ quanto magis augmentatur quantitas corporis, tanto magis augmentabitur potentia eius: & cum corpus diuisibile habuerit quantitatem infinitam, necẽo habebit potentiam maiorẽ potentia corporis finiti maioris. Et oẽs istæ propositiones sunt manifestæ p se, nisi propo

Cõtraria debẽt eẽ æqpotentia.

sitio dicens elementa esse contraria: & accepit illam, aut s̃m famositatem, aut concessam, qa declarabitur in hac scia. & hoc est rectius, quia sic contradictio erit demonstratiua, non disputatiua. &, cum destruxit partem dicẽtem, compositum esse infinitum, quia vnum elementorum, ex quibus componitur, aut plura vno, sunt infinita in quantitate, reuersus est ad secundam partem, s. vt vnum eorum sit infinitum.

2. de gñatione & corruptione. t. cõ. 49. & hic. t. cõ. 44.

Vnumquodq; autem infinitũ esse est impossibile. Corpus. n. est, quod omniquaq; dimẽsionem habet. Infinitum autem, quod infinite extensum est. Quare infinitum corpus vndequaq; extensum erit in infinitum.

Et impos̃e est etiã vt vnũquodq; eorũ sit infinitũ. Corpus. n. est illud, quod habet dimensionẽ ad oẽs partes. & Infinitũ est illud, quod hẽt dimẽsionẽ infinitã. Ex quo sequit̃ vt corpus infinitum habeat dimensionẽ infinitã ad oẽs partes, & sic elementorũ vnũ infinitorũ implebit totũ, ubi igr̃ erũt reliqua?

Dicit Et impos̃e est etiã vt compositũ sit infinitũ, quia vnũquodq; elementorũ, ex quibus componitur, est infinitum. qm̃ corpus est illud, quod habet dimensionem in oĩbus partibus: & infinitum est illud, quod habet dimẽsiones infinitas: ex quo sequitur vt corpus infinitum sit infinitum in omnibus partibus. Et hoc est necesse. qm̃, cum aliquid fuerit cõpositum ex duobus, necesse est vt definitio illius compositi sit composita ex definitionibus illorum duorum. v.g. quia definitio corporis est illud, quod expãditur ad oẽs partes: & definitio infiniti est illud, quod non habet finẽ: ideo definitio corporis infiniti est illud, quod extẽditur ad omnes partes in infinitum, & iste locus est verus. &, quia, si vnum elementorum fuerit infinitum, impossibile erit vt cum ipso sit aliud elementum finitum, nedum infinitum, dixit & sic vnum elementorum infinitorum totum, &c. Et hoc, quod dixit, manifestũ est ex hoc, quod posuit φ infinitum debet esse infinitum in oĩbus tribus dimensionibus, & sunt sex partes. & hoc intendebat per omnes partes. &, si nos posuissemus φ infinitum est infinitum in quadam parte, continget infinitum esse maius infinito. pos̃e. n. esset ponere ĩ parte, in qua est infinitum, aliud corpus contiguum: & tũc congregatum ex duobus corporibus erit maius vno corpore, & vtrũq; est infinitum, scilicet congregatum, & ipsum infinitum, quod est impossibile.

Cum aliqd fuerit cõpositum ex duob⁹, necesse ẽ vt definitio illi⁹ cõpositi sit cõposita ex definitionib⁹ illorum duorum. vid. consilr. 2. de aia. c. 118. Ex hoc patet contra Modernos, vnũ infinitũ nõ eẽ maius alio aliquo mõ. qa, cum aliqd corp⁹ fuerit infinitũ s̃m qd sta tim erit infinitũ simplr: sicut ex hoc loco colligit idẽ infra. c. 51. vide tñ p hoc. 1. cœ. c. 39. quõ corpus infinitum imaginari queat, et quo modo.

At uero neq; unum, ac Simplex esse contingit infinitum corpus, neq;, sicut dicũt quidã, id, quod p̃ter elementa est, ex quo hæc generant, neq; simpliciter. Sunt. n. qdã, q hoc faciũt infinitũ, sed nõ aerẽ, aut aquã, ne cætera corrumpant ab infinito. hñt. n. ad seinuicem cõtrarietatem, ut aer quidem frigidus est, aqua uero humida, ignis autem calidus, quorum, si unum esset infinitum, corrupta jam fuissent alia. nunc autem dicunt aliud esse id, ex quo hæc sunt.

Nota cõtra Ponẽtẽ corporeitatis formã coæternã in pria materia.

Quòd aũt impos̃e est φ infinitum sit vnũ corpus Simplex sic declarabit̃. hoc. n. nõ est pos̃e, neq; s̃m dicentem ipsum esse aliqd extra el'nta, ex quo res gñantur, neq; simplr. Quidã. n. ponunt infinitũ, vt diximus, et nõ

ponunt ipsum aquã, aut aerẽ, ne illud, quod ponunt infinitũ, corrumpat alia. sunt.n. contraria adinuicem. v.g. q̃m aer est frigidus & aqua humida, & ignis calidus. &, si aliquod istorũ eẽt infinitũ, tũc alia corrũperent. nũc igiť dicunt hoc eẽ aliqđ, ex quo gñatur ista.

44 Cum destruxit q corpus infinitum sit compositũ, quia illa, ex quibus componitur, sunt ifinita in magnitudine, anteq̃ destrueret secundam partem de composito infinito, & est illud, quod est ifinitum, quia partes eius sunt infinitæ in specie, incœpit destruere corpus simplex eẽ infinitũ, & dixit Quòd aũt impoẽ est, &c. i. ex hoc, quod dicam. &, quia hoc intelligitur duobus modis, aut, quia illud corpus est extra quatuor elemẽta, & ex eo gñantur elementa, vt qdam dicunt, aut qa illud corpus est vnũ elementorũ quatuor, deinde dixit non. n. est poẽ, &c. i. & impoẽ est vt corpus infinitũ esset, siue ƒm ponẽtes ipsum esse extra mundũ, siue ƒm simpliciter, f. si quocũq modo ponaẽ siue extra, siue ĩtra, siue vnũ elementorũ, siue aliud. D. narrauit cãm, pp quam qdam posuerunt ipsum extra elemẽta, & dixit. Quidam. n. ponunt infinitum, &c. i. in modo, in quo pot plus cõseruari, f. vt sit extra elemẽta. & sermo eius ĩ hoc manifestus est, q̃m manifestũ est ista eẽ cõtraria. quare, si vnũ eorũ erit infinitũ, necio corrumpẽtur reliqua. et ideo isti fugierũt in hoc q sit vnũ elementorũ.

Impossibile aũt est esse tale, non qa infinitũ, (de hoc. n. cõe aliqđ dicendũ est, de omni siſr & aere, et aqua, et quolibet) sed qa nõ est tale sensibile corpus, pter vocata elementa. oẽ nãq, ex quo est, etiã resoluit in hoc. quare esset vtiq hic pter aerẽ, et ignẽ, et terram, & aquam aliud quippiam. vr̃ autẽ nullũ.

Oẽ resoluit id, ex q est.

Et impoẽ est aliqđ esse tale, nedum vt sit infinitũ. sed de hoc dicemus sermonẽ cõem omnibus eodẽ modo aeri, & aq̃, & alijs elñtis. & impoẽ est corpus simplex eẽ, ex quo elñta gñantur. sed nos dicemus in hoc loco in destructione eius sermonem cõem cõtra eos, q ponũt ipm aliud ab elñtis, aut vnũ eorũ, q nullũ corpus est tale. oẽ. n. ad illud, ex quo fit, dissoluiť. quapropter necesse est hic esse aliqđ præter aerem, & ignem, & aquã, & terram. sed nos non videmus aliud.

45 Cum præmisit sermonem cõem in destruendo corpus simpliciter esse tale, incœpit primo destruere ipsum extra elementa, & dixit q nullum corpus est tale, &c. i. & impossibile est corpus infinitum esse aliud à quatuor elementis. et hoc intendebat, cum dixit tale. q̃m, si hoc corpus esset aliud ab elementis quatuor, ex qbus componeret, tunc necesse esset, cum corrũperentur, vt viderentur sensu dissolui in illud, & hoc non videtur. Et hoc intẽdebat, cũ dixit quapropter, &c. i. quapropter necesse est esse hic aliã naturam, in quã dissoluerentur aer, & ignis, & aqua, & terra. Et, cum destruxerit elñtum simplex esse extra q̃tuor elñta simpliciter, nedum infinitũ, icœpit destruere vnũ elñtorum eẽ infinitum.

Impoẽ ẽẽ aliud corpus extra elñta. Idẽ. 2. de generatione. t. cõm. 5.

Neq igiť ignis, neq aliud elementorum quicquã infinitum quid esse potest. Omnino. n. & preter id, q infinitũ sit aliqđ ipsorũ, impoẽ est ipsum vniuersum, & si finitũ sit, aut eẽ, aut fieri vnum qđ ipsorum, sicuti Heraclitus dicit, omnia fieri aliquando ignem.

Et impoẽ est vt ignis, aut aliqđ elñtorum sit infinitũ. Q̃m vr̃, si nos diximus q aliqđ eorũ est infinitum, impoẽ erit vt oẽ totum fiat, &, si sit finitũ vnũ eorum, vt dicit Heraclitus, q omnia fient in aliqua hora ignis.

Dicit Et impossibile est vt vnũ elementorũ sit infinitũ, q̃m illud elementũ vinceret totũ, & totus mundus tunc cõuerteret in illud elementũ. vr̃. n. est ipoẽ hoc, si nos diximus aliquod elñtorũ esse infinitũ, non vt ponit Heracli. oĩa esse finita, et opinaẽ q oĩa reuertunẽ in ignem. Et dixit hoc, narrando q ista ppositio, quę sequiẽ, si vnum elementorũ fuerit iñnitum, est impossibilis, si aliquis posuerit illam, nisi ponat q aliquod elementorum est infinitum, vt fecit Heraclitus. Sed debes scire q ponens vnum eorum esse infinitum, contingit ei mundum fuisse corruptum necessario. ponẽti autẽ omnia esse finita, sed q in aliquo eorum sit potẽtia excedens alias, quę exigit corruptionem aliorum, vt Heraclitus dicit de igne, non contradicitur hic. sed declarabitur hoc, cum declarabitur quòd impossibile est mundum corrumpi naturaliter. 46

Eadem aũt est ratio & in ipso vno, quod faciunt, pter elementa, Physici. omnia nãq mutanẽ ex contrario in cõtrarium, vt, ex calido in frigidum. oportet autem de omni, & ex hisce considerare, si potest, aut non potest esse corpus infinitum sensibile.

Et hoc idem dicimus de vno, vt Naturales ponunt ipsum extra elementa. si igiť quodlibet transmutaẽ de contrario in cõtrarium, v.g. de caliditate in frigiditatem, & ex istis oportet considerare in vnoquoq quatuor elementorum, vtrum possit vt sit, aut non.

Cum destruxit vnũ elementorũ esse infinitum, quia tunc corrũpet reliqua: oẽs. n. cõcedunt q elemẽta sunt contraria: incœpit narrare et q istud impoẽ cõtingit dicentibus ipsum esse extra elementa, f. hoc, quod cõtingit dicentibus elementũ esse infinitũ. necesse est. n. vt istud corpus extrinsecũ sit contrariũ elementis, ƒm q ponunt q ex eo gñantur elementa: &, si fuerit contrarium infinitũ, necio corrũpet reliqua. Et dixit Et hoc idem, &c. i. & hoc ipossibile cõtingens ponẽtibus elementũ aliquod eẽ infinitũ, cõtinget siſr ponẽtibus vnum corpus esse extra elementa infinitũ. &, cũ narrauit q idem cõtingit in hoc, incœpit declarare hoc, et dixit si igiť quodlibet transmutaẽ, &c. i. q̃m, si illud vnũ transmutaẽ in elementa: et oẽ, quod transmutaẽ, transmutaẽ de cõtrario in contrariũ: necesse est vt illud corpus vnũ sit contrariũ elementis. quapropter, si ponaẽ infinitum, contingit illud idem, quod contingit si vnũ elementorum fuerit infinitum. & ipse expressit in hoc sermone maiorem, ppõnem, & tacuit minorẽ, & conclusionẽ. D. dixit & ex istis rebus, &c. i. & ex consyderatione de hoc, quòd elementa sunt contraria, oportet considerare de vnoquoq eorum, vtrum sit possibile vt sit finitum, aut infinitum. 47

Quod aũt omnino impoẽ sit esse corpus infinitũ sensibile ex hisce manifestũ est. Aptum est. n. natura oẽ sensibile alicubi esse, atque locus est aliqs vniuscuiusq, & idem est partis, & totius, vt totius terræ, & vnius glebæ, &

Idẽ Hoc 70 tex. & 5 li. infra. te. cõmen. 62.

bæ, & ignis, atq; scintillæ. Quare, si sit eiusdẽ speciei, aut immobile erit, aut semper moue bitur. Atqui impossibile est. cur. n. magis deorsum q̃ sursum, aut quouis? dico aũt, vt si gleba sit, quonã hæc mouebitur, aut vbi ma nebit? locus. n. infinitus erit cõgeneri ipsi cor poris. Vtrum igitur occupabit * totum lo cum? & quõ? Quæ igit̃, & vbi quies, & mo tus ipsius? an vbiq; manebit? non ergo mo uebitur. an vbiq; mouebit̃? non ergo stabit.

Quòd aũt impoſ'e est vlr corpus sensibile esse infinitum ex his declarabitur. Oẽ. n. cor pus sensibile hẽt vbi, et unũquodq; habet ali quẽ locum, & unus locus est locus partis, & totius. & quoniã locus totius terræ est locus unius glebæ, & locus totius ignis est locus unius scintillæ. Si igit̃ infinitum totũ est una spẽs, erit immobile, aut compellet̃ semp. Sed hoc est impossibile. descendere. n. nõ est di gnius, q̃ ascendere, aut ire ad aliam partem. & intelligo, ut si posuerint ipsam glebã, quo igitur mouebit̃ ista, & ubi quiescit? locus. n. corporis, q est huius gñis, est infinitus. Vtrũ igit̃ occupat totum locũ, et quomõ erit hoc? Et qũo quiescet, & mouebit̃, & ubi erit? hæc autem est in omni loco quiescens, & mota.

48 Cum contradixit proprie dicentibus infinitum esse corpus simplex extra elementa, & sĩr dicentibus ip sum esse vnũ elementoꝝ, incœpit cõtradicere eis cõi ter, vt pmisit, & ꝓposuit ad hoc ꝓpõnes, quaꝝ Prima est, ꝙ oẽ corpus sensibile habet vbi, Secunda autẽ est, ꝙ vniuscuiusq; corpoꝝ sensibilium locus partis natu ralis, ĩ quo quiescit, & locus totius sunt idem numero. Tertia vero est, ꝙ omne corpus habet locum natura lem, & locum nõ naturalem, & ꝙ in naturali quiescit, & extra ipsum mouet̃ ad ipsum. & tacuit istam tertiã, quia sequitur ex secũda. D. iungit istis ꝓpõnem. s. cor pus simplex esse infinitum, & induxit ad impoſ'e. infi nitum. n. habet vnum locum infinitum. quapropter, si innatum est quiescere in illo vbi, necesse est vt nõ mo ueatur, quia non habebit locum extra suum locũ natu ralem, sicut hñt corpora simplicia, quæ mouentur mo tu recto, aut mouebitur semper ꝑ suas partes. quod est ĩpossibile. iam. n. posuimus ꝙ pars naturaliter mouet̃ sm ꝙ totum: sed totum non habet locum distinctum naturaliter ab illo, quod est extra naturam: ergo nõ ha bet motum: ergo neq; pars habebit motũ, q̃a nũc non dignius mouebit̃ magis ad aliquã partẽ, q̃ ad opposi tã. Et hoc intendebat, cum dixit aut compellet̃ semp, i. mouebitur semp ꝑ suas partes naturaliter ad supius, aut ad inferius, sed descendere nõ est dignius, q̃ ascen dere. sed causa in hoc est, q̃a non habet duo loca, s. locũ naturalem, & innaturalem. v. g. qm̃, si terra esset infini ta, tunc gleba nõ hr̃et duo loca, ĩ quoꝝ vno moueret̃, & in reliquo qesceret. locus. n. terræ eẽt vnus, q̃a est in finitus. & iõ dixit Vtrũ igit̃ occupat totũ locũ? i. vtrũ igit̃ ps iplet totũ locũ: &, si non implet, qũo mouet̃? & qũo quiescet? i. qũo potest quis dare cãm in motu par tis illius corporis qñq;, & in quiete illius qñq;, & vbi quiescit, & vbi mouet̃. quod. n. est tale habet duo lo ca, sed infinitũ habet vnum locũ. D. d. aut est ĩ omni loco. &c. i. & ponens hoc, nec̃io debet concedere hanc diuisionẽ, qm̃ aut ponet ꝙ locus quietis est alius à lo co motus, aut ꝙ locus quietis, et motus est idẽ. ex quo sequit̃ ꝙ in eodem loco quiescat, & moueat̃ insimul, aut vt neq; quiescat, neq; moueatur. Et istæ proposi tiones sunt necessariæ in corporibus mobilibus motu recto, & in motibus, qui sunt corporis moti ex se, non extrinseco. [a] corpus aũt cœleste, quod non mouet̃ re cte, non continetur in hac declaratione. & ideo iste ser mo non est cõis simpliciter, sed sm ꝙ est notum in pri mo aspectu de natura corporum. nondum. n. declara tum est, vtrum sit hoc corpus habens naturam extra istam naturam, aut non. [b] & ideo Aristote. iterat hãc qõnem in Cœlo, & Mundo. illic. n. erit sermo cõis sim pliciter, cum illic declarabit numerum spẽrum corpo rum simplicium. [c] Et ideo potest intelligi per corpus sensibile non quolibet sensu, sed tactu. [d] corpus. n. cœ leste est sensibile visu. s. partes eius luminosæ, & est nõ tangibile oĩno. Declaratum est igitur ex hoc sermo ne vlr ꝙ impossibile est corpus simplex tangibile infi nitum esse, siue sit elementum, siue non.

a Corporis cœlestis nõ ẽ loc⁹ natura lis, & violen tus.

b Propter qd Philoso ph⁹ iterauit istã qõnẽ I. 1. cœ. & mũdi. 33. te. & ibi vide cõ. 33. primi d cœ.

c Per corp⁹ sẽsibile qñq; capit̃ tangi bile. Idẽ ibi cõ. 40.

d Corp⁹ cœ leste ẽ sensi bile sẽsu vi sus, & nõ est tãgibile om nino.

Si vero dissile sit ipsum totũ, dissimilia & loca erunt. & primũ q̃dem non vnũ corpus vniuersi est, nisi tangendo. deinde, aut finita hæc erunt, aut infinita spẽ. Atq; finita q̃dem non esse possunt. erunt. n. alia q̃dem finita, alia vero non, si totũ infinitũ est, vt ignis, aut aqua. corruptio aũt, tale cõtrarijs esset, sicut dictũ est prius. Et ꝑꝑ hoc nullus eorũ, qui de natura dixerũt, vnũ, et infinitũ ignẽ fecit, aut terrã, sed aut aquã, aut aerẽ, aut eorũ mediũ. qm̃ locus vtriusq; manifestus erat, determi natusq;. hęc aũt utroq; participãt, eo, q sur sum. & eo, q deorsum. Si aũt infinita, & sim plicia sunt, & loca infinita, & infinita eſ'nta erunt. Si uero hoc impossibile, & loca finita sunt, et totum finitum esse necesse est. impos sibile. n. est non æquari locum, & corpus. neq;. n. locus omnis maior est, q̃ quantum contingit corpus simul esse. simul autẽ neq; infinitum erit corpus, neque corpus maius q̃ locus. aut. n. uacuum erit aliquid, aut cor pus, quod nuſq̃ aptum natura est esse.

Locus nõ ẽ maior loca to, neq; loca tum loco.

Et, si totũ infinitũ fuerit non consiſ'e, loca eius ẽt erunt nõ consiſ'ia, & sic corpus totius non erit vnũ, nisi sm contactũ. & postea ista corpa aut erunt finita, aut infinita in formis. Sed impoſ'e est vt sint finita. quoddã. n. erit finitum, & quoddã nõ, cum totũ fuerit infi nitũ. & impoſ'e est vt vnũ eſ'ntorum sit infi nitum, vt ignis, aut aqua. & quod est tale cor rumpit̃ ꝑ contraria. Et iõ nullus posuit vnũ infinitum ignem, neq; terrã, sed aquã, aut ae rẽ, aut medium. qm̃ locus vtriusq; est termi natus. & hæc duo declinant ad vtrãq; partẽ, in supiori, & in inferiori. Si igit̃ simplicia ẽt fuerint infinita, loca eorũ etiã erunt infinita, & sic & elementa erunt ĩfinita. Si igit̃ hoc sit impossibile, quia loca sunt infinita, totũ erit finitum. impossibile est. n. vt locus nõ sit nisi corporis. impossibile est. n. vt locus totalis sit maior q̃titate corporis. ex quo sequit̃ vt

corpus ēt sit infinitū. & impossibile est ēt vt corpus sit maius loco. cōtingeret. n. ex hoc aut vacuū esse, aut aliquod corpus sine loco.

49 Cum destruxit corpus compositum infinitum esse, ita q vnum corporū, ex qbus cōponit, aut plura vno sunt infinita, et remanet fm diuisionem vt sit infinitū, ita q sit compositū ex corporibus infinitis i specie, licet sint finita in magnitudine, reuersus est ad destruendum hanc partem, et dixit Si igit totum, &c. i. si igitur totum congregatum fm cōtactum ex corporibus simplicibus fuerit infinitum, qa illa corpora, ex qbus congregat sunt dissimilia. s. sunt diuersarū definitionū, vt ignis, & aqua, tunc loca totius erunt dissimilia. & ista ppositio apparet ex hoc, qa oē corpus simplex habet locū naturalem. D. d. &, sic corpus totius, &c. i. si cōtingat dicētibus hoc, vt totus mundus nō sit vnus, qa cōtinetur ab vno corpe, sed est vnū fm cōtactum tm̄.

Et, cum induxit hoc improbabile, induxit impossibile, quod sequitur ex hac propositione, & incœpit diuisionem à prim°, & dixit deinde hęc corpora. &c. & dixit hęc ad rememorationem de illo, quod prędixit. declaratum est. n. q impossibile est corpus infinitum esse cōpositum ex corpibus finitis in forma, nisi vnū eorū, aut plura fuerint infinita in magnitudine, & si non totum erit finitū. & hoc intēdebat, cum dixit quoddā. n. erit finitū, & quoddam non. i. contingeret. n. dicentibus corpus infinitū cōgregatum ex corporibus īfinitis in forma eē, vt quædā sint finita in magnitudine, & quędā non, cū totū sit congregatū. D. d. vt ignis, & aqua, i. & illud infinitum ī sua magnitudine necesse est vt sit cōtrariū, vt ignis, & aqua, ex quo sequit vt ipsum corrūpat. Et ipse ponit in hoc sermone q simplicia dnt̄ur esse contraria, & hoc non est verū nisi de corporibus, q̄ mouent motu recto. & hoc signat q pscrutatio eius hic est de hac natura, qm̄ non apparuit hic aliā naturam eē. Et, cū dixit q, si corpus infinitū magnitudine fuerit, necesse est vt corrūpat reliqua, qa est cōtrariū, narrauit q pp hoc fugierūt Antiqui hmōi corp⁹ poni alterū extremorū eltorū, liet q̄ apparet cōtrarietas magis fm vnū mediorū. media. n. vnr q̄si materia extremorū. & dixit Et iō nullus, &c. & intēdit p hoc, quod dixit, qa locus vtriusq;, &c. i. qa ignis nō habet nisi leuitatē tm̄, q̄ est causa motus ad superius, & locus eius est terminatus: & silr terra nō habet nisi grauitatē tm̄, q̄ est cā motus ad inferius, & locus eius ēt est terminatus. sunt igr̄ valde cōtraria. aq̄ aūt, et aer hn̄t vtrūq;, s. grauitatē, & leuitatē. aer. n. ē grauis in loco ignis, et leuis ī loco terrę, & in grauitate assīlatur aq̄, in leuitate aūt assīlatur igni. & silr est dispō de aq̄. est. n. grauis in loco ignis, & leuis in loco terrę. & hoc intēdebat, cum dixit declināt ad vtrāq; partē. i. aqua & aer. & intēdebat p vtrāq; partem supius simplr, & inferius simplr.

Et induxit hoc ad declarandū q ista ppositio dicens, q cōtrariū corrūpit contrariū, cum fuerit fortius illo, est propositio cōcessa ab Antiquis. imo declaratū est in pri° istius libri, q gn̄atio est ex cōtrarijs, & q inter aquā, & aerē non est corpus in actu medium, denudatū à drījs, s. aeris, & aquę cōtrarijs. s. calore, & frigore.

Et forte dixit q Antiqui dicebāt aquā, & aerē eē infinita, quia loca eorū non sunt terminata. illud. n. cuius locus est terminatus, manifestum est q est finitum. et, qa loca illorū duorū corporū non sunt terminata, dixerunt ea esse infinita. & adiuuat hanc expositionē hoc, quod dixit post, quia locus vtriusq; est terminatus. cū igitur extrema sint terminata, quanto magis media.

Deinde reuersus est ad id, quod intendebat declarare hic. s. qm̄ impossibile est corpus infinitum esse cōpositum ex corporibus infinitis in specie, &, quia incœpit hanc declarationem à duabus propositionibus, dicentibus q, si simplicia fuerint diuersa in specie, loca erunt diuersa in specie, & q spēs locorum debent esse fm numerum spērum corporū simplicium, dixit Si igitur simplicia, etc. Et hic est quasi rōcinatio p se. elemēta. n. si fuerint infinita, necesse est vt composita ex eis sint infinita. aut intendit q ex hoc sequitur vt motus compositi sint infiniti in specie. D. reuersus est ad id, quod intēdebat declarare, & est, q, si simplicia fuerint infinita in specie, loca erunt infinita in specie. Deinde destruxit consequens, & conclusit oppositū antis, & dixit. Si igit̄ hoc est impossibile, &c. i. si loca sunt infinita in spē, ergo simplicia sunt finita. & hoc, quod destruxit, manifestū est, vt post dicet. oīs. n. locus aut est superius, aut inferius, aut dextra, aut sinistra, aut anterius, aut posterius. & apparebit in Cœlo, & Mūdo q loca naturalia sunt superius, & īferius, & illa, quæ sunt inter ista. & apparebit etiam illic q loca sunt finita in magnitudine. & ideo sermo de infinito pfectior ē illic.

D. induxit modum, ex quo certificat q corpora sunt fm numerum locorum, & æqualia eis, & q ex hoc sequit, q oē corpus simplex sit finitum, & dixit impossibile. n. est, etc. i. īpossibile. n. est vt aliquis locus careat corpe sibi proprio, & impole est ēt vt aliqs locus excedat suum corpus naturale, aut q corpus excedat suum locum, vnde necio locus est æqualis corpori: ergo omne corpus est finitum necio. Et hæc est declaratio, q oīs locus est finitus in sua magnitudine. & declarat ex eo ēt q oē corpus simplex est finitum. & ideo dixit ex quo sequit, vt non sit corpus infinitum. & quasi interposuit hanc aliam declarationem in suo sermone, quia sua intentio fuit hæc ad declarandū, q impossibile est corpora esse finita in magnitudine, infinita in spē. &, cū declarauit hoc ex locis, & iam declarauit ex eis etiā q impole est etiam corpus simplex esse infinitū in magnitudine, induxit hoc. Et sylls sic cōponitur. Omne corpus simplex est in loco sibi æquali: oē, quod est ęq̄le alicui, est finitum: ergo oē corpus simplex est finitū. Infinitum. n. non dicit æquale, neq; maius, neq; min⁹. & hoc, quod dixit, q impossibile est vt locus sit extra corpus, declaratum erit, cū declarabitur vacuum non esse, & similiter declarabitur ex hoc, q impossibile est vt vbi excedat locum. &, cum sit declaratum q loca sunt finita in specie, & magnitudine, ergo corpora sunt finita necessario.

Anaxagoras autem inconuenienter dicit de infiniti mansione. firmare. n. ipsum seipsum dicit infinitum. hoc autem, quia in seipso est (aliud. n. nihil continet) tanquam vbi vtiq; aliquid sit, ibi aptum natura sit eē. Hoc autem non verum. erit. n. vtiq; quicquā alicubi vi, & non vbi aptum natura est esse.

Anaxagoras aūt dicit sermonem inopinabilem in quiete infiniti. dicit. n. q sustentat, & retinet se. qm̄ hoc in eo dixit non. n. continet ab alio, & quasi sit innatū vt sit aliquod vbi, et est hic. Sed sermo eius non est verus. est. n. alicuius vbi violente, non fm q est innatum vt sit, cum fuerit in remotiori loco, q̄ vt moueatur ad illum secundum totum.

Cum destruxit, vt in aliquo vbi sit corpus infinitū, et q impole est vt in eo sit qescens, aut motum, reuersus est ad illud, quod dixit Anax. q causa qetis totius, quod est mixtū, est ipsum esse infinitū. & Anax. dicit, q, si causa quietis alicuius corporis est, quia continet 50

Simplicia sunt cōtraria, hēt ʃitatē ā corporib⁹, quæ mouent motu recto.

Sermo de infinito perfectior ē i lib. de cœ. I. st. cœ. cō. 35.

Infinitū nō ē æquale, neq; maius, neq; minus.

1. ph. t. c. 4. & infra.

ab alio quiescente, & illud aliud continet̃ et ab alio qescente necio, tunc causa quietis totius nihil aliud ē, nisi ipsum esse infinitum. et ideo dixit ꝙ sustentat̃ super se, & retinet se. Et, cum voluit destruere sermonē eius in hoc, dixit Ana. vero, etc. i. Ana. vero dat in quiete infiniti, quod est mixtum apud ipsum, causam inopinabilē. dicit. n. ꝙ causa quietis eius est, qa sustentatur super se, & retinet̃ non ab alio. qm̃, quia quiescens, quod continetur ab alio, sustentatur sup illud aliud, et retinetur ab illo, necesse est ꝙ infinitum, ſm ꝙ non continet̃ ab alio, retineat se, & sustentetur super se. & dixit & quasi innatum est, &c. i. & infinitum, quia est qescens per se, et continens totū, ideo est quasi aliquod vbi eorum, q̃ sunt hic per se. aut intēdit per hoc quod dicit & est hic, i. & est in entibus tale, s. locus per se, & alia loca sunt quiescentia per illud. D. d. Sed nō est verum, i. et sermo eius non est verus, quia qñq; quiescit aliquid in aliquo loco violente, s. qñ quieuerit in loco, qui est semotissimus locorū ab illo, ad quem mouentur res naturaliter ſm totum, & ſm partes, & est locus naturalis. & quasi intendebat ꝙ non sequitur, si ponatur qescens, vt sit quiescens naturaliter, imo rectius est vt sit quiescens violente, * qsi ponit ꝙ causa quietis eius est infinitum, quia non habet locum, ad quem mouetur. quasi igitur caret motu violente, non naturaliter.

Si igit̃ q̃ maxime non mouet̃ totū (quod .n. in seipso firmat̃, & in seipso est, immobile esse necesse est) cur tñ nō aptū natura sit moueri, dicendū erat. non. n. satis est sic dicentē euadere. erit. n. vtiq; & quodlibet aliud non motū. sed aptum natura eē nihil ꝓhibet. qm̃ & terra nō fert̃, neq; si infinita esset, coercita tñ à medio. * sed nō qa nō ē aliud, quo ferat̃, manebit in medio, sed qa nō est apta natura sic. sed tñ licebit vtiq; dicere ꝙ firmat seipam. Si igit̃ neq; in terra hęc cā est, exñte infinita, sed qa grauitatē hēt (graue aūt manet in medio, † { terra aūt in medio ē) } silr̃ et infinitū manet vtiq; in seipso ꝓp aliam quandā cām.

a. l. sed quia.

(terra aūt in medio est.)

Si igit̃ est retentum hoc mō retentionis, & hęc est intentio retentionis in ipso, necessario est immobile. sed oportet dicere quare nō est innatum moueri. videmus. n. ꝙ terra nō trãsfert̃, neq; si esset infinita, qa est impedita à motu ex medio. & nō, qa non habet locum alium, ad quem vadat, est quiescens, sed qa innata est hic. Et pōt qs dicere, si igitur in quiete terræ, si esset infinita, nō esset ista causa, sed qa est grauis, & graue figit̃ in medio, & terra ē in medio ſm hūc modū, oporteret ꝙ infinitum esset fixū p se ꝓp aliam causam.

51 Idest, Si igr̃ infinitū est retentū naturaliter, et hęc est intentio eius, quod dixit, quod retinet se, necesse est vt sit imobile naturalr̃, siue sit finitū, siue infinitum. D. d. sed oportet dicere, &c. i. sed, cū ponatur ꝙ infinitū est quiescens naturaliter, v. g. terra, oportet dare aliā causam p̃ter hoc, ꝙ est infinita in hac qete, quā habet naturalr̃. non. n. est dña in terra ĩter hoc, ꝙ sit finita, aut infinita, ĩ dãdo ꝙ mediū est cā qetis eius. finitas. n. & infinitas accidūt qescenti naturalr̃. quapropter impoſe est vt ex altero eoꝝ reddat̃ cā qetis eius, quod qescit naturalr̃, infinitū. n. dignius est vt sit causa quietis violentæ, nō naturalis. D. d. & non, qa non habet, &c. i. si terra esset infinita, adeo, ꝙ nō hēret locū, ad quem trãsferret̃, hoc nō esset cā quietis terræ in medio naturalr̃, sed cā quietis est hoc, ꝙ natura eius exigit hoc, et poſe est dicere in ea p hanc naturā ipsam retinere se. D. d. si igit̃ causa, &c. i. si igr̃ nullus pōt dicere ꝙ causa quietis terrę naturalr̃, si esset infinita, est ipsam esse infinitam, sed oportet dicere aliam causam. v. g. ipsam eē grauē, & quod graue innatum est figi in medio, manifestum est ꝙ nullus pōt dicere ꝙ causa in quiete infinita naturalr̃ est ipsum eē īfinitū, sed oportet dare aliā cām. qm̃, si hoc eēt, tūc oē, qd̓ poneret̃ qescens naturalr̃, necesse eēt dicere ꝙ cā qetis eius naturalis ē ipm eē infinitum.

Terra qescit in medio, qa natura eius exigit hoc. Idē. 8. ph. 32

Et nō, quia infinitū est, & firmat ipsum seipsum. Simul aūt manifestum est ꝙ & q̃libet oportebit partē manere. vt. n. infinitū in seipso manet se firmans, sic & q̃cunq; accipiat̃ pars in seipsa manebit. totius enim, & partis eiusdem sunt spēi loca. vt totius terræ, & glebæ deorsum, & totius ignis, & scintillæ sursum. quare, si infiniti locus in seipso ē, et partis idem erit, manebit igitur in seipsa.

Toti᷒ & partis eiusdē spēi loca. Id. supra. tex. c. 48

Et non, qa est infinitū, & ꝙ sustentat se, est necesse vt figat̃ p suā sustentationē. & silr̃ vt aliqua pars eius figat̃, q̃cunq; pars sit. quemadmodum igr̃ infinitum figit̃, qa sustentat se, silr̃ quęlibet pars eius figitur per se. locus. n. totius, & partis est consimilis in specie. v. g. qm̃ locus totius terrę, & glebæ est inferius, & locus totius ignis, & scintillę est superius. si igitur infinitum habet locum, ergo pars habet illum eundem, ergo figitur per se.

52 Idest, & hoc, quod dicunt, ꝙ sustinet se, & ꝙ ipsum est suus locus, quia est infinitū, non ꝓp hoc necesse est dicere ipsum figi naturalr̃, & ſm totū. et silr̃, cū posuerit ꝙ aliqua pars eius figit̃ naturalr̃, non poterit dare cām, quā dedit in toto. & dixit hoc, qa notū est p se ꝙ locus rei est aliud à re, & ꝙ res nō pōt sustentari super se. Et, cū narrauit ꝙ hoc, quod dñt de infinito, ꝙ ipm est suus locus, non est verū, neq; de toto, neq; de parte naturaliter, incepit declarare ꝙ illud, quod dixerunt de toto, illud idē contingit eis in parte, & dixit & quēadmodū infinitum, &c. i. &, si fuerit dictū de infinito ipsum figi, qa ipsum est suus locus, necesse est dicere in parte ipsam figi, quia est suus locus. locus. n. totius, & partis est idem. Et intendebat ꝙ, si dictū fuerit de toto ipsum figi, quia est suus locus, qa est infinitū, oportet etiam dicere hoc de parte. & sic locus partium erūt partes. quod est impoſe, locus. n. totius, & partis ē consilis in spē. Et intendebat ꝙ locus partis terræ, qñ est separata p se, est idē in spē cum loco totius. et silr̃ est dispō in alijs elr̃ntis. locus. n. quem q̃rit gleba, est idem in spē cum loco, quē quærit tota terra, si esset extra centrū, medium. n. mundi non diuersatur, ſm ꝙ est mediū in respectu totius, & partis, sed diuersat̃ in magnitudine, & paruitate. s. ꝙ locus, in quo est totum, est maior loco, in quo est pars, & silr̃ locus, quem quærit totus ignis, & est vt maxime distet à medio, est idē cum eo, quē q̃rit scintilla. & silr̃ opꝫ intelligere de aere, & eius ꝑtibus, & aq̃ et suis ꝑtibus. sic igr̃ intellīnda ē ista ꝓpō, dicēs ꝙ locus totius, & partis est idē, & sępe vrit̃ illa, et maxime in Cœlo, et Mundo. D. d. si igit̃ infinitū, etc. i. &, si ponatur ꝙ locus infiniti est ipsum, & iam positum est ꝙ ita est de toto, sicut de parte, sequitur quòd

Notū ē p se ꝙ loc᷒ rei ē aliud a re.

Loc᷒ toti᷒ et ꝑtis ē silis I spē. vide. c. ... co. 1. cō. 19. ... 18. 73. 80.

Qnō dēt intelligi ꝓpō famosa, quæ dicit, ꝙ idē ē locus toti᷒, & ꝑtis.

Finitas, & infinitas accdūt qescenti naturaliter.

pars ſit locus ſuꝑpſius: ſed hoc non eſt verum: ergo locus totius non eſt ipſum. Et iſte ſermo eſt hypotheticus, & deſtruit cōſequēs, & concludit oppoſitū ãtis.

Omnino aũt manifeſtum eſt ꝙ impoſſe eſt ſimul infinitū dicere corpus, et locum quendā corporibus eē, ſi oē corpus ſenſibile, aut grauitatē habet, aut leuitatem. &, ſi graue quidem eſt, ad mediū habet lationē natura, ſi vero leue, ſurſum. neceſſe eſt. n. & infinitū corpus. impoſſe autem eſt, aut totum vtrūlibet, aut dimidiatum, vtrūqꝫ pati. quō. n. diuides, aut quō infiniti erit, hoc quidē ſurſum, illud vero deorſum, aut vltimum, * aut medium?

Et manifeſtum eſt quidem vīr ꝙ impoſſe eſt dicere corpus infinitū eē, & dicere cū hoc, ꝙ corpa hñt aliquem locū, cum oē corpus ſenſibile habet grauitatē, aut leuitatem. ſi igitur fuerit graue, grauitas eius naturaliter erit ad mediū, & ſi leue ſupius. ex quo ſequit neceſſario vt infinitū ſit ſm hoc. & impoſſe ē vt totū ſit ſm alterū iſtorū, neqꝫ vt vtraqꝫ medietas ſit ſm vtrūqꝫ iſtorum. impoſſe eſt. n. ipm diuidi in duo æqualia, neqꝫ pōt dicere quō quoddā erit ſupius, & quoddā inferius, aut quoddā in altiſſimo, & quoddam in medio.

53 Iſta eſt alia rōcinatio, ex qua declarat ꝙ impoſſibile eſt corpus tangibile ſimplex eſſe infinitum; & dixit Et manifeſtum eſt vīr, &c. i. & opinari hoc inducit ad contradictoria, ſ. concedere ꝙ oē corpus eſt in loco, & corpus tangibile infinitum eſſe. D. d. cum omne corpus, &c. i. cum omne corpus tangibile eſt aut graue, aut leue. ſi igitur graue, locus eius erit medium, ſi leue, ſuperius. D. d. ex quo ſequitur vt infinitū ſit ſm hoc, i. ex quo ſequitur, ſi corpus tāgibile fuerit infinitum, vt habeat alteram iſtarum duarū diſpoſitionum. D. d. & impoſſibile eſt, &c. i. & impoſſe eſt vt infinitum ſit in altera iſtarum duarum diſpōnum. nam, ſi eſſet graue, non eſſet tunc corpus leue, cum infinitum nihil ſit extra ipſum: & ſilr, ſi eſſet leue, nō eſſet hic corpus graue. & impoſſe eſt etiam dicere ꝙ medietas eius eſt grauis, & in loco inferiori, & alia medietas leuis, et in loco ſuperiori. hoc. n. eſt impoſſe, qm̄ impoſſe eſt diuidere infinitum in duo æqualia. nam vtraqꝫ pars eſſet infinita, & ſic pars eſſet æqualis toti. & etiam corpus infinitum eſſet extra corpus infinitum, & corpus infinitū debet eſſe infinitū in oībus dimenſionibus. D. d. neqꝫ poteſt dicere, &c. i. & ſuperius, & inferius, quia ſunt finita, impoſſe eſt vt per illa diuidat corpus infinitū, adeo ꝙ dicat ꝙ quiddā eſt ſuperius, & quiddam inferius. Et quaſi ponit hoc notū eſſe per ſe, ꝙ ſuperius, & inferius ſunt loca naturalia, & finita, quia ſunt fines motuum naturalium. & hoc declarabitur in Cœlo, & Mundo ad cōfirmandum ſi ſit manifeſtum per ſe, aut ad probandū ſi ſit ignotum. & quomodocunqꝫ ſit, hoc fere manifeſtum eſt per ſe, quia hoc nomen medium magis notat finitatem, quàm hoc nomen inferius. dixit, & quoddam in altiſſimo, & quoddam in medio.

Impoſſe ē diuidere infinitum in duo æqualia.

Corp⁹ infinitū dē eē infinitū ī oībus dimēſionibus. Idē ſupra. t. cō. 41.

Amplius oē corpus ſenſibile in loco ē. loci vero ſpēs, et dr̄iæ ſunt ſurſum & deorſum, añ et retro, dextrū et ſiniſtrū. atqꝫ hæc nō ſolum ad nos, & pōne, ſed & in ipſo toto determinata ſunt, impoſſe autē eſt in infinito hæc eē.

Loci ſpēs, & dr̄iæ.

Et etiam oē corpus ſenſibile eſt in loco. & dr̄iæ eius ſunt ſuperius & inferius, & dextrum & ſiniſtrum, & añ & retro. & iſtæ dr̄iæ non ſunt in reſpectu ad nos tm̄, & ſm poſitionē, ſed ſunt diſtinctæ ēt in ipſo toto. & impoſſe eſt vt iſtæ dr̄iæ ſint in corpore infinito.

Dicit & etiā oē corpus ſenſibile, i. tangibile eſt ī loco, &c. & intēdit dr̄ias loci, non dr̄ias corporis. Sed, ſi intellexerimus dr̄ias ſpecificas loci, tūc loca naturalia erunt iſta ſex. ſed, vt dictum eſt in Cœlo, & Mūdo, loca naturalia ſunt duo tantum, ſ. ſuperius & inferius: & ipſe expreſſit hic ꝙ iſtæ dr̄iæ ſunt naturaliter, nō poſitione. hæc igitur quæſtio contingit, ſi intellexerimus per ſuperius locum ignis, & aeris, & per inferius locū terræ & aquæ, vt dicit Themiſtius, & alij expoſitores, vt mihi vīr, ſ. ꝙ dextrum, & ſiniſtrum ſunt loca naturalia in mundo, & ſilr añ, & retro. &, ſi intellexerimus ꝑ ſuperius, & inferius partes loci ſequētes iſtas ſex partes corporū naturaliū, tunc iſtud non erit verū de corporibus, niſi in aīatis, vt dictum eſt in Cœlo, & Mundo. Ad hoc aũt dicamus, qm̄ ꝙ iſtæ partes inueniunt per ſe in oī corpore, non in reſpectu iſtorū, manifeſtum eſt per ſe. quod autem ſuperius et inferius, et dextrum & ſiniſtrum, et ante et retro ſunt diſtincta naturaliter, hoc nō inuenitur, niſi in aīatis. & ſm hoc oē corpus habet ſex partes, & ſex loca, & ſunt ſex partes loci, q ſupponuntur partibus corporis, & ſi oppoſitæ ex iſtis partibus ſm loca non ſunt diſtinctæ naturaliter. &, cū ita ſit, & infinitū nō habet iſtas dr̄ias partium, neqꝫ locorū, ergo nullum infinitū eſt corpus. & ſm hanc expōnem, cū dixit & iſtæ dr̄iæ, &c. intendit ꝙ ſex partes, & ſex vbi ſuppoſita partibus corporis inueniunt in toto mundo, ſm ꝙ eſt corpus ꝑ ſe, non in reſpectu ad aliud, ſed nō ita, ꝙ oppoſita earum ſint diſtincta naturaliter, cū hoc non inueniat niſi in aīatis. Sed quæret aliqs, ſi, cū dixit diſtincta in ipſo toto, intēdebat in toto mūdo, tunc mūdus apud ipſum erit in loco, ſed in. 4. iſtius libri declarabit mundū non eſſe in loco, niſi per accñs.

54

Obiectio.

Solo.

Quod ſex dr̄iæ loci ſi naturalr diſtinctæ hoc nō eſt, niſi in aīatis. Idē. 2. cœ. te. cō. 9. Idem. 4. ph. cōm. 5.

Ad hoc autem dicamus ꝙ, cum dixit diſtincta in toto, intendebat in partibus totius: et eſt modus, ſm quē eſt verum dicere mundum eſſe in loco, ſ. ſm hoc, quòd partes eius ſunt in loco. &, cum ita ſit, manifeſtum eſt quòd infinitum non eſt in loco, neqꝫ ſecūdum partem, neqꝫ ſecundum totum, ergo non eſt.

Obiectio.

4. phy. 41.

Solo.

In hac ſolōne dicit mundum eſſe in loco ſm partes, & tñ oppoſitū tenet 4. ph. c. 41. cōtra Themiſtium. Vide contradictio. Zim.

Simplr aũt, ſi impoſſe eſt locum eſſe infinitū, in loco autē eſt oē corpus, impoſſe eſt infinitum eſſe corpus aliquod, at vero quod alicubi eſt, in loco ē, et quod in loco, alicubi. Si igit neqꝫ q̄tum poſſe eſt ipſum infinitum eſſe (q̄tum. n. aliquod erit, vt bicubitum, aut tricubitum: hæc. n. ſignat ipm q̄tum) ſic & in loco, quod alicubi. hoc autē eſt aut ſurſum, aut deorſum, aut in alia aliqua diſtātia earū, q ſex ſunt. horū aũt vnumquodqꝫ terminus aliqs eſt.

Dicamus ſimplr ꝙ impoſſe eſt vt locus ſit infinitus, & oē corpus eſt in loco. & etiā oē, quod eſt vbi, eſt in loco, & oē, quod eſt in loco, eſt vbi. Si igit impoſſibile ē vt infinitum ſit q̄tum, quia non erit q̄tum, niſi fuerit, v. g. bicubitum, aut tricubitum, qm̄ hæc, & ſimilia notāt q̄tum. & ſilr erit diſpō eius in loco, quia vbi eſt ſuperius, & inferius, aut alia pars ſex partium, et vnaquæqꝫ iſtarum ē aliquis finis,

Iſte

55 Iste sermo componitur sic in prima figura. Oē corpus est in loco: & nullus locus est infinitus: ergo nullū corpus est in loco infinito: & oē infinitum est in loco infinito: ergo in 2ª figura, nullum corpus est infinitum. Et propositio, dicens q impossibile est vt aliquis locus sit infinitus, declarabitur ex hoc, quod dixit, q partes loci sunt superius & inferius, ante et retro, dextrum & sinistrū: & oia ista sunt finita. D. induxit aliam declarationē, & dixit & etiam, &c. & intendit per vbi spēm, & per locum genus. & quasi d. et oē hñs aliq̃ spērum vbi. v. g. superius est in loco simpliciter, & econuerso ēt. D. d. Si igitur impossibile est, &c. i. si igitur impossibile est vt infinitū dicatur q̃tum simplr, nisi fm q habet aliq̃ spērum quanti, v. g. fm q est bicubitum, aut tricubitū: quantū. n. non inuenitur nisi in suis spēbus. necesse est igitur vt quod dr̄ eē in loco simplr nō dicatur, nisi fm q est in aliquo loco, aut superius, aut inferius, aut in alia specierum loci: & ois spēs loci est finita: ergo ois locus est finitus: & oē, quod est in finito, est finitum. Et debes intelligere hic de vbitatibus, vbitates partium eiusdem corporis, de quo dicitur q quoddā eius superius, & quoddam inferius, & quoddam ante, & quoddam retro, & non vbitates, quæ sunt totius corporis: in illis. n. non inuenitur vbi naturale, quod dicatur dextrum, & sinistrū.

Doctrinali

Et sic syllogismus cōponitur. Oē corpus nō est in loco, nisi qa partes eius sex sunt in sex partibus loci finitis: et oē, quod est tale, est in loco finito: ergo oē corpus est in loco finito. Et significat hoc, quod intendebat p superius, & inferius, partem hoc, quod dixit aut alia pars sex partiū. D. d. & vnaquæq;, &c. & intendebat q sunt terminatæ, qa sunt supficies extraneæ, & sunt partes corpis continētis locatum, & hoe dicetur in loco.

Cap. Quintū, in quo pbatur dari Infinitū in potētia.

QVod igitur actu non sit corpus infinitum manifestū est ex his. Quod vero, si nō sit infinitum simplr, multa impossibilia accidunt manifestū est. Temporis. n. erit quoddā principium, atq; finis, & Magnitudines non erunt diuisibiles in magnitudines, & Numerus non erit infinitus. cum aūt determinatis sic neutra ex parte videatur fieri posse, arbitratio judice est opus. Atq; manifestum est, q quodāmodo qdem est, quodāmodo vero non est. Dicitur aūt ipsum eē aliud qdem potētia, aliud vero actu. Et infinitum est qdem appositione, est etiā & ablatione. magnitudo aūt q fm actum qdē non sit infinita dictum est, diuisione autē ē. nō. n. difficile ē tollere indiuiduas lineas.

Manifestum est igitur q corpus infinitū nō est in actu. Et manifestum ēt q, si infinitū nō fuerit omnino, cōtingēt plura impossibilia. contingit. n. Tēpus hr̄e vnum principiū, & Mēsurā aliquā non diuidi in mēsuras, et Numeros nō esse infinitos. &, cū determinatum sit hac determinatione, adeo, q nō est possibile fm alterū istorū duorum modorū, & vr̄ indigere cōsyderatione. Declarabitur igitur q quodāmō est, & quodāmō non. Ens. n. dr̄ potētia, & dr̄ in actu. Et infinitum est in additione, et est in diuisione. & mēsura in actu eius nō est infinita, in diuisione vero est infinita. nō. n. est difficile destruere lineas indiuisibiles.

Cum declarauit corpus infinitum sensibile non esse non simpliciter. s. actu, fecit rememorationē de hoc, et dicit Manifestum est igitur, &c. i. ex prædictis. D. d. & Manifestum est etiam, &c. i. & manifestum est q, si infinitum non fuerit omnino simpliciter, multa accident impossibilia. accidet. n. tēpus esse finitum. & primum notum est tempus esse infinitum. nullus. n. generat tempus, cum sit generatum illud, postq̃ non fuit. & hæc præpositio Post, notat tempus prædictum. 56

Et accidit etiam Magnitudinem esse indiuisibilem, sicut est opinio dicentium partes esse indiuisibiles: & fm hoc non omnis linea diuiditur in duo æqualia. & hoc est vnum fundamentorum, quę ponit Geometra. & similiter continget vt Numerus non crescat in infinitum. & hoc est vnum fundamentorum, quæ ponit Arithmeticus. Et, cum induxit impossibilia contingentia, si infinitum nō fuerit simpliciter, & iam etiam dixerat impossibilia cōtingentia, si fuerit simpliciter, dixit &, cum iam determinauimus, &c. i. &, cum iam determinauerimus sermonem de infinito fm disputationem sub istis duobus, s. quoniam impossibile est vt sit simplr, & impossibile est vt non sit simpliciter, oportet nos considerare, & demonstrare partem veram in vtroq; istorum duorum sermonum oppositorum. tales. n. sermones sunt falsi fm partem, non fm totum. D. d. Declarabitur est igitur, &c. i. & declarādum est ex prædictis, & ex eis, quæ dicam, ipsum esse potentia, & nō esse actu, quod autem non est actu, demonstratum est superius, quod autem est potentia, declarabitur, si concesserimus additionem numerorum in infinitum, & diuisionem mensuræ in infinitum. & ideo dixit Et infinitum est in additione, &c. i. & infinitum potentia inuenitur i additione numerorum, & in diuisione mēsurarū. D. d. & mensura in actu eius non est infinita. i. vt declarauimus. in diuisione vero est infinita in potentia. et hoc manifestum est etiā, cum declarabitur q nulla mensura est indiuisibilis. & hoc notū est etiam p se in additione numerorū, sed in diuisione mēsurarum indiget declaratione. tēpus aūt esse infinitum latet, pp hoc, q substātia tpis latet, non qa infinitum nō est manifestū p se in tpe. et forte tacuit hoc, qa est manifestū, et post declarabitur in motu, si declarabitur motū eē æternum,

Nullus gñat tps. pro hoc vide supra. cō. 11. & .8. ph. c. cō. 10. Quomō sit itelligēdū vide supra cō. 31.

Tps eē infinitū latet, pp hoc q substātia tpis latet. vide cōsilr supra cō. 1c. & quæ ibi.

Relinquitur igitur potētia esse ipsum Infinitū. Non oportet aūt quod potētia est accipere, quēadmodum, si pōt hoc statua eē, quod & erit hoc statua, sic et infinitum aliquod, quod erit actu. sed qm multiplr dicitur esse, quemadmodū dies est, & certamen ex eo, qa semper aliud, & aliud fit, sic & infinitum. etenim in hoc est & potentia, & actu esse. Olympia. n. sunt ex eo, qa pōt certamen fieri, et ex eo, qa fit. Aliter aūt & in tēpore manifestum est ipsum infinitū, & in hominibus, * & in diuisione magnitudinū. omnino. n. sic est infinitū, vt semp aliud, atq; aliud accipiatur, & acceptū qdē semp finitū sit, sed sp alterū, atq; alterū.

* a. l. & in motis.

Habemus igr̄ q Infinitū est in potētia. Et nō debet aliqs intelligere hic p potētiā illud, qd intelligit, cū dicimus aliqd eē in potentia idolū. tūc. n. intendimus q fiet idolū, adeo, q intelligere q infinitum exibit, sed qa ens dr̄ multis modis. quēadmodū igr̄ dr̄ q dies est, fm

fm q semp generatur successiue, sisr etiam infinitum. Et alio modo declarabitur hoc in tpe, & in hoibus, & in diuisione mensurarũ. vsiter enim hæc est dispositio infiniti. potes enim accipere ex eo semp aliqd post aliud, & oẽ, quod accipis ex eo, est finitum, sed semper est aliud ab eo, quod iam accepisti.

57 Quia iam declarauit q infinitum inuenit in potentia, non in actu, & potentia dicitur hic alio modo ab eo, quo dicitur in respectu ad actum, dixit Habemus igitur, &c. i. declaratum est igitur q infinitũ est in potentia, non in actu. sed ista potentia non dicit in respectu ad actum, vt dicimus q cuprum in potẽtia est idolum, quia ista potẽtia innata est exire in actũ, sed oportet intelligere hic, cũ dicimus q infinitum est in actu, hoc, q infinitum esse in re non est, nisi fm potentiã existentem in ea: queadmodum drĩæ substantiales pluriũ rerum, quæ conseruant suum esse in coniunctione potentiæ cum eis, vt in rebus, quarum esse in motu est. rerum. n. quędã sunt in puro actu, vt hõ demõstratus, & quędã sunt, fm q potentia admiscetur cũ actu: &, si potẽtia non fuerit, nõ erit actus, vt dies. hoc. n. nomen dr̃ de parte tpis, & tẽpus est cũ motu, & vsr oẽ, quod est cũ motu. D. d. sed qa ens, &c. i. sed qa ens dr̃ de illo, quod est in actu puro, & de illo, quod in actu mixto cũ potentia, vt de illis, quorũ esse est in motu, sisr infinitũ est de hoc gñe, aut fm q est spẽs eius, aut accñs. infinitũ. n. est in continuatione huius coniunctionis, non in corruptione eius. infinitum. n. est quasi accñs hus entis, & perfectio eius ẽ in po^a coniuncta cum actu, & nõ est accidens entis, cuius esse est in actu puro. D. d. Et alio modo, &c. potest intelligi q infinitum esse in tempore, & in hoibus est alio mõ ab eo, quod est in mensuris. ex tempore. n. & hoibus recedit pars, & fit pars, in diuisione aũt mensuratum illud, quod fit ex diuisione, nunq̃ recedit, sed remanet mensura diuisa, & fit ex diuisione alia mensura, & sic in infinitũ. & non est ita de motu. Et forte intendit q infinitũ esse hoc mõ declarabit ex tempore, & hoibus, & mẽsuris, alio modo ab eo, quo declaratur hic ex modo, in quo admiscetur potentia: qm̃ ex hoc modo apparet infinitũ esse pote. D. d. vsr. n. &c. i. apparet. n. vsr q id, quod est cõe oibus spẽbus infiniti, est, qm̃ põt quis accipere ex eo aliquid post aliud in intellectu, et indifferenter: siue illud, quod imaginaĩ ex hoc fuerit actio mẽtis, vt est dispõ in diuisione mensurarum, aut fuerit extra animam, sicut est dispositio in motu. & illud, quod mens accipit semper ex finito, est finitũ, sed est aliud ab eo, quod accepit in pterito. qñ igitur ista actio mentis fuerit in aliquo entium, dicitur ipsum esse infinitum.

Rerũ quędã sũt in actu, et quædam hñt potentiã admixtam cũ actu.

Pria expõ.

Secunda.

† {Amplius ipsum eẽ multipliciter dicit.} Quare infinitum non oportet accipere sicuti hoc aliquid, vt hominem, aut domum, sed vt dies dicitur, & certamen, quibus esse, non vt substantia quædã factum est, sed in generatione semper, aut corruptione finitũ, sed semper alterum, atq; alterum. at in magnitudinibus quidẽ, permanẽte accepto, hoc accidit: in hominibus autem, & tempore, corruptis sic, vt non deficiant.

† a. l. nõ hẽt (Amplius ipsum eẽ multipliciter dicit)

Et ens dicitur multis modis. Oportet igit vt intelligamus infinitum, nõ sicut intelligimus hoc demonstratum, v. g. hõ, & domus, sed sicut dicitur dies, & lux, cuius esse nõ est, fm q est aliqua substantia iam generata, sed ita, q semp generatur, & semper corrumpitur, & si sit finitum, sed tamen semper generatur vnum post aliud. sed in mensuris erit hoc remanente illo, quod accipitur: in tẽpore autem, & hominibus corrumpitur vnum post aliud, & non habent remanentiam.

Cum declarauit modum, fm quem infinitum est, & voluit declarare qũo inuenitur additio, & diminutio in infinitum, reuersus est à principio, et rememorat essentiam infiniti, & distinguit actum, qui est in eo, ab alijs actibus entium, sicut distinxit potentiam eius ab alijs potentijs, et dixit Et ens dicitur, &c. idest &, quia ens dicitur tribus modis, s. actu, et potentia, et fm cõpositionem ex potentia et actu, non oportet intelligere de essentia infiniti actum demõstratum, vt hoĩem, & domum, sed actum compositum cum potẽtia: quemadmodum non oportet intelligere ex ea puram potentiã, & dedit exemplũ de die, & luce. ista. n. sicut dixit, non habent esse, fm q sunt substantia aliqua perfecta, sed fm q semper gñantur, & corrumpuntur. D. d. &, si sit finitum, &c. i. et infinitum semp inuenit in re, que semp gñatur: & ista actio est in se infinita, licet sit in finito, sed non est finiti, nisi fm q fit successiue. Et, cum determinauit modum essendi, fm q dicitur ĩfinitum, incoepit dare differentiam inter hoc, quod est in mensuris, & inter hoc, quod est in generatione. & iam innuit hoc superius fm alteram expositionem, & dixit sed in mensuris, &c. i. sed differentia inter infinitum, quod est in diuisione mensurarum est, qm̃ secũda mensura in diuisione quarũlibet duarum fit, prima remanẽte, in tpe vero prima corrũpiĩ per gñationẽ secũdę.

Ens dr̃ tribus modis, s. actu, & potẽtia, & fm cõpõnes ex actu, & potentia. Quomõ sit intelligendum hoc tertium membrum vide supra c. 9.

Quod aũt est fm appositionẽ idem quodãmodo est, & quod est fm diuisionẽ. nam in eo, quod finitum est, fm appositionem fit e diuerso. quatenus enim diuisum videtur in infinitum, eatenus appositũ videbitur ad determinatum. In magnitudine enim finita, si, accipiens quis determinatã, assumat eadem rõne, non eandem aliqua totius magnitudinem ‡ ratione accipiens, non pertrãsibit finitum. sin vero sic augeat rõnem, vt semper aliquam, eãdem accipiat magnitudinẽ, pertransibit, propterea q omne finitum absumitur quouis finito. Aliter igitur non est, sed sic est infinitum, potentia enim, & in diuisione. Et actu etiã est, sicuti diem esse dicimus, & certamen. Et potentia sic est, vt materia, & non per se, sicut finitum.

‡ a. l. nõ hẽt (ratione)

Quod aũt est fm additionẽ est quodãmõ, sicut illud, quod est fm diuisionẽ. infinitũ. n. est fm additionẽ econuerso. ex modo. n. ex quo, qñ terminatũ diuidiĩ, vr̃ pcedere in infinitũ, apparet additio, et est infinitũ. cum. n. intenderis aliquã mensurã finitam, & ex ea acceperis aliquod terminatũ, deinde acceperis ex ea etiam fm illã pportionẽ ad totũ, & nõ fm illã mensuram, nõ puenies ad finitũ. si aũt addideris in diuisione, ita, vt q acceperis ex eo semper sit in eadẽ mensura, perue-

nies. oẽ. n. finitum cõsumitur per mẽsuram terminatã. Esse ergo infiniti in potẽtia in diuisione, & in perfectione, est sicut dicitur in esse diei, & esse belli. Et est in potentia quasi materia, non sicut ipsum finitum.

59 Cum declarauit illud, in quo differunt infinitum in mensura, & generatione, & tpe, incœpit declarare in quo cõueniunt infinitum in additione mensurarũ, & infinitum in diminutione, et in quo differunt, & declarare modum, quo infinitum in diuisione est impossibile, & quo possibile, & silr in additione, & dixit Quod aũt est ẽm additionem, &c. i. & infinitum, quod est in additione mẽsurarum, est quodãmodo sicut infinitũ, quod est in diuisione. et, qa dixit, quodãmodo, dedit modũ, quo additio est sicut diminutio, & dixit infinitũ. n. &c. i. & causa in hoc est, quia infinitũ in additione mensuræ non inuenit, nisi qñ additio vsitat, & ecõtrario de infinito, quod est in diminutione, i. qñ additio in mẽsura ponitur ex parte diminuta. quemadmodum enim diuisio tũc nõ finit, silr additio per diuisionem. & ideo põt quis intelligere ex hoc, ꝙ dixit infinito enim est ẽm additionẽ, vtrunq;, s. modum, quo assimilatur, & modũ, quo differt. Et, cũ declarauit hoc, incœpit declarare modum possibilem in esse infiniti in diuisione, & impossibilem, & ꝙ, qñ intellexerit aliqs hunc modũ, poterit intelligere modum possibilem in additione, & nõ in additione in infinitum. & dixit & modo enim, &c. i. &, cũ sit determinatus modus, ẽm quem possibile est vt diminutio mẽsurę sit in infinitũ, apparebit ex hoc modus, ẽm quem additio est possibilis in infinitũ, qñ additio fuerit ex parte diminuta. D. d. si enim intẽderis, &c. i. & modus, quo possibile est infinitum esse in diuisione mensuræ, est, qm̃, cum aliqs intendit aliquam mensurã terminatam, & diuiserit illã in aliquam ꝓportionem, deinde diuiserit alterã partẽ in illa ꝓportione, videbit diuisionem ꝓcedere in infinitum, & nunq̃ venire ad finem: & non accidit ita, si diuiserit ẽm vnam mensuram. & ideo dixit non ꝑ illam mensuram, i. qm̃, si diuiseris mẽsuram in eandem proportionem, non ẽm eandem mensurã, nunq̃ peruenies ad finem mensuræ. D. incœpit narrare modum, quo diuisio cõsumit mensurã, & dixit si aũt addideris, &c. i. si aũt diuiseris mẽsuram ita, ꝙ accipias ex ea aliquã partem æqualem primæ, & silr ex remanente tertiam æqualem primę, tunc consumes mensuram. & cum dixit si addideris in diuisione, intendebat si posueris diuisionem crescere ꝑ eandem partem, tunc cõsumes mensurã, & non ꝓcedet diuisio in infinitũ. D. induxit rationem sup hoc, & dixit omne enim finitũ, &c. i. Omnis enim mẽsura est finita: & oẽ finitũ cõsumit per eandem mensurã: ergo ois mensura consumitur per eandẽ mensurã. & maior est manifesta per se, & minor ex ꝑdictis: qm̃ impossibile est mensuram infinitam esse in actu. Et, cum declarauit ꝙ diminutio mensuræ in infinitũ est similis additioni, declarauit ꝙ modus essendi in eis est vnus, & dixit Esse ergo infiniti in potentia, &c. i. infinitum igitur in additione, & diminutione est cõsimile in hoc, quod est in eis in potentia, sicut dicitur in die, & prælio. qm̃ non sunt bellum, aut præliũ, nisi ẽm ꝙ admiscentur cum potentia. Et, cum declarauit cõuenientiam eorum in esse, dedit causam in infinito, & dixit Et est in potentia, &c. i. & esse eius, ẽm ꝙ est in potentia, est simile ad esse materiæ, nõ simile formæ. essentia enĩ materiæ, & infiniti est in potentia, formæ autẽ, & finis sunt in actu. finitas igitur est silr is formæ, & infinitas materiæ: vnde post declarauit ꝙ infinitas est in re ẽm materiam, & finitas ẽm formam.

Quomodo cõtinuum sit diuisibile in infinitum, & quõ nõ, vide idẽ 8. phy. com. 68.

Ois mẽsura ẽ finita. cõside. 10. meta. t. com. 3. & 4.

Essentia materię, & sim in ẽ i potẽtia, forma ãt, & finis sẽ i actu. de mã vide cõsse i. c. d. solia orbis.

Et ẽm appositionẽ igitur sic infinitum potentia est, quod idem dicimus quodãmodo esse, cum eo, quod est ẽm diuisionẽ. semper enim aliquid ipsius extra est accipere, non tñ excedit omnẽ determinatam magnitudinem: vt in diuisione excedit oẽm determinatam, & erit minor. Vt autẽ omnem excedat ẽm appositionẽ, neq; potentia possibile est esse, siquidẽ non sit ẽm accidens actu infinitum, vt dicunt qui de natura disserunt id corpus, quod extra mundum est, cuius substantia aer est, aut aliud quid tale, infinitum. Sed, si nõ possibile est esse infinitum actu corpus sensibile sic, manifestum est ꝙ nec potentia vtiq; erit ẽm appositionem, nisi (vt dictum est) contrario diuisioni modo.

Et ẽm additionem etiã est aliquid in potẽtia infinitum, ẽm illud quodãmodo eorum, quibus dicimus infinitum esse in diuisione. possumus enim semp inuenire aliquod excedens, sed non pertrãsit per diuisionem oẽm diuisionẽ terminatam: quẽadmodum in diuisione pertransit in diminutione oẽm mensuram terminatã, & semper sit minor. Et impossibile est vt aliquid in potẽtia pertranseat per additionem omnem mensuram, nisi corpus sit infinitum in actu, vt dicunt dicẽtes ꝙ extra mũdum est corpus infinitum in actu. Sed, quia hoc est impossibile, manifestũ est ꝙ impossibile est etiam vt sit in potentia ẽm additionem, nisi ẽm modum, quem diximus, s. econuerso diuisioni.

60 Cum declarauit modum possibilem in diuisione in infinitum, & posuit opinionem, qm̃ hoc non declarabitur, donec declaretur ꝙ ois mensura semp diuidet in mẽsuram diuisibilem, incœpit declarare modum, quo additio est possibilis in mẽsura, et dixit Et ẽm additionem, &c. i. & infinitũ inuenit ẽt in potentia in additione mẽsuræ quodãmodo, s. ẽm ꝙ dicimus ꝙ diuisio est in infinitum, nõ oĩbus modis. põt enim quis imaginari ꝙ possibile est accipere vnicuiq; mensuræ mensurã maiorem illa, sicut est possibile accipere omni mensuræ mensurã minorẽ ipsa: et hoc est possibile apud ipsm: sed additio non est possibilis apud ipsum in mensura, nisi qñ additum fuerit diminutum ex mensura. & hoc intendebat, cum dixit, s. vt sit ecõuerso diminutionis. ista enim additio, qa ẽ ex diminutione infinita absq; eo, ꝙ mensura consumetur, cõtinget vt additio sit semper absq; eo, ꝙ magnitudo mensuræ crescat. v. g. vt diuidamus mensurã. a. b. c. d. in duo æqualia, deinde addamus. a. d. ad. c. b. deinde diuidam⁹. a. d. in duo æqualia, & addamus ipsum illi: qm̃ sic semper diuidemus. a. d, & addemus ipsum. c. b. & sicut. a. d. non consumitur per diminutionem, similr. c. b. non peruenit per additionem ad totum. a. b. nedum vt excedat illud. Et hoc intẽdebat, cum dixit possumus enim, &c. i. possumus enim in additione, quæ est per mensurã diminutã semper inuenire mensuram excedentem, non ꝙ ꝑtranseat per additionem oẽm mensuram terminatam, ita, ꝙ ad oẽm mensuram inueniamus mensurã maiorem illa, sicut in diuisione possumus pertransire oẽm mensuram terminatam

terminatam, & accipere minorem illa. Et, cũ induxit modum possibilem in additione, & impossibilem, incœpit declarare quare est impossibile, & dixit Et ipossibile ẽ, &c. & iste sermo est hypotheticꝰ sic. Si magnitudo in potẽtia põt esse maior oĩ mẽsura, possibile erit magnitudinem in actu esse infinitam. deinde destruxit cõsequens, & conclusit oppositum añtis. Destructũ aũt in hoc syllogismo manifestum est ex pdictis. consecutio vero est manifesta. qm̃, si aliqua magnitudo haberet potentiã vt esset maior oĩ mensura, tunc inueniretur in actu maior oĩ mensura. &, si hoc esset, tunc eẽt hic magnitudo infinita in actu. qm̃, si magnitudo haberet naturam crescendi in infinitum, tunc esset possibile vt inueniret̃ in actu infinita, quod non est ita in diminutione: qm̃ possibile est diminui in infinitũ, & non accidet impossibile: sed impossibile accidit, si diminutio cessat: qm̃ tunc aut perueniet ad magnitudinẽ indiuisibilem, aut ad nihil. & vtrunq; est impossibile. D. d. manifestum est igit̃, &c. i. & causa in hoc esse impossibile est, qm̃, si posuerimus ꝙ magnitudo põt crescere in infinitum, tunc infinitum exibit in actũ, & tunc potentia intelliget̃, sicut intelligitur, cum dicimus ꝙ hoc est homo in potentia. &, cum posuerimus ꝙ diminutio est in infinitum, nõ accidit impossibile. & causa in hoc est, qm̃ diminutio est ire ad nihil, cuius cã est materia: & additio est ire ad eẽ, cuius causa est forma: & infinitas inuenitur per materiã, sicut finitas p formam.

Materia est cã nihil, et infinitatis, forma vero est cã eẽ, & finitatis. Idẽ sup cõ. pcedens.

D. d. & est illud, quod est fm conuersionem diuisionis, & hoc potest intelligi duobus modis sibi propinquis, quorũ vnus est, vt illud, quod diminuimus ab altera duarũ mensurarũ, addamus reliquæ, aut vt illud, quod diminuimus extremo duarũ mensurarum, addamus secũdo extremo, sic igitur oportet intelligere verba Arist. in hoc loco. Sed est hic quęstio nõ modica, quemadmodũ. n. vnum principiorũ, quæ ponit Geometer, est, qm̃ possibile est accipere ad oẽm lineã, lineã minorẽ illa, similiter etiã ponit, qm̃ possibile est accipere ad omnẽ lineã, lineã maiorẽ illa. additio igitur mẽsurę procedet in infinitũ, sicut eius diminutio. et hoc esse possibile apparet ex verbis Alfarabij super hũc librũ, & ex verbis Auẽpace. Sed, si quis cõsyderauerit verba Arist. videbit ipsum dicere verũ. consyderatio. n. Naturalis de mensura est, fm ꝙ est finis, & existens in materia, consyderatio vero Geometræ, fm ꝙ est abstracta à materia. &, cum mensura cõsyderat̃ his duobus modis, inuenitur fm dispositiones oppositas, & conuenientes. cõuenientia enim est in hoc, qm̃ semper diminuitur, siue consyderetur fm ꝙ est in materia, siue fm ꝙ est in imaginatione, propositio igit̃ Geometrę est, qm̃ possibile est imaginari ad oẽm lineam, lineã minorem illa, & propositio Naturalis conueniens isti est, ꝙ linea põt diminui in infinitum: & ꝓpositio Geometrica, dicẽs ꝙ possibile est imaginari ad oẽm lineã, lineam maiorem illa est vera, Naturalis vero, dicens ꝙ omnis linea potest crescere in infinitum, est falsa. qa contingit ex ea magnitudinem esse infinitam in actu: quia tunc esset possibile inueniri magnitudinem maiorẽ omni magnitudine: ergo est infinita necessario: infinitum enim est maius omni magnitudine. &, cum dicimus ꝙ possibile est inueniri magnitudinem maiorem omni magnitudine, intendimus inuenire magnitudinem maiorem magnitudinibus infinitis. Et vñ additio mensuræ, qua vtitur Geometer, est de capitulo ꝓpositionum opinabilium, quæ sunt quasi fundamenta Geometriæ, absq; eo ꝙ sunt extra aĩam. sicut vt, cum imaginatur ꝙ figuræ habent positiones, & ꝙ, cũ punctus mouetur, facit lineam, & ꝙ, cum linea mouetur, facit superficiem, & superficies corpora. & similiter videtur ponere diminutionem esse semper, nõ fm ꝙ extra aĩam est sic. & sicut Geometer potest accipere magnitudinem cuiuslibet quantitatis, quod nõ põt Naturalis, ita Geometer, cum posuerit magnitudinem cuiuscunq; quantitatis, põt accipere maiorem illa.

Digressio q̃ quærit vtrũ magnitudo diuidat̃ in infinitũ, & p cõsequẽs, vtrũ Geometra mẽtiatur in suppõnibꝰ suis. Solutio.

Magnitudo siue cõsyderet̃ vt in mã, siue fm ꝙ ẽ i imaginatione, semp diuidit̃ in infinitũ. Sed oppositũ. uide cõ. 72. 4. phy. Vide contr. Zim.

Propõnes Mathematicæ fere oẽs sunt ad imaginationem. Idẽ. 3. cœli. com. 78.

Quoniam & Plato ob hoc duo infinita fecit, ꝙ & in auctione videtur excedere, atq; in infinitum abire etiam in diuisione. cum tamen fecerit duo, non vtitur. neq; enim in numeris fm diuisionem infinitum existit (vnitas enim minimum est) neque in auctione. vsq; enim ad denarium facit numerum.

Plato facit numerũ vsq; ad decem.

Et videmus Platonem propter hoc ponere infinitum duo, quia existimabat ꝙ res põt pertransire fm augmẽtum, & procedere in infinitum, & fm diminutionem. sed posuit illa duo, et nõ vtitur eis. in numeris enim nõ est infinitum, neq; fm diminutionem, cum vnitas sit minima, neq; fm augmentum. numerus enim peruenit ad decem.

Cum declarauit ꝙ infinitum inuenitur in diminutione simpliciter, & in additione nõ simplr, sed in illa, quæ est econuerso diminutioni, incœpit accusare Platonem, quia æquauit infinitum in vtraq;, s. in additione, et diminutione, et dixit Et videmus Platonẽ, &c. i. & Plato propter hoc, ꝙ existimauit ꝙ infinitum procedit in augmento in infinitũ, & diminutione in infinitum, posuit infiniti duas species, in additione, & diminutione. & induxit hoc nomen augmentum loco huius nominis additio, ad distinguendũ inter ꝓpositionẽ Naturalem, & Geometricam. Deinde incœpit declarare ꝙ cum hoc, ꝙ errauit in hoc, non seruauit sua fundamenta, & dixit sed posuit, &c. i. sed non cõseruauit sua fundamenta in hoc, s. quia ponit illa duo, & non dixit illa esse in numeris, cum diminutio peruenit ad vnitatem, quæ est indiuisibilis, & non procedit in infinitũ. in additione vero non concedit infinitum. dicit enim quòd species numerorum perueniunt ad decem, deinde post decem iterantur. idest & oportet ipsum, cum opinetur ꝙ additio in mẽsura potest esse in infinitum, & additio numerorum est in specie, opinari ꝙ numeri crescũt in specie in infinitum. 61

Accidit autem contra esse infinitum, q̃ vt dicunt. Non enim, cuius est nihil extra, sed cuius semper aliquid extra est, hoc infinitũ est. Signum aũt est. nam ãnulos infinitos dicunt, non habentes palam, qm̃ semper aliqd extra est accipere, fm similitudinem qdem quandam dicentes, nõ tamen proprie. oportet enim, & hoc esse, & nunq̃ idem accipi. in circulo aũt non fit sic, sed semper quod est cõsequenter solum alterum.

Et infinitum debet eẽ contrario ei, quod dicunt infinitum. Infinitum enim non est illud, extra quod nihil ẽ, sed illud, extra quod semper est aliquid. Et signum eius est. qm̃ homines assueti sunt dicere in ãnulo, qui nõ habet locum gemmæ ipsum esse infinitum, quia semper est extra illud, quod accipis ex eo. & in hoc, quod dicunt, est quædam similitudo, sed nõ vera. in ĩfinito enĩ necesse est

vt hoc sit in eo, & q etiam illud, quod accipitur ex eo, non erat oĩno. & hoc non est in circulo, sed aliud in eo semp est in successiõe.

62 Cum declarauit naturã infiniti sm exẽplum, incœpit declarare definitionẽ eius, & primo narrare errorẽ Antiquorum in hoc, & dixit Et infinitum, & c. idest. & sm q diximus de natura infiniti, & q est sm potentiam, seqtur q definitio eius sit econtrario ei, q dicũt. definitio enim infiniti nõ est, vt Antiqui descripserũt, s. illud, extra quod nihil est, sed illud, extra quod semp est aliqd. Et signum eius est hoc, q oẽs homines sunt assueti vocare ãnulos, quorum gemmæ sunt rotundæ infinitos, quia, si acceperis ex eis aliquam gemmã, poteris accipere aliam extra illam. & tale exemplũ recessit in isto tẽpore, quia non est notũ, nedum vt sit famosum: sed in tẽpore eius erat famosum. D. induxit differentiam inter infinitũ, sm hoc exemplum, & verũ infinitum, & dixit & in hoc, quod dicunt, &c. i. & hoc, quod dicunt de hmõi ãnulis, s. eos esse infinitos, habet aliquam similitudinem ad infinitũ, sed non est verum infinitum. in infinito enim vero duo exigunt, s. ut hoc, quod semper inuenitur ex eo aliquid extra illud, sit ei naturaliter, non positione, & q illud, quod inuenitur extra illud, sit aliquid, quod nũquam fuit prius. & hoc non est in circulo, sicut est dispositio in gemma ãnuli, sed infinitum in circulo est sm iterationem, & reuolutionem, non sm nouitatem. & hoc intendebat, cum dixit & hoc non erit in circulo, &c. i. & in circulo nõ inuenitur aliqd extra illud, quod acceptũ est ex eo, quod sit aliud ab eo, quod accipit semp. sed inuenit in eo aliquid extra illud, quod accipit sm iterationem, & cõsecutionẽ, s. sm iterationem eiusdem rei infinites.

In vero infinito duo exiguntur.

Caput Sextum, ubi datur definitio Infiniti, & refellitur ea, quæ Antiquorum.

Infinitũ qd.

INfinitum igitur id est, cuius, sm quantitatem accipientibus, semp aliquid accipere extra est. Cuius autẽ nihil est extra, id est perfectum, & totum. sic enim definimus Totum, cuius nihil abest: vt hominem totum, aut arculam. Vt autem definimus singulare, sic & quod proprie est, vt totũ, cuius nihil est extra. cuius autem absentia est extra, non omne est, quicquid abest.

Totum qd.

Infinitum igitur est illud, ex quo, cum aliquid accipitur, possibile est semp accipere aliquid extra illud in quantitate. Et illud, extra quod nihil est, illud est perfectũ totale. sic. n. definimus Totũ, s. qa est illud, ex quo nihil ẽ separatum ab eo: vt dicimus totus homo, & tota arca. & sicut est de particularibus, ita est in rei veritate, s. q totũ est illud, extra qd nihil est. & illud, extra quod aliqd est separatum, nõ est totum, quodcũq; sit illud separatũ, siue extraneum, siue non extraneum.

63 Idest definitio igit Infiniti est illud, extra quod, cũ aliqd accipitur in actu, possibile est iuenire extra illud aliqd in quantitate, & hoc semp. & dixit in quantitate, quia impossibile est inuenire aliqd extra illud in qlitate semp. & ista definitio infiniti est manifesta ex eo, quod declaratũ est, q infinitum est sm potentiam, nõ sm actum. Et, cum declarauit q ista est definitio infiniti, incœpit declarare q definitio, qua Antiqui definiebant ipsum, magis est definitio finiti perfecti, q infiniti, & dixit. Et illud, extra quod est aliquid, &c. & intendit per hoc, quod dixit illud, ex quo nihil est separatum ab eo, hoc, s. illud, a quo nihil est separatum ex eis, ex qbus est illud, quod est, s. qñ ex eo nihil diminuitur ex eis, ex qbus est illud, quod est: vt cum dicimus totus homo, qñ ex eo nõ diminuitur mẽbrũ, & tota arca, qñ ex ea non diminuitur aliqua pars. Et, cum declarauit q ista est definitio totius, & perfecti in rebus particularibus, declarauit ẽt q ita debet esse in definitiõe totius, scilicet mundi, & dixit & sicut est de particularibus, &c. i. & sicut est in definitione totius in particularibus, quæ non sunt totum in rei veritate, cum extra illa inueniatur aliquid, licet non sit pars eorũ, ita est in definitiõe totius in rei veritate, & est illud, extra quod nihil est omnino. qm, si extra omne totũ inuenitur aliquid, seqtur necessario corpus inueniri in actu ĩfinitũ: sed hoc est impossibile ex pdictis: ergo totum in rei veritate est illud, extra quod nihil est, neq; de sua substantia, neq; de alia substãtia. & hoc intendebat, cum dixit siue extraneum, &c. & dixit hoc, qm, si separatum fuerit extraneum, tunc totum erit particulare, & non erit totum in rei veritate: &, si fuerit non extraneum, non erit totũ, neq; particulare, neq; totale.

Totum autem, & perfectum, aut idem penitus, aut pxima natura sunt. Perfectũ autẽ nihil, non habens finem. finis aũt terminus. Quapropter melius existimandum est Parmenidem Melisso dixisse. hic enim infinitũ totum dicit, ille autem totum terminatũ esse, ex ęquo a medio distans. non enim vt linum lino est cõtinuare vniuersõ, ac toti infinitũ.

Vide p hoc 1. cæ. tex. 5. & tex. 12.

Et totum, & perfectum, aut sunt insimul idem æquale, aut naturaliter sunt propĩqua. & Perfectum non est, nisi illud, quod habet complementum. & complemẽtum est finis. Vnde opinãdum est q sermo Parmenidis ẽ rectior, quàm Melissi. iste enĩ dixit quòd infinitum est totum, ille autem quòd totum est finitum, ęqualens ex medio. nõ enim oportet coniũgere infinitũ toti, & vniuerso, quasi applicare filum cum filo.

64 Et totum, & cõplementũ, quod est oppositũ infiniti, aut nomina sunt synonima, aut cõsequẽtia. Et, cum declarauit q ad totũ seqtur cõpletum, declarauit q ad completum seqtur finis, & dixit et Cõpletum, &c. & cõpletum non est, nisi in eo, quod habet cõplementũ, & q cõplementũ est finis: ergo completũ est illud, qd habet finem. & qa totum est cõpletũ: & completũ est illud, quod habet cõplementum: & complementũ est finis: seqtur necessario vt totũ habet finem. D. d. & ideo opinãdum est, &c. i. & qa finis sequit totum, opinandum est q sermo Parmenidis rectior est sermone Melissi. Melissus. n. dicit totum esse infinitum, Parmenides aũt dixit totũ esse finitũ. D. d. nõ. n. oportet, &c. idest & nõ enĩ oportet ponere infinitũ de cõsequẽtibus vniuersum, & totũ, sicut dr in puerbio applicare filũ cũ filo, i. inducere rem, & suũ cõsimile. & iõ dixit non enim oportet, i. qsi applicare aliquid ad illud, cum quo cõtinuatur. & dixit æquiualens ex medio, i. habẽs medium æquale inter extrema, i. qa æqliter distat ab extremis, & qsi intendit in hoc ipm eẽ sphericum.

Quoniam

Quoniam hinc quidem hanc de infinito dignitatem accipiunt, omnia, s. continere, & totum ipsum in seipso habere, ppterea q̃ habet quādam similitudinem cum toto. est n. Infinitum perfectionis magnitudinis materia, & potentia totum, actu vero non. Diuisibile aūt est, & ad diuisionem, & ad oppositā appositionem. Totum aūt, & finitum, non fm se, sed fm aliud, & non continet, sed continetur, quatenus infinitum est. quocirca & ignotum est, quatenus est infinitum. formā enim non habet materia.

a Infinitū fm q̃ infinitum, ignotū est.

Et videmus eos distinguere, i. nobilificare infinitum ex hoc loco, s. quia continet oē, q̃a inter illud, & totum est similitudo aliqua. Infinitum enim est materia cōplementi mensuræ, in potentia vero est totum, in actu autem non. Et est diuisibile fm diminutionē, & additionem, quæ est econtrario illi. Et nō est totum, & infinitum per se, sed p aliud. & non continet, sed continetur, fm q̃ est infinitum. & ideo est delatum, fm quòd est infinitum, in materia enim, non in forma.

65 Dicit Et videmus eos magnificare infinitum, quia opinantur ipsum esse totū, & continēs omne. & causa in hoc est, quia inter illud, & totum est similitudo, vnde existimauerunt ipm esse totum. & similitudo inter illa est, quia illud, quod dr̄ infinitum, est prima materia, quæ est subiecta complementi mensuræ, quę est totum. vnde existimauerunt illud, quod est in potentia totum, & completū esse in actu totum, & cōpletum. Deinde incœpit declarare modū, quo oportet, q̃ esse eius est in potētia, & dicit. Et est diuisibile, &c. i. & est in potētia, quia infinitas nō inuenit in mēsura, nisi fm diminutionem existentē in ea, & additionem, quæ est econuerso diminutioni, vt declaratū est in sermone p̃dicto. D. d. & non est totū, &c. i. & subiectum recipiēs infinitatem, quod est [a] materia, nō est totum, neq; finitum per se, sed per aliud, s. per formā, & est contentum in cōposito ex materia, & forma, & forma continet illud. Et, quia infinitum accidit materiæ, fm q̃ est materia, dixit sed cōtinet, fm q̃ est infinitum, i. subiectū infiniti est contentū, fm q̃ est infinitū, i. fm q̃ est materia. D. d. & ideo est delatum, &c. i. &, quia subiectum recipiens infinitum est conclusum in toto, ideo existit in alio, i. in composito, & nō est existens per se, sed fm q̃ recipit infinitum: & hoc est fm q̃ est materia. [b] & causa in hoc est, quia materia non habet formam. nā, si haberet formam, esset per se [c] non delata in alio. &, quia nō habet formā, ideo est delata in alio. Et debes intelligere hic p delatū non illud, quod dr̄ in subiecto, aut de subiecto. materia enim non dr̄ in subiecto, neq; de subiecto. sed delatum accipitur hic loco eius, quod non inuenitur, nisi in alio. & hæc est dispositio [d] materię, & dispositio accidentium, & formarum. sed accidētia, & formæ differūt à materia in hoc, q̃ sunt in subiecto, aut de subiecto: materia aūt est ipm subiectū. Intēdebat igitur per delatum illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis: & q̃ non inuenitur p se, sed in aliquo, s. in cōposito, & cum aliquo, s. cum forma. sed [e] materia inuenit per formā, fm q̃ forma est pfectio eius, forma aūt inuenitur per materiā fm hoc, q̃ materia est subiectum eius, & similiter accidētia.

a Materia ñ est totū, neq; finitū p se, sed p aliud. s. p formā. ex q̃ patet formā eē cām finitatis, & mīm i finitatis. Idē supra. 59. & 60. idē. 1. cæ. de substā orb. Id. 3. cæ. cō. 72. Idem hic infra. cōm. 67. et. 68. & cōsimile. 4. phy. t. c. 38. & 49. Idē. 1. cæli. cō. 61, & 3. cæ. cō. 6. et. 40. cæli 40.

b Infinitū accidit mãe, fm q̃ ē materia.

c Quare inf nō ē exñs p se.

d Esse i alio cōpetit mãe, & for. & accidētibus: dñr. vide consimile. 2. de aīa. cō. 4.

e Quomodo materia ē cā formæ, & econtra. vide cōsimile. phys. cō. 70. & 2. phy. 90. & 2. de aīa. com. 4. &c.

Quare manifestum est q̃ magis in partis ratione infinitū sit, q̃ in totius. pars enim materia totius est, sicut æs æneæ statuæ. qm̄, si continet in sensibilibus, et in intelligibilibus ipsum magnum, & paruum, oportebat continere intelligibilia. inconueniens autem, & impossibile est ignotum, & indeterminatū continere, & determinare.

Apparet ergo ex hoc q̃ infinitum magis est quasi pars, q̃ quasi totū. materia enim est pars totius, quemadmodum cuprū est pars statuæ cupreæ. &, si illud, quod continet sensibilia, & itelligibilia, esset magnū, & paruū, tunc illud cōtineret intelligibilia. sed improbabile est, & impossibile vt ignotum nō terminatum contineat terminatum.

66 Et, si illud infinitum, quod continet sensibilia, & intelligibilia, esset magnum, & paruum fm sententiam Platonis, quorum natura non est terminata, neq; nota, tunc illud, quod terminat terminatum, & notum. s. intelligibilia, esset non terminatū, neq; notum. & inopinabile est vt nō terminatum, neq; notum terminet terminatum, & notum. Et hoc contingit Platoni, q̃a ipse ponit magnum, & paruum esse infinitum, & ponit ea terminantia res sensibiles, & intelligibiles. & facit bene in hoc, q̃ ponit infinitum in magno, & paruo, quia magnum, & paruum sunt fm materiam, sed infinitum non inuenit in magno, nisi fm additionem mensuræ, quæ est cōuersum diminutionis. et peccat in hoc, q̃ ponit ipsum determinare totum.

Inopinabile ē ut nō terminatū, neq; notum terminet terminatū, & notum.

Caput Septimum, in quo redditur causa, propter quā non pōt reperiri Infinitum in actu, sed in potētia.

SEcundum rationem aūt accidit, vt & qd est fm appositionem non esse videatur infinitum sic, vt oēm excedat magnitudinē, in diuisione aūt esse, cōtinet enim sicut materia intus, & infinitum, cōtinet aūt forma.

Formæ ē cōtinere.

Et recte etiā contingit q̃ infinitum fm additionem videt esse impossibile pertransire oēm mensuram, fm aūt diuisionem possibile. materia enim continetur intra, & est res infinita, continens autem est forma.

67 Cum declarauit q̃ mensura non crescit in infinitū, & diminuitur in infinitum, & q̃ causa in hoc, q̃ infinitum nō est in actu est forma, & in hoc, q̃ infinitum est in potentia est materia, incœpit declarare conuenientiam, eius, quod declarauit cum ista causa, & dixit Et recte etiam, &c. i. &, cū finitas acciderit rei ex forma, & infinitas ex materia, recte contingit q̃ magnitudo non possit pertransire oēm mensurā in additione. qm̄, si hoc esset, tunc esset possibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc, quod dico. qm̄ forma est causa terminationis, & continentiæ, impossibile est vt ex ea accidat non terminatio, & non continentia rei habēti formam. & similiter ēt contingit recte vt diminutio sit in infinitum. causa enim diminutionis est materia, quæ est terminata, nō terminans. & hoc intēdebat, cū dixit materia enim, &c. i. &, quia materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo nō est impossibile vt infinitas, quæ est in potentia, accidat ex illa, non ex forma

Forma est cā terminatiōis, & cōtinētiæ. vide sup. cō. 61. Idē. 1. de aīa cō. 90.

forma, quia est terminās. ex illa enim, si esset infinitū, tunc possibile esset corpus in actu esse infinitū. & vl' apparet q infinitum est cōtrarium terminato.

Numerus est augmentabilis, non diminuibilis in infinitū, econtra ipsi magnitudini.

Rationabiliter autem & hoc in Numero quidem esse uersus minimum, terminū, versus autem plura semper oēm excedere multitudinem. in Magnitudinibus vero ecōtrario. versus enim minus, oēm excedere magnitudinē, sed versus maius, nō esse magnitudinem infinitam. causa autē est, qm̄ vnū est indiuisibile, quodcunq; vnum sit. vt homo, vnus homo, & nō multi. numerus autē est vna plura, & quāta quædam. quare necesse est stare ad indiuisibile. duo nāq;, & tria denomiatiua sunt nomina: similiter at & aliorum numerorum vnusquisq;. versus autem plus semp est intelligere: infinitæ enim sunt bipartitiones magnitudinis. quare potentia quidem est, actu aūt nō est: sed semper excedit acceptum oēm determinatam multitudinem. at nō separabilis est numerus hic bipartitionis, neq; manet infinitas, sed fit, sicut & tempus, & numerus temporis.

Et recte etiā Numerus in pcessu ad paucitatem habet finem, & in processu ad multitudinē semp addit omni numero. & in Mēsura est ecōtrario, s. qm̄ in paruitatē pertransit oēm mensuram, in magnitudine autē impossibile est mēsuram esse infinitam. & causa in hoc est, quia vnū est indiuisibile, quodcunq; vnum sit. v.g. homo, qui est unus homo, nō plures. & numerus est plures vnitates, & quātitates. oportet igitur ipsum cessare apud indiuisibile. duo enī, & tria sunt res, & similiter vnusquisq; aliorum numerorū. processus aūt ad multitudinem possibile est semper imaginari, quoniam diuisio mensuræ in duas medietates, & medietatis in duas medietates procedit in infinitum, & sic erit in potentia, in actu aūt nō: sed inuenitur in eo aliqd, quod semper addit omni numero terminato. sed iste numerus nō separatur ab hac diuisione, neq; infinitum est aliquod permanens, sed semper generatur, & similiter tempus, & numerus temporis.

68 Cum declarauit q recte mensura diuiditur in infinitum, & nō crescit, & dedit cām in hoc, incœpit declarare ēt q ex illa cā accidit i Numero cōtrarium, s. crescere in infinitum, et nō diminui. causa enim additionis in numero est materia: & diminutio in ea inducit ad formā vnitatis, quæ est indiuisibilis. & dixit Et recte ēt, i. & ppter illud, quod dicimus ēt diuisio numeri ad paucitatem vadit ad finem, sed versus partem multitudinis nō habet finem, sed semper potes addere omni numero posito in infinitum. in Mensura aūt est econuerso. D. d. in paruitatē aūt, &c. i. diuisio aūt magnitudinis, & diminutio eius ad paruitatem pertransit omnē mensuram, i. pōt quis accipere ad oēm mensuram minorem illa, qm̄, si hoc nō esset, tunc mensura non diuideretur semp. D. d. in magnitudine aūt, &c. i. additio aūt eius semper, sm̄ q est vna mēsura, impossibilis est, qm̄ impossibile est mensurā infinitā esse in actu, vt declaratū est. Et, cum declarauit q dispositio in numero est ecōtrario ei, quod est in mēsura, exponit cām in hoc, & dicit & causa in hoc est, &c. i. & causa in hoc, q numerus diuidit in indiuisibile, est, quia omne vnum est idiuisibile, vt vnus homo, & vnus equus: est enim indiuisibilis in illa specie: ideo vnum simplr, s. vle est indiuisibile ēt. &, qa numerus est coaceruus vnitatū, numerus erit compositus ex indiuisibilibus: & diuidit in indiuisibile: ergo numerus diuiditur in indiuisibile: & omne, quod diuidit in indiuisibile, diuisio finitur in eo: ergo diuisio finit, & cessat i numero. D. d. duo enī, & tria sunt res indiuisibiles, & non sunt quātitas continua, & simlr alij numeri. & causa in hoc, q vnū est indiuisibile, est, quia oīs res est vna per suam formā, & forma est indiuisibilis per se. D. d. pcessus aūt eius, &c. i. processus aūt numeri ad multitudinem numerorū semper est possibilis. dispositio enim in additiōe numerorum est sicut dispositio in diminutione mēsuræ. Quēadmodū enim causa in diuisione mensuræ in infinitum est materia, simlr est causa in additione vnitatū in infinitū, & additio numeri in infinitum est in potentia: nō q additio infinita exeat in actum, ita, q inueniatur numerus in actu infinitus: sed q additio nunq̄ cesset. D. d. sed iste numerus, &c. i. sed numerus non est separatus ad hanc additionem, quę est in infinitum, neq; infinitum existēs in eo est res fixa, sed infinitas in eo est * in actu, & in transmutatione, sicut est dispositio in tēpore, & numero temporis. Et intendit per numerum tēporis, numerum, qui est genus temporis, vt post declarabitur. & differentia inter has duas additiones, vt diximus, est, qm̄ additio in continuo est ex forma, & in quantitate discreta est ex materia: & diuisio in eis est econuerso, s. qm̄ diuisio in numero est ex forma, & in magnitudine ex materia.

Oīs res est una p suā formā, & forma ē īdiuisibilis p se. Idem. 1. d aīa cō. 90 & 13. Idē. 2. de aīa. 2. 7. 8. 9. 60. Idē 8. meta. 2. c. 3. & com. 7. Idē. 5. meta. cō. 15. 1. cōr. 72. Idē. 8. meta. cō. vlti. et 7. meta. 5. & 60. 17. prio phy. 61.

* a.l. addit. in motu.

In Magnitudinibus autē contrarium est. etenim diuiditur in infinita continuum. versus aūt maius nō est infinitum. quātum enim contingit potētia esse, & actu contingit tm̄ esse. Quare, cum infinita nulla sit magnitudo sensibilis, non cōtingit excessum esse omnis determinatæ magnitudinis. esset enim aliquid cœlo maius.

In Magnitudine aūt est ecōtrario. continuum enim diuidit in infinitū. sed in magnitudine nō est infinitum. qm̄ in quacūq; mēsura potest esse in potentia, in illa mēsura potest esse in actu. Et, cum nulla mensura sensibilis est infinita, impo'e est vt excedat oēm mensuram terminatam. qm̄, si hoc esset possibile, tunc aliquid esset maius cœlo.

Dicit In magnitudine, &c. i. sed mensura impossibile est vt crescat in magnitudine in infinitum. qm̄ mensura demonstrata in quacūq; quātitate fuerit in potentia, in illa quātitate pōt poni in actu. Et intendit q, si mensura demonstrata posset augeri, & crescere in infinitum, ēt possibile erit inueniri mēsuram infinitam in actu. Deinde destruxit añs, & cōclusit oppositum cōsequētis, & dixit &, cum nulla mensura, &c. i. &, cum posuerimus q in quacūq; quātitate fuerit possibile vt mensura sit in potentia in illa quantitate, erit possibile vt sit in actu, &, cum posuerimus quòd aliqua mensura 69

sura sit in potentia infinita, sequitur φ illa erit mensura infinita in actu: sed nulla mẽsura est infinita i actu, vt declaratum est: ergo nulla mensura põt crescere in infinitũ. Deinde confirmauit istud destructũ per aliud, ꝓ. ter illud, quod superius declarauit, & dixit qm̃ si hoc eẽt posse, &c.i.qm̃, si esset posse mensurã crescere in infinitum, tunc mensura non esset terminata naturaliter. & sic esset posse, vt aliqua esset maior mensura cõtinente totum, & est coeli. Sed quæret aliquis in hac propositione, dicente φ in quacunq; quantitate ponatur magnitudo in potentia, in illa quãtitate põt poni in actu, in quo differt ab hac ꝓpositione, s. φ in quacunq; quãtitate ponatur aliqs numerus demonstratus in potentia, in illa quantitate põt in actu. vnde existimatur φ non est differentia in hoc, φ sit posse infinitum esse in potentia in numero, & in magnitudine, vt dictum est.

Digressio, q̃ quærit, vtrũ sit differentia inter numerũ, & magnitudinẽ, s. q̃ ad posse in infinitũ augeri.

Solutio.

Sed, cum aliqs consyderauerit hoc, videbit φ additio, in qua nõ cessat infinitum esse, et nõ sequitur, si ponatur ipsam exire in actum, quod est imposse, est additio cuiuslibet partis generatę cuius possibilitas est alia à possibilitate alteriꝰ partis, & nõ sunt oẽs partes vniꝰ possibilitatis demonstratę: & hoc est sicut est dispositio in motu, & tempore. in additione autẽ cuiuslibet partis cuius possibilitas est pars vnius possibilitatis demonstratæ, ista possibilitas, qũocũq; ponatur in potẽtia, sequitur ex ea vt inueniatur in actu in illa dispositione: &, si nõ, contingeret ut potentia esset frustra. & additio, quæ est in magnitudine demõstrata est de genere istius additionis. & additio, q̃ est in numero ẽ, de genere primæ additionis. & cã in hoc, φ potentię, quę sunt in additione vniuscuiusq; partis partium mensuræ, oẽs sunt partes vnius potẽtiæ. & nõ est ita in numero, qm̃, sicut mensura est vna, & continua, & numerus nõ. ſm hoc igitur intelligendus est iste locus.

Possitates in rebꝰ augmẽtabilibꝰ in infinitũ sunt diuersarum dispositionũ, & nõ sunt ptes vniꝰ possitatis. secus est in nõ augmẽtabilibus.

Infinitum aũt nõ est idem in motu, & magnitudine, & tempore, tanq̃ & vna quędam natura. sed posterius dicitur ſm prius. vt motus quidem, qa prius est magnitudo, in qua mouetur, aut alteratur, aut augmentatur, tẽpus aũt propter motum. Nũc igitur vtimur his, posterius aũt tentabimus dicere & quid est vnumquodq;, & propter qd oĩs magnitudo sit in magnitudines diuisibilis.

Infiniti natura est vna in motu, & magnitudine, & tempore. Ex isto textu elicit Analogã nõ significare naturã vnam.

Et intentio infiniti nõ est eadem in mẽsura, & in motu, & in tẽpore quasi vna natura, sed dr̃ in postremo, qa est in priori. v.g. qm̃ dr̃ in motu, & in tpe, qa est in mẽsura, in qua fit motus, aut alteratio, aut augmẽtũ, & dr̃ in tpe propter motum. Qm̃ in istis locis accepimus istam acceptionem, & post dicemus de vnoquoq; eorum, & de causa in hoc, φ omnis mensura diuiditur in mensuras.

70 Dicit Et intentio in mensura & in motu, & in tẽpore non est dicta vniuoce, ita, φ significet vnam naturam, sed illud, quod dicitur de posteriori dicitur ꝓpter prius, s. qm̃ est dictum in eis ſm prius, & posterius ſm hoc, φ mensura est prior motu, & motus tẽpore. v.g. qm̃ infinitũ non dicĩ de motu, nisi quia dr̃ de mẽsura. mensura enim, quia est subiectum motus, & mensura est causa infiniti existentis in ipsa, ſm φ mensura est subiectum ipsius, & motus etiam causa est infiniti existentis in ipso, ſm quòd motus est subiectũ, necesse est vt infinitum, existens in mensura, ita se habeat ad infinitum existens in motu, sicut mensura ad motum. si igitur quantitas dicitur de mẽsura, & motu ſm prius, & posterius, necesse est vt infinitum dicatur de eis ſm prius, & posterius. & similiter de motu cum tempore. quemadmodum enim motus est prior tempore, similiter infinitum existens in motu est prius infinito existente in tempore. D.d. qm̃ in mensura, in qua fit motus, i. translatio. & intendit per mẽsurã subiectum motus translationis, aut alterationis, aut augmenti, & est corpus. D.d. & dicitur in tempore, &c.i. & dicitur in tempore, quia dicitur in translatione. D.d. & post dicemus, &c.i. & hoc, quod diximus, φ quædam istorum præcedunt quædam, est positum hic, & post declarabitur, cum dicemus vtrũq; eorum quid sit, s. motum, & tempus, & quomodo se habẽt adinuicem: qm̃ motus iam declaratus est. D.d. & causa in hoc φ omnis mensura, &c.i. & declarabimus causam, propter quam semper mensura diuiditur in diuisibile. Et hoc significat φ diuisio mensuræ semper est nota p se, & φ causa eius indiget demõstratione, nõ sicut qdam existimauit φ Geometer accipit hoc esse à Naturali.

Documentũ vide supra com. 31.

Non remouet aũt ratio Mathematicos à cõtemplatione, auferẽs sic esse infinitum, vt actu sit versus augmẽtũ, vt intransibile. neq; enim nunc indigent infinito, neq; vtunĩ, sed solum esse, quantãcũq; uelint, finitam. maximæ aũt magnitudini ſm eandẽ est secari rõnem, quantãcũq; magnitudinẽ alterã. quare ad demõstrãdũ qdẽ illo modo nihil differet, eẽ aũt in existẽtibus erit magnitudinibus.

Et iste sermo nõ destruit scientiã Mathematicorum, s. hoc, φ dicimus φ infinitũ non est, ſm φ nunq̃ finitur in augmento in actu, qm̃ non indigent in sua scientia hoc infinito. semper enim indigẽt in ea, ut finitũ sit quomodo voluerint. & possibile est diuidere secundum diuisionẽ maximæ mensuræ quãcũq; aliam mẽsuram. ex quo declaratum est φ neq; illis accidit nocumentum in demonstratione, neq; est hic aliquid cogens, vt hic sit in mensuris existentibus.

Et hoc, quod dicimus, quòd magnitudo non potest crescere in infinitum, nullum fundamentum destruit Mathematicorũ, sicut qui dicit quòd impossibile est magnitudinem diuidi in infinitum, destruit fundamentum Mathematicorum. non enim indigẽt in sua scientia ponere quòd mensura crescit in infinitum, sed indigent in sua scientia ponere mensurã in quacunq; quantitate voluerint. possunt enim ponere mensuram maiorem coelo. &, cum dicunt, extrahamus lineam in infinitum, intendunt vt accipiant ex ea quantum voluerint. Et hoc accidit eis, quia non consyderant de mensura, ſm quòd est finis corporis naturalis, sed ſm quòd est non in corpore omnino. D.d. & possibile est diuidere, &c. idest vt mihi videtur, & signum eius, quod Geometer non indiget ponere lineam infinitam in additione est, quoniam illud, quod potest declarari in linea maiori, & si esset maxima, potest declarari in minori linea, quæcunq; sit, vt diuidere lineam in aliqua proportione, et alia multa, quę accidunt lineis. &, cum non est differentia inter magnum, & paruum in hoc, quo indigent, quid igitur coget eos ad ponendum lineam infinitam in actu. 71

Vide ꝓ illo. 2. phy. c. 40 & quæ ibi.

Quoniam

Quoniam aũt causæ diuisæ sunt quadrifariam, manifestũ est, ꝙ vt materia, ĩfinitũ causa est: & ꝙ esse quidem ipsius priuatio est, p̃ se aũt subiectum, continuum ipsum, & sensibile est. Videntur aũt & omnes alij tanq̃ materia, vtẽtes infinito. quocirca & incõueniẽs est, cõtinens facere ipsum, & non cõtentũ.

Et, cum causæ sunt quatuor, manifestũ ꝙ infinitum est causa, quasi materia, & ꝙ quiditas eius est priuatio, & ꝙ subiectum p̃ se est cõtinuum sensibile. Et videmus omnes, loquẽtes de infinito, vti ipso quasi materia. & iõ nõ est rectũ vt sit continẽs, nõ cõtentũ.

72 Et, cum genera causarum sunt quatuor, manifestũ est ꝙ causa infiniti est materia, & ꝙ, si infinitum ponatur causa, erit cã ſm materiã. a qm̃ quiditas infiniti est priuatio finis, & causa priuatiõis est materia, sed subiectũ istius priuatiõis nõ est materia abstracta à forma, sed subiectũ p̃ se istius priuationis est corpus continuũ sensibile, cõpositũ ex materia, & forma, ſm ꝙ est materiatum, non ſm quòd est formatum. D.d. Et videmus omnes loquentes de infinito, &c. i. vt Platonem, qui ponit ipsum magnum, & paruum, & illos, qui ponunt ipsum numeros, & ponunt ipm̃ quasi materiam, ideo necesse est vt sit contentum, non continens.

Manifestũ ē ꝙ cã infiniti ē mã. idē sup. 59.60.65.67.69.
a Quiditas infiniti ē priuatio finis, & cã priuationis est materia.

Caput Octauum, in quo destruuntur rationes, quæ probare uidentur dari infinitum in actu.

Reliquum est autẽ aggredi ſm quas rationes infinitũ esse videtur, nõ solũ potentia, sed vt determinatum. Alia enim ipsorum nõ necessaria sunt, alia autẽ habent alias quasdam veras obiectiones. Neq; enim, vt generatio non deficiat, necessarium est actu infinitum esse corpus sensibile. cõtingit enĩ alterius corruptionem generationem alterius esse, cum omne finitum sit.

Et oportet nũc narrare sermones, ex quibus existimatur nõ solum materiã esse in potẽtia, sed est existens per se. Quidã enim eorum sermonum nõ est necessarius, et in quibusdam sunt obiectiones ueræ. Qm̃, ut non generatio deficiat, est in actu corpus infinitum sensibile. quoniam possibile est ut corruptio alterius sit generatio reliqui, & totũ, & vtrunq; finitum.

73 Cum numerauit quinq; rõnes in probando infinitum esse, incœpit demonstrare deceptiones in eis, et dixit Et oportet nunc, i. & postq̃ diximus de modo infiniti possibili, & impossibili, oportet nos narrare sermones, ex q̃bus existimatur ꝙ infinitum nõ est solummodo in potẽtia, sed in actu. quidam enim illorum sermonum sunt veri, sed non sequitur ex eis illud, quod reputant sequi, & quidam sunt falsi, et hñt contradictiones veras. Deinde incœpit à ratiocinatione, quę est ex rebus veris, sed non conclusit illud, quod existimant, & dixit Qm̃ ut generatio non deficiat, &c. i. qm̃, nõ quia generatio non deficit, est necesse corpus in actu esse infinitum sensibile, generatum enim, quia occupat locũ corrupti, non est necesse ex hoc, ꝙ generatio est in infinitũ, locum eẽ ĩfinitũ. qm̃, si locus p̃cessit generatũ, & gñatũ est factũ successiue in ĩfinitũ, & gñatio generati nõ sit corruptio alterius, tũc necesse est locũ eẽ infinitum, & vt totum addatur in potentia in infinitum, & sic poterit exire in actũ: sed quia hoc nõ est, imo generatio alicuius est corruptio eius, ex quo generatur: iõ non sequitur ex hoc illud, quod existimabãt sequi.

Amplius tangere, & finitum esse alterum est. illud enim ad aliquid est, & alicuius (tangit enim omne aliquid) & finitorũ alicui accidit. finitum autẽ non ad aliquid est. neq; tãgere cuiusuis quoduis est.

Et ẽt intẽtio cõtactus est alia ab intẽtione infiniti. cõtactus enĩ est in respectu alicuius. si enim aliq̃d tangit aliq̃d, & hoc accidit quibusdã finitis. finita autẽ non in respectu dicũtur. neq; quodlibet tangit quodlibet.

74 Hæc est rõcinatio, in qua dictum est ꝙ corpus finitũ finiẽ p̃ suã continuationẽ cũ alio corpore, & istud aliud cũ alio. si igiẽ corpora necesse est vt finianẽ in aliquid, necesse est vt totũ sit infinitũ. Et incœpit declarare deceptionem in hac rõcinatione, accipiẽ enim in ea loco cõtactus finitas, & dixit Et etiam, &c. i. & istud, quod sequitur in contactu, nõ sequitur in finitate: contactus enim aliud est à finitate: cõtactus enim dr̃ in respectu alterius: finitas autẽ rei dr̃ in respectu suiipsius. vnde dr̃ ꝙ corpus finitũ est illud, qud cõtineẽ ab vno termino, aut terminis, quæ sunt suæ superficies, non superficies corporum extraneorum. Et, cum declarauit ꝙ finitas nõ est cõtactus, declarauit etiam ꝙ nõ est necesse vt omne finitum tangat. &, si, siue per se, siue per accidens alterum istorũ esset verum, ratiocinatio esset vera. & dixit et hoc accidit q̃busdam finitis. i. et hoc, s. cõtactus accidit quibusdam rebus finitis. oẽ enĩ tangens est finitum, sed nõ omne finitum est tangens. Deinde dixit finita aũt, &c. i. sed nõ omne corpus dicitur in respectu alicuius. quod enim dicitur in respectu est pars totius. &, si omne corp⁹ diceretẽ in respectu eius, à quo cõtinetur, & quod tangit, tunc non esset illic totum omnino. &, cum totum nõ fuerit, nõ erit pars. Et ista ratiocinatio, vt mihi videtur, est cõmunis, cũ non sit manifestũ per se hoc, sed hoc declarabitur proprie, cum fuerit declaratum ꝙ extra mundum non est vacuum, neq; plenum, i. & non omne tangens habet naturam tangendi quodlibet. res enim non tangit, nisi illud, quod est suũ totũ naturaliter. nõ. n. quodlibet tangẽs tangit quodlibet, nedum vt quodlibet sit tangẽs. Et apparet quòd corpus circulare non est natum tangere, cum sit completum per se: & quòd corpus rectum est natum tangere, cum sit finitum, & completũ per aliud: & hoc inuenitur in corpore circulari, & in elementis, vt post declarabitur.

Cõtactus dr̃ respectu alterius, sed finitas dr̃ in respectu suiipsius.

Oẽ tangens est finitũ, & nõ oẽ finitũ est tangens.

Documẽtũ.

Corp⁹ circulare nõ ē natũ tãgere, cũ sit cõpletũ p̃ se, sed corp⁹ rectũ ē natũ tãgere, cũ sit cõpletũ, & finitũ per alterũ. Idem. 4. phy. cõ. 43.

Intellectione aũt credere incõueniẽs est. nõ enim in re superabundantia, & defectus est, sed in intellectione. vnumquẽq; enĩ nostrum intelliget vtiq; aliquis multo maiorẽ seipso, augmẽtans in infinitum. sed nõ propter id extra vrbem q̃spiam est, extra ve tantillam magnitudinem, quam habemus, qm̃ intelligit aliquis, sed qm̃ est. hoc aũt accidit. Tempus aũt, & Motus infinita sunt, & Intellectio; non permanẽte accepto. Magnitudo aũt, neq; diuisione, neq; intelligibili augmẽ-

tatione

tatione est infinita. Sed de Infinito quidem: quomodo est, & quomodo non est, & quid est, dictum est.

Et nō est rectum etiã credere illud, quod imaginatur imaginatione. additio enim, & diminutio nō erit tunc in re, sed in imaginatione. potest enim quis imaginari ꝙ vnusquisq; nostrum creuit multotiens in infinitũ super quãtitatem, in qua sumus. sed nō sequitur, si aliqs imaginatur hoc in nobis, vt nos simus extra ciuitatem, sed, cum erimus sic, accidet hoc nobis. Tẽpus autẽ, & Motus sunt infinita, & similiter Imaginatio absque eo, ꝙ id, quod inuenitur ex eis, sit fixum. Mensura autem neq; ſm diminutionem, neque ſm additionẽ per imaginationem erit infinita. Iam igitũ diximus de Infinito quomodo est, & quomodo non est, & quid est.

75 Imaginatio facit credere infinitum, in actu esse, & in potentia, in vero, s. & in falso. in vero quidem, quia possibile est imaginari infinitum in additiõe numerorum, & in diminutione mensuræ, in falso verò quia possibile est imaginari mẽsurã crescere, sicut diminui. in eo aũt, quod est in actu facit credere, vt dictũ est superius. nõ enim possumus imaginari extra mũdũ, nisi corpus, aut vacuum: et illud vacuum, aut corpus, si ponatur finitum, tũc nõ possumus imaginari extra ipm, nisi aut vacuũ, aut corpus, ex quo existimatur sequi ꝙ extra mundum est corpus infinitum, aut vacuũ, aut corpora infinita: & vbi imaginatur vacuũ, posse est vt, vt in eo sit corpus: ergo, si vacuum fuerit infinitũ, corpus erit infinitũ, immo necessariũ hoc est. possibile enĩ, vt dicit Arist. in æternis est necessariũ. Et, cũ imaginatio facit hoc, incœpit declarare ꝙ multa sunt, quæ non possunt imaginari, & multa imaginantᷣ, quæ nõ sunt. & dixit Et non est rectum ẽt, &c. i. & nõ est rectũ credere ꝙ eẽ sequit imaginationẽ. augmẽtũ, n. & diminutio, quæ pñt imaginari in rebus existentibus, in qbus impossibile est additionem esse, aut diminutionẽ, non sequitur imaginationẽ, immo illud, quod est in imaginatione, non est nisi in aĩa tm̃. v. g. qm̃ possibile est vt aliquis imaginetur ꝙ vnusquisq; nostrũ crescat plus sua quantitate naturali, sed non sequitur ex illa imaginatione vt simus in hac dispositione magnitudinis. Et dixit sed non sequitur, &c. forte intendit, sed, si aliquis imaginetur hoc in nobis, s. vt ita simus magni, adeo, ꝙ simus extra ciuitatem, non sequitur ex hoc vt simus extra ciuitatem. Et forte est defectus in lib. & sic debet legi. & similiter potest quis imaginari nos esse extra ciuitatem, sed nõ sequitur ex sua imaginatione nos esse extra ciuitatem, sed, cum fuerimus extra ciuitatẽ, tunc imaginatio illius erit vera, & erit accidens enti. & hoc intendebat, cum dixit sed, cum fuerimus sic, accidet hoc nobis, i. sed, cum fuerimus extra ciuitatem, accidet vt imaginatio sit talis. imaginatio enim sequitur ens, sed non ens imaginationem. D. d. Tẽpus autem, &c. i. tempori autẽ, & motui accidit ꝙ sunt in se infinita, & similiter imaginatio eorum. sed illud, quod inuenitur de infinito in eis, non est fixum, i. existens in actu. hoc enim est impossibile, sed est successiuum. D. d. Mensura vero, &c. i. mensura vero non est infinita in additione, & diminutione propter hoc, ꝙ imaginatur diminui, & crescere in infinitũ, sed in hoc, quòd est infinita in diminutione, conueniunt esse, & imaginatio per accidens. & in hoc, quòd est infinita in additione, nõ conueniunt, vt declaratum est superius. ex imaginatione igitur non potest quis iudicare uero iudicio essentialiter ipsam diminui in infinitum, aut crescere, sed, si iudicauerit ipsam diminui, erit verum iudicium per accidẽs, &, si iudicauerit ipsam crescere, erit falsum simpliciter. Et, cum compleuerit sermonem de infinito, dixit Iam igitur diximus, &c. i. iam igitur diximus quõ est infinitum, i. in potentia, & quomodo nõ est, i. in actu, & quid est, i. & iam definiuimus ipm sic, s. qm̃ est illud, extra quod semper est aliquid.

Pose, vt dicit Aristo. in æternis ẽ necessariũ: 4. de 1. phy. 12. & quæ ibi.

Pria expõ.

Secunda.

Imaginatio sequitur ens, & nõ ens imaginationem.

Epilogus.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVARTVS, *cum Auer. Commen.*

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de Loco. In Secunda de Vacuo. In Tertia de Tempore.

Summæ Primæ Caput Primum, in quo famose afferũtur rõnes, tum affirmantes, tum negantes Locũ esse.

Similiter autẽ necesse est Naturalem & de Loco, ut & de infinito, cognoscere si ẽ, an non, & quõ est, & quid est. Etenim quæ sunt, oẽs existimãt alicubi esse, quod vero non est, nusq; esse. vbi enim est Hircoceruus, aut Sphinx? Atque motuũ cõmunis maxime, maximeq; proprius ſm locum est, quem vocamus Lationem.

Et oportet Naturalem cõsyderare de Loco, sicut de infinito, donec sciat utrũ sit, aut nõ, & quõ, & quid sit. Hoies enim opinãtur entia eẽ in ubi. quod enĩ nõ est, nõ est apud eos in loco. Hircoceruus enim, & Chimera nõ hñt ubi. Et qa cõior motuum, & manifestior est ille, qui est in loco, q dr̃ Trãslatio.

1 INtendit in hoc tractatu perscrutari de Loco, & Tẽpore quid sit substãtia vtriusq;. illa enim esse manifestũ est per se. sed apud perscrutationem de natura eorum accidũt in hoc quæstiones. Et post perscrutationẽ de loco perscrutabitur de Vacuo etiam, vtrum sit, aut non: quia assimilatur loco: & quia existimatur esse locus, in quo non existit corpus. Et primo incœpit perscrutari de loco, & incœpit in hoc notificãdo quæ sunt cõsyderanda de loco, et dixit Et oportet Naturalẽ consyderare, &c. & intendit quòd Naturalis debet cõsyderare de vtroq;. vtrunq; enim est consequens corporis naturalis. Deinde dixit vtrum sit aut non. [a] Et non intendit perscrutari de suo esse ſm demonstrationem, sed ſm dialecticam: [b] locũ enim esse notũ est p se. et, cũ perscrutatur ſm dialecticam de quiditate eius, occurrunt hic quæstiones, quæ faciunt dubitare in suo esse. Deinde

a Documentũ primum

b Arist. nõ intẽdit perscrutari de eẽ loci et ſm demonstrationẽ, sed ſm dialecticã, qa locũ esse est notum p se, &c.

Esse in loco duplr cõtingit uno modo presentialr qd theologi dicũt eẽ in loco definitiue ... nõ aliud est q̃ hẽre presentiam alicubi sic deus angeli & aĩe separate sũt in loco ... modo est eẽ in loco dimensionatiue ... occupat & replet locũ sic corpora sũt in loco ... est duplex ultima sphera est in loco actiue qz locat & nõ locat ... cetera corpora ... in loco actiue & passiue qz locat & locãtur ... elementa ...

Iungt q multa dubia sūt d loco qd sit r qz cōsiderādo ea q̄ loco oportunt videt q locus nō sit qd unū ē qz antiqui philoso ibi nihil d loco dixerūt quid nō sit

Deinde dixit et quō, i. vtrum ſit de genere entium per ſe, aut de genere entium per aliud. & quid ſit, intendit definitionem, & ſubſtantiam. Et, cum narrauit quòd oportet Naturalem perſcrutari de loco, incœpit dare cauſam famoſam cogentem ad perſcrutationẽ de hoc, & dixit Homines enim, &c. id eſt & oportet perſcrutari de loco, quoniam Antiqui opinabãtur ipſum eſſe neceſſarium in eẽ cuiuslibet entis. & cauſa illiꝰ opinionis eſt, qa, cum viderunt q illud, qđ nõ eſt ens, vt Chimera, & Hircoceruus non eſt in loco, exiſtimauerunt quòd ſequitur ſm cõuerſionem quòd omne, quod eſt ens, eſt in loco. ſed declaratum eſt in Logica, q non tenet iſta cõuerſio. ſunt. n. entia, quæ nõ ſunt in loco. Et, cum dedit cauſam famoſam cogentem ad perſcrutandum de loco, dedit in hoc cauſam naturalem, & dixit, Et quia cõmunior motuũ proprie, &c. i. & cauſarum cogentium ad perſcrutandum de loco eſt, q ineſt motus localis, qui eſt communior motuum, ſcilicet extra quem nullum ens eſt naturale, & prior eorum, ſ. ſm tẽpus, & cauſam. & poſt declarabitur q neceſſarius eſt locus. & cũ Naturalis habet pſcrutari de motu, oportet ipſum etiam perſcrutari de loco.

Quomodo motꝰ localis eſt cõior ol motu, & prior ſm tps. & ſ3 cãm, vide 8. phy. a. t. c. 55. uſq ad. t. cõ. 61.

Habet autem multas dubitatiões quidnã ſit Locus. non enim idem videtur ſpeculantibus ex omnibus, quæ inſunt. Amplius autẽ neq; habemus quicquam ab alijs, aut ante dubitatum, aut prius traditum de ipſo.

Et in intentione Loci, qd ſit, ſunt multæ qõnes. nõ enim in quacũq; parte inſpexerimus ipm, inueniemus ipm vnũ. Et etiã nõ habemus ab alijs prædeceſſoribus aliquid dubitatum, neq; aliquid inuentum de ipſo.

2 Cum narrauit q oportet Naturalẽ pſcrutari de loco, et dedit cauſam in hoc, incœpit narrare difficultatẽ cognitionis loci, & declarare cãm in hoc, & dixit Et in ītentione, qd ſit locus, ſunt multæ qõnes, i. in ſcire definitionẽ, & qditatem loci ſunt multæ qõnes, & maxia difficultas. Deinde dedit cauſam in hoc, & dixit non enim in qcunq; parte, &c. i. & cã difficultatis qditatis eius eſt, qa, cũ cõſyderabimus de illo, nõ inueniemꝰ ipm vnũ dictũ vniuoce in oĩbus corporibꝰ naturalibꝰ, ſed q̄ſi dictũ mõ dubitatiuo. [a] & ſcire qditatẽ hmõi entiũ eſt difficile, qa appropinquat ei, quod nõ hẽt cõem naturã: & ideo latet. & definitio cõis declarat hanc naturã cõem, & hmõi definitiones difficile inueniunẽ p regulas dãtes definitionẽ, quæ ſunt diuiſio, & cõpoſitio, & demõſtratio. [b] Aut intẽdit q cõſyderare de loco inducit cõſyderantem ad res diuerſas de diſpõne eius. ſunt enim aliqua, quæ faciunt exiſtimare in ipſo res diuerſas, vt poſt declarabitur. Et, cum dedit cauſam ex ipſa re, dedit aliam cauſam extrinſecam facientem etiã ſcire quiditatem loci eſſe difficilẽ, [c] & dixit Et etiam non habemus ab alijs præcedentibus, &c. i. & etiam cõſyderare de loco erit difficile, quia nihil inuenimus in ipſo dictum à præcedentibus, neq; aliquid, quod faciat dubitare in eius eſſe, neq; aliquid inuentum de cognitione ſubſtantiæ eius.

Prĩa expõ.

a Scire qditatẽ hmõi entiũ, quæ multiplr dicũr, eſt difficile: & definitiones talĩũ difficile inueniunẽ p regulas dãtes definitionẽ, quę ſt cõpõ, diuiſio, & demõſtratio. vide 6. meta. cõ. . & . 2. de aia. cõ. 5. de regulis definitionis.

b ſecũda expoſitio.

c Vide 2. meta. t. c. 4.

Quod igitur locus ſit, videtur manifeſtũ eſſe ex translatione. vbi nanq; nunc eſt aqua, hinc egreſſa tanquam ex vaſe, iterum aer ineſt: aliquando autem eundem locum hunc aliud aliquod coporum obtinet. hoc autem ab ijs, quæ inſunt, & transferuntur, omnibus alterum eſſe videtur. in quo enim aer nunc eſt, aqua in hoc prius erat. quare manifeſtum eſt quòd locus, & regio aliquid erat diuerſum ab vtriſque, ad quam, & ex qua transferebantur.

& locus sit aliqd in rerū nā uidetur p3 ex transmutatione corporum locatorum qz ubi locabatur aqua ipsa remota ibidem locatur aer ut videmus in cetera a p3 ex hoc locum ēē qd distinctum a locato qz in loco ubi erat prius aqua nūc est aer igitur locus nō est aer nec aqua & indicat p regionem locum ac si sint nomina sinonima

qz corpus accedit ad locum & recedit a loco

Et exiſtimatur quòd manifeſtum eſt locum eſſe aliquid ex mutatione, & trãslatione. vbi enim nunc eſt aqua, illic, quando exit aqua, eſt aer. verbi gratia quando aqua exit à vaſe, erit etiam ibi aer: & forte ſecundum hunc modum erit ibi aliquod corpus aliud. & exiſtimatur hoc eſſe aliud ab omnibus rebus, quæ ſunt, & transferuntur in ipm. illud enim, in quo modo eſt aer, prius erat in ipſo aqua. declaratũ eſt igitur ex hoc locum eſſe aliquid aliud à duobus, ſ. illud ad quod, & à quo ſuccedunt.

Cum declarauit cãm, propter quam oportet Naturalẽ cõſyderare de loco, & declarauit cãm difficultatis, quæ eſt in cognitione ſubſtãtiæ eius, incœpit numerare res famoſas faciẽtes locum eſſe, deinde poſt hoc numerauit res famoſas ẽt, quę faciũt dubitare in eẽ eius, vt eſt eius mos, ſ. in pordinando ſermones logicos ſermonibus demõſtratiuis, quæ hñt cũ cognitione rei diſſolutionẽ illorũ ſermonũ cõtrariorum. Et dixit Et exiſtimatur q manifeſtum eſt, &c. i. & apparet locum eẽ ex mutatione ſm trãslationẽ, ſ. permutationem corporum ſuccedẽtium in ipſo. apparet enim quòd illud vbi eſt aqua, quando recedit ab eo, ſuccedit illi in illo vbi aer, aut aliud corpus. vt accidit in vaſe, q, cum ab eo exit aqua, ſuccedit ei aer, aut aliud corpus. & hoc intẽdebat, cum dixit vbi enim eſt modo aqua, &c. i. apparet. n. q vbi inueniẽ aqua, illic, qñ exit aqua ab eo, ſicut ſi exit à vaſe, inueniẽ aer. D. d. & forte hoc modo erit illic aliquod corpus aliud, i. et forte ſm ſucceſſionẽ veniet in hũc locum, in quo fuit aqua, aliquod corpus aliud ab aere. D. d. exiſtimatur igitur, &c. i. ſcitur igitur ex ſucceſſione, cuius cauſa eſt translatio, quòd locus eſt aliud à rebus ſuccedentibus in ipm. manifeſtũ eſt enim quod illud, in quo modo eſt aer, tũ in eo erat prius aqua: & ipſum eſt fixum, & recipiens ſucceſſionem iſtorum duorum corporum: & hæc duo corpora non ſunt fixa, ſed ſucceſſiua: ergo eſt aliud neceſſario à corporibus accidentibus. & hoc quod dixit, cum hoc, quod eſt famoſum, eſt notũ per ſe ẽt. D. d. declaratum eſt igitur ex hoc, &c. i. declaratum eſt igitur ex hac conſyderatione locũ eſſe aliquid aliud ab illis duobus, quæ ſuccedũt ſibi in illo, & eſt illud, ad quod trãſferuntur, & in quo ſuccedunt ſibi.

3 Conſuetudo fuit Ariſt. dialecticos ſmones demõſtratiuis pponerẽ. Vide cõtulit. 2. de aia. cõ. 116. & in. 5. meta. c. 1. vide hic infra c. 51. Sed vide oppoſitũ. 1. cœ. c. 2. vt de ſolonem. cõ. 85. primi de cœlo.

Amplius aũt lationes phyſicorum corporũ, & ſimplicium, vt ignis, & terræ, & taliũ non ſolũ oſtẽdunt q eſt aliqd locus, ſed q et habet quandã potentiã. fertur enim vnumquodq; in ſuum locum, non prohibitũ, illud quidem ſurſum, hoc vero deorſum. hæc aũt ſunt loci partes, & ſpẽs, ſurſum & deorſum, & reliquæ diſtantiarum ſex:

Et modi translationis corporum naturalium ſimplicium, verbi gratia translationis ignis, & terræ, & ſimilium ſignificãt cũ hoc, quòd ſignificant locum eſſe aliquid, & ipm

Idẽ. 1. phyſi. t. c. 14. & . 2. cœli. tex. 9.

Loci partes, & ſpẽs. Idẽ 3. phyſi. t. c. 54. & . 2. cœ. t. c. 9. & in hoc tex. ſeq.

Iungt locum esse aliquid motus elementorum et aliorum mixtorum & non solum aliquis motus ostendit locum ēē aliqd sed habeat quandam virtutem & potentiam inclinandi ista elementa ad ipsum movendi & in eo generando

habere etiam aliquam potẽtiam. quodlibet enim eorum transfertur ad suum locũ, quẽ habet, nisi impediatur ab aliquo. hoc igitur transfertur superius, & hoc inferius. & istæ sunt partes loci, & species illius, s. superius, et inferius, & aliæ partes.

4 Ex hoc ẽt apparet q loc⁹ est aliquod ens aliud à corporibus localibus. & apparet ex eo etiam ipsum habere potentiam naturalem cõuenientem ei, quod mouetur ad ipm: et, si nõ, tunc corpora nõ mouẽtur ad ipm. & apparet ex eo etiam tertium, qm̃ diuidit̃ in spẽs contrarias. et hoc apparet, sicut dixit, ex cõsyderatiõe modorum translationis corporum simplicium trãslatione naturali, vt ignis superius, & terra inferius, & aer super aquã, & sub igne. apparet enim intuẽtibus hoc, quòd illud, quod terra quærit per suum motum ad inferius, est locus illi conueniens, & similiter illud, quod ignis quærit per suum motum ad superius. Et apparet ex hoc, quòd locus est perfectio moti ad ipsum. & hoc intendebat, cum dixit ipsum habere potentiam, i. qm̃ apparet ex motu terræ ad inferius, & ignis ad superius, quod quęrunt per istum motum, vbi conueniens sibi, quæ conuenientia non est, nisi per potentiam naturalem existentem in illo vbi. D.d. & hoc transfertur ad superius, &c. i. & apparet etiam ex hoc, q vnũ corpus simplex transfertur ad superius, & aliud ad inferius, quod supius, & inferius sunt partes loci, in quas diuiditur, fm quòd genus diuiditur in suas differẽtias specificas. & quasi d. sunt partes loci, quæ sunt species illius. & addit hoc, ne aliquis intelligat per partes, partes fm quantitatem, non fm formam. & intendit per sex partes, sursum, & alia.

Sunt aũt talia nõ solũ ad nos dextrũ & sinistrum, atq; sursum et deorsum. nobis. n. non semp idẽ, sed fm positionem, ut cõuertimur, fiunt. idcirco idem crebro dextrũ & sinistrũ est, & sursum & deorsum, & ante & retro. In natura aũt determinatũ est seorsum vnumquodq;. nõ eni quodcunq; cõtingit sursum est, sed quo fertur ignis, & leue. silr vero & deorsum, non quodcũq; cõtigit, sed quo habẽtia grauitatẽ, & terrea, tanq̃ nõ positione drĩa solũ, sed & potentia. Oñdunt aũt & Mathematica. cũ enim nõ sint in loco, tamẽ fm positionem ad nos hñt dextra, & sinistra (vt solum intelligatur ipsorum positio) non habentia natura horum vnumquodq;.

Et ista, & eis ei similia nõ sunt in respectu ad nos, scilicet superius & inferius, & dextrum & sinistrum. non enim vnum eorum est vnum semper in respectu ad nos. pars. n. nõ est apud nos semper vnam, sed est fm litum fm motum nostrum. & ideo forte idem in nobis erit dextrum & sinistrum, & superius & inferius, & ante & retro. Sed vnumquodq; istorum distinguitur per naturam. superius enim non est quilibet locus, sed locus, ad quem transfertur ignis, & leue, & similiter etiam inferius, nõ quilibet locus, sed ille, ad quem transfertur graue, & corpora terrestria. Manifestum est igitur ex hoc q diuersitas eorum nõ est solummodo in situ sed in loco, & in potentia. Et hoc sigñat dispositio Mathematicorum. v. g. triangulus. quoniam, & si non sunt in loco, tamẽ fm suũ situm, quãdo comparãtur ad nos, inuenitur in eis dextrum, & sinistrum. sed situs eorum est opinabilis tm̃, non quia habent in sua natura quodlibet istorum.

5 Cum declarauit q ex hoc, quod supius, & inferius apparent, apparebit natura specierum loci, & superius & inferius sunt duobus modis: alia enim sunt, quę sunt in respectu ad nos, absq; eo, quod habẽt esse extra animam in se, & alia sunt, quæ sunt habentia esse naturaliter: incepit declarare quòd superius & inferius, quæ sunt species loci naturalis, non sunt illa, quæ sunt in respectu ad nos, & dixit, Et ista, & eis similia, &c. id est & istæ partes non sunt partes, quæ dicuntur in respectu ad nos. Deinde. d. pars enim, &c. i. pars enim, quę est in respectu, non est vnum existens naturaliter, sed est fm nostrum situm, i. fm illud, quod est in nobis, in respectu ad nos, est fm locum rei ad nos. quoniam, si fuerit versus caput, erit superius, &, si uersus pedes, dicetur esse inferius. D.d. & ideo forte, &c. i. quia istæ partes non sunt in se res existentes, sed sunt dispositiones collatæ ad nos, forte accidit eidem vt sit dextrum, deinde erit sinistrum per mutationem nostri situs in respectu ad ipsum, aut per mutationem sui in respectu ad nos. similiter accidit ei q quandoq; sit superius in respectu ad nos, & qñq; inferius, & qñq; ante, & qñq; retro. istę enim partes non sunt existẽtes in se, sed sunt collationes dictæ in respectu ad nos: & collatio distinguitur per trãsmutationem vtriusq; collatorum. D.d. Sed quodlibet istorũ est distinctum per naturam, i. & istæ partes naturales non sunt collatæ ad nos, sed quælibet earum est distincta naturaliter. superius enim naturale nõ est quælibet pars, sed pars, ad quã transfert̃ ignis, et vlr corpus leue. & similr inferius non est quęlibet pars, sed pars, ad quam transfert̃ terra, & vlr corpora grauia. D.d. Declaratũ est igit̃ ex hoc, &c. i. & declaratum est igitur ex hoc, q corpora contraria fm naturã mouentur ad ista loca contraria in loco. qm̃ ista loca situs nõ sunt cõtraria in loco tm̃, s. qa sunt in duobus extremis vnius lineæ rectæ longissimæ, sed & cũ hoc sunt contraria fm potentiam. res enim, quaȝ substantiæ sunt similes cõtrarijs, hñt substãtias cõtrarias aliquo modo. D.d. Et sigñat hoc dispositio Mathematicorum, i. & drĩa, quæ videt̃ inter partes, quæ sunt in rebus naturalib⁹, & in rebus mathematicis. qm̃ mathematica non hñt potentiã ad partem, et naturalia habent hoc, s. significat q partes rerum naturalium non sunt fm positionem, nec loca eorum sunt per existimationẽ, sicut est dispositio in rebus mathematicis. †{& sic nõ esset} differẽtia inter corpora naturalia, & mathematica. D.d. sed situs eorũ, &c. i. sed & partes existentes i corporibus mathematicis nõ sunt partes existentes in eis extra intellectum, fm quòd sunt mathematica, sicut est dispositio in corporibus naturalibus, s. qm̃ in eis inueniuntur partes sex distinctæ fm naturam: & hoc in aĩato, in inaĩato vero nõ inueniunt̃ hęc, sed sunt res, quæ existimant̃ in eis æstimatione tantũ, ita, q extra animam non sunt sicut sunt in anima. Et est intelligendum de hoc, quod dixit in eis, quæ sunt præter supius, & inferius, qm̃ sunt distincta naturalr. qđ itẽdebat p hoc, fm q sunt ptes, nõ fm q sunt vbi, qm̃ non ita de superiori, & inferiori. inuenit̃ enim in

Res, qua[illegible] subę sut [illegible] cõtrarijs, h[illegible] bẽt subas [illegible] rias aliqu[illegible] modo.

† a.l. & si nõ, nõ e[illegible].

Dñæ loci [illegible] turalr sit d[illegible] stinctæ i an[illegible] mans, sed i[illegible] inaiatis no[illegible] inueniuntur extra aia[illegible] sed in imag[illegible] natione t[illegible] Idẽ. 1. phy[illegible] c. 14. & a[illegible] cæli. nono.

eis

Com. 14.

eis aliquod distinctum, fm q est vbi, et fm q est pars. & iam exposuimus hoc in capitulo de infinito, vbi numerauit differentias loci naturales, & quòd intendit q istæ partes sex non sunt distinctæ in mundo, sed in cœlo, fm quòd est animatum.

Vacuum.

Amplius, vacuum affirmãtes esse, locum esse dicũt. Vacuum enim locus erit vtiq;, priuatus corpore. Quod igit aliquid sit locus pter corpora, & omne corpus sensibile in loco, per hæc aliquis existimabit. Videbit aũt vtiq;, & Hesiodus recte dicere, cũ fecit primum ipsum Chaos. dicit enim Omniũ quidem primum Chaos factum est, sed postea terra lata. quasi oporteret primum, fuisse receptaculum ijs, quæ sunt, ppterea quòd putabat, quemadmodum multi, esse omnia alicubi, atque in loco.

Et etiam dicentes vacuum esse, dicunt locũ. Vacuũ enim est locus sine corpore. Ex his igit existimat locus esse aliud à corporibus, & q omne corpus sensibile est in loco. Et existimatur q Home. bene dixit in suis versibus, q Inane fuit primo. & sermo eius est talis. In principio fuit Inane, & postea terra ampla, & spaciosa. & dixit hoc, quia intendebat q primo necesse est locũ esse entibus, qa existimabat illud, quod uulgus existimat, s. q oĩa entia sunt in aliquo vbi, & loco.

6 Ista est Tertia, famosa ratio ẽt. & accidit ei quòd fuit vera, sicut accidit duabus præcedẽtibus q fuerũt, cum hoc, quòd fuerunt famosæ, veræ etiam. dicere enĩ vacuum esse, & quòd est locus sine corpore, est famosum propter existimationem, & est necessarium in existimatione eis, qui generant mundum fm totum, s. existimare vacuum pcedere. necesse est enim vt locus pcedat corpus: &, cum totum est generatum, sequitur vt vacuum præcedat generationẽ totius. Et idem Loquentes nostræ legis dicunt vacuum esse, quia generant mundum, & quia existimatio hmõi est cõmunis oibus generantibus mundum fm totũ, ideo dixit Homerus q Inane, i. vacuũ fuit primo, &c. D. d. & dixit hoc, qa intendebat, &c. i. et iste versificator dixit hoc, quia existimabat illud, quod vulgus existimat, s. quòd entia omnia indigent loco, quia existimant, qm̃, cum id, quod non est ens, nõ est in loco, sequitur q illud, quod est ens, est in loco. Et ista est quasi Quarta ratio famosa. & accidit ei q fuit falsa. & hoc est vnum eorum, quæ mouerunt Homerum ad dicendum hoc. tamen maxime induxit ipsum ad hoc existimatio cõis oibus, s. q vacuum debet præcedere generationẽ mũdi. et hoc est vnum eorum, quibus Arist. destruxit corpus generari simplr. qm̃ sequeret vacuũ pcedere ipm, & vacuum esse apud ipsum est famosum.

Vacuũ eẽ est famosum p existimationẽ, & necessariũ eis, qui generãt mũdũ fm totũ.

Si aũt tale est, mirabilis quædã erit loci potentia, & prior omnibus. sine quo nanq; nullum aliorum est, illud autem sine alijs, necesse est primum esse. non enim perit locus, ijs, quæ in eo sunt, corruptis.

Si igitur ista est dispositio loci, mirabilem habet potentiam, qm̃ præcedit omnia entia. illud enim, extra quod impossibile est vt alia sint, & põt esse sine illis, necesse est vt sit primum. locus enim non corrumpitur cũ corruptione eius, quod est in eo.

7 Si igitur dispositio loci est talis, s. quia est necessarius in esse oĩum entium, vt Antiqui dicebant, mirabilem habet potentiam. est enim prior naturaliter oĩbus entibus. alia enim entia fm hoc non põt esse sine ipso, ille vero põt esse sine illis: & quod est tale est prius naturaliter. Et sic debet legi. & põt esse sine illis. qm̃ locus non corrumpitur per corruptionem eius, quod est in eo: ergo necesse est vt sit primum, i. prior naturaliter, non fm naturam, sed fm tempus.

Illud ẽ prius nãlr. qd põt eẽ sine alijs. & alia non sine ipo. Idẽ 5. meta. cap. de priori.

At vero dubitationem habet, si est, quid est, vtrum moles aliqua corporis, aut quædã altera natura. Quærendum enim est genus ipsius primum. Distantias igitur habet tres, longitudinem, & latitudinem, atq; profunditatem, quibus determinatur corpus omne. impossibile autem est corpus locum esse. in eodem enim essent vtiq; duo corpora.

Loci dimẽsiones tres.

Sed in ipsum esse sunt loca dubitabilia, quæritur enim vtrum sit corpus, aut alia natura. Perscrutãdum est enim de suo genere, primo qd sit. Dicamus igit q locus hẽt tres Dimensiones, longitudinis, s. & latitudinis, & pfunditatis, & ista terminãt qđlibet corpus. & est impossibile locũ eẽ corpus. sequit enim duo corpora esse in eodem loco.

8 Cum induxit rõnes famosas in esse loci, incœpit numerare etiam res famosas negantes ipm esse, & dixit Sed in ipsum esse sunt loca dubitationis. Deinde incœpit numerare illa, & dixit quærit. n. &c. i. quærit enim vtrum corpus sit, adeo, q corpus sit locus corporis, s. adeo, q sit aliquod corpus, quod dicitur in respectu alterius corporis. locus enim est locus locati, aut est alia natura à corpore. Quoniã primo oportet perscrutari de genere, sub quo collocatur locus, quid sit. res enim, quæ sunt ignoratæ definitionis, perscrutandum est primo de genere earum, & post de differentia, qñ vtraq; pars definitionis fuerit ignorati esse, s. genus, & differẽtia: sicut est dispositio in loco. Deinde incœpit perscrutari de hoc, & di. Dicamus, &c. id est dicamus igitur, quoniam existimatur locus esse corpus non aliud, quoniã existimatur quòd locus habet tres dimensiones, longitudinem, s. & latitudinem, & profundum: & omne, quod habet tres dimensiones, est corpus: ergo locus est corpus. Deinde induxit impossibile, quod sequitur ex hac positione, & dixit sed est ipossibile vt sit corpus, &c. i. sed est impossibile locum esse corpus. cõtingit enim duo corpora esse in eodem loco fm penetrationem: qm̃ contingeret vt dimensiones corporis locati penetrent dimẽsiones loci, quod est impossibile.

Res, quæ sũt ignoratæ defĩnitionis perscrutandã ẽ, prio de genere earum, & post de dfia, qñ vtraq; ps definitionis ignota fuerit s. gen⁹. & differentia.

Oẽ, qđ hẽt tres dimẽsiones, ẽ corp⁹. Idem. 1. cœ. tex. cõ. 2.

Amplius, si est corporis locus, ac receptaculum, manifestũ est q & superficiei, & reliquorũ terminorũ. eadem enim cõueniet ratio. vbi nãque erant prius aquæ plana, erunt rursum quæ sunt aeris. At vero differẽtiam nullam habemus puncti, & loci pũcti. quare, si neq; ab hoc est locus diuersus, neq; ab aliorum vllo, neq; est quicquam, pter unũquodq; horum, locus.

Et etiam, si corpus habet locum, manifestũ est ꝙ planum etiam habet locũ, & alia vltima, & ꝙ illa eadem ratio sequitur in istis. vbi enim primo fuerunt superficies aquæ, illic etiam sunt sup̄ficies aeris. Sed nulla differentia est apud nos inter punctum, et locum puncti. si igitur locus puncti non est aliud q̄ punctus, ergo neque locus alicuius aliorum est aliud ab eis, & locus nihil aliud est, quàm quodlibet istorum.

9 Ista est quasi ratiocinatio per se destruens locũ esse. & incœpit sermonem à syllogismo hypothetico continuo, dicente si corpus sit locus, &c. et intendit per planum superficiem, & per alia vltima lineam, & punctũ. superficies enim est vltimum corporis. Deinde incœpit declarare continuationem istius syllogismi, & dixit vbi enim primo fuerunt, &c. i. illud enim, quod sequitur ex translatione in hoc, quòd corpus habet locum, idem sequitur in hoc, quòd superficies habeat locum, & linea, & punctus. Syllogismus sic componitur. Superficies, et vl'r vltima corporum ita succedũt super idem, sicut corpus: & omne, quod est tale, est in loco: ergo superficies, & vltima sunt in loco. deinde induxit conclusionẽ, & dixit Sed nõ est differentia, &c. Et ista cõclusio sequitur ex duabus propositionibus hypotheticis, & duabus categoricis. Prima enim hypothetica est, quoniam, si vltima sunt in loco, punctus est in loco, Secunda vero si punctus est in loco, locus puncti idem est cum puncto. Et ista continuatio declaratur per duos syllogismos categoricos, scilicet locus puncti est punctus: & punctus superponitur puncto: ergo punctus superponitur suo loco. Deinde coniungitur huic conclusioni, quòd superposita sunt vnum, & sequitur vt punctus, & locus eius sint idem. Deinde induxit alium syllogismum hypotheticum, & est, si locus puncti non fuerit aliud à puncto, nõ est locus alicuius aliorum, superficiei, s. & lineæ aliud ab eo. deinde tacuit incõueniens, quod est, ꝙ, cũ locus rei sit res, erit res in se. quod est impossibile. Et deceptio est in hoc sermone famoso, quia accipit illud quod est per se, in loco eius, quod est per accidens. trãslatio enim superficierum, & vniuersaliter vltimorum, & vl'r successio eorum sup vbi, est per accidens: quod non est ita in corporibus. & ideo non sequitur, si corpus debet habere locum per suam translationem, vt etiam superficies habeat, nisi in primo aspectu, & secundum famam.

Documētū.

Trāslatio sup̄ficierū, & vl'r vltimorū, et vl'r successio eorū sup vbi, est p accidēs. Idem 7. phy. com. 22.

Quid enim tandẽ & nos ponemus esse locum? neq; enim elementũ, neq; ex elemẽtis, aut corporeis, aut incorporeis eẽ põt talem hñs naturã. magnitudinem enim habet, corpus autem nullum. sunt autem sensibiliũ corporum elemẽta corpora. ex intelligibilibus autem elementis nulla fit magnitudo.

Quid igitur ponetur locus esse? impossibile enim est vt locus sit elementũ, aut aliqđ ex elemẽtis. & ista natura nõ ẽ de corporeis, neq; de incorporeis. de corporeis q̄dem p̄dictum est, de incorporeis vero nõ, q̄a habent mensurã, corpus vero nõ. & elemẽta corporum sensibiliũ sunt corpora. & ex intelligibilibus non est mensura omnino.

Hæc est Tertia ratiocinatio apparens, quæ facit dubitare in esse locum. Habet enim aliquis dicere quòd, si locus sit, aut est elementum, aut compositum ex elemento, & vtrũq; est corpus. & locus vniuersaliter nõ est de natura corporea, neque de incorporea. de corporea quidem non est, quoniam aut erit corpus, aut elementum corporis: sed non est corpus, quia tunc essent duo corpora in eodem loco: neq; elemẽtum corporis, nam elementum corporis est corpus. neq; est etiam de natura incorporea, verbi gratia intelligibilium. locus enim videtur habere quantitatem, & mẽsuram: & nihil, quod est de natura incorporea, habet quãtitatem: ergo, si locus est aliquid, non est de natura corporea, aut incorporea. quod est impossibile. & per hoc, quod dixit, quòd habet mensuram, declarat ꝙ non est de incorporeis. Et in hoc sermone est ordo præposterus, & diminutio, & sic debet legi, neq; de incorporeis. locus enim habet mẽsuram, & incorporea, quæ sunt intelligibilia, non habent mensuram. corporeus vero nõ est etiam. quoniam aut est corpus, aut elementum corporis: & non est corpus, neq; elementum corporis, q̄a elementum corporis est corpus. 10

Nihil, qđ est de natura incorporea, habet q̄tatē.

Amplius aũt & cuiusnam ponet aliq̄s ijs, quæ sunt, causam esse locum? nulla enim quatuor causarũ ipsi inest. Neq; enim est vt Materia, eorum, quę sunt. nam nihil ex ipso constitutum est. neq; vt Forma, & ratio rerum, neq; vt Finis, neq; Mouet ea, quæ sunt.

Et etiam propter quid oportet ponere locum entibus. non enim est causa aliquo modo quatuor. Quoniam nõ est quasi Materia entibus. nihil enim videmus constitui per illum. neq; est etiam quasi Forma, & ratio rerum, neq; est Complementum, neq; etiam Motor, qui mouet entia.

Hæc etiam est Quarta ratio, quæ facit dubitare in loco. Et di. etiã, si locus sit, existimatur esse aliqua causarũ entium. quæ igitur causa põt poni de quatuor causis? Materia quidẽ non. q̃m ex materia est constitutio entiũ, ex loco vero nihil cõstituit. & hoc intẽdebat, cũ dixit nihil enĩ videmus cõstitui per ip̄m, s. per locum. neq; ẽt est in entibus quasi Forma. q̃m, si ita esset, tũc, q̃n corpus mutat̃ de loco in locũ, corrũperetur. & ipse post perfecte perscrutabitur de hoc, s. ipsum esse materiam, aut formã. hoc. n. existimatũ est, & maxime materia. deinde aũt ꝙ locus non est Agens manifestũ est per se. & post declarabit̃ ꝙ est tanq̃ Finis extrinseca in corporibus simplicibus, non in compositis. Et intendit per hoc, quod dixit neq; ẽt est Cõplemẽtũ, finem, quæ est forma. s. in re. formæ. n. in rebus generabilib⁹ quodãmodo sunt formæ, & quodãmõ fines, vt p̄dictũ est. & locus apparẽtiæ in hac rõne est, q̃m locus nõ est de genere causarũ, sed de genere sequentium. 11

Forē ī reb⁹ generabilib⁹ q̄dāmō sūt formæ, & q̄dāmodo nō sunt fines. Idem. 2. phy. t. c. 70.

Amplius aũt & ipse, si q̄d est eorũ, q̃ sunt, alicubi erit. Zenonis enim dubitatio quãdã rõnem quærit. Si enim oẽ, quod est, in loco est, manifestũ est ꝙ & loci locus erit atq; hoc in infinitum procedet.

Zeno.

Et etiam si est de entibus, vbi est? quęstio enim Zenonis dat aliquã rationẽ, s. ꝙ, si omne ens est in loco, manifestum est, quoniã locus habebit locum: & sic in infinitum.

Ista

12 Ista est Quinta. & est quæstio Zenonis. & deceptio ẽ in ea in duobus locis, in maiori,s. propositione, dicente q omne existẽs in aliquo, est in loco, aut quòd omne ens est in loco. secunda autem est dicens q locus est in aliquo. ista enim est propositio æquiuoca, & dicitur multipliciter: vt post declarabit Aristo. locus enĩ est in aliquo, sm q accidens est in subiecto: et res est in loco, sicut aqua in vase. & ideo antequam pscrutetur de loco, perscrutandum est sm quot modos dicitur aliquid esse in aliquo, sicut facit Arist. post.

Tex. 15.

Amplius, si, vt oẽ corpus est in loco, sic & omni in loco corpus est, qũo ergo dicemus de ijs, quæ augmentantur? necesse enim est ex his augmentari locũ simul cũ ipsis, si neq; minor, neq; maior cuiusq; locus est. Propter hæc ergo non solum quid est, sed etiam si est dubitare necesse est.

Et etiam quemadmodũ omne corpus est in loco, ita in omni loco est corpus, quid igit̃ dicemus in rebus, quę crescunt? sequit enim vt locus augmentaret per suum augmentũ, si locus cuiuslibet non est minus, nec maius ipso. Ex istis igitur oportet dubitare in suo esse, nedum in sua quiditate.

13 Ista est etiam alia dubitatio. quoniam sicut existimatur, q omne corpus est in loco, et q nullum corpus est extra locum, ita existimatur etiam q locus non est extra corpus, et maxime vacuo negato. &, cum in omni loco est corpus, omnia loca sunt plena corporibus sibi æqualibus: cum sit notum de loco q non est minus, aut maius locato. &, quia multa corpora, quæ sunt in loco, crescunt, necesse est ut locus crescat cum cremẽto eorum. ex quo sequitur locum esse corpus: & sequitur etiam vt totum augmentetur per augmentum vnius corporis: & sic contingit vt corpora penetrentur. &, cum numerauit illa, ex quibus accidit quæstio de loco, dixit Ex istis igitur, &c.

Caput Secũdum, in quo afferuntur ea, quæ faciũt dubitare de essentia, ac quiditate loci.

Locus alius cõis, alius ꝓprius.

QVoniam autem aliud quidem sm se, aliud vero sm aliud dicitur, & locus, alius quidem ẽ cõmunis, in quo omnia corpora sunt, alius vero proprius, in quo primo. (dico autem, ut tu nũc in cœlo es, qa in aere, hic autẽ in cœlo, & in aere, quia est in terra: similiter autem & in hac, quia in hoc lõcõ, qui nihil plus q̃ te continet.) si igitur locus est quod primum cõtinet vnumquodq; corpus, terminus vtique erit: quare videbitur species, ac forma cuiusq; Locus esse, quo terminatur magnitudo, & materia magnitudinis. hæc enim est vniuscuiusq; terminus.

Et, quia quædam dicuntur per se, & quædam alio modo, & locus etiam alius est cõis, & est ille, ĩ quo sunt omnia corpora, & alius proprius, & est ille, in quo primitus est res. verbi gratia qm̃ te esse in cœlo est, quia es in aere, & es in aere, quia es in terra, & sm hũc modum es in terra, quia es in tali loco eius, qui continet te, & circundat te solum, nõ maius. si igitur locus est primum continens omne corpus, sm quòd est vltimum, existimatur propter hoc q Locus est forma, & creatio existẽs in qualibet re, per quam determinatur sua mensura, & materia suæ mensuræ. ista enim est finis vtriusq; eorum.

Intendit adiuuare opinionem dicentem locum esse formam, & creationem, & firmare ipsam, & similiter opinionem dicẽtem ipsum esse materiam. & fecit hoc, quia intendit contradicere iis duabus opinionibus perfecte, & maxime dicenti q materia est locus. existimatur enim Platonem intẽdere hoc. Et, dixit Et, quia quædam dicuntur per se, &c. i. quia quędam dicuntur primo, & quædam secundo, i. quia quædã attribuuntur rei primitus, & quædam secũdo, s. propter primũ. & hoc intendebat, cum dixit per se, & alio modo. & ista est dispositio loci. qm̃ alius est cõis, et alius ꝓprius. non enim corpus attribuitur loco communi, nisi ꝓpter hoc, quod attribuitur proprio. v. g. qm̃ dicere Socratẽ esse in mundo, est, quia est in aere, qui est pars mundi. & dicitur ipsum esse in aere, quia est in suo cõcauo continente ipsum, absq; eo, q sit maius, aut minus ipso. et, cum hoc fundamẽtum fuerit positum, s. q locus est vltimum rei sibi æquale, existimatur q locus est forma. qm̃ forma est vltimum rei, quam continet, & terminat materiam eius etiam. Et deceptio in hoc sermone est duplex. quoniã finis dicitur de loco, & forma ęquiuoce. & etiam argumentatio est ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

Forma ẽ vltimũ rei, quã continet, & terminat materiã ei⁹. idẽ 2. de generatione. t. c. 50 idẽ hic cõ. sequenti &. c. 15. idẽ. 1. ph. 59. & quæ ibi.

Sic ergo consyderantibus, locus uniuscuiusq; forma est. quatenus aũt vr̃ locus esse distãtia, magnitudinis materia. hæc nãq; diuersa est à magnitudine, hæc aũt est id, quod cõtinetur sub forma, ac definit, ut sub plano, ac termino. est aũt tale materia, et indefinitum. cũ. n. remoueant̃ terminus, et passiões à sphęra, relinqtur nihil ꝓter materiã. Quãobrẽ & Plato materiã, & receptaculũ idẽ eẽ ait in Timęo. susceptiuũ. n. et receptaculũ unũ, et idẽ. alio uero mõ & ibi dicẽs susceptiuũ, & in ijs, quæ uocant̃ non scripta dogmata, locum tñ, et receptaculum idem esse declarauit.

Cum igit̃ inspexerimus hoc modo, erit locus forma cuiuslibet rei. sm uero q existimatur q locus est dimẽsio, quæ est mẽsuræ ẽ materia. dimẽsio. n. est aliud à magnitudine, & dimẽsio est illud, quod cõtinet formã, & determinat illud, uer. g. illud, quod cõtinet planum, & ultimũ. et ista est dispositio materię, et eius, quod non est terminatũ. cum. n. auferes à materia ultimum, et dispositiones, nihil remanebit, nisi materia. Et iõ dixit Plato in Timęo qd̃ materia, et locus sunt idẽ. illud. n. quod recipit mutationẽ, et locus sũt idẽ. sed illic disposuit illud, quod recipit mutationẽ alio modo ab eo, quo disposuit ipsum in suis

opinionibus, quæ dicuntur sine titulo, sed iudicauit ꝙ locus, & subiectum sunt idem.

15 Vult declarare quòd locus est valde similis materiæ, & quòd hoc induxit Platonem ad existimandum locum esse materiam, & dixit ſm vero quòd existimatur, &c. id est qui autem existimat ꝙ locus est tres primæ dimensiones, quę primo existunt in materia, nihil habet pro loco, nisi materiam, quæ defert dimẽsiones. D.d. dimẽsio enim, &c. i. & causa in hoc ē, qm̃ qui existimat dimẽsiones esse locum, deber existimare quòd materia est locus. & causa est, quoniã dimensiones in se non sunt corpus determinatum: & forma est determinans dimensiones, & materiam, s. quæ dat eis terminum, & vltimum, v.g. superficies continentes corpus. & sic existimatur quòd dimẽsiones sunt materia, quia conueniunt in hoc, quòd determinãtur à forma, & in se non sunt determinatæ. D.d. quoniam, cum tu auferes à materia, &c. id est et est necesse ut materia sit dimensio in potẽtia. quoniã, cum abstuleris à materia vltimum, & figuram, nihil remanebit in ea, nisi dimẽsio non determinata, scilicet quæ est corpus in potentia. &, cum saltem determinatur per vltima, s. p superficies, fit corpus in actu. Et debes scire ꝙ vidit Arist. quòd dimensio non separatur à materia imaginatione, nedum in esse. quoniam quando à materia auferuntur superficies, nihil remanet in ea, nisi dimensio: sed ista dimensio in ea est in potentia: &, cum determinatur per superficies, fit dimensio in actu, scilicet corpus: &, cum auferuntur superficies, fit dimensio in potentia: ergo proprium est materiæ vt habeat dimensionẽ in potentia. & locus antequam in eo existat locatum, ſm Aristo. & in rei veritate est dimensio in potentia. & propter hanc similitudinem existimaint Plato locũ esse materiam. Et, cum numerauit similitudines, quę faciunt opinari locum esse materiam, dixit Et ideo dixit Plato, &c. i. & propter hanc similitudinem inter locum, & materiam existimauit Plato locum esse materiam, vt inuenitur in Timæo. dicit enim illud, quod recipit mutationem, & successionem formarũ, quod est materia, idem est cum loco, &c. & in hoc nõ differt in suis libris à se, sed sermo eius diuersatur in definitione recipientis. Et narrauit hoc, ne aliquis existimet ꝙ diuersitas sermonis eius in definitione recipientis est opinio diuersa in hoc, s. quòd recipiẽs est locus apud ipm. Et dixit sed disposuit, et c. i. sermo eius non diuersus est in hoc, quòd illud, quod recipit mutationem, & successionem formarum est locus, sed diuersatur in hoc, quia in Timæo definit recipiens alio modo ab eo, quo definit ipsum in suo libro, qui dr̃ sine titulo. Et similitudo inter locum, & materiam est, qm̃ materia est subiectũ successionis formarum, & locus subiectũ successionis corporum, & ideo existimat̃ ꝙ locus est materia.

Forã ē determinãs dimẽsiones, & materiã. Idẽ. 1. cap. de subst. orbis.

Documentũ

Nota hic q sint termini dimẽsionum interminatarum.

Dicunt enim oẽs aliquid esse locum, quid aũt est, hic solus aggressus est dicere. Merito aũt ex his cõsyderantibus, videbit̃ vtiq; esse difficile cognoscere qd est locus, siqdẽ horũ vtrũuis est, siue materia, siue forma. hæc enĩ & altissimam hñt speculationem, & seorsum à seinuicem nõ facile est ipsa cognoscere *.

Omnes. n. dicunt locũ esse aliquid. quid aũt sit iste solus vir voluit narrare. Et rectũ ē ut recte q cõsyderat ex istis, existimet difficile, vt sciat locus qd sit, si fuerit alterũ istorũ, aut forma, aut materia. qm̃ consyderare de ipso inducit ad cõsyderationẽ vltimorũ, & quia cognitio istorũ duorũ, alterũ absolutum à reliquo, non est facilis.

16 Cum declarauit similitudinem inter locum, & formam, & materiam, & ꝙ hęc fuit causa in hoc, ꝙ Plato posuit materiam, & locum esse idem, incœpit declarare quantum habebant Antiqui de hoc, & difficultatẽ, accidentem apud consyderationem de substantia loci existimantibus locum esse materiam, aut formam, & dixit Oẽs enim dñt locum esse aliquid, &c. i. & oẽs Antiqui nihil dixerunt de loco, nisi ipm esse. Plato aũt post illos, solus quæsiuit narrare quid sit locus, & definire ipsum. Et, cum notificauit illa, quæ inducunt ad opinandum ꝙ quiditas loci est materia, aut forma, narrauit difficultatem consyderationis de loco accidentẽ in hoc quærentibus scire quiditatem eius hoc modo. & quasi in hoc excusat Platonem, & dixit Et rectum est, &c. i. qui opinatur locum esse alterum istorũ, s. materiam, aut formã, rectum est vt sit difficile ei scire qd sit locus. Deinde dedit causam in hoc, & dixit qm̃ cõsyderare, &c. i. quoniam cõsyderare de quiditate loci hoc modo induxit ad sciendum quæ sunt vltimæ causæ entium. materia enim, & forma sunt prima principia simplicia entium. & scire quiditates principiorum vltimorum est difficile: & etiã scire formam absq; materia, & materiam absq; forma impossibile est. Et intendit ꝙ scire alterum non potest esse sine scientia alterius. & innuit nõ sciri ea. Et, cũ narrauit difficultatem accidentem cõsyderantibus de quiditate loci hoc modo, incœpit narrare ꝙ leuiter posset sciri ꝙ locus non est alterum istorũ: vt declararet ꝙ ista difficultas, quæ accidit istis in loco, est accidens.

Plato posuit materiam, & locum idem esse. Idẽ infra cõ. 19.

Scire qditates pricipiorũ vltimorũ ē difficile: & scire formã absq; materia, & mãm absq; forma ĩpoẽ ē. cõmẽ. 1. phy. 69. & ibi.

At vero ꝙ impossibile sit vtrũuis horum esse locũ nõ est difficile videre. forma enim, atq; materia non separatur à re, locũ aũt contingit. in quo nanque aer erat, in hoc rursus aqua, vt dicim⁹, fit, vicissim trãslatis, & aere, & aqua, & alijs corporibus similiter. quare neq; pars, neq; habitus, sed separabilis locus est ab vnoquoq;. etenim videt̃ tale quid esse locus, quale vas. est enim vas locus trãsferri valẽs, vas autem nihil est ipsius rei.

Scire vero ꝙ locus impossiblle est vt sit alterum istorũ non est difficile. forma enim, et materia non separantur à re ab intẽtione, locus vero potest separari. locus enim, in quo fuit aqua, sicut diximus, erit in eo aer ſm successionẽ, & similiter de alijs corporibus. necesse est igitur vt locus non sit pars, neq; forma, sed est separatum à quolibet eorũ, quæ sunt in eo. existimat̃ enim ꝙ locus est quasi vas. vas enim est locus translatus, & vas nõ est aliquid ex re.

17 Dicit forma. n. et materia, &c. i. materia. n. & forma non separant̃ in actu. sed rõne. vnum. n. eorũ, quæ ponit Naturalis est ꝙ forma nõ separatur p se, s. non mutat̃ de materia in materiã, ſm ꝙ corpora mutant̃ de loco in locũ, sed sepatio eius à materia est corruptio. &, cũ forma nõ separat̃ à materia in actu, neq; materia separat̃ à formis: & loc⁹ separat̃ à materia: ergo in 2ª figura, locus nõ est forma: & ēt qñ forma nõ separat̃ à materia: ergo vtraq; est ps corporis: & loc⁹ nõ est ps corporis, cũ sit sepabilis: ergo locus nõ est alterũ istorum.

Vnũ eorũ, q ponit Naturalis ē ꝙ forã nõ separat̃ p se. s. nõ mutat̃ de mã in mãm, ſm ꝙ corpa mutantur de loco in locũ. cõsiste. 4. ph. c. 7. & 4. cœ. c. 23.

Et dixit existimatur enim q locus est quasi vas, &c. ad notificandũ q manifesta est dña per se inter collocationem rei ad locũ, & collocationem formæ ad materiam: licet vtraq; collocatio demonstref per hanc ꝓpositionem, In. dicere enim aliquid eẽ in loco, est sicut dicere esse aquam in vase. & in nullo differũt, nisi sicut dixit vas est locus trãslatus, & locus est fixus. dicere vero q figura est in scamno, & rõnalitas in hoĩe, est sicut forma in subiecto. Et, cum induxit propositiones, ex quibus sequitur q locus non est materia, neq; forma generaliter, incœpit terminare modum, ex quo sequitur q locus non est forma, neq; materia.

Quatenus igit̃ separabilis est à re, eatenus forma nõ ẽ: quatenus verò cõtinet, eatenus diuersus est à materia. Videt̃ autẽ semper id, quod alicubi est, & ipm eẽ aliqd, & aliud aliquid extra ipm. Platoni tñ dicendũ erat, si licet digredientes dicere, quare non sunt in loco & formę & numeri: siquidem id, quod particeps est, locus sit, siue magnũ, atq; paruum sit id, quod particeps est, siue materia, quemadmodũ in Timæo scripsit.

Secundũ igit̃ q est separatus à re, ẽm hoc nõ est forma: & ẽm q cõtinet, ẽm hoc nõ est materia. Et semper existimatur in illo, quod existit in loco, q est aliqd, & q aliud est extra ipm. sed oportet dicere Platonẽ, si est rectũ pertrãsire modicũ in sermone, quare formę, & numeri nõ sunt in loco, si locus est cõmune, siue cõmune fuerit magnum & paruum, siue materia, vt vocauit ipsum in Timæo.

18 Secundum igitur q locus separatur à re, quæ est in eo, & forma non est separata, locus nõ est forma: et ẽm q locus cõtinet illud, quod est in eo, materia aũt non, non est materia. Et põt aliquis q̃rere, cum locus nõ potest dici separari, nisi ẽm opinionẽ dicentium vacuum eẽ, ẽm aũt opinionẽ Arist. nõ separat̃ à locato, sed corrumpit̃ per corruptionem eius. vltimũ. n. aeris, in quo est aqua, qũ aqua trãsfertur ab eo, & intrat ipm aliud corp⁹, corrumpit̃ illud vltimũ, et fit aliud. &, cũ ita sit, ista ꝓpositio est famosa, non vera. Et forte est differẽtia inter separationẽ loci, & separationem formæ, & si vtraq; corrũpitur. qm̃ corruptio formæ est corruptio locati, & non sequitur, si locatum separat̃ à loco absq; eo, q corrumpat̃, vt locus separet̃ à locato absq; eo, q corrumpat̃. Et, cũ declarauit modũ, ex quo apparet q locus non est forma, & modum, ex quo apparet q locus non est materia, dixit Et existimat̃ semp, &c. i. & notum est q illud, quod existit in loco aliud est à loco, & q locus est aliud extra illud: sed forã, & materia non sunt aliud extra rem, quæ est in loco, sed sunt partes ipsius. Et, cum cõtradixit huic opinioni ex ipsa re, incœpit contradicere ei ẽm vocem, dicentem &, quia talis contradictio, s. quæ est ẽm sermonem non est necessaria, dixit sed oportet dicere, &c. i. sed oportet Platonem dicere, si est rectum pertransire in cõtradictione rem necessariam, quare formæ, & numeri non sunt in loco. contingit. n. Platonem ponere q formæ, & numeri sunt in loco. formæ enim, & numeri, & omnia apud ipsum habẽt rem cõem: et ipse vocat locum, rem cõem, siue cõe fuerit apud ipm magnum, & paruum, vt existimatur quod ipse dixit in quibusdam libris, s. q hæc duo sunt quasi materia, & q subiectum eorum est quasi forma, siue cõe apud ipsum fuerit materia, subiectum, vt existimatur in Timæo intelligere per cõe. & hoc intẽdebat, cum dixit siue cõe, &c. i. siue res cõis apud ipm oĩbus entibus fuerit magnũ, & paruũ, siue subiectum fuerit magnum & paruum, contingit ei cõcedere quòd formæ sunt in loco: cũ iam definiuit locũ, q est cõe, & cõcessit q cõmune est omnibus entibus. et hoc cõtingit Platoni, nisi vocauerit locũ, commune, ẽm trãsumptionem, qa assimilatur materiæ. & sic erit definitio Rhetorica nõ Demõstratiua. qcunq; modo igit̃ fuerit, non põt Plato vitare vitium.

Loc⁹ ẽ, opinionẽ Arist. nõ separat̃ à locato, sed corrũpit̃ p corruptionẽ ei⁹. Separatio loci, & separatio formæ dña.

Amplius qũo ferret̃ in suũ locum, si locus esset materia, aut forma? impoſſe. n. est, cuius neq; est motus, neq; sursum, aut deorsum, locum esse. quare quærendus * in huiuscemodi est locus.

* a.l. in his.

Et ẽt qũo transfertur res ad suum locũ, locus sit materia, aut forma. impossibile enĩ est vt illud, cui non attribuitur motus, neq; superius, aut inferius, sit locus. locus igit̃ nõ debet quæri, nisi in eis, qbus attribuit̃ hoc.

19 Per istam rõnem declarat̃ q locus non est materia, neq; forma. notũ est enim de loco q est illud, ad quod est motus naturalis, cũ fuerit motus extra ipm, vt motus lapidis ad mediũ, & ignis ad superius. & similiter est notum de loco q differentiæ eius sunt superius, & inferius. &, quia manifestum est etiã q materiæ, & formæ non attribuitur motus, cum res non mouetur ad illud, quod est pars ipsius: neq; etiam attribuit̃ eis superius, aut inferius: ergo neq; forma, neq; materia est locus ẽm secundã figuram. D. d. locus igitur non debet quæri, &c. i. locus igitur nõ debet quæri, nisi in genere entiũ, cui attribuit̃ motus, et pars, s. supius, & iferius.

Notũ est de loco, q est illud, ad quod motus ẽ naturalis, cum motũ fuerit extra ipm.

Si vero in ipso locus ẽ (oportet. n. siqdẽ aut forma, aut materia est) erit locus in loco. mutat̃. n. simul cũ re, & mouet̃ & forma, & indefinitum nõ semp in eodem, sed ubi vtiq; est & ipsa res. quare loci erit locus.

Et, si locus est in re: & hoc necesse est, si locus est forma aut materia: necesse est vt locus sit in loco. transmutatur enim cum transmutatione rei, & mouetur per suum motũ forma, & interminatũ, & nõ sunt semper in eodem loco, sed vbi est res. ergo necesse est vt locus habeat locum.

Ista est Tertia rõ, & dixit Et si locus est in re, i. & si est pars locati, aut corpis. D. d. et hoc est necesse, &c. i. & hoc est necesse ẽm ponentes locũ esse formã, aut materiã. vtraq;. n. istarũ est pars rei locatæ: & hoc ẽm q̃litaté, non ẽm quãtitatem. D. d. necesse est ex hoc vt locus sit in loco, i. seqtur ex hac positione impoſſe, s. q locus indigeat loco. qm̃ cõtingit in isto loco illud, quod cõtingit in primo, & ita ꝓcederet̃ in infinitũ. quod est impoſſe. aut dicamus ẽt q manifestũ est per se q locus nõ habet locum. Et, cum narrauit impossibile sequẽs ex hac positione, incœpit declarare modũ, ex quo contingit impoſſe, & dixit trãsmutat̃. n. &c. i. seqtur. n. ex hac positione, vt locus transferatur per translationem locati. qm̃, ẽm q loc⁹ est pars rei, siue materię, siue formæ, necesse est vt moueatur per motum rei, qm̃ materia, & forma mouent̃ per motũ rei. D. d. & interminatũ, s. materia. D. d. & nõ sunt in eodẽ loco, s. materia & forma, sed vbi est res, s. corp⁹ cõpositũ ex mã, & forã.

Materia, & forã sit pars rei ẽm qualitaté, non ẽm quãtitatem.

Materia, & forã mouent̃ per motum rei.

Digressio. Sed pōt aliquis quærere, & dicere q iste sermo componitur ex ꝓpositionibus, quarum Prima est, q forma, & materia mouetur ꝑ motū corporis cōpositi ex ambobus. Secūda autē est, qm̄, ſm q mouentur, indigent loco. Tertia vero est, q, si altera earum esset locus, oporteret vt locus habeat locum. Secunda autē, & Tertia sunt veræ, prima vero nō. sequitur .n. ex ea q forma, et materia sint in loco. quod nō dicit Arist. declarabit enim in sexto q oē transmutabile est corpus. & cum ita sit, materia igitur, & forma nō mouentur nisi per accn̄s: ergo, si indigent loco, est ꝑ accn̄s: & nō est impossibile vt locus habeat locum per accidens. ex hoc igitur apparet q ista cōtradictio nō est vera, neq; essentialis. Sed qa illud,

Solutio. quod est per accn̄s, est duobus modis, s. semper, & raro, vr q illud, quod est semper, sitet quoque modo in numero demonstrationum uerarum, nō essentialium, quæ dn̄r demonstrationes Dialecticæ. & ista contradictio est huius generis sermonū. materia .n. & forma, licet moueātur per accn̄s, s. ſm q sunt pars moti, tn̄ motus accidētalis inuenit in eis semp cū motu corporis: ex quo seqtur vt inueniat in eis semp locus, licet ꝑ accidēs. seqtur igit, si fuerit locus, q locus hēat locū semp, & necessario, s. formā, & materiā, licet ꝑ accn̄s: sed est manifestū q locus nō hēt semp locū, neq; ꝑ se, neq; ꝑ accn̄s, nisi sit de genere accn̄tis, quod accidit raro. & qn̄ acciderit vltimo cōtinenti rem, moueri ꝑ motū corporis, cuius est vltm̄, tūc igitur pōt attribui loco mot ꝑ accn̄s, sed illud accn̄s est raro. ex hoc igit modo iste sermo pōt eē de numero ſmonū cōtradicentiū demonstrationi. Et Alexā. r̄ndet. qm̄, cū fuerit positū q forma, aut materia est locus: & locus est de quātitate, qa est æquale ei, quod est in eo: seqtur q, cum transfertur, vt sit æquale loco, in quem trāsfertur: & sic forma erit in loco per se. locus eni, qui est forma, aut materia, est æqualis corpori translato, s. habēti formā, & materiā: & corpus est æquale loco, in quē transfertur: & sic forma, aut materia, vtra earū sit locus, erit æqualis loco, in quem corpus trāsfertur, quia est æquale æquali ei, et oē, quod est æq̄le loco, est in loco essentialiter. Et hoc,

(Marginal note: Illud, qđ ꝑ accn̄s, ē duobus modis, s. semp, & raro. Sed vide oppos. in 8. phy. c. 36. vbi hēs q illud, qđ ē ꝑ accn̄s, nō ē necessariū, neq; semp. & c. vide cōtradi. Zim.)

Cōtra Alex. qđ dixit Alex. nō est sine dubitatione, qm̄ locus, ſm q est quātitas, nō mouetur, sed locus, ſm quod est locus, per se est non mobilis naturaliter, & essentialiter.

Amplius, quando ex aere aqua facta est, perijt locus. nō enim in eodē loco est quod factum est corpus. quæ igitur corruptio?

Et etiā, cum ab aere fiat aqua, destruet locus. nō .n. est possibile vt corpus fiens sit in il lo eodē loco. qd igit corrumpit ipsum?

Iste sermo videtur esse cōtradictio ꝓpria dicētibus locum esse formā. & intētio huius sermonis est talis. et ēt, cū dixerimus locū esse formā, & posuerimus aquā fieri ab aere, contingit vt locus corrumpatur, qui est forma aeris. nō .n. est posse vt aqua facta sit in loco aeris, qm̄ forma eius est alia à forma aeris: & iam diximus q forma est locus: cōtingit igitur dicentibus hoc cū alijs impossibilibus dare cām, ꝑp quam debet locus corrūpi in motu locali, sicut forma corrūpitur in generatione, s. cū aqua succedit aeri, & non generat ex eo, & maxime, si locus fuerit æqualis. & accidit hoc, vt translatio sit corruptio, & ꝓpria. Et potest esse contradictio dicentibus locum esse materiam. & sic intentio erit talis. & ēt notum est, qm̄, qn̄ ex aere demonstrato fiet aqua, q locus aeris primus corrumpitur per suam transmutationem ad locum aquæ, factū primū, s. per suam diuersitatē in quantitate. impossibile enim est ut corpus factum sit in illo eodē loco, in quo fuit corpus, ex quo fit: nisi aliquis dicat q locus est ei ſm spēm, nō ſm numerum. & cum ita sit, & locus est materia, contingit dicentibus, vt materia corrumpatur apud corruptionem formæ aeris, & generationem formæ aquæ. quid igitur corrumpit ipsum? & materia, declaratū est q neq; est generabilis, neq; corruptibilis. Prio phy. t.c. 82.

Ex qbus igit necessariū est eē aliqd locū, & rursus ex qbus dubitabit vtiq; aliquis de sub̄a ipsius dictum est. Post hæc autē accipiendū est quot modis aliud in alio est.

Iam igit numerauimus illa, ex quibus apparet quòd locus debet esse aliqd, & illa, ex quibus dubitatur in substantia, & esse eius. Et oportet post narrare aliquid esse in alio ſm quot modos dicitur.

22 Cum compleuit sermones famosos, ex quibus apparet locum esse aliquid, & sermones, qui faciunt dubitare in suo esse, fecit rememorationem de hoc, & narrauit illud, à quo debet incipere de loco, & est ſm quot modos dr̄ aliquid esse in alio: qm̄ istis modis determinatis apparebit modus, ſm quem dicitur aliquid esse in loco, & dissoluentur plures quæstiones accidentes in hoc. Et dixit in substantia, & esse eius. quoniam dubitare in esse eius accidit apud consyderationem, & de substantia, & quiditate eius, ꝑ illa eni, quæ existimatur primo aspectu esse substantia loci, quia, quādo perscrutatur de eis, videntur non eē substātia eius, existimatur locus non esse aliquid.

Caput Tertium, quot modis dicatur aliquid esse in aliquo.

Vno igitur modo, vt digitus in manu, & oīno pars in toto. Alio vero, vt totū in partibus. nō enim est ꝑter partes totū. Alio autē mō, vt hō in aīali, & oīno vt spēs in genere. Alio autē, vt genus in specie, & omnino ps spēi in spēi rōne. Amplius vt sanitas in calidis, & frigidis, & omnino forma in materia. Amplius, vt in Rege Græcorū res, & omnino in primo mouente. Amplius, vt in ipso bono, & omnino in ipso fine. hoc autē est id, cuius causa. Omniū autē maxime proprium est, quod vt in uase, & oīno qđ in loco. Esse qppē in alio, quot modis dicat.

Vnus igit illorum modorū est, sicut digitus in manu, & vīr pars in toto. & Alio modo, sicut dr̄ totū in partibus. non .n. est totū, nisi partes eius. & Alio mō, sicut hō in aīali, & vīr sicut spēs in genere. & Alio modo, sicut genus in specie, & vīr pars spēi in sua definitiōe. Et ēt sicut sanitas in rebus calidis, & frigidis, et vīr forma in materia. Et ēt sicut dicis q cōstitutio dispōnū Græcorū est in Rege, & vīr in primo motore. Et ēt ſm q est in bono, & vīr in fine intento, & hoc est illud, ꝑp qd. Et dignior oīum istorū, et magis principalis est aliqd esse in uase, & vīr in loco.

23 Isti modi, quos hic numerauit, sunt vīr octo, quatuor ſm totū & partem, & vīe & particulare, & quatuor ſm quatuor causas. sed dimisit materiā, quia est propinqua parti in toto, & speciei in genere. Quatuor

igitur primi sunt, pars in toto, & econuerso, & particulare in vli, & econuerso. Quatuor autem secundi sunt; forma in materia, et materia i composito ex materia, & forma, & res in agente, & in fine. & omnia ista dñr transumptiue. Sed illud, quod dicit vere, & principaliter est res in vase, & in loco, & alia dñr sm similitudinē istius. & propinquior illorum huic est forma in materia, deinde pars i toto, deinde particulare in vli. ista.n. assimilantur ad aliquid esse in vase. totum vero in suis partibus assimilatur formæ in materia, est igit simile simi, & similiter vle in particularibus. et remotius est res in suo agente, & suo fine, vt diximus bonum in rege, & bonum in fortuna. Et numerauit istas intentiones ad distinguendum naturam, de qua perscrutatur, & est aliquid esse in loco, & aliquid esse in vase. vr.n. q dicere aliquid esse in loco, & aliquid esse in vase sit in eodē ordine, sicut primæ pōnes idiomatis. & ideo numerauit hæc duo, quasi vnum, & accepit alterū, s. aliqua eē in vase i expositione alterius, s. aliqd esse in loco, vt notius accipiat in expōne latētioris sm famositatem.

Caput Quartum, quòd non potest dici aliquid existere in seipso.

An quippiam in seipso, & quomodo.

DVubitabit aūt aliquis, vtrum quippiā in seipso cōtingat esse, an nihil, sed oia aut nusq̄, aut in alio. Dupliciter autem hoc est, aut sm se, aut sm alterū. Cum.n. sint partes totius, & id, in quo, & id, quod in hoc, dicetur totum in seipso. dr.n. & sm partes, vt albus, quia superficies alba sit, & sciens, quia ratiocinatiuum. Amphora igitur non erit in seipsa, neq; vinum, vini vero amphora erit. quod nanque inest, & id, in quo est, vtraq; eiusdem partes sunt.

Et dubitat etiam vtrum est possibile etiā aliquid esse in se, aut nihil est in se, sed res aliqua, aut oē non est in vbi omnino, aut est in alio. Et hoc duobus modis, aut per se, aut p aliud. Cum igit illud, in quo est aliquid, & illud, quod est in eo, fuerint partes totius, dicetur q totū est in se. dr.n. in eo illud, quod dicitur in suis partibus. v.g. qm̄ dicit album, quia superficies eius est alba, & dicitur sciēs propter rōnalitatē. Et vas non est in se, neq; vinum: cyphus autem vini ē in se, qn̄ homo vtit nominibus transumptiue. ipse.n. & illud, qd' est in eo insimul, sunt partes eiusdē.

24 Cum numerauit modos famosos, sm quos dicitur esse aliquid in aliquo, sm q artifex demōstratiuus distinguit noia æquiuoca, incœpit perscrutari etiam de quodam modo signationis, q vsitabatur apud eos. dicebant.n. aliqd esse in se, v.g. hoiem esse in se, & doliū in se. & quia iste modus erat famosus apud eos, & est alius à numeratis, & facit existimare aliquid esse in se, et sic locus rei non esset aliud ab ipsa re, dixit Et dubitatur, &c. i. qm̄, si aliquid non fuerit in se, contingit alterum duorum necessario, aut vt nihil sit in loco oīno, aut vt sit in alio. D.d. Et hoc duobus modis, aut p se, aut per aliud. & hoc est principium perscrutationis de aliquid esse in se. i. aliquid esse in se intelligitur duobus modis, quorū vnus est, vt aliquid sit in se primo, alius aūt est, vt dicat ipsum esse propter suam partem. Et, cum narrauit q illud, quod intelligitur ex hoc, est duplex, incœpit declarare modum possibilē ex istis duobus, & est aliquid esse in se, non principaliter, sed secūdario, s. propter suam partem, & dixit Cum igit illud, in quo est, etc. i. cum igit fuerint duo, quorum vnū existit i altero, q̄ duo sunt partes alicuius vnius, quod est totum eorum, & hoc totum fuerit noīatum à noīe partis, dicitur tunc illud esse in se. Et, cum narrauit hoc, declarauit modum famosum sm vsum, qui est possibilis in talibus rebus, in dicendo aliquid esse in se, & dixit dr.n. in eo illud, quod dicitur in suis partibus, &c. i. & est possibile in talibus dicere aliquid esse in se trāsumptiue. qn̄.n. totum disponit per illud, per quod disponit pars. v.g. qm̄ dicitur corpus album, qa superficies est alba. &, si ipsum totū non est album. & simr dicitur homo sciens, si non sm totum est sciens, sed sm partem rōnalem tm̄, & dicitur infirmus gr̄a alicuius membri. &, cum ita sit, & duæ partes, quarum altera est i reliqua, fuerint partes alicuius vnius, quod est totum, possibile est vt illud totum disponat p illud, per quod disponuntur illæ partes. &, qa disponunt illę partes per hoc, q altera est i altera, possibile est vt totum disponatur per illam dispōnem, qn̄ totum noīatur nomine partis. v.g. qm̄, cum rōnalitas inuenitur in corpore hoīs, & rōnalitas, & corpus sunt partes hoīs, & hō disponitur per rōnalitatem, possibile est dicere rationale esse in se. Et intendit, qm̄, cum pars dr esse in toto, & totum dr esse illud, quod dr esse pars, possibile est totum dici esse i se, i. in suo toto, vt dr homo esse infirmus rōne partis. v.g. oculi. D.d. cyphus igit, &c. i. dicere aūt aliquid esse in se principaliter non, s. dicitur propter partem. v.g. qm̄ vas, in quo est vinum, nō dicitur esse in se, neq; vinum, quod est in vase, dicitur eē in se, quia non accidit ei, vt in eo sint duæ partes, quarum altera est in reliqua, congregatum aūt ex eis ecōuerso. v.g. dolium, aut cyphus dicitur esse i se, quoniā pars ex eis est in toto, & est in toto, quia est in secunda parte. & hoc non accidit, nisi vbi totum nominatur à nomine partis. Et iste modus trāsumptiuus vsitatur in omnibus idiomatibus, scilicet vt aliquid dicat gratia suæ partis. sed ista trāsumptio non est vsitata apud Arabes, scilicet dicere rationale esse in se, & si secundū suum idioma deberet esse, quoniam totum apud eos disponitur per dispositionem partis.

Artifex demonstrans distinguit noia æquiuoca. quando sit intelligendum vide cō. primum tertij, & cō. quinti meta.

Quando sunt duæ partes, quarū altera ē i altera, & fuerit partes alicui' vni', qd ē totum, poste ē vt illud totum disponat p' illud, p qd disponunt illæ ptes. & hoc non accidit, nisi qn̄ totus noiat a noie ptis, vt istæ, dr. Idest cōsequens.

Sic igitur contingit quippiam in seipso esse. primo autem non cōtingit. vt album in corpore. superficies.n. in corpore, scientia autē in anima. sm hæc autem, quæ partes sunt, vt in homine, appellationes existūt. amphora autem, et vinum, cum seorsum quidem sunt, partes non sunt, sed cum simul. quapropter, cum sint partes, erit ipsum in seipso. vt albū in homine, qm̄ in corpore: & in hoc, quoniā in superficie: in hac autem nō amplius secundum aliud est. & diuersa quidem specie hæc sunt, & aliam naturam habet vtrunq;, & potentiam, & superficies, & album:

Secundum igit hunc modum pōt esse aliquid in se, principaliter vero non. supficies .n. est in corpore, & scientia in anima, & sm ista, q̄ sunt partes, v.g. in homine erunt nomina. cyphus autem, & vinum, cum fuerint separata, non erunt partes, sed cum fuerint insimul. & ideo, cū fuerint partes, erit ipsum

in se. vt album in homine, quia est in corpore eius: & est in corpore eius, qa est in superficie: ipsum aūt eē in hoc nō est pp aliud. & hæc duo diuersant̄ in forma, & vtrūq; habet naturā & potentiā aliā à natura reliqui, & à potentia eius, s. superficies, & album.

25 Secundum igit̄ hunc modum, &c. i. propter hoc, ꝙ aliquid disponitur p illud, p quod disponitur aliud, propter hoc disponitur aliquid p illud, quod inuenitur in illo primo. D. d. principaliter vero, etc. i. qm̄ albedo in corpore non est principaliter, neq; scīa in hoīe, sed albedo principaliter est in superficie, & superficies ī corpore, & scīa in aīa. D. d. & fm ista, &c. i. et in oībus inueniuntur duę sigñationes prima, s. et secunda, sicut in rebus. D. d. cyphus vero, & vinum, i. vas autem, in quo est vinum, & vinum, cum fuerint separata, s. qn̄ vinū non fuerit in vase, nō erūt partes alicuius vnius, sed erunt partes alicuius vnius, cum fuerint īsimul. & ideo, cum fuerint partes alicuius vnius, erit possibile vt illud vnum, quod est cōpositum, dicat̄ esse in se nō principaliter, s. quia aliqua pars eius est ī alia parte, vt dr̄ ꝙ homo est albus, & hō non est albus, nisi propter suam partem. albedo. n. est in hoīe, quia est ī corpore, & in corpore, quia est in superficie. D. d. ipsum autem esse in hoc, &c. i. superficiem aūt esse in corpore nō est propter aliud, sed est ei principaliter, sed īpossibile est, vt superficies, et corpus, in quo est, sint idem ita, ꝙ res inueniatur per se in se. sed res inuenit̄ p se in alio. superficies. n. v. g. & corpus, in quo est superficies, sunt duo in forma, & vtrūq; habet naturam aliam à natura reliqui, & potentiam aliā à potentia eius. & silr̄ est dispositio albedinis cum superficie. albedo. n. existit in superficie per se. Et, cum narrauit ꝙ impossibile ē aliquid esse in se, & aliquid esse in alio dicitur multis modis prēter hunc modum, vt prius numerauit, incœpit narrare ꝙ impossibile est aliquid esse in se, aliquo modo eorum, quibus dicitur esse aliquid in aliquo.

Neq; igitur, inductiue consyderantibus, aliquid in seipso videmus fm aliquem determinatorum: & ratione manifestum ꝙ impossibile ē. oportebit. n. ambo vtrūq; eē (vt amphoram & vas, & vinum esse, atq; vinum vinum, et amphoram) siquidem contingit qppiam in seipso eē. quare, si quam maxime in sese sint, amphora quidē accipiet vinum, nō, quatenus ipsa vinum est, sed quatenus illa. vinum aūt inerit in amphora, non quatenus amphora ipsum est, sed quatenus illa amphora est. Secūdum igitur ipsum esse, ꝙ alterum sit, manifestum est. alia nanq; ratio est eius, in quo, & illius, quod in hoc est.

Et nō inuenimus aliquid esse in se aliquo modo eorum, quos determinauimus, cum processerimus via inductionis: et declarabit̄ etiā ex definitione, ꝙ hoc est impossīe. fm. n. istum sermonem erūt ambo vtrūq;, v. g. qm̄ dolium erit vas, & vinum, & vinum erit dolium, & vinum, si sit possibile aliquid per se esse in se. si igitur est possibile aliquo modo vt alterum eorum sit in reliquo, dolium erit recipiens vinum, nō fm ꝙ dolium est vinū, sed fm ꝙ vinum est vinum, & vinum erit in dolio, non fm ꝙ dolium est vinum, sed fm ꝙ dolium est dolium. Declaratum est igitur ꝙ hæ duæ intentiones sunt diuersæ in esse. definitio enim eius, in quo est res, est alia à definitione illius, in quo est.

Cum declarauit ꝙ impossīe est dicere aliquid esse in se, fm hoc, ꝙ sigñat aquam esse ī vase, incœpit declarare ꝙ impossibile est aliquid esse in se aliquo modo eorum, fm quos dr̄ aliquid esse in aliquo, et dixit Et non inuenimus aliquid esse in se, &c. i. &, cum nos induximus oēs modos, fm quos dr̄ aliquid esse ī alio, erimus certi, ꝙ nihil est, quod dicit̄ esse ī se. D. narrauit ꝙ hoc etiam apparet alio modo ab inductione magis certe, s. fm definitionem, & dixit & declarabitur etiā fm definitionem, &c. i. & declarabit̄ etiam fm definitionem rei, q̄ inuenitur in aliquo, & definitionem rei, in qua inuenitur, ꝙ est impossīe vt aliquid sit in se. fm. n. hoc aliquid, s. esse in se illud, quod est in aliquo, & illud, ī quo est aliqd, vtrūq; est reliquū, adeo, ꝙ definitio vtriusq; est definitio reliqui, & est manifestum nectio ꝙ definitiones eorū diuersantur. D. d. v. g. vt dolium sit vas, & vinum, &c. i. v. g. qm̄ contingit dicere ꝙ aliquid sit in se, vt vas, in quo est vinum, sit vas, & vinum insimul, & vinum sit vas, & vinum insimul. quod est impossibile. D. d. si igitur est possīe alio modo, &c. i. qm̄, si aliquid recipit aliquid per se, oportet vt nō recipiat illud, nisi fm ꝙ definitiones eorū sunt diuersæ. v. g. qm̄ dolium non recipit vinum, nisi fm ꝙ vinum est vinū, non fm ꝙ est dolium, & vinum est in dolio, non fm ꝙ dolium est vinum, sed fm ꝙ dolium est dolium. 26

At vero neq; fm accidens contingit. simul. n. duo corpora in eodem fuerunt, nam & ipsa amphora in seipsa erit, si id, cuius natura susceptiua est, cōtingat in seipso esse. & insuper illud, cuius est susceptiuum, vt si uini uinum. Quod igitur impossīe sit in seipso aliquid esse primo manifestum est.

Neq; etiam est possibile ut sit per accidēs. cōtingit. n. ex hoc ut duo insimul sint in eodem loco. dolium. n. erit in se, si illud, cuius natura est recipiens fuerit in se. possibile est igitur ut aliquid sit in se, & etiam illud, quod recipit. uer. g. qm̄ illud, quod recipit uinum, est uinum. Manifestum est igitur ꝙ impossibile est ut aliquid sit in se principaliter.

Dicit Et impossibile est vt aliquid recipiat se p aliquod accidens sibi, nisi ponatur ipsum recipere se essētialiter, vt declaratum est prius. contingit. n. ex hoc vt recipiat ī se duo insimul. qm̄, si fuerit aliquid, quod habeat naturam, vt recipiat se per accidens in se, possibile est vt recipiat per accidēs illud, quod est in eo: quēadmodum, si recipit se essentialiter, recipiet aliud in se: & sic dolium recipiet vinum, & se insimul aliqua hora. ergo dolium erit dolium, & vinum insimul, & adunabunt̄. qm̄, qn̄ aliquid receperit in se essentiam alicuius, adunabuntur duæ essentię necessario: & sic res recipiet se. quod est impossīe, siue hoc fuerit positū essentialiter, aut accidentaliter, i. in aliqua dispōne.[a] Hæc est intentio istius capituli. & debet legi sic. quoniā dolium, & illud, quod recipit, est vinum. quoniam, si inueniatur aliquid, cuius natura recipit accidens per se, possīe est vt aliquid sit in se, et etiam illud, quod recipit; 27

[a] Hic vr̄ C6. dicere ꝙ impossīe ē rē recipere se, siue p se, siue p accidens. Sed vide oppositū de 1. textu. c. 6. 3. de aīa. Vide contradictio. Zim.

& sic contingit primũ impoſſ, quod eſt aliqd recipere ſe. v. g. qm̃ recipiens erit vtrum. quod eſt impoſſibile.

Caput Quintum, in quo ſoluitur dubium Zenonis de ipſo Loco.

QVod autem Zeno dubitabat, φ, ſi locus eſt aliquid, in aliquo erit, ſoluere non eſt difficile. Nihil. n. prohibet, in alio quidem eſſe primum locum, non tñ in illo, ut in loco, ſed ut ſanitas quidẽ in calidis, ſicut habitus, calor aũt in corpore, ut paſſio. quare non neceſſe eſt in infinitum abire.

Zeno autem ponebat qõnem hoc modo, & dixit ſi locus eſt aliquid, neceſſe eſt, ut ſit in aliquo, ergo locus non eſt. Et diſſolutio illius non eſt difficilis. qm̃ nihil prohibet, vt locus, qui dicitur primo, ſit in alio, ſed non ſm locum, ſed ſm φ ſanitas eſt in rebus calidis ſm formam, & calidum in corpore ſm paſſionem, & corpus in loco ſm vas. & non ſequitur ex hoc proceſſus in infinitum.

28 Cum declarauit ſm quot modos dr̃ aliquid eſſe in aliquo eſſentialiter, potuit diſſoluere ex hoc, & opinione eius in locum, qõnem Zenonis, & ſilr̃ ſermonem dicentium locum eſſe materiam, aut formam. Et dixit Zeno vero, &c. i. Zeno vero negabat locum eſſe hoc modo. dicebat. n. qm̃, ſi locus eſt, neceſſe eſt, vt ſit in aliquo: & oẽ, quod eſt in aliquo, eſt in loco: ergo locus eſt in loco. deinde reuertetur interrogatio de hoc loco ſecundo, & ſequit̃ vt ſit in loco tertio, & ſic in infinitum, & ſic inuenientur loca in actu infinita. & cum hoc eſt impoſſibile, ſequitur φ locus non ſit. D. incoepit diſſoluere hanc qõnem, & dixit Et diſſolutio illius non eſt difficilis, &c. i. qm̃ propoſitio, dicens φ locus eſt aliquid i aliquo, eſt vera de primo loco, ſ. de primo corpore contento. & hoc intendebat, cum dixit principaliter. ſed dicere locum eſſe in aliquo non eſt idem φ dicere corpus eſſe in loco, & aquam in vaſe, vt poſt declarabit̃ de loco. D. d. ſed ſicut ſanitas eſt in rebus calidis, etc. i. ſed locum eſſe in aliquo eſt, ſicut forma in ſubiecto. v. g. ſicut ſanitas in temperantia calidi cũ frigido, &, ſicut calidum, & frigidum in corpore: corpus vero in loco eſt ſicut aqua in vaſe. terminus igitur medius, quo Zeno vtebatur in ſyllogiſmo non eſt vnus: ergo non ſequitur ex eo illud, quod exiſtimauit ſequi, ſ. loca eſſe infinita. & hoc intẽdebat, cum dixit & non ſequitur ex hoc procedi in infinitum. Et iſta ſolutio eſt poſſibilis ſm Ari. dicentem φ locus eſt ſuperficies corporis continentis. ſuperficies. n. eſt forma in corpore. qui vero ponit locum eſſe dimenſiones exiſtentes, in quibus diſponitur locatum, non põt euadere à quęſtione Zenonis. & ideo hoc eſt vnum eorum, quibus vtitur in deſtructione iſtius opinionis, ſ. dicentis locũ eſſe inane, & vacuum, quod eſt inter ſuperficies vaſis, non ipſa ſuperficies vaſis. ſed qui ponit locũ eſſe in corpore, et oẽ corpus eſſe in loco, contingit ei neceſſario corpa eſſe infinita in actu, aut ponere φ corpus continens totum non eſt in loco eſſentialiter. & hæc eſt opi. Ari.

Locus eſt in aliq̃ eſt, ſicut forma in ſubiecto.

Documentũ

Illud autem manifeſtum, φ, cum vas nihil ſit eius, quod in ipſo eſt (aliud. n. eſt primo, & quod ineſt, & id, in quo ineſt) non erit vtiq; aut materia, aut forma locus, ſed aliud. illius enim aliquid hæc ſunt, quod ineſt, & materia, & forma.

Et manifeſtum eſt φ, cum vas non eſt illud, quod eſt in eo, cum illud, quod dicitur principaliter, eſt aliud ab eo, quod eſt in eo, locus non eſt materia, neq; forma, ſed aliud. hæc enim duo ſunt ex re exiſtente in eis, ſcilicet materia, & forma.

Cum etiam declarauit φ impoſſ eſt vt aliqd ſit in ſe principaliter, i. primo & eſſentialiter, & aliquid eſſe in loco dr̃, ſicut aqua dicitur eſſe in vaſe, incoepit declarare, qm̃ contingit ex hoc, vt non ſit forma, aut materia, & dixit Et eſt manifeſtum, &c. i. & eſt manifeſtum p ſe, qm̃, cum dicitur aliquid eſſe in loco eſt ſicut dicere aquam eſſe in vaſe: & vas non eſt aliquid ex eo, quod eſt in eo, ſed aliud: manifeſtum eſt φ locus non eſt aliquid ex illo, quod eſt in eo, ſed aliud: cum ſit declaratũ φ illud, quod dr̃ eſſe in loco eſſentialiter, & primo, eſt aliud ab illo, quod dr̃ eſſe in eo: ergo locus non eſt materia, neq; forma. materia. n. & forma vtraq; eſt pars rei, q̃ dr̃ eẽ in eis, ſ. corpus cõpoſitum ex forma, et materia. Et compoſitio iſtius ſermonis eſt in ſecũda figura ſic. Locus non eſt pars locati: & forma, & materia ſunt pars locati: ergo locus nõ eſt fora, neq; materia. 29

Caput Sextũ, in quo narrantur propoſitiones pportionatæ, ex qbus deuenimus in cognitionẽ ipſius Loci.

HAec igitur ſint dubitata. Quid autem tandem ſit Locus hic vtiq; fiet manifeſtum. Accipiamus autem de ipſo quæcunq; videtur vere ſm ſe ineſſe ipſi. Cenſemus igitur locum eſſe primum quidem, quod continet illud, cuius locus eſt, & nihil ipſius rei eſſe. Amplius, primum locum neq; minorẽ eſſe, neq; maiorẽ. †{Præterea, neq; deſeri} ab vnoquoq;, & ſeparabilem eſſe. Ad hæc aũt, omnem locum habere ſurſum, & deorſum, & ferri natura, & manere in proprijs locis vnumquodq; corporum. hoc autem facere, aut ſurſum, aut deorſum.

† a.l. Præterea deſeri.

Tantum igitur accidit in hoc de quæſtione. Locus vero quid ſit hoc modo apparebit. Et accipiamus de illo ab eis, quæ exiſtimãtur re vera eſſe ei eſſentialiter. Dicamus igitur φ oẽs conueniunt in hoc φ locus primo continet illud, cuius eſt locus, & non eſt aliqd illius. Et poſt, quod primus locus non eſt maius, aut minus illo. †{Et et eſt extra} aliquod ſingulariũ, & ſeparaſ ab eo. Et cum hoc, eſt oẽ, de quo dr̃ ſuperius, & inferius, & vnũquodq; corporum tráſfert̃ naturalr̃ ad illud, & figitur in ſuo loco proprio. & facit hoc, aut ſuperius, aut inferius.

† a.l. non eſt.

Cum compleuit ſermones famoſos, ex quibus apparet locum eſſe, & ſermones, qui faciunt dubitare in ſuo eſſe, & diſſoluit quaſdam alias dubitationes, incoepit conſyderare de natura eius, ex rebus eſſentialibus ei, quæ ſunt manifeſtæ per ſe. ex talibus. n. rebus põt aliquis ſcire ſubſtantiam eius, & ſoluere oẽs qõnes accĩtes in eo, illa vero, quæ inueniuntur in loco eſſentialr̃,

&

Illa, quæ cõpetunt loco cẽntaſr, ſũt quinque.

& primo, ſunt, ſicut dixit, quinqꝫ. Primum eſt, ꝙ locus continet locatum ita, ꝙ non eſt aliquid de locato. & in hoc differt à forma: forma.n. & ſi cõtinet, tñ non eſt aliud à locato. & in hoc differt à vacuo: vacuum.n. non continet. Secundũ autem eſt, qm̃ locus eſt æqualis locato. Tertium vero eſt, qm̃ locus ſeparatur à locato. & in hoc etiam differt à materia, & forma. et hoc intendebat cum dixit Et etiam eſt extra quodcũqꝫ ſingularium, & ſeparatur ab eis. Et in libro Alex. habeť loco iſtius, {& ẽt nõ eſt extra aliquod ſingularium, & eſt ſeparatum.} & hoc eſt magis verum, ſed non eſt notum per ſe de loco. illi.n. qui dicunt locum eſſe vacuum, ſeparant locũ à locato, et remanet locus in actu. & Alex. exponit hunc locum. quia Ariſt. intendebat ꝙ locus non excedit locatum. & exponit ipſum etiam fm ſuum modum, & dicit ꝙ non accidit ei hoc, quod diximus, ſ. ꝙ non eſt notum per ſe de loco. Quartum vero eſt, qm̃ drĩæ loci ſunt ſupius, & inferius. et in hoc differt à vacuo. in vacuo.n. non eſt ſuperius, neqꝫ inferius naturaliter. Quintum vero eſt, qm̃ locus eſt illud, ad quod transfertur locatum naturaliter, & ꝙ iſta translatio eſt quorundam corporum ſuperius, et quorundam inferius. & hoc etiam demonſtrat ꝙ non eſt vacuum. & hoc intendebat, cum dixit & facit hoc, i. facit translationem ita, ꝙ eſt cauſa finalis ei.

Suppoſitis autem his reliqua ſpeculari decet. Oportet autem tentare, conſyderationẽ ſic facere, ut ipſum qd eſt reddatur, ut & quæ dubitantur, ſoluantur, & quæ uidentur ineſſe loco, inſint. & amplius, ipſa difficultatis, & earum, quæ circa ipſum, dubitationum cauſa erit manifeſta. ſic enim pulcherrime demonſtrabitur unumquodqꝫ.

Oportet igitur nos ponere conſyderationẽ de cęteris, ita, ꝙ iſta ſint poſita nobis. Et oportet nos quærere, ut perſcrutatio noſtra ſit talis, ut per illam compleatur locus quid ſit, ita, ꝙ oẽs quæſtiones diſſoluantur, & illa, quæ exiſtimantur eſſe ei, ſint, & appareat cũ hoc cauſa difficultatis eius, & in quæſtionibus accidentibus in eo. hoc igitur modo declarabitur ſua definitio melius.

Cum declarauit ꝙ oportet ponere principium perſcrutationis de loco à principijs notis naturaliter, deinde cum numerauit illa, incœpit declarare cuiuſmodi oportet eſſe definitionem, quam nititur dare loco ex iſtis rebus, cum hoc.n. ꝙ definitio dat quiditatem loco, debet habere tria propria, quorum Vnum eſt, vt per illam diſſoluanť quæſtiones accidẽtes in eo, Secundum vero, vt per illam appareat cauſa eſſe rerum exiſtentium in loco p ſenſum, ſ. cauſa oium accidentiũ ſenſibilium in eo. definitiones.n. cõpletæ innatę ſunt reddere cauſam oium accidentium exñtium in re, ſed non conuertiť, ſ. qm̃ non oẽ, ex quo redduntur cauſæ accñtium, eſt vera definitio. & ideo exiſtimať ꝙ hęc eſt regula deſtruens definitiones, non verificans. Et hoc intendebat, eum dixit & illa, quę exiſtimantur eſſe leo ſunt, ſ. de cauſis apparentium. Tertium vero propriũ eſt vt ex definitione data appareat difficultas accñs in hoc. & hoc eſt proprium definitionibus rerum difficilium definiri. Et iſta tria neceĩa ſunt in definitione quærenda in hoc loco. qm̃, ſi vnum eorum diminuitur, aut oĩno non erit definitio, aut, ſi erit, non erit perfecta. & ideo dixit hoc ergo mõ, &c. i. qm̃ pſcrutãdo de tali definitiõe, & ſciẽdo illa, declabiť qd ſit loc⁹ bñ, et pfecte.

Definitiões, quæ dant q̃ditatẽ, debẽt hſe tria propria vide. 1. de aĩa. xi. 2. de aĩa. 12. 26. 4. cœ. 1. &. 1. de aĩa. cõm. 20.

Primum igitur conſyderaſſe oportet, ꝙ non quęreretur utiqꝫ locus, ſi non motus aliquis fm locum eſſet. propter hoc.n. & cœlum, maxime in loco putamus eſſe, quia ſemper eſt in motu. Huius autem aliud, quidem eſt latio, aliud uero augmentum, & decrementum. etenim in augmento, & decremento mutantur, & quod prius erat hic, iterum translatum eſt in maius, aut minus. Eſt autem quod mouetur, aliud quidem per ſe actu, aliud uero per accidẽs. Eius autem, quod fm accidens, aliud quidem poteſt moueri per ſe, ut partes corporis, & in nauigio clauus, alia uero nõ poſſunt, ſed ſemp fm accidẽs, ut albedo, & ſcia. hæc.n. ſic mutantur fm locum, quia id, in quo ſunt, mutatur.

Non quęreretur loc⁹, niſi mot⁹ aliquis eẽt fm locũ. Vide con. Zimar.

Borũ, quæ p accñs mouẽtur, aliqua p ſe moueri pñt, aliqua vero minime.

Dicamus igitur, qm̃ ſciẽdum eſt primo ꝙ locus non eſſet perſcrutandus de illo, ſi motus non eſſet in loco. propter hoc. n. exiſtimamus cœlum proprie eſſe in loco, quia eſt ſemper in motu. Et iſte motus alius eſt tranſlatio, & alius augmentum, & diminutio. res .n. tranſmutať fm augmentum, & diminutionem. illud igiť, quod hic erat translatum, attribuitur ad ubi minus, aut maius. Motum autem aliud mouetur per ſe, & aliud moueť per accidẽs. Et illud, quod mouetur per accidens, aliud eſt, quod poteſt moueri per ſe, uer. g. membra hominis, & clauus in naui, et aliud non poteſt, ſed ſemper mouetur p accidens, uerbi gratia albedo, & cognitio. iſta enim non mutant ſua loca, niſi quia illa, in quibus ſunt, transferuntur.

Cum incœpit perſcrutari de definitione loci, incœpit dicere primo illud, quod mouit hoíes ad credendũ locũ eſſe, & eſt motus localis, et dixit proprie motum, et non quietem, licet vtrũqꝫ ſignificet locum eſſe, quia motus eſt notior quiete. quies.n. eſt priuatio, & motus habitus. & dixit Dicamus igitur, &c. i. ſciendum eſt ergo ꝙ cauſa in hoc, ꝙ hoíes credunt ꝙ locus eſt vnum entium, de quibus perſcrutandum eſt, eſt motus rei in loco. ſi.n. hoc non eſſet, non perciperẽt ipſum eſſe. D. dixit propter hoc.n. &c. i. qm̃ propter hoc, ꝙ cœlum mouetur, exiſtimatur ex hoc, vt ſit in loco. & dixit hoc, quia cœlũ habere locum latet. exiſtimať.n. ꝙ illud, quod mouetur ĩ loco, debet mutare locum fm totum, & cœlum non mutat locum fm totum. & ideo opinatus eſt Auicen. ꝙ non habet motum in loco. & ponere ꝙ mouetur fm partes, & nõ moueť fm totum eſt inopinabile. & ideo Zeno negauit ipſum moueri, †{vt poſt dicemus.} Et, cũ declarauit ꝙ translatio fecit hoíes percipere locum eſſe, declarauit modos trãſlationis facientis hoc, & dixit Et iſte modus alius eſt translatio, etc. deinde dixit & cũ illud, quod erat trãſlatum, &c. i. attribuitur ad vbi magnum, & paruum. & in quibuſdã libris loco †{attribuiť (legitur) trãſfertur.} Et induxit hoc, quia hoc etiam debet præponi cognitioni de loco, ſ. qm̃ locus alius eſt maior, & alius æqualis, & ꝙ ipſum exiſtere in maiori eſt propter ſuã exiſtentiam ĩ minori, ſ. in æquali, vt dictum eſt. & fm hoc vocauit æqualem minorem, locus.n. impoſſibile eſt vt 32

Mot⁹ ẽ notior quiete. nã mot⁹ ẽ habitus. & q̃es eſt priuatio. ex q̃ vł habitũ notiorẽ eẽ priuatiõe. Sed vide inſtantiam. 8. phyſi. c. 27. Vide contr. Zim.

†Cõ. 41.

Trãslatio fecit cognoſcere hoíes locũ eẽ. Idẽ ſupra cõ. 1. & infra. 38. 61.

est vt sit minor locato. Aut intẽdebat augmentum, & diminutionem in exemplari aĩalis. augmẽtabile. n. mouetur ad maiorem locum, & diminutum ad minorem locum. Et, cum declarauit q motum, & motus fecerũt hoĩes percipere locum esse, declarauit modos mobilium, vt distinguat ex eis illũ modum, q fecit homines percipere locum esse essentialiter, & dixit Motum autem aliud mouetur per se, &c. & intendebat p hoc innuere, q motum, quod de necessitate habet locum, est motum essentialiter, & q hoc fecit hoĩes percipere locum esse. D. dixit Et illud, quod mouet per accidẽs, &c. i. qm̃ membrum, qñ diuiditur à corpore, potest moueri per se quiescente corpore. qñ autẽ mouetur per motum totius corporis, mouetur per accñs. & sis, qñ clauus in naui mouetur per motum nauis, mouetur per accidens, & qñ mouetur diuisim à naui, moueť per se. & iste modus moti per accidẽs est pars, cui attribuitur motus propter hoc, quod attribuiť toti. qm̃ id, quod mouetur per accidens, est duobus modis, sicut dixit. Vnus est, vt motus attribuatur parti propter hoc, q attribuitur toti. & istud motum quidẽ per accidens potest moueri essentialiter, qñ pars diuiditur à toto, & fit totum per se. Secũdus vero est, vt motus attribuatur accidenti rei motæ, vt cum attribuitur albedini, & nigredini. & tale motum p accidẽs impossibile est vt moueatur in aliqua hora p se, cum accidentia, & vł oĩa, quæ sunt in substantia, non possint separari. & ista dispositio est oĩum formarum, quę existũt in subiecto. et fuit dictum de hoc modo moueri p accidens, sicut dixit. qm̃ ista non dicuntur mutare locum, & moueri, nisi quia illud, in quo sunt, mutat locũ p se, & transfertur, sicut pars transfertur p translationem totius, & albedo per translationem corporis.

Pars, qñ diuisa à toto, & fit totum, pōt p se moueri. Idẽ. 1. c. phy. cõ. 1.

Accidentia, & vł oĩa, quæ sunt in substãtia, sicut forma in subiecto, impossibile est vt p se moueri possint. Idẽ. 5. ph. c. 1. & 6. ph. c. 86.

Quoniam autem dicimus esse in cœlo, vt in loco, quia est in aere, hic autem in cœlo est, et in aere autem nõ toto, sed propter vltimum ipsius, & cõtinens, in aere esse dicimus. si. n. totus aer sit locus, non æqualis erit vniuscuiusq; locus, et vnũquodq;. videtur aũt æqualis esse. talis autem est primus, in quo est.

Et dicimus aliquid esse in cœlo, intendendo ipsum esse in loco, quia est in aere, & aer est in cœlo, & dicimus ipsum esse in aere, nõ qa ẽ in toto aere, sed qa vltimũ eius, & illud, qd' continet ipsum, est in aere. &, si totus aer eẽt locus eius, tũc locus cuiuslibet, & quodlibet nõ essent æqualia. & hoc existimatur. & hæc est dispositio primi loci, in quo est res.

33 Vult declarare quid sit locus ex illis principiis manifestis per se, & incœpit in hoc etiam à principio manifesto per se, & est, qm̃ locus alius est primus, & alius secundus, & res est in secundo, quia est in primo, et dixit Et dicimus, &c. i. et est manifestum per se de loco. qm̃ qñq; dicimus aliquid esse in cœlo, i. in mundo, qa est in aere mundi, & est in aere, quia est in vltimo fine continẽte ipsum. Et, cum posuit q finis aeris, alia est propria rei, q̃ dicitur esse in aere, & alia est cõis, quæ continet ipsum, et aliud. v. g. finis totius aeris, incœpit declarare q ex quibusdam aliis propositionibus sequitur, vt locus non sit finis cõis, s. ex propositione, dicente q locus debet eẽ æq̃lis, & dixit &, si totus aer, &c. i. &, si totus aer esset primus locus rei, quæ diciť esse in aere, tunc locus rei, & res, q̃ est in eo, non essent æqualia: sed existimatur hoc esse necesse, s. locum, & locatũ esse æqualia. & hoc intẽdebat, cum dixit & existimatur, i. & scitur necessario. Et forte vocauit existimationem hoc, quia est de genere propositionum, quę declarantur per modicam persuasionem. Et forte fecit hoc, quia istis propositionibus accidit q sunt famosæ, cum hoc, q fuerunt necessarię. & multotiens fecit hoc Ari. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Primus locus est æqualis: & aer fm totum non est æqualis: ergo aer nõ est primus locus. D. d. & ista est dispositio primi loci, in quo est res, i. & æqualitas est dispositio primi loci, qui est vltimi finis aeris continentis locatum: ex quo sequitur vt ista vltima sint locus, non vltima cõia. Et compositio istius sermonis est ex duabus affirmatiuis in figura secũda. & forte fecit hoc, quia locum esse æqualem locato est proprium loco. & qñ cõuersio in talibus propositionibus est manifesta per se, possibile est vti in demonstrationibus: qm̃ tunc potest reuerti ad primam figuram. qm̃, cum tales propositiones cõponuntur in prima figura, tunc maior propositio erit prædicabilis nõ fm naturam: & ideo componitur in secunda figura. Sed forte conuersio in hoc non est manifesta p se. existimatur. n. q inane, quod est inter vltimos fines aeris, est etiam æquale. & ideo inducit post alia principia, ex quibus declarat q non est inane. & fm hoc, cum dixit & ista est dispositio primi loci, non intendit declarare q primus locus, s. vltimus finis aeris est locus ĩ rei veritate, sed intendebat declarare q qui ponit locum esse vltimũ finem, conceditur ei hæc propositio, s. dicens locum esse æqualem, & non negať ei, sicut accidit dicentibus locum esse totũ aerem. & intendebat per hoc notificare q illa oĩa principia nõ conceduntur, nisi ponentibus locum esse vltimum finem aeris, et continentẽ locatum.

Existimatur quot modis sumiť apud Philosophũ, vide hic, &. 1. de aĩa. cõ. 19. & 2. de aĩa. 52.

Quando terminum sunt cõuertibiles, & conuersio est manifesta p se, licet arguere ex ambabus affirmatiuis I. 2. figura. Idẽ. 2 phy. cõ. 23. Idem hic supra cõ. 33. & infra. c. 42.

Cum igitur non diuisum est quod continet, sed continuum, non vt in loco dicit esse in illo, sed vt pars in toto. cum vero diuisum est, et tangens, in primo quodam est, vltimo cõtinentis, quod neq; pars est eius, quod in ipso est, neq; maius spacio, sed ęquale. in eodem. n. sunt vltima se tangentium. Et, cum continuum sit, non in illo mouetur, sed cum illo: diuisum autem in illo. Et, siue moueatur cõtinens, siue nõ, nihil minus. Amplius autem, cum nõ diuisum est, vt pars in toto dicitur, vt in oculo acies, et in corpore manus. cum autem diuisum est, vt in cado aqua, aut in fictili vinum. manus enim cum corpore mouetur, aqua autem in cado.

Cum igitur cõtinens non fuerit diuisum, sed continuum, nõ dicemus q illud est in eo, sicut aliquid est in loco, sed sicut pars in toto. &, cum fuerit diuisum, sed cõtinens, tunc est in vltimo continentis, sicut aliquid est in primo loco, & hoc non est pars illius, in quo est, quod ẽ in eo, neq; maius, sed æquale. qm̃ vltima cõtinentium sunt in eadem dispõne. Et, cum fuerit continuum, tunc motus eius non erit in eo, sed cum eo. Et, cum fuerit diuisum, mouetur in eo, & non mouetur cum eo, nisi continens moueatur, q non dicunt. Et, si non mouetur, & etiam cum non fuerit diuisum, dicetur ipsum esse quasi pars in to-

to. v. g.

to.v.g.qm̃ viſus eſt in oculo, & manus in corpore. &, cum fuerit diuiſum, erit ſicut aqua in cypho, & vinum in dolio. manus.n. mouetur cum corpore, & aqua in cypho.

34 Cum declarauit ꝙ locus impoſſe eſt vt ſit finis cōis locato, & alij: qm̃ locus eſt æqualis, & finis cōis nō eſt ęqualis: incœpit declarare etiam ꝙ iſte finis, qui exiſtimatur eſſe locus, ſ. cōtinens, & ęqualis, non eſt forma, neq; aliquod continuum cum illo, quod eſt in eo, ſicut eſt diſpoſitio in parte cum toto. & intendebat diſtinguere per hoc inter locatum eſſe in corpore, quod eſt vbi eius, & inter partē eſſe in toto, ex hoc, ꝙ prius poſuit. qm̃ aliquid eſſe in loco eſt ſicut aquam eſſe in vaſe. Et dixit Cum igitur continens, &c. i. &, cum poſuerimus ꝙ locus eſt continens, & continens eſt duobus modis, aut cōtinuum cum locato, aut diuiſum ab eo, ſed continens, cum poſuerimus ꝙ locus eſt continens continuum. v.g. ſuperficies corporis, tunc illud corpus non erit in loco continenti, ſicut aqua in vaſe, & ſi ſit verũ tunc ipſum eſſe æquale, ſed eſt quaſi pars in toto. & iam diximus ꝙ locus non eſt talis. &, cum continens fuerit diuiſum, & contangens, tunc dicet̃ ꝙ locatum eſt ſicut aqua in vaſe, & ꝙ eſt æquale. continens igitur dicitur de tribus, de fine contangenti, & de non contangenti, & de forma. & æqualitas fallitur in fine nō contangenti, & eſt vera de contangenti. & dicere aliquid eſſe in loco, ſicut aqua in vaſe, eſt verum de fine contangenti, & non contangenti, & fallit̃ in forma. & facit dr̃iam inter locatum eſſe in corpore, quod eſt ſuũ vbi, & inter partem eſſe in toto: ergo id, de quo vere dicuntur iſta tria principia, eſt finis cōtangens. et continēs fallitur de inani, quod eſt inter ſuperficies vaſis cōtinentes aquam, quod imaginat̃ eſſe locus apud dicentes vacuum eſſe: ergo hæc tria principia non vere dn̄r niſi de fine continenti. Et forte illud, quod congregatur ex eis eſt proprium fini contangenti, & conuertitur de illo, ita, ꝙ declaratio ſit talis. Locus eſt cōtinens, & ęqualis, & res eſt in eo, ſicut aqua in cypho: & quod habet iſtas tres diſpoſitiones eſt finis contangens: ergo locus eſt finis contangēs, & ideo dixit poſt.

Continēs dr̃ de tribus.

Caput Septimum, in quo traditur definitio Loci, & ex dictis propoſitionibus notificatur quid ſit.

IAm igitur manifeſtum ex his quid eſt locus. Quatuor.n. ferè ſunt, quorum neceſſe eſt locum vnum aliquid eſſe. aut.n. forma eſt, aut materia, aut ſpacium aliquod mediũ extremorum, aut extrema, ſi non eſt vllum ſpacium preter ſue exiſtentis corporis magnitudinem. Horum autem, ꝙ tria non poſſunt eſſe manifeſtum eſt. Sed, propterea ꝙ contineat, videt̃ Forma eſſe. in eodem.n. ſunt extrema continentis, & contenti. Sunt igitur vtraq; termini, ſed non eiuſdem: ſed forma quidem rei, locus autem continētis corporis.

In eodē ſunt extrema cōtinentis, & contēti.

Apparet igitur ex hoc quid ſit locus. ſunt enim Quatuor, quorum locus dignius eſt, vt ſit aliquis eorum. eſt.n. aut forma, aut materia, aut aliqua dimenſio inter fines, aut finis, ſi nulla eſt dimenſio præter dimēſiones corporis, quod eſt in re. Et manifeſtũ eſt ꝙ impoſſe eſt vt locus ſit aliquod iſtorũ trium. Sed ꝓpter cōtinentiā vr̃ eſſe Forma, fines.n. continentes, & cōtenti ſunt inſimul. Dicamus igitur, qm̃ ſunt ambę fines, ſed nō fines eiuſdē, ſed forma eſt finis eius, quod continetur, locus vero eſt finis corpis cōtinentis.

35 Dicit Apparet igit̃ ex ꝓdictis, et ex hoc, quod dicam quid ſit locus. locus.n. ſi eſt neceſſe vt ſit vnum Quatuor, ſ. aut materia, aut forma, aut inane, aut dimē ſio, quæ eſt inter ſuperficies vaſis. & hoc intendebat, cum dixit aut dimēſio inter fines, i. inter ſupficies continētes locatum, aut vt locus ſit ipſæ ſuperficies continentes. D.d. ſi nulla fuerit dimenſio, &c. i. ſi non fuerint hic dimenſiones tres ſeparatæ, i. exiſtentes per ſe, pręter dimenſiones corporis locati. dicētes.n. locum eſſe vacuum dicunt tres dimenſiones eſſe non in ſubiecto, in quibus ſubijciuntur dimenſiones corporis. D.d. Et manifeſtum eſt, &c. et intendit per tria, formam, et materiam, & dimenſiones, quæ dn̄r vacuum. & ipſe intendit declarare etiam cũ deſtructione vniuſcuiuſq; iſtorum trium fimilitudinem īter vnumquodq; eorũ, & locum, vnde exiſtimatur vnumquodq; locum eſſe. & icœpit dare cauſam, ex qua exiſtimatur ꝙ locus eſt Forma, et dixit Sed propter continentiā, &c. i. ſed propter hoc, ꝙ locus exiſtimatur continere, & forma exiſtimatur continere etiam, ſ. ſuperficies corporis locati quia dr̃ in definitione corporis, ꝙ eſt illud, quod continetur ab vna ſuperficie, aut ſuperficiebus. D. incœpit dare dr̃iam inter huiuſ finem, & finem, qui eſt locus, et dixit Dicamus igitur, &c. i. qm̃ ſuperficies corporis continentis, et ſuperficies corporis contenti, licet conueniant ꝙ ſunt finis, et ſuperficies et continens, tamen non ſunt finis eiuſdem. quoniam forma eſt finis corporis, & eius terminus, locus autē eſt finis corporis continentis corpus habens formam.

Cōtinēs loci, & forme dfnt.

Ex eo autē, ꝙ mutatur ſæpe, manente cōtinēte, contentũ & diuiſum, vt ex vaſe aquā ipſum medium eſſe aliquod vr̃ Spaciũ, tanq̃ aliqd exn̄s ꝓter ipſum corpus trāſlatũ. Hoc aũt nō eſt, ſed quoduis īcidit corpus eorũ, quę transferunt̃, ac tāgere apta natura ſunt.

Et propter hoc, ꝙ cōtentum diuiſum multotiens mutatur, continente permanēte, v.g. aqua in vaſe, exiſtimatur ꝙ eſt aliqua Dimenſio inter fines, & ꝙ eſt aliquid ꝓter corpus, quod trāſfertur. Et nihil eſt hic tale, ſed cadit in ipſum quodlibet corpus, quodcũq; corpus ſit corporum, quæ transferuntur, & nihil eſt hic tale, & innata ſunt tangi.

36 Cum declarauit ꝙ locus non eſt forma, neq; materia, et dedit ſiſ̃itudinē, ex qua apparet ꝙ locus eſt forma, & diſſoluit illam, incœpit dare ſimilitudinem, ex qua apparet etiā ꝙ locus eſt Dimenſio, quæ eſt īter ſuperficies corporis continentis extranei. v.g. dimēſio, quæ ęſt inter ſuperficies vaſis. iſta.n. eſt opinio magis apparens. qm̃ primum notum eſt ꝙ aliquid eſſe in loco eſt ſicut aquam in cypho. Sed vtrum locus ſit ſupficies cyphi, aut inane, quod intelligitur inter ſuperficies cyphi, habet perſcrutationem. vr̃.n. ꝙ ſignificatio vulgaris huius prępoſitionis In, qñ dicunt aliquid eſſe in loco, eſt circa vacuum, quod vulgus īteligit in vaſe. &, ſi fuerit demonſtratum ꝙ nihil eſt vacuum, tunc locus necio erit continens extraneum: ſed, qa vulgus non percepit hoc, non poſuit hanc ſigñationē huius præpoſitionis In, & ideo iſta opinio eſt valde apparens.

parens. Incœpit igitur declarare similitudinem, sicut diximus, q̃ fecit hoĩes credere locum esse vacuũ, s. tres dimensiones, quę intelliguntᷣ in vase extra subiectum, & dixit Et, quia contentũ, etc. i. et, quia corpus, quod continet finis continens, qui est locus in rei veritate, transfertur qñq;, fine manente non transmutabili, in quibusdã rebus per trãslationem corporis, vt accidit aquę, qñ transfertᷣ à cypho, s. qñ sup̃ficies cyphi ꝑmanet, sicut erat, qñ aq̃ erat in eo. et existimatᷣ ꝙ locus est tale, s. ꝙ non transfertᷣ ꝑ translationem locati: ideo existimatᷣ ꝙ locus est vacuum, & dimensio, q̃ est inter superficies corporis continentis locatum. et adiuuat etiã hãc existimationem hoc, ꝙ, qñ aer exit à vase, nullum corpus remanet inter superficies vasis, sicut dicit Ari. post. D. incœpit contradicere huic opinioni, & dixit Et nihil est hic tale, &c. i. & non sunt hic dimensiones separatæ in vase, quæ remanent vacuæ, postq̃ corpus separatur ab eis. sed, cum aliquod corpus separatur à vase, statim cadit in ipsum aliquod corpus, quodcũq; sit, aut aer, aut aqua: & non est hic corpus, quod separatur à corpore, ita, ꝙ inter illa sit non corpus, sed omnia corpora contangunt se, & non diuiduntur abinuicem. & hoc apparet de Cantaplora, & de aliĩs, quæ dixit Et dicit ꝙ, si essent hic dimensiones, in quas caderet corpus locatum, cõtingeret vt quilibet locus esset locus cuiuslibet corporis. et sic ignis non esset propriũ superiori, & terra inferiori. Et causa in hoc est. qm̃ [a] in dimensionibus abstractis, & vacuo non sunt drĩæ, quibus diuersantur, sed natura earum est consimilis: [b] fines autem corporum diuersantur ſm diuersitatẽ naturarum corporum: vnde in eis inuenitur superius, & inferius: [c] & ideo corpora mouentur ad sua vltima propria, vt perficiantur per illa, & vt tangant illa.

a In dimensionibus abstractis, & vacuo nõ sunt drĩæ, qb⁹ diuersantᷣ, sed natura earũ ẽ cõsimilis. Idem infra. cõ. 42.
b Fines corporum diuersantᷣ ſm diuersitatẽ naturarum corporum. Idem 1. ca. de subſa orbis. 1. & cõ. li. 2. 3. cõ. 6. & 72.
c Oĩa corpa mouentur ad sua vltia ꝑpria, vt perficiantur ꝑ illa, & vt tangant illa. Idẽ 1. c. 2. cõ. & 2. 24. Idẽ hic infra cõ. 42. 41. & 48. & cõ. 69.

Si autem esset aliquod spatium aptum natura, ac manes in eodem loco, infinita vtiq; essent loca. translato. n. aere, & aqua, idem facient partes omnes in toto, quod nunc tota aqua in vase. simul autem & locus erit mutatus: quare erit loci & alius locus, & multa loca simul erunt. non est autem alius locus partis, in quo mouetur, cum totum vas transfertur, sed idem. in quo enim sunt, vicissim transferuntur aer, & aqua, aut partes aquæ, sed nõ, in quo sunt, loco, qui pars est eius loci, qui est locus totius cœli.

Et, si esset aliqua dimensio nota ꝑmanens in eadem dispositione, tunc loca essent infinita. aqua. n. & aer, qñ transferuntur partes, faciunt in toto, ꝙ aqua tota facit in vase. et cũ hoc locus erit translatum: & sic locus etiam habebit alium locum, et erunt multa loca insimul. & locus partis, in quo mouetur, quãdo transfertur totum vas, non est alius locus, sed idem. locus enim, in quo est aer, & aqua, & partes aquæ, est ille, qui transfertur, quia non veniunt in illum locũ, qui est pars in loco, quia est locus ex toto cœlo.

37 Istæ sunt aliæ rationes, ex quibus declarat ꝙ impossibile est dimensiones esse separatas per se extra materiam, & formam, & oĩa accidentia, sicut existimãt dicentes vacuum esse. Et dixit Et, si esset hic dimensio nota, i. exñs per se extra subiectum, i. si tres dimensiones, quibus corpus definitur, existunt per se sine subiecto. D. d. permanẽs in eadem dispõne, i. non trãsmutabilis, neq; translatabilis, ſm ꝙ existimant opinãtes hoc. D. d. tũc loca essent infinita, &c. i. qm̃, si locus eẽt dimensiones abstractæ à materia, in quibus dimẽsiones corporis subĩcientur, contingeret loca esse infinita. continget. n. vt totum corpus locatũ, & partes eius sint in loco essentialiter. qm̃, si locus sit tres dimensiones, in quibus subĩciuntur dimensiones corporis, & corpus, & quælibet pars eius habet tres dimensiones, necesse est vt subiectio totius in loco sit ad modum subiectionis partis adeo, ꝙ qñ aer, aut aqua intrat ĩ vas, subĩcientur ſm tres dimensiones in tribus dimensionibus vasis, s. quæ sunt inane. & silr contingit vt medietas aquæ ſm tres suas dimensiones subĩciatur ĩ tribus dimensionibus, quæ sunt medietas dimensionum primi loci, & sic de medietate medietatis, & sic proceditur in infinitum, ex quo contingit loca esse infinita cum hoc, ꝙ contingit ꝙ dimensiones partis subĩciuntur etiam in dimensionibus, in quibus totum subĩcitᷣ, & sic erunt dimensiones in dimensionibus in infinitũ. pars. n. indiget dimensionibus per se, in q̃bus existat, sicut totum existit. & differunt à toto dimẽsiones partis, quæ sunt suum vbi, & indigent existere in dimensionibus totius, quæ sunt suum vbi, ita, ꝙ sint diuersæ à dimensionibus totius. Et hoc intendebat, cum dixit partes. n. &c. i. qm̃ quemadmodũ ſm totũ aqua, quæ est in vase, indiget dimensionibus, in quibus subĩciatur, ita partes aquæ indigent dimensionibus, in quibus subĩciãtur, quę differunt à dimensionibus totius. qm̃, si dimẽsiones partis, in quibus subĩcitᷣ, essent partes dimẽsionum, in quibus totum subĩcitur, tunc pars non esset in loco per se, neq; totum etiam. totũ. n. etiam est pars totius corporis continentis, & illud corpus alterius corporis continentis ita, ꝙ sit pars totius mundi. & continget in dimensionibus, in quibus subĩcitur totum, vt indigeant dimẽsionibus, in quibus subĩciantur, & illæ dimensiones aliĩs dimensionibus, & sic in infinitum. D. induxit etiam aliud impoſſe, & dixit & cum hoc erit translatum, &c. i. &, cum posuerimus dimensiones esse separatas, in quibus subĩciuntur dimensiones corporis, continget vt locus moueatᷣ essentialiter, et indigeat loco. qm̃, cum vas transfertur de loco in locum, & in eo fuerit aqua, aut aer, cõtinget necessario, sicut vas ſm totum ꝑmutat locum, vt dimẽsiones, in quibus est aqua, in vase mutent locum. et sic locus indiget loco. &, cum trãsfertur ad alium locum, fient in eo aliæ dimensiones permanentes in vase, quæ mouentur per motum eius. & sic contingit vt in vase sint loca infinita, quia crescunt in vase per motum, & totum remanet, quia aqua remanet. & silr contingit etiam in partibus aquæ. Et hoc intendebat, cũ dixit & locus partis, in quo mouetur, qñ transfertur totum vas, non est alius locus, & silr partes loci. & continget vt cum eo transferantur dimensiones, in quibus subĩciantur aqua, & partes aquæ in vase. &, cum transfertur, continget, vt dimensiones, quę sunt in vase, subĩciantur dimensionibus, ad quas transfertur vas: et sic, locus mouebitur per se, & erũt multa loca insimul. D. d. locus. n. in quo est aer, etc. i. dicimus. n. ſm nostram sniam, ꝙ vas, in quo est aer, aut aqua, aut partes aquę, est illud, quod transfertur per se, et aqua existit in vno loco, qui est vas: non quia aqua, aut partes eius transferuntur per se, per translationem vasis ita, ꝙ sint in loco, qui est pars loci, ad quem transfertur totum vas, q̃ est pars loci totius mundi. Et hic sunt multa impoſſia manifestiora istis, quæ sequuntur ex positione dimensionum separatarum, quæ post dicet Ari. qñ loquetur de vacuo. sed ista ĩpossibilia, quæ hic dixit, sequuntur ex positione dimẽsionis separatæ, nõ ſm ꝙ est dimẽsio.

Prīa expō Alexādri.

sio separata, sed s̄m q̄ ponitur locus. Et Alexan. dicit in hoc capitulo quod est valde difficile, & exponit ipsum duabus expositionibus. dixit. o. q̄, cū dixit Arist. aqua. n. et aer. q̄n transferūtur, &c. forte intendit. qm̄, si locus esset dimensio, contingeret vt partes aquę, q̄n aqua transfertur, agerēt illud, quod agit aqua, quæ est in vase, q̄n vas transfertur, i. qm̄ dimensiones, in quibus partes subijciuntur, debent transferri cū ipsis partibus: sicut contingit, si aqua esset in vase in dimensione, vt dimensio, in qua est, transferatur cum vase. & dicit q̄ similitudo inter hæc duo, quæ fecit hanc consecutiōnē est, qm̄ vtrūq; est pars totius, & pars nō mouetur per se, s. qm̄ aqua, quę est in vase, est pars cōgregati, sicut pars aquę translatæ est pars totius aquę. & cum illud, quod contingit in vtraq; parte, est idem, & vas, q̄n transfertur, & aqua existit i eo, transfert cum eo dimensio, in qua est aqua, & contingit vt subijciat in alia dimensione, ita est de oībus partibus cuiuslibet moti. &, cum ita sit, quodcunq; corpus transfert, necesse est vt per trāslationem eius transferantur dimensiones partium eius, & subijciantur in dimensionibus loci, ad quem transferuntur: & sic in illo loco congregantur duæ dimensiones vni parti: & sīr de alijs partibus: & deinde, q̄n secunda transfertur, trāsferuntur cum vnaquaq; parte duæ dimensiones, & subijcient in tertia dimensione: & sic vna pars in secunda translatione, s. in secundo loco habebit dimensiones tres: et sic quanto magis corpus mouebitur in loco, tāto magis habebit dimensiones: & sic vna pars habebit dimensiones infinitas insimul.

Secūda expō eiusdem.

Secunda expositio est, & est manifestior, vt dixit & est, vt cōtradictio sit de partibus corporis, quod est in vase tm̄. hoc. n. manifestū, s. q̄, si locus sit dimensio, q̄ necesse est vt cū aqua, quæ est in vase, per translationem vasis, transferatur dimēsio, quæ est in ipso. ex quo sequitur, vt aqua, quę est in vase, habeat loca infinita. & hoc, sicut dixit, est manifestius, s. aquam quiescere essentialiter in vase, & moueri per accidens, q̄ partes esse in toto hoc modo. & etiam prima rōcinatio non sequitur, nisi postq̄ ponitur partes moueri per accidens. & forte hoc nō concedetur, nisi post concessionem eius, q̄ est locum esse continens. qui vero ponit dimensionem, quæ est inter superficies continētis esse locum, opinatur partes esse i loco essentialiter.

Laudat expōnē ppriā.

Et ideo vr̄ q̄ nostra expositio est rectior, quia est fundata super hoc, q̄ partes sunt in loco essentialiter: & hoc sequitur ex sermone eorum. & impossibile, ad quod inducitur, est etiam manifestū, s. q̄ vnum translatum trāsfertur in locis infinitis. & s̄m hanc expositionem induxit aquā in vase, vt appareat q̄ contingit eis q̄ pars debet esse in loco essentialiter, sicut aqua in vase est in loco essentialiter.

Et Materia etiam videbitur vtiq; esse locus, si in quiescente aliquis consyderet, & nō separato, sed continuo. Vt. n. si alteratur, est quippiam, quod nunc quidem albū est, olim autem nigrum, & nūc quidem durum, olim autem molle: (quapropter dicimus esse aliquid materiam:) sic et locus per talem quandam eē vr̄ imaginationem. Verū illud quidem, quoniam quod erat aer, hoc nūc aqua est: locus vero, quoniam ubi nunc erat aer, hic nunc est aqua.

Materia neq; ē separabilis à re, neq; cōtinēs ipsā.

Sed materia quidem, sicut dictum ē in prioribus, neq; separabilis à re, neq; continens est: locus autem ambo.

Et existimatur q̄ Materia etiam est locus, q̄n consyderatio fuerit posita s̄m hoc, q̄ in quiescente est aliquod transmutabile, absq; eo, quod separatur, sed remanet cōtinuum. vt in vase sit aqua, & non mouetur vas, & transmutatur aqua, & non est separata à vase, sed continua cum eo, & fiet aer absq; eo, quod separatur, sed remanēte continuo. Et quemadmodū in alteratione est aliqd, quod nunc est album, & prius fuit nigrū, & etiam quod nunc est durum, et prius fuit molle (ex quo dicimus materiam esse aliqd:) sīr existimamus locum eē hoc modo imaginationis. Sed illam existimamus propter hoc, quod illud, quod fuit aer, est nunc aqua: locum vero existimamus esse, quia vbi fuit aer, illic nunc est aqua. Et materia, sicut diximus superius, non est separata à re, neq; continens ipsam: in loco vero est vtrunq;.

Cum posuit q̄ locus vr̄ esse aliquod quatuor, & q̄ non est aliquod trium, s. forma, aut materia, aut dimēsio inter vltima corporis continentis, & dedit similitudines, quę faciunt existimare vnumquodq; eorum, et primo dedit similitudinem, quæ facit existimare locū esse formā, & quæ facit existimare locum eē vacuum, incoepit etiam dare similitudinem, quę facit existimare ipsum esse materiam, & dixit Et existimatur Materiam esse locū, i. & similitudo, quæ est inter motum translationis, & motum transmutationis, quæ est generatio, & corruptio est, qm̄ vtrūq; indiget aliquo, in quo fit transmutatio. & ideo existimat̄ q̄ illud, in quo est transmutatio s̄m generationem, & corruptionem, quod est materia, sit subiectum translationis, s. locus. & hoc existimatur maxime, q̄n aliquod corpus transmutatur in aliud, etiam vbi quiescente, absq; eo, q̄ separatur ab eo, sed remanet cōtinuum cum illo vbi. vt aqua quæ in cypho, quæ trāsmutatur in aerem absq; eo, q̄ vas moueatur, & absq; eo q̄ aqua diuidat̄ à vase: qm̄ subiectum istius trāsmutationis esse insimul cū vase, facit existimare ipsum eē locum. D. d. Et quēadmodū in alteratione, &c. i. & illud, quod mouit nos ad credendum materiam esse, & locum esse, est consimile. illud. n. quod mouit nos ad credēdum materiam esse, est subiectum esse in alteratione. qm̄ quemadmodum in alteratione aliquod est, super quod succedunt sibi duo contraria, v. g. albedo, et nigredo, et durities, & mollities, ita, q̄ in aliqua hora est albū, & in alia nigrum, & similiter in transmutatione, q̄ est in substantia etiam est aliquod subiectum, vt in transmutatione aquæ in aerem, & aeris in ignem, & similiter existimauimus per motum trāslationis locum esse. locus. n. ita se habet in motu translationis, sicut materia in motu s̄m substātiam, & subiectum in alteratione. & hoc intēdebat, cum dixit ita existimauimus locum esse, &c. Et, cum dedit similitudinem inter causam facientē opinari locum esse, & materiam esse, dedit differentiā, & dixit Sed illam, &c. i. & est differentia inter has duas transmutationes. qm̄ transmutatio, quæ induxit nos ad credendum materiam esse, est transmutatio, [a] quæ est in substantia: transmutatio autem, quę induxit nos ad credendum locum esse, est [b] transmutatio in loco. & hoc intēdebat, cum dixit. quoniam illud, quod fuit aer, est materia aquæ. i. q̄a transmutatur, & transfert de forma aeris in formā aquæ. D. dixit signū declarationis q̄ materia est aliud à loco, et est, qm̄ [c] materia nō separatur à re, neq; cōtinet ipsam: locus vero separatur, & cōtinet: ergo in secūda figura, locus nō est materia. 38

a Trāsmutatio i substātia facit nos cognoscere materiā. [illegible] ph. 61. t. & de substa orbis. 8. meta. 4. & 12. cō. 12. me. 10. [illegible] cœli. 20.

b Trāsmutatio i loco facit cognoscere locū. [illegible] supra. t. c. [illegible] & 8. meta. cō. 12. Idem hic īfra. t. c. 61. & supra. t. c. 12.

c [illegible] materia [illegible] separat à re, neq; cōtinet ipsam. Idem [illegible] ph. 61. & quæ sbt. [illegible] 1. de anima c. 90.

Si igitur

Si igitur nihil horū trium locus est, neq; forma, neq; materia, neq; spatium semper aliquid existens alterum, præter spatium rei translatæ, necesse est locum esse reliquum ex quatuor continentis, scilicet Terminum corporis. dico aūt contentum corpus, quod mobile est secundum lationem.

Et, cum locus nō sit forma, neq; materia, neq; dimensio: qm̄, si fuerit dimensio, cōtinget vt sit hęc alia dimensio à dimensione rei trāslatæ: sequit̃ vt locus sit residuū quatuor, quod est Vltimum corporis continentis, s. quod continet corpus contentum, quod innatum est moueri motu translationis.

39 Cum posuit hic quatuor, quasi contradictoria naturaliter, & destruxit tria eorum dixit, Et, cū locus, &c. idest quoniam, si locus fuerit dimensio, quæ est inter superficies vasis, necesse est vt sint hic dimensiones separatæ, aliæ à dimensionibus corporis translati, quod subijcitur in loco, quod est impossibile. cōtinget enim ex hoc vt sint dimensiones separatæ, & alia impossibilia, quæ dicentur apud sermonem in destructione vacui. Et iste sermo est hypotheticus diuisiuus, sed illa, quæ ponuntur in eo, non sunt contradictoria sibi naturaliter, & ideo existimatur esse probabile: & q̃ non vtitur ipso nisi ad confirmandum demr̃ationem, sup quam sustentatus est, q̃ est cōgregatio illoꝝ existium in loco cōtinente: &, q̃a conuertunt̃ adinuicem,

Qpomō syllogismo hypothetico vti possum⁹ ad cōfirmandum, vide 2 phy. cō. 3. & 1. priorum in digressiōe ppria de syllo hypothe.

Caput Octauum, in quo declaratur per aliā uiam, quòd definitio tradita, est definitio Loci.

Videtur autem aliquid magnum esse, & difficile captu locus, tum qm̄ esse materia uideatur, atque forma, tum qm̄ in ipso continente quiescente fit translatio eius, quod fertur. posse, n. uidetur esse spatiū medium aliud quippiam à motis magnitudinibus. Confert autem aliquid et aer, apparens incorporeus esse. videntur enim non solum termini ipsius vasis esse locus, sed & quod intermedium est, vt vacuum.

Et existimat̃ q̃ cōprehendere locū est maximū & difficile, & hoc, quod apparet in eo de materia, & forma, et q̃a trāslatio translati est in cōtinēte, & ipsum est quiescens. unde & apparet hic esse aliquam dimensionē aliam à dimensione quantitatū mobilium. Et adiuuat hoc aliquantulū aer, qui apparet esse nō corpus. & ideo facit apparere q̃ locus non tantum est ultimum uasis, sed cum hoc illud, quod est in medio, ita, quòd sit uacuum.

40 Cum promisit dare definitionē de loco, ex quo appareat natura loci, & per quam dissoluantur quæstiones accidentes in eo, & appareat causa difficultatis in cognitione substantiæ eius, & secundum quam conueniat omnibus existentibus in loco, & iam apparuit q̃ primum continens est illud, per quod conuenit omnibus existentibus in loco per se, & declarauit similitudinē, quæ est inter continens, & materiam, & formam, & similitudinem, ex qua existimat̃ locum eē materiam, incœpit declarare q̃ ista similitudo, quæ est inter continens, et ista, est causa difficultatis cognitionis loci, & dixit Et existimat̃, &c. i. propter silitudinem, quā diximus esse inter ipsum, & materiam, & formam, et propter hoc ēt, q̃ quędā corpora trāslata transferuntur in cōtinente quiescente, vt aquę ī cypho quiescente, et ideo existimat̃ hic esse dimensiones sepatas inter supficies cyphi, & q̃ illæ dimensiones sunt locus, s. longitudo, & latitudo, & profundum, q̃ imaginant̃ illic. qm̄, si superficies vasis corrumperentur apud exitum aquæ, non facerent apparere q̃ īter superficies eius esset inane, & ideo non existimatur hoc in columna, quæ trāsfertur in aqua de loco in locum. Deinde dedit aliam causam, quam nondum dixit, et est, quia aer, qui est in vase, est īsensibilis, & est causa fortis, qm̄ propter hoc, qñ aqua extrahit̃ à vase, existimatur q̃ vas est vacuū, & dixit Et adiuuat hoc, &c. & est sermo manifestus.

Septi. 4. cō. 11.

Vt autem uas locus est, qui transferri potest, sic locus uas immobile. Quapropter, cū in eo, quod mouetur, quippiam moueatur, muteturq; id, quod intus est, ut in flumine nauis, ut uase magis q̃ loco, utitur continente. Vult autem immobilis esse locus. quocirca totus magis fluuius locus est, quia immobilis totus est. Quare continentis terminus, immobilis, primus, Locus est.

Diffinitio est.

Et queādmodum uas est locus translatus, et sir̃ locus etiam est uas immobile. Et ideo, cum fuerit aliquod cōtinens, intra quod mouet̃, & transfert̃ in aliquo moto, v. gr. nauis, quæ mouet̃ in flumine, tunc cōtinens apud ipsam est quasi uas, non quasi locus. Vñ necesse est ut locus sit immobilis. & ideo, si oīno fuerit flumen fm totum, est dignius ut sit locus, q̃a totum est immobile. Vltimum igit̃ continentis immobile primum est Locus.

In definitione loci aliam dr̃iam ponit īter ipsum, & vas. & est, quoniam vas est continēs, et mobile essentialiter, locus vero est continens immobile, nisi p accidens. D. dixit Et ideo, cum fuerit aliquod continens intrinsecum, quod mouetur ī aliquo mobili, vt nauis, tunc cōtinens ita habebit se apud ipsum, sicut vas, nō sicut locus, i. &, quia locus est immobilis essentialiter, ideo quando locatum fuerit intra aliquod, & illud, intra quod est, s. ī quo est, mouetur etiam, vt nauis, quę mouetur intra flumen per motum fluminis, tunc non dicemus q̃ istud continens habet se de contento, sicut locus, sed sicut vas. Deinde dixit Vnde necesse est vt locus sit immobilis, i. &, si hoc sit manifestum de loco, necesse est vt locus sit immobilis essentialiter. Et ideo melius est, si dixerimus q̃ flumen est locus nauis, dicere quòd totum flumen est dignius hoc, quàm continens nauem, quoniam flumen secūdum totum est immobile: non. n. est mobile, nisi fm partes. Et significat q̃ locus non mouetur essentialiter, sed q̃ locus est illud, ad quod mouetur res, & quiescit in eo: et, si aliqd mouetur ad motam rem, tūc motus eius esset ociosus. & hoc apparebit in alijs locis. Et, cum dedit hanc differentiam, dedit definitionem, in qua perficiuntur omnes differentiæ determinantes naturam loci, & dixit Vltimū igit̃ continentis, &c. & intēdit p vltimum superficiē continentē, & per primū superpositā corpori, primum igit̃ est dr̃ia, per quam differt cōtinens ęqua- 41

Documentū

Si aliqd mouet̃ ad motā rē, tunc motus ei⁹ esset ociosus.

le ab inæq̃li, & p hoc, q̃ dixit ĩmobilis eẽntiaľr, distinguit finis extraneus à fine naturali, s. q̃ est siľs locato.

Atq; propter hoc, medium cœli, & vltimum ad nos circularis lationis vr esse, hoc qdem sursum, illud vero deorsum, maxime oĩbus proprie, qm̃ illud quidẽ sẽp manet, circuli autem vltimum, siľr se habẽs manet. Quare, cum leue qdem sit, quod sursum ferť natura, graue vero, quod deorsum, q. versus mediũ continet terminus deorsum est, et ipsum medium. qui vero versus vltimum sursum, & ipsum vltimum, & propter hoc videtur planum quoddam esse, & veluti vas locus, & continens. Amplius, simul cum ipsa re quodammodo etiam locus existit. simul enim cum finito fines sunt.

Et propter hoc opinantur omnes homines q̃ medium cœli, & vltimum motus circularis est locus, hoc quidem superius, hoc vero inferius prĩcipaliter, & vere, & hoc est quoniam hoc est semper permanens, & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione. Cum igitur leue est translatabile naturaliter ad superius, & graue ad inferius, tunc inferius est vltimũ continens, quod est versus medium, & ipsum medium, & superius est vltimũ continẽs, quod est versus extremũ, & ipsum extremũ. & ideo existimať q̃ locus est aliquod planum, & quasi est vas continẽs. Et etiam locus, et res sunt insimul. fines. n. &, finitum apud ipsos sunt insimul.

Cum posuit q̃ locus nõ mouetur essentialiter, dedit sup hoc rõnem famosam, & dixit Et propter, &c. & intendit p medium cœli, mediũ mundi, & p vltimum motus circularis, concauũ orbis lunæ. D. d. hoc autẽ superius, i. vltimus motus circularis motuũ orbium, q est orbis lunæ. D. d. hoc vero inferius. & intẽdit mediũ mundi, quod est locus terræ. Et dixit principaľr, & vere. qm̃ hæc duo loca sunt supius, & iferius simpľr: quod nõ est ita de loco aquæ & aeris. locus. n. aquæ est inferius, sed non simpľr, & siľr aeris locus est superius, sed non simpľr. D. d. quia illud est permanens. & intendit mediũ verum mundi. D. d. & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione. i. quod non põt trãsferri ad inferius, neq; ad superius, et si mouet circulariter. Et iste syllis est ex duab⁹ affirmatiuis in secunda figura, & componiť sic. Superius debet esse fixũ: & vltimũ circulationis est fixum: ergo superius est vltimũ circulationis. Et põt dici ad hoc, qm̃, q̃a ratio est famosa, non curat vti in hoc duabus affirmatiuis in 2ª figura. Et põt dici ad hoc ẽt q̃ propositio maior conuertiť, qñ addiť ei hoc, s. vt fixũ sit in maximo supiori. qm̃ tunc sylls componiť sic. Superius simpľr est fixũ, quod est ĩ vltimo superiori: & fixũ, quod est in vltimo superiori, est vltimũ in circulatione: ergo quod supius est simpľr, est vltimum in circulatione. & siľr dr̃ de inferiori, s. q̃ cum additur ei, quod est vltimo inferiori, tunc conuersio erit vera. Et, quia veræ definitiones debent conuenire oĩbus spẽbus rei definitæ, incœpit declarare qũo ista definitio loci conuenit duabus speciebus loci, s. superiori, et inferiori, et dixit Cum igitur leue, &c. i. cum igiť leue transferť naturaľr superius, & transferť naturaľr ad finem continentẽ: ergo superius est finis continens. Et existimať q̃ ista conclusio est vľis, & in tertia figura, quod nõ oportet. Sed ista cõclusio est vľis, q̃a minor conuertiť vľis affirmatiua. vñ sylls componiť sic in prima figura. Superius est id, ad quod transferť leue naturaľr: & illud, ad quod transfertur leue naturaliter est finis vltimæ circulationis: ergo supius est finis continens, q vicinatur corpori vltimo. Et siľr concluditur q̃ inferius est finis aquæ, s. concauũ aquæ. Et dixit & medium. quoniam graue non quærit hunc finem, s. finem aquæ, nisi sm̃ q̃ ẽst medium totius, non sm̃ q̃ est finis aquæ. &, si non, tunc terra moueretur ad aquam, vbi esset finis eius: sicut ferrũ mouetur ad magnetem, vbicunq; fuerit: & hoc non sentitur de aqua. & sermo de hoc erit perfecte in libro de Cœlo, et Mundo. hic. n. loquitur de loco cõi vľi oĩbus corporibus naturalibus. D. d. & ideo existimatur q̃ locus est, &c. & quia corpora transferuntur naturaľr ad vltima, s. ad superficies continẽtes ipsa, & quiescũt in eis secundum conuenientiam, & similitudinem, necesse est vt locus sit vltimus: & quasi est vas continẽs, non inane, quod est inter vltima. non enim est conuenientia inter inane, & corpus, ª neq; in eo sunt differentiæ, quibus diuidatur in superius, & inferius. D. d. & etiam locus, &c. & forte intendit, qm̃ locus, et locatum sunt relatiua, & relatiua sunt insimul, & cum alterum aufertur, aufertur & reliquum. & hoc non inuenitur, nisi in loco, q est finis suus tm̃. ᵇ finis. n. nõ inuenitur, nisi qñ inuenitur illud, cuius est finis, & deficit per suum defectum. &, si locus esset inane, non esset necessarium in suo esse locatum esse: & tunc inueniretur locus sine locato. Et forte inducit per hoc rationẽ, qua declarat quòd locus debet esse permanens cum permanentia corporis in eo.

Loc⁹ aquæ ĩferi⁹, sed nõ simpľr, & locus aeris est superius, sed non simpľr. Idem. 4. coeli. 26.

Dubium.

Solo prima.

Solo scđa. Quãdo ppõ maior cõuertit, possem⁹ arguere ex ambab⁹ affirmatiuis in 2. figura. Idẽ supra cõ. 31. Idem. 2. physi. 23.

Dubium.

Solutio.

ª In vacuo nõ sunt diffe. qb⁹ diuidat in supius, & iferius. Idem supra. 56. & infra. 64. & 65.

Pria expõ.

ᵇ Finis non inueniť, nisi qñ inuenitur illud, cui⁹ est finis consi. ĩfra. t. c. 107.

Secũda expositio.

Caput Nonum, quòd definitio assignata conueniat cunctis corporibus simplicibus mobilibus.

CVi igitur corpori est aliquod corpus extra, cõtinens ipsum, hoc in loco est: cui vero non, minime. quocirca etiã, si aqua fuerit hm̃oi, partes q̃dem mouebunť ipsius. continenť. n. à seinuicem. totum aũt est quidem vt mouebitur, est vero vt non. vt. n. totum simul locum non mutat, circulariter aũt mouebiť (partium. n. hic locus est) & sursum quidem, et deorsum non. circulariter autem nõ nulla, alia vero sursum, & deorsum, quæcunq; habent densitatem, & raritatem.

Dicamus nunc igiť, q̃ quodlibet corpus, extra quod est aliquid corpus, quod cõtinet ipsum, illud corpus, est in loco, & quodlibet corpus, extra quod non est aliud corpus, nõ est in loco. et ideo, si posuerimus aquam esse hmõi, tunc partes eius essent mobiles. quædã. n. essent continẽtes quasdã. ipsa vero sm̃ totum quodãmodo est mobilis, et quodammõ ĩmobilis. qm̃ sm̃ quod est totũ, nõ transmutat insimul locũ, & alio mõ moueť circulariter: iste. n. locus est locus partiũ: & quædã moueñť superius, & quædã inferius, non circulariter, et quædã superius, et inferius, et est oẽ, quod habet densitatem, & raritatem.

43 Cum declarauit ꝙ locus est primum continens, & declarauit prius ꝙ non est corpus est contentum: q̄m, si ita esset, tunc infinitum esset in actu: sequitur ex istis duobus vt nõ sit omne corpus sm totum i loco essentialiter, sed illud, extra quod est corpus: illud autẽ, extra quod non est corpus, non est sm totum in loco essentialiter. et ista est dispositio totius, s. ꝙ non est in loco essentialiter, cum nihil sit extra ipsum. & ideo dixit Dicamus nunc igitur, &c. D. incœpit declarare quid sequitur ex hac positione, s. ꝙ oẽ, extra quod nihil est, non est in loco sm totum, & dixit & ideo, si posuerimus totum, &c. i. et propter hoc, si posuerimus totum esse aquam, tunc aqua non esset in loco sm totum, & esset imobilis sm totum, & tunc partes eius nec̃io mouerentur in loco, cũ essent contentæ. & ideo partes mundi possunt moueri modis tribus motuum, s. q̄m quædam partes mouent̃ circulariter, & q̄dam superius: & est oẽ, in quo est raritas, vt aer, & ignis: & quędã inferius: & est oẽ, in quo dẽsitas est, vt aqua, & terra. Ergo dispõ in toto manifesta est, & non accidit in ea qõ. & sil̃r non accidit qõ in sphæris contentis de numero sphærarum cœlestiũ. sphæra aũt octaua nõ cõtenta, si nõ accidit ei motus proprius, & totus orbis, q mouet̃ motu diurno, accidit in eo magna quæstio. q̄m manifestum est ipsum moueri: et, cum oẽ motum sit i loco, necesse est vt totus orbis sit in loco. ergo sumus inter duo, aut ponere ꝙ aliquod motum non est in loco, aut ponere ꝙ locus est inane, & dimensio. Ioannes vero ꝑpter hoc obedit huic, s. locum esse, & dimensionẽ, & vacuum, non finem continentem, vt dicit Arist. licet apud ipsum non possit inane separari à corpore. quoniam dicentes vacuum esse sunt bipartiti. alij enim dicunt ipsum separari à corporibus, & alij non, quorum est Ioãnes grammaticus. Et Arist. dicit, cum hoc post, quod cœlum, & aĩa sunt in loco ꝑ accidens. & in hoc dubitauerunt oẽs expositores. Themistius vero dicit r̃ndendo ꝙ corpus cœleste non est in loco sm totũ, sed sm partes, s. sm orbes, quos continet maximus orbis, sicut est dispositio in toto mundo. fingit. n. ꝙ causa in hoc est, q̄m corpus cœleste non est mobile sm totum, sed sm partes: & apud ipsum partes cœli sunt in loco, quia continent suas partes. sed quia corpus altissimum. v. g. orbis stellarum fixarum non continet̃ ab aliquo, concessit ꝙ hoc corpus est in loco propter suas partes intrinsecas tantum, s. quæ sunt in concauo eius. istę. n. partes mouentur circa conuexum, s. conuexum corporis, circa quod reuoluuntur, quasi circundet ipsas, licet sit intra. Et hoc idem contingit toti orbi, q̄m mouetur motu diurno, s. ꝙ est in loco sm partes, quæ sunt in concauo eius: si dixerimus ꝙ motus stellati est alius à motu orbis. ergo melius est dicere ꝙ totum corpus cœleste est in loco, sicut dicimus in corpore vltimo, s. sm partes, quæ sunt in concauo. aut dicamus ipsum esse i loco vtroq; modo, s. quia partes eius sunt in loco præter vltimum, & quia partes concaui sunt i loco, si posuerimus ꝙ motus diurnus est totius orbis essentialiter, & non stellati. et hoc est necesse sm scientiã naturalem. Et in hoc, quod dixit Themistius, sunt quæstiones non modicæ. q̄m quomodo dicitur sphærã moueri sm oẽs partes, & nõ mouetur sm totum: & totum nihil aliud est q̄ꝫ partes. Et etiã uidemus Aris. in vltimo sexti, q̄n loquitur de quæstione Zenonis de motu sphærico, ponere sphęram moueri sm totum, et sm partes, & ꝙ sm totum mutat loca diuersa sm formam tñ: sm aũt partes, sm formam, & subiectum, vt i illo declarabitur. nihil est igitur hoc, quod dicit Themistius, ꝙ causa in hoc, ꝙ sphæra non est in loco simpliciter, est, quia mouetur sm partes, non sm totum. Si igitur aliquis dixerit ꝙ hæc est intentio Aristotelis, cum dixit secundum. n. quod est totum, et c. Dicemus ad hoc ꝙ, cũ dixit sm. n. ꝙ est totum, nõ trãsmutat locum, nõ intendit corpus, quod mouet̃ circulariter, sed intendit totum mundũ. &, cum dixit & alio mõ mouet̃ circulariter, intendit ꝙ toti attribuit̃ motus circularis propter quasdam partes, s. corpora cœlestia, sicut attribuitur ei rectus motus propter motum elementorum, quæ sunt etiam quędam partes eius. D. d. iste. n. locus est locus partium, i. locus eius, quod mouet̃ circulariter, cum illud, quod mouetur circulariter ẽ pars totius. locus. n. simpliciter corporis, quod mouet̃ circulariter, est locus eius partium: sicut videmus Themistium intelligere ex verbis Arist. Et etiam sm expositionem Themistij, cum Aristo. dicit ꝙ cœlum est in loco per accidens, intendit ꝙ alterum cœlorum est in loco, s. orbium: & illud, quod apud Aristo. attribuit̃ alicui propter suam partem, est aliud ab eo, quod attribuit̃ alicui ꝑ accñs: & ideo oĩbus expositoribus, vt dicit Themistius, displicet vt cœlum sit in loco ꝑ accñs, & dicunt ipsum esse in loco sm partes. Themistius vero dicit ꝙ Arist. vtitur hic illo, quod est per accidens, large, de eo, quod est commune ad accidens, & ad partem. & hoc deberemus dicere, si non inueniremus aliquem modum verum, sm quem diceremus cœlũ esse in loco ꝑ accidens. oẽs igitur hoĩes, vt apparet de eis, non potuerunt intelligere verba Aris. recte. Auẽpace vero r̃ndit in hoc loco sic. q̄m sphæra, sm ꝙ est sphęra, non est in loco, quia aliquid extrinsecum cõtinet illam, & ꝙ hoc propriũ est corpori recto, nõ corpori rotundo, & locus sphæræ qui fingitur ab isto, sm ꝙ est sphæra, est conuexũ centri, circa quod reuoluit̃. quasi igitur locus eius est superficies cõuexi, quod continet sphæra, et est quodã modo cõtinens sphæram. Et nitit̃ dicere ꝙ definitio, quam induxit Aris. in loco, q̄m est continens, diuisum à re, debet intelligi in corporibus rectis ab extrinseco, et in rotundis ex intrinseco. Et dicit ꝙ causa in hoc est, q̄m corpus rotũdum finitur per se, & corpus rectarum dimensionũ finitur per aliud. et ideo corpora recta, s. elementa indigẽt in hoc, ꝙ finiantur corpore rotundo: rotundum vero non indiget corpore extrinseco. & causa in hoc est. q̄m linea rotunda est perfecta, & non põt recipere additionẽ, aut diminutionem: linea vero recta est diminuta. Et sm hoc sphæra erit in loco simpliciter, et essentialiter, sicut erũt corpora recta, & oĩs sphæra sphæraꝝ cœlestiũ, quam cõtinet alia sphæra, habebit hoc per accñs: & sm hoc oẽ corpus simpl̃r erit i loco essential̃r. Et vr̃ mihi ꝙ hoc, quod narrauit Auẽpace, est opinio Alfarabij. Alfarabius. n. est, qui posuit se contradicentem quęstionibus Ioannis. & vna illarum quæstionum est ista, quę inuenitur in libris nr̃is, sicut inuenit̃ ex verbis Auẽpace, et non incidit in manus nr̃as. Et, cum ita sit hoc, quod dicit Aristo. ꝙ oẽ corpus, extra quod nihil est, non est in loco, & ꝙ omne corpus, extra quod est aliquid, est in loco, est falsum. apparet. n. ex sermone eius in hoc loco quod corpora naturalia apud ipsum sunt tribus modis. est enim modus, qui est in loco essentialiter, scilicet corpora recta, & modus, qui est in loco per accidens, & hoc est corpora rotunda, & modus, qui est in loco propter suas partes, & hoc est totus mundus, scilicet corpus compositum ex corporibus simplicibus quinq;. & totum hoc manifestum est ex suis verbis. Nos autem reuertamur, & dicamus, q̄m, cum sit notũ per se ꝙ locus, sm ꝙ est locus, est æqualis locato, manifestum est ꝙ superficies conuexi centri sphæræ nõ est locus simpliciter. non. n. est æqualis, nisi superficiei cõcauæ, non oĩbus superficiebus sphęræ: & locus est ęqualis locato, quia oẽs superficies eius sunt ęquales omnibus superficiebus locati. [a] æqualitas. n. dicitur duobus

Digressio vtrum octaua sphæra sit in loco.

Op. Ioannis grammatici. improbatio prima.

Secũda rõ. sra. t. c. 45.

Op. Themistij. quã ẽt regras. 6. ph. cõ. 85. & 8. phy. cõ. 67.

Prima ratio cõtra Themistium.

Secunda rõ. Totum nihil aliud ẽ q̄ꝫ partes. Idem. 1. phy. cõ. 17. 6. ph. t. c. 85

Obiectio ꝓ Themistio. Solutio.

Quarta rõ in Themistium.

Illud, quod apud Ari. attribuit̃ alicui ꝑꝑ suã ptẽ, est aliud ab eo, q̃d attribuit̃ alicui ꝑ accñs. Idẽ. 5 phy. cõ. 1.

Auempace Hispani opinio.

Corp' rotundũ finit̃ ꝑ se: & corpa recta finiunt̃ ꝑ aliud. Idẽ. 3. phy. cõ. 74.

Improbatio prima.

Secunda.

Auerro. solutio, & tertia improbatio.

a Æqualitas dr̃ duobus modis.

vltima sphera nõ hẽt corpus extra se a quo locet̃ & hec mouet̃ sm circulariter dicit oẽ qd mouet̃ est in loco supra dixit aristoteles locus inuestigatus est [illegible] motũ locali igit̃ si vltima sphera mouet̃ g̃ est in loco [illegible] dum aliqd ẽe in loco cõtingit bifariã vno modo ꝑ se & rõne sui alio modo ꝑ accñs & rõne suarũ partiũ [illegible] sphera nõ est in loco ꝑ se sed ꝑ accñs i. rõne suarũ partiũ hñs sm leuitatẽ vt est ignis [illegible] sm gravitatẽ vt est terra mouet̃ sm deorsũ hñs vtrũq vt sũt aer & aqua [illegible] corpora vero celestia mouent̃ sm circulariter q2 vna cõtinet aliã [illegible]

modis. dicitur.n.ſm contineotiam, & ſm hoc dicit ꝙ circulus eſt æqualis figuræ rectorum laterum: & dr̄ etiã; qñ duo æqualia habent menſuram cõem, qua menſurentur: & ſm hoc dr̄ corpus eſſe æquale corpori, & ſuperficies ſuperficiei: & iſta æqualitas non eſt vera de loco, niſi inane eſſet. æqualitas igitur propria loco eſt æqualitas ſm continentiam. ex hoc igitur apparet manifeſte ꝙ ſphęra, ſm ꝙ eſt ſphæra, nõ eſt in loco ſimpliciter, niſi accidat ei hoc, ſicut accidit ſphæris cœleſtibus, quas continet alia ſphæra extrinſeca. Et hoc apparet etiam ex hoc. qm̄ primum notum eſt de loco, ꝙ collatio rei ad ipſum eſt ſicut collatio† {cõtenti ad cõtinẽs:} ſicut dicimus ꝙ aqua in cypho nõ eſt ſicut collatio totius ad partem, ſed dicere ſphæram eſſe in centro eſt ſicut dicere totum eſſe in parte, non ſicut dicere aquam eſſe in vaſe. & ideo, ſi conuexum cẽtri dicatur eſſe cootinens ſphæram, & illud extrinſecum dicatur eſſe continens, erit ſecundum æquiuocatiooem, quia ĩ altero ſunt vere proprietates loci. eſt enim continẽs, & æquale, & res eſt in eo ſicut aqua in cypho. hoc igitur totum demonſtrat veritatem opinionis Ariſto. & falſitatem eius, quod intendit Auẽpace, & quòd impoſſibile eſt exponere verba Ariſto. ita, quòd definitio, quam induxit de loco, ſit communis corpori ſimplici, & rotundo. Nos autem dicamus, quoniã, cum ſit fixum ſm totum, neceſſe eſt vt hoc modo ſit quieſcens. &, quia quies eſt ei propter quietem cẽtri, quod eſt in terra, & quies eſt, quia eſt in loco eſſentialr̄, ideo dicitur cœlum eſſe in eodem loco, & non trãſmutatur ab eo per accidens, i. quia centrũ eius eſt io loco eſſentialiter. & hæc eſt intentio ſermonis Ariſt. dicentis, ꝙ cœlum eſt in loco per accidens. Vtrum vero dicatur moueri in eodem loco, in quo eſt per accidẽs, cum nihil ſit extra ipſum ſm partes, aut ſm totum declarabitur, cum Ari. declarauerit ipſum moueri ſm totum, et mutare locum, in quo eſt per accidens, in forma eius, noo in materia. eſt igitur motum, & quieſcens in ſuo loco per accidens, ſ. propter centrum, quod eſt in loco eſſentialiter. oẽ.n. quod inuenitur in aliquo per accñs, inuenitur io eo, propter aliquod, habẽs illud per ſe. & hæc eſt intẽtio eius, cum dixit de aqua, & de quolibet corpore continẽte. ipſum vero ſm totum quodãmodo eſt mobile, &c. & ſm hoc erit opinio Ari. ꝙ oẽ corpus eſt in loco, & ꝙ oẽ motum eſt in loco. ſed iſtorum quoddam eſt in loco per accidens, & quoddam eſt in loco per ſe. & ſm hoc diuiditur motum. qm̄ aliud mouebitur in loco eſſentialiter, & aliud mouebitur in loco per accidẽs. apparet igitur ex hoc, ꝙ omne corpus attribuitur loco in motu, & quiete, aut per ſe, aut p accidens, & ꝙ nullum corpus eſt, quod nõ eſt in loco, ſicut Alex. intẽdebat in expoſitione loci huius, vt poſt videbitur. Et apparet ex hoc ꝙ corpora attribuũtur loco tribus modis, per ſe, & per accidens, & ſm partẽ, vt intendebat Ari. et ꝙ oẽs expoſitores non potuerũt attingere hanc expoſitionem, & ꝙ Auẽpace dimiſit ſermonem Ariſ. & errauit multum. Sed quæritur ſuper hoc, ſi corpus cœleſte eſt in loco per accidẽs, ergo mouetur per accidens. declarabitur.n. in hoc lib. ꝙ eſt primum mobilium ſimpliciter. & ſic illud, quod eſt p accidẽs, erit prius illo, quod eſt per ſe. Ad hoc autem dicendum eſt ꝙ illa, q̃ mouẽtur per ſe, indigent aliquo quieſcente, circa quod mouenť, vt declarat Ari. in lib. de Motibus aĩalium localibus: & hoc quieſcens forte erit locus per ſe, quando oon fuerit continens rem motam, & forte erit locus per accidens, qñ non fuerit continens rem motam in oĩbus partibus, ſicut eſt diſpoſitio in corpibus cœleſtibus. ergo locũ eſſe per ſe nõ eſt de neceſſitate eſſendi rem motã per ſe, ſed dignius eſt vt ſit de neceſſitate eſſendi rem quieſcentem naturaliter. quieſcens.n. quieſcit propter ſimilitudinem continentis, & mouetur propter priuationem ſimilitudinis inter ipſum, & continens: & hoc erit, quando mouetur in cõtinente. & ideo cauſa motus eius, quod mouetur in continente, eſt extra naturam, & eſt rem motam eſſe extra ſuum vbi naturale, & hæc eſt diſpoſitio corporum ſimplicium, quæ mouenť motu locali, ſ. quatuor elementorum. quod autem mouetur non in continente, ſed circa qeſcens aliquod tm̄, eſt illud, cuius motus non eſt per accñs extrinſecus à natura: & hęc eſt diſpoſitio corporis rotundi. & hoc, quod accidit quibuſdam corporibus cœleſtibus, ſ. quia ſunt in loco, quia continentur ab alijs, eſt per accidens. ſm hoc igitur eſt intelligendus iſte locus, vt mihi videtur. Alexan. vero opinatur ꝙ ſphæra ſtellarum fixarum non eſt in loco, & dicit hanc eſſe opinionem Ariſt. dicit.n. ꝙ non eſt in loco, niſi eo modo, quo mouetur, & non moueť per ſe, neꝗ per accidens, neq; ſm partes, aut totum, ergo non eſt in loco. & verificat ipſum non moueri p ſe, quia impoſſibile eſt vt moueatur ſm totũ, aut ſm partes. ſm totum quidem, qm̄ non mutat locum: ſm autẽ partes, quia nõ ſunt diuiſę à toto, & quia totum etiam eſt quieſcens. & ſimiliter dicit ꝙ non mouetur per accidens. illud.n. quod mouetur per accidens, non mouetur ſm partes per accidens, niſi quia motus totius eſt per ſe. & ſimiliter non eſt in actu, quia non ſunt diſtinctæ, neq; in potentia, quia nunquam diſtinguentur. et propter hoc dicit præciſe ꝙ motus circularis nõ eſt in loco, & ꝙ non eſt tranſlatio, & dicit ꝙ non eſt impoſſibile corpus eſſe non in loco. locus enim non eſt corporis eſſentialiter, quoniam non accipitur in definitione corporis, neq; corpus in definitione loci. Et, cum locus, qui eſt finis, eſt in continente, non cõtento, & nos dicimus ponatur quòd non eſt de neceſſitate corporis, vt ſit in loco, nõ ne eſt de neceſſitate moti, vt ſit in loco aut per ſe, aut per accidens? quoniam, cum ſphæra non fuerit in loco per ſe, neq; per accidens, oon erit in loco. et, cum non fuerit in loco, quomodo igitur mouebitur? niſi dicatur ꝙ locus non eſt de neceſſitate motus. & totum hoc eſt impoſſibile.

Quarta. (margin)

† a.l. cõtinẽtis ad contentum. (margin)

Opĩo ꝓpria (margin)

Oẽ, q̃d inuenitur ĩ aliq̃ per accñs, inuenitur in eo ꝑ aliq̃d, hñs ĩl ĩn ſ ꝑ ſe. cõſĩmile infra. c. 67. & .1. cœ. t. cõm. 14. & 62. (margin)

Obiectio. (margin)

Solutio. (margin)

Quieſcẽs ꝑ ſit ꝑ ſimilitudinẽ cõ[...] tis, & m[...] ꝑ priuationem ſimilitu[...] nis inter ip[...] & contin[...] & hoc eſt qñ mouetur in cõtinẽte. Et idẽ vide infra cõ. 69. ꝑ hoc etiam vide 4. cœl. cõ. 11. (margin)

Opĩo Alex. (margin)

Improbatio. (margin)

Vt autem dictum eſt, alia quidem ſunt in loco ſm potentiam, alia uero ſm actũ. Quapropter, cum continuum q̃dem ſit id, quod eſt ſimilium partium, ſm potentiam in loco partes ſunt: cum uero ſeparata quidem ſunt, tangunt autem ſe, ut aceruus, ſm actum.

Et res, ſicut diximus, aliæ ſunt in loco potentia, & aliæ ſunt in loco actu. Cum igitur illud, quod eſt conſimilium partium, fuerit continuum, partes eius in potẽtia ſunt in loco, donec cum ſeparentur: ſed erunt contingentes, ut aceruus in loco in actu.

Cum declarauit ꝙ q̃dam corpa ſunt in loco p ſe, & ſunt illa, extra q̃ eſt aliquod corpus continens, & quędam ſunt in loco, q̃a partes eorum ſunt in loco, & hæc eſt diſpõ corpis totius mundi, & quędã ſunt in loco p accidẽs, vt illud, quod moueť circulariter, incœpit declarare etiam ꝙ quædã attribuunť loco potentia, & quędam actu, & dixit Et res, ſicut diximus, &c. i. qm̄ corporum aliud eſt in potentia in loco, q̃a põt eſſe in ipſo in actu, & aliud eſt in loco in actu. D.d. Cum igitur corpora, &c. i. & corpora, q̃ ſunt in loco in potentia, ſunt partes corporis cõtinui cõſĩlium partiũ, dũ fuerit cõtinuũ, v.g. aqua: et, cũ partes illius ſeparanť, & diuiduntur abinuicẽ, erit in loco in actu. Et ĩ iſto ſermone eſt ordo præpoſterus. 44

partes ultime spere sunt talis nature quod non contineat aliud et sunt in loco in potentia et hoc quod sunt continue lapides vero acervi que sunt contigui sunt in loco in actu

do præposterum. & debet sic legi. donec, cum separantur, erunt in loco in actu, sed erunt contingentes sicut aceruus. & intendit, sed accidit eis vt contingantur, & erit locus eorũ vnum, vt aceruus tritici. corpus enim consimilium partium, dum non diuidtur, partes eius sunt in loco in potentia, & cum diuiditur, tunc partes eius sunt in loco in actu. si igitur separantur partes eorum, erunt in locis diuersis actu, &, si non separantur, sed erunt contangentes, erunt in vno loco in actu, & tunc erunt quasi medium inter illud, quod est in potentia pura, & actum purum. & intendebat declarare per hoc, quòd totum non est in loco actu, aut potentia, & similiter cœlum.

Atq; alia quidem p se. ut oẽ corpus, aut fm lationem, aut fm augmentum mobile, per se alicubi existit. Cœlum aũt, sicut dictũ est, nõ est alicubi totũ, neq; ullo in loco est, si quidem nullum corpus ipsum continet: in quo autẽ mouetur, hoc etiã locus est partibus. altera. n. partium alteri adhæres est. Alia uero fm accidens, ut aĩa, & cœlũ. partes. n. in loco quodammodo oẽs sunt. in circulum. n. continet alia aliam, idcirco mouetur quidem circulariter solũ quod sursum est. Totum aũt non alicubi est. quod. n. alicubi est, & ipsum aliquid est, et adhuc aliud aliquid esse oportet preter hoc, in quo sit, quod continet. præter autem uniuersum, ac totum nihil extra est.

An. & cœlũ sunt i loco p accidens.

Et etiam quędam p se. v. g. qm̃ oẽ corpus, quod mouetur fm translationem, aut fm augmentum, est per se in aliquo ubi. Et cœlum, sicut diximus, non est in aliquo ubi fm totũ, neq; in aliquo loco, cum non contineatur à corpore oĩno: sed fm q mouetur, fm hoc partes eius habẽt locum. partes. n. eius sunt inseparabiles abinuicẽ. Et quædam per accñs, v. g. anima, & cœlum. partes. n. aliquo modo oẽs sunt in loco. quædam. n. continent quasdam circulariter. & ideo pars mouetur circulariter. Totum uero non est in aliquo ubi. hoc. n. est in ubi, quod est in se aliquid, et indiget aliquo alio, quod extra illud est, & quod continet illud. & non est aliquid præter totum, & uniuersum extra totum.

45 Cum diuisit illud, quod est in loco, in actũ, & potentiam, incepit etiam diuidere illud in p se, & p accidẽs, & dixit Et etiã quædam p se, &c. i. etiã quædam corpora mobilia sunt in loco p se, & sunt illa, quæ mouentur fm rectam translationẽ, aut fm augmentũ. illa. n. quæ mouentur his motibus, cõtinentur ab aliquo alio extrinseco, cum sint naturalr terminata, non terminãtia. Et, cum declarauit etiam hãc propositionẽ, dicentem q oĩa corpora, extra quæ est aliquid, sunt in loco p se, posuit aliam, & est q cœlum non cõtinetur ab aliquo corpore oĩno, & ista propositio declarabitur proprie in Cœlo, & Mundo: & conclusit in secunda figura q cœlum non est in loco p se: & est, s. fm totum, i. orbis, qui mouetur motu diurno fm totum. & hoc intẽdebat, cum dixit Et cœlum sicut diximus, &c. iste. n. sermo continet conclusionẽ, & vnã propõnem. Et forte intendit

1. cœ. te. cõ. 96. vsq ad tex. cõ. 100.

p hoc, q dixit, non est in vbi, neq; est in loco idem: & erunt noĩa synonyma: et talis doctrina vsitatur ad expositiones. Et, quia quædã partes eius continent ab aliquo extrinseco, excepit hoc, & dixit sed fm q mouentur, etc. i. sed fm q partes eius mouentur, et partes eius continent se adinuicem, dr̃ q partes eius sunt in loco simplr. et est intelligendum q, licet sint simplr in loco, tñ hoc est eis per accidens. sphæra. n. nõ est innata moueri in sphæra, & vr̃ in continente. & non est ita de illo, quod mouetur motu recto. mobilium igitur quędam sunt in loco uero, quędam sunt in loco per accidens, vt colores, & accñtia, quæ sunt in loco, quia subiectũ eorum est in loco. & * prope istum modum dicimus q cœlum est in loco per accidens, s. quia aliqua pars eius est in loco, s. centrum. & illorũ, quæ sunt in loco vero, quędã sunt per se, & sunt illa, q̃ mouentur motu recto, & sunt p accidens quædam, & sunt sphæræ cœlestes conteotæ: si oĩs sphæra cœlestis præter primam, q̃ habet motũ propriũ, est contenta. et, cũ induxit modum corporũ, q̃ sunt i loco p se, dixit Et q̃dam per accñs, v. g. aĩa et cœlum, i. qm̃ aĩa est in loco, quia subiectũ eius, quod est corpus, est in loco. & cœlum etiam fm totum est i loco, quia centrũ eius est in loco. Et isti sunt duo modi eius, quod est per accidens, s. attribuere accidẽti rei illud, quod attribuitur rei, aut attribuere toti illud, quod attribuitur parti. D. dixit partes. n. &c. & innuit per hoc q cœlum est in loco per accidens fm totum, partes vero eius sunt in loco vero. quædam enim continent quasdam circulariter. Et dixit hoc, quia vltimus orbis, qui habet proprie motum diurnum, siue fuerit stellatus, siue alius, non debet habere motũ proprium, præter diurnum. Et dixit quodammodo qm̃ hoc est accidens ei, cũ corpus cœleste non est innatum vt sit contentum, sed continens. D. d. & ideo pars mouetur circulariter. & intendit per partes, partem mundi, quæ est totum cœlum. & innuit q ista pars est in loco p accidens. quod. n. non est in loco per se, neq; per accidens, non habet motum per se. Et ideo dixit Totum vero non est in aliquo vbi. & intendit per totum, totum mundum. & dixit in aliquo, vt concludat essentialiter, & accidentaliter, &. q. d. totum vero non est oĩno in vbi, i. neq; per se, neq; per accidens. D. d. qm̃ hoc vbi, etc. i. id. n. quod est in loco, est i se aliquid, & indiget aliquo alio continente ipsum. sed extra totũ nihil est continens ipsum: qm̃ hoc nomen totum significat q extra ipsum non est corpus aliquod omnino. & hoc manifestum est. Et debes scire q Auicen. opinatur q corpus cœleste non est in loco, neq; per se, neque per accidens. dicit enim quòd motus rotundi non est translatio, sed motus in situ, & non est necessarium in motu fm situm, vt sit in loco. Et hoc est cõtra Aristo. & contra verum. Primo quidem, quoniam in situ non est motus vt declaratum est in quinto. Et etiam, qm̃ locus est prior situ, & acceptus in definitione eius. quõ igitur habebit aliquem situm, & non habebit locum? Et etiam manifestum est per se q motus sphæræ est translatio, & translatio est in loco. & hoc manifestum est in suis partibus: qm̃ mutant locum: tota vero sphæra non mutat locum, vt existimatur. Et Ari. declarat in vltimo sexti q sphæra mutat locum secundum formam, non fm subiectum, vt declarabitur in illo loco. Et existimauit Auicen. q motus, qui mutat locum in forma, non in subiecto, est motus in situ. & hic est error manifestus. & intelligo per formam hoc, quod transfertur circa conuexum centri ex conuexo perfectæ rotunditatis ad conuexum perfectæ rotunditatis: cum conuexũ diuidatur in multa conuexa, quorum vnũquodq; est perfectæ conuexitatis, & rotũditatis; Est igitur vnum fm subiectũ, nõ fm formã. & ideo

Nomen synonymorum doctrina vsitatur ad expõnes.

* a. l. pręter.

Quod nõ ẽ in loco neq p se, neq p accidẽs, nõ hẽt motum p se.

Auicẽ. opĩo tenẽtis cœlũ non eẽ in loco, neq per se, neq per accñs. quam cũ regras. 6. ph. c. 85. Improbatio opinionis Aui.

6. phy. 85.

translatio corporis rotūdi ſm totum circa totalitatem centri eſt mutatio loci ſm formam eius, non ſm ſubiectum. et, quia iſti translationi accidit diuerſitas ſitus, ſ. ſitus totius ſphæræ ad totum centrum, vocauit ipſum Auicen. ſitualem. & dicere motum eſſe ſitualem, quia mutatur de ſitu ī ſitum, eſt aliud q̄ dicere motum eſſe ſitualem, quia eſt in ipſo ſitu. Et hoc ignorauit Auicē. aut vitioſe protulit. Et mouit ipſum ad dicendū hoc, quod dixit Alexā. q̄ orbis ſtellatus non eſt in loco per ſe, neq; per accidens, et q̄ iſte motus non eſt in loco, et q̄ non eſt translatio. & hoc totum nihil eſt.

Cſ deceptio nis Auicen.

Et propter hoc omnia in cœlo ſunt. cœlum. n. ipſum totū fortaſſe eſt. Eſt autē locus non cœlum, ſed cœli quiddam, vltimus, ſ. & tangens mobile corpus, terminus quieſcēs. & ob hoc terra qdem in aqua ē, hæc vero in aere, hic aūt in ęthere, & ęther, in cœlo, cœlum autem non amplius in alio eſt.

Et propter hoc omnia erunt in cœlo. videtur. n. q̄ cœlum eſt totum. Et cœlum nō eſt in loco, ſed aliquid ex cœlo, & eſt vltimū eius contangens corpus, quod habet moueri. & ideo terra eſt in aqua, & aqua in aere, & aer in æthere, & æther in cœlo, cœlum vero non eſt in aliquo alio.

46 Qm̄ oīa ſunt in toto: & totum eſt cœlum: ergo oīa erunt in cœlo. & ipſe induxit cōcluſionem tm̄, cum dixit Et propter hoc oīa erunt in cœlo, & cōuerſionem maioris propoſitionis, cum dixit videt. n. q̄ cœlum eſt totum. & fecit hoc, quia conuerſio eius eſt manifeſta, & minor propoſitio eſt manifeſta. & dixit videt, quia declarabitur, qn̄ declarabitur q̄ extra cœlum nō eſt aliquod corpus oīno. D.d. Et cœlum non eſt locus, &c. & intēdit p vltimum contangens concauum orbis lunæ, quod continet ignem. & intendit per corpus, quod habet moueri, ignem, & intendit, vt mihi vr̄, quod habet moueri ad illud, ſ. ad concauum orbis lunæ. & dixit hoc, ne exiſtimet q̄ locus ſit corpus, & q̄ cœlum non eſt locus, niſi ſm q̄ continet. Et intendebat etiam per hoc declarare q̄ illud, quod ē dictum in definitione loci inuenitur eſſe cōueniens in quatuor elemētis. [a] terra. n. ſicut dixit, inuenit in vltimo aquę, & aqua in vltimo aeris, & aer etiam, vt demonſtratur in Cœlo, & Mūdo, eſt in vltimo ignis, & ignis in vltimo orbis, ſed poſuit iſta hic, poſitione, ſ. q̄ eſt ex iſtis non manifeſtum per ſe, donec declaretur poſt. & ſimiliter hoc, quod dixit, cœlum vero non eſt in aliquo, declarabitur [b] in Cœlo, & Mundo.

Documentū a Loc⁹ terrę eſt vltimum aquæ, locus aquæ vltimū aeris, locus aeris vltimū ignis, locus ignis vltimū orbis. Idē. 4 cœ. cō. 23. b Primo cœ li. 96. vſque ad. 100.

Caput Decimū, in quo ſoluuntur dubia circa eſſe Loci, & notificatur quòd per eius definitionem ipſorum ſecundum naturam mobilium cauſa haberi poteſt eorum motus, & quietis.

MAnifeſtum autem ex his q̄ & dubitationes oēs ſoluentur, ſi hoc modo dicatur locus. Neq;. n. ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neq; pūcti eſſe locum, neq; duo corpora in eodem loco, neq; ſpatiū aliquod eē corporeum, corpus. n. eſt medium loci quoduis, ſed non ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, non autem ut in loco, ſed ut terminus in terminato. non enim omne, quod eſt, in loco eſt, ſed mobile corpus.

Ibi tractat. 33. & 35.

Et declaratū eſt ex hoc, cum locus dicatur hoc modo, oēs qōnes diſſoluunt. Non. n. eſt neceſſe q̄ aliquid neq; augeat per augmentū eius, in quo eſt, neq; ut punctus ſit locus, neq; ut duo corpa ſint in eodē loco, neq; ut locus ſit dimēſio aliqua corpalis, ſicut eſt finis in finito. qm̄ illud, quod eſt inter locū, eſt corpus, quodcunq; corpus ſit, nō dimenſio corpis. Locus uero eſt in ubi, non ita, q̄ ſit in loco, ſed ſm q̄ eſt finis in finito. qm̄ non oē ens eſt ī loco, ſed corpus, quod hēt moueri.

Cum promiſit dare definitionem loci conuenientē oībus principijs inuentis in loco, & per quā diſſoluant oēs qōnes accidentes in eo, incœpit declarare qūo diſſoluantur quæſtiones prædictæ ex hac definitione, & dixit Et declaratum eſt ex hoc, &c. i. & declaratū eſt ex prædictis q̄ oēs qōnes contingentes in loco diſſoluuntur ex hac definitione. D. īcœpit diſſoluere Vnā illarum quæſtionum, & dixit Non enim eſt neceſſe, &c. i. qm̄ quęſtio dicens, q̄ ſi oē corpus eſt in loco, & in omni loco eſt corpus, neceſſe eſt qn̄ corpus augetur, vt locus augeatur, ex quo ſequitur locum eſſe corpus. iſta. n. quæſtio diſſoluitur hoc modo per hanc definitionem. qm̄ locus, ſm q̄ eſt finis, accidit ei augmentum per accidens, ſm q̄ locus eſt finis corporum, quæ ſunt facilis paſſionis, ſ. aquæ & aeris. & quæſtio contingit, quando ponatur augeri eſſentialiter, ſ. vt ex ſuo augmento ſequitur vt ſit corpus. qn̄ hoc nō ſequitur, niſi augmētum eius eſſet per ſe. D. dedit Aliam quęſtionem, & dixit neq; vt punctus habeat locum. et eſt quæſtio dicens. quoniam, ſi corpus habet locum, neceſſe eſt vt ſuperficies habeat locum, &, ſi ſuperficies habet locum, neceſſe eſt vt linea habeat locum, et, ſi linea, ſimiliter & punctus. iſta. n. ſunt ꝓportionalia. hoc enim non cōtingit, niſi ponentibus locū corporis eſſe corpus. ponētibus vero locum corporis eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. īduxit Tertiam quæſtionem, & dixit neq; duo corpora erunt in eodem loco. & iſta quæſtio non contingit etiā, niſi ponentibus locum eſſe tres dimenſiones, & ſermoni dicenti, qm̄ quemadmodum locus puncti eſt punctus, et locus ſupficiei eſt ſupficies, ita contingeret vt locus corporis ſit corpus. ponentibus vero ipſum eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. induxit Quartam quæſtionem, & dixit neq; vt ſit nobis aliqua dimēnſio in finito. illud enim, quod eſt inter locum, &c. i. & non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quæ eſt inter vltima. illud. n. quod eſt inter vltima apud nos, ſemper in eo eſt aliquod corpus non dimenſio abſtracta à corpore. & ſic non contingit nobis ſm hanc poſitionem vt locus indigeat loco. quoniam locus apud nos, ſm q̄ eſt finis, eſt in aliquo, nō ſm q̄ aliquid eſt in loco, ſed ſm q̄ ſuperficies eſt in corpore. & ideo non conceditur q̄ omne ens eſt in loco. & hoc intendebat, cum dixit Locus eſt in vbi, non ſecundum quòd eſt in loco, ſed ſecundum q̄ eſt finis ī finito. i. &, cum dicitur locum eſſe in vbi, nō eſt ſm q̄ eſt in loco, ſed ſm quòd dicitur in fine, qui eſt vna ſuperficies, aut ſuperficies plures eſſe in finito, cuius ſunt ſuperficies. D.d. non. n. omne ens eſt in loco, i. ſed quædam entia ſunt in ſubiecto, ſ. accidentia, & quædam in loco, ſ. indiuidua ſubſtantiæ. & dixit ſed corpus quod habet moueri. ad excipiendum [a] corpus mathematicū quòd non eſt in loco, niſi ſecundum imaginationem.

47

Locus eſt in aliq. ñ ſm q̄ aliqd eſt in loco, ſed ſm q̄ ſupficies eſt ī corpore.

a Corp⁹ mathematicum non eſt in loco, niſi ſm imaginationē. vide pro hoc. 4. c. 14 de pāside, & hic infra. t. c. 76.

Naturaliter unumquodque manet in proprio loco.

Et fertur igit ad suum ipsius locum vnũquodq; rōnabiliter. quod.n. consequenter est, & tāgit non vi, cōgeneũ est. atq; simul adnata impassibilia sunt: quę uero se tangunt, passiua, & actiua sunt adinuicē. Et manet igitur natura oē in proprio loco, unumquodq; nō irrationabilr. etenim pars hęc in toto loco, ut diuisibilis pars ad totū est. ut, cũ aquæ moueat aliquis partem, aut aeris.

Et recte unũquodq; corporum transfertur ad eundē locum. oē.n. quod est consequens aliquod, & contangens ipsum, non est uiolente unigeneũ cum eo. cum igitur ista fuerint, ex eo, quod esse continuũ, non agent in se adinuicē. & cũ fuerint contangentia, agēt in se adinuicem, aut patientur à se inuicem. Et quælibet rerum naturalium qescit in loco sibi proprio. & hoc rectum est, cum pars etiam quiescit in toto. et illud, quod est in loco, dispositio eius est, sicut dispositio partis diuisæ ad uniuersum. v. g. cum aliquis motor mouerit partem aquæ, & aeris.

48 Cum dixit φ ex hac definitione dissoluuntur quæstiones accidentes in loco, incœpit declarare etiam φ ex illis potest homo dare causam, ex qua vnũquodq; corporum habet proprie locũ proprium ex locis naturalibus, & φ qui dicit locum esse inane non potest dare causam eius, quod apparet ex diuersitate specierum loci propter diuersitatem specierum corporum, & dixit Et recte, &c. i. &, cum locus sit vltimum corporis continens locatum, rectum est vt vnũquodq; corporum transferatur ad locum proprium, cum trāsfertur ad vltimum corporis sibi proprij. [a] omne. n. corpus mouetur naturaliter ad vltimũ alterius corporis, donec tangat ipsum, & illud corpus, ad quod mouet, est vnigeneum cum eo. [b] causa igitur in hoc, quod corpora mouentur ad loca propria, est, quia vltimũ corporis continentis conuenit cum vltimo rei motæ. & hoc non inuenitur in vacuo. [c] in vacuo.n. non est natura, neq; vnigenea, neq; diuersa. Et hoc intendebat, cum dixit omne.n. quod est consequens, &c. i. oē. n. quod mouetur ad aliquid naturaliter, non violente, donec occurrat illi, est vnigeneum cum eo. &, quia mobilia videntur moueri ad vltimum continentis: & omne, quod mouetur ad aliquid naturaliter, est vnigeneum cum eo: vltimum igitur necessario est vnigeneum. & sic in quolibet vltimo concauo elementorum, s. quòd aqua mouetur etiam ad vltimum aeris, quando aqua fuerit in suo loco proprio mūdi, aut in aliquo loco violente. D.d. cum igitur ista, &c. i. [d] cum igitur res vnigeneæ fuerint continuę non agunt in se adinuicem: et, cum fuerint contiguæ, agunt in se adinuicem. D.d. Et quælibet rerum, &c. & iste sermo nititur dare causam quietis corporum in suis vbi naturalibus ex definitione loci, sicut dedit ex illo causam motionis corporum ad sua vbi naturalia. & sermo sic cōponitur. Corpus in corpore continente ipsum est sicut pars diuisa à toto continuo: & omnis pars diuisa à toto continuo figitur, quando continuatur cum toto, & quiescit apud ipsum, v.g. pars aquæ diuisa, quando mouetur ad vniuersum aquæ, & continuatur cum eo: sequitur ex hoc vt corpus locatum figatur in loco, fm φ est pars illius.

Et nititur etiam per hunc sermonem dare causam quietis naturalis, & vniuersalis, cum causa in quiete est eadem cum causa, quæ in motu, & est similitudo, quæ est in continente, & dixit φ dispositio eius est sicut dispositio partis diuisæ, &c. quia locatum quando tangit corpus continens ipsum, non copulatur cū eo, & similitudo inter illa est vnigeneitas.

a Oē corp° naturalē mouetur ad vltimũ alterius corporis, donec tāgat illud, & illud corp°, ad qđ mouet, vnigeneum ē cū eo. hūc supra cō. 36 & ibi vide infra. cōm. 69.
b De cā motus simpliciū vide. 4. coeli cōm. 29.
c In vacuo non ē natura vnigenea, neq; diuersa consule. supra. 16. & 42. & 67.
d Cum res vnigeneæ fuerint continuæ nō agunt i se adinuicē: &, cū fuerint contiguæ, agunt in se adinuicē. Idē 1. de gñatione. t. cō. 48. Idē. 7. phy. t. cō. 8.

Sic aũt & aer se habet ad aquam. ut materia.n. illud autem forma. aqua qdem materia aeris ē, aer uero ueluti actus qdam illius. nā aqua potētia aer est, aer aũt potētia aqua alio modo. Determinandum aũt est de his posterius. sed propter tpis opportunitatē necesse fuit dixisse. manifeste autē nũc dictum tunc erit manifestius. Si igit idem est materia, & actus (est.n. aqua ambo, sed hoc qdē potentia, illud uero actu) se habebit utiq̃ vt pars quodāmodo ad totũ. quapp & his tactus ē. copulatio aũt, cum ambo actu unũ facta fuerunt. Et de loco qdē & φ ē, & qd ē dictũ est.

Et vr etiam φ collatio aeris apud aquam est quasi materia, & aliud forma. aqua aũt est tanq̃ materia aeris, aer uero est tanq̃ aliquis actus illius. aqua.n. est in potentia aer, aer uero est in potentia aqua alio modo. Et hoc determinandum est in postremo. sed necessitas cogit ad dicendum hoc in hoc loco. si igitur sermo non sit manifestus in hoc loco, illic erit manifestus. Cum igitur idem fuerit materia, & complementum, (sunt.n. ambo aqua, sed illud est in potentia, & hoc fm perfectionem) et ita habet se sicut pars in aliquo modo apud totum. & ideo hęc duo sunt cōtangentia, & fiunt continua, quando fuerint ambo unum in actu. Hoc igitur sit dictum de loco si est, & quid est.

49 Nititur in hoc sermone dare causam in hoc, φ contentum est simile cōtinenti. dicit enim φ [a] contentum ita se habet ad continens, sicut materia ad formam, i. et quemadmodum materia perficitur per formam, ita contentum perficitur per continens. &, quia hoc est quasi non manifestum in hoc loco, dixit Et videt, &c. idest & videtur φ aqua est similis materiæ, & aer est similis formæ. & propter hanc similitudinem alterum perficietur per alterum, sicut materia per formā. [b] Et differunt. quia continens, & contentum sunt in actu, & forma, & materia non sunt in actu, s. vtraq; per se. continens igitur, & contentum assimilantur parti, & toti quodammodo, & materiæ, & formæ quodammodo. Et, qa vtrūq; videtur quasi materia reliqui: vtrūq;. n. elementorum vicinorū est in potentia reliquum: & fuerit positum φ alterum est quasi materia, s. cōtentum, & alterum quasi forma, s. cōtinens, incœpit declarare φ potētia non dicitur in eis codē modo, & dixit aqua .n. est in potentia aer, &c. i. & diximus φ aqua est q̃si materia aeris, [c] quia aqua est * causata in potētia primitus, et prima intentione vt sit aer, aer vero quasi est in po^a pp formā materiæ. & quasi cā in hoc est, qa aer est q̃si pfectio aquę, & ignis aeris [d], s. quia continēs est nobilius cōtento fm hoc. & ēt alterū est quasi ꝑuatio, & alterū quasi forma, & alterũ quasi gñatio, & alterũ quasi corruptio. &, qa oīa ista non sunt manifesta in hoc loco, dixit Et determinandum est hoc in postremo,

a Contentum ita se hēt ad cōtinens, sicut materia ad formā. & quēadmodū materia pficit p formā, ita cōtētū pficit p continēs. consule. 1. de gñatiōne. t. cō. 80. Idem. 4. cœ. 30. & 35.
b Dria inter cōtinens & contētū, et inter materiam & formam.
* a. l. creata.
c Potentia, qua aqua est aer, & qua aer ē aqua, ñ dr̄ i eis codē mō. aqua.n. creata ē primit° prima itētiōe, vt sit aer, aer vō ē i potētia pp formā materiæ. quæ altera fit sola mate...

mo, &c. i. & hoc, quod diximus, quod cõtinens est quasi forma, & contentum quasi materia, nõ est manifestũ in hoc loco, sed accipiẽdum est hic pro constanti, quousque declaret in alijs, s. m. 4. Cœli, & Mundi. D. d. Cũ igitur idem fuerit materia, &c. vult declarare per istũ sermonem quod alterum esse quasi materiam, & alterum quasi formam, facit ẽt credere vt alterũ sit sicut pars, & alterum quasi totũ, alio modo vt dictũ est superius. & dixit Cum igitur idem, &c. i. cum igitur idem. v. g. aqua fuerit compositum ex materia, & forma: vtrũque enim dicit aqua, quoniam materia dicit aqua in potentia, & forma dicit aqua in actu: manifestum est quod materia est tanquam pars, & forma tanquam totũ. quoniam hoc nomen res dicit de parte in potentia, & de toto in actu. &, cum ista sit dispositio continentis de contento, manifestum est quod continens ita se habet de cõtento, sicut pars de toto. & est ẽt quasi alia causa in similitudine, quæ est inter illa. D. d. & ideo hæc duo sunt contangentia, &c. id est &, quia ista habẽt se adinuicem sicut pars, & totum, ideo sunt contangentia, & sicut cõtinua, scilicet cõtinens, & contentum, quoniam alterum transmutabitur in alterum. Hoc igitur sit dictum de esse loci, & eius quiditate.

riæ vide cõ. 60. 7. meta. vide cõsilt. 4. de generatione 1. c. 18. Continẽs nobilius est cõtẽto, & alterum ẽ quasi priuatio, & alterũ quasi forma, & alterũ quasi generatio, & alterũ quasi corruptio. pro hoc vide cõ. 15. 2. ph. & quæ ibi. vide. 4. cœli. t. c. 34. & infra. Materia est tanquam pars, & forma tanquam totũ. cõsilt. 7. met. c. 35.

In antecedentium librorum diuisionibus, usque ad hunc locum, Auerroem, cui hoc dicatum est opus, in Media eius expositione, tanquam ducẽ secuti sumus: in posterum uero, cum ea nobis desit commentatio, ut rectius uidebitur, partitiones accommodabimus.

Summa Secunda de Vacuo.

Caput Primum, quód ad Naturalem spectet consyderare de Vacuo, et quo ordine, negantiumque, atque asserentium Vacuum rationes.

Eodem aũt modo existimandũ est esse Physici consyderare & de Vacuo, si est, aut non, & quõ est, aut quid est, sicut & de loco. namque, fidem habet & incredulitatem, & fidem per ea, quæ putant. Vt locũ. n. quendam, & vas ipsum vacuum ponũt esse dicentes. videtur autem plenũ quidem esse, cum habet illam molem, cuius susceptiuum est. cum vero priuatum est vacuum: tanquam idem quidem sit vacuum, & plenũ, & locus: esse autem ipsis non idem est.

Et sciendũ est quod oportet Naturalẽ etiam consyderare de Vacuo hoc modo, quo de loco, & perscrutari de ipso quid sit, & vtrũ sit, aut non, & quomodo inter illa est propinquitas in negando, et concedendo illa ex hoc, quod pertransit mentem ex eis. Dicẽtes. n. vacuum esse ponũt ipsum quasi aliquem locum. & vas, quod existimatur esse plenum, quando in eo est corpus receptum, et quando caret illo, est vacuum, ita, quòd plenum, & vacuum, & locus sunt idem: sed esse eorum non est idem.

Cum compleuit sermonẽ de loco, incœpit loqui de Vacuo, et dixit, Et sciẽdum est, &c. i. ponere perscrutationẽ in ipso de tribus interrogationibus, de quibus perscrutatus est in loco, s. vtrum sit, & quid, & quale. & Naturalis debet consyderare de vacuo, quia conuenit secundum imaginationem loco, & motui, & alijs naturalibus. & hoc mouit dicẽtes ipsum ad hoc credendum. Et, quia locus est similis vacuo: vacuum enim apud dicentes ipsum esse, est locus sine corpore: dixit, & inter illa est propinquitas. & ita inuenimus in libro Alexan. in libro autẽ nostro inuenimus quod inter illa est distantia. in Arabico aũt in scriptura conueniunt propinquitas, & distãtia. & forte est error scriptoris: & forte distãtia est, quia alterum est verum, & alterum est falsum. D. d. & perscrutari quid sit, & vtrũ sit. i. & perscrutari primo quid significat hoc nomẽ vacuum, quoniam quid est interrogat ad sciẽdum significationem nominis. & ista interrogatio præcedit interrogationem dẽ vtrum sit in interrogationibus simplicibus. interrogatio aũt per quid sit, quæ interrogat de eius definitione, est post interrogationem per vtrũ. & ideo incœpit ab interrogatione per quid sit, & post induxit interrogationem per vtrum, & dixit & perscrutari, &c. i. vtrũ sit, aut nõ sit, & si sit, quõ est. Et forte in hoc sermone est ordo præposterus, ita, quod legat sic. & oportet primo perscrutari de vacuo, vtrum sit, aut non, & si sit, quid sit, & quale sit. D. d. Dicẽtes enim vacuum, &c. hic dat causam, propter quam oportet Naturalem consyderare de vacuo. & est, quoniam dicentes vacuum esse, credũt ipsum esse, sicut locus, & vas: &, cum aliquod corpus est in eo, est, plenum: &, cum caret illo corpore, est vacuum, ita, quod contingit istis, vt locus, & plenum, & vacuum sint idem secundum subiectũ, & diuersa secundum definitionem, s. quod, cũ nihil fuerit in eo, dicat vacuũ, & econtrario. hæ. n. duæ dispositiones sunt oppositæ. &, si fuerit consyderatum in respectu eius, quod subijcitur in eo, dicetur locus. cum igit dixit idem, intendit secundum subiectum. D. d. sed esse eorum non est idem, id est secundum definitionem. vacuum enim, & locus sunt idem secundum subiectum, & duo secundum definitionem.

Prĩa expõ. Questio quid nominis præcedit quõnẽ an est in interrogationibus simplicibus. Idẽ infra cõ. 57.

Hic sumitur aliqua eẽ idẽ subiecto, & definitiõe distincta. Idem infra. 106. et 2. de ala. 14. & quæ ibi. vide hic infra 61. & 99. & 104. & in cõ. 121.

Incipere autem oportet cõsyderationem capientes, & ea, quæ dicunt, affirmantes eẽ, & rursus quæ dicunt non affirmantes esse, & tertio cõmunes opiniones de ipsis. Alij igitur monstrare tentantes quod non est, nõ quod homines volunt dicere vacuum, hoc redarguunt, sed peccãtes dicunt, vt Anaxagoras, & qui hoc modo redarguunt. demonstrant enim quod aliquid est aer, stricte ligantes vtres, demonstrantesque quòd fortis est aer, ac accipientes in Cleplydris. Alij autem homines volunt vacuum esse spatium, in quo nullum est corpus sensibile.

Et oportet nos ponere principiũ cõsyderationis, et narremus quod dicũt in hoc opinãtes ipsum eẽ, & quod dicunt ẽt opinãtes ipsum nõ esse, & ẽt res cognitas in eo. Dicamus igitur quod illi, qui nituntur probare ipsum non esse, nõ cõtradicunt ei, quod hoĩes intendunt per hoc nomẽ vacuum, sed ei, quod ipsi intendunt per hoc nomen peccando, vt Anaxa. qui iuit sua via in contradictione. probant enim aerem esse aliquid per compressionem vtris inflati, & vident per hoc, quod aer habet uirtutem, & per inclusionem eius in instrumentis, quæ dicũtur Cantaploræ. Homines uero intendunt,

cum dicunt uacuum, dimensionem, in qua non est corpus sensibile omnino.

Principiũ perscrutationis nãlis est ppo nere sermones dialecticos sermonib' demõstratiuis. Idẽ sup. cõ. 3. & quæ ibi.

Quia principium perscrutationis Naturalis est ppo nere sermones dialecticos sermonibus demõstratiuis, & sermones eorum, qui ponũt vacuũ, & qui destruũt ipsum sunt tales, & maxime sermones eorum, qui ponunt ipm, dixit Et oportet nos ponere, &c.i. & ponamus primo pscrutationẽ de suo eẽ per prima cognita, quæ naturalr habemus in ipso. Deinde incœpit dicere rõnes eorum, qui negant ipm esse, & accusat eos, quia non cõtradixerunt ei, s. q signãt hoc nomen vacuum, ita, q cõtradictio eorum esset cõtradictio vlis, sed con tradixerunt contradictione particulari, s. q quidã eorũ existimauerunt vacuum esse, & est aer inuisibilis. & hoc intendebat, cum dixit & non cõtradixerũt, &c.i. qm non cõtradixerunt ei, quod signat hoc nomen vacuum, vt oportet in cõtradictionibus demõstratiuis, sed contradixerunt intentioni particulari, quã ipsi intellexerunt per hoc nomen vacuum, aut opinabantur ipsum esse vacuũ, s. aerem. & hoc, sicut dixit, quia exprimebant vtres inflatos, donec sentiatur per tactum exitus aeris ab eis. & declarabant φ hoc φ aer non est vacuum, sed corpus. & similiter faciebant de introitu aeris in Cãtaploris. hoc enim instrm, qñ superius clauditur, non fluit aqua ab inferiori, &, cum superius aperitur, fluit: & hoc accidit necessario ex introitu aeris in ipsum instrm. ergo, qñ aqua exit ab eo, non remanet vacuum, sed succedit aer. & hoc, quod dicunt, non destruit naturam vacui, sed destruit solũmodo vt aer sit vacuum. & dicens vacuum esse potest dicere φ est dispersum in corporibus, non separatum ab eis, & quod est etiam separatum extra mundũ. & ideo ista contradictio fuit particularis. Deinde induxit descriptionẽ vacui apud dicentes ipsum esse, cui debet resisti, & dixit Homines vero intendunt, &c. & intẽdit homines dicentes vacuum esse, & dixit corpus sensibile ad excipiendum corpus mathematicum. nõ enim est dña inter vacuum, & corpus mathematicum, cum vtrũq; sint tres dimensiones abstractæ à materia.

Nota cõm de re, quã ostẽdit fugã de plydræ clausã, nõ fluit aqua.

Nõ est dña inter vacuũ, & corp' mathematicũ, cum vtrunq; sit tres dimẽsiões abstractæ a materia. Consule infra.c.76.

Aestimãtes autẽ omne, quod est, corpus esse, dicunt, in quo omnino nihil est, illud eẽ vacuum. quapropter plenum aere vacuum esse. Non igitur hoc oportet demõstrare, φ est aliquid aer, sed φ non est spatium aliud a corporibus, aut separabile, aut actu existẽs, quod diuidit omne corpus, vt sit non continuum: quemadmodũ dicunt Democritus, & Leucippus, & alij multi Physiologorum. aut etiã si quid est extra vniuersum corpus, existens continuum.

Et, quia opinabãtur φ oẽ ens est corpus, dixerunt φ id, in quo nihil est oĩno, illud est vacuum. & ideo videbant φ illud, quod est plenum aere est vacuum. Non igitur oportet declarare aerem esse aliquid, sed oportet declarare φ nulla est hic dimensio præter dimensionem corporum, neq; separata, neq; existens in actu ita, φ misceaẽ cũ toto corpore, & erit non cõtinuũ: sicut dicit Democritus, & Leucippus, & multi alij, qui loquunẽ de Natura. neq; est aliquid extra corpus vniuersale, & istud corpus est continuum.

52

Antiqui ponẽtes vacuũ existimabãt φ oẽ ens est corpus. Idẽ infra.c.c.57.

Cum dixit φ significatum huius nõis vacuum, fm φ ipsi intẽdunt, est dimensio, in qua nõ est corpus sensibile, & ista expositio nõis, licet nõ sit data ab eis, tñ sequitur ex verbis eorũ, incœpit notificare hoc, & dixit Et, quia opinabãtur φ oẽ ens est corpus, &c.i. &, quia isti opinabanẽ φ oẽ ens est corpus sensibile, intẽdebãt per vacuum illud, in quo nihil est oĩno, i. illud, in quõ non est corpus, &c.i. &c. quia ponebant ipsum esse aliquid, & non priuationẽ simplr, sed inane, & vacuũ, contingit vt sit dimensio. ergo significatum huius nominis vacuum, fm φ ipsi intelligunt, est dimensio, in qua non est corpus sensibile, & intendit per dimensionem tres dimensiones. D.d. & ideo videbant, &c.i. &, quia opinabanẽ φ vacuum est illud, in quo non est aliquod sensibile, & aer est insensibilis, crediderunt φ illa, quæ sunt plena aere, sunt vacua. D.d. Non igitur oportet, &c.i. &, cum sit declaratum fm opinionẽ eorum, φ significatum huius nõis vacuum apud eos est dimensio, in qua non est corpus sensibile, non oportet volentes cõtradicere huic opinioni vera cõtradictione declarare φ aer est aliquod corpus, sed declarare φ non sunt hic dimẽsiones pter dimensiones corporum, existentiũ in eis, neq; separatæ, fm opinionem dicentium φ vacuum inuenitur extra oĩa corpora, et per se neq; existentes oẽs in actu in corporibus, & si nõ separentur à corporibus: sed innuitur à corporibus ita, φ nullum corpus sit cõtinuum in rei veritate, nisi fm sensum: sed in oĩbus corporibus sunt foramina plena vacuo, vt Democritus, & Leucippus intendunt, & multi alij loquẽtium de Natura. D.d. neq; est aliquid extra corpus totale, &c.i. & fm hoc destruetur ẽt opinio dicentium φ extra mundum est vacuum infinitum, et φ in corpore totius non est vacuum. & intendebat declarare φ, cũ destruxerit signatũ huius nõis vacuum, destruentẽ oẽs opiniones dictæ de vacuo. qui aũt vult destruere vacuũ per hoc, φ aer est corpus, nõ destruit nisi vnam opinionem particularem de vacuo.

Hi igitur non fm portas ad problema occurrunt, sed affirmantes esse magis: dicũt autem vnum quidem, φ motus fm locum non vtiq; erit. hic autem est latio, & augmẽtatio. non enim videbitur vtiq; motus esse, si non sit vacuum. plenum enim non posse suscipere. si vero suscipiat, sintq; duo in eodem, continget vtiq; & quodlibet simul esse corpora. differentiam enim, propter quam non vtiq; erit quod dictum est, non est dicere. Si autẽ contingat hoc, & minimum suscipiet maximum. multa nãq; parua ipsum magnum est. quare, si multa æqualia contingit in eodem esse, & multa inæqualia.

Consimile infra t.c.76.

Isti vero non cõtradixerũt significato fm φ oportet. dicẽtes vero vacuum esse, sermo eorum est cõuenientior. dicunt enim primo φ motus localis impossibile est vt sit sine vacuo, & iste motus est translatio, & augmentum, & diminutio. existimatur enim φ impossibile est vt sit motus, nisi sit vacuum. plenum enim impossibile est recipere aliquid. qm, si recipit, erit possibile duo corpora esse in eodẽ loco, et plura qlibet in simul. nõ enĩ põt aliqs dicere φ inter hoc, & illud est diffe rentia

tentia, propter quam non põt esse, sicut est dictũ. Et, cum ita sit, possibile est vt minima rerũ recipiat maximã. magnũ.n. diuiditur in multa parua. ergo, si est possibile vt multa æqualia sint in eodẽ loco, necesse est vt multa inæqualia etiam sint in eodem loco.

53 Cum dixit q contradictio eorum, qui dixerunt vacuum non esse, est debilis, incœpit inducere rõnes eorum, qui ponunt vacuum esse, & declarare q rationes eorũ sunt valde apparẽtes, & dixit Isti vero, &c. i. qui destruunt vacuum. D. d. dicentes aũt vacuum, sermo eorum est conuenientior, i. & rõnes eorum magis pertinent ad sufficientiam, & apparentiam. D. d. primo vero, quia motus localis non põt esse sine vacuo, i. & prima rõcinatio eorum est, quia dicunt q, si vacuum non fuerit, non erit motus localis: sed motus localis est: ergo vacuũ est. vel, si motus est, vacuũ est: sed mot⁹ est: ergo vacuũ ẽ. Et, qa cõtinuatio nõ est manifesta, incœpit inducere rõnes eorũ in cõtinuatione, & dixit existimaĩ enim q impossibile est, &c. i. existimatur enim q vacuum seqtur ex motu, &, cum vacuũ nõ est, motus non est. D. d. plenum enim non põt recipere aliqd, i. & existimatur q, si motus est, vacuum est: qm̃ motũ mouetur in aliquo recipiente ipm̃. & illud aut est vacuum, aut corpus. si corpus, tunc corpus recipit corp⁹, & erunt duo corpora in eodem loco. quod est impossibile. &, cum impossibile est vt recipiens sit corpus: ergo est vacuum. Deinde addidit huic impossibili improbabilitatẽ statim, & dixit & multa corpora, &c. i. &, si sit possibile duo corpora esse in eodem loco, possibile est plura corpora esse in eodem loco, nõ enim põt aliquis dicere q est dr̃ia inter hoc, q vnum corpus recipiet duo corpora, aut plura corpora, & q propter illam differentiam nõ est sicut fuit dictũ, s. q illud, quod contingit in duobus corporibus cõtingat in pluribus. D. d. Et, cum ita sit, possibile est, &c. i. &, cum sit possibile vt multa corpora subijciantur in eodem loco, possibile est vt maximum corpus subijciatur in loco minimi corporis, vt q mundus subijciatur in loco sinapis. possibile est enim corpus maximum diuidi in minima corpora æqualia corpori minimo, quæ oĩa penetrant in loco minimi corporis. Deinde induxit aliud impossibile ẽt, quod seqtur ex hoc, & dixit ergo, si possibile est, &c. i. qñ inæqualia fient æqualia, s. maximum subijci in minimo, & sic deficiet excessus.

Priarõ Antiquorũ pbantiũ vacuũ eẽ.

Si duo corpora sint in eodem loco, possibile est vt maximus corpus subijciaĩ loco minimi corporis, vt quod mũdus subijciaĩ in loco sinapis.

Melissus igitur etiam ostendit q vniuersum immobile sit ex his. si enim mouebitur, necesse est, inquit, esse vacuum, vacuum aũt non est eorum, quæ sunt.

Melissus igiĩ declarauit ex hoc, q totũ nõ mouetur. dixit, qm̃, si mouetur, necesse est vt sit vacuum. sed vacuum non est.

54 Et Melissus cũ obedit ad vacuum esse, si motus est; & vacuum apud ipsum non est: igitur dixit totũ non moueri, & cecidit in peius vacuo, qa negat motũ eẽ.

Melissus cẽdit in peius vacuo, quia negat motũ esse.

Vno igitur modo demõstrant q aliquid est vacuum. Alio vero, quia videntur aliqua cogi, ac constringi. vt & vinum dicunt cum vtribus recipere dolia, tanquã in ea, quæ insunt vacua, subeunte, quod densatur, corpore. Amplius aũt & augmentatio videtur fieri oĩbus per vacuum, alimentũ enim corpus esse, duo aũt corpora impossibile simul eẽ.

Duo corpora impossibile simul esse.

Iste igitur est Vnus modus, ex quo declarat vacuum esse aliquid. & Alius modus est, quia nos videmus res, quæ congregãtur adinuicem, & condensantur, dicunt, v. g. vinũ. dolia enim occupant ipsum cum vtribus, & sine. & hoc significat hic esse loca vacua, ad quæ corpus congregatur, quando densatur. Et etiam augmentum omnes homines existimant ipsum esse mediante vacuo. dicunt enim q nutrimentum est corpus, & impossibile est vt duo corpora sint insimul.

Cũ declarauit q vnum eorum, ex qbus pbant vacuum esse, est motus translationis, dicit ẽt q ex densitate probant etiam vacuum. dicunt enim q vnũ corpus videtur constringi, & fieri minus q̃ erat: &, si vacuum non esset, contingeret vt partes eius inuicẽ penetrarenĩ. quod est impossibile. Deinde induxit tertiã rationem, & dixit Et ẽt augmentum, &c. i. qm̃ nutrimentũ, quia est corpus aduenient corpori nutribili, & penetrãs ipsum, necesse est vt in corpore nutribili sint foramina vacua, in quibus intrat cib⁹. qm̃, si nõ essent illa foramina, contingeret corpus penetrari. Hæ igitur sunt tres rationes, quarum vna est ex motu translationis, & secũda ex densitate, & raritate, & tertia ex nutrimento. & impossibile, quod sequitur ex eis fm existimationẽ, est vnum, s. corpus penetrari. & ratiocinatio ex vtrib⁹ est particularis, & reducit ad rationem ex densitate, & raritate. 55

Secũda rõ.

Tertia rõ.

Testimoniũ aũt & illud de cinere faciunt, † { q tantũ aquæ } recipit, quantũ vas vacuũ. Esse aũt affirmauerũt & Pythagorei vacuũ, ipsumq; cœlum ex infinito spiritu, veluti respirãs ingredi. Et hoc esse uacuum, quod disterminat naturas: tanq̃ uacuũ separatio qdã sit eorum, quæ sunt cõsequenter, & disterminatio. et hoc esse primum in numeris. uacuũ enim disterminare naturam ipsorum.

† a. i. q æqualem aquam.

Et testatur apud eos hoc, quod accidit cineri. recipit enim ex aqua tantũ. quantũ uas, in quo erat cinis. Et Pythagorici dicebant uacuum esse, & quod per anhelitũ intrat cœlum. cœlũ enim attrahit ipsum cũ hoc, quod attrahit, quando anhelat ex spiritu infinito. Et uacuum etiam est illud, quod distinguit inter naturas: qm̃ uacuum est distinctio, & determinatio inter consequentia. dicunt, & hoc primo inuenit in numeris. uacuũ enim apud eos distinxit naturam eorum.

Et hæc est alia rõ particularis: & induxit ipsam pro testimonio dicẽtium uacuum esse. dñt.n. q idẽ vas tantum capit de aqua, qñ est plenum cinere, quantũ capit de aqua, qñ est vacuum. & hoc non sum expertus. &, si est, sicut dicunt, non habet aliam causam, nisi quia aqua corrũpitur à cinere, aut fm totum, si dixerim⁹ q inter partes cineris non est aer diuisus ita, q ex eo non remaneat in eo, nisi qualitas tm̃, aut corrumpantur ex eo partes aliquæ, et aeri, qui est mixtus cum cinere, succedunt ex eo partes aliquæ, & dissoluũtur à cinere aliq partes, & hoc ẽ verius. Et signũ ei⁹ est, qm̃, qñ cinis 56

Quarta rõ pticularis.

Propter qd ẽ q vas plenũ cinere tm̃ recipit de aqua, qtũ reciperet si vacuum esset.

exprimitur

exprimitur, exit quædam pars aquæ ab eo, & non tota, & qñ cinis desiccatur, reuertitur minor q̃ erat. Et Pythagorici inducebant quartam rõnem vniuersalẽ. dicebant enim ꝙ causa diuisionis entium consequentium, i. non contingentium est vacuum, & dicebant. qm̃, si diuisio est, vacuum est: sed diuisio est: ergo vacuum est. D. d. Et Pythagorici dixerunt uacuum esse. id est, & Pythagorici opinabantur vacuum esse penetrans totum mundum per anhelitum, & nõ separatũ, cum mundus anhelet à spiritu infinito, s. vacuo. Deinde induxit aliam rõnem ex distinctione, quæ inueniẽ in rebus consequentibus, & dixit Et est illud, quod distinguit inter naturas, &c. i. & vacuum est illud, quod distinguit inter naturas distinctas apud eos. est enim apud eos causa distinctionis, & determinationis consequentium. & hoc primo inuenitur in numeris, i. &, qa consequens primo inuenitur in numeris, & mediante numero inuenitur in alijs entibus, dixerunt ꝙ vacuũ est illud, qđ distinxit naturã numeroꝝ, & post distinxit naturas reꝝ per distinctionẽ naturę numeroꝝ.

Quarta rõ vsis Pythagoricorum.

Quinta rõ.

Caput Secundum, Nonnullarum opinionum Vacuum esse asserentium confutatio.

EX quibus igitur alij quidem dicũt esse, alij vero non dicũt, tot ferè, ac talia sunt. Vt aũt sciamus vtro se modo habeat, oportet accipere quid ipsum nomẽ significat. Videtur igitur Vacuum locus esse, in quo nihil est. huius aũt causa est, quia quod est corpus esse putant, omne aũt corpus in loco esse: vacuum aũt, in quo loco nullũ est corpus. quare sicubi non est corpus, †{ ibi vacuũ esse. } Corpus aũt rursus omne putant esse tangibile: hmõi autem est quodcũq; habet grauitatem, aut leuitatem: accidit ergo ex syllogismo hoc esse vacuum, in quo non est graue quicq̃, aut leue. Hæc igiẽ, sicut diximus etiã prius, ex syllogismo accidunt. Inconueniens aũt est, si punctũ vacuũ sit. oportet. n. locum esse, in quo corporis sit spatiũ tangibilis.

† a. l. ibi nihil esse.

Ista igitur, & similia ferè sunt, per quæ rõcinantur dicentes vacuum esse, & negantes ipsum. Et est necesse delarare ꝙ istorum est necessarium scire significatũ huius nois. Et existimatur ꝙ Vacuum est locus in quo nihil est. & causa in hoc est, quia existimant ꝙ omne ens est corpus, & ꝙ oẽ corpus est in loco, & ꝙ vacuum est locus, in quo non est corpus, sequiẽ igitur ꝙ, si aliquod vbi fuerit, in quo non est corpus, ꝙ nihil sit illic omnino. Et existimãt ẽt ꝙ oẽ corpus est tãgibile: & illud, quod est tale, est illud, quod hẽt grauitatẽ, & leuitatem: ergo sequiẽ ex hoc ꝙ vacuũ sit illud, in quo nõ est grauitas, aut leuitas. Ista igiẽ, sicut diximus superius, sequunẽ fm rõnem. Sed est inopinabile vt pũctus sit vacuum. qm̃ sequitur ut sit locus, & illud est, in quo est dimẽsio corporis tangibilis.

Dicit hoc igitur, quod narrauimus, est ferè totus sermo probantiũ vacuum esse, & improbantium, & necesse est illi, qui intendit declarare ꝙ istoꝝ est necessarium, scire quid significat hoc nomen vacuum. Et dixit hoc, quia principiũ perscrutationis per vtrum simpliciter, s. vtrũ aliqd sit, aut nõ, ẽ exponere nomen per sermonẽ cõpositum ex aliquo, quod est tanq̃ genus, et alio, quod est tanq̃ dñia. deinde quæreẽ, si illud genꝰ est †{ illi dñia, } si fuerit, verificabiẽ illud q̃situ: &, si non, non, vt declaratum est in Posterioribus. D. d. Et existimatum est ꝙ vacuũ est locus, in quo nihil est, i. existimaẽ fm opinionem eoꝝ, ꝙ hoc nomen vacuum significat apud eos locum, in quo nihil est. D. d. & causa in hoc est, &c. i. qm̃ opinabãtur, ꝙ oẽ ens est corpꝰ: & ꝙ oẽ corpus est in loco: & ꝙ vacuũ ẽ locus, in quo non est corpus: ex quo seqtur ꝙ vacuũ est illud, in quo nihil est. D. d. Et existimant ꝙ omne corpus est tangibile, &c. i. & quia ponunt ꝙ vacuũ est illud, in quo nõ est corpus: & ponunt ẽt ꝙ oẽ corpus est tãgibile: & ꝙ tangibile habet grauitatem, aut leuitatẽ: seqtur ꝙ vacuum sit illud, in quo nõ est grauitas, aut leuitas. D. d. Ista igitur, &c. i. ista igitur inopinabilia sequunẽ eis, q exponunt hoc nomen vacuum tali expõne, s. quia contingit eis ꝙ uacuum sit aliquid, in quo nõ est grauitas, aut leuitas. D. induxit vnum inopinabilium contingentium huic positioni, & dixit Sed est inopinabile vt punctus sit vacuum, &c. i. qm̃, cum contingit eis ꝙ vacuum sit illud, in quo nõ est graue, aut leue, & hæc est descriptio vacui, & descriptio conuertitur super descriptum, erit verum ꝙ illud, in quo non est graue, aut leue, est vacuum. sed in puncto nõ est graue aut leue: ergo punctus est vacuũ. si igitur punctus est vacuum: & vacuum est locus: ergo punctus est locus. sed locus est diuisibilis, cum in eo est dimensio corporis tangibilis: & punctus est indiuisibilis. quod est inconueniens. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ necesse est vt sit locus, &c. i. qm̃ seqtur ex hoc, quòd punctus est vacuũ, & vacuum est locus apud eos, vt punctus sit locus. & locus apud eos est illud, in quo est dimensio corporis tangibilis: ex quo sequitur vt dimensiones subijciantur in puncto, s. diuisibile indiuisibili. & hoc contingit eis, quia negatio, per quam disposuerunt vacuum, est negatio vniuersalis, per quam non intelligitur natura terminata, scilicet cum dicunt, quòd est locus, in quo non est corpus. hoc enim est veꝝ de colore, & de puncto. & ideo illi, qui dicunt ipsum esse dimensionem, in quo non est corpus, non contingit eis hoc inopinabile, quoniam dicere ipsum esse locum, in quo non est corpus, non significat naturam terminatam, sicut significat apud dicentes ipsum esse dimẽsionem, in qua non est corpus.

Principiũ perscrutatiõis per utrũ simplex, s. vtrũ aliqd sit, aut nõ, ẽ exponeẽ nomẽ p sermonẽ cõpositũ ex aliq, qđ est tanq̃ genus, & alio, qđ ẽ tanq̃ dñia. cõ simile supra. com. 10.

† a. l. in illo dñia. nam.

Attamen videtur dici uacuum, Vno quidem modo †{non plenum sensibili } corpore secũdum tactum. sensibile autẽ est secundũ tactum quod grauitatem habet, uel leuitatem. Quocirca dubitauerit aliquis, quidnam dicẽt, si habeat spatium colorem, aut sonum, utrum uacuum, an nõ? An manifestum est, si corpus quidem suscipiat tãgibile, uacuum esse, si uero, non minime.

† a. l. plenũ sensibilis.
† a. l. plenũ isensibili. ex Alex.

Et etiam uidemus ꝙ uacuum dr̃ Vno modo illud, quod nõ est plenum corpore sensibili fm tactum. & sensibile fm tactũ est illud, quod hẽt grauitatẽ, aut leuitatẽ. Quid igiẽ dicunt, si aliquis interrogauerit eos, & dixerit, si dimẽsio recipit colorem, aut sonũ, qñ percutiẽ, utrũ sit uacuum, aut nõ. Sed est manife

stum ꝙ, si recipit corpus tangibile, est uacuũ, &, si non recipit, non.

58 Cum destruxit descriptionem dicentẽ vacuum esse locum, in quo nõ est corpus, reuersus est ad alias descriptiones, & dixit Et ẽt videmus ꝙ vacuũ dr̃ Vno modo, &c. i. & videmus ꝙ vacuũ describitur multis modis, quorum Vnus est, ꝙ est dimensio nõ plena corpore sensibili ſm tactum. D.d. & sensibile ſm tactũ, &c. .i. & contingit istis ex hoc, ꝙ vacuum sit dimensio, in qua nõ est grauitas, aut leuitas tm̃. & ideo dixit Quid igitur dicunt, &c. i. & dicendum est dicẽtibus hoc, qñ ista dimensio recipit colorẽ, & sonum, vtrũ sit vacuũ, aut nõ. si vacuum, tunc uacuum erit vnum entium sensibilium nõ intelligibilium, quod non dicunt: si aũt nõ vacuum, tunc vacuum non est illud, in quo nõ est corpus tangibile tm̃, sed in quo non est qualitas tãgibilis, neq; color, neq; sonus. D.d. Sed est manifestũ, &c. i. sed deberẽt addere in definitione ꝙ est illud, in quo: nõ est corpus tangibile, & recipit illud. non enim sequitur vt illud, in quo nõ est corpus tangibile, sit vacuum, cũ cœlum sit hmõi, quia est illud, in quo non est qualitas tangibilis. Dixit Alexan. & in alio libro loco eius, in quo dicit quod non est plenum corpore tangibili, est quod est plenum corpore tãgibili. & ſm hoc intendũt per illud, aerem. aer enim apud eos est sensibilis per tactum tm̃, & apud eos est vacuum: & ideo crediderunt ipsum esse sensibile p tactum tm̃. & ſm hoc contradixit eis post, cum dixit qm̃, cum recipit alias qualitates à tangibilibus, vtrum remanet vacuum, aut nõ. si igiť remanet, destrueť descriptio, si non remanet, tunc vacuum recipiet qualitates in loco corporum.

In cœlo nõ ē qualitas tangibilis. Idem prio &. 2. capite de subã orbis. Idẽ. 1. cœ. 1. cõ. 20.

Alio aũt modo, in quo nõ est hoc aliquid, neq; substantia aliqua corporea. Idcirco quidam dicunt vacuum esse corporum materiam: qui quidem & locum hoc idem dicentes, non recte. materia enim separabilis non est * à corporibus: vacuum autem, quærunt, vt separabile.

Et Alio modo dr̃ illud, in quo non est aliquid demõstratum, neq; substãtia corporalis. Et ideo dixerunt quidã ꝙ vacuum est materia corporũ: et isti sunt, qui dixerunt etiam ꝙ locus est ista. et nõ bene dixerunt. materia enim nõ est separata à rebus: vacuũ enim nõ pscrutať de illo, nisi ſm ꝙ est separatum.

59 Et alij describunt ipsum, ꝙ est illud, in quo nihil est demonstratũ, neq; accidens, neq; substantia corporalis. et, quia ista descriptio conuenit materiæ, putauerũt quidam ꝙ materia, & vacuum sunt idem, sicut existimauerunt ꝙ locus, & materia sunt idem. & innuit, vt mihi videť, Platonẽ. D.d. & nõ bene dixerunt, &c. i. & nõ bene existimauerunt. qm̃, cum dicimus ꝙ in materia nihil est demonstratũ in actu, non intelligimus ꝙ possit denudari à rebus demonstratis in actu, sed intendimus ꝙ in sua essentia non est aliquid demõstratum, neq; est in se aliquod demõstratũ. qm̃, si ita esset, nõ reciperet res demõstratas. vacuum vero est illud, in quo nõ est aliqd demõstratũ ita, ꝙ vacuum inueniť separatũ à rebus demonstratis, qñ dicitur vacuum.

Plato existimauit ꝙ locus, & mã sit idẽ cõsille supra. cõ. 16.

Quomodo intellig dictũ cõe. 13. ꝙ in mã nihil est demonstratũ in actu.

Quoniam aũt de loco determinatum est, & vacuum locum necesse est esse, si sit, priuatum corpore, locus aũt & qũo est, & quomodo non est, dictum est, manifestum est ꝙ sic quidem vacuum non est, aut separatum, aut inseparabile. vacuum enim non corpus, sed corporis spatium esse volunt.

Et iam determinauimus de loco, & est necesse in vacuo ẽt, si est possibile, vt sit locus, q caret corpore, & iam narrauimus locũ qũo est, & qũo nõ, manifestum est ꝙ vacuum, qd dr̃ hoc modo, non est separatum, neq; nõ separatum. vacuum enim nõ est apud eos corpus, sed dimensio sine corpore.

60 Cum destruxit descriptiones dictas de vacuo, incœpit declarare ẽt ꝙ illud, quod dicit in pscrutatione de loco, destruit descriptionẽ veram vacui, quæ est ipm esse dimensionem, in qua nõ est corpus, & dixit Quia iam determinauimus, &c. i. &, quia iam declarauimus locum quid sit, & qũo est: quia declarauimus ꝙ est primũ cõtinens extraneũ: et ꝙ non est hoc, dimensio existens p se separata à corporibus, neq; non separata, sed mixta cum eis: & vacuum, si sit, nihil aliud est ꝗ dimẽsio separata: manifestum est ꝙ vacuum nõ est. Et, cũ dixit separata, neq; non separata, intendit ſm opinionem dicentium ꝙ vacuum est separatũ à corporibus, & ſm opinionem dicentiũ ꝙ est mixtũ cum corporibus, & non separatũ ab eis. &, cum dixit vacuũ enim apud eos, &c. innuit etiam modum, ex quo cõtigit vt non inueniatur dimensio per se. illud enim, quod inuenitur per se est corpus, dimensiones vero inueniuntur in corporibus. &, quia vacuum est dimensio existens per se, sequitur vt non sit: quoniam, si esset, tunc prædicamentum quantitatis esset separatum, et tunc quãtitas esset separata à substantia.

Quapropter & vacuum videť aliquid eẽ, quia & locus, & per eadem. venit enim motus, qui ſm locum est, & ijs, qui locum dicũt esse aliquid p̃ter incidentia corpora, & ijs, q vacuum. causam autem motus putant eẽ vacuum, sic, vt in quo mouentur. hoc autem tale erit, qualem locũ dicunt quidam esse.

Et ideo dicũt ꝙ vacuum est aliquid, quia locus ẽt est aliquid, & eisdẽ causis dicunt hoc ꝙ vacuum est. motus enim in loco coegit dicẽtes locum esse aliquid aliud à corporibus, quæ subijciunť in eo, ad dicendũ hoc, & coegit dicentes vacuũ esse ad dicendũ hoc. q.n. existimauit vacuũ esse cãm motus, existimauit ipm esse illud, in quo moueť res mota. & ideo dixerunt qdam ꝙ hoc est tanꝗ locus.

61 Idest, &, quia existimant ꝙ locus, & vacuum sunt idem, & locus apud eos est aliquid, existimant ẽt hoc modo vacuum esse aliqd, i. ens. D.d. per easdem causas, i. & per easdem causas crediderunt locum esse, & vacuum esse, & existimauerunt ea esse vnũ ſm subiectum, & duo ſm modum. D. dedit causam. ex qua existimauerũt hoc, et dixit motus enl in loco coegit, etc. i. qm̃ motus est illud, quod induxit homines ad credendum locum esse, & vacuum esse. sed opinari locum eẽ propter motum est vera opinio, opinari uero vacuum esse, ppter motũ est falsum, & similiter hoc, quod opinãtur ex hoc, ꝙ vacuum est locus, est falsum. D.d. qui enim existimauit, &c. i. qui enim existimauit vacuum

Crediderunt Antiq locũ, & vacuũ eẽ ſm subm. Idẽ sup. c. 40 & infra. 65.

Mot᷒ est illud, qd induxit hoĩes ad credendũ locũ eẽ, & vacuũ eẽ. sed opinari locũ

esse causam motus, existimauit hoc, q̄a reputauit ip̄m esse illud, in quo res mota mouetur, sicut reputatur de loco, & ideo dixerunt q̄ vacuum, & locus sunt idem. Et, cum dixit q̄ motus induxit eos ad dicendum vacuum esse, incœpit contradicere eis.

Et ꝑ motū est vera opinio: opinari vero vacuū eē ꝑ motū, est falsum. Idē sup. cō. 1. & 38. & 60.

Nulla aūt necessitas est, si motus est, eē vacuum. omnino igitur omnis motionis, nequaq̄. quocirca & Melissum latuit. alterari namq; potest plenum. Sed neq; sm locū motum. simul. n. cedere sibi inuicē cōtingit, nullo existēte spatio separato, p̄ter corpora mota. atq; hoc manifestū est & in cōtinuorū reuolutionibus, vt & in ijs, q̄ sunt humidorū.

Et nō est hic necessitas cogēs, si fuerit motus, vt vacuum sit. q̄m vr̄ non est hoc necessariū de oī motu. & hoc ignorauit Melissus: possibile enim est vt plenum altereť. Et postea, q̄m neq; est necessarium in motu locali. possibile enim est vt ambo cōgregenť. & sic corpora mobilia cedant sibi in locis adinuicē, absq; eo, q̄ hic sit dimēsio separata, p̄ter dimensionē eorum. & hoc est manifestū in cursu corporum continuorum, & similiter etiam in cursu corporum humidorum.

Dixit Et non est hic necessitas cogens, si motus fuerit, vt sit vacuū. Primo vero, q̄m, si vtamur motu vr̄, & cōmuni, hoc manifestum est, s. q̄ vacuum nō est necessarium in oī motu. motus enim alteratiuus, aut indiget pleno de necessitate, aut nullus existimat ip̄m indigere vacuo. & hoc est manifestum per se. & hoc ignorauit Melissus, cum dixit q̄ totū est ímobile quolibet genere motus, quia nō est vacuum. Et, cum declarauit q̄ manifestum est per se, q̄ non oīs motus facit existimari vacuū esse, incœpit declarare ēt q̄ neq; ex motu in loco seq̄tur vacuum esse, & dixit Et postea, &c. i. & postea, si cōcesserimus q̄ ipsi non probant vacuum ex oī motu, sed ex motu locali, apparebit ēt q̄ hoc non sequitur ēt in motu locali. q̄m possibile est motum localē esse sine vacuo. & hoc intendit, cum dixit possibile enim est vt duo congregenť, s. motum esse, & vacuū nō esse. D. d. q̄ṁo, & dixit & sic corpa mobilia cedant sibi, &c. i. & hoc erit ita, q̄ oīa corpora mobilia, q̄ñ aliquod corpus eorum moueť, cedat ei in loco aliud corpus, ad quem trāsferť, et illi aliud, absq; eo, q̄ ibi sit dimensio separata, in qua motum moueať præter dimensionem corpoꝝ mobiliū. Deinde narrauit q̄ iste modus qualitatis translationis mobilium manifestius est de causis sensibilibus, & dixit & hoc manifestū est in cursu, &c. & intendit per corpora cōtinua contāgentia. ista. n. q̄ñ moueńť, cedunt sibi adinuicem: &, si nō, impedireť motus. & intendit per corpora humida motum partium aquæ, & aeris. partes enim istorum moueńť, q̄ñ cedunt sibi in loco adinuicem: & similiter ista corpora cedunt in loco naturalr̄ rebus, quæ mouentur in eis, s. mobilibus in aqua, & aere. Et forte intendit p̄ hoc, quod dixit in cursu corporū continuoꝝ, corpora mobilia sm partes, sicut aqua, & aer, & per hoc, q̄ dixit et silr̄ in cursu corporum humidoꝝ, intendit q̄ hoc manifestū est ēt in cursu corporū humidorū, s. q̄m motus coꝝ est per motus rerum, in quibus mouentur.

Pria expō.

Seda expō.

Cōtingit aūt & densari nō in vacuum, sed p̄pterea q̄ ea, quæ insunt, elabuntur: vt, aqua collisa, aerem, qui inest. Et augmentari, non solum ingrediēte aliquo, sed & alteratione, vt si ex aqua fiat aer. Omnino aūt de augmētatione ratio, & de aqua in cinerē infusa, ipsa seipsam impedit. aut enim non augeť quodlibet, aut non corpore, aut cōtingit duo corpora in eodem esse. Dubitationem igiť communem volunt soluere, sed non vacuum demonstrant q̄ est, aut totū corpus vacuū esse necessarium est, si penitus augeť, & augetur sp̄ vacuum. eadē aūt ratio & in cinere est.

Augmentū cōtīgit, nō solū ingrediēte aliq̄, sed & alteratione.

Et possibile est ēt corpus cōdensari nō ad vacuum, sed quia illud, quod est in eo, dissoluitur, & exit ab eo. v. g. q̄m, q̄ñ aqua, dissoluitur, & exit ab ea aer, qui est in ea. Et possibile est corpus augeri, quia aliquid intrat ip̄m tm̄. sed augetur per alterationem ēt. v. g. q̄ñ aer generatur ex aqua. Et vr̄ sermo de augmento, & sermo de aqua, quæ funditur in cinerem, destruunt se adinuicem. q̄m aut nihil augetur, aut augmentum eius non fiet p̄ corpus, aut duo corpora congregantur in loco. Ipsi igitur p̄ hoc, q̄ dicunt, nō declarāt vacuū eē, sed quærūt dissoluere q̄ōnē cōem nobis, & illis. & oportet ēt ut corpus sit vacuū, cum totum augetur, & augmentū sit mediāte vacuo. & hoc idem dicimus de cinere.

Cum declarauit q̄ nō seq̄tur, si motus sit, ut vacuū sit, vt p̄bantes vacuum esse existimauerūt, incœpit ēt declarare q̄ neq; ēt sequitur ex densitate, & raritate, neq; ex augmento, & dixit Et possibile est etiā corpus condensari non ad vacuum, i. & possibile est existimari q̄ corpora condensentur sine eo, q̄ vacuū sit impositum in ipso, et hoc intelligiť vt à corpore cōtradensato dissoluanť quædam partes, & exeunt ab eo: & sic constringuntur partes residuę ad loca illarum partium: & sic corpus fiet minoris quantitatis absq; eo, q̄ imagineť q̄ inter partes ei⁹ sunt foramina vacua, ad quæ cōstringūtur partes eius apud densitatē. v. g. q̄, q̄ñ aqua exprimitur, reuertitur in minorem quantitatem: quia partes aereę mixtæ cum ea dissoluunť ab ea. & silr̄ in lana, & filtro. & possibile est q̄ densitas accidat nō p̄p exitum partium, sed ex alteratione tm̄, q̄ñ corpus maioris quantitatis transfertur in minorem quātitatem. & similiter possibile etiā est vt magnitudo eius crescat absq; eo, q̄ admisceatur ei aliquid extrinsecū: ut aqua, quæ transmutatur in aerem. & hoc intendebat cum dixit Et possibile est corpus augeri. &, quia hoc dr̄ augmentum transumptiue: augmentū enim in rei ueritate non est nisi in aīato, & p̄ aliquod extrinsecum: & declarare q̄ṁo sit augmentū verum manifestum impertinēs est hic, incœpit declarare q̄ q̄ō de augmento nō dissoluitur ex positione vacui: sed remanet super illos, sicut remanet in hoc loco super nos, & dixit Et vr̄, &c. i. & vr̄ q̄ō de augmento, & de aqua, quæ funditur in cinere, remanet, licet ponatur vacuū. cōtinget enim, si corpus augetur p̄ introitum alterius corporis in ipsum, & augmētū ē in oībus p̄tib⁹ augmētabilis p̄ introitū alicuius extrinseci, quod non possimus dicere q̄ oēs partes corporis sunt vacuum. q̄m, si ita esset, non esset illic corporeitas oīno. ergo q̄ō remanet supra illos, sicut super nos. sumus igitur inter tria. q̄m augmētum aut negabimus esse: aut negabimus ip̄m fieri per additamentum corporis extrinseci: aut, si concesserimus, habebimus

Augmētū in reb⁹ inaīatis dr̄ trāsumptiue: augmētū enī ī rei veritate ñ ē, nisi in aīato corpore. Vide pro hoc. 1. de gen. cō. 33.

mus pro possibili corpus penetrare corpus.' D.d. Ipsi igitur per hoc, quod dicunt, &c.i. & maximũ, quod faciunt, est quærere à nobis dare causam augmenti non aliud. qm̃, cum declarauimus q vacuum nõ sufficit in dando cãm augmẽti, oportet nos dare cãm illius. Deinde notificauit quõ remanet sup eos, & dixit & oportet ẽt vt totum corpus, &c.i. & necesse est vt totũ corpus sit vacuum, si posuerimus ipsum augeri p oẽs partes: & augmentum fit p introitum partium corporis, quod est ex extrinseco in locis vacuis augmentati: qm̃ corpus ipsum nõ augmentatur in oibus partibus, sed in quibusdam: qm̃ adduntur in eo partes, quæ ante nõ erant: & hoc est additio, nõ augmentũ. D.d. & hoc idẽ dicimus de cinere, i. per positionẽ vacui ẽt nõ dissoluit qõ de cinere, nisi totum vas esset vacuũ. qm̃, cũ fuerit positum q tm̃ capit de aqua cũ cinere, sicut sine aq̃, & vacuum, quod est in cinere, est minus necessario q̃ inane totius vasis, remanebit quæstio.

Caput Tertium, in quo destruitur sermo probantium Vacuum per motum, ex ipso motu.

Quod igitur ea, ex qbus demonstrant vacuum esse, soluere facile sit manifestum est. Quod aũt non est vacuũ sic separatum, ut quidam dicunt, dicamus rursum. Si enim est vniuscuiusq; simplicium corporum latio aliquã natura, ut ignis quidem sursum, terræ autem deorsum, & ad medium, manifestum est q vacuum nõ erit causa lationis. Cuius igitur causa erit vacuũ? videtur enim esse causa motus secundum locum. huius autem non est.

Manifestum est igit q sermo eorũ de vacuo destrui facilis est ex illis rebus, qbus probant ipsum esse. Et nos narrauimus prius q non est hoc vacuum separatum, vt quidã dicũt. Dicamus igitur qm̃, cum vnumquodq; corporum simplicium habeat aliquam translationẽ, v.g. ignis superius, & terra inferius, & ad mediũ, manifestum est q non est rectũ vt vacuũ sit cã trãslationis. Quis igit motus põt aliquis dicere q vacuũ est eius cã? cũ nõ existimetur q sit causa alicuius, nisi motus in loco, & non est causa nisi istius motus.

Idest manifestum est igitur q sermo eorum in probando vacuum p motum destruetur ex ipso motu. apparet. n. q ex motu non seqtur vacuum esse, immo ex illo destruitur vacuum. Et dixit Dicamus igit, &c. i. apparet ex isto sermone q nõ intendit in eo destruere vacuum, vt promisit in principio sermonis, s. destruere rõnem eorum de vacuo. destructio. n. adueniens super rõnem eorum fuit destructio consecutionis, quam existimabant esse inter motum, & vacuum. iste vero sermo est destructio eius, q vacuũ sit causa motus sm finem. quasi igitur in primis sermonibus declarauit q vacuum non est cã formalis motus: & in hoc sermone declarauit q nõ est causa finalis. Et sermo syllogisticus componitur sic. Si vacuum fuerit causa motus, sm q locus est nobis causa eius, q translatio alia est ad superius, & alia ad inferius: &, si fuerit causa diuisionis trãslationis, erit diuersę naturę nõ cõsimilis: sed ẽ cõsimilis naturæ: ergo non est causa trãslationis: &, cum non fuerit causa translationis, nõ erit causa motus sm finem. Sed causa, quam ipsi dicunt de vacuo, non est ista. qm̃ eã, quam ipsi fingebant de vacuo, quasi est cã naturalis, s. causa, per quam aptatur motus. & ideo incœpit declarare q impossibile est motum fieri in vacuo: & etiam fingunt ipm̃ esse causam leuitatis, & plenũ causam grauitatis. Et apparet ex hoc sermone bene q vacuum non est locus. qm̃, si vacuum esset locus, in quo non est corpus, & transfert ad ipsum corpus, essent in eo superius, & inferius: sed in eo non sunt superius, & inferius: ergo in eo nõ est locus. &, cum nõ fuerit locus, nõ erit ens. qm̃ in definitione eius dr̃ q est locus. & hoc intendebat per hunc sermonem. & sermo eius erit talis. manifestum est q vacuum, cum non fuerit locus, ad quẽ trãsferunt corpora naturalr̃, non erit ens. & forte, quia sermo cõtinet duas cõclusiones insimul, p̃misit in principio sermonis primam cõclusionẽ, & propalauit in ipso sermone secundã conclusionem, & demonstrauit per hoc, q sermo cõtinet duas conclusiones insimul. & hoc sm suũ morem in abbreuiatione. D.d. Quis igitur motus, &c. i. &, cum sit declaratum q nõ est causa motus, qui existimat q est dignius vt vacuum sit causa eius, s. motus translationis, sequit vt non sit causa alicuius motus oino: &, cum non fuerit causa illius, non sequitur ex positione motus vacuũ esse, sed econtrario, s. vacuum non esse. Et Alexã. exponit hunc locum ita, q, si natura sit causa translationis corporum naturalium, vacuũ nõ est cã translationis: &, cum non fuerit causa translationis, non erit causa alicuius. &, cum nõ fuerit causa alicuius nõ erit ens oino. & ista contradictio est propria ponentibus vacuum, quia est causa agens trãslationis ad superius nõ ponentibus ipsum causam materialẽ translationis.

Amplius, si est aliquid, ut locus priuatus corpore, cum est uacuum, quo mouebit impositu in ipso corpus? nõ enim in oẽm partem. Eadem aũt ratio, & ad eos, qui locũ esse quid separatum putãt, in quẽ id fertur, †{qd fertur.} quomodo nanq; fertur positum, aut manebit? Et de ipso sursum, & deorsum, & de uacuo conueniet eadem ratio merito. uacuum enim locum faciũt, qui esse dicunt. Et quonam modo inerit, aut in loco, aut in uacuo? non enim contingit, cum totum positum fuerit, ut in separato loco, ac permanente, corpus aliquod. pars eni, nisi seorsum ponatur, non erit in loco, sed in toto. Amplius, si neq; locus est, neq; uacuum erit.

Et etiam, si uacuum sit, sicut locus cõe corpori, cum fuerit positũ in uacuo aliquod corpus, quò igitur attrahitur? impossibile enim est ut attrahatur ad ipsum totum. Et per hũc eundem sermonẽ contradicet illis, qui existimant locum esse aliquid separatum, ad quod fiet & translatio. quæretur igitur ab eis quõ sit attractio corpis positi in eo, aut qes eius. Et quæritur de supiori, & inferiori, sicut fuit quæsitum in uacuo. necesse est enim ut sermo de illo sit sicut sermo de uacuo. dicentes enim uacuum esse ponunt ipsum locum. Et quæritur etiam quõ erit aliquid in loco, aut in uacuo. hoc enim nõ adaptatur, qñ totum illius rei fuerit positum in loco separato, & il

Vacuũ ẽ cõsimilis nãe. ut supra cõ.

36. & 42. Sed vide oppositũ supra cõ. 48. vbi hẽt q in vacuo nõ ẽ nisi vnigenea, neque diuersa. Vide cõtradictio. Zim. Documẽtũ.

Expõ. Alex.

† al. nõ hẽt (quod fert)

Pars nisi seorsum ponatur nõ erit in loco sed in toto.

lud corpus totale fuerit pmanens. pars enĩ ſi non ponatur per ſe, non erit in loco, ſed in ſuo toto. Et etiam, ſi locus non fuerit, non erit uacuum.

65 Expõ Auer. Hæc eſt Secunda declaratio, ꝙ vacuum ſeparatum non eſt. & differt à prima, qm̃ in prima poſuit vacuũ eſſe non cõſimilium partium, & ꝙ in eo non eſt potentia ſimilis moto, ita, ꝙ motum attrahat ad ipm̃ ex illa potentia, ſicut attrahitur ad cõtinens ſibi proprium, in hac vero quaſi cõcedit ꝙ in vacuo eſt potentia ſimilis moto, & ꝙ motum attrahit ad illam. ſed, cũ hoc fuerit poſitum: & fuerit manifeſtũ ꝙ, ſi in vacuo ſit potentia conſimilis, neceſſe eſt, cũ idem corpus fuerit poſitũ in vacuo, aut nõ moueat oĩno pp̃ ęqualitatẽ attractionis ex qualibet parte æqualiter, aut vt moueat ſm totum ad loca cõtraria, aut diuidat: ſed ipm̃ ſm totũ moueri ad loca contraria eſt impoſſibile: & ipſum ẽt quieſcere in oĩ loco eſt impoſſibile: & diuiſio eius etiam nõ ſentit. Et ipſe expreſſit in hoc ſermone primam iſtarũ diuiſionum, & tacuit duas, quia intelligũtur ex dictis. Et forte contentus eſt in hac diuiſione. & erit argumẽtum per ſe, ſ. qñ motus naturalis fuerit cõſyderatus in eo tñ. quaſi. d. & ẽt argumẽtum ſecundũ eſt, qm̃, cum poſuerimus ꝙ hoc nomen vacuum ſignificat locũ corporis, & poſuerimus ipm̃, ſm ꝙ eſt locus, habere potẽtiam, per quam attrahunt ad ipſum corpora, quę quieſcunt in eo naturaliter, cũ fuerint in eo, & mouẽtur ad illud, cum fuerint extra, ad modũ eius, quod ſentit de loco, & poſuerimus in hoc vacuo aliquod corpus, non poterimus dicere ipm̃ moueri naturalr̃ p attractionẽ eius à continente, ſicut dicimus hoc de loco. ſequit enĩ ex hoc vt idem corpus ſm totum moueat ad loca contraria. Expõ Alex. Et Alex. exponit hũc locum ita, ꝙ illud, quod ſequitur in eo, nõ ſequitur, niſi qa vacuum ponitur infinitum, ſicut ſeqtur in Tertio, vt motus non ſit in corpore ĩfinito. & coegit ipm̃ ad hoc, ꝙ expoſitio noſtra, exiſtimatur ꝙ Ariſ. diceret eam poſt pro rõne alia ab iſta. D. d. Et per hũc eundem ſermonem, &c. i. et illud, quod contingit dicẽtibus vacuum eſſe ex hoc, ſ. qm̃ in eo non erit ſuperius, & inferius naturalr̃, neq; aliquid, ppter quod eadem res quieſcit in alio loco, & moueat in alio, contigit idem ponẽtibus locum eſſe dimenſiones ſeparatas à materia. D. d. Quęritur igitur ab eis, i. qm̃, cum interrogantur de cauſa, quare quædam corpora mouentur in aliquo loco, & quieſcunt in alio loco, non pñt dare cãm. dimenſiones. n. qñ abſtrahũtur à materia, non habebunt potentiã, ne dum ut habeant potentiã non conſimilem, ita, ꝙ faciat quietem in vno loco, & motum in alio. & ſilr̃ etiam, qñ interrogantur de differentijs, qbus locus diuiditur in ſuperius, & inferius, non poſſunt dare aliquid ex dimenſionibus. & totum hoc eſt cõtrarium ei, quod accidit dicẽtibus locũ eſſe vltimum cõtinens. Et, cum declarauit ꝙ idẽ impoſſibile cõtingit dicentibus locum eſſe dimẽſiones, & dicẽtibus vacuũ eẽ, dedit cãm in hoc, & dixit neceſſe eſt. n. &c. i. & hoc impoſſibile contingit vtriſq;, qm̃ ambo ponunt vacuum, & locum eſſe dimẽſiones, qm̃ nõ differũt apud eos, niſi ſm modum, ſ. quia, cum accipitur, ſm ꝙ in eo exiſtit corpus, dr̃ locus, &, cum accipitur, ſm ꝙ in eo nõ eſt corpus, dr̃ vacuum. D. induxit aliud inopinabile cõe eis, et dixit Et quęrit̃ quomodo, &c. i. & dicentes ꝙ dimenſiones ſunt locus, & vacuum nõ pñt dare cãm, ex qua corp⁹ ſm totum eſt in loco p ſe, & ſm partes in loco p accñs. manifeſtum eſt enim ꝙ, cum pars non fuerit ſeparata à toto, ꝙ nõ erit in loco per ſe, ſed in toto. & hoc intendebat cum dixit hoc enim nõ aptatur, &c. i. & interrogantur ẽt quõ aliquid ſm totum eſt in loco per ſe, & ſm partes in loco p accidens, cum poſuerint dimenſiones ſeparatas eſſe locum, & vacuum. hoc enim nõ adaptatur, cum res ſm totum fuerit poſita in loco, qui eſt dimenſiones ſeparatæ, & illud corpus totale fuerit pmanẽs in ſua diſpõne, nõ corruptum, diuidendo ſe in ſuas partes. pars enim, cuꝫ nõ ponitur ſeparata à toto, nõ eſt in loco per ſe, ſed in toto. & ſm hoc ſequitur vt diſpoſitio de toto, & parte ſit eadem, ſ. ꝙ vtraq; ſit in loco per ſe. & hoc prædictum eſt in capĩo de loco. D. d. Neq; etiam, ſi locus nõ fuerit, nõ erit vacuum, i. neq; ẽt ſi locus non fuerit, qui eſt dimenſio ſeparata, erit vacuum. vacuum enim, aut eſt priuatio omnium rerum demõſtratarum, ſ. decem prædicamentorum, aut eſt dimenſio ſeparata. Dixit Alex. & in quibuſdam libris nõ inuenit̃ ex hoc capitulo, ſ. ex poſtremo, niſi hoc, quod dixit interrogatur quõ aliquid erit in vacuo. & ſecundũ hoe iſte ſermo nõ erit ratio per ſe, ſed coniunctus ſermoni prædicto.

Dimẽſiones, quæ abſtrahũtur, nõ hñt potentiã, ne dũ vt hẽant potentiã nõ cõſimilem. Vide cõſmẽ ſupra. c. 48.

Vacuũ, & locus apud Antiquos nõ differunt, niſi ſm modũ. Idẽ ſup. c. 61.

Pars cũ non ponit̃ ſeparata à toto nõ eſt in loco p ſe, ſed in toto.

Accidit aũt dicentibus vacuũ eẽ vt neceſſariũ, ſi erit motus, cõtrariũ magis, ſi qs cõſyderet, nõ poſſe moueri quicq̃, ſi ſit vacuũ. vt eni qui propter ſimile dicut terram qeſcere, ſic & in vacuõ neceſſe qeſcere. nõ enim eſt, quo magis, aut minus mouebitur. quatenus enim vacuum eſt, non habet differentiã.

Et contingit dicentibus vacuũ eſſe neceſſario, ſi fuerit motus contrarium ei, quod dicunt, ſi aliqs pſcrutatus fuerit pfecte de hoc, ſ. qm̃ impoſſibile eſt aliqd moueri, ſi vacuũ fuerit. quemadmodũ igitur dixerunt illi, qui fecerunt terrã quieſcere pp̃ ſimilitudinem, ita neceſſe eſt etiam quieſcere in vacuo, qm̃ non erit vbi, ad quod motus ſit dignior, & remotior. quoniam ſecundũ ꝙ eſt vacuum, non eſt in eo differentia.

66 Pria expõ. Cum narrauit ꝙ ex ipſa rõne eorum improbat̃ ſua rõ, incœpit narrare ẽt ꝙ ex illo eodem improbat̃ concluſio eorũ, ſ. illud, ex quo nixi ſunt probare ipm̃, ſ. motum, & dixit Et cõtingit dicentibus, &c. i. & illis, qui exiſtimant vacuum eſſe ex motu neceſſario, contingit cõtrarium ei, quod dicũt, ſ. ꝙ ſi fuerit vacuum, nõ erit motus. D. incœpit numerare argumẽta, ex qb⁹ apparet ꝙ, ſi fuerit vacuum, nõ erit motus, & dixit quẽadmodum igitur, &c. i. primum igitur eorũ, quæ contingunt iſtis eſt, ꝙ, quia vacuum eſt cõſimile, neceſſe eſt vt in eo ſit quies, non motus. qm̃, ſi poſuerimus ipſum habere potentiã attractiuam, ſeqtur vt ſit ſm æqualitatem, ex quo ſequitur vt motum qeſcat vbicunq; ponatur, ſicut dixerunt fingẽtes ꝙ cã in quietæ terræ eſt, quia circunferentia orbis attrahit eam ex oĩbus partibus æqualiter. & non intẽdebat verificare ſermonem iſtorum de terra, ſed intẽdebat ꝙ, cũ fuerit poſitum in cõtinente potentia attractiua, continget vt res poſita quieſcat in medio. Secunda. Et forte intendit ꝙ contingit iſtis de inopinabili ſimile ei, quod cõtingit illis. qm̃ quemadmodũ contingit illis ꝙ omne corpus poſitum in medio debet quieſcere in eo, adeo, ꝙ ignis etiam, ita contingit iſtis, vt corpora, vbicunq; ponantur in vacuo, quieſcant. D. d. qm̃ non eſt vbi, &c. i. qm̃, quia eſt conſimilis, non erit vbi, ad quod eſt motus, dignius attractione, & remotius ſimplr̃, q̃ illud, ex quo eſt mot⁹, cũ [a] in vacuo nõ ſint drię, quibus diuidatur in ſuperius, & iferius, et duo extrema diſtãcia ſimplr̃ nõ inueniuntur

a In vacuo nõ ſũt drię, qb⁹ diuidat̃ in ſuperi⁹, & inferi⁹: Idẽ ſup. c. 42. & ibi. Idẽ infra cõ. & tex. ſeq.

niuntur, nisi in superiori & inferiori. ex quo sequit̄ vt, oē motū positum in eo quiescat, vbicunq; ponatur.

Ois motus aut violētus, aut nālis. Si mot⁹ violēt⁹ ē, nāl'e. Motus pter nām est posterior naturali.

Primum igitur, quoniā ois motus, aut violētia, aut ſm naturā fit, necesse aūt est, si quidem sit violentus, esse & eum, qui ſm naturā. violentus enim præter naturam est: qui vero præter naturā est, posterior est eo, qui est ſm naturām. quare, si non est secundum naturam vnicuiq; naturalium corporū motus, neq; aliorum erit motuum vllus. At vero natura quidem quo erit, cum nulla sit differentia ſm vacuum, & infinitum? quatenus enim infinitū est, nihil erit sursum, aut deorsum, aut medium: quatenus vero vacuū, nihil differens erit deorsum, à sursum. vt enim nihili nulla est differentia, sic & illius, quod non est. vacuum autem non ens quippiam, & priuatio videtur esse. natura autem latio differens est. quare erunt quę sunt natura differentia. Aut igitur non est natura vlquam vlli latio, aut, si hoc est, non est vacuum.

Et postea ois motus, aut est violētus, aut naturalis, & sequit̄ necessario, si motus violētus sit, vt ēt naturalis sit. motus. n. violentus est extra naturalē, et motus, q est extra naturalē, est post naturalē motū. ergo sequitur, si vnūquodq; corporū naturaliū nō habuerit naturalē motū, vt nō habeat aliquē aliorum motuū. Qūo igit̄ ē possibile, vt motus sit naturalis, & in vacuo nō est superius, neq; inferius, dr̄ia, & est infinitū. ſm. n. q̄ est infinitū, nō est in eo superius, neq; inferius, neq; medium oīno: & ſm q̄ est vacuum, non differt in eo superius ab inferiori. quēadmodū igit̄ in nihilo nō est oīno diuersitas, sil'r ēt in illo, qd nō est ens. & vacuū est aliquod nō ens, et priuatio. hoc. n. existimat̄ de illo. sed translatio naturalis est diuersa. ergo hæc est diuersitas naturalis. Est igit̄ alterū duorū, aut nulla trāslatio natural'r ē oīo alicui⁹ rei ad aliq̄ ptē, aut, si ē hic trāslatio naturalis, nō est vacuū.

67 Hæc est alia declaratio. & p̊ª suarū ppōnum est, q̄ oīs motus, aut est naturalis, aut violentus, i. extra naturam, et est manifesta p se. secūda aūt est, q̄ oē hn̄s motum extra naturam habet motū naturalem. & ista est ēt manifesta per se. quod enim est extra naturā, intelligit̄ in respectu eius, qd nō est extra naturā. & existimatur q̄ Arist. declarauit hanc ppōnem per hoc, q̄ dixit motus. n. violētus, &c. s. qm̄ dispō in hoc est sicut dispositio in habitu, & priuatione: qm̄ habitus est prior priuatione in re, quæ caret habitu. & hæc ppō, vt mihi vr̄, nō cōceditur ab Auic. & est fatuitas in illo. Et, cū posuit has duas ppōnes, conclusit q̄ illud, quod mouetur in vacuo, necessario mouetur motu naturali, &, si non, nō mouetur. qm̄, cum coniungit propositioni, dicenti q̄ corpus mouetur, aut natural'r, aut violente, q̄ motum in vacuo est corpus, conclusit in prima figura q̄ motum in vacuo, aut mouetur naturaliter, aut violente, &, cum coniungit huic, q̄ illud, quod mouetur violente, mouetur naturaliter, conclusit ēt q̄ corpus, qd mouet̄ in vacuo, mouet̄ nāl'r. & ēt, cū fuerit verum q̄ oē, quod mouet̄ violente, mouet̄ natural'r, sequit̄ vt illud, quod nō mouetur natural'r, nō moueat̄ oīno. Et hic ēt est q̄si syllogismus inducens ad inconueniens. & in forma illius induxit suū sermonē, cū dixit ergo, cū vnūquodq; corporū, &c. & cum verificauit q̄ corp⁹, qd mouet̄ in uacuo, debet moueri motu naturali, incœpit destruere vt aliquod corpus in vacuo moueat̄ motu naturali: & in vacuo nō est superius oīno. & iste sermo est in secunda figura sic. Omne, quod mouetur naturali motu, mouet̄ in aliquo, in quo est superius, et inferius: & in vacuo non est superius oīno: ergo illud, qd mouetur motu naturali, non mouetur in vacuo. D. incœpit declarare q̄ in vacuo non est superius, neq; inferius, & dixit & est infinitum, i. qm̄ vacuum est infinitum: & infinitum non habet superius, & inferius: ergo vacuum nō habet supius, & inferius, quod est mediū totius. Et, cum declarauit q̄ in vacuo non est superi⁹, & inferius, qa est infinitum, incœpit declarare etiā hoc alio modo, & dixit & ſm quod est vacuum, &c. i. qm̄ in vacuo nō est diuersitas naturaliter: sed superius, & inferius differunt naturaliter: ergo in secunda figura in vacuo nō est superius, & inferius. D. verificauit propositionem dicentem q̄ in vacuo nō est diuersitas, &, dixit quemadmodū igitur, &c. Et iste sermo cōponitur sic. Vacuū est nō ens: & quod est nō ens est priuatio: ergo vacuum est priuatio: & in priuatione non est diuersitas: ergo in vacuo nō est diuersitas. &, cū dixit ita illud, quod nō est ens, intendit ita illud, quod nō est ens, cuius potentia est potētia nihil, quod est priuatio, non negatio simpl'r. vacuum enim nō est negatio simpl'r, i. priuatio pfecta, sed priuatio corporum naturalium, & illa, quorum potentiæ diuersantur, sunt corpora naturalia. D. d. & vacuum est aliquod nō ens, i. non simpliciter, sed priuatio corporis naturalis. Et, cum verificauit quòd in vacuo non est diuersitas, &, cū in eo non fuerit diuersitas, non est in eo motus naturalis, declarata est continuatio inter præcedens, & consequens, scilicet quòd, si vacuum est, motus non est naturalis. D. destruxit cōsequens, & conclusit vacuum non esse. & quia oppositum cōsequentis est manifestū per se, induxit hoc in forma redargutiōis, & dixit. Est igitur alterum duorum, i. aduersarius igitur non potest fugere alterum istorum, aut cōcedere vacuum eē, ex quo sequitur motum naturalem non esse, aut concedere motum naturalem esse, ex quo sequitur necessario vacuum nō esse. D. d. sed translatio naturalis, &c. per hoc verificat propositionem dicentem quòd superius, & inferius sunt diuersa naturaliter. & quasi dicat, & signum eius, quòd hæc sunt vbi diuersa naturaliter, est, quoniam hic sunt motus diuersi naturaliter. causa enī in diuersitate motuū est diuersitas naturarū locorum, & naturarum rerum motarum.

In priuatis nō est diuersitas, consit supra. c. 6.

Cū ī diuersitate motuū diuersitas naturarū locorū, & nārū rerū motarū. cōsid. sup. cō. 36

Amplius, nūc qdē mouent projecta, eo q impulit, nō tangente, aut pp cōtrarij circumobsistētiam, sicut quidam dicūt, aut ex eo, q̄ pellit pulsus aer motu velociori, q̄ sit pulsi latio, qua fert̄ in proprium locum. in vacuo autem nihil horum potest esse. neque enim feri erit, nisi vt quod vehitur.

Et etiam videmus q̄ illud, quod mouet̄ p expulsionem, mouet̄ expellente separato. et hoc est aut ſm successionē, & motionē, vt qdā dicunt, aut, qa motus aeris expulsi est velocior trāslatiōe rei expulsæ in motu eius ad

suum locũ, quem habet. & nihil est ex hoc in vacuo, & trãslatio nõ põt esse in eo alio modo, v. g. ſm modũ equitantis, aut natantis.

68 Cum declarauit prius ꝙ, si motus naturalis est, vacuum non est, incepit ẽt declarare hoc ex motu violẽto, & dixit Et videmus, &c. i. & videmus ꝙ illud, qđ mouetur per expulsionem, violẽte moueri, postquam motor separatur. vt videmus in lapide proiecto, q mouetur, postq̃ manus separatur ab eo: et simil'r in sagitta directa, postq̃ separatur à chorda. & hoc non põt esse in vacuo, nisi esset possibile aliquid moueri sine motore. & ideo [a] omnes cõueniunt in hoc, quòd causa istius motus est aer, aut ſm successionem, vt Plato [b] dicit, s. ꝙ, qñ res expulsa vacuat locum, in quo est, per expellens succedit ei in loco alius aer, qui mouet illud expulsum post separationem expellentis, & ille aer, ſm ꝙ vacuat locũ suum, & succedit ei in eo alius aer, mouetur etiam ab aere succedente, & sic donec motus quiescat: aut ſm hoc quòd aer, qui defert rem expulsam mouet ab expellente, postq̃ expellens separatur ab eo, ꝓpter hoc, quia in natura aeris est recipere moueri ab alio, & retinere ipsum diu, postq̃ separat' à motore, & hoc ſm [c] suam formam, s. qñ postq̃ separatur ab expellẽte mouetur à sua forma naturali, & ante separationem mouetur ab vtroq;, s. ab expellente, & à sua forma, quaꝓpter motus eius est velocior necessario q̃ motus expulsi. [d] expulsum enim nõ hẽt in se pn[m] motus, cũ motus eius sit violentus purus, aer vero habet in se principiũ motus, vt alibi declaratum est. Et hoc intendebat, cũ dixit aut quia motus aeris expulsi, &c. i. per potẽtiam leuitatis, quæ est in aere, per quem innatus est cum aliquo motu aduenięte moueri ad superius. & q̃ [e] causa in motu lapidis post separationem proiicientis, nõ est successio aeris, sed trãslatio ipsius aeris. & hæc est sententia Aristo. vt declaratum est in lib. Cœli, & Mundi, & vltimo istius libri. Deinde dixit & nihil est ex hoc in vacuo, idest, & non est in vacuo aliquid, de quo dicatur succedere, aut illud, quod defert rem expulsam, est velocioris motus, q̃ ipsa res, ita, quòd motus violentus remaneat post separationem expellentis. Et iste sermo componitur sic. Motus violentus post separationem expellentis fit, aut ex successione aeris, aut ex velocitate motus eius: sed in vacuo nõ est aliquid, ex quo sit possibile aliquod istorum: ergo in secũda figura motus non potest esse in vacuo. D. d. & translatio non potest esse alio modo, &c. i. & impossibile est etiã vt trãslatio sit in vacuo, ſm ꝙ equitans transfertur super aliquod, i. delatum super deferens, aut ſm ꝙ animal natat. volatile enim transfertur in aere ſm alterum istorum duorum modorum, aut ſm vtrunq;.

[a] Ex hoc vr Auerr. velle aerẽ mouere ꝓiecta. de q etiã vide. v. phy. cõ. 10.
[b] Plato dixit motũ ꝓiectorũ eẽ ab aere ſm successionẽ. Idem. 8. phy. c. 82.
[c] Aer io motu ꝓiectorũ, postq̃ separ' ab expellente, mouetur a sua forma nali, & añ separationẽ mouet' ab vtroque, s. ab expellente, & a sua forma.
[d] Quare motus aeris i motu ꝓiectorũ ẽ velocior q̃ mot' expulsi.
[e] Cã motus lapidis post separationẽ ꝓiicientis nõ est successio ipsius aeris, sed trãslatio ipsius aeris, & hæc ẽ sniã Ari. Idem. 8 phy. cõ. 82.

Amplius, nullus vtiq; poterit dicere propter quid, quod mouetur, stabit alicubi. cur enim magis hic, q̃ ibi? quare aut quiescet, aut in infinitum necesse est ferri, nisi aliquid potentius impedierit.

Et etiam non posset aliqs dare causam, ex qua, cum aliquid mouetur in eo, quiescit ex eo in aliquo vbi. quare igitur dignius quiescit hic, q̃ hic? ex quo sequitur aut quiescere, aut moueri in infinitum, cum nõ impeditur ab alio impediente fortiori.

69 Cum destruxit vacuum esse ex motu, incepit etiã destruere ipm ex quiete naturali. causa enim in motu naturali est causa in quiete naturali; & hæc est similitudo continentis ad contentum. Et dixit Et etiam non posset aliquis dare causam, &c. i. nõ posset aliquis eorum, qui dicũt vacuum eẽ, dare causam, propter quã, quando aliquid mouetur in uacuo quiescit in aliquo loco magis q̃ in alio: quemadmodum nõ potest dare causam, propter quam corpus mouetur motu naturali de vbi in vbi. D. d. quare igitur, &c. i. qm̃ non possunt dare in hoc causam ex vacuo, quæ conueniat huic, quod sentitur, s. de corporibus ipsa quiescere in aliquo loco, & non in alio. & intendit hic per quietem, quietem naturalem. D. d. ex quo sequitur, &c. i. &, si concesserimus quòd naturaliter inter vacuũ, & rem motam est aliqua consimilitudo, necesse est vt illa comparatio sit vna, et simplex, propter hoc, quòd uacuum est vnum, & simplex. ex quo sequitur ꝙ naturaliter in vacuo sit alterum duorum tantũ, s. aut quies, aut motus. ex quo sequitur vt corpora naturalia, aut semper quiescant in eo, vbicunq; ponantur, aut semper moueantur. quoniam, si inter illud, & corpus naturale fuerit comparatio similis, quæ est inter corpus, & suum vbi propriũ, tunc corp' quiescunt, vbicunq; ponantur. &, si inter illud, & corpora naturalia fuerit comparatio, quæ est inter corpus, & vbi non naturale, erit necesse vt corpora semper moueantur in eo.

Cã in motu nali ẽ cã i quiete nali. et hæc est similitudo cõtinẽtis ad cõtentũ. Idẽ sup. cõ. 16. et. 43. et. 48

Amplius, aũt nunc quidẽ in vacuo, qm̃ cedit, ferri videtur: in vacuo autem prorsus similiter tale est: quare in oẽm feretur partem.

Et etiã motus existimatur fieri nunc in locis vacuis ex aptatione: in ipso vero vacuo hoc est eodem modo in omnibus suis partibus: ergo sequitur vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad omnes partes.

Ista est alia rõcinatio, qua nititur destruere vacuum esse per motum violentum. plures enim motus apud expulsionem expellentis erunt in aliqua parte, & non in alia, propter diuersitatem partium in aptatione, scilicet, quia mouetur ad partẽ, quę est magis apta, adeo, ꝙ motum naturale mouetur propter aptationem contra suũ motũ naturalem, ut accidit in assub, vt moueatur ad inferius, quando non inuenit exitum ad superius. Et dicit quòd ponentes vacuum posuerũt ipsum, quia existimant ipsum adaptari motui, &, si ita esset, non esset hic aliqua pars magis adaptata, q̃ alia. Et totum hoc contingit dicẽtibus vacuum esse separatum, quibus intendit in hoc sermone contradicere. dicentibus vero ipsum esse non separatum non cõtingit hoc, sed impositum in corporibus. isti enĩ possunt ponere superius, & inferius, et vi'r medium, per quod fiat motus corporum simpliciũ. D. d. ergo necesse est, &c. idest ergo necesse est vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad omnes partes æqualiter: & sic nullum motum mouebitur ꝓpter aptationẽ ad aliquam partem aliam ab ea, ad quam expellens expellit. quod non sentitur in pluribus mobilibus. Et in libro Alexan. hoc capitulum inuenitur sic. & etiam existimatur ꝙ translatio est nunc in vacuo propter aptationem: & hoc in vacuo est eodem modo ex omnibus partibus: ergo illud, quod mouetur in eo, expellitur ad omnes partes, i. ꝙ, si vacuum est causa translationis ꝓpter aptationẽ, sicut fingunt dicẽtes ipsum esse, necesse est vt illud, qđ mouetur in eo, moueatur ad oẽs partes, qm̃ aptatio est in oĩbus æqualiter. & hoc in infinitum, quia vacuũ est infinitũ apud eos. Et maxima est differentia inter ponere ꝙ aptatio est nečia in esse motus, & ponere ipsam esse causam agentẽ motum. si igitur posuerimus ꝙ ap- 70

Aptatio ē de nēcitate motus, & nō cā agens motꝰ.

tatio est de necessitate motus, expositio erit illa, quam diximus: &, si posuerimus ꝙ aptatio est causa agēs motus, expositio erit Alex. sed erit destructio nō ſm rem in se, sed ſm sermonem eorum, aptatio enim est de necessitate motus, non causa agens.

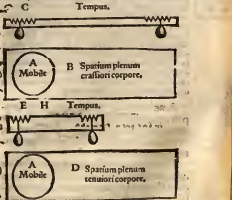
Nota duplicē cām velocitatis, et tarditatis in motu.

Amplius autem & ex his manifestum est quod dicitur. videmus enim idem pondus, atq; corpus velocius ferri propter duas causas, aut, quia id differt, per quod, vt per aqua, aut terram, aut aerē, aut, quia id differt, quod fertur, si alia sint eadem, ꝓpter excessum grauitatis, aut leuitatis. hoc igiť, ꝑ quod fertur, causa est, qm impedit maxime qdē quod contra fertur, deinde autem & manes: magis aūt id, quod nō facile diuiditur: tale aūt est quod crassius est. Id aūt, in quo est. A. mouebitur per. B. eo, in quo. C. tempore: per ipsum aūt D. cum sit subtilius, eo, in quo. E. si æqualis est longitudo ipsius. B. cum ipso. D. ſm proportione impedientis corporis. Sit .n. B. quidem aqua. D. vero aer. quāto ergo subtilior est aer aqua, & minus corporeus, tāto citius A. per. D. mouebitur, q̄ per. B. habeat ergo eandem rōnem, ſm quam distat aer ab aqua, velocitas ad velocitatem, quare, si in duplo subtilius est, in duplo tempore lineam, quæ est ipsum. B. transibit, q̄ quæ est ipsum. D. & erit tp̄s, in quo est. C. duplum eius, in quo ē E. atq; semper quanto fuerit minus corporeum, minusq; impeditiuum, ac melius diuisibile id, per quod fertur, citius mouebitur. Vacuum aūt nullam habet ratione, quā exceditur à corpore, sicut neq; ipsum nihil ad numerum. Si enim quatuor excedūt tria vno, pluribus aūt duo, & adhuc vnum pluribus q̄ duo, ipsum sane nihil non amplius habent ratione, quā excedant, necesse enim est diuidi id, quod excedit, & in excessum, & in id, qđ exceditur. quare erūt ipsa quatuor, quot excedunt, & nihil. Quapropter neque Linea punctum excedit, nisi componatur ex punctis. Similiter autem & Vacuum ad plenum nullam possibile est habere rationem: quare neque motum.

Excessū necesse ē diuidi ī excessum, & id, qđ exceditur.

Et apparet ēt hoc, quod diximus hoc modo. videmus enim idē corpus velocitari in motu propter alterum duorum, aut propter hoc, ꝙ illud, mediante quo moueť, diuersať, v.g. vt motus eius sit in aqua, aut in terra, aut in aere, aut in igne, aut, quia motū diuersatur. si igitur alia fuerit eadem ex differentia grauitatis, & leuitatis, illud, mediāte quo erit motus, erit cā. impedit enim motus, aut multum, quādo motus illius fuerit cōtrarius motui eius, quod mouetur in eo: aut minus, qñ ēt fuerit quiescens: & magis, qñ non fuerit facilis diuisionis: & qđ est tale, est illud, in quo est spissitudo. Expellatur igiť corpus. A. mediāte. B. in tempore. C. mediāte vero. D. qđ est subtilius, in t̄pe. H. in longitudine ex. B. æq̄li lōgitudini ex. D. ſm corpus impediēs. Et intentio illius est, qm̄. B. sit aqua, &. D. sit aer. & quāto aer est subtilior aqua, & leuioris corporeitatis, tanto. A. expelliť mediāte D. velocius, q̄ mediante. B. & sit ꝓportio velocitatis ad velocitatē, sicut ꝓportio excessus aeris sup̱ aquā, ita, ꝙ, si fuerit duplū in subtilitate, ꝑtrāsibit spatium. B. in duplo temporis, in quo ꝑtransit spatiū. D. et erit tēpus. C. duplum t̄pis. H. & quāto magis fuerit illud, mediante quo erit motus leuioris corporeitatis, & minoris resistentiæ, sed facilioris diuisionis, tāto magis expulsio erit semper velocior. Vacuū vero nullā habet cōparationē ad corpus, ꝑ quā corpus excedat ip̄m, quēadmodū nullam habet cōparationē illud, qđ nō diciť vnum oīno ad illud, quod dr̄ numerus: Quatuor enim, si excedunt tria per vnū, excedunt duo per magis, & excedunt vnū per magis ad nō vnū, nō vnū vero nullā hēt proportionē, qua excedat ipsum. excedens enim diuidiť necessario in id, quod excediť, & augmentū. ergo quatuor diuiduntˊ in hæc duo, ī excessum, & ēt in nō vnū. Et iō Linea ēt nō excedit punctū, cū non cōponiť ex pūctis. Et siſr Vacuū nō habet ad plenū ꝓportionē: ergo neq; etiam motus erit in eo.

Demōstratio exemplaris, ostendens ꝙ talis est proportio motus ad motum in velocitate, qualis est proportio medij ad medium in tenuitate.

Hæc est alia demonstratio, in qua declarat ꝙ impossibile est motū fieri mediāte vacuo separato. Et dixit Et apparet, &c. id est & hoc, quòd diximus, s. ꝙ impossibile est vt motꝰ fiat in vacuo, apparet ex hoc, qm̄ videmus corpora grauia diuersari in motu secundum velocitatem, & tarditatem per duo, quoniā, si corpus fuerit 71

fuerit idem, aut fuerint duo æqualia in declinatione, diuersitas erit ſm illud, in quo mouentur. v.g. qm̄ idē corpus velocius mouetur in aere, q̃ in aqua, & similiter duo corpora æqualia in grauitate, & figura, & magnitudine. si aūt corpora fuerint diuersa, & moueātur in vno medio, tunc diuersitas in motu erit propter diuersitatē in grauitate, & leuitate, s. quòd grauius illorū erit velocius. Et, cum declarauit hāc propositionem, s. q causa velocitatis, & tarditatis in coporibus mobilibus est, aut diuersitas medij in spissitudine, & tenuitate, aut diuersitas corporum in grauitate, & leuitate, dixit si igitur alia fuerint eadem, i. qm̄, si alia existētia in corporibus facientia velocitatem, et tarditatem, vt diuersitas corporum in grauitate, & figura, & magnitudine, fuerint eadem in duobus corporibus nō diuersis, & videmus q illud, quod mouetur in aere, mouetur uelocius illo, quod est in aqua, manifestum est q causa diuersitatis motus est illud, mediāte quo est motus. & similiter est in eodem corpore, s. cum videmus q motus eius in corpore subtiliori est velocior, q̃ motus eius in corpore spissiori. D. dedit causam, propter quam accidit hoc medio, & dixit quia impedit multum, &c. i. & causa tarditatis est, qm̄ illud, mediante quo erit motus, resistet rei motæ. & hoc resistēs diuersatur ſm magis, & minus. resistet enim multum, qn̄ mediū moueť motu cōtrario ei, quod moueť in eo, & resistet minus, qn̄ fuerit quiescēs. D. d. & magis, &c. i. & medium, quod resistit per suum motum ad contrariam partem, resistit magis, qn̄ fuerit difficilis diuisionis, & passionis. diuersitas igitur mediorū in istis duabus causis, s. in difficultate, & facilitate resistentiæ, aut motus, aut quietis eorum, est causa in diuersitate motus eiusdem moti, aut mobilium cōsimilium. D. narrauit quid est difficilis diuisionis, & dixit & est illud, in quo est multa spissitudo. Et, cum posuit hanc ppositionē, incœpit vti in hac doctrina per literas, et dixit Expellatur ergo, &c. i. ponatur igiť. A. corpus, quod mouetur in medio, & medium, in quo mouetur, ponatur. B. & tempus, in quo mouetur, sit. C. ponatur etiā moueri. A. in alio medio subtiliori primo, & sit. D. & tēpus, in quo mouetur. A. in hoc medio sit. H. & ponatur. A. moueri ex duobus medijs per duo spatia æqualia, s. ex. B. crassiori, & ex. D. subtiliori. sequitur igitur vt tēpus, in quo pertransit hæc duo spatia æqualia diuersetur. notum est enim q velocius pertransit idē spatium in minori tēpore. &, quia causa velocitatis, & tarditatis his duobus motibus est diuersitas mediorū in tenuitate, & spissitudine, sequitur vt proportio temporis ad tēpus sit sicut pportio spissitudinis, quæ est in altero medio ad illam, quæ est in alio: & similr pportio motus ad motum. Et, cum dedit exemplū etiā de literis, dedit exemplū de materijs, vt demōstratio sit manifestior: & quod videtur diminutum in vno exēplo apparebit in alio. & dixit Et intētio illius est, &c. v.g. ponatur in loco. B. quod est medium crassius, aqua, et in loco. C, quod est medium subtilius, aer. quāto igitur magis aer est subtilius aqua, & minoris resistentię cōtra rem motam, tanto magis erit velocitas motus. A. in eo q̃ in aqua. pportio igitur velocitatis ad velocitatem erit sicut proportio excessus subtilitatis aeris sup subtilitatem aquæ. & ideo dixit erit igitur proportio velocitatis ad velocitatē, &c. i. sequitur igitur ex istis propositionibus, vt proportio velocitatis motus. A. in. B. ad motum eius in. D. sit sicut proportio excessus subtilitatis aeris super subtilitatem aquæ. D. dixit ita q, si fuerit duplum, &c. i. ita, q sequitur, si posuerimus q aer est duplum ad aquam in subtilitate, vt res mota in aqua pertranseat spatium æquale spatio, quod pertransit in aere in tēpore duplo ad tēpus, in quo ptransit ipsum in aere. tēpus igiť quod est. C. & est illud, in quo ptransit spatiū res mota in corpore spissiori, est duplum ad tp̄s. H. in quo mouetur per spatiū æquale illi in corpore subtiliori quod est. D. tardius enim semper ptransit idē spatiū in lōgiori tpe. & licet nō expssit hāc pportionē, itellecta tn̄ ē ex ipso sermone. D. d. & q̃to magis fuerit illud, mediāte quo, &c. & hoc ēt manifestum est per se. Et, cum posuit has propositiones, cōiunxit etiam aliam propositionem, & dixit Vacuum vero &c. idest vacuum vero nullam habet comparationē in subtilitate ad subtilitatē corpis, mediante quo fit motus. &, cū dixit nullā habet cōparationē ad corpus, intēdit qđ vacuū nullā habet cōparationē, q̃ corpus mediū excedit vacuū. v.g. in subtilitate. in vacuo .n. nō est subtilitas, qua dicať eē subtilius igne, v.g. aut aere. D. dixit queadmodū nō habet cōparationē, &c. .i. & inter vacuū, & corpus mediū nō est pportio, cū in vacuo nō est subtilitas, & est illud, ſm quod cōparanť media adinuicē in subtilitate, & spissitudine: queadmodū nō est cōparatio, neq; pportio in eo, quod non est vnū, ad illud, quod est numerus. numeri enim cōparantur adinuicem, quia cōicāt in vno. et vīr oīa duo, q̃ nō cōicant in eadem natura, non hn̄t cōparationē adinuicem. & hoc intēdebat, cū dixit Si igiť q̃tuor excedunt tria, &c. i. & numeri excedunt se adinuicē p vnitates, in qbus cōicant, illud aūt, in quo nō est vnū, nullam habet cōparationem ad numerum. & similiter illud, in quo non est subtilitas, nullam habet cōparationē ad corpora habentia subtilitatem. diuersa enim ſm magis, & minus necessario cōicant in eadem natura. Deinde dixit nō vnum vero, &c. i. quod aūt fuerit ex entibus, in quo non inuenitur vnum, non habet pportionem ad illud, in quo est vnum, qua cadat inter illa excessus. Deinde dixit excedens enim, &c. idest illud enim, quod dr̄ excedere aliquid, necessario diuiditur in illud, p quod excedit, & in id, per quod exceditur. v.g. Quia quatuor excedūt duo, necesse est vt diuidātur in duo, quibus exceduntur, & in duo, quæ excedunt. cum igitur fuerit aliquod, quod non diuiditur in aliquod, & fuerit aliud, quod diuiditur in ipsum, nō dicetur quod illud, quod diuidiť in illud, excedit illud, quod non diuiditur. v.g. qm̄ quatuor non dicitur excedere aliquid, in quo nō est vnum. qm̄, si excederet, tūc quatuor diuiderentur in excessum, & in illud, in quo non est vnum, quod est impossibile. & hoc intendebat cum dixit ergo necesse est vt quatuor diuidātur, &c. i. qm̄ necesse est vt quatuor diuidanť in illud, per qđ excedunt illud, in quo est vnum, & in illud, in quo nō est vnū. Et, qa pportio, quam intēdit declarare, est cōis numeris, & alijs, & dedit exēplum de numeris, vult ēt dare exēplum de magnitudinib⁹, & dixit Linea .n. nō excedit punctū, i. & ppter hoc nō inuenitur pportio inter lineam, & punctum, qua proueniat excessus. qm̄, si ita esset, tunc excedens, & res excessa essent partes lineæ: & sic linea componeretur ex punctis, quod post declarabitur esse īpossibile. Et, cū declarauit hāc ppositionē, dicentē q oē excedens aliqd debet diuidi in excessum, & in rem excessam, & vacuum non diuiditur in illud, per quod excedit corpus, cum in eo non est subtilitas, dedit cōclusionem, quæ sequitur ex hoc, & est quòd vacuum non habet proportionem ad plenum, qua dicatur excedere plenum in subtilitate, & dixit Et similiter etiam vacuum. Et iste syllogismus est etiam in secunda figura. & quod subiecit, est minor propositio. Et, cum declarauit hanc conclusionē, dedit impossibile, quod sequitur ex ea, si aliqd moueatur in vacuo, & dixit ergo neq; motus erit in eo, id est, &, cum vacuum non habet proportionem ad plenum in subtilitate, & ponitur aliquid moueri in eo, sequitur

Diuersitas mediorū ē cā in diuersitate motus, &c.

Si post exēplū de līis adducať exemplū de materijs, demōstratio erit manifestior.

Vīr oīa duo, quę nō cōicāt ī eadē natura, nō hn̄t cōparationē adinuicē. diuersa enī ſm magis & minus necessario cōicant in eadē natura.

Item quatuor se hn̄t [illegible] ordine s. mobilia, spatia, tempora et motus. si sint duo mobilia [illegible] vnum hn̄t vigorem ut 30 aliud hn̄t ut decem et ambo moueant in equali spatio pleno aere [illegible] resistentia motus factus a mobili ut 30 erit uelocior motu facto a mobili hn̄te vigorem ut decem [illegible] gradus et tempus in quo fit erit breuius eo gradu hanc proportionem nō poterunt hn̄re duo [illegible] vnus factus in pleno et alius in vacuo qa in vacuo nulla est medii resistentia [illegible] sine duo mo[illegible] [illegible]

Mobile ut 30 procedit motu factus a mobili ut decem in 20 gradi[illegible] [illegible] in quo fit motus velocior excedit [illegible] [illegible] tempus in quo fit [illegible] 20 gradus in breuitate [illegible] [illegible] motus in proportione [illegible] [illegible] tempus in breuitate [illegible]

ex hoc, quòd motus in vacuo non habet proportionem ad motum in pleno, & sic erit motus indiuisibilis in tempore indiuisibili, scilicet instanti, quod est impossibile, vt post declarabit̃ et q̃si hic accipit pro cõstanti, quod declaratur in Sexto, s. q̃ omnis motus est in tempore, & q̃ motus est diuisibilis.

Sexto phy. t.c.50.& ibi.

a Digressio mota ab Auẽpace, nunq̃d graue simplex moueretur i nõ tpe, dato vacuo, & ei[9] opio.

[a] Auẽpace aũt bene mouit hic quæstionem. dicit enim q̃ non sequit̃ vt proportio motus eiusdem lapidis in aqua ad motũ eius in aere sit, sicut proportio spissitudinis aquæ ad spissitudinem aeris, nisi motus lapidis esset in tempore, propter hoc, quòd mouetur in medio. &, si hoc cẽt, cõtingeret vt nullus motus esset in tempore, nisi propter impediens: medium enim videtur impedire rem motam. &, si ita esset, tunc corpora cœlestia mouerentur in instanti, cum nullum mediũ impediens sit illic. et dicit q̃ proportio subtilitatis aquæ ad subtilitatem aeris est sicut ꝓportio tarditatis accidẽtis motui in aqua ad tarditatem accidẽtem ei in aere. Et hæc sunt verba eius in Septimo sui libri, & dicit Ista resistẽtia, quæ est inter plenũ, & corpus, quod mouetur in eo est illa, inter quam, & potentiam uacui fecit Aristo. proportionẽ in Quarto. & non est sicut existimatur de eius opinione. proportio enim aquæ ad aerem in spissitudine nõ est sicut proportio motus lapidis in aqua ad motũ eius in aere: sed proportio potentiæ cõtinuitatis aquæ ad potentiam cõtinuitatis aeris est sicut proportio tarditatis accidentis rei motæ ex illo, in quo mouetur, v. g. aqua, ad tarditatem accidentem ei, q̃ñ mouet̃ in aere. q̃m, si esset, sicut æstimauerunt aliqui, tunc motus naturalis esset violentus: ergo, si illic non esset resistentia q̃uo esset motus? necesse est enim vt esset in instanti. quid ergo dicetur de motu circulari? & illic non est resistentia: q̃m illic non est diuisio omnino: nam locus circuli idem est semper. non itaq; euacuatur vnus locus, & alius impletur. necesse est igitur vt motus circularis sit in instanti. sed nos videmus in eo maximã tarditatem, vt in motu stellarum fixarum, & maximam velocitatem, vt in motu diurno: & hoc non est, nisi ꝓpter distantiam motoris in nobilitate à moto. cum igitur fuerit nobilior, tũc illud, quod mouetur ab eo, erit velocius: &, cum motor fuerit minoris nobilitatis, erit propinquior moto: & tunc motus erit tardior. & hæc sunt verba eius.

Improbatio opionis Auẽpace.

Et, si hoc, quod dixit, cõcedatur, tunc demonstratio Aristo. erit falsa. quoniam, si proportio subtilitatis medij ad subtilitatem alterius medij est sicut proportio tarditatis accidentis moto in altero eorum ad tarditatem accidentem ei in alio, nõ sicut proportio ipsius motus, non sequitur vt illud, quod mouetur in vacuo, moueatur in instanti, quoniam tunc non aufertur ab eo, nisi tarditas, quæ accidit ei ꝓpter medium, & remanet ei motus naturalis: & omnis motus est in tempore: ergo illud, quod mouetur in vacuo, mouetur in tempore necessario, & motu diuisibili: & nullum seq̃tur impoſſe. hæc igitur est q̃d Auẽpace.

Opio Auer.

Nos aũt dicamus q̃ manifestũ est ꝑ se, q̃, si cã æqualitatis rerum motaꝝ cõuenientiũ in declinatione, & figura, & magnitudine, q̃ñ mouent̃ in uno medio, aut in duobus medijs æqualibus in tenuitate, & crassitudine, est æq̃litas medij, manifestũ est q̃ diuersitas eius in tenuitate ſm magis, & minus est cã diuersitatis motus in velocitate, & tarditate, &, q̃ ista diuersitas, cuius cã est diuersitas medij, seq̃tur essentialiter subtilitatẽ, s. q̃ augmentũ illius diuersitatis seq̃tur augmentũ subtilitatis, & diminutio illius diminutionẽ illius. ergo manifestũ est, q̃ proportio motuum est ſm proportionẽ mediorum in spissitudine, & tenuitate. & istæ ꝓpositiones sunt manifestæ per se, s. q̃ cum fuerint duo mota æqualia in grauitate, & leuitate, & figura, & magnitudine, & moueantur in vno medio, q̃ motus eorum erit æqualis in velocitate, & q̃ vtrũq; pertransit æquale spatium in tempore æquali, &, cum duo media fuerint diuersa in tenuitate, q̃ motus eorum diuersabitur diuersitate ꝓportionali: & vl'r manifestum est q̃ causa diuersitatis, & æqualitatis motuum est diuersitas, & æqualitas ꝓportionis motoris ad rem motam.

Vl'r mãifestũ ẽ q̃ cã diuersitatis, & æq̃litatis motuũ ẽ diuersitas, et æq̃litas ꝓportiõis motoris ad rem motam.

cum igitur fuerint duo motores, & duo mota, & proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit, sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum, tunc duo motus erunt æq̃les in velocitate: &, cũ ꝓportio diuersabit̃, diuersabit̃ motus ſm illam ꝓportionẽ. Et hoc idẽ est in motibus violentis, & naturalibus, sed in violentis, cum duo motores fuerint æquales in potẽtia, diuersitas erit propter impediens, in naturalibus vero diuersitas, aut æqualitas est propter diuersitatem, aut æqualitatem proportionis motoris ad rem motam: & non sequitur vt in eis sit æqualitas apud æqualitatem mouentium in potentia, quando proportio diuersatur, sicut nõ sequitur hoc in violentis, q̃ñ impediẽs diuersatur: q̃m ꝑ diuersitatem impedientis diuersabitur proportio. istæ igit̃ sunt ꝓpositiones manifestæ ꝑ se.

Nota dr̃iã inter motus naturales, & violentos.

Et, si hoc esset, sicut dicit Auẽpace, s. q̃ in talibus motibus non erit ꝓportio motus ad motum, sicut proportio spissitudinis ad spissitudinem, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem, contingeret hoc in omnibus motibus violentis, ita, q̃ illud dictum in vltimo Septimi, s. q̃, cũ aliq̃d corpus mouerit aliud corpus ꝑ aliquod spatium in aliquo tempore, quod mouebit medietatem illius corporis per illud spatium in medietate illius tẽporis esset falsum. cõtingeret enĩ ſm Auẽpace vt proportio tp̃is ad tp̃s nõ esset, nisi sicut proportio tarditatis ad tarditatem.

Tex. c. 35.

Et causa istius erroris fuit existimare quòd tarditas, & velocitas sunt motus additi motui, & diminuti ab eo: sicut linea, quæ additur lineæ, aut diminuitur ab ea. cum igitur existimatur q̃ velocitas est additio sup̃ motum naturalẽ, et tarditas diminutio: & cã istius additionis, & diminutionis fuerit resistentia; sequitur ex hoc vt proportio resistentis ad resistẽs sit sicut proportio tarditatis ad tarditatem, non sicut proportio motus ad motum. quoniam, q̃ñ quantitatibus proportionalibus additur eadem quantitas, aut diminuit̃, nõ remanent proportionales.

Cã erroris Auẽpace.

& Auẽpace existimauit q̃ motus sensibilis est illud, quod remanet ex motu naturali. & existimauit q̃ motus naturalis est quasi vna mensura, ex qua diminuunt̃ duæ mensuræ ſm proportionem aliaꝝ duarũ quãtitatum. & vidit q̃, cum hoc accidit in quãtitatibus, nõ seq̃tur ut proportio diminuti ad diminutum sit sicut proportio remanentis ad remanens. et existimauit q̃ accidit motui naturali ꝓpter impediens aliqua diminutio ſm proportionem impedientis ad impediens. & existimauit, sicut diximus, q̃ motus sensibilis est illud, quod remanet ex motu naturali post diminutionem, sicut remanet ex magnitudine post diminutionem. & ideo iudicauit q̃ non seq̃tur vt ꝓportio motus sensibilis ad motum sensibilem sit sicut ꝓportio impedientis ad impediens, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem: sicut non sequitur in quãtitatibus, quæ diminuuntur ſm aliquam ꝓportionem, vt residuum sit in illa proportione: sed differunt, quia, quando ex quantitate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu, remanet residuum quantitatis in actu: & quando motui naturali accidit diminutio, tunc motus naturalis non habebit esse nisi in potẽtia. ergo tunc motus sensibilis non erit, nisi motus non naturalis, qui est diminutio ex motu naturali, nõ motus naturalis, cui accidit diminutio. & sil'r, cum aliquod motum mouet̃ velocius motu naturali, tunc nõ erit illic motus naturalis & additio, sed additio tantũ, verũtamen dicimus quòd ꝓportio tarditatis ad tardi-

tatem

tatem est ficut ꝓportio impedientis ad impediens, vt dicit Auẽpace: sed nõ est illic aliqd, nisi tarditas. & ista q̃stio est sophistica: sed est difficilis, qa est ſm * cõmunicationẽ, qm̃, quia motus assimilatur lineæ, existimatur ꝙ illud, quod contingit in linea, cõtingit in motu.

* 2.1. cõmu tatioẽ.

Epilogus.

Declaratum est igitur ex hoc sermone ꝙ ꝓportio impedientis ad impediens est ficut proportio motus ad motum: & hoc est in motibus violentis, qñ motor fuerit idem, & suum impedimentum fuerit ex medio, aut ex ipso moto: & ꝙ hoc diuersatur in motibus naturalibus ſm diuersitatem ꝓportionũ, quæ sunt inter motores, & res motas, cum nullum sit hic impediens, sed ſm diuersitatem ꝓportionis excessus potentiæ motoris primi super rem motam ad excessum potentiæ secũdi motoris super rem motam.

Obiectio.

Sed quæret aliquis, cũ posuerimus ꝙ iste motus erit in medio, impedit⁹ à medio, nõ sequit̃, & si cõcesserimus ꝙ ꝓportio motuum, quæ fuerit in medio, adinuicem est sicut proportio impedientis ad impediens, vt qñ idem motum mouetur in vacuo, moueatur motu indiuisibili, & in instãti, sed sequitur necessario vt moueatur in tẽpore, cuius proportio ad tẽpus, in quo mouetur in medio, sit sicut proportio excessus potentiæ motoris super rem motam, ſm ꝙ est mota tantum, s. absq; eo, ꝙ illic sit impediens extrinsecum ad excessum potentiæ motoris super rem motam, ſm ꝙ est impedita. vnde existimatur etiam ꝙ licet concedantur illæ ꝓpositiones, quibus vsus est, tñ non inducet ad impossibile, ad quod nititur inducere.

Solutio.

a Res mota necẽo debet hr̃e cũ motore aliquã resistẽtiã, qua potentia motoris excedat potentiã illius.

b Res mota est q̃. ſimis q̃dãmõ motori et cõtraria alio modo.

c Nota a q̃ elementa habeãt resistentiã in motu locali.

d In elmtis res mota est in potẽtia, & motor est in actu, cũ sint cõposita ex prima materia & formis simplicibus, & motor ẽ forma, & res mota est mã. Sed vide oppositum . 8. physi. 30. & 4. cæli. c. 22 vbi hr̃ ꝙ forma ẽ mouẽs, & motum. Vide cõtradict. Zim.

e Tex. cõ. 28. 29. 30 31. & 32.

f Si elemẽta mouerent̃ in vacuo mouerent̃ in instãti. Idẽ infra. c. 74. et 8. physi. 82.

Et ad hoc est dicendum ꝙ isti motus, qui sunt corporũ simplicium mediantibus aqua, & aere, nõ sunt motus impediti à medio, vt apparet in primo aspectu. qm̃, si ita esset, tunc essent hic motus naturales, qui nondum inuenti sunt, neq; inuenient̃: nisi esset possibile hæc corpora moueri sine medio, quod est impossibile, nisi vacuum esset. Et cã in hoc est, quia ista mota indigẽt medio: quoniã [a] res mota necessario debet habere cũ motore aliquam resistentiam, qua potentia motoris excedat potentiam illius: & hoc est in motibus naturalib⁹. &, si nõ, tunc quilibet motor moueret quodlibet corpus. & ꝓpter diuersitatem istius proportionis, quæ est ex resistentia inter motorem, & rem motam simplr̃ diuersantur motus corporum cœlestiũ, vt quædam sint velociora quibusdam: & per hanc resistentiam motor non mouet rem motã, nisi qñ potentia eius excedit potentiam rei motę. [b] res enim mota vl̃r est similis quodãmodo motori, & contraria alio modo. Et hoc intelligẽdum est de nobilitate, quam dicit Auẽpace in corporibus cœlestibus. motor enim, cuius potẽtia est excedens, est nobilior motore, cuius potentia est minor in excessu. & manifestum est ꝙ [c] ista resistentia inuenitur inter motorem, & rem motam, quando res mota fuerit distincta per se: sicut est dispositio in corporibus cœlestibus. [d] in elementis vero res mota est in potentia, & motor in actu, cum sint composita ex prima materia, & formis simplicibus, & motor est forma, & res mota est materia. et, quia hæc corpora non distinguũtur in rem motam, & motorem in actu, impossibile est ea moueri sine medio. & Aristote. declarauit ꝙ ꝓpter hoc fuit necesse illa non moueri ex se in [e] Octauo istius libri. Si igitur hæc corpora simplicia mouerentur sine medio, non esset hic resistentia inter motorem, & rem motam: immo nõ esset hęc res mota omnino essentialiter. &, si hoc, cõtingeret vt [f] mouerẽtur in non tempore, & in quolibet moto. ex hoc igitur dixit Aristo. quòd, si hæc corpora mouerentur in vacuo, sequeretur vt mouerentur motu indiuisibili et in tempore indiuisibili: ponendo ꝙ hęc corpa moueri in medio est naturale eis. & est causa in hoc, ꝙ moueant̃, non sicut existimatur, ꝙ sunt mota ex se nõ motu naturali, sicut existimauit Auẽpace. Auẽpace igitur fecit dubitare in hoc sermone in duobus locis. Vnus eorũ est, in quo dicit, ꝙ ꝓportio motus ad motũ non est sicut ꝓportio spissitudinis medij ad spissitudinem medij. Secũdus autem est, ꝙ isti motus sunt impediti ex medio, et nõ naturales. et nullus peruenit ante ipsum ad istas q̃ões: et ideo profundus erat iste super alios. & in exemplari, à quo scripsimus inuenimus quoddã folium per se, & inscriptum erat hoc.

Laus magna de Auẽpace Hispano

Nos autẽ dicamus ꝙ necesse est ꝙ inter motorem, & rem motam sit resistentia. motor enim mouet rem motam, ſm quod est contrarium, & res mota mouetur ab illo, ſm ꝙ est similis. & oĩs motus erit ſm excessum potentiæ motoris super rem motam, & diuersitas motuum in velocitate, & tarditate est ſm hanc proportionem, quæ est inter duas potentias. & ista resistentia, aut erit ex ipso moto, qñ illud, quod mouetur ex se voluntate, diuiditur in motorem in actu, & rem motã in actu, sicut est dispositio in animalibus, & in corporibus cœlestibus, aut erit ex ipso medio in quo mouetur: & hoc erit, qñ res mota non diuiditur in motorem, & rem motam in actu, sicut est dispositio etiam in corporibus simplicibus: aut resistentia erit ex vtroq;, s. ex re mota, & ex medio, sicut est dispositio in animalibus, quæ mouentur in aqua. illa autem, in quibus res mota ex se diuiditur in motorem in actu, & rem motam in actu, non necessario indigent medio, sed, si fuerit, erit per accidens. illa aũt, quæ mouent̃ ex se, quæ non diuiduntur in motorem, & rẽ motam in actu, necessario indigẽt medio: & hæc sunt corpora grauia, & leuia. &, si non, mouerentur in non tẽpore: cum nihil sit actu illic, quod resistat potentiæ motiuę. & est impossibile etiam vt habeant motus naturales, & sint semper impedita. & ideo contingit, ꝙ, cũ posuerimus ista moueri in vacuo, vt mouẽatur in non tempore, & vt motus grauis, & grauioris sit æqualis in velocitate. quod est impossibile. quod igitur existimauit Auem, est, quod ista simplicia habẽt motus naturales sine medio.

Resistẽtia in motu naturali q̃nq; est ex ipso moto, et q̃nq; ẽ ex ipso medio, & q̃nq; ex parte vtriusq; respectu diuersorum &c.

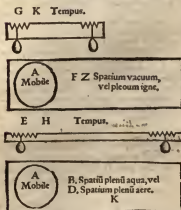
Sed, si per subtilissimum in tanto tpe tanto motu fertur per vacuum, omnem exuperat rõnem. Sit enim. F. vacuum, æquale autẽ magnitudine ipsis. B. &. D. Ipsum ergo. A. si transibit, & mouebitur q̃dem in quodam tpe, eo scilicet, in quo est. G. in minori aũt q̃ in quo est. E. & hanc habebit rõnem vacuũ ad plenum. sed in tanto tpe, quãtũ est, in quo est. G. ipsius. D. A. transibit lineam. K. trãsibit aũt, si ẽt sit quippiam subtilitate differens ab aere id, in quo est. F. ſm hanc proportionem, quã habet tp̃s, in quo est. E. ad tẽpus, in quo est. G. Si enim sit tanto subtilius corpus, in quo est. F. ipso. D. quanto exuperat E. ipsum. G. econuerso trãsibit velocitate in tanto, quantũ. G. ipsum. F. ipsum, in quo est A. si ferat̃. si ergo nullum sit corpus in ipso E. adhuc velocius. sed erat in ipso. G. quare in æquali tempore trãsibit & quod plenum est, & vacuum. sed impossibile est.

Sed, si res mota mouetur mediante subtilissimo corporũ in tanto tpe per tantum spatium, tunc mediante vacuo exit ab omni cõparatione. Sit igitur. Z. vacuũ, & sit æquale B. Si igitur. A. ptransit vacuũ, & mouetur in

aliquo tempore,f.in tempore.K. si est breuius tempore.H. tunc ista proportio nõ erit proportio vacui ad plenum.pertranseat igitur.A. in tempore æquali.K. p spatium.B. & ptrãseat etiam fm pportionalitatem,quæ est inter tp̃s.H.& tempus.K.aliquid addens in subtilitate sup aerem,qui est.B.Quoniam si.Z.fuerit corpus subtilius,q̃.B.fm excessum.H.super.K.tunc pertransitus.Z.in velocitate erit in tempore æquali.K.si.A.mouetur.si igitur in.Z.non fuerit corpus, tunc motus.A. in eo erit velocior. sed erat in.K. ergo sequitur vt pertransitus eius per ipsum sit in tempore æquali, siue fuerit plenũ, siue vacuum.quod est impossibile.

Demonstratio ducens ad impossibile,probans non esse possibile proportionẽ esse inter motum, qui fit per uacuum,& qui fit per plenum.

Primæ literæ deseruiunt textui uero, secundæ autem textui Auerrois.

Ista etiam est alia declaratio ad cõfirmandum.quo-
72 niam,si aduersarius non cõcesserit oobis impossibile, quod sequitur ex sermooe prædicto, quod est motum esse indiuisibile,& in tẽpore indiuisibili, et dixerit immo motus,qui est in vacuo,est in tempore, demõstrabimus ei,quod ex hoc sequitur impossibile, quod noo põt cõcedi. & hoc erit ponẽdo q idem motum mouetur per spatium ęquale in vacuo,et pleno,verbi gratia in aere.cum igitur posuerimus ipsum moueri per hæc duo spatia æqualia, quorũ alterum est in vacuo, & reliquum in aere in duobus tẽporibus, manifestum est q tẽpus,in quo pertransit spatiũ,quod est in vacuo, erit breuius:qm̃ in vacuo oõ est resistentia.hoc igitur tempus minus habebit aliam proportionem terminatam ad hoc tempus maius.& manifestum est q, si nos imaginati fuerimus corpus subtilius aere fm additionem tpis maioris super tempus minus, manifestum est q istud motum pertransibit in corpore subtiliori spatiũ æquale tempori,in quo pertransiuit ipsum in vacuo: cum posuerimus q proportio temporis ad tempus est sicut proportio subtilitatis alterius medij ad subtilitatem reliqui medij:& sic idem motum pertransibit spatium æquale in tempore æquali, mediante vacuo, & mediante pleno.& hęc est demonstratio eius in hoc loco. Et dixit Sed,si res mota,&c.i.qm̃, si posuerimus q res mota mouetur in aliquo corpore subtilissimo,& mouetur etiam in vacuo,necessario mouebitur in vacuo velocius.Et,cum posuit hãc propositionem, incœpit inducere propositiones inducẽtes ad incõueniens, & dixit Sit igitur.Z.vacuum, &c.i.sit igitur spatium in vacuo.Z.& sit æq̃le spatio.B.quod est in aere. Deinde dixit si igitur.A.pertransit vacuum,&c.i.A.igitur,quod est res mota,si pertransit hoc spatium, quod est in vacuo,s.Z.i.&,cum concesserimus ip̃m moueri in eo in aliquo tẽpore,sit igitur illud tempus. K. & est manifestum q hoc tempus est breuius tempore.H.in quo.A.mouetur in spatio.B.quod est in aere. motum enim in vacuo est velocius moto in aere. & , cũ ita sit, tunc pportio temporis.K.ad tempus.H.est sicut proportio motus.A. in vacuo ad motum eius in aere. & hoc intendebat,cum dixit tũc ista proportio erit sicut proportio vacui ad plenum. D. d. pertranseat igitur A.&c.i. &, cum proportio temporis. H.ad tẽpus.K. est sicut proportio motus,qui est in vacuo ad motum, qui est in aere,ponatur igitur q.A.quod est motũ moueatur in tempore æquali.K.et est illud,in quo mouet in vacuo per spatium æquale spatio vacui, & aeris in corpore subtiliori aere,& sit,illud spatium.Z. est manifestũ q pertrãsibit istud spatium fm proportionem tpis.K.ad tempus.H.cũ posuerimus q corpus,in quo est spatiũ.Z.est subtilius aere fm pportionem tpis.H. ad tẽpus. K.i. qm̃ pertransiuit spatium.Z. ad tp̃s. K. quod ptransiuit in eo in vacuo. & hoc intẽdebat,cum dixit & ptrãsibit ẽt fm pportionalitatem,&c.i. & est possibile ip̃m ptransire hoc spatiũ,s.Z. fm pportionẽ tpis motus in vacuo ad tp̃s motus in aere, cum posuerimus hoc corpus,in quo est spatium.Z. maius in subtilitate aere,s. * q̃ tp̃s.H.est maius tpe.K.s. sicut pportio tpis motus in uacuo ad tp̃s motus in aere.& hoc intendebat, cũ dixit Qm̃ si.Z.et c.i. si igit̃ corpus imaginatum.s.Z. sit subtilius.B.s. aere fm excessum tpis H.et est illud, in quo.A.mouetur in vacuo p illud spatium terminatũ super tp̃s.K.& est illud in quo.A. mouetur in vacuo per illud spatium,tunc.A.ptrãsibit spatium.Z.in velocitate in tpe æquali ei, in quo pertransibit illud spatium io vacuo,quod est tp̃s. K. si posuerimus.A.moueri in vacuo. Deinde incœpit declarare impossibile,quod sequitur ex hoc, & dixit si igitur in Z.non fuerit corpus,i. si posuerimus q io vacuo noo est corp⁹ omnino,manifestum est q motus.A. erit in eo uelocior,q̃ motus eius in corpore, quod posuimus subtilius aere fm proportionem temporis motus.A. in aere ad tempus motus eius in vacuo. sed iam declarauimus q motus eius mediãte vacuo,et corpore subtiliori est ęqualis,quia est in eodem tempore.quod est inconueniens.motus enĩ in vacuo debet esse velocior. Et Arist. induxit hanc demonstrationem secundam propter hoc,quod sciuit de qõne accidente primæ demonstrationi.qm̃ io ppositionibus huius demonstrationis non est dubitandũ,nisi in ppõne, dicente q possibile est imaginari corpus,cuius proportio in subtilitate ad aerem sit sicut pportio tpis,in quo est motus. v.g.in aere,aut in igne ad tp̃s motus in uacuo.dr̃ enim q ista ppositio est falsa impossibilis,noo falsa possibilis.impossibile enim est inueniri extra aiam corpus subtilius igne.ergo impossibile,quod existimabat̃ seq, nõ seqtur. qm̃ tunc põt dici q illud ĩpossibile seqtur ex positione falsa,ooo exposito. Et vr̃ q ita est de subtilitate,& spissitudine,sicut est de diuisione lineæ, & superficiei, quoniam, queãdmodum linea, fm quòd est linea,

Abbreuiatio rõnis pñus textus.

Fxpō l̃re.

* a.l. quàm.

Dubium.

Solutio.

Quēadmodū linea pōt diuidi in infinitū, ſm q̄ ē linea, nō ſi ſm q̄ ē terreſtris, vel ignea, ita ſubtilitas pōt diuidi i infinitū, ſm q̄ ſubtilitas, nō ſi vt eſt corporis mobilis. vide.1.phy. c.60.& quæ ibi.

linea, pōt diuidi in infinitum, quod eſt impoſſibile, ſm quòd eſt linea terreſtris, aut ignea, ita de ſubtilitate poteſt intelligi proceſſus in infinitum ex ſua natura, ſcilicet ſm quòd eſt ſubtilitas ſimpliciter, non ſecundum q̄ eſt ſubtilitas corporis mobilis. & ſm hoc hæc ꝓpoſitio poſita eſt falſa poſſibilis, ſm q̄ fuit poſita. et ex falſo poſſibili nō ſequitur falſum impoſſibile. & hoc modo declarationis multotiens vtitur Ariſt. & etiam Plato. & eſt vera declaratio. quoniam nō ponitur falſum in eo, ſecūdum quòd eſt falſum impoſſibile, ſed ſecundum quod eſt falſum poſſibile.

Manifeſtum eſt igitur q̄, ſi erit aliquod tēpus, in quo per vacuum quoduis feretur, accidet hoc impoſſibile. in æquali enim accipietur aliquid & quod plenum eſt, tranſire, & vacuū. erit enim aliquod ꝓportionale corpus alterū ad alterū, Vt tempus ad tēpus. Vt aūt in ſumma dicā, manifeſta eſt eius, q̄d euenit, cauſa. quia motus q̄dem omnis ad motū

Mot⁹ oīs ad motū eſt ꝓportio.

eſt proportio: (in tempore enim eſt:) tēporis aūt omnis eſt ad tempus, finitis vtriſq;: vacui autem ad plenum non eſt.

Apparet igitur q̄, ſi fuerit hoc aliquod tēpus, in quo aliquid expellatur ex vacuo, erit impoſſibile. q̄m inuenitur aliq̄d, quod pertranſit in tempore æquali, ſiue plenum, ſiue vacuum fuerit illud in comparatione corporis, ſicut tempus habebit proportionem ad tempus. Et dico hoc, q̄ cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt manifeſta. et eſt quòd quilibet motus habet ad quemlibet motum aliquam proportionem: motus enim eſt in tēpore: et omne tempus habet proportionem ad omne tēpus, cū fuerint finita: ſed vacuū, aut plenum non hn̄t proportionem.

73 Hic inducit ſummam eius, quod prædixit in hac demonſtratione, & dixit Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd ſi fuerit poſitum aliquod tempus, in quo aliquid mouetur in vacuo, contingit impoſſibile, quod eſt aliquid pertrāſire in æquali tēpore ſpatium æquale in vacuo, & pleno. & cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt, q̄m poſſibile eſt imaginari corpus, cuius proportio ad corpus mediāte pleno, & mediante vacuo, ſi poſuerimus aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tempore, ſit ſicut proportio tp̄is, in quo aliquid mouetur per illud ſpatiū, mediāte corpore poſito primo ad tēpus, in quo mouetur per illud mediāte vacuo. ex quo ſequitur aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tēpore mediante vacuo, & pleno. quod eſt impoſſibile. D.d. & vniuerſaliter cauſa eius, quod ſequitur, &c.i. & vſ ꝓpoſitiones, ex quibus ſeq̄tur hoc impoſſibile, ſunt duę. quarū altera eſt, q̄m quilibet motus habet ꝓportionem ad quemlibet motum: q̄m quilibet eſt in tēpore, & quodlibet tēpus habet proportionē ad quodlibet tp̄s, cum fuerint finita. altera aūt eſt, q̄ vacuū nō habet ꝓportionem ad plenū. cum igitur cōiungat̄ hic duabus proportionibus motum eſſe in vacuo, ſequit̄ alterum duorum, aut q̄ motus in vacuo eſt, nō in tēpore, cum poſuerimus quòd cauſa eius, q̄ motus eſt in tēpore, eſt plenum, mediante quo fit motus, aut quod idem motum moueatur per idem ſpatium in eodem tempore, mediante vacuo, & pleno.

Quodlibet tp̄s hēt ꝓportionē ad quodlibet tp̄s, cū fuerit finita.

Quatenus igit̄ differūt ea, p̄ q̄ ferunt̄, hęc contingūt, ſm autem eorū, quæ ferūtur, exceſſum, hæc. Videmus enim ea, quę maiorē impetum habēt aūt grauitatis, aut leuitatis, ſi quo ad alia ſimiliter ſe habeant figuris, citius ferri per æquale ſpatium, & ſm rōnem, quā habent magnitudines adinuicem. quare & per vacuū. Sed impoſſibile eſt. Propter quā enim cauſam, ferentur uelocius? in plenis. n. ex neceſſitate. uelocius enim diuidit fortitudine maius. aut enim figura diuidit, aūt impetu, quem habet id, quod fert, aūt quod proiectum eſt. æque uelocia ergo omnia erunt. ſed impoſſibile eſt.

Hoc igit̄ cōtingit corpībus ex diuerſitate ex illo, mediante quo fit motus, ex ſucceſſione aūt corporū mobiliū hoc, quod narrabo. Dicamus igit̄ q̄ uidemus corpora, quæ ſunt magis pōderoſa, ſiue grauia, ſiue leuia, cū fuerint in alijs diſpōnibus in capl'o figuræ, eodē modo moueri in æquali loco uelocius ſm ꝓportiones eorum adinuicem. ergo ſequitur ut talis ſit diſpoſitio eorum in uacuo etiam. Sed hoc eſt impoſſ'e. Q̄m nō pōt aliquis dicere, qua de cā expellit̄ in eo uelocius: q̄m hoc in pleno ē neceſſariū. quod enim eſt fortius uelocius diuidit illud. illud enim, q̄d mouet̄, aut illud, quod cedit, aut per ſuam figuram diuidit, aut per ſuum pondus. ex quo ſequitur ut motus omnium corporum ſit æqualis in uelocitate. quod eſt impoſſibile.

Cum induxit duas demonſtrationes acceptas ex diuerſitate medij, in quo corpora ſimplicia mouentur, vult inducere demonſtrationē acceptam ex diuerſitate potentiarum motiuarum, quæ ſunt in corporibus ſimplicibus, & dixit Hoc igitur contingit, &c.i. hoc igitur impoſſibile contingit huic poſitioni ex propoſitionibus acceptis ex diuerſitate corporum mobilium in velocitate, & tarditate, ſm illud, mediāte quo fit motus. D.d. ſm vero ſucceſſionem corporum mobilium, &c.i. quod aūt cōtingit huic poſitioni ex propoſitionibus acceptis ex ſucceſſione corporum mobilium, in velocitate, & tarditate, ſm potentias eorū motiuas eſt hoc, quod narrabo. D.d. Dicamus igit̄, &c. ideſt manifeſtum enim eſt per ſe q̄ corpora, quæ ſunt maioris declinationis, ſiue fuerint leuia, ſiue grauia, cū fuerint æqualia in figura, & magnitudine, & modo ſunt velocioris motus, q̄ illa, quæ ſunt minoris declinationis: & q̄ illud, quod eſt maioris declinationis pertranſit idem ſpatium in minori tempore illo, in quo ptranſit illud, quod eſt minoris declinationis: & q̄ proportio temporis ad tempus erit ſicut proportio potentiæ motiuæ ad potentiam motiuam, ita, quòd, ſi poſuerimus duo corpora ęqualia in figura, & magnitudine, & grauitas vnius fuerit dupla ad grauitatem alterius, tunc illud, quod eſt minoris grauitatis, mouebitur per ſpatium in duplo tempore ad tēpus, in quo mouetur in illo grauius. D.d. ergo ſequitur, &c.i. &, cū manifeſtū ſit per ſe q̄ corpus grauius eſt velocioris motus: & hoc accidit ꝑ medium quod reſiſtit motori: q̄m, ſi illic nō eēt mediū, nō eēt illic reſiſtentia: ergo, cum po- 74

Q̄ñ corpora, ſiue grauia, ſiue leuia fuerint ęqualia i figura, magnitudine, & mō, et fuerint maioris declinationis ſūt velocioris mot⁹ q̄ illa, quæ ſunt minoris declinatiōis: & proportio tp̄is ad tēp⁹ erit ſicut ē ꝓportio potentiæ motiuæ ad potentiā motiuam.

fuerimus graui' moueri in vacuo, nõ ẽ necesse vt sit uelocius illo, quod est minoris grauitatis: qm̃ nõ erit illic cã, ex qua grauius expelletur velocius. ex quo sequit̃ vt motus eorum nõ solummodo sit æqualis, sed nõ in tempore, vt declarauimus. Et, cum declarauit ꝙ impossibile est dare causam diuersitatis duorum motoꝝ diuersorum in declinatione, & velocitate, & tarditate ex vacuo, incœpit declarare quòd causa illius manifesta est ex pleno, & dixit. hoc enĩ in pleno, &c. i. & grauius eẽ velocioris motus necessarium est, cum motus eius fuerit in pleno. & causa in hoc est. qm̃ illud, qđ est maioris declinationis, est fortius, & citius diuidit plenum: & similiter illud, quod est acutioris figuræ, leuius diuidit aerem. D. d. illud. n. quod mouet̃, &c. i. corpus enim, quod mouetur in medio, aut cedit ab eo, diuidit medium, aut per grauitatem tm̃, aut per * declinationem, s. qm̃ id, quod est acutioris figuræ, diuidit citius, & simili' grauius, aut per vtrunq;. D. d. ex quo sequitur, &c. & intendit in vacuo. & ex hoc impossibili intelliguntur duo, s. ꝙ omnia sint æqualia in velocitate, s. motus grauioris, & minoris grauitatis, & cũ hoc erit in tempore, aut sit cum hoc in non tempore. Si igitur posuerimus ꝙ illud, quod seqtur, est ipsum esse in nõ tẽpore, tunc impossibile, quod intẽdit concludere, accidit in eo quæstio Auẽpace, quã iam dissoluimus. &, si dixerimus ꝙ impossibile, quod intendit hic Aris. est vt illud, quod est maioris grauitatis, non est velocius, euadetur ab illa quæstione. Sed potest aliquis dicere, forte ex hoc nõ accidit impossibile. qm̃ hoc nõ accidit graui, & leui, nisi quia sunt impedita à motu naturali. Sed rñsio ad hoc est respõsio pdicta, s. qm̃ graue, & leue nõ impedit̃ à medio, in quo mouetur: neq; motus eius in medio est violentus, sed naturalis.

Com. 71.

Illud, qđ est acutioris figuræ leui' diuidit aerẽ.

* a. l. figurã.

Obiectio.

Solutio.

Quod igitur, si vacuum est, accidit cõtrarium illius, propter quod probant dicentes esse vacuum, ex dictis manifestum est. Hi igitur putant vacuum esse, si erit secundum locum motus, separatum secundum se. hoc autem idem est, ac si dicamus locum esse qđ separatum. hoc autem quòd impossibile sit dictum est prius.

Manifestũ est igit̃, ꝙ, si vacuũ fuerit, seqtur contrariũ ei, pp quod ponunt vacuum dicentes ipsum esse. Existimant enim vacuum eẽ, si motus in loco sit, distinctum per se. & hoc est dicere locum esse aliquod separatum. & iam posuimus hoc esse impossibile.

Dicit Manifestum est igit̃ ex his demõstrationibus ꝙ, si vacuum fuerit, contingit cõtrariũ illi, quod coegit dicentes vacuũ esse, dicere ipsum, s. motũ esse. Existimabant enim ꝙ, si motus esset, vacuum foret. &, cũ dixit distinctum per se, intendit ꝙ isti non opinantur ipsum admisceri cum corporibus, sicut opinatur alia secta dicentiũ vacuũ eẽ. D. d. & hoc est dicere, &c. i. & dicere uacuũ eẽ separatũ nihil aliud est, q̃ dicere locũ eẽ dimensiones separatas, quod iam destruximus.

Caput Quartum, ostendens uacuum non esse separatum quid à corporibus.

At vero per se cõsyderantibus videbit̃ vtiq; dictũ Vacuũ, perq; vere vacuũ. Vt. n. in aqua, si ponat aliqs cubũ, cedet tanta aqua, quãtus cubus, sic et in aere, sed sensu immanifestũ est. atq; semp itaq; in oĩ corpore hñti trãslationẽ, * in quo est aptũ natura trãsferri, necesse est, nisi cõdensetur, cedere aut deorsum semper, si deorsum latio est, vt terrę, aut sursũ, si ignis, aut ad vtraq;, vt aer, siue quodcũq; aliud sit ipositũ. In uacuo autẽ hoc quidem impoẽ est. nõ enim corpus est. per vacui aũt æquale spatium trãsijsse videbitur, quod qđe erat & prius in vacuo: tanq̃, si neq; aqua cederet ligneo cubo, neq; aer, sed omnia trãsirent p ipsũ. At vero & cubus tãtã habet magnitudinẽ, quãtũ occupat vacuum. quæ, etsi calida est, aut frigida, aut grauis aut leuis, nihilominus ipso esse altera ab omnibus passionibus est, et si separabilis non sit ab illis. dico autẽ lignei cubi molem. quare &, si separet̃ ab omnibus alijs, & neq; leuis, neq; grauis sit, occupabit æquale spatiũ, & in eadẽ erit & loci, & vacui parte æq̃li sibi. quid ergo differt corpus cubi ab æquali vacuo, & loco? & si duo talia, pter quid & non quotlibet in eodẽ erũt? Vnum igitur hoc inconueniens, & impossibile est.

Si ponat aliqs 1 aqua cubũ, cedet tanta aqua quãta est cubus.

Et, cũ aliquis fuerit pscrutatus de vacuo, inueniet ipsum in rei veritate esse vacuũ, sicut dr̃. Quẽadmodũ, si quis posuerit corpus cubitum in aqua, euacuabitur de aqua quantum corpus cubitum: ita est de aere, & si later sensum. & in quocũq; corpore habente translationem ponatur, necesse est, etiam si nõ congregetur, & condensetur, vt transferatur, quo innatũ est transferri, s. ad inferius, si translatio eius fuerit ad inferius, vt terra, aut ad superius, ut ignis, aut ad utrãq; partẽ, & quomodo fuerit corpus, in quo ponitur. In vacuo autem hoc est impossibile, quia nõ est corpus. sed penetrabit ex eo in cubitum dimensio æqualis dimensioni eius, & illa dimensio erit prius in vacuo. & similiter esset dispositio, si aqua non cederet cubito, quod est ligni, neq; aeris, sed intraret ipm. Sed cubitum habet quantitatẽ, sicut est quãtitas vacui, quã occupat. & hoc siue fuerit calidum, siue frigidum, siue graue, siue leue, essentia eius est alia ab omnibus accñtibus suis. &, si non sit separata, s. corpus cubitũ, quod est ex ligno, si imaginetur eẽ separatũ ab omnibus alijs rebus, & non fuerit leue, neq; graue, tñ occupabit uacuũ æquale sibi, & erit in pte loci, & uacui equale sibi. quæ igit̃ erit differentia inter corpus cubitum, & uacuum, aut locũ equalẽ illi? et si fuerit possibile ut duo sint in hac dispositione, qđ igitur prohibet, ut in eodem loco sint quot posuerimus in numero? Hoc igitur est unum capitulũ de impossibili, & inopinabili.

Si corp' cubũ ab oĩbus qualitatibus sensibilib' separatũ fuerit, in aqua adhuc equale spaciũ cõtinebit, ex quo vr̃ corpora Mathematica nõ abstrahere a loco. Idẽ supra cõ. 47. Et de Gnõ. cõ 44. 53 Vide oppositũ. 1 Cœli. t. c. 99 Vide cont. Zim. 4

Cum

Cum compleuit destructionem vacui ex motu, reuersus est ad destruẽdum ipsum esse ex sua natura, fm quam ponunt ipsum esse, fm quam recipit corpora, et dixit Et, cum aliquis fuerit perscrutatus, i. &, cum aliquis perscrutatus fuerit de vacuo, vtrum sit, aut non, inueniet ipsum esse vacuum ab esse, s. ipsum esse priuationem puram, & q̄ nulla est vtilitas in ponẽdo ipsum in rebus naturalibus. D. incœpit iducere propositiones, ex quibus sequitur impossibile, si vacuum fuerit, & dixit Quemadmodum, si aliquis, etc. i. qm̃ apparet sensui q̄, si aliquis posuerit corpus cubitum i aqua, cedetur ex aqua, & fundetur in alium locum, quantũ est corpus cubitum, ita oecesse est vt accidat in aere, qñ in eo fuerit positum corpus cubitũ: licet hoc lateat sensum. & hoc manifestum est per se. D. d. & quodcũq; corpus hñs, i. & vr̃ manifestum est per se quodcunq; corpus innatum est transferri, qñ in eo fuerit positum aliquod corpus, necesse est, si illud corpus non condensetur, & congregetur ad se, vt transferatur, & cedat in loco, quantũ est illud corpus, vbi innatum est transferri naturaliter. si igitur terra, trãsferetur ad inferius, si ignis, ad superius, si aer, aut aqua, ad vtrãq; partem. qm̃, cum aqua fuerit in loco terræ, tunc trãsferetur ad superius, &, cum in loco aeris, ad inferius: et aer, qñ est in loco aquę ad superius exit, & qñ in loco ignis ad inferius. & hoc intendebat, cum dixit ad vtrãq; partẽ, i. et, si corpus, in quo subijciatur cubitum, fuerit aer, aut aqua, & vr̃ corpus, in quo congregantur hæc duo, s. grauitas, & leuitas. Et, cum declarauit q̄ oẽ corpus, in quo possibilis est motus, possibile est vt in eo subijciatur aliquod corpus, v. g. cubitũ, aut ita, q̄ illud corpus condensetur, quantum est corpus cubitum, aut vt transferatẽ, incœpit declarare q̄, sicut contingit hoc in oĩ corpore habente translationem, s. vt corpus in quo subijcitur, moueatur, ita sequitur in corpore, quod subijcitur, cuiuscunq; modi sit. & dixit & qũo fuerit corpus, quod ponitur in eo. Et, cum declarauit hanc propositionem, dicentem q̄ oẽ corpus, quod subijcitur in aliquo loco, facit transferri de corpore, existente in illo loco, quantum est eius corpus, aut fm condensationem, aut fm trãslationem, incœpit declarare hoc esse impossibile in vacuo, fm q̄ est corpus simplex, s. qm̃ impossibile est vt transferatur, quia est tres dimensiones separatæ, & dixit In vacuo vero, &c. i. vacuũ vero impossibile est vt condensetur, aut moueatur, quia noo est corpus naturale, et ideo, si cubitum, v. g. subijciatur in eo, necesse est vt transferantur dimensiones vacui, s. longitudo, & latitudo, et profunditas ęquales dimẽsionibus tribus cubiti, s. necesse est vt penetreot in dimẽsionibus ipsius cubiti. D. d. sed penetrabit ex eo cubitum, i. sed penetrabit ex vacuo i cubito posito in illo dimensio ęqualis dimensioni eius, s. q̄ dimensiones cubiti penetrabunt dimensiones vacui. D. dixit & illa dimensio fuit per vacuum. & ista dimensio, quę penetrat etiam cubitum, nõ est, nisi per vacui naturã, cum vacuum nihil aliud sit q̃ dimensiones separatæ. D. d. & sic esset dispõ, &c. i. & sicr̃ contingit in aqua, & in aere, qñ in eis subijceretur corpus cubitum, s. q̄, si non cederent in loco, contingeret duo corpora penetrari, s. corpus cubitum, & corpus aquæ, aut aeris, & hoc intendebat, cũ dixit & penetrarent in ipsum, scilicet & contingeret in aere, aut aqua, q̄ penetrarent in cubitum. Et, quia possibile est existimari q̄ corpꝰ subijci in eodem loco est impossibile in corporibus naturalibus, hñtibus grauitatem, & leuitatem, non fm q̄ habent tres dimẽsiones tm̃, dixit Sed cubitum etiã habet, &c. i. & hoc, q̄ cubitum debet hr̃e in vacuo dimensionem æqualem, quam occupet, i. inane æquale, quod occupet, ita, q̄ dimensiones penetrent se adinuicem, s. dimensiooes cubiti in dimensiones vacui, non est, fm q̄ est cubitum calidum, aut frigidum, aut graue, aut leue, sed hoc habet ex sua essentia, s. ex sua oatura. essentia. n. eius est alia à suis accidentibus. & hoc impossibile est vt separẽtur ab eo in esse, sed imaginatione tm̃.[a] Et dixit hoc ad declarandum q̄ impossibilitas penetrationis corpoꝝ accidit eis ex suis terminis mathematicis, non ex suis accidentibus sensibilibus. Et, cum declarauit q̄ hoc est necesse in cubito ex oatura dimensionum, incœpit declarare q̄ noo est dr̃ia inter vacuum, & cubitum, qõ ab eo abstrahuntur accidentia eius in imaginatione. vacuum. n. nihil aliud est q̃ corpus abstractum ab accidentibus in imaginatione. & dixit &, si imaginemur separatum, i. &, si cubitum imaginetur separatum ab alijs accidentibus, necesse est vt occupet de vacuo dimensionem æqualem sibi: sicut est necesse cum non fuerit separatum ab accidentibus. D. d. quæ igitur erit dr̃ia. &c. i.[b] &, cum cubitum ligneum fuerit abstractũ in imaginatiooe ab accidentibus, nulla erit dr̃ia in accidentibus inter ipsum & vacuum: cum vtrũq; sit tunc dimensiones separatę ab accidẽtibus. D. d. &, si fuerit posse vt sint duo, &c. i. &, si fuerit possibile vt duo corpora[c] penetrent fm dimensiones, ita q̄ subijciantur in vno loco, quid prohibet vt io eodem loco subijciantur multa corpora infinita: quod est inopinabile.

a Impossitas penetrationis corporũ accidit eis ex suis terminis mathematicis, non ex suis accidentibus sensibilibus.

b Cũ corpus cubitũ fuerit abstractum i imaginatiõe ab accñtib9, nulla erit differentia iter ipsum i accñtib9 & vacuũ, cum vtrũq; sit tres dimẽsiones separatæ a materia. Id supra cõm. 51.

c Si duo corpora pñt eẽ in eodem loco, et infinita possẽt eẽ i eodẽ loco. cõsiste supra t. c. 53. Idem infra t. c. 77.

Amplius autem manifestum est q̄ hoc cubus habebit etiam, cum transfertur, quod et alia corpora omnia habẽt. quare, si a loco nihil differat, quid oportet facere locũ corporibus, pter vniuscuiusq; molem, si impassibilis moles est: nihil. n. confert, si alterum circa ipsum æquale spatium huiusmodi sit.

Manifestum est etiam q̄ cubitũ habebit, qñ transfertur etiam illud, quod habent omnia corpora. si ergo nulla dr̃ia est inter hoc, & locum, ad quid igitur ponet corpora hr̃e locum, nisi dimensiones cuiuslibet eorum, cum dimensiones nõ recipiant passionem: non enim est vtilitas, nisi inter cubitum eius sit alia dimensio huiusmodi æqualis ei.

D. Et manifestũ est etiam q̄ cubitũ habet, qñ subijcitur in loco illud, quod hñt oĩa corpora, s. tres dimensiones: & est illud idem, quod isti ponunt in vacuo. si igitur oulla est dr̃ia inter dimensiooes cubiti, & dimẽsiones vacui, quod est locus apud illos, quid igitur coget ad dicendum q̄ corpora habent dimensiones, in quibus subijciuntur præter suas dimensiones, & absolutas à passione, i. ab accidentibus: & hoc intendebat cum dicit cum corpus noo recipiat passionem. Et intendebat per hoc, q̄ corpora iodigent dimẽsionibus, sed non duobus modis dimensionũ, s. dimensionibus quibus constituantur, & dimensionibus, in quibus subijciãtur.[a] nõ. n. est oecessitas vt hẽat corpus dimensiones, præter dimensiones suipsius. &, si ita esset, tũc inuenirentur dimensiooes infinitæ: qm̃ dimensiooes indigerent dimensionibus, in quibus subijcerentur. D. d. non. n. est, &c. i. quæ igitur est necessitas ad ponendum hic esse dimensiones præter dimensiones corporis. cũ. n. hæc sit accusatio, et nulla est * accusatio in ponendo hic esse dimensionem extrinsecam continentem corpus æquale illi, quæ est locus. Et intendebat per hoc inuenire q̄ æqualitas loci nõ est æqualitas dimensionum, sed æqualitas continentis, qm̃ ex hoc, q̄

Documentũ

a Non est necessitas vt corpus habeat dimẽsiones pter dimẽsiones sui ipsius: et, si ita eẽt, tũc inuenirent dimẽsiones infinitæ.

* al. excusatio.

Documentũ

locus

locus est æqualis: & ęquale est dimensiones: existimauerunt locum esse dimensiones. et modus deceptionis in hoc est æquiuocatio in hoc nomine ęqualitas.

† Aliq codices græci nõ hñt istã tex.

† {Amplius oportet manifestum esse quale vacuum sit in his, quæ mouentur. nunc autem nusquam infra mundum. aer. n. aliquid est, non vr autem neq; aqua, si essent pisces ferrei. tactu. n. fit iudicium eius, quod tangit.}

Et etiã oportet ut manifestetur nobis residuum uacui in mobilibus. sed hoc nõ uidemus in aliquo intra mundum. aer. n. est aliquod existens, licet reputetur nihil esse. & similiter existimatur de aqua, & si spissitudo esset frustum ferri. iudicare enim de tãgibili est per sensum tactus.

78 Et, si esset, sicut dicentes vacuum esse fingunt, s. vacuum esse separatum extra mundum, in quo mundus existit, oporteret vt appareret nobis aliquod residuũ ex eo, sed nihil ex eo sentimus itra mũdum. ᵃ aer enim sentitur fm tactum esse corpus: & si fm visum existimetur nihil esse, cũ non habeat colorem, et visus comprehendit colorata. D.d. &, si spissitudo esset, &c. i. & similiter reputaretur, si spissitudo eius esset in duritie ferri. iudicare enim de tangibili non est per sensum visus, sed per sensum tactus.

a Aer fm tactum sentit ẽ corpᵘ: &, si fm visum existimet nihil eẽ, cũ nõ hãt colorẽ, & visus cõprehẽdit colorata. vide p hoc. 2. de aĩa c. 6ᵒ. vide cõsilit de odore. 2. de aĩa cõ. 9ᵒ. et in lib. de sensu, et sensato

Caput Quintum, quód non sit uacuum corporibus imbibitum.

Quod igitur nõ sit separatum uacuum ex his manifestum est. Sunt autem quidam, qui per rarum, & densum putant manifestum esse q; est uacuum. Si. n. non est rarum, & densum, neq; coire, & densari possibile est. si uero hoc non sit, aut omnino motus non erit, aut totum fluctuabit, ut dixit Xuthus, aut in æquale semper mutari aerem, & aquam oportebit. dico autem, ut, si ex aquæ cyatho factus est aer, simul ex æquali aere tantam aquam fieri, aut uacuum esse ex necessitate. coarctari enim, ac dilatari non aliter contingit.

Xuthi de vacuo sentẽtia.

Ex his igitur declarabitur uacuum separatum non esse. Et quidam existimant q; ex raro, & denso apparet uacuũ esse. Qm̃, si rarum non esset, & densum, nihil cõgregaret, & condensaretur. &, si hoc non esset, aut nõ esset motus omnino, aut totum uniuersum moueretur, sicut dixit Casimedras, aut aqua & aer transmutarentur æqualiter, s. si ex una uncia aquę fit aer, posse ẽ ex illo aere fieri aut tm̃ de aqua, aut uacuum esse. imposse. n. est constringi, & expandi alio modo ab istis.

79 Cum destruxit vacuum esse ex motu, & declarauit q;, si motus est, vacuũ non est, et fuit perscrutatus post hoc de natura vacui, & declarauit q; imposse est ipsum recipere corpus, ex quo oẽs existimauerũt ipsum eẽ, s. ex receptione corpoꝝ: & isti sunt illi, qui dixerunt vacuum esse separatum: reuersus est etiam ad dicẽtes vacuum esse imbibitum in corporibus, et penetrans illa, & incœpit inducere rõnes eorum, & dixit Et quidam existimant, i. quemadmodum dicẽtes vacuũ esse separatũ mouebant ad hoc ex motu, sic dicẽtes vacuũ esse penetrans in corpe dixerunt hoc ex hoc, q; senserũt de raritate, & densitate in corporibus. dicunt. n. q;, si in corporibus non esset raritas, & densitas, imposse esset. vt corpora congregarenť in se, et fierent minoris quãtitatis, aut rarefierent, & essent maioris quantitatis. et hæc propositio est vera, s. dicens hoc esse dẽsum, & rarum, quæ sunt causa in hoc, q; idem corpus qñq; minoratur, & qñq; fit maius. D. d. aut non erit motus, &c. i. &, cum non fuerit hæc congregatio, & cõstrictio ad minorem quantitatem, sequitur vnum trium, s. aut q; non erit motus, s. generatio, aut motus trãslationis rectus, aut totum moueatur, aut, si fuerit gñatio, necesse est vt gñatio sit æqualis, s. q;, si ex aqua transmutatur aliqua quãtitas aerea, vt in illa hora transmuteť aqua in illa eadem quãtitate: qm̃, si non, mouebitur totum. Et hoc, quod dixerunt manifestum est per se. Nos. n. iam posuimus q; corpus nõ subijcitur in corpore, nisi qñ corpus constringitur, s. corpus, in quo subijciť, aut transfertur à suo loco. cum igitur corpus generatur à corpore, & generatum fuerit maioris quantitatis, q̃ illud, ex quo generatur, v.g. ex vna vncia aquæ, cuius magnitudo est pedalis, gñatur aer, cuius quantitas est bipedalis. sequitur. n. ex hoc, aut vt corpus condenseť in se, aut continens expellat corpora vicinantia, et cõtinentia ipsum, & hæc etiam expellant alia continẽtia, donec totus mundus expellatur, aut in illa hora generetur aqua ex aere in alio loco æqualis illi aeri, qui generatur hic ex aqua. D.d. aut vacuum esse. sed hoc nõ sequitur ab ablatione istorum appositorum, sed ex interemptione istorum sequitur vt sit densitas, & ex densitate, vt fingunt, sequitur vacuum esse: ergo ista apposita, q̃ nõlauerunt hic, sunt superflua. sed intendebant declarare vacuum esse ex dẽsitate, & raritate. et, si intendebant declarare densitatem, et raritatem esse, tunc syllogismus eorum erit manifestus. qm̃ tunc componeretur sic. Si vacuum non est, neq; densitas, & raritas est: &, si densitas, & raritas non est, non erit motus rectus, nisi corpora penetrarentur, aut totum expellatur, aut moueatur. neq; etiam generatio erit, nisi æqualis: sed densitas, & raritas sunt. Et deceptio in hoc syllogismo est in hoc, q; existimant q; densitas, et raritas non possunt esse, nisi per vacuum. D.d. impossibile est. n. constringi, &c. i. qm̃, si fuerit imposse vt sit constrictio, necesse est vt aliqs istoꝝ modorum sit poss, s. aut vt non sit gñatio, aut vt totum moueatur, aut vt gñatum, et illud, in quo gñatur, sint ęqualia in q̃titate.

Hæc propositio ẽ vera, s. dicẽs hoc eẽ dẽsum, & rarũ, quæ sunt cã in hoc, q; idem corp qñq; minorať, & qñq; fit maius.

Si igitur rarum dicunt, multa uacua separata habens, manifestum est q;, si neq; uacuũ esse potest separabile, sicut neq; locus habẽs spatium sui ipsius, neq; rarum sic.

Et, si intelligunt per rarum illud, in quo sint foramina multa vacua existentia per se, manifestum est q;, si fuerit impossibile vt vacuum sit existens per se, sicut est impossibile etiam vt locus sit habens dimensionem per se, impossibile est vt sit rarum hoc modo.

Cum compleuit rõnes eorum, incœpit contradicere eis, & dixit Et, si intelligunt, &c. i. et, cum raꝝ apud eos est illud, in quo sunt multa foramina vacua per se inter corpus rarum, manifestum est q; non est dr̃ia inter hanc positionem, & ponere vacuum existere p se. Si igitur impossibile est vacuum esse existẽs per se, cũ sit impossibile dimẽsionem esse separatam per se, manifestum 80

nifestum est q est impossibile foramina esse in corpore vacuo. D.d. manifestū est, &c. & apparet ex hoc, q vult destruere vacuum eē alio modo à prædicto. in prędicto. n. destruxit vacuum esse ex penetratione dimensionum adinuicem, & hoc contingit etiam in raro, quod est tale. cum autē dixit quemadmodum est impossibile aliquam dimēsionem existere per se, vult destruere ipsum alio modo. dimensiones. n. sunt vltima, & vr accidentia, quæ non possunt existere per se. & vr q ista destructio est destructio vacui, fm quod est vacuum, destructio autem pdicta est, fm q ponūt ipsum recipere corpora. et necesse est vt qui dicit foramina esse vacua, dicat vacuum esse separatum: qa foramina habent tres dimensiones, scilicet longitudinē, & latitudinem, & profundum.

Si vero non separabile, sed tn̄ inesse quid vacuum, minus quidem impossibile est? Accidit autem, primum quidē, non omnis motus causam esse vacuum, sed eius, qui sursum est. rarum. n. leue: quapropter ignem rarū esse dicunt. Deinde causam motus non sic eē vacuum, vt in quo, sed vt vtres, ex eo, qa feruntur sursum, ferunt quod ipsis continuū est, sic vacuū sursum fert. Atqui qualr posse est esse lationem vacui, aut locum vacui? vacui enim est vacuum, ad quod fertur.

Si igitur non fuerit existens per se, sed in eo fuerit aliquod subiectum, tūc dicere hoc erit minus impossibile. Sed contingit ei primo vt vacuum non sit causa cuiuslibet motus, sed causa motus ad superius. rarū. n. est leue: & ideo dicūt q ignis est corpus rarum. Deinde continget ei etiam vt vacuū sit causa motus, non ita, q sit in eo, sed sicut vtres per suum motum ad superius mouent illud, quod pendet ex eis ad superius, ita vacuum mouet ad superius. Sed quomodo est possibile vt vacuum, aut locus habeat translationem? tunc enim vacuum, aut locus habebit locum, ad quem transferatur.

81 Dicit sed dicere vacuum non existere per se, sed esse positū in corporibus, minus est distans à possibilitate, q dicere vacuū esse separatum. apparet. n. q non contingit istis dicere dimensiones esse separatas, cum ponant eas non absolutas à corporibus: sed, si posuerunt ipsum esse in corporibus raris, ita, q sit mixtum cum eis, s. non existens in actu, cōtinget dimensiones penetrari, s. vacui, & corporis. &, si posuerint ipsum sicut foramina vacua, cōtinget eis dimensiones esse exñtes per se. Vr igitur q, cum dixit Si igitur non fuerit existens per se, &c. intendebat, si igitur non posuerint ipsum existens per se, sed mixtum oīno, tunc sermo erit eorum magis sufficiens: quia tunc non continget eis dimensionem esse separatam. Et forte intēdit etiam q dicere vacuum eē foramina vacua in corpore vacuo, & quod est non separatum, est minus impossibile, q dicere vacuum esse separatum. quia illi sermoni cōtingunt multa impossibilia ex motu in loco, isti autē sermoni non cōtingunt illa impossibilia: vr videt minus impossibile. & ideo post induxit inopinabile pprium huic, & dixit, Sed contingit ei, &c. i. & dicentes vacuum esse non separatum à corporibus nō dant ex eo causam cuiuslibet motus, sed motus leuis tm̄. isti. n. dicunt q leue est illud, in quo est multum vacuum, & q causa leuitatis eius est vacuum. Et, cum dixit quod isti dicunt q vacuum est causa motus leuis tm̄, & q primo contingit eis q hoc, quod dicunt de vacuo, nō est cōe omni motui, Deinde (dixit) continget, &c. i. & contingit istis vt vacuum non sit causa motus, ita, q sit locus, vt opinabantur habentes primam opinionē: sed vacuū est causa motus, ita, q ē motor, sicut vtres mouēt rem ligatam cum eis ad superius, et silr vacuū mixtum cum corpore leui mouet ipsum ad superius. D. induxit inopinabile, & impossibile, quod sequitur hunc sermonē, & dixit Sed qūo est possibile, &c. i. & cōtingit huic sermoni vt vacuum moueatur per se ad supius, qn̄ mouet aliquod corpus. oē. n. quod mouet aliud per attractionem, necesse est vt moueatur ad locum, ad quem attrahit ipsum, quod est inopinabile. & maxime, si dixerimus q vacuum est locus, in quo nō est corpus. qm̄ tunc contingit vt locus transferatur, et indigeat loco. & hoc intendebat, cum dixit Sed qūo locus, aut vacuum habebit translationem? i. sed qūo est posse vt vacuū habeat translationē, aut locus, si posuerimus q vacuū est locus, vt ponūt dicētes vacuū esse.

Pria exp. — Scda exp.

Oē, qd mouet aliud per attractionem necesse ē vt moueat ad locū, ad quē attrahit ipsū qd qūo intelligendum sit, vide cō. decimū. 7.

Amplius autem qūo in graui assignabunt ferri deorsum? Et insuper manifestū est, q, si quanto rarius, & magis vacuum fuerit, sursum feretur, si omnino sit vacuum, velocissime vtiq; feretur. Fortasse autem & hoc impossibile est moueri. ratio autem eadē. quoniam, vt & in vacuo immobilia sunt omnia, sic & vacuum quòd immobile. incomparabiles enim sunt velocitates.

Et etiam per quid ratiocinantur in descensu grauis ad inferius. Et manifestum est etiā, si quanto magis res fuerit rara, & vacua, tanto magis attrahitur ad superius, q qn̄ fuerit uacuum perfectum, tūc motus eius erit ualde uelocius. Dignius est igitur ut sit impose ut moueatur. & eadem est rōcinatio in hoc q omnia non habent motum in uacuo, & in hoc q uacuum non mouetur. qm̄ inter quātitates uelocitatis non est comparatio.

82 Et contingit istis hoc. qm̄, cum dixerint q causa leuitatis est vacuū, non possunt dicere quæ sit causa grauitatis. qm̄, si dixerint ipsum esse plenum, cōtingit vt non inueniatur graue simplr, neq; leue simpliciter, sed grauius, & leuius, vt dictū est in quarto Coeli, & Mundi. illic. n. contradictum est istis perfecte. D. induxit etiam aliud inopinabile, & dixit Et manifestum est etiam, &c. i. qm̄, si rarum est illud, quod penetrat vacuum: et vacuum est causa motus ad superius: manifestum est quòd quanto corpus fuerit magis rarum, tanto magis mouebit velocius ad superius: quia erit maioris vacuitatis. contingit igit necīn, cum aliqua duo mota ex istis fuerint diuersa in velocitate, et tarditate, vt proportio motus alterius ad motū reliqui sit, sicut proportio raritatis ad raritatem. cum igitur imaginati fuerimus vacuum moueri, tunc illic non erit proportio. vnde necesse est vt motus eius sit indiuisibilis, & in tempore indiuisibili. Et ideo dixit Dignius est igitur vt sit impossibile vt moueatur, s. vacuum: quia sequit vt motus eius sit non in tempore. &, si non fuerit concessum nobis q motus vacui est non in tempore, probabimus q possibile est iueniri aliquod motum, com-

Tex. com. 27. & inde.

positum ex vacuo, & pleno, quod pertransit cum solo vacuo idem spatium in eodem tempore, quod est valde inopinabile. Et vlr impose, quod contingit istis, est sile impossibili contingenti dicētibus vacuum esse causam motus simpliciter. & ideo dixit & rōcinatio est eadem, &c.i. & impossibile contingens dicentibus vacuum esse causam translationis ad superius est sile impossibili, quod contingit dicentibus vacuū esse causam motus in loco, non est.n. comparatio iter id, quod mouetur in vacuo solo, & illud, quod mouetur in pleno, apud dicentes vacuum esse causam trāslationis ad superius, ita, quòd est vbi, nec inter illud, quod mouetur, cui admiscetur vacuum, & ipsum vacuū, apud dicentes vacuum esse causam translationis ad superius, ita, ꝙ est motor pleni. &, cum contingit istis duobus sermonibus vt inter velocitates non sit ꝓportio, & ꝙ vacuum mouetur non in tempore, contingent hæ duę demonstrationes siles, quæ contingunt illis, s. demonstrationi inducenti ad hoc, quod motus fit non in tempore, & demonstrationi inducenti ad hoc, ꝙ idem motum moueatur in vacuo, & pleno, eodem spatio, & in eodem tempore. contingit.n. istis ꝙ plenum, et vacuū moueanť eodem spatio, in eodem tempore. Hę igitur duæ rationes, sicut dixit, sunt eędem sm similitudinē, & terminus medius in eis est idem sm genus.

Caput Sextum, quòd non absq; ratione dubitent ponentes Vacuum esse, earumq; dubitationū solutio.

QVoniam autem vacuum quidem nō dicimus esse, alia vero dubitata sunt vere, aut motus non erit, si non erit densitas, et raritas, aut fluctuabit cœlum, aut semper æqualis aqua ex aere erit, & aer ex aqua. manifestū.n. est ꝙ plus aeris ex aqua fit. Necesse est igitur, si non est constrictio, aut expulsum attiguum, vt vltimū fluctuet facere, aut alicubi alibi æquale mutari ex aere in aquam, vt tota moles totius æqualis sit, aut nihil moueri. semper.n. hoc mutata hoc accidet, nisi circulariter moueatur. non autem semper fit in circulum loci mutatio, sed & in rectum. hi igitur propter hæc vacuum aliquid esse dicerent.

Et nos etiam, si non dicimus vacuum esse, tamē dicimus ꝙ illa, in quibus dubitatur de illo sunt dubitāda. rectum enim fuit dictum quòd, si non fuerit densitas, & raritas non erit motus, aut cœlum expelletur, aut semper erit æqualis generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua. sed manifestū est ꝙ fit aer maioris quantitatis. Vnde necesse est, si nō fuerit hic aliqua constrictio, vt continua expellantur: et sic accidit postremo eorū, ad quem peruenit hoc, quasi in motu suffocari, aut in aliquo alio loco trāsmutatur aqua ęqualiter ex aere, ita ut corpus uniuersi sit æquale, aut ut nihil moueatur. hoc enim sequitur, si semper transfertur, nisi transferatur circulariter. sed motus non semper circularis est, sed quandoque rectus. per ista igitur dixerunt isti vacuum esse.

Cum destruxit vacuū esse, incœpit dissoluere quæstiones accidentes in hoc, & dixit Et nos etiam, si non dicimus, &c.i. & nos, si non dicimus vacuum esse, tū concedimus ꝙ illæ quæstiones, quæ induxerunt istos ad dicendum vacuum esse, sunt quæstiones in quibus debet homo dubitare, et quas homo debet dissoluere. D.d. rectum.n. &c.i. verum.n. est hoc, quod dicetur, ꝙ, si densitas, & raritas nō fuerint, sequitur aut vt motus translationis rectus non sit, aut si fuerit, expelletur vniuersum. & silr etiam sequitur, aut vt gñatio nō sit, aut totū expelletur, aut vt gñatio sit in elemētis ęqualiter in eodem tempore, s. ꝙ, si i aliqua hora generatur ex vncia aquæ aer in aliquo loco, oportet vt illa hora generetur ex aere vncia aquę in loco alio. D. incœpit declarare qūo sequitur, si non fuerit dēsitas, et gñatio non fuerit æqualiter, aut vt vniuersum expelletur, aut vt non sit hic motus gñationis, neq; translationis rectus oīno, & dixit sed manifestum est, &c.i. & hoc est necesse, s. si non fuerit dēsitas, vt non sit hic gñatio, nisi ęqualiter, aut vt vniuersum expellatur. qm̄ manifestū est, cum aer generať ex aliqua quantitate aquæ, ꝙ erit maioris quantitatis aqua: et sic indiget necessario maiori loco, q̄s sit locus aquæ, ex qua generatur. &, cū ita sit, & corpus continens aquam corruptam non potest constringi, ita, ꝙ locus īpleatur aeris generari, necesse est vt illud corpus, quod continet aquam, et continuatur cum ea, expellatur, donec euacuet locum æqualem aeri. &, cum hoc corpus expellatur, cōtinget ei vt expellat aliud, & illud aliud: & sic procedetur, si non fuerit densitas, donec motus perueniat ad totum corpus continens: & sic accidit ei inundari, & fluctuari. &, si hoc non acciderit, continget, qn̄ ex aere generať aqua in aliquo loco, vt in illa hora genereť aer ex aqua ęqualis illi aeri in alio loco, ita, ꝙ quantum corpus continēs aquam expellitur apud gñationem aeris ex aqua, vt euacuet locum, tm̄ constringetur corpus cōtinens aerem ab aqua, ex qua generatur: & sic quātum corpus continens illic euacuat ex illo, tm̄ occupat hoc ex hoc loco: & sic non continget inundatio vniuersi, sed motus perueniet ad hunc locum vacuum, s. quem aer euacuauit, qn̄ ex eo generabatur aqua. D. dixit ita, ꝙ totum corpus vniuersi sit æquale, i. qm̄ non accidit inundatio, neq; additio in corpore vniuersi. qm̄ quantum additur in aliquo loco, tm̄ diminuitur in alio: & sic vniuersum remanebit in eadem dispōne. D. dixit aut vt nihil moueatur, i. et cum fuerit impossibile vniuersum inundari, & non concesserimus etiam ꝙ gñatio est insimul æqualis in eadem hora, sequitur ex hoc vt nō sit trāslatio, neq; gñatio oīno. Deinde incœpit declarare qūo sequitur hoc in translato, & dixit hoc enim sequitur, &c.i. qm̄ motum trāslationis auferri ex ablatione densitatis sequitur, si posuerimus ꝙ translatum expellit quod vicinať ei, & illud expulsum ēt expellit aliud, et sic semper. qm̄ ex hoc sequitur vt totum inundetur, nisi aliquis ponat ꝙ omnis translatio est circularis, sed est manifestum per se ꝙ non omnis translatio est circularis, cum sit hic translatio recta.

Quod gñatio in elmtis sit æqualr in eodē tēpore in locis diuersis. vide 2. ph. cō. 77.

Nos autē dicimus ex suppositis, ꝙ est materia vna contrariorum, calidi, & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatū, & ex eo, quod potentia est id, quod est actu, fit, & non separabilis quidem est materia, ipso aut esse diuersa est. & vna est numero, si forte fuerit coloris, et caliditatis, et frigiditatis. Est aūt et corporis materia, & magni, & parui eadem. manifestum autem est. cum. n. ex aqua factus est aer, eadem materia non insuper accipiens

Contrariorū vna est materia.

cipiens aliquid aliud facta eſt, ſed quod erat potentia actu facta eſt: atq; rurſus aqua ex aere ſiſr, aliqñ quidem in magnitudinem ex paruitate, aliqñ vero in paruitatem ex magnitudine. ſiſr igit ſi & aer, multus exiſtens, in minori fiat mole, & ex minori maior, potentia exiſtens fit materia vtraq;. Vt. n. ex frigido fit calidum, et ex calido frigidum, eadem, quia erat potentia, ſic & ex calido magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, qñ minus erat calidum. Sicut neq; maioris circuli circunferentia, & curuitas, ſi fiat minoris circuli, eadem cum ſit, aut alia, in nullo facta eſt curuitas, quod erat non curuum, ſed rectum. non. n. ex eo, quia intermittitur, ipſum minus, aut magis eſt. neq; eſt accipere flammæ magnitudinem aliquam, in qua & albedo, & caliditas non inſit. ſic igitur & prior calor poſteriori. quare & magnitudo, & paruitas ſenſibilis molis, non inſuper accipiente aliquid materia, extenditur, ſed quia potẽtia eſt materia vtriuſq;. quare eſt idem denſum, & rarum, & vna materia ipſorũ eſt. eſt aũt ipſum quidẽ denſum graue, rarum autem leue.

Nos autem dicamus ſm fundamenta poſita nobis, quod contraria habent eandẽ materiam, ſ. calidum, & frigidum, & alia contraria naturalia, & q generatio eſt ex illo, quod eſt in potentia, ad illud, quod eſt in actu, et q materia nõ eſt ſeparata, ſed quiditas eius eſt aliud, & eſt eadem in numero, coloris, v. gr. & caliditatis, & frigiditatis, & corpus etiam magnum, & paruum habet eandem materiam. Et ſignum eius ẽ hoc, quod narrabo. qm̃, cum ex aqua fit aer, tunc eadem materia non recipit additionem alterius, ſed illud, quod eſt in potentia fit in actu: & ſiſr gñatur aqua ex aere, & ſic transfertur qñq; de paruitate in magnitudinem, & qñq; de magnitudine ĩ paruitatem. & eodem modo etiam ipſe aer qñq; fit in minori corpore, qñq; in maiori. materia. n. q̃ eſt in potẽtia, fit vtrunque. Quemadmodum ipſa eadem transfertur de calido in frigidum, et de frigido in calidum, quia erat in potentia, ſic etiam venit de caliditate in magis calidum, abſq; eo, q in ea fiat aliquod calidum, quod ante non erat: aqua enim erat minoris caliditatis. Quemadmodum, ſi incuruaueris arcum circuli maximi, quouſq; ipſe fiat idem, non alius circuli parui, non erit illic aliquid, in quo fiet incuruatio, quod ante nõ fuit curuum, ſed rectum, qm̃ minus ex maiori non eſt carentia. nec poteſt inueniri ex flamma aliqua quantitas, in qua non eſt caliditas, aut albedo. &

ſiſr eſt de caliditate, quæ eſt ante calidum, & caliditate, quæ eſt in poſtremo. magnitudo igitur, & paruitas corporis ſenſibilis nõ eſt, quia materia recipit additionem, & expanditur, ſed quia materia eſt vtrunq; in potentia. ergo neceſſe eſt vt dẽſum, & rarum ſint idem, & materia eorum eadem. & denſum eſt graue, & rarum eſt leue.

Cum induxit quæſtiones, quæ faciunt dicentes vacuum eſſe concedere hoc, & iam deſtruxit naturã vacui, incepit hic diſſoluere quæſtionem dicentem impoſſibile eſſe rarum, aut denſum eſſe ſine vacuo, declarando q hæc eſt alia cauſa rari, & denſi à vacuo. & incœpit præponere ad hoc, quod vult dicere, propoſitiones declaratas 1 Primo iſtius libri, et dixit Nos autem dicamus, &c. i. nos autem præponamus ad hoc, q volumus dicere de natura rari, & denſi fundamenta, quę iam declarauimus. quorum Primum eſt q omnia cõtraria, v. g. calidum, & frigidum, & alia contraria hñt eandem materiam recipientem illa alternatim. Secundum autem eſt q generatum eſt aliquod inuentum in actu ex illo, ex eo, quòd eſt in potentia, non in actu. & intentio illius eſt, qm̃ calidum, generatum eſt calidum in actu, ex calido in potentia, non in actu. et hoc intendebat, cum dixit & q generatio, &c. i. qm̃ gñatio eſt trãſmutatio ex eo, quod eſt aliquid in potentia, ĩ hoc, quod fit illud in actu. Tertium vero eſt, quod materia non ſeparatur ab altero contrariorum, cum hoc, quòd quiditas eius eſt aliud à quiditate contrariorum. Quartũ autem eſt, quod eſt idem in numero ſubiectum albi, et nigri, & calidi, & frigidi, ſ. qm̃ qñq; recipit calidum, et qñq; frigidum. Et, cum poſuit has propoſitiones,[a] et eſt manifeſtum q rarum, & denſum ſunt contraria in quantitate, cum translatio corporis de raritate in denſitatem eſt translatio de maiori quantitate in minorẽ, & econuerſo, ſequitur ex hoc vt materia denſi, & rari ſit eadem, & q idem corpus trãſferatur de minori corpore in maius, non ab aliqua quantitate in actu aduenienti ei, ex qua fit maius: ſed fit maius ex eo, quod eſt in potentia aliquid, non ex illo, quod eſt in actu: et ſiſr, qđ fit minus, non exeunt ab eo partes in actu, ſed materia tunc denudatur à termino maioris quãtitatis, & recipit terminum minoris, eodem modo, quo recipit calidum, & frigidum, & alia contraria. Et hoc manifeſtum eſt, cùm illis propoſitionibus coniungetur q denſum, & rarum ſunt contraria, & maxime propoſitioni, dicenti q materia recipit contraria ex eo, q eſt in potentia contraria, non actu, et q eſt eadem amborum contrariorum. & hoc intendebat, cum dixit poſt & corpus etiam magnum, & paruum habet eandem materiam. D. d. Et ſignum eius eſt, &c. & hoc non eſt principium demonſtrationis, ſed confirmatio propoſitionis, dicentis q materia contrariorum eſt eadẽ. eſt. n. ſermo exemplaris. & quaſi d. & manifeſtum eſt ex hoc, q corpus magnum, & paruum habẽt eandem materiam, ſm hoc, q magnum, & paruum ſunt cõtraria: & dictum eſt q cõtraria habent eandem materiã: & ſignum eius eſt etiam hoc, quod narrabo. D. incœpit inducere ſignum ſuper hoc, quod conclusit ex propoſitionibus poſitis, ſ. q materia eiuſdem corporis, quod trãſfertur de magnitudine in paruitatem qñq;, & qñq; econuerſo, eſt eadem: & translatio eius ad magnitudinem non fit partibus extrinſecis aduenientibus ad foramina: neq; translatio eius de magnitudine ad paruitatem eſt partibus exeuntibus ab illis foraminibus, ex quo cõſtringuntur illa foramina, & fit corpus minoris quantitatis: & dixit qm̃, qñ ex aliqua aqua fit

a Manifeſtũ ẽ q rarũ, & denſum ſunt contraria in q̃titate. Sed vide oppoſitum c. ſequẽti, vbi habet q nõ ſũt de cõtraria quantitatis. & in. 7. phy. dicit eſſe qualitates. & 1. met. cõ. 15. dicit q ſunt de p̃dicamento ſitus. Vide con. Zim.

Cōsile. 1. ca. de fuba orbis.

fit aer, &c. i. qm̄, cum ſit manifeſtum in gñatione, ꝙ, cum aliquod corpus maioris quãtitatis generatur ex corpore quãtitatis minoris, v. g. aer ex aqua, tunc materia recipiens formam aeris recipit maiorem quantitatem poſt minorem, nullo extrinſeco aduenīẽte, quò aer fit maioris quantitatis: ſed illud, quod eſt in potentia maioris quantitatis, ſ. materia, fit in actu maioris quantitatis nullo extrinſeco in actu aduenīente. D. d. & ſiſr fit aqua ex aere, i. & ſiſr, qñ aqua fit ex aere, igit̃ qñqꝫ transfertur de magnitudine in paruitatem, nullo exeunte, & qñqꝫ ecõuerſo, nullo addito. Et, cum declarauit hoc de gñatione, in qua eſt manifeſtum, incœpit notificare ꝙ hoc eſt poſſibile dici in cauſa rari, & denſi abſqꝫ eo, ꝙ ſit neceſſe ponere vacuum eſſe, et dixit. & eodem modo ipſe aer, &c. i. & ſm hunc modū, quẽ diximus, qui accidit in generatione, accidit etiam in ipſa alteratione in eodem corpore. aer eni, v. g. qñqꝫ minoratur ſine aliquo exeunte, & qñqꝫ fit maior, ex hoc, ꝙ accidit ei de calore, nullo aduenīente extrinſeco: ſed quia materia eius naturalr̃ recipit vtrãqꝫ quantitatem, maiorẽ, ſ. et minorem, hãc qñqꝫ, & hãc qñqꝫ, ſine aliqua quantitate in actu addita, aut diminuta, quemadmodum naturaliter recipit qñqꝫ caliditatem, & qñqꝫ frigiditatẽ. Et hoc, quod dixit, manifeſtum eſt in dolijs fuſis ex muſto, qñ muſtū fit maioris quantitatis nullo extrinſeco aduenīente: & vſr manifeſtum eſt in aere, qñ rarefit ex calore, & condenſatur ex frigore. Et, cum aſſimilauit quantitatem minorem fieri ex maiori, & econuerſo, hoc, ꝙ calor fit ex frigido, aut econuerſo: & exiſtimatur ꝙ inter hæc duo eſt differentia: põt. n. aliquis dicere ꝙ caliditatem fieri ex frigiditate, & econuerſo, non eſt ſicut quantitatem maiorem fieri ex minori, aut econuerſo: qm̄ īpoſſibile eſt imaginari ꝙ caliditas augmẽtetur ex frigiditate, cum ſint contraria: & eſt poſſibile imaginari magnum augmentari ex partibus parui additis: magnum. n. et paruum, licet ſint oppoſita, poſſibile eſt imaginari alterū augmentari ex alio: & non eſt ita de contrarijs, q̃ ſunt in qualitate: &, cum perceperit hanc obiectionem, dixit et veniet de caliditate in caliditatem, etc. i. ſed ſicut dicimus ꝙ materia veniet de hac caliditate demõſtrata ad maiorem caliditatem, nullis partibus calidis in actu aduenientibus, ſ. corporibus calidis: ſed transferuntur in maiorem caliditatem ex intenſione ipſius caliditatis: & ſiſr materia transfertur de minori quantitate in maiorem nulla quantitate in actu adueniente. Et poteſt aliquis * quærere ꝙ caliditas creſcit ex caliditate aduenīẽte extrinſeca: oportet igitur vt ita ſit de quantitate. [a] Dicamus igitur ꝙ additio caloris agẽtis in calorem corporis non eſt ſm additionem partis in toto, & vſr partis materiæ in materiam: ſed ſm additionem agentis in paſſionem patientis, ſ. ꝙ, qñ calor agentis vigorabitur, creſcat calor patientis, nõ ſm additionem partium calidarum extrinſecarum, cum ad patientem non transferatur aliqua pars ab agẽte. Et drĩa eſt inter illa. qm̄ caliditas fit ab alia caliditate in actu: [b] quod non inuenitur in quantitate, ſ. quia nõ fit per aliam quantitatem ſm viam gñationis: cum nõ ſit [c] quantitas de potentijs actiuis, ſed ſequitur potentias actiuas, & operationes earum, ſ. calidum, & frigidū. Intendebat igitur ꝙ caliditas non creſcit ex alia caliditate ſm tranſlationem: & hoc in alteratione de debilitate in vigorem: & ſiſr eſt diſpõ in tranſlatione corporis de parua quãtitate in magnam, aut ecõuerſo. Et, quia hoc eſt graue imaginari, ſ. aliquid creſcere ſine q̃titate extrinſeca aduenīẽte, aut diminui etiã ſine quantitate recedẽte, vſus eſt in hoc exemplo [d] Rhetoricor & tali vtitur in iſtis locis propter difficultatem imaginandi: & dixit aqua. n. erat minoris calitatis, &c. i. & hoc, ꝙ aqua eſt modo minoris caliditatis, & poſtea fit maioris in qualibet parte ſuarum partium, non in partibus aliquibus proprijs, ſiſr ẽ arcui circuli, qui cū incuruatur fit maioris incuruationis ī qualibet parte, nõ ita, ꝙ aliquæ partes rectæ erant in eo, q̃ fiunt maioris incuruationis, ſed in qualibet partium eius recipit incuruationem. & hoc intendebat, cū dixit non fuit hoc aliquid, in quo fit incuruatio, &c. i. qm̄ incuruatio nõ eſt facta in eo in aliquibus partibus, & non in alijs. v. g. vt aliquis dicat ꝙ partes rectę, quę erant in arcu, incuruabantur. D. d. minus. n. ex maiori nõ eſt carentia, &c. i. qm̄ tranſmutatio corporis de magnitudine in paruitatem non fit per carentiam partium exeuntium à foraminibus, vt fingunt dicentes vacuum eſſe. qm̄, ſi ita eſſet, contingeret vt corpus calidum nõ eſſet calidum ſm oẽs partes, & ſiſr album, ſed ſolummodo eſſet calidum ſm ipſa foramina: illud autem, quod interiacet foramina, non diſponitur per aliquid ex hoc, quod eſt impoſſibile. et hoc intendebat, cum dixit nec poteſt inueniri ex flamma, &c. i. ſed quælibet pars flãmę ignis, q̃ exiſtimatur eſſe in fine raritatis, habet caliditatem æqualiter. & ſiſr eſt de oĩbus calidis. ſed dedit exemplum de flamma propter ſuam raritatem. & hoc intendebat, cum dixit & ſiſr eſt de calore, &c. i. q creſcit ex primo, ſ. qm̄ eſt in oĩbus partibus. Et intendebat per hoc, ꝙ denſitas, & raritas ſunt in oĩbus partibus rei: & hoc ſignificat ꝙ non ſunt ex foraminibus. D. d. magnitudo igitur, & paruitas, &c. declaratum eſt igitur ex hoc, ꝙ magnitudo, & paruitas, q̃ īueniuntur in eodem corpore ſenſibili, nõ fiunt ita, ꝙ materia, quando trãſfertur in magnitudinem, recipit additionem corporum, qñ foramina expanduntur, neqꝫ conſtringuntur foramina, qñ transfertur ad paruitatem: ſed cauſa in hoc eſt, qm̄ materia eſt in potẽtia magnū, & paruum. &, cum declarauit ꝙ trãſlatio corporis de paruitate in magnitudinem, & econuerſo, non fit ex foraminibus vacuis in corpore, quæ qñqꝫ cõſtringuntur, & fit corpus minus, et qñqꝫ amplíantur, et fit maius, ſiue fuerint ſtricta apud exitum corporum, & ampla apud introitum corporum, vt opinantur dicentes vacuum non eſſe ſeparatum, aut ſtrictura, & ampliatio in eis fuerit ſine introitu, et exitu corporum, vt opinantur in denſitate dicentes vacuum eſſe ſeparatum: &, cum declarauit hoc de paruitate, & magnitudine; & denſum, & rarum nihil aliud eſt q̃ idem corpus trãſferri de paruo in magnum, & econuerſo: dicit neceſſe eſt ergo vt rarum, & denſum, &c. ideſt &, cum hoc declaratum ſit, neceſſe eſt vt corpus, quod qñqꝫ condenſatur, & qñqꝫ rarefit, ſit idem, abſqꝫ eo, ꝙ accidat additio ex introitu corporum extrinſecorum, et diminutio ex exitu partium: ſed quia eadem materia recipit qñqꝫ maiorem quantitatem, & qñqꝫ minorem. D. d. & dēſum eſt graue, & rarū eſt leue. põt intendere contradictionẽ iſtorꝫ. ſequit̃. n. ſm ſermonẽ eoꝝ vt leue ſit grauius, q̃a ī eo ſunt partes plures, et dēſum ſit leuius, q̃a ī eo ſunt ptes pauciores. Et põt intelligi, qm̄ quẽadmodū materia recipit graue, & leue, & eſt ī potẽtia vtrũqꝫ, nullo graui, aut leui aduenīẽte ī actu, ita eſt de raro, & denſo, cum vtrũqꝫ ſequatur ſuum compar.

† {Amplius, ſicut circuli circũferentia, conducta in minus, nõ accepit aliud cõcauū, ſed qd' erat conductū ẽ, ſic & ignis, quecunqꝫ aliqs accipiat, oĩs calīs ẽ, ſic et oẽ cõgregatiõe, et diſtinctiõe eiuſdẽ materiei.} duo: n. ſunt ī vtroqꝫ, & dẽſo & raro. graue. n. et durū dẽſa vĩr ẽẽ, & cõtraria, leue inq̃, & molle, rara. diſſonat aũt graue, & durũ ī plũbo, et ferro. Et etiam,

* a. l. credere.

a Additio caloris agẽtis ī calorẽ corporis nõ eſt ſm additionẽ ptis ī toto, & vſr ptis materiæ ī materiā, ſed ſm additionẽ agẽtis in paſſionẽ patientis, ſ. ꝙ quando calor agẽtis vigorabitur, creſcat calor patientis. facit hoc ꝓ tenẽtib' īteſionẽ nõ fieri p additionem ptis gradualis ad partem gradualem.

b Vide oppoſitū. t. de Generatiõe cõmen. 50. Vide contr. Zim.

c Quãtitas ſi ẽ de potẽtijs actiuis, ſi ſeqſ potentias actiuas, & operationes earum.

d Exemplis Rhetoricis vtit̃ Ariſt. in locis, ī qbus eſt difficultas imaginandi. Cõſile. 1. phy. cõ. 81. & qug ibi.

Quælibet pars flãmæ ignis, quæ exiſtimat eẽ ī fine raritatis, habet caliditates æqualr. vide cõſile in cõ. ſequenti.

Prĩa expõ.

Sc̃da expõ.

† In aliqbus codicib' grecis iſte text. nõ inuenitur, quem et Byzantius nõ tranſtulit.

Et etiam, quẽadmodum arcus circuli, qñ cõgregatur, & fit minor, nihil fit in eo, quod non accidit ei, s. incuruatio, sed hoc, quod habebat, congregatur, & quodcunq; accipitur ab igne, est calidum, ita est de toto: congregatio. n. & segregatio sunt eiusdẽ materię. sunt. n. hæc duo, q̃ fiunt ex vtroq; ex dẽso, & raro. graue. n. & durum existimant esse densa, & leue, & molle rara. grauitas enim, et durities segregantur in plumbo, & ferro.

85 Idest, & quemadmodum idem arcus circuli aliquãdo recipit minorem incuruationem, & qñq; maiorem absq; eo, q in eo fiat aliquid, quod ante non fuit, sed illud, quod erat in eo, s. incuruatio, aliqñ inuenitur maior, aliquãdo minor: et additio incuruationis in eo non est in aliqua parte, & non in alia: sed quãcunq; partem acceperis inuenies incuruationem additam in ea: quẽadmodum quælibet pars ignis est calida. D.d. & silr est de toto, i. in hoc q aliqñ est densum, & est congregatum, aliqñ rarum, & est segregatum, s. q dẽsitas, & raritas est in qualibet parte illius. Et innuit per hoc, peccatum, quod accidit dicentibus q densitas, & raritas sunt ex constrictione, & ampliatione foraminum. qm̃ fm hoc non quælibet pars corporis recipit densitatem, & raritatem: & est manifestum per se q dẽsum est densum fm oẽs partes, & silr rarum. D.d. cõgregatio. n. & segregatio, &c. i. gñatio. n. & corruptio apud nos, quas Antiqui vocabant segregationem, & congregationem sunt eiusdem materiæ, & non fm cõgregationem partium, & segregationem partium aliarũ, & additio, & diminutio. D.d. sunt. n. duo, &c. i. qm̃ hæc duo sequuntur densum, & rarũ: densum. n. sequitur graue, et durũ, rarũ aũt leue, & molle. Et intẽdebat p hoc innuere q dẽsitas, & raritas nõ sunt de essentia q̃titatis. qm̃, si essent, tunc sequerẽtur ex eis istę q̃litates cõtrarię. D.d. sed grauitas, & durities, &c. i. sed in quibusdam corpibus separãtur grauitas, & durities, & non sequuntur densum, sed aliquod grauius inuenitur magis rarum, vt i plumbo, & ferro. [a] plumbum enim est grauius ferro, & est magis rarum.

Densitas, & raritas non sunt de essentia q̃titatis.

[a] Plũbũ est grauius ferro, & est magis rarum.

Ex dictis igitur manifestum est q neq; disgregatum est vacuũ, neq; simpliciter, neq; in raro, neq; potẽtia, nisi quis velit omnino vocare vacuum causam lationis. sic aute, ipsius grauis, ac leuis materia, quatenus huiusmodi, erit vacuum. densum. n. & rarum fm hanc cõtrarietatem lationis factiua, fm aũt ipsum durum, & molle passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis. Et de vacuo quidem qũo est, & quomodo non est determinatum sit hoc modo.

Apparet igitur ex hoc, quod diximus, q non est vacuum distinctum per se simpliciter, neq; in raro, neq; in potentia, nisi aliquis voluerit omnino vocare causam translationis vacuum. tunc igitur erit materia grauis, & leuis vacuum, qm̃ densitas, & raritas hoc modo contrarietatis recipiunt translationẽ. durities autem, & mollities sunt causę facilitatis, & difficultatis receptionis, non translationis, sed alietatis proprie. Iam igitur determinauimus quomodo est vacuum, & quomodo non est, hoc modo determinationis.

Cum compleuit loqui de vacuo, īducit declarata ex illo, & dixit Apparet igitur, & c. & intẽdit per distinctum per se, existens per se. & cũ dixit simplr, neq; in raro, intendit q vacuum non inuenitur existens p se, neq; exñs in alio, s. in raro. et, cum dixit neq; in potentia, innuit opinionem dicentium, q vacuum nõ est extra corpus. qm̃ fm opinionẽ istorum vacuum erit semper in potentia, cum nunq̃ inueniatur in actu, s. extra corpus. Et, quia materia est causa passionis, quę est causa translationis, & materia etiam est in potentia, vt dictum est de materia, & hoc nomen potentia dicitur æquiuoce de vacuo esse in potentia apud ponentes ipsum esse non separatum, & de materia, præmuniuit se à deceptione in hoc, & dixit nisi aliquis voluerit, &c. i. nisi aliquis vocet causam translationis, q̃ est passio corporis, in quo fit translatio. & tunc illud, quod intendit per vacuũ, erit ipsa materia. D.d. qm̃ densitas, & raritas hoc modo contrarietatis, &c. i. & materia est causa translationis. qm̃ materia est causa densitatis, & raritatis, vt declaratum est: & corpora non recipiunt translationem in eis, nisi hoc modo cõtrarietatis, s. fm densitatem, & raritatem: densitas. n. & raritas recipiunt motum translationis, s. motus corporum trãslatorum in aliis. &, cum ita sit, materia est causa eius, q corpora recipiunt trãslationem per hoc, q recipiunt ex densitate, & raritate. D.d. durities vero, & mollities, &c. i. durities vero, & mollities non sunt causa translationis, sicut densum, & rarũ, sed sunt causæ facilitatis, & difficultatis translationis. qm̃, cum corpus, in quo est translatio, fuerit molle, translatio erit facilis in eo sicut in aere, &, cum fuerit durum, erit difficilis, aut impossibilis, sicut in terra. D.d. non trãslationis sed alietatis, i. & non sunt causæ translationis in loco, sicut sunt leue, & graue, sed sunt causæ translationis proprie. & intendit, vt mihi vr̃, q molle est causa passionis, & durum actionis. molle. n. est passiuum, & durum actiuum. Et debes scire q ex hoc, q materia est eadem contrariorum, & est in potẽtia, apparet per demonstrationẽ fm causam q est causa dẽsitatis, & raritatis. & hoc apparet etiam ex signis, quæ induxit Ari. s. ex hoc q raritas, & densitas inueniuntur in qualibet parte corpis rari, & densi: & silr apparet hoc etiam q densitatem, & raritatem sequuntur qualitates contrarię. D.d. Iam igitur determinauimus qũo est vacuum, i. si quis vocauerit materiam vacuum, & quomodo nõ est, si aliquis vocauerit vacuum dimensiones separatas hoc modo. 86

Si corp', in q est trãslatio fuerit molle, trãslatio erit facil' i eo, sicut in aere. vide cõsile in 8. ph. cõ. 82. Idem supra hic. cõ. 68.

Summa Tertia de Tempore.

Caput Primũ, in quo dubitat an Tempus sit, uel nõ.

Consequẽs autem est ad ea, quæ dicta sunt, aggredi de Tempore. Primum autẽ bene se habet dubitasse de ipso, & per exteras rationes, vtrum sit eorum, quæ sunt, an eorum, quæ non sunt, deinde quę sit natura ipsius.

Et copulatur cũ hoc, quod diximus, narrare de Tempore. Et rectum est inducere prius dubitationes accidentes in eo, ex hoc, quod dixerunt extranei, & consyderemus vtrum sit de rebus entibus, aut non entibus, & quæ sit natura eius.

Cum

87 Cum cõpleuit loqui de loco, & vacuo, incepit perscrutari de Tẽpore, & dixit Et sequitur, qa sermo de tempore * conuenit sermoni de loco: qm̃ perscrutatio de vacuo est pars perscrutationis de loco. D.d. Et rectum est, &c. i. & rectum est ponere perscrutationem de illo ex sermonibus Logicis, qui faciunt dubitare de illo. Et intendit per extraneos Logicos, sermones, s. Logicos vocat sermões extraneos: & Philosophiam, quæ componitur ex istis, vocat Philosophiam extraneam: vt dicitur ꝙ ipse composuit Philosophiam extraneam. D.d. cõsyderemus igitur vtrum sit, &c. i. sm̃ Logicam, qm̃ [a] tempus esse manifestum est per se: qm̃ sm̃ hanc perscrutationem inueniunt plures sermones, qui destruunt suum esse. D.d. & quæ sit natura eius, i. &, cum persoluerimus illas dubitationes, tunc pscrutabimur de natura eius pscrutatione demõ̃ratiua. D. incepit inducere sermones Dialecticos, & dixit.

* 2.1. copulatur.

Philosophia facta ex rõnibus Logicis ẽ extranea. pro hoc vide c. 70. primi cæli.

a Tps eẽ manifestum est per se.

Quod igitur omnino non sit, aut vix, & obscure, ex hisce aliquis suspicabitur. Aliud enim ipsius factum est, & non est, aliud vero futurum est, & nondum est. ex his autem, & infinitum, et quod semper accipitur, tempus cõponitur. quod autem ex ijs, quæ non sunt, componitur, fieri non posse videt, vt possideat aliquando substantiam.

Dicamus igitur ꝙ cadit in mẽte in eo, qm̃ aut non est oĩno, aut si est, est valde difficile, & latẽs ex hoc, quod dicam. Qm̃ quoddam eius iam fuit, & non est, & quoddã eius est futurum, & nõ est. & ex his duobus componit tẽpus infinitum, quod inuenit semper. et quod componit ex nõ ente impoſſe est imaginari ipsum habere cõicationem in esse.

88 Iste sermo sic componitur. Tempus cõponitur ex præterito, & futuro, qm̃ instans distinguens non est tempus, sed præteritum iam defecit, & futurum nondum est: & hæc duo non sunt: ergo tempus componit ex non ente. Et dixit aut, si fuerit, est difficile, & occultum. qm̃ ex sermonibus Logicis non præcise iudicabitur aliquid esse, aut non esse, sed sm̃ existimationem intrinsecam. D.d. & ex his componitur tempus infinitum, quod semper est. & disposuit ipsum hoc modo ad affirmandum ipsum esse semper. [b] plures. o. Antiquorum concedebant tempus esse infinitum, & ipsum esse semper, præter Platonem, qui generabat ipsum. Et deceptio ĩ hoc sermone est, qm̃ ita est de motu. motus. n. comprehenditur sensu: & nulla pars eius est in actu, sed quælibet pars demonstrata recessit: ergo est compositus ex hoc, quod iam defecit, et ex hoc, quod nõdum est. sed talia non habent esse completũ, sed [c] esse eorum componitur ex actione aĩæ ĩ eo, quod est in eis extra aĩam: & entia [d] cõpleta sunt illa, in quorum esse nihil facit aĩa, vt post declarabitur de tempore, s. qm̃ est de numero entium, quorũ actus complet per aĩam. & forte hoc innuebat, cum dixit aut erit difficile, & occultum, i. erit de entibus latentibus. quia, si in anima non essent, non essent nisi in potentia.

b Plures Antiquorũ concedebãt tpe eẽ ĩfinitũ, & ipm eẽ sp. pter Platonẽ, q generabat ipm. Idc. 8. phy. tex. cõ. 10.

c Entia successiua si hñt eẽ cõpletum extra aĩam, sed eẽ eorũ complet ex actiõe aĩæ in eo, qd ẽ ĩ eis extra aĩam. Consule de motu hĩ ĩfra cõ. 104. & ĩfra cõ. 109. de motu, & tpe idem hñ.

d Entia cõpleta sunt illa, ĩ qrum eẽ nihil fac' aĩa. Consule ĩfra cõ. 131.

Ad hęc autem omnis rei partibilis, si quidem sit, necesse est, qñ est, aut quasdam, aut oẽs partes esse: temporis aũt aliæ fuerũt, aliæ vero futuræ sunt: nulla autem est, cum sit diuisibile. ipsum autem nunc nõ est pars: †{nã & mensurat pars}. & componi oportet totum ex partibus: tempus autem non videtur componi ex ipsis nunc.

† Alex. legit locũ istũ passiue (mẽsurat enim pars) Simplici' autẽ actiue.

Et cum hoc, oẽ habens partes necesse est, cum fuerit, vt oẽs suę partes sint, aut quædã: sed temporis quædam partes iam fuerũt, & non sunt, & quædam sunt futurę, & nõ sunt: ergo nulla earum est, si tẽpus habet partes instãs vero non est pars: qm̃ pars mẽsurat. et est necesse vt totũ cõponat ex suis ptibus: sed tẽpus existimat nõ cõponi ex istãtibus.

89 Iste sermo etiã est Logicus, & facit dubitare de tempore, & componitur sic. Oẽ habens partes, necesse est vt partes eius sint oẽs insimul, aut qdam, si fuerit ens: & tẽpus habet partes, quarum nulla inuenitur ĩ actu: ergo tempus non est. Et ipse verificauit propositionem, dicẽtem ꝙ nulla pars temporis inuenitur in actu per duas propositiones: quarum Vna est, ꝙ ex tẽpore nihil inuenitur in actu, nisi instans: & ista est manifesta per se. Secunda autem est, ꝙ instans non est pars temporis: ergo ex tẽpore nulla pars inuenitur in actu. Et ipse verificat propositionem, dicentem ꝙ instans non est pars temporis sic. Oĩs pars mensurat: & instans nõ mensurat: ergo instans nõ est pars. Vel sic. Partes cõponunt totum: & instans non componit tempus: ergo instans non est pars temporis, & ista propositio declarabitur perfecte in Sexto.

Ex tpe nihil Inenit ĩ actu, nisi instãs: & hoc est manifestũ per se.

Amplius autem & ipsum nunc, quod videtur distinguere præteritum, & futurum, vtrum vnum, & idem semper permaneat, an aliud sit, et aliud, nõ facile est videre. Si. n. semper alterum, & alterum est: nulla autem est earum, quæ sunt in tempore, alia, & alia pars simul, quæ non continet, alia verõ continetur, vt minus tempus sub maiore: ipsum autem nunc, quod non est, prius autem fuit, necesse corruptum esse aliqñ: & ipsa nũc simul quidem inter se non erunt. corruptum autem esse necesse est semper prius. In seipso igitur corruptum esse impossibile est, ex eo, quia tunc est. in alio autem nunc corrumpi ipsum prius nunc non contingit. sit. n. impossibile contigua esse adinuicem ipsa nũc, vt punctum cũ puncto. Si igitur in eo, quod est consequenter, non corruptum est, sed in alio, in medijs nunc, quæ sunt infinita, simul erit. hoc autem impossibile est.

Tex. c. 10. 11. & inde.

Et etiam est difficile ad sciendum hoc, s. vtrum instans, quod videtur distinguere inter præteritum, & futurũ, sit idem permanẽs semp, aut est vnum post aliud. Qm̃, si semp vnum fuerit post aliud, & ex tempore non est aliqua pars, quæ sit, & alia pars insimul; nisi altera sit contẽta, et altera continens, vt minus tempus in maiori, tunc instans, quod non est nunc, & fuit prius, necesse est & ipsum corrumpi. Et impoſſe est vt corruptio eius sit, qñ fuit, qm̃ tunc erat ens. & impoſſe est vt prius instans corrumpatur in posteriori

riori instāti. impossibile.n. est vt duo instantia copulentur, quemadmodum non continuant duo puncta. Et, si nō corrumpitur in illo, quod est post, sed in alio, tunc inuenitur in instantibus, quæ sunt inter illa, quæ sunt infinita, & insimul. quod est impossibile.

90 Cum induxit sermones dobitabiles de tempore, induxit etiam sermones dubitabiles de instanti, & dixit Et etiam est difficile, etc. idest et est difficile de instāti, quod est distinguens inter præteritum tempus, & futurum scire vtrum semper sit idem, s. præsens, & præteritum, aut sunt plura succēdētia, s. vnum post aliud. Et, cum posuit quòd instātia necesse est vt sint vnum numero, aut plura, incœpit prius inducere inopinabilia contingentia, si fuerint plura numero, et dixit. Quoniam, si semper fuerit vnum post aliud, &c. idest &, si instantia fuerint plura succedentia: & est impossibile vt ex tempore inueniantur duo insimul, s. duæ partes, aut duo instantia: quoniam instantia non numerantur, nisi per numerationem temporis, cum sint vltima tēporis: sequitur necessario vt instans, quod non est nunc, & iam fuit in præterito, corrumpatur. D.d. & ex tempore nōn est aliqua pars, &c. & intendit per partem, illud, quod cōtinet instans, & tempus. quoniā pars temporis in rei veritate non est instans, sed tempus. Et, cum posuit hāc propositionem, s. qm̄ ex tempore non inueniuntur duo instantia insimul: quoniam ex eo non inueniuntur duæ partes insimul, nisi in vna earum accipiatur continens secundam, v.g. sicut diximus q talis mensis est in tali anno, & talis dies est in tali mense: & hoc nō nocet in vniuersalitate illius propositionis: excepit hoc, ne aliqs existimet ipsum ignorare illud: quoniam in instanti non imaginatur continens, & contentum. &, cum posuit q in tempore non inueniuntur duo instantia insimul, sequitur necio vt prius instans corrūpatur. & dixit instans.n. quod non est nunc, &c. i. instans.n. quod non est nunc, & fuit in præterito necesse est nunc corruptum esse. D. incœpit inducere quæstiones contingentes ex hoc, & dixit Et impossibile est vt corruptio eius, &c. idest &, si est corruptum, necesse est vt corruptio eius sit in tempore, cum omne corruptum sit huiusmodi: & impossibile est vt corruptio eius sit in instāti præsenti, qm̄ tunc non inueniť, nisi ipsum & sit ens in se corruptū. quod est impossibile. & hoc intendebat, cum dixit in hora, quæ est nunc. Et, cum declarauit q instans impossibile est vt corrumpatur in instanti præsenti, aut in se ipso: qm̄ præsens idem est cum corrupto: incœpit declarare etiam q impossibile est vt præsens instans, corrumpať in instanti futuro, & dixit, et impośe est etiam vt prius instans corrumpať in posteriori, etc. i. qm̄, cū posuerimus q instans corrumpitur in instanti futuro, continget vt illud instans continueť cum eo, ita, q suū esse continuetur cum sua corruptione, & erit instans, in quo est aliud ab instāti, in quo corrumpitur, et post declarabimus q instans non continuatur cum instanti, sicut neq; punctus cum puncto. D.d. Et, si nō corrumpitur in illo, quod est post, &c. i. &, si non corrumpitur in illo, ita, q sit cōtinuum cum eo, corrumpetur in instāti, quod est post, quod non est continuum cum eo. qm̄ inter quælibet duo instātia est tempus. ex quo sequitur vt illud instans inueniatur in illo tempore: & omne tempus diuiditur in instātia infinita: ex quo sequitur vt instans corruptum inueniatur in instātibus infinitis, s. cum eis insimul. quod est ipośe. & sic est impośe ipsum poni corruptū i instāti, qd̄ est ante: qm̄ tūc erit corruptū anteq; sit, & ista quæstio dissolueť post.

At vero neq; semper idē permanere possibile est. nullius.n. diuisibilis finiti vnus terminus est. neq;.n. si ad vnū sit continuum, neq; si ad plura. ipsum autem nūc terminus est, & tempus est accipere finitum.

Et impossibile est vt idem sit semper permanens. qm̄ nullum finitum diuisibile habet vnum finem: neq; si fuerit cōtinuum in vna parte, neque si fuerit continuum in pluribus vna parte. sed instans est finis, & possibile est inuenire tempus finitum.

Cum destruxit q instantia sunt plura, incœpit destruere q instans sit idem. qm̄, si instans fuerit, aut erit vnum, aut plura: &, cum hęc duo destruentur, destruetur instans esse. Et d. Et impośe est etiā vt sit idē, &c. i. & impossibile est etiam vt sit ens, ita, q sit idem semper permanens. Et signum eius est, quia non inueniť finitum aliquod continuum, habens vnum finem, sed saltem duos, quibus sit finitū: neq; si fuerit continuū in vna parte, vt linea: qm̄ linea habet duos fines tantum: neq; si fuerit continuum in pluribus vna parte, vt superficies, & corpus: corpus enim habet sex fines, & supficies quatuor. D.d. sed instans est finis, & possibile est inuenire tempus finitū. ista est propositio minor istius figuræ. Et iste sermo componiť sic. Instans est finis alicuius finiti: & nihil, quod est finis alicuius finiti, est vnum: ergo instans non est vnum. 91

Linea hēt duos fines tm̄, supficies quatuor, corpus yo sex.

Amplius, si simul esse fm tempus, & neq; prius, neq; posterius, in eodē esse, & in ipso nūc sit, & si quæ prius, aut posterius in hoc cine nunc sunt, simul vtiq; erunt quæ ante decies millenos facta fuerunt annos cū ijs, quæ fiunt hodie, & neque prius, neq; posterius vllum aliud alio.

Et etiam, si intētio essendi in tempore nō ante, neq; post, est, vt sint in eodem instāti, deinde illud, quod est ante, & illud, quod est post, sint in eodem instāti demonstrato, tūc illud, quod fuit transacto millesimo, & quod est hodie sunt insimul, & neutrum præcedit reliquum, aut est post illud.

Ista est secunda ratiocinatio, & componitur fm inductionem ad inconueniens. & ista, & prædicta sunt vera. & secundum signum est. qm̄, cum intentio eius, q dicimus de aliquibus duobus quòd sunt insimul in aliquo tempore, quod non est ante, aut post, est, vt illa duo sint in eodem instanti. Et, cum induxit istā propositionem veram conuertibilem, coniungit cum sua conuersa propositionem dubitatiuam, & induxit inconueniens, & dixit deinde illud, quod est ante, & illud, quod est post, &c. i. &, cum coniunximus conuersę propositioni dicenti q illa, quæ sunt insimul, sunt in eodem instanti, & est, quia illa, quæ sunt in eodem instanti, sunt insimul, hanc propositionem, s. q idem instans est oīum entium, de quibus dicimus quædam eē ante, & quædam esse post, sequitur vt illud, quod fuit transacto millesimo, & illud, quod est hodie, sint insimul, quod est inopinabile. Et syllͣs categoricus concludens inconueniens in hoc sermone componitur sic in prima figura. Omnes res inueniūtur in eodē instanti: & oīa, quę sunt in eodem instanti, sunt insimul: ergo omnia, quæ sunt, sunt simul. quod est impossibile.

Caput Secundum, in quo quaeritur quid sit Tempus: probaturque ipsum non esse motum.

DE ijs igitur, quae insunt ipsi, tot sint dubitata. Quid autem est tempus, et quae ipsius natura, silr & ex traditis immanifestum est, & ex ijs, quae fuimus percurrentes prius. Nam qdam vniuersi esse motū dicunt. Alij sphaeram ipsam. Atqui circulationis et pars tempus quoddā est, circulatio vero nō. pars .n. circulationis est quod acceptum ē, sed nō circulatio. Amplius aūt, si plures essent coeli, similiter vtiqz esset tempus cuiuslibet ipsorum motus. quare multa tempora simul.

Ista igitur sunt dubitabilia de rebus, q̄ inueniuntur in tpe. Et etiā qd ipsum sit, & quā habet naturā latet hoc modo ex hoc, quod recepimus à praedecessoribus. Quidā .n. dicunt ipsum esse motum totius. Et quidā dicūt ipsum esse sphęrā ipsam. Et, si pars tēporis sit tēpus, & pars reuolutionis non sit reuolutio. qm̄ est, sicut appellatur, pars reuolutionis, nō reuolutio. Et ēt, si coeli essent plures vno, tunc tp̄s esset eodē mō motus, cuiuscūqz modi eorū, & essent plura tpa insimul.

93 Ista igitur, quae diximus, sunt qōnes, quae faciunt dubitare in esse temporis, accepta ex rebus existentibus in tempore, vt diximus de esse temporum, & de esse praeteriti, & futuri: qm̄ ex consyderatione existente in istis rebus prouenit dubitatio in suo esse. D. d. Et ipsum etiam quid sit, &c. i. & scire etiam ipsum qd sit, & quae sit natura eius, si concesserimus ipsum esse, silr latet. & hoc manifestum est, qm̄ nullus praedecessorum dixit de eo aliquod rectū. D. d. Quidam .n. dicunt, &c. i. & intendit per motum totius, reuolutionē totius cōpletam. D. induxit inopinabile, contingens dicētibus reuolutionem totius, s. motum diurnum, & dixit, licet pars tēporis sit tempus, &c. i. & iste sermo destruitur leuiter, s. dicentium tempus esse reuolutionem completam. qm̄ pars temporis reuolutionis diurnae est tempus, vt dies, & nox, & pars reuolutionis nō est reuolutio. &, si tēpus esset tota reuolutio, tunc pars reuolutionis esset reuolutio. Deinde incoepit inducere etiam secundam contradictionem, et est communis isti opinioni, & opinioni dicentium quòd tempus est motus totius coeli, et partes eius sunt partes temporis; & est opinio Plato; & est sufficientior omnibus alijs; & dixit Et etiam, si coeli essent, &c. i. &, si tempus eēt motus coeli, cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tempora esse insimul. si .n. tempora essent coeli, tunc ipsa essent multa fm numerum coelorū. si igitur essent plures coeli, vt dicunt Antiqui, dicētes plures mundos esse, tunc necesse esset vt motus cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tēpora esse insimul quod est impossibile. Et ista ratiocinatio componitur ex propositione dubitabili, & alia, quae vr̄ impossibilis, nisi fm imaginationem: & est illa, in qua ponunt plures coelos esse. &, cum ita sit, pōt aliquis dicere q illud falsum, quod sequitur ex hoc sermone, & est plura tempora esse insimul, non sequit̄ ex positiōe eius, q tempus est motus coeli, sed ex positione eius, q est plures coelos esse vno, quod est falsum, et impossibile. Sed ista declaratio ē alterius modi. qm̄, cum fuerint duo consequentia se complete, et posuerimus aliquid esse ipsum praecedens, aut disponi p praecedens, necessario sequetur consequens, licet sit impossibile illud disponi per praecedens, v.g. quoniam, quia dies sequitur ortum solis, manifestū est q in quacunque hora ponemus solem oriri, sequetur tunc diem esse, licet solem oriri in illa hora sit impossibile. & similiter omne, quod ponitur volare, sequitur vt habeat alas, licet sit impossibile ipsum volare. &, quia tempus, & coelum sunt consequentia se, vt ponit aduersarius, dicens tempus eē motum coeli, necesse est, si posuerimus plures coelos esse, vt sint plura tempora: sed plura tempora esse est impossibile: ergo id, ex quo sequit̄ hoc, impossibile, est impoe: & est tempus esse motum coeli.

Nulli praedecessorum de tpe aliquid rectum dixit.

Digressio.

Solutio.

Ex hoc sumitur aliquid consequens necessario ... cui ... & consequens fuit impossibile. Consule ... ph. cō. ... ph. c. ...

Vniuersi autem sphaera visa est quidē dicentibus esse tēpus. quia & in tempore omnia sunt, & i ipsa vniuersi sphaera. Est autem stultius quod dictum est, quàm vt de eo impossibilia consyderemus.

Idem prius topicorum.

Et quidam dixerunt tempus esse sphaerā totius. & existimauerunt hoc, quia omnia sunt in tempore, & sunt in mundi sphęra. Et iste sermo est magis vanus, quàm indigeat probatione.

94 Cum destruxit sermonem dicentium tēpus esse reuolutionem totius coeli, incoepit inducere aliam opinionem debiliorem: & est opinio dicētium q tempus est sphaera totius. & induxit rationem eorum. dicebāt enim q omnia sunt in sphaera totius: & omnia sunt in tempore: ergo tempus est sphaera totius. Et decipiebantur in hoc q duae affirmatiuae non concludunt in secunda figura. & etiam dicere omnia esse in tempore, & in sphęra mūdi non significat idem. & sic sermo eorum est in falsis propositionibus, & figurae inconstantis. &, quia conclusio eorum est improbabilis p se, & etiam syllogismus eorū est falsus fm formam, et materiam, dixit Et iste sermo, &c. Et, qa magis sufficiens istarū opinionū trium de tpe est sermo dicentiū ipsum eē motū, reuersus est ad cōtradicendū huic opinioni.

Duae affirmatiuae nō concludunt in secunda figura. Vide hanc rationē ... ph. cō. ... i hoc. & ...

Quoniam autem videtur maxime motus esse, ac mutatio quaedam, tempus, hoc consyderandum erit. Vniuscuiusque igitur mutatio, & motus in ipso, quod mutatur, est solū, aut vbi fuerit ipsum, quod mouet, & mutatur; tempus autem similiter & vbique, & apud oia est.

Et, quia existimatur q dignius est vt sit motus, & transmutatio, oportet nos intendere haec in perscrutatione, et consyderatione. Dicamus igitur quòd transmutatio est in omni, quod transmutatur, & motus eius est in ipso transmutato tantum: & vbi fuerit illud motum, tempus est eodem modo in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet.

95 D. q tēpus est dignior vt existimetur q sit motus, quoniam tempus impossibile est vt imaginetur, nisi cum motu, & multotiēs existimatur quòd illud, quod sequitur rem, sit ipsa res. Et in hoc sermone sunt propositiones, quarum vna est, quòd Omnis transmutatio & omnis motus est in moto: & omne motum est in aliquo vbi: ergo omnis motus est in aliquo vbi: &, quia plura mota sunt in pluribus vbi, sequitur vt plures motus sint in pluribus vbi. Deinde coniunge

Tps ipsum vt imaginetur, nisi cum motu. Idem infra. c. 9 ...

huic hāc propositionem, dicentem q tēpus est vnum in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet, & cōclusit in secunda figura q motus non est tēpus, sic. Motus non est vnus in omni loco, & apud quodlibet: & tempus est vnum in omni loco, & apud quodlibet: ergo motus non est tempus.

Amplius autem mutatio quidem omnis velocior, aut tardior est, tempus aūt non est. tardum.n. & velox tempore definiunt. Velox.n.est, quod in pauco multum mouetur: Tardum autem, quod in multo parum. tempus autem non definitur tempore, neq; quo quantum quid est, neq; quo quale.

Velox

Tardum

Et omnis transmutatio est velocior, aut tardior, & tempus non est tale. velox enim, & tardum definiuntur per tēpus. Velox.n. est illud, quod est multum ī tempore breui: & Tardum est illud, quod est modicū in tpe longo. et tēpus non definit̄ p tēpus, neq; ſm q est quantum, neq; ſm q est quale.

96 Ista est secunda contradictio, & continet quatuor ppositiones, quarū tres sunt manifestæ per se, & quarta declarabitur per duas illarū. cū igitur propositio cōclusa ex duabus cōiungetur ad tertiā manifestam per se, sequetur conclusio. & cōpositio earū est sic. Velox, & tardū in motibus definiuntur per tēpus: sed tempus non definitur per tempus: ergo in secunda figura in tēpore nō est velocitas, & tarditas: sed in oī motu est velocitas, et tarditas: ergo in secunda figura, tempus non est motus. Et dixit Velox.n.est illud, quod est multum, &c.i. Velox enim est illud, quod pertransit longum spatium in tempore breui: & Tardum est illud, quod pertransit breue spatium in longo tempore. Et, cum dixit & tempus nō definitur per tempus, &c. nō intēdit q in tēpore sit quodammodo quantū, & quodāmodo quale: qm̄ tempus est quantū, non quale: sed intendit q impossibile est vt aliquis definiat tēpus per tempus, neq; ſm quale, si hr̄et quale, neq; ſm quātum si haberet, vt inuenimus in motu definitum, s. qm̄ velocitas, & tarditas, quæ sunt in eo, sunt quale, & definiuntur per tempus: & similiter quantum, quod est in eo, definitur per tempus, cum dicitur q magnus motus est in tempore magno, & paruus in paruo.

Tps ē q̄tus, & nō quale.

Caput Tertiū, ostendens Tēpus, quāuis nō sit motus, nō tamen esse sine motu, & declarans quid sit ipsius motus: ubi datur etiam ipsius Temporis definitio.

QVod igit̄ non est motus manifestum est, nihil aūt referat nobis dicere in pńsentia motū, aut mutatione. At vero neq; sine mutatione. cū.n. ipsi nihil mutamur ſm intelligētiā, aut latet nos mutari, no vr̄ nobis fuisse tēpus. sicuti neq; ijs, q in Sardo fabulose dr̄ dormire apud Heroas, cum fuerint experrecti. copulant.n. primū nunc posteriori nunc, et faciunt vnū, remouentes pp insensibilitatē mediū. Vt igit̄, si non esset alterū nunc, sed vnū, & idē, non esset tēpus, sic et, qn̄ latet alterū esse, non vr̄ quod mediū est, esse tēpus. Si igit̄, vt nō putemus eē tempus, tunc accidit nobis, cū nō definimus vllā mutationē, sed in vno, & indiuisibili vr̄ aīā manere: cū aūt senserimus, ac definiuerimus, tūc dicimus factū fuisse tēpus: manifestū est q non est sine motu, ac mutatione tempus.

Cū nihil ipsi mutamur ſm intelligentiam, aut latet nos trāsmutari, non vr̄ nobis fuisse tēpus.

Manifestum est igit̄ q non est motus. & non est dr̄ia in hoc inter motum, & transmutationē. Sed non est etiā extra motū. qm̄, si nos non fuerimus trāsmutati in nr̄a mente, aut fuerimus transmutati, sed non perceperimus, non reputabimus tempus esse, vt dicitur in Apologis de somno, qui accidit diuinis in insula Rhodos, s. quia nō pceperunt, cum surrexerunt à somno, se dormiuisse, & coniunxerunt instans præcedens somnū ad ſm instans, & fecerunt ipsa vnum, & abstulerunt illud, quod fuit inter, quia non perceperunt ipsum. Quēadmodum igit̄, si instans non esset diuersum, sed idem, non esset tempus, similiter &, si esset diuersum, & nō percepissemus nos, non reputaremus tempus inter illa duo instantia. Si igit̄ nos non comprehenderimus determinare transmutationem omnino, sed existimauerimus nos existere in eadem dispositione indiuisibili, tunc accidet nobis existimare tēpus nō esse, & cū, senserimus trāsmutationē terminatā, tūc dicemus tēpus fuisse. Manifestū est igit̄ q tēpus non est extra motū, & trāsmutationem.

Cum declarauit q tempus non est motus, incœpit innuere ipsum sequi motū, & accidere ei, & dixit Manifestum ē igitur, &c.i. & hoc nomine motus vtimur in hac perscrutatione large, s. tāquam synonymo cum hoc nomine transmutatio, ita, q ex hac declaratione hic declaratur q tempus non est aliquod generū quatuor motuum. D.d. sed non est extra motum, &c. i. sed apparet per se q impossibile est vt tempus sit sine motu, & hoc manifestum est, qm̄, cum nos non intellexerimus motum, aut intellexerimus, & post tradiderimus obliuioni, non sciemus tempus, neq; comprehendemus ipsum oīno. & hoc intendebat, cum dixit non transmutabimur nos in nostra mente, i. non comprehendimus transmutationem. Non sicut existimauit Gal. Gal.n. credidit q Aristo. intendebat q nos non comprehendimus tempus, nisi cum mouemur, i. quando per imaginationem comprehendimus motum: & q hoc est signum q tempus non est extra motum. & cum Gal. existimauerit hoc, contradixit Aristo. & dixit quòd multotiens comprehendimus res quiescentes, & mouemur, cum omnis imaginatio sit motus: vt quando comprehendimus polos mundi, & centrum. Sed Arist. non intendebat, nisi quod nos nō sentimus tempus, quando non sentim⁹ motum: & quia [a] tēpus non imaginatur sine motu, & motus potest imaginari extra tempus, significat hoc, quòd motus præcedit tēpus naturaliter, et q tēpus accidit motui: licet sint cōsequentia se complete. Et, cum dixit q qui non sentit motum, nō sentit tempus, dedit testimonium de hoc, quod dicitur de illis, qui dormierunt multis annis, & non perceperunt. isti.n. cum existimauerunt q instās præcedens suum somnum est instans ſm, aut prope ipsum: quia non perceperunt motum inter illa, existimauerunt q nō dormierunt, aut q dormierunt modicū, 97

Inuehit contra Gal.

a Tps nō imaginat̄ sine motu, & motus pōt imaginari extra tps. Sed vide oppositum. 12. met. c. 29. et hic l tex. sequēti, vbi habet philosophus q. cum tps aliqd, vr̄ fieri sit, & motus aliqd fieri videt. Vide cum. Zimar.

D.d. Quēadmodum igiť, &c. & hoc, quod dixit, significat ꝙ tēpus non hēt esse extra aīam. & sermo eius intellectus est per se. s. qm̄ quemadmodum, si instans fuerit idem, non fiet tempus omnino, similiter, si reputauerimus ipsum esse idem, non reputabimus tēpus fieri. sicut accidit illis hoībus, quos dixit. & forte erant illi, quos Macumet numerauit in Alcorano. D.d. Si igitur nos non comprehenderimus, etc. i. quoniā, cum nos non perceperimus, neq; imaginauerimus motum determinatum, s. finitum in duo extrema, sed existimauerimus quòd nullus motus est factus in nobis, neque in aliīs, & quòd nos sumus in esse indiuisibili tunc, accidet nobis tunc non sentire tempus. Et hoc, quod dixit multotiens accidit dormientibus multū: & etiā qn faciunt opus delectabile fit tempus eis breue: quia delectatio prohibet eos comprehendere motū, et ecōtrario eis, qui laborant. & ideo dixit verificator.

Dormienti- b9, & opes delectabile agētib9 sit tēpus breue: ecōtrario laborantibus.

Quod igitur, neq; motus, neq; sine motu tempus est, manifestum est. Accipiendum est autem, qm̄ querimus qd est tempus, hinc incipientibus, qdnam ipsius motus sit. sil'. n. motū sentimus, & tēpus. Etenim, si sint tenebræ, & nihil p corpus patiamur, motus autē qdam in anima insit, confestim sil' vr̄ quoddam factum fuisse & tēpus. at vero &, cum tempus vr̄ fuisse aliquod, simul & motus qdā fuisse vr̄. quare aut motus, aut motus aliquid est tempus. cum igitur non sit motus, necesse est motus aliquid esse ipsum.

Manifestum est igitur quòd tempus non est motus, neq; extra motum. Et, cū nostra intentio est definire tempus, ponemus principium consyderationis ex hoc loco. consyderemus igiť qd sit de motu. qm̄ insil' sentimus motū, & tēpus. Qm̄, si fuerimus in obscuro, & nihil acciderit nr̄is corpibus, sed in aīa nr̄a acciderit aliqs motus, statim reputabimus tēpus fieri. et silr̄ ēt, cū sciuerimus aliqd tp̄s fieri, statim reputabimus aliquē motū fieri. ex quo sequiť ꝙ tp̄s, aut ē motus, aut aliquid motus. &, cum non sit motus, sequitur necessario vt sit aliquid motus.

98 Cum declarauit ꝙ tempus non est motus, neq; extra motum, notificauit hoc, & dixit, ꝙ necesse est ex hoc, vt sit accidens motui. &, cum intentio est hic scire quid sit tempus, oportet prius perscrutari quod accn̄tium motus sit tempus. accidentia. n. motus sunt multa. &, quia tēpus non sentiť, nisi cum sentimus aliquem motū demr̄atum, fm ꝙ sentiunť cū motu multa accn̄tia eius sensibilia. qm̄, si ita esset, contingeret vt tēpus multiplicareť fm multiplicationem motus. &, si posuerimus ipsum sequi aliquem motum proprium, v.g. motum corporis cœlestis, tunc qui non senserit in aliqua hora ipsum, non sentiet tempus, aut non sentiet ipsum omnino: vt dicit Pla. de incarceratis à pueritia sub terra, s. ꝙ, si non comprehenderetur nisi per comprehensionē alicuius motus sensibilis, v.g. motus cœli, tunc isti incarcerati nō sentirent tempus, quia nunq̄ senserunt motum corporis cœlestis. & ideo dixit quoniam insimul sentimus motum, & tempus, &c. i. quoniam sentire tempus non est per sentire aliquem motū comprehensum per aliquem sensum, nos. n. sentimus tempus existendo in obscuro, absq; eo, ꝙ accidat sensibus nostris aliquis motus. & hoc nō est, nisi quia sentimus motum ī nostra anima qualemcunq;. qm̄, cum fuerimus imaginati in aīa nr̄a aliquem motum, statim comprehendemus tempus. Et in hoc, quod dicit, est quæstio non parua. quoniam, si tempus non sequitur aliquem motum, existentem extra aīam, sed sequitur motum imaginationis: & imaginatio non habet esse extra aīam: motus quem consequitur tempus, nō habebit eē extra aīam. qūo igitur dicet Arist. post ipsum sequi motū corporis cœlestis: & dat sup continuationem motus ex continuatione tp̄is? Et etiam, si sequiť motum corporis cœlestis, solū continget vt cęcus non percipiat tempus, qui nunq̄ percipit motū cœli. Et etiam, si sequitur oēm motum, cōtinget etiam vt tempus multipliceť per multiplicationē motuū. quod est impossibile. apparet igiť ꝙ tempus aut non habet esse extra aīam: aut, si habet, seqtur oēm motū, &, sic multiplicabitur p multiplicationē motuum: aut sequetur vnum motum, & sic qui non sentit illum motum non sentit tēpus. quod est impossē. Nos aūt dicamus. qm̄ nos sentire tempus est apud sentire quemlibet motū, & apud imaginari quālibet transmutationem. manifestum est. n. ꝙ nos sentire tēpus apud sentire quēlibet motū primo, & essentialiter impossibile est. qm̄, si ita esset contingeret vt tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum sensibilium, immo motuum imaginabilium. si autem sentire tēpus per sentire quēlibet motum non fuerit primo, & essentialr̄, sed ppter hoc, quia, cum sentimus quēcunq; motum, sentimus illum vnum motum, cui accidit tempus, non accidet quæstio p̄dicta, s. ꝙ qui nō sentiet illum motum vnū, non sentiet tempus: qm̄ ille motus vr̄ sentiri, qn̄ sentiť quicunq; motus, siue fuerit imaginatus, siue existens. Et apparet, quādo quis intuebitur hoc, quod tempus sentitur essentialiter, & primo, quando nos sentimus nos esse in esse moto: & hoc sentire, s. nos esse in esse moto erit, qn̄ imaginati fuerimus quemcūq; motum. quoniam, cum fuerimus in esse indiuisibili in transmutatione, quod est instans, non fiet tempus, neq; reputabimus ipsum fieri. cum autem fuerimus in esse diuisibili fm transmutationem, & non perceperimus nós esse in esse transmutabili, nō percipiemus omnino tēpus. si autem perceperimus nos esse in esse transmutabili, statim percipiemus tempus. & hoc manifestū est, & nos esse in esse transmutabili sentitur per se. nos. n. sentimus ꝙ instans, in quo incepimus scribere hunc sermonem, est aliud ab illo, in quo fuit completus. motus igitur, qui cum sentitur, sentitur primo, et essentialiter tempus, est motus, ex quo sentimus nos esse ī esse transmutabili, & nos transmutari, quia sumus in hoc esse. nos igitur esse in esse transmutabili sentitur, sicut diximus, cū senserimus quēcunq; motū. sentire igitur nos esse in esse transmutabili est illud, ex quo sequitur nos sentire tempus primo. & manifestū est quòd nos non sentimus nos esse in esse transmutabili, nisi ex trāsmutatione cœli, et, si esset possibile ipsuz quiescere, eēt possibile nos esse in esse non transmutabili: sed hoc est īpossibile: ergo necesse est vt sentiat hunc motum qui non sentit motum corporis cœlestis, s. per visum, sed dormientes sentiunt ipsum, postquam surgunt à somno ex hoc, ꝙ rememoranť motus imaginationis ī somno. cū autē somnus fuerit profundus, et non fuerint rememorantes aliquam imaginationem somnī, neque aliquam transmutationem, tunc non percipiunt tempus, in quo dormierunt. Quod igitur debet intelligi ex sermone Arist. in quo dicit, quòd, cum nos nō fuerimus transmutati, &c. non est ꝙ, cū motus non fuerit factus, aut fuerit factus, sed, cū nos non pcepimus hoc,

Digressio, querit, vtrum temp9 consequatur omnem motū: et praecipue quem consequitur motū imaginationis.

Quod nō sequitur motum corporis cœlestis.

Quod nō sequitur omnem motum.

Solutio.

Motus, qui cū sentiť sentiť prio, & essentialr̄ tp̄s, ē mot9, ex quo sentim9 nos eē in eē trāsmutabili.

Si posse esset cœlū quiescere, posse esset nos eē in esse non transmutabili.

Quomō sit intelligendus sermo Arist.

non reputabimus tempus fieri: sed, cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, quia sumus in esse indiuisibili ſm transmutationem, quod est instãs, aut fuerimus in esse diuisibili ſm transmutationẽ, sed non perceperimus, hoc reputabimus tempus non fieri. sed vna reputatio est vera, & altera non est vera. percipere enim hanc transmutationem est illa res, quam sequitur percipere tempus essentialiter: cum tempus accidat huic transmutationi. & ideo coactus fuit Arist. ad hæc verba, s. cum dixit cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis. & non dixit loco eius, cum non fuerit transmutatio, aut fuerit: sed non cõprehendimus ipsam, vt apparet ex expositoribus. Et in hoc etiam peccauit Gal. qui intellexit ꝙ Aristo. intendebat per hoc, quod dixit, cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, ꝙ nos non comprehẽdimus tempus, cum non fuerimus moti per imaginationem. Sunt enim tres intẽtiones. quarum Vna est, ꝙ nos non percipimus tempus, nisi quãdo fuerimus moti in anima nostra. & hoc existimauit Gal. & est corrupta per se. Secunda autem est, quòd nos non percipimus tempus, nisi cum perceperimus aliquem motum, quicunq; sit, & hoc est percipere per accidens. Tertia vero est, ꝙ nos nõ percipimus motum, neq; tempus, nisi cum perceperimus nos trãsmutari, quia sumus in esse transmutabili. & ista perceptio est perceptio, quã sequitur tempus essentialiter: & non accidet ei aliqua quæstio. Et verba Arist. manifesta sunt ſm hanc intẽtionem, cum dixit Si igitur nos non comprehenderimus determinate, &c. i. & ſm hunc modum possumus ponere tempus sequi motum corporis cœlestis: & ꝙ sentiet tempus qui nũquam sensit corpus cœleste. & ideo omnes conueniunt in hoc, ꝙ tempus sequitur motum coeli. & ista quæstio nunq; potuit dilucidari mihi, nisi post magnum tempus: & quicquid scripsi de tempore secutus sum expositores, sed hic non. Et, cum numerauit ꝙ tempus sentitur, qñ motus sentitur, dixit et similiter etiam, &c. & intendebat per hoc declarare ꝙ tempus, & iste motus sequuntur se adinuicem perfecte, s. motus, qui cum sentitur, sentitur tempus primo, & essentialiter. & , cum declarauit ꝙ tempus non comprehenditur, nisi per comprehẽsionem istius motus, s. comprehensi per intellectum, & ꝙ tempus nõ est motus, incœpit narrare ꝙ ex hoc sequit̃ vt sit accidens isti motui, & dixit necesse est igitur vt tempus, &c. i. &, cum verum est quod tempus, et motus consequuntur se in esse, [a] necesse est vt sit alterũ duorum, s. aut vt tẽpus [a] sit ipse motus, aut aliqd consequens motũ: deinde excepit ipsum non esse motum: ergo sequitur vt sit aliquid motus, aut consequens, aut causa. qñ, cum sequit̃ ipsum, aut erit prius, aut posterius: sed, quia tempus non apparet in definitione motus, declaratur ꝙ non est causa eius: ergo remanet vt sit accidens.

Error Galeni.

Quicquid Cõmentator scripsit de tẽpe secut⁹ ẽ expositores, sed hic non.

a Nece ẽ tẽpus aut sit mot⁹, aut cõsequens motũ: sed, qa tẽ p⁹ ñ appet in definitione mot⁹ declaꝶ ꝙ nõ ẽ causa eius: ergo remanet vt sit accñs. Cõsise. 8. ph. c. 10. & 12. meta. c. 29. Idẽ 4. phy. cõ. 5. & 15.

Qm̃ autem quod mouetur, mouetur ex quodam in quoddam, & omnis magnitudo cõtinua est, sequitur magnitudinem motus. qa. n. magnitudo continua est, & motus est cõtinuus: quia vero motus, & tempus. quãtus. n. motus est, tm̃ et tempus semper videtur fuisse. Prius autem, & Posterius in loco primum sunt, hic quidẽ positione. Quoniã autẽ in magnitudine est prius, & posterius, necesse est et in motu esse prius, et posterius proportionaliter ijs, quæ sunt ibi. At vero & in tempore est prius, & posterius, propterea ꝙ alterum sequit̃ semper alterũ ipsorũ.

Quia magnitudo est cõtinua, et mot⁹ ẽ cõtinuus. Prius, & posterius in loco primum sunt. Vide cõtra. Zimara.

Est autẽ prius, & posterius ipsorum in motu. Id quidem, quod est, motus est, esse tamẽ ipsi alterum, & non motus.

Et, quia motum mouet̃ de aliquo in aliqd, & omnis mensura est continua, ideo motus sequit̃ mensuram. &, qm̃ mensura est continua, ideo motus est continuus. &, qa motus ẽt est continuus, tẽpus ẽt erit continuũ: qm̃ ſm motũ existimat̃ semper tempus esse. & Prius, & Posterius sunt primo in q̃titate, sed hic sunt in situ. Et, qa prius, & posterius sunt in quãtitate, necesse est vt prius, et posterius sint in motu ẽt, ſm ꝙ illic. Et in tempore etiã sunt prius, & posterius, qm̃ sequunt̃ se adinuicem semp. Et etiã prius, et posterius sunt in motu: ſm quidẽ ꝙ sunt in aliqua hora sunt motus, in essentia autẽ sunt aliud à motu.

99

Idest & vnum [a] accidentium motus est cõtinuatio, & causa ĩ hoc est, quia illud, per quod est motus, & est mensura, est continuum: et motũ etiam est tale. Et intendit per hoc, quod dixit, de aliquo in aliquid, de vbi in vbi, inter quæ est mensura. &, quia oĩs mensura est continua, sequit̃ vt motum moueat̃ per continuũ: &, cũ motum moueat̃ per continuũ, motus eius erit continuus. Et intendit hic ꝑ motum translatũ. Et, qa apparet ꝙ dispõ temporis de motu est sicut dispõ motus de cõtinuo, ꝑ quod est motus: et tempus est continuũ: sequit̃ etiam vt causa continuationis eius sit cõtinuatio motus: quemadmodum causa continuationis motus est mẽsura, supra quã est motus. D. d. qm̃ ſm motum, &c. i. & signum eius, ꝙ continuatio accidit ei ex dimensione motus, est, qm̃ quantitas [b] tpis sequit̃ etiã quantitatem motus, s. qa est ęqualis ei. Et, cum declarauit ꝙ continuatio est in motu ex continuatione q̃titatis, per quam est motus, & ꝙ continuatio motus est causa continuationis temporis, & intendebat declarare ꝙ, qñ motus accipitur continuus, tempus erit continuum, & , si diuisus, tẽpus erit diuisum, incœpit etiã inducere aliud accidens, & dixit & Prius, [c] & Posterius, &c. i. & quia prius, & posterius inueniunt̃ in mẽsura, in qua sit motus primo: & est illa, quæ est in situ: necesse est etiam vt in motu inueniantur prius, & posterius, & si non habeat situm, qm̃ pars motus, quę est in parte mẽsuræ priori ſm initium, ex quo est motus, necesse est vt sit prior motu, qui est in parte consequẽte mensuram. D. d. Et in tempore etiam, &c. i. & ex hoc ꝙ prius, & posterius inueniuntur in partibus motus, sequitur vt inueniantur etiam in ipso tẽpore. Et, cũ declarauit hoc, & vult declarare ꝙ tẽpus est prius, [d] & posterius in motu, & iam posuerit ꝙ tempus differt à motu, incœpit primo declarare ꝙ prius, & posterius, quæ sunt in motu, habent quiditatem aliam à q̃ditate motus: licet sint cum motu idem in subiecto, & dixit Et etiam prius, & posterius in motu, &c. & intendit per hoc, quod dixit, in aliqua hora, i. secundum subiectum. & quasi d. & etiam de fundamentis ponendis ad hoc, quod quærimus scire supra illa, quæ posuimus, [e] est, quoniã prius, & posterius, cum fuerint accepta, secundum quod sunt in subiecto, tunc erũt partes motus: cum autem fuerint consyderata secundum definitionem, & quiditatem, tunc prius, & posterius erit aliud à motu: quoniam motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero.

a Vnũ accñtiũ mot⁹ ẽ cõtinuatio, qd qño sit, vide cõ. 6. tertij phy. et. 23. 8. phy.

b Q̃titas tẽporis sequit̃ q̃titatẽ mot⁹ Idẽ. 5. meta. t. cõ. 18. Idẽ hic infra. t. c. 104. & 113.

c Pri⁹ & posteri⁹, qa reperiunt ĩ magnitudie, sũt ĩ motu: et qa sunt ĩ motu, reperiunt & ĩn tempore.

d Pri⁹, & posterius, quæ sũt in motu, hñt qditatẽ aliã a qditate motus: licet sint cum motu idẽ ĩ subo. Cõsule infra cõmẽ. 116. &c.

e Pri⁹ & posteri⁹, cũ fuerit accepta, ſm q sunt in subto, tunc erunt partes mot⁹: cũ autẽ fuerit cõsyderata ſm definitionẽ, et qditatem, tũc prius & posteri⁹ erũt aliud a motu: qm̃ mot⁹ est in q̃titate, & pri⁹ & posteri⁹ sũt i numero. ex q̃ pꝫ motũ definitiue, & q̃ditatiue eẽ q̃titatẽ. Opposi tũ. 5. me. cõ. 18. vbi hẽt ꝙ tps, et motus sũt de passionib⁹ q̃ti, & nõ de substãtia quãti. Vide contra Zim.

At vero & tempus quidẽ cognoscimus, cũ definiuerimus motũ, prius ac, posterius

definiētes. atq; tunc dicimus fuisse tempus, qn̄ prioris, et posterioris ī motu sensum cepimus. determinamus autē aliud, & aliud existimando ipsa, et mediū quippiā inter ipsa alterū. cum. n. extrema altera a medio intellexerimus, duoq; dixerit aīa, ipsa nunc, hoc qdem prius, illud vero posterius, tūc & hoc dicimus esse tēpus. quod. n. determinat ab ipsis nunc, tempus esse vr̄, et supponatur.

Et tempus etiā non scimus, nisi motu determinato per prius, & posterius. & tūc dicemus tempus eē, cum senserimus prius, & posterius in motu. et tunc determinamus illa, vidēdo illa diuersa, ita, φ inter illa sit aliud. qm̄, cum viderimus per intellectum duo extrema, & iudicauerit anima φ alterū instans est prius, & alterum est posterius, tunc dicimus esse tempus. qm̄ hoc, quod modo definiuimus, existimatur esse tempus.

109 Cum posuit φ tempus sentiť primo, & essentialiter, cum senserimus motum, in quo sentimus nos transmutari, i. esse in esse transmutabili, & posuerimus φ motus, fm φ est motus, inuenitur ī eo prius, & posterius, sicut inuenitur in eo continuatio, et φ essentia prioris, & posterioris est alia ab essentia motus, vult coniungere huic aliud notum de tempore etiam, & est φ nos percipere tempus ex perceptione motus non est ex pceptione motus, fm φ est motus, s. motus, in quo sumus transmutati, sed qn̄ determinauimus in imaginatione aliquā partem illius determinatā: & hoc erit cū, senserimus duo instantia, prius, & posterius. qm̄ iste motus non diuiditur per instantia, nisi in nr̄a mente, et nō determinatur in hoc aliqua pars eius determinata, nisi qn̄ diuiserimus motum per duo instantia: quēadmodum linea non determinatur, nisi qn̄ inter duo puncta fuerint, quę sunt vltima eius. quemadmodū igitur puncta sunt vltima linearum terminantia illas, ex quibus accidit eis numeratio, ita instātia sunt vltima partium istius motus, & sunt causa in hoc, φ numerātur. Et hoc intendebat, cum dixit & scimus tēpus, &c. i. & nos cognoscimus tempus, qn̄ determinamus hūc motum per instans prius, & posterius, determinatio. n. motus erit per determinationem instantis prioris, & posterioris: quemadmodum determinatio lineæ erit per duo puncta. Et signū eius est, qm̄ [a] q percipit vnū instans non percipit tempus, sicut accidit *diuinis. Et, cum declarauit φ determinatio motus erit per determinationem duorum instantium saltem, incœpit declarare qūo determinatur per duo instātia, & dixit & nos determinabimus illa, &c. i. determinātur per duo instantia, qn̄ videmus illa duo instantia esse diuersa, et hoc erit, quādo viderimus inter illa duo esse aliud diuisum ab eis: sicut est dispositio in determinatione duorum punctorum. hoc. n. non erit, nisi quando imaginati fuerimus aliquod tertium, s. lineam. cum autem abstulerimus lineam, quæ est inter duo puncta, tunc duo puncta fierent vnum: & silr̄ est de duobus instātibus. D. fecit summam de hoc, & dixit & hoc erit, qn̄ viderimus, &c. & dixit alterum prius, & alterū posterius. qm̄, si imaginati fuerimus duo instantia insimul, non fiet motus, s. si diuiserimus motum per duo instantia, quorum alterū non est prius reliquo, & si sit falsa imaginatio. D. d. hoc. n. quod modo definiuimus, &c. i. & sequitur ex hoc sermone φ motus diuisus per duo instantia, quorum alterum est prius, & alterum posterius, & est ipsum tempus, s. fm φ est diuisus. Et cōpositio istius sermonis est sic, Motus terminať ad duo instantia: & quod terminatur ad duo instantia est tempus: igitur motus, secundum quōd terminatur ab his duobus instantibus, est tempus. & dixit ponatur ita, quia post declarabitur magis.

* a. l. Herōibus.

a Qui pcipit vnū īstās nō pcipit tp̄s, sicut accit diuinis, ld ē infra. t. c. sequēti, & infra. 106. vide cōsilīe de gete l 6. ph. c. 75.

Qn̄ igitur, tanq̄ vnū ipsum nūc sentimus, & non, aut vt prius, & posterius in motu, aut vt idem quidem, non autem prioris, & posterioris cuiusdam, non videtur tēpus factum fuisse vllum, qm̄ neq; motus. cū autem prius, et posterius est, tunc dicimus tempus. hoc. n. est Tēpus, numerus motus fm prius, & posterius. Non ergo motus tēpus est, sed quatenus numerum habet motus.

Definitio temporis.

Cū igitur senserimus aliquid, quasi in eodem instanti, & non perceperimus in motu prius, & posterius, aut senserimus ip̄m vnū vnius, non ita, φ sit prius, & posterius, non reputabimus ipsum fieri in tempore, cū non habeat motum. &, cum senserimus prius, & posterius, tūc dicemus tempus esse. fm hoc igiť Tempus ē numeratio motus fm prius, & posterius. Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est numerus motus.

101 Cum intendit declarare tempus esse numerum motus fm prius, & posterius ex hoc, φ nos sentimus motum, cum diuiserimus ipsum saltem per duo instantia prius, s. & posterius: et ista via est aliquid inuenire per aliud inuētum: & ista via est diminuta, nisi coniungať ei via * ablationis, s. [a] inueniēdo causas, et definitiones rerum: reuersus est ad vtendum via * ablationis, & dixit Cum igitur senserimus aliquid, &c. i. & quemadmodum nō sentimus aliquid esse in tempore, nisi, cum senserimus ipsum saltem esse in duobus instantibus priori, & posteriori, ita, cum senserimus aliquid esse in eodem instanti, aut fuerimus imaginati duo instantia esse insimul, tunc nō reputabimus tempus fieri. D. d. cum non habeat motum, i. quoniam, cum fuerit imaginatum vnum instans tantum, aut duo instantia insimul, non imaginabimur motum, et sic non imaginabimur tempus omnino. Et ex hoc potes videre φ ipse intendit per hunc motum, non quemlibet motum, sed motum, per quem videmus res quiescentes esse in transmutatione æterna, & quasi translatas, quia sunt in translatabili. Et, cum verificauerit per hanc viam φ ista est substantia temporis, & ista via multotiens vtitur Ari. licet Alfarabius reprehendat illam, induxit definitionem temporis, & dixit fm hoc igitur Tēpus est numerare numerum motus, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone φ definitio temporis est numerare numerum motus fm prius, et posterius, i. comprehensio numerati motus, & hoc est numerus eius. qm̄, qn̄ numeramus numerum motus, qui fit ex diuisione eius per instantia priora, & posteriora, tunc fit tempus; ergo tempus nihil aliud est quām numeratio numeri motus, qui fit in eo ex diuisione eius secūdum prius, & posterius instātium. &, quia tempus fit apud diuisionem motus per instantia: & hoc sequitur necessario numeratio; ideo numerus motus est tanq̄ genus in hac definitione, & fm prius, & posterius tanq̄ differentia. D. d. Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est numerus motus, s. sed fm prius, & posterius

* a. l. absolutionis.

* a. l. absolutionis.

a In inueniēdo cās, & defōnes reru ex alijs inuentis ē via diminuta, nisi cōiungať ei via ablationis.

Documentū

Expō Alex.

sterius ē numerus motus, i. numerat motum per suas partes priores, & posteriores, secundum q̄ sunt priores, et posteriores, non f̄m q̄ sunt insimul. Dixit Alexan. et non est intelligendum ex hoc, quod dixit in definitione temporis, q̄ est numerus motus f̄m prius, & posterius, ex hoc, q̄ tempus numerat motū: sed debet intelligi ex hoc, q̄ tempus est numerus prioris, & posterioris, existentium in motu, & in libro Alex. nō est numerare numerum motus, sed numerus motus. definitio igiť, in qua non est dubitatio, est dicere, q̄ tēpus est numeratū prioris, et posterioris, exn̄tium in motu.

Numerus duplex, q nūerať, & q numeramus.

Signum autem est. plus enim, & minus discernimus numero: motum autem plurem, & minorem tempore: Numerus itaq; quidam tēpus est. Q̄m autem numerus est duplex: (etenim quod numeratur, ac numerabile numerum dicimus, & quo numeramus:) tempus autem est quod numeratur, † {& nō quo numeramus.} est autem alterū quo numeramus, & quod numeratur.

† a.l. nō hēt (& non quo numeram⁹.)

Et signum eius ē hoc, quod narrabō. q̄m nos determinamus per numerum magis, & minus: & per tempus determinamus motū magis, & minus: tempus igitur est aliq̄s Numerus. Et, cum numerus est duobus modis: dicimus. n. numerū illud, quod numeratur, & numeratum, et illud, per quod numerať: tēpus est illud, quod numerať, non illud, p̄ quod numerať. et illud, quod numerať, est aliud ab illo, per quod numeratur.

102 Cum posuit q̄ genus temporis est numerus motus, dedit signum de hoc, hoc modo. Per tempus determinatur magis, & minus ex motu: & oē, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo est numerus illius: ergo tempus est numerus eius, per quod determinať. deinde coniungit huic, q̄ tempus determinatur per prius, et posterius motus: ergo in tertia figura tempus est numerus motus f̄m prius, et posterius: propter cōuersionem affirmatiuę i eo vl'is. & est necesse vt illud, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, sit aliquis numerus. q̄m illud, per quod determinatur magis, & minus simpliciter est numerus simpliciter. q̄m, si illud, quod est calidum simpliciter, est ignis simpliciter, illud, quod est aliquod calidū, est aliquis ignis. Et, quia omne, per quod numerātur omnia, aut est numerus simpliciter: & hoc est numerans, non numeratum essentialiter, aut aliquis numerus alicuius generis: & hoc accidit vt sit numerans quodammodo, & numeratum alio modo: & ista sunt, quæ numerantur p̄ vnitates existentes in illo genere, et non per vnitatem simplicem: & tempus est in hoc genere, s. q̄ est numerans & numeratum: incepit declarare hoc, & dixit Et, cum numerus, &c. i. & cum numerus est duobus modis, s. numerans tm̄, non numeratum, & numerans numeratum. & dixit nos. n. dicimus numerum, &c. i. & numerus est duobus modis. Quia nos dicimus numerū illud, per quod numeratur aliquod genus, & in se est numeratum, nō numerans. Et illud, quod numerat ipsum in actu, & est numeratum in potentia, antequā numeret illud, vt exponit Alex. Et vocamus numerum etiam illud, per quod numerantur oīa: et hoc est numerans, non numeratum oīno essentialiter. D. incepit declarare q̄ numerus acceptus in definitione temporis non est numerus simpliciter, sed de genere numerorum,

Si illud, qd ē calīm simpl'r, est ignis simpl'r, illud, qd ē aliqd calī, ē aliqs ignis

Numer⁹ f̄m Auer. sumiť tripl'r.

cui accidit q̄ fuit numeratus, & dixit tempus & c. i. &, cum dicimus q̄ tempus est numerus, intēdimus numerum, qui numerať, nō illud, per quod numerať simpliciter, quod est numerus, non numeratum. Et potest aliquis dicere q̄, si intēdebat per numerū, acceptū in definitione temporis, numeratum, s. prius, & posterius in motu, [illegible] non dixit q̄ tēpus est numeratum motus, loco eius, quod dixit, q̄ est numerus motus. Dicamus igiť q̄ hoc, quod tempus numerat motū, & mensurat illud, est ei essentialiť, & q̄ ex hoc modo assimilatur numero simpl'r. ipsum aūt, eē numeratum per aliquid est per accn̄s, s. q̄ accidit tempori etiam mensurari, & numerari, aut per accidens simpl'r, aut per motum. motui. n. accidit mensurare tempus, vt dicemus post. Et Themistius exponit hic numerū pro numerato, & nō consyderat hoc, quod diximus. Q̄m verò numer⁹ motus est tanq̄ genus temporis, manifestum est. numerus. n. motus alius est partium motus, f̄m q̄ sunt insimul, & alius est, f̄m q̄ in eis inueniť prius, & posterius, i. numerus prioris, & posterioris, exn̄tium in motu. et manifestum est q̄ tempus sit, q̄ñ motus numeratur per prius, & posterius: ergo tempus necēn est numerus prioris, & posterioris, exn̄tium in motu. Et intelligendum est ex hoc, q̄ dicimus ipsum esse numerum motus, i. numerum cuiuslibet motus: cum sit impossibile imaginari ipsum, nisi f̄m q̄ numerat motum: & ideo dr̄ q̄ est numerus motus. Et intelligēdum est p̄ prius & posterius, prius & posterius, exn̄tia in motu, p̄ cuius esse inuenitur tempus primo: & est ille, p̄ quem intelligimus nos trāsmutari, i. nos esse in esse transmutabili. & quasi d. tēpus est numerus cuiuslibet motus per prius, & posterius, quæ sunt in motu, in quo sentimus nos esse in esse transmutabili. quoniam, si esse temporis esset per esse prioris, & posterioris in quolibet motu, tunc tēpus multiplicareť per multiplicationem motuum, aut non hr̄et esse, nisi solūmodo in mente. sed ex hoc, q̄ est numerus oīum motuum, hoc modo non sequitur ipsum multiplicari per multiplicationem motuum, vt post declarabit Arist. Et Alex. dicit q̄ hoc, quod dicit, numerus motus per prius, & posterius, non est intelligendum ipsum esse numeratum p̄ numerū partiū motus priorū, & posteriorū, neq; numerus earū, sed numerus prioris, & posterioris in motu, i. numeratum eorum. & p̄ hoc distinguit natura tēporis à natura motus f̄m definitionem.

Obiectio.

Solutio. [illegible] essentiale, ē numerare, & mēsurare motū, sed accidit ei numerari, aut mēsurari. Idē infrà cō. 108. 113.

Documentū primum.

Secundum.

Et, vt motus semper alius est, et alius, sic et tempus. Tempus autem simul omne idem est. nam ipsum nunc idē est, f̄m id, quod est: esse autem ipsi alterum est.

Vide contra Zim.

Et, quemadmodum motus est semp̄ vnus post alium, ita est tempus. Tempus vero eē insimul est idem. quoniam instans est idem, cum fuerit: sed esse eius diuersatur.

Id est & quemadmodū motus non inueniuntur partes eius insimul, sed quælibet pars aut iam defecit, aut nondum venit, ita est tempus. Et intendebat per hoc dissoluere quæstionem prędictam in esse temporis dicentem q̄, si tempus est, necesse est vt oēs partes eius, aut quędā, sint insimul. sed non est ita. posuit igiť hoc q̄ rectum est dicere q̄ partes eius inueniunť quædam post alias, non insimul, sicut est dispositio in partibus motus, s. q̄m quędā inueniunť post alias. Deide dedit dr̄iam inter tempus, & motum: ne existimeť q̄ tēpus est motus: & dixit Tempus vero esse insimul est idem, i. sed motus differt à tempore. q̄m motus nō est idem apud illa, q̄ mouenť insimul, & tempus est idem illis, quæ sunt in tp̄e insimul. Et causa in hoc, q̄ tēpus 103

est idem, est, qm̃ instãs, quod est agens tempus, est idẽ in oĩ motu, cum fuerit demonstratum, sed esse eius diuersatur, s. per prioritatem, & posterioritatem.

Caput Quartum. Quam rationem habeat ipsum Nunc ad ipsum tempus.

Ipsum aũt Nunc tempus metit, quatenus prius est, atq; posterius. Ipsum aũt nũc est qdem vt idem, est vero vt non idem. quatenus. n. ĩ alio, & alio est, diuersum est. hoc aũt erat ipsi nũc. quatenus vero est id, quod est, ipsum nũc, idem est. sequitur. n. (vt dictum est) magnitudinem motus: hũc aũt tempus, vt diximus. & silr igitur punctum id, quod fertur, quõ motam cognoscimus, et prius in ipso, & posterius, hoc aũt sm id qdem, quod est, idem est. punctum. n. aut lapis, aut aliqd eiusmodi est, ratione autẽ aliud est. sicut Sophistæ accipiunt diuersum Coriscum in Lycio esse, & Coriscum in foro. & hoc igit, ex eo, quia alibi, & alibi est, diuersum est. Ipsum autem nũc sequit id, quod fertur, vt tempus motũ. eo. n. quod fert, cognoscimus prius, & posterius in motu. quatenus autem numerabile est prius, & posterius, ipsum nunc est. Quare et in his id quidem, quod est, nũc, est idem. prius. n. aut posterius est, quod in motu est: ipsum autem esse alterum. quatenus. n. numerabile est prius, & posterius ipsum nunc est. & notum maxime hoc est. etenim motus est per id, quod mouetur, et latio p id, quod fertur. hoc aliquid. n. est id, quod fertur, motus autem non. Est igitur vt idem ipsum nunc dictum semper: est autem vt nõ idem. etenim * similiter & quod fert.

Vide com. Zimar.

Eo, qd fert, cognoscimus pri. & posterius.

* a. t. 10 tex. (similiter)

Et Instans mensurat tempus, sm ꝙ terminat illud per prius, & posterius. Et potes dicere ꝙ instans quodãmodo est idẽ, & quodammodo non. qm̃, sm ꝙ est vnũ post aliud est diuersum. et hęc est ratio instantis. sm vero ꝙ instans est in aliqua hora est idẽ. quantitatem. n. sm ꝙ diximus, sequitur motus: & motũ sequit tẽpus, sicut diximus. & sm hũc modũ translatio sequit translatũ, & est illud, per quod cognoscitur motus, & prius & posterius in eo. & translatũ, sm ꝙ est in aliqua hora, est idẽ. est. n. aut punctus, aut lapis, aut aliud sile, sm autem cõparationem diuersat. sicut Sophistę dicũt ꝙ Socrates diuersatur, cũ fuerit in domo, & cũ fuerit in foro: qm̃ ipsum esse in locis diuersis facit diuersitatem. Et instãs sequitur translatũ, sicut tempus sequitur motũ. qm̃ p trãslatum cognoscimus prius, & posterius in motu, & sm ꝙ prius, et posterius sunt, numeratum est instãs. Et similr etiam, sm ꝙ instans est in aliqua hora, est idem. qm̃ prius, & posterius sunt in motu. in esse vero diuersant. qm̃, sm ꝙ prius, & posterius est numeratum, est instans. & hoc proprie est magis cognitum. motus. n. cognoscitur per rem motam, & translatio per translatum. qm̃ translatũ est aliquod demrãtum, & motus nõ est ita. Instans igit quodãmodo est quasi idem semp, & quodãmodo non est quasi idem. qm̃ translatum est tale.

Vult hic dissoluere qõnem dictam de instãti, dicentem q̃uo dicitur instans esse vnum, aut plura, & d. Et Instans mensurat tempus, &c. i. & instans est causa in mẽsuratione temporis: qm̃ diuidit motum in prius, & posterius, et hęc est diuisio ipsius temporis, s. qm̃, cum diuiserimus tempus p instantia, accidet in eo prius, & posterius. Causa igit in mensuratione tpis est instans: quemadmodũ causa in mensuratione lineæ sunt puncta. D. d. Et potes dicere, &c. i, & instans quodãmodo est idẽ, et quodãmodo diuersum. et ideo dissoluitur qõ prædicta. qm̃ illa qõ accidit ex hoc, ꝙ instans accipit vnum, aut plura simplr. cum igitur accipit vnum quodã modo, & plura alio modo, dissoluet qstio. D. exposuit istos duos modos, & dixit sm. n. ꝙ est ĩ alio, & alio est diuersum, &c. i. qm̃ instans, sm ꝙ accidit ei vt sit idem, inuenitur in rebus diuersis, vt vnum indiuiduum, quod inuenitur ĩ pluribus locis est diuersum, vt Socratem esse in foro aliud est ab ipso esse in domo. D. d. & hęc est rõ instantis, i. & natura instantis est in diuersitate. qm̃ sm numeratum, in quo est, ratione est numeratum, & sm subiectum est idem. D. d. sm vero ꝙ instãs est in eodem subiecto est idem, i. sm subiectum. & dixit in aliqua hora, in loco eius, quod est in subiecto, sicut fecit in priori, & posteriori, quia subiectum est in aliqua hora. & quasi dicat sm autem ꝙ est in aliquo vno est vnum, quia est in aliquo, & est ĩ vna hora, & translatũ est idem, & expositio debet eẽ talis, quia instans non est in aliqua hora. Et sermo componitur sic. Instans est in aliquo existente in dispositionibus diuersis: et quod est tale, est vnum sm subiectum, & duo sm rõnem: ergo instãs est vnum in subiecto, & duo rõne. D. d. quantitatem. n. &c. i. et causa in hoc, ꝙ instans est tale, est hoc, quod dicam. iam. n. prędiximus ꝙ motus sequitur quantitatem in hoc, ꝙ sit continuus, & ens, s. qm̃ continuatio, & alia, quæ habet, sm ꝙ est quantitas continua, sunt in eo ex mensura: & silr tempus etiam sequitur motum, & sm hunc modum translatio sequitur translatum, & tempus instans: qm̃ istans agit tempus, sicut translatum translationem, & punctus mensuram, vt Geometrę dicunt. qm̃, cũ mouetur facit mensurã. &, cum ista sequant sese adinuicẽ, necesse est etiam vt agẽtia ista consequant se inuicẽ. & sic instans sequitur translatum, sicut instans sequitur translationem agentem dimensionem, quemadmodũ sequitur motus dimensiones. D. dixit et est illud, per quod cognoscitur motus, &c. i. translatum, cum hoc, quod agit motum, est notius quantitate motus: cũ per ipsum cognoscitur motus, & prius posterius, quę sunt in eo, sunt per illud. ipsum. n. esse motũ facit ipsum esse in locis diuersis, & ipsum esse in locis diuersis dat partibus motus prioritatem, & posteritatem. & similiter instans est notius tempore. Deinde incœpit declarare ꝙ translatum est vnum sm subiectum, & plura sm definitionem, & dixit & translatum, sm ꝙ est, &c. i. & translatum, sm ꝙ est in vno subiecto continuo, est idem. & dixit, loco eius, in aliqua hora. quoniam, cum idem indiuiduum corrumpitur, & postea reuertitur, erunt duo, non idem, vt post declarabitur. D. d. aut 104

Natura instãtis ẽ eadẽ subiecto, & rõne distincta. Idẽ ĩfra tex. com. 121.

Quod est in aliq̃ existẽte ĩ dispõnibus diuersis est vnum sm subiectum, & duo sm rõnem.

punctus

punctum,&c.i.v.g.ꝙ translatum sit aut vnus pũctus, vt imaginantur Geometræ, aut vnus lapis, aut aliud. Et, cum declarauit ꝙ translatum est idem, ſm ꝙ est non corruptibile, neq; generabile, s. quod, cum translatũ * corrumpiť, & postea reuertitur, erit ſm translatũ, incœpit declarare modum, ſm quem est diuersum, & dixit ſm vero cõparationem, i. &, cum translatum accipitur per se erit vnum: &, cum accipitur in respectu ad loca diuersa, in qbus est apud suam translationem, erit diuersum ſm prioritatem, & posteritatem: & accidit ei oumerus, vt Sophistæ dicunt, ꝙ Socra. est aliud in foro ab ipso in domo: ergo Socra. est idem, & aliud. Et intendit ꝙ, si oon esset hic aliqua pluralitas, nõ possent Sophistæ accipere esse ipm plura simplr. & dicendum est eis ꝙ Soc. est idẽ quodãmodo, & est ſm subiectum, & diuersum alio modo, i. ſm definitionem. Et, cum posuit ꝙ translatũ est tale; incœpit narrare ꝙ instans seqtur translatum, & dixit Et instans seqtur trãslatũ, &c. i. & translatum, quod agit motũ, est causa in esse instantis, quod agit tẽpus: quẽadmodũ tp̃s seqtur motum, s. quia motus est cã eius, qa est subiectũ illius: quẽadmodũ magnitudo est causa motus, quoniam est subm motus. D. dedit signũ sup hoc, et dixit qm̃ p trãslatũ, &c. i. & signũ eius est, qm̃ ex cognitione translati prioris, & posterioris cognoscitur prius, & posterius in motu, & per hoc ꝙ translatũ prius, & posterius est numeratũ, erit instans numeratum. & innuit ꝙ eẽ trãslati est causa in esse instantis, & numeratio eius est cã in numeratione istius. Et, cum declarauit ꝙ translatũ est vnum ſm subm, & plura ſm põnẽ, s. ſm prioritatẽ, & posteritatẽ, & ꝙ instans est, ſm ꝙ trãslatum est, & numeratum, ſm ꝙ translatum est numeratũ, incœpit concludere ex hoc ꝙ instãs est idem ſm subiectum, & plura ſm definitiooem, i. ſm prioritatem, & posteritatem, & dixit Et similiter ẽt, &c. i. &, cum instans est p esse translati, & numeratur per numerationem illius, & iam posuimus ꝙ translatũ est unum ſm subiectum, & plura ſm definitionem, & ita debet esse ẽt in iostanti. qm̃, ſm ꝙ est in vno subiecto, semper est idem: qm̃ ipsum est prius, & posterius in motu, s. qm̃ instãs priꝰ, & posterius in motu est idem, qa translatum est idem; & est oumeratum, qa translatum numeratur. Deinde iterauit cãm in hoc, & dixit qm̃, ſm ꝙ prius, & posterius est numeratũ, est instans, i. & cã in hoc est illud, quod diximus, s. qm̃ esse instãtis & numeratio eius est ex hoc, ꝙ translatũ numeratur, i. multiplicať p prius, & posterius. D. d. & hoc proprie est notius, i. translatũ cũ hoc, ꝙ est prius instanti in esse, est ẽt notius apud nos. D. d. motus enim cognoscitur, &c. i. vt mihi videtur, qm̃, ~~eum motum~~ est notius motu, quia est demonstratum, & motus nõ ẽ demõstratus, s. cõgregatus insimul, sed mens facit ipsum, & motus est notior tempore, sequitur ꝙ trãslatum, quod agit motum, sit notius instanti, cuius proportio ad tẽpus est sicut proportio translati ad motum. Deinde fecit rememorationẽ de hoc, quod declarauit, & dixit Instans igiť, &c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone quòd instans quodãmodo est quasi idem, & nunquam transmutabile, & quodammodo est trãsmutabile, & multiplicabile. & causa in hoc est, quia translatum est tale. & per hoc dissoluetur quæstio de instanti prædicta.

* 1.1. nõ corrumpatur.

Motũ ẽ notiꝰ motu, qa ẽ demſatũ, et motꝰ nõ est demſatus, s. congregatus insimul, sed mens facit ipsum. Consule sup cõ. 18.

Manifestum est aũt ꝙ, etsi tempus nõ sit, ipsum nunc non erit, &, si ipsum nunc nõ sit, tẽpus non erit. Vt enim simul sunt, id, quod ferť, et latio, sic et numerus eius, quod fertur, & lationis. tempus enim est lationis numerus, ipsum aũt nũc est vt quod fertur, vt vnitas numeri. & cõtinuũ tempus est ipso nũc: & diuiditur ſm ipsum nũc. sequitur aũt hoc lationẽ, & id, quod fertur. etenim motus, & & latio vna est ipso, quod fertur, quia vnũ, & nõ ſm id, quod est (etenim deficeret) sed ratione. & disterminat priorem, & posteriorem motũ hoc. Sequiť aũt & hoc quodãmodo punctũ. eteni punctum & continuat * lõgitudinem, et disterminat. est enim huius quidem principium, illius vero finis.

Vide cõtradictiões Zimar.

Tp̃s continuũ ẽ, & diuidiť ſm ipm nunc.

* 2.1. addit quodammodo.

Et manifestum est ẽt ꝙ, cum non fuerit tẽpus, non erit instans, &, cũ non fuerit instãs, non erit tẽpus. Quemadmodũ igitur trãslatio, & trãslatum sunt insimul, similiter numerus translationis, & numerus translati sunt insimul. numerus enim trãslationis est tempus, & instans est numerus translati, vt vnitas est de numero. tẽpus enim est continuũ per instans, & diuisum p instans. & hoc seqtur translationẽ & translatũ. motus enim, & trãslatio sunt idem trãslati, si fuerit idem, nõ ita, ꝙ sit in aliqua hora. hoc enim deficit intẽtione. & hoc etiam distinguit prius, & posterius in motu, & declarat. Et hoc ẽt sequiť punctum quodãmodo. punctus enim continuat longitudinem, & diuidit illam. est enĩ principium, & finis huius.

Cum declarauit ꝙ instans est vnũ quodãmodo, & plura alio modo, vult declarare substantiam eius quid sit, & incœpit hic, declarando ꝙ instans, & tempus cõsequuntur se in esse, & dixit Et manifestum, &c. Deinde dedit cãm in hoc, & dixit Quemadmodũ igitur trãslatio, &c. i. & causa in hoc, ꝙ instans, & tẽpus sunt insimul, est, qm̃ instans est numerus translati, & tẽpus est numerus translationis, & numerus translati, & oumerus translationis sunt insimul, quia translatio, & translatum sunt insimul. D. d. & instans est numerus translati, &c. i. & instans, quod est numerus translati, ita se habet de tẽpore, sicut vnitas de numero. Deinde dedit modum, ſm quem instans assimilať vnitati, & modum, in quo differt, & dixit tp̃s enim est cõtinuũ, &c. i. sed tempus continuať per instãs, & diuidiť per ipm, per vnitatem vero diuidiť numerus, sed nõ continuať. & instans cõtinuat tẽpus, cum accipitur pro termino cõi duobus temporibus, sicut punctus accipitur vltimum cõe duabus lineis, & diuidit illud, qñ accipitur p principio futuri, & fine pręteriti, vt post declarabitur. bene. Et, cum narrauit ꝙ tempus est vnum, ſm ꝙ est cõtinuũ, dedit cãm in hoc, & dixit & hoc seqtur. &c. i. & continuatio in tpe, & ipsum esse vnum seqtur translationem, & translatum, s. ꝙ causa in hoc est, qm̃ translatio, cui accidit tẽpus est vna, & cõtinua. & cã in hoc, ꝙ ista trãslatio est cõtinua, est qa est vnius trãslati, nõ trãslati existẽtis in aliqua hora, & nõ in alia. qm̃ translatum, qñ deficit in esse in aliqua hora, deficit motũ esse, s. ꝙ qñ priuatur in aliqua hora, priuatur motus: & similiter qñ quiescit. & hoc intendebat, cum dixit non ita, ꝙ sit in aliqua hora. hoc enim diminuit intentionẽ, i. qm̃ motus est vnus, & continuus, cum fuerit vnius translati non deficientis in trãslatione in aliqua hora. qm̃, si tempus esset in translato deficiente in aliqua hora, tunc tempus deficeret in aliqua hora: & sic tẽpus 105

Tp̃s cõtinuatur p istãs, et diuidiť p instãs: sed nũerus diuidiť p vnitatẽ, sed nõ cõtinuať p vnitatem.

Quomõ motus cõtinuꝰ sit vnius mobilis, et i eodẽ tpe. Vide etiã. 5. phy. c. 41. & tex. com. 34.

esset

esset in tempore. & ex hoc apparet cõtinuatio motus, cui accidit tẽpus, & q nunq̃ deficiet. D. d. & hoc etiã diuidit prius, & posterius, &c. i. & instãs diuidit pri⁹, & posterius in motu, qm̃ p illud diuidit motus prior à posteriori: & ita actio instantis sequitur actionẽ pũcti, s. q ista actio, quae est diuidere, & distinguere est puncti principaliter, & instantis secũdario. Et dixit quodãmodo, quia punctus in actu inuenitur super lineam, & instans inuenitur in potẽtia in motu, cum sit impossibile demonstrari vnum instans bis. Deinde dixit pũctus enim continuat longitudinem, &c. i. dest, qm̃ punctus continuat lineam, cum intelligitur differẽtia cõmunis, & diuidit illam, cum intelligitur principiũ vnius lineę, & finis alterius lineae. Et hoc intẽdebat, cum dixit & erit principium istius, & finis illius, i. ista actio puncti erit, qñ accipit principium istius lineae, et finis alterius lineae ex duabus lineis continuis per illum punctum: et similiter est de instanti, scilicet quoniam diuidit tempus, & continuat ipsum etiam.

Punctus I actu inueniť in lineã, & instãs inueniť i potẽtia I motu, q a impoẽ ẽ istẽ instãs demõstrari bis. Id cõ. sequenti. & 121.

Sed, cum sic quidem accipiat aliquis, tanq̃ duobus vtẽs vno, necesse ẽ stare, si erit principium, & finis idem punctus. ipsum autem nunc, ex eo, quia mouetur id, quod ferẽ, sem per alterum est. Quare tẽpus numerus est, non vt ipsius puncti, quia & principium, & finis est, sed vt vltima ipsius lineae magis, & nõ vt partes propter id, quod dictũ est. medio enim puncto, tanquam duobus, vtetur. quare, vt quiescat, accidet.

Tps quare numerus.

Sed, cũ fuerit acceptũ hoc, hoc modo, ita, q vnus punctus accipiatur pro duobus, necesse est cessare, cum idem punctus sit princi piũ, & finis, instãs vero, qa trãslatũ semp mo uetur, diuersatur. Tẽpus igitur est numerus, nõ sicut attribuunt eidem puncto, quia est principiũ, & finis, sed sicut duo fines vnius li neae, nõ sicut partes ex dictis. punctus enim medius accipitur pro duobus, ita, quòd qes est necessaria ei.

106 Cum assimilauit instans in tpe vnitati in numero, & dedit differentiam inter illã, deinde assimilauit illud puncto, cui magis assimilatur q̃ vnitati, incoepit dare differentiã inter illum, & punctum, Et dixit Sed, cum fuerit hoc acceptum, &c. i. sed instans differt à puncto. qm̃, cum instans fuerit acceptum, sicut punctus accipitur, s. q possibile sit ipm bis demonstrari, sicut est possibile punctũ bis demonstrari. & ideo necesse est tẽpus quiescere, non moueri. quod est impossibile. Et, cum dixit ita, q vnus punctus accipiatur pro duobus, intendit ita, q illud, quod est in eo, quasi vnus pũctus in linea, accipiatur bis, sicut vnus punctus in linea accipitur bis, s. principiũ, & finis. & hoc intendebat, cũ dixit duobus punctis, i. bis. ex quo sequitur ut habeat situm, sicut linea, & vt sit quiescẽs. Et, cum narrauit q, si instans fuerit imaginatum in tpe, sm q imaginatur punctus in linea, s. quiescere ad modũ puncti, sequitur impossibile, quod est tẽpus, sequi ad qescens. D. d. causam, ex qua fuit hoc necesse in puncto, & dixit cũ idẽ punctus sit principium, & finis, i. & est necesse vt iste pũctus sit in actu, cũ sit principiũ alicui⁹ in actu, & demonstrati, & finis alterius ẽt existentis in actu. s. principiũ. instans uero est finis deficientis, & principiũ deficientis, s. praeteriti, & futuri. Et, cum narrauit q instans in hoc differt à puncto, dedit cãm in hoc, & dixit instans vero, &c. id est, instans vero nõ potest demonstrari bis, quia seqtur translatum, quod semp mouet: vnde necesse est ipsum diuersari, adeo, q instãs, quod demonstratur in secundo, sit aliud à demõstrato in primo. Et, cum dedit differentiã inter punctũ, & instãs, ex qua accidit vt numeratio lineae sit à puncto, & numeratio motus à tpe, incoepit narrare hoc. punctus enĩ est causa numeri lineae, quemadmodũ instans est causa numeri tpis. sed punctus, sm q est quiescens, est causa numeri lineae, inquantũ accipitur principiũ vnius lineę, & finis secundę. instans vero, quia est impossibile ipsum quiescere, est impossibile vt sit causa numeri tẽporis hoc modo, s. idem instans demonstratũ, ita, q sit finis pteriti, & principiũ futuri. qm̃, si ita esset, tunc eẽt possibile idem instans demõstrari bis. et hoc accidit in instanti, cum fuerit imaginatũ sicut punctus, & fuerimus imaginati tempus sicut lineam. & ideo necesse est ut instans mensuret tempus, saltem per duo instantia, prius, & posterius, & ambo sint fines eiusdem tẽporis, imaginati inter duo instantia, quemadmodum duo puncta sunt fines eiusdem lineae. Et ideo dixit Arist. superius, quòd, si non perceperimus multiplicationem instantis, non pcipiemus tẽpus. Themistius vero videtur concedere tempus percipi ad perceptionem vnius instantis: qm̃ assimilatur instans puncto. et sicut vnus pũctus sufficit in numeratione lineae, s. in diuisione eius saltem in duo, ita est instãs, & hoc erit qñ imaginatur pars prior motus in illo instanti, & posterior eo: & hoc erit in tribus instantibus praesentibus. Et non est sicut existimauit, nisi esset possibile vnum instans demonstrari bis, & hoc non esset possibile, nisi tẽpus haberet situm. Et dixit Tẽpus igitur numerus est, &c. i. tempus igitur est numerus attributus motui propter instans, non sicut numerus, qui attribuitur lineae, ex hoc, q idem punctus accipitur principium, & finis, sed sm q instans accipitur duo eiusdem tẽporis, s. vnum principium eius, & alterum finis. & hoc intendebat, cum dixit, sed sicut duo fines eiusdem lineae. Deinde dixit nõ sicut partes, &c. i. ex dictis post, s. q pũctus, & instans sunt indiuisibilia, & nõ sunt partes eorum, in quibus sunt. Deinde dixit punctus enĩ, &c. i. hic dat causam, propter quam est possibile idem punctum accipi principium vnius lineae, & finem alterius: & est, qm̃ punctus demonstratur bis, ita, q ppter hoc accidit ei necessario qes: & est impossibile in instanti, qm̃ sequeretur ex hoc vt instãs quiesceret. quod est impossibile, quia sequitur translatum.

Tex. c. 100. Opinio Themisti.

Improbatio.

Et insuper manifestum est q neq; pars est ipsum nunc tẽporis, neq; diuisio motus, sicut neq; puncta ipsius lineę. lineę enim duae ptes unius sunt. Quatenus igiť terminus est ipsum nunc, nõ est tempus, sed accidit, quatenus vero numerat, numerus. termini enĩ illius solũ sunt, cuius sunt termini. numerus aũt horũ equorum, denarius, s. & alibi est.

Lra Alex. & Aspasij hẽt, qd ipsa non est pars motus. Termini illi⁹ solũ sunt, cuius sunt termini. Id. sup. tẽ. 42.

Et, quia manifestum est quòd instans non est pars temporis, neq; diuisio pars motus, quemadmodum punctus nõ est pars Lineę, sed duae lineae sunt partes vnius lineae, tunc instans, sm quòd est finis, non est tempus, sed accidens, quod accidit ei, sm autem quòd numerat est numerus. quoniã fines sunt fines illius solius, cuius sunt fines. numerus vero, vt denarius, sicut dicitur de vno vnitas;

sic

sic dicitur de decem denarius, vt idem denarius est istorum equorum decem demonstratorum, & aliorum.

107 Cum declarauit differentiam inter numerum temporis ab instāti, & numerū lineæ à puncto, incœpit declarare ēt q instans nō est ps tpis, & dixit Et qa manifestum est, &c. i. &, quia manifestum est q instans nō est pars tpis, quia est differētia inter motū priorem, & posteriorē: & differentia, quæ est inter duos motus, s. priorem, & posteriorem non est pars motus: ergo instans non est pars tpis. D. d. sicut punctus, &c. i. cū sit differentia inter duas lineas. D. d. sed duæ lineæ, &c. i. sed duæ partes lineæ, quas pūctus diuidit, sunt illæ duæ lineæ, non punctus, vt declarabitur in Sexto perfecte, vbi declarabit q omne tps est semp diuisibile, & q instans est indiuisibile. D. d. instans igitur, fm q est finis, &c. i. vult declarare, q cum hoc, q instans nō est pars tpis, est accidens ei, i. instans, fm q est finis in motu, non est tps, sed ipsum esse finē est accidens ei. D. d. fm aūt q numerat, &c. i. fm autē q diuidit tpa est numerus. D. d. fines enim, &c. hic declarat causam, propter quā instans nō est instans, fm q est finis alicuius demonstrati: & est fm q est numerus: & est, quoniā fines sunt in eo, cuius sunt fines, & instans non inuenitur in aliquo proprio, & non in alio, sicut est dispositio in numero. vnde dictum est in definitione eius, quòd est numerus translati.

Fines sunt in eo, cui⁹ sunt fines. Idē sup cō. 42. & infra cō. 120.

Caput Quintum. Quis Numerus sit, qui in definitione temporis accipitur: ex quo nonnullorum in ipso tempore redditur causa.

QVod igitur tempus numerus motus est, fm prius, & posterius, & continuum (nam continui est) manifestum est. Minimus autem numerus, quidam simpliciter quidem est, vt dualitas, qdam autem numerus est quidē vt est, est autē vt non est. Vt lineę minimus multitudine qdem est duæ, aut vna, magnitudine aūt non est minimus. semper enim diuiditur oīs linea. Quare similiter & tempus. minimum enim fm numerum est vnum, aut duo, secundum autem magnitudinem non est.

Vide cōtradictionem Zim.

Manifestum est igitur q tempus est numerus motus, fm prius, et posterius, & quod est continuum, cū sit numerus cōtinui, & habemus accipere numerum minimū de numero simpliciter. Quod aūt est aliqs numerus, possibile est quodāmodo inueniri numerū, & alio modo impossibile. V. g. qm minimū lineæ est vna linea, aut duæ, in mensura vero non habet minimum. qm oīs linea diuiditur semp. Et similiter est de tpe ēt. qm minimū tps numerus est, v. g. aut vnum tps, aut duo tēpora, in mensura vero non est.

108 Cum dedit differentiam inter numerum acceptū in definitione tpis, & numerū simplr, & numerum, q est instans, qui est causa in numeratione prioris, & posterioris, quemadmodū numerus, qui est puncta, est causa in numeratione lineæ p lineas, vult inducere accidētia, quibus numerus acceptus in definitiōe tpis differt à numero simpliciter, et dixit Manifestum est igitur, i. qm est numerus motus, nō fm q mens accipit illud habens partes tantum, sed secundū quòd accipit illud habens partes priores, & posteriores. Et fecit rememorationē de hoc in hoc loco propter hoc, q vult consyderare de accidentibus tpis, & ideo dixit & quod est continuum, i. & apparet ex hac definitione, q est cōtinuum, cū sit numerus cōtinui, s. motus. Et, quia est numerus cōtinui, & non est numerus simplr, dedit differentiam inter numerum simplr in hoc, q paucitas inuenitur in eo, & inter numerū alicuius, vt descēdat ad modum, quo inuenitur in eo paucitas, & multitudo, & d. & habemus accipere, &c, i. & in numero simplr inuenit minimū, v. g. duo, aut vnum, si intellexerimus p minimū illud, quod est indiuisibile, s. vnitatem. Et, cum declarauit q in numero simplr possibile est inuenire minimū, & indiuisibile, s. vnitatem, declarauit q numerus alicuius est econtrario, & q quodāmō inuenitur in eo minimū, & quodāmodo nō, & dixit Quod aūt est aliquis numerus, &c. i. illud aūt, q est numerus alicuius, pōe est, fm q est numerus vnitatū indiuisibilū, in illo genere inueniri minimū eius, &, fm q est numerus alicuius, cui accidit diuisio in īfinitū, nō īuenit ī eo minimū. D. d. V. g. linea, &c. i. qm, cū linea accipiatur, fm q est mēsurans, & numerans, tūc minimū eius erit, aut vna linea: si intelligitur p minimū illud, quod non est diuisibile in illa mensura, s. per quod mensurat numerus illius lineæ, & est illud, quod est ex eo quasi vnitas: aut duæ lineæ: si intelligitur per minimum prima multitudo numeri. duo enim sunt hmōi, s. qm sunt minima multitudo numeralis. Et, cum declarauit q accidit ei, fm q est numerus, vt ex eo inueniatur minimum illis duobus modis, qbus inuenit in numero, incœpit declarare q, fm q est mensura, & non numerus simplr, accidit ei etiā vt in eo nō inueniatur minimū, & est diuisibile in duo naturalr, & dixit mensura, &c. idest, qm non diuiditur in indiuisibile, sicut diuiditur numerus. & hoc declarabitur in Sexto huius libri. Et, cum declarauit q in continuo quodāmodo inueniuntur propria numero, & quodāmodo propria cōtinuo, & hoc erit, cum numeratur, & tps fuerit continuum, conclusit ex hoc, q tps est hmōi, & dixit Et simlr est de tēpore, i. & quia tps est continuum, necesse est vt in eo inueniatur minimū quodāmodo, & alio modo non inueniatur. fm igitur quod numeratur, inuenitur in eo minimum, & est vnum tempus, per quod numeratur, aut duo tempora: fm autem quòd est mensura, non inuenitur in eo minimum.

Tex. cō. 4. & inde.

Manifestum autē est & propter quid velox quidem & tardum non dicitur, multum autem & paucum, & longum & breue. quatenus enim continuum est, longum & breue dicitur, quatenus autem numerus, multū & paucum. velox autem et tardum non est. non enim numerus, quo numeramus, velox, & tardus vllus.

Manifestum est igitur, q in eo nō dicitur velox & tardum, & dicitur in eo multum & paucum, et longum & breue. fm enim quòd est continuum est longum, & breue, fm autem quod est numerus est multum, & paucum. velox vero, & tardum non est. quoniā neque numerus, per quem numeratur, est velox, aut tardus omnino.

109 Hic dat tria propria tempori: quorum Vnum est q non est uelox aut tardum; Secūdum aūt est, qm pōt dici multum

Tria ppria tempori.

ei multum, & paucum, quod est propriū numero: Terminum aūt est, qm̄ est longum et breue, quod est propriū quātitatis continuę. & hoc pōt dici, ſm q̄ est cōtinuū, id est, quia sequitur continuum. multum vero & paucum pōt dici, ſm q̄ est numerus. velox aūt, & tardum non pōt dici, quia est numerus: & numerus nō pōt disponi per alterum istorum oppositorum: & contraria sunt falsa in eo, quod nō est subiectum propriū eis. q̄ non accidit in contrarijs. Et quęret aliquis, si tp̄s quodāmodo ē cōtinuū, & quodāmodo discretū, q̄re definitum est per discretum, cum dr̄ ipsum esse numerū? Dicamus igitur ad hoc, q̄ extra mentē non est nisi motū, & tp̄s non fit, nisi qn̄ mens diuidit motum in prius, & posterius: & hæc est intentio numeri motus, i. motum esse numeratum: ergo substātia tēporis, quę est in a eo, quasi forma, est numerus, & quod est in eo, quasi materia, est motus cōtinuus: qm̄ non est numerus simpliciter, sed numerus motus. cōtinuatio igit̄ accidit ei gr̄a materiæ, & discretio, ſ. numerus gratia formæ. & est cōpositum ex duabus quantitatibus. ſ. discreta, & continua. & ista cōpositio accidit mensuris, qn̄ diuidunt. & consyderatio, quæ est in decimo Euclidis est de magnitudinibus. in illo enim tractatu consyderat de magnitudinibus, ſm q̄ sunt numerus.

Dubium.

Solutio. Tp̄s non fit, nisi qn̄ mens diuidit motū ī pri⁹, & posterius. Contra sup cō. 88. &c.

a Illud, qd̄ ē in subiecto tp̄is, qui forma, ē numerus, & illud qd̄ est q̄si materia, est motus continuus.

Et idem ēt vbiq; simul est, prius aūt, & posterius non idem. quia et mutatio p̄sens quidem vna est: facta vero, et futura, altera. Tp̄s aūt numerus est, non quo numeramus, sed qui numerat̄. hoc aūt accidit ſm prius, & posterius semper alterum. ipsa enim nunc altera sunt. Est autem numerus, vnus quidem, & idem centum equorum, & centum hominū: quorū autem numerus est, altera sunt, equi scilicet ab hominibus.

Tp̄s ē numerus, nō quo numeramus, sed q̄ numeratur. Idē sup tex. 102.

Et in omni loco, quod vere est ī simul, est idem. prius autem, & posterius non est idē. quoniā transmutatio etiam præsens non est idem: quod autē fuit, & erit, est diuersum. Et tēpus non numerus est, per quem numeratur, sed numerus numeratus, & contingit huic, vt prius, & posterius ex eo sint semper diuersa, quoniam instātia sunt diuersa. Et numerus centum equorum, & numerus centū hominum est idem: illa autem, quorū est hic, sunt diuersa, quia sunt equi, & homines.

110 Nititur in hoc sermone narrare accidentia, quę accidunt tp̄i, ſm q̄ est numerus, & accidentia, quibus differt à numero, ſm q̄ nō est numerus simplr̄, sed numerus numeratus. Et dixit Et in oī loco, &c. i. & in oī loco illud, quod accipitur de tempore præsenti, i. in actu est idem & in omni motū, & in omni loco. & causa in hoc est, qm̄ instans non multiplicatur p̄ multiplicationem motorum, aut motuū, cum sit numerus eorum, et numerus non multiplicatur p̄ multiplicationē numerati. Et, cum declarauit hoc, quod accidit tp̄i, ſm q̄ est numerus, incœpit ēt declarare q̄ accidit ei, ſm q̄ ē numeratum. i. numerus motus, et non numerus simpliciter, & dixit prius aūt, & posterius, &c. i. prius, autē, & posterius tp̄is est idē ſm subiectū, sed est diuersum ſm definitionem. & hoc nō accidit in numero simplr̄, sed hoc accidit tp̄i, quia tp̄s numerus transmutati, & trāsmutatum est idem ſm definitionem, & subiectū. prius vero, & posterius diuersantur ſm definitionē, ſ. in prioritate, & posteritate, vt dictum est superius. D. d. Et tp̄s nō est numerus, &c. & intēdebat declarare p̄ hoc, q̄ ex hoc modo accidit ei diuersitas in p̄terito, & futuro, & vr̄ in priori, & posteriori: & hoc est æquale instanti, & tp̄i. & ideo dixit post, & contingit hoc, &c. i. & sequtur ex hoc q̄ tp̄s est numerus, & numeratum, i. numerus motus, vt prius ex eo, & posterius diuersent̄ ſm definitionem: licet sint vnum ſm subiectum. D. d. instantia enim sunt diuersa, i. ſm prioritatem, & posteritatem. D. d. Et numerus centum equorū, &c. declarauit ex hoc, qm̄ est proprium numero simplr̄ hoc, q̄ non multiplicatur p̄ multiplicationem suorū subiectorum, & q̄ subiecta multiplicantur, & q̄ illud, quod est numerus quodā modo, & numeratū alio modo, sicut est dispositio in tēpore, accidit ei vtrūq;, ſ. multiplicari per multiplicationē subiecti, & adunari per formā, ſ. ſm q̄ est numerus. & ex hoc modo prius, & posterius in tp̄e sunt idem in omnibus motibus, non multiplicata per multiplicationem eorum: sicut est dispositio in instanti. Et causa in hoc est, qm̄ est prius, & posterius in motu continēti totū. & ideo oīa sunt in tempore, quæ sunt in sphęra mundi. vnde quidam existimauerunt tēpus esse sphęram, aut mundum. Com. 99.

Amplius aūt, vt cōtingit motū esse eundem, & vnum iterum, & iterū, sic & tp̄s contingit, vt annum, aut ver, aut autumnum.

Nō solū motū tp̄e metimur, sed & motu tēpus. Vide contradictiones Zim.

Et etiam sicut est possibile, vt idem motus iteretur post alium, similiter est hoc possibile etiam in tempore, verbi gratia hyems, & ver, & autumnus.

Declarat hoc q̄ accidit tp̄i illud, quod accidit motui circulari. & hoc demonstrat ipsum sequi motum circularem, nō motum rectū. motus enim, q̄ pōt iterari iterum post alium, est idē cū circulari. & adduxit sermonem ſm modum sermonis; dicentis cām eius, q̄ est tēpus circulare. Et quasi aliquis diceret, quō est possibile tp̄s reuolui? Et tunc dicetur illi, quia declaratum est ipsum sequi motum. &, quēadmodū possibile est eundem motum reuolui in se, ſ. circularem, similiter tēpus, v. g. hyemem, & autumnum, & ęstatem, & ver, quoniam vnumquodq; reuoluitur. III

Tp̄s sequit̄ motū circularē, nō motū rectum.

Non solum autē motum tempore metimur, sed & motu tempus: propterea q̄ à se inuicem definiuntur. tempus enim definit motum, cum sit numerus ipsius: motus aūt tempus. et dicimus multum, aut paucum tēpus, motu metientes: sicuti numerabili numerū. vt equo vno equorum numerum. numero enim equorum multitudinē cognoscimus: rursus aūt in vno equo ipsum equorum numerum. similiter aūt & in tp̄e, & motu. tp̄e enim motū, motu aūt tempus mēsuramus.

Et non solūmodo motus mēsurat̄ per tēpus, sed tp̄s per motum etiam: qm̄ vtrūq; determinat reliquū. per tempus enim determinat̄ motus, quia est numerus illius: & qn̄q; etiam tempus per motū. dicimus enim tempus magnum, & paruum nos mensurando ipsum per motum. quemadmodū etiam per numeratum terminamus numerū. v. g. qm̄ qn̄q; notificamus numerū istorum equorū

per vnum equum illorū. quemadmodū igitur per numerum notificamus numerum equorum, & per vnum equum etiam notificamus illum numerum, ita est etiam de tempore, & motu. mensuramus enim tempus p motum, & motum per tempus etiam.

112 Quia substantia tpis est aliquis numerus, & actio numeri est mēsurare, iō actio substātiæ tēporis est mēsurare motum. Et, quia numero accidit ei per accidēs ipsum numerari p numeratum, & iō cōtingit tpi etiā per accidens ipm mensurari per motum, dixit Et non solūmodo, &c. & intelligendum est ex hoc, q tps mēsurat motum, q hoc est essentiale ei, & ex hoc, q motus mensurat tps, quod hoc est accidens ei. Et, cū narrauit q vtrunq; mēsurat reliquum hoc modo, quo diximus, dedit cām in hoc, & dixit qm vtrunq;, &c. i. & necesse est vt vtrunq; mensuret reliquū, quia vtriusq; paucitas, & multitudo determinatur in eo p reliquū: & omne, quod determinatur p aliud, est mensuratum per illud. D. distinxit hoc, &. d. per tps enim, &c. i. per tēpus vero determinaī motus essentialiter, qm substātia tpis est numerus motus, &, quia determinatio tpis per motum est per accidens, dixit & qnq;, &c. i. & demonstrat per hoc, q dixit qnq;, q hoc raro accidit, & q est per accidens. D. declarauit hoc, & dixit dicimus enim, &c. i. & nos cōprehendimus tps esse magnū, cū nos comprehendimus q motus, quem sequr tps, est magnus. D. declarauit modū, ex quo accidit tempori mensurari per motum, & est modus, ex quo accidit numerato mensurare numerū, & dixit qm mensuraī p motum, &c. i. & accidit nobis mensurare tps per motum, sicut accidit nobis numerare per numeratū in aliqua hora ipm numerum: licet rectum sit numerare numeratum per numerum. sed, cum dubitamus de numero, tunc numeramus ipm per numeratū: vt accidit numerantibus, qn significat numeros digitis: & accidit nobis sicut dixit numerare numerum istorū equorum per vnum equū illorum, qn dubitauerimus de numero illorū: qm prius cognoscimus p vnū numerū, numerū equorū: et, cum dubitamus de numero illorū, cognoscimus hoc per ipsos equos. Et, quia pportionalitas in hoc inter numerum, & numeratum, & motū, & tēpus, est vera, s. in hoc, q vtrūq; numerat reliquum eo modo, quo diximus, s. qm vnum numerat alterū eēntialiter, & alterum numerat illud p accidens, d. quēadmodum igiī cognoscimus per numerū, &c. i. quēadmodū igiī per numerū scimus numeratum, sic scimus numerum istorū equorū per numerum, cum numerus eorum fuerit cognitus, sīt per numeratum, quod est equus vnus, scimus numerū illorum, cum acciderit nobis dubitare, aut errare in numero illorum. & ita est de tempore cū motu, & accidit nobis vt numerū numerari p numeratū sit per accidēs. qm non facimus hoc semper in pn°, sicut facimus hoc in mensuratione numerati per numerū: sed facimus hoc per accns, s. q illud, q est notius apud nos naturalr, est numerus, & ignoratū naturaliter est numeratū: & sic semp per notius, quod est numerus, scimus latentius, quod est numeratū. &, si post hanc cognitionem accidit nobis errare, aut dubitare in numero, tunc reuertimur, & scimus numerū per ipsum numeratum. et fm hoc est intelligendum de numero, & numerato, & motu, & tempore, scilicet in hoc, q vtrunq; numerat reliquum.

Tpi p accns cōtingit ipm mensurari. Idē sup cō. 102. & infra 113.

Licet rectus sit numerare numeratū p numerū: tn cū dubitam° de numero, tūc nūeram° ipm p numeratum.

Et hoc rationabiliter accidit. Seqtur eni magnitudinē motus, motū aūt tēpus, ex eo, qa quanta, & continua, † { et discreta sunt. } propterea enim q magnitudo est hmōi, motus hæc patitur: ppter aūt motum tps. Atq; mensuramus & magnitudinē, motu, & motum magnitudine, multā enim dicimus esse viam, si ambulatio multa est, & hanc, multā, si via multa sit: & tps, si mot°, et motū, si tps.

† a.l. diuisibilia sunt.

Et recte sequitur hoc. Qm motus sequiī quantitatē, & tps sequitur motum, quia est de quātitate, & est de diuisibili. qm, fm q mēsura est talis, motus est talis: & qa motus ē talis, tps est tale. Et ēt mēsura mēsuraī per motū, & motus per mensurā. dicimus enim viā esse longā, qn cursus fuerit lōgus, & dicimus cursum esse lōgū, qn via fuerit longa: & dicimus de tpe fm motum, & de motu fm tps.

Id est recte contingit vt tps mensuret motum. qm 113
quēadmodum motus sequr mensurā in hoc, quod est de quanto, & de continuo, et diuisibili, s. qm ista esse in motu ē ppter ista esse in mēsura, similiter tps sequitur motum in habendo ista, s. quia est quātum discretum quodā modo, & continuum alio modo, i. q ista sunt in eo, ppter hoc, q sunt in motu. Et hoc intendebat, cū dixit qm fm q mēsura est talis, &c. i. qm, fm q mensura est hmōi continuationis, & discretionis, & quantitatis, ideo motus est hmōi de quātitate, & discretione, & continuatione: &, quia motus est hmōi de cōtinuatione, aut discretione, iō tps est hmōi. Et intēdebat p hoc declarare q causa in hoc, q accidit tpi, s. q mensuratur per motum est, quia motus est causa in esse eius, fm q est subiectum illius. & ideo accidit ei, cum fuerit imaginatum ipm esse mensurā extensam per extensionem motus, mensurari per motum fm modū, quo mēsurat motum. sed differunt, qm motum mēsurare ipm est accidens motui: tps vero mensurare motum est illi essentiale: cū essentia eius sit mēsurare motum. Et, qa dispositio tpis in hoc cum motu est sicut dispositio motus cum mensura, s. qm mensuram esse est cā in esse motus, narrauit q similiter accidit quantitati etiam cum motu de mensuratione vtriusq; à reliquo, sicut accidit tempori cum motu, & dixit Et etiam mēsura mēsuratur per motū, &c. D. d. & dicamus de tpe fm motū, i. & mensuramus tps per motū. Sed sciendū est q substantia motus nō est in mensuratione spatij, sicut substantia tpis est in mensuratione motus.

Docum' ū.

Motū mēsurare tps est accns motui: sed tps mēsurare motū ē illi eēntiale: cū eēntia ei° sit mēsurare motū. Idē supra cō. 102. 112. & infra 113.

Documētū.

Caput Sextū. Quid sit in Tempore esse. Quae sint ea, quae sunt in Tempore, et quae non sunt in tempore. Tempusq;, ut motum, ita & quietem mensurare.

QVoniam aūt tempus est mensura motus, ipsiusq; moueri, metiī aūt * hoc motum determinādo quendā motum, qui mensurabit totum, sicut & longitudinem cubitus determinando aliquam magnitudinem, quæ remetieī totam, & est motui, in tempore esse, mensurari tempore, & ipsum, & esse ipsius: simul enim motū, & eē motus mensurat: & hoc est ipsi in tempore esse, mensurari ipsius esse:

* a.l. ita.

Vide cōtradictiōes Zimar.

Motui ī tpe eē ē ipm mēsurari tpe.

Et, quia tempus mensurat motū, & moueri, & motus mēsuratur, quando per illud terminaī aliquis motus, per quem numeraī

totus

totus motus, sicut per cubitum numeramus longum, quādo per ipsum terminamus aliquam mensurā, per quā mensurat totū. motum enim esse in tempore est, quia tēpus mēsurat essentiā eius, qm̄ mensurat insimul motū, & essentiā eius. & intentio eius, quod est in tpe, est, quia numerat essentiā eius.

114 Intendit narrare quō dr̄ ꝙ transmutabilia sunt in tpe, & incœpit à motu, cum manifestius se habeat ad tp̄s, & dixit Et, quia tp̄s, &c. i. &, quia tp̄s est illud, per quod mensuratur motus. qm̄ nos mensuramus motū, ita, ꝙ per tp̄s determinamus aliquam partem motus, s. qm̄ per aliquā partem terminatam tpis terminamus aliquā partem terminatā motus, s. æqualem ei, & post per illam partem mensuramus totum motum. v.g. cū dixerimus ꝙ iste motus fuerit in qnq; horis. ista enim mēsuratio motus est, qn̄ acceperimus vnā horā, & determinauerimus per illā aliquā partem motus æqualē ei, & post per illā partem mensuramus alias partes motus, sicut accipimus vnum cubitum, & terminamus p ip̄m aliquā partem illius, quod volumus oumerare, & post mensuramus, ipsum per illam partem cognitam. quemadmodū igitur cubitus hic est notior apud nos ꝗ̄ illud, quod mensuratur per cubitum, ita ista pars tēporis debet esse notior, ꝗ̄ motus mensuratus per tempus: & ista pars tpis debet sciri per notiorem motuū, & priorem illorum, qui est motus diurous, vt post dicet. D. d. illud, quod sequitur ex hoc, & est ꝙ dicere motum esse io tempore est idem cum dicere tp̄s mensurare illum motum, hæc est iotentio eius, quod dicimus, ꝙ oumeratū est in oumero. &. d. motū enim eē in tpe, &c. i. &, cum ita sit de mō mensurationis motus à tēpore, ergo intentio eius, quod dicimus ꝙ motus est in tpe, est ꝙ motus mensuratur per tp̄s, s. qm̄ motus mēsurat ipsum, nō esse ipsius: [a] tempus vero mēsurat de motu vtrūq;, s. quantitatem, & esse. & hoc accidit motui: quia nō est ens ſm oēs suas partes in actu: sicut est dispositio io mēsura. & forte hoc intendebat, cū. d. mēsurat insimul, &c. D. d. & intētio eius, qd̄ est in tpe, &c. .i. et intētio eius, quod dicimus, ꝙ oīs motus est in tpe, nihil aliud est ꝗ̄ hoc, ꝙ tempus mensurat esse eius.

[a] Tp̄s mēsurat de motu vtrūq;, s. q̄titatē, & esse. & hoc accidit motui: q̄a non hēt oēs ptes i actu: sicut est dispō in mensura.

Manifestum est quòd & aliis hoc est ip̄m in tempore esse, mēnsurari ipsorum esse à tēpore. In tēpore enim esse duorū est alterum. vnum quidem esse tunc, quando tp̄s est, alterū autem, vt quædam dicimus, ꝙ in numero sunt. hoc aūt significat, aut vt partem numeri, & passionē, & omnino ꝙ numeri aliquid est, aut ꝙ est ipsius numerus. Quoniam autē numerus tp̄s est, ipsum qdē nunc, & prius, & quæcunq; sunt hm̄oi sic in tempore sunt, vt in numero vnitas, & impar & par. hæc. n. numeri aliquid, illa vero temporis aliquid sunt. Res autē, vt in numero, ita in tempore sunt. si aūt hoc est, continentur à numero, sicut & ea, quæ sunt in loco, à loco.

Vide contradictiones, Zim.

Et manifestum est quod de aliis intentio eius, ꝙ sunt ī tpe, est, ꝙ tp̄s numerat qditatē eorū. Qm̄ aliquid esse in tpe habet duas intētiones. quarum vna est, vt aliquid sit, cū tempus fuerit, & alia, sicut dicimus, de quibusdā rebus, ꝙ sunt in numero. & iste sermo significat, aut illud, quod est quasi ps numeri, aut accidens ei, & vl̄r aliquid attributum numero, aut ꝙ habet numerum. Et, quia tp̄s est numerus, instans prius, & posterius, et alia similia sunt in tpe, sicut vnitas in numero, & par, et impar. ista enim attribuūtur numero, & illa tpi. Et res sunt in tpe, sicut sunt in numero. &, cū ita sit, numerus continet illas, sicut locus continet illud, quod est in loco.

115 Et manifestum est ēt, ꝙ intentio eius, ꝙ alia sunt in tpe, est ꝙ tempus mēsurat essentiam illorum, i. esse eorum, & ꝙ attribuitio illorum tempori est, ſm ꝙ tēpus continet illa ad modum eius, ꝙ numerus continet numeratum. Et, cum posuit hoc positiōe, incœpit declarare illud, &. d. Qm̄ aliquid esse in tpe habet duas intētiones, &c. i. & hoc apparet, qm̄ dicere aliquid esse in tempore habet alteram istarum duarum intētionum. Quarum Vna est, vt tp̄s sit coniunctū cū esse eius, ita, ꝙ sit aliud ab eo, non cōtinuum cum eo, sed separatū, coniunctum tm̄ in esse. s. vt inter illa non sit ligatio, nisi in esse eorum insimul. Secunda aūt intentio est vt intētio eius, quod dicimus aliquid esse in tpe est aliquid eē in numero. Et facit hāc diuisionem bimembrem, qm̄ notum est ꝙ ens attribuitur tpi, ſm ꝙ est coniunctum ei, non ſm ꝙ accipit in definitione rei, tanq̄ pars illius, neq; ꝙ res accipiatur in definitione illius. &, cum tempus sit cōiunctum, nō remanet vt attribuatur ei illud, quod est in tēpore, nisi aut sicut numeratum attribuit numero, aut sicut aliquid attribuitur illi, quod existit cum eo: licet aliqs possit dicere ꝙ adhuc est ista tertia ps possibilis, q̄ est attributio partis rei ad rem, & accidentium illius ad ipsam rem. et ideo iam cito post induxit illam, qn̄ diuisit aliquid attribui numero, cum d. & iste sermo, &c. sed apparet vl̄r ꝙ sustentatus est in hac declaratione sup hoc, quod prius declarauit, s. ꝙ tempus est aliqs numerus: & illa, quę induxit, sunt ad confirmandū. Et, cum posuit ꝙ res attribuitur tpi altero duorum modorum, aut sicut res, quæ inuenitur in numero, attribuitur numero, aut sicut illud est coniunctū alicui in esse ad ipsum, cui coniungitur, reuersus est ad diuidendum ipsum, quod est aliquid esse in numero, &. d. & iste sermo significat, &c, i. Et intendit p partē illud, quod est in numero, quasi sp̄ēs, & differentię, & per accn̄s cōsequentia essentialia, & per attributum illud, quod est cōe accidentibus. Et intendit per hoc, ꝙ dixit, aut ꝙ habet numerum hoc, s. aut quod attribuitur ei, ita, ꝙ sit numeratum ab eo, ita, ꝙ ip̄m sit numerus illius. & quasi d. & res attribuitur numero, aut sicut aliquid, quod accipitur in definitiōe oumeri, aut sicut aliqd, in cuius definitione accipit numerus, s. accidētia eēntilia, aut sicut ea, quorū vtrūq; accipit in definitione alterius, & sunt correlatiua, quæ sunt in numero, vt duplum, & dimidium, aut sicut numeratum attribuitur ei: & hoc est simile attributioni cootinentis ad contentū. Et, cum posuit hoc, incœpit narrare qd̄ inuenitur ex istis in tpe: licet hoc nō fuerit intētio eius. qm̄ intentio eius fuit declarare, quō attribuuntur tempori res existentes in tpe, sed vidit ꝙ, cum fuerit declaratum quæ sunt illa, quę sunt de tpe, sicut partes numeri de numero, & accidētia eius, declarabitur ex hoc ꝙ attributio rerū tpi est alia. Et d. Et, qa tempus, &c. i. &, quia tempus est numerus, necesse est vt in eo sint ēt aliqua, quæ ita sint in eo, sicut vnitas, & par de oumero: & sunt instantia, quæ multiplicātur per prius, & posterius, vt declaratum est prius. ꝓportio. n. istarum ad tp̄s est similis proportioni differentiarū numeri ad numerum,

Aliquid esse in tpe dupliciter contingit.

Documentum

merum. & hoc intendebat, cum dixit, ista enim attribuuntur numero, &c. Et, cum posuit q tps est numerus, & q illa, quæ attribuuntur numero, sunt duobus modis, aut de natura numeri, aut numerata, quæ continet numerus, & est declaratum q illa, quæ sunt in tpe, quæ sunt illa, q sunt de natura numeri sunt alia ab eis, quæ sunt in tempore, conclusit ex hoc, q illa, quæ sunt in tēpore, attribuuntur tpi, fm q numeratum attribuitur numero, & dixit Et res sunt in tēpore, &c. & forte induxit cito hanc conclusionē, anteq̄ destrueret tertiam diuisionem, quæ est vna diuisionū syllogismi: quia iam declaratū est q tps est numerus. &, cū ita sit, illa, quę attribuūtur ei, sunt duobus modis, aut partes, aut accidentia ei, aut numerata ab eo. &, quia illa quę sunt ex eo quasi partes, et accidentia, sunt alia ab eis, quę dicuntur esse in tpe, sequitur vt illa, quæ dicuntur esse in tpe, attribuantur ei, fm q numeratum attribuitur numero, & quasi induxit tertiam diuisionem ad confirmandū, nō quia est necessaria in hoc syllogismo. D. d. numerus. n. cōtinet illas, & c. i. &, quia res sunt in tpe, sicut numerata in numero: & numerus continet numerata fm modum similem ei, fm quem locus cōtinet locatū: necesse est vt tempus contineat numerata.

Manifestum aūt est et q non est in tēpore esse, esse qn̄ tēpus est, sicut neq; in motu esse, neq; in loco, quando motus, & locus est. Si enī erit id, quod est in aliquo, sic, omnes res in quolibet erunt, & cœlum in milio. quādo enim miliū est, & cœlum est. sed hoc quidē accidit, illud aūt necesse est cōsequi, & id, qd est in tpe, esse quoddā tps, qn̄ & illud est, & id, quod est in motu, esse tunc motum.

Et est manifestū q intentio eius, q aliquid est in tēpore, non est q aliquid sit, cū tempus fuerit, quemadmodū intentio eius, q est aliquid esse in motu, nō est vt ipsum sit, cū fuerit motus, neq; intentio eius, q est aliquid eē in loco, est vt ipsum sit, cū fuerit locus. Qm̄, si aliquid esse in loco, habet hāc intentionē, necesse est vt oīa sint in quolibet, & cœlū in milio. qm̄, cū vnum granū milij fuerit, cœlū erit ēt, sed per accidens. necessariū vero est, vt semp sequaī aliqd esse in tēpore aliquod tps esse, cū illud fuerit, aut sequaī aliqd esse in motu motū esse in illa hora.

116 Commento. Cum diuisit attributionem rerum tpi in attributionem cōiunctionis, & i attributionē rei ad numerū, & diuisit attributionem rei ad numerum in duo, quorū vnum est attributio rerum essentialiū, quæ sunt in numero ad numerum, et aliud attributio est numerati ad numerū, & declarauit quæ sunt illa, quę ita attribuuntur tpi, sicut res essentiales attribuuntur numero, cum tps sit numerus, festinauit, & posuit q pportio entiū, quæ sunt in tpe, ad tempus est sicut pportio numerati ad numerum, anteq̄ destrueret tertiā diuisionem. Et fecit hoc, sicut diximus, quia conclusio erat verificata ei propter hoc, quod declarauit prius de tempore, qm̄ est aliqs numerus. &, cū fecit hoc, intēdebat cōplere primā rōnem, à qua incœpit. & iō reuersus est ad destruēdū primā diuisionē, à q̄ incœpit sermonē, & dixit

Expositio. Et manifestum est, &c. i. qm̄, cum manifestum est per se, q dicere aliquid esse in tpe est sicut dicere aliqd esse in motu: & est manifestū per se q aliquid esse in motu non est intētio eius, quod est, qn̄ motus fuerit: ergo necesse est vt intētio eius, q aliquid sit in tpe non sit, ut cum fuerit, erit tps. &, quia proportio esse alicuius ad tps est similis proportioni esse eius ad locum, et est manifestum q res nō attribuitur loco, ita, q erit, cum fuerit locus, ideo necesse est, vt ita attribuaī tēpori. & iō dixit post neq; intentio, &c. Et, cum dedit rōnem ad destruendū vt aliqd attribuatur loco attributione cōiunctionis, incœpit confirmare rōnem suam inducendo inopinabile sequēs hanc pōnem in loco, s. dicere q intentio eius, quod est aliquid esse in loco est q, cum fuerit locus, erit res. & dixit Qm̄, si intentio eius, qd est aliqd esse in loco, &c. i. qm̄ si intētio eius, quod est aliqd esse in loco est vt sit, qn̄ locus fuerit, tunc intētio eius non erit, nisi hoc, q locus rei sit oē, quod, cum fuerit, erit res fm coniunctionem, non fm essentiam. &, cum ita sit, & coniunctiones sunt plures, tūc idem erit in pluribus infinitis. & magis inopinabile est q, si locus est illud, qd, cū fuerit, erit res, &, qn̄ milium fuerit, erit cœlum, tunc seqtur vt cœlum sit in milio. D. d. sed hoc est per accidens, i. sed ista cōsecutio est per accidens, s. dicere q, cum fuerit milium, erit cœlum. & silr dicere q, cum fuerit tps, erit homo, &, cum fuerit homo, erit tps. D. d. necessarium vero est, &c. i. consecutio aūt necessaria est, ut semp sequatur ex esse alicuius in tpe esse tpis proprij illi rei, non esse tpis simpliciter: & silr consecutio necessaria motus ex esse alicuius, quod est in motu, non est consecutio simplr, s. q, cum aliquid fuerit, erit motus simplr: sed cōsecutio necessaria in hoc est, q, cum aliquid fuerit, erit motus proprius ei. Et intendebat per hoc declarare differentiam inter consecutionem essentialem, & accidentalem. dicere enim aliquid esse in tpe, pprio sibi est dicere, q, cū fuerit, erit, ppter hoc illud tempus proprium ei. ista igitur est consecutio necessaria. & non est differentia inter dicere quod aliquid est in tempore, aut dicere q, cum fuerit tēpus, erit illud, quod est in illo tempore. Documentum.

Quoniam aūt est, vt in numero, esse in tēpore, accipietur aliquod maius tēpus omni eo, quod est in tēpore. Quapropter necesse est omnia ea, quæ in tēpore sunt, contineri à tēpore, sicut & alia, quæcūq; in aliquo sunt: vt ea, quę in loco sunt, à loco. Et pati itaq; aliquid à tēpore, sicut & dicere cōsueuimus q tabefacit tēpus, & senescūt omnia tēpore, & obliuiscuntur propter tēpus, sed nō didicit, nec nouū factū est, nec pulchrū. corruptionis enim causa per se magis est tēpus. numerus enim ipsius motus est: motus aūt expellit id, quod inest. Quare manifestū est q ea, quæ semp sunt, quatenus semp sunt, nō sunt in tpe. nō enim continenī à tēpore, neq; mēsuratur esse ipsorum à tempore. Signum aūt huius est, q neq; patiunī quicquam à tempore, tanq̄ non existentia in tempore.

Tps corruptionis cā. Vide cōtradictionē Zi. Ba, quæ fert p fit, nō sī. in tpe, quare nus semper sunt.

Et, si res nō inuenitur in tpe, nisi fm q est in numero, possibile est inuenire tps maius tpe cuiuslibet existentis in tpe. Vnde necesse est vt omnia existentia in tpe contineanī à tpe, sicut alia existentia in aliquo: vt locus continens rem, quæ est in loco. Tps igiī operatur aliqd in istis omnibus rebus, vt sumus

assueti

assueti dicere ꝙ tempus inducit senectutem, & corrũpit omnia, & facit obliuisci omnia, & nõ dicimus ipsum docere, & renouare, & meliorare. tp̃s enim ꝑ se dignius est vt sit causa corruptionis, quia est numerus motus: & motus aufert ens. Manifestum est igitur ex hoc ꝙ res æternæ, ſm ꝙ sunt æternæ in esse, non sunt in tẽpore, quia tp̃s non continet illas, neq; mẽsurat essentiam illarum. Et signũ eius est, quia nõ operat̃ in eis omnino, sicut illud, quod non est in tempore.

117 Intendit in hoc caplõ dare differentiã inter illa, quæ non sunt in tpe, & quæ sunt, & dicit Et, si aliquid non est. &c. & iste sermo cõponitur sic. Omne, quod est in tpe, est in eo, vt numeratum in aliquo numero: & omne, quod est in aliquo numero, numerus excedit ipm in duobus extremis: ergo omne, quod est in tpe, tẽpus excedit ipm ex duobus extremis. Et maior propositio in hoc sermone, s. dicẽs ꝙ res est in tpe, sicut numeratũ in numero, est manifesta ꝑ se ex declaratis, & siľr. minor. D.d. Vnde necesse ẽ, & c. i. vnde necesse est ut oĩa contineantur à tpe, & tp̃s excedat illa. Et intendit per hoc, quod d. sicut alia existentia in aliquo, id est sicut oĩa, quæ attribuũtur alicui continenti, v. g. sicut attribuitur aliquid loco, vt aqua vasi. locus enim continet locatũ, & vas aquã: & siľr tp̃s existentia in illo, & numerus vľr numeratũ. D.d. Tp̃s igit̃ operat̃, & c. i. tp̃s igitur, ſm ꝙ continet illa exñtia in ipso, & seq̃tur in hoc cõtinens operans, quod est motus totius, necesse est dicere ipsum opari in res existẽtes in ipso passione corruptionis. & ideo oẽs cõueniunt in hoc, ꝙ tẽpus inducit senectutem, & corruptionem ad oĩa, & non dicunt ipsum renouare, & docere. D.d. cãm, ꝓpter quã attribuitur ei corruptio, & non generatio: & si vtrũq; inueniat̃ in ipso, quia seq̃tur motum circularem, & dixit tp̃s enim per se, &c. i. & hoĩes attribuunt ei corruptionem, & non generationem. qm̃, cum tp̃s attribuit̃ per se operationi, dignius est vt attribuatur operationi, quæ inuenitur essentialiter in re, quam seq̃tur tẽpus, s. in motu. & [a] motus naturaliter in se habet, vt ꝑ ipsum auferatur res à sua substãtia: & ista ablatio inducit per se corruptionem rei: licet inducat generationẽ in rebus generatis per accidens. [b] ex motu igitur inuenitur generatio per accidens, & corruptio per se: & ex tpe inuenitur vtrunq; per accidens: sed generatio ꝑ accidẽs accidẽtis. tp̃s enim accidit ei, cui accidit generatio ex motu, & seq̃tur ex illo, in quo inuenitur corruptio per se. corruptio igitur attribuitur ei, quasi secundario, & generatio quasi per accidens purum. Et, cum declarauit ꝙ illa, quæ sunt in tpe, sunt illa, q̃ tp̃s excedit ex vtraq; parte, declarauit ex hoc ꝙ res æternæ non sunt in tpe, sic. Tp̃s non continet res æternas: & continet res existentes in tpe: ergo res æternæ non sunt in tpe. D.d. Et signum eius, &c. induxit hoc ad confirmandum ex hoc, ꝙ apparet sensui. & intendit per res æternas corpora cœlestia. apparet enim sensui ꝙ tp̃s non operatur in eis: sed oĩa, quæ sunt in tpe, tempus operatur in eis: ergo res æternæ non sunt in tpe. D.d. sicut illud, quod nõ est in tpe. & innuit separata à materia. [c] corpora enĩ cœlestia licet non sint in tpe, ſm ꝙ tẽpus non continet illa, tamen sunt coexistẽtia cum tempore, scilicet quòd esse eorum, quod est in motu, est coexistens cũ esse tẽporis, coexistentia quantitatis cum quantitate. res autem separatæ non habent continentiam, neque coexistentiam. et ideo dixit sicut illud, quod non est in tempore, i. in aliquo modo.

[a] Mot' naturalis in se hẽt vt ꝑ ipm auferatur res à sua subã. Videtũ opposi tũ infra. l. t. c. 128. & in. 8. phy. t. c. 59. Vide cont. Zim.

[b] Ex motu inueni' generatio ꝑ accidẽs, & corruptio ꝑ se: & ex tpe inueni' vtrũq; ꝑ accidẽs: s; generatio ꝑ accidẽs accidẽtis. corruptio ꝑo ieſt ei, quasi secũdario. Et ađ infra. 128.

[c] Corpa cœlestia, lz non sint ĩ tpe, ſm ꝙ tẽpus non cõtinet illa, tñ sũt coexistẽtia cũ tpe, coexistentia quãtitatis cũ quãtitate. res aũt separatæ nõ hñt cõtinẽtiã, neque coexistẽtiã.

Quoniam aũt tẽpus mensura motus est, erit & quietis mensura ſm accidẽs. oĩs enim quies in tẽpore est, non enim vt quod est in motu necesse est moueri, sic & quod in tẽpore. nõ enim tp̃s motus est, sed numerus motus. in numero aũt motus, põt esse & q̃escẽs. non [a] enim oẽ ĩmobile quiescit, sed priuatũ motu, aptum aũt natura moueri, sicut dictũ est in prioribus. Esse aũt in numero est esse quendam numerũ rei, & mẽsurari eẽ ipsius numero, in quo est. quare, si est in tpe, à tẽpore. Mensurabit aũt tempus id, quod mouet̃, & quod quiescit, quatenus hoc quidem mouet̃, illud vero q̃escit. motũ enim ipsorũ mensurabit, & quietẽ, quanta quædam:

[a] Nõ oẽ imobile quiescit, sed priuatum motu, aptum autem natura moueri. 5. phy. t. c. 16.

Et, cum tẽpus mensuret motum, mensurat etiã quietẽ. omnis enim quies est in tpe. quoniã nõ omne, quod est in motu, necesse est vt moueatur, similiter etiam quod est in tẽpore. tẽpus enim non est motus, sed numerus motus. & rectum est vt quiescẽs sit in numero motus. & nõ omne, quod nõ mouet̃, necesse est vt quiescat, sed omne, quod innatũ est moueri, & caret motu, sicut diximus superius. Esse aũt alicuius in numero est, vt illud habeat aliquem numerum, & ꝙ essentia illius mensuretur à numero, in quo est. & eẽ alicuius etiam in tẽpore est, vt mensuretur à tẽpore. Et tp̃s mensurat rem motam, ſm ꝙ est res mota, & mẽsurat quiescens, ſm quòd est quiescens. mensurat enim motũ, & quietem, quotus est, & quota est.

Cum declarauit ꝙ illa, quæ existunt in tẽpore, sunt in tẽpore, ſm ꝙ illa sunt in numero: & omne, quod est ĩ numero, mensuratur ab illo numero: ergo necesse est vt oĩa existentia in tpe, mensurent̃ à tpe: &, quia tempus est numerus, motus: necesse est ut mẽsuret res existentes in ipso, ſm quòd sunt motæ, aut in actu, & sunt res motæ, aut ĩ potẽtia, & sunt quiescẽtes. &, quia manifestius mensurat res motas quàm quiescentes, & ratio est in eis eadem, d. Et, cum tempus mensuret motum, mensurat etiam quietem. D. narrauit quomodo assimilant̃, & d. omnis enim quies in tempore est. i. & necesse est vt dispositio motus in hoc sit sicut dispositio quietis, quoniam quies dicitur esse in tempore ſm modum, quem dicimus motum esse in tempore, scilicet, ſm ꝙ mensurat̃ à tempore. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ res sunt in tempore, ſm ꝙ sunt motæ: & quiescens est contrarium moto: ergo quiescens nõ est in tempore, ſm quòd est quiescens, ideo dixit quoniã non omne, quod est in motu, &c. id est, & non debet aliquis dicere quòd res non est in tempore, nisi sit mota, quoniam quemadmodum illud, quod est in motu, i. in re mota, ẽ sicut dispositio nostra cum motu totius, non contingit in eo ꝙ sit motum, ita est dispositio in rebus, quæ sunt in tempore, idest quoniam sequitur in eis vt sint motæ. D. incœpit declarare ꝙ tempus est dignius hoc, quàm motus, secundum quòd nõ est motus, sed numerus motus, & d. tẽpus enim non est motus, &c. i. & tempus est dignius in hoc q̃ motus, scilicet, vt in eo inueniatur quiescens, quoniam tempus 118

non

non est motus, sed numerus motus: & possibile est vt quiescens inueniatur in numero motus, cum sit possibile vt inueniatur in motu: sed esse eius in numero motus est dignius. Et, quia quiescens dicitur transumptiue, vt dicitur quòd poli sunt quiescentes, & dicitur vere in eis, quæ innata sunt moueri essentialiter, & quies, quæ est in tempore, est vera quies, incœpit declarare hoc, ne in eo cadat deceptio, & dixit & non omne motum necesse est, vt quiescat, &c. idest, & non omne ens necesse est vt disponatur per quietem, sed solummodo illa, quæ innata sunt moueri essentialiter. & ideo dicimus quòd corpora quiescunt, & non dicimus quòd punctus est quiescens, cum non sit innatus moueri. & similis dispositio est in omnibus accidentibus. &, cum talis fuerit expositio, tunc, cum dixit & non omne motum, intendit & non omne ens: nisi sit error in libro. Et forte vult notificare modum motarum rerum, quæ recipiunt motum quandoq;, & quietem quandoq;: & sunt mota, quæ innata sunt carere motu. & quasi dicat. & non omne motum necesse est vt quiescat, sed quiescit ex motis illud, quod naturaliter habet moueri, & caret motu apud quietem. & sic innuit quæ mota, & quæ quiescentia sunt in tempore, & quæ non sunt. mota enim semper non sunt in tempore, vt orbis, & similiter quiescentia semper, vt terra, cũ tempus nõ excedat ipsa. Et, cum narrauit quòd quies mensuratur per tempus, sicut motus mẽsuratur: quoniam modus, quo dicimus quòd quiescens est in tempore, est idem cum modo, quo dicimus quòd motum est in tempore: &, quòd non sequitur vt omne, quod est in tempore, sit motum, quemadmodum non sequitur vt illud, quod est in motu, sit motum: immo illud, quod est in tempore, est remotius ab hoc, quoniam tẽpus non est motus, sed numerus motus: &, cum sit possibile vt quiescens sit in moto, dignius est vt inueniatur in numero motꝰ. &, cum narrauit etiam ꝙ quiescẽtia, quæ sunt in tempore sunt mota quæ carent motu, incœpit demonstrare ex prædictis quòd necesse est ex prædictis vt tempus mensuret quiescens, & dixit & sicut diximus superius, &c. idest, &, cum posuerimus illud, quod declaratum est prius, scilicet quòd esse alicuius in numero est vt illud, quod est in numero, habeat aliquem numerum, qui mensuret essentiam eius: &, cum posuerimus quòd esse alicuius in tempore est esse eius in numero: manifestum est quòd ex hoc concluditur quòd esse alicuius in tempore est vt tempus mensuret essentiam eius. Et ipse expressit maiorem propositionem, & conclusionem, et tacuit minorem, quia est manifesta. Et, cum conclusit, quòd omne, quod est in tempore, mensuratur à tempore: & quiescens est in tẽpore: conclusit ex hoc quòd quiescens mensuratur à tẽpore: & similiter motum. Et, quia ista conclusio est manifesta, & similiter minor propositio, in sermone hoc dimisit minorem propositionem, & contentus est inducere modum mensurationis motus, & quietis à tẽpore. quoniam dicere modum cõclusionis habet in se conclusionem, licet non expresse. & ideo induxit modum conclusionis, scilicet modum mẽsurationis quietis, & motus à tempore. & hoc fecit ſm abbreuiationem. Et dixit post, scilicet postquam induxit conclusionem, dicentem quòd omne, quod est in tempore, mensuratur per tempus, Et tempus mensurat rem motam, &c. i. &, cum sit declaratum ex hoc sermone ꝙ tẽpus mensurat motum, & quietem: ergo mensurat rem motam, ſm quòd res est mota, & quiescentem, secundum quòd est quiescens, non ſm quòd est mota. &, quia quies est priuatio motus: & priuationes terminantur in respectu habituum, & mensurantur: necesse est vt mensuratio quietis à tempore nihil aliud sit quàm mẽsurare priuationem motus: ergo mensurat motum, & eius priuationem. & hoc intendebat, cum dixit mensurat enim motum, & quietem, quanta sunt, idest mensurat motum, quotus est, & priuationem eius, mensurat igitur motum primo, & essentialiter, & quietem secundo, & per accidẽs, scilicet ſm quòd est priuatio motus, sicut accidit in comprehensione habituum, & priuationum. visus enim cõprehendit album per se, & nigrum per accidens, ſm ꝙ est priuatio albi. & similiter est de omnibus habitibus, & priuationibus.

Quies alia tãsũptiua, & est ĩ quies polorũ, alia vera. ꝓ hoc vide. 2. cœli .6.14.

Priã expõ.

Secunda.

Mota sp nõ sunt ĩ tpe. vt orbis, neque qescẽtia sp. similr ira. cõ sic sup. t. c. 117. & infra 119. & 120. & c. 1. cœ. c. 100. & 1. phy. 12. & 2 in cõ. 1.

Priuationes terminãt ĩ respectu habituũ. Idem. j.

de ala. t. cõ. 25. & 1. 2. & Idem hic infra. c. 120.

Tps mensurat motũ primo, & essentialr, & qetẽ secũdo, & p accñs. Idẽ infra. cõ. 130.

Quare quod mouetᷣ non simpliciter erit mensurabile à tempore, quatenus quantum quoddam, sed quatenus motus ipsius quantus est. Quare quæcunq; neq; mouent, neq; quiescunt, nõ sunt in tpe. esse enim in tempore est mensurari tẽpore: tempus autem motus, & quietis mensura est.

Esse in tpe ẽ mensurari a tpe. Idẽ sup 4. c. 114.

Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, sed ſm ꝙ motus eius est quantus. Ergo necesse est vt illud, quod minime mouetur, neq; quiescit, non sit in tẽpore. intentio enim eius, quod est aliquid esse in tempore est ipsum mensurari per tẽpus: & tempus est mensura motus, & quietis.

119 Cum posuerat ꝙ res æternæ non mensurantur à tẽpore, quia non excedit illas, & declarauit etiam ꝙ tempus mensurat motum, & quietem, nititur etiam declarare ex hoc, ꝙ illa, quæ non mouentur, neq; quiescunt, non sunt in tempore. et qa hoc non apparet, donec declaretur ꝙ tẽpus non mensurat entia, quæ excedit, nisi ſm ꝙ sunt mota, aut quiescentia tantũ, dixit Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, i. &, cum consyderatum fuerit mensurationem moti à tempore, apparebit ꝙ non mensurat rem motam, ſm ꝙ est mota simpliciter, v. g. substantia aut quantum, aut quale, aut aliud modorum essendi, sed ſm ꝙ motum est in ꝑdicamento passionis, sed motum, ſm ꝙ est motum, est in ꝑdicamento, s. ſm quantitatem accidentem motui. & hoc intendebat, cum dixit sed ſm ꝙ motus eius est quantus. & est manifestum ꝙ, cum non mensurauit rẽ motam, ſm ꝙ est mota simpliciter, sed ſm quãtitatem accidentem motui, dignius est ipsum non mẽsurare aliquid, ſm ꝙ est ens. & similiter est intelligẽdum de qescente, qm̃ non mensurat ipsum, nisi ſm ꝙ existimatur in eo quantitas, non ſm ꝙ est quiescens simpliciter, quantitas in quiescente existimatur existimatione qetis in respectu motus. Et, cum declarauit quòd tempus mensurat ens, ſm ꝙ est motum, aut quiescens, nõ simpliciter, sed ſm quantitatem accidentem motui, & quieti, sequitur ex hoc, vt quod nõ mouetur, neq; qescit, non sit in tẽpore. & hoc ſm conuersionem per cõtrapositionem. qm̃ hæc propositio, Omne, quod mensuratur à tempore, est aut quiescens, aut motũ, conuertitur sic, omne, quod non mouetur, neq; quiescit, non mensuratur à tempore. &, quia ꝓpositio, cuius conuersam per contrapositionem accepit, est dicens ꝙ omne, quod est in tempore, est aut motum, aut quiescens, incœpit declarare hanc propositionem ex prædictis de substantia temporis, notificando causam, ꝓp quam tempus mensurat motum, & quietem tm̃, & dixit intentio enim eius, quod est aliqd esse in tempore, &c. i. & signum eius, ꝙ omne, quod est in tempore, est motum, aut qescens, est, qm̃ manifestum est per se, ꝙ dicere aliquid esse in tempore, est quòd tempus mensuret

Notã de cõuersione per cõtrapositionem.

Mēsurās debet eē de genere mēsurati. idē .10. meta. t. c. 4. Idē hic īfra .t. c. 133.

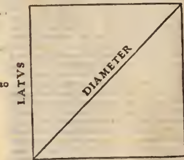
Cū scit̄ causa cum sciētia, tunc sciētia erit perfectior, &c.

illud, &, quia ipsm tempus est mēsura motus, & quies: & mensurans debet esse de genere mensurati: sequitur vt omne, quod mensuratur à tempore, mēsuretur sm quòd est motum, aut quiescens. linea enim mēsuratur per lineam, & corpus per corpus, & superficies per superficiem. & hoc manifestum est. Sed induxit hanc rationem: quoniam cum scitur causa cum scientia, tūc scientia erit perfectior.

Manifestum igit̄ est ꝙ neq; omne, quod non est, erit in tempore, vt quęcunq; nō possunt aliter esse, vt diametrum esse lateri commensurabilē. omnino enim, si mensura quidem est motus tempus per se, aliorum autē sm accidens, manifestum est quòd, quorum esse mensurat, his omnibus erit esse in quiete, aut motu. Quęcunq; igitur corruptibilia, & generabilia sunt, et omnino quæ aliquando quidem sunt, aliquando vero non, necesse est in tēpore esse. est enim tempus quoddam maius, quod excedet eē ipsorum, & id, quod mensurat substantiam. Eorum autem, quæ non sunt, quæcūq; quidem continet tēpus, alia quidem erant, vt Homerus aliquando erat, alia vero erunt, vt futurorum aliqd, quæ ad vtrauis cōtinet. & si ad ambo, vtraq; & erant, & erunt. Quæ autem haudquaquā continet, neq; erant, neq; sunt, neque erunt. sunt autem huiusmodi eorum, quæ nō sunt, quorum opposita sunt semper. vt incōmensurabilem esse diametrum semper est: et non erit hoc in tempore: neq; ergo commensurabilem esse. quapropter semper non est, quoniā contrarium est ei, quod semp est. Quorum autem contrarium non semper est, hęc possunt & esse, & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

Corruptibilia, & generabilia, & oino quæ aliqñ qdē sunt, aliqñ ꝟo nō, necesse est in tēpore esse.

Et manifestū est ꝙ, quod non est, nō omne etiam est in tempore, ver. gra. illud, quod impossibile est vt sit aliter, vt diametrum eē asimetrum costæ. quoniam, si vniuersaliter tempus est mensura motus per se, & mensuratalia per accidens, manifestū est quòd omne, cuius mensurat essentiam, essentia omnis illius erit in hoc, quod mouet, aut quòd motus sit in eo possibilis. Omne igitur corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter omne, quod est in aliqua hora, et non est in alia, necesse est vt sit in tempore. est. n. aliquod tempus, quod excedit essentiam istarum rerum; et quantitatem substātiarum, quæ sunt in ea. Non ens vero illud, quod ex eo à tempore terminatur, aliud iam fuit, vt Homerus, qui iam fuit in aliqua hora, et aliud erit, vt quædam futura. & tempus continet vtrunq; modum, si ex vtralibet parte īspexeris. Et quòd ex non ente non determinatur à tēpore nunquam fuit, neq; est, neq; erit. & illa, quæ sunt talia, sunt illa, quorum opposita sunt semper necessario. v. g. vt diametrum esse asimetrū costæ, semper est. hoc igitur non erit in tempore, neque simetrum. & ideo est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est semper ens. Illa vero, quorum contraria nō sunt semper, possunt esse, & non esse, & generatio, & corruptio semper est istorum.

Quia ens est duob⁹ modis, ens semp, & ens nō semper, & non ens etiam est duobus modis, non ens semper, & non ens non semper, & est iam declaratū quòd tempus non mensurat ens semper, sed mensurat ex eo illud, cuius esse non semper est, incœpit etiam declarare hic ꝙ tempus non mensurat non ens semper, sed illud, cuius non esse non est semper, & dixit Et manifestum est, &c. i. & manifestum est igitur ꝙ illud, quod est non ens, nō sunt eius duo modi in tempore. quoniā modus eius, qui est non ens semper, non est in tempore, quemadmodum modus entis, quod semper est, nō est in tempore. & illud, quod est semper non ens, est illud, quod impossibile est, vt sit aliter ab eo modo, quo est, ver. g. vt diameter sit simeter costæ. Et, cum narrauit quod tempus non mensurat illud, quod est non ens semper, incœpit dare causam, propter quam tempus mensurat illud, quod mensurat per se, & per accidens: cum ex hoc appareat impossibilitas mēsurationis eius ad illud, quod sequitur mensurationem illius simpliciter: qm̄ illud, quod non mensurat per se, neque per accidens, nō mensurat illud omnino. Et dixit qm̄ si vr̄, &c. i. & hoc, ꝙ dicimus de mensuratione, aut nō mensuratione priuationis à tempore, apparet ex prędictis de mēsuratione entis ab eo. qm̄, si vr̄ tempus mensurat de entibus per se motum, et mensurat alia entia ꝑ accidens, i. quia coniunguntur cum motu, manifestū est ꝙ omne, cuius esse mēsurat tp̄s, mēsurat ipm, sm ꝙ est motū, aut sm ꝙ est mobile: illud aūt, quod non pōt moueri, esse eius non mensurat à tp̄e. Et, cum declarauit ꝙ tp̄s mensurat de entibus illud, in quo est motus, aut pōt eē in eo, dixit Omne igitur corruptibile, & c. i. omne igit̄, quod fuerit corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter illud, cuius tp̄a in suo esse, & non esse sunt terminata, necesse est vt esse eius, & nō esse eius sint in tp̄e: qa esse motus est posse in nō eē eius, & nō est ita in eo, quod est nō ens semp. qm̄ priuatiōes istorū, cū sunt cōsyderatæ l subito ꝓpinquo eis, sunt terminata ꝑ tp̄s. Et quasi intēdebat notificare ꝙ iste modus entium est ille, cuius esse, et nō esse mensurat tempus, nō ille cuius esse, & nō eē est semp. Et, qa [a] generabilia, & corruptibilia mensurant̄ à tp̄e duabus de causis, quarū vna est, 120

[a] Generabilia, & corruptibilia mensurant̄ a tempore duabus de causis.

quia

quia sunt mota, aut mobilia, secunda aũt est, quia tpˢ excedit illa in vtraq; parte, & iam dedit cām primam in hoc, & modo induxit secundam, & dixit est enĩ tempus, &c. i. &, esse generabiliũ, & non esse determinant à tpe, quia excedit esse eorũ & esse subiectorũ, quæ innata sunt, vt in eis inueniant ista. qm̄ per hoc, quod excedit esse subiectorũ, excedit tẽpora priuationis eorũ. qm̄ tpa priuationũ rerũ terminant̃ p tpa subiectorum suorũ ppinquorũ, in qbus est possibilitas essendi illarũ rerum. v. g. qm̄ priuatio Soc. ẽm qd̄ p̃cedit suũ esse, terminatur per tpˢ, qñ accipitur in respectu subiecti propinqui ei, v. g. ex quo sperma adiungebatur cum sanguine menstruo. cum autem priuatio eius accipitur in respectu possibilitatis eius in prima materia, inuenieẽ infinita in p̃terito, & similiter priuatio eius, qñ priuatur res in p̃terito, est infinita in futuro. ẽm hoc igitur, si dicatur in istis q̃ tempus terminat priuationem eorũ, erit ẽm vnum modum. ista enim sicut iam diximus, non est possibile vt tẽpus mensuret suum nõ esse, nisi in respectu subiecti terminati, & hæc est priuatio, quæ præcedit esse, s. cum quo coniungitur possibilitas essentiæ. priuatio vero, quæ est post esse, cum non coniungitur cum ea possibilitas essendi secundo: & hoc non est nisi in rebus reciprocatis: non mensuratur per tpˢ omnino. illud autem, per quod mensuratur esse alicuius secundo, & sunt illa, quæ reciprocant tẽpora mensurarũ priuationũ, sunt terminata per tpˢ: vt qñ aqua generatur ex aere, & aer ex aqua. & substãtiã rerum generabilium, & corruptibilium, s. propinquam, innuit, cum dixit & quantitatem substantiarum, s quibus sunt. qm̄ priuationes rerum terminatarum sunt in substantijs, in quibus inueniuntur res. Et, cum declarauit q̃ tempus nõ mensurat illa, quorum priuatio est semper, quia nõ mẽsurat priuationem alicuius, nisi in respectu sui esse, & ista nunquã habebunt esse, ideo tempus non mensurat non esse eorum, cum hoc, q̃ tempus etiam nõ excedit non esse eorum. & declarauit cum hoc q̃ tempus mensurat entia, ẽm q̃ sunt mobilia motu nouo, & corruptibili, incœpit etiam inducere secundum modum priuatorum, & sunt illa, quæ possunt mensurari à tempore, & dixit Non ens vero, &c. i. modus vero nõ entis, in quo dicimus q̃ tpˢ mensurat suam priuationẽ, necesse est ipsum esse, aut in p̃terito, vt Homerus, aut in futuro, vt eclipsis, et alia futura. & est necesse in priuatis, quæ terminantur à tempore, vt sint in præterito, aut futuro, quia priuatio non imaginat̃, nisi in respectu eius, cuius est priuatio. & ideo, cum etiam terminatur à tẽpore, erit per respectum eius ad tempus essentiæ illius rei priuatæ. & ideo sequitur vt omne, cuius nõ esse est terminatũ, vt sit aut in præterito, aut in futuro. D. d. & tempus continet, &c. i. & tẽpus continet istos duos modos essendi, s. quod iam fuit, et quod erit: si ex vtralibet parte inspexeris, s. ex futuro, aut præterito. Et intẽdebat innuere per hoc, quòd causa in hoc, quòd tempus terminat priuationes istarum rerum, ita, q̃ possumus dicere q̃ tot ãni sunt elapsi à tempore eclipsis, est hoc, quòd hoc tempus terminat illa. et ideo dixit post, Et quod est ex non ente, non determinatur à tempore, id est, & illud, quod est non ens, quod determinatur à tpe, est econtrario non enti, quod non determinatur à tpe. non ens enim, quod determinatur à tpe, est illud, quod fuit, aut erit: nõ ens aũt, qd̄ nõ determinatur à tẽpore, est illud, quod nunquã fuit, aut erit, neq; est modo. Et, quia iste modus non entis differt ab illo modo alio in hoc, q̃ oppositum illius inuenitur quandoq;, & oppositum istius inuenitur semper, dixit & quæ sunt talia, &c. i. & est proprium huic generi priuationis hoc, q̃ oppositum eius est semp. vt diametrum eẽ simetrũ costæ. diametrum enim esse assimetrum est semper: & ideo ipsum esse simetrum nũquam est. D. d. & hoc nõ est in tpe, neq; simetrum, i. & ipsum esse assimetrum nõ est in tpe, quia est necessarium: neq; etiam ipm̄ esse simetrum est in tpe, quia est oppositũ ad assimetrum. D. d. & ideo est nõ ens semp, i. & ideo diametrum esse simetrum est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est ens semp, s. ad assimetrum. Et, cum narrauit q̃ illa, quæ sunt semper priuata, sunt illa, quorum contraria sunt semper: & sunt illa, quorum esse, & non esse non terminat tpˢ: narrauit q̃ secundus modus priuationum est oppositus istis, & dixit illa autem, quorum contraria, &c. i. priuata autem, quorũ contraria, &c. i. priuata autem, quorum cõtraria non sunt semper, possunt esse quandoq;, & non esse quandoq;, econtrario alio modo priuationis, & generatio, & corruptio sunt semper hoc modo entium.

Nota quõ priuatio seca cõsumi vel sit subie ppinq̃. vel subiectũ remo-to. Vide cõñ mētes. cõm. cõ. 130.

Caput Septimum. Quo pacto ipsum Nunc continuat tempus. Deq; alio significato ipsius Nũc. Et quid hæc significent, s. Aliquando, Iam, Nuper, Quondam, & Repente. Et quod Tempus corruptionis per se magis, generationis autem magis per accidens est causa.

IPsum autem nunc est continuatio temporis, sicut dictum est. continuat enim tempus præteritum, & futurum, & omnino terminus temporis est. est enim huius quidem principiũ, illius autẽ finis. Sed hoc non, vt in puncto manente, manifestum est. diuidit autem * potentia. &, quatenus quidem hmõi, semper alterum est ipsum nunc: quatenus autem copulat, semper idem est. Vt in mathematicis lineis, non enim idem semper, unũq; punctum est intellectu: diuidentium enim * aliud est: quatenus autẽ est vna, idem penitus est. Sic & ipsum nunc aliud quidem temporis diuisio ẽm potentiam est, aliud autem terminus vtrorumq;, & vnio. est autem idẽ, & secundum idem diuisio, & vnio: esse autem non est idem.

* a. l. & potentia.

* a. l. addit & aliud.

Instans vero est copulatio tẽporis, sicut dictum est. copulat enim tempus præteritũ cũ futuro, & extremum tpis: quia est principiũ cuiusdam partis, & finis cuiusdam. Sed hoc nõ est manifestũ, sicut est in puncto, qñ figitur. & ipsum instans est punctus ex potẽtia. &, ẽm q̃ instãs est tale, semp est aliud ab alio: &, ẽm q̃ ligat, semp est idẽ. Et quemadmodũ igitur in lineis mathematicis punctus acceptus in eis in imaginatione nõ semp est idẽ: qm̄, cum diuiserimus lineam per illum erit diuersa: ẽm vero quòd est vnum est necessario idem. Et similiter etiam instans est quodammodo diuisio tẽporis in potentia, & quodãmodo extremum, & adunatio duorũ temporũ. & adunatio, & diuisio sunt idem in eodẽ: essentia vero eorum non est eadem.

Priuatio hõ imaginat̃ nisi in respectu eius, cuius ẽ priuatio. Idẽ sup. cõ. 118. & ibi.

121 Cum narrauit prius q̃ instans in tempore est tanq̃ punctus, & quõ est vnus punctus, & quõ est vnus, & multus, reuertit̃ etiã hic, & complet intẽtionẽ in eo, qa

Sup. t. c. 10. & infra.

intendit inducere modum, quo assimilatur puncto, & quo differt. Et dixit Instans vero est copulatio temporis. &c. id est, & instans est causa in hoc, quòd tempus præteritum est copulatum cum futuro, non diuisum ab eo. & est eadem causa in hoc, quòd præteritum diuiditur à futuro. qm̃ per hoc, quod est differẽtia, vel terminus cõmunis, est causa continuationis præteriti cum futuro. D. d. & extremum temporis, i. & est extremum duorum temporũ. futuri nanq;, sm q est principium, præteriti autem sm quòd est finis. Et, quia punctus in hoc est, sicut instãs, s. in hoc, q copulat lineam, sm quòd est terminus cõmunis duabus lineis insimul, & diuidit illam, sm q est finis vnius, & principium alterius, dedit differentiam in hoc inter instans, & punctum, & dixit Sed hoc non est manifestum, &c. i. sed hæc diuisio, quę est in instanti, s. quoniã est principium futuri, & finis præteriti, & similiter copulatio, non est manifesta, sicut est in pũcto. Et causa in hoc est, quoniam punctus acceptus in linea est fixus demonstratus bis, & instans non est fixum, neque demonstratum bis. D. d. & instans est punctus ex potentia, i. & instãs, quia est non fixum, ideo est in potentia, & punctus, quia est fixus, est in actu: & sic instans sm veram similitudinem est punctus in potentia. D. d. & sm quòd instans est tale, &c. i. & sm quòd instans ligat tempus, & diuidit illud, quãdo accipitur, sm quòd est diuidẽs, est duo sm terminos: est enim principium futuri, & finis præteriti: & principium est aliud à fine sm definitionem, & sm quòd est differentia, vel terminus communis est idem. & hoc intendebat, cum dixit & sm q ligat, est idem. Et, quia hoc manifestius est in puncto cum lineis, q̃ in instanti cũ tempore, d. Et quemadmodum igitur in lineis mathematicis, &c. i. qm̃ non erunt idem omnibus modis, s. quia est idẽ vno modo, & duo alio modo. D. dedit modum, quo non sunt idem, & dixit quoniam, cum diuiserimus lineam, &c. idest, quoniam, cum diuiserimus lineam, per ipsum, erit finis vnius lineæ, & principium alterius: & sic secundum q est principium, est alterius rationis ab ipso, sm q est finis. D. d. sm vero q est vnum, &c. i. sm vero quòd est vnus punctus, non est in eo diuersitas. et intendit q vnus punctus per se est duo sm rationem: & sm quòd est duo diuidit lineam: & sm q est vnum copulat illã. Et, cum declarauit hoc de puncto cum linea, incœpit declarare hoc de instanti cum tempore, & dixit Et sic instans est quodammodo, &c. i. similiter instans quodãmodo est diuidens tempus in potentia, non in actu in præteritum, & futurum: & est modus, sm quem est duo, s. sm q est principium vnius, & finis alterius: & alio modo est extremum cõe ambobus, quod facit illa adunari: & est modus, sm quem est vnũ: & ita est vnũ in potentia. D. d. & diuisio, & adunatio sunt idẽ in eodem, &c. i. & diuisio, & adunatio sunt vnius essentiæ, sm vero essentiam, & definitionem differunt: qm̃ definitiones eorũ sunt contrariæ. & ista diuisio, quæ accidit puncto, est diuisio relatiua, non in eius substantia: qm̃ punctus nõ diuidit, sed solummodo diuidit, sm q est principium in respectu, & finis in respectu.

Punctus acceptus in linea est demonstratus bis, instans vero non est fixum, neque demonstratum bis. Idẽ sup. c. 105. 106.

Vnus punctus per se est duo sm rõnẽ. Idẽ 6. physi. cõ. 54.

Diuisio, quę accidit puncto, ẽ diuisio relatiua, non in eius substa. Idẽ. 6. phys. cõ. 37.

Ipsorum igit̃ nunc hoc qdem sic dr̃, aliud aũt, cum tp̃s, quod est huius, ppe sit. ut ueniet nũc, qa hodie ueniet: venit nũc, qa hodie venit. quæ vero in Ilio gesta sunt, fuerunt non nũc, neq; diluuiũ fuit nũc: & tñ cõtinuum tẽpus est ad ipsa: sed quia non prope.

Quædam igitur dicitur in eis instãs sic. & quædam dicit̃ alio modo in tempore propinquo isti, sicut dicimus Socrates ueniet nunc, id est veniet hodie: & venit nũc, i. venit hodie. bellum vero, quod fuit in Ilion, non est nunc: quamuis tempus sit ipsi continuũ: qm̃ tempus eius non est propinquum.

Cum declarauit q instans est illud, quod ita se habet ad tempus, sicut punctus ad lineam, & hoc nomen instans vsitatur transumptiue de tempore propinquo huic instanti vero, & de illo, quod continet ipsum ex vtraq; parte, notificauit hoc, ne aliquis existimaret q verũ istans est diuisibile, & dixit Quędam igit̃, &c. i. quædam igitur attribuuntur huic instãti vero, & quędam attribuuntur tempori propinquo isti, q tempus nominatur nomine veri instantis, ut dicimus, Soc. veniet nunc, i. in hoc instanti, intendendo q veniet hodie, aut in tp̃e propinquo huic vero instanti. &. D. d. bellum vero, quod fuit in Ilion, &c. i. bellum vero, qd̃ fuit in Ilion, nõ dr̃ esse nunc: licet hoc tempus idem sit continuum cũ vero instãti, in quo fuit bellum: qm̃ hoc tẽpus non est ꝓpinquum illi instanti vero. 122

Ipsum aũt Aliqñ, tp̃s est determinatum ad pri⁹, & posterius nũc. vt aliqñ capta ẽ Troia, & aliqñ erit diluuiũ. oportet enim terminari ad ip̃m nunc. erit ergo quãtum aliqd ab hoc tẽpus, & ad illud, & erat ad præteritum.

Quãdo vero est tempus terminatũ apud instans præcedens. ver. g. quando fuit capta Ilion, & quãdo fuit diluuium. qm̃ necesse est, vt finiatur apud instans præsens. quando igitur futurũ, est aliqua mensura tẽporis inter futurũ, & illud: quãdo præteritum est mensura tẽporis inter instans nunc, & p̃teritum.

Vult in hoc sermone exponere dictiones vsitatas, quæ significant intentiones existentes in tempore, vt quando, & ecce, & pauloante. & incœpit à quãdo, cũ sit famosius, & dixit Quando vero est tempus terminatum apud instans pręcedens, i. hæc aũt dictio Quãdo, significat tempus terminatæ quantitatis per instãs præcedens, quod est principium illius facti, de quo interrogatur, & instans posterius, quod est finis illius facti, quando illud tempus notæ fuerit distantiæ ab instanti pręsenti. D. d. necesse est enim vt finiatur apud instans, idest necesse est enim vt finiatur tempus, de quo interrogatur per quando, i. determinetur per instans præsens, s. distantia eius ab eo. v. g. cum dicitur, quando fuit capta Ilion, & dicetur in tali die, talis mensis, talis anni. dies enim terminantur per mensem, & mensis per annum, & annus per suam distantiã ab instanti præsenti, & sic dies, in qua capiebatur, terminatur per instans, quod est principium, & instans quod est finis, & per suam distantiam ab instanti præsenti. & similiter, si captio fuerit in quinq; horis, aut sex, tũc illæ horæ terminantur per tria instãtia. D. d. qñ igitur futurum, &c. i. quando futurum est quantitatis inter duo instantia, futurum, s. quod est ante factum, & futurum, quod est post, D. d. & quando præteritũ est quãtitatis temporis inter futurum nunc, & præteritũ. Et intendit inter futurum, quod est post factum, & p̃teritum, quod est ante ip̃m, & hoc tempus terminatũ per duo instantia est terminatũ per præsens instans. 123

Si vero nullum tempus est, quod non sit aliqñ, omne erit tẽpus finitum. Deficiet ne igitur? An nõ, siquidem semper est motus, Aliud igit̃, aut idem sæpe? Manifestum est,

q vt motus, sic & tempus est. si enim vnus, & idem sit aliquando, erit tempus vnum & idem: sin vero non, non erit.

Si igitur non est tempus, nisi sit quando, ergo omne tempus est finitum. Vtrum igitur tempus deficiet, aut nō? Amplius vtrum est vnum post aliud, aut vtrum est idē iteratū? Dicamus igitur, qm̄ dispositio tēporis in hoc est sicut dispositio motus. si igitur motus est in aliqua hora idem, & tempus erit idem: &, si non, tps non erit huiusmodi.

124 Cum declarauit quòd, qñ est tempus determinatum per instans præcedens, & instans posterius, terminantia ipsum, est terminatum etiam per suam distantiam ab instanti præsenti, incœpit quærere de tempore, vtrum sit finitum, aut non, & dixit Si igitur, &c. i. si igitur omne tempus potest induci in responsione ad quando: & omne, quod potest reduci in responsione ad quando, est terminatum: ergo omne tēpus est determinatum: & oē determinatum est finitum: ergo omne tempus est finitum. & cum vnaquæq; partium temporis est finita, quærendum est vtrū illud, quod est cōgregatum ex partibus finitis est finitum, aut infinitū. existimatur igitur q compositum ex partibus finitis est finitum. & ideo dicit post. Vtrum igitur, &c. i. vtrum igitur tps, &c. &, si oē tps, quod accipitur pars tpis totalis, est finitum, quærendum est vtrū dispositio in vniuerso tempore est sicut dispositio in partibus, s. vtrum vniuersum tps est finitum, quemadmodū quælibet ps eius est finita: &, si omne tēpus est finitum, deficit suū esse, et non continuatur. & hoc intendebat, cum dixit vtrū tps deficiet, aut non, i. an deficiat esse sm genus. D. d. Amplius vtrum est idē, &c. i. &, si nō deficiat eē, vtrum est hoc, propter quod tempus sit vnum post illud, ita, q infinitas tēporis sit propter generationem, & corruptionem ppetuam in partibus, sicut est dispositio in motibus cōsequentibus, & indiuiduis generabilibus, aut est idem, sed iteratur infinities, sm q corpus sphæricum mouetur circulariter. Sed voluit exprimere q īpossibile est tēpus deficere, licet post dicat hoc, quoniā hoc manifestum est per se. quod enim deficit, deficit in aliquo tempore: &, si tēpus deficiet tunc erit tempus aliud à tempore deficiente. & ideo nullus potest auferre tempus, absq; eo, quin ponat aliquod tempus: immo qui aufert tempus, ponet ipsum necessario. &, cum impossibile est auferre tempus, remanet perscrutari vtrum tempus acquirat æternitatem ex successione, aut ex reciprocatione. &, quia tempus sequitur motum, dixit si igitur motus, &c. i. si igitur fuerit possibile inuenire aliquem motum vnum circularem, qui sit cā in oībus motibus, tunc erit idē in oībus motibus tps circulare etiam. &, si fuerit impossibile inuenire aliquem motū perpetuum, sed cōsequēs successiuū, tpa erunt successiua: & erit impossibile inuenire idē tēpus reciprocatum, sed succedens, & successiuum.

Nullus pōt auferre [illegible] absq; eo, qn pōnat [illegible] Vide cō hic. 8. phy.

Quoniam autē ipsum nūc, finis, & principiū tpis est, sed non eiusdem, sed pteriti quidem finis, principiū autē futuri, vt habebit circulus in eodē quodāmodo curuū, & cōcauū, sic & tps semp in principio erit, & fine. & ob hoc videtur semp alterū, nō. n. eiusdē principiū, et finis ipsum nunc. simul enim, & sm idem opposita essent. & non deficiet itaq; tēpus, semper enim in principio est.

Et, quia instans est principiū, & finis tpis, sed nō eiusdē tpis, sed est finis præteriti temporis, & principiū tpis futuri, ideo dispositio eius est sicut dispositio circuli. quēadmodū igitur in circulo gibbositas, & concauitas sunt in eodem quodammodo, similiter tempus etiā est semper in principio, & fine. & ideo existimatur semper eē vnum post aliud. qm̄ instans non est principium, & finis eiusdē tēporis. quoniā, si ita esset, tunc duo contraria essent in eodē insimul. ergo nō deficit; quoniam semper est in principio.

Cum quæsiuit vtrum tempus sit ppetuum pp hoc, q est idem, aut ppter hoc, q est successiuum, & narrauit q dispositio in hoc in tpe sequitur dispōnem in motu, incœpit innuere modū, ex quo certificatur q tps est perpetuum, & circulare, & q perpetuitas est ei ex hoc modo, & dixit Et, quia instans, &c. i. &, quia instans sm suā substantiā, & suam naturā est finis tpis pteriti, & principium futuri, & hoc non est in respectu eiusdē temporis, sequitur vt dispositio eius sit sicut dispositio pūcti, qui est in circulo, non puncti, qui est in linea recta, punctus enim, qui est in linea recta, pōt imaginari principium lineæ absq; eo, q sit finis lineæ alterius: & similr pōt imaginari finis lineæ absq; eo, q sit pn^m alterius. instans vero, sm q est psens, nō pōt imaginari, nisi distinguens inter duo tempora, s. præteritum, & futurū, vbicunq; ponatur in tpe, s. siue ponatur in millesimo pterito, siue in millesimo futuro, sicut est dispositio ī pūcto, qui ponitur in circulo, vbicunq; ponatur. Et, cū fuerit coniunctū huic q tempus sequitur in sua specie speciem motus, & est declaratū q in omni instāti, in quo inuenitur principium, est & finis, & omne instans, in quo inuenitur finis, est principiū, & ista est dispositio lineæ circularis cū puncto imaginato in ea, necessario sequitur motum circuli, est igitur motus circularis, cōtinuus, æternus, vt post declarabitur. Et, cum narrauit quòd instans est principium, & finis duorum diuersorum, ex quo existimatur q instans est diuisibile, aut q contraria inueniuntur in eodem, d. quemadmodum in circulo gibbositas, & cōcauitas. &c. i. & quēadmodum in circulo gibbositas, & cōcauitas sunt idē indiuisibile, & circulus subiectum gibbositatis, & concauitatis est idem indiuisibile, & est linea circulata, ita instans, quod est positum principium, & finis, est in se indiuisibile, sed est diuisibile in respectu duorum. Et intendebat, quoniam quemadmodum non sequitur ex hoc, quod posuimus, q linea circulata habet gibbositatem, & concauitatem, vt inter gibbositatem, & concauitatem sit aliquod diuisibile, scilicet vt linea sit diuisibilis latitudine, ita est dispositio in instāti, s. quoniam nō sequitur ex hoc, quòd principium & finis, vt sit diuisibile. Deinde dixit vnde existimatur semp, &c. i. & quia instans diuidit tempus præteritū à futuro, qui est finis illius, & principium istius, existimatur quòd tempora sunt multa, & fiunt vnum post aliud. & non est ita. quoniā, & si instans diuidit tempus quodā modo, tamen copulat ipsum alio modo, vt post declarabitur. Deinde dixit similiter tempus, &c. i. &, quia de tempore non demōstratur, nisi instās tantū, s. q illud, qd est ex eo, nō est, nisi instās tantū, & nō est ita, q demōstratur bis, & cū hoc est pn^m futuri, & finis pteriti, ergo esse tpis est semper in principio, & fine. &, quia instans diuidit illud, existimatur esse vnum post aliud. Deinde dicit instans enim non est principium, &c. i. & 125

Pōt imaginari pūct^s, qui sit principiū lineæ, & nō finis alterius lineæ, & ecōtra, non autē instās. Idē. 8. phy. cō. [illegible]

est necesse vt tempus sit semper, & nunquam deficiat, quia instans est principium, & finis. & impossibile est vt sit principium, & finis eiusdem tẽporis, i. ex eadem parte. qm̃, si ita esset, tunc idem esset principium, & finis eiusdem, & eodem modo, quod est impoſſe. &, cũ instans non fuerit principium, & finis eiusdem temporis, v.g. pręteriti aut futuri, sed duorũ temporũ, quorũ, vnum est præteritum, & alterum futurũ, ergo tp̃s nunquã deficiet. qm̃ illud, quod est ex eo, est instans: & instans semp est principium tpis, & finis tpis. & hoc intendebat, cũ dixit tp̃s igitur semper est in principio.

Ipsum ãt Iam, ppĩquũ p̃senti nũc idiuisibili, ps est futuri tpis. qñ ambulabis? iam. qa prope est tp̃s, in quo futurum est. & præteriti tẽporis id, quod nõ procul est ab ipso nunc. qñ ambulabis? iã ambulaui. Ilion aũt iã captũ ẽ, nõ dicimus, qa ꝓcul valde est ab ipso nũc.

Ecce vero est pars temporis futuri propinqua instanti præsenti indiuisibili. ver. g. quando ambulabit? ecce. i. tempus, in quo est ambulãdum, iam venit. & temporis præteriti illud, quod non est remotum ab instanti. verb. gr̃a quãdo ambulauit? ecce, iam ambulauit. & non dicimus quod Ilion ecce capta est, quoniam captio eius fuit valde remota ab instanti.

t26 Cum descripsit qñ, & soluit q̃onem accidentem ex eo in tp̃e, incœpit ẽt declarare qd significat hæc dictio Ecce, & d. ꝙ ista dictio significat partem tẽporis propinquam vero instanti, s. idiuisibili, & inducitur in rẽsponsione ad qñ. pars enim aut erit in tp̃e futuro, aut in præterito. verbi gratia, sicut dixit in futuro dicere, qñ ambulabit Soc. & r̃ndetur ecce ambulat, s. quando ambulatio fuerit ex propinquo instanti, in quo fuit interrogatus per hanc dictionem qñ. & in p̃terito dicere, qñ ambulauit Soc. ecce, iam ambulauit, qñ ambulatio fuit propinqua instãti, in quo fuit interrogatum. Et signum eius, ꝙ hæc dictio non significat tp̃s remotum ab instanti p̃senti, est hoc, quia non respondeť per illam ad interrogationem per qñ in rebus remotis ab instanti p̃senti. v.g. cum dr̃ quãdo fuit capta Ilion, qm̃ tunc non dr̃ ecce, iam fuit capta Ilion.

Ipsum autẽ Nuꝑ, ꝓpinquum p̃senti nunc, & pars p̃teriti est. quando venisti? nuꝑ, si sit tempus propinquũ p̃senti nunc. Quondam aũt, quod procul est. Repẽte aũt, quod in insensibili tp̃e propter paruitatẽ remotũ est.

Vide contradictiones Zim.

Et Pauloante est etiã propinquũ instanti præsenti, sed est pars tẽporis p̃teriti. v. g. qñ venisti? & respondetur pauloante, quando illa hora fuerit propinqua instanti præsenti. Pridem aũt, et, Antiquitus significat tempus remotum. Subito significat illud, quod fit in tempore non sensibili.

t27 Significata istarũ olum dictionũ sunt quasi sp̃es earum, quæ significat hæc dictio Qñ. omnia enĩ sunt qñ, i. inducuntur in responsione ad quando. Pauloante igitur, sicut dixit, est quando propinquum est instanti p̃senti, sed non est nisi pars temporis præteriti, quod nõ est in ecce, quoniã est pars præteriti & futuri, s. propinqua instanti, v.g. dicere, sicut dixit quando venit Soc. et r̃ndetur pauloante, quãdo aduentus suus fuerit propinquus instãti præsenti. Pridem vero, & Antiquitus significat, vt dixit, qñ remotum est ab instanti præsenti, & sunt partes temporis præteriti. Deinde dicit Subito aũt significat aliquid esse in tempore insensibili, i. in tempore valde veloci, ita, ꝙ ante nescitur illud fieri, qm̃ subito habet in se hæc duo.

Significata istarũ olum dictionũ sunt q̃si sp̃es earũ, quę significat hæc dictio Qñdo.

Mutatio autem omnis natura remotiua est. in tempore aũt omnia fiunt, & corrumpũtur. Quapropter & alij quidem sapientissimũ dicebant. Pythagoreus autem Paro indocissimum, quia obliuiscunť & in hoc, dicens rectius. Manifestum itaq; est ꝙ corruptionis magis erit per se causa, q̃ generationis, sicut dictum est & prius. remotiua enim mutatio p se, generationis aũt, & ipsius eẽ s̃m accidens. Signum autem sufficiens est, quia fit quidem nihil, nisi moueatur quodammodo ipsum, & agat, corrumpitur autẽ, etiã cum nihil moueatur. & hanc dicere maxime consueuimus à tempore corruptionem. sed neque hanc tempus facit, sed accidit in tempore fieri & hanc mutationem. Quod igitur tp̃s est, & qd est, & quot modis dicimus ip̃m nunc, & quid ipsum aliqñ, & nuper, & iam, & quondam, & repente, dictum est.

Vide contr. Zim.

Corruptionis magis p se, q̃ generationis est causa tempus, tex. 128. vide cõtr. Zim.

Et omnis transmutatio naturaliter est auferens, & in tẽpore generatur, & corrumpiť omne, quod generať, & corrumpiť. Et ideo quidam attribuũt ip̃m maximæ scientiæ. Pythagorici vero attribuũt ip̃m maxime ignorãtiæ, quia facit tradi obliuioni, & bene dixerunt. Manifestum est igitur ꝙ per se dignius est vt sit causa corruptionis, q̃ causa generationis, vt diximus superius. transmutatio enĩ per se ẽ auferẽs, generationis vero, & esse est per accidens. Et quod significat hoc perfecte est, quoniã nihil generatur, quin moueatur aliquo modo motus, sed põt aliquid corrumpi, & si non moueatur. & hoc proprie sumus assueti dicere corruptionem factam ex tempore. sed tamen author non est tempus, sed sequitur vt transmutatio ipsius sit in tempore. Iam igitur narrauimus tẽpus esse, & quid sit, & s̃m quot modos dicitur, & instans quid sit, & quando quid sit, & pauloante, & ecce, & subito.

D. Et omnis transmutatio, &c. i. aufert substantiam transmutati: transmutatum enim transmutatur in sua substantia. omnis igitur transmutatio naturaliter aufert substãtiam transmutati, in quacunq; specie fuerit transmutatio, nisi in loco. D. d. et in tempore generatur, & corrumpitur, &c. i. & quia omne generatũ, & corruptum in tp̃e generať, & corrũpitur, ideo qui consyderauit generationẽ, & attribuit ipsam tempori pp hoc, quod fit in tp̃e, [illegible] tẽpus maximæ scientiæ. credidit enĩ ip̃m eẽ cãm sciæ, & cãm bonorũ generabiliũ, & qui consyderauit ip̃m s̃m hoc, ꝙ corruptio fit in t28

Ols trãsmutacio naturaliter aufert subãm transmutati, in q̃cũq; sp̃e fuerit trãsmutatio, nisi in loco. Idem. 8. phy. t.c. 19.

eo, attribuit ipsum maximæ ignorantiæ, sicut narrauit de Pythagoricis. isti enim attribuunt ei obliuionē, & corruptionem. Et, cum induxit has duas sententias, rectificauit sententiam de Pythagoricis, & dixit & bene dixerūt, i. quoniam, si transmutatio attribuatur tempori aliquo modo essentiali, dignius est, & propinquius vt attribuatur ei corruptio, q̄ generatio, vt prædixit. D. induxit causam in hoc, & dixit transmutatio enim p se, &c. i. & corruptionē attribui ipsi est dignius q̄ generationem attribui ei: quia sequitur transmutationem, & transmutatio per se aufert naturam entis. qm̄ trāsmutatio alicuius extrahit illud ab illo, cum quo est, & transmutatio non est causa esse, & generationis nisi per accidens. Esse enim non est essentialiter in aliquo ente, nisi ex causa generante, & agente, quæ est aut natura, aut anima, aut intellectus. esse autē formæ rei generatæ ex transmutatione rei p̄cedente, quæ dicitur generatio, est per accidens. quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam trāsmutati, quæ est contraria formæ generabili essentialiter. Est igitur causa formæ generabili per accidens, & corruptæ per se. D. d. Et quod significat hoc, &c. i. vt mihi videtur, & signum eius, quòd generatio nō attribuitur tempori, & attribuitur ei corruptio, est quòd generatio, quia est in re ex causa extrinseca sensibili, ideo semper attribuitur illi causæ: corruptio vero, quia est de essentia rei absq; eo, q̄ habet causam extrinsecam sensibilem, ideo homines attribuūt ipsam tempori. Et, quia corruptum est duobus modis, modo, qui corrumpitur ex alio, s. extrinseco, & modo, qui corrumpitur ex se, s. quoniam causa corrumpens in eo est in se, notificauit quòd illud, cuius corruptio attribuitur tēpori, est corruptum, quod corrumpitur ex se propter latētiam suæ causæ, & dixit & hoc proprie, &c. et dixit hoc. quia ratio eius est propria quibusdam corruptibilibus: & in initio sermonis dixit expresse q̄ corruptio attribuitur tempori simpliciter; & ideo declarauit hic q̄ illud, qd̄ fuit acceptū simpliciter. est particulare. & ideo q mortuus est gladio, non dicitur corrumpi ex tēpore: & qui mortuus est ex se vita humana cōpleta, dicitur quòd eius corruptio est ex tempore. Et, quia tempus non est transmutatio, & transmutatio est illud, cui attribuitur per se corruptio, tempori vero attribuitur, quia sequitur trāsmutationem, ideo declarauit hoc, & dixit sed author illius, &c. i. sed illud, quod agit corruptionē rei, non est tēpus: sed tempus sequitur agentē corruptionē rei essentialiter, & est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tempore. Et, cum declarauit ista de tempore, fecit rememorationem, & summam de hoc, quod declaratur, & dixit Iam igitur narrauimus, &c. i. iam igitur narrauimus esse tēpus, id est dissoluimus quæstiones accidentes in eius esse, & declarauimus post substantiam eius, quid est, et quot habet modos. D. d. & instans quid sit, &c. id est determinauimus has dictiones.

Si transmutatio attribuatur tēpi aliquo modo essentiali, dignius est, & ppinquius vt attribuatur ei corruptio, q̄ generatio. p hoc vide sup. cō. 117.

Esse non est essentialiter in aliquo ente, nisi ex cā agēte, & generāte, quæ est aut naturā, aut anima, aut intellectus. esse aūt formæ generatæ ex trāsmutatione p̄cedēte, quæ dr̄ generatio, est per accidēs, &c.

Corruptio duplex, ab intrinseco, et ab extrinseco.

Caput Octauum. Omnē Mutationem esse in tpe.

His autē nobis sic determinatis, manifestum est q̄ omnem mutationē, & oē, quod mouetur, necesse est moueri in tpe. velocius enim, & tardius fm̄ omnem est mutationem. in omnibus enim sic videtur. Dico aūt velocius moueri, quod prius, dum transmutatur ad subiectū fm̄ idem spatiū, & regularem motum mouet. vt in latione, si vtraq; fm̄ circunferentiā mouentur, aut vtraq; fm̄ rectam, similiter autē est & in alijs. At vero prius in tpe est. prius enim, & posterius dicimus fm̄ eam, quæ ad ipsum nunc est distantiam. ipsum aūt nunc terminus præteriti, & futuri est. quare, qm̄ ipsum nūc in tempore, & prius, & posterius in tpe erunt. in quo. n. est ipsum nunc, & ipsius nūc distātia. Econtrario aūt dicitur prius & fm̄ præteritum tēpus, & futurum. in præterito enim prius dicimus, quod longius est ab ipso nunc, posterius aūt, quod ppīus est. in futuro autē prius quidem, quod propinquius est, posterius autem, quod longius est. Quare, quoniā prius in tempore est: omnem autem motum sequitur ipsum prius: manifestū est q̄ omnis mutatio, & omnis motus in tempore est.

Omne, qd mouetur, necesse est in tēpore moueri.

Et, cū iam determinauimus hæc hoc modo, manifestum est q̄ oīs trāsmutatio, & omnis motus est in tempore. velocius enim, & tardius inuenitur in omni trāsmutatione, qm̄ hoc manifestum est in omni transmutatione. Et intelligo, cum dico aliquid esse velocioris motus, illud, quod p̄acquirit in transmutatione rem intentā in eadē dimensione, & in æquali motu. verbi gratia in trāslatione, vt duo mota moueantur in circūferentia circulari, aut moueantur in linea recta, & similiter in alijs motibus. Et præacquirens est p̄cedens in tempore. quoniā non dicitur posterius, nisi fm̄ suam distantiam ab instāti: & instans est terminus inter tps̄ p̄teritum, & tēpus futurum. & ideo instans est in tempore: prius enim, & posterius etiā sunt in tempore. illud enim, in quo instans est, in eo est distantia ab instanti. Et intentio eius, quod est prius in tpe p̄terito, est contraria intentioni eius, quod est in tpe futuro. in tēpore enim præterito prius est illud, quod est remotius ab instanti, & posterius illud, quod est ppinquius ei. in tpe vero futuro prius est illud, qd̄ est ppinquius ei, & posterius remotius. Et, si prius ē in tēpore: & prius sequitur oēm motum: manifestum est q̄ omnis transmutatio, & omnis motus est in tempore.

Cum declarauit quòd tempus est numerus motus, & q̄ instans est terminus inter tempus præteritū, & futurum, vult declarare q̄ omnis transmutatio est in tempore, & q̄ impossibile est vt aliqua transmutatio fiet nō in tempore, v. g. in instanti, & dixit Et, cum iam determinauimus, &c. i. &, cum iam determinauimus substantiam temporis hoc modo, manifestum est ex hoc, q̄ omnis transmutatio, & omnis motus est in tempore, & q̄ impossibile est vt motus fiat in instanti indiuisibili. Et videtur ipsum intendere per motum, motū translationis proprie, & per transmutationem omnes modos motuū: & hoc erit ad confirmandum. Et, si intendebat per motum illud, quod intendebat p trāsmutationem, tunc vteretur nominibus synonymis, quod [a] displicet expositoribus. Et, cū posuit, quòd illud, quod vult declarare in hoc loco, est quod omnis 129

[a] Displicet expositorib. Aristote. vti noib. synonymis, idem 1. phy. cō. 1.

Phy. cū com. Auer. m iiij trāsmutatio

trāſmutatio, & oīs motus eſt in tpe, incœpit declarare hoc, & dixit Velocius enī, & tardius, &c. i. manifeſtū eſt enim p ſe quòd omnis transſmutatio, & omnis motus diſponitur in reſpectu alterius motus, aut per velocitatem, aut per tarditatem. Et, cum poſuit hanc ꝑpoſitionem, incœpit exponere nomē, quod ſignificat velocitatem, & dixit Et intelligo, &c. i. & quod dicit̃ eſſe velocius altero duorum motorum eſt illud, quod præaequirit rem, ad quam mouetur in dimenſione æquali, & vno modo motus. & hoc intendebat, eum dixit in motu ęquali, i. in ſpecie. quoniam non dicitur quòd illud, quod mouetur in circulo, eſt velocius illo, quod mouetur in recto. D. induxit exemplū, & dixit, v.g. in translatione, &c. i. & illud, quod ante pertranſit circulum, aut lineam rectā, illud dicitur velocius. Et, cum poſuit ꝙ velocius eſt præaequirēs dixit Et præaequirens eſt præcedens. & hoc manifeſtū eſt per ſe. Et, cū concluſit ex his duabus ꝑpoſitionibus ꝙ omne transſmutatū, aut eſt prius, aut poſterius, poſuit ēt ꝙ omne prius, & poſterius eſt in tpe. & ad declarādum hoc expoſuit hæc noīa prius, & poſterius, & dixit dicitur enī poſterius, &c. i. & prius, et poſterius in motu definiūt̃ per tēpus. poſterius enim duorum motorum eſt remotius ab inſtāti, ex quo incœpit motus, et prius eorū eſt propinquius. Et, cum poſuit ꝙ in definitione prioris, & poſterioris accipitur inſtās, incœpit definire inſtās, ad declarandum ex hoc ꝙ prius, & poſterius ſunt in tēpore, & dixit & inſtans eſt terminus, &c. i. differentia cōis, ſicut punctus, qui eſt terminus cōis inter duas lineas. ergo manifeſtum eſt ꝙ inſtans eſt in tpe, ſm ꝙ finis eſt in finito, & terminus in terminato. & hoc intendebat, cum dixit & ideo inſtans eſt ēt in tēpore. Et ſyllogiſmus cōponitur ſic. Inſtans eſt terminus duorum temporū: & oīs terminus eſt in re, cuius eſt terminus: ergo inſtans eſt in re, cuius eſt terminus: Et res, cuius eſt terminus, eſt tempus: ergo inſtans eſt in tempore, ſ. ſm ꝙ terminus eſt in terminato. Et, cum declarauit ꝙ inſtans eſt i tēpore, & iam declarauit ꝙ poſterius eſt remotius ab inſtanti, & prius eſt propinquius, dixit prius enim, & poſterius, &c. i. &, cum ſit declaratum ꝙ poſterius eſt illud, quod eſt remotius ab inſtanti, & prius eſt propinquius, & inſtans eſt in tempore, ſequitur ex hoc ꝙ prius, & poſterius ſunt in tempore. qm̄ illud, in quo eſt inſtans, eſt illud, in quo eſt illud, quod ſignificat hoc, quod dicimus, ſ. remotius ab inſtanti, & propinquius ei. &, quia iā declarauit quòd inſtans eſt in tēpore: ergo remotius etiam, & propinquius ſunt in tēpore. ſed iſta ſunt partes temporū, & inſtans eſt terminus iſtorum temporū. Et, cum deſcripſit ꝙ prius eſt illud, quod eſt propinquius inſtanti, & poſterius illud, quod eſt remotius, & hoc non eſt verū, niſi in priori, & poſteriori in futuro, incœpit declarare duos modos prioris, & poſterioris in tempore futuro, & præterito, et dixit Et intētio eius, quod eſt prius in tpe, &c. & ſermo eius eſt manifeſtus. dicim⁹ enī ꝙ Plato prior eſt Alexan. quia eſt remotior ab hoc inſtanti, & dicimus ꝙ Alexā. eſt poſterior, quia eſt propinquior huic inſtanti. & econtrario eſt de tempore futuro. dicimus enī ꝙ aſcenſio ſolis in craſtino eſt prior ſuo eſſe in meridie: qm̄ aſcenſus eius eſt propinquior huic inſtanti q̄ eſſe eius in meridie: & eſſe eius eſt remotius: quia eſt remotius ab hoc inſtanti. ergo prius hic eſt contrarium priori illic, & poſterius poſteriori. Et, cum declarauit hoc, induxit concluſionem ex iſtis ꝑpoſitionibus, & dixit Et, ſi prius eſt in tēpore, &c. i. &, cum manifeſtū eſt ex hoc, quod dicimus ꝙ in oī trāſmutatiōe inuenit̃ prius, & poſterius: et pri⁹, & poſterius ſunt in tpe: ergo manifeſtum eſt quòd omnis tranſmutatio, & omnis motus ſunt in tempore, Et quæritur quō poteſt eē hoc. nos enim videmus trāſmutationes quaſdam, quæ fiunt non in tempore, vt illuminatio totius orizontis à ſole, & totius domus à candela, & ſicut factio formæ rei generatæ in actu. exiſtimatur enim quòd hoc eſt aliquod indiuiſibile. ſumus enim inter duo, aut concedere hanc demonſtrationem eſſe vniuerſalē, & dicere ſenſum peccare in iſtis rebus, & quòd non comprehendit tempus propter velocitatem earum: aut iſte ſermo erit particularis, ſ. qm̄ nō eſt verus, niſi de quibuſdam trāſmutationibus, in quibus inuenit̃ velocius, & tardius. Et ad hoc dicemus ꝙ transſmutatio dicitur æquiuoce de tranſmutatione, quæ eſt per ſe, & de tranſmutatione, quæ non eſt per ſe, ſed eſt finis trāſmutationis. finis enim rei nō eſt de natura rei.[a] &, quia trāſmutationes, quæ ſunt non in tpe, ſunt fines tranſmutationis: & nō ſunt tranſmutationes niſi æquiuoce: ergo in omni trāſmutatione vera inuenit̃ velocius, & tardius. Et oē, in quo inuenit̃ velocius, & tardius, inuenitur in eo prius & poſterius: & oē, in quo inuenitur prius, & poſteri⁹, eſt in tpe: ergo omnis tranſmutatio eſt in tpe: ſiue finis tranſmutationis fuerit de genere illius, ſiue de alio genere. & hoc declarabitur bene in Sexto.

Illud, qđ mouet̃ i circulo, nō dr̃ velocius moueri eo, qđ mouetur i recto. p hoc vide cōs 10. meta. c. 14. & 7. phyſi. t. c. 21. & 24.

Ois termin⁹ ē i re, cui⁹ ē termin⁹. Idē ſup̄ cō. 42. & 107. Idem 6. phy. c. 97 & 2. de aīa cō. 22.

Digreſſio.

Dubium. Illuminatio fit in inſtāti. Idē. 2. de aīa t. c. 70.

Solutio.

Finis rei nō eſt de natura rei. Idē. 6. phyſi. 32. a Trāſmutationes ſubitæ nō ſūt trāſmutationes, niſi æquiuoce. Idem. 6. phy. 32.

6. phy. c. 32.

Caput Nonum, in quo quædam adducuntur dubitationes circa ipſum Tempus, & earū ſolutiones.

DIgnum aūt conſyderatione eſt & quō tandem ſe habet tp̄s ad animā. Et propter quid in omnibus videtur eſſe tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo. An, quia ipſius motus paſſio quędam eſt, vel habitus, cum numerus quidem tēpus ſit: hæc aūt mobilia oīa: in loco enim ōia ſunt: † { tempus autem, & motus } ſimul ſunt & ſecundum potentiam, & ſm actum.

† a. l. locū ſi, & mot⁹. vt d. Alex. Tp̄s. & motus ſimul ſūt ſm potētiā, & actum.

Et quærendū eſt quomodo diſpoſitio temporis eſt apud animā. Et quare homines dicunt ꝙ tempus eſt in quolibet, in terra, & in mari, & in cœlo. Dicamus igitur ꝙ tempus eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius: & iſta omnia īnata ſunt moueri: oīa enim ſunt in loco: & tempus, & motus in potentia cū eo, quod eſt in potentia, & qđ eſt in actu cum eo, quod eſt in actu.

Perſcrutatur hic in tempore de duobus. Quorum vnum eſt, quomodo eſt diſpoſitio temporis in eē, ſcilicet ſi habet eſſe extra animam, ſicut eſt in anima, ita, quòd, ſi anima non eſſet, eſſet tempus: aut, ſi anima nō eſſet, non eſſet tempus, niſi in potentia: quemadmodū numerus non eſt, niſi anima ſit, niſi in potentia. & hoc intendebat, cum dixit quomodo eſt diſpoſitio, & c. 130

Quęſtio aūt ſecunda eſt, quare tēpus inuenitur in quolibet, ſiue quieſcente, ſiue moto. Nos enim comprehēdimus tempus in terra, & in mari, & in cœlo, ſicut dixit & tempus eſt accidens motui: vnde neceſſe eſt vt non inueniatur niſi in mobilibus, & hoc intendebat, cum dixit Et quare homines dicunt. Et intendebat per terram quieſcens, & per cœlum motum. & quaſi dicat, & quare homines dicunt quòd tempus ita eſt in quieſcente, ſicut in moto. D. incœpit ſoluere ſecundam quæſtionem, & dixit Dicamus igitur quòd tempus eſt, i. & tempus exiſtit in terra, & mari, & cœlo, qa eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius, ſ. qm̄ numerus eſt accidens numerati: &, cum tempus eſt numerus rerū mobilium, et numerus inuenit̃ in numerato.

numerato: & ista omnia, s. terra, coelum, et mare naturaliter habent moueri: necesse est vt tempus inueniat in eis. Sed sciendum est q non eodem ordine inuenit in istis. qm̄ primo inuenitur in coelo, & inuenit in alijs motis secundo, propter hoc, quòd iuenitur in coelo: & inuenitur etiam in quiescēte, propter hoc, q inuenitur in moto. D. d. sunt. n. oīa in loco, i. & causa in hoc, q ista, in quibus iuenitur tempus, inata sunt moueri, est esse eorum in loco. omne. n. quod est in loco, innatum est moueri, quia est corpus. D. d. & tempus, & motus, &c. i. & quod est ex istis rebus motum in potētia, & est illud, quod est quiescens, tempus inuenitur in eo in potentia: & quod est motum in actu, tempus inuenitur in eo in actu.

Documentū. Tp̄s nō eodē ordine reperit̃ i reb⁹. q̄m p̄rio inueni ī coelo, et ī alijs motis secundario, pp hoc, q̄d inueniť in coelo, & inueniť in qescente, pp hoc, q̄d inueniť ī moto. cōsule supra cō. 118. Vide & ista cō. 132.

Vtrum autem, cum nō sit anima, erit tempus, an non, dubitauerit aliquis. Cum. n. impossibile sit numeraturum esse, impossibile est numerabile aliquod esse. quare esi manifestum q neq; numerus esi. numerus. n. est aut numeratum, aut ipsum numerabile. Si autem nihil aliud aptum natura est q̄ anima, numerare, & animæ intellectus, impossibile est tēpus esse, cum non sit anima. nisi hoc, quod aliquando existens tempus est, vt, si contingit motum esse sine anima. prius autem, & posterius in motu est: tempus autem hæc sunt, quatenus numerabilia sunt.

Vide comm. Zim.

An tēpus sit sine aīa.

Vide conf. Zim.

Et queritur etiam, vtrum est pose q tempus sit, licet anima non sit, aut est impossibile. Dicamus igitur q, cum numerans nō fuerit, numerare non erit. ergo manifestum est q numerus etiam non erit. numerus. n. est aut numeratum, aut illud, per quod numeratur. Et, cū nihil inatum sit numerare prę ter animam, & de anima intellectus, impossibile est vt tempus sit, cum anima non fuerit. nisi fuerit ex illo, quod, cū fuerit, erit tempus, v. g. qm̄ possibile est vt motus sit absq; eo, quòd sit anima: & quòd prius, & posterius sunt in motu: & quod tempus est hæc duo, secundum q sunt numerata.

131 Cum dissoluit secundam quæstionem, reuersus est ad primam, & dixit Et quæritur etiam vtrum sit possibile, &c. i. & quæritur de tempore vtrum inueniatur extra animam, sicut est in anima. et sic erit, licet non comprehendatur ab anima, si posuerimus animā deficere, sicut erit, si apprehendať ab anima. & ista est dispositio entium naturaliū. aut est impossibile vt sit in actu, nisi anima sit. D. incœpit declarare hoc, et dixit Dicamus igitur q, cum numerans nō fuerit, ergo numerare non erit, i. et, cum res numerans, quę est aīa, non fuerit, tunc numerare, quod est actio rei numerantis, non erit. D. d. manifestū est igiť q numerus, &c. i. & cum numerare, quod est actio numerantis, nō fuerit, manifestū est q numerus non erit. numerus. n. aut est numeratum, aut actio numerantis in numerato, i. illud, per quod numerat numerans. & hoc intēdebat, vt mihi videtur, cum dixit aut illud, per quod numerať, i. aut illud, per quod numerat numerans. &, cum manifestum est q numerans nō est numeratum, ergo est actio numerantis in numerato. & est manifestū q, cum numerans non fuerit, actio eius non erit. D. d. Et, cum nihil innatum sit, &c. i. &, cum sit declaratum q, cum numerans non fuerit, non erit numerus: et est impossibile aliquid aliud numerare pręter animam, & de anima intellectus: manifestum est q, si aīa non fuerit, non erit numerus: &, cum numerus non fuerit, nō erit tempus. [a] Et, quia esse numeri in aīa nō est omnibus modis esse in aīa: [b] qm̄, si ita esset, esset fictū, & falsum, vt Chimera, & Hircoceruus: sed esse eius extra mentē est in potentia propter subiectum propriū, & esse eius in aīa est in actu, s. qn̄ aīa egerit illam actionem ī subiecto præparato ad recipiēdum illam actionem, quæ dr̄ numerus, dixit nisi ex illo sit, &c. i. &, cum non fuerit anima, non erit tempus. nisi aliquis dicat q erit, & si aīa non fuerit, ex illo q, cum fuerit in actu, tempus erit in potentia. & hoc est propter suū subiectum proprium, s. motum. Et hoc intendebat, cum dicit, v. g. qm̄ posse est vt motus sit absq; eo, q anima sit, i. mot⁹ erit, & si anima non erit. & secundum quòd prius et posterius sunt in eo numerata in potentia, est tempus in potentia: & s̄m q sunt numerata in actu est tempus in actu. tempus igitur in actu non erit, nisi aīa sit: in potentia vero erit, licet aīa nón sit. D. d. & q prius, & posterius sunt in motu, i. & nō potest aliquis dicere q tempus est, & si aīa non erit, nisi quia motum est, & si aīa nō fuerit. & sic sunt in eo prius, & posterius: & tēpus nihil aliud est q̄ prius, & posterius ī motu, sed s̄m q sunt numerata. et ideo īdiget in hoc, q sit ī actu, aīa, s. s̄m q est prius, et posterius numerata. Et q̄si p hoc, quod dixit et tempus est hæc duo, s̄m q sunt numerata, innuit q tempus diminuitur ab eo ex esse perfecto extra aīam hoc, q numeratur ab aīa tātum. s̄m igitur hunc modum dicitur tempus habere esse extra aīam simile perfecto, & si non sit perfectum. Et ista pscrutatio de tempore magis ē Philosophica, q̄ Naturalis: sed induxit ipsam in hoc loco, quia est causa in ipsum [c] latere, s. quia est diminutum in se.

Dispō entiū naturaliū est eadē, si ab aīa nō cōprehendanť. Idem supra. cō. 88.

a Esse numeri ī aīa nō est oīb⁹ modis, sed ī aīa ē in actu, et extra aīam in potentia.

b Ex hoc sequitur q omne ens ī aīa, cui nihil corrńdet in re, est figmentum.

Tp̄s in actu non erit, nisi aīa sit: tēpus vo ī potentia erit, licet aīa non sit.

c Latitia tēporis ē, qa ē ens diminutū in se. cōsile de motu 5. phy. c. 11.

Dubitauerit autem aliquis & qualis motus, numerus tempus sit. An qualiscuq;. etenim generatur in tempore, & corrumpitur, & augmentatur, & alteratur in tempore, & fertur. Quatenus igitur motus est, eatenus est vniuscuiusq; motus, numerus. quapropter ipsius motus simpliciter est numerus continui, sed non cuiusdam, sed est nunc motum esse, & aliud, quorū vtriusq; motus erit numerus. Alterum igitur tempus erit, & simul duo æqualia tempora erunt. An non. omne nanq; tempus vnum sitr, & simul est, specie aut & quæ non simul. si. n. sint hi quidem canes, illi vero equi, vtriq; aūt septem, idem numerus est. sic et motuū simul terminatorū idem tempus est. sed hic quidem velox fortassis, alius vero non: & hic qdem latio, alius autem alteratio. tēpus tn̄ idem est, si quidem & numerus æqualis sit & alterationis, & lationis, & simul sint. Atq; ppter hoc motus qdem alteri, & seorsum sunt, tempus aūt vbiq; est idem, qa & numerus vnus, & idem vbiq; est, qui est æqualiū, & simul.

Et quęrendū est etiam de tempore hoc, s.

cuius motus est numerus. Dicamus igit͛ q͞, si fuerit numerus cuiuslibet motus, & omne, quod generatur, semper est in tempore, & similiter quod augmentatur, & quod alteratur, & quod transfertur. Secundum igitur q͞ tẽpus est numerus motus, s͠m hoc est numerus vniuscuiusq; motuum. & ideo est numerus motus continui simpliciter, idest numerus cuiuslibet motus continui, nõ numerus alicuius motus: sed est possibile vt nunc moueatur aliquid, & cum eo moueat aliud, tempus ergo est numerus vtriusq; motus. Ergo est hic aliud tempus: erunt igitur duo tempora insimul equalia. Dicamus igitur q͞ non est ita. q͞m est idem tempus æqualiter, et insimul, in forma vero nõ est insimul. q͞m, si haberemus numerum canum, & numerũ equorum, & numerus vtriusq; esset septenarius, tunc numerus esset idẽ. & similiter tempus duorũ motuum coexistentium est idẽ. sed forte alter erit velox, & alter tardus: & forte alter erit motus translationis, & alter erit motus alterationis. tempus vero eorum est idem, cum numerus motus alterationis, & numerus motus translationis sunt æquales, & insimul. Et tamen causæ motus sunt diuersæ, tempus vero est ĩ omni loco idem; quia numerus rerum æqualium, quæ sunt insimul, est idem in omni loco.

132 Et, cum declarauit de substantia temporis, q͞ est numerus motus s͠m prius, & posterius, quærit hic q͞s motus est iste, s. cuius numerus est tempus, s. vtrum est numerus cuiuslibet motus, aut alicuius. &, si est numerus cuiuslibet motus, vtrum attribuatur eis eodẽ modo, aut principaliter, & secundario. Et dixit Et quæ rẽdum est, &c. i. & ista quæstio accidit, sicut diximus, q͞m, si posuerimus q͞ est numerus alicuius motus, sequitur vt non numeret alios motus. &, si posuerimus q͞ est numerus cuiuslibet motus, sequitur vt tẽpus multiplicetur per multiplicationem motuum. Et, cũ narrauit q͞ i ista quæstione est difficultas, dixit Dicamus igitur in hoc, q͞ est numerus, &c. i. q͞ est numerus cuiuslibet motus, quia omnis motus est ĩ tempore: & est in tempore, quia tempus numerat ipsum: & siue motus fuerit gñatio, aut corruptio, aut augmentatio, aut alteratio, aut translatio, tempus numerat ipsum, quia est in tempore. Sed debes scire q͞ tempus licet sit numerus cuiuslibet motus, tamen non eodem modo, sed s͠m prius, & posterius. q͞m est numerus aliorum motuum propter translationem, quia est numerus translationis. q͞m, si translatio non esset, non esset tempus. si alteratio non esset, neq; augmentatio, neq; generatio, neq; corruptio. &, si esset translatio tñ, esset tempus. &, si de modis translationis non esset translatio circularis, non esset tempus: & de circulari velocioris circulationis, s. diurni motus. tempus igitur, & si non est numerus cuiuslibet motus, tamen attribuitur eis principaliter, & secundario. Et, cum narrauit q͞ tempus est numerus cuiuslibet motus hoc modo. d. Secundũ igitur q͞ tempus, &c. i. s͠m igitur q͞ tempus sequitur motum, & accidit ei q͞ est numerus cuiuslibet motus, & quia sequitur motum simpliciter, quicũq; sit, necesse est vt sit numerus motus continui simplr, non numerus alicuius motus, sed cuiuslibet motus cõtinui, quia est continuum. s͠m hoc igitur exponendus est iste locus. Et in quibusdam scripturis inuenitur, s͠m hoc igitur q͞ tempus est motus, secundum hoc erit numerus vnius motuum. est igitur propter hoc numerus motus continui simpliciter, non numerus alicuius motus. Et intẽdebat s͠m hæc verba. q͞m, s͠m q͞ tempus accidit motui, & motus est prior naturaliter, necesse est vt sit numerus vnius motus primo, & essentialiter: & est motus, qui accipitur in definitione tẽporis. D. d. Est igit͛ propter hoc numerus motus, i. corporis cœlestis. D. d. non numerus alicuius motus, i. cuiuslibet motus. & s͠m hanc expositionem intendebat q͞ s͠m hoc, q͞ in definitione temporis accipitur motus, sequitur vnũ motum, & est numerus illius primo, & ẽentialiter: &, s͠m q͞ mensurat omnes motus, est numerus cuiuslibet motus. D. d. sed est possibile, &c. i. sed, si posuerimus ipsum esse numerum cuiuslibet motus, cum fuerit numerus alicuius motus demonstrati, & in illa hora mouet͛ aliud motu ęquali ei, tunc tẽpus erit numerus vtriusq; illorum motuum: & sic multiplicabitur per multiplicationem eorum: & sic essent duo tẽpora insimul. quod est impossibile. D. incœpit dissoluere hanc quæstionem, & d. Dicamus igitur q͞ non est ita, &c. i. & hoc non sequitur. q͞m possibile est vt idẽ tempus sit æqualiter duorum motuum isimul diuersorum absq; eo, q͞ tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuum, et non sequitur necessario vt duo motus habeãt duo tẽpora necessario. tempus.n. s͠m q͞ est numerus motuũ, non multiplicabitur per multiplicationem motuum, & numerus nõ multiplicabitur per multiplicationem numeratorum, v. g. quinarius, per quem numerantur quinq; canes, & q̃nq; equi, & alia genera, q͞m est idẽ. non ergo sequit͛ vt tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuũ. Sed, si posuerimus q͞ dispõ tp͞is cum oĩ motu sit talis, s. sicut dispõ numeri cũ numerato, sequit͛ vt tẽpus nõ sit ens naturale, neq; mobile, sed imaginabile. res.n. q̃ sunt in mente, nõ accipit͛ motus ĩ definitiõe earũ. Et, si posuerimus etiã † {q͞ tẽpus accipit͛ ĩ definitione cuiuslibet motus,} sequit͛ vt multiplicet͛ per multiplicationem motuum: sicut est dispositio in albedine, & alijs accidentibus, quæ multiplicãtur per multiplicationem subiecti. Si autem posuerimus q͞ dispositio eius cum motu vno est dispositio sequẽtis, in cuius definitione accipitur illud, ad quod sequit͛, & cum alijs motibus, sicut dispositio numeri cum numerato, dissoluetur quæstio. & iam declarauimus prius q͞ nos percipimus tempus, q͞n percipimus motum, p quem sentimus nos esse in transmutatione cõtinua, & est motus circularis. Tempus igitur sequitur hũc motum: & iste motus accipitur in definitione eius: & ipsum mensurat illum, non s͠m q͞ numerus mensurat numeratum, sed s͠m q͞ mensurat aliquid, quod est forma in re: alios vero motus mensurat, s͠m q͞ numerus mensurat numeratum, s. q͞ numeratum non accipit͛ in definitiõe numeri. Per hoc igitur dissoluitur quęstio Themistij, & aliorum. et hoc manifestum est ex sermone eius. et per hoc potest demonstrare ex hoc, q͞ tẽpus est continuum continuitate motus, ex hoc, q͞ tempus est reciprocum reciprocatione motus. D. d. sed forte alter erit velox, &c. i. sed forte erit alter velox, et alter tardus, & non habebunt tempus æquale, licet sit idem. D. d. & forte alter erit, &c. & innuit q͞ non solum mẽsurat motus, qui sunt insimul eiusdem speciei, sed etiam qui sunt spẽrum diuersarum. D. d. tempus vero eorũ, &c. i. & dispositio in tempore duorum motuum

Marginal notes:
Declaratio q͞ tempus est numerus motus [illegible] sed nõ tñ eodem modo [illegible]. & posterius [illegible]
Prima expõ.
Secũda expõ.
Quæstio.
† a. l. q͞ ĩ definitiõe tp͞is accipit͛ quilibet motus.
Solutio.
Cõ. 98.
Tẽpus seq͛ motũ circularẽ diurnũ: & iste mot͛ sumit͛ ĩ definitione ei͛: & ipsũ mẽsurat, nõ s͠m q͞ numerus mẽsurat numeratum, sed s͠m q͞ aliq̃d mẽsurat, q̃d ẽ forma in re. Sed oppositũ vr͛ sentire infra cõ. 113. Vide cõtra. Zim.

rerum diuersorum in specie in hoc, ꝙ tempus eorum est idem, & æquale, si motus fuerint æquales, aut diuersum secundum magis, & minus, si motus fuerint diuersi secundum magis, & minus, sicut dispositio in motibus, qui sunt vnius generis.

Suprat. c. 12. Quoniam autem est latio & huius circularis, numeratur autem vnumquodq; vno quodam cognato, vnitates vnitate, equi vero equo, sic & tempus tempore quodam finito. (mensuratur autẽ, sicut diximus, et tempus motu, & motus tẽpore. hoc autem est, quia à determinato motu tempore, mensurat & ipsius motus quantitas, et temporis.) si igitur primum mensura omnium cognatorum est circũlatio, regularis mensura maxime erit, qa numerus huius notissimus est.

Vide con. Zimarræ. Alteratio, augmẽtatio, generatio ñ sunt regulares, latio autem est.

Neq; igitur alteratio, neq; augmentatio, neq; generatio regulares sunt, latio aũt est. Quapropter & videtur tempus esse sphæræ motus, quia hoc mensurantur alij motus, et tempus hoc motu. Propter hoc autem & quod consuetum est dici accidit. dicunt enim circulum esse humanas res, & aliorum motum habentium naturalem, & generationem, & corruptionem. hoc autem est, quia hæc omnia tempore dijudicãtur, et accipiunt finem, & principium, ac si secundum quandam periodum sit. etenim tempus ipsum esse videt circulus quidam. hoc autem rursus videtur, quia huiusmodi lationis mensura est, et mensuratur ipsum ab huiusmodi. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, esse circulum, est dicere temporis esse quendam circulum. hoc autem est, quia mẽsuratur circũlatione. præter † {enim mensurã} nihil aliud vr̃ esse quod mensuratur, q̃ multæ mensuræ, totum.

† a. l. quod mensuræ.

Et hic, quia est translatio, ex qua est motus circularis, & vnaquæq; rerum numerat per aliquid sui generis, qm̃ vnitates numerantur per vnitatem, & equi per equum, similiter tempus necesse est vt mensuret per aliquod tempus terminatum. sed tẽpus, sicut diximus, mensuratur per motum, et motus per tempus. quoniam tempus motus terminati mensurat quãtitatem motus, & quãtitatem temporis. &, cum per primam mensuram mensurentur omnia, quæ sunt vnius generis, dignius motuum, vt sit mensura, est motus circularis æqualis, qm̃ numerus istius motus est notior numerorum. Et motus alteratiuus non est æqualis, neq; motus augmenti, neq; motus generationis, translatio vero aliqua est æqualis. Et ideo existimatur ꝙ tempus est motus sphæræ, quoniam per istum motũ mensurantur isti cæteri motus tempus. Et ideo mos est dicere ꝙ dispositiones hominum currunt s̃m circulum. vt cum homines dicunt rotam infortunij, et similiter alia, quæ habent motum naturalem, & generationem, & corruptionem. & hoc dicitur, quia omnia experimentantur p tempus, & in eo desinunt, & incipiunt, q̃si essent currentia per aliquam rotam. ipsum enim tempus existimatur esse circulus. & hoc existimatur etiam, quia mensurat motum quod est tale, & quia ipsum mensuratur etiam per motũ, q est talis. Dicere igit ꝙ res, q̃ sunt in generatione, currũt super circulũ, est dicere ꝙ tempus est circulus. & intentio eius est, quoniam tempus mensurat motum circularem, & quoniam mensura nihil aliud est, q̃ mensurans mensuratum, præter hoc, quòd totum est plures mensuræ vna.

Cum declarauit ꝙ tempus numerat quemlibet motum, incœpit declarare tempus primum esse ex hoc, ꝙ motus est primus, et dixit Quia autem hic est translatio, &c. i. &, quia hæc est translatio, in qua inuenitur translatio circularis, quę est prior cæteris motibus, & tempus sequitur istam etiam, & vnaquæq; rerum numeratur per aliquod suæ speciei, v. g. qm̃ vnitates in numero numerantur per vnitatem, & equi numerant per vnum equum, necesse est vt tempus etiam numeretur per aliquod tempus notum, & terminatum naturaliter. Et d. in præcedenti ꝙ hic est motus translationis, et circularis. qm̃, cum fuerit positum ꝙ tempus est numerus cuiuslibet motus, & fuerit positum ꝙ hic est prior motus cæteris motibus, sequitur vt tempus istius motus sit prius cæteris temporibus, & numerãs illa. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt sit hoc primũ tempus, icœpit declarare per quid potest hoc tempus determinari, & d. sed tempus, sicut diximus mensurat per motum, &c. i. sed tempus, quod est primum mensurãs, debet esse terminatum per motum, cum iam diximus ꝙ tempus mensuratur per motum, licet sit mẽsuratio accidẽtalis, & quòd motus mensuratur p tempus primo, & essentialiter, qm̃ per tempus motus terminati potest mensurati quantitas motus, & quantitas temporis, s. per tempus istius motus primi mensuratur quantitas totius temporis, & quantitas motuũ. Et, cum declarauit ꝙ istud tempus terminatur p motum, icœpit declarare per quem motum, & d. &, cum prima mensura, &c. i. et, cum manifestum est ꝙ prima mensura, & indiuisibilis in aliquo genere, est illud, per quod mensurantur omnia, quæ sunt in illo genere, dignius motuum, vt suum tempus sit primum tempus, est motus circularis æqualis. & hoc est ita, qa iste motus est prior motuum, vt post declarabimus: & est primus naturaliter, & velocior: ergo primum tempus est istius motus: qm̃ prima mensura talis est, s. ꝙ non diuiditur in illo genere. D. induxit rationem super hoc, et d. quoniam numerus istius motus, &c. i. & prima mẽsura debet esse notior. & syllogismus componitur sic. Numerus motus circularis est notior: et notius in omni numerato est prima mensura: ergo numerus motus circularis est primus numerus numerorum omnium motuum. Deinde declarauit ꝙ motus alteratiuus, et motus generationis, & corruptionis sunt valde remoti ab hoc, ꝙ tempus sit numerus eorum, quoniam tempus est ęquale, vnde sequitur vt sequatur motũ ęqualem, non variabilem in velocitate, & tarditate, & di-

Vnaquæque res numeratur p aliquid sui generis. supra c. 119. &c.

Mensuratio tpis p motũ ẽ accidẽtalis. ecõtra vero ẽ essentialis. Idẽ supra cõmen. 102.

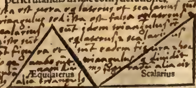
Prima mensura rerum, quæ sunt i aliquo gñe, ẽ idiuisibilis in illo gñe. Me. t.c. 1. & t.c. 4. & 6. Phy. c. 64. & 2. cœ. c. 18.

xit Et motus alterationis, &c. Et syllogismus componitur sic. Numerus cæterorum motuum est numerus motuum non æqualium: & tempus est numerus æqualis motus: ergo tempus nō est numerus aliorum motuum. &, cum non est numerus aliorum eorum, dignius est vt prius numerus eius inueniatur exemplum istorum motuum. Deinde d. translatio vero aliqua est æqualis, idest motus autē translationis possibile est vt sit æqualis. & ideo existimatur q͂ primum tempus est numerus motus totius, s. diurni, s. quia iste motus est motus translationis, & quia per illum mensurantur cęteri motus, & cętera tp̄a. & hoc manifestū est de istis motibus, ideo omnes cōueniunt q͂ tempus mensuretur per illum. Et aliquis potest quærere, qm̄ nos videmus q͂ prima mensura in rebus mēsuratis est duobus modis, aut mensura, quę dicitur vniuoce cum mensuratis in illo genere, aut principaliter, et secundario. totum igitur tempus cum primo tempore mensurāte cuiusmodi est istorum duorum modorum? Dicamus igitur q͂, si tempus sequeretur omnē motum, tunc primum tempus cum alijs temporibus diceretur principaliter, s. qm̄ mensurat: quemadmodum motus, quem sequitur, dicitur cum alijs motibus principalit. si autem tempus totum sequitur motum corporis rotundi, tunc primum tempus erit dictum cum alio tempore, quod mensurat, vniuoce: sicut est dispositio in vnitate cum numeris: quod nō est ita de primo numerante cum alijs numerantibus. ſm hoc igitur est intelligendus iste locus. Et, cum dedit demonstrationem super hoc induxit res famosas ſm suum morem, & d. Et ideo mos est dicere, &c. i. et hoc, quod homines dicunt q͂ rota infortunij transiuit super aliquem, qa percipiunt q͂ causa infortunij est motus circularis, aut sequens motum circularem, quod est tempus. D. d. & fiūt alia, &c. i. qm̄ omnia attribuuntur circulo, & tempori. D. d. & hoc dicitur, &c. i. & illa, quæ generantur, & corrumpuntur dicuntur reuolui, & reciprocari, quia omnia transmutata numerantur per tempus, & in eodem desinunt, & incipiunt. &, quia tempus existimatur esse circulus, ideo illa, quæ numerantur per tempus, existimantur currere super circulum, scilicet quasi esset circulus. Deinde d. & existimatur hoc, &c. idest & existimatur quòd tempus est circulus, quoniam mensurat motum, qui est circularis, & quia mensuratur etiam per motum circularem. Et cum declarauit hoc fecit summam de illo, & dicit. Dicere igitur, &c. idest cū igitur vulgus dicit quòd res, quæ sunt in generatione, currunt super rotam, dicunt hoc, qa* transmutantur per tempus, & tempus apud eos est circulus. D. d. & intentio eius est, &c. i. & tempus apud eos est circulus, quia tp̄s mēsurat motū circularem, & mensuratur per motum circularem, & mensura in quolibet non est extra genus mensurati, sed totum mensuratum est plures mensuræ. verbi gratia, quoniam vnum non est aliud à numero, sed numerus plures vnitates. &, cum mensurans, & mensuratum sunt vnius generis: & mensurans tempus est circulare: ergo tempus est circulare. & hoc existimatur, &c. & quasi aliquis quæreret, quare existimatur q͂, cum tempus mensurauerit motum circularē, et fuerit mensuratum etiam per motum circularem, quòd erit circularis. & d. quia existimatur quòd mensurans, et mēsuratum debent esse vnius generis.

Dicitur autem recte & quòd numerus quidem est idem ouium, & canum, si æqualis vterque sit. denarius autē non idem, neque decem eadem. sicut neque trianguli ijdem, equilaterus, & qui trium inęqualium laterum, & tamen figura eadem est, quia ambo trianguli sunt. Idē. n. dr, cuius nō differt. dr̄ia, sed nō cuius drt. vt triangulus triāguli dr̄ia differt. diuersi enim trianguli sunt, figuræ autem non, sed in vna, & eadem diuisione. figura enim talis quidem circulus est, talis vero triangulus. huius aūt talis q̄dem est ęquilaterus, talis vero q triū inæqualiū laterū. figura igr̄ eadē, & hæc: triangulus. n. est: triangulus autem non idem est. Et numerus igitur idem: non enim differt numeri differentia numerus horum, denarius autem non idem est. in quibus enim dicitur, differunt: hæc enim canes, illa vero equi sunt. Et de tempore quidem, & ipso, & de ijs, quæ circa ipsum consyderationi sunt propria dictum est.

Idē dr̄, cuius non differt differentia.

Et bene dicitur etiam quòd numerus hominum, & numerus canum est idem, cum vterq; numerus fuerit alij ęqualis, & dicitur, quòd denarius numerus non est idem, neque decem res sunt eædem. quēadmodum triangulus æqualium, & diuersorum laterum non sunt idem, licet sit eadem figura, qa ambo sunt trianguli. Dicitur enim aliquid esse idem, quando non differt in differentia, & dicitur esse diuersum, quando differentia eius fuerit diuersa. verbi gratia triangulus, quoniam trianguli diuersi differunt in differentia eius, in figura vero non differunt, sed collocātur in eadem diuisione. quoniam figura illa, quæ est talis, est circulus, & illa, quę est talis, est triangulus, & triangulus ille, qui est talis, est æqualium laterum, & ille, qui est talis, est diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura, & non est eadem intentio in numero. Et numerus etiam est idem. & non diuersatur in rebus naturalibus in differentia numeri. decem vero non sunt idem. diuersantur enim in rebus, de quibus dicuntur, quoniam possunt esse numerus canum, & numerus equorum. Iam igitur compleuimus sermonem de tempore, & de rebus perscrutandis in hac consyderatione.

134 Complet capitulum, in quo dicitur quòd tempus non multiplicatur per multiplicationem motuum, & dat causam in hoc, & dixit Et bene dicitur, &c. idest,

& bene

& bene fuit dictum in sermone prædicto quòd numerus non multiplicatur per multiplicationem numeratorum, & quod numerus istarum omnium decem, & numerus istorum canum decem est idem, cum non differant secundum numerum, cum sint ęqualia secundum numerum. Deinde d. & dicitur quòd denarius est numerus, &c. idest denarius autem collocatus sub denario numerali non est idem. iste enim denarius est denarius talis, scilicet decem alicuius generis, non decem simpliciter. & ideo post dixit neq; decem res sunt eædem. idest, & si accepissemus vniuersalius genus entis, verbi gratia decem res. Et, cum narrauit differentiam inter numerum simpliciter, & numerum non simpliciter in hoc, quòd numerus simpliciter non multiplicatur, & est idem, & non simpliciter multiplicabitur, dedit exemplum de illo, qui est non simpliciter, & dicit, quemadmodum trianguli æqualium laterū, &c. idest & decem, quæ sunt non simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt eadem in specie: quoniam hæc decem animalia, quædā sunt decem equi, & quædam decem canes, quemadmodum triangulus non est idem: quoniam alius est ęqualium laterum, et alius diuersorum laterum: licet conueniant in hoc, quòd sunt eadem in figura, quia ambo sunt triangulus. Et, cum narrauit hoc de vno in specie, & de vno in genere, dedit causam in hoc, & dixit Dicitur enim aliquid esse Idem, &c. idest & trianguli, & similia non sunt eadem in specie, qa diuersantur secundum differētias: et res, quæ sunt eædem in specie, non diuersantur secundum differentias: & diuersa secundum speciem sunt diuersa secundum differentias. Deinde d. verbi gratia triangulus, &c. idest quoniam triangulus diuiditur in differentias, in quibus trianguli diuersantur, secundum q sunt trianguli. D. d. in figura autem, &c. idest quoniā non diuersantur in hoc, quòd sunt figura triangularis, sed secundum hunc modum collocantur sub eodem genere, quod est triangulus. Deinde dicit figura enim illa, quæ est talis, &c. idest figura enim, quæ est ex tribus lineis æqualibus, dicitur Isopleuros, &, cum non fuerit æqualis, dicitur diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura secundum genus, & non est eadem secundum speciem. Et, cum posuerit quòd illa, quæ diuersantur secundum speciem, sunt illa, quæ differunt secundum differentias, incœpit declarare q numerus non diuersatur ex numeratis essentialiter, cum nō sint tanquam differentiæ ipsius, & dixit Et numerus est etiam idem, &c. idest & numerus est idem secundum speciem, & non diuersatur per res numeratas, sicut numerus diuersatur ex suis differentijs, scilicet par, impar, & alijs differentijs. Et syllogismus componitur sic. Numerus non diuersatur in specie per differentias substātiales ex numeratis: & omne, quod diuersatur in specie, diuersatur per differentias substantiales: ergo numerus non diuersatur ex numeratis: sed tempus est numerus: ergo tempus non multiplicatur in specie per multiplicationem numerati. & hoc intendebat per hunc sermonem. Deinde dicit denarius vero non est idem, &c. idest decem vero simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt idem in specie, quoniam diuersantur per differentias substantiales ex rebus, quę sunt sub eis. verbi gratia quoniam animalitas est eadem, sed diuersatur per latrabile, & rationabile: quoniam istæ sunt differentiæ substantiales, aut tanquam differentiæ. Deinde dicit Iam igitur compleuimus, &c. idest iam igitur declarauimus perfecte quid sit tempus in sua natura, & declarauimus illa, quæ consyderanda sunt apud consyderationem de tempore.

Numer⁹ simplr nō multiplicatur, sed nūerus non simplr multiplicatur.

Res, quę sūt eædē in spē, nō diuersant̄ sm dñas.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de Diuisione Motus in suas species.
In Secunda de Vnitate, & Pluralitate motus.
In Tertia de Contrarietate motuū, et quietum.

Summæ primæ Caput Primum*, in quo distinguitur motus per Se à motu per Accidens, & à motu secundum Partem.*

MVtatur autem, quod mutatur, omne, hoc quidem sm accidens, vt cum dicimus musicum ambulare, quoniā, cui accidit musicū esse, hoc ambulat. Hoc autem, ex eo, qa huius aliquid mutat, simpliciter dicit mutari, vt quæcunq; dicunt secundum partes. sanat enim corpus, quia oculus, aut thorax: hæc autem partes sunt totius corporis. Est autem aliquid, quod neq; sm accidens mouet, neq; ex eo, quia aliud quid eorum, quę ipsius, sed ex eo, quia ipsum mouet primum: & hoc est secundum seipsum mobile. secundum alium autem motum alterum est, vt alterabile, & alterationis sanabile, * & calefactibile alterum.

Omne ergo, quod transmutat, transmutatur aliud per accidens. v.g. musicum currere, quia accidit ei, qui est musicus, vt currat. Et aliud, quia pars eius transmutat dicet simpliciter ipsum transmutari. v. g. illud, quod dicit secundum dispositionem suarum partium. dicimus enim Socratem sanari, quia oculus eius sanat, aut pectus eius: et hęc duo sunt duæ partes totius corporis. Et quædam mouentur non per accidens, neq; quia aliud existēs in eo mouet, sed quia ipsum in se primo mouetur: & hoc est motum per se. & etiam est motum per alium motum cæterorum modorum motus, vt alteratum, & de alteratiōe etiā alteratum ad sanitatē est aliud ab alterato ad calefactionem.

INtendit in hoc tractatu loqui de speciebus motuum, & de accidentibus essentialibus eis: quod. n. declaratum est ex hoc in Tertio est quasi genus. & quia intendit numerare species motuum essentialium, incœpit primo determinare mota essentialia à non essentialibus, & dixit Q. transmutatum vlr est tribus modis. Aut per accidēs, vt cum dicitur q musicus currit. non. n. currit sm q musicus, sed sm q est animal ambulās, cui accidit, vt sit musicus, & sic cursus attribuit ei per accñs. Secundus vero modus est illud, quod dicitur

tur transmutatum simpliciter, quia transmutatur fm partem, vt cum dr̃ sortes est sanus, licet non sit sanus, nisi fm oculum, & infirmus, quia est īfirmus oculo. & hoc intēdebat quum d. Et aliud, quia pars eius, &c. i. & quoddam dr̃ transmutari simpliciter, tñ non transmutatur ex eo, nisi vna pars tm̃. Et iste modus reducitur ad illum, qui est per accidens, & est quasi medium inter illud, quod est per accidens, & illud quod est p se. pars. n. pōt moueri per se, qñ distiguitur à toto, quod est impossibile in musica, aut in albedine. primo enim modo attribuitur motus gratia eius, quod non est innatum moueri, s. qualitatum, vt cum dicimus q musicus currit, & medicus scribit: secundo vero attribuit̃ motus gratia eius, quod innatum est moueri. Et isti tres modi inueniuntur in eis, quæ mouent̃ in loco, & in alteratione manifeste, illud, quod mouet̃ per accidēs, aut gratia partis, aut quia mouet̃ per se. sed Arist. non indiget tñ hoc loco diuidere motum per se ī hoc Quinto, sed tñ Septimo, & in Octauo faciet hoc. & contentus est ex his tribus modis, s. motu per accñs, & motu fm partē, & motu per se, ad declarandū q sermo eius non est, nisi de moto per se, qm̃ nulla ars cōsyderat de moto per accñs. D. d. & est motum per aliū motū, i. & etiam mouet̃ per se motu alio à motu translationis, vt illud, quod mouet fm alteratioẽ. &, quia alteratio dr̃ quasi æquiuoce, d. & de alteratione eciã, &c. i. & illud, quod sigñat hoc nomẽ alteratio, quod est trāsmutatio ad sanitatē, est aliud ab illo, quod sigñat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad caliditatem.

Documentũ primum.

Pars potest moueri p se, qñ distinguit̃ à toto, qđ est ipose ī accñtib⁹. Idē. 4. phys. t. 10. & 8 phy. 2⁹. & 1. de aia t. Idem in meta. 1⁹.

Nulla ars cō syderat de moto p accidās. Idē. ifra cōm. 6. vide cōm. 6. Meta. t. c. 6.

Est autem & in mouente similiter. Aliud enim fm accidēs mouet, Aliud vero fm partem, ex eo, quia partium huius aliqua, Aliud vero per seipsum primum, vt medicus quidem sanat, manus vero percutit.

Et ita est de motore. Qm̃ alius mouet per accidens, & Alius mouet, quia pars eius mouet, & Alius mouet per se primo, v. g. medicum sanare, & manum percutere.

Cum declarauit q motus diuiditur in illos tres modos, declarat etiam q in motore inueniunt̃ illi tres modi, s. Motor per se. v. g. medicū sanare aliū ab infirmitate, & Motor pet accidens. v. g. musicus sanat se, qm̃ accidit musico vt sit medicus, aut medicus sanans se. medicus. n. nō sanat per se, nisi aliud, cum res artificiales nō agant in se, nisi per accñs, ecōtrario ei, quod dictum ē ī definitiōe naturæ. Illud autē, quod dicit̃ mouere, quia pars eius mouet, est, vt cū diximus Soc. mouet hoc pondus, licet non moueat nisi manu tantum, D. d. & manum percutere. hoc est exemplum de illo, quod mouet fm partem, s. Soc. percutere, licet nō percutiat, nisi manu: aut dicere manum percutere, licet non percutiat, nisi pars eius.

Res artificiales ñ agūt ī se, nisi p accñs. Idē. 2. phy. cō. 1. 2. 3. et. 3. de aia cō. 184.

Quoniam autem est quidem aliquid mouens primum, est autem aliquid, quod mouetur, ad hæc in quo tempus, & præter hæc ex quo, & in quod. (omnis enim motus ex quodam, & ī quiddam. alterum. n. est quod primū mouet, & in quod mouet̃, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum. horum aūt, aliud quidem quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo.) motus manifestū est q ī ligno est, nō in forma. neq3. n. mouet, neq3 mouet̃ forma, aut locus, aut ipsum tantum.

Omnis motus ē ex quodam, et ī quodam.

Forma neq mouet, neq mouetur.

Et, quia est hic aliquis motor primo, & aliquid motum primo, & cum hoc aliquid, in quo est motus, s. tempus, & præter ista aliquid, ex quo est, & aliquid, ad quod est. omnis. n. motus est ex aliquo, & ad aliquid. & illud, quod primo mouetur, est aliud ab illo, ad quod mouetur, & ab illo, ex quo mouet̃. v. g. quoniam lignum est aliud à calido, et frigido. & primum istorum est motum, & secundum est illud, ad quod est motus, & tertium est illud, ex quo est motus. manifestum est igitur ex hoc q motus in ligno non est forma. forma. n. non mouetur, neq3 mouet, neq3 locus, neq3 talis quantitas.

Cum distinxit illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens, in motore, & moto, incœpit numerare 3
consequentia motus ad declarandum, quæ eorū sunt, quibus attribuit̃ motus per se. vt ex hoc veniat ad numerandum spēs motus, & dixit Et quia est hic, &c. i. &, quia in oī motu inueniunt̃ quinq3, s. Motor per se, & Motum per se. Et hoc intēdebat, cum dixit primo. primū. n. est qñq3 synonymum ei, quod est per se, & qñq3 dicitur magis proprie, & est id, quod mouet non ppter alium motorem. Et sīr primum motum dr̃ his duobus modis, s. de illo, quod est p se, & de illo, quod mouetur per se, non quia in eo est alia pars, quæ est primum motum in ipso. sed hoc intendebat per motum primom illud, quod est per se simpliciter. Tertiū vero est illud, sicut dixit, in quo est motus, s. tēpus. Et quartū illud, ex quo est motus. Et quintū illud, ad quod est motus. Et hoc est ita, qm̃ oīs motus est à motore, & in moto, & in tēpore, & ab aliquo, & in aliquid. oēm vero motum esse à motore est positū hic, & declarabitur in principio Septimi. et sīr oēm motum esse in tēpore declarabit̃ etiam perfecte in Sexto, licet modicū inde declaratum sit in capl̃o de tēpore. Qm̃ autem oīs motus naturalis rectus est ex aliquo, et in aliquid, manifestum est per se in motu alterationis, & augmenti, & translationis recte. licet existimetur q ipse perscrutabit̃ de hoc in alio loco, & vr̃ q ipse ponit hic ista, fm q sunt famosa, & post perscrutabitur perfecte de eis. D. d. motum. n. primo est aliquid, &c. i. & illud, quod mouetur per se, manifestum est ipsum esse aliud ab illo, ad quod mouetur. et ista alietas est ei primo, et eēntialiter. per accñs vero nō est remotum, vt illud, quod mouetur, & illud, ad quod est motus, sint idem. & sīr est de illo, ex quo est motus, s. quia etiā est aliud à moto. D. d. v. g. qm̃ lignum, &c. i. qm̃ lignum est illud, quod mouetur in alteratione, et illud, ad quod est alteratio, est calidum, & frigidum, et lignum est aliud à calido, aut frigido. D. d. & primum istorū est motū, &c. i. illud ex istis, quod magis disponit̃ per motū, est res mota. & sequitur ipsum illud, ad quod est motus, cum illud sit finis motus. & sequit̃ ista illud, ex quo est motus, cum ab hoc separatur res mota, & transfertur ab eo. Primū igitur istorū, & dignius in motu est res mota, s. subiectum motus. Deinde illud, ad quod est motus. Deīde illud, ex quo est motus. Iste igitur ordo est istarū causarum, ex quibus constituitur motus. [a] motus. n. constituit̃ in substantia eius ex istis tribus causis, s. de causis existentibus in eo nō extrinsecis. et ideo nō nūmerauit motorem, aut tempus, quia [b] tēpus est de accñtibus eius, & motor de causis extrinsecis. Et cum posuit ista, dixit manifestum est igitur q motus est ī ligno, &c. i. &, cum motū est aliud ab eo, ad quod est motus, & est forma, manifestum est q motus est in moto

Primum qñq3 est synonymū ei, qđ est per se, & qñq3 dr̃ magis proprie.

T. cō. 1. & ifra. 6. ph. t. c. 50. & ifra 4. phy. t. cō. 129.

a Motus cō stituit̃ ī substātia eius ex istis tribus cāis, s. subo, termino ad quē, termino a q: loquēdo de causis intrinsecis.

b Tps est de accñtib⁹ motus. Idem. 4. phy. c. 98. et quę ibi.

Manifestum est q motus ẽ ĩ moto, nõ ĩ illo, ad quod ẽ motus, & est forma. idẽ infra cõ. 9. idẽ. 5. phy. cõ. 5. & alibi.

moto, non in illo, ad quod est motus, & est forma. Et hoc manifestum est per se, v.g. qm̃ calefactio est in corpore calefacto, nõ in calore, qui est finis calefactionis. & silr translatio est in translato, non in superiori, aut inferiori, quæ sunt fines translati, & quantitas, quę est finis augmenti, non est in ea augmẽtum. & ideo illud, ad quod est motus, est aliud à moto per se. D.d. forma.n. non mouet, neq; mouetur. & intendit formam substantialem, quæ est finis motus generationis, & qualitates, q̃ sunt fines motus alterationis. D.d. neq; talis quantitas. & intendit q̃titatem, ad quam peruenit motus augmenti, & diminutionis. D.d. [a] forma enim non mouet, neq; mouetur, i. qm̃ motor, & motũ est cõpositum ex materia, & forma, & declaratum est in [b] Tertio q motus est in moto, non in motore,

a Forma nõ mouet, neq; mouetur, qm̃ motor, & motũ ẽ compositum ex materia, & forma.

b 3. phy. 18. 19. 22. et 23.

Sed est moues, & quod mouetur, atq; in quod mouetur. Magis autẽ ab eo, in quod, q̃ ex quo mouetur, denominatur mutatio. quapropter & Corruptio in id, quod non est, mutatio est, quamuis & ex eo, quod est, mutetur quod corrũpitur: & Generatio in id, quod est, quamuis ex eo, quod non est.

Mutatio denoiaᵗ magis ab eo, in q̃d, quã ex quo mouetur. Vide causã 2. de aĩa. 14. 69.

Sed hic est motor, & motum, & ad quod est motus. Transmutatio. n. magis nominatᵗ ab illo, ad quod est motus, nõ ab illo, ex quo est motus. & ideo Corruptio est transmutatio ad non ens, & si corruptum trãsmutatur ex aliquo ente: & Generatio est transmutatio ad ens, & si transmutaretur à non ente.

4 Idest. sed si hic sunt motor, & motum, & ex quo, & ad quod: & motus est in aliquo istorum præterq̃ in re mota: hoc nomẽ motus est acceptum ab illo, ad quod est motus, non ab illo, ex quo est motus. et ideo motus ex ente in non ens dicitur Corruptio, qm̃ non ens est corruptum, et nõ denominatur à nõie eius, ex quo est, scilicet ab ente. & hoc intendebat, cum dixit, & ideo Corruptio. D.d. & Gñatio, &c. i. & ens. i. & motus, qui dicitur generatio, dicitur, quia est trãsmutatio ad illud, quod est ens, & generatum, licet transmutaretur de non ente, idest incipiat ex eo.

Quid igitur motus sit dictũ est prius. Formæ autem, & passiones, & locus, ad quę mouentur ea, quæ mouentur, immobilia sunt, vt scientia, & calor. Attamen dubitabit aliquis, si passiones motus sunt: albedo autem passio est: erit. n. ad motum mutatio. Sed fortassis non est albedo motus, sed dealbatio. Est autem & in illis & quod est ſm accidẽs, & quod est ſm partẽ, atq; ſm aliud, & quod primo est, & non ſm aliud. vt quod fit albũ in id, quod intelligitur, mutatur ſm accidẽs: colori. n. accidit intelligi: in colorem autem, quia album pars est coloris: & in Europam, quia pars Europæ Athenæ sunt: in album autem colorem per se. Quomodo igitur per se mouetur, & quomodo secundũ accidens, & q̃ro ſm aliud aliquid, & q̃ro idem primũ & in mouente est, et in eo, quod mouetᵗ, manifestum est: & q motus nõ est in forma, sed in eo, quod mouetur, & mobili ſm actum.

Et iam narrauimus motum, quid sit, superius. Et formæ, & passiones, & qualitates, & locus, ad quem mouentur res motę, nõ mouenᵗ, v.g. scientia, & calor. Sed hic est quæstio. in passionibus forte sunt motus: & albedo est passio: & sic transmutatio ad illam est transmutatio ad motum. Et ad hoc dicendum ẽ q dignius est vt albificatio sit motus, non albedo. Et in illis etiam est illud, quod est per accidens, & illud quod est ſm partẽ, & illud quod est primo, non per aliud. v. g. qm̃ trãsmutatio albificati ad intellectum est transmutatio per accidens: intelligi enim est accidens colori: & trãsmutatio eius ad colorem, quia album est pars coloris: & silr trãsfertur ad Europam, quando transfertur ad Athenas, quia Athenæ sunt pars Europæ: transmutatio vero eius ad colorẽ album est per se. Declaratum est igitur q̃ro est motus per se, & q̃ro per accidens, & q̃ro per aliud, & q̃ro erit esse primo in motore, & in moto: & est declaratum q motus non est in forma, sed in moto, & est motum in actu.

Et, quia iam narrauimus prius motũ quid sit, et definiuimus eum, quia ẽ perfectio moti, ſm q est motũ, manifestum est q forma, & est illud, ad quod est motus in generatione, est ĩmobilis, & silr passiones, quæ sunt id, ad quod est motus in alteratione, & silr locus, & est illud, ad quod est motus in trãslatione, motus. n. nõ est perfectio alicuius istorum. Deinde dedit exẽplum de qualitate, & dixit v.g. scia, & calor, i. qm̃ istæ passiones non mouenᵗur per motum alterationis, cum sint fines eius. D.d. Sed hic est quæstio, & c. i. &, quia passiones diuidunᵗ ſm magis, & minus, & ppter transmutationem sequentem illas, existimaᵗ q albedo est motus, & sic motus ad illam erit motus ad motum. et, quia manifestum est q albedo est forma quiescens immobilis: & qui fingit ipsam moueri, non est loquendũ cum eo in hac scientia. D.d. sed dignius est vt albificatio sit motus, nõ albedo, i. sed apparet per se q albificatio est motus, nõ albedo, ad quam est motus albificationis. Et, quia accidit ei, ad quod est motus, vt in eo inueniatur illud, quod est per se, & illud, quod est per accidens, & illud, quod est ſm partẽ, narrauit hoc. ne aliquis deciperetur, & d. Et in illis, &c. idest et in illo, ad quod est motus, inueniuntur etiam illi tres modi, quos numerauimus in motore, et moto, v.g. in illo, ad quod est transmutatio per accidens, est transmutatio albi ad hoc, q sit intellectum, s. ad hoc, q intelligaᵗ ab hoĩe. qm̃ hoc est albi per accidens, cum illud, quod albificatur, non habet naturam vt transmuteᵗ ad hoc, vt sit intellectum, nisi per accidens. & hoc intendebat cum dixit intelligi. n. &c. i. qm̃ intelligi est accidens, quod accidit ei, quod transmutatur ad colorem, & est album. Et exemplum eius, quod dicitur transmutari gratia partis, est, vt cum dicimus hoc album demonstratũ trãsmutari ad colorari: qm̃ non dr̃ colorari, nisi quia trãsmutatur ad partem coloris, s. ad aliquam speciem eius. & hoc intendebat, cũ dixit trãsmutatio eius ad colorem, &c. i. &, cum dicimus album colorari, dicimus hoc, quia transmutaᵗ ad partem coloris, & est albedo. D. dedit exemplum de motu translationis, & dixit & transfertur ad Europã, quia transfertur ad Athenas,

5

Qui fingit formas moueri, nõ est amplius loquendũ cũ eo in hac scientia. Idẽ. 4. ph. c. 19. vide cãm istiᵘ sup. cõ. 3. ad finẽ cõ.

Athenas.i.& dicimus aliquid transferri ad aliquẽ locum, quia transfert ad partem illius rei, cui attribuitur translatio, v.g. vt, cum dicimus q Soc. transfertur ad Hispaniam, licet non transferatur, nisi ad Cordubam. D.d. trãsmutatio vero eius ad colorem album est per se, i.&, cum dicimus de aliquo alterato in colore, trãsmutari de nigro ad album, est per se, & etiam, cum dicimus ipsum trãsferri ab Hispania ad Cordubam, est per se. Et, cum declarauit ista, perfecit sermonem in dando summam de his, quæ declarauit, vt est mos in sermonibus demonstratiuis, & dixit Declaratum est igitur, &c. i. declaratum est igit̃ ex hoc sermone, quomodo attribuitur motus ei, ad quod est ſm ipsum motum, & ſm accidens, & ſm partem. & silr̃ est declaratum quõ moueri attribuitur moto per se, et per accñs, & ſm partem: & quõ mouere attribuitur etiã motori per se, & per accidẽs, & ſm partem. Et declaratum est cum hoc, q motus non est per se in eo, ad quod est motus, s. forma. Et intelligit hic per formam formã substantialem, & qualitatem, & quãtitatem, & vbi. & vtitur ea in hoc loco large, sicut fecit primo. & quãq; vtitur ea proprie, vt cum dixit forma .n. non mouet, nec locus, et c. & qm̃ in hoc loco vtitur forma pro passionibus, et subiectis, et quãq; vtitur ea magis proprie, vt cũ d. formæ, & passiones, & locus, &c. quãq; igitur vtitur forma large, & quãq; pro subiectis tãtum. Deinde d. & quod est primum, &c. & intendit hic p primum proximum, & essentiale, secundum quòd declaratum est in Posterioribus aoalyticis.

Mos ẽ dare summã i his, quę declarata sunt i sermonibus demõstratiuis.

Forma quãq; vtitur large, & quãq; proprie.

Quę igitur ſm accidẽs est mutatio dimittatur. est. n. & in omnibus, & semper, & omnium, Quæ vero non ſm accidens nõ est in omnibus, sed in cõtrarijs, & medijs, et in cõtradictione. Huius autem fides ex inductione est. Ex medio autem mutatur vt ex contrario. vtitur. n. ipso, vt cõtrario, ad vtrũq; est. n. quodammodo medium ipsum extrema. quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodãmodo dñr contraria, vt media grauis ad vltimã, & acuta ad primam. atq; fuscum album ad nigrum, & nigrum ad album.

Medium ẽ q̃dãmodo extrema.

Transmutatio vero per accidens omittẽda est, quia est in quolibet, & est semper necessario. Quod autem non est per accñs, nõ est in quolibet, sed in contrarijs, & inter illa, & in contradictorijs. Et hoc creditur ex inductione. Transmutatio enim est ex medio. qm̃ ita se habet ad vtrãq; extremitatem sicut contrarium. medium. n. quodammodo est duo extrema. et ideo dicuntur, cum comparantur ad illa, & cum illa comparantur ad illud, sicut dicuntur contraria. v. g. qm̃ neuma, quod dicit̃ medium in respectu otota, dicitur acutum, & in respectu ita, dicit̃ graue. et color pallidus in respectu nigri dicitur albus, & in respectu albi dicitur niger.

6 Cum declarauit q oĩs motus constituitur p quinq;, scilicet motorem, & motum, & illud ex quo est, & illud, ad quod est, & illud in quo est, et etiã declarauit q vnicuiq; istorum quatuor attribuitur motus, aut per se, aut per accidẽs, s. motor, & motũ, & illud, ad quod, & illud, ex quo, incepit declarare q non est consyderandum de illo, quod est per accidens, cum hoc noo sit de arte demonstratiua, & dixit Transmutatio vero p accidens, &c. i illud autem, quod attribuitur istis rebus per accidens dimittendum est: quia non habet subiectum determinatum. D.d. & est semper necessario, i. transmutatio, quæ est per accidens, inuenitur infinita in eadem re. qm̃ idem corpus potest dici ipsum non euadere à transmutatione per accidens. v.g. q albefiat, deinde humefiat, deinde transferatur, deinde calefiat. & quod est infinitum, & non habet naturam terminatam, non cõtinetur à scientia, neq; est pars artis demonstratiuæ. Et intendit hic per accidẽs illud, quod est cõe ei, quod est per accidens, & ei, quod est ſm partem. Et, cum declarauit q to illo, quod est per accidens, non consyderat aliqua ars, dedit causam in hoc, & dixit Quod autem non est per accidens, &c. i. & transmutatio, cuius natura subiecti est essentialiter terminata, non est nisi in contrarijs, aut io illis, quæ sunt inter cootraria, aut in cootradictorijs. Et intendit hic per contradictoria, illa, quę opponuntur ſm affirmationem, & negationem, & per contraria, cõtraria, quæ dicuntur proprie, vt dictum est in lib. Categoriarum. D.d. Et hoc creditur ex inductione, i. & hoc certificatur, s. q omnis motus est de contrario in contrarium, aut de contrario in medium, aut de medio in contrarium, aut de nõ esse in esse, aut de esse in nõ esse ex inductione. D.d. Transmutatio enim erit ex medio, &c. i. & causa in hoc, q trãsmutatio est ex medio, & ad medium est, qm̃ medium est contrarium vtriq; extremo, ſm q extrema sunt contraria. Et, cum narrauit q causa in transmutatiooe ex medio, & ad medium est, q medium est contrarium vtriq; extremo, dedit etiam causam ĩ hoc, & dixit medium. n. est quodammodo, &c. i. & causa in hoc est, qm̃ in medio sunt duo extrema in media dispositione. ſm vero q in eo ĩueniuntur duo extrema in media dispositione, ſm hoc vtrũq; extremum est cõtrarium simplicibus duobus. v.g. color pallidus est medius inter album & nigrum, quæ sunt duo extrema, & in eo est albedo, & nigredo, scilicet quodam modo potentiæ. ſm igit̃ q habet in se de albedine in potentia est contrarium nigredini, quæ est in actu, & ſm illud, quod habet in se de nigredine, modo medio inter actum, & potentiam, est contrariũ albedini in actu, quod est ſm extremum. Cum igitur propositio, dicens q transmutatio est de contrarijs in cõtraria, fuerit intellecta ita, q hoc nomen contrariũ dicitur de illo, de quo intelligitur maius, & minus, s. illud, quod est in potentia, tunc noo indigetur ista exceptione, & verificabitur q omnis transmutatio est de contrario in contrarium. Deinde dicit medium enim est quodammodo duo extrema. & intẽdit esse medium inter actum, & potentiam, sicut diximus.

Mot' consistit p qnq. de quo fit vide sup. c. 5.

Quod est infinitũ, & non hẽt naturam terminatã, nõ cõtinet a scientia, nec est pars scię demõstratiuę. Idẽ 6. met. tex. cõ. 6.

Oĩs mot' est de cõtrario i cõtrariũ. Idẽ 1. ph. 43.

In medio sunt duo extrema in media dispositione. qd quo sit intellendũ vide cõ. 16. 4. de cœ. Idẽ infra hic. cõ. 52. Idem. 10. Meta. 23. & 12. Met. 6.

Caput Secundum. Quot modis aliquid dicatur in aliud mutari.

Quoniam autem omnis transmutatio est ex quodam in quiddam: (manifestat autem & nomen. post aliud. n. aliquid, & aliud quidẽ prius significat, aliud autem posterius.) mutabitur quod mutatur quadrifariam. Aut. n. ex subiecto in subiectum, Aut ex non subiecto in non subiectũ, Aut ex non subiecto in subiectum, Aut ex subiecto in nõ subiectum. dico autem Subiectum, quod affirmatione mostrat. Quare necesse est ex ijs, quæ dicta sunt, tres eẽ mutationes.

tationes, eam quæ est ex subiecto in subiectum, & eam, quę ex subiecto in non subiectum, & eam, quę ex non subiecto in subiectum. quæ enim est ex non subiecto in non subiectum, non est mutatio, propterea quòd non est secundum oppositionem. neq; enim contraria, neque contradictio est. Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundum contradictionē, generatio est, alia quidem simplr simplex, alia vero quædam cuiusdam, vt ea, quæ ex non albo in album, generatio huius est: ea vero, quæ ex eo, quod non est, simpliciter in substantiam, generatio simpliciter est, secundum quam simpliciter fieri, & nō aliquid fieri dicimus. Quę vero ex subiecto in non subiectum corruptio est, simpliciter quidem, quæ ex substantia ad ipsum non esse est: quędam autem ea, quæ est in oppositam negationem, sicut dictum est & in generatione.

Vide oppo. Zimar.

Et, quia omnis transmutatio est de aliquo in aliquid, & hoc significat suum nomen. significat enim in idiomate Græco, quod est aliquid, quod sit per aliud, et sic significat aliquid fuisse, & aliquid fore. & omne, quod transmutatur, transmutatur quatuor modis. Aut de subiecto in subiectum, Aut de subiecto in non subiectum, Aut de non subiecto, in subiectum, Aut à non subiecto in non subiectum. & intelligo per Subiectum illud, quod significatur per affirmationem. Ergo necesse est ex hoc, quod diximus, quòd modi transmutationis sunt tres, quoniam transmutatio de non subiecto in non subiectum non est transmutatio. quia non sunt opposita, quoniam non sunt contraria, neque contradictoria. Transmutatio igitur de non subiecto in subiectum secundum contradictionem est generatio. & transmutatio simpliciter erit simpliciter, & quod est transmutatio aliqua est i aliquo. verbi gratia, quoniam transmutatio de non albo in album est generatio albi: transmutatio vero de nihilo simpliciter ad aliquam essentiam est generatio simpliciter: & de hoc dicimus simpliciter aliquid generari. Transmutatio vero de subiecto in non subiectum, aut est corruptio simpliciter, cum fuerit transmutatio de aliqua essentia in nihilum, aut erit corruptio aliqua, cum fuerit transmutatio in negationem contradicentem, sicut dictum est de generatione.

Cum declarauit consequētiam motorum, quorum vnum est, quòd omne motum mouetur de aliquo in aliquid, & intendit numerare species motuum, incipit perscrutari de hoc, diuidendo illud, ex quo possibile est transmutatum transmutari, & ad quod, & ex quo, est impossibile. quoniam istis numeratis determinabuntur species motuum. &, quia iam numerauit ista ex inductione, cum dixit quoniam erit de contrario, aut de contradictorio, vult nunc numerare illa secundum diuisionem, quia est via certior, & dixit Et quia omne transmutatum, &c. idest de aliquo terminato in aliquid terminatum, non de quolibet. Et, licet hoc sit manifestum per se, dedit testimonium ex hoc, quòd hoc nomen trāsmutatio significat apud eos. & est bene manifestum per se quòd omnis transmutatio est de aliquo in aliquid: quoniam, dum res fuerit in eadem dispositione, tunc illic non erit transmutatio. cum igitur transmutatur erit hoc, quando transfertur in aliquam dispositionem ab aliqua dispositione. Et, quia istę dispositiones, secundum quòd res diuiduntur in affirmationem, & negationem, scilicet in esse, & non esse, sunt quatuor modis, dixit & omne, quod transmutat, &c. idest &, cum posuerimus quòd omnis trāsmutatio est de aliquo in aliquid: & hoc nomen aliquid dicitur simpliciter de esse, & non esse, aut de negatione, & affirmatione: necesse est vt omnis transmutatio sit de subiecto in subiectum, idest de affirmatione in affirmationem, & de esse in esse oppositum, Aut de subiecto in non subiectum, idest de affirmatione in negationem, et de aliquo esse ad priuationem illius esse, Aut de non subiecto in subiectum, idest de aliqua negatione in aliquam affirmationem, & de aliqua priuatione in aliquod esse, Aut de non subiecto in non subiectum. Vnde necesse est vt modi transmutationum sint tres, & non sit quartus. tres vero sunt, transmutatio de esse in esse oppositum, & de esse in non esse, & de non esse in esse. Et intelligo per nō esse, non esse in actu, quod est esse in potentia, & vniuersaliter non esse, quod est proprium primæ materiæ, non negationem simpliciter. negatio enim simpliciter significat non esse simpliciter, & [a] non esse simpliciter non recipit transmutationem. & hoc est intelligendum ex hoc, quòd dixit & intelligo per Subiectum, &c. dixit ne aliquis intelligat aliquem modorum priuationum famosarum numeratarum in libro Prædicamentorum. Tertius vero est de esse in non esse. quod autem euanuit est illud, quod est de non esse in non esse. non esse enim impossibile est transmutari: & non esse aliquid non opponitur ad non esse aliquid: & dictum est quòd illud, ex quo est transmutatio, & ad quod est transmutatio, sunt opposita. [b] Et debes scire quòd transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, scilicet de contrario in contrarium, potest collocari in transmutatione, quę est de non subiecto in subiectum, et de subiecto in non subiectum, transmutatio enim alia est in substantia, alia in accidente. in substātia uero, quia substantia nō contraria est substantiæ, & transmutatio est de opposito in oppositum, non dicimus quòd ista transmutatio est de subiecto in subiectum. et, si sit ita, aut ergo dē esse de non subiecto i subiectum, & de negatione in affirmationem, aut econtrario: cum oppositio in hac transmutatione est in priuatione, & habitu, quæ est in substantia, non in contrarietate, sicut est dispositio in transmutatione, quæ est in accidente. transmutatio vero, quę est in accidente, quia est in cōtrarietate, & duo contraria sunt existentia, dicitur esse de subiecto in subiectum. &, quia illa, quæ opponuntur secundum contrarietatem, possunt opponi secundum priuationem, & habitum, & sm affirmationem, & negationem, possibile est etiam dicere in eis, quæ opponuntur sm contrarietatē, illa trāsmutari de subiecto in nō subiectum, verbi gratia de albo in non album: sicut dicimus hoc de substantia in non substantiam, scilicet sicut dicimus aliquid transmutari de homine in non hominem,

Diuisio est via certior i numerādo, q̃ sit inductio.

Quando res fuerit i eadē dispōne, tūc illic non erit trāsmutatio.

Non esse in actu, qd ē eē ī potētia ē p prium primæ materię. Idē 1. Ph. cō. 70. & 12. Met. xl. & 19. c. Idē 3. Cæ. cō. 29. & 1. cap. de suba orbis. Idem hic. cō. 8.

a Nō eē simplr non recipit trāsmutationē. Idē 1. Phy. cō. 71. 74. 75. 77. Idē hic cō sequenti.

b Documētū.

Illa, quę opponūt sm cōtrarietatem, psūt opponi sm priuationē, & habitū, p hoc vide. 10. Met. t. c. 15.

& similiter dicimus etiam quòd transmutatur de non subiecto in subiectum in accidente, verbi gratia de noo albo in album: sicut dicimus substantiam transmutari de non homioe in hominem. Et, quia transmutatio vniuersaliter, cum accipitur de non subiecto in subiectum, dicitur generatio, & cum accipitur de subiecto in non subiectum, dicitur corruptio, & subiectum, & uon subiectum quædam dicuntur simpliciter, & sunt illa, quæ sunt in substantia, cum substantia sit per se, & quædam non dicuntur simpliciter, & sunt illa, quæ sunt in accidentibus, quoniam hoc nomen esse, aut non esse dicitur de substantia simpliciter, & de accidente non simpliciter, ideo transmutatio, quæ est in substantia, de non subiecto simpliciter, & de non ente simpliciter ad ens simpliciter dicitur generatio simpliciter, & transmutatio de ente simpliciter in non ens simpliciter dicitur corruptio simpliciter, & transmutatio, quæ est de aliquo ente, idest existente in alio non simpliciter, quod est accidens in non aliquod ens, dicitur generatio aliqua, non simpliciter, & similiter transmutatio, quæ est de aliquo ente in non aliquod ens, dicitur aliqua corruptio. Et, cum hoc sit declaratum, cum dixit Transmutatio igitur de nõ subiecto in subiectum est generatio, intendit quòd transmutatio vniuersaliter, siue suum esse fuerit in accidente, siue in substantia, cum accipitur secundum quòd est ex non subiecto in subiectum, dicitur generatio. Deinde dicit & transmutatio simpliciter, &c. idest & transmutatio simpliciter: & est illa, quæ est de non subiecto in subiectum: & est illa, quæ est in substantia, dicitur generatio simpliciter, quia est in ente simpliciter, non in aliquo ente: & quæ est de non ente aliquo in aliquod ens, & est accidens, dicitur generatio aliqua, non generatio simpliciter, quia est in aliquo ente, non in ente simpliciter. Deinde dicit transmutatio vero de nihilo, &c. idest transmutatio de non ente simpliciter, idest de non substantia aliqua in ens simpliciter, idest io aliquam substantiam est generatio simpliciter, & transmutatio simpliciter. Deinde dixit Transmutatio vero de subiecto in non subiectum, &c. idest transmutatio vero de ente in non ens est duobus modis etiam. quoniam, si transmutatio fuerit in essentia indiuidui demonstrati, scilicet indiuidui substantiæ, donec fiat illud oon indiuiduum, dicitur corruptio simpliciter: cum autem fuerit in aliquo accidente, donec fiat non illud accidens, dicitur aliqua corruptio, non corruptio simpliciter. Intelligendum est igitur in hoc loco per oegationem priuationem, quæ non est propria alicui subiecto, & per affirmationem esse.

Transmutatio in substantia est simpliciter, in accidentibus vero non simpliciter. Idem 1. Phy. 62. & 1. de Gña. t.c. xi. & 20. Idem 8. Phy. tex. cõ. 46.

Si igitur, id, quod non est, dicitur multipliciter, & neq; id, quod est secundum compositionem, aut diuisionem, contingit moueri, neque quod est secundum potentiam, quod ei, quod est simpliciter, secudum actũ, oppositum est. quod enim est non album, aut non bonum fieri potest vt moueatur secundum accidens: fuerit enim homo non album. quod autem simpliciter non hoc est nullo modo: impossibile enim est quod non est, moueri. si autem hoc, & generationem motum eẽ impossibile erit. generatur enim quod non est, nam et si quàm maxime secundum accidẽs generatur, attamen est, verum dicere quòd est id, quòd non est, de eo, quod generatur simpliciter. similiter autem et generare. hæc igitur omnia accidunt difficilia, ad moueri id, quod nõ est. &, si omne, quod mouetur, in loco est, quod autem non est, nõ est in loco. (esset enim alicubi.) Neq; ergo corruptio motus est. contrariũ enim motui motus est, aut quies: corruptio autem generationi contrarium.

Et dicamus nunc quod non ens, cum dicatur pluribus modis, & illud, quod dicitur ex eo secundum compositionem, et diuisionem, impossibile est vt sit motum, neque illud, quod dicitur secundum potentiã, & est illud, quod est oppositum ei, quod est simpliciter in actu. quoniam non album, aut non bonum potest eẽ aliquo modo motum per accidens: quoniam possibile est vt non album sit homo. illud autem, quod simpliciter non est, & non est demonstratum, impossibile est vt moueatur: quoniam non ens impossibile est vt moueatur. &, cum ita sit, impossibile est vt generatio sit motus. quoniam non ens est illud, quod generatur. quoniam, si illud, quod est per accidens, proprie non ens, est illud, quod generatur, tamen verum dicitur quòd non ens est in generatione simpliciter. & similiter est de quiete. & tale inopinabile sequitur ex hoc, quòd omne motum est in loco. quoniam quod non est non est in loco. quoniam, si fuerit in loco, est in aliquo vbi. Neq; corruptio etiã est motus. corruptioni enim est contrariũ, aut motus, aut quies: sed corruptio est contraria generationi, & quieti.

8 Cum declarauit quòd genera transmutationũ sunt tria, scilicet de subiecto in subiectum, & de non subiecto in subiectum, & de subiecto in non subiectum, & est illud, quod dicitur generatio, & corruptio: quoniam generatio, & corruptio numeratur in vna specie specierum transmutationis: sicut motus numeratur de superiori in inferius, & de inferiori in superius in vna specie, & est translatio recta: & sicut transmutatio de albedine io nigredinem, & econuerso numeratur ĩ vna specie alterationis: incœpit declarare quòd transmutatio, quæ est de subiecto in non subiectum, aut econuerso, non est motus: scilicet quòd hoc nomen transmutatio oon dicitur de illa, & de illa, quę est de subiecto in subiectum vniuoce, neque quasi vniuoce, sicut est in eis, quæ continentur sub eadem definitione principaliter, & secundario. Et incœpit, & dixit Et dicamus nunc quòd non ens, &c. idest, & quia non ens dicitur tribus modis. quorum Vnus est secundum compositiooem, & diuisionem, idest affirmationem, et negationem, verbi gratia Chimera non est natura. Secundus vero est, vt cum dicimus in indiuiduo substantiæ demonstrato esse non ens, & est ens in potentia, quod est oppositum ei, quod est in actu ens, & per se. Tertius est, vt cum dicimus in indiuiduo accidentis ipsum esse non ens, verbi gratia non album, & non coloratum: & hoc est non ens

Vide. 1. Gen. T. c. 1.

Non ens dicitur tribus modis. Idẽ. 12. Me. cõ. xi.

non simpliciter, sed non ens aliquid. quod igitur ex istis dicitur secundum compositionem, et diuisionem, scilicet quòd falsitas in eo est secundum compositionem, aut diuisionem, scilicet affirmationem, & negationem, manifestum est quòd impossibile est in eo vt sit transmutatio: quod autē est non ens aliquid, verbi gratia non ens album, possibile est moueri per accidens, verbi gratia, quoniam homo nō albus fit albus, quoniam non fit albus per se, nisi ex nigro, non ex non albo, nisi per accidens: non album enim non transmutatur secundum quòd est non album. quod autem trāsmutatur de non ente simpliciter in aliquod ens simpliciter, & est generatio, quæ est in substantia, non inuenitur in eo transmutatio omnino, secundum quòd res inuenitur in subiecto: quoniam subiectum transmutationis est in eo, quod est in potentia. & ideo impossibile est transmutari per se, aut per accidens. non ens vero non simpliciter possibile est vt moueatur: quoniam subiectum transmutationis in eo est in actu, & est illud, ad quod est transmutatio. & cum motus attribuitur ei, secundum quòd est ens, erit essentialiter, & cum attribuitur ei secundum alteritatem, erit per accidens. priuatio enim non transmutatur, sed transmutatur subiectum priuationis, cum fuerit existens in actu, & idem demonstratum in duabus extremitatibus motus. Deinde dicit neque illud quod dicitur secundum potentiam, &c. a idest neque mouetur etiam de non ente illud, quod dicit de ente in potentia, quod est oppositum enti in actu: quoniam transmutatum est ens in actu necessario. Deinde dixit non album enim, & non bonum, &c. idest illud enim de non ente, quod dicitur de non aliquo ente, non de non ente simpliciter, est ens in actu. verbi gratia non album, et non bonum est ens in actu, & est possibile moueri per accidens, essentialiter vero non, scilicet secundum quòd est non ens. Deinde dicit quoniam possibile est vt non albus sit homo, &c. idest & est possibile vt hoc transmutetur, quia non album est ens in actu, verbi gratia homo: non homo vero non est ens in actu, sed in potentia. Deinde dicit illud autem, quod simpliciter non est, &c. idest illud autem, quod non potest demonstrari, idest quòd non est ens simpliciter impossibile est moueri omnino per se, aut per accidens, quoniam non esse non mouetur per se, nihil est hic ens in actu, subiectum motui demonstrato de principio eius vsque ad finem. Accidit igitur ex hoc dicere quòd non ens mouetur per accidēs. illud enim, quod dicitur per accidens, accidit enti per illud, quod est per se. & quia per non ens non simpliciter disponitur subiectum in actu, vt cum dicimus quòd iste homo non albus fit albus, possibile est vt transmutatio tribuatur hic ad non esse per accidens, scilicet per suum subiectum, quod est ens in actu. ad non esse vero existens in substantia, scilicet ex qua fit transmutatio simpliciter, impossibile est vt attribuatur transmutatio per accidēs, nedum per se, quia subiectum eius est ens in potentia, & ens illic in actu non est idem demonstratum in duabus extremitatibus eiusdem motus. quoniam non aer, quando fit aer, accidit quandoque aqua, verbi gratia cum aqua corrumpitur, deinde succedit ei aer. ergo hic non est idem subiectum formæ aquæ, & aeris, super quod succedebant formæ sibi, sicut album, & nigrum succedunt sibi in indiuiduo demonstrato. & prima materia non est in actu, & quod non est in actu impossibile est moueri. & quia, cum esse primæ materiæ non admisceatur actus omnino, impossibile est vt moueatur. Quia ergo in duabus extremitatibus istius motus, scilicet generationis, & corruptionis, existentis in substantia non est aliquod idem demonstratum dispositum per motum à principio vsque ad finem eius, et dixit ergo impossibile est vt generatio sit motus, deinde dedit causam in hoc, & dixit quoniam non ens est illud, quod generatur. idest & causa in hoc, quòd generatio in substantia non est motus, est, quoniam generatum in ea est non ens simpliciter, & est ens in potentia, quando transmutatur, & exit de potentia in actum. quod non est ita in generatione accidentium. transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum quòd est in potentia. Et, quia dixit q transmutatio in substantia est de non ente simpliciter, & quod est causa in hoc, quòd transmutatio in ea non est motus, & generatio eius est à non ente per accidens, & generatio eius ab ente in potentia est per se, incœpit, quasi excusando se in hoc, quòd dedit causam illius, quòd generatio simpliciter non est motus, quę est causa, scilicet quia est quasi transmutatio ex nō esse, & ei causa per accidens, & dixit quoniam, si illud, quod est per accidens, &c. idest dicimus quòd generatio simpliciter est de non ente simpliciter, etsi generatum per se est de ente in potentia, & de non ente per accidens, quia dicere quòd in non ente simpliciter est generatio simpliciter est verum, licet fit per accidens. & quasi dicit & diximus quòd causa in hoc, quòd in generatione non est motus, quia est de non ente, & ipsum esse de non ente est per accidens, & non essentialiter. & causa essentialis in hoc est dicere quòd generatio non est motus, quia transmutatum in ea est de ente in potentia. Deinde dicit & similiter est de quiete. idest & enim in generatione non erit motus, non erit in ea priuatio motus, cuius proportio ad motum in loco est sicut proportio priuationis, quæ dicitur quies in rei veritate. Et determinatio istius sermonis est. quoniam, quia omnis generatio est factio alicuius, quod ante non fuit, necesse est vt priuatio omnis generationis præcedat illam in subiecto, ex quo generetur. b Si igitur subiectum fuerit ens in actu, tūc generatio erit motus, & ista est dispositio transmutationis in alteratione, & augmento, & translatione. Et, si subiectum fuerit in potentia, non erit illic motus, cum non sit illic motum in actu, sicut est dispositio in substantia: & dicitur generatio, & corruptio simpliciter. & si aliæ transmutationes dicuntur generatio, & corruptio, tamen non simpliciter, sed cum determinatione. Deinde dicit & sequitur tale inopinabile, &c. idest & contingit dicentibus quòd generatio, & corruptio sunt motus, aliud impossibile. & est, quòd illud, quod non est ens, est in loco. quoniam omne motum est in loco: c & quod non est ens, mouetur: ergo quod non est ens, est in loco. & cum contradictoriæ huius conclusionis coniungetur vna duarum istarum propositionum vera, & est quod omne motum est in loco, cōcludetur in secunda figura quòd illud, quod non est ens, non mouetur. Deinde dicit Neque corruptio est motus. quoniam contrarium corruptionis est aut motus, aut quies, &c. idest & corruptio etiam non est motus, quia est contraria generationi, & impossibile est vt illud, quod est motus, sit contrarium ei, quod non est motus. & intendit hic per quietem, priuationem motus. Et syllogismus componitur sic. Contraria corruptioni est generatio, & quies: & quies est priuatio motus: ergo contraria corruptioni est priuatio motus. & cum contrarium corruptionis est priuatio motus: & contraria sunt sub eodē genere: impossibile est vt alterum istorum sit sub priuatione, & alterum sub habitu. quoniam priuatio, & habitus nō sunt sub eodem genere. d & propositio dicēs q contraria sunt in eodem genere est famosa, & verificabitur in prima Philosophia.

Albū p se fit ex nigro, nō albū ex nō albo, nisi p accidēs. vide p hoc clarissime. infra in t. c. 51.

Priuatio nō trāsmutatur, sed subiectū priuationis. Idē supra c. 7. & 1. Phy. 51. & quæ ibi. Idem. 8. Ph. c. 4. & 62. & 1. Cœli. 106. & 3. cœli. cō. 25.

a Ens ī potētia ñ mouet. Idē. 9. Met. t. cō. 7. & 8. Ph. cō. 10.

Existis verbis vr tenere cōmē. q nulla sola substātia, quæ ī in corruptiōe, remaneat ī generatio. Idem 1. de Gñatione. 25.

In esse primæ materiæ non admiscetur, actus oīno. Idē supra. c. 7. & ibi.

In non ente simplr gñatio p accñs. Idē. 1. Ph. t. c. 74. 75. 76.

Documētū.

b Subiectum gñationis substātialis ē i potētia: sed subiectū transmutationis accītalis est in actu. Idē. 2. de Aīa. c. 4. & 8. Me. 4. & 1. Ph. 61. & 1. cap. de subā orbis. p hoc tñ vide de limitatione. 1. de Generatiōe. 31. & 24. vide & calcē cō primi in. 1. de Gene.

c Hic bñ p in cōuenientia materia ī in loco. Sz vide oppositū. 1. de Ge. tex. cō. 27. Vide contr. Zim.

Impossibile est vt illud, q̄d ē mot⁹, sit cōtrariū ei, q̄d nō est mot⁹. Idē infra. 61.

d Propō dicēs q contraria sunt in eodē gñe est famosa, & vificabil in prima Philosophia. 10. Meta. t. cō. 11.

Caput Tertium. In quot, & quibus prædicamentis reperiatur proprie Motus. Et quot modis dicatur Immobile.

QVoniam autem omnis motus mutatio quædam est, mutationes autem tres, quæ dictæ sunt, harum autem eę, quæ sunt secundum generationē, & corruptionem, non sunt motus, hæ autem sunt, quæ secundum contradictionem fiunt, necesse est eam, quę ex subiecto est in subiectū mutationem, motum esse solum. Subiecta autem, aut contraria sunt, aut media. etenim, priuatio ponatur contrarium. & monstratur affirmatione nudum, & albū, & nigrum. Si igitur prædicamenta diuisa sunt, substantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & ipso agere, & pati, necesse est tres esse motus, eum, qui q̄titatis, & eum, q̄ qualitatis, & eum, qui sm̄ locum est.

Et, quia omnis motus est transmutatio aliqua, & modi transmutationū sunt tres prædicti, & istorum trium modorū illud, quod est secundum generationem, & corruptionem, non est motus, in quo est cōtradictio, est necesse vt transmutatio sola, quæ est de subiecto in subiectum, sit motus. Et duo subiecta sunt aut cōtraria, aut media. quoniam nos ponemus priuationem etiam contrarium. quoniam per illam significatur sicut significatur nudum per affirmationem, vt album, & nigrum. Et, cum prædicamenta diuidantur in substantiam, & qualitatem, & vbi, & ad aliquid, & quantum, & agere, & pati, necesse est vt motus sint motus qualitatis, & motus quantitatis, & motus in loco.

Cum posuerit q̄ traosmutatio, aut est de subiecto in subiectum, aut de subiecto in non subiectum, aut de non subiecto in subiectum, aut de ooo subiecto in oon subiectum, & destruxit tres modos, remansit vnus, qui est de subiecto in subiectum. Et dixit Et quia transmutationes sunt tres. & dixit tres, quia quartus modus manifestus est per se, scilicet quoniam trāsmutatio ooo fit de oon subiecto in ooo subiectum. Deinde dicit & istorum trium, &c. idest declaratum est q̄ duo istorum trium, quæ dicuntur generatio, & corruptio, non sunt motus, ergo necesse est vt vera transmutatio fit de subiecto in subiectum. Deinde dicit in quo est contradictio, idest de affirmatione in negationem, & econuerso, vt prædiximus de generatione, & corruptione. Et, cum declarauit quòd vera transmutatio est illa, quæ fit de subiecto io subiectum, incœpit quærere species, aut genera istius transmutationis primas, & dixit transmutatio subiecti in subiectum est motus, idest transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, est alteratio subiecti in subiectum, idest transmutatio alicuius affirmationis in aliquam affirmatiooem, remanente essentia rei dispositæ illis duabus dispositionibus. verbi gratia vt aliquod corpus demonstratum mutetur de albedine in nigredinem, aut de vbi in vbi, aut de minori quantitate in maiorem. Deinde dicit Et duo subiecta sunt, aut contraria, &c. idest, & quia manifestum est per se quòd transmutatio est de contrario in contrarium, ergo transmutatio, quæ est de affirmatione in affirmationem est de affirmatione cootraria in affirmationem contrariam. Et, quia duæ affirmationes, aut erunt habitus, aut altera erit habitus, & altera priuatio, dixit Ponamus nos igitur hic priuationem, & contrarium. idest & intelligendum est hic per contrarium illud, quod est commune duobus. Deinde dedit causam, propter quam vtitur hoc contrario large, & est, quia affirmationes contrarię diuiduntur io hæc duo, scilicet in veram contrarietatem, & io priuationem, & habitum. & iam posuit, quòd transmutatio debet esse de affirmatione opposita in affirmationem oppositam, & dixit quandoque enim significatur per illam, sicut per affirmatioem. idest & posuimus contraria secundum habitum, & priuationem in affirmationibus oppositis. quia priuatio quandoque significatur per affirmationem, vt cum dicimus Socra. est nudus, quæ est affirmatio significans priuationem: quemadmodum, cum dicimus Soc. est niger, aut albus, est affirmatio, quæ significat habitum. & quasi dicit &, quia necesse est vt transmutatio sit de affirmatiuo opposito in affirmatum oppositum: & affirmatio opposita est duobus modis: necesse est vt omnis transmutatio sit aut de contrario in cootrarium, aut de non esse in esse, aut econuerso. & manifestum est quòd istud ooo esse est aliud à noo esse, ex quo est generatio. Et, quia manifestum est per se quòd transmutatio, quæ est motus in rei veritate, est inter opposita mediata, & noo est medium in transmutatione, quæ est de priuatione in habitum, quia inter priuationem, & habitum non est medium, dimisit destruere hanc diuisiooem, quia est manifesta. &, quia vera contraria mediata inueniuntur in tribus prædicamentis, necesse est vt motus sit in tribus prædicamentis. sed ipse non compleuit hanc declarationem hoc modo: & quasi dimisit perscrutationem diligenri. Deinde incœpit inducere aliam viam manifestiorem, & famosiorem, in determinando genera motuum per determinationem geoerum prædicamentorum, in quibus inuenitur motus, & dixit Et, cum prædicamenta, &c. idest &, cum sit declaratum quòd motus est de subiecto cootrario in subiectum contrarium, et est declaratum etiam in alia scientia quòd prædicamenta sunt decem, necesse est vt motus sit in tribus tantum, in qualitate, & est Alteratio, in quantitate, & est Augmentum, & Diminutio, & in loco, & est Translatio. quoniam in istis prædicamentis inueniuntur contraria, & media: licet lateat in loco aliquantulum. & ideo declarabitur post. [a] Et expositores quærunt hic quomodo hic ponit motum sub tribus diuersis generibus, & ipsum posuit illud genus per se, scilicet prædicamentum passionis. [b] Quidam igitur concesserunt ipsum esse sub istis generibus, & dixerunt quòd prędicamentum passionis est genus secundum coosyderationem receptionis motus, oon secundum consyderationem motus. & isti dicunt quòd quale aliud est quiescens, & aliud motum, & similiter quantum, & locus alius est forma quiescens, & alius est forma mutata. Et quibusdam displicet hoc. & dicunt quòd quale non est genus per se, nisi secundum quòd est quiescens, & similiter locus, & quantum. cū autem ista sunt consyderata, secundum q̄ sunt mota, suot opposita in seipsis, cum sunt quiescentia: & īpossibile est vt motum sit spēs quiescentis, & isti dixerunt p̄cise q̄ motus est

Priuatio qñque signat per affirmationē. Idē. 5. Met. tex. 17.

Documenti

In aā p̄ntis. cap. 5. et 1 5. Met. t. c. 14. & 6. Meta. t. c. 4.

Cōtrarietas, & media sunt 1 tribus prædicamentis: licet in loco lateat aliquātulum. Idē. 8. Ph. c. 16. sed vide oppositum. 8. Met. cō. 4. & 10. Meta. c. 13.

a Digressio.

b Pria solo. & ē Alfara.

Secunda solutio, & est Auic.

in prædicamento passionis, & quòd Aristoteles attribuit illum istis prædicamentis, quia ista prædicamenta sunt materia motus, non quia collocatur sub eis. Et videtur q, si potentia ad vnumquodq; prædicamentum est in illo genere prædicamenti, quod est in actu, & similiter via de potentia ad actum, s. si potentia ad substantiam est quoquo modo in prædicamento substantiæ, & similiter via ad generationem substantiæ, & similiter potentia ad quantum, & ad alia prædicamenta, visum est quòd illud esse, quod est inter potentiam, & actum in illo genere, sit sub illo genere. quoniam esse medium inter potentiam, et actum, quę sunt in illo genere, necessario est de genere actus, qui est cõplementum: sed differunt secundum magis, & minus. ire enim ad calorem est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Et secundũ hunc modum est verum dicere q motus est in genere, in quo est illud, ad quod est motus, scilicet s'm suam materiam, s'm vero q motus est forma in hac materia existimandum est quòd motus est per se prædicamentum: & secundum hoc fuit consyderatum in libro de prædicamentis. Motus igitur habet duplicem consyderationem. quoniã s'm suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, s'm autem formam, idest secundum quòd est transmutatio coniuncta cũ tempore, est in prædicamento passionis. Et propter famositatem istius diuisionis, scilicet quoniam omnes intentiones diuidũtur in habitus quiescentes, & mobiles, conueniunt omnes gentes in hoc, quòd posuerunt principia nominationum nomẽ, & verbũ, & posuerunt nomen cuilibet formæ quiescenti, & verbũ cuilibet formæ mobili, & posuerunt indeclinabile ad collationẽ inter illa duo. Ponentes vero receptionem esse prædicamentũ passionis nõ bene fecerunt, qm̃ receptio est potentia ad rem: et iam diximus quòd potentia ad aliquam rem est de genere illius rei.

Improbatio secundæ solutionis.

Mot°, vt est via, ẽ in gñe termini ad quem. Auer. solu. Sed vr̃ contradictio hic, et. 1. Ph. c. 4. q ibi dixit q mot°, vt ẽ via, ẽ in prædicato passionis. hic vero d. q ẽ in gñe termini, ad quem.

Improbatio primæ solutionis.

Secundum substantiam autẽ non est motus, propterea q nullum est entium substantiæ contrarium. Neq; ei, quod ad aliqd. contingit enim, altero mutationem patiente, verè dici alterum nihil mutationis subire. quare secundum accidens motus horũ est. Neq; etiam agentis, & patientis, neq; omnis mouentis, & eius, quod mouet: quia non est ipsius motus motus, nec generationis generatio, neq; omnino mutatio mutationis.

In substantia vero non est motus, qa nullum ens est contrarium substantiæ. Neq; in relatione etiam est motus. qm̃ possibile est vt alterum relatiuorum transmutetur absq; eo, q alterum trãsmutatur. motus igitur eorum est per accidens. Neq; in agere, & pati etiã est motus, neq; motoris, aut moti: quoniam motus non habet motum, neq; generatio habet generationem, & vniuersaliter neq; transmutatio transmutationem.

10 Cum posuit q motus inuenitur in tribus prædicamentis tantum, incœpit destruere ipsum esse in aliquo cæterorũ, & incœpit à substantia, & dixit In substantia vero, &c. i. in substantia vero nõ est motus, qm̃ oĩs motus est de contrario ad contrarium: sed substantia non est contraria substantiæ, vt dictum est in prædicamentis. Et intendit hic per contraria, contraria mediata, quorum vtrũq; est forma, et habitus, & habent media. Sed quæritur hic quo dixit[a] in libro peri Geneseos q ignis est contrarius aquæ, & terra aeri.[b] Et Alex. dicit ad hoc, q hoc, quod dixit in libro Prędicamentorum est de substantijs, quæ sunt compositæ ex forma, & materia, & in libro de Generatione loquitur de simplicibus, scilicet de formis tantum, quę sunt in prima materia.[c] Et ista solutio non sufficit in hoc, quod est dictum hic. quoniam hoc, quod est dictum hic, q in substantia non est transmutatio, quia nõ habet contrarium, est sermo ponentis q in substantia non est contrarietas s'm formam, aut subiectum. &, si in substantia esset contrarietas s'm formam, non s'm subiectum, tunc sermo Aristo. non esset verus in hoc loco.[d] Et opinandum est q substantiæ simplices sunt contrariæ s'm suas qualitates, & propriæ qualitates in eis non sunt substantiæ, & si assimilantur substantijs. quoniam[e] impossibile est vt aliquid in aliquo sit de aliquo prædicamento, & in alio de alio, ita, quòd calor sit in homine de qualitate, & in igne de substantia.[f] sed est i igne propinquius substantiæ. & ideo accipitur in definitione loco differentiæ,[g] & in alijs compositis remotius à substantia. vtrum igitur sequatur necessario dicere q substantiæ, quarum propria sunt cõtraria, debeant esse contrariæ, aut dicere quòd non sequitur, nisi vt solummodo sint diuersæ, est consyderandum, sed non hic. Cum igitur concesserimus q in substantia est contrarietas, tunc sermo Arist. non erit verus. & verum sequitur ex hoc quòd in substantia sit motus, sicut existimauit Alexan. adeo, quòd diuisit substantiam in formam, et subiectum, scilicet quia cõcessit quod prima simplicia sunt contraria secundũ formas, & non contraria s'm materias, quoniam quomodocunq; fuerint positæ substantiæ contrarię, non sequitur ex hoc vt in eis sit motus. Quoniam, si ponantur contraria s'm formas tantum, non erit in eis motus, qa subiectum eorum est in potentia:[h] &, si essent contraria s'm vtrũq;, scilicet s'm formam, & subiectum, non esset in eis transmutatio, nedum motus, non enim sequitur, si posuerimus quòd in substantia sit contrarietas, vt in ea sit motus. Et, cum Themistius credidit hanc consecutionem, respondit quòd ignis non transmutatur ad aquam, nisi per medium. Et est sermo valde debilis, cum hoc, quod est contra Aristote. in libro[i] de Generatione, & Corruptione. quoniam, cum posuerimus quòd in substantia est contrarietas, quia ignis est cõtrarius aquę, & ipse transmutatur ad aquã, & non destruit hoc dicere sermonem, dicentem quòd ignis trãsmutatur in aquam per medium, quia ista est dispositio contrariorum mediatorum, scilicet quòd motus non est, nisi in istis, ergo quæstio non dissoluetur secundum quòd existimauit Themistius dissolui, neque secundum quòd existimauit Alexan. Et quęstio non sequitur omnino. quoniam non sequitur, si dixerimus quòd in illo, in quo non est contrarietas, nõ est motus, vt in illo, in quo est contrarietas, sit motus. in ponendo igitur quòd in substantia est contrarietas, nihil malum est plus, quàm destruere iudicium Arist. & quomodocunq; concedatur quòd in substantia est contrarietas, destruetur signum Arist. quare solutiones Alex. et Themistij nõ valent. Et ista demonstratio, qua declarauit Aristoteles, q in substantia non est motus, fundatur super hoc, quòd in substantia non est contrarietas, & q motus est in contrarijs. Et forte ista declaratio est famosa. & illa, qua sustẽtatus est, est illa, quam prædixit, s. q transmutatio, quæ est in substantia, est generatio, & corruptio: et generatio, et corruptio non sunt motus, quia sunt in illo, quod est in potentia, non in actu: & motũ est in actu. Et hoc, quod narrauimus de Alexã. est dictum in expõne eius in li-

Dipositio.

a In secũdo de Gñatione 24. & 49. & 22.
b Alex. solutio. vide contrã pelo Ph. 42.
c Improbatio.
d Respõsio Auerrois.
e Impossẽ ẽ, vt aliqd i aliquo sit de aliquo pñto, & i alio de alio cõtrã. 1. Ph. t. c. 10. et. 27 et. 8. meta. c. 5.
f Calor in igne ẽ ppinquus subæ, & iõ accipit in definitiõe loco drĩæ, vide cõtrã. 8. me. cõ. 4. & 4. Cœ. 6. & 26. 7. Met. 41. 8. Ph. 82. 1. de Aia. xi.
g Caliditas in igne ẽ ppinqor subæ, & i alijs cõpositis ẽ remotior a substã, vide diligenter p isto. c. 40. quarti de Cœ. &c.
h Si substantię essent cõtrariæ s'ı formas, & subiectum, non eẽt i eis trãsmutatio, nedũ motus, vide cãm. 8. Me. t. c. 14. & 1. de Genera. 43.
i In s. dõ de Genera. t. c. 24. & 26.

bro de Generatione. & idem in expositiõe sua habet, quod nos dicimus de nobis, s. q elemẽta non sunt cõtraria, nisi fm qualitates, non fm formas: & eramus læti in hoc. Et, cum declarauit q in substantia nõ est motus, declarauit etiam q in relatione non est motus. qm illud, q transmutatur ad relationem, trãsmutatur se quiescente per trãsmutationem sui correlatiui. v. g. quoniam columna, quæ est in dextro Soc. vertitur ad sinistrum Soc. quando Soc. transfertur in loco. transmutatio igitur in columna est per accidens: transmutatio vero relatiui, quæ est in Soc. licet sit per se, sequitur verum motum, s. translationem in loco. & hoc intendebat, cum dixit qm quandoq; transmutatur alterum correlatiuorum, &c. D. d. motus igitur eorũ est per accidens. in illo quidem, quod non transmutatur, manifestum est, in illo autem, quod transmutatur, trãsmutatio, per quam est relatiuum, est per accidens: quia relatio, quæ accidit ei, est propter suam trãsmutationem in loco per accidens. Est igitur vtriusq; per accidens. alterius quidem, quia est quiescẽs, reliqui vero, quia mouetur motu diuerso à transmutatione accidente ei: qm sequitur suam translationem in loco ipsum esse in dextro, aut in sinistro columnæ. D. d. Neq; in actione, & passione, &c. Et intendit per actionem illud, quod est commune actioni agentis: siue fuerit agens verum motum, aut aliquam transmutationem, quæ non sunt motus. & similiter intendit per passionem. & ideo induxit post * destructionem, & dixit neq; motoris aut moti. & quasi dicit q actio, & passio non habent motus, neq; motoris, & moti, neq; generati, & generantis, & vl'r transmutantis, & transmutati. quoniam motus non habet motum, neq; transmutatio habet transmutationẽ vl'r. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit.

* 2.1. distinctionum.

Primum enim dupliciter cõtingit motus esse motum. Aut vt subiectũ, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. An nec sic & ipse motus, aut calefit, aut frigefit, aut locum mutat, aut augetur, aut diminuitur? Hoc autẽ impossibile est. non enim subiectorum aliquid est ipsa mutatio.

Primo vero nõ est possibile vt motus habeat motum, nisi altero duorum modorum. Aut ita, q sit subiectum, verbi gratia q homo mouetur, quia transmutatur de albedine in nigredinem, aut, quia calefit, aut infrigidatur, aut mutat locum, aut augmentatur, aut diminuitur, sic dicitur in motu. Sed hoc est impossibile. quoniam transmutatio non est de rebus subiectis.

11 Quia motum habere motũ intelligitur duobus modis, aut ita, q motus sit subiectus motui, fm quod res mota est subiecta motui, aut ita, q motus habeat motum, i. indigeat ad hoc q sit, motu præcedenti, vt ens generatum indigeat motu generationis, & impossibile est imaginari vt motus habeat motum, nisi altero istorum duorum modorum, incœpit perscrutari de prima diuisione, & dixit Aut ita, q sit subiectum, &c. i. aut ita, quòd motus sit subiectum motui, ita, quòd dicatur quòd motus mouetur per motum existentem in ipso, sicut dicitur quòd homo mouetur, quia transmutatur de albedine in nigredinem, aut de frigore in calorem, aut de loco in locum, aut de diminutione in augmentum, aut econuerso. Deinde dixit sicut dicitur in motu, i. secundum hunc igitur modum dicitur, quòd motus mouetur, scilicet quia transmutatur, & mouetur per alium motum, sicut diximus hoc in re subiecta motui, scilicet ipsam moueri. D. d. Sed hoc est impossibile, &c. idest sed hoc, quòd motus sit subiectum motui, manifestum est quod est impossibile. quoniam, si motus esset subiectum motui, tunc motus reciperet motum, & quietem. quoniam illud, quod innatum est moueri, innatum est quiescere: & impossibile est vt motus recipiat quietem, quoniam motus est contrarius quieti: ex hoc igitur apparet q impossibile est vt in motu sit motus, s. vt motus sit subiectum motui.

Aut ex eo, quia aliquod aliud subiectũ ex mutatione mutatur in alteram formam, vt homo ex ægritudine in sanitatem. Sed neq; hoc possibile est, nisi secũdum accidens. hic enim motus ex alia forma in aliam mutatio est. & generatio etiam, atq; corruptio similiter. verum hæ quidem in opposita sic, motus autem non similiter. Simul igitur mutatur ex sanitate in ægritudinẽ, & ex hac ipsa mutatione in aliam. Manifestum autem q, cum æger fuerit, mutatus erit in quãlibet. contingit. n. quiescere. Et amplius non ad quãuis semper. & illa ex quodam in quoddam alterum. Quare & opposita erit sanatio, sed ex eo, q accidit. vt si ex recordatione in obliuionem mutaretur. quoniam, cui inest, illud mutatur, aliquando quidem in scientiam, aliquando vero in sanitatem.

Alius vero modus est, vt sit aliud subiectum, cui accidit transmutatio, & transferatur ad aliam formam, v. g. homo de ægritudine in sanitatem. Et hoc etiam non est possibile in motu, nisi per accidens. ipse. n. motus est translatio de aliquo in aliquid aliud. generatio. n. & corruptio sunt tales, præter hoc, q motus ad opposita est i hoc quodam modo, et in hoc alio modo. Transmutatum igitur transmutatur de ægritudine in sanitatem, & cum hoc de hac transmutatione in aliam. Manifestum est igitur q transmutatio eius, cum fuerit ad ægritudinẽ, erit ad aliquam transmutationẽ, quæcũq; sit. qm possibile est quiescere. Et etiam possibile est vt semper transmutetur non ad quãlibet transmutationem. sed illa transmutatio est de aliquo in aliud. Et quandoq; erit ĩ oppositum, et est sanitas per accidens. verbi gratia, quoniã transmutatio de rememoratione ad obliuionem est transmutatio accidens illi, qui habet illam trãsmutationem. quandoq; igitur transmutatur ad scientiã, & quandoq; transmutatur ad sanitatem.

Cum destruxit primum modum, incœpit destruere secundũ, qui est vt motus fiat à motu aliquo ad motũ, & dixit Alius vero modus, &c. i. modus vero secundus, fm quem possibile est imaginari q motus hẽt motum, est, non q motus sit subiectum motui, sed q illo 12

sit aliud subiectum, ex quo fit motus ad motum, sicut homo mouetur de ægritudine ad sanitatem. & quasi dicat, ita, quòd aliud subiectum sit ab ipso motu, cui subiecto accidat transmutatio, et transfertur de motu in motum, sicut subiectum transfertur de forma in aliam formam, vt homo de ægritudine in sanitatem. D. d. Et hoc est impossibile, &c. idest & non est possibile vt motus sequatur essentialiter alium motum, sicut formæ quiescentes sequuntur motum. sed, si hoc fuerit, erit per accidẽs, scilicet vt esse motus sit perfectio eius, quod est in potentia, ita, quòd motus sit perfectio motus, quemadmodum formæ quiescentes sunt perfectio motus. Et, cum narrauit quòd hoc est impossibile, nisi per accidens, dedit causam super hoc, & dixit ipse enim motus, &c. idest & hoc est impossibile i motu essentialiter, quia motus est translatio rerum existentium de forma quiescente in formam quiescẽtem. vnde sequitur vt translatio non indigeat translatione, nisi per accidens. D. d. Generatio enim, & corruptio sunt tales, i. & hoc, quod sequitur de hoc in vero motu, similiter est de generatione, & corruptione: quoniam impossibile est vt generatio habeat generationem, aut corruptio corruptionem. Deinde d. præter hoc, ꝙ motus, &c. i. & inter motum, & generationem, & corruptionem non est differentia, præter hoc ꝙ generatio, & corruptio sunt in oppositione alia ab oppositione, in qua est motus, s. quoniam generatio, & corruptio sunt de nõ esse in esse, & de esse in non esse, & alij motus sunt de esse contrario in esse contrarium. & hic non facit differentiam in hoc, quòd sit impossibile transmutationem habere transmutationẽ, & motum habere motum essentialiter. Et, cum narrauit ꝙ generatio, & corruptio in hoc sunt tanquam motus, incœpit inducere impossibilia sequentia hanc positionem, & dixit Erit igitur transmutatio de sanitate in ægritudinem, & cum hoc de hac transmutatione in aliam. idest, &, cum transmutatio, transmutatur in aliam transmutationem: & transmutatio, quãdo transmutatur est ipsa, ad quam transmutatur: manifestum est ꝙ, si illud, quod transmutatur de sanitate in ægritudinem, transmutatur in aliam transmutationem, erit in duabus transmutationibus insimul, s. in ægritudine, & in transmutatione, ad quam transmutatur. omne enim, quod trãsmutatum de aliquo in aliquid, dum mouetur, semper separatur à parte illius, ex quo mouetur, & acquirit partem illius, ad quod mouetur. Deinde dixit Manifestum est igitur, &c. i. &, cum posuerimus quòd illud, quod mouetur de sanitate in ægritudinem, est in duabus transmutationibus insimul, scilicet transmutatione ad ægritudinem, & in transmutatione ad transmutationem, ad quam trãsmutatur, manifestum est quòd quando transmutatur ad ægritudinem, transmutatur cum hoc ad quamlibet transmutationem: cum sic fuerit positio dicentis ꝙ omnis transmutatio est à transmutatione sine determinatione. Deinde induxit id, quod sequitur ex hoc, & dixit qm̃ possibile est quiescere, i. &, cum transmutatur de sanitate in ægritudinem, & transmutatur cum hoc à qualibet transmutatione, possibile est ipsum transmutari ad priuationem transmutationis: & sic erit simul transmutatum ad ægritudinem, et non transmutatum insimul, quod est impossibile. D. induxit aliud impossibile, & dixit Et ẽt possibile est, &c. i. & ẽt possibile est ſm hoc vt transmutatũ transmuteť, sed non ad quodlibet, sed ad oppositum, qm̃ transmutatio essentialiter est de opposito in oppositũ. & sic sequitur vt res transmutetur duabus trãsmutationibus oppositis insimul, adeo, ꝙ illud, quod trãsmutatur de sanitate in ægritudinem, dum transmutatur, transmutatur de ægritudine in sanitatẽ. & hoc, quia accidit transmutationi trãsmutari ad contrarium. v.g. quoniam transmutatio de rememoratione ad obliuionẽ existimatur continuari cum transmutatione, quę est de obliuione ad rememorationem, sed per accidens. v.g. quoniam transmutatio de memoria alicuius intentionis, & obliuione eius est transmutatio accidens illi rei, cuius est illa intentio. Deinde dixit quandoq; igitur transmutatur ad scientiam, &c. idest, sed hoc, ꝙ est mos dicere, ꝙ translatio est de transmutatione contraria ad transmutationem contrariam, vt diciť, ꝙ de memoria est transmutatio ad obliuionem, non est essentialiter, sed hoc accidit ꝓpter transmutatum. qm̃, sicut transmutatur aliquãdo ad scientiam, & aliquando ad sanitatẽ, ita accidit trãsmutari qñq; de obliuione ad scientiam, & de ægritudine ad sanitatem, & qñq; de scientia, & quandoq; ad scientiam, & qñq; de sanitate, & quandoq; ad sanitatem: non ita, ꝙ trãsmutatio, quæ est de sanitate in ęgritudinem, est essentialiter copulata, sed iter illa est qes. quoniam, si hoc non esset, sequeretur vt moueretur duobus motibus oppositis insimul.

Amplius autem in infinitum fiet abitio, si erit mutationis mutatio, et generationis generatio. Necesse igitur est esse primã, si vltima erit. vt, si simplex generatio fiebat aliqñ, & quod fit fiebat. quare nondum erat quod fit simpliciter, sed aliqd quod fit, † { & quod fit } iam, & rursum fiebat hoc aliquando. quare nondum erat tunc id, quod fit. Quoniam autem infinitorum non est quicq̃ primum, non erit primum. quare neque continguum, neq; fieri igitur, neq; moueri possibile est, neque mutari quicquam.

Et etiã hoc procedit in infinitum, si transmutatio habet transmutationem, et generatio generationẽ. Qm̃ necesse est vt sit prius, si posterius est futurum, v.g. quoniam, si generatio simpliciter fuerit, erit generatio in aliqua hora: generatio enim generabatur. ex quo sequitur, vt generatio nondũ sit simpliciter generata, sed, cum fuerit generata, tunc existet generata, & iam fuit etiam generata in aliqua hora. ex quo sequitur vt generatio non fuerit generata. Et, cum infinita non habent primum, impossibile est primũ esse. ergo impossibile est consequens esse. ergo impossibile est secundum hoc, aliquid generari, & aliquid moueri.

Cum declarauit ꝙ transmutatio nõ potest transmutari ad transmutationem, nisi per accidens: quoniam trãsmutatio essentialiter est de quiescente ad quiescentem: & intelligo hic per quiescentem illud, quod caret transmutatione siue in loco, siue in alio: incœpit inducere impossibilia contingẽtia huic positioni, si aliquis posuerit ipsam essentialiter, & dixit Et etiam hoc procedit in infinitum, idest &, si transmutatio sequiť transmutationem præcedentem essentialiter, contingit vt ante hanc transmutationem demonstratam sint transmutationes ifinitę. D. d. Necesse est. n. vt prius sit, etc. idest & contingit huic opinioni vt ante transmationẽ demõstratam sint trãsmutationes ifinitę, qa necesse ẽ, cũ añ transmutationẽ fuerit transmutatio, et posuerimus 13

transmutationem posteriorem esse in actu, vt prior transmutatio sit actu ante. & hoc intendebat, cum dixit & vt prius sit, & cum posterius fuerit futurum, i. cum posterius fuerit, erit prius. D.d. v.g. &c. intendit per hunc sermonem destruere generationem habere generationem, & vl'r motum habere motũ. & fundatur super duas propositiooes, quarum altera est, q res generata, cum fuerit in generatione, nondũ est illa res generata, v.g. qm̃ homo, cum fuerit in generatione, nondum est homo: & hoc manifestum est per se: secunda autem est, q, cum generatio simpliciter fuerit generata, tunc generatur, Si igitur aliquis posuerit q generatio generatur, sicut generatur indiuiduum substantiæ, sequitur ex prima propositione vt generatio oon sit, dum generatur: sicut homo nõ est homo, dum generatur. & sequitur ex secunda q, cum generatio simpliciter existat, completa oõ erit, quia positum est ipsam generari, cum fuerit, & ipsam non esse, cum generatur: ex quo sequitur vt sit, & vt non sit in eodem instanti, quod est impossibile, impossibile igitur sequitur ex hoc, quod posuimus, q generatio habet generationem. Et cum dixit, v.g. quoniã, si generatio, &c. intendit, v.g. quoniam, si generatio simpliciter existit generata io actu, in aliqua hora tantum generatur. D.d. necesse est igitur ex hoc, &c. idest necesse est igitur vt generatio simpliciter, dum generatur, non sit generata perfecte. Deinde d. sed, cum fuerit generata, &c. idest, sed, cum fuerit generatio, tunc inuenitur generatum: sed ante hoc hæc generatio, quæ est generata, in alio tempore, generabatur. et hoc intendebat, cum dixit, & hoc etiam generabatur in aliqua hora. D.d. ergo necesse est, &c. idest ergo necesse est vt generatio simpliciter nondum sit, scilicet in illa hora, io qua est. quod est impossibile. & licet, vt apparet, non induxit hoc exemplum, nisi ad destruendum hanc opinionem ex hoc, quod cõtingit ei, scilicet infinitum esse, tamen continet aliam destructiooem, cũ hoc, quod dat exemplificationem, quam intendit. Et ideo reuersus est ad declarandum illam primam destructionem, & dixit Et, cum infinita, &c. idest &, cum ante transmutationem demonstratã in actu est alia transmutatio, & ante illam alia, & hoc est essentialiter, tũc inuenientur transmutationes infinitæ. &, cum iofinita non habent primum, ergo istæ transmutationes non hñt primam. &, cũ prima transmutatio non est, non erit consequens. qm̃ primum est necessarium in esse sequẽtis, &, cũ sequens non erit, non erit ista transmutatio præsens. quod est impossibile. [a] ergo ante transmutationem non est transmutatio esseotialiter. per accidens vero est necessarium, s. q ante omnem transmutationem sit transmutatio. quooiam necesse est vt sit hic vnus motus æternus, qui sit causa q ante omnem motum factum sit motus, vt declaratũ est i Octauo. [b] Et, quia Moderoi non distinguũt illud, quod est per se, & illud, quod est per accidens, existimauerunt quod sequitur ex hoc q, si homo semper generatur ab homine, & primum non fuerit, postremum non erit. [c] Et noo est ita. quoniam primum est, & est sol, & iotelligentia operans. hominem autem generari ab homine in infinitum est verum per accidens, non per se.

Res generata, cũ fuerit i gñatione, nõ dũ ẽ illa res gñata. Idem Ifra.c.6. vide cõtife. 6. Ph. 99. & 8 Phy. 69.

Hic perficit primã demõstrationem.

a Añ trãsmutationẽ essentialr̃ ñ ẽ trãsmutatio essentialr̃, p accidẽs ṽo ẽ necessariũ. Idẽ s.cæ.22.cõfite.8. Phy. com.47.

b In æchis cõtra leges. vide cõtite. 8. Ph.cõ.15. & 47.

c In gñatiõe hois primus ẽ, & ẽ sol, & intelligentia operans.

Si igitur tunc generatio est generata, qñ generatur, qñ igitur corrumpitur? quoniã impossibile est vt generetur, & corrumpatur, dum generatur. neq; i postremo. quoniam corruptum indiget vt generetur necessario.

Idest hoc, quod dixit Et etiam, &c. fundatur super tres propositiones, quarum Vna est, q res mota i rebus, quæ mouentur motibus oppositis est eadem. v.g. quoniam id, quod mouetur in loco, idem est cum illo, quod quiescit: & similiter illud, quod generatur, idem est cum eo, quod corrumpitur. Secunda autem propositio est, quod omne generabile est corruptibile. & hoc apparet per inductionem, & declarabitur pfecte in primo Cœli, & Mundi. Tertia vero est, q corruptum non corrũpitur, dum generatur, neq; res mota quiescit, dum mouetur. Cum igitur posuerimus q generatio habet generationẽ, sequitur vt habeat corruptionem: &, cum habuerit corruptionem, sequitur vt ipsa generatio recipiat corruptionem: et sic contrarium recipit suum cootrarium. quod est impossibile. D.d. Si generatio tunc, &c. idest, si igitur generatum dum generatur, est generatum, oon corruptum, scilicet quia non potest corrumpi apud generationem, qñ igitur corrumpitur, si generatio habet generationem? et quoniam impossibile est corrumpi apud generationem, neq; quando completur generatio, quooiam corruptum est ipsum geoeratũ, scilicet quod generatum est subiectum corruptionis. si igĩ generatio corrumpitur tunc, contrarium erit subiectum sui contrarij. & hoc intendebat cum dixit neq; in postremo, &c. idest quia res corrupta indiget vt illa sit generata, & vt sit generata, & vt sit in eadem hora cum corruptiooe. 14

Impoſs ẽ cõtrarium recipere suũ cõtrariũ. Idẽ 1. Ph.cõ.51. & quæ ibi. & 2. de Gñatione. t.c. 6. & quæ ibi.

Amplius ejusdem est motus contrarius, & insuper quies, & generatio, & corruptio. quare id, quod fit, cũ fit id, quod fit, tunc corrumpitur. neq; n. quod mox fit, neq; posterius. esse enim oportet quod corrumpitur.

Esse oportet illud, qd corrumpitur.

Et etiam motus per cõtrarium erit eiusdẽ rei, & quies etiã, & generatio, & corruptio.

Amplius oportet materiam subesse & ei, quod fit, et ei, quod mutatur. quę igitur erit? vt alterabile, aut corpus, aut anima est, sic id, quod fit, motus, aut generatio.

Et etiam generatum transmutatum indiget, vt habeat materiam subiectam. quæ igitur est ista materia? quoniam quemadmodũ alteratum est corpus, aut anima, ita generatum est aliquid motus, aut generatio.

Ista est alia ratiocinatio. & est, quoniam, si transmutatio est generatio, & omne generatum habet materiam, necesse est vt trãsmutatio habeat materiam subiectam: & illa materia est, quæ disponitur per illam transmutatiooem, sicut corpus, aut anima disponitur per transmutationem, cum transmutatio fuerit in eis. Et dixit quę igitur est ista materia? i. materia transmutatioois, quæ est genus, in quo est transmutatio, oon materia, in qua est transmutatio, s. quæ est de alio genere à genere transmutationis, si transmutatio fuerit transmutata. D.d. quemadmodum igitur alteratum, &c. i. quemadmodum igitur transmutationis in substantia subiectum est aut corpus, aut anima, similiter subiectũ generationis, si generatur, s. genus, in quo est generatio, debet esse aliquid aliud, aut motus vniuersaliter quicunq;, aut generatio. Vtitur gitur hoc nomine alteratio pro transmutatione in substantia. quoniã, si non vteretur hic pro transmutatione in substantia, sed pro transmutatiooe in qualitate, tunc generatio non erit de substantia. Et quasi intendit declarare per hunc sermonem q impossibilia contingentia ponentibus q motus habet motum, ita, q motus sit subiectum motui, eadem contingunt ponentibus q motus habet motũ, ita, q subiectũ sit aliud: quoniam 15

Documentũ

sequitur

sequitur ex hac positione vt motus moueatur, sicut sequitur ex prima, qm̃, sicut in transmutatione de albedine in nigredinem sequitur vt nigredo sit trasmutata, similiter, si genus motus, in quo est, fuerit motus, sequitur vt motus moueatur, & si non ponaẽ quòd motus est subiectum motui, vt posuimus in primo modo. Et hoc est ita, qm̃ subiectum motus intelligiẽ duobus modis. quorum Vnus est illud, in quo est motus, s. corpus motum. & ſm hoc intelligitur primus modus in hoc, ꝙ corpus moueatur, s. in hoc, ꝙ motus sit subiectũ motui, sicut corpus est subiectum ei. Secundus uero modus est genus, in quo est motus, s. qualitas trãsmutabilis, aut substãtia, aut q̃titas, aut vbi. hoc. n. est subiectũ motui etiã alio modo. & ex hoc modo ẽt seq̃tur vt motus moueaẽ, si motus habeat motũ, ita, ꝙ subm eius sit aliud à subiecto motus. & iste est secundus modus.

Subiectũ motus intelligiẽ duobus modis.

Et rursus aliquid, in quod mouetur. oportet enim ꝙ aliqd sit huius ex hoc in hoc motus, & nõ motus, aũt generatio. Simul aũt & quõ erit? nõ enim erit disciplinatio disciplinationis generatio. quare neq; generationis generatio, neq; quædam cuiusdam.

Et etiam illud igitur, ad quod est motus, quid est? necesse est enim vt motus huius demonstrati sit de hoc in hoc aliquid, non motus. Et, cum hoc impossibile est hoc intelligi quõ sit. impossibile eni est vt sciẽtia fiat scia. ergo generatio nõ habet generationẽ omnino.

16 Et etiam, si posuerimus ꝙ motus habet generationem, quid igitur, est illud, ad quod generaẽ motus? qm̃ necesse est vt motus rei sit de hoc in hoc: & vt illud, ex quo est motus, & ad quod est motus, sit aliud à motu. &, cum posuerimus ꝙ motus habet generationẽ, tunc illud, ad quod est motus, & ex quo est motus, erit motus. quod non est intelligibile, s. quõ scientia sit sciẽtia, & motus sit motus. Qm̃ generatũ est illud, quod nondum est in actu perfecto, s. quod est in via generationis. nam, si esset in actu, non esset illic generatio: qm̃ generatio est exitus eius, quod est in potẽtia in actum, & est esse non completum. si igitur motus haberet generationẽ, tunc esse rei in via generationis eẽt esse eius perfecte in actu: & sic res, quæ est iã cõpleta generata, generareẽ. & hoc intendebat, cũ dixit ipossibile. n. est vt scientia fiat scia, i. qm̃ sicut est impossibile vt scia fiat scientia, ita est impossibile vt generatio generetur.

Generatio ẽ exitus eius, qd est i potẽtia in actum, & est eẽ nõ cõpletum.

Amplius, si tres species motus sunt, harũ aliquam necesse est esse subiectam naturam, & ea, in quæ mouetur. vt necesse est loci mutationem alterari, aut ferri. Omnino autem, quoniam mouetur omne, quod moueẽ, tripliciter, aut quia secũdum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per se, ſm accidẽs solum continget mutari mutationem. vt, si is, qui sanatur, currat, aut discat. eam autem, quæ ſm accidens, dimisimus pridem.

Mutationis species.

Et etiam, si species motus sunt tres, necesse est vt natura subiecta isti sit vna earum, & similiter illud, ad quod mouetur. & sic trãslatio alterabitur, aut transferetur. Et vlr, cum omne motum mouetur tribus modis, aut p accidens, aut ſm partem, aut per se, possibile est vt transmutatio transmutetur. ver. gra. vt infirmus ecce adhuc iam medicinaẽ, aut addiscit. & iam dimisimus supius loqui de trãsmutatione per accidens.

Cum dixit ꝙ, si motus habet motum, seq̃tur vt motus moueatur, incœpit inducere inopinabile cõtingẽs in hoc, & dixit Et, ẽt si spẽs motus sunt tres, &c. i. & ẽt, si in p̃dicamẽto mot⁹ fuerit motus, s. ꝙ materia motus sit motus, sicut materia alterionis est in q̃litate, & materia translationis est in vbi: & iam declaratũ est prius ꝙ spẽs motus sunt tres, translatio, & alteratio, & diminutio: necesse est, si mot⁹ est in motu, sicut alteratio in qualitate, & translatio in vbi, vt idem motus sit aut in sua specie, aut in alia. si in sua, sequitur vt trãslatio trãsferatur, & alteratio altereẽ. quod est inopinabile. si in alia, sequitur vt translatio altereẽ, & alteratio transferatur. quod est magis inopinabile. D. d. necesse est vt natura subiecta, &c. & intendit per naturã subiectam, genus, in quo est motus, i. necesse est vt materia subiecta isti motui sit vnus motuũ: & similr̃ necesse est vt iste motus, qui est quasi forma in hac materia, sit vnus trium motuũ. & hoc intendebat, cum dixit & similr̃ illud, ad quod mouetur, i. & similr̃ est necesse, vt forma istius motus sit vnus trium motuũ. & accipit illud, ad quod mouetur, loco motus, quia illud, ad quod est motus, est de natura motus. D. d. Et vlr, &c. & intendit declarare quõ seq̃tur vt motus sit à motu per accidẽs, manifestum est enim ꝙ hoc est cõsequens motũ generatũ: & apparet in principio Octaui. & quasi dicat, & quia oẽ motum moueẽ aut per se, aut p accñs. & declaratum est ꝙ motus nõ est ex motu per se: necesse est vt motus fiat à motu per accidẽs. Et tacuit de illo, qui est ſm partem. quia omne, quod habet motũ ſm partem, possibile est vt motus sit in toto: quia, cum pars diuiditur, fit totum. si igitur eẽt possibile vt motus moueret ſm partem, esset possibile vt moueretur ſm totum: & cum est impossibile vt motus moueatur per se, aut ſm partem: ergo est possibile per accidens: immo apparebit ꝙ est necessarium, s. vt ante oẽm transmutationem sit transmutatio. Deinde dixit. v. g. &c. i. v. g. vt trãsmutatio de ægritudine in scientiam. hæc enim est trãsmutatio ex trãsmutatione per accidens. & similiter qñ transmutaẽ de ægritudine in disciplinam. 17

Illud, ad qd ẽ mot⁹, ẽ de nã mot⁹. Idẽ supra. cõ. 9. & 1. physi. com. 4.

Documẽtũ.

Oẽ, qd hẽt motũ ſm partẽ, possẽ vt motus sit in toto: qa, cum ps diuidiẽ, fit totum. Idem supra cõ. 1. & ibi.

Quoniam aũt, neq; substãtiæ, neq; ipsius ad aliqd, neq; ipsius facere, & pati relinquitur ſm qualitatem, & quãtitatem, & vbi motum eẽ solum. in vnoquoq; enim horum est contrarietas. Motus igitur ſm qualitatẽ Alteratio sit. hoc enim inditum est cõmune nomen, Dico aũt qualitatem, nõ quæ in substãtia: (etenim differentia qualitas est:) sed quæ passiua est, ſm quam dicitur pati, aut impassibile esse. Qui vero ſm quantitatem est, ſm cõmune quidem inominatus est, ſm autem vtrunq;, Augmẽtatio, &, Diminutio. is quidem, qui est in perfectam magnitudinẽ, augmẽtatio, qui vero ex hac diminutio. Qui aũt ſm locum, & ſm propriũ, & ſm cõmune innominatus est. vocetur autem Latio nomine cõi. quãuis dicãtur ferri hæc sola proprie, cũ nõ i seipsis sit, mutãtibus locũ, stare, & q̃cunq; nõ ipsa seipsa mouent ſm locum.

In q̃t p̃dicamẽtis sit motus.

Dña qualitas est.

Et, cum motus non est substãtiç, neq; relationis, neq; actionis, neq; passionis, remanet vt sit in quantitate, & in qualitate, & vbi tm̃. qm̃ in vnoquoq; istorum est contrarietas. Motus igit̃ in qualitate sit Alteratio. qm̃ hoc nomen cõiunctum est cum qualitate vl̃r. Et intelligo per quale, nõ omne illud, quod est in substantia; qm̃ differentia etiam est qualitas: sed qualitas, quæ attribuitur passioni, & est illa, per quam dicit̃ aliquid pati, aut nõ pati. Motus autem in quantitate vl̃r nõ nominatur. vnum aũt eorum dicit̃ Augmẽtũ, aut Diminutio. motus vero ad magnitudinem completam dicitur augmẽtum, & motus ex hac dicitur diminutio. Motus vero in loco vniuersaliter, & proprie nõ nominatur. dicatur igitur Translatio. licet translatio non dicatur vere, nisi de illis rebus tantũ, quę mutant loca, & non habẽt quiescere, & quæ nõ mouent se in loco.

18 Ista est conclusio, quam intendit. qm̃, cum posuit ꝙ motus inuenitur in tribus p̃dicamentis, & declarauit ꝙ non inuenitur in substãtia, neq; in relatione, neq; in actione, aut passione, sequitur vt solũmodo sit in istis tribus. Et dixit qm̃ in vnoquoq; istorum est contrarietas. & innuit vl̃r hoc, ꝙ causa vl̃r, ꝓpter quam est possibile vt motus solũmodo sit in his tribus p̃dicamẽtis est, quia contraria existunt in eis. hæc enim necessaria causa est in esse eorum. Et dixit Motus igitur in qualitate, &c. i. & vocet̃ intentio vl̃is, quæ est motuum in quale, Alteratio. qm̃ hoc nomen positum est vl̃r omnibus motibus, qui sunt in qualitate. & intendit per hoc, quod dixit coniunctum, i. positum ad placitum. D. d. Et intelligo per quale, non illud, quod est substantia, &c. i. & intelligo per qualitatem, in qua inuenitur iste motus, non qualitatem, quæ est in p̃dicamẽto substantiæ. v. g. differentias, quæ sunt qualitates substantiales, sed spẽm qualitatis, cui attribuit̃ passio, aut passibilis qualitas. & hoc intendebat, cum dixit & est illa, p quam dr̃ aliquid pati, aut non pati. & intẽdebat genus per hoc de p̃dicamento qualitatis passibilis, & potentiam naturalem, & impotentiã. qm̃ per hoc, quod dixit pati, continet duo genera simul, continet genus passiuum, et genus, quod dr̃ ſm impotentiã naturalẽ, & p hoc, quod dixit & nõ pati innuit potentiam naturalẽ. Et dixit hoc ſm cõsyderationem large, sicut posuit generationem primo in definitione. qm̃ in Septimo istius libri declarabit ꝙ motus alterationis non inuenit̃ in p̃dicamento qualitatis, nisi in genere qualitatis passiuæ, ſm tactum, gustũ, & visum. nam istæ qualitates recipiunt magis, & minus. & nõ est ita de qualitatibꝰ, quę sunt in aĩa, & in aĩato, & in qualitate, quæ est ſm quantitatem. illa aũt, quæ dr̃ ſm potentiam, & impotentiã naturalem est propinqua passiuæ. & videt̃ ꝙ in ea non est motus. & in Septimo perscrutabitur de hoc. sed ſm verba eius in hoc loco apparet ꝙ ſm eam inuenit̃ motus. D. d. Motus aũt in quãtitate, et c. i. et motus cõis, qui est in p̃dicamento quantitatis, s. qui continet duas spẽs, non habet nomen: sed altera duarum specierũ dr̃ Augmentũ & reliqua Diminutio. D. d. Motus vero in loco, & c. i. et intentio cõis oĩbus motibus, qui sunt in loco, et est illa, quæ est tanq̃ genus istius motus, nõ habet nomen. Et intendit per proprium motum, qui ita se habet ad hunc motum generalẽ sicut spẽs, & hoc est ſm idioma græcorum. D. d. dicat̃ igitur Trãslatio. idest nos aũt vocemus illud, quod inuenitur in spẽbus istius motus, translationẽ. Et, quia hoc nomen trãslatio dr̃ in idiomate eorum de eis, quæ mouẽtur in loco, quæ non hñt cessare in eo ex se, s. quæ mouentur violente, & de corporibus ipsis simplicibus, narrauit hoc, & dixit licet translatio, &c. i. licet translatio in nostro idiomate dicat̃ vere de rebus, quæ mutant sua loca, & non hñt cessare ex se, cum sint inanimata. D. d. & quę non mouent se in loco. & forte addidit hoc, quia hoc nomen translatio apud eos dicebat̃ de motibus violentis tm̃, qm̃ [a] corpora quatuor simplicia existimant̃ mouere se in loco, sed non hñt quiescere ex se. [b] Et forte hoc nomen translatio apud eos dicebatur de omni, qđ mouetur in loco, p̃terq̃ de habentibus animas. [c] corpora enim simplicia non mouent se in loco, nisi per accidens: & illa, quæ mouent se in loco, sunt animata. ſm hoc igitur animata sunt illa, quæ quiescunt ex se. &, cũ dixit ꝙ istæ duæ dispõnes non inueniũtur in eis, de quibus dicitur hoc nomen trãslatio apud eõs, demõstrauit ꝙ hoc nomen translatio apud eos dicebatur de nõ aĩatis, siue moueantur naturaliter, aut violenter.

Pri͂a expõ. a Corpa quatuor simplicia existimant̃ mouere se in loco, sed nõ hñt quiescere ex se, Vide de cœlo. 2. phy. c. 9. ibi. vide etiam 8. phy. c. 29. 8. phy. & c. b Secunda. c Corpa simplicia nõ mouẽt se in loco, nisi p accidens.

Cl vl̃r. pp quã est posse vt motꝰ solũ modo sit in tribus p̃dica mẽtis, est, q2 cõtraria existũt in eis.

Quæ aũt est in eadẽ forma mutatio in magis, & minus alteratio est. Quæ enim ex cõtrario est in contrarium motus est, aut simpliciter, aut aliquo modo. In minus enim cũ ierit, in contrarium dicetur mutari: in magis autem, vt ex contrario in seipsum. differt enĩ nihil ſm quid mutari, aut simpliciter. verum aliquo modo oportebit cõtraria esse. magis autem, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest, & non. Quod igit̃ hi tres soli motus sint ex his manifestum est.

Et transmutatio etiam, quæ est in eadẽ spẽcie, in magis, & minus est alteratio. Qm̃ est motus, aut ex contrario, aut ad contrarium, aut simpliciter, aut quodam modo. Trãsmutatio igitur, cum est ad minus, dicitur ꝙ res trãsmutatur ad contrarium: &, si ad maius, dicitur ꝙ transmutatur ad illam ex contrario. qm̃ non est differentia inter hoc ꝙ res transmutetur quodã modo, & simpliciter, nisi in hoc, ꝙ duo contraria necesse est vt sint existẽtia quodã modo, & magis & minus sunt, vt contrarium existẽs, aut nõ existẽs sit quodã modo magis, & minus. Declaratũ est igit̃ ex hoc, quod isti tres sunt motus tantũ.

Cum posuit ꝙ motus sunt de contrario in cõtrariũ, &, quia latet hoc, qm̃ nos videmus eandem spẽm trãsmutari de simili in simile, vt cum albũ trãsmutatur ad magis album, aut nigrũ ad magis nigrum, incœpit dissoluere hoc, & dixit Et transmutatio ẽt, &c. i. & transmutatio non solũmodo, quæ est de specie in spẽm contrariam est alteratio, vt album in nigrum, sed transmutatio, quæ est in eadem specie ſm magis, & minus, vt album in magis album, & econuerso. D. incœpit declarare ꝙ ista transmutatio, quę est in eadem specie est de contrario in contrariũ, & dixit Qm̃ est motus, &c. idest, & diximus ꝙ ista transmutatio est motus de cõtrario in contrarium, aut simpliciter, aut quodãmodo. et iste motus, s. qui est in eadem specie, est de contrario in cõtrarium quodã modo. Et intendit, qm̃ qđ seque 19

Vide c. 14. 7. phy. cum 3 sequẽtibus. Vide c. 14. 7. phy. c. 15. In 7. perscrutabitur in secunda specie qualitatis. Vide calces c. 20. 7. phy. pro hoc.

retur, si oīs motus esset de contrario in contrarium simpliciter: cū aūt inuenitur duobus modis, s. in respectu extremitatum, & medij, non cōtingit quæstio. Et, cū narrauit q motus, qui est in eadē specie, est de aliquo contrario in aliquod contrariū, incœpit declarare hoc, & dixit. Transmutatio igitur, cum est ad minus, &c. i. & in transmutatione, quæ est in eadem specie inuenitur magis, & minus ex contrarietate, cum igitur trāsmutatio fuerit de magis in minus dicetur transmutari ad contrarium: qm̄ non fit minus, nisi ex mixtione cōtrarij. v. g. qm̄ id, quod est magis album, quod transmutatur ad minus album, dr̄ transmutari ad aliquod nigrū: &, cum ecōuerso, dr̄ trāsmutari ad aliquod albū. D. d. qm̄ nō est differentia, &c. i. & hoc est necesse, qa nō est dīia inter hoc, q res transmutetur quodāmodo non simpliciter, & q transmutetur simplr̄ in hoc, q vtraq; trāsmutatio indiget vt sit de contrario in contrarium, nisi in hoc, q in transmutatione simplr̄ duo contraria sunt contraria existentia simplr̄, & in transmutatione quodāmodo sunt contraria quodā modo. Et hoc intendebat cū dixit sed in contrarijs, &c. i. sed contraria in trāsmutatione, quæ est simplr̄, sunt contraria in ea existentia simplr̄, & in transmutatione quodā modo sunt contraria quodam modo. & hoc intendebat, cum dixit sed in contrarijs, &c. idest sed contraria in transmutatione, quæ est quodam modo, sunt cōtraria in ea quodam modo. & quasi per hoc dat causam, propter quā quædam transmutatio est de cōtrarijs simplr̄, & quędā de aliqbus contrarijs. D. d. et magis, et minus, &c. & quasi dicat & magis & minus est vt cōtrarium, aut medium diuersentur fm minus, & magis.

Nō simia[*], nisi ex mixtione cōtrarij. Idē infra. t. c. 41. Si vi de opposiū. 3. cæ. cō. 14. Vide contr. Zim.

In transmutatiōe simpliciter cōtraria sunt simplr̄, & in trāsmutatione quādā mō contraria sunt quādā mō. Idem supra cō. 6. et infra cō. 18.

Immobile quot modis dicat.

Immobile autem est & quod omnino non potest moueri, sicut sonus est inuisibilis. Et quod in multo tempore, vix mouetur. Aut quod tarde incipit, quod dicitur ægre mobile. Et quod aptum natura est, potest q; moueri, non mouetur autem tunc, cū aptum natura est, & vbi, & quomodo: quod quidem immobilium solū quiescere voco. contraria enim quies motui est. quare priuatio erit susceptiui.

Et Immobile est illud, quod nō potest moueri omnino, v. g. sonus ē inuisibilis. Et illud, quod moueē tarde, & difficile est illud, quod dicitur difficilis motus. Et illud, quod innatū est moueri, & potest moueri omnino, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est, & vbi innatum est, & sicut est innatum. et hoc solum inter alia immota dr̄ quiescens: & quies est contraria motui.

20 Hic vult etiam declarare quid sit quies, quæ opponitur motus in rei veritate, & incœpit sermonem in declarando hoc, fm quot modos dicitur immobile, & dixit Et Immobile est illud, quod non pōt moueri, &c. i. & immobile dr̄ multis modis. dicitur enim immobile illud, cuius species nō est innata recipere motum, vt dicitur q sonus est inuisibilis, quia non est innatus vt videatur. D. d. Et illud, quod moueē tarde. &c. i. & vt dicitur immobile etiā illud, quod difficile mouetur, & tarde. & isti duo modi dicunē īmobile transumptiue.

Cōsimilem definitionē vide de inuisibili. 2. de anima t. c. 105. et qua ibi.

Et Alexan. dixit & q illud, quod est tardi motus est aliud ab illo, quod est difficilis motus. qm̄ illud, quod est difficilis motus, est illud, quod incipit tarde, non illud, quod mouetur tarde. Deinde. d. Et illud, quod est innatum, &c. idest & dicitur immobile tertio modo illud, quod habet naturam vt moueatur, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est moueri, & in loco, in quo inatum est moueri, & qñ cessat à motu, quo innatum est moueri. & hoc intendebat cum dixit & vbi est innatum, &c. i. est in loco, in quo innatum est moueri, & potest moueri illo motu, quo innatum est moueri. quiescēs enim in rei veritate est hoc, s. illud, quod caret motu in tempore, in quo innatum est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & in dispositione motus, fm quam innatum est moueri. Sed ista quies videtur esse rei motæ ex se, & quies violenta, non quies naturalis. Quiescēs enim naturaliter est illud, quod caret motu in loco, in quo non est innatum moueri. Sed forte contentus est à descriptione quietis per hoc, quia est manifestius, & notius. & intendit declarare q quiescēs in rei veritate est illud, quod opponiē vero motui, & est illud, quod caret motu vero, & tacet descriptionem aliorum modorū quietis. quiescens enim naturaliter innatum est moueri in alia hora. Et pōt intelligi hic de innato, & possibili illud, quod est cōmune violēto, & naturaliter. terra enim, cū quiescit in suo loco naturali, caret etiam cum hoc illo, quod innatum est habere violenter ex motu, & in loco, in quo innata est habere hunc, s. motum violentum, & in tempore. & fm hoc ista descriptio erit communis omni quiescenti. & ideo intelligēdum est hoc ex quiete priuatio motus dicti de trib[9] modis, qui sunt motus in rei ueritate. D. d. & hoc solum, &c. idest & hoc postremum eius, quod dr̄ immobile, est illud, quod dr̄ quiescens in rei veritate, & est id, quod dr̄ esse contrarium vero motui.

Dubium.

Solu prima.

Solu secūda

Quid igitur est motus, & quid quies, & quot mutationes, & quales motus manifestum est ex dictis.

Summa Secunda, in qua agitur de Vnitate, & Pluralitate motus.

Caput Primum, in quo declarat quid sit Simul, quid Separatim, quid Tangere, quid Inter, quid Consequēter, quid Contiguū, & quid Continuum.

POst hæc aūt dicamus quid ē Simul, et Separatim, & qd est Tāgerē, et quid Inter, & qd Cōsequenter, & qd Contiguum, et quid Cōtinuum, & qbus vnūquodq; horum inesse aptum natura sit.

Manifestum est igitur ex his dictis, quid est motus, & quid est quies, & quot sunt trāsmutationes. Dicamus nunc igitur quid est Simul, & quid est Separatim. & qd est Tangere, & qd est Inter, & quid est Sequi, & qd est Succedere, & Cōtinuari, & vnūquodq; istorum, in qbus innatum est inueniri.

Declaratum est igitur ex dictis quid est motus in rei veritate, & quorum est definitio motus pdicta in Tertio: qm̄ illic nō distinxit inter generationem, & corruptionem, & alios motus. hic autē declarauit q illa definitio non dr̄ simpliciter, nisi de istis tribus tm̄. perfectio enī, quæ accepta est in definitione motus, quæ est tanq̄ genus, non inuenitur in transmutatione, quæ est 21

In tertio philosophus nō distinxit iter generationē, & corruptionem, & alios motus, s; bñ in hoc Q[illegible]to, &c.

Tunc q immobile dr̄ quatuor modis. uno modo illud dr̄ immobile qd nō mouetur nec in nullo modo pōt moueri sic est sonus. alio modo, qd multo temporis fluit ante q̄ moueatur ut magna moles a parua potentia [illegible], alio modo qd lento gradu mouetur ut claudus, alio modo qd nō mouetur qn aptum natum est moueri [illegible] quiescere. q quies motui opponitur priuatiue [illegible] [illegible]

a Cõ. q generatio nõ ẽ mot⁹, est, quia in ea nõ est perfectio diminuta de genere ei⁹, ad qđ est mot⁹. & cã î hoc est, qm̄ forma ẽ idiuisibilis, Sed vide oppositum. 3. coeli. 67. de formis elemtorũ, quæ fm̄ eas intẽdunt, & remittunt. Vide cont. Zim.

in generatione, s. qm̄ a in ea non est perfectio diminuta de genere eius, ad quod est mot⁹, s. à genere pfectionis completæ. & causa in hoc est, qm̄ forma est indiuisibilis, & quia generatio est de non esse. D.d. & quid est quies, s. quies opposita vero motui. D.d. et quot sunt transmutationes, i. transmutationes, quæ non sunt motus, quæ inueniuntur in substantia, & in alijs pdicamẽtis pter tria. Et intendit q in hoc sermone distinxit veram trãsmutationem à vero motu. Et, quia in hoc sermone declarata sunt hæc dicta, icœpit hic quærere fm descriptionem, & sermones facientes scire illa, quæ accidunt motui, vt fiat pparatio ad illud, quod vult perscrutari de natura continui, et dixit Dicamus nũc, &c. idest dicamus igitur nunc intentionem eius, quod dicimus corpora esse Insimul, & Separatim, & Continua, & Consequentia, & quid est intẽtio istius propositionis, Inter, quæ est necessaria in motibus. D.d. & vnũquodq; istorum, &c. i. &, cum exposuerimus istas intẽtiones declarabimus subiecta propria vniuscuiusq; eorũ, v.g. quoniam, cum fuerit declaratum quid est continuatio, declarabitur, quæ sunt res cõtinue, & quæ sunt res non continuæ, & similiter de alijs.

Quid Simul, Separati, Tãgere, & Inter.

Simul igit̃ dicunt̃ hæc eẽ fm locũ, quęcũq; in vno loco sunt primo. Separatim autem, quæcunq; sunt in altero. Tangere aũt, quorum extrema sunt simul. Inter vero, in quod prius aptum natura est puenire id, quod mutatur, q̃ in quod vltimum mutatur, fm naturam continue mutationem patiens. in paucissimis autem est inter, tribus. vltimũ enim est mutationis contrarium.

Dicimus igit̃ Simul in loco in rebus, quæ sunt in eodem loco, s. in primo loco. Et dicimus Separatim in rebus, quæ sunt in locis diuersis Et dico Contigua, dũ extrema sunt in simul. Et dico Inter, intelligendo illud, ad qđ primo trãsmutatum ĩnatum est ire, antequã eat ad illud, ad quod postremo trãsmutat̃, cũ trãsmutatio eius fuerit fm cursum naturalẽ, & cõtinua. & inter saltẽ inuenit̃ in tribus. finis enim transmutationis est cõtrarium.

22 Simul dr̃ multis modis, vt dictum est in lib. de Prædicamentis: sed hic intẽdit describere de illis illum modũ, qui est fm locum tm̃. Et intẽdit p primũ locũ, continens pprium, qui non est locus mediante alio. Et dixit in eodem loco, quia, si continentia fuerint duo, erũt in duobus locis, non in eodem loco. Et, quia separata sunt opposita eis, quæ sunt insimul, incœpit describere illa, & dixit Et dico Separatim in rebus, quæ sunt in locis diuersis, i. diuersis fm demonstrationẽ, s. multis nõ vno. D.d. Et dico Contigua, &c. i. & Cõtigua sunt corpora, quorũ vltima, s. sup̃ficies sunt insimul, ita, q inter illas nõ est corpus extraneũ. & hæc est contiguatio naturalis. contiguatio vero mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima supponuntur. Si igitur fuerint corpora, supponuntur superficies eorum cõtiguæ: &, si superficies, superponentur lineæ: &, si lineæ, superponentur puncta: sicut dicitur q punctus superponitur puncto. Sed hic non intẽdit Mathematicam, quoniam in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum, & sic assimilantur continuo: in naturalibus vero duo vltima remanent duo demonstrata. & ideo dixit dum extremitates sunt insimul, i. & res contiguæ

Capi̊o añpe̊ultimo.

In mathematicis est contact⁹. Idẽ 4. phy. s. c. 76. & 1. de generatione. 44.

In mathematicis duo vltima reuertũtur i vnũ, & sic assimilant̃ cõtinuo. Sed in nãlib⁹ duo vltima rema.

sunt, quarum vltima, q̃ sunt in actu sunt insimul, & dicũtur contigua, sicut dixit, dum vltima sunt insimul. & hoc significat quòd contiguatio significat hanc intentionem. Et per simul, intendit hic illa, quæ sunt in loco. & fm hoc erit in loco per accidens: qm̄ vltima non sunt in loco essentialiter. D.d. & dico Inter, &c. idest & Inter est illud, ad quod transmutatum transmutatur primo, i. antequã transmutetur in illud, in quod transmutatur in postremo. Istud enim est primũ eius, ad quod transmutatur transmutatum, cum non transmutatur ad ipsum per suam trãsmutationem ad aliud, nisi si motus haberet motum. sed, cum motus non habet motũ, sicut prædiximus: & motũ, qñ est in illo, ex quo ẽ motus, dicit̃ nondum transmutari, &, cum fuerit in illo, ad quod dicitur iam transmutari, & desinere in transmutatione: ergo non dicitur transmutari, nisi quando fuerit inter. Et inter necessario est de natura ei⁹, ad quod est motus. qm̄, si motus fuerit in loco, inter erit locus, s. primus locus, ad quem motum mouetur. & similiter, si motus fuerit in qualitate, tunc inter erit prima qualitas, ad quam transmutatur transmutatum. qm̄ autem necesse est vt sit hic primus locus, & quomodo est primus apparet ex hoc, quod diximus quòd motus non habet motum. Et dixit q necesse est vt motus sit fm cursum naturalem. qm̄, si non fuerit fm cursum naturalem, possibile est vt qescat interim: & tunc inter erit illud ipsum, ad quod est motus. & ideo dixit dum fuerit continua. D.d. & inter est saltem in tribus. idest in duobus contrarijs, & medio. qm̄, si medium nõ fuerit, non erit inter. Deinde dixit finis enim trãsmutationis est contrariũ, i. & inter inuenitur in tribus. quoniã finis, & principium transmutationis sunt duo cõtraria, & inter illa est aliqđ, s. inter contraria.

nent duo demonstrata. Idẽ infra. c. 30. Vide clar⁹ pro hoc infra cõ. 19. Vltia nõ sũt i loco essẽtialiter, sed per accidẽs. oppositus prio de generatione. c. 29. vbi hr̃ q neque p se, neq; p accñs, &c. vide cõ. Zim.

Mediũ ẽ de natura eius, ad quod est motus.

Quid Cõtinue.

Continue aũt mouet̃, quod nihil, aut paucissimum intermittit rei, non tpis. nihil enim phibet intermisisse, & statim ẽt post primã sonuisse vltimam, sed rei, in qua mouet̃. hoc aũt & in ijs, quę sunt fm locum, & in alijs mutationibus manifestum est.

Et illud, quod mouet̃ fm Cõtinuationẽ est illud, quod nõ deficit oĩno, & saltẽ in illa intẽtione, in qua est motus, nõ in tpe. qm̄ nihil prohibet deficere, & statim euenire neuma, quod dr̃ Bam, cum neumate, quod dicitur Zir. nos enim intelligimus per hoc intẽtionem, in qua est motus. et hoc manifestum est in transmutationibus, quæ sunt in loco, et in alijs transmutationibus.

Cum accepit in definitione eius, quod est inter, continuationem motus, incœpit exponere continuationẽ in motu, & d. Et illud, quod mouetur, &c. i. et illud. qđ mouetur fm continuationem, sic describitur. qm̄ est illud, quod non deficit omnino fm intentionem, & fm tempus: &, si defecerit fm intentionem, erit paucum. fm vero tempus deficit fm intentionem, quæ quidem non deficit fm illud: qm̄ plura mota non deficiunt fm tps, & motus eorum non est continuus, vt qui inducit neuma, quòd dicit̃ Bam, post neuma quod dicit̃ Zir. iste enim non desistit fm tempus: desistit vero fm motum. qm̄ neuma, quod dicitur Bam, est aliud in intentione à neumate, quod dicitur Zir. & in continuis non posuit necessario vt non deficiant omnino in itẽtione: quia plura mota continua deficiunt aliquantulum in intentione, vt animalia, quę ambulant: illa autem, quę natãt, aut volant, nõ deficiunt in intentione omnino. 23

D.d.

D.d.nos enim intelligimus per hoc illam intẽtionem, in qua est motus, i. & nos descripsimus continuationẽ hac descriptione, quia, cũ diximus motũ continuũ, intelligimus cõtinuationẽ intẽtionis, in qua est mot⁹, rei motæ, s. qm̃, si motus eius fuerit in loco, cõtinuatio ei⁹ erit in loco: &, si in alteratione, cõtinuatio ei⁹ erit in alteratiõe. D.d. et hoc manifestũ est in trãsmutationib⁹, quæ sunt in loco, & in alijs trãsmutationib⁹, i. qm̃ cõtinuatio in eis est in itentione, in qua est trãsmutatio.

Cõtrarium autem s̃m locum est quod s̃m rectam distat plurimum. minima enim finita est: mensura autem finitum.

Et contrarium in loco est distantissimum in rectitudine. qm̃ minima linea recta est finita: & finitum est paruum.

24 Cum posuit φ omnis motus est de contrario in contrarium, incœpit notificare quę sunt contraria in loco, & dixit Et contrarium in loco, &c. i. & loca contraria sunt illa, inter q̃ est maxima distantia recta: & ista sunt superius & inferius simplr. & dixit in rectitudine, quia distãtia maxima, & minima non definiunt, nisi p lineã rectã. &, si nõ, posse est ponere inter q̃libet duo puncta distantias infinitas arcuales diuersas. Et hoc intendebat, cũ dixit qm̃ minima linea recta est finita, i. qm̃ minima linea recta posita inter duas distantias est vna. & hoc intẽdebat, cum dixit finita, &, quia minima linea inducta inter duo puncta est recta, necesse est vt maxima linea in mundo, cuius vnus finis est superius simpliciter, & secundus est inferius simpliciter, definiatur per rectã. qm̃ hęc est finita, i. vna, [a] lineæ aũt arcuales sunt infinitæ, & ideo in eis non inuenitur maxima linea, neq; minima. D.d. & finitum est paruum. & intendit per finitum, rectum, quia inter duo puncta nõ cadit, ex eo nisi vnũ tantũ. & intẽdit per paruũ, breue. i. & [b] linea recta est breuissima linea inducta inter duo pũcta opposita. & ista linea est mẽsura, cũ mẽsura sit minima.

Vide. 10. meta. 13.

Distãtia maxima, & minima non definiuntur, nisi p lineã rectam. 8. phy. 1.

[a] Lineę arcuales sunt infinitæ. idem. 1. celi. 27.

[b] Linea recta breuissima, inducta inter duo opposita. Idem. 1. coeli. 28.

Quid Consequenter.

Consequẽter aũt est inter quod, post principium solum, existens aut positione, aut natura, aut alio aliquo sic determinatum, nihil est eorum, quæ sunt in eodem genere, & id, ad quod cõsequẽter est: dico aũt, vt ad lineã linea, vel lineæ, aut ad vnitatẽ vnitas, vel vnitates, aut ad domum domus: aliud autem nihil prohibet esse inter. Consequenter enim ad aliquid est consequenter, & posterius aliquid est. non enim vnum consequenter est ad duo, neq; noua luna ad secundam consequenter est, sed hæc ad illa.

Et dico Sequi in illo, quod est post principiũ, aut in situ, aut forma, aut in alia intẽtione, &, cum hoc fuerit positum non erit inter illa aliquod illius generis: v.g. aut linea, aut lineæ sequantur lineam, aut vnitas, aut vnitates sequantur vnitatem, aut sequatur domus domum: & nihil prohibet vt inter hæc duo sit aliquid non illiusmodi. Sequens enim est sequens in aliquo priori, & in aliquo posteriori. non enim vnum sequitur duo, neque nox nouilunij sequitur noctem futuram, sed ista sequitur illam.

Et dico Sequi, &c. i. & dicitur Sequi in re, quæ est post aliam, quæ est quasi principium, aut in situ, vt cũ dicimus domum sequi aliquam domum, aut in forma specifica, verb. gra. φ aĩal ambulans sequitur hominẽ. Et intendit per aliam intentionem sequens s̃m naturã. ver. gra. quòd dualitas sequitur vnitatem, & trinitas dualitatem, &, vt cũ dicimus quòd in sermonibus narratio sequitur procemium. & existimatur φ sub hoc collocatur sequens s̃m placitum: et est oppositum ei, φ est s̃m naturãm. Deinde dixit &, cum hoc fuerit positum, &c. i. & est necesse vt inter hæc duo, quæ dicuntur sequi, nõ sit aliquid sui generis, s. vt inter lineas cõsequentes non sit linea, & inter domus cõsequentes nõ sit domus. & nihil prohibet vt inter illa sit aliquid alterius generis. ver. gra. quòd inter domos consequentes sit aliquid, quod non est domus. D.d. Sequens enim est sequens, &c. i. Sequens enim est sequẽs aliquod p̃cedens ipsum sui generis, & ipsum est posterius ab eo. Consequentia igitur sunt illa, in quibus sunt prius, & posterius, aut in situ, aut in specie, aut in natura, & sequens est posterius, non prius. vnde nullus dicit quòd vnum sequitur duo, & nox nouilunij sequitur futurã noctem, sed econtrario. 25

Quid Contiguum.

Contiguũ aũt est quod, cũ cõsequẽter est, tãgit. Qm̃ aũt omnis mutatio in oppositis ẽ, opposita aũt sunt & cõtraria, & quę s̃m contradictionẽ sunt, cõtradictionis aũt nihil est medium, manifestum est φ in contrarijs erit id, quod est Inter. Cõtinuum autem est quidem quod contiguũ quiddam est. dico autẽ esse Continuum, cũ idẽ fiat, & vnus vtriusq; terminus, quibus tãgunt, &, vt significat nomen, contineantur. hoc autem esse non potest, si duo sint vltima.

Quid Continuum.

Et Sese succedere est illud, quod est cõsequẽs, & tãgens. Et, qa oĩs transmutatio est in oppositis, & opposita sunt cõtraria, & cõtradictoria, et inter cõtradictoria nõ est mediũ, manifestum est φ Inter est in cõtrarijs. Continuum vero est quodammodo sese. sed dico Continuum, quando vltimũ vtriusq;, in quo tangunt se, fuerit idem, & fuerint continua, s̃m φ significat hoc nomen. quod est impossibile si vltima fuerint duo.

26 Et Sese est illud, in quo inuenitur prius, & posterius, in quo vltima sunt insimul. qm̃ hoc nomen sese significat consecutionem, & tactum insimul. significat igitur duo. et ideo dixit Et Sese est illud, quod est consequẽs, & tangens, qm̃ tangentia sunt de speciebus diuersis, sese vero sunt eiusdem speciei, sicut cõsequẽtia. D. incœpit declarare vbi inuenitur inter, & dixit φ Inter inuenitur in cõtrarijs mediatis: & propter hoc impossibile est vt motus sit in contradictorijs, aut in contrarijs immediatis, & sermo ei⁹ in hoc manifestus est. D.d. Cõtinuũ vero, &c. i. Continua aũt sunt sese, i. quorũ vltima adunãtur apud contactũ, & fiunt vnum. & in hoc differt cõtinuũ à sese. D.d. s̃m φ significat hoc nomẽ, i. in rebus naturalibus, & artificialibus. in naturalibus vero dicimus φ continua sunt illa, quorũ vltima sunt vnum naturalr, vt in mẽbris cõtinuis, [a] & in artificialibus, qñ vltima eorũ fiunt vnũ p artificium. in mathematicis vero dicimus continua, qñ vltimum vnũ imaginatur eẽ cõecum eis, vt pũctus, qui est cõis duabus lineis

Cõtinua sũt q̃rũ vltia sũt vnũ aliter. Idẽ infra. t.c. 39. 40.

[a] Nota differentiã inter cõtinuitatẽ naturalẽ, artificialẽ, & mathematicam.

lineis, & linea duabus superficiebus. & ista continuatio non est naturalis: & hic intendimus describere continuationē naturalē. D.d. quod est īpossibile, &c. i. & impossibile est vt continuatio sit duorum continuorū, quando vltima eorum non fuerint adunata. & hæc est differentia inter sese, & continua.

Hoc autem determinato, manifestum est q in ijs est cōtinuum, ex quibus vnum quid aptum natura est fieri secūdum contactum. & vt demum fit continuū vnum, sic & totum vnum erit, vt aut clauo, aut glutine, aut tactu, aut insertu.

Manifestum est igitur q cōtinuatio est in rebus, quę innata sunt, vt ex eis fit vnum per cōiunctionē. & quēadmodū copulatum fit vnum qn̄q; similiter totum fit vnū, ver. grā. per applicationem, & conclauationem, & p cōtactum, & per consolidationem.

27 Cum definiuit continua, q sunt illa, quę innata sunt vt vltima eorū sint unum, dixit Manifestum est igitur ex hac descriptione q continuatio est in rebus, quę innatæ sunt vt ex eis fit vnū per coniunctionē, s. aut p ligamentū, aut p applicationem, aut p cōsolidationem. illa aūt, in qbus nō aptantur hæc, non hn̄t cōtinuationem. D.d. & quemadmodū copulatū, &c. i. & quēadmodū copulatū fit in aliqua hora unū, s. per adiunctionē vltimorū, aut per ligamentū, aut per aliud, similiter vtrūq; cōtinuatorū fit vnū, qn̄ ibi non fuerit vltimū cōmune inter illa, s. qn̄ vltimum destruitur. Et quasi intendit dicere quēadmodum sese trāsferuntur de seseatione ad continuationem, simul̄r trāsfertur de continuatione ad adunationem.

Manifestū aūt est, & quod primum est id, quod consequenter est. quod. n. tāgit necesse est cōsequēter esse, quod aūt cōsequenter est non oē tangere. quapropter & in prioribus rōne consequenter est, vt in numeris, tactus aūt nō est. Et, si qdem cōtinuū est, necesse est tangere, si vero tangit, nondū cōtinuū est. nō. n. necesse est vnum esse ipsorū extrema, si simul sint: sed, si vnum sunt, necesse est simul esse. quare vltima consitio fm̄ generationem est. necesse est enim tāgere, si consita erunt extrema: ea vero, quæ tangūt, non oīa consita sunt. in quibus aūt non, est tactus manifestum est q neq; est consitio in his.

Manifestū est etiā q primū istorū est seq. tangens enī necessario sequit, sed nō oē, qđ sequit, est tāgēs. & iō sequi inuenit ēt in principijs in rōne, v.g. in numeris, tāgere autem nō est in eis. Et quod est cōtinuū necessario tangit, et qđ est tangens nōdū est cōtinuum. qm̄ nō est necesse vt extremitates eorū sint vnū, si fuerint īsimul: sed si fuerint unū, erunt insimul. vnde sequit vt adunatio sit postrema oīum eorū in esse. illa enim, quorū extrema sunt adunata, necesse est vt sint se tāgētia: & tāgētia nō necessario sunt adunata. & illa, in qbus nō est cōtactus, manifestum est q in eis nō est cōtinuatio, neq; adunatio.

Intēdit per primū, prius naturaliter. qm̄ oē tangens est sequens, & nō oē sequēs est tangens. &, cum sequēs non fuerit, non erit tāgens. & hæc est dispositio prioris naturaliter. Et, cum narrauit q nō oē, quod sequitur, tangit, dixit & iō sequi inuenitur in principijs in rōne. & intēdit per principia in rōne, principia in definitione, s. qm̄ inuenitur in pluribus rebus, & in eis non inuenitur contactus, vt est dispositio in numeris. Et intendebat qm̄ hoc est quasi genus, & genus est primū in rōne. Et, cum declarauit q cōsequens p̄cedit naturalr̄ tangens, declarauit etiam q tangens præcedit naturaliter continuum. omne enim continuum est tangens, & non conuertitur. qm̄ non sequitur vt omnia tangentia adunentur fm̄ vltima. & hoc intendebat, cum dixit qm̄ nō est necesse vt extremitates eorū sint vnū, si fuerint insimul, i. qm̄ non sequitur, si vltima eorum fuerint insimul, vt sint vnum, ita, q omne tangens sit cōtinuum. D.d. sed, si extremitates, &c. i. sed sequitur econuerso, i. qm̄, si fuerint cōtinua, s. si extrema eorum fuerint vnum, necesse est q ante fuerint contacta, s. q extrema eorum fuerint insimul, i. qm̄ necesse est vt cōtinuum sit prius contactum, & post consecutionem, et tunc continuatur. Et, quia adunatio est, qn̄ vltimum cōmune, quod est inter duo continua, destruit̄, & hoc accidit necessario post continuationē, quemadmodū continuatio accidit post cōtactum, & contactus post cōsecutionem, dixit necesse est igitur, etc. i. et, quia oē adunatū prius fuit continuū, & oē continuū prius fuit contiguū: & nō seqtur vt oē cōtiguū sit cōtinuū, nedū sit adunatū: & non sequitur similiter vt omne cōtinuū sit adunatum: & cum consecutio non fuerit, continuatio non erit: &, cum continuatio non fuerit, adunatio non erit: ergo hæc quatuor præcedunt se adinuicem secundum ordinem naturaliter.

Adunatio ē qn̄ vltimum cōe, qđ ē inter duo cōtinua, d̄struit̄, & hoc accidit necessario post continuationē. Hæc se hn̄t fm̄ ordinē, vt Cōsequēter ens, Con tangens, Cōtinuum, & Adunatum.

Quare, si est punctum, & vnitas, qualia dicunt separata, non possibile est vnitatem, & punctū esse idem. his. n. inest tāgere, vnitatibus aūt cōsequenter. & inter hæc qdem cōtingit esse aliquid: omnis enim linea inter pūcta est: inter illas autem non est necesse: nihil enim est inter dualitatem, & vnitatem.

Sequitur igitur ex hoc q, si sint hæc puncta, & vnitas absoluta, vt dicunt, impossibile erit vt vnitas, & punctum sint idem. quoniam punctus habet tangere, vnitates vero sequi habēt se adinuicem. & inter puncta potest eē aliquid: qm̄ oīs linea est inter duo puncta. d. translator ita cecidit in Græco. & videtur mihi q deberet dicere, q inter duo puncta est linea. vnitates vero non habent hæc necessario: quoniam inter vnitatem, & dualitatem non est aliquid.

Et, cum sequi sit, aliud à tāgere, necesse est, si fuerint puncta, & vnitas existentia per se, vt dicunt dicentes puncta esse elementa corporum, vt punctus sit aliud ab vnitate. Puncta enim possunt tangere, s. imaginari punctum tangere punctum: & sic est possibile imaginari corpus componi ex eis: Vnitates vero possunt sequi, & non tangere, & hoc, quod dixit est fm̄ opinionem eorum. qm̄ in Sexto declarabit q impossibile est punctum tangere punctum. Et forte intēdit per hoc, 29

Prima d̄fia inter pūctū, & vnitatē. Prīa expō.

Secunda.

quod

Expositio Themistij. quod dixit, ꝙ punctus habet tangere, i. ꝙ lineæ tangūt sese super punctū, & nō est ita in vnitatibus. Et similr̄ exponit Themistius hūc locū. & Alex. exponit hic tactum pro superpositione. D.d. & inter puncta, &c. et hæc est differētia vera inter puncta, & vnitates, s. qm̄ inter vnitatē, & vnitatē non est aliqd, & inter punctū & punctum est linea. & ideo dicit ꝙ differentia est inter vnitatē, & punctū: licet vtrunq; sit aliquod indiuisibile. Secūda dr̄ia. & est ꝙ vnitas non habet situm, & punctus habet: quia est in aliquo loco demonstrato lineæ, aut extremo, aut medio. D.d. oīs enim linea est inter duo pūcta, i. inter quælibet duo puncta est linea, ſm ꝙ puncta sunt vltima lineæ. Prima exp̄o bona. Et dixit, vt mihi videt̄, ꝙ inter puncta pōt eē aliqd. quia dicētes puncta esse, hn̄t pro possibili inter illa non esse aliqd: sed non negāt hoc esse possibile, sicut negauit ipsum de vnitatibus. Secunda intricata. Et videt̄ mihi ꝙ induxit conuersam ꝓpositionis intentæ, s. dicētis ꝙ inter quælibet duo puncta est linea, quia nondū apparuit. & cōuersa eius est manifesta, & est ꝙ omnis linea est inter duo puncta. qm̄, cum cōcedat̄ ꝙ omnis linea est inter duo puncta, conuertetur particularis sic, ꝙ inter aliqua duo puncta est linea. & etiam, cū concedatur ꝙ oīs linea est inter duo puncta, declarabitur ꝙ inter quęlibet duo puncta possibile est vt sit linea. qm̄, si fuerit impossibile, non erit verum dicere ꝙ oīs linea est inter duo puncta. qm̄, cū fuerit verum hoc, s. quòd nulla duo puncta sunt, inter quæ est linea, erit vera conuersa eius, quæ est, nulla linea est inter duo puncta. qđ est falsum manifeste. & hoc est apud me illud, quod intendit Aristo. quapropter dimisit hanc propositionē, & accepit conuersam: licet translator existimet quòd hic fuit error in libro Gręco. & intelligendū est hic per lineam, lineam finitam.

Quid igitur est simul, & separatim, & qd tangere, & quid inter, & quid cōsequenter, & qd contiguū, & quid continuum, & qbus vnumquodq; horum inest, dictum est.

Etiam igitur posuimus quid est esse insimul, & separatim, & tangere, & inter, & sequi, & sese, & continuum, & in quibus inuenitur vnumquodq; istorum.

Quoniam ex hoc, ꝙ declaratum est in descriptionibus istarum, declarabitur in quibus inueniuntur. Dubium. Et quęret aliqs, qm̄ esse insimul est tāgere, qm̄ omnia cōtigua sunt insimul: & omnia, quæ sunt insimul in loco, sunt contigua: & similiter est dispositio in sese. Solutio. Pria dr̄ia. Dicendum est igitur ad hoc, vt videtur, ꝙ licet esse insimul, & tangere sint idem ſm subiectum, tn̄ sunt duo ſm definitionem. qm̄ esse insimul opponitur ad esse solum: et tangere nō opponitur ad esse solum, sed ad esse separatum. Secūda dr̄ia. Et in definitione eius nō apparet locus, sed in definitione eius, quod est esse insimul apparet locus. Sese autem separatur à contiguo. qm̄ sese est contiguum, & sequens. & sese etiam potest esse corpus, & potest esse non corpus, verbi gr̄a. motus, aut tempus. motus enim est sese ad motum, & tempus ad tēpus. sed tempus nō tāgit tp̄s: qm̄ contigua necessario sunt magnitudines. [a] in naturalib⁹ vero est corpus, in mathematicis aūt potest esse linea, aut superficies. [b] sed omne contiguum in mathematicis est continuum.

a Cōtact⁹ naturalis est p corp⁹, sed cōtact⁹ mathematic⁹ pōt eē p lineā, aut p superficiē. Idē 1. cœ. cō. 32. & 1. de Aīa t. c. 19. & 5. Meta. cō. 8.

b Oē contiguū ī mathematicis ē cōtinuū. Idem suprà cō. 22.

Caput Secundum. Quotupliciter dicatur Motus vnus: Et qui proprie vnus, qui ue plures.

VNus aūt motus dr̄ multipliciter. Vnū enim multiplr̄ dicimus, Genere igit̄ vnus est ſm figuras p̄dicamenti. latio enim omni lationi genere vnus est. alteratio aūt à latione diuersus genere est. Specie aūt vnus est, cum genere sit vnus, et in indiuidua specie sit. vt coloris quidem sunt differentiæ. igitur alius specie denigratio, & dealbatio. omnis igitur dealbatio omni dealbationi idem ſm speciem erit, & omnis denigratio denigrationi; albedini autem non amplius. quapropter specie vnus est dealbatio dealbationi omni. Si autem sunt quædam, quæ & genera simul, & species sunt, manifestum est quòd specie quodammodo vnus erit, simpliciter autem vnus specie non. vt disciplinatio, si scięntia species quidem est existimationis, genus autem scientiarum.

Et Vnus motus dicitur multis modis, qm̄ Vnū dicit̄ multis modis. vnus igitur in Genere est ſm figuras prędicamēti. qm̄, qn̄ trāslatio comparatur ad aliquam translationem, quæcunq; sit, erit vnum in genere. alteratio vero est alia à trāslatione in genere. & vnus in Specie est, qn̄ fuerit vnum in genere, deinde fuerit sub specie, quæ non diuiditur. v.g. qm̄ color est multis modis. Et ideo nigrificatio est alia ab albificatione in specie. & sic oīs albificatio cōuenit in spē oī albificationi, & omnis nigrificatio omni nigrificationi: albificationi vero non conuenit. & ideo albificatio cum omni albificatione comparatur per illam vnum in specie. Cōuenientes igitur in genere, & specie insimul manifestum est ꝙ sunt vnus motus in specie, quòd autē sit simpliciter vnus motus in specie, nō. v.g. qn̄ disciplina sit scięntia, qm̄ est spēs cōsyderatiōis, & genus, s. scięntiarū, v.g. Grāmaticæ, & Geometriæ, & cæterarum scientiarum.

In hoc capl̄o incepit dicere ſm quot modos dicitur motus vnus. qm̄ hoc est vtile, & necessarium de perscrutatione de motu, vtrum sit æternus, aut non. & dixit Et Vnus motus dicit̄ multis modis, idest, & vnus motus dicitur multipliciter, quia vnum dicitur etiam multipliciter. motus enim dicitur vnus ſm Genus. & est ille, qui est vnus ſm formam prędicamentorum, in quibus sunt, scilicet quia communicāt in vno prædicamento prædicamētorum, in quibus inuenitur motus. v.g. trāslatio ad superius, cum cōparatur ad trāslationem ad inferius, qm̄ est ſm genus, vnus, in quo est motus in loco, s. in prædicamento vbi. & hoc intendebat, cum dixit. i. quoniā omnis translatio, qn̄ comparatur ad aliam translationem diuersam in forma, tunc duæ translationes inueniētur vnum in genere. D.d. alteratio vero, &c. i. & hoc manifestum est. quoniam prædicamentum alterationis, s. qualitatis, aliud est à prędicamento trāslationis, quod est vbi. D.d. & vnus in Specie, &c. i. & dicitur vnus motus secūdo modo, s. ſm speciē. & vnus motus in specie est, qn̄ duo motus fuerint vnus in genere, & vnus in vltima specie, quæ non diuiditur in alias species. Deīde dicit verbi gr̄a, &c. i. & causa,

Oīs translatio, qn̄ cōparatur ad aliā trāslationem diuersam in forma, tūc duę trāslationes inueniēt̄ vnū in gn̄e. Cōsyderatio in scientiā e motu cœ. & ꝯ̄ motus istorū, q̄ sūt hic.

Cõ. pp quā qdā mot⁹ sūt diuersi i spē, & q.dā cõuenietes fm spē, ē diuersitas eius, ad qđ ē motus in spē, aut cõueniētia eius in spē. cõsiste infra.t.c. 35.

causa, propter quā qdam motus sunt diuersi fm spēm, & qdam conuenientes fm spēm, est diuersitas eius, ad quod est motus in specie, aut cõuenientia eius in specie. v.g. quia colores, qui sunt fines motuū, qui sunt in coloribus, sunt multi modi, ideo motus, qui sunt in coloribus diuersis in specie, sunt diuersi in specie, & qui sunt in conuenientibus in specie, sunt conuenientes in specie. ver. gra. quoniam nigrificatio, quia est ire ad nigredinem, & albificatio est ire ad albedinem, & nigredo differt ab albedine in specie, ideo nigrificatio, quæ est motus ad nigredinē, differt ab albificatione in specie, quæ est motus ad albedinem. &, quia hæc albedo conuenit in specie cum hac alia albedine demonstrata, ideo hæc albificatio conuenit cum hac albificatione in specie. D.d. albificationi vero non conuenit, idest motus vero, qui est in albedine, non conuenit in specie ei, qui est in nigredine: cum nigredo differat ab albedine in specie. D.d. Conuenientes igitur, &c.i. manifestū est igitur quòd, cum diximus quòd omnis motus conueniens in specie est conueniens in genere, non sequitur vt omnis motus conueniens in genere, & specie, i. vnus in genere, & specie, sit vnus motus in specie simpliciter. qm̄ quædā species sunt, quæ sunt genera. D.d. ver. gra. &, cum disciplina fuerit scientia, &c. idest & vnus motus in genere, & specie non est vnus in specie simpliciter, scilicet ꝙ scientia ad disciplinam est species cõprehensionis, cum comprehensio quædam est disciplina, idest ex disciplina, et quædam non ex disciplina. et, cum hoc, quòd dixit species est genus plurium scientiarum disciplinatarum.

Cõprehēsio quędā est ex disciplina, & quędam sine disciplina.

Dubitabit autē aliquis, si vnus specie motus sit, cū ex eodem idem in idem mutetur. vt vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum, atque iterum. Si autem hoc est, erit circulatio rectæ lationi eadem, & volutio ambulationi.

Et est hic locus quæstionis, s. quādo idem transfertur de vno loco ad alium, v.g. quando idem punctus transfertur de hoc loco in hunc locum vna vice post aliam, vtrum ille motus est vnus i specie. Qm̄, si ita fuerit, tūc motus circularis conueniet motui recto, & tunc volutio conueniet ambulationi.

32 Cum posuit ꝙ motus, qui sunt vnus in specie, sunt illi, in quibus illud, ad quod motū mouetur, est, idem in specie, & non existimatur ꝙ isti motus sunt conuenientes fm speciem, sed motus, qui mouetur de eodem in idem, sed in temporibus diuersis, induxit quæstionē super hoc, & dixit Et est hic locus quæstionis, idest & quæritur quando aliquid idem transfertur de eodem loco in eundem locum multotiēs, verbi gratia de puncto. B. ad punctum. C. vtrum isti motus numerentur in illis, qui sunt idem specie, aut non. qm̄, si ponatur ꝙ motus, qui fuerint de vno puncto ad vnū punctū, sunt conuenientes in specie, & est possibile vt motum moueatur de eodem puncto ad idem punctum motu recto, & motu circulari, contingit ex hoc, vt motus circularis, & rectus sint idem specie. quod est impossibile. &, si ponatur ꝙ sint idem numero, continget vt tpš eorū sit idem numero, quod est impossibile. Et, cum induxit questionem, incepit dissoluere illam.

An determinatum est, si id, in quo est, alterum est specie, ꝙ diuersus motus est: circulare autem à recto alterum specie, genere igit, & specie motus vnus sic est.

Circulare a recto alterū specie.

Ad hoc igitur dicamus, quoniam iam determinauimus ꝙ illud, in quo est motus, cū fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie: & circulare est etiam aliud specie à recto. secundum hoc igitur dicitur quòd motus est vnus in genere, & specie.

Quia motus recti diuersantur fm illud ex quo, & ad quod, & in motu circulari non est ex quo, & ad quod, & est dictum in definitione motus, qui est idem in specie, ꝙ est ille in quo, illud ex quo, & illud, ad quod, sunt idem specie, in numero plura fm idem tēpus, v.g. motus, qui est ex eodem puncto ad idem pūctum, aut plures motus cadentes inter duo puncta in temporibus diuersis, accidet quæstio prędicta. qm̄ possibile est vt inter duo puncta demonstrata sit motus circularis, & rectus. & similiter possibile est vt inter duo loca conuenientia alijs duobus locis cadant duo motus, vnus rectus, & alius circularis. & sic accidit quæstio. Cum igitur in definitione dicatur loco eius, quod est, ad qđ, & ex quo, illud, quod est, in quo est motus, s. quòd idē motus in specie est ille, in quo illud, in quo est motus, est idem in specie, dissoluetur quæstio. qm̄ duo motus, qui sunt ex eodem loco ad eundem locum, quorum vnus est rectus, & alius circularis, nō erunt in eodem, s. per idem. quoniam rectus erit per lineam rectam, & circularis per rotundam: & circulare est aliud à recto in specie. Et ideo dixit Dicamus igitur, quoniam iam determinauimus quòd illud, in quo est motus, cū fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie. D.d. & circulare est aliud à recto specie. idest. & isti definitioni eiusdem motus in specie non contingit q̄stio. qm̄ illud, in quo est motus rectus, est aliud ab illo, in quo est circularis, econtrario primæ definitioni. 33

Quæstionis solutio.

Simpliciter autē vnus motus est, qui substantia vnus, et numero est. Quis autem huiusmodi sit manifestum erit diuidentibus. Tria enim sunt numero, circa quæ dicimus motum vnū, quod, & in quo, & quādo. Dico autem quod, quoniam necesse est esse aliquid, quod mouetur, vt hominem, aut aurum. & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in passione. & qn̄. in tpe. n. oē mouetur.

Tria sūt, circa quæ dicimus motum vnum.

In tpe oē mouetur.

Et dicitur ꝙ motus est vnus simpliciter, cum fuerit vnus in se, & in numero. Et declaratur quis motus est iste motus fm diuisionem. Illa enim, in quibus dicitur motus, sunt tria, res, & quo est, & quando. Et intētio eius est. quoniā necesse est vt sit hic aliquod motum. v.g. homo, aut aurū. & vt motus istius rei sit in aliquo, ver.g. in loco, aut in passione. & ut sit quando: quoniam omne, quod mouetur, mouetur in tempore.

Cum declarauit quid est idem motus genere, & specie, icœpit declarare quid est idem motus simpliciter, & dixit cum fuerit idem in se, idest in sua substantia. & dixit & in numero. quoniam motus, qui est idem in substantia, alius est genere, & alius specie, & alius numero. & innuit quòd diuisio, qua vsus est in motu, est diuisio in substantia eius, quoniam [a] illud, quod significat hoc nomen vnum, & essentia, & quiditas in istis rebus 34

a Illud, qđ significat hoc nomē vnū, essentia, & quiditas in istis reb⁹, ē idē. vidē cõsile. 4 Meta. t.c. 3.

rebus, est idẽ. D. dixit Et declaratur, &c. i. & ſm diuiſionem motus in motus, qui conueniunt, & differunt in rebus tribus, ex quibus conſtituitur motus, declarabitur quid eſt motus vnus in numero. Et, cum narrauit ꝙ ex iſta via poteſt declarari quid eſt vnus motus in numero, incœpit declarare hoc, & dixit Illa enim, in quibus eſt motus, &c. ideſt illa enim, ex quibus cõſtituitur motus, ſunt tria, res mota, & res, in qua eſt motus. v. g. vbi in translatione, quod eſt genus, in quo eſt motus, & hoc intendebat, cum dixit & res, in qua eſt. & intẽdit per qñ, tempus. qm̃ ex tribus fit motus. Et, cum numerauit iſta tria, ex quibus cõſtituitur motus, dixit Et intentio eius eſt, &c. i. & hoc eſt ita. qm̃ manifeſtum eſt per ſe quòd neceſſe eſt vt in omni motu ſit aliquod motum, verbi gra. homo, & fruſtum auri, & vt motus ſit in aliquo, verbi gratia in loco, aut qualitate. & intẽdit per illud, in quo eſt motus, materiam motus, in qua eſt motus, ſicut formam. & hoc manifeſtũ eſt ꝙ non mouetur. & hoc diſtinctum eſt apud perſcrutationem eius, quod eſt vtrum motus habet motum. D. d. & vt ſit qñ. i. in tempore. & hoc declarabitur in Sexto. & exiſtimatur ꝙ aliquantulum ex eo declaratũ eſt in ſermone de tempore.

Mot⁹ cõſtituit ex trib⁹ ſ. re mota, illo, in q̃ ẽ motus, & tpe. ſʒ oppoſitũ. d. ſup. cõ. 1. ubi dixit ꝙ motus nõ cõſtituit ex tpe, q̃a tpſ eſt de accñtib⁹ motus. cũ vide cõcilia. inlias huc l. 8. ph. t. c. 64.

Horum autem genere quidem, aut ſpecie eſſe vnum eſt in re, in qua mouetur. contiguum autem erat in tempore. Simpliciter autẽ vnum eſſe in omnibus his eſt. Etenim in quo eſt, vnum oportet eẽ, & indiuiſibile, vt formã. Et rurſus ipſum quando, vt tempus vnum, & non intermittere. Et quod mouetur vnum eſſe, non ſm accidens, vt album nigreſcere, & Coriſcum ambulare. vnum autem eſt, & Coriſcus, et albũ, ſed ſm accidens. Neq; commune. eſt enĩ ſimul duos homines ſanari ſm eãdem ſanatiõne, vt lippitudinis, ſed non vnus hic eſt, ſed ſpecie vnus eſt.

Quæ requirantur ad vnitatem ſimplr.

Et motum eſſe unum in genere, aut ſpecie eſt ex iſtis rebus, in quibus eſt motus. & ſequitur hoc vt ſit in tempore. Ipſum autem eſſe eundem ſimpliciter eſt in omnibus iſtis. Illud enim, in quo eſt motus, debet eſſe vnũ, ſcilicet indiuiduum demõſtratum, verbi gratia in ſpecie. Et quando, verbi gra. quoniam tẽpus debet eſſe vnum ſine defectu. Et motum debet eſſe vnum, nõ per accidens, verbi gratia vt albus niger fiat, & Socra. ambulat. & albus, & Socra. ſunt idem, ſed per accidens. Neque commune. quoniã poſſibile ẽ vt hõ ſanet̃ vna ſanitate ab ophthalmia oculi. ſed iſte motus nõ eſt vnus, niſi in ſpecie.

35 Cùm declarauit quid eſt motus vnus in genere, & in ſpecie, & declarauit quòd vnus motus ſimpliciter ſcitur per diuiſionem eius in illa, ex quibus fit motus, & notificauit illa eſſe tria, incœpit declarare quando motus erit vnus in genere, & in ſpecie, & in numero ſecundũ iſta, & dixit Et motum eſſe vnum in genere, & ſpecie, &c. ideſt & motus erit vnum in genere, aut in ſpecie, ſm illud, in quo eſt motus, & motum.[a] Et dimiſit diuiſionẽ, quam innuit in motu, quia iam eſt declarata, quoniam antequã inciperet ad declarandum iſtos motus ſm conuenientiam, & diuerſitatem eorũ in iſtis rebus, deberet incipe à diuiſione, dicendo quòd omnis motus, aut non conuenit in aliquo iſtorum, aut conuenit in quibuſdam, aut in omnibus. deinde cõuenientes, aut ſunt cõuenientes in genere, aut ſecundum ſpeciem, aut ſm numerum. ſed, quia hoc ĩtelligitur ex hoc, quod dixit, et eſt manifeſtũ per ſe, incœpit determinare ſpecies eius, & numerare diuiſiones vtiles ad ſciendum, ſm quot modos dicitur vnus motus, & dixit Et motum eſſe vnum in genere, &c. ideſt & motus eſt vn⁹ in genere, aut in ſpecie, ſm illud, in quo eſt motus, ſcilicet in natura, in qua eſt motus. quoniam, ſi illa natura fuerit vna ſm genus, verbi gratia qualitas, aut vbi, motus non erit vnus ſecundum genus. &, ſi illa natura fuerit vna ſm ſpeciẽ, motus erit vnus ſm ſpeciẽ, verbi gratia vt duo motus ſint albificatio, & nigrificatio, aut tranſlatio. Et, quia huiuſmodi motus, ſcilicet vnus in genere, aut vnus in ſpecie, nõ eſt neceſſe vt ſit vnus ſm tempus, dixit et ſequitur tempus hoc. ideſt, et accidit huiuſmodi motibus vt ſint ĩ tẽpore, aut vno, aut pluribus vno. ſ. quòd nõ eſt neceſſe in eſſe eiuſmodi motus in genere, aut in ſpecie, ſm quòd eſt vnus in eis, vt ſint in vno tempore: ſed hoc ſequitur, & accidit naturæ motus, ſm quòd eſt motus, ſcilicet vt ſit in tempore, non quòd ſit motus, qui dicet̃ per tempus. Et, cum declarauit diſpoſitionem eſſentialem, qua motus eſt vnus in genere, aut in ſpecie ab accidentali, ideſt à diſpoſitione accidẽtali, incœpit declarare illa, quæ ſunt neceſſaria in eſſe eiuſdem motus ſimplr, qui eſt vnus ſm numerum, & dixit Ipſum autem eſſe vnum ſimpliciter, &c. ideſt motum autem eſſe vnum ſimpliciter eſt, vt ſit vnus ſimpliciter in omnibus iſtis tribus, ſcilicet vt ſit vnus motus numero in moto, & in eo, in quo eſt motus, & in tempore.[a] Deinde incœpit declarare hoc, & incœpit ab illo, in quo eſt motus, & dixit Illud enim, in quo eſt motus, &c. & hoc eſt ita. quia, ſi motus eſt vnus numero, neceſſe eſt vt illa natura, in qua eſt motus, ſit vna numero, ſcilicet indiuiduum demõſtratum ſpeciei illius naturæ. & hoc intendebat, cũ dixit. v. g. in ſpecie. i. v. g. aliquod indiuiduum indiuiduorum ſpeciei illius, in qua eſt motus. Et, cum narrauit quòd eſt neceſſe in vno motu ſecũdũ numerum, vt illud, in quo eſt motus, ſ. materia motus, ſit vnũ numero, incœpit declarare etiam quòd neceſſe eſt, quòd tempus ſit vnũ numero, et dixit Et quando, &c. ideſt etiam neceſſe eſt vt tempus motus ſit vnum numero ſine defectu, ideſt quòd inter ipſum nõ cadat quies, ſed erit continuus. quoniam tunc non eſſet vnus motus, quia tẽpus eius non eſſet vnum.[b] qm̃ illud, in quo eſt motus, licet ſit vnũ numero, ſimiliter res mota, ſi mouebitur in temporibus diuerſis, tunc motus eius non erit vnus in numero. Deinde induxit tertium neceſſarium, & eſt quòd res mota debet eſſe vna numero, & hoc eſſentialiter, non accidentaliter, & dixit Et motũ debet eſſe vnũ, non per accidens, &c. i. & in hoc, ꝙ motus ſit vnus in numero, neceſſe eſt quòd res mota ſit vna in numero, non per accidens. quoniam, ſi fuerit vna per accidens, tunc erit poſſibile vt moueatur duobus motibus inſimul in eodem tẽpore. verbi gratia quoniam albus, & Socrates ſunt idem per accidẽs, quando accidit quòd Socra. ſit albus. & ideo poſſibile eſt hoc vnum per accidens moueri duobus motibus inſimul, vt niger fiat, ſm quòd eſt album, & ambulet, ſm quòd eſt Socra. Deinde dixit Neque cõmune. & intendit illud, in quo eſt motus, quoniam, cum declarauit quòd neceſſe eſt, vt illud, in quo eſt motus, & etiam tempus, ſint vnum in numero, vult declarare ꝙ tempus eſſe vnum numero nõ ſufficit in hoc, quòd motus ſit

Occurrit ... obiectioni, q̃ aliq poſſet di ... Ariſto. ... diuiſionem ...

Nõ ẽ neceſſe in eſſe eiuſmodi mot⁹ ĩ genere, aut ĩ ſpẽ, ſm ꝙ ẽ vn⁹ ĩ eis, vt ſit ĩ uno tpe, ſʒ hoc accidit naẽ motus, ſm ꝙ eſt mot⁹, ſ. ut ſit in tpe, nõ ꝙ motus, q dicel p tps. vide cõcilia. ſeq. cõ. 3. & 4. huius cõ. 98 & quæ ibi.

a Sed vide oppoſitũ. 8. phy. cõ. 82. q̃a vr̃ ꝙ iſta tria nõ ſufficiant ad vnitatẽ numeralẽ mot⁹, &c. Vide cont. Zim.

b Licet illud, ĩ q̃ eſt motus ſit vnũ numero, & ſimiliter res mota ſit vna nũero, ſi tñ moueat̃ ĩ tpib⁹ diuerſis, tũc mot⁹ eius nõ erit vnus numero. ſed oppoſitũ vr̃ dicer̃ cum. ſequẽti ſm primã expoſitionem. Vide cõtra. Zim.

ſit vnus numero, cum illud, in quo eſt motus, fuerit cõmune, non vnum numero. & quaſi dicit, & impoſſibile eſt, ſi illud, in quo eſt motus, fuerit cõmune, vt motus ſit vnus numero, licet tempus ſit vnũ numero. qm̃ poſſibile eſt vt duo homines inſimul ſanentur ex vna infirmitate in ſpecie in vno tempore, tamẽ ſanatio eorum nõ erit vna in numero, ſed in ſpecie, ſ. motus, quo mouentur, licet tempus ſit idem.

Socratem autem ſm eandem quidem alterationem alterari ſpecie, in alio autem tempore, & iterum in alio, ſi quidem contingit corruptum iterum vnum fieri numero, erit & hic vnus. ſi vero nõ, idem quidem erit, vnus autem non.

Si autem Socr. alteratur eadẽ alteratione in ſpecie, ſed hoc in aliquo tempore, deinde iterum in alio tempore. ſed, ſi poſſibile eſt vt illud, quod iam corruptum eſt, reuertatur, & fiat vnum in numero, tunc motus poſſibile eſt, vt ſit etiã vnus. &, ſi illud fuerit impoſſibile, motus erit ille idem, ſed non vnus.

36 Hæc eſt quæſtio, circa hoc, quod dictum eſt, ꝙ in hoc, ꝙ motus ſit vnus numero, neceſſe eſt vt tempus ſit vnum numero, qm̃ poteſt aliquis dicere ꝙ, cum idẽ motum mouetur eodem motu in ſpecie vna vice poſt alteram, i. pluries. verbi gra. vt modo moueatur, deinde quieſcat, & inde reuertaẽ ad illum motum, quo mouebatur prius, quoniã ille motus ſecundus, & primus ſunt vnus in numero, eodem modo in generatione ꝙ, cum idem indiuiduum corrumpitur, deinde reuertitur, ſunt vnum in numero. Et ideo dixit Si autem Socra. &c. ideſt ſed, cum poſuerimus quòd Socra. mouetur in aliquo vno iterum poſt primam vicem. v. g. alteratur iterum poſt, aliud autem transfertur, tũc, ſi corruptum, quando reuertitur, eſt vnum in numero motus, Socra. qui reuertitur, poſtquam quies interuenit, eſt vnus. &, ſi illud non fuerit, hoc non erit. & hoc intẽdebat, cum dixit, ſi igitur poſſibile eſt, &c. ideſt motus Socr. qui fuit modo, & poſt reuertitur, poſſibile eſt, vt ſit vnus. & ideo dixit poſt ſi igitur illud fuerit impoſſibile, &c. hoc igitur eſt vnum eorum, quæ poſſunt intelligi ex hac quæſtione. Et forte intendit per hanc quæſtionem venire ad quæſtionem de motu cõtinuo, quomodo motus eſt continuus cũ hoc, ꝙ in omni motu quædam pars corrumpitur, & quædam generatur, &, cum corruptum non reuertitur, non eſt hic vnus motus in numero. & ſm hanc expoſitionem, cum dixit tunc motus poſſibile eſt, vt ſit ẽt vnus, intendit, ſi igitur eſt poſſibile vt illud, quod eſt corruptum reuertatur, & fiat vnum in numero, poſſibile erit vt ſit hic vnus motus in numero: &, ſi illud fuerit impoſſibile, non erit hic vnus motus in numero: ſed impoſſibile eſt vt generatum, & corruptum ſint idem numero: ergo impoſſibile eſt vt vnus motus ſit in numero: licet ſit vnius ſubiecti numero, & in eodem, & continuus. & hoc erit finis huius quæſtionis. Si autem cõceſſerimus quòd illud, quod generaẽ, poſt corruptionem eſt vnũ numero, non ſequitur vt motus cõtinuus ſit vnus motus tm̃, ſed etiã motus, inter quos eſt quies, cum ſubiectum eorum fuerit vnum numero, & illud, in quo eſt motus, fuerit etiam vnum numero. Et videtur, ſi iſta quæſtio intelligatur de motu continuo, ꝙ differentia inter partes motus continui, & motus, qui reuertũtur iterum poſt alium, ſit hæc, ſ. quòd generatum, & corruptum in iſtis motibus, vtrũq; diſtinguitur à reliquo per quietem interiacentem, in motu vero continuo generatum non diſtinguitur à corrupto, neq; demonſtratur, ſed eſt vnũ numero. poſſibile eſt igitur dicere ſm hoc ꝙ motus cõtinuus eſt unus numero, ſed modo magis diminuto, q̃; modo, quo dicimus in re quieſcente, ipſam eſſe vnã ſm numerũ. &, ſi intendit per hunc ſermonem dubitare de motu, qui eſt iterum poſt primũ, diſſolutio eſt manifeſta, cum fuerit conceſſum ꝙ generatũ, & corruptum nõ ſunt idẽ in numero. et hoc manifeſtũ eſt per ſe. & illud, qd̃ dixit poſt, ſigñat ꝙ non intẽdit, niſi quærere de motu cõtinuo, quaſi dicat, ſi igitur poſuerimus ꝙ Soc. transferẽ iterũ poſt primũ, ſi fuerit poſſibile, ut illud, quod eſt corruptũ, reuertatur, & fiat vnum in numero, tũc motus iteratus põt eſſe vnus in numero, nedum continuus. & ſic eſt intelligendus iſte locus. & ſic nõ accidet q̃ſtio valoris in hoc, ꝙ, cum aliquid fuerit corruptum, & poſt reuertatur nõ eſt idem in numero. Et quia ita eſt, dixit. Si aũt Soc. &c. i. ſed, cum poſuerimus ꝙ Socr. moueẽ in aliquo vno iterum poſt aliud, v. g. ꝙ altereẽ, aut transferatur iterum poſt aliud, tunc, ſi illud, quod iam eſt corruptum, reuertatur, & fiat idem in numero, motus Socra. qui heri fuit, reuerteẽ idem. quod eſt impoſſibile. Et forte iſta expoſitio eſt difficilior. & manifeſtius eſt ex verbis eius hoc, quod ipſe intendit declarare, ꝙ neceſſe eſt in hoc, ꝙ vnus motus ſit ꝙ tempus ſit vnũ; ſed fecit q̃onẽ de cõtinuo, aut forte intẽdit vtrunq;. qm̃ ex illis, quæ dicit poſt, apparet ꝙ ipſe fecit quæſtionem de continuo: quoniam duæ quæſtiones ſunt ſimiles.

Prĩa expõ.

Quæſtionis ſolutio.

Si corrupt. qñ reuertit. eſt vnũ in numero, mot⁹ Socra. poſtq̃ ges ĩtuenit, ẽ vn⁹. Si vide oppoſitũ c. pcedẽti vt ibi notaui. Expõ Themiſtij.

Quomõ põt eẽ vn⁹ mot⁹ cõtinuus, cũ ptes motus cõtinue corrũpantur.

Habet autem dubitationem huic ſimilẽ, et vtrum vna ſanitas, & omnino habitus, & paſſiones ſubſtantia ſint in corporibus. moueri nãq; videntur habentia, & fluere. Si igiẽ eadem, & vna ſit mane, & nunc ſanitas, cur nõ etiam, cum intermiſſam acceperit iterũ ſanitatem, & hæc, & illa vna numero erit.

Et eſt etiã quæſtio ſimilis iſti vtrũ ſanitas eſt eadẽ, & vr̃r vtrũ formę, & paſſiones ſunt in corporibus in ſuis ſubſtãtijs. qm̃ nos inuenimus illud, quod habent ex hoc in eis, dum mouentur, & fluunt. Si igiẽ ſanitas, quæ fuit in mane, & quæ eſt nũc, eſt eadẽ, quare ſanitas, quæ fuit, & deſtruitur, et poſt reuertitur, illa, & iſta non ſunt eadem in numero.

Quia quæſtio prędicta fundatur ſuper hoc, ſ. vtrum generatum, poſtq̃ corrumpitur, ſit idem in numero cũ corrupto, & fuit poſitum ꝙ, ſi fuerit idem in numero, continget vt motus, qui fuit Soc. hodie, & qui fuit heri, ſint idem in numero, &, ſi poſuerimus ꝙ eſt aliud, continget vt non ſit vnus motus in numero, incœpit dicere quòd talis quæſtio accidit in formis quieſcentibus, quia ſunt in trãſmutato, & dixit Et eſt q̃ſtio, &c. ideſt & eſt quæſtio ſimilis q̃oni dictæ de motu vno in numero, & de formis, & vr̃r de paſſionibus, quæ ſunt in corporibus, quæ ſunt in ſuis ſubſtãtijs, verũ ſint eædem, dum corpus fuerit idem, aut non ſunt eædẽ, ſi corpus deferens nõ fuerit idẽ, ſ. multiplicatæ ſm multiplicationem corporũ, aut q̃uo eſt. nos enim videmus hãc formam exiſtentẽ in corporibus, & corpus moueri. i. transmutari, & fluere ſemper. vnde neceſſe eſt, vt ita ſit in formis, quæ ſunt in iſtis corporibus, cum ſint in ſubſtantia corporũ trãſmutabilium, ſi igiẽ ſanitas, quæ 37

fuit

fuit hodie Socr. & quæ fuit heri fit eadem in numero, necesse est vt sanitas eius quæ est, deinde destrui, dein de reuertitur, fit eadem in numero. &, si hoc est inopinabile, necesse est vt non sit hic eadem forma in numero. D.d. vtrum sanitas est eadẽ. i. in numero, s. quæ fuit heri in Socr. & quæ est hodie. D.d. & vl'r, &c. i. & hęc perscrutatio vl'r fundatur super hoc, s. vtrum formę, et passiones existẽt in substãtia corporũ. qm̃, si ita fuerit, necesse est vt illud, quod inuenitur in corporibus motis, & fluentibus, moueatur, & fluat. vnde sequitur vt formæ moueantur, & fluant. &, si formæ fluunt, & sunt eædem in numero, necesse est vt forma, quæ fuit heri, deinde reuertitur hodie, postquam corrumpitur, sit eadem in numero. & hoc contingit in eodem motu, quoniam dictum est q̃ necesse est ut subiectum eius sit idem numero. si igitur non est hæc eadem forma in numero, ergo neq; idem motus numero.

Eadem enim ratio erit. verum tãtum interest, quòd, si duo, idem hoc sunt, sicut numero vnus, & habitus esse necesse est. vnus enim numero actus vnius numero est. Si vero habitus vnus est, fortassis alicui non videbitur vnus & actus esse. cũ enim cessauerit ambulãs, non amplius est ambulatio: rursus autem ambulante erit. Si igitur vnus, & idem est, continget vnum, & idem & corrumpi, et esse sæpe. Hæ igitur dubitationes extra præsentem sunt consyderationem.

Quoniam eadem ratio est in hoc, præter hoc, s. in quo differunt. quoniam duæ actiones, & si sint duæ ex illo eodẽ, necesse est vt formæ etiam sint, sicut illæ duæ in numero. quoniam eadem actio in numero est eiusdẽ in numero. Et, si forma fuerit eadẽ, dignius est vt nullus existimet q̃ actio etiam est eadem. quoniam homo, cum cessauerit ab ambulare, non erit tunc illud apud ipsum ambulatio: &, cum reuertitur, & ambulat, tunc erit ambulatio. Si igitur ambulatio est eadẽ, possibile est vt idem corrumpatur, & generetur multotiẽs. Sed istæ q̃stiones sunt extrinsecæ ab hac perscrutatione.

38 Cum narrauit q̃ in hoc, q̃ formæ etiam sunt eędem in numero, accidit qđ̃ simile ei, quæ accidit ex hoc in eisdem motibus in numero, & dedit similitudinem inter ista, incœpit dare differentiam, & dixit Quoniã eadem ratio est, &c. idest in hoc, quod contingit in formis, & in ipsis motibus. Qm̃, si forma iterata est eadẽ motus, qui est hm̃oi, est idẽ. &, si forma, quę est hm̃oi, est plus vna, motus, qui est hm̃oi, erunt plures vno. & sic ecõtrario. &, si forma, quæ habet continuũ eẽ, fuerit vna, cũ hoc, q̃ suũ subiectũ est semper in transmutatione, ita motus cõtinuus in esse erit vnus in numero; cũ hoc, q̃ suũ subiectũ demõstratũ est trãsmutatũ. &, si ille, q est hm̃oi, fuerit plusq̃ vnus, forę, q̃ sunt hm̃oi, erũt plures. Quia igit̃ iter motus, & formas est ista similitudo manifesta, non est differentia inter motus, & formas in q̃õnibus accidentibus in eis, præterq̃ in hoc; quòd adunatio in motibus, & formis non est in rebus consequentibus. Quoniã, cum actio, s. motus fuerit eadem, sequitur vt formę subiectæ illius actionis sint eædem. & similiter forma agens illam. Et, cum forma fuerit eadem, non sequitur vt motus sit idem. qm̃, cũ Soc. ambulat hodie, & ambulauit heri, subiectum est idẽ, & motus sunt plures. & similiter ab eadem forma inueniuntur plures actiones in tẽporibus diuersis. Si igitur diceret præterq̃ in hoc, quòd differunt. qm̃ actio, cũ fuerit vna forma, erit vna, cũ vero forma fuerit vna, non sequitur vt actio sit vna, tunc sermo esset manifestus per se, sed dixit, præterq̃, &c. Et iste sermo, vt apparet, non est verus. qm̃ non sequitur, cum actiones fuerint plures in numero, vt formæ subiectę ill' actionis sint plures in numero, neq; formæ agentes. neque seq̃tur ad hoc, q̃, si eadem actio in numero, ꝓuenit ab eadem forma, aut est in eadem forma, quòd necesse est vt plures actiones inueniantur, aut à pluribus formis, aut in pluribus formis. nisi esset verum q̃ posset conuerti consecutio à destructione antecedentis. Sed ista differentia videtur differẽtia inter hoc, q̃ accidit in primo aspectu. existimatur enim quòd, cum vnus motus in numero fuerit vnius subiecti numero, q̃ sequitur q̃ plures motus sunt plurium subiectorũ. existimatur tamen q̃ nõ ex eadem forma, aut in eadem forma est eadem actio. Et sic iste sermo habet duas differentias. differentiam, s. ſm hoc, q̃ accidit in primo aspectu, & differentiam ſm ipsam rem. & iõ dixit dignius est igit̃ vt nullus, &c. i. & differentia inter illa est. qm̃, cum actiones fuerint plures, existimatur q̃ necesse est vt formæ sint plures, quia existimat̃, cũ eadẽ actio fuerit ab eadẽ forma, q̃ sequitur plures actiones esse à pluribus formis. & nullus existimat q̃, cum forma fuerit eadem, q̃ necesse est vt actio, quæ prouenit ex ea, aut quæ est in ea, sit eadem. iste enim homo demonstratus, qñ cesset ab ambulatione, non ꝓuenit ex eo ambulatio: & qñ reuertitur ad ambulationem, tunc prouenit secunda ambulatio. Et forte intendit. sed est differentia inter hoc, q̃ sequitur ex hoc ſm similitudinem, et ſm ipsam rem. qm̃ ex similitudine, quæ est inter motus, & formas, sequitur q̃, cum posuerimus plures motus esse, sequitur plures formas esse. sed non est necesse. qm̃ idem motus est eiusdem formæ: & ex eadẽ forma non est idem motus. Et forte intendit per duas actiones, duas passiones, qm̃, cum passiones fuerint duæ, sequitur vt formę sint duæ, quod non sequitur in actione. & quasi intendit dare differentiam in hoc inter actionem, & passionem. & super hãc expositionem est sustinendum. Et, cum scripseram hoc, nondũ inspexerã librum Alex. in hoc caplo, & post inueni ip̃m dicere ꝓpinquum huic. dicit enim q̃ actio dicta in hoc loco dicta est ęquiuoce. & q̃ Arist. intendebat ꝑ actionem, cũ dixit qm̃ actiones, si fuerint duę, &c. i. subiectũ actiõis. & quasi. d. q̃, si subiectũ actionis fuerit duo, seq̃t̃ q̃ formæ sint duæ. D. declarauit hoc, & dixit qm̃ eadem actio in numero est eiusdem in numero. & hoc est ita. qm̃ vnum subiectũ in numero est unius formæ. Et dedit rõnem super hãc expõnẽ, & dicit de hoc, q̃ inuenit̃ in q̃busdã libris loco istius sic, sed differunt. qm̃, si fuerint duæ in numero, necesse est vt formæ sint sic. & non dixit actionem. Deinde reuersus est ad primam quæstionem, & dixit Si igitur ambulatio, &c. i. si igitur ambulatio Socr. heri, & ambulatio hodie est eadem, possibile est vt aliq̃d idem generetur, & corrumpatur multotiens, & dicatur ipsum esse idem, quod est valde inopinabile. Et, q̃a quæstio dicens quomodo formæ sunt eædem, & corpora sunt semper in transmutatione, non est huius sciẽtiæ, aut huius loci, dixit Sed istæ quæstiones, &c. idest, & propter hanc quæstionẽ dixerunt q̃dam Antiqui q̃ non est hęc sciẽtia necessaria, & q̃ omnia sunt in transmutatione, & est sermo sophisticus. vnde Loquentes in lege Mahumeti dicunt quod accidentia

Cõuenientia iter q̃ões. Probõ eius.

Pri. expõ. Dña inter q̃ões.

Dña illius probatio.

Cõtra primã expositionẽ.

Dubiũ cõtra textum.

Scda expõ.

Tertia expositio.

Quarta expositio.

Motus tunc dr unus simplr idest unus numero qn est numero in uno tpr sine in-
termissione. et adunu terminu ad quem q sit unus numero et sic p3 q ad eius unitatem
requirunt tria, Ita ut motus sit continuus requirunt tria ut nunc patebit
primo sciendu q aliqd dr unu simplr q est quodam indiuisibile ut punctus & sic motus non

non remanent per duo tempora: & intendũt q omnia sunt mota præter substantiam.

Motus ois cõtinuus ẽ.

a.l. q̃d ẽ & diuisibilis ẽ.

Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuũ esse necesse est, si omnis † { quidem diuisibilis est. } &, si continuus, vnus. nõ enim fiet omnis continuus omni, sicut neq; aliud vllum cuiuis quoduis, sed quorum vnum sunt vltima. vltima autem aliquorum quidem non sunt, aliquorum autem sunt, sed specie differentia, & æquiuoca. quomodo nanque tanget, aut vnum fiet vltimum lineæ, & ambulationis?

Et, quia ois motus est cõtinuus, ideo motus, qui est simpl'r vnus, debet esse cõtinuus, cum ois motus est diuisibilis. &, si motus fuerit continuus, erit vnus. qm̃ non oĩs motus est cõtinuus cũ omni motu, queẽadmodum in alijs nõ quilibet continuatur cũ quolibet, sed illa, quorũ vltima sunt vnum. et quædam nõ hñt vltima, & quædã habẽt, sed in forma sunt æquoca. qm̃ impoẽ est vt vltimũ lineæ tangat vltimũ ambulationis, & fiant vnũ.

39 Cum declarauit q vnus motus in numero est motus, qui est in eodem in numero, et in eodem in tẽpore, & induxit quæstiones super hnc, incœpit dare rõnem, propter quam nececesse est in hoc, q motus sit unus in numero, ut tẽpus sit vnum, & subiectum sit vnum. & est, quia est cõtinuus. Et dixit Et, quia ois motus, &c. idest, & quia omnis mntus est continuus, quia omnis mntus est diuisibilis, necesse est vt vnus mntus in numero sit cõtinuus. Et, cum declarauit q omnes mntus sunt de natura continui, dicit et, si fuerit motus continuus, &c. i. si igitur mntus, qui est vnius subiecti numern, & in eadem re numero habuit partes cõtinuas, tunc erit vnus. &, si partes eius nõ fuerint cõtinuæ, nõ erit vnus, et causa in hoc, q q̃dam motus sunt, qui non sunt continui, est, qm̃ non nmnis motus põt continuari cum quolibet mntu, quemadmodũ impossibile est in alijs, quæ sunt de speciebus continui, continuari ita, q quodlibet cõtinuetur cum quolibet. qm̃, si ita esset, tunc omnia essent cõtinua: sed continua sunt illa, quorum vltima pñt esse vnũ. & hoc intendebat, cum dixit queẽadmodum in alijs, &c. i. impossibile est vt quilibet motus cõtinueť cũ qunlibet motu, sicut est impossibile quodlibet cõtinuari cũ qunlibet. Deinde ĩduxit determinatinnẽ, per quam res fiunt cõtinuæ, & dixit sed illa, qunrũ vltima sunt vnum. i. entia cõtinua sunt illa, qunrũ vltima pñt esse unũ. sed in corpnribus naturalibus cõtinuatin fit, qñ duo vltima fuerint vnum, absq; eo, q vltimum cõe, quod est vnum, corrumpať. & silr est continuatin in magnitudinibus mathematicis, definiuntur enim q sunt illa, quæ pñt recipere vltimum cõe. & similiter videtur esse in motibus. & sic, cum dixit sed illa, quorũ vltima sunt vnũ, intendit aut in imaginatione. & hoc est in motibus, & in tpe, & in magnitudinibus, qm̃ ista scientia cõsyderat ẽt de istis quodãmodo, aut in esse. & est hoc in corporibus naturalibus continuis, sicut est dispositio in mẽbris aĩalium consolidatis. D. dedit causam, pp quam q̃dam entia recipiũt cõtinuationẽ, & quædam nnn, & dixit & quædã non habent vltima, &c. i. &, cum continua sunt illa, quorũ vltima sunt vnũ, vr̃ q cã in hoc, q non oĩa sunt continua, est, q non oĩa entia hñt vltima: sicut est dispositio in numeris. neq; oĩa entia hñtia vltima pñt cõtinuari, neq; ẽt in imaginatinne. qm̃ quædam entia habent vltima diuersa in forma, de quibus hoc nnmen vltimum dicitur æquiuoce. & hoc intẽdebat, cum dixit sed sunt in forma æquiuoca. Deinde. d. quoniam impossibile est vt vltimum lineæ tangat, &c. idest, & impossibile est dicere quñd vltimum lineæ tangit vltimum ambulatinnis, cum magnitudn non tangat motum. quoniã vltimum in eis dicitur æquiuoce.

Ci. quare ad vnitatẽ motus requirit vnitas tpis, & subiecti, q̃a ẽ cõtinuus, etc.

Ois mot⁹ ẽ cõtinuus, q̃a ois mot⁹ est diuisibilis. ut de instãtia de motu augmẽti. 1. phy. c. 6. & 8. physi. 21. vide cõe. Zim.

Continuatio in nat̃lib⁹ fit, q̃ñ duo vltia fuerint vnũ, absq; eo, q vltimũ non corrũpať. ita lia aũt vltia possũt effici vnũ, vel fm imaginationẽ, sicut est i successiuis, vel fm esse, sicut est i permanentibus.

Cõtigui igiť erũt, et qui neq; ijdem specie, neq; genere. postq; enim cucurrit aliquis, statim febricitare põt, &, veluti lampas ex successione, latio est contigua, continua aũt nõ. poniť .n. cõtinuũ, quorum vltima vnũ sunt. Quare cõtigui, & consequẽter sunt, † { quia tẽpus cõtinuum est, } cõtinuum autem est, quia motus cõtinui sunt. hoc autem est, cum vnum vltimum fuerit amborum.

† a.l. q2 tps vnum est.

Dicamus ergo q motus sesei erũt, & si nõ cõuenient in specie, aut in genere. v. g. q hõ currit, & febricitat statim. & sicut motus candelę successiuus est translatio sesea, continua vero nõ. positum est enim cõtinuũ in rebus, quarũ vltima sunt vnũ. Isti igitur motus sunt sesei, & cõsequentes, quia tempus eorum est continuum. & continuatio tpis est per continuationem motus. & hoc erit, quando vltimum amborum fuerit unum.

40 Cum descripsit motus continuos, incœpit post dicere motus seseos, & dixit Dicamus, &c. idest & motus dicuntur sesei, licet non conueniant in specie, aut in genere, sed est necesse solummodo, vt vltima eorum sint insimul, scilicet vt inter eos nnn sit quies, vt dictũ est in descriptione rerum sesearum simpliciter, siue fuerint motus, aut alia. Et, cum induxit hoc, dedit duo exempla, vnum de motibus seseis diuersis in genere, & aliud in motibus seseis conuenientibus in specie. Et dixit. ver. g. quòd homo currit, &c. idest exemplum motuum sesenrum non conueniẽtium est quòd homo currat, & statim accidit ei febricitatin. Et exẽplum sesenrum conuenientium in specie est candela, quæ intrat manus hominum vna post aliam. Deinde dixit continua vero non, &c. idest & isti motus, & similia non dicuntur continua. qunniam positũ est quòd continua sunt illa, quæ possunt habere vltimum cõmune. sed isti non possunt habere vltimũ cõmune. In illis autem, quæ diuersanť fm speciem, manifestum est, quòd vltima eorum sunt diuersa. In eis autem, quæ conueniunt in specie, vt motus candelæ de vna manu in alteram, est seseus, quia quies non interponitur, & priuatur continuatione in rei veritate, quia motum non est vnum. Deinde dixit Isti igiť mntus sunt sesei, & consequentes, quia tempus eorum est continuum. idest, et motus sesei dicuntur sesei, & consequi, quia tẽpus eorũ est continuum in rei veritate, aut existimatur esse continuum, quia non interponitur illis quies sensibilis. & in rei veritate non est continuum, nisi quando instans, in quo fuit vltimum primi motus, in eo erit initium secundi motus, vt motus mnrtis, qui seqtur motum vitæ. & isti sunt sesei in rei veritate, scilicet quorũ tẽpus est cõtinuũ in rei veritate. D. d. & tp̃s eorum est continuum, &c. i. & tp̃s motus continui p se est cõtinuũ per continuationem.

In illis, q̃ diuersanť sp̃e manifestũ est q vltima eorum sunt diuersa.

... bene possunt esse cõtigua & cõsequenter q ita
q mobile locatu est in termino ad quem po
infirmari

continuationem motuũ cadentium in ipm. & hoc erit quando vltima illorum motuum fuerint vnum, vt mihi videtur. & continuatio tpis motuum sesseorũ est fm q imaginatur q vltima eorum sunt vnum.

Quapropter necesse est eundẽ specie esse, & vnius, & in vno tpe simplr continuũ motũ, & vnum. Tempore quidem, vt non immobilitas intersit: in intermittẽte enim quiescere necesse est, Multi igitur, & non vnus motus, inter quos quies est. quare, si aliquis motus statu intercipitur, neq; vnus est, neq; continuus. intercipitur autem, si in medio tẽpus est. Eius vero, qui in specie nõ vnus est, non: etsi non intermittitur tempus. tempus enim vnũ est: specie autem motus alius est. motum enim vnũ necesse est & specie vnũ esse: hunc autem simpliciter vnum esse non est necesse. Quis igitur motus simpliciter vnus est, dictum est.

Motus multi, & non vnus, inter quos ẽ qes.

Et ideo necesse est in motu, qui est simplr continuus, & vnus, vt sit conueniens in specie, & eiusdẽ rei, in eodẽ tpe. In eodem vero tpe est, ne cadat interim defectus motus: qm̃ in defectu necesse est vt sit qes. Et motus, in quo est qes, nõ est vnus, sed plures. ergo qlibet motus, in quo est qes, nõ est vnus, neq; continuus. & est in eo quies, qñ in eo fuerit tps. Motus aũt, qui non vnus in specie, licet non deficiat fm tẽpus, est diuersus in specie. qm̃ vnus motus necesse est etiam vt sit vnus in specie: & nõ est necesse vt iste sit simplex, & vnus. Iam igitur narrauimus quis motus simpliciter est vnus.

41 Cum declarauit q vnus motus simplr. i. in numero debet esse continuus, & iam declarauit q vnus motus in numero simplr est cõueniens in specie, & eiusdẽ rei, & in eodem tempore, incœpit declarare q sequitur ex hoc, vt motus, qui est continuus simplr, sit vnus, s. qui habet has duas dispositiones, s. vt conueniat in illis tribus, s. in specie motus, & in hoc, q motum sit vnũ motum, & tps sit vnum. Et dixit Et ideo necesse est in motu, &c. i. &, quia vnus motus in numero est cõtinuus, necesse est vt motus continuus, & vnus simplr sit conueniens in specie, & eiusdem moti, & in eodẽ tpe. Qm̃, cum fuerit necesse vt vnus motus cõueniat in illis tribus: & motus continuus est vnus: sequitur vt continuus, & vnus cõueniant in illis tribus. Et, cum narrauit q necesse est ut sit vnus fm tps, s. vnus continuus, dedit causam in hoc, & dixit In eodẽ vero tẽpore, &c. idest, & vnus motus cõtinuus necesse est ut sit in eodẽ tempore, quia, si non fuerit eodem tpe, tunc in eodem subiecto interponitur defectus motus: & in eodẽ subiecto necesse est, vt qñ motus deficit, sit quies. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ in defectu. Et, cum declarauit quòd motus, cuius tẽpus non est vnum, habet in se qetem, declarauit q motus, in quo est qes, est plures motus, non vnus. & intendit, sed positum est ipsum esse vnum, & hoc est impossibile, s. q in vno motu sit qes. Et, cum declarauit hanc conclusionem, dixit quilibet igitur motus, &c. & hoc sequitur fm destructionẽ consequentis, qm̃, cum fuerit verum q vnus motus continuus nõ habet in se quietem, sequitur ex hoc q ille motus, qui habet in se quietem, non est vnus, neq; continuus. D. d. & habet in se quietẽ. i. & quies interponitur motui, qñ ipsi motui interponitur tẽpus, in quo res nõ mouetur. Et, cũ dixit q in hoc, q vnus motus sit, necesse est vt tẽpus sit vnum, incœpit narrare q hoc inuenire in motu conuenienti fm genus, & diuerso fm speciem non extrahet ipsum à suo genere, s. vt sit diuersus fm genus, sed conueniens in specie, aut in numero. Et dixit Motus vero, qui non est vnus in specie, &c. i. & similiter est de motu conuenienti in specie, diuerso in numero, s. quòd licet tempus nõ deficit, non facit ipm esse in vnum in numero. D. d. qm̃ vnus motus necesse est vt sit vnus in specie, &c. Et innuit q motus, qui est vnus in specie, est prior naturaliter vno motu in numero. & similr est dispositio unius motus in genere cũ motu vno in specie. & silr est dispositio vni⁹ motus in numero cũ illo, cuius tẽpus est vnum. s. q, cũ vnus motus fuerit in numero, tẽpus eius erit vnum: &, cum tẽpus erit vnum, non sequitur vt sit vnus in numero. Et propter hãc similitudinẽ, quę est inter illa, posuit hoc, q, si motus fuerit vnus in numero, erit vnus in specie, & non econuerso, tanq̃ causam huius, q, si fuerit unus in numero, erit in vno tempore, & non ecõuerso. & ẽt induxit sermonem in forma rationis, & dixit Motus autẽ, qui non est vnus in specie, &c. i. qm̃ dispositio in hoc, q, si motus fuerit vnus in numero, sequitur vt tẽpus eius sit vnum, & nõ econuerso, est sicut dispositio in hoc, q si motus fuerit vnus in numero, sequit̃ q sit vnus in specie, & non est econuerso. & similiter vnus in specie est vnus in genere, & non econuerso. D. d. Iam igitur narrauimus quis motus est, &c. idest et declaratum est igiẽ ex hoc sermone quis motus est vnus simpliciter, & est vnus in numero.

Dacumẽtũ. Mot⁹, q est vn⁹ in spẽ, ẽ prior nãliter motu, q est vnus ĩ numero. & silr est dispõ motus vni⁹ ĩ genere cum motu vno ĩ spẽ, & motus vnius ĩ numero cũ motu, cuius tps ẽ vnum.

Amplius aũt dicitur vnus, et perfectus, siue fm genus, siue fm speciem, siue fm substãtiã sit, sicut & in alijs pfectum, & totũ ipsius vnius est. Est autem quãdo, etsi impfectus sit, vnus dr̃, si solum sit continuus.

Et dicitur ẽt vnus motus, motus completus, si in specie fuerit completus, aut in substãtia, quemadmodum in alijs rebus non attribuitur vni, nisi illud, quod est pfectũ, & completum. Et forte dr̃ motus vnus, & si non sit perfectus, dũmodo sit continuus.

42 Cum declarauit quid sit motus vnus numero, incœpit declarare q vnus motus in numero est duobus modis, cõpletus, & nõ cõpletus. &, qa cõplet⁹ est dignior hoc noĩe vnus numero, incœpit declarare hoc, & dixit Et dr̃ etiam, &c. i. & vnus motus dr̃ de motu cõpleto: siue fuerit completus, quia est de specie completa, vt motus circularis: aut quia est de genere completo, vt motus trãslationis, qui est perfectior cęteris motibus, cum sit perfectus in numero. et hoc intẽdebat, cum dixit, vt mihi videt̃, aut in suba. [a] et cõpletũ in specie motus, est motus, in quo nõ põt esse additio, aut diminutio, et est circularis finitus per se. in suba autem est motus, [b] quia est prior motuum naturaliter, & perfectior: & est motus trãslationis, vt post declarabitur. D. d. quemadmodum in alijs rebus, &c. i. & motus completus dignius est vt attribuatur vni numero: quẽadmodũ in alijs reb⁹ nõ attribuit̃ vni in maiori parte, nisi illud, qd est pfectũ, et cõpletũ. &, qa motus nõ cõpletus dr̃ vnus numero modo 2°, induxit hoc uocabulũ, & dixit Et forte dr̃ vnus motus; &c. i. cũ solũmodo fuerit

Mot⁹ continuus, & vn⁹ ĩ trib⁹ debẽt cõuenire. Idẽ supra t. c. 34. & 4. physi. 105. et. 5. ph. t. c. 5.

a Mot⁹ cõplet⁹ ĩ spẽ ẽ, cui nõ pt fieri additio, aut diminutio, & ẽ motus circularis. Idẽ 8. phy. t. c. 75. & 76.

b Mot⁹ trãslatiõis ẽ prior motuũ nãliter, & pfectior. vide p hoc. 8. phy. a. t. c. 55. vs. q ad. t. c. 61.

continuus, s. quia, cum continuatione non erit perfectio, & hæc est dispositio motus recti.

Amplius aũt aliter præter dictos, dr̃ motus vnus, regularis. irregularis enim est qdẽ, vt nõ videat̃ vnus, sed magis regularis, vt rectus. irregularis enim diuisibilis est. videt̃ ãt differre, sicut magis, & minus. Est aũt in omni motu quod regulariter est, aut nõ. etenim alterabitur regulariter, et feret̃ super regulare, vt circulum, aut rectam: & circa augmentationem similiter, & diminutionem.

In oĩ motu ẽ qd est regularis, aut nõ.

Et dr̃ vnus motus alio modo ab istis dictis motus ęqualis. qm̃ motus diuersus quasi non existimat̃ esse vnus. sed motus æqualis est dignior hic, vt linea recta: qm̃ motus diuersus est diuisibilis. videt̃ igit̃ q̃ diuersitas iter duos motus est quasi additio, & diminutio. Et ĩ quolibet motu est æqualitas & inæqualitas. qm̃ quandoq; alterat̃ res æqualr̃, & transfert̃ ex aliquo æqualiter, v.g. per circulum, aut per lineam rectam: & similiter & in augmento, & diminutione.

43 Cum declarauit q̃ vnus motus in numero est duobus modis, completus, & non completus, & quòd cõpletus est dignior vt sit vnus numero, vult declarare etiam q̃ de isto est dignior vt sit vnus numero ille, qui est æqualis. & sic motus continuus perfectus æqualis erit ille, qui dicitur dignius vnus numero. Et dixit Et dicitur vnus motus alio modo, &c. i. & vnus motus in numero dicitur alio modo à duob⁹ modis prædictis, s. motus continuus cõpletus æqualis, qui est dignior vt sit vnus. v.g. motus per lineam rectam, qui est dignior vt sit vnus, q̃ motus p lineam tortuosam. qm̃, quemadmodum linea tortuosa existimatur esse composita ex recta, & circulari, silr̃ motus p illam est diuersus, & motus diuersus existimatur eẽ plus q̃ vnus motus. sed motus ęqualis est dignior vt sit vnus: & est ille, qui est per lineam rectam. Deinde dedit causam, ppter quã motus diuersus nõ est vnus in rei veritate, et dixit, qm̃ motus diuersus est diuisibilis. i. & causa in hoc, q̃ motus diuersus nõ est vnus simplr̃, est, quia diuidit̃ ĩ velocitatem, & tarditatem, & iste modus diuersitatis est similis diuersitati, quæ est fm̃ additionẽ, & diminutionem in rebus diuersis fm̃ magis, & minus. Et intẽdit, qm̃ est diuersitas, quæ non extrahit motũ, de vna specie in aliam, sed facit aliquã multitudinem. et hoc intendebat, cũ dixit vr̃ igit̃ q̃ diuersitas, &c. i. q̃ ista diuersitas est de genere diuersitatis, quæ accidit in rebus fm̃ additionem, & diminutionem. Et intendebat q̃ velocitas, & tarditas non diuidunt motum, fm̃ q̃ genus diuiditur in species. & dixit quasi additio & diminutio, quia velocitas, & tarditas sunt de qualitate, et additio, & diminutio sunt de quantitate. D. d.[a] Et ĩ quolibet motu est ęqualitas, & inæqualitas. i. & in quolibet genere motuum inuenitur æqualitas, & inæqualitas, qñ in alteratione inuenitur inęqualitas. qm̃ alteratio est in quibusdam partibus eiusdem motus intensior, & velocior, & in quibusdam partibus remissior, & tardior. & inuenitur etiam in ea æqualitas, quando partes eius motus sunt æquales in velocitate, & tarditate. & similiter est de augmento, & in translatione, & eius sermo in hoc est manifestus.

Regulare, & irregulare nõ variãt spẽm mot⁹, sed faciũt ĩ eo aliquã multitudinem.

Velocitas, & tarditas ñ diuidũt motũ, vt dr̃æ essentiales. cõsule in tex. et cõmen. seq.

a In quolibet motu ẽ ęqualitas, & inæqualitas. qđ quõ sit intelligẽdũ, vide. 4. phy. c. 129. & 6. phy. cõ. 16. et hic cõ. 45.

Irregularitatis ãt differẽtia est aliqñ qdem in quo mouet̃. impossibile est. n. regularem eẽ motũ nõ in regulari magnitudine. vt motus fractæ, aut gyratiuæ, aut alius magnitudinis, quorũ queuis ad q̃uis ptem minime cõaptat̃. Aliqñ ãt neq; in vbi, neq; in qñ, neq; in eo, ad quod, sed in ipso modo. velocitate enim, et tarditate aliqñ determinat̃. cuius. n. eadem est velocitas, regularis est, cuius autẽ non, irregularis. Quapropter neque species motus, neq; differentiæ, velocitas, & tarditas, quia omnes sequuntur differentes secundum speciem. quare neque grauitas, neque leuitas, quæ ad idem est, vt terræ, ad seipsam, aut ignis, ad seipsum.

Impossi ĩrregularem eẽ motũ non ĩ regulari magnitudine

Et in diuersis est differentia, quæ forte est ex illo, p quod est motus. impossibile enim est vt motus sit æqualis, & magnitudo, per quam est motus, non est æqualis. ver. g. motus gyratiuus, aut motus tortuosus, aut motus alterius quantitatis, quantitatum, quarũ quælibet pars nõ superponitur cuilibet parti. Et forte erit non in re, neque in tempore, neq; in illo, ad quod, sed vr̃ ĩ illo, in quo est, quasi in via velocitatis, et tarditatis in eo, qui est solus motus. motus igit̃, cuius velocitas est eadem, est motus æqualis, & qui non est talis, est diuersus. Et ideo velocitas, & tarditas non sunt species, neque differentię motus, quia sequitur omnes modos eius. ergò neque grauitas, neque leuitas inducentes ad eundem locum, verbi gratia inducentes terram ad terram, & ignem ad ignem, sunt species, aut differentiæ motus.

Cum declarauit q̃ motus æqualis est dignior vt sit vnus, & dedit dr̃iam inter motum æqualem, & diuersum cuius generis est, & quare motus inæqualis nõ est vnus, vult declarare hic causas inæqualitatis, & q̃ motus non diuiditur in æqualem, & in inæqualem, fm̃ q̃ genus diuiditur in differentias, sed fm̃ q̃ genera, & species diuiduntur in modos, & accidentia, & prius incœpit declarare causas, ex quibus motus est inæqualis, & dixit Et in diuersis, &c. i. & in motibus diuersis sunt differẽtiæ, quoniam quidam sunt, quorum causæ diuersitatis sunt ex illo, per quod est motus, quando fuerit inæquale. quoniam possibile est vt sit translatio inæqualis, sicut dixit si magnitudo, per quam fit translatio non fuerit æqualis, scilicet recta. D. d. ver. gra. motus per lineam tortuosam, aut per lineã gyratiuã, &c. idest & vniuersaliter motus, qui est inæqualis p illud, per quod est motus, est ille, qui est per aliquam quantitatem, cuius oẽs partes non superponuntur sibi adinuicem, qm̃ ista quãtitas est cõtraria quantitati rectæ: cũ recta sit illa, cuius partes superponuntur sibi adinuicem. Et, cum dedit hanc causam inæqualitatis motus, incœpit dare causam secundam, & dixit Et forte erit non in re, &c. idest & forte motus erit inæqualis, non per illud, per quod est motus, ver. gra. per locum, neq; per tempus, neque per finem. & hoc intendebat, vt mihi videtur, cum dixit neque in illo ad quod, sed 44

Quãtitas tortuosa ẽ contraria quantitati rectæ.

vniuersaliter

ur, eic. i. sed ex ipsius motus natura, aut moti, s. qñ fuerit innata velocitari in qbusdam partibus, et tardari in quibusdam. Et hoc intendebat, vt mihi videt, cum dixit in eo, quod est in via velocitatis. i. in eo, quod innatum est velocius fieri, aut tardari, est natura ipsius motus, aut moti. Et posuimus hunc sermonē sic. quia causæ omnis velocitatis, & tarditatis omnis accidentis in motu sunt hæc quatuor, s. aut diuersitas eius, per quod est motus, aut diuersitas dispositionis moti i se, aut dispositionis motoris, aut dispositionis eius, ad quod est motus. & intendit per hunc sermonē quasi determinare causas diuersitatis motus. D. d. in eo, quod est solū. idest illud, quod est in via velocitatis, & tarditatis, s. quod aliqñ velocescit, & aliqñ tardat, fm quòd solum habet hāc dispōnem proprie, s. quia habet velocitatē, & tarditatem proprie, & solum fm φ est motū. D. d. motus igitur, &c. i. cui[9] velocitas partiū est eadem: qa hoc est in accidētibus eiusdem motus. & dixit & ideo velocitas, & tarditas, &c. i. & causa i hoc, φ velocitas, & tarditas nō sunt differentiæ motus, ita, φ motus velox, & tardus sint spēs eius, est, quia velocitas, & tarditas sequuntur vnumquęq; modum motus. & ista est dispositio accidentium sepabilium. s. φ inueniuntur in qualibet specie qñq;, & non inueniuntur qōq; in quibusdam speciebus. D. d. ergo neq; grauitas, &c. i. & signum eius, φ velocitas, & tarditas non sunt differentiæ motus, ita, φ per illas diuidatur in species, est, qm̄ graue, & leue, qñ duo illorum mouentur ad eundē locum, & alterum est grauius, aut leuius reliquo, tūc alterum necessario erit velocius reliquo. & motus eorum est idem in specie. quoniā, si mouentur ad locum terrę, tunc motus grauioris erit velocior, & vterq; est motus in specie ad medium. &, si mouentur ad locū ignis, tunc motus leuioris erit velocior, & vterq; est idē motus in specie, & est motus à medio. & hoc intendebat, cum dixit ver. gratia inducens terram ad terram, &c. idest, & ver. gratia motus, qui inducit terram ad terram, aut motus, qui inducit ignem ad ignem, v. g. motus ad medium, aut à medio.

Documētū. Cāæ ois velocitatis, & ois tarditatis accītis i motu sūt hęc quatuor, &c.

Ista ē dispō accītiū sepabiliū, s. φ inueniunt i q̄li bet spē qñq;, & nō Inueniū tur qñq; I q̄busdā specie bus, &c.

Vnus igit̄ irregularis est, quà est cōtinuus. minus aūt, qd̄ fractę accidit lationi. id aūt, qd̄ est minus, cō mistio semp contrarij est. Si aūt oēm, vnum cōtingit, & regularē esse, & nō, nō erunt & ipsi, qui nō fm speciem contigui sunt, vnus, & cōtinuus. quomodo enim erit regularis motus ex alteratione compositus, & latione? oporteret enim coaptari.

Quod est minus cōmixtio semp contrarij est.

Et dicamus φ motus diuersus est vnus, cū fuerit continuus. sed est in hoc minus. et hoc accidit trāslationi fm tortuositatē, & minus semper est per mixtionem cōtrariorū. Si igitur oīs motus vnus possibile est vt sit fm ęq̄litatē, aut inæq̄litatē, ī possibile est vt motus seseus nō fm spēm, sit idē motus cōtinuus. qm̄ impossibile est vt motus compositus ex alteratione, & trāslatione sit ęq̄lis, qm̄ necesse est, si esset ęqualis, vt superponeret̄ sibi.

45 Et dicamus, &c. i. apparet φ motus diuersus fm velocitatem, & tarditatem est vnus numero, cum fuerit continuus: sed in vnitate est in dispositione minori, & æqualis in hoc in dispositione perfectiori. D. d. & hoc accidit translationi fm tortuositatem, idest & hoc, φ vnus motus numero, qui necessario est inæqualis, accidit translationi, quæ est p̄ lineā rectā necessario, i. qui non est vnus in numero. Deinde dedit causam, propter quam motus inæqualis non est vnus, sed cōpositus, & dixit & minus est per mixtionē cōtrariorū. i. & cum motus inæqualis fuerit motus magis diminutus: in capitulo eiusdem motus in numero: & diminutum in omni genere est diminutum per mixtionem cōtrarij: sequitur vt motus inæqualis sit cōpositus ex cōtrarijs. & sic non est vnus in rei veritate. Et, cū narrauit φ motus inæqualis est inæqualis per mixtionem contrarij, & mixtio est possibilis in oī motu, fm φ est motus, dixit qm̄ oīs motus vnus, &c. i. &, cum ita sit, possibile est vt oīs mot[9] sit æqualis, & inæqualis. Sed quęritur, qūo ista propositio est vniuersalis: & declaratum est in Cœlo & Mundo, φ motus corporis cœlestis nullam habet in se diuersitatem. Et ad hoc dicendum est φ hoc proprium est corporis cœlestis, fm φ cœleste, non inquantum motum. [s] & sermo in hoc loco est de motu, non fm φ est motus alicuius corporis. Et, cū narrauit φ vnus motus numero recipit ęqualitatem, & inęqualitatem, incœpit declarare ex hoc, quòd motus sesei non possunt continuari, & dixit impossibile est, &c. i. impossibile est vt ex motib[9] seseis nō conuenientibus in specie fiat vnus motus continuus, qm̄ motus continuus recipit æqualitatem: & quod recipit æqualitatē recipit superpositionē: & motus compositus ex translatione, & alteratione, non recipit æqlitatem. Et iste sermo est in secunda figura. &, quia iste componitur ex duabus propositionibus, quarum affirmatiua declarata est, iam incœpit declarare secundam, & dixit qm̄, si esset æqualis necesse esset vt superponeretur. idest, & signum eius, quòd motus compositus ex speciebus diuersis non potest recipere æqualitatem, est, quia motus, qui possunt recipere æqualitatem sunt illi, quorum partes possunt superponi sibi adinuicem: & motus diuersi fm speciem non superponuntur sibi: quia impossibile est vt translatio superponatur alterationi, aut augmentum translationi. & iste sermo est in secunda figura.

Diminutū in oī genere est diminutus p mixtionē cōtrarij. Idē supra cō. 19.

In. 2. cœ. t. c. 28. & c. 18. Digressio, q̄rit, vtrū oīs motus posit eē irreglis.

s Sermo in hoc loco est de motu, nō fm φ est motus alicuius corporis.

Summa Tertia de Cōtrarietate motuū, & quietum.

Caput Primū. Quis Motus cui motui opponatur.

AMplius autem determinandū est qualis motus est contrarius motui, & de quiete quoq; eodē modo. Diuidendū est aūt prīo, vtrum cōtrarius motus sit qui est ex eodē, ei, qui est in idē, vt q ē ex sanitate ei, qui est in sanitatem, vt & generatio, & corruptio Videt̄: Aut qui est ex cōtrarijs, vt qui est ex sanitate ei, q est ex ęgritudine: Aut qui est in cōtraria, vt q est in sanitatē ei, qui est in ægritudinē: Aut qui est ex cōtrario ei, qui est in contrarium, vt qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudinem: Aut qui est ex contrario in cōtrarium ei, qui est ex cōtrario in cōtrariū, vt qui est ex sanitate in ægritudinem ei, qui est ex ægritudine in sanitatem. necesse est. n. aut vnum aliquem horum esse modorū, aut plures. non enim est aliter opponere.

Et determinandū est ēt quis motus est cōtrarius cui, & de quiete etiā hoc modo. Sed prius dicendum est vtrum motus de aliquo

est contrarius motui ad ipsum, v.g. vtrũ motus de sanitate est contrarius motui ad sanitatem, & sm ꝙ existimatur de generatione, & corruptione: Aut qui sunt ex cõtrarijs, v.g. ꝙ motus ad sanitatem est contrarius motui ad ægritudinem: Aut ad cõtraria, v.g. ꝙ motus ad sanitatem est cõtrarius motui ad ægritudinẽ: Aut motus de contrario est contrarius motui ad contrarium, vt motus de sanitate motui in ægritudinẽ: Aut motus de contrario in suum contrarium est cõtrarius motui de hoc contrario in illud, ver.g. ꝙ motus de sanitate in ægritudinem est cõtrarius motui de ægritudine in sanitatem. quoniam necesse est vt sit vnus istorum modorum, aut plures vno. oppositio enim impossibile est vt sit alio modo.

46 Cum declarauit quis motus est vnus motus, in numero in rei veritate, incœpit declarare de motu, & quiete duo, s. qui motus sunt contrarij, & qui non, & etiam quæ duarum quietum cõiunctarum cũ motu, s. quies, in eo, ex quo est motus, & quies in eo, ad quod est, est contraria motui. & hoc intendebat, cum dixit & de quiete etiam hoc modo. i. quæ quies est contraria cui quieti, & quæ quies est cõtraria cui motui, & quis motus est contrarius cui motui. Deinde incœpit perscrutari de hoc, & dixit, Sed prius dicendum est, &c. i. sed, priusq̃ perscrutemur de hoc, diuidendũ est, & dicendum de omnibus modis, quibus potest aliquis dicere ꝙ motus est cõtrarius motui, deinde consyderandum quis eorum est possibilis, & quis nõ. Et primo vtrum motus ex aliquo est cõtrarius motui ad ipsum, ver.g. motus de sanitate ad ægritudinem est contrarius motui de ægritudine in sanitatem. & sm hunc modum cõtrarietatis existimaẽ ꝙ generatio ẽ cõtraria corruptioni. motus enim de sanitate in ægritudinẽ est corruptio sanitatis, & de ægritudine in sanitatem est generatio. Et hoc intendebat, cum dixit & sm ꝙ existimatur, de generatione & corruptione, idest, & sm hunc modum cõtrarietatis existimaẽ ꝙ generatio, & corruptio sunt cõtraria. D. induxit Secundũ modũ, & dixit Aut ille, qui est ex cõtrarijs. idest, aut motus cõtrarij sunt illi, qui incipiunt à cõtrarijs, sm ꝙ incipiunt ex eis, ver. gra. vt motus ex sanitate sit contrarius motui ex ægritudine. qm̃ iste incœpit ex ægritudine, & iste ex sanitate, & sanitas est cõtraria ægritudini. Et, cum induxit hunc modum, dedit Tertium, qui est oppositus isti, & dixit Aut illi, qui sunt ad cõtraria, idest aut motus cõtrarij nõ sunt cõtrarij, sm quòd sunt ex rebus contrarijs, sed sm ꝙ ad res cõtrarias. ver.g. vt motus de sanitate ad ægritudinem non sit contrarius motui de ęgritudine in sanitatem, sm ꝙ est ex rebus cõtrarijs, sed ex hoc, ꝙ sunt ad cõtraria. Deinde induxit Quartũ modũ, & dixit Aut motus de cõtrario est cõtrarius motui ad cõtrarium, i. aut motus cõtrarius motui est ille, qui incœpit ex aliquo contrario illi, ad quod peruenit secundus motus, ver.g. ꝙ iste motus demonstratus de hac ægritudine sit cõtrarius motui demõstrato ad hãc sanitatem, quia iste est de ægritudine, & ille ad sanitatem. D. induxit Quintum modum, & est verus, & dixit Aut motus cõtrarij sunt illi, qui sunt contrarij sm illud, ex quo, & sm illud, ad quod. Et sciendũ est ꝙ cõtrarietas motus est in motibus, qui sunt ex cõtrarijs ad contraria: sed quæritur hic modus verus, quo sunt cõtrarij. Deinde cum cõpleuit hanc diuisionem, dixit quoniã necesse est vt sit vnus istorum, &c. i. & dixit ꝙ motus contrarij necesse est vt sint cõtrarij aliquo istorum modorum, aut pluribus vno, quia apparet ꝙ necesse est, cum diximus in talibus istis motib⁹, qui sunt contrarij, vt contrarietas sit in eis aliquo istorum quinq; modorum, aut pluribus vno. motus enim de sanitate i ægritudinẽ, si est cõtrarius motui de ęgritudine i sanitatẽ, necesse est ut sit sm ꝙ illud, ex quo icipit iste motus, ad ipsũ peruenit iste alius. Et sic oppositio inter eos erit de genere oppositionis, quæ est inter principium, & finem, s. ꝙ illud, quod est principium in altero, erit finis in reliquo. Aut oppositio inter eos erit, sm ꝙ sunt ex rebus cõtrarijs, aut ad res contrarias, aut quia alter est ex aliquo cõtrario illi, ad quod est alius mot⁹. Aut cõtrarietas erit iter eos sm vtrũq;, s. sm illud, ex quo, & sm illud, ad quod. manifestum est enim per se sm diuisionem ꝙ impossibile est vt alius modus sit, quo dicatur ꝙ motus de sanitate in ægritudinẽ est cõtrarius motui de ægritudine in sanitatẽ. Et, cum ita sit, necesse est vt contrarietas inter eos sit vno modo istorum modorum, aut pluribus vno, aut omnibus.

Est autem qui ex contrario ei, qui est in contrarium, non contrarius, vt qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudinem. idem enim, & vnus est, esse tñ nõ idẽ est ipsis. sicut non idẽ est ex sanitate mutari, & in ægritudinẽ.

Sed motus ex cõtrario nõ est contrarius motui ad cõtrariũ. verbi gratia ꝙ motus de sanitate nõ est contrarius motui ad ægritudinẽ. quoniã idẽ motus est, & si essentia non est eadem. quẽadmodum motus de sanitate nõ est idem cum motu ad ægritudinem.

Cum numerauit oẽs modos, qbus põt imaginari ꝙ motus est cõtrarius motui, incœpit destruere illos, qui nõ sunt veri, & dixit Sed motus, &c. i. sed motus non sunt cõtrarij sm cõtrarietatem eius, ex quo est motus, & eius, ad quod est motus. qm̃ idem motus est cõtrarius sibi, sm illud, ex quo, & sm illud, ad quod ẽ. si igiẽ motus essent contrarij hoc modo, tunc eadẽ res eẽt cõtraria sibi, quod impossẽ est. et hoc intendebat, cũ dixit est. n. idẽ motus, i. in numero. D. d. & si eẽntia nõ est eadẽ, i. licet nõ sit idẽ sm definitionẽ. motũ. n. de sanitate, sm ꝙ est motũ de sanitate, nõ est idẽ sm definitionẽ cũ motu ad ægritudinẽ, licet sit idẽ sm subiectũ, s. qm̃ motum de sanitate est motum ad ægritudinẽ, sed illa, quæ sunt idem sm subiectũ, & diuersa sm definitionẽ, nõ sunt cõtraria. & nõ posuit istum modũ in prima diuisione, qm̃ manifestũ est ꝙ est idem motus. 47

Illa, quę sunt idẽ sm subm, & diuersa sm definitionẽ, non sunt cõtraria.

Neq; qui est ex contrario ei, qui est ex cõtrario. simul. n. accidit ex contrario & in contrariũ, aut in mediũ. verum de hoc qdem posterius dicemus. Sed magis in contrariũ mutari uidebitur causa esse contrarietatis, quàm ex contrario. hic enim discessio à contrarietate, ille vero acceptio. atque dicitur vnusquisq; eo, in quod mutatur magis, quàm eo, ex quo. vt sanatio, qui in sanitatem, ægrotatio autem, qui in ægritudinem. Relinquitur igitur qui est in contraria, & qui ad contraria ex contrarijs. Forsitan igitur accidit eos, qui in contraria, & ex contrarijs esse,

Denominatio fit a termino ad quẽ, nõ a termino a q.

Documẽtũ.

sed

sed ipsum esse forte non idē. dico autem qui est in sanitatem ei, q̄ est ex ęgritudine, & q̄ ex sanitate ei, qui est in ægritudinem.

Neq; n. motus ex contrario est idem ei, q̄ est ex cōtrario. qm̄ necesse est vt cum motu ex cōtrario sit motus etiam ad contrariū, aut ad medium. sed sermo de hoc post determinabitur. Immo translatio ad contrarium magis existimat̄ esse causa contrarietatis, q̄ translatio de contrario. ista.n. translatio est separatio à cōtrarietate, & ista est acquisitio eius, & quilibet nominatur ab illo, ad quod transfertur, non ex quo trāsfertur. v.g. qm̄ dicimus Soc. sanari, qn̄ transfertur ad sanitatem, & ægrotari, qn̄ transfertur ad ægritudinem. Remanet igit̄ motus ad contraria, & motus de contrarijs ad contraria. Et rectum est, ut illud, quod mouet̄ ad cōtraria, necesse est ut moueat̄ ex contrarijs, sed forte essentia non est eadem, s. qm̄ motus ad sanitatem non est idem cum motu ad ægritudinem.

48 Hic vult loqui de reliquis modis, & dicit Neq; motus etiam est contrarius motui tm̄ fm contrarietatem eius, ex quo est alter motus, ei, ex quo est reliquus. qm̄ quilibet duo motus tales inueniuntur contrarij fm illud, ad quod, sicut inueniunt̄ cōtrarij fm illud, ex quo. Et quia ista rōcinatio non sufficit, s. vt motus non sint contrarij fm illud, ex quo, tales motus inueniunt̄ contrarij fm illud, ad quod, cum aliquis pōt dicere q hoc accidit motibus contrarijs, s. hoc, q sunt ad contraria, & q contrarietas non inuenitur in eis, nisi fm q sunt ex rebus contrarijs, dixit sed sermo de hoc, &c. i. & in fine istius sermonis. D. incœpit declarare q non pōt aliquis dicere q cōtrarietas motuū fm illud, ad quod, est accidens, & fm illud ex quo, est per se, & dixit Immo translatio, etc. i. immo magis est existimandum q translatio motuum ad contraria est causa in contrarietate motuū, q̄ translatio de contrarijs. D. dedit rationem super hoc, & dixit ista translatio, &c. i. et causa in hoc est, quia translatio rei motę de cōtrario, à quo mouetur est separatio ab illo, & translatio eius ad cōtrarium, ad quod mouetur, est receptio, & acquisitio. & hoc est ita, quia motus nihil aliud est q̄ acquirere partem post aliam ex illo, ad quod res mota mouetur, donec acquirat illud, ad quod mouetur perfecte, & tunc cessat. &, cum motus dicitur esse contrarius motui aliquo istorꝫ, dignius est vt sit contrarius fm illud, quod acquirit, et per quod perficitur, non fm illud, à quo separatur.[a] qm̄ illud, à quo separatur, non est pars substantiæ eius, sed est accidens ei: & illud, quod acquirit est pars substantiæ. et, cum ita sit, ergo motus aut sunt contrarij, fm illud ad quod, & nō fm illud ex quo, aut erunt contrarij magis fm hunc modum. D. dedit aliā rōcinationem, et dixit et quilibet nominatur, &c. i. et, quia substantia motus est de natura eius, ad quod est, non eius, ex quo est, ideo motus denominatur ab illo, ad quod est, cum dr̄ q motus de albedine ad nigredinē est nigrificatio, non albificatio: & sīr dicit̄ q illud, quod mouet̄ de ægritudine ad sanitatem, est ipsum sanari, non infirmari. Et, cum posuit istos quinq; modos, et posuit q impossē est vt motus sint contrarij, fm contrarietatē eius, ex quo, ad illud, ad quod, & posuit q dignius est vt sint contrarij fm illud, ad quod, q̄ fm illud, ex quo, & non præcise direxit sermonem in hoc, dixit Remanet igitur, &c. i. &, cum destructi sunt duo illorum modorum, remanent tres, s. vt motus sint contrarij, aut fm translationem eorꝫ ad contraria, aut ex contrarijs, aut fm vtrūq;. D. d. & rectum est vt illud, quod mouetur, &c. i. & bene apparet ex dictis q necesse est vt oīa duo mota, quæ mouentur ad cōtraria moueantur ex contrarijs. & dixit hoc, quia transmutationes, quę sunt ad cōtraria sunt motus in rei veritate, s. de subiecto contrario in subiectum contrariū. quod non est ita de alijs transmutationibus, s. quę sunt de affirmatione in negationem, & de negatione in affirmationem. & istæ sunt contrariæ fm hoc, q altera est ex illo, ad quod est alia, vt generatio, & corruptio. Et, cum posuit q motus, qui sunt ad contraria, necesse est vt sint ex contrarijs, fm q sunt motus, & intendebat declarare ex hoc, q motus contrarij sunt contrarij fm vtrūq;, s. fm cōtrarietatem eius ex quo, ad illud ex quo, & fm contrarietatem eius ad quod, ad illud ad quod, & iam declarauit q motus, qui dnr̄ esse cōtrarij fm contrarietatem eius ex quo, ad illud, ad quod, sunt idem motus, & quòd nō est necesse propter hoc, et rectum vt dicātur contrarij, incœpit primo declarare de motibus, qui ponunt̄ contrarij fm vtrunq;, q nō contingit eis illud impossē, quod contingit primo modo, s. vt sit idem in numero. et fecit hoc, ne aliquis existimet q in hac positione sequitur illud impossē, q contingit i primo, s. i hoc, q motus est cōtrarius motui, fm illud, ex quo, & fm illud, ad quod. Et dixit Sed forte essentia, &c. i. sed essentia duorꝫ motuum, qui ponunt̄ contrarij fm contrarietatem eorꝫ, ex quo sunt, & fm contrarietatem eorꝫ, ad quod sunt, non sequitur ex hoc vt duo motus sint vnus, sicut sequitur, si ponantur cōtrarij per contrarietatem eius, ex quo, ad illud, ad quod. qm̄ motus ad sanitatem ex ęgritudine non idem est cū motu de sanitate ad ægritudinem, sed sunt duo. Deinde incœpit dare causam, propter quam necesse est vt motus contrarij sint contrarij per vtrūq;, s. secundum illud ex quo, & secundum illud, ad quod.

Qm̄ autem differt mutatio à motu: (quæ enim est ex quodam subiecto in quoddā subiectum mutatio est motus:) qui est ex contrario in contrarium ei, qui ex contrario est in contrarium, motus contrarius est. vt qui ex sanitate in ægritudinem ei, qui est ex ęgritudine in sanitatem.

Motꝰ q̄ proprie contrarij.

Et, quia trāsmutatio differt à motu in hoc, qm̄ motus est transmutatio de subiecto in subiectum, motus igitur cōtrarius est de cōtrario in cōtrariū, v.g. de sanitate in ęgritudinē est cōtrarius motui de ęgritudine i sanitatē.

Dicit Et, quia transmutatio differt à motu in hoc, q motus est transmutatio de subiecto contrario in subiectum contrarium, vt declaratū est in pncipio istius tractatus: transmutatio aūt est de non subiecto in subiectum, & de subiecto in nō subiectum: necesse est vt motus contrarij sint cōtrarij fm illud, ex quo, & illud, ad quod, ambo. qm̄ eos esse de contrario est essentialr̄ eis, quemadmodum ipsos esse ad cōtrarium est eis essentialiter. et, cum vtrūq; est eis essentialiter, et res cōtrariæ sunt cōtrariæ per differentias, & dispōnes contrarias, necesse est vt motus contrarij sint cōtrarij per istas duas dispositiones, scilicet per contrarietatē eius ex quo, & eius ad quod: licet magis sint contrarij secundum illud, ad quod.

Manifestum

Motus nihil aliud ē q̄ acquirere partes post aliā ex illo, ad quod res mota mouetur, donec acquirat illud pfecte. Idem 3. Phy. c. 4. Idē hic infra cō. 54.

a illud, a q̄ separat motꝰ, n̄ ē ps substātiæ eius, sed est accīs ei. Sed oppositum dixit supra cōmē. 1. Vide contr. Zim.

Manifestum eſt autem & ex inductione qualia videntur cõtraria eſſe. Aegrotare.n. ipſi ſanari,& diſcere ipſi decipi non per ſeip ſum:in contraria.n.vt enim ſcientiam,ſic & deceptionem eſt & per ſeipſum conſequi,et per aliud. Et ea,quæ ſurſum latio,ei,quæ eſt deorſum:contraria.n.hęc ſunt in longitudine. Et q̃ ad dextra,ei,q̃ eſt ad ſiniſtra: contraria.n.hæc ſunt in latitudine. Et q̃ in ante,ei, q̃ in retro:cõtraria.n.hæc ſunt ĩ pfunditate.

Et declaratum eſt ſm inductionem quæ intentiones exiſtimantur eſſe cõtrariæ.Nos .n.videmus ꝙ contrarium eius,quod eſt ho minem ſanari,eſt ipſum infirmari, & ipſum addiſcere eſt contrarium ad ipſum male ſcire,non ex ſe:qm̃ hic eſt motus ad contraria. quemadmodũ poſſibile eſt acquirere ſcientiam ex ſe,& ex alio,& ſimiliter poteſt decipi ex ſe,& ex alio. Et tranſlatio ad ſuperius eſt contraria trãſlationi ad inferius. qm̃ hæc duo ſunt cõtraria in lõgitudine. Et trãſlatio ad dextrũ eſt cõtraria trãſlationi ad ſiniſtrũ: q̃ ſunt contraria in latitudine. Et trãſlatio ad anterius eſt contraria tranſlationi ad poſterius:quæ ſunt etiam contraria in altitudine.

50 Cum declarauit per rationem qui motus ſunt contrarĳ,& ſm ꝙ ſunt contrarĳ,incœpit declarare ꝙ ſm inductionem etiam apparet hoc,& dixit Et ex inductione etiã,&c.& intendit per intentiones motus, aut fines motuum. D.d, Nos.n.videmus,&c.qm̃ ex inductiooe apparet ꝙ motus contrarĳ ſunt illi, qui ſunt ex contrarĳs,& ad contraria.v.g.motus ex ęgritudine in ſanitatem.qm̃ manifeſtum eſt per ſe ꝙ eſt cõtrarius illi,qui eſt de ſanitate in ægritudinẽ.& ſilr̃ deſcendere eſt contrarium ad aſcendere, & contrariũ eſt augeri ad diminui. D.d. & addiſcere,&c.i.& ſilr̃ ẽ diſpoſitio in motibus contrarĳs aīæ,ſ.qm̃ per inductionem etiã apparet hoc,& dixit ꝙ contrarĳ ſunt ex cõtrarĳs & ad contraria,vt addiſcere,et decipi,quę ſunt contraria,ſ.motus de ſcientia falſa ad veram eſt contrarius motui de vera ad falſam.ſed,quia tranſlatio eſſentialiter de ſcīa ad errorem eſt ex deceptiooe, ſilr̃ ex errore ad ſcīam,tunc addiſcere eſt cõtrarium ad errare ex alio noo ex ſe:cum hõ non erret ex ſe, ſed ex alio, ſicut addiſcit ex alio,non ex ſe.& ideo dixit non ex ſe. ita dixit Alexan. Et poteſt intelligi ſic,ꝙ ſcīa,quę eſt ex alio,opponitur errori, qui eſt ex alio, & quæ eſt ex ipſa aīa,opponitur illi,qui eſt ex ipſa aīa.& teſtaĩ huic hoc,quod dixit poſt quẽadmodum poſſibile eſt,&c. D.d. Et tranſlatio ad ſuperius,&c.i.& hoc eſt per inductionem,per quam vult declarare ꝙ motus contrarĳ ſunt contrarĳ,ſm illud ex quo,et ſm illud,ad quod. & ideo debet legi continuum cũ hoc,quod dixit, Nos enim videmus,etc. Et,cum declarauit ꝙ duo motus, qui ſunt in longitudine,ſunt cõtrarĳ ſm illud,ex quo, & illud,ad quod,notificauit etiã ꝙ ita eſt de motibus, qui ſunt in latitudine,& profundo,& dixit Et tranſlatio ad dextrum,&c.& ſermo eius eſt manifeſtus.

Exp͡s Ale.

Exp͡s Au.

Quæ aũt eſt in contrarium ſolum non eſt motus,ſed mutatio:vt fieri album nõ ex aliquo. Quibus autem nõ eſt aliqd contrariũ, mutatio,quę eſt ex ipſo,ei,quę eſt in ipſum, contraria eſt.quapropter gñatio corruptioni cõtraria eſt,& abiectio acceptioni.hę autẽ mutationes qdem ſunt,motus autẽ non.

Ire autẽ ad contrarium non eſt motus,ſed tranſmutatio.v.g.gñatio albi nõ ex aliquo. Oẽ igitur,quod non habet contrarium,ſua iteratio ex ſeipſo ad ſeipſum ſunt tranſmutationes contrariæ.& ideo generatio eſt contraria corruptioni, & denudatio formæ eſt contraria formæ inueſtitioni. & iſta intẽtio ſunt modi tranſmutationis,non motus.

Ideſt Ire aũt ad cõtrarium,qñ accipitur,ſm ꝙ eſt ex noo contrario,non eſt motus,ſed tranſmutatio. eſt.n. ire de non eſſe ad eſſe, & eſt declaratum ꝙ hic ooo eſt motus.v.g.ꝙ album gñatur non ex nigro, ſed ex non albo. qm̃ gñatio albi, qñ accipitur, ſm ꝙ accidit ei, ꝙ fuit ex non albo,eſt tranſmutatio,ooo motus. Et intendebat declarare ex hoc,ꝙ oẽ,quod generaĩ ex oon cootrario,oon eſt motus,noo ꝙ album generaĩ ex oõ cõtrario:qm̃ oẽ album geoeratur ex nigro,aut ex medĳs:ſed,cum conſyderatur ſm hoc, ꝙ accidit nigro, quod fuit non album,eſt tranſmutatio,nõ motus, ſed hoc eſt ei per accidens,non per ſe. Tranſmutatio autẽ, quæ eſt de contrario,ooo oĩno eſt tranſmutatio per ſe, & non iouenĩ in ea cõtrarietas ſm eſſe,niſi ſm vnũ, ſ. qñ accipitur ꝙ tranſmutatio eſt ex illo,& ad illud. Et hoc intendebat,cum dixit Oẽ igitur, quod noo habet contrarium,&c.i.et oẽ ens,quod nõ habet contrariũ, tranſmutatio eius,cuius principium eſt ex ſeipſo,et eſt corruptio eius,& tranſmutatio eius ad ſeipſum, & eſt generatio eius,ſunt tranſmutationes contrariæ in his duobus generibus,econtrario de trãſmutatione, quæ eſt motus in rei veritate,& eſt trãſmutatio, quæ eſt in rebus,quę hñt contraria. D.d. & ideo gñatio,&c.i. & propter hoc,ſ.qm̃ illud,quod oon habet contrariũ, contingit vt tranſmutationes cõtrariæ in eo ſint de re in ipſam rem,ideo generatio eſt cõtraria corruptioni. & cõtrarietas accipitur hic ex vno extremo ſm diuerſum reſpectum ad aliud, quia contrarium eſt aliquod ens,& in hac tranſmutatione non eſt eſſe, niſi in vno extremo,in generatione autem in fine,in corruptione vero in principio. Et intendit in hoc ſermone declarare ꝙ hoc,quod apparet ĩ generatione,& corruptione,noo nocet ei,quod apparet ex inductione,ſ.ꝙ motus contrarĳ ſunt de contrarĳs,& ad contraria,cũ generatio,& corruptio non ſunt motus. 51

Cũ album ſit ex nõ albo, ſm ꝙ accidit nigro ꝙ ſit ñ albũ, eſt trãſmutatio, ñ motus. & hoc ẽ ei p accñs, ñ p ſe. Idẽ ſupra c. 8.et.12. Meta.c.6. Idem hic ſtra. cõ. 55.

Documentũ

Qui autem ad medium motus ſunt,qbuſcũq; contrariorũ aliquid eſt medium, tanq̃ in contraria quodammodo ponẽdi ſunt. nã vt contrario vtiĩ medio ipſe motus,ad vtrauis fiat mutatio. vt ex fuſco quidem in albũ, tanq̃ ex nigro,& ex albo in fuſcũ,tanq̃ in nigrũ.ex nigro autem in fuſcũ,†{tanq̃ in albũ. fuſcum.n.medium ad vtrũq; dicitur} quodammodo extremorum , ſicut dictum eſt prius. Motus igitur motui cõtrarius eſt ſic, qui ex contrario in contrarium eſt ei, qui ex contrario in contrarium.

† a.l.tanquã in album ſuſcũ.mediũ.n. ad vtrũq; dicitur.

Motus vero ad illud, quod eſt inter contraria,in contrarĳs habentibus inter,ponendi ſunt tanquam illi, qui ſunt ad contrarium quodammodo,quoniam apud motus inter, eſt

est quasi contrarium apud transmutationẽ, vtrũlibet sit transmutatio. v.g. qñ transmutatione de viridi ĩ album viride nominatur quasi nigrum, & silr transmutatio de albo in viride. & trãsmutatio de nigro in viride nominatur quasi in album. medium. n. dr quodãmodo vtrũq; extremum, qñ comparat ad vtrũq; extremorũ, vt diximus superius. Et fm hoc motus erit contrarius motui, quando fuerit de contrario in contrarium.

52 Cum posuit ꝙ motus contrarij sunt illi, qui sunt de rebus contrarijs, & ad res contrarias, & accidit in hoc quæstio in motibus, qui sunt de extremis in media, incœpit declarare ꝙ isti motus sunt ad media, fm illud, quod habent de cõtrarietate ad extremum, ex quo incipit motus, & dixit Motus vero, &c. i. motus vero, qui perueniunt ad vnum mediorum, quæ sunt inter illud, ex quo est motus, & illud, ad quod est motus, debent reputari de spẽ motus, q est de contrario in contrarium quodammodo, non simplr. Et dixit in contrarijs hñtibus inter, quia non sunt hic motus de contrarijs in contraria, q̃ non hñt inter, qm̃ hoc declaratũ est in principio istius tractatus: sed quasi d. motus vero, qui sunt ad illud, quod est inter contraria, quod accidit in contrarijs hñtibus inter, ponẽdi sunt de numero motuum, qui sunt ad contraria quodammodo. Et dixit tanq̃ ad contraria quodammodo. [a] quia medium est contrarium vtriq; extremorum, non simpliciter, sicut alterum extremum est contrarium reliquo: sed medium est cõtrarium vtriq; per illud, quod est in eo de reliquo extremo. & cõtrarietas eius differt à cõtrarietate extremi in hoc, qm̃ contrarium in eo, s. vnũ extremum non est in sua vltima perfectione, sicut est in ipso extremo. D.d. qm̃ apud motus, &c. i. & causa in hoc, ꝙ motus, qui sunt ad iter, sunt ad cõtrarium quodammodo, est, qm̃ inter est de motibus peruenientibus ad ipsum, quasi contrarium, apud transmutationem eius ad vtrũlibet extremum. [b] qm̃ inter, est contrarium vtriq; extremo, quia vtrũq; extremũ inuenit in eo non perfecte. v.g. qm̃ in transmutatione, quæ fit de viridi in album, viride est quasi nigrum. viride. n. non transmutatur in albũ, nisi fm ꝙ est in eo de nigro, non fm ꝙ est in eo de albo. & etiam, qñ viride trãsmutatur in nigrum, transmutatur fm ꝙ est in eo de albo, et silr, qñ album transmutatur in viride, transmutatur in nigrum, quod est in viridi, & qñ nigrum transmutatur in viride, transmutatr in albũ, quod est in eo. & hoc intendebat cum dixit v.g. qm̃ in transmutatione, &c. i. viride in eo reputatur, quasi nigrum: qm̃ transmutatio ex eo non est, nisi ex parte nigra, quæ est in eo. D. d. & silr transmutatio de albo in viride, i. qm̃ tunc viride tenetr quasi nigrum. D. d. & transmutatio de nigro ad viride reputatur quasi album, i. ꝙ viride tenetr in hac transmutatione, quasi album. D. d. mediũ. n. opponitur quodammodo vtriq; extremo, qñ comparatur, i. & causa in hoc, qm̃ medium est vtrũq; extremum. D. d. Et fm hoc, &c. i. fm hoc igitur oĩs motus, qui est cõtrarius alij motui est cõtrarius fm illud, ex quo, & fm illud, ad quod, siue fiant motus ad media, aut ad extrema duo. & sic est intelligendũ de motibus, qui sunt de medio in medium.

a Mediũ est cõtrariũ vtriq; extremorũ ñ simplr, sicut alterũ extremũ est contrariũ reliq. Idem. 1. Phy. c. 54.

b Mediũ est contrarium vtriq; extremo, qa vtrũque extremũ inuenit in eo nõ perfecte. Idẽ sup. 6. & 19. vide. 10. Met. 6. & 21. 22. Met. 6. prio Ph. 56. 2. de Aia. 95. & 101.

Caput Secundum. Quæ Quies cui motui, & cui quieti opponatur.

Quoniam autem motui non solum videtur motus esse contrarius, sed & quies, hoc determinandũ est. simpliciter. n. contrarium est motus motui. Opponitr aũt & quies: priuatio. n. est. Est aũt, vt & priuatio contraria dicatur. qualis autem quali, vt ei, qui est fm locum, ea, quæ est fm locũ. sed hoc quidem nũc dicitur simpliciter. vtrũ. n. ei, quę est hic, quieti is, qui est ex hoc, aut qui est in hoc, motus opponitur.

Et existimatr ꝙ illud, quod est contrarium motui, non est motus tm̃, sed quies, oportet etiam nos determinare hoc. Dicamus igitur ꝙ motus opponitur motui, & etiam quieti, quia est priuatio. Et quodãmodo dicitr ꝙ priuatio est contrariũ, i. ꝙ priuatio alicuius motus, v.g. qm̃ contrariũ motui in loco est qes in loco. sed hoc dictũ est idefinite. qm̃ pscrutandũ est vtrum illud, quod opponitr quieti, est motus ex hoc, aut motus ad hoc.

53 Cum declarauit qui motus sunt contrarij, & apparet vlr ꝙ quies opponitur motui fm priuationem, & habitũ, vult hic perscrutari quę duarum quietum opponitur motui, s. quies in eo, ex quo est motus, aut qes in eo, ad quod est motus, & dixit Et quia existimatur, &c. i. &, quia vr ꝙ motus non solummodo opponitr motui, sed ẽt quieti: qm̃ motus opponitr motui fm contrarietatem, & quieti fm priuationem, & habitũ. D. d. Dicamus igitr ꝙ motus opponitur motui, i. fm cõtrarietatem. D. d. & quieti fm priuationẽ. D. d. Et quodammodo dr, &c. i. et iste modus oppositionis quodammodo dr contrariũ: qm̃ aliquis motus est contrarius alicui priuationi, s. priuationi illius motus. Et dixit alicuius motus, ne aliquis existimet ꝙ intẽdebat priuationem motus simpliciter. hoc. n. nõ vr esse, nisi fm opinionem generantium corpus simplr. D. d. v.g. qm̃ contrarium motui in loco est quies ĩ loco, i. v.g. qm̃ quies est contraria motui, tali modo, ꝙ quies in loco est contraria motui in loco. &, quia hoc manifestũ est per se, s. ꝙ quies in loco est contraria motui in loco fm priuationem, & habitũ, & hoc põt intelligi de qete, quæ est in eo, ex quo est motus, aut de quiete in eo, ad quod est motus, dixit sed hoc dictum est simplr, i. sed hoc, quod dictum est hic, non est distinctũ: qm̃ nõdum est determinatum hic quam quietem intẽdimus. & ideo perscrutandum est vtrum ꝙ opponitur motui est quies, quæ est ex hoc, i. q̃ est ex illo, ex quo est motus, aut quies in illo, ad quod est motus.

Manifestum est igitur ꝙ, quia in duobus motus subiectis est, huic quidem, qui ex hoc est in contrarium, ea, quæ est in hoc, quies; huic autem, qui est ex contrario in hoc, ea, q̃ in contrario. simul aũt & inuicem contrarię hæ sunt. etenim inconueniens est, si motus quidem contrarij sunt, quietes aũt oppositæ non sunt. sunt aũt hæ, q̃ in contrarijs, vt quæ est in sanitate ei, quæ est in ægritudine, qeti: motui aũt, qui ex sanitate in ægritudinem. ei. n. qui est ex ęgritudine in sanitatem, irrationabile est. is. n. motus, q ad ipsum est, in quo stat, quietatio magis est, * qua accidit simul fieri cũ motu. necesse autem est aut hanc, aut illam

* a.l. quam

ſſlam eſſe. non. n. ea quidem, quæ eſt in albedine, qes contraria eſt ei, quæ eſt in ſanitate.

Dicamus igiť ꝙ motus, quia eſt ĩ duobus ſubiectis, tunc contrarium motui ex hoc ad ſuum contrarium eſt quies in hoc, et contrarium motui ex ſuo cõtrario ad ipſum eſt qes in ſuo contrario. & cum hoc hæ duæ etiam ſunt contrariæ. qm̃ impoſſibile eſt vt in motibus ſit contrarietas, & quies non ſit cõtraria quieti. & non ſunt niſi in contrarijs. v. g. qm̃ quies in ſanitate eſt contraria quieti in infirmitate, & contraria motui de ſanitate in ægritudinem: qm̃ impoſſibile eſt vt ſit contraria motui de ægritudine in ſanitatem. qm̃ motus rei ad illud, apud quod erit qeſcẽs, dignius eſt vt ſit faciẽs quietem. illud. n. quod generatur cum illo motu, neceſſario eſt contrarium huic. & ideo impoſ'e eſt vt quies in albedine ſit contraria quieti in ſanitate.

54 Dicamus igiť ꝙ motus, quia eſt, &c. i. de ſubiecto in ſubiectum econtrario tranſmutationi, quæ eſt de affirmatione in negationem, aut de negatione in affirmationem. D. d. contrarium motui, &c. i. &, quia motus eſt de cõtrario in contrariũ, ideo contrariũ motui, qui eſt de hoc contrario ad hoc cõtrarium demõſtratum eſt quies, quę eſt in hoc, ſ. ex cootrario, ex quo eſt motus. Et dixit hoc, quia maoifeſtũ eſt per ſe, ꝙ qes in eo, ex quo, eſt contraria motui, & cootrariũ motui, qui eſt de cootrario, quod eſt illud, ad quod peruenit iſte motus poſitus, eſt quies in illo contrario. v. g. qm̃ ſanari eſt motus de ægritudine in ſanitatem, quies igiť contraria iſti motui eſt quies in ægritudine, noo in ſanitate: qm̃ iſta quies eſt perfectio motus: & perfectio non eſt contraria ei, cuius eſt perfectio. & ſiľr contrarium motui de ſanitate in ægritudinem eſt quies in ſanitate. D. d. &, cum hoc etiam hæ duæ ſunt contrariæ. i. &, cum hoc, ꝙ motus eſt contrarius quieti, iſtæ duæ etiam quietes ſunt contrariæ. qm̃, ſi ĩ motibus eſt cootrarietas, & in quiete etiam debet eſſe cõtrarietas. D. d. & ooo ſunt, niſi in contrarijs. i. & quies noo eſt contraria quieti, niſi quia duæ quietes ſunt in cootrarijs: quemadmodũ motus nõ eſt cõtrarius motui, niſi quia ſunt de contrarijs & in cootraria. D. d. ver. gr. qm̃ quies, &c. i. qm̃ quies in ſanitate eſt cootraria qeti in ægritudine. qm̃ ſanitas eſt contraria ægritudini, & eſt contraria ipſi motui: quia impoſſibile eſt vt ſit contraria motui de ęgritudine in ſanitatem: cum quies, ad quam peruenit motus, dignior eſt vt ſit perfectio motus, q̃ vt ſit contraria. & hoc intẽdebat, cum dixit qm̃ impoſſibile eſt motum. i. qm̃ impoſ'e eſt vt quies, quæ eſt in ſanitate ſit contraria motui, qui eſt ad ſanitatem: qm̃ dignius eſt vt motus de ægritudioe ad ſanitatẽ ſit via ad ſanitatem. Et hoc eſt ita. qm̃ motus eſt de genere perfectionis, ad quã peruenit. ſed eſt perfectio diminuta, quia eſt coniuncta cum potẽtia, & eſſe vltimę perfectionis eſt ĩ quiete. ſi igiť motus de ægritudine in ſanitatem eſt ad quietem in ſanitate, neceſſe eſt vt motus de ægritudine in ſanitatem ſit faciens quietẽ in ſanitate. ſ. qm̃ in eo inuenitur vna pars poſt aliam quietis, ad quam peruenit, ſicut iouenit io eo vna pars poſt aliam habitus, ad quã perueoit. &, q͂a ſubſtantia motus eſt de genere qetis, ad quã peruenit: & illa, quæ diuerſantur ſm̃ magis, & minus oõ ſunt cootraria: ergo quies, ad quã peruenit motus, nõ eſt contraria motui, ſed finis eius: ergo quies, quæ eſt in eo, ex quo eſt motus, eſt contraria motui: & eſt illa, quæ corrumpiť per geoerationem motus, noo quies, quæ generať paulatim per generationem motus. Et ex hoc declarabiť ꝙ quies, quæ eſt in re, ad quã eſt motus, eſt cõtraria qeti, quæ eſt in eo, ex quo eſt motus. Qm̃, cum motus eſt contrarius quieti in eo, ex quo eſt motus: & quies, ad quam eſt motus, gñatur cum motu: ergo iſta quies eſt contraria quieti in eo, ex quo eſt motus. Et hoc intendebat, cum dixit illud enim, quod gñatur cum illo motu, &c. i. qm̃ quies, quæ gñatur cum gñatione motus, necio eſt cootraria quieti, ex qua eſt motus: cum iſta quies deſtruatur per generationem motus. D. d. impoſſibile. n. eſt vt quies ĩ albedine, &c. i. quia quies in altero nõ corrumpiť per gñationẽ quietis in reliquo, ſ. ꝙ quies in albedine non generatur per corruptiooem quietis in ſanitate, & ſimiliter quies in ſanitate nõ generatur per corruptionem quietis in albedioe.

Quies contraria motui eſt qes in termino a quo, non qes in termino ad quẽ: q͂a illa eſt pfectio motus. Sed oppoſitũ vr dicere. Iſta te. cõ. 64. & ibi ſoluitur.

Documẽtũ. Motꝰ eſt de gñe pfectionis, ad quam puenit. ſed ẽ pfectio diminuta, q͂a eſt cõiuncta cũ potentia, & eẽ vltimę pfectionis eſt in qete. Idẽ ſupra. cõ. 9. & 67. Idem. 3. Phy. cõ. 4.

Quibus autem non ſunt cõtraria, horum mutatio quidem eſt oppoſita, ea, quæ eſt ex ipſo ſ. ei, quę eſt in ipſum: motus autẽ non eſt. vt ea, quæ eſt ex ente, ei, quæ eſt ĩ ens. Et qes quidem horum nõ eſt, immutabilitas autem eſt. &, ſi quidem aliquid erit ſubiectũ, ea, quę in ente eſt immutabilitas, ei, quæ eſt in non ente, contraria erit. Si vero non eſt aliquid, id, quod non eſt, dubitabit aliquis cui cõtraria ſit ea, quæ eſt in ente, immutabilitas, et an quies ſit. ſi autem hoc eſt, aut nõ omnis qes motui eſt contraria, aut generatio, & corruptio motus ſunt. Manifeſtum eſt igiť, ꝙ quies quidem non dicenda eſt, ſi non & hę motus. ſimile autem aliquid eſt & immutabilitas. cõtraria autem eſt, aut nulli, aut ei, quæ eſt in non ente, aut corruptioni. hæc enim ex ipſa eſt, generatio autem in ipſam.

Intentiones vero, in quibus non eſt contrarietas, & ſunt illa, quæ trãſmutationẽ oppoſitam habent, ſ. tranſmutationem, quę eſt de aliquo oppoſito trãſmutationi, quæ peruenit ad illud: motum autem non habent. v. g. qm̃ tranſmutatio ex eſſe eſt oppoſita trãſmutationi ad non eſſe. Qm̃ in intẽtionibus iſtis nõ eſt quies, ſed illud, quod eſt in eis, eſt priuatio tranſmutationis, ſi nõ ens fuerit aliquod ſubiectum. v. g. qm̃, ſi trãſmutatio deficit in ente, tranſmutatio deficiet in nõ ente. Si igitur non ens nihil fuerit, ambiget hõ, & non videt ꝙ priuatio tranſmutationis in ente, & quies in eo ſit contraria alicui. et, ſi hoc fuerit, tunc aut non omnis quies eſt contraria motui, aut gñatio, & corruptio ſunt motus. Sed eſt manifeſtũ ꝙ nõ debet dici quies, ſed ſiľe ei. & priuatio trãſmutatiõis aut nõ ẽ cõtraria alicui, aut eſt cõtraria corruptioni. qm̃ corruptio ex illa ſit, gñatio autẽ ad illam.

Cum declarauit ꝙ quies eſt contraria motui, vult perſcrutari de eodẽ in tranſmutatione. ſ. vtrum in trãſmutatione eſt quies oppoſita tranſmutationi, ſicut eſt 55

in motu, aut non est qes, & dixit Intẽtiones vero, &c. idest transmutationes vero, quæ sunt in intentionibus, in qbus non est cõtrarietas. D.d. et, sunt illæ, q̃, &c. i. transmutationes vero, quæ sunt in intẽtionibus, in qbus non est contrarietas, sunt illæ, quæ habent trãsmutationes oppositas. D. exposuit hoc, & dixit s. &c. i. scilicet q transmutatio, quæ est de aliquo, est opposita in illo genere transmutationi, quę peruenit ad illud. D.d. motum vero non habent. i. et in istis intentionibus, in quibus non est contrarietas, nõ est motus, nedum vt sint contrariæ illo modo, quo motus sunt contrarij. D.d. exemplum & dixit v.g. qm̃ transmutatio de esse, &c. i. & exemplum eius, quod est vt transmutatio sit opposita trãsmutationi, s. q ex illo, ex quo est altera transmutatio ad idẽ sit reliqua, est transmutatio de esse in non esse, quæ est corruptio, et transmutatio de non esse in esse, quæ est generatio. & ista transmutatio non est opposita per illud ad quod: & si eẽ opponitur ad non esse. quia non est hic motus existens p se oppositus alij motui: quia transmutatio de non esse est per accidens, & transmutatio de subiecto. s. de contrario est per se, aut est propinquius vt sit per se. transmutatio vero subiecti, quod defert contrarium ex illo contrario ad suum contrarium, est per se. & hoc non inuenitur in generatione, & corruptione. Et, cũ narrauit q contrarietas in talibus transmutationibus est ſm q transmutatio vna ĩ eis est ad illud, ex quo est secunda transmutatio, cum esse in istis duabus transmutationibus non est, nisi in altero extremo, incœpit narrare q etiam non inuenitur in talibus transmutationibus quies contraria quieti, sicut inuenit̃ in motibus: neq; etiam quies est contraria transmutationi. D. d. Qm̃ in istis intentionibus, &c. i. in istis. n. intentionibus, in quibus est generatio, & corruptio, non est qes oĩno, sed est in eis priuatio trãsmutationis. et hoc erit, si posuerimus q nõ ens, ex quo est generatio, & aliud, ad quod est corruptio, est aliquid actu. qm̃, si hoc posuerimus, tunc erunt illic duo non esse, & priuatio in non ente, ſm q posuerimus ipsum esse aliquid, & priuatio in ente. Priuatio igitur, quæ est in ente, si posuerimus ipsam esse quietem, sequitur vt sit contraria priuationi transmutationis, quę est in non ente: & priuatio transmutationis, quæ est in non ente, est eadẽ cum priuatione transmutationis, quæ est in ente. & sic inter illas non erit contrarietas oĩno. qm̃ quies in eo, ad quod est motus, non est cõtraria quieti in eo, ex quo, nisi quia sunt in duobus contrarijs. D.d. Si igit̃ non ens nihil fuerit, &c. i. si igitur non ens non fuerit subiectum, impossibile est imaginari q priuatio transmutationis, quæ est in ente, est quies. qm̃ ĩpossibile est imaginari ipsam esse contrariam motui. neq; priuatio exĩstimatur esse quies. qm̃, si non ens non est aliquid, non erit illic priuatio, quæ possit imaginari q est quies opposita quieti, quæ est in ente. neq; imaginat̃ q ista priuatio, quę est in ente, etiam est quies opposita trãsmutationi ex eo. qm̃ transmutatio ex eo non est motus: et oĩs quies est contraria motui, aut quieti. Si igitur posuerimus ipsum esse quietem, tunc erimus inter duo, aut ponemus q nõ oĩ quieti opponitur motus, aut dicemus q generatio, & corruptio sunt motus. & vtrũq; est impossibile. D.d. Sed est manifestum, &c. i. qm̃ non est quies in rei veritate. et, cum non fuerit quies in rei veritate, sed priuatio transmutationis, dissoluetur quæstio dicens q non oĩs quies est cõtraria motui, aut contraria quieti. qm̃ hęc in rei veritate non est qes, sed sĩlis quieti. D.d. aut non erit cõtraria alicui oĩno. i. & ista priuatio, q̃ est qes ſm sĩlitudinẽ, opinãdũ est, aut q nõ ẽ cõtraria alicui oĩno, aut q ẽ cõtraria trãsmutationi, q̃ est corruptio: qm̃ ex eo est p^m^ mot^9^ corruptiõis,

Transmutatio de nõ eẽ ẽ p accñs, & transmutatio de cõtrario ẽ p se. Idẽ supra. 8. &. 11.

Caput Tertium. Proponuntur nonnullæ circa prædicta dubitationes, soluunturq́.

DVbitabit aũt aliqs, quare in mutatione qdem ſm locũ, sunt & ſm naturã, & p̃ter naturã & qetes, & motus, in alijs autẽ non, V g. alteratio, hęc qdem ſm naturã, illa vero p̃ter naturã. nihil. n. magis sanatio, q̃ ægrotatio ſm naturã, aut p̃ter naturam, aut dealbatio, q̃ denigratio. Sĩr aũt est et in augmentatione, & diminutiõe. neq;. n. hæ sunt inuicẽ contrarię, vt ſm naturã, & p̃ter naturã, neq; augmentatio augmentationi. Et in gñatione, & corruptione eadẽ ratio est. neque. n. gñatio quidem ſm naturã, corruptio aũt præter naturam. senescere. n. ſm naturã est. neq; gñationem videmus, aliam quidẽ ſm naturam, aliam vero præter naturam.

Et quærit hõ, quare in transmutatione in loco sunt modi motuũ, & modi qetis naturales, & non naturales, quod nõ est in alijs modis trãsmutationis. V.g. in alteratiõe, s. ita, q alia esset naturalis, & alia innaturalis. qm̃ hoĩem sanari, aut infirmari, neutrum est dignius, vt sit naturalis, aut non naturalis, neque albificatio, neque nigrificatio. Et ſm hoc est de augmento, & diminutione. qm̃ contrarietas istorũ duorũ non est ſm naturam, & extra naturam. ergo augmentũ non est contrarium augmento. Et iste idẽ sermo dicetur de generatione, & corruptione. qm̃ generatio nõ est naturalis, & corruptio innaturalis. quia hominem senescere est naturale. & etiam nõ inuenimus aliquã gñationem naturalem, & aliam innaturalem.

Cum narrauit q motus sunt cõtrarij in spẽ, & q̃ qes est cõtraria cui motui, & cui qeti, & in motibus in vbi inuenit̃ cõtrarietas ſm naturã, & nõ naturã, & sĩr de qete, incœpit pscrutari vtrũ in cęteris motibus cõtrarijs inueniat̃ hic motus cõtrarietatis, & dixit Et q̃rit hõ, &c. i. quare ĩ trãslatione in loco ĩueniunt̃ duo modi, s. naturalis, & ĩnaturalis. qm̃ motus lapidis ad superius est violẽtus, & ĩferius ecõtrario, s. naturalis. & sĩr inuenit̃ de eadẽ qete in spẽ. qm̃ qes ĩferius est cõtraria qeti supius. qm̃ qes inferius est naturalis terræ, & superius ĩnaturalis: & sĩr qes superius est corpis leuis naturalis, & inferius innaturalis. Querit̃ igr̃ quare ĩ hoc loco inueniunt̃ duo modi cõtrarij hoc mõ, & nõ in alijs gñibus motuũ contrariorũ. v.g. in alteratione. qm̃ nõ possum^9^ dicere q alia est naturalis, & alia innaturalis. v.g. hoĩem sanari, & hoĩem infirmari. nõ. n. existimat̃ q hoc est naturale, et hoc est ĩnaturale, s. in eadẽ spẽ, v.g. hoĩem ęgrotare. Et hoc intẽdebat, cũ dixit qm̃ hominẽ sanari, aut ęgrotare, &c. i. qm̃ neutra istarũ dispõnũ est dignior vt sit naturalis alicui. & sĩr est de albificatione aut nigrificatione. s. qm̃ nulla albificatio, aut nigrificatio est dignior vt sit magis naturalis, q̃ alia. Et, cum narrauit q ĩ primo aspectu non inuenit̃ in modis alterationis iste modus contrarietatis qeti, fecit q neq; etiã in motu augmenti, & dixit Et ſm hunc modũ est ẽt de augmento, et diminutione, s. qa de augmẽto nõ.

to nõ inuenit aliud naturale, & aliud violẽtũ. & silr io gñatione, & corruptione. qm̃ hoiem senescere est via ad corruptionẽ. sed senectus nõ diuidit̃ ĩ naturalẽ, & in inaturalẽ. & silr iuuenescere ẽ viã ad gñationẽ. sed non existimat̃ ꝙ illud est naturale, & aliud innaturale.

Hoiem senescere ẽ via ĩ corruptionẽ

At, si est quod violentia fit, ꝑter naturã, & corruptio corruptioni cõtraria erit, ea, q̃ est violẽta, vt q̃ ꝑter naturã est, ei, q̃ ſm naturã. Sunt igit̃ & gñationes q̃dã violẽtæ, & non fato determinatę, qbus cõtrariæ sunt eę, quę ſm naturã. Et augmẽtationes sunt violẽtæ, & diminutiones. vt augmẽtationes eorũ, q velociter ꝑp alimentũ pubescunt, & frumenta, q̃ cito adolescunt, & non sunt constricta.

Dicamus igr̃ ꝙ, si id, quod fit, violẽter est extra naturã, tũc aliqua corruptio est cõtraria alicui corruptioni, s. corruptio violẽta, q̃ fit extra naturã, corruptioni naturali. Sũt igitur modi gñationis violẽti: & gñatio nõ est mẽsurata aliqua mẽsuratione. erunt igit̃ contraria eiusmodi gñationis naturalis. Et sunt modi augmẽti violenti, & modi diminutionis. v.g. augmentũ puberũ propter luxum in cõmestione, & semen luxuriosum, cuius corpus impinguatur, & non condensatur.

57 Cũ narrauit ꝙ in primo aspectu existimat̃ ꝙ in vna spẽ motuũ, q sunt in alteratione, & q sunt in augmẽto, & diminutiõe, et v'lr in alijs transmutationibus oñ inuenit̃ cõtrarietas, sicut in motibus, q sunt in loco, ĩcœpit narrare ꝙ hoc accidit in ꝑmo aspectu. &, cum hoc bñ consyderat̃, apparet ꝙ in vnaquaq; spẽ istoꝝ inuenit̃ cõtrarietas ſm naturã, & non naturã. et, si hoc fuerit, posse erit vt in spẽbus oppositis inueniat̃ cõtrarietas hoc mõ. & dixit Dicamus igr̃, &c. i. qm̃, si hic fuerit corruptio violẽta: quod est violentũ est extra naturã: sequit̃ vt sit cõtraria corruptio corruptioni. &, cũ ĩ hoc syll'o hypothetico ponit̃ añs, erit cõclusio, ꝙ corruptio erit cõtraria corruptioni. & hoc est illud, quod ĩtendebat declarare. D. declarauit qũo cõsequens sequit̃ añs, & dixit corruptio. s. violẽta, &c. i. Quia corruptio violẽta est extra naturã: & quod est extra naturã est cõtrarium naturali: ergo corruptio naturalis, & violẽta sunt cõtrariæ. Et, cũ narrauit ꝙ corruptio alia est violenta, alia non violenta, ĩcœpit narrare ꝙ in generatione inuenitur hoc silr, & dixit Sunt igit̃ modi generationis, &c. i. & generatio violenta est modorũ: qm̃ generatio violenta nõ est terminata, i. vna species tm̃. erunt igitur contraria istoꝝ modorum modi gñationis oĩs naturalis. Et hoc, quod dixit, existimatur nõ sequi, qm̃, & si infirmitas est multarum specierum, existimatur vt non sequatur ꝙ contraria earum sint species sanitatis: qm̃ sanitas ẽ vna, & ægritudines sunt multæ. Sed forte videtur ꝙ vna sanitas cõtinet multas particulares oppositas illis multis ægritudinibus, sed non habent nomina: & ideo latent. Et, cum narrauit ꝙ in generatione, & corruptione inuenitur contrarietas, s. in vna specie, incœpit narrare ꝙ silr inuenitur in augmento, & diminutione, & dixit Et sunt modi augmenti, &c. i. et similiter sunt modi violenti augmentationis, & modi non violenti. & sic etiam augmentatum, etiam est contrariũ augmentum ſm naturam, & non naturam. qm̃ violentũ est extra naturã, et augmentũ violentum est augmentũ puberũ: quod festinat ante tẽpus assuetum, ꝑpter multitudinẽ in luxu

Dubium.

Solutio. Tot sũt spẽs sanitatis, q̃t sunt species ægritudinis, sed non hñt nola. Idẽ hẽt ip se. 1. Colliget. cap. 1. & 3. Cœ. c. 18.

& sicut semen abũdans in aliquo, cuius corpus crescit, & non condensatur propter multitudinem humoris.

In alteratione aũt quo pacto? An silr. erũt enim aliæ qdem uiolẽtę, alię uero naturales. ut qui liberant alij nõ in iudicatorijs diebus, alij aũt in iudicatorijs: illi qdẽ ꝑter naturã alterant̃, hi uero ſm naturam. Erũt ergo corruptiones cõtrarię adinuicẽ, nõ gñationi solũ. Et qd ꝓhibet? est. n. ut sic. etenim, si hęc qdẽ suauis, illa uero tristis eẽt. Quare nõ simpl'r corruptiõi corruptio cõtraria ẽ, sed q̃tenus ipsarum hæc quidẽ hmõi, alia uero talis est.

Sed qũo erit hoc in alteratione? Dicamus igit̃ ꝙ silr est de illa. qm̃ posse ẽ ut sint aliqua ex ea uiolẽta, et alia naturalia, v.g. qm̃ qdem hoies euadũt ab ægritudine nõ in die critica, & qdam in die critica. illi igr̃ sunt alterati nõ natural'r, isti autẽ natural'r. Et sic erit corruptio cõtraria corruptioni, non gñationi. Et nihil ꝓhibet hoc. quoniã posse est ut altera corruptio sit contristabilis, & alia delectabilis. Et erit corruptio cõtraria corruptioni, non simpl'r, sed cum altera corruptio fuerit talis dispõnis, & alia talis dispositionis.

Cum declarauit quòd in generatione, et corruptione, & augmento inuenitur contrarietas, incœpit declarare ꝙ similiter est in alteratione. &, quia latet in alteratione magis q̃ in generatione, & corruptione, dixit Sed qũo erit hoc ĩ alteratione? D. dixit Dicam⁹ igr̃. i. ꝙ ĩ vno motu in spẽ inuenit̃ cõtrarietas in alteratione, sicut in gñatione & corruptione, & augmẽto & diminutione. D. d. qm̃ posse est, &c. i. qm̃ posse est vt q̃dã alterata alterent̃ violente, & quędã non violẽte. v. g. in alteratione infirmoꝝ de ægritudine in sanitatem. qm̃ q̃dam est in die critica, & est alteratio naturalis, & q̃dã nõ in die critica, & hęc est alteratio innaturalis. D. d. illi igr̃ sunt alterati, &c. i. ille, cui accidit crisis nõ in die critica, vt in sexta. D. d. isti aũt. &c. i. qbus accidit in die critica. v.g. in 7ª. Et, qa hoc non est manifestum in oĩbus alterationibus, dixit posse est igit̃ vt sint aliqua, &c. & nõ dixit posse est igit̃ vt in qualibet spẽ alterationis inueniat̃ aliqua violẽtia, & naturalitas. & dimisit hoc, qa difficile est verificare hoc ꝑ ĩductionẽ. Deinde fecit rememorationẽ de istis, q̃ declarauit, & dixit Et sic erit corruptio cõtraria corruptioni, et non gñationi. i. non gñationi tm̃, sed ipsi corruptioni. D. dedit aliũ modũ, ex q̃ imaginat̃ esse posse vt corruptio sit contraria corruptioni, & dixit Et nihil prohibet hoc, &c. & intẽdit ꝑ contristabilẽ, corruptionem violentã, & per delectabilẽ, corruptionẽ naturalẽ. Et forte intendit hoc ꝑ delectabilẽ id, quod est minoris contristatiõis: qm̃ oĩs corruptio est cõtristabilis necẽo, sed violenta magis contristabilis. D. d. Et erit corruptio cõtraria corruptioni non simpl'r, sed cum altera corruptio fuerit in aliqua dispõne vno mõ, & alia alio mõ: cum sit species non sibi cõtraria. sed cum accidit alteri corruptioni vt sit vno modo, & alia alio modo cõtrario, vt natura, et violentia, et cõtristatio, et delectatio.

58

Oĩs corruptio ẽ contristabil'necẽo, sed violenta ẽ magis contristabilis.

Omnino igit̃ cõtrarij motus, & q̃etes dicto mõ sunt, ut q̃ est sursum, ei, q ẽ deorsum. loci. n. cõtrarietãtes hę sunt. fert̃ ãt ea qdẽ, q̃ sursum ẽ, latiõe, natura ignis, ea uero, q̃ deorsum,

sum, terra: & cõtrarie ipsorum lationes sunt, ignis aũt sursum qdẽ natura, deorsum aũt pter naturã. Et cõtrarius qdem motus est, qui est sm naturã ipsius, ei, qui est prẽter naturã.

Secundũ hoc igit, quod narrauimus, vr erũt modi motuũ, & modi qetis cõtrarij. v. g. qm̃ superius ex hoc est cõtrariũ inferiori. qm̃ hæc duo sunt cõtraria in loco. & istę duę intẽtiones vr̃ sunt digniores principaliter. qm̃ illud, quod transfert naturalr̃ superius est ignis, et inferius est terra: et translationes eorũ sunt contrariæ. & locus ignis est superius naturalr̃, & locus eius est inferius extra naturã. Et naturale est contrariũ innaturali.

59 Hic facit rememorationem de modis prædictis, sm quos motus sunt contrarij, & qes est contraria, & dat exemplũ de hoc, quod iã declarauit, q motuũ contrariorũ qdam sunt diuersi in spẽ: & isti sunt contrarij sm formas, qa sunt ad contraria, & ex cõtrarijs, & cõtrariorũ: & ẽt sunt cõtrarij sm naturã, et non naturã in respectu eiusdẽ: & isti sunt idẽ in spẽ, & sunt cõtrarij sm naturã, et non naturã. quies vero, declaratũ est de illa, q contrariũ in eo motui est quies, quæ est ĩ eo, ex quo est motus, nõ qes, q̃ est in eo, ad quod est motus, & q duæ qetes cõtrariæ, sunt qes in eo, ex quo, & qes ĩ eo, ad quod. Et dixit Secundum igit̃ hoc, quod narrauimus, &c. et intẽdit p modos motuũ, duos modos motuũ contrariorũ, s. contrariorũ diuersorũ in spẽ, et cõuenientiũ in spẽ, et contrariorũ sm naturã, et non naturã. et intẽdit p modos quietis, qetem, q̃ est contraria motui. & q̃si dicit sm hunc igit̃ modum, quẽ narrauimus, erunt modi motuũ cõtrarij, & modi qetis cõtrarij motibus, & qetibus ipsis. D. induxit exẽpla sm spẽm in translatione, et dixit v.g. qm̃ superius, &c. i. v.g. quia supius est cõtrariũ inferiori in loco, ideo illud, q̃d trãsfert naturalr̃ supius, est cõtrariũ ad iferius trãslato naturali: et ideo trãslatio est cõtraria translationi. D. d. & istæ duæ intentiones, &c. & intendit, vt mihi vr̃, q istæ duæ cõtrarietates sunt illa, q̃ dñr cõtraria pncipaliter, cũ definitio cõtrariorũ, q̃ est, q cõtraria sunt illa, q̃ maxime distãt, non inuenit̃ pmo, & pncipalr̃, nisi in eis, q̃ sunt ĩ loco, deide dr̃ in q̃litate sz silr̃itudinẽ. Et forte intẽdit q cõtrarietatẽ esse supius simplr̃, & inferius simplr̃, est dignius q̃ vt sit in inferiori, & supiori non simplr̃, sed in respectu, vt in loco aeris, & loco aquę. & forte pp hoc dixit, illud igit̃, quod trãsfert naturaliter superius. i. simplr̃. Et hoc capl̃m diminutũ est in quibusdã libris & in lib. Alex. inuenit̃ sic. ista igit̃ sunt sicut pncipalr̃, & pmo. & Alex. exponit hęc verba duobus modis. dicit. n. q, cũ dixit ista, innuit illa, quæ disposuit prius p motus, & qetes cõtrarias. i. ista, q̃ hñt istas intentiones pncipalr̃, & essentialr̃. & ista expõ non conuenit verbis Aristo. sm q accidit nobis. Et 2a expõ est ppinqua nr̃æ. D. d. & translationes eorũ sunt cõtrariæ. i. &, qa sunt cõtrariæ, ideo trãslationes eorum sunt contrariæ. D. d. & locus ignis est supius, &c. & intẽdit, vt mihi vr̃, q isti duo motus. s. ad supius, & ad inferius, qñ imaginãt, sm q sunt duorũ corporũ naturalium, v.g. ignis, & terræ, tunc vterq; erit contrarius reliquo, sm illud, ad quod mouet̃ naturaliter: & cũ accipiunt̃, sm q sunt vnius corporis, v.g. ignis, aut terrę, tũc alter erit cõtrarius reliquo sm naturam, & non naturam, v.g. motus lapidis ad inferius, & superius.

Cõtrarietas prio, & principalr̃ nõ inuenit̃, nisi in eis, quę sunt in loco. Idẽ 10. Met. cõ. 15.

Et qetes ẽt silr̃. quæ nãq; est sursum quies ei, q est de sursum in deorsum, motui contraria est. est aũt terræ illa quidẽ quies pter naturã, motus aũt hic sm naturã. Quare motui quies cõtraria est, quæ est præter naturam, ei, qui est sm naturã eiusdem. etenim motus eiusdem contrarius sic est. alter. n. sm naturam ipsorum erit, qui sursum, aut qui deorsum, alter autem præter naturam.

Et silr̃ ẽt est de modis qetis. qm̃ qes superius est cõtraria motui de supiori ad iferius. & si qes illic erit terrę extra naturam, & iste motus erit naturalis. Quies igit̃ cõtraria motui est qes, q̃ est extra naturã motui naturali in eadẽ re. motus. n. qui est in eadẽ re, nõ est in eo cõtrarietas, nisi hoc modo. qm̃ alius est ei naturalis, aut ille, qui est ad superius, aut ille, qui est ad inferius, & alius non naturalis.

Cum narrauit q motus cõtrarij sunt illi, q sunt contrarij sm illud, ad quod, et illud, ex quo, vt supius, et inferius in motibus corporũ simpliciũ, & q accidit q in eadẽ re opponunt̃ sibi isti duo motus sm naturam, & nõ naturã, incepit narrare q qes est cõtraria motui ĩ eadẽ re hoc mõ, & dixit Et silr̃, &c. i. et quẽadmodum duo motus in eadẽ re, q sunt ad loca cõtraria, sunt contrarij, qa sunt ad loca cõtraria, et qa alter est naturalis, & reliquus nõ naturalis, ita ẽ de cõtrarietate qetis ad motũ ĩ eadẽ re. s. q qes, q̃ est in cõtrario loco, loco, in quo ẽ qes, ad quã est mot9, & q, si mot9 fuerit naturalis illi rei, erit qes non naturalis. v.g. qm̃ qes supius est cõtraria motui de supiori ad iferius. si igit̃ qescens fuit illic, terra. s. supius erit sm violentiã, & tunc motus ex illo loco erit naturalis. &, si qescẽs fuerit illic ignis, tũc qes erit naturalis ei, & motus ex eo erit violẽtus. D. d. Quies igit̃, &c. i. et qes cõtraria motui naturali est qes violenta, q̃ est extra naturã. & dixit in eadẽ re. qa qes superius est contraria motui de supiori simplr̃, & qes et simplr̃ supius est cõtraria qeti in inferiori sm naturã, et nõ naturã, sm q ambę sunt naturales duob9 contrarijs. Et q̃si intẽdit declarare q dispõ cõtrarietatis, exñtis ĩ eadẽ re, est sm naturã, et nõ naturã, et siue fuerit cõtrarietas in motu, aut ĩ motu, & qete. & iõ dixit motus. n. q est, etc. i. qm̃ motus nõ est cõtrarius motui in respectu eiusdẽ, nisi sm modũ, quo qes in eadẽ re est cõtraria motui, & qes cõtraria qeti, nõ sm modum, q motus, q sunt ĩ plurib9 vna spẽ, sunt cõtrarij, & qetes, q̃ sunt in plurib9 vna spẽ. qm̃ isti sunt cõtrarij, qa sunt ex contrarijs, & ad cõtraria, & contrariorũ. Et debes scire, q intẽdebat declarare, qm̃ quẽadmodũ vni motui in numero accidit cõtrarietas sm naturã, & nõ naturã, ita est de motibus cõtrarijs in spẽ in respectu eiusdẽ, s. q accidit eis cõtrarietas sm naturã, & nõ naturã, vt motus ad supius, & ad inferius: qm̃ in respectu terræ, aut ignis alter est naturalis, & alter nõ naturalis. et silr̃ ẽ de cõtrarietate qetis ad motũ, s. qetis, ex q̃ ẽ motus. sed, qa ista cõtrarietas nõ imaginat̃, nisi in eadẽ re, nõ accidit vt ambę sint naturales, sicut accidit in duobus motibus in spẽ cõtrarijs, qñ accipiunt̃ in respectu duorũ diuersorũ, vt mot9 ignis ad supius, et terrę ad inferius: qm̃ sunt cõtrarij, et nãles, iste igni, & iste terræ.

Habet aũt dubitationem, si est ois quietis, quæ non semp est, gñatio, & hæc est ipsum stare, eius igitur, quod præter naturã quiescit, vt terræ sursum, erit gñatio. cum ergo ferebatur sursum violentia, stabat, sed quod stat

stat semper videt̃ ferri uelocius; quod autẽ uiolentia contra. non factum ergo quiesces erit quiescẽs.†{Amplius vr̃ ipsum stare, proprie dici, aut oino esse in eo, quod est s̃m naturã in suum locũ ferri, aut accidere simul.}

† a. f. Amplius vr̃ ipsum stare, ꝓprie dici de eo, qd̃ s̃m naturã in ꝓpriũ uadit locum, non in eum, q ꝑter naturã, aut oino qd̃ est in suũ locum ferri, aut accidere.

Et est hic locus q̃o̅nis. qm̃, si oĩs quies nõ est semper gñata, cum non est, deinde est, & gñatio eius est cessatio, tunc quies rei quiescit nõ naturaliter, v.g. quies terræ superius habebit gñationem. quoniã illud, quod trãsfertur superius uiolente, cessabit. sed illud, quod cessat semper, existimabit̃ quod translatio est velocior: & quod transfertur violẽte est econtrario. erit igr̃ quiescens absq; eo, ꝙ quiescat. Et existimat̃ etiã ꝙ dicere aliqd cessare, aut est dicere ꝙ transfertur vl̃r ad locum, quem habet, aut vt sequatur insimul.

61 Et est q̃o̅ vtrũ q̃es violẽta habeat gñationem. qm̃, si q̃es violenta nõ est semp: et oĩs quies, q̃ non est semper, est gñata: necesse est vt q̃es violenta sit gñata. & intelligo p gñationem q̃etem factã cũ motu, & hoc intendebat, cũ dixit qm̃, si oĩs q̃es, &c.i. qm̃, si oĩs quies nõ est semp, qm̃ modo nõ est, deinde erit, necesse est vt q̃es violenta habeat gñationẽ, & intelligo p cessationem ire ad cessandũ. Et, cũ declarauit ꝙ ex hoc sermone sequit̃ ꝙ q̃es violenta est gñata, s. facta ex motu violento, induxit impoſſe, quod sequit̃ ex hoc, & dixit qm̃ illud, quod transfert̃ sup̃ius violẽte, cessabit. i. sed, si posuerimus ꝙ q̃es violenta habet gñationem, sicut habet q̃es naturalis, sequit̃ ex hoc, vt illud, quod trãsfert̃ violente, transferat̃ vt cesset, sicut illud, quod mouet̃ naturalr̃. D.d. sed illud, q̃d cessat, &c.i. sed illud, quod cessat, s̃m ꝙ cessatio eius gñatur, i. fit ex motu naturali, apparet ꝙ trãslatio eius erit velocior, q̃n appropinquat loco, in quo innatũ est cessare, sicut est dispõ in motu naturalr̃. & motũ violentũ est econtrario. s. qm̃ oĩs motus est remissior, q̃n appropinquat loco, cũ quo cessat. & ideo motus eius nõ est ꝑ quietẽ. &, cũ ita sit, cessatio eius non erit gñata, & sic q̃escet, ita, ꝙ nunq̃ venit ad quietẽ. Et hoc intendebat, cũ dixit ergo erit q̃escens, &c.i. &, cũ illud, quod mouet̃ violẽte, nõ mouet̃, vt cesset, tunc illud, quod mouet̃, erit q̃escens absq; eo, ꝙ q̃es eius gñetur. quod est impoſſe. D.d. Et existimat̃, &c.i. & appatet ꝙ, cũ dicimus aliqd cessare, intendimus alteꝝ duoꝝ, aut ire ad cessandũ, et trãsferri ad ipsum, aut ꝙ motus, & q̃es sunt insimul. i. aut ꝙ q̃es est inseparabilis à motu, aut gñata cũ motu: & hæc duo nõ inueniunt̃ in illo, quod q̃escit violente: ergo necesse ẽ vt illud, quod q̃escit violẽte, nõ veniat ad q̃escendũ: et sic quies eius non habebit gñationem.

Habet aũt dubitationem, si contraria est quies, quæ est hic, ei, q hinc est, motui. cũ. n. mouet̃ ex hoc, aut etiã abijcit, adhuc uidetur habere id, quod abijcitur. quare, si hęc quies contraria est ei, qui hinc est in contrariũ, motui, simul erunt contraria. An aliquo modo quiescit, si adhuc manet. omnino autẽ eius, quod mouetur, aliud quidem ibi, aliud autẽ est, in quod mutatur. quapropter & magis motus motui contrarius, quàm quies.

Eius, quod mouet̃, aliud ibi, aliud est in quod mutatur.

Et est questio, vtrum q̃es hic est contraria, motui ex hoc, qm̃, q̃n mouetur aliquid ab aliquo, & separatur ab eo, existimat̃ ꝙ in eo est illud, à quo separat̃. si igitur ista quies est cõtraria motui, ex hoc erunt duo contraria insimul. Ad hoc autem dicamus, qm̃, & si adhuc est quiescens, quies eius est quodãmodo. & vl̃r moti quoddam est illic, & quoddã in eo, ad quod trãsmutat̃. qm̃ motus dignior est vt sit contrarius motui, quàm quies.

Et est q̃stio de hoc, quod posuimus p̃us. s. ꝙ quies, q̃ est in re, ex qua est motus, est cõtraria motui ex hac q̃ete, vt posuimus prius. D. induxit q̃o̅nem, & dixit qm̃ q̃n aliquid mouet̃, &c.i. apparet. n. quod q̃n aliqd mouet̃ de aliqua re, & separat̃ ab eo aliquid, quod est in eo, de illa re, à qua separat̃. s. dum mouet̃: qm̃, q̃n separat̃ ab eo totalr̃, tunc perficit̃ motus, & nihil remanet in eo de illo, à quo mouet̃. Et, cum posuit ꝙ, q̃n aliquid incœpit moueri, ꝙ adhuc est q̃escens in eo, ex quo mouet̃, dixit si igit̃ ista quies, &c. i. si igit̃ res mota est q̃escens in illo, ex quo mouet̃, dum mouet̃: & quies est cõtraria motui: tũc in re mota inueniunt̃ duo cõtraria insil̃, s. quies, et motus. Et, cum induxit hanc q̃o̅nem, incœpit dissoluere eam, & dixit Ad hoc autem dicamus, &c.i. et q̃stio non cõtingit, nisi ex hoc, quod accipimus ipsum q̃escens simpl̃r in eo, ex quo mouet̃, & non est in eo q̃escens, nisi quodãmodo. D. declarauit hũc modũ, q̃s est, & dixit moti. n. quoddã est illic, &c. idest &, cum [a] oẽ motũ est diuisibile, vt post declarabit̃, tunc motũ non est q̃escens in eo, ex quo mouet̃, nisi s̃m partẽ, non s̃m totũ. i. simpl̃r. qm̃, dum mouet̃, quædã pars eius, est in eo, ex quo mouet̃, & quædam pars in eo, ad quod mouet̃. & sic non sequitur, vt duo cõtraria inueniant̃ in eodem subiecto. Et, cũ concessit in hac quæstione ꝙ quies est contraria motui, incœpit etiã declarare ꝙ [b] q̃es non est, nisi priuatio motus, & ꝙ contrariũ in rei veritate motui est motus oppositus ei. & ideo possibile est vt quies, & motus inueniant̃ in duabus partibus moti: & non est poſſe vt duo motus cõtrarij inueniant̃ in duabus partibus eius: sed necessario ipediunt se admuicem. Et ideo dixit qm̃ motus dignior est, &c.i. & quia motus potest congregari cum quiete in eadem re mota, & non cum motu contrario, neq; in duabus partibus diuersis. Et sciẽdum est, ꝙ quies, cõiuncta cũ motu, non est distincta à motu, i. in parte distincta. qm̃ sequeret̃ ex hoc vt aliquid moueretur in aliqua parte, et quiesceret in alia. et, cum non est distincta, ergo est in potentia, non in actu.

a Oẽ motũ ẽ diuisibile. Idẽ 6. Ph. t. c. 32 & 39. 48. & 1. de Aĩa. te. cõ. 67. & 4. Met. 2. c. 11. Idẽ 8. Ph. t. c. 40. et. 46. & 6. Ph. cõ. & t. 12.

b Quies nõ ẽ, nisi priuatio motus, et cõtrarium in rei veritate motui ẽ motus oppositꝰ ei. Idẽ supra cõ. 8.

Documentũ

Et de motu q̃dem & q̃ete, q̃uo vtrũq; vnũ est, & quæ quibus cõtraria sunt, dictum est.

Iam igr̃ narrauimus de motu, et q̃ete, q̃uo vterq; est vnus, & q̃uo contrariantur sibi.

63 De motu quot modis est vnus iam dixit, et de quiete autem, innuendo per ipsum motum. & sic etiã quies erit vna tribus modis. s. vna genere, & vna specie, & vna numero. & illa, quæ sunt necessaria in vnoquoq; istorum, sunt illa, quæ sunt necessaria in motu.

Dubitabit aũt q̃s et de ipso stare, si & quicunq; sunt ꝑter naturam motus, his est quies opposita. si quidem igit̃ non, erit inconueniens. manet. n. sed uiolentia. quare q̃escens aliqd erit non semp sine fieri. Sed palã quod erit. sicut. n. mouetur preter naturam, et q̃escit vtiq; aliquid præter naturam.

Isti duo tex. sequẽtes ĩ aliquibus codi. græ. non reperiuntur.

Et queret homo etiam de cessatione, vtrũ oẽs motus, qui sunt extra naturam, habent quietem oppositam. si igĩ non habent, hoc erit inopinabile. qm̃ tunc remanebit res in violentia, et erit aliquid, quod nunq̃ quiescet sine gñatione. Manifestum est ergo q̃ habet. qm̃ quemadmodum res, quæ mouetur extra naturam, quiescet extra naturam.

64 Ista est prima quæstio, quam induxit prius, & non inuenitur in quibusdã libris. & forte iterauit eam ad complẽdum sermonem. qm̃ in illo sermone negauit vt qes, quæ est extra naturam, habet gñationem: ergo est semper. quod est inopinabile. & quies, quæ est extra naturam, vr̃ fieri per sensum semp. Dissoluit igĩ hanc quęstionem ita, q̃ generatio dicitur de illo, et de quiete naturali multipliciter, & dixit, Et quæret homo, &c. i. & quæret homo, sicut diximus, de cessatione, quæ est ire ad cessandum in motibus, q̃ sunt extra naturã, vtrum hñt quietem intentam, sicut hñt motus naturales. Et
Tex. c. 64. nõ intendit p quietem oppositã, quietem, de qua dixit prius q̃ est contraria motui, s. quietẽ in eo, ex quo: sed intendebat quietem ad quã est motus. & dixit oppositam, large. Et, cũ narrauit q̃ quæstio est de quietis eẽ non naturalis, quæ est motuum non naturaliũ, dixit si igĩ non hñt, hoc erit inopinabile. i. si igĩ non hñt quietem vt dictum est prius, quia non hñt gñationem, erit inopinabile. apparet. n. sensui q̃ hic sunt aliqua, q̃ quiescunt violente, & non naturalr. & hoc intẽdebat, cum dixit qm̃ aliquid remanet in violentia, i. qm̃ apparet sensui q̃ aliquid quiescit in loco per violentiam. D. d. & sic erit aliquid, quod nunq̃ quiescit sine gñatione, i. et nullum inopinabile est maius q̃ ponere q̃ quies violenta est facta, & non habet gñationem. D. d. Manifestum est ergo q̃ habet, &c. i. et, cum quies violenta est motuum, postq̃ nõ fuit per sensum, manifestum est q̃ hñt generationem. sed generatio in hac quiete non habet eandem intentionem cum gñatione in quiete naturali. & hoc fuit negatũ in sermone prædicto à motibus non naturalibus. sed ista quies fit à motu, qui est extra naturam, & modo, quo iste motus, qui est extra naturam inuenit̃ in corpore, s. qm̃ quemadmodũ iste motus est à causa extrinseca violenta, silr quies violenta inuenitur post istum motum, sicut quies naturalis, quæ est à causa, quæ est in re, inuenitur post motũ naturalem, qui est in re à natura, i. à causa existente in re. Et hoc intendebat, cum dixit quemadmodum res, quę mouetur extra naturã, &c. i. & quies est ei, s̃m q̃ est motus, quemadmodum quies est in re, s̃m q̃ est motus naturalis, s. qm̃, sicut motus dicitur multipliciter de naturali, & violento, ita est de quiete naturali, & violenta, & quæstio accidit ex hoc, q̃ ponebantur vniuoca.

Quoniam autem est quibusdam motus secundum naturam, & præter naturam: puta ignis, qui sursum secundum naturam, qui autem deorsum præter naturam: vtrum hic contrarius, aut qui terræ: hæc enim fertur secundum naturam deorsum. Aut palam quia ambo, sed non eodem modo. sed qui quidem secundum naturam est secundum naturam existentis; eius autẽ, qui ipsius, qui sursum, ignis ei, qui deorsum, vt secundum naturam existens præter naturam existenti. similiter autem & in mansionibus. Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. cũ enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc videtur habere q̃ abijcitur. quare, si ipsa quies contraria ei, qui hinc ĩ contrarium, motui, simul existent contraria, aut aliquatenus quiescit, si adhuc manet. omnino autem eius, quod mouetur, hoc quidem ibi, hoc autem in q̃ mutatur. ppter q̃ magis motus motui contrariũ, quam quies. Quis quidem igitur motus simpliciter vnus dictũ est. & de motu quidem, & quiete quomodo vterq; vnus, & qui contrarij quibus dictum est.

Et, quia quædam habent motum naturalem, & quædam extra naturam: verbi gratia quoniam ignis habet motum ad superius naturalem, & ad inferius innaturalem: quærendum est vtrum iste est contrarius illi, aut motui terræ. quoniam terra mouetur naturaliter ad inferius. Dicamus igitur quoniã vtrũq; istorum est verum, sed non eodem modo. sed motus naturales sunt cõtrarij contrarietate naturali. & in ipso igne est contrarius motus ad superius motui ad inferius s̃m naturam, & non naturam. & s̃m hunc modũ sunt contrarij modi quietis. & dignum est vt quies sit opposita motui.

Et, quia quędam habent motum naturalem, & non naturalem, & motus non naturalis est naturalis alteri corpori, v.g. qm̃ terra habet motũ naturalem, s. ad inferius, & nõ naturalẽ, s. ad superius, & ignis habet motum naturalem, s. ad superius, & nõ naturalem, s. ad inferius, & iste, q̃ est ad iferius, est naturalis terræ, quærendum est igitur quis istorũ motuũ est contrarius vni motui naturali, s. vtrum contrariũ oppositũ ei est, s̃m q̃ est naturalis alteri, aut s̃m q̃ est nõ naturalis illi, qui habet motũ naturalem. v.g. vtrum motus contrarius motui terrę ad inferius est motus terrę ad superius, qui est violentus terræ, aut motus ad superius, qui est naturalis igni. Et ipse dicit, q̃ vtrũq; est verũ, s. q̃ vterq; motus est cõtrarius motui naturali, sed duobus modis diuersis, s. s̃m q̃ est naturalis alteri, et s̃m q̃ est non naturalis ipsi. v.g. qm̃ iam motus ignis naturalis ad superius est contrarius motui terrę ad inferius, s̃m q̃ est naturalis terræ, & motui ignis ad inferius, s̃m q̃ est non naturalis igni. D. d. & s̃m hũc modum est de modis quietis, i. qm̃ vna quies naturalis habet duas quietes contrarias, s. quietem illius rei extra naturam, & quietem naturalem alteri, v.g. qm̃ quies terræ inferius est naturalis terræ, & quies supius terrę est contraria huic quieti s̃m naturam: ignis vero est cõtrarius huic quieti, s̃m q̃ res naturalis est contraria alicui rei naturali. et similiter quies ignis superius habet duas quietes contrarias, s. quietem inferius violentam, & quietem terrę inferius naturaliter. Et, quia notificauit q̃ quies nõ opponitur motui in rei veritate, sed s̃m priuationem, & habitum, notificauit hic q̃ quodammodo opponuntur, licet non sicut motus opponitur motui.

Quies nõ opponit̃ motui ĩ rei ṽitate, sed s̃m priuationẽ, & habitum. Idem sup. c. 8. & 61

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Summa Prima declarat Motum non componi ex indiuisibilibus.

Summa Secunda Motum non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.

Summa Tertia pertractat de Diuisione motus.

Summa Quarta de Ordine partium motus.

Summa Quinta confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Summæ Primæ Caput Primum. Nullum continuum ex indiuisibilibus componi.

† 2.1. qm̃ aūt ē cōtinuum, & qd tangibus.

†{ I aūt est continuũ, & tangẽs } & cõsequenter, vt definitum est prius, (cõtinua quidem, quorũ vltima sunt vnum: tangentia vero, quorum simul: consequenter autem, inter quæ nihil est eiusdem generis,) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid cõtinuum. vt lineam esse ex punctis: si linea quidem cõtinuum est, punctum autem indiuisibile. neq;.n. vnum sunt vltima punctorum: non.n. est hoc quidẽ vltimum, illud vero alia quædã pars ipsius indiuisibilis. neq; simul sunt vltima. non.n. est vltimũ vllum eius, quod impartibile est: alterum.n. est vltimũ, & id, cuius est vltimum.

Continuũ ali quod ex impartibilibus cẽ est impossibile.

‡ Impartibilis non est vltimum.

Si continuum, & contiguũ, et consequens sunt, sm̃ q determinauimus prius, s. q continua sunt, quorum vltima sunt vnum: & contigua sunt, quorum vlnima sunt insimul: & consequentia se adinuicẽ sunt illa, inter quę non est aliquid sui generis, impossibile est vt aliquod continuũ sit compositũ ex indiuisibilibus. v.g. vt linea sit continua, & punctus sit indiuisibilis, & linea sit composita ex punctis: cũ linea sit continua, et punctus indiuisibilis. qm̃ punctus nõ habet vltimum vnum. qm̃ indiuisibile non habet partem vltimã, & aliam partem vltimam. neq; habent vlnima insimul. quod enim non habet partem, non habet vltimum omnino: nam vltimum est aliud, ab eo, cuius est vltimum.

Iste tractatus, sicut dixit Alex. sequit̃ Quintum, cum in principio eius vtatur illis descriptionibus, quas posuit in Quinto rerũ continuarum, & contiguarũ, et consequentium. Et dicit si illa, quæ dicta sunt de definitione continui, & contigui, & cõsequentis sunt vera, s. q cõtinua sunt illa, quorum vltima sunt vnum: & contigua sunt illa, quorum vltima sunt insimul: consequentia sunt illa, inter quæ non est aliquod sui generis, impos͂e est vt aliquod continuum componat̃ ex indiuisibilibus. Et, cum posuit hoc, & positio antecedentis est manifesta ex hoc, quod dixit in Quinto, & consecutio non est manifesta per se, icœpit declarare eam, & d. punctus.n. non habet vltimum, & vltimũ, &c. Et iste sermo componit̃ sic in secunda figura. Oĩa, ex quibus componitur continuũ, diuiduntur in vltima, & in habens vltimum: vltimum.n. est vltimum alicuius rei: & punctus non diuiditur in hæc duo: ergo cõtinuum non componitur ex punctis, & vlr ex indiuisibilibus. Et etiam, anteq̃ continuũ continuetur, necesse est vt contiguetur: & contigua etiam diuiduntur in vltimum, & in habens vltimum, puncta autem nõ: ergo ex punctis non componitur linea, neq; ex lineis superficies, neq; ex superficiebus corpus. D.d. qm̃ quod non diuidit̃, non habet partem, &c. i. qm̃ omne indiuisibile non habet duas partes diuersas, quarum vna est vltimum, & alia illud, quod habet vltimum. Et in hoc syllogismo non expressit, nisi minorem propõnem, & pertransit maiorem, q̃a est manifesta. D.d. neq; habent vltima insimul. i. q contigua debent habere. continua.n. sicut diximus, contiguabuntur, anteq̃ continuentur.

Oĩa, ex q̃b' cõponit̃ cõtinuum, diuidunt̃ in vltima, et in hñs vltima.

Cõtinua cõtiguant̃, añq̃ continuent̃.

Amplius necesse est aut cõtinua esse puncta, aut tangentia se inuicẽ, ex quibus est continuum. eadem aũt ratio est & in oĩbus indiuisibilibus. Continua quidẽ non erunt, propter dictam rationem. Tãget autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Quoniam autem impartibile est ipsum indiuisibile, necesse est totum tãgere totum. totum autem, totum tangens, non erit continuum. continuũ.n. habet hanc quidẽ aliam, illam vero aliam partẽ, & diuidit̃ in sic * diuersas, & loco separatas. At vero neq; consequenter erit punctus ad punctum, aut ipsum nunc ad nunc ipsum, vt ex his sit longitudo, aut tempus. consequenter.n. sunt, inter quæ nihil est eiusdem generis. inter pũcta autem semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

* 2. l. diuisibiles. prim legit Samp.

Et sequit̃ necessario vt ista puncta sint aut contigua, aut continua, s. puncta, ex quibus fit cõtinuum. & iste sermo sequitur in omni indiuisibili. Sed impossibile est vt pũcta sint continua ex punctis. Et contiguatio fit, aut ita, q aliquid contiguetur sm̃ totum, aut aliqua pars eius contiguetur cum aliqua parte alterius, aut aliqua pars cũ toto. Et, quia indiuisibile non habet partem, sequitur vt contiguetur sm̃ totum. &, cum aliquod totum cõtiguabitur cum aliquo toto, non fiet ex hoc continuum. qm̃ continuum habet partes diuersas adinuicem, & diuidit̃ in hmõi partes, & segregatas in loco. Et impossibile est etiã vt punctus sequatur punctum, aut istans instans ita, q ex eis fiat longitudo, & tempus. consequentia.n. sunt illa, inter quæ nihil est vnigeneum. & inter quælibet duo puncta semper est linea, & inter quęlibet duo instantia semper est tempus.

2 Iste est secundus syllogismus, & componitur sic. Si continuum componit ex indiuisibilibus, v.g. punctis, necesse est, cum continuum cõponitur ex illis, vt sint, aut continua, aut contigua, aut consequentia. Deinde excepit ea esse continua ex illo, q declarauit in demonstratione prædicta. & hoc intendebat, cum dixit Sed ĩpossibile est vt puncta sint continua ex punctis. Deinde declarauit q impossibile est etiã q puncta sint contigua, & dixit Et contiguatio. & quasi dicat, &, cum non sunt continua, remanet vt sint aut contigua, aut consequentia: sed, si fuerint cõtigua, necesse est vt vnũ contiguetur cum alio fm totum, aut fm partem, aut vnum fm totum, & aliud fm partem. Deinde incepit destruere vnumquodq; istorum trium modorum, & dixit Et, cum illud, quod non diuidit non habet partem, &c. i. sed, quia illud, quod est indiuisibile, non habet partem, impo[ssi]le est imaginari aliquem istorũ modorum trium, nisi illum, qui est fm totum. qm duo modi residui contiguationis nõ inueniuntur, nisi in habẽtibus partem: & indiuisibile non habet partem. & iste sermo est in secunda figura. Et, cum posuit q, si fuerint contigua, necesse est vt contiguentur fm totum, induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit &, cum aliquod totum contiguabitur, &c. i. sed cõtiguatio rei fm totũ cum alia re fm totum est superpositio: & ex superpositione nõ fit magnitudo, quæ ante nõ erat, neq; aliquid habẽs partes. vnde ex superpositione lineæ super lineam non fit magnitudo in latitudine: cum nõ superponatur, nisi ex parte latitudinis, fm q est linea indiuisibilis. & silr superpositio superficierum non facit profundum. &, quia punctus est indiuisibilis in oĩ parte, non facit aliquid habens partes: & continuum habet partes. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Continuum fit ex rebus, ex quarum continuatione fit magnitudo, & est id, quod habet partes: & omne indiuisibile non fit ex sua continuatione magnitudo, neq; aliquid habens partes, cum cõtinuatur, qm continuatio, & contiguatio eius nihil aliud est q̃ superpositio: ergo continuum non componitur ex indiuisibili. & hoc intendebat, cum dixit quoniam continuum habet partes diuersas adinuicem, idest & superpositum non habet partes. D.d. & diuiditur in huiusmodi partes, &c. i. & continuũ diuiditur in hmõi partes, non solummodo in mente, sed in loco: aut intendit non in qualitate, sed in quãtitate. Et, cũ destruxit cõtinuũ compon[i] ex indiuisibilibus fm cõtinuationem, aut contiguationem, & aliquis proteruus posset dicere illud cõponi ex illis fm consecutionem, incœpit destruere istũ modum cõpositionis, & dixit Et impo[ssi]le est etiã vt punctus consequatur punctũ, &c. & iste sermo etiã componit in secũda figura sic. Et consequentia sunt illa, inter q nihil est vnigeneũ: sed inter puncta, & instantia semper est aliquid vnigeneum, s. puncta, & instantia: ergo continuũ nõ componit ex sequẽtibus. & declarabit q inter quilibet duo pũcta est linea ex hoc, qa pũctus non cõtiguat cũ puncto. et hoc declaratũ est ex partibus istius sylli, & ex hoc q puncta impo[ssi]le est vt separent a linea. & hoc manifestũ est ex hoc, q puncta sunt vltima lineæ, & destruxit illum modũ ad confirmandũ, qm notum est p se q continuũ non cõponit ex consequẽtibus tñ: qa consequẽtia sunt nõ cõtigua: & inter illa est aliquod heterogeneũ. & impo[ssi]le est vt vnũ fm contiguationẽ cõponat ex diuersis in spẽ. & ẽt impo[ssi]le est imaginari q inter consequẽtia sit vacuum: qm vacuum iam destructũ est. & etiã istud vacuũ aut est indiuisibile, aut diuisibile: si diuisibile, tũc illę partes indiuisibiles erunt vltima eius, & tunc contiguum cõponetur ex vacuo: si autem indiuisibile, & partes sunt indiuisibiles, tunc ex eis non fit diuisibile.

Ex suppõne indiuisibilis sup indiuisibile, ex parte, qua est indiuisibile, nõ fit diuisibile.

Amplius autem diuideretur in indiuisibilia, si, ex quibus est * vtrunq;, in ipsa diuiditur. sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile. nullum autẽ aliud genus potest esse inter puncta, & inter ipsa nunc. si. n. erit, manifestum est q aut diuisibile, aut indiuisibile erit. &, si diuisibile, aut in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. hoc autẽ est continuum. Manifestum autem est quòd et omne continuum est diuisibile in semper diuisibilia. si enim in indiuisibilia diuidetur, erit indiuisibile indiuisibile tãgens. vnum enim est vltimum continuorum, & tangunt.

* a. i. vnumquodq;. Vt aliquodq; in ea diuidit ex qbus est.

Et etiam, si ita esset, tũc diuideretur in indiuisibile, cum in illa, ex quibus componit, vtrũq; diuidit. sed iam declarauimus q nullũ continuũ diuidit in aliquod non hñs partes. & impossibile est vt inter hæc duo sit mediũ genus. res enim est aut indiuisibilis, aut diuisibilis. si diuisibilis, aut diuiditur in indiuisibile, aut in diuisibile semper. & hoc est continuum. Et manifestum est etiam q omne cõtinuum diuiditur semper in diuisibile. continuum. n. si diuiditur in indiuisibile tunc indiuisibile cõtinuatur cũ indiuisibili. qm partes cõtinuorum sunt cõtinuę, & sunt vnum.

Hæc est quasi alia declaratio super hoc, q continuu non componitur ex indiuisibilibus. & istæ declarationes sunt quasi abundantes. & ipse procedit ex hoc ad declarandũ q continuum diuidit semper in diuisibilia. Et dixit Et etiam, si ita esset, &c. i. &, cum etiã manifestum est q, si continuũ esset cõpositum ex indiuisibilibus, tunc continuũ diuideret in indiuisibile, i. tunc diuisio eius perueniret ad partes indiuisibiles: cum omne cõpositum diuidatur in minima eorum, ex quibus cõponitur. & hoc intendebat, cum dixit cum in illa, ex quibus componit, &c. i. qm, cũ posuerimus duas partes, quarum vtraq; componitur ex duabus partibus indiuisibilibus, tunc vtraq; diuiditur in indiuisibile: cum illa, ex quibus componitur vtraq; pars, i. illa diuiditur. Et, cum induxit syllogismum hypotheticum, in quo dicit q, si ita esset, &c. deinde induxit categoricum ad probandum consecutionem in hoc syllogismo, in quo dixit cum illa, ex quibus cõponitur, &c. destruxit consequens ad concludendum oppositum præcedentis: & est q continuum non diuiditur in indiuisibile. & hoc fecit innuẽdo q ista sunt manifesta ex prædictis. Et dixit sed iam declarauimus quòd nullum cõtinuum, &c. idest quoniam, si diuideretur in indiuisibile, tunc indiuisibile haberet partes: & tunc illud, quod poneretur indiuisibile, esset diuisibile. Et, cum dixit, q cõtinuum non diuiditur in ĩdiuisibile, incœpit declarare quòd ex hoc sequitur, vt continuum diuidatur semper in diuisibile, & dixit et impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus, &c. i. inter diuisibile, & indiuisibile. D.d. quoniam res aut est indiuisibilis, &c. i. quoniam omnis res necessario aut recipit diuisionem, aut non recipit. &, si recipit diuisionem sicut est dispositio in continuo, aut diuiditur in indiuisibile, aut in semper diuisibile. D.d. & hoc est continuum, &c. i. & ista est descriptio continui, s. q est illud, quod semper diuiditur in diuisibile, vt apparet etiã ex hoc sermone. D. declarauit

* Compositum diuidit in minima eorũ, ex [illegible]

rauit quomodo sequitur hoc ex hoc sermone, & iterauit ipsum, vt sit magis manifestum, & dixit Et manifestū est etiam, &c. i. & manifestū est ex sermone prędicto, cum posuerimus q̄ inter illud, quod diuiditur in indiuisibile, & in diuisibile, non est medium, q̄ oē continuum semper diuiditur in diuisibile. qm̄, si diuidatur in indiuisibile, tunc aliquid indiuisibile contiguatur cū aliquo indiuisibili, quoniam cōtinua sunt contigua: & declaratum est q̄ indiuisibile non contiguatur cum indiuisibili, quia contigua sunt illa, q̄ habent vltima alia à se: vnde appparet quòd sunt diuisibilia.

Magnitudo, tp̄s, & mot° eiusdē sūt rōnis, q̄ ad cōponi ex indiuisibilib°, vł in ea diuidi.

Eiusdem àutem rationis est & magnitudinem, & tempus, & motū, ex indiuisibilibus cōponi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.

Et ratio eadem est in magnitudine, et tempore & motu, scilicet quoniam sunt composita ex indiuisibilibus, & quod diuiduntur in indiuisibilia, aut q̄ nullum eorum est tale.

4 Dicit Et ratio eadem est in hoc, in tribus speciebus continui, s. in magnitudine, & motu, & tempore. quoniam illud, quod contingit in aliquo eorum, contingit in reliquis, s. q̄, si vnum fuerit indiuisibile, sequitur vt reliqua sint indiuisibilia, s. composita ex īdiuisibilibus, &, si fuerit vnum compositum ex diuisibilibus, sequitur vt reliqua sint talia. Et, cum dixit quòd eadem ratio est in eis, incœpit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarandum hoc esse impossibile in magnitudine. & incœpit prius declarare quòd, si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, contingit vt reliqua sint talia.

Manifestum est autem ex his. si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur, & motus, qui huius est, ex æqualibus motibus erit indiuisibilibus. Vt, si ipsa A B C ex ipsis A B C sit indiuisibilibus, & motus in quo D E F, quo motum est ipsum P, super dimensionem A B C, vnamquamque partem habet indiuisibilem.

Et hoc declarabit̄ ex hoc, quod narrabo. qm̄, si magnitudo componatur ex indiuisibilibus, tunc motus istius etiam erit compositus ex motibus æqualibus īdiuisibilibus. V. g. qm̄, si magnitudo, s. A B C, fuerit composita ex partibus indiuisibilibus A B C, tunc motus per illam D H Z, quo mouebitur K, per longitudinem A B C, quęlibet pars eius erit indiuisibilis.

In horum librorum figuris hæc obseruabis. Quoties literas duplicatas, & proximas inueneris, prima quidem textui fideli, secunda uero Auerrois textui deseruiet. ut in hac subscripta figura P litera, quæ prima est, & K, quæ secunda. Eodem pacto &, si unam alteri superpositam uidebis, superior primo, inferior secundo aptabitur textui. ut in figura. 2 3. textus E litera, quæ superior, & H, quæ inferior. similiter, & F F, & Z. Quæ autem literæ unæ tantum erūt, eæ utiq; utriq; textui accomodabuntur. Quòd si quid peculiare pro aliqua figura fuerit, id ibi propè annotatum reperies.

Demonstratio, probās q̄ partes motus correspondent partibus magnitudinis.

Motus.

D īdiuisibile. E. H īdiuisibile. F. Z īdiuisibile.

P·K.

Mobile.

Magnitudo. A īdiuisibile
B īdiuisibile
C īdiuisibile

Vult declarare q̄, si magnitudo componatur ex indiuisibili, necesse est etiam vt motus componat̄ ex indiuisibili, deinde, cum hoc declarauerit, inducet impossibile sequens ex hoc, q̄ motus sit compositus ex indiuisibili: ex quo declarabitur q̄ neq; magnitudo etiam est cōposita ex indiuisibili. & hæc est eius intētio. Et manifestū est q̄, si magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibili, q̄ motus etiam erit compositus ex indiuisibili. qm̄ causa continuationis motus est cōtinuatio magnitudinis: & q̄ motus est ęqualis magnitudini: et partes eius partibus istius. Et, quia hoc est manifestum per se, contentus est in hac declaratione solo exēplo, & posuit magnitudinem hāc A B C, compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, s. A B C. &, cum ita fuerit, manifestum est q̄ motus per magnitudinem A B C erit æqualis ei, s. & partes partibus. ponatur igit̄, sicut dixit, motum D H Z per magnitudinē A B C: & manifestū q̄ totus motus D H Z erit æqualis magnitudini A B C, & partes partibus: erunt igitur tres partes motus H D Z æquales tribus partibus magnitudinibus A B C: & partes A B C sunt indiuisibiles: ergo partes tres D H Z sunt indiuisibiles. & sic erit pars D æqualis parti A, & H parti B, & Z parti C. et, quia magnitudines sunt indiuisibiles, motus erūt indiuisibiles. Et, cū declarauit quod, cū magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibili, q̄ motus erit cōpositus ex indiuisibili, declarauit etiam q̄, cum motus fuerit indiuisibilis, res mota etiam erit indiuisibilis, s. K. 5

Cā continuationis mot° ē cōtinuatio magnitudis. Idē cō. 7. & 19. & 71. & 88. Idem. 8. Ph. t. c. 68. & 2. de Ge. cō. 62.

Si igitur, præsente motu, necesse est moueri quippiam, &, si mouetur quippiam, necesse est adesse motum, & moueri ipsum erit ex indiuisibilibus. Per A igitur motū est ipsum P, quo D motū est motu, B vero, quo ipsum E, & ipsum C similiter, quo F.

Si igitur necesse est, cum motus fuerit, vt aliquid moueatur, &, cum aliquid mouetur, vt motus sit, necesse est vt motum sit compositum ex indiuisibili. K igitur mouetur perfecte per A motu D, & per B motu H, & per C similiter motum.

Cum posuit q̄, cum fuerit motus, necesse est vt res mota sit, & iam posuerat quòd mota, quæ sunt super magnitudinem indiuisibilem, sunt indiuisibilia, sequitur vt isti motus indiuisibiles habeant rem motā. nam omnis motus inuenitur in moto. &, quia isti motus sunt indiuisibiles, necesse est vt res mota sit indiuisibilis. impossibile enim est vt motum sit maius motu. Et induxit hunc sermonem in forma syllogismi hypothetici, & dixit Si igitur, &c. idest si igitur necesse est, cum fuerit 6

Impossi͞e ē vt motū sit maius motu.

fuerit motus, vt res mota sit: et posuerimus motus indiuisibiles per magnitudinem indiuisibilem: & res mota non est maior motu, neq; magnitudine, per quam mouetur: necesse est vt res mota primo sit idiuisibilis. B ex quo sequitur vt mota composita sint composita ex indiuisibilibus, s. mota nō primo. Deinde dedit exēplum, & dixit K igitur mouetur, etc. i. K igitur, quod est res mota, mouetur p̄ A indiuisibile, quod est pars A C, motu indiuisibili, qui est pars D Z, s. motu D, & mouetur per B, quod est pars magnitudinis motu H, & mouetur per partem indiuisibilem, quæ est C, motu indiuisibili, quod est Z K. igitur quod est res mota, necessario est indiuisibilis.

Si igitur necesse est id, quod mouetur alicunde aliquo, non simul moueri, & motum eē, quo mouebatur, qn̄ mouebaẗ: (vt, si Thebas quis it, impoſe est simul ire Thebas, & iuisse Thebas:) p̄ A igitur impartibile motum est ipsum P, quatenus D motus aderat. Quare, si posterius quidem transiuit, q̄ transibat, diuisibile vtiq; * erit. cum. n. transibat, neq; quiescebat, neq; trāsierat, sed in medio erat. Si autem simul transit, & transiuit, id, quod proficiscitur, eum proficiscitur, profectum eò erit, & motum, quò mouetur.

* Latin. A.

Si igitur necesse est in moto de vbi in vbi, vt non insimul moueatur, & iam sit motum ad illud, ad quod mouebatur: v. g. quoniam si aliquis ambulat ad aliquam ciuitatem, impossibile est ut insimul ambulet ad illam ciuitatem, & iam ambulauit ad illam ciuitatē: & in moto K, per spatium A, quod non habet partem, fuit motus existens, s. D. Ergo necesse est, si motum non pertransit spatiū, nisi postquam mouetur per illud, vt sit diuisibile. quoniam, dum mouetur per illud spatiū, impossibile est vt sit quiescens, aut pertranseat illud, sed est in dispositione media. Et, si insimul sunt pertransire, & pertransisse, tūc ambulans, dum ambulat, iam ambulauit, & peruenit ad illud, quod intendebat, & mouebatur ad illud, quò mouetur.

7 Cū declarauit q̄, cum magnitudo fuerit indiuisibilis, necesse est vt motus sit idiuisibilis, et motio, s. passio sit indiuisibilis, & sit̄r motum, cū causa cōtinuationis motus est continuatio magnitudinis, incœpit declarare impossibile, quod accidit ex hoc, q̄ motum sit indiuisibile, et per magnitudinem indiuisibilē, & dixit Si igiẗ, &c. i. si igitur necesse est vt in oī motu de loco in locum vt non insimul moueaẗ, & perficiat motum, & perueniat ad locū, quo mouebatur, dum mouetur: qm̄ motus inuenitur, anteq̄ motus perficiatur. Et, cū posuit q̄ impossibile est vt res mota moueaẗ insimul, & q̄ iam perfecit motum, s. q̄ in eodē instanti sunt vera hæc duo: nam instans, in quo mouetur per magnitudinem est aliud ab instāti, in quo perficiẗ motus: dedit exemplum de hoc, & dixit v. g. &c. i. qm̄ instans, in quo dr̄ ambulare, est aliud ab instanti, in quo dr̄ ambulasse. Et, cum posuit hanc propositionē, quę est manifesta per se, coniungit ei propositionē, quā intendebat destruere, & dixit & in moto K, &c. i. &, cum declaratum est q̄ impoſe est vt res mota insimul p̄transeat spatium, & q̄ iam pertransiuit ipsum, & fuit positum q̄ motum K, quod est indiuisibile, per spatiū A, quod est indiuisibile, habet motū exñtem, s. Z, qui est pars motus D H Z, ergo necesse est vt istud spatium sit diuisibile, quod est contra positum: ergo impoſe est vt motus indiuisibilis sit per spatium indiuisibile. Et, cum posuit in hoc sermone q̄ qn̄ K mouetur per spatium A B C, quod est compositū ex magnitudinibus indiuisibilibus, quod habet motum per partē A indiuisibilem, & pōt aliquis dicere q̄ K non habet motū existentem, nisi per totā magnitudinem, non per partes, incœpit declarare q̄, cum fuerit motum per totam magnitudinem, sequiẗ vt habeat motum per vnamquāq; partium, & dixit qm̄ dum moueẗ, &c. i. & necesse est vt motū K habeat motū exñtem p̄ vnāquāq; illarū partiū indiuisibilium. q̄a motū K, dū moueẗ per illud spatium, quod est A B C, impoſe est vt quiescat in vnaquaq; illarū partium. sed necesse vt moueaẗ per vnamquāq; earum. motum. n. dum mouetur, non est in eo ex quo, neq; in eo ad quod, sed sicut dixit, inter vtrūq;. Et, cum declarauit q̄ motum indiuisibile per vnamquāq; partium indiuisibilium facit motum, dixit Et, si insimul, &c. i. si igitur istud motum mouebatur per vnamquāq; istarum partium indiuisibiliū, necesse est s̄m hoc, q̄ vnaquæq; earum sit indiuisibilis, vt insimul pertranseat, & q̄ iam pertransiuit, s. q̄ instans, in quo dicitur ipsum pertrāsire eam, sit idem cū instanti, in quo dicitur ipsum pertransiuisse. & hoc sequitur necīo propter hoc, q̄ magnitudo, & mot⁹ sunt indiuisibiles. Deinde induxit inopinabile, quod est in hoc, & dixit Et, si insimul, &c. i. ex quo sequitur vt ambulans dicatur vere iam ambulasse in loco, in quo ambulat, & in loco, in quo vere dicitur iam ambulasse, dicatur vere ambulare. & sic motus eius erit ociosus. qm̄, si homo, quando ambulat ad balneum, est in balneo, motus eius est ociosus: & similiter, si ambulat ad balneum, quando est in balneo.

Motū, dum moueẗ, non ē in eo, ex q̃. neq; ī eo, ad q̃d, sed inter vtrūq;. Idem infra t. c. 12. Idē. 5. Phy. t. 54. & 62.

Si hō, qn̄ ambulat ad balneum est in balneo, motus eius est ociosus.

Si vero per totum A B C moueatur aliquid, & motus, quo mouetur, est D E F, per ipsum autem A impartibile nihil mouetur, sed motum est, erit vtiq; motus non ex motibus, sed ex momentis, & motum esse aliqd non motum. A enim trāsiuit non transiens. quare erit aliquid, transisse nunquam transiens. hoc enim transiuit, non transiens hoc.

Et, si aliquid mouetur per spatium ABC, motus, quo moueẗ est D H Z, sed nihil mouetur oīno per aliquid, quod non habet partē, & est pars A, sed iam mouebatur, motus igiẗ erit cōpositus non ex motibus, & aliqd moueẗ, & iam mouebaẗ absq; eo, q̄ semper mouebaẗ, iam. n. pertrāsiuit per spatium A, absq; eo, q̄ sit ens. erit igiẗ aliquid, quod iam ambulauit, absq; eo, q̄ in omni hora ambulabat. iam. n. ambulauit per hoc spatium, absq; eo, q̄ fuit ambulās in hoc spatio, idest in omni, quod innatum est moueri.

Cum induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, q̄ motum indiuisibile habeat motum per vnamquāq; partium indiuisibilium, & aduersarius forte non concedit hoc, licet iam declarauit ipsum, incœpit inducere impossibile, quod sequitur, si nō fuerit motū p̄ vnamquāq; earū, & est illud, quod sequiẗ ex ipsa re. cōtingit 8

enim ei, vt motus per magnitudinem indiuisibilem sit compositus ex finibus motuum, nō ex motibus: & est aliud impossibile: aut concedit q mouetur per vnāquāq; partium: & tunc contingit impossibile prædictum, & dixit Et, si aliquid mouetur per spatium, &c. i. &, si posuerimus q aliquod idiuisibile mouetur per totum spatium A B C, absq; eo, q mouebatur per vnāquāq; partium īdiuisibilium A B C, sequitur vt motus per hāc totam magnitudinem sit compositus ex motibus D H Z. D.d. sed nihil oīno mouetur, &c. i. &, cum motus per totam magnitudinem A B C fuerit compositus ex motu, qui est per magnitudinem A, & per magnitudinem B, & per magnitudinē C, & nihil oīno mouet per aliquid, quod non hēt partē, sed non vere dr̄ de illo, quod mouet in vnaquaq; istarū partium indiuisibiliū, nisi ipsum iam fuisse, i. perficere motum, & quiescere non moueri, ex quo sequit vt motus, qui est per magnitudinem compositā ex īdiuisibilibus, sit compositus ex vltimis motuum, non ex motibus, sed ex quietibus. & sm hoc erit aliquid, quod iam mouebat, absq; eo, quod prius mouet. Et intendebat hoc, cū dixit & erit aliqd motū, & iam mouebat, &c. i. contingit .n. in moto per magnitudinē A īdiuisibilem vt moueat per illam absq; eo, q in alia hora fuisset ad ipsam. D. induxit exemplum impossibilitatis in hoc, et dixit erit igitur aliquid, &c. sequitur .n. ex hac positione vt sit aliquid, quod iam ambulauit per aliquod spatium absq; eo, q in aliqua hora esset ambulans ad ipsum, quod est valde impossibile. D.d. sed in oī, quod innatum est moueri, &c. & hoc necesse est in oī, quod innatum est moueri, s. vt non vere dicatur q iam est motum, nisi postquam mouetur, s. q hoc est inopinabile in omni, quod innatum est moueri, s. dicere q iam est motum, absq; eo, q prius mouebatur.

Inopinabile ē in oī eo, qd innatū ē moueri, s. dicere q iā est motū, abs q prius moueretur.

Si igitur necesse est oē, aut quiescere, aut moueri, quiescit sane in vnoquoq; eorum, q̄ sunt A B C. quare erit aliquid, quod continue quiescit simul, & mouetur. per totū. n. A B C mouebatur, & quiescebat secūdum quamlibet partem, quare & per totum. Et, si indiuisibilia quidem D E F motus sunt, motu præsente, continget vtique non moueri, sed quiescere. sin vero nō sunt motus; motū non ex motibus esse.

Si igitur necesse est in quolibet, aut ut sit quiescens, aut vt moueatur, sequitur vt sit quiescens in unaquaq; partium A B C. ex quo sequitur vt aliquid sit insimul continue quietum, & moueatur. quoniam est motum in toto spatio A B C, & quiescens in unaquaq; partium, ergo ē quiescēs in toto. Et, si partes motus D H Z indiuisibiles sunt motus, poſe est ut motus sit, & nihil mouet, sed est quiescens. &, si nō fuerit motus, poſe est ut motus non sit cōpositus ex motibus.

9 Hic congregat pdicta, et vult inducere impossibile, quod sequitur ex oibus diuisionibus, qbus vsus est in destructione eius, quod motus sit indiuisibilis, aut cōpositus ex indiuisibili. Et abbreuiatio istius syllogismi est talis. Si oīs res necesse est vt sit; aut quiescēs, aut mota, tunc motum K indiuisibile per spatium A B C, quorum vnūquodq; est īdiuisibile, aut est motum per vnāquāq; partium A B C, aut quiescens, & si K iam est motum, tunc impossibile est vt moueat. qm̄, qn̄ aliquid fuerit in indiuisibili, dr̄ iam esse motum. ex quo sequitur vt aut insimul moueatur, & iam est motum, aut vt sit motum, absq; eo, quod prius mouebatur. & totum hoc est impossibile. Et, si non fuerit motum in aliqua hora p vnāquāq; partium A B C, necesse est vt sit quiescens in vnamquāq; earū. qm̄, si innatum est moueri, & non mouetur, erit quiescens. & sic motus per magnitudinem A B C est compositus ex quiete: & erit quiescens in tota magnitudine, cum est quiescens in vnaquaque partium, sed positū est ipsum moueri per totā magnitudinem. quod est inconueniens. Et, cum declarauit impossibile, quod sequitur ex hoc, q motum sit quiescens in vnaquaq; partiū magnitudinis idiuisibilis, declarat impossibile, quod sequit ex hoc, q sit motū, & dixit. Et, si partes motus D H Z, &c. i. impossibile erit, vt mot⁹ sit sine moto. impossibile. n. est, vt motū moueat p indiuisibile, & vlr per æquale sibi, cū fuerit diuisibile, nedū cum fuerit indiuisibile. &, cum non fuerit motum, erit quiescens. D.d. poſe est vt sit motus cōpositus nō ex motibus, sed aut ex quietibus, aut ex vltimis motuum. & totum hoc est impossibile. Et, cū destruxit consequēs in hoc syllogismo, quē primo posuit, dicentem q, si magnitudo fuerit indiuisibilis, q motus erit indiuisibilis, i. compositus ex indiuisibili, conclusit oppositum pcedentis, & est q magnitudo non est composita ex indiuisibili. Et iste sermo componitur ex syllogismis hypotheticis, quorū Primus est, Quòd, si magnitudo fuerit indiuisibilis, motus erit indiuisibilis. Secundus autem est, Quòd, si motus fuerit indiuisibilis, motum erit indiuisibile. Tertius vero est, Quòd, si motum fuerit indiuisibile, tunc motum insimul iam est motum, & mouetur, aut motus erit compositus ex quietibus.

Quod ē inna-tū moueri, & non mouet de necessitate quiescit.

Abbreuiatio totius sermonis.

Perinde autem necesse est atq; lōgitudo, motusq; indiuisibile esse tempus, componiq; ex ipsis nunc, & his quidem indiuisibilibus. si enim omnis diuisibilis est, in minori autem tempore æque velox transibit minus, diuisibile erit & tempus. si autem tempus diuisibile est, in quo fertur aliquid per A, & A erit diuisibile.

Et ad modum longitudinis, et motus necessario sequitur vt tēpus sit indiuisibile, & cōpositum ex instantibus, quæ sunt indiuisibilia. si igitur hoc fuerit diuisibile, & illud, quod est æqualis velocitatis, pertransit in minori tempore per minus spatiū, tunc tempus erit diuisibile. &, si tempus, in quo illud mouet per spatium A, fuerit diuisibile, tunc spatium, quod est pars A, erit diuisibile.

Cum declarauit q magnitudo non est indiuisibilis: qm̄, si fuerit indiuisibilis, motus erit indiuisibilis: &, si motus erit indiuisibilis, motus non erit: incœpit declarare q sit declarabitur & ex tpe etiam. s. q cum fuerit positū q magnitudo est indiuisibilis continget in tempore illud, quod contingit in motu, s. vt sit indiuisibile. ex q accidit vt nō sit velocius, & tardius, vt post dicet. Et hoc intendebat, cū dixit Et ad modū, &c. i. &, sicut cōtingit in lōgitudine, & motu q, si lōgitudo fuerit indiuisibilis, sequit vt motus sit indiuisibilis, sit cōtingit in lōgitudine, & tpe, s. q, cū longitudo, p quā est motus, fuerit indiuisibilis, sequit vt tēpus ēt sit īdiuisibile, i. compositum ex instantibus, quæ sunt indiuisibilia. 10

sibilia. Et, cum narrauit φ, cū magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibilibus, sequitur vt tempus sit cōpositum ex indiuisibilibus, incœpit declarare quō sequitur, φ, si alterum fuerit diuisibile, reliquum erit diuisibile, qm̄ hoc declarato declarabit̃ contrarium, & d. si igit̃ fuerit diuisibile, &c. i. si igit̃ magnitudo, per quam est motus, fuerit diuisibilis, & ē notum per se, φ illud, quod est ęqualis velocitatis, si pertransit p aliquā magnitudinem in aliquo tpe, necesse est vt ptranseat per quandā partē illius magnitudinis in quodā illius tpis. qm̄, cum magnitudo fuerit diuisibilis, necesse est vt tēpus sit diuisibile. nā, cum posuerimus magnitudinem diuisibilem, p quam mouet̃ idem motū in aliquo tpe, posse est ut moueat̃ p medietatē illius i medietate illius temporis: & sic tempus diuidetur necessario. Et, cum dixit & illud, quod est æqualis velocitatis, pertransit, &c. intendit conuersum. s. φ illud, quod est ęqualis velocitatis, pertransit spatium minus in tempore minori. & propter hoc verificabitur φ, cum magnitudo diuiditur, tempus diuiditur. Et forte erat error in scriptura, qm̄ in libro Alexan. inuenimus loco istius, & in minori æqualis motus pertransit minus. i. & in minori magnitudine illud, quod est æqualis motus, ptransit per tempus minus. Et forte, cum declarauit φ, cū magnitudo fuerit diuisibilis, tēpus erit diuisibile, declarauit etiam conuersam, quod intendebat, s. φ, cum tempus fuerit diuisibile, magnitudo erit diuisibilis. & hoc manifestum est ex hoc. qm̄, cum motum, quod est ęqualis velocitatis, mouetur per aliquam magnitudinem, cum diuidit tempus, diuidit magnitudinem. &, cum declarauit φ, si tempus fuerit diuisibile, magnitudo erit diuisibilis, fuit declaratū φ, si magnitudo fuerit indiuisibilis, tēpus erit indiuisibile. qm̄ destructo cōsequenti sequit̃ oppositum p̄cedentis. & in hoc capitulo intendebat declarare habitudinē, quæ est inter spatiū, & tempus, sicut est dispositio inter spatium, & motū.

Caput Secundum. Ad diuisionem magnitudinis sequi diuisionem temporis, & econtra.

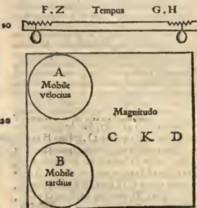
Ois magnitudo in magnitudines ẽ diuisibilis.

QVoniam autē omnis magnitudo in magnitudines diuisibilis est: (ostensum. n. est φ impossibile est ex indiuiduis aliquod continuum esse: magnitudo aūt oīs continua est:) necesse est velocius in æquali tempore maius, & in minori ęquale, & in minori plus moueri: sicut definiūt quidā ipsum velocius. Sit. n. ipsum, in quo A, eo, i quo B, velocius. qm̄ igitur velocius est id, quod prius mutatur, in quo tempore ipsum A mutatū est ab ipso C in ipsum D, veluti in tēpore F G, in hoc, ipsum B nondum erit iuxta ipm D, sed citra erit. quare in ęquali tēpore plus transit ipsum velocius.

Et, cū oīs magnitudo est diuisibilis in magnitudines: nā declaratum est φ impossibile est vt magnitudo componat̃ ex indiuisibilibus: & oīs magnitudo est cōtinua: necesse est vt velocius in ęquali tpe cū motu tardiori p maius, & in minori tpe moueat̃ p maius, & ēt in minori tpe p ęquale: vt qdam determināt velocius. Sit igr̃ A velocius, q̄ B. qm̄ velocius est illud, quod citius mutat̃, & tēpus, in quo mutat̃ A de C in D, & sit Z H, non pōt in eo B puenire ad D. ergo in æquali tēpore velocius ptransit p maius spatium.

Demonstratio, φ mobile uelocius moueatur i æquali tempore p maiorē magnitudinem, q̄ mobile tardius.

Literam K in Auerrois tantū cōmento inuenies.

Cum declarauit φ magnitudo, & tēpus consequuntur se in diuisibilitate, & in indiuisibilitate, intēdit declarare quòd per velocius, & tardius, quæ sunt infinitum in motu, apparet φ tempus est diuisibile, et quòd magnitudo est diuisibilis semper, & qui aufert diuisibilitatem à tempore, & à magnitudine, aufert velocitatem & tarditatem, s. ponit velocissimum, quo nihil est velocius, & tardissimum, quo nihil est tardius, & dixit Et, cum omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem, i. diuisibilem. D. d. nam declaratū est, &c. i. qm̄ omne compositum diuiditur in ea, ex quibus cōponit̃: et est declaratum φ impossibile est vt aliqua magnitudo cōponatur ex indiuisibilibus: manifestum est φ oīs magnitudo diuiditur in magnitudinem, i. diuisibilem: qm̄ non est illic, nisi diuisibile, aut indiuisibile. Et, cum posuit φ oīs magnitudo diuiditur in magnitudinem diuisibilem, dixit & oīs magnitudo est cōtinua. i. sequitur ex hoc φ oīs magnitudo diuidat̃ in cōtinuū. Et, cū posuit φ oīs magnitudo diuiditur in continuū, loco p̄cedentis in hoc syllogismo induxit consequens, & dixit necesse est vt velocius, &c. i. &, cum magnitudo diuiditur semper in diuisibile, & tēpus, sequitur vt velocius, & tardius sit, vt quidam determināt, velocius. n. dicitur in respectu tardioris: et est illud, quod pertransit in tēpore æquali tēporis ptransitus tardioris maius spatiū: imo pertrāsit maius ēt in minori tpe, & ēt pertrāsit æquale. Et intendebat p hoc φ, cū velocius hēat has tres dispōnes, manifestū est φ pertransit spatium, per quod mouet̃ tardius, in minori tpe, & ptransit tardius in tpe æquali motu velocioris per minus spatium. Si igit̃ magnitudo non diuideret̃ in rem diuisibilem, nō esset posse, cum velocius moueretur p magnitudinem indiuisibilē in aliquo tpe, vt moueret̃ tardius in illo tempore. qm̄ tunc diuideret̃ illud, quod non est diuisibile: & sic destrueretur definitio tardioris: & est φ mouet̃ in tempore, in quo mouet̃ velocius per spatium minus. &, cū destruit̃ definitio tardioris, destrueēt definitio velocioris: & est φ mouet̃ in tpe æquali p maiorē magnitudinē. & tacuit defōnem tardioris, qa itelligit̃ ex definitiōe velocioris, et dixit mouet̃ in minori 11

Qui aufert diuisibilitatē à tēpore, et a magnitudine aufert velocitatem, et tarditatem.

nori tempore per ſpatiũ maius: vt appareat ex eo magis ꝙ, cum minori tẽpore mouet̃ per ſpatium maius, quãto magis mouebit̃ in eo per ſpatium æquale. Et, cum declarauit ꝙ, ponendo magnitudinem eſſe compoſitam ex diuiſibilibus, uerificabuntur definitiones, quibus definit̃ velocius, & tardius, incœpit declarare hoc, & primo declarare ꝙ velocius pertrãſit in æquali tempore maius ſpatiũ, & dixit Sit igitur A. &c. i. ponant̃ igit̃ duo mota, ſ. A, & B, & ſit A velocius B, & moueat̃ per ſpatiũ C D. &, q̃a velocius, ſ. A, peruenit ad D in minori tpe, q̃ tempus, in quo ꝑuenit B, quod eſt tardius, quod eſt velocioris trãſlationis, ſit hoc tẽpus Z H. et manifeſtũ eſt ꝙ in hoc tpe nõ ꝑuenit tardius de C ad D, ergo nec̃io mouebit̃ per min⁹ ſpatiũ, q̃ ſpatium C D. ſit igit̃ C K. ergo velocius eſt illud, quod ſemꝑ mouetur in æquali tempore per ſpatiũ maius, & tardius per ſpatiũ minus. Et, cũ declarauit hoc ꝑ exemplũ, incœpit declarare ẽt ꝙ in minori tempore mouet̃ per maius ſpatium: & eſt ſecũda demõſtratio.

At vero & in minori plus. In quo eni ipſum A fuit iuxta ipſum D, ipſum B tardius exiſtens erit iuxta E. ergo, quoniam ipm A iuxta ipſum D fuit toto in tempore F G, iuxta ipſum H erit in minori iſto. & ſit in F K. ipſum igitur C H, quod trãſiuit ipſum A, maius ẽ ipſo C E. tempus autẽ, quod ẽ F K, minus eſt toto F G. quare in minori tranſibit maius.

Et etiam in minori tempore ꝑtranſit maius. Ponat̃ igitur ꝙ in tẽpore, in quo A peruenit ad D. peruenit B, quod eſt tardius ad K. &, quia A peruenit ad D in toto tempore Z H, peruentus ergo eius ad T erit in minori tẽpore. ſit igit̃ in tpe Z L. B igitur pertranſit C K in tẽpore Z H, & A pertranſit C T in Z L, ergo illud, quod ꝑtrãſit A, eſt maius q̃ C K. & tp̃s Z L eſt minus, q̃ totum Z L H, ergo ĩ minori tpe pertranſit maius.

Demonſtratio, ꝙ mobile uelocius pertranſeat maiorẽ magnitudinem in minori tpe, quam tardius mobile.

F. Z K. L Tempus G. H

A
Mobile velocius

Magnitudo

C E·K. H·T D

B
Mobile tardius

Vult declarare etiam per exemplum quomodo ſequitur quòd omne velocius pertrãſeat in minori tempore ſpatium maius, ponendo quòd velocius eſt A, & tardius B. & velocius mouetur per longitudinem C D in tempore Z H. tardius igitur, ſcilicet B, pertranſit in hoc tempore dimenſionem minorem, quàm C D. ſit igitur C K. & ponam⁹ igitur quòd velocius, quod mouetur per longitudinem maiorem C K minore C D. & ſit longitudo C K T. manifeſtum eſt igitur quòd pertranſibit illam in minori tẽpore, quàm tempus, in quo pertranſiuit totum C D, ſcilicet tempus Z H. ſit igitur hoc tempus Z L. ergo A velocius pertranſit in tempore Z L, quod eſt minus tempore Z H, ſpatium C K T, quod eſt maius in ſpatio K C, quod pertranſiuit tardius in tempore Z L H, maius. & hoc intendebat declarare, cum dixit ergo peruentus eius ad T. &, cum intendit peruentum A de C ad T, quod eſt poſitum inter K, & D, ita, ꝙ magnitudo C K ſit maior K T, & minor C D, & pertranſitus eius in illa erit in minori tempore, quàm ſit tempus, in quo velocius peruenit de C ad D, & tardius de C ad K. & ſermo reſiduus eſt manifeſtus. Et ex hoc manifeſtũ eſt, ꝙ neceſſe eſt vt magnitudo diuidatur ſemper in diuiſibilia: quemadmodum, cum fuerit poſitum quòd magnitudo eſt talis, ſequitur vt velocius, et tardius ſint talia. Sed prima conſecutio eſt conſecutio præcedentis ex poſteriori, Secunda vero eſt poſterioris à priori. & ideo in hac declaratione non eſt contrarietas, vt exiſtimant quidam. 12

Hic cõmẽtator innuit agte dari regreſſum. vide cõſiſt. 8. Ph. c. 53. Idẽ hic infra. cõ. 15. & t. de Ala. c. 11.

Manifeſtum autem eſt ex His & quod ipſum velocius in minore tempore tranſibit æquale. Quoniam enim maiorem in minori tranſit, quàm id, quod tardius eſt, ipſum aũt ſecundum ſeipſum acceptum in pluri tempore maiorem in minori, vt eam, quæ eſt L M, ea, quæ eſt L O, maius vtriq; erit tẽpus Q R, in quo L M trãſit, quàm tempus Q S, in quo lineam L O. quare, ſi tẽpus Q R minus eſt tẽpore Q Y, in quo id, quod tardius eſt, tranſit lineam L O, & tempus Q S minus erit eo, in quo Q Y. nam tempore Q R minus eſt. quod autem minore minus eſt, & ipſum minus eſt. quare in minori mouebitur per æquale.

Et apparet etiam ex hoc, ꝙ velocius in minori tẽpore pertranſit ſpatium æquale. Q̃m, cum pertranſit ſpatium longius in minori tempore, q̃ ſit tempus, in quo pertrãſit illud tardius, cum accipitur per ſe, tunc pertranſibit ſpatium longius in maiori tẽpore, quàm tempus, in quo pertranſiuit breuius ſpatiũ. verbi gratia ꝙ ſpatium L M eſt lõgius ſpatio L N, & tempus Z H, in quo pertranſit ſpatium L N, eſt maius tempore Z Q, in quo pertranſit ſpatium L M. ex quo ſequitur, ſi tempus Z Q fuerit minus tempore Z H, in quo tardius pertranſit ſpatium L N, vt Z F ſit minus tempore Z H. q̃m eſt minus tẽpore Z Q. & quod eſt minus minore, eſt etiã minus. ergo neceſſe eſt vt moueatur in tempore minori æqualiter.

Demonſtratio

Demonstratio, quòd mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tẽpore, quàm mobile tardius.

Q.Z S.F Tempus R.Q Y.H

A. Mobile velocius

Magnitudo

L O · N M

B Mobile tardius

Qḡuis illæ duæ lr̄æ O, & N sint ſa ciis remotæ pr̄a tñ prio, ſecũda vero ſecũdo textui deſeruit.

13 Vult etiam declarare q̄ velocius pertranſit in tempore minori ſpatium æquale. Qm̄, cum pertranſit in tẽpore minore ſpatium maius, q̄ illud, quod pertrãſit tardius, neceſſe eſt vt pertranſeat ſpatium, quod pertranſiuit tardius in minori tpe, q̄ tempus, in quo pertranſiuit maius ſpatiũ: & qd̄ eſt minus minore, eſt minus neceſſario. Et dixit Qm̄, cum pertrãſit, &c. i. qm̄, cũ velocius pertranſit longius ſpatium in minori tpe, q̄ tp̄s, in quo pertranſiuit illud tardius, vt declaratũ eſt, tunc, cum velocius accipitur per ſe, & fuerit conſyderatum quo pertranſit vtrũq; ſpatium, ſ. ſpatiũ, quod pertranſit tardius, & ſpatium, quod eſt maius illo, ſm̄ q̄ velocius pertranſit in minori tpe, tunc pertranſibit ſpatiũ, quod eſt maius, in tpe maiori tpe, in quo pertranſiuit ſpatium breuius, ſ. p quod mouebatur tardius. et, quia maius iſtorũ duorũ tẽporũ eſt minus tpe, in quo tardius pertranſit illud ſpatium terminatũ, manifeſtum eſt q̄ minus tempus tpe maiori, & eſt illud, in quo pertrãſit velocius breuius ſpatium, ſ. ſpatium, per quod mouetur tardius, eſt minus multum, q̄ tempus, in quo ptrãſit illud tardius. D.d.ver.g. &c. ideſt ponatur igitur ſpatium L M, longius ſpatio L N, & ponatur tẽpus Z H, in quo tardius pertranſit ſpatium L N, & tempus Z Q, in quo velocius pertranſit ſpatium L M, maius, & minus, q̄ tempus Z H, vt prius declaratum eſt. Et, cũ poſuit duo ſpatia inæqualia, & poſuit quòd velocius mouetur per maiorem lõgitudinem in minori tempore, q̄ ſit tempus, in quo mouet̃ tardius per minorem longitudinem, et accepit loco ſpatij maioris L M, & minoris L N, & loco temporis maioris Z H, & minoris Z Q, dixit ex quo ſequitur, ſi tempus Z Q, &c. i. ſequitur ergo, ſi tẽpus Z Q, in quo velocius mouetur per maiorem magnitudinem, quæ eſt magnitudo L M, fuerit minus tẽpore Z H, in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem, ſcilicet per ſpatium L N, vt tempus, in quo velocius mouetur p minus ſpatium, ſcilicet L N, & ſit tẽpus Z F, ſit minus multum, q̄ tempus, in quo tardius pertranſiuit hoc ſpatium. ſ. minus: & eſt tempus Z H. quia neceſſario erit minus tempore Z Q. cum idem motum mouetur per minus ſpatium in minori tempore, ergo tempus Z F, in quo velocius mouetur per ſpatium, per quod mouetur tardius, eſt minus neceſſario tempore, in quo mouetur per magnitudinem maiorem hac magnitudine: & iam poſuimus q̄ iſtud tempus eſt minus tempore, in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem: ergo tempus, in quo velocius mouetur per minorem magnitudinem eſt minus multum, q̄ tempus, in quo tardius mouetur per hanc magnitudinem. D.d. ſequit̃ igitur vt moueatur in minori tempore æqualiter. i. declaratum eſt igitur ex hoc, q̄ poſſibile eſt in velociori, vt pertranſeat ſpatium æquale ei, per quod tardius mouetur in tempore minori, & hoc intendebatur.

Amplius autem, ſi omne neceſſe quidem eſt aut in æquali tempore, aut in minori, aut in pluri moueri, & id quidem, quod in pluri, tardius eſt, quod autẽ in æquali æque velox, velocius autem, neq; æque velox eſt, neque tardius, neq; vtiq; in æq̃li, neq; in pluri mouebitur ipſum velocius, relinquitur igitur in minori. quare neceſſe eſt æqualem magnitudinem in minori tempore trãſire id, quod velocius eſt.

Et etiam, ſi omne motũ neceſſe eſt vt moueatur, aut in tempore æquali, aut in minori, aut in maiori, & illud, quod mouet̃ in tempore æquali eſt æquale ĩ velocitate, & velocius nõ eſt æqualis velocitatis, neque tardius, impoſſibile eſt vt velocius moueat̃ in æquali, aut in maiori tẽpore. ergo remanet vt velocius tranſeat in minori tempore.

14 Hęc eſt alia declaratio, quod velocius pertrãſit ſpatium ęquale in minori tempore. & compoſitio eius eſt talis. Quælibet duo mota, quæ pertranſeunt idem ſpatium, quorum alterum eſt velocius reliquo, neceſſe eſt vt velocius pertranſeat illud ſpatium, aut in æquali tẽpore tempori pertranſitus tardioris, aut in minori, aut in maiori: ſed impoſſibile eſt vt velocius pertranſeat illud in maiori tempore, quoniam illud, quod mouetur in maiori tempore, eſt tardius: & ſimiliter etiam eſt impoſſibile vt pertranſeat illud in æquali tempore: &, cũ velocius nõ mouetur per illud ſpatium in maiori tpe, neq; in æquali, neceſſario mouetur in minore.

Quoniam autem omnis q̄dem motus in tẽpore eſt, & in omni tempore poſſibile eſt moueri: omne autem, quod mouetur, poteſt & velocius moueri, & tardius: in omni tempore erit ipſum velocius moueri, & tardius. His autem exiſtẽtibus, neceſſe eſt & tempus continuum eſſe. Dico autem continuum id, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. tali enim ſuppoſito continuo, neceſſe eſt continuum eſſe tempus.

Et, quia omnis motus eſt in tempore, & in omni tempore poteſt eẽ motus: & omne motum poſſibile eſt vt moueatur velocius, & tardius: ergo in omni tempore eſt motus tardior, et velocior. Et, cum ita ſit, neceſſe eſt vt tempus ſit cõtinuum. Et intelligo per continuum diuiſibile ſemper in diuiſibile. con-

tinuum

tinuum enim cum tali modo est positum, necesse est vt tempus sit continuum.

Cum prius declarauit q, si magnitudo fuerit diuisibilis in infinitum, q velocius, & tardius inueniuntur in infinitum, vult declarare ecõuerso, & est illud, quod intẽdit in hoc sermone: et est quòd, ex hoc, q uelocius, & tardius pertranseũt in infinitum, sequitur quòd magnitudo semper diuidetur in diuisibile: & prius declarauit q, si magnitudo fuerit diuisibilis, quòd velocius, & tardius erunt diuisibilia in infinitum, quia diuisibilitas magnitudinis est causa in diuisibilitate velocitatis, & tarditatis in infinitum, & velocitas, & tarditas sunt signa diuisibilitatis: & signa demonstratiua sunt illa, quæ conuertuntur cum suis causis, s. quòd, cum ponatur causa, sequetur signum, & econuerso: & ideo incœpit primo declarare consecutionem signi ex cã, deinde cõsecutionẽ causæ ex signo, & dixit Et, quia declaratum est quòd omnis motus est in tempore: & est manifestum per se q in omni tempore põt esse motus: & q oẽ motũ aliquo motu põt moueri velocius illo motu posito, & necessario cadet in aliqua parte illius tpis: &, cũ hoc fuerit positũ, s. q in oĩ tpe põt esse motus velocior motu posito, ita, q sit in parte illius tpis: necesse est vt tps sit continuum. Qm̃ autem oĩs motus est in tpe, declaratum est in sermone de tpe. qm̃ in omni motu est prius, & posterius: & prius, & posterius sunt in tpe: ergo oĩs motus est in tẽpore, & hoc declarabitur post. & induxit hanc ppõnem, s. q omnis motus est in tpe, & non est contentus hac cõclusione, quam intẽdebat per duas propositiones, quæ, vt vr̃, sufficiunt ad illam conclusionẽ, s. dicentes q in oĩ tpe põt esse motus: & q oĩs motus potest esse velocior, & tardior, qm̃ ex hoc sequitur q in oĩ tpe põt esse motus velocior, et tardior. sed quia potest aliquis dicere, ẽt si concedamus q in omni tpe põt esse motus velocior: sed ille motus velocior cadet non in oĩ tpe, sed in instanti: idõ indiget cõuersione, s. q oĩs motus est in tempore. [a] Et quæritur de hac ppõne, dicente q omne motũ põt moueri motu velociori suo motu. Nam declaratũ est q mot9 motorum naturalium est terminatus in velocitate, & tarditate: & cœlũ impossibile est vt sit velocius, [b] vt post declarabitur: ergo ppositio, quę ponitur hic possibilis, est impossibilis. Ad hoc aũt dicamus, q [c] omne motum, sm q est motum, possibile est vt moueatur motu velociori suo motu, sm q est motus. Et causa i hoc est, qm̃ motus est de cõtinuo, & velocitas, quæ est in motu, est similis diuisibilitati in cõtinuo. Quẽadmodum igitur diuisibilitas procedit in continuo in infinitũ, sic velocitas in motu. qm̃, si velocitas finiret in motu, sm q est motus, esset possibile motum fieri in instanti. & forte propter hoc dixit prius q oĩs motus est in tpe. & sic ista ppositio est possibilis per se, impossibilis p accidens, s. quia accidit motui, quod fuit in rebus naturalibus, i. materialibus. Cũ igit cõiuncta fuerit huic ppositioni ppõ, in qua dubitatur, & concludet impoẽ, scietur q illud impoẽ nõ seqĩ ex poẽ, sm q est possibile. Et Alexan. respondet huic quæstioni duobus modis. Primo q corpora cœlestia, sm q mot9 eorum est voluntarius, possunt moueri velocius, et si non mouẽtur. quemadmodum boni possunt moueri ad non bonum, licet non moueantur. Secunda responsio est quòd ista possibilitas nõ pendet à moto, sed à motu. omnis enim motus positus in aliquo moto possibile est, vt imaginetur in alio moto velocior, & tardior, & hoc impossibile est in eodem moto, cum motus omnis moti est terminatus. Nos autem dicamus quòd hæc est responsio Eudemi. & est consyderandum in hoc, q dixit corpora cœlestia possunt moueri velocius. Et, cum posuit hanc propositionẽ, incœpit declarare qño accidit, si tẽpus & magnitudo fuerint composita ex indiuisibilibus, vt velocitas & tarditas non procedant in infinitum, & dixit continuum enim, cum fuerit tale, necesse est vt tempus sit continuum. idest qm̃, cum cõtinuum ponatur hmõi, & tẽpus etiam fuerit huiusmodi, sequitur vt tempus sit continuum.

Signa demõstratiua sunt illa, q cõuertunt cũ suis causis, s. q cũ ponat cã, sequet signũ & ecõuerso.

Digressio, qua quæritur, vtrũ oẽ motũ pt moueri motu uelociori suo motu.

b 2. cœ. c. 38

Solutio.

c Oẽ motũ, sm q ẽ moti, posse ẽ vt mot9 eius sit velocior q̃ sibi motu, sm q est motus. consimile. 8. phy. c. 45.

Aliquæ ppõ ẽ possis p se, & impossibilis per accidens.

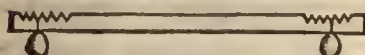
Quoniam enim ostensum est q velocius minori tpe transibit æquale, sit id quidem, in quo A, velocius, id aũt, in quo B, tardius, & sit motũ id, quod tardius est, per magnitudinẽ, in qua C D, in tempore F G, manifestum est igit, q velocius in minori, q̃ hoc, mouebitur per eandem magnitudinẽ: & sit motũ in tempore F H. Rursus autẽ, quoniã id, quod velocius est, in tempore F H transiuit totam lineam C D, ipsum tardius in eodem tempore minorem trãsibit. sit igitur, in qua C K. Quoniam autem ipsum tardius, quod est B, in tempore F H ipsam C K trãsiuit, id, quod velocius est, in minori trãsibit. quare iterum diuidetur tempus F H. hoc autem diuiso, & magnitudo C K diuidetur. secundum eandem rationem. si vero magnitudo, & tempus. et semper hoc erit, accipiẽtibus post uelocius tardius, & post tardius velocius, & eo, quod demonstratum est, vtentibus. diuidet enim id, quod est velocius, tempus, tardius autem longitudinem. Si igitur semper quidem verum est conuerti, conuerso autem, semper fit diuisio, manifestum est quòd omne tempus continuum est.

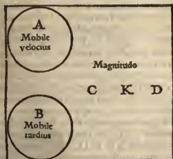
Quoniam, cum declarauimus quòd velocius pertransit in minori tẽpore æqualiter, sit A velocius, et B tardius, et moueatur tardius per mensurã C D in tempore Z H, manifestum est igitur q velocius in minori, hoc tempore mouebitur per hanc mensurã. moueatur igitur in tempore Z T. Et etiam, qa velocius pertransit in tempore Z T totum spatium C D ideo tardius pertransit in tempore Z T minus spatium, q̃ spatium C D. sit igitur spatium C K. Et, quia tardius, scilicet B, pertrãsit in tempore Z T spatium C K, ideo velocius pertransit illud in minori. ex quo sequitur vt tempus Z T sit diuisibile. &, cum fuerit diuisibile, tunc magnitudo C K, erit etiam diuisibilis sm illam proportionem. &, si magnitudo fuerit diuisibilis, tẽpus etiam erit diuisibile. & hoc sequit semp, si translati fuerimus de velocius in tardius, & econuerso. nam velocius diuidit tempus, & tardius magnitudinem. Et, cum ista reflexio semper est vera, &, cum hoc vsitat, semp sequit diuisibilitas, manifestum est q omne tempus necesse est, vt sit continuum.

Demonstratio

Demonstratio, quòd similiter diuiditur tempus, & magnitudo.

F.Z Tempus . H.T G.H

16 Cum posuit q velocius ptrāsit magnitudinem, quā pertransit tardius in minori tpe, & q tardius ptransit in illo tpe, in quo pertransit velocius magnitudinē minorem magnitudine, quam ptransit velocius, & q velocitas, & tarditas pcedunt in infinitum, conclusit ex hoc quòd diuisibilitas in magnitudine, et tpe pcedit p diuisionem tpis à velociori, & magnitudinis à tardiori in infinitū. &, cū diuisio est in eis semp: et hoc est, definitio cōtinui: necesse est vt magnitudo, & tps sint cōtinua. Et declarauit hoc, ponēdo q tardius mouet p aliquam magnitudinē terminatā in tpe terminato, & q velocius mouet per illam in tpe minori tpe, in quo mouetur tardius. velocius igit diuidit tps, in quo mouet tardius. &, cū posuerimus q tardius mouet in hoc tpe, in quo mouet velocius per illam magnitudinē terminatā, non est dubiū q mouebitur p magnitudinem minorē illa. &, si non, tunc tardius, & velocius mouerent in eodem tpe per eandē magnitudinē. &, cum tardius mouet in tpe, in quo uelocius ptransit minorē magnitudinē, necessario diuidet magnitudinē. Cū igitur posuerimus q uelocius mouet per illam magnitudinē, per quam tardius mouet, pertransit ipsam ēt in minori tpe q̄ minus tps, s. q̄ tps, in quo mouetur per illam magnitudinē. Et, cum posuerimus ēt q tardius mouet in hoc tpe per illam magnitudinē, per quā mouetur velocius, necessario mouet per magnitudinē minorem illa minore. & sic in infinitum semp velocius diuidit tps, & tardius diuidit magnitudinē. Arist. vtit in hoc literis, vt sit hoc magis manifestū. & sermo eius in hoc est manifestus. & intēdit per reflexionem hic, q velocius semper diuidit tempus, & tardius magnitudinem: & q hoc est quasi circulare, & reciprocum.

Definitio cōtinui ē vt sit semp diuisibile. confise supra cō. 3.

Arist. vtit in hoc lfis, vt sit hoc magis manifestum. Sed vt oppositū. q. phy. cō. vi. Vide cons. Zim.

Simul autem manifestum est q & magnitudo ois continua est. eisdem enim, & æqualibus diuisionibus & tps, & magnitudo diuiditur. Amplius autem & ex consuetis rationibus dici manifestum est q, si tempus continuum est, q & magnitudo, siqdem in dimidio tempore dimidium transit, et simpliciter in minori minus. eædem nanque diuisiones erunt temporis, & magnitudinis. Et cum hoc ois magnitudo est continua, qm eisdē partibus, & æqualibus diuidit tps, & magnitudo. Et hoc apparet ex hoc, q homines sunt assueti ad dicēdum, s. q, si tps fuerit continuum, magnitudo ēt erit continua, cū dicunt q in medietate tpis pertransit medietatem spatij, & vlr pertransit in minori tēpore minus spatium. partes enim eędem ponuntur tēporis, & magnitudinis.

Eędē erūt diuisiões tpis, & magnitudinis.

Cum declarauit q magnitudo, & tps sunt cōtinua, dicit & apparet q magnitudo est continua ex tpe. magnitudo. n. & tps in diuisibilitate sunt in eadē dispōne. appet. n. q tps, & magnitudo diuidunt eisdē, & æqlibus partibus, q cum aliquod motum pertransit p aliquam magnitudinem in aliquo tēpore, pertransibit in medietate illius temporis medietatem illius magnitudinis, & in medietate illius medietatis medietatē illius medietatis. Si igitur medietates procedūt in tempore in infinitum, quia est cōtinuum, vt qdam dicūt, in hoc necessario pcedunt in magnitudine in infinitū: qm partes in eis sunt eædem in numero, & proportione. 17

Caput Tertium. Finitum, & Infinitum eodem pacto inueniri in magnitudine, & tempore.

ET si alterutrum infinitum est, & alterum, & vt alterum, & alterū. vt, si extremis quidē infinitū est tps, & longitudo extremis. si vero diuisione, & diuisione lōgitudo. si aūt vtrisq; tps, vtrisq; & * magnitudo.

* a. l. longitudo.

Et, cum alterum fuerit infinitum, reliquū erit infinitū, & sicut dispō alterius in hoc erit dispositio reliqui. v. g. q, si tps fm vltima est infinitum, & ēt longitudo fm vltima erit infinita. et, si tps fm diuisionem erit infinitum, etiam lōgitudo fm diuisionem erit infinita. &, si tps vtroq; modo fuerit infinitū, & etiā magnitudo vtroq; erit infinita.

D. & tps, & magnitudo sequunt se adinuicem oībus modis, qbus dīr infinita. v. g. q, si tempus fuerit infinitū ex duob9 extremis, lōgitudo ēt erit īfinita ex duob9 extremis. &, si tps ēt fuerit īfinitū fm diuisionē, lōgitudo ēt erit infinita fm diuisionē. et, si tēpus fuerit īfinitū vtroq; mō. s. actu, i. s duob9 extremis, aut altero, & fm diuisionē, tūc lōgitudo etiā erit infinita vtroq; modo. 18

Quapropter et Zenonis ratio falsum accipit, non esse possibile infinita pertrāsire, aut tangere infinita fm vnuquodq;, finito in tēpore. Dupliciter enim dicitur & longitudo, & tēpus infinitum, & omnino oē continuū, aut fm diuisionē, aut extremis. Infinita igit fm quantitatem nō contingit tangere in tēpore finito: quæ vero sunt infinita fm diuisionem cōtingit. etenim ipm tps sic infinitū est. quare in infinito, & non finito accidit trāsire infinitum, et tangere infinita infinitis nō finitis. Neq; ergo infinitum pōt in tempore finito trāsire, neq; in infinito finitum. sed, si tempus qdem infinitum sit, & magnitudo erit infinita: & si magnitudo, & tempus.

Zenonis ratio.

Continuū oē dupli infinitum.

Et ideo sermo Zenonis est sermo, in quo accipit falsum: et est, q impossibile est vt infinitum pertranseat, aut vt infinita cōtingant fm indiuidua in tempore finito. Qm lōgitudo, & tps, & vlr omne continuum dr infinitum duobus modis, aut fm diuisionē, aut fm vltima. Quod aūt est infinitum, impoſe est vt tangat in tpe finito: quod autē est infinitū fm diuisionem, poſe est ut tāgat. qm tps eodem modo est infinitum. vnde necesse est, vt infinitum pertranseat in infinito tpe, non in finito, & vt infinita tāgant infinita, non finita. Impoſe est igitur vt infinita pertrāseāt in tpe finito, aut vt finitum pertrāseatur in tēpore finito. sed, si tempus fuerit infinitum, & magnitudo erit infinita: &, si magnitudo fuerit finita, & tempus etiam erit finitum.

Et, quia tps, & magnitudo consequunt se adinuicē fm modos, quibus dicuntur infinita, aut finita, & hæc dicuntur multis modis, nō bene dixit Zeno in suis ꝓpositionibus, quas posuit in destructione motus. dicit enim q magnitudo, per quā est motus, diuidit in duo, & vtraq; in duo, & sic in infinitum, contingit q, cū aliquod motū mouetur de extremo spatij finiti, impossibile est vt ꝑueniat ad extremū spatij positi: quia ꝑtransit magnitudioes ioſinitas. Et hoc intēdebat, cum dixit & est, q impoſe est, &c. i. & ex hoc apparet q sermo Zenonis in destructione motus, collocat in eo falsum. & est q, si motus fuerit, poſe est vt motū pertranseat spatium infinitum, ita, q vnū indiuiduum tangat indiuidua magnitudinis īfinita in tpe finito. D. d. Qm lōgitudo, & tps, &c. i. & sermo Zenonis est corrupt⁹. quia longitudo, & tps, & vlr omne continuum videntur dici infinita duobus modis, aut fm diuisionem, aut fm extrema, i. in actu. & hoc ītēdebat, cū dixit aut fm vltima. Quod aūt est infinitū ex extremis, impoſe est vt motū in eo tāgat magnitudines īfinitas in tpe finito. et hoc intendebat, cū dixit Quod aūt est infinitum impossibile est vt tangat in tpe finito. quod aūt dr infinitum fm diuisionem, & finitum fm extrema, poſe est vt motum in eo tangat partes spatij infinitas fm diuisionem, in tpe infinito fm diuisionē. Et hoc intēdebat, cum dixit quod autē est infinitū fm diuisionem, &c. i. magnitudo aūt infinita fm diuisionē poſe est vt in ea motū tangat magnitudines infinitas fm diuisionem in tpe infinito fm diuisionē, & finito fm extrema. Si igit accepisset finitum in magnitudine, & tpe, eodem modo, tunc sermo eius esset verus. Zeno igitur decipitur in argumentatione, quia vtit noīe æquiuoco. Et dr q ista contradictio est contradictio fm sermonē, nō fm rem. quia Arist. concedit in hoc falsum: & est q motū pertransit de magnitudine, per quam mouetur, partes infinitas. Deinde ex hoc sequitur verū: & est q, si ꝑtrāsit magnitudines infinitas, ꝑtransit eas in tpe infinito: & sic destruit coocluſio eius dicens q ꝑtransit magnitudines infinitas in tpe finito. In Octauo vero cōtradicit ei fm rem: et est q nō ꝑtransit medietates infinitas. D. d. vnde necesse est, vt infinitum ꝑtransit, &c. i. seqtur igitur ex hoc, q diximus, q infinitū, quocūq; modo accipiatur, siue fm extrema, siue fm diuisionē, ꝑtrāseat de tpe infinito. s. q, si magnitudo fuerit infinita fm extrema, & tps simlr, &, si fm diuisionem, & similiter tps: non vt infinitum pertranseat in finito, vt Zeno fingit. D. d. & vt infinita tāgant, &c. i. & illud, quod seqtur, est vt motum tāgat spatia infinita fm diuisionem in tpibus infinitis fm diuisionem, non infinitis fm extrema, vt existimauit Zeno. D. d. Impossibile igit est vt ꝑtranseat, &c. i. manifestum est igitur q impoſe est vt ꝑtrāseat spatiū ioſinitū in tpe finito: qm intelligitur de infinito in spatio, & in tēpore eodem modo: & etiā pertranseat spatium finitū in tempore infinito.

Decimum.

8. phy. t. c. 67. & 68.

Sit enim magnitudo finita, in quo A B, tps autem infinitū, in quo C. accipiatur igit tpis aliquid finitū, in quo C D, in hoc ergo transibit aliqd magnitudinis: & sit quod trāsitum est, in quo B E. hoc aūt aut mensurabit id, in quo A B, aut deficiet, aut excedet. differt enim nihil. Si enim semper æqualem ei, quæ est B E, magnitudinem in æquali tēpore transibit, hoc autem mensurat totū: finitum erit omne tēpus, in quo trāsiuit. in æqualia enim diuidetur, sicut & magnitudo.

Sit igitur magnitudo finita A B, & tēpus infinitum C D, & ex tempore accipiatur aliquod finitum, & sit H D. in hoc igitur tēpore ꝑtransit quandā partem illius spatij. sit igitur B K: & ista pars aut mēsurat A B, aut est minor, aut maior. Si igitur magnitudo fuerit æqualis, s. B K, ꝑtransit in tēpore æquali: & ista magitudo est æqualis toti: necesse est vt totum tps, in quo pertrāsit, sit finitum. diuiditur. n. per partes æquales magnitudini.

Demonstratio Prima, per quam probatur q, si magnitudo est finita, q tēpus est finitum: & sumitur hæc demōstratio ex proportione partis ad totum.

Hæc litera D superior solo Auerrois textui deseruit.

C.H Tempus infinitum. D

C.H ps tpis infi. D

A Magnitudo finita. B

Mobile. Pars magnitudinis finitæ

B E.K

Vult demonstrare illud, quod posuit prius, s. q impossibile est vt magnitudo finita pertranseat in tempore infinito, ponendo magnitudinem terminatam, & q possibile est vt per illam moueatur aliquid in tempore infinito. deinde abscidit de illa magnitudine partē terminatam, & posuit q manifestum est vt motum moueatur per illam partem magnitudinis in tempore minori, qꝫ in quo mouetur per totum, & illud tempus necessario est finitum. &, quia motum æqualis velocitatis mouetur per magnitudines æqueles in temporibus æqualibus, necesse est vt motum moueatur per partes æquales magnitudinis positæ, parti positæ, & in temporibus æqualibus tempori, in quo pertransit partem positam, et pars posita magnitudinis, aut mēsurat magnitudinem,

gnitudinem, aut excedit illã, aut diminuitur ab illa: & quomodocunq; fuerit, consumit illa. Et cũ diuisio magnitudinis per hanc partem consumit̃, & istæ partes æq̃les magnitudinis pertranseuntur in partibus ęqualibus tpis, in quo pertransit totam magnitudinem, & habet eundem numerum, manifestum est quòd tẽpus est finitum. nam illud, quod componitur ex partibus finitis in numero, necessario est finitũ. Dixit Sit igitur magnitudo finita, &c. i. ponamus igitur magnitudinẽ finitam A B, & pertranseatur ista magnitudo, vt dicit aduersarius in tpe infinito, s. in tempore C D, quod est finitum ex parte D. Et, cum posuit hoc dubitatum, dixit & accipiatur ex tpe, &c. i. possibile est ut ex hoc tẽpore infinito accipiatur ex extremo finito, s. D pars finita. & sit de H D. hoc igitur tpe pertransit, &c. i. &, cum acceperimus partem finitã ex tẽpore infinito, in quo motum ptransit totum spatium, tunc in hoc tempore, quod est pars, pertransiuit quãdã partem illius spatij necessario. nam positum est ꝙ pertransit totũ in tempore infinito: & impossibile est vt ptrãseat totum, & partem in eodem tpe idem motum æqualis velocitatis, nedum vt pertrãseat illa in tempore infinito. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt motum pertranseat in hac parte temporis finita partem magnitudinis etiam finitã, dicit ista igit̃ pars aut mẽsurat, &c. i. & ista pars mensuræ, quam pertransit in parte tpis finita, necesse est, s̃m ꝙ mensura est finita, qñ mensuratur per illam, aut excedat illam, qñ ex magnitudine remanet minus, quod minus mẽsuratur per illam, aut vt excedatur, qñ non mensuratur per illam illud minus. Et, cum posuit quod ista pars magnitudinis necesse est vt consumat p mensurationem totam magnitudinem, incœpit declarare ꝙ illa pars tpis, in quo pertransit illam partem magnitudinis, necesse est vt consumat tempus per mẽsurationem etiam, s. aut ꝙ mensuret illud, aut ꝙ excedat illud, s. tempus, in quo pertransit illam totam magnitudinem: & omne, quod consumitur à mensuratione finiti, est finitum: sed positum est esse infinitum. quod est incõueniens. Deinde dixit, Si igitur magnitudo, &c. idest si oẽs partes æquales parti B K, quæ cõsumunt totam magnitudinem pertrãsit illas motu æqualis velocitatis in tpe æquali, necesse est vt tẽpora, in quibus ptransit istas partes sint æqualia etiam, & vt numerus earum sit sicut numerus partium magnitudinis. & cũ partes magnitudinis cõsumant magnitudinem, necesse est vt partes tpis cõsumant tp̃s, in quo motum mouetur per totã magnitudinẽ. vnde necesse est vt tp̃s, in quo pertransit totam magnitudinẽ, sit finitum.

Illud, qđ cõponit̃ ex ptibꝰ finitis in numero, necessario est finitũ. Idẽ cõ. sequẽtẽ. &.c. 60.

Impossẽ ẽ vt ptrãseat totũ, & ptẽ idẽ motũ æqualis velocitatis, nedũ vt ptrãseat illa ĩ tpe ĩfinito.

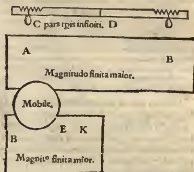
Oẽ, qđ cõsumit̃ a mẽsuratione finiti, ẽ finitũ. Idẽ. 1. phy. c. 37.

Amplius autem, si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit, sed contingit aliquam & in finito tempore transire, vt eam, quæ ẽ B E: hæc autem mẽsurabit totam, & æqualem in æquali transibit: quare finitũ erit & tẽpus. Quod autẽ nõ in infinito transibit eam, quæ est B E, manifestum est, si accipiatur altera ex parte finitum tempus. si enĩ in minori partẽ transibit, hanc necesse est finitã esse, altero q̃dẽ termino existẽte.

Et etiam, si non omnis magnitudo ptransitur in tempore infinito, sicut magnitudo B K: & hoc mensurat totum, & ęqualis magnitudo pertrãsitur in tempore æquali: necesse est vt tempus etiam sit finitum. Et apparet quòd pars, quæ est B K, non pertransitur in infinito, si posuerimus ipsam finitam ex altera parte. quoniam, si pars pertransitur in minori tempore, necesse est vt hoc sit finitum: quoniam altera pars est finis eius.

Demonstratio Secunda, per quã probatur idem, quod supra: & sumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, assumẽdo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C Tempus infinitum.

Cum declarauit ꝙ impossẽ est vt motum ptranseat spatium finitũ in tpe infinito, & posuit ꝙ pertrãsit partem illius magnitudinis in parte illius tpis, & ꝙ illa magnitudo consumit totam magnitudinem, & ꝙ totum tp̃s diuiditur in tempora æqualia numero magnitudinum, in quas diuiditur magnitudo, cum quælibet magnitudo earum pertrãseatur in tpe finito, & omne, qđ cõponitur ex finito in numero, & magnitudine, est finitum, & ista demonstratio fundatur super hoc, quod conceditur, ꝙ non oĩs magnitudo pertransitur in tẽpore infinito, incœpit notificare qũo istud positum est necessarium in hac demonstratione, & verificare ꝓpositionem, dicentem ꝙ non oĩs magnitudo pertrãsitur in tempore infinito. aduersarius enim, cum posuerit ꝙ aliqua magnitudo pertransitur in tempore infinito, non potest ponere hoc, nisi in toto, non in parte. &, si non, tunc totum, & pars pertransirentur in eodem tempore. quod est impossibile. & hoc est eius intentio in hoc capitulo. Et incœpit declarare qũo verificabit̃ demonstratio eius, cum aduersarius concesserit ꝙ non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, & dixit Et etiam, si non oĩs magnitudo, &c. i. & manifestũ est ꝙ, cum posuerimus ꝙ non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, verbi. g. magnitudo, quæ est pars totius magnitudinis, s. B K, & posuerimus ꝙ ista magnitudo, quam pertransit in tempore finito mensurat totum, & posuerimus ꝙ magnitudines æquales ptransit illud, quod est æqualis velocitatis in temporibus æqualibus, necesse est vt tempus, in quo pertransit partem magnitudinis, mẽsuret totum tp̃s, sicut illa pars magnitudinis mẽsurat totã magnitudinem. &, cũ ita sit, necesse est quòd tp̃s, in quo pertansit totam magnitudinem, sit finitum. Et, cum posuerit propositiones, ex quibus sequit̃ vt omnis magnitudo pertrãseatur in tpe finito, & vna earum fuit, ꝙ quædam magnitudines pertranseant̃ in tpe finito, quia aduersarius forte non concedet hãc, incœpit declarare illam, & d. Et apparet, &c. i. & apparet ꝙ pars magnitudinis necesse est vt pertranseat in tpe finito, qm̃, cum posuerimus

21 Cõtinuatio.

Tex. expõ.

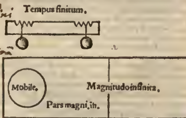
tps finitum ex altero extremo: & est extremũ, in quo incœpit motum moueri: & posuerimus ꝙ motum incœpit moueri in extremo istius tẽporis, & extremo illius magnitudinis, & pertransiuit ex illo aliquam partem: manifestum est ꝙ pertransiuit istam partem in tẽpore finito, nam notum est per se ꝙ in minori tempore pertrãsitur pars, q̃ tempus, in quo pertrãsitur totum: & minus, q̃ infinitum, est finitum necessario. D.d. ergo necesse est vt sit finitũ, &c.i. qm̃, cũ posuerimus tps finitum ex altero extremo, s. ex vltimo, ex quo motũ, incœpit pertrãsire spatium, & posuerimus ipsum pertrãsire partes magnitudinis, & totum tps partis distinguetur per duo vltima, s. vltimum, ex quo motum incœpit moueri ex extremo magnitudinis, et vltimum, s. ad quod puenit motum ad vltimam partẽ magnitudinis. & posuit tps finitum ex altero extremo. qm difficile est, aut impoſſe imaginari ꝙ aliquod motũ pertranseat magnitudinem finitã ex vtroq; extremo, tpe infinito ex vtroq; extremo. nam illud tps manifestum est ꝙ est finitum ex extremo, in quo incœpit motum moueri, & ex extremo magnitudinis.

Notũ ẽ p se ꝙ in minori tpe ptransit̃ ps, q̃ tps, i q pertrãsit̃ totũ: & minus, q̃ infinitũ, est finitũ necẽio.

Eadem autem demonstratio est, etiam si lõgitudo quidem infinita sit, tempus autem finitũ. Manifestum est igitur ex dictis quod neq; linea, neq; planum, neq; omnino continuorũ vllum est indiuiduum, nõ solum propter id, quod nunc dictum est, sed & quia accidet diuidi indiuiduum.

Et ista eadem demõstratio sequitur, si magnitudo fuerit infinita, & tempus fuerit finitum manifestum. Manifestũ est igitur ex dictis ꝙ neq; linea, neq; superficies, neq; aliqd continuũ est indiuisibile. & declaratio illius est ex hoc, quod nunc diximus, & ex hoc, quia sequitur ꝙ indiuisibile sit diuisibile.

Demonstratio, probans idem, quod supra, assumendo tempus finitum, & magnitudinem infinitam.

22 Idest, demõstratio, per quam declarat̃ ꝙ impossibile est vt spatium finitum pertranseat̃ in tpe infinito, p illam eandẽ declarabitur ꝙ impoſſe est ẽt, vt aliqd motum pertranseat magnitudinem infinitã in tpe finito. qm̃, qñ idẽ motũ pertransibit illã magnitudinem infinitam in tẽpore finito, necessario pertransibit partem illius magnitudinis in parte illius temporis, & illa pars consumet totum tempus, & mensurat illud, cum fuerit finitum, & in tẽporibus ęqualibus finitis pertrãsit motum magnitudines æquales s̃m numerum temporum: ex quo sequitur vt tota magnitudo sit finita. D.d. Manifestum est igitur ex dictis, &c.i. declaratum est igit̃ ex dictis quòd impossibile est, vt aliquod continuum componatur ex indiuisibilibus, verbi gra. linea, aut superficies, aut corpus, aut tempus, aut motus. D. d. & declaratio illius, &c. i. ex demõstrationibus prædictis. illã enim, ex qbus declarauit ꝙ magnitudines non sunt indiuisibiles, sunt tria genera, quorum Vnum est ex natura cõtinuorum, & contiguorum: Secundum autẽ est ex natura moti, & motus: Tertium autẽ ex natura velocioris, & tardioris. Et ipse vult etiã inducere aliã demõstrationem ex natura velocioris, & tardioris, in qua declarat ꝙ qui ponit magnitudinem indiuisibilẽ continget ei ex velociori vt diuidatur. & hoc intendebat, cum dixit &, quia sequitur vt indiuisibile sit diuisibile. i. et hoc apparet etiam, s̃m ꝙ declarabitur, quoniã sequitur vt indiuisibile sit diuisibile.

Illa, ex qbus Arist. declarauit ꝙ magnitudines nõ sunt indiuisibiles, sũt tria genera.

Quoniam enim in omni tẽpore velocius, & tardius est, velocius autem plus transit in æquali tempore, contingit autẽ & duplam, & sesquialteram trãsire longitudinem. (erit enim hæc ratio velocis.) Feratur igitur id, quod velocius est per sesquialteram in eodẽ tẽpore, & diuidantur magnitudines, eæ quidem, quæ velocioris sunt, in quo A B, B C, C D in tres impartibiles, quæ vero sunt tardioris in duas, in quibus E F, F G, itaque & tempus diuidet̃ in tria impartibilia. æqualem enim in æquali tempore transibit. Diuidatur igitur tempus in K L, L M, M N. Rursus autem quoniam tardius delatum est per E F, F G, & tempus diuidetur in duas partes. diuidetur ergo id, quod indiuiduum, & quod impartibile non in impartibili transibit, sed in pluri. Manifestum est ergo ꝙ nullum est continuorum impartibile.

Velocius in æquali tẽpore maius spatiũ ptransit.

Quoniam, quia in omni tempore inuenitur velocius, & tardius, & velocius pertransit maius in æquali tempore, & potest transire longitudinem duplam longitudinis, aut æqualem, & dimidiam, contingit ex hoc vt velocitas sit in hac proportione. Ponatur igitur quòd velocius pertranseat æqualem, & dimidium illius, quòd pertransit alterum in æquali tempore, & diuidamus mensuras velocioris, scilicet A B C, in tria indiuisibilia, & mensuras tardioris in duo, scilicet H Z, ergo necesse est etiam vt tempus diuidatur in tria tempora indiuisibilia, mensura enim æqualis pertransitur in tempore æquali. Diuidemus igitur tempus in Q M N. Et etiã, quia tardius pertransit spatium H Z, necesse est etiam vt tẽpus diuidatur in duo æqualia. ergo diuiditur illud, quod est indiuisibile, quoniam pertransitus eius nõ erit in tempore indiuisibili, sed in maiori q̃ tẽpus velocioris. Manifestum est igitur ꝙ nullum continuum est indiuisibile.

Demonstratio

Demonstratio, q nullum continuũ est compositum ex indiuisibilibus, quia accideret indiuisibile diuidi.

K. L.L. Tempus M.M N
Q M N

A B·B C·C D
A B C
Mobile veloci⁹. Magnitudo mobilis velocioris, composita ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus.

E F·F G
H Z
Mobile tardi⁹. Magnitudo mobilis tardioris, cõposita ex duabus magnitudinibus indiuisibilibus.

23 Ista declaratio fundatur super propositiones, quarum vna est, q velocius pertrãsit in æquali tpe maius spatium, q̃ illud, quod pertransit tardius. &, cum ita sit, & velocius, & tardius sunt multis modis, possibile est, cum posuerimus q aliquod tardius mouetur per aliquod spatium in aliquo tempore, inuenire aliquod velocius, quod mouetur illo tempore per æquale, & dimidium illius spatij, & q motum pertransit medietatem spatij, per quod mouetur in medietate illius temporis. Et, cum declarauit hoc, posuit aliquod tardius, quod mouetur per aliquod spatium compositũ ex duabus partibus indiuisibilibus in aliquo tempore, & posuit aliquod velocius moueri in illo tempore per æquale, & dimidium illius spatij. & hoc possibile est. vnde necesse est vt spatium, per quod mouetur hoc velocius, componatur ex tribus partibus indiuisibilibus: cum proportio trium ad duo sit sexquialtera. &, quia tempus, in quo pertransitur magnitudo, est ęquale magnitudini, & diuisibile in partes æquales numero partibus, quibus diuiditur magnitudo, vt declaratum est ex prædicta demõstratione, sequitur vt illud tempus, in quo velocius pertransit magnitudinem compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, sit etiã compositum ex tribus temporibus ĩdiuisibilibus. Et, quia tardius pertransiuit in hoc tempore magnitudinem compositam ex magnitudinibus indiuisibilibus, pertransibit medietatem istius magnitudinis compositæ ex duabus partibus indiuisibilibus, in medietate illius temporis. Et, quia istud tempus componitur ex tribus partibus indiuisibilibus, sequitur vt pertranseat illam in parte, & dimidia temporis: & sic diuiditur indiuisibile. Et hoc intendebat, cum dixit Et etiã, quia tardius, &c. i. quando tardius pertransit medietatem spatij H Z. quoniam notum est quòd, cum aliquod motum pertransit aliquod spatium in aliquo tempore, quòd pertransibit medietatem illius spatij in medietate illius temporis. Et etiam, si posuerimus hoc motum tardius moueri per totum spatium, per quod velocius mouetur, pertransibit illud in maiori tempore, & mouebit in medietate illius tpis per medietatẽ illius spatij compositi ex tribus partibus indiuisibilibus. & sic diuiditur indiuisibile. & hoc intendebat, cum dixit quoniam pertransitus eius non erit in tempore æquali in tpe maiori, nedum vt sit in tempore indiuisibili.

Summa Secunda. Motum non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.

Caput Primum. Ipsum Nunc indiuisibile esse.

NEcesse aũt est & ipm Nũc, quod nõ fm alterũ, sed p se, & primũ dr, indiuisibile esse, & in oĩ tpe tale inesse. Est. n. vltimũ quoddam p̃teriti, cuius versus hęc nihil futuri est: & rursus futuri, cuius versus illa nihil est præteriti: quod vtique diximus vtrorumq; esse terminum.

Et necesse est vt Instans ẽt, quod non dr p aliud, sed per se, & principalr, sit indiuisibile, et quod est in toto tpe vnum vno modo. Est enim vltimum eius, quod fuit, & nihil ex eo est futuri: & est vltimũ futuri, & nihil ex eo est eius, quod fuit: & hoc est, quòd diximus quòd est extremum vtriusq;.

Vult declarare q instãs, quod dr finis p̃teriti, & principium futuri, est vnum indiuisibile fm subiectum, sed est diuisibile fm rationem, s. q vltimum præteriti non est aliud in subiecto à principio futuri. Et, quia instans in rei veritate dicitur de illo, quod non diuiditur oĩno, & dicitur trãsumptiue de tpe breui, in cuius medio est hoc instans, quod vulgus appellat tempus præsens,[a] & hoc tempus in rei veritate componitur ex duobus tẽporibus, s. p̃terito et futuro, dixit Et necesse est vt instans ẽt, &c. i. p̃seruando se ab isto tempore, de quo dicitur instans non principaliter. D. narrauit q verũ instans necesse est vt sit indiuisibile, & vt sit vnum in toto tempore. Et, cum narrauit q necesse est vt sit vnũ indiuisibile, incœpit declarare hoc, et dixit Est enim vltimũ, &c. i. & necesse est vt sit indiuisibile: quia est vltimum finis tẽporis p̃teriti, et non est pars temporis futuri: & est etiam principium temporis futuri, & nõ est pars tẽporis p̃teriti. D. d. & hoc est, qđ diximus, &c. i. & istud instans est illud, de quo diximus, cũ locuti fuimus de tempore, q est extremum tpis præteriti, & futuri, s. finis præteriti, & principium futuri.

24 Instãs ẽ indiuisibile fm subm, & diuisibile fm rõnẽ. Idem. 4. phy. cõ. 121.

Instãs dr vere, & trãsũptiue. Idẽ infra. 50.

a Tps p̃ns in rei veritate componit̃ ex duobus tpibus, s. p̃terito, & futuro.

Hoc autem, si demonstretur q huiusmodi est per se, & idem, simul manifestum erit & quod indiuisibile est.

Et, cũ declaratum est in hoc q est tale, & q est vnũ, apparebit cũ hoc q est indiuisibile.

25 Et, cum declaratum est q verum instans est tale, s. q non est pars tpis præteriti, aut futuri, manifestum est q est vnum, & quòd cum hoc est indiuisibile. Et non intendit q, cum fuerit declaratum q est vnum, apparebit per medium, quod est indiuisibile. quoniã scire ipsum esse vnum, & scire ipsum esse indiuisibile est in eodem ordine. & ideo dixit apparebit cum hoc. nã aliquis põt dicere, etiã si concedamus q instans est indiuisibile tñ non cõcedemus q est vnum, sed duo: vnũ finis p̃teriti: & secũdũ principium erit futuri: & ambo sunt indiuisibilia. Cum igitur apparet quod est unũ, declarabitur cũ hoc q est indiuisibile fm dualitatẽ. Hoc igitur, quod declarauit hic de indiuisibilitate, est aliud ab illo, quod declarauit in tempore, & fundatur super duo fundamenta: quorum Vnũ est q instans non est pars p̃teriti, aut futuri: Secundum vero est q indiuisibile non continuatur cũ indiuisibili. Et, cum narrauit q, cum

Scire instãs est vnum, & scire instans est indiuisibile ẽ ĩ eodem ordiẽ. phos Vide com. 5. quarti meta.

φ, cum instans fuerit tale, necesse est vt sit vnum, non diuisibile in duo, nam declaratum est quòd in se nõ est diuisibile. sed queritur hic quare non diuiditur in duo, & ideo incœpit declarare hoc, & dixit.

Necesse est * igitur idẽ esse ipsum nunc, quod vltimũ vtrorũq; temporũ est. Si enim alterum est, cõsequenter nõ erit alterum alteri, ꝓpterea φ cõtinuum nõ est ex impartibilibus. si aũt seorsum est vtrunq;, inter ea erit tempus. omne enim continuum huiusmodi est, vt aliqd sit vniuocũm inter fines. At vero, si tempus medium est, diuisibile erit. omne enim tempus ostẽsum est φ diuisibile sit. quare diuisibile erit ipsum nunc. Si autem diuisibile est ipsum nunc, erit aliquid præteriti in futuro, & futuri in præterito. secundum quod enim diuidetur, hoc terminabit præteritum, & futurum tempus,

Et necesse est vt instans, quod est vltimũ duorum temporum sit vnum. Qm̃, si fuerit vnũ post aliud, impossibile est vt vnũ sequatur aliud, quoniã tunc continuum erit cõpositum ex indiuisibilibus. &, si vtrunq; fuerit separatum à reliquo, tunc inter illa erit tempus. quoniã hæc ẽ dispositio cuiuslibet cõtinui. ergo necesse est vt inter duo extrema sit aliquod vnigeneum. Sed, si inter duo extrema fuerit tempus, diuidetur. nam declaratũ est φ omne tempus est diuisibile. et sic instãs erit diuisibile. Et, si instans fuerit diuisibile, sequitur vt aliquod præteritum sit in futuro, & aliquid ex futuro sit in præterito. quoniã vbi hoc distinguitur, illic est differentia inter præteritum tempus, & futurum.

26 Et, cum hoc sit declaratum, necessario sequitur vt instans, quod est finis præteriti, & principium futuri, sit idem indiuisibile, nisi ſm definitionem tm̃. Et, cum narrauit φ est vnum, dedit rationem super hoc, & dixit Quoniam, si fuerit vnũ post aliud, &c. i. quoniã, si finis præteriti fuerit vnum instans, & principium futuri fuerit aliud instans, necesse est, aut vt instãs sequatur instans, & tangat ipsum, aut vt alterum nõ tangat reliquum. sed impossibile est vt alterũ tangat reliquũ: quoniam tunc continuum esset compositum ex indiuisibilibus, quod est impossibile. et etiam impossibile est vt alterum sit separatum à reliquo non tangẽs: quoniã tunc sequitur vt inter illa sit tempus. nam impossibile est vt continuum sit compositum ex segregatis, inter quæ impossibile est vt sit aliquid heterogeneũ. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ hæc est dispositio cuiuslibet continui, &c. i. qm̃ in omni continuo necesse est vt inter duo vltima posita sit aliqd de genere illorum duorum vltimorum. Si igitur fuerint puncta, necesse est vt inter illa sit linea: &, si superficies, necesse est vt inter illas sit corpus: &, si lineæ, necesse est vt inter illas sit superficies: &, si instantia, necesse est vt inter illa sit tempus. vltima enim non inueniuntur nisi in habentibus vltima, s. quòd puncta non sunt nisi in linea, & instantia in tempore. Et impossibile est vt continuum componatur non ex suo genere, aut ex rebus separatis: & etiam impossibile est vt vltima segregentur. D. dicit

In omni cõtinuo necesse est vt inter duo vltĩa posita sit aliqd de genere illorum continuorum.

Sed, si inter duo extrema fuerit tempus, &c. idest, nam positum est quòd instans est indiuisibile: quoniã non est pars temporis præteriti, aut futuri. Deinde induxit impossibile, quod sequitur, si fuerit diuisibile; & dixit Et, si instans fuerit diuisibile, &c. i. qm̃ instans, si ponatur tempus, diuidetur per verum instans in præteritum, & futurum. &, quia est terminus inter præteritũ, & futurum, vt describitur, necesse est vt pars præterita, quæ est in eo, sit futura: quia distinguetur ab vltimo, quod est inter tempus præteritum, & instans diuisibile. Et similiter sequitur vt pars futura sit præterita. qm̃ erunt illic tria vltima, scilicet vltimum, per quod diuiditur instans, & vltimum, per quod continuatur cum præterito, & vltimum, per quod cõtinuatur cum futuro. Et vniuersaliter, cum illud tempus accipitur, ſm quòd est post præteritum, erit futurum, & cum accipitur, ſm quòd est ante futurum, erit præteritum. & similiter partes eius, qm̃, cum diuiditur in duo, diuidiẽ in præteritum, & futurum: & vtrunq; est præteritum, & futurum insimul, quod est impossibile.

Simul aũt, nec ꝑ se erit ipm nũc, sed ꝑ alterũ. diuisio. n. non est ipsius, quod ꝑ se est. Ad hęc aũt ipsius nũc hoc qdem p̃teritum erit, illud aũt futurũ, & nõ semper idem p̃teritum, aut futurũ. Neq; igitur ipsum nũc idem: multipliciter enim diuisibile est tempus.

Et erit cum hoc instans nõ illud, quod est per se, sed illud, quod est alio modo. diuisio enim non est ei in se. Et cum hoc instans non habet quandam partem præteritam, & quandam futuram, & quod est vnum non fuit, & erit. Et instans nõ erit idem: tempus enim diuiditur in multis diuisionibus.

Cum declarauit φ vnum impossibilium contingentium ponentibus φ instans est tempus, est, vt sit pars futuri præterita, & pars p̃teriti sit futura, incœpit inducere aliud impossibile, et dixit Et erit cum hoc instans, non illud, quod est per se. idest, & cum hoc instans non est instans, quod est per se primo, & principaliter, sed illud, quod dr̃ ſm similitudinem. D. d. diuisio enĩ, etc. i. & ista impossibilia contingunt ponentibus φ instans est tempus: quia diuisio non est in essentia, i. in natura instãtis, nisi per accñs, cũ sit terminus inter p̃teritũ, & futurũ. D. induxit ẽt aliud ĩpossibile, & dixit Et cum hoc, &c. & ẽt sequitur tertium impoſe, si instans fuerit tẽpus, s. vt quædam pars instãtis sit p̃terita, & quædã sit futura, & vnius quædã pars nõ est futura, & quędã pręterita. nam vtraq; pars nõ est: & impoſe est ut vnũ ens componatur ex duobus non entibus. Deinde induxit quartam rõnẽ, & dixit Et instans non erit idẽ. i. & impossibile est, si instans fuerit tẽpus, vt sit indiuisibile: nam omne tempus est diuisibile. 27

Diuisio non est i eẽntia, i. in nã istãtis, nisi p accñs. qd quo sit intelligẽdũ vide. 4. physi. cõ. 121.

Quare, si impoſe est hęc inesse ipsi nũc, necesse est idẽ ẽe qd in vtroq; est nũc. At vero, si idẽ est, manifestũ ẽ φ & ĩdiuisibile est. si. n. diuisibile ẽ, rursus accidẽt eadẽ, q̃ & prius.

Cũ igiť ista sunt impoſsia, necesse est vt instans sit idẽ, s. instans, quod est in vtroq;. Sed, si fuerit idem, manifestũ est φ est ẽt indiuisibile. qm̃, si fuerit diuisibile, sequunť ex hoc ẽt illa, quæ prius sequebantur.

Cum declarauit primo φ instans impossibile est vt diuidatur in indiuisibile, deinde declarauit secundo φ impossibile 28

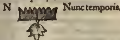
impoßibile est etiam vt diuidatur in diuisibile, dixit Cum igitur ista sunt impoßibilia, &c. idest et, cum ista impoßibilia pdicta sequantur ponentes φ instans est diuisibile, siue indiuisibile, necesse est vt instans sit idē, scilicet instans cōe vtriq; tpi pterito, & futuro. & hoc intendebat cum dixit. s. instans, quod est in vtroq;. i. instans, quod est dñia cōis vtriq; tpi. Et, cum declarauit φ necesse est vt sit idem, quia est indiuisibile, declarauit ēt cōuersam, s. φ, cum fuerit idem, sequitur vt sit indiuisibile. & quasi intēdebat φ conuersio est manifesta per se: & ipsum esse indiuisibile nō est manifestum per se, & ideo dixit Sed si fuerit idem, &c.

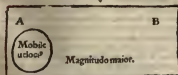
Caput Secundum. Quod in ipso Nunc nihil nec moueatur, nec quiescat.

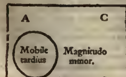
QVod igitur sit aliqd in tpe indiuisibile, quod dicimus esse ipsum nunc, manifestum est ex ijs, quæ dicta sunt. Quod autem nihil in ipso nūc mouet ex his manifestum est. Si enim est, contingit & velocius moueri in ipso, et tardius. Sit igit ipm nunc, in quo N. moueat aūt in ipso id, quod velocius est, per lineam A B. ergo quod tardius est in eodē per minorē ea, quę est A B, mouebit, vt p A C. qm āt tardius ī toto ipso nūc motū est per A C, velocius in minori, q̄ hoc, mouebit. qrc diuidet ipm nūc. sed erat īdiuisibile. nō ergo est moueri in ipso nūc.

Declaratū est igit ex dictis φ in tpe est aliquod indiuisibile, quod dr instās. Et nos declarauimus prius φ nihil mouet in hoc instāti. Si igit poßibile est vt moueatur velocius, & tardius. Sit igitur instans N, & moueatur in illo aliquod uelocius per spatiū A B. ergo tardius moucbitur in illo p minus spatium, q̄ per spatium A B. v. g. spatium A C. si igit tardius in toto instanti mouet p spatiū A C, tunc velocius mouebit per minus. vnde sequitur vt instās sit diuisibile. sed est indiuisibile. ergo impoße est vt aliqd moueat in instāti.

Demōstratio, ostendens quód in ipso nunc motu esse non potest.

Cum declarauit φ instās est indiuisibile, vult declarare φ impoße est vt mot⁹ fiat in instanti declaratōe pfecta. & pponit ad hoc φ in qualibet parte tpis, in qua motus pōt fieri, poße est vt duo mota moueant, vnum velocius, & aliud tardius. Cum igit hoc fuerit positū, & posuerimus duo mota vnū veloci⁹, & aliud tardius moueri in instāti p aliquod spatiū, nō est dubiū qn tardius moueatur in illo p spatiū minus. Et, cum posuerimus φ velocius mouebit p illud spatiū minus: & motū velocius mouet per spatiū minus in minori tpe: manifestū est φ velocius ptrāsibit hoc spatium in tpe minori instāti, quod est cōtra positū. & sermo eius in hoc caplo est manifestus. Et iam declaratum est φ impoße est vt motus fiat in instāti ex pdictis, s. qa oē velocius poße est ponere velocius ipso. qm̄ non pōt aliquis dicere φ illud, quo nihil est velocius, est illud, quod mouet in instanti: & illud, quo nihil est tardius, est illud, quod mouet p magnitudinē indiuisibilē. &, si hoc eēt, nō eēt pportio inter illū motū, & alios motus, s. q est in maxima velocitate, & maxima tarditate: quia nō est pportio inter lineam, & punctum. Sed notum est p se φ motus sunt proportionales fm velocius, & tardius. 29

At vero neq; qescere. Quiescere. n. dicebamus id, qd aptū est natura moueri, & nō mouetur, qn aptum natura est, et vbi, & quo pacto. qrc, qm̄ in ipso nūc nihil aptū est natura moueri, manifestum est, φ neq; qescere.

Quid sit qescere.

In ipso nunc nihil aptum est nā moueri, neq; quiescere.

Neq; āt ē poße qescere. Qm̄ iā diximus φ qes nō dr, nisi in eo, qd inatū est moueri, cū nō mouet, qn innatū est moueri, & quo innatū est moueri, et quo est. quia igit impoße est aliquid innatum esse moueri in instāti, manifestū ē φ nihil oīno ē inatū qescere in eo.

Cum declarauit φ impoße est motū fieri in instanti, vult declarare φ silr est in qete. & posuit [a] φ quiescens non dr quiescere, nisi qñ fm suam naturam, & locū, & tps fuerit inatū moueri, & nō mouet. Et hoc itēdebat, cū dixit Qm̄ iā diximus φ qes, &c. et intēdebat, cū dixit in eo, qd innatū est moueri, in eo, quod hēt naturā recipiēdi motū. Et, cū dixit qñ, intendit in tpe, in quo innatū est moueri. Et, cum dixit & in quo innatū est, intēdit et ad locū, quo innatū ē moueri. Et, cum d. fm quem innatū est, intēdit, & cū fuerit in ea dispōne, qua innatum est moueri. Et, cum posuit φ quiescens est illud, quod innatū est moueri in tempore, in quo est innatū, & ad locū, in quo est inatū, et silr in aliis dispōnibus, dixit quia igit ipoße est, &c. Et cōsecutio isti⁹ sermonis est manifesta. qm̄, quia qescens nō qescit, nisi in tpe, in quo innatum est moueri: & instans non est tps, in quo pōt aliqd moueri: cōcludit in secunda figura, φ tempus, in quo aliquid quiescit non est instans. 30

a Quiescens n dr qescēs, nisi qñ fm suā nām, et locū, & tps fuerit inatū moueri, & nō mouet. Idem. 4. phy. t. c. 118. & idē hic infra t. cō. 6-. & 72. & 78.

Amplius, si idē nunc in vtrisq; tpibus est, cōtingit aūt in hoc qdē moueri, in illo āt qescere toto, id aūt, quod in toto mouet tpe, in quouis mouebit eorū, q̄ huius sūt, fm φ aptū est natura moueri, & qescēs silr quiescet, accidet idē simul qescere, & moueri: idē enim vltimū tēporū vtrorūq; ipsum nunc est. Amplius aūt quiescere qdē dicimus id, quod silr se habet & ipsum, & partes nunc & prius: in ipso aūt nunc nō est prius: quare neq; qescere. Necesse est ergo et moueri id, qd mouet, in tēpore, & quiescere id, quod quiescit.

Et etiam, si instans est idem in vtroq; tempore, & est possibile vt fm aliqd totum moueatur in altero, & qescat, & illud, quod mouetur fm totum in aliquo tẽpore, mouetur in quolibet loco demõstrato locorũ, in qbus ĩnatũ ẽ vt motus fiat, & qd̄ qescit, silr̃ qescit ĩ illo mõ, seqĩ necessario vt idẽ sit motũ, & qescẽs: nã instãs idẽ est vltimũ duorũ tẽporũ.

31 Ista est alia declaratio, & intentio eius est, qm̃, quia motũ mouet̃ in tpe, & quiescit in alio, & instans, quod diuidit hæc duo tẽpora, est idem, vt prædictum est, & omnis pars, in qua demõstratur res mota in tempore, in quo mouetur, est mota in ea, & oĩs pars, in qua demonstratur res quiescens in tempore, in quo quiescit, est in ea quiescens, si dispositio motus in instanti, quod diuidit hæc duo tẽpora, s. tempus quietis, & tẽpus motus sit ista dispositio, sequitur vt in hoc instanti sit quiescens, & motum insimul: quia est cõmune vtriq; tempori: & illud, quod mouetur in vno tpe, est quiescẽs in toto, & in toto alterius est motum. Si igitur quiescit in hac parte cõmuni, necessario mouebitur in ea: ex quo sequitur vt illud sit in instanti quiescens, & motum insimul. Deinde dixit Et etiam, si instans, &c. i. &, cũ posuerimus q instans est idem, vt declaratum est, & cõmune vtriq; tempori, & est possibile vt idem moueatur fm totum in altero duorum temporũ, quæ diuidit instãs, & quiescit in altero. Et, cum posuerit hãc propositionem, coniunxit ei aliam, & dixit & illud, quod mouetur fm totũ, &c. i. et omne, quod mouet̃ fm totũ in toto aliquo tempore, necessario mouet̃ in qualibet parte illius temporis, cum sit positum ipsum moueri in omnibus partibus eius, s. q motus eius est possibilis in qualibet parte temporis, in quo mouetur fm totum, & similiter quod quiescit est quiescẽs in omnibus partibus temporis, in quo quiescit. Et, cum posuit has propositiones, quasi præcedentes, quarum Vna est, q instans est cõmune duobus temporibus insimul, & est vnũ indiuisibile: & Secunda est, q possibile est vt idẽ fm totum moueatur in vno tẽpore fm totum, & quiescat in alio, s. in duobus temporibus, quæ diuidit instãs cõmune: & Tertia est, q in qualibet parte temporis, in quo res mota mouetur, est mota, & in qualibet parte temporis, in quo quiescit, est quiescẽs, induxit consequens, & dixit sequit̃ necessario, &c. & ista cõsecutio manifesta est, qm̃, cum instans fuerit cõmune vtriq; tẽpori, motum mouetur in omnibus partibus vnius tẽporis, & quiescit io omnibus partibus alterius temporis. &, si fuerit possibile ipsum quiescere in instanti, necessario mouebitur in eo: & sic erit in eo quiescens, & motum. quod est impossibile. ergo in hac parte neque qescit, neq; mouet̃. Et, cũ uerificauit q ĩpoſſe ẽ vt aliqd moueat̃, aut qescat in instãti, necesse igit̃ est vt motum non moueat̃, & qescens nõ quiescat, nisi in tẽpore.

Summa Tertia. In ea agit̃ de Diuisione ipsius motus.

Caput Primum. Indiuisibile moueri non posse.

Vod aũt mutatur omne diuisibile esse necesse est. Quoniã enim ex quodam in quoddam omnis mutatio est: &, cum qdem est in hoc, in quod mutatũ est, non amplius mutatur: cum autẽ est in eo, ex quo mutatur, & ĩpm, & partes oẽs nõ mutant̃: quod enim silr̃ se habet, & ĩpm, & partes id nõ mutatur: necesse est igitur, hoc qdem, aliqd eius, quod mutatur, in hoc esse, aliud vero in altero. neq; enim in vtrisq;, neq; in neutro * esse possibile est. Dico aũt in quod mutatur primum fm mutationem, vt ex albo fuscum, nõ nigrũ. non enim necesse est id, quod mutat̃, in vtrouis esse extremorũ. manifestũ igitur est q omne id, quod mutat̃, erit diuisibile.

* a.l. addit totum.

Et omne transmutabile necessario est diuisibile. Quoniam, quia omnis trãsmutatio est de aliquo, & ad aliquid: & res quãdo manet in illo, ad quod trãsmutatur, tunc nõ trãsmutatur: &, cum etiã manet in illo, à quo trãsmutatur omnibus suis partibus, tunc nõ trãsmutatur: & quoniam illud, quod est, & suæ partes eodem modo non est trãsmutatum: sequitur necessario vt trãsmutatum fm q̃dam partem sit in hoc, & fm aliam sit in hoc. quoniam impossibile est vt in vtroq; sit, aut sit in neutro. Et intelligo per hoc, quod dico, in quo transmutatur primum in transmutatione, ver. gratia ex albo in palidũ, nõ in nigrũ. qm̃ non est necessarium vt trãsmutatũ sit aut in hoc extremo, aut in hoc. ergo manifestũ est q illud, qd̄ transmutatur, est diuisibile.

Io hac quæstione accidit expositoribus quæstio, quasi insolubilis contra Aristote. dicunt enim quòd, si intelligit per transmutabile mobile, scilicet illud, quod proprie cadit in tria prædicamenta tantum, scilicet in quanto, & vbi, & quali, túnc sermo eius non continet transmutationem in substantia. & manifestũ est quòd illud, quod transmutatur in substantia est diuisibile, sicut illud, quod trãsmutatur in aliis motibus. & etiam iam dixit super hoc q transmutatio io substantia non collocatur sub hac declaratione. vnde opinandum est quòd vtitur hic transmutationẽ pro tribus transmutationibus. Sed, si hoc modo fuerit intellectus iste locus, excipiuntur tunc transmutationes, quæ fiunt non in tẽpore. & ista transmutabilia sunt diuisibilia, & corpora. & sic demonstratio erit particularis, & deberet esse vl̃is. Et, si intellexerimus per trãsmutabile illud, quod transmutatur in tempore, & in non tempore, tunc demonstratio non erit vera. nam transmutatũ non in tẽpore non erit fm quandam partem in eo, ex quo, et fm aliam in eo, ad quod. Et ideo expositores ambigunt in responsione in isto loco, & dicunt q Alexan. exponit q omnis transmutatio est in tempore, sed quædam latet sensum. Themistius vero dixit q Aristo. non loquitur hic de illo, quod transmutatur non io tempore. †{ fingit enim istam transmutationem esse diuisibilẽ: & quod manifestum est per se trãsmutationem esse in tempore. & intentio eius est transmutatio in omnibus partibus. } ᵃ Alex. autẽ contradicit in hoc famoso, et magno magistro, qm̃ Arist. & oẽs Peripatetici dicunt hic esse transmutationes, quæ fiunt non in tpe. & hoc est manifestũ in illuminationibus, & similibus. ergo nihil est ponere q oĩs transmutatio est in tẽpore. ᵇ Dissolutio aũt Themistii corrumpit̃ ex hoc. qm̃ ignorare trãsmutatũ esse diuisibile, aut indiuisibile per transmutationẽ diuisibilẽ, aut indiuisibilem est in eodẽ ordine. sed dignius est vt sit latentius naturalr̃ transmutatum esse diuisibile per transmutationem indiuisibilẽ. existimatur enĩ q trãsmutatio ĩdiuisibilis debet esse in indiuisibili

32 Quæstio vtrũ philosophus in hoc loco intelligat per trãsmutabile id, qđ solũ ĩ tribus p̄dicamentis est transmutabile.

Rõ Alexã.

Rõ Themi.

† a.l. fingit. & istã trãsmutationẽ eẽ diuisibilẽ. manifestũ est. n. p se trãsmutationẽ nõ in tpe esse illã, cuius intẽtio est trãsmutatio in oĩbus partibus.

a Cõtra Alexan.

b Cõtra Themistium.

uisibili. Et ēt demonstratio, qua Aristo. vtitur in hoc, non erit prima, & essentialis. qm̄ diuisibilitas eius, qđ trāsmutatur in tēpore, nō īest ei, ſm ꝙ est in tempore, cum inueniat in eo, quod non transmutatur in tempore. et sic illud, quod accipitur causa in hac demonstratione, nō est causa. & erit, ac si aliquis diceret, ꝙ homo est ambulans, quia est rationabilis, rationalitas enim non est causa ambulationis, nisi per accidens. Auēpace autē respōdit ad hoc, ꝙ diuisibilitas, quam Aristoteles intendit in hoc loco, non est diuisibilitas ſm vltima, sed diuisibilitas, quæ est in corpore per accidentia opposita. qm̄, cum transmutatum trāsmutatur de contrario in contrarium, necessario diuiditur per duo contraria, dum transmutatur. Et certe ista diuisibilitas est prima transmutatio in tpe, & non accidit ei idē, quod accidit Themistio. sed ista diuisibilitas est per accidēs in cōtinuo. & Aristo. non considerat in hoc loco nisi diuisibilitatem, quæ est continui essentialiter, s. ſm vltima. Ego autem diu sustinui opinionem Auēpace, sed modo non. qm̄ transmutationes sunt duobus modis: modus existens per se, & est transmutatio, quæ est de quiete in quietem: & modus exñs non per se, & est trāsmutatio, quæ est finis alterius trāsmutationis. v.g. illuminatio domus, quæ fit à motu candelæ, & mutatio columnæ de dextro in sinistrum à motu columnæ. Et manifestum est ꝙ istæ transmutationes sunt non in tpe: quia sunt fines trāsmutationū: & [a] finis est īdiuisibilis, & differt ab illo, cuius est finis. Et est manifestum ꝙ impossīe est vt sit ꝑ se. ergo trāsmutationes, quæ sunt principales sunt duob⁹ modis, Aut trāsmutatio, cuius finis est de genere illius transmutationis, Aut transmutatio, cuius finis est de alio genere. & vtraq; est trāsmutatio in tpe. & quædā est in eo, ex quo, & quædā in eo, ad quod: & indifferenter, siue finis trāsmutationis fuerit de genere ipsius, aut nō de genere. ergo trāsmutabilia, quæ sunt non in tempore eadem ipsa sunt transmutabilia quæ sunt in tempore. ergo, cum fuerit declaratum de istis, quæ sunt in tempore, quod sunt diuisibilia, declarabuntur omnia transmutabilia esse diuisibilia: cum omne transmutabile non in tempore est transmutabile in tpe: et etiam transmutari aliquid nō in tpe est per accidens, cum cōsequatur transmutationē aliā. Quō igitur accusatur Arist, si demonstratio ipsius nō cōtinet ipsam: cum illud, quod est per accidens, nō habeat demonstrationem cum hoc, ꝙ cognitio eius collocatur in cognitione transmutabilis ꝑ se. qm̄ illud, quod est per accidēs, sequitur illud, quod est per se. & etiam finis transmutationis non est trāsmutatio: qm̄ finis rei non est illa res. Si igitur dicatur transmutatio, erit per æquiuocationem. & ideo Aristo. non apponit mētem illi, cū hoc, quod apparet in sua declaratione. & sic Aristo. intentio latet omnes expositores. D.d. Qm̄, quia omnis transmutatio est de aliquo, i. de aliquo, quod est quiescens. & ista, sicut diximus est transmutatio, quę est essentialiter, scilicet de quiete in quietem. trāsmutatio vero, quæ sequitur transmutationem, non est de quiete in quietem: & iō nō est transmutatio existens per se. Et, cum posuit ꝙ omnis transmutatio est de quiete in quietem, dixit & res, qn̄ manet in illo, &c. i. & res trāsmutabilis, quando quiescit in illo, ad quod transmutatur, tunc non transmutatur: qm̄ iam transmutata esset. sit, qn̄ qescit in illo, à quo trāsmutatur ſm oēs suas partes, non dr̄ tunc transmutari ipsam. Et, cum posuit ꝙ, cum aliqd ſm suas omnes partes fuerit in illo, ad quod transmutatur, nō transmutatur, qm̄ iam transmutatū est, & similiter, qn̄ fuerit ſm omnes partes in eo, à quo transmutatur, qm̄ nondum transmutatur, dixit sequit necessario, &c. i. sequitur necessario vt transmutatum in prima trāsmutatione sit ſm quandam partem in eo, à quo est transmutatio, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio primo. nam impossibile est vt in tpe trāsmutationis sit in vtroq; insimul ſm oēs partes: qm̄ tūc esset qescens, et motū insimul. Et impossīe est ēt ut in prima transmutatione sit in neutro, s. neque in illo, ex quo est transmutatio, neq; in eo, ad quod est transmutatio primo. quoniam inter illud, ad quod est transmutatio, & illud, ex quo est transmutatio primo, non est medium. Et, cum posuit hoc, dixit sequitur necessario vt transmutatum, &c. D. declarauit quæ sunt hæc duo, et dixit Et intelligo, &c. idest & intelligo per hoc, quod dixit, ꝙ trāsmutatum in prima transmutatione debet esse ſm quādam partem in eo, à quo est trāsmutatio, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio primo, nō postremo. qm̄ non est necesse vt transmutatū in prima transmutatione sit ſm quādam partē in eo, ex quo, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio in postremo: cū inter hæc duo sit medium. Et induxit exemplū de transmutatione in qualitate, & de qualitate in coloribus: cum primū appareat in hac transmutatione. bene apparet. n. ꝙ in coloribus est color, inter quem, & illum, à quo est transmutatio, non est medius. Et considerandum est quid sit primum in vnaquaq; quatuor transmutationum. nam ista demonstratio fundatur super hoc, ꝙ hoc primū inueniatur in oībus trāsmutationibus. Dicamus igitur ꝙ hoc primum est naturalr̄ in trāsmutationibus, quæ sunt ī qualitate. & manifestum est in coloribus, cū bene apparet ꝙ inter colores sunt media finita in numero naturalr̄. Et intelligo hic ꝑ mediū nō illud, quod diuersatur ſm magis, & minus, sed illud, quod diuersatur ſm formam, & qualitatem. qm̄ palidum non differt ab albo ſm magis, & minus, sed ſm qualitatem. &, si non, essent eiusdem speciei. In gustabilibus autem videtur ꝙ ita est, sicut in coloribus. In primis autem in qualitatibus, s. caliditate, & frigiditate videtur quòd medium est temperatum. transmutatum enim in primo, cum transmutatur de calido in frigidum, dicit quòd quoddam est in calido, & quoddam in temperato: cum inter calidum, & temperatum non est qualitas media diuersa ſm formam, sed ſm magis, & minus. Qm̄ manifestum est per se, cum transmutatum amittit partem calidi, & acquirit partem frigidi, quòd quędam pars eius est in calido, & quædam in temperato: qm̄ nō est calidum ſm totum, neq; temperatum ſm totum. Et similiter, qn̄ amittit aliquam partem albi, & acquirit aliquam partem palidi, non est in albo ſm totū, neq; in palido ſm totū, sed quiddam in albo, & quiddam in palido. licet hoc quiddam non distinguatur in actu, sed in potentia: quoniam, cum fuerit in actu, destruetur motus. Primum vero in translatione est locus, qui sequitur locum, ex quo mouetur res mota. Si igitur motum fuerit naturaliter, & finitū de primo extremo ad vltimum extremum, tunc erit illic primum naturaliter. verbi g. quòd, si terra moueatur de superiori in inferius, ver. g. de vltimo ignis ad locum inferiorem, tunc primum erit locus aeris: quoniā non est locus medius inter locum ignis, & aeris. &, si nō fuerit motum naturaliter, non erit illic primū naturaliter. Sed, quia locus, ex quo mouetur res mota, est alius à loco, in quo qescit necessario, & inter quælibet duo loca est corpus, cum inter quaslibet duas superficies est corpus, quoniam superficies non sequitur superficiē, necesse est vt motum quiddam sit in loco, à quo mouetur, & quiddam in loco, qui est inter locum, à quo mouetur, & locum, ad quem mouetur, s. in corpore, quod est in potentia locus inter hæc duo loca, s. primū, & postremū. & ideo inter quælibet duo loca est locus. Et, si locus sequeretur locum, & posuerimus ꝙ motū, qn̄ fuerit totum in loco, à quo mouetur, est quiescens,

Ratio Auēpace.

Cōtra Auēpace.

Trāsmutatio duplex. ꝑ se, & non ꝑ se. Vide cōmēt 12 distinctionē. 4. physi. com. 129.

a Finis ē īdiuisibilis, & dr̄ ab eo, cuius est finis. Idem infra tex. cō. 46.

Finis trāsmutationis non est transmutatio: &, si dicat trāsmutatio erit ꝑ æquiuocationē. Cōsimile. 5. phy. cō. 8. et 4. ph. c. 129. Idē. 8. phy. com. 5.

Idē. 5. physi. tex. cō. 62.

Quid primū in qualitatib⁹.

Digressio, q̄ querit quid sit primū ī vnaquaq; transmutatione.

Medium ſm magis, & minus, & mediū ſm formā & qualitatē. Idem. 1. Meteororū cō. vltimo.

Quid primū in loco.

& quando etiam fuerit totum in loco, ad quem mouetur, est quiescēs, necesse est, cum fuerit motū, vt quiddam sit in loco, ad quem mouet. &, si posuerimus motum esse indiuisibilem, & loca esse indiuisibilia, & consequentia sequitur vt motum sit diuisibile. Et ideo Aristo. non vtitur in hac declaratione ꝙ inter quælibet duo loca est locus, & quòd locus non sequitur locum: sicut opinatus est Auēpace, scilicet quòd ista demonstratio non perficitur, nisi vtendo hac propositione. Primum autem in generatione, & corruptione est minima pars, quæ potest inueniri de generato. minimum enim de omni generato est terminatæ quantitatis. verbi gratia quòd minima pars ignis est terminata, scilicet minima pars, quæ potest esse ignis. Deinde. d. manifestum est igitur quòd omne, quod transmutatur, est diuisibile. & hoc demonstrat quòd intendebat diuisibilitatem simpliciter, scilicet ſm vltima, non sicut existimauit Auēpace.

Apostrophat cōtra Auēpace.

Quid primū ĩ generatiōe. Minima ps ignis ē terminata. Idē īfra cō.91. Idē.8 phy.44. Idē 1. phy.il. 16. 37.&.38. Idē 2.de aīa.41. &.97. Idē.7 phy.cō.2.& i.8.phy.62. & in.1.coeli. 116. Idē hic īfra.c.49.& 59. & tertio cœ.c.9.

Caput Secundum. Quotupliciter diuidatur ipse motus.

MOtus autem est diuisibilis duplr. vno quidē modo tpe, alio uero ſm motus partium eius, quod mouetur. Vt, si ipsum A C mouetur totum, & A B mouebitur, & B C. Sit igitur ipsius quidem A B, motus D E, ipsius autem B C, E F motus partiū. necesse est igitur totum, in quo D F, ipsius A C esse motum. mouebitur enim ſm hūc. qm̄ enim vtraqꝫ partiū mouet ſm vtrūqꝫ: nihil * enim mouetur ſm alterius motū: quare totus motus totius ē magnitudinis motus.

Duplicē esse mot° diuisionē, ꝗ ad tpe, & ꝗ ad id, ꝗd mouet.

* 1.Auth.

Et motus est diuisibilis duobus modis, vnus est in tempore, & alius ſm partes moti. ver. g. quoniam, cū mouetur A B C, mouetur ſm totum pars A B, & mouebitur ēt similiter pars B C. Sit igitur motus partis A B, D H, & motus B C, H Z, erit igitur D H Z motus partiū A B C. vñ necesse est vt totus motus D H Z sit motus magnitudinis A B C, cum vtraqꝫ pars eius moueaẽ vno motu illorum, & neutra moueatur hoc motu toto: vnde necesse est vt iste motus totus sit istius totius magnitudinis.

Prima demonstratio, ostendens, ꝙ motus diuiditur secundum diuisionem mobilis.

Magni tudo
Pars B Pars
A C
Mo bilis.
Motus
D pars E.H pars F.Z

Cum declarauit ꝙ omne motū est diuisibile, & fuit necesse, vt diuisibilitas accidat motui ſm tēpus, & ſm motum, incœpit notificare hoc, & dixit Et motus est diuisibilis duobus modis, &c. & intēdit per partes moti, partes, quæ mouentur de principio spatij vsqꝫ ad finem. & similiter est intelligēdum de partitione motus ſm partitionem partium: qm̄ ista partitio differt à partitione eius ſm partitionem temporis. D. induxit exēplum, & dixit vet. g. &c. i. qm̄ vtraqꝫ istarum partium mouebitur de initio spatij vsqꝫ ad finem, sicut totū mouetur. D. d Sit igitur motus, &c. idest et, cum fuerit, necesse vt vtraqꝫ pars, s. A B, & B C moueaẽ apud motum totius A B C, necesse est vt vtraqꝫ pars A B, & B C habeat motū. Sit igiẽ D H mot° partis A B, & H Z motus B C erit igitur motus cōpositus ex duobus motib° D H, & H Z. Dei. d. vñ necesse est, &c. i. vñ necesse est vt iste tot° mot°, qui est cōpositus ex duobus motibus partiū D H, & H Z sit motus magnitudinis A B C, cuius partes sunt A B, & B C. D. dedit cām huius consecutionis, & dixit cum vtraqꝫ pars, &c. i. & causa in hoc est. quoniam tota magnitudo A B C non dicitur moueri secundum totum, nisi cum vtraqꝫ pars eius mouebitur vno motu. & hoc intendebat, cum dixit cum vtraqꝫ pars, &c. Et, cum declarauit ꝙ aliquid non dicitur moueri ſm totum, nisi cum quælibet suarum partium moueatur motu vno, dixit & neutra moueatur, &c. i. &, quia motus, quem habet tota magnitudo, non est ei, nisi cum partes eius fuerint motæ, & est impossibile vt motus totius attribuatur parti, sequitur vt motus totius sit omnium partium. nam impossibile est vt motus alicuius attribuatur alij ab eo, quod mouetur illo motu. Et intendit in declaratione eius, quod est, quòd motus partiū sit motus totius, declarare ex hoc, quòd motus totius etiā sit diuisibilis ſm diuisibilitatem moti: et quòd iste modus diuisibilitatis est alius ab eo, quē habet secundū suam extensionem cum tempore.

Amplius autem, si omnis quidem motus alicuius est, totus autem motus, in quo D F, neqꝫ partiū est alterius: (partis enim vterque est, neque vllius alius: cuius enim totus totius, & partes partium sunt: partes autē motus D F sunt partium A B C, & nō aliarū: plurium enim nō est vnus motus:) & totus vtiqꝫ erit magnitudinis A B C.

Et etiam, si omnis motus est alicuius, & motus D H Z est neutrius partis: quoniam vtraqꝫ pars est pars partis, non alterius omnino: quoniā illud, cuius est totus est totius motus, partes motus sunt partium eius: & partes eius sunt partium A B C, nō alterius omnino: quoniam, si vnus motus nō est plurium vno: necesse est vt iste motus totus etiā sit magnitudinis A B C.

Ista est alia demonstratio quodammodo, & confirmat prędictam alio modo. Et dixit Et etiam, &c, idest si omnis motus est moti, & motus cōpositus ex motibus partium. v. g. motus D H Z, qui est cōpositus ex motibus D H, & H Z, q sunt ptiū A B, & B C, & nō est alterius ptis istius moti, necesse est vt tot° sit totius. Sed, anteq̄ induceret exēplum, incœpit verificare hoc, quod posuit in præcedenti, s. quòd motus congregatus ex partibus moti, cū non fuerit alterius partium moti, necesse est vt sit totius moti, & hoc acceptū fuit in prima 34

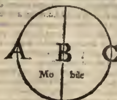
in prima demonſtratione pro manifeſto. Et dixit qm̄ vtraq; pars eſt pars, &c. i. motus cōgregatus ex motu partis non eſſe vnius partium ita, q̄ totum, & pars ſit eiuſdem. qm̄ quælibet pars habet partem illius motus: & impoſſibile eſt vt motus congregatus ex motibus iſtarum partium ſit vnius iſtarum partium, ita quòd, totum, & pars ſint eiuſdē: ergo neceſſe eſt vt ſit totius. D. induxit alium ſermonē, ex quo ſequitur iſta cōcluſio p̄a cōſecutione, et dixit qm̄ illud, cuius totius, &c. i. qm̄ non eſt dubium in hoc, ſ. q̄ partes motus, cuius totum eſt totius moti, ſunt partium moti: ſed eſt dubium de cōuerſo, ſ. q̄ motus qui eſt partium moti, eſt motus totius, ſ. oīum partiū. Sed dicimus q̄ iſta conuerſio eſt vera, qm̄, cum fuerit impoſſibile vt partes ſint alterius rei à partibus moti, neceſſe eſt vt motus totius ſit congregatus ex motibus partium. qm̄, ſi hoc nō fuerit, tūc motus totius erit magis vl'is, q̄ id, quod congregatur ex motibus partium. & ſic erunt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio à partib⁹ totius, ſi motus eius, quod congregatur ex partibus, fuerit magis particularis, q̄ motus totius. Et hoc intendebat, cum dixit qm̄, ſi vnus motus non fuerit, &c. i. quoniā, ſi partes motus totius non fuerint, niſi partium totius, cum ſit impoſſibile vt vnus motus ſit pluriū vno moto, neceſſe eſt vt motus congregatus ex motibus partiū ſit motus totius: quēadmodum partes motus totius ſunt partium moti, ſ. q̄ iſta propoſitio conuertitur. Et iſta declaratio eſt vtilis in eis, quibus vtitur in fine Octaui, ſ. q̄ motus infinitus non eſt corporis finiti.

Tex. cō. 79 & inde.

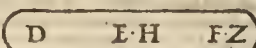
Amplius aūt, ſi eſt quidem totius motus alius, vt in quo H I, remouebunt̄ ab eo vtrarumq; partium motus. hi aūt æquales erunt motibus D E, E F. vnus eni unius eſt motus. Quare, ſi totus qdem diuidet̄, qui eſt H I, in partium motus, æqualis erit H I motui D F. Si vero ſupereſt aliqd, vt K I, hic nullius erit motus. neq; enim totius, neque partiū: ꝓpterea q̄ vnius vnus eſt, neq; alterius vllius: cōtinuus enim motus eſt continuorū quorundā. Simil'r aūt eſt & ſi excedit ſm diuiſionem. Quare, ſi hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt eundem eſſe & æqualē. Hæc igitur diuiſio ſm partium motus eſt, & neceſſe eſt cuiusuis partibilis ipſam eſſe.

Et etiam, ſi motus totius magnitudinis ſit alius ab iſto, v.g. T F diuidetur ex eo, q̄ motus vtriuſq; partis, & erunt iſti duo æquales duobus motibus D H Z. qm̄ vnum habet vnum motum. Ergo neceſſe eſt, ſi motus T F totus diuidat̄ in duos motus partiū, vt motus T F, ſit æqualis duobus motibus D Z. Si igitur diminuit aliquid, v.g. pars Q F tūc iſta pars non eſt alicuius omnino. nā iſte motus non eſt totius, neq; partiū: qm̄ vnum nō habet niſi vnū motum. neq; eſt alterius omnino: qm̄ motus continuus eſt rerum continuarū. Et ſil'r eſt ſi addet apud diuiſionē. Vn̄ neceſſe eſt, ſi hoc eſt impoſ'e, vt ſit idē æqualis illi. Ergo iſta diuiſio eſt ſm partes, & neceſſario inuenitur in omni partibili.

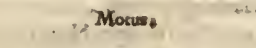
Demonſtratio Tertia, oſtēdens idem, quod ſupra.

Motus.

Motus.

Iſta eſt tertia declaratio, & dicit Et ēt ſi motus totius magnitudinis fuerit alius, i. alius à motu compoſito ex duobus motibus partiū magnitudinis D H Z. v.g. motus T F. Dein. d. diuidet̄ ex eo, &c. i. qm̄ magnitudo, quā diuidim⁹ in duas ptes ęq̄les, ſ. A B, & B C, & poſuimus D H motū A B, & H Z motū B C, ſi poſuerimus q̄ motus iſtius toti⁹ magnitudinis, ſ. A B C ſit alius à moto cōgregato ex D H H Z, q̄ ſunt mot⁹ partiū illius, ſ. A B B C, ver. g. motus T F neceſſe eſt vt iſte motus T F diuidat̄ in duos motus, ſ. in motum vtriuſq; partiū magnitudinis, ſ. A B B C. qm̄, cū totū mouet̄, partes mouebunt̄. D. d. & erunt iſti duo, &c. i. erūt iſti duo motus, in quos diuidit̄ motus T F, quem poſuimus eē aliū motū à motu D Z, æq̄les duob⁹ motibus, in quos diuidit̄ motus D Z, ſ. motus D H Z. &, cū iſti duo motus fuerint æq̄les eis, ſ. motib⁹ duarū magnitudinū, ergo ſunt vnus motus idē, ſ. q̄ motus T Q erit motus D H, & motus Q F erit motus H Z. qm̄ impoſ'e eſt vt vna magnitudo hēat, niſi vnū motū, ſ. magnitudo A B, & magnitudo B C, quæ ſunt ptes totius magnitudinis. Et hoc intēdebat, cum dixit qm̄ vnū hēt vnū motū, i. cū fuerit vnus mot⁹ T Q Q F, q̄ ſunt ptes motus T F ęq̄les duob⁹ motib⁹ D H H Z, q̄ ſunt ptes duorū motuū D Z, & ptes T Q, & D H ſunt vni⁹ magnitudīs, ſ. magnitudīs A B, & ſūt ęq̄les, & mot⁹ Q F, & H Z ſunt vni⁹ magnitudīs ēt, ſ. B C, & ſunt ēt ęq̄les: & vna magnitudo nō hēt niſi vnū motū: ergo mot⁹ T Q eſt idē cū motu D H, & mot⁹ Q F eſt idē cū motu H Z. Et, cū declarauit hoc, dixit ergo neceſſe ē, ſi mot⁹ T F, &c. i. & cū mot⁹ T F, quē poſuim⁹ aliū à motu D Z, & poſuerim⁹ q̄ mot⁹ magnitudīs diuidit̄ in duas ptes mot⁹ D Z, quæ ſunt ptes A B B C: neceſſe eſt vt mot⁹ T F ſit æq̄lis motui D Z: &, cū ſint æq̄les, & ſunt in vna magnitudine, ergo ſunt idē: cū vnum motū non habeat, niſi vnū motū. Et, cū voluit cōfirmare eos eſſe æq̄les, dixit Si igit̄ diminuit, &c. i. & tot⁹ mot⁹ T F, ſi diminuit̄ à toto moto D Z, tunc nihil inuenit̄, cui attribuat̄ iſte motus diminutus, neq; toti, neq; parti, toti vero, q̄a illud, qđ diminuit̄ ab hoc motu, eſt mot⁹ ptiū, aut q̄a mot⁹ diminut⁹ eſt ille, qui diuidit̄ in oēs ptes, ſ. ptes moti. & iō dixit Si igit̄ diminuit, &c. i. & iſta pars diminuta à motu non inuenitur aliquid de magnitudine, cui attribuatur, niſi eēt

Impoſſ. ē vt vna magnitudo habeat niſi vnū motum.

possibile ut vna magnitudo haberet plus q̃ vnum motum. vnde impossibile est vt hæc diminutio attribuatur alicui omnino toti, aut parti; qm̃ totum, & partes habent motus alios ab istis. D. d. neque alterius omnino, &c. idest & ista diminutio, quæ est in motu, impossibile est vt attribuatur alij moto à toto, & à parte. qm̃ impossibile est vt diminutio existẽs in moto istius magnitudinis attribuatur alij moto. quoniã, cum duo mota fuerit diuersa abinuicem, tunc motus eorum nõ erit continuus: &, cum non fuerit continuus, nõ erit vnus. D. d. Et similiter, &c. idest, & similiter motus addens non erit alicuius moti omnino, quia addidit super partes moti, quia vnum motum non habet, nisi vnũ motum, & vniuersaliter sequitur vt motus sit partis, & non sit. Motum autem non esse partis est, quia motus totius diuisus est in omnes partes, & diminuitur ex eo iste motus. Ipsum vero esse partis est, quia iam posuimus primo quòd est vnus motuum partium. qm̃ per illum excedit illud, quod congregatur ex motibus partium motuum totius positum.

Cũ duo mota fuerint diuersa abinuicẽ, motus eorũ nõ erit cõtinuus. Idem 5. phy. t. cõ. 34. 41. & 4. phy. 165.

Alia aũt est sm tempus. Nam, cum omnis motus in tempore sit tempus aũt oẽ diuisibile sit, in minori autem minor motus sit: necesse est omnem motum diuidi secundum tempus.

Et alia diuisio est secundũ tẽpus. Quoniã omnis motus est in tempore: & omne tempus est diuisibile, & motus in minori tempore est minor: & sequit̃ necessario vt oĩs motus sit diuisibilis sm tempus.

36 Cum declarauit quòd motus est diuisibilis sm diuisibilitatem moti, vult declarare etiam ipsum esse diuisibilem sm diuisibilitatem temporis, & syllogismum componit sic. Omnis motus est in tempore, & hoc declaratum est: & tempus omne est diuisibile. & hoc etiã declaratum est: & existimatur quod sequitur ex hoc, quòd omnis motus est diuisibilis. sed nõ est ita, donec probetur quòd omnis motus est in tempore sibi æquali. Et ideo d. & motus est in tẽpore minori minor. qm̃, si hoc non esset, esset possibile motum esse indiuisibilẽ, & tempus diuisibile. vnde necesse est dicere quòd omnis motus est in tempore æquali ei: & omne tempus est diuisibile: ergo omnis motus est diuisibilis: ergo diuisibilitas motus est sm motum, & sm tempus. Et, quia diuisibilitas in eo est diuersa, quia motus sunt in generibus diuersis, incœpit rememorare hoc, & dixit et necesse est vt sit in oĩ partibili. Et potest intelligi subiectum motus, non diuisio eius per rem motam, secundum quòd est res mota: quoniam hoc declaratum est. Et intelligo per subiectum motus, illud in quo est, verbi gratia locum in motu locali. & Alexander dicit & omne motum habet motum.

Scilicet in textu præcedenti.

Caput, Tertium. Easdem esse Diuisiones ipsius temporis, ipsius motus, ipsius moueri, eius, quod mouetur, & eius, in quo fit motus.

QVoniam autẽ omne, quod, mouetur, in aliquo mouetur, & tẽpore quodã, & totius eius, quod mouet̃, est motus, necesse est easdem esse diuisiones & temporis, & motus, & ipsius moueri, & eius, qđ mouetur, & eius, in quo motus est. Verum nõ omnium simil̃r, in quibus motus est, sed quantitatis quidem sm se, qualitatis autem sm accidens. Accipiat̃ enim tempus, in quo mouetur, in quo A, & motus, in quo B. Si igitur secundum totum motum in toto tempore est motum, in dimidio secũdum minorem. & rursus hoc diuiso sm minorem hoc, & semp sic. Similiter aũt & si motus diuisibilis, & tp̃s diuisibile. si. n. toto in toto, dimidio ĩ dimidio, & rursus minore in minore.

Necesse est easdẽ esse diuisiones tp̃is, mot⁹, ipsius moueri, ei⁹, qđ mouet̃, et ei⁹, in quo ẽ motus.

Si motus diuisibilis, tempus diuisibile.

Et, quia omne motum mouet̃ in aliquo, & in aliquo tp̃e, & omnis motus habet motum, necesse est vt tp̃s, & motus, & motum, & motio, & illud, in quo est motus, habeant eandem diuisionem: præter hoc, quòd non sunt eodem modo in omnibus rebus, in quibus est motus, sed sunt quantitatis essentialiter, & qualitatis per accidẽs. Sit igitur tẽpus in quo est motus A, & motus sit B. Si igitur iste totus motus est in hoc toto tempore, ille, qui erit in medietate erit minor, & cum hoc diuidetur, iste erit minor. Eodẽ modo si motus ẽt erit diuisibilis, & tp̃s ẽt erit diuisibile. qm̃, si in toto est totus, medietas erit in medietate, deinde minori in minori.

Demõstratio, ostendens quòd motus diuiditur secundum diuisionem temporis.

A — Tempus.

Mobile. Magni tudo.

B — Motus.

Et, quia omne motum mouetur in aliquo, idest aut in vbi, aut in quale, aut in quanto, & omnes motus inuenitur in istis tribus, s. in moto, & in eo, in quo est motus, & in tẽpore. Et videtur mihi q̃ illud, quod iacet in textu, est melius q̃ correctio Alexan. qm̃, si posuerimus q̃ tp̃s, & motum, & genus, in quo est motus, haberẽt motũ, sequeret̃ necessario vt tp̃s sit diuisibile, & motũ, & motio. qm̃, si ista habent motum aliquem: & omne, quod habet motum, est diuisibile: concludetur ex hoc, q̃ oĩa ista sint diuisibilia: quod non cõcludit̃, si posuerimus q̃ omne motum habet motum. Et, cum dixit quòd motus attribuitur vnicuiq; istorum trium corporum, d. necesse est vt tempus, & motus, & motio, & motum, &c. i. &, cum motus dicitur esse in illo, in quo mouetur, & in tempore, & in moto, necesse est vt ista diuidantur per diuisiones æquales, s. quòd medietates motus sint in medietate tẽporis, & in medietate eius, in quo est motus, & in medietate moti, & similiter de medietate medietatis, & sic in infinitum. D. d. præter hoc, &c. idest & licet motus, & illud, in quo est motus, & tempus diuidãtur diuisionibus æqualibus, tamen diuisio in illo, in quo est motus, non attribuitur ei, in quo est motus eodem modo, sed attribuitur motui in quantitate p̃ se, cum diuisio fit essentialis quantitati, 37

Diuisio est essentialis quantitati. Idem 5. Meta. 18. & 5. cæli. 7.

quantitati, & attribuitur motui in qualitate per accidens. Et intelligendum eſt hoc de quãtitate cum motu augmenti, & diminutionis, & motu locali. locus enĩ numeratur in quanto, et accidet ei diuiſio eſſentialiter. Deinde induxit exemplum de literis. & ſermo eius in hoc eſt manifeſtus. & intẽtio eius eſt, ſi poſuerimus q̃ aliquis totus motus eſt in aliquo toto tempore, medietas erit in medietate, & vniuerſaliter minor in minori. &, ſicut motus diuidiť per diuiſionem temporis, ſimiliter tp̃s diuiditur per diuiſionem motus.

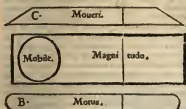
Locus nũeratur in qua. Idem. 5. Meta. 18.

Eodem ãt modo, & ip̃m moueri diuidet. Sit.n. in quo C, ip̃m moueri. ſm igiť dimidiũ moti minus erit toto, et rurſus ſm dimidij dimidiũ, †{& ſic ſemp.} Eſt aũt &, cũ qs deſignauerit ip̃m ſm vtrunq; motuũ moueri, vt ſm D C, & C E, dicere q̃ totũ erit ſm totũ. ſi. n. aliud, plura erunt moueri ſm eundẽ motũ, ſicut determinauimus & motũ diuiſibilẽ in partiũ motus eſſe. accepto enim ipſo moueri ſm vtrunq;, cõtinũum erit totum.

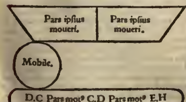
† a.l. & ſi ſic ſemper.

Et ſm hunc modũ ẽt diuidiť motum. Sit igiť motũ C. in medietate igiť iſtius motus erit motũ minus, q̃ totũ motũ, ſiſr in medietate medietatis, & ſic ſemp. Et debemus etiã ponere, & dicere q̃ motum vtroq; motuũ, v.g. C D, & motum D H totum etiã eſt illud, quod eſt totius illius. qm̃, ſi fuerit aliud, tunc plus q̃ unum mouebit uno motu, ut declarauimus, cum motus etiã diuidatur in motus partium. qm̃, ſi partitio accipiatur vtroq; eorum, totum erit continuum.

Demonſtratio, oſtendens quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem ipſius moueri.

Demonſtratio, oſtendens q̃ ipſum moueri diuiditur ſecundum diuiſionem motus.

38 Cum declarauit quomodo motus, & tempus diuiduntur diuiſionibus æqualibus, vult declarare etiam quomodo ipſa motio etiam diuiditur per diuiſionem motus, ſcilicet motio moti, & dixit Et ſecundum hunc modum etiam diuiditur motio. ideſt &, cum poſuerimus quòd tota motio eſt totius motus, manifeſtũ eſt quòd motum etiam diuiditur per diuiſionẽ motus, ſ. †{ q̃ medietas mot⁹ erit medietatis moti, qđ pertrãſit ſpatiũ de initio vſque ad finẽ. } quoniam iſtæ partes, ſunt illę, per quas diuiditur totus motus, ut dictum eſt, non partes, quæ ſunt ſm diuiſinnem temporis. D.d. ſi igitur tota motio, &c. ideſt quòd pars moti, quæ mouetur per medietatem iſtius motus de initio ſpatij ad finem, erit neceſſario motus minor, quàm illud, quod mouetur toto motu, & illud, quod mouetur in medietate illius, neceſſario erit minus. D.d. Et debemus etiã ponere, &c. i. & debemus etiam dicere q̃, cum poſuerimus duas motiones vtriuſq; motuum, qui ſunt partes vnius motus, verbi gratia motionẽ, quæ eſt motus C D, & motionem, quæ eſt motus D H, dico quòd tota motio, quæ eſt congregatum motionis duorum motuum, eſt tota motio, quæ eſt totius motus, qui congregatur ex duobus motibus C D, D H. Deinde induxit demõſtrationẽ, & dixit qm̃, ſi fuerit aliqd, &c. i. qm̃, ſi tota motio, quę cõgregatur ex duabus motionibus, quæ ſunt duarũ partium motus, fuit alia à motione, quæ eſt totius motus, & fuerint partes motionis, quæ eſt totius motus, vt narrauimus, motiõis partium motus, tunc plus q̃ vna motio erit vnius motus. quoniam vnaquæq; pars habebit duos motus, motũ ſuiipſius, & motum, qui eſt pars motus totius. nãm poſitum eſt q̃ partes motus totius ſpatij ſunt partiũ moti. D.d. vt declarauimus, &c. ideſt vt declarauimus q̃ motus diuiditur in partes, & motus partium in partes motuum totius. D.d. qm̃, cum accipiatur motio, etc. i. qm̃, cum motio accipiatur vtriuſq; partium motuũ, i. auferatur finis, quæ imaginatur inter illas, tunc motus erit continuus, & tota motio erit continua, & vna: &, cum finis imaginatur, erunt plures.

† a.l. q̃ medietas mot⁹ erit medietas moti, p̃ quã pertranſit ſpatium de medio vſq; in finem.

Similiter aũt demonſtrabiť & longitudo diuiſibilis, & oĩno omne illud, in quo eſt mutatio. Verum quædam ſm accidens, quoniã id, quod mutatur, eſt diuiſibile. uno enim diuiſo omnia diuidentur. & in hoc, quod ipſa finita eẽ, aut infinita, ſiſr ſe habebit in omnibus. Secutum eſt autem maxime hoc, diuidi omnia, & infinita eſſe, ab eo, quod mutatur. ſtatim enim ineſt ei, qđ mutať, diuiſibile, & infinitũ. diuiſibile igiť oſtẽſum eſt prius: infinitum aũt in ſequentibus erit manifeſtũ.

Et eodẽ modo declarabiť q̃ lõgitudo diuidiť, & vl'r oẽ, in quo eſt trãſmutatio. Sed quędam diuidiť p̃ accñs, quia trãſmutatum eſt diuiſibile. qm̃, cum unum diuidiť, omnia diuidunť. & in hoc, q̃ diuiſiones eorum ſunt finitę, aut infinitę, eodem modo eſt de omnibus eis. Et ſequitur proprie ut omnia iſta ſint diuiſibilia, & ut diuiſio ſit infinita eorũ p̃p̃ trãſmutatũ. qm̃, cum intellexeris trãſmutatũ, ſtatim intelliges diuiſionẽ, & q̃ eſt infinita. diuiſio autẽ in eo declarata eſt ſuperius: ipſam autem eſſe infinitam declarabitur poſt.

39 Dicit, Et eodem modo declarabitur ꝙ ſpatium, per quod eſt motus in vbi, diuiditur per diuiſionẽ motus. & vl'r oẽ ꝑdicatum, in quo inuenit̃ trãſmutatio, inuenit̃ in eo diuiſibilitas, ſed in qbuſdã per ſe, ſ. in q̃titate, et in quibuſdam per accidens, ſcilicet in qualitate: & [a] tranſmutatio, quæ eſt in vbi, numerat̃ in quantitate. D.d. quia tranſmutatum eſt diuiſibile. i. & diuiſibilitas accidit tranſmutationi per tranſmutatum. qm̃ omne tranſmutatum eſt diuiſibile eſſentialiter, vt declaratum eſt: & ſunt æqualia in accidentibus diuiſionis, ſ. ꝙ, ſi vnũ erit diuiſibile, omnia erunt diuiſibilia, ſcilicet quòd, ſi vnum ponatur diuiſibile, declarabitur quòd alia ſunt diuiſibilia. D.d. & in hoc ꝙ diuiſiones, &c. i. & illud, quod contingit in vno de finitate, aut infinitate, cõtingit in alijs. D.d. Et ſequitur proprie vt omnia iſta ſint diuiſibilia, &c. i. & neceſſe eſt vt motus, & tempus, & motum ſint diuiſibilia in infinitum, & vl'r vt ſint continua: quia tranſmutatũ eſt diuiſibile, & de natura continui. [b] Qm̃ cauſa in hoc, ꝙ tempus ſit continuum, eſt motum eſſe cõtinuum: & cauſa in hoc, ꝙ motus ſit cõtinuus, eſt, quia motum eſt continuum. D.d. qm̃, cũ intellexeris trãſmutatum, &c. ideſt, qm̃, ſi tu intellexeris tranſmutationem, ſtatim intelliges diuiſibilitatem in infinitũ. diuiſibilitatẽ ãt, qa trãſmutatũ nõ intelligit̃ eẽ in trãſmutatiõe, niſi qñ imaginat̃ eẽ in eo, ex quo, & in eo ad qd. ipſam vero eẽ ĩfinitã declarabit̃ poſt, cũ declarabit ꝙ oẽ, qd tranſmutatur, prius trãſmutabat̃, & oẽ, qd trãſmutabat̃, pri⁹ trãſmutabat̃, ſic in infinitũ.

Oẽ ꝑdicatum, in q̃ inuenit̃ trãſmutatio, inuenit̃ i eo diuiſibilitas, vel ꝑ ſe, uel ꝑ accidẽs. Vide ſup t.c. 17.

a Trãſmutatio, quę ĩ in vbi, nũerat̃ ĩ q̃titate. eo q̃ ꝑs ꝙ locus, & vbi ſit idẽ.

b Cãl hoc, ꝙ tps ſit cõtinuũ, ẽ motũ eẽ cõtinuũ: cõtinuatiõis vero tpis ẽ motus ẽ cã ipſ motũ. Idẽ ſupra 4. ſ. & 7.

Trãſmutatũ nõ ĩtelli eẽ ĩ trãſmutatiõe, niſi qñ imagi nat eẽ in eo, ex q̃, et in eo ad qd. Cõſile ſup. 11. & ſ. phyſi. 13. 26. 47. 54. Idẽ ſ phy. cõ. 4.

Sũma Quarta. In ea tractat̃ de Ordine partiũ motus.

Caput Primũ. Non dari Primum, ſed vltimũ motus.

QVoniam aũt oẽ, quod mutat̃, ex quodã in quoddã mutat̃, neceſſe eſt id, quod mutatũ eſt, qñ primũ mutatũ eſt, eſſe in quo mutatũ eſt. quod enim mutat̃ ab eo, ex quo mutat̃, diſcedit, aut relinquit ipm̃. & aut idem eſt mutari, & relinquere, aut relinquere ſeq̃tur mutari, reliquiſſe aũt mutatum eſſe. ſil'r enim vtrunq; ſe habet ad vtrũq;.

Quod mutatũ eſt, qñ primum mutatum eſt, neceſſe ẽ eẽ in q̃ mutatũ eſt.

Et, quia oĩs tranſmutatio eſt de aliquo, & in aliqd, neceſſe eſt ut illud, quod tranſmutatur. qñ eſt in principio tranſmutationis ſit in illo, in quo tranſmutatur. trãſmutatum enim remouetur ab eo, à quo tranſmutatur, & ſeparatur ab eo. licet trãſmutatio, & ſeparatio ſunt idem, aut ſeparatio ſequit̃ tranſmutationem, neceſſe eſt vt illud, quod trãſmutatur, ſe paret̃. qm̃ eodẽ modo ſe hñt adinuicem.

40 Vult hic declarare ꝙ tranſmutatum in initio tranſmutationis dicit̃ iam tranſmutatum eſſe, non trãſmutati: quoniã hæc duo ſunt oppoſita. Et intẽdit hic per tranſmutationem tranſmutationẽ, quę dicitur de quatuor tranſmutationibus, ſ. ſubſtantia, & vbi, & quale, & quantũ. & dixit de aliquo et in aliquid. i. de aliquo, in quo eſt quieſcens, et in aliquid, in quo eſt quieſcens. D.d. neceſſe eſt, &c. i. &, cum omnis tranſmutatio eſt de aliquo & in aliquid, inter quæ eſt tranſmutatio: & inter primam trãſmutationem, & quietem, quæ eſt in eo, ex quo, nõ eſt mediũ: neceſſe eſt vt trãſmutatũ primo, cum trãſmutatur, recedat ab eo, à quo trãſmutat̃, & veniat ad illud, ad quod traſmutatur primo, non ſecundo. qm̃, cũ ſeparat̃ à quiete, quæ eſt in eo, ex quo, ſtatim veniet ad primũ, ad quod eſt tranſmutatio neceſſario. D.d. licet tranſmutatio, & ſeparatio, &c. i. tranſmutatum primo, cũ tranſmutat̃, ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur in inſtanti, aut quia ſeparatio, & tranſmutatio ſunt idem, aut quia ſequuntur ſe. Et non curat in hoc, qũo eſt, cũ ſit manifeſtum eas eẽ inſimul. Et, cũ poſuerit hoc, dixit neceſſe eſt vt illud, quod trãſmutatur, &c. i. &, cum tranſmutatio, & ſeparatio ſint conſequentia, ſequet̃ vt illud, quod trãſmutatur ab aliquo, ſeparetur ab illo. &, quia inter quietem in eo, ex quo, & initium eius, ad quod eſt tranſmutatio, nõ eſt medium, ſequitur vt, cum tranſmutatum ſeparatur à quiete, ſit in eodem initio eius, ad quod tranſmutatio eſt neceſſario, cum eodem modo habeat ſe, ſ. ꝙ, cũ trãſmutatio fuerit, ſeparatio erit, & econuerſo.

Quoniã ergo vna mutationũ, quę ſm̃ cõtradictionẽ eſt, qñ mutatũ eſt ex eo, quod non eſt, in id, quod eſt, dereliqt id, quod non eſt. erit igitur in eo, quod eſt. omne enim neceſſe eſt aut eſſe, aut nõ eſſe. Manifeſtum igitur eſt ꝙ in mutatione ſecundum contradictionem quod mutatum eſt erit in quo mutatum eſt. ſi autem in hac, & in alijs. ſimiliter enim in vna, & in alijs.

Et, quia vna trãſmutationũ eſt illa, quę eſt ſm̃ contradictoria, qñ aliquid tranſmutat̃ de non ente in ens, tunc ſeparatur à non ente, erit igitur in ente. qm̃ neceſſe eſt vt oẽ aut ſit ens, aut non ſit ens. Declaratum eſt igit̃ ꝙ in tranſmutatione ſm̃ cõtradictoria illud, quod tranſmutatur, erit in illo, in quo tranſmutat̃. &, ſi hoc ẽ neceſſariũ in hac trãſmutatione, neceſſarium eſt etiam in alijs tranſmutationibus. diſpoſitio enim in uno modo trãſmutationum eſt ſicut in alijs modis.

41 Vult declarare ꝙ hoc, quod dictum eſt de tranſmutationib⁹ vl'r, manifeſtum eſt per ſe in trãſmutatione, quæ dicitur tranſmutatio principaliter, & eſt illa, quæ eſt de affirmatiua in negatiuam, & de negatiua in affirmatiuam, quæ dicit̃ generatio, & corruptio. Et dixit Et, quia vna tranſmutationum, &c. i. &, quia hoc nomen tranſmutatio dr̃ principal'r de ea, quæ eſt de non ente in ens, & de ente in non ens, vt dictũ eſt in [c] Quinto. & eſt manifeſtum in hac tranſmutatione quòd non habet medium, ꝙ, cum aliquid trãſmutatur à nõ ente, ſtatim ſeparatur à nõ ente, vnde neceſſe eſt ut ſit in ente: [d] quia non eſt medium inter ens, & non ens. Et, cũ dixit quòd iſta eius intentio manifeſta eſt in tranſmutatione, quæ eſt in ſubſtãtia, dixit &, ſi hoc eſt neceſſarium in hac trãſmutatione, &c. Et hoc, ꝙ declarauit, non eſt declaratio exemplaris, ſed eſt declaratio ad dirigendum conſyderationem. non quia hoc declaratur in alijs trãſmutationibus, ſm̃ ꝙ declaratur illud, quod eſt ignotum naturaliter à noto, ſed ſm̃ ꝙ declaratur illud, quod eſt minoris latẽtiæ eo, ꝙ eſt ignotũ naturaliter, per illud, quod eſt manifeſtius. [e] Et ſm̃ hũc modũ vſitatur in deſcriptionibus, & definitionibus via diuiſionis, & exemplificationis. qm̃ terminus medius in iſtis eſt idem: & eſt ꝙ illud, quod tranſmutatur, ſtatim ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur, & venit ad illud, ad quod tranſmutatur: cum nõ ſit medium inter illud, à quo tranſmutatur primo, & illud, ad quod trãſmutat̃ primo. ſed hoc apparet magis in tranſmutatione, quæ eſt in ſubſtãtia, cum illic non eſt medium inter illud, à quo, & illud poſtremũ, ad quod eſt tranſmutatio: ſed primũ

Trãſmutatio i ſubſtãtia dr̃ principal'r tranſmutatio. Oppoſitus dixit ſupra cõ. 52. & 5. phy. cõ. & 1 cõ. 45. infra, vbi hic nõ ĩ trãſmutatio, ſed ĩ ſ qõis trãſmutationẽ. vide con. Zim.

c A tex. cõ. 7. & 8.

d Nõ ẽ mediũ iter ens, & non ens. Oppoſitũ 1 phyſi. 78. & & 12. meta cõ. xj. vide con. Zim.

e Nota q̃ ĩ deſcriptiõib⁹, & definitionib⁹ vitet via diuiſiõis, & exemplificatiõis. Vide cõſile prio priorũ ĩ digreſſiõe 8 ſylſo hypothetico. & ĩ 2. phy. cõ. 1. & 1. coeli. cõ. 2.

medium

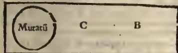
medium est in alijs transmutationibus, quasi illud, ad quod in hac transmutatione. Ista igitur trāsmutatio in duobus extremis habet dispositionem, sicut est dispositio aliarum transmutationum inter illud, à quo, & illud, ad quod primo venit transmutatum.

Amplius & per se vnamquamq; accipientibus manifestum est, siquidē necesse est id, †{ qd' est mutatū, }esse alicubi, aut in aliquo. qm̄. n. ex quo mutatum est reliquit, & necesse est esse alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igiť in alio, vt in ipso C, quod in ipsum B mutatum est, rursus ex ipso C mutatur in ipsum B. non. n. erat contiguum ipsi B. mutatio. n. continua est. quare quod mutatū est, qn̄ mutatum est, mutatur in quod mutatum est. hoc aūt est impoſe. necesse est ergo quod mutatum est esse in hoc, in quod mutatum est.

* a. L. addit, ex quo mutatum est.

Et etiam hoc apparet illi, qui consyderauerit vnūquemq; modum trāsmutationum, cū sit necessarium q̄ oē, quod trāsmutatum est, sit in aliquo vbi, aut in aliqua re. qm̄, cum separatur ab illo, à quo trāsmutatur, necesse est vt sit in aliquo vbi, aut in alio, aut in hoc. Si igitur illud, quod transmutať ad B est in alio, v. g. in C semper etiam transmutabuntur de C ad B. qm̄ C non est continuū ad B, & transmutatio est cōtinua. ergo necesse est vt illud, quod iam transmutatū est, cū transmutatum est, semper transmuteť ad illud, ad quod trāsmutatur: quod est impossibile. ergo necesse est vt illud, quod iam transmutatur, sit in illo, ad quod transmutatur.

Demonstratio, probans q̄ illud, quod mutatum est, est in eo, in quod mutatum est.

42 Cum declarauit hic ostensiue, et post ſm exemplificationem, vult etiam declarare hoc ducendo ad inconueniens, & dixit Et etiam, &c. i. & nō solummodo apparet hoc in alijs transmutationibus ex hoc, quod apparet in transmutatione, quæ est in substantia, sed hoc apparet vl'r in omnibus transmutationibus. qm̄ omne trāsmutatum, cum transmutatur, venit in aliud ab eo, à quo transmutatur, aut vbi, aut quale, aut quantum. D. d. qm̄, cum separatur ab illo, &c. i. & hoc, quod diximus necesse est. qm̄, cum trāsmutatum separatur ab eo, à quo transmutatur, necesse est vt sit in aliquo: et illud aut erit, ad quod est trāsmutatio p̄mo, aut erit aliud ab eo, ad quod est transmutatio non primo. Et, cum dixit aut in hoc, intendit illud, ad quod transmutatum transmutatur primo. Et, cum dixit aut in alio, intēdit ab eo, ad quod est transmutatio non primo, quod est medium in transmutationibus habentibus medium, aut illud, ad quod est transmutatio postremo in transmutationibus, quæ sunt ſm continuum, vel habitum. Et cum dixit q̄, cum transmutatum separatur ab eo, à quo transmutatur, & est in aliquo, aut in illo, ad quod est transmutatio primo, aut in alio, dixit Si igitur illud, quod transmutatur ad B, &c. i. ponatur igitur aliquod transmutatum separari ab eo, à quo transmutatur, & venire ad illud, ad quod transmutatio est primo, & sit B, & ponatur q̄ cum hoc transmutatum transmutetur ad B, quod est in alio, v. g. in C, sequitur neceᷓ vt semp in C trāsmutetur ad B, & vt in B sit iam transmutatū. Deinde dedit causam in hoc, & dixit qm̄ C nō est continuum ad B, &c. i. & necesse est vt sit in C continuæ transmutationis, quia C non est continuum ad B, vt transmutatum sit in eo quiescens: et cum in C non fuerit quiescens, neceᷓ est in eo transmutatum. Et, cum declarauit hoc, dedit impoſe, quod sequitur, si transmutatum fuerit in aliquo, alio ab eo, ad quod est transmutatio primo, & dixit ergo necesse est vt illud, quod iam transmutatū est, &c. i. ergo necesse est vt transmutatū transmuteť semp ad illud, ad quod iam transmutabať, et, cū posuit q̄ est in primo, à quo transmutať, sequitur vt transmutetur ad illud, ad quod transmutabať: & sic ambulans ad aliquem locū est in illo loco, dum ambulat ad ipsum. &, cum contingit ei in hoc impoſe, sequiť vt transmutatum in primo, cum transmutatur, sit iam transmutatum, qm̄ sequiť, si hoc nō fuerit, vt transmutatum transmutetur ad illud, in quo est, s. trāsfertur ad illud, in quo est, aut transfertur, cum translatum est. & sic præteritum erit futurum. Et, cū declarauit impossibile, quod sequitur hoc, dedit conclusionem, quæ est contradictoria impossibili, & dixit ergo necesse est vt illud, quod transmutatur sit in illo, ad quod transmutatur primo.

Manifestum igitur est q̄ & id, quod factū est, cum factū est, erit, & id, quod corruptum est, non erit. nam & vl'r dictum est de omni mutatione: & maxime est manifestum in ea, quæ est ſm cōtradictionem. Quod igitur id, quod mutatum est, cum mutatum est, primū, in illo est, manifestum est.

Manifestū est igitur q̄ illud, quod fuit, est, cum fuit ens, & illud, quod corrumpiť, non est ens. qm̄ iam diximus vl'r in omni trāsmutatione: & hoc manifestius est in ea, quæ est ſm contradictionem. Manifestum est igitur q̄ illud, quod transmutatum est in initio trāsmutationis, est in illo, ad quod transmutatur.

Vult notificare q̄ hoc, quod intendebat declarare, est manifestum in transmutatione, quæ est in cōtradictoria ex declaratione, quæ continet alias transmutationes, & si manifestius est in hac trāsmutatione, s. quæ fit ſm contradictoria: qm̄ hic est manifestum per se, & in alijs p medium. Et quasi dicit Manifestum est igiť in alijs transmutationibus q̄ illud, quod iam transmutatum est in initio transmutationis est in illo, ad quod transmutatur: quemadmodum apparet in hac trāsmutatione, quæ est ſm contradictionem: licet hoc sit manifestius in hac transmutatione. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. manifestum est igitur q̄ illud, quod generatur est ens in initio, cum fuerit in ente, & separatur à non ente, & similiter illud, quod corrumpitur in initio eius, cum corrumpitur, est in non ente. & hoc intendebat, cum dixit & illud, quod corrumpitur, non est ens. D. d. iam igitur diximus vniuersaliter in omni transmutatiōe. i. iam declarauimus hoc: licet sit manifestius in transmutatione in substātia, & causa in hoc est, quia non habet medium. 43

In quo

In quo autem primo mutatū est id, quod mutatū est, necesse est impartibile esse. Dico aūt primū, quod nō ppea q alterum aliqd ipsius sit, hmōi est. Sit igiť diuisibile ipm A C, & diuidať in B. si igiť in A B mutatū est, aut rursus in B C, nō vtiqȝ in primo, quod est A C, mutatū erit. si aūt in vtroqȝ mutabať: (necesse est. n. aut mutatū eē, aut mutari ī vtroque:) & in toto vtiqȝ mutabať. at erat mutatū. Eadē ratio autē est, & si in hoc qdem mutať, in hoc autem mutatum est. erit. n. aliquid primo prius. quare non erit vtiqȝ diuisibile illud, in quo mutatum est.

Et illud, in quo fuit trāsmutatū in initio trāsmutatiōis, necesse est vt sit īdiuisibile. Et intelligo p initiū, illud, quod est tale, nō pp hoc, q aliud est tale. Sit ergo A C diuisibile, & diuidať in B. si igiť transmutatur in A B, & in B C, tunc initium trāsmutationis non erit in A C. qm̄ in vtroqȝ eorū aut trāsmutatum est, aut adhuc transmutať. vnde necesse est vt in toto ēt trāsmuteť. sed iam trāsmutatū est. Et ista eadē rōcinatio seqtur, si aliquid pro parte transmuteť, & pro parte transmutatū est. qm̄ sequiť vt sit prius primo. vñ necesse est vt idem, in quo est res, non sit diuisibile.

Demonstratio, ostēdens quòd id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neqȝ aliquid diuisibile, sed instans, & indiuisibile.

A B C

Aliquid tpis tatū, primo

in quo mutatū est.

Mutatum

44 Cum declarauit q in initio eius, quod trāsmutatur, res transmutabilis venit in illud, in quo transmutatur, vult declarare q initium illius, in quod est transmutatio, est indiuisibile, & dixit Et illud, in quo, &c. i. & illud, in quo transmutatum erit in initio trāsmutationis, necesse est vt sit indiuisibile, & siľr id, ad quod peruenit. & hæc est causa in hoc, q finis, & principium transmutationis sint indiuisibilia. Et, cum dixit q initium eius, in quod transmutatum transmutatur, et finis eius debet esse indiuisibile, exposuit illud, quod intendit, & dixit Et intelligo per primum, &c. i. & intelligo p primum, illud, quod dicitur transmutari, non quia aliqua pars eius est talis. primum. n. est illud, quod non prędicatur de aliquo propter aliud. D. incœpit declarare q primum, quod tale est debet esse indiuisibile, & dixit Sit ergo A C, &c. i. dico q initium eius, in quod transmutatur, debet esse indiuisibile, si autem sit diuisibile, & sit A C, & diuidatur in B, dico igitur q, si magnitudo A B C fuerit diuisibilis, necesse est vt transmutatū sit transmutatū in vtraqȝ parte A B C, aut adhuc transmutetur, Si autem transmutatum est in vtraqȝ parte, tunc transmutatio eius in A B C toto non erit prima. sed positū est ita. quod est incōueniens. Et, si in vtraqȝ adhuc transmutetur, & non est transmutatum, continget vt in toto transmutetur. sed positum est ipsum iam transmutatum esse. Et hoc intendebat, cum dixit si igitur transmutatur. i. si igitur transmutatum in vtraqȝ parte A B C, non vere diciť iam esse transmutatū. qm̄ sequitur ex eo, vt non sit initium transmutationis, sed semper transmutatur. ergo necesse est vt sit in toto, s. in A C semper trāsmutari: qa necesse est vt sit in vtroqȝ, aut vere dicatur semper transmutari, aut iam transmutatum esse. Si igitur non vere dicitur iam transmutatū esse, necesse est vt in vtraqȝ transmuteť: ergo in toto est tale, s. transmutari. et positum est q in toto transmutatur: ergo in eodem semper transmutať, & est transmutatum insimul. quod est impossibile. Et abbreuiatio huius demr̄ationis est talis. Necesse est vt illud, quod trāsmutatur in tota magnitudine, sit in vtraqȝ parte, s. cum est in altera parte, aut nondum transmutatur, aut iam transmutatum est, aut semper trāsmutatur. Si aūt nondum transmutatur, ergo est quiescens in oībus partibus magnitudinis, & in toto iam transmutatū est. & hoc est inconueniens. Et, si iam transmutatum est in vtraqȝ, tunc in magnitudine iam transmutatū est, non in primo. Et, si in eis semper transmuteť, ergo in A B C toto transmutatur. sed positum est iam transmutatum esse: ergo in eodem transmutatur, & est iam transmutatum. & hoc est impossibile. Sed Ari. tacuit diuisionem, dicentem q in vtraqȝ erit quiescens, quia est manifesta, & quia iam vsus est hac propositione in initio huius tractatus. D. d. Et ista eadem rōcinatio sequitur, &c. i. et istud impossibile sequitur etiam, si posuerimus ipsum in vna parte iā transmutatū esse, & in alia adhuc transmutari. v. g. in parte A B iam transmutatum esse, & in parte B C adhuc transmutari. qm̄ ratio in hoc eadem est, s. quia sequitur vt illud, quod positum est primū, non sit pimū. D. d. ergo necesse est vt illud, &c. i. sequitur igiť ex hoc sermone vt illud, quod est initiū, in quo est transmutatio, non sit diuisibile, neqȝ vltimū eius, in quo est transmutatio. Et intelligēdum est hoc etiam in tempore transmutationis, s. q initium eius est indiuisibile, & q non est tempus, sed instans. Initium trāsmutationis ē indiuisibile.

Manifestū est igitur q & id, quod corruptum est, & quod genitū est, in impartibili illud qdem corruptū, hoc aūt genitum. Dr̄ aūt id, in quo primo mutatum est, dupľr. Aliud quidem, in quo primo perfecta est mutatio: tunc enim uerum est dicere q mutatum est. Aliud uero, in quo primo cœpit mutari. Oē genitum, & corruptū ē impartibili genitum & corruptū ē. Id, ī quo primo quippiam est mutatus, bifariā dici.

Manifestum est igiť q illud, quod corrumpiť, & quod est, est in indiuisibili. Et hoc, qd dicimus initium eius, in quo est trāsmutatio, est duobus modis. Quorum vnus ē illud, in quo pficiť transmutatio: qm̄ tunc dr̄ vere aliquid iam transmutatum esse. Alius vero est illud, in quo incœpit transmutatio.

Ista demr̄atio pdicta est in transmutationibus diuisibilibus, q hn̄t principiū, & finē. transmutationes vero indiuisibiles, s. q sunt in indiuisibili. v. g. gn̄atio, & corruptio sunt in forma: forma. n. est indiuisibilis. manifestū est igiť de eis, q istę transmutationes sunt in rebus indiuisibilibus, D. d. Manifestū est igiť, &c. i. manifestū 45 Forma ē indiuisibilis. Idem. 5. Ph. cō. 68.

Documentū

nifestū est igiť ꝙ illud, quod corrumpiť, corrūpiť in indiuisibili, et illud, quod fit, fit in īdiuisibili. Et nō intēdit ꝙ hoc appet ex ꝑdicta demrātiōe. nā gñatio, & corruptio nō sunt diuisibiles, ita ꝙ habeāt prinm & finē. sed forte trāsmittit nos ad hoc, quod dictū est prius, ꝙ gñatio, & corruptio sunt fines trāsmutatiōis. Et declaratū est hic ꝙ finis transmutationis est indiuisibilis. Et intelligo ꝑ trāsmutationē illud, cuius finis est gñatio, & corruptio, s. trāsmutatiōnē alteratiōis, & gñatio est finis alterationis, & nō est trāsmutatio, sed est sequens transmutationē: qa nō diuidiť in magis, & minus: qa non intelligiť hō esse magis q̄ hō, neq; equus est magis q̄ equus: sicut intelligiť albedo magis, q̄ albū. & ideo gñatio, & corruptio non sunt motus, neq; existūt ꝑ se, sed sequunť motū. & ideo forte intēdit ꝑ indiuisibile in gñatione, & corruptione formā. D. d. Et hoc, quod dicimus, &c. i. & dixit hoc, qa nō est locutus, nisi in ꝓnūtiū. qm̄ demrātio super ea eadem est. & forte hoc nomē primū in idiomate eorū signāt ꝓncipium, & finem.

Nō intelligiť hō magis q̄ hō, nec equus magis q̄ equus, sicut intelligiť albedo magis q̄ albedo

Dari finem, nō principiū motus.

Quod igiť circa finē mutationis primū dr̄, existit, & est. contingit. n. ꝑfici mutationē. & est mutationis finis, q̄ iam & oñsus est indiuisibilis esse, ꝓpterea ꝙ finis est. quod autē sm̄ principiū est oīno non est. non. n. est principiū mutatiōis, neq; id tp̄is, in quo primo mutabať. Sit. n. primū, in quo A D. hoc igr̄ indiuisibile qdem nō est. accidet. n. contigua esse ipsa nunc. Amplius, si in C A tp̄e toto qescit (ponať. n. qescēs) & in A qescet. Quarē, si impartibile est A D, siľ qescet, & mutatum erit. nam in A quiescit, in D autem mutatum est.

Primū vero, quod dr̄ ꝑ cōplementū trāsmutationis, est exñs ꝑ se. qm̄ poſſe est vt perficiať trāsmutatio. et vltimū trāsmutationis est illud, quod iam declarauimus eē indiuisibile; qa est finis. primū vero, quod dr̄ ꝓ principio nō est ens oīno. qm̄ trāsmutatio nō habebit principiū, neq; erit ex primo tp̄e aliquid, in quo transmutetur res. Sit igr̄ primum A D. istud igr̄ primū nō est indiuisibile. qm̄ sequtur in oī indiuisibili vt instātia sint sese. Et ēt, si in tp̄e toto C A fuerit quiescēs, ponemus ipsum esse quiescens in A etiam. sequitur igr̄, si A D fuerit quiescēs, & indiuisibile, vt sit qescens, & iā transmutatū insimul. qm̄ in A erit quiescens, & in D erit iam transmutatum.

Demonstratio Prima, sumpta ex parte tp̄is, ostendens ꝙ nō est accipe primū, ī quo mutatū ē, ex pte pricipij. Figura hæc deseruit ēt textui seqnti, et litera B illi tm̄.

C Tempus A B D

Aliquid tēporis, in quo mutabile, ꝑmo mutatum ē.

Mutabile

Cum declarauit ꝙ in principio eius, quod transmutatur, cū separať ab eo, in quo trāsmutatur, veniet in illud, in quo primo transmutatur, & ꝙ initium, & finis trāsmutationis sunt indiuisibilia, vult declarare ꝙ initium transmutationis non est in actu, sed in potētia, & siľr initium eius, in quo est trāsmutatio, nō est in actu, sed in potentia: finis autem trāsmutationis in actu est, & demonstrato: & siľr finis eius, in quo est transmutatio. Qm̄, si est necesse vt transmutatum in initio transmutationis sit in illo, in quod transmutať primo, & nō transmutať, nisi in īdiuisibili, & initiū eius, in quo trāsmutať, est indiuisibile, sequiť vt nō transmutať in initio transmutationis, &, cum in transmutato nō inueniť transmutatio, nisi sit iam transmutatum, manifestū est ꝙ transmutatio nō habet principium, nisi trāsmutatio esset cōposita ex indiuisibili, et tēpus siľr. ergo istud principium necio est in potentia: et est illud, de quo declaratū est in sermone prædicto ipsum esse indiuisibile. Et expositores dubitabant in hoc: quia existimabāt ꝙ isti duo sermones sunt contradictorij, s. dicens ꝙ est indiuisibile, & dicens ꝙ non est ens. Et non sunt contradictorij, nisi esset declaratū ꝙ non est ens oīno: sed non fuit declaratum, nisi ꝙ est non ens in actu, & hoc ignorant oēs expositores in hoc loco. ideo inuenimus Alex. transtulisse declarationem ad tempus, s. hoc, quod declarauit ꝙ initiū transmutationis est indiuisibile. D. d. ipsum esse non ens. & forte intendit per hoc, quod declarauit ipsum eē indiuisibile, ipsum esse nō ens ī actu. & quasi dicit si istud principium fuerit ens in actu, necesse est vt sit indiuisibile. D. declarauit ꝙ, si fuerit indiuisibile, necesse est vt non sit ens: &, si ponatur esse, accidet impoſſe. & iste modus declarationis est modus verus. Expositores autem non fecerunt dr̄iam inter sermonem de principio, et fine in hac demonstratione, & dixerunt q̄ñ motus habebit finem, & non habebit principium. & hoc, quod existimauerunt de hoc, est in primo aspectu ad deceptionem. D. d. Primum vero, &c. i. indiuisibile vero, quod dicitur de fine trāsmutationis, & fine eius, in quo est trāsmutatio, est existēs in actu, & potest demonstrari. Et, cum narrauit hoc, dedit causam, & dicit qm̄ possibile est vt ꝑficiať, &c. i. & hoc est ita: quia trāsmutatum pōt perfici in sua trāsmutatione: & perfectio transmutationis est res existēs in actu, sicut aliæ perfectiones, & demonstrata magis q̄ in vno instanti. Et hoc manifestū est in omni transmutatione. qm̄ perfectio in vbi est superius, & in qualitate est album, & nigrum, & in quantitate est quantitas terminata. Ista igitur, quia sunt in actu, ideo finis in eis, quæ est indiuisibilis, & est vltimum transmutationis, est ens in actu. principium vero trāsmutationis, qa non est principiū alicuius permanentis, sicut est dispositio in principio lineæ, & illud, quod est ens in actu, est ipsa transmutatio, & in transmutatione nō est initium naturaliter, necesse est vt istud principium non sit ens, neq; exñs. Cū igiť posuit ꝙ poſſe est vt ꝑficiatur transmutatio trāsmutationis, & ꝙ ista ꝑfectio est in actu, & ꝙ habet finē, fuit necesse vt finis eius sit ī actu, sicut est finis lineæ, & finis superficiei. Et causa in hoc est, quia motus, & tp̄s non hñt situm, & linea hēt sitū: & declaratū est ꝙ est indiuisibilis: ergo finis motus īdiuisibilis est in actu. D. reuersus est ad principiū motus, de quo declaratū est ꝙ, si fuerit ens, non erit indiuisibile, et declarauit ipsum esse nō ens, nisi in potētia, s. sm̄ ꝙ instās est in tp̄e, & dicit primum vero, &c. i. principiū vero transmutationis, de quo diximus ꝙ, si fuerit ens, quod nō erit diuisibile, nō est necesse vt sit ens oīno, qa est indiuisibile in sua natura, s. prinm, sm̄ ꝙ est prinm. D. d. qm̄ transmutatio nō habebit prinm, &c. i. qm̄ transmutatio non habebit prinm, q̄ est transmutatio, nā prinm est

Perfectio transmutationis ē res existēs ī actu, sicut aliæ pfectiōes & demrāta magis q̄ in vno instanti.

est indiuisibile, & trāsmutatio est diuisibilis. neq; ēt in hoc tpe, quod est indiuisibile cadit transmutatio: qm̄ transmutatio est diuisibilis, & nō cadit, nisi in tpe diuisibili, vt declaratum est in initio istius tractatus. & hoc intēdebat, cū dixit Sit igiť primū, etc. i. sit igiť primum eius, in quo est transmutatio. v.g. primum spatij A D. Deide d. istud p̄mū igiť, &c. i. seqť igr̄ vt primū spatij, in quo est motus in actu, nō sit indiuisibile, sed diuisibile necio. Et, cū narrauit ꝙ istud primū debet esse diuisibile econtrario primo, quod est prinm eius, in quo est motio moti in initio eius, quod moueť, & est p̄nm motus eius, dedit impoĺia consequētia, si ponať indiuisibile, & dixit qm̄ sequiť, si fuerit indiuisibile, &c. i. qm̄, si prinm eius, in quo demr̄atur motus, fuerit indiuisibile, ita, ꝙ sit pars motus, contingit motū inueniri in spatio indiuisibili, & tpe indiuisibili, s. instanti. & sic tp̄s, & motus erūt cōposita ex indiuisibilibus. quod est ipoĺe. D. d. Et ēt, si in tpe C A, &c. i. & si pars tpis, in qua est initiū qetis, fuerit pars, in q̄ est vltimū motus, s̄m ꝙ est aliquod indiuisibile, cū instās nō sequiť instās, neq; iter finē qetis, & initiū motus est tp̄s, manifestū est ꝙ, si in hac parte tpis idiuisibilis fuerit poĺis motus, poĺis erit qes: & sic res erit mota, & qescens in eodē; qa finis est qetis, & initiū motus. Ponať igiť, s. motū moueri in toto tpe A D, & ponať ēt ipsū qescere i fine istius tpis, s. D, moueť igiť ēt in initio eius, quod est A. ergo necesse est, si ille finis, et initium, quod est indiuisibile, posset in eo fieri motus, & quies, vt illud, quod mouetur in eo, sit quiescens, & motum insimul. qm̄ in A D, quod est indiuisibile, erit quiescens, s̄m ꝙ est finis quietis, et erit in A motum, secundum quòd est initium motus: & sic in eadem re erit quiescens, & motum insimul.

Qm̄ autem nō est impartibile, necesse est diuisibile eē, & in quauis partiū huius mutatū eē. Diuiso. n. ipso A D, si in neutra qdem mutatū est, neq; in ipso toto. si vero in ambabus mutať, & in toto. si aūt in altera mutatū est, non in toto primo. quare necesse in quauis mutatū eē. manifestū igiť est ꝙ non est in quo primo mutatū ē: infinitę. n. diuisiōes sunt.

Si igiť A D nō est indiuisibile, necesse est vt sit diuisibile, & in quolibet istius accipiať, transmutabitur in eo, qn̄ A D diuideť. Et, si nō trāsmutať, neq; in altera duarū partiū, ergo neq; in toto trāsmutabiť. &, si in eis semp transmutať, ista erit dispō eius in toto. &, si trāsmutať in altero, nō erit primū eius, i quo transmutať totum. ergo necesse est vt transmuteť, in quocūq; eius accipiať. ergo manifestū est ꝙ non est primū eius, in quo transmutatur. quoniam diuisio eius est infinita.

47 Dicit Si igiť A D, in quo posuimus prinm transmutationis existis in actu, nō fuerit idiuisibile, necesse est vt semp diuidať in diuisibile, & vt i qualibet parte ponať trāsmutari in actu, necesse est vt prius transmuteť, s. ꝙ ante hanc transmutationē positam sit trāsmutatio: qm̄ magnitudo, in qua posita est transmutatio, est diuisibilis necio. et hoc intēdebat, cum dixit qn̄ diuideť A D. Et cū narrauit ꝙ, cū transmutatur i hac magnitudine, necesse est vt sit trāsmutatum in partibus, incepit declarare hoc, & dixit Et, si non trāsmutatur, &c. i. et, cū posuerimus ꝙ primū eius, in quo demr̄atur transmutatū, et eius, in q̄ est transmutatio, est diuisibile. v.g. A D diuideť in B, si igiť nō transmutať in altera parte, s. in A B B D, ergo neq; in tota magnitudine A D, quod est cōtra positū. &, si transmutať in eis semp, tunc dispositio eius in toto erit talis. sed positū est ꝙ ista transmutatio est prinm transmutationis. & hoc est impoĺe. Et, si trāsmutať in altera, & non in reliqua, tunc totū nō erit prinm eius, in quo transmutať. sed positū est primū. & hoc est inconueniens. Et hoc intendebat, cū dixit &, si transmutať in altera, &c. &, cū sit impoĺe vt i vtraq; sit quiescens, aut in eis semp transmuteť, & in alia non transmutať, seqtur ex hoc vt in vtraq; sit iam trāsmutatum. Et dixit ergo necesse est, &c. i. quæcūq; pars accipiať ex illo p̄mo, necesse est vt trāsmutatū in eo sit iam trāsmutatū, ergo trāsmutatio erit an̄ trāsmutationē, & ante hāc alia, sicut est dispō in diuisione magnitudinis in infinitū. & hoc intēdebat, cū dixit ergo manifestum est, &c. i. ergo manifestum est ꝙ in eo nō est p̄nm eius, quod transmutatur; quia diuisio eius est in infinitum.

Neq; igiť eius, quod mutatum est, aliquid primum est, quod mutatū sit, Sit. n. D F primum mutatū ipsius D E. omne. n. quod mutať, diuisibile esse demr̄atum est. tempus autē, in quo ipsum D F mutatū est, sit in quo H I. si ergo in toto ipsum D F mutatum est, in dimidio minus erit id, quod mutatum est, & prius ipso D F, & rursus hoc aliud, & illo aliud, & semper sic. quare eius, quod mutať, nihil erit primum, quod mutatum est.

Neq; ex illo, quod transmutatū est, est aliquid, quod est primum eius, quod transmutatum est. Sit ergo D Z, primum eius, quod trāsmutatur ex D H. qm̄ iam declarauimus, ꝙ oē transmutatum est diuisibile. & tēpus sit B C. si igitur D Z transmutatur in hoc tempore, ergo in sua medietate erit illud, quod transmutabatur prius, & ante istud aliud minus prius, & ante illud aliud minus prius, & sic semper. vnde necesse est vt in transmutato non sit aliquid omnino, quod sit primum eius, quod transmutatur.

Demonstratio Secunda, ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte mobilis.

H. B I. C Tempus

Mo bile

D F Z E H

Vult declarare etiam ꝙ transmutatū non est aliqua pars, quæ sit primum eius, quod trāsmutatur, i. ꝙ ante ipsum non est alia pars, quæ dicať transmutari. qm̄ aūt transmutatum debet hr̄e partem, manifestū est ex prędictis: nam oē transmutabile est diuisibile. qm̄ vero in ista diuisione nō inueniť pars prima, manifestū est ex 48

hoc, quod est declaratũ, ꝙ transmutatum, & tẽpus, & transmutatio oĩa sunt de natura continui, & ꝙ continuum semper diuiditur ĩ diuisibile. Et, q̃a diuisibilitas moti, est manifestior ex diuisibilitate eius, in quo mouetᷓ, incœpit declarare ꝙ, si esset hoc primũ transmutatum, tunc esset prima longitudo, & primũ tempus. sed quia hoc est manifestius in tempore, dixit Neq; ex illo, quod transmutatum est, &c. i. neq; in transmutato inuenitur pars, quæ sit primum eius, quod trãsmutatur. D. posuit transmutatum D H, & posuit partem illius primo D Z, vt declararet, ducendo ad inconueniẽs, ꝙ ista pars non est primum, & dixit D Z, &c. et, quia aliquis potest dicere ꝙ ista positio non est vera, nisi esset verum, ꝙ oẽ transmutatum est diuisibile, dixit q̃m iam declarauimus ꝙ oẽ trãsmutabile est diuisibile. Et, cum posuit hoc, & iam declarauit ꝙ oẽ transmutatum transmutatur ĩ tempore, necesse est vt ista pars transmutetᷓ in tempore, & dixit et tempus, in quo transmutatur, sit B C. Et, cum declarauit ꝙ ista trãsmutatio debet esse in tempore, dicit sit igiᷓ illud tẽpus, in quo pars D Z trãsmutatur, B C. Deĩde d. si igiᷓ D Z, & C, s. pars transmutati, quam posuimus primum eius, quod transmutatur, tunc in medietate istius temporis erit illud, quod transmutatur de illa parte minus. q̃m illud, quod transmutatur in minori tempore, est minus, s. in æquali velocitate. & erit trãsmutatio, quæ est in medietate istius ante transmutationem, quæ est in toto illo tẽpore, quæ posita est prima, & sic erit non prima. Et, quia tempus diuiditur in medietates in infinitum, necesse est vt diuidatur in minus, & minus in minori ſm diuisionem temporis in infinitum. & siᷓr in prius, & in prius priori, & sic in infinitum. &, cum declarauit quòd transmutatum non habet primum, dixit vnde necesse est, &c. idest, sicut est necesse in ipsa transmutatione, & in eo, in quo est transmutatio.

Supra. 12.

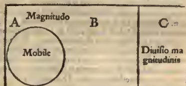
Quod igitur neq; eius, quod mutatᷓ, neq; in quo mutatᷓ tempore, primum quicquã sit, manifestũ est ex ijs, quæ dicta sunt. Illud aũt, quod mutatᷓ, aũt id, ſm quod mutat, non amplius siᷓr se habebit. Tria nãq; sunt, quæ esse dr̃ in mutatione, & quod mutatᷓ, & in quo, & ſm quod mutatᷓ. vt homo, & tẽpus, & albũ. homo igitur, & tempus, diuisibilia sunt: de albo aũt alia ratio est. verum ſm accidens quidem omnia diuisibilia sunt: cui. n. accidit quale, aut album, illud diuisibile est. q̃m neq; in ijs erit primum, quę quidem ſm se dr̃ diuisibilia, & non ſm accidens, vt in magnitudinibus. Sit. n. in quo A B, magnitudo, motum autem sit ex B in C primum. igiᷓ, si indiuisibile quidem erit B C, impartibile impartibili erit contiguum. si vero diuisibile, erit aliquid ipso C prius, in quod mutatum est, et illo rursus aliud, & semper sic: propterea ꝙ nunq̃ deficit diuisio: quare nõ erit primum, in quod mutatum est. Similiᷓr autem est & in quãti mutatione, etenim hæc in cõtinuo est. Manifestum igiᷓ est, ꝙ in solo motu, qui ſm quale est, contingit indiuisibile per se esse.

Tria in mutatione.

Manifestum est igitur ex dictis, ꝙ neq; ex transmutato, neq; ex tẽpore, in quo est transmutatio, est aliquid omnino, quod sit primũ.

Et illud ipsum, in quo est transmutatio, non habet talem dispositionem. Sunt. n. tria, quæ sufficiunt in transmutatione, s. trãsmutatum, & illud, in quo est transmutatio, & ad quod. v. g. homo, & tempus, & albũ. homo vero, & tempus sunt diuisibilia: sermo autem de albo est alius à sermone de istis. sed omnia sunt diuisibilia per accidens: illud. n. cui accidit album, & quale, est diuisibile. in illis autẽ omnibus, quæ dicuntur diuidi per se, nõ per accidens, non est etiam primum. v. g. in magnitudinibus. Sit igitur A B C magnitudo, & moueatur de A ad B primo motu. si igiᷓ A B fuit indiuisibile, tunc impartibile sequitur impartibile. &, si fuerit diuisibile, tũc erit aliquid ante B, in quod cecidit transmutatio, et ante illud aliud, et sic semper. q̃m non euadet à diuisione aliquo modo. ergo nõ est hoc primum eius, in quod cadit transmutatio. Et similiter de transmutatione quantitatis. quoniam ista transmutatio etiam est in continuo. Ergo manifestum est quòd in motu in qualitate sola inter alios motus potest esse indiuisibile per se.

Demonstratio Tertia, ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte magnitudinis.

Dicit Manifestum est igitur ex prædictis, ꝙ non est aliquod primum, s. indiuisibile ex trãsmutatione, neq; ex tempore, in quo fit transmutatio, ſm ꝙ est transmutatio, & ſm ꝙ est tempus, neq; per se, neq; per accidẽs. 49
D. d. Et illud ipsum, &c. & intendit illud, in quo est genus trãsmutationis. & dixit hoc, q̃m transmutabilium sunt quædam, in quibus non inuenitur primum ꝑ accidens, s. quæ sunt in qualitate. in eis autem, quæ sunt in vbi, & quanto non inuenitur primum omnino, neque per se, neq; per accidens. Et, cum narrauit quòd dispositio in eo, in quo est transmutatio, in hoc non est sicut dispositio in transmutato, & tempore, incœpit exponere hoc, et dixit Sunt enim tria, etc. idest, sunt enim tria in transmutatione: & sunt illa, de quibus diximus ipsa non habere primum D. d. scilicet transmutatum. & intendit per illud, in quo est transmutatio, tempus, & per illud, ad quod est trãsmutatio, genus motus. verbigratia homo, qui albescit: quoniam sunt in eo tria, homo, & tempus, & color albus. & dixit motum, qui est in qualitate, notificando ꝙ in isto non inuenitur primum per accidens, scilicet in eo, ad quod est motus, nõ in moto, neq; in tempore. & hoc intendebat, cum dixit homo vero, &c. idest homo vero, quod est transmutatum in hoc motu, & tempus, in quo est motus,

non

noo habēt primū omnino, neq; per se, neq; per accńs, quia sunt diuisibilia p se. album vero, & siſr de rebus, ad quas fit transmutatio in qualitate, nō habent talem dispōnem: qm̄ ista non diuiduntur per se, s. qualitates, sed per accidens. D.d. sed oīa sunt diuisibilia per accidens, i. omnes qualitates. D. narrauit quō diuidūtur per accidēs, & dixit illud. n. & cui accidit album, &c. i. album vero, & vſr qualitates sunt diuisibilia, qa sunt in corpore, quod est diuisibile per se. Et, cum narrauit ꝙ diuisibilium ex istis tribus quædā sunt, quę semper diuiduntur p se, s. tempus, & transmutatū, & quædam sunt, quorū quædā diuidunť per se, & quædā per accidens, & est illud, ad quod est trāsmutatio, narrauit ꝙ in illo, quod diuiduur p se, in istis non inuenitť primū per se, & in illo, quod diuidiť per accidens, inueniť primū per se, & nō per accidens. & dixit in illis aūt omnibus, &c. i. in transmutato, & tempore, & trāsmutatione, q̄ est in vbi, & quanto: qm̄ ista sunt diuisibilia p se. Et, cū narrauit ꝙ in istis non inueniť primū diuisibile, iterauit suā demr̄ationem sup ista diuisibilia, cū in declarationibus p̄dictis noo distinguiť illud, quod diuidiť p se, ab illo, quod diuidiť per accidens, & dixit Sit igiť A B C, &c. i. sit igitur spatium, p quod motum moueť primū spatiū A B C, & motus eius ex A ad B sit primus motus. D.d. si igiť A B, &c. i. si igiť A B, quod est ex spatio primū eius, per quod fit primus motus, fuerit magnitudo indiuisibilis, tunc motus per illud erit indiuisibilis: & sic indiuisibile sequitur iodiuisibile: & sic magnitudo, & motus erunt compositi ex indiuisibilibus. quod est impoſe. D. d. &, si fuerit diuisibile, &c. i. si igitur spatium A B fuerit diuisibile, tunc erit hoc spatium ante spatium A B, in quod cecidit transmutatio, anteq̄ caderet in spatium A B. v. g. medietas spatij A B. & siſr sequitur vt ante transmutatiooem, quæ est in medietate istius spatij sit minor transmutatio: & est illa, quę fit in medietate istius medietatis: & sic proceditur in infinitum. D.d. ergo hic noo est primum, &c. i. in motu locali. D.d. & similiter est de transmutatiooe quantitatis, i. in augmento, & diminutione. Et causa in hoc est, ꝙ transmutatio in quanto est trāsmutatio in continuo per se, & declaratum est ꝙ cōtinuum semper diuiditur in diuisibile, econuerso transmutationi i qualitate, s. quia noo est in continuo. D.d. manifestum est igiť ꝙ in motu, etc. i. ꝙ possibile est vt in eo sit primum indiuisibile per se, & si sit diuisibile per accidens. et hoc est ita, quia [a] minimus color est terminatus p se, quemadmodum minima forma est terminata, s. ꝙ minimū eius, quod potest esse coloratū in actu est terminatum: quemadmodū minimū eius, quod pōt esse aliquod demr̄atum est terminatū. v. g. qm̄ minima aqua est terminata. & siſr de alijs corpibus simplicibus, & cōpositis.

Qualitates nō diuiduntť p se, sed per accńs. Idem sup. cō. 57. 59. & infra 59.

a Minimus color est terminatus p se, quēadmodū minima forma est terminata sicut minima aqua ē termīata. & siſr ē de alijs corpib⁹ simplicib⁹, et cōpositis. Idē supra cō. 32 & quæ ibi.

Caput Secundum. *Ea, quæ sunt in motu, sese præcedere.*

Oē, q̄d mutatur, in tpe mutatur.

QVoniam autem oē, quod mutatur, in tēpore mutať: dr̄ autem ī tpe mutari & vt in primo, & vt secundū alterū, vt in anno, qa in die mutatur: in quo primo tēpore mutatur id, quod mutať, in quauis huius parte mutari necesse est. manifestum est igr̄ & ex definitiōe. primū. n. sic dicebamus.

Et, quia oē, quod transmutatur, transmutatur in tempore: et dr̄ aliquid transmutari in tēpore, quia est primum tēpus, in quo transmutatur, & quia trāsmutatur in alio. v. g. qm̄ dicitur aliud transmutari in tali anno, quia transmutatur in aliqua die illius anni: quoniā primum tempus, in quo transmutatum transmutatur, necesse ē vt in qualibet parte illius transmutetur. & hoc manifestum est ex eius definitione. qm̄ hoc intelligimus per primū.

Cum declarauit ꝙ motus noo habet primum, neq; illud, in quo est motus, oeq; tempus, vult declarare ꝙ illud, quod transmutatum est, prius trāsmutabatur, & dixit Et, qa oē transmutatum, &c. idest vt declaratum est superius. D.d. & dicitur aliquid transmutari, &c. idest, et manifestum est per se quòd dicitur aliquid trāsmutari in aliquo tempore, quia illud tempus est minimum tempus, in quo potest transmutari. & hoc intendebat, cum dixit quia est primum tempus, &c. qm̄ oē, quod attribuiť rei noo ppter suam partem est primum illius rei, vt declaratum est alibi: & quia transmutatio nō attribuiť tempori ęquali ei, qa inueniť in tpe minori ipso: ideo necesse est vt istud tempus sit primū illius transmutati: econtrario de tpe, quod excedit transmutatiooem, s. quia non est primum: qm̄ transmutatio oō attribuitur ei, oisi gratia suæ partis. & hoc intendebat, cū dixit & qa traosmutať in alio, i. et attribuiť etiā trāsmutatio tpi: quia transmutať in alio, cū tempus, cui attribuiť, excesserit idem tempus æquale ei. D. d. ver. g. &c. i. v. g. qm̄ bellum fuit in tali anno, quia fuit in tali die illius anni: vnde attributio eius ad annum non est prima. D.d. qm̄ primum tempus, &c. i. &, cū res habuit tēpus primum, ī quo transmutať, necesse est vt in qualibet parte illius temporis inueniatur illa res transmutari. qm̄ hoc est manifestum ex definitione primi. qm̄ primum est tēpus æquale transmutationi, cui trāsmutatio non attribuitur gratia partis: ergo necesse est in toto. qm̄ omnis transmutatio, quæ attribuitur tempori, necesse est vt attribuatur ei aut propter partem, aut propter totum: sed primo oon attribuitur propter partem: ergo propter totum.

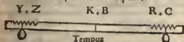
Datť minimū tps, in q̄ aliqd pōt trāsmutari.

Sed et ex his manifestum est. Sit. n. in quo primo mouetur id, quod mouetur, in quo Y R, & diuidatur secundum K. omne enim tēpus diuisibile est. in tempore igitur Y K aut mouetur, aut non mouetur: et rursus in tempore K R similiter. Si igitur in neutro mouetur, quiescet vtique in toto. moueri enim id, quod in nulla partium huius mouetur, impossibile est. si vero in altera sola mouetur, non vtique in primo moueť, quod est Y R. secundum. n. alterum motus est. necesse est igitur in quouis ipsius Y R motum esse.

Et hoc apparet etiā ex hoc, quod narrabimus. Sit igitur tēpus, in quo motum moueť primo Z C, & diuidatur in B. si igitur oē tempus est diuisibile: & motum aut in tēpore Z B C mouetur, aut nō mouetur: & siſr etiam in duobus temporibus Z B C. Si igitur non moueť in altero eorū, ergo qescit in hoc toto tempore. nam impossibile est vt sit motum, & nō moueatur in altera partium Z B C. &, si mouetur in altero eorum tm̄, tunc tempus Z C nō est primum tēpus, in quo mouetur. qm̄ motus eius est in vtroq; eorum. ergo necesse est vt moueatur in qualibet parte Z C.

Demonstratio

Demonstratio, probans quòd id, quod mouetur primo in aliquo tempore, mouetur in qualibet parte illius temporis.

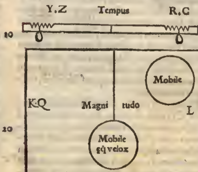

51 Dicit Et hoc apparet ex hoc, quod dico. qm̃, cum primum tempus fuerit demonstratum, v.g. tempus Z C, & fuerit diuisum in duo in B, cum omne tempus sit diuisibile, & illud, quod mouetur necesse est ipsum moueri in tempore Z C, quod est positum primum, aut non moueri, & manifestum est ꝙ non est quiescens in eo, ergo mouetur. Et, cum posuerit ꝙ in hoc tempore necesse est vt sit motum in toto, & ꝙ aduersarius nõ potest ponere ipsum in eo quiescens, dixit & similiter etiam, &c. i. & siliṫ etiam īterrogabimus aduersarium, & dicemus ei ꝙ istud motum, quod tu concedis moueri in tempore Z C, aut cõcedis etiam ipsum moueri in vtraq; parte eius, aut quiescere in vtraq;, aut moueri in altera, & quiescere in reliqua. D.d. Si igitur non mouetur, &c. i. quæ sunt partes magnitudinis, cum sit impossibile vt in ea sit quiescens. & quasi dicat, ꝙ, si fuerit quiescens in vtraq; parte magnitudinis, sequiṫ maximum impossibile, s. vt aliquid moueatur ꝑ aliquid, & quiescat in oĩbus partibus eius. Et, cum destruxit ipsum quiescere in vtraq; parte, destruxit etiam ipsum quiescere in altera, & moueri in reliqua, & dixit & si mouetur in altera tm̃, i. tunc tempus congregatum ex istis duobus temporibus nõ erit tempus primum. sed positum est primum, Et hoc est ita, quia primum est illud, in cuius oĩbus partibus est motus. & hoc intendebat, cũ dixit qm̃ motus eius est in vtroq;, i. qm̃ necesse est, cũ sit primũ, vt motus sit in vtraq; parte eius. Et, cum destruxit ista duo condiuidentia, conclusit tertiũ, & dixit ergo necesse est, &c. & hoc manifestum est.

tẽpus ... i. cur⁹ partib⁹ motus.

Hoc autem ostenso, manifestum est ꝙ omne, quod mouetur, necesse est motum esse prius. Si.n. in Y R tempore primo magnitudo K L mota est, in dimidio, quod æque velociter mouetur, & simul incœpit, per dimidium erit motum. Si autem æque velox in eodem tempore motum sit aliquid, & alterũ necesse est per eandem motum esse magnitudinẽ. quare motum erit id, quod mouetur.

Hoc quidem declarato manifestum est ꝙ omne, quod moueṫ, necessario mouebatur prius. Qm̃, si moueatur per spatium Q L in tempore Z C, quod est primum tempus, tũc æquale ei in velocitate motus, & incipiens cum ipso moueri, mouebitur per medietatẽ in medietate. Si igitur illud, quod est æquale ei in velocitate, moueatur per aliquid in hoc tempore, necessario aliud etiam mouebitur per illud spatium. vnde necesse est vt illud, quod mouetur, iam mouebatur.

Demonstratio Prima, probans, ꝙ omne moueri precedit mutatum esse, sumpta à magnitudine.

52 Et, cum hoc sit declaratum, s. ꝙ illud, quod mouetur in primo tempore, necessario mouetur ī omnibus partibus illius temporis, manifestum est ex hoc ꝙ in quolibet instanti, ante quodlibet instans, in quo demonstratur moueri, sit motum. Deinde incœpit declarare hanc consecutionem, & dixit Qm̃, si moueatur, &c. i. v.g. qm̃, si aliquod motum moueatur per aliquod spatium in aliquo tempore, v.g. per spatium Q L in tẽpore Z C, & illud tempus fuerit primum illius moti, tũc, si posuerimus aliquod motum æquale in velocitate incipere cum illo moueri, ī medietate illius temporis tm̃, necesse est vt pertranseat medietatẽ illius spatij. D. dixit Si igitur mouetur per aliquid, &c. i. si igitur motũ, quod est æquale in velocitate moto posito pertransire illud spatium terminatum in illo tempore terminato, pertransiuerit aliquam partem magnitudinis in aliqua parte illius temporis positi, necesse est vt primum motum, quod pertransiuit, pertranseat spatium, per quod sm̃ motum mouebaṫ, anteq̃ pertranseat totum spatiũ. D.d. ergo necesse est vt primum motum demonstratum, quod mouetur in vltimo spatij, quod prius mouebatur, i. compleuit motũ, quo mouebatur illud, quod est æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis. et siliṫ, si posuerimus primum motum demõstratum ī vltimo spatij, per quod sm̃ motum mouebatur, sequitur ꝙ prius mouebatur. nam illud spatium diuiditur in duas medietates, & possumus ponere aliud motum æquale ei in velocitate pertransire illud in medietate illius temporis, & sic in infinitum. Et causa in hoc est, quia magnitudo, & tempus diuiduntur in infinitũ. vnde necesse est vt ante quodlibet vltimum, ī quo res mota demonstratur, moueatur. Sed ipse vsus est in hac declaratione secundo moto, quia est manifestius. Nam aduersarius potest concedere ipsum pertransire totum spatium, sed non pertransit medietatẽ, anteq̃ pertranseat totum, cum pertransire medietatem sit pertrãsire in potentia, non in actu. & ideo vtitur secundo moto, & posuit ipsum pertransire in actu, qm̃ hoc non potest aduersarius negare. Et, cum concessit hic esse spatium, quod ꝑtransit motũ æquale ei in velocitate in quadam parte illius tp̃is, necessario concedet ꝙ primum motũ, qñ moueṫ per totũ spatiũ, ꝑtransibit illud spatiũ, quod pertransiuit illud, quod est æquale ei in velocitate, s. illud, quod mouetur in minori illo tempore.

Pertransire medietatẽ ẽ ꝑtrãsire ī potentia, non ī actu. contra ista.cõ.17.

Amplius

Amplius aūt, si in toto tempore Y R motum esse dicimus, aut omnino, aut in quouis tempore, ex eo, quia accepimus vltimum ipsius nūc: (hoc, n. est id, quod terminat, & mediū ipsorum nunc tēpus est:) & in alijs vtiq; silr dicetur motum esse. dimidij autem, vltimum diuisio est. quare & in dimidio motum erit, & omnino in quauis partiū. semper. n. simul cum ipsa diuisione tempus est terminatum ab ipsis nunc. Si igitur omne quidē tempus diuisibile est: quod autem est inter ipsa nunc tempus est: omne, quod mutatur, infinities mutatum erit.

Et etiam, si dicitur aliquid moueri in tempore Z C toto, & vlr in aliquo tēpore, quod cūq; sit, cum acceperimus instās, quod est vltimum eius: qm̄ hoc determinat illud, et inter duo instantia est tempus: & in alijs instantibus dicitur ī eo, quod mouetur, ipsum iam moueri. & vltimum medietatis est differentia, necesse est vt in medietate etiam moueatur, & vlr in qualibet parte. quoniam, cū casu diuisionis determinatur tēpus per instantia. Cū igitur oē tempus est diuisibile: & inter duo instantia est tēpus: necesse est vt omne, quod transmutaī, transmuteī in infinitū.

Demonstratio Secunda, probans idem, quod antea, sumpta à Tempore.

Y.Z Tempus K.C

53 Ista declaratio est alia, quia p̄ma est ex spatio, & ista ex tempore. Et dicit Et est etiam aliud signum. quoniam non dicimus aliquid moueri in aliquo tempore, nisi, cum acceperimus instans, quod est finis transmutationis, & instās, quod est principium eius. qm̄ p hæc duo instantia determinatur tempus, in quo est trāsmutatio. sed tacuit instans, quod est principium, quia hoc intellectum est, nam oē tempus finitum non fit finitū, nisi accipiendo illud inter duo instātia. Et ideo dixit et inter duo instantia est tempus. i. cum posuerimus q̄ oē tempus terminatur per duo instantia, et inter quęlibet duo instantia est tempus, vt declaratum est, & posuerimus q̄ finis medietatis istius temporis, in quo motū totum mouetur, s. temporis Z C, terminatur ab instanti, quod est drīa īter istas duas medietates, manifestum est q̄, cum motum fuerit in hoc instāti, s. q̄ diuidit hoc tempus ī duas medietates, dicetur vere iam motū esse, & in alia medietate moueri. ergo illud, quod mouetur, iam motum est. et silr, cum diuiserimus illam medietatem in duas medietates, tunc in alia medietate vere dicetur moueri. ergo & in drīa, quæ est īter duas medietates manifestum est, q̄ cum moueri fuerit ipsum iam esse motum, & silr in medietate medietatis, et sic in infinitum. ergo oē, quod moueī, iam mouebaī. Et hoc intēdebat, cum dixit & vltimum medietatis est drīa. i. & instans, quod est finis alterius medietatis, & principium secundæ, est drīa inter has duas medietates. ergo necesse est vt motum in prima medietate dicatur iam motum esse, & in alia dicatur moueri. ergo anteq̄; moueatur, iam mouebatur. D. d. & vlr, &c. i. qm̄ quælibet pars temporis, cum accipiatur, potest diuidi ī duas medietates, & motum in vltima medietate dr̄ moueri, & in alia dr̄ iam motum esse. si igitur diuisio temporis in medietates procedit in infinitum, ergo oē, quod mouetur, necio mouebatur. Et hoc intendebat, cum dixit Cum igitur omne tēpus sit diuisibile, &c. i. & vlr, cum posuerimus q̄ oē tempus est diuisibile per instantia, inter quælibet duo instantia est tēpus, & q̄ ista diuisio procedit in tēpore demōstrato ī infinitū, & quod in quolibet instanti transmutatum dr̄ iam esse trāsmutatum, & in quolibet tempore dicitur transmutari necessario, aut illud transmutabatur infinities.

Amplius autem, si id, quod continue mutaī, & neq; corruptum est, neq; cessauit à mutatione, aut mutari, aut mutatum esse necesse est in quouis: in ipso autem nunc non est mutari: necesse est mutatum esse fm vnūquodq; ipsorū nunc. quare, si ipsa nunc infinita sunt, omne, quod mutatur, infinite erit mutatum.

Et etiam, si omne, quod transmutatur continue absq; eo, q̄ corrūpatur, aut cessat transmutari, aut transmutatur, aut iam transmutatum est, necessario in quacūq; parte accepta fuerit ex eo: & est impoīe aliquid trāsmutari in instanti: necesse est vt in vnoquoq; instantiū sit iā trāsmutatū: & si instātia sint infinita.

Hęc est declaratio quasi vnius propositionum, quibus vsus est in prædicto sermone, s. dicentis q̄ in quolibet instanti diciī transmutatum iam esse transmutatum. Et declaratio eius est talis. s. Oē transmutatum continua transmutatione, dum transmutatur, diciī in tempore, in quo transmutaī ipsum iam esse trāsmutatum in quacūq; parte temporis demonstretur: et omne tempus diuiditur in tempota, & instantia determinantia illa tempora infinita: & est impoīe ipsum transmutari in instantibus, qm̄ in instanti non fit transmutatio: ergo necesse est vt in instanti sit iam trāsmutatum. &, si instantia sint infinita, sequiī vt illud, quod transmutatur sit transmutatū iam infinities. D. d. aut trāsmutatur, aut iam transmutatum est, &c. i. qm̄ oē transmutatum transmutatione continua dr̄ in quolibet temporis esse transmutatum, & trāsmutari. Et, cum posuit hanc propositionem, & iam prædixerat q̄ oē tempus est diuisibile in tempora infinita, & in instantia infinita, dixit & est impoīe aliquid trāsmutari in instāti, &c. idest &, si in instanti non dr̄ transmutari, ergo necesse est dici, iam esse transmutatum. & hoc est ita, quia omnis pars temporis, ī quo est motū, necessario attribuit ei motum. &, quia impoīe est ipsum attribui instantibus, s. trāsmutari in eis, remanet vt attribuatur eis ita, q̄ sit iam transmutatum. qm̄, si hoc non fuerit, non habebit attributionem ad istas partes. sed positum est ipsum attribui oībus partibus temporis diuisibilibus, & indiuisibilibus. & hoc est impoīe. Et vocare hoc instās partem, est transumptiue. & intendebat q̄, quia īstans est drīa inter tēpus primū, & secundum, manifestū est q̄ oē, quod mouetur in secundo tempore, iam motum est in tempore, quod est inter illud, & primum. 54

Vocare i[n]stās per[...] poris ē t[ran]sumptiue. de supra c[...] 54.

Non solum autem id, quod mutaī, necesse est mutatum eē, sed etiam mutatum necesse est mutari prius, omne. n. quod ex quodam in quiddā mutatū est, in tēpore mutatū est.

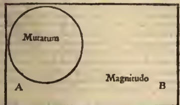
Sit

Sit.n.in ipso nunc, ex A in B mutatum. ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso A, nō mutatum est. simul.n. erit in ipso A, & in ipso B. quod.n. mutatum est, quando mutatum est, ꝙ non est in hoc ostensum est prius. si vero in alio est, in medio est tempus: non enim contigua sunt ipsa nunc.

Et non solūmodo illud, quod transmutat̃, est necesse vt iam sit trāsmutatum, sed etiam illud, quod est transmutatū ad aliqd, necesse est ꝙ prius transmutabat̃. omne enim, quod transmutatum est de aliquo in aliquid, transmutatum est in tēpore. Sit igitur aliquid, & trāsmutetur de A in B, ergo necesse est vt in instanti, in quo est in A non sit iam transmutatum. qm̄ erit in A, & in B. nam iam declarauimus superius ꝙ illud, quod transmutatum est, nō est in hoc. si igit̃ fuerit in alio, inter illa est tempus: quoniā instantia non sunt sese.

Demonstratio, probans ꝙ oportet ꝙ omne, quod mutatur, mutatur in tempore.

N Nunc temporis.

55 Cum declarauit ꝙ omne, quod transmutatur, iam prius transmutatum est, vult declarare conuersum, s. ꝙ omne, quod transmutatum est, prius etiam transmutabatur. Et ideo dixit Et non solummodo, &c. i. qm̄ hoc similiter est in eis. Deinde incoepit declarare hoc, & dixit omne enim, quod trāsmutatum est, &c. & ista propositio declarata est, s. ꝙ omne transmutatum est in tēpore. Et, cum posuit hoc, posuit trāsmutatum aliquod de aliquo terminato in aliquod terminatum, quod est primum eius, ad quod trāsmutatur. verbi gratia de A in B, & dixit Sit igitur aliquid, &c. i. de aliquo cōtrario, s. A ad contrarium, ad quod primo fit transmutatio, s. inter quæ non est medium, vt declaratum est superius, ꝙ illud, quod transmutatur primo, cum transmutatur, est in illo ad quod, non in illo ex quo. & hoc intendebat, cum dixit est enim in A, &c. idest est enim in instanti alio ab instāti, in quo est in B. quoniam declaratum est quòd illud, quod transmutatur, non est in hoc, idest in eo, ex quo est trāsmutatio. D.d. si igitur fuerit in alio, &c. i. si igitur fuerit in eo, ex quo, in alio instanti ab eo, quo est in eo, ad quod, tunc inter illa erit tempus: & in hoc tempore mouebitur necessario: & omne, quod dicitur iam motum esse, dicitur prius moueri: quemadmodum illud, quod transmutatur, dicitur prius fuisse transmutatum.

Quoniam igitur in tēpore mutatū est, tempus autem oē diuisibile, in dimidio aliud erit mutatum, & rursus in illius dimidio aliud, & semper sic. quare mutabatur vtiq; prius.

Et etiam, quia trāsmutatum est in tempore, & oē tempus est diuisibile, in medietate eius erit transmutatio, & etiam in medietate illius medietatis transmutat̃ aliud, & sic semper. quare necesse est ꝙ prius transmutabit̃.

56 Hæc est alia declaratio, & est ꝙ, si oē transmutatum transmutetur in tempore, et omne tempus est diuisibile, tunc in medietate illius temporis dicetur transmutatum transmutari, & tunc dicetur ipsum iam esse transmutatum in medietate illius medietatis. et similiter, qū fuerit in medietate illius medietatis, dicetur trāsmutari, & in medietate medietatis illius medietatis ipsum esse transmutatum, & sic in infinitum, ergo illud, quod transmutatur, iam est transmutatum.

Amplius autem in magnitudine manifestius est, quod dictum est, propterea ꝙ continua est magnitudo, i qua mutatur id, quod mutatur. Sit.n. quippiam mutatum ex C in D. ergo, si indiuisibile quidē est ipsum CD, id, quod impartibile est, impartibili erit cōtiguum. quoniam autem hoc impossibile ē, necesse est magnitudinem esse id, quod est inter, & in infinita esse diuisibile. quare in illa mutatur prius. necesse est ergo oē, quod mutatum est, mutari prius.

Et etiam declaratum est hoc manifeste in magnitudine. magnitudo.n. est continua, & est illud, in quo transmutatum transmutatur. Trāsmutetur igitur aliquid de C in D. vnde necesse est, si CD est indiuisibile, vt illud, qd' est indiuisibile, sequatur indiuisibile. sed hoc est ipośe: ergo inter illa est magnitudo, & est diuisibile in infinitū. ergo trāsmutabat̃, anteq̄ transmutaret̃ de C ad D. vñ necesse est vt oē, quod transmutatū est, prius trāsmutabatur.

Demonstratio, probans ꝙ ante omne mutatum esse, praecedit mutari.

Cum declarauit ꝙ oē transmutatum transmutabat̃, anteq̄ transmutaretur, qm̄ oē transmutatū est in tpē, 57

& omne tempus est diuisibile in infinitum, declarauit hoc idem per magnitudinem, & dixit Et etiam declaratum est hoc, &c.i.& declaratum est illud, quod declarauimus per tempus, per magnitudinem: & hoc est in transmutato in loco, & in quantitate. & ista declaratio est manifestior. qm̃ magnitudo est manifestior in hoc, ꝙ transmutatio sit talis: sed non est ita in tempore. Et Alex. dicit ꝙ non intendit, ꝙ declaratio, quę est ex magnitudine, est manifestior q̃ illa, quæ est ex tempore, cum vtrũq; sit continuum, sed intendebat ꝙ declaratio, quæ est in motibus quantitatis est manifestior, q̃ quæ sunt ĩ motibus qualitatis. et verba Alex. sunt ista. et etiam hoc, quod diximus declarabitur magis in spatio. nam spatiũ, in quo transmutatũ transmutaẽ, est cõtinuum. D.d. Transmutetur igitur aliquid, &c.i. ponatur igiẽ aliquid transmutari per aliquã magnitudinẽ de C ad D, sequitur igẽ, vt, si inter punctũ C, & D non fuerit linea diuisibilis, vt indiuisibile tangat indiuisibile. quod est impossibile. D.d. necesse est ergo vt inter illa sit magnitudo. i. &, cum sit impossibile indiuisibile sequi indiuisibile, necesse est vt inter vltimum indiuisibile, ex quo motum mouetur, & ĩdiuisibile, ad quod mouetur, sit magnitudo diuisibilis in ĩfinitum. &, cum posuit hoc, dixit ergo transmutabatur, &c.i. &, cum inter C, & D sit magnitudo semp diuisibilis, et in qualibet magnitudine earum transmutatur trãsmutatum, necesse est ꝙ transmutabatur, anteq̃ transmutetur de C in D. Et similiter sequitur in omni vltimo vltimorũ, quibus diuiditur, s. ꝙ necesse est ꝙ ipsum trãsmutabatur, anteq̃ transmutatum sit in ipso, s. anteq̃ pertranseat illam magnitudinem. vnde necesse est, vt dixit, ꝙ illud, quod iam transmutatum est, prius transmutabatur. Quoniam, si hoc non esset. [a] tunc inueniretur finis transmutationis sine transmutatione: et sic inueniretur finis sine eo, cuius est finis. quod est impossibile. [b] nihil enim dicitur iam transmutatum esse, nisi cum fuerit in vltimo transmutationis.

a Impoſe est vt finis sit sine eo, cuius ẽ finis. Idem 4. Phy. 42. 129. 107. & 1. de Generatione. 29.

b Nihil dr̃ iã transmutatũ eẽ, nisi fuerit in vltio trãsmutationis. cõsiste supra cõ. 52.

Eadem enim demonstratio est & in non continuis, vt & in contrarijs, & in contradictione. Accipiemus. n. tẽpus, in quo mutatũ e, et rursus eadem dicemus. quare necesse est id, quod mutatũ est, mutari, & quod mutaẽ, mutatũ esse. et est ipso qdem mutari mutatũ esse prius, ipso aũt mutatũ eẽ mutari, & nunq̃ accipietur primum. Causa autem huius est, nõ esse impartibile impartibili contiguum. in infinitum enim diuisio fit, vt in ijs, quæ augentur, & diminuuntur lineis.

Sequitur igitur necessario vt illud, quod iam transmutatum est, prius trãsmutabatur. Qm̃ demõstratio eadem est in eo, quod non est continuum omnino, verbi gratia in contrarijs, & in contradictione. Accipiemus. n. tempus, in quo transmutatur, & dicemus etiam hoc idem. ergo necesse est vt illud, quod transmutatum est, iam transmutabatur. illud igitur, quod trãsmutatur prius, erat transmutatum, & quod transmutatum fuit, prius transmutabatur. et impossibile est aliquo modo inuenire primum. Et causa huius est, quia impossibile est impartibile sequi impartibile. nam diuisio est in infinitum, sicut in lineis, quæ adduntur, & diminuuntur.

Idest, manifestum est igitur ex hac demonstratione, qua vsi sumus in transmutato fm̃ quantitatem, ꝙ omne transmutatum simpliciter trãsmutabatur, anteq̃ sit transmutatum, siue in quantitate, siue in qualitate, aut in substantia. Demonstratio. n. qua vsi sumus in transmutato, est propinqua potẽtia in alio, & eadem est demonstratio in transmutatione, in qualitate, & in substantia. qm̃ non est dr̃a aliqua inter duas demonstrationes, sicut dixit, sed declaratio, qua vsi sumus in magnitudine, & in quantitate, trãsfertur ad tempus, cum oẽ transmutatum sit in tpe. D.d. v.g. in contrarijs, & contradictorijs. & intendit per cõtraria transmutationem in qualitate, & per cõtradictoria transmutationẽ in substantia: quia est de affirmatiua in negatiuam, & econuerso. D.d. Accipiemus. n. tẽpus, &c.i. & trãsferamus illã demr̃ationẽ ad tẽpus, ponendo ꝙ vnũquodq; istorum transmutetur in tpe, et ꝙ oẽ tẽpus est semp diuisibile. Et dr̃a inter hanc demr̃ationem, quã innuit, qua vsus est in his duabus transmutationibus ex tpe, & duas demr̃ationes, à quibus incœpit loqui in hac declaratione, q̃ sunt ẽt ex tpe, est, quia illæ duæ declarationes fuerunt cões oĩ transmutationi, & ista est quasi propria his duabus trãsmutationibus. D.d. ergo necesse est, &c.i. duo quæsita, q̃ intendebat declarare, s. ꝙ trãsmutatũ est, prius transmutabaẽ, & ꝙ illud, quod transmutatur prius, transmutatum est. D.d. illud igitur, quod transmutatur, &c.i. sequitur igitur ex istis duabus conclusionibus ꝙ oẽ instans, in quo demonstratur transmutatũ trãnsmutari, nec in ante illã transmutationem erat transmutatũ, adeo, ꝙ impoſe est reperire initium trãsmutationis: sed ante transmutationẽ est trãsmutatio in infinitũ, s. in potentia. D.d. et impoſe est in aliquo modo inuenire primũ. i. inuenire primã trãsmutationẽ demr̃atã in actu. D.d. Et cã in hoc est, &c.i. & cã in hoc est, quia magnitudo, & motus, et tẽpus nõ componunẽ ex indiuisibilibus. qm̃, [a] si mot[9] diuidereẽ in indiuisibile, tũc esset illic primus motus, & ṗma magnitudo, & primum tempus. D.d. diuisio. n. est infinita, quemadmodum in lineis, quæ adduneẽ, et diminuuntur. i. quæ procedunt in additione, & diminutione ĩ infinitum, [b] vt declaratum est in Tertio.

Documen:

a Si mot[9] diuidereẽ ĩ indiuisibile, illic esset primus motus, & prima magnitudo, & primũ tp̃s.

b 3. Ph. t.c. 59. & inde.

Manifestum est igitur ꝙ & id, quod factũ est, necesse est fieri prius, & quod fit factum esse, quęcũq; diuisibilia, & continua sunt. nõ tñ semper id, quod fit, sed & aliud aliqñ, vt illius aliquid, sicuti fundamẽtum domus. Silr̃ aũt & in eo, quod corrumpiẽ, et eo, quod corruptũ est. statim. n. inest ei, quod fit, & quod corrumpiẽ, cũ sit continuũ, infinitũ quoddã. & non est aut fieri non factum aliqd, aut factũ esse quod non fit aliquid. silr̃ aũt & in ipso corrũpi, & incorruptũ esse. semp. n. est ipso corrumpi corruptũ esse prius, ipso autem corruptum esse corrumpi. Manifestũ est igitur, ꝙ & id, quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit factũ esse. omnis. n. magnitudo, & oẽ tempus semper diuisibilia sunt, quare, in quocũq; sit, nõ erit vtiq;, vt primo.

Oẽ, q̃d factũ ẽ fieri, & q̃ fit factũ esse prius necesse est, ĩ diuisibilibus, & continuis.

Et manifestum est ꝙ illud, quod generatum est, necesse est ꝙ prius generabatur, & quod generatur prius generatũ fuit, & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. sed non semper erit illud, quod generatur, sed aliud;

v.g.

v.g. quidam illius, vt fundamentum ex domo. Et eodem modo est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. est enim necessario in eo, quod generatur, & corrumpitur aliquod infinitum, cum sit continuum. ergo impossibile est aliquid generari, quod prius non generabatur, et aliquid quod iam generatum sit non prius generari, & similiter est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptū est. semper. n. inuenimus anteq̄ res corrumpatur, iam corruptam esse, et anteq̄ sit corrupta corrumpebatur. Ergo manifestum est q̄ illud, quod generatum est, necesse est quòd generabatur, et illud, quod generatur, necesse est quòd fuit generatum. omnis enim magnitudo, & omne tempus semper sunt diuisibilia. ex quo sequitur q̄ illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, q̄ sit primum.

59 Cum declarauit, q̄ omne, quod transmutabatur in magnitudine, prius fuit transmutatum, & omne, quod fuit transmutatum, prius transmutabatur propria declaratione, & declarauit hoc in transmutatione qualitatis, & substantiæ declaratione cōi, vult declarare hoc declaratione propria de generatione, q̄ gñatio quodāmodo est in magnitudine. sed differunt, vt dicit, q̄a partes magnitudinis, ex q̄bus gñatum gñatur, sunt diuersæ in spē, & sunt in motu locali, & augmento eædem in spē, & diuersæ in numero. Et dixit & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. i. et oē, quod est ex generabilibus diuisibile, & continuum, dr̄ in eo, quod gñatum est, quod prius gñabaẗ, & ī eo, quod gñatur, quod p̄us gñatum fuit. Et dixit hoc, p̄seruādo se ex hoc, q̄a sunt hæc gñabilia indiuisibilia, vt sentire, & ītelligere. Et, q̄a gñatio est transmutatio de nō subiecto in subiectū, & corruptio est trāsmutatio de subiecto in non subiectū, ideo transmutatū nō est idē in ea de initio transmutatiōis vsq; ad finē; quare ēt nec trāsmutatio est eiusdē spēi. nam motus gñationis, & corruptionis est cōpositus ex trāsmutatione in qualitate, & transmutatione in substantia: & transmutatio, q̄ est in substantia, est non in tpe, s. prouentus formæ substātialis. Et est ēt motus gñati alicuius totius cōpositus ex motibus partium in gñabilibus cōpositis ex transmutationibus diuersis. et p̄pter hunc modū extremū excepit hoc in gñatione, & dixit sed semp ēt illud, &c. i. sed non sequiẗ vt trāsmutatum p̄cedens in ea sit de spē transmutati posteriori, sed de alia spē: licet transmutatio sit eiusdē spēi. D. induxit exemplū, et dixit. v.g. quidā illius rei. q̄m domus, quia cōponitur ex gñatione alioꝝ corporꝝ, non sequitur vt partes transmutationis, aut trāsmutati in ea sint de spē postremæ transmutationis. Et hoc silr̄ accidit in generatione aīalium, et alioꝝ corporꝝ organicoꝝ. In corporibus vero simplicibus non accidit hoc, vt in generatione ignis, & aquæ. sed sequiẗ necessario, vt ante trāsmutationē positam sit alia transmutatio, siue illa transmutatio accipiatur diuisibilis, aut indiuisibilis, s. finis transmutationis solummodo, ita, q̄ non sit finis transmutationis in generatione. nam finis transmutationis in generatione necessario est de alia specie motus: cum finis sit in substantia, & trāsmutatio, cuius est finis, est in qualitate. sed ista transmutatio, quæ est in qualitate non est in aliqua vna specie eius. v.g. q̄m, cum sanguis generatur, caro necessario alterabitur in plus q̄ in vnā qualitatem, donec expellat formam sanguinis, & habeat formam carnis. & sic est intelligenda generatio corporum consimilium. nam generatio est tribus modis, aut generatio simplicium, aut organicoꝝ, aut complexionis, & mixtionis. D.d. Et eodem modo est de illo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. idest, quoniam in motu corruptionis non reperitur primum naturaliter, sed ante quemlibet motū inuētum in actu inuenitur motus, et finis. Sed forte illud, quod est ante, nō est de genere eius, quod est post, in generatione cōpositorum ex corporibus diuersis. et, quia hoc inuenitur in generato per accidens, & similiter in qualitate, quia est in continuo, quod non est ita in loco, & q̄to, s. q̄ ista diuisio est in istis duobus motibus essentialiter, suscitauit intētiones hominum ad hoc, & declarauit q̄ propter illud, q̄ hoc inuenitur in motu, qui est in magnitudine, declarabitur ipsum esse in motu generationis, & corruptionis: cum generatio, & corruptio non sunt, nisi in habenti magnitudinem. quoniam, cū hoc fuerit declaratum in alijs transmutationibus, quæ sunt in magnitudinibus, & generatio, & corruptio nō sunt extra magnitudinē, licet non sint in ipsa magnitudine, sequitur vt accidat ei illud, quod est in magnitudine, s. vt in eis non inueniatur primum naturaliter. Et dixit est. n. necessario in eo, quod generatur, & corrūpitur, aliquod infinitum, cum sit continuum. i. & necesse est vt ī eo, quod generatur, & corrumpitur, sit aliquod nō habens primum: quia generabile, & corruptibile sunt in aliquo carenti p̄imo, quia est diuisibile in infinitū, s. magnitudine. Et hoc, quod dixit de generatione, et corruptione, intelligēdum est de motu in qualitate. igitur hoc est transmutationis, quæ est in qualitate, et substātia per accidens, transmutationis vero in vbi, et quāto per se.[a] Sed quæritur de generatione. q̄m visum est in ea primum naturaliter. in generabilibus autem, q̄ componuntur ex corporibus diuersis, s. non silr̄ibus, manifestū est de hoc, sicut cor in aīalibus, quod est p̄ma pars. & silr̄ etiam in silr̄ibus corporibus.[b] q̄m prima quantitas carnis est terminata: q̄m caro, s̄m q̄ est caro, nō diuiditur in infinitum. Nos aūt dicamus q̄ gñatio p̄mę partis componiẗ ex alteratione, & gñatione. q̄m, cum aliquid gñatur ex aliquo. v.g. caro ex sanguine, primo amittenẗ qualitates, & acēntia propria sanguinis, et fiēt accidentia propria carni, donec amittaẗ forma sanguinis, & fiat forma carnis. & hoc in fine motus. s. non in tempore. Si igitur in transmutatione, quæ est in qualitate, non inuenitur primum naturaliter, quia est in aliquo carenti primo naturaliter: et generatio est in tēpore, quia sequiẗ alterationem: manifestū est q̄ in eo non est primum naturalr̄. Et dixit ergo impoſſe est, &c. i. &, cum generatio non habeat primā partem naturaliter, impoſſe est aliquid demonstrari in gñatione, quod prius non gñabatur. q̄m, cum sit diuisibile, cum fuerit transmutatū in illo vltimo, quo diuiditur, dicetur tam generatum esse: & silr̄ illud, quod iam generatum est, dicitur prius generari. D.d. & silr̄ est de eo, quod corrumpitur. Et debes scire q̄ iste processus in infinitum est in potentia non in actu. &, si nō nullus motus fieret in eo omnino. Et, cum compleuit hanc declarationē, repetijt illud, quod declarauit, & dixit Ergo manifestū est, etc. i. causa in hoc est, quia generatio est in magnitudine, & in tēpore, & vtrūq; est diuisibile. D.d. ex quo sequitur quòd illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, quòd sit p̄ma pars magnitudinis, in qua incœpit motus generationis. Et non est intelligendum ex hoc, quòd non inuenitur prima magnitudo ex generato, quod est ex partibus diuersis. sed intentio eius est, quòd non inuenitur prima magnitudo ex generato ex magnitudine, in qua īcœpit generatio, & magnitudo, quæ sit prima, s. quia non inuenitur prima magnitudo ex magnitudine rei, à qua incœpit generatio.

Partes magnitudis, ex q̄b⁹ gñatum gñaẗ, sunt diuersæ in spē. p̄ hoc vide 4. Cœ. c. 61. Aliqua sī generabilia īdiuisibilia, sicut ē sētire, & itelligere.

Motus gñationis, & corruptionis est cōposit⁹ ex transmutatione in qualitate, & trāsmutatione ī substātia: & trāsmutatio, quę est in substā, ē in nō tpe, s. p̄uentus formæ substantialis.

Finis trāsmutatiōis ī gñatiōe necio ē de alia specie motus.

Gñatio ē tribus modis.

Diuisio ī motib⁹, q̄ sunt ī loco, & q̄to, est ēēntialr. Idē supra c. 17. & 19. & in cō. 49.

a Quęstio vtrū rō Philosophi vita sit continear in gñatione. b Prima q̄titas carnis ē terminata. Idē. 1. Ph. c. c. 16. et ī cō 32. sexti h⁹. & quæ ibi. Quęstionis solutio.

Quando aliqd gñaẗ ex aliq̄, vt caro ex sanguie, p̄io amittūẗ qualitates, et accidentia p̄pria sāguini, donec amittaẗ forā sanguīs, & fiat forā carnis. cōsule, 1. Ph. 62.

Documentū

Sed. 1. cæ. lē faba orbis, vt dicere oppositū, vt. s. p accidēs terminata induuntur post formā. Vide contr. Zim.

Caput Tertium. De Finito, & Infinito in motu.

QVoniam autem oẽ id, quod mouet, in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo, in infinito tempore impossibile est per finitam moueri, non eandem semper, & illius aliquid, quod mouet, sed in toto totam. Quod igit, si quid moueatur æque velociter, necesse est finitum in finito moueri, manifestum est. accepta enim parte, quæ mensurabit totam, in tot æqualibus temporibus, quot partes sunt, per totam motum est. Quare, quoniam hæ finitæ sunt, & quanto vnaquæq;, et numero omnes, & tempus vtiq; erit finitũ. toties enim erit tantum, quantum partis, tempus multiplicatum secundum multitudinem partium.

Et, quia omne motum mouetur in tempore, et in maiori tempore mouetur per maius spatium, impossibile est vt i tempore infinito moueatur motu finito, sine eo, quòd motus sit idem semper, & erit motum, quod mouetur, quoddam illius motus, sed mouetur ipso toto in eo toto. Quoniam manifestum est quòd, si aliquid fuerit æqualis velocitatis in motu, necesse est quòd per finitum moueatur in infinito. quoniam, cum fuerit accepta aliqua pars, quę mensuret ipsum totum, mouebitur per illud totum in tempore æquali. Ergo, si illæ partes omnes fuerint finitæ, & quantitas cuiuslibet earum, & numerus omnium, necesse est vt tempus etiam sit finitum. quoniã numerus eius erit secundum tempus partis, cum fuerit duplicatum per numerum partium.

Declaratio p se q magnitudo, et tẽp° sunt semp diuisibilia.

Iam declarauit hoc, cũ declarauit q omnis magnitudo, & omne tempus est diuisibile semper. sed illa declaratio illic fuit per accidẽs. et ideo vult perscrutari de hoc. nã declaratio, qua vsus est illic, non distinguit inter motum æqualem, & diuersum, & inter diuisiones finiti, & infiniti. Et dixit Et, quia omne motum mouetur i tempore. & incœpit ab hoc, quia, si homo non concesserit q omnis motus est in tempore, non poterit dicere q oĩs motus finitus est in tempore finito. Et, cum sit impossibile apud ipsum motum esse non in tẽpore, & hoc manifestũ est per se, & induxit hanc propositionem quasi partem præcedentis, induxit aliam partem, quæ est causa in consecutione eius, quod voluit declarare, et dixit & in maiori tempore, &c. &, cũ posuit hoc, dixit impossibile est, &c. D. posuit hic conditionem, & dixit sine eo, q motus, &c. i. ĩpossibile est vt motus moueatur in tempore ĩfinito vno motu, nisi ille motus fuerit semper, & infinitus in tempore infinito: sed illud, quod est impossibile, est vt sit motus infinitus. D. d. & erit motum, non quia mouetur, &c. i. si illud motum non attribuatur tempori infinito, quia est vnum, et mouetur in quodam illius motus infiniti, & hoc fm perpetuitatem. Et addit hanc conditionẽ præseruando se à corpore cœlesti: quia mouet quoddã motus infiniti in quoddam temporis infiniti. & ideo addit hoc, & d, sed mouetur, &c. i. & fm istud motũ;

Nisi concessum fuerit q oĩs motus ẽ i tpe. nõ põt concedi q motus finit° sit i tempore finito.

de quo dicimus q impoſe est vt moueatur motu finito in tempore infinito, non dicitur hoc in eo, nisi intelligendo q mouetur toto motu in toto illius temporis. Et, cũ induxit in hoc sermone illud, quod est quasi pręcedens, deinde induxit consequens, & incœpit declarare continuationem, & d. Qm̃ manifestũ est, &c. i. qm̃ manifestum est, q istud motum aut erit æqualis velocitatis, aut diuersæ: si æqualis, declarabit ex hoc, quod dicam, q non mouetur motu finito, nisi in tempore finito. D. narrauit quõ sequitur hoc, & dixit qm̃, cum fuerit accepta, &c. i. quoniam, cum posuerimus aliqd moueri motu terminato per spatium terminatum. v. g. per spatium H B, & deinde acceperimus ex hoc spatio partem, manifestum est q pertransiuit illam partẽ in parte temporis, in quo pertransiuit totum spatium, & q, cum pertransiuit illud idem spatium, pertrãseundo omnes illas partes æquales, in quas spatium est diuisum, quod etiam pertransiuit eas in tẽporibus ęqualibus, quorum numerus est, sicut illarum partiũ: cum necesse sit vt numerus temporum sit sicut numerus partium spatij, & vt tempora sint æqualia, quia partes sunt æquales, & motus est æqualis. Deinde dicit. Ergo, necesse est, si illæ partes, &c. i. &, cum necesse sit vt numerus partium temporis, in quo totum motum mouet, sit finitus, et vtraq; pars est finita, cũ sint ęquales partibus spatij, et partes spatij sunt finitę, necesse est vt tẽpus cõpositũ ex illis partibus finitis sit finitũ. nam cõpositum ex partibus finitis i magnitudine, et numero æqualibus est finitum ne cio. D. d. qm̃ numerus eorum, &c. i. qm̃ numerus partium, q̃ sunt duplæ partis spatij mensurantis illud, sit numerus duplorum partis tpis, in quo pertrãsiuerunt illud spatiũ. s. quod, si in spatio fuerit decuplum illius partis, & in tpe etiam erit decuplũ partis, in qua motum pertransiuit partes spatij.

Cõpositũ ex partibus finitis in magnitudine, & numero ęqualib° ẽ finitum necio. Idem supra 20. & 21. Idẽ infra cõ. sequenti.

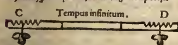
Sed &, si non æque velociter, refert nihil. Sit. n. in quo A, & B, spatiũ finitum, p quod motum sit in infinito tẽpore, & tempus infinitũ, in quo C D. Si igit necesse est prius per alterũ altero motum esse: hoc aũt manifestũ est q temporis in priori, & posteriori p alterum est motũ: semper. n. in pluri per alterum erit motũ, siue æque velociter, siue nõ æque velociter mutetur, siue intendatur motus, siue remittatur, siue maneat, nihil minus. Accipiatur igitur spatij A B aliquid, quod sit A E, quod mẽsurabit A B. Hoc itaq; in aliquo infiniti absolutum est tempore. in ĩfinito. n. non est possibile. totum. n. in infinito. Et rursus alterum, si cœpero quantum est A E, necesse est in infinito tẽpore, totum. n. in infinito: & sic accipiendo. Quoniã igitur infiniti qdem nulla pars est, quæ mensuret: (impossibile. n. est infinitum esse ex finitis, et ęqualibus, & inæqualibus, ppterea q mensurabuntur q̃ finita sunt multitudine, et magnitudine à quodã vno, siue æqualia sint, siue inæqualia, definita aũt magnitudine nihil minus: spatium aũt finitum quãtis A E mẽsurat:) in finito tempore A B mouebitur. Siſr autem & in quiete. Quare neq; fieri, neque corrumpi possibile est semper aliquid vnum, & idem.

Infiniti nulla pars est, quæ mensuret. Infinitum ĩpoſe ẽ ex finitis, et ęqualibus, & inæqualib° esse.

Et, si etiã fuerit inæqualis velocitatis, non

est in hoc dr̄ia. Sit igitur A B longitudo, per quam est motus, finita, & sit per quā res mouetur in infinito, & sit tempus infinitū C D. Cum igitur necesse est vt quiddam moti moueatur ante quiddam: & hoc manifestū est, quia priori, & posteriori ex tempore mouetur vnum post aliud: quia in maiori semper motum est aliud à præcedenti, siue transmutatio eius fuerit æqualis in velocitate, aut nō æqualis, & siue motus eius augmētetur, aut diminuatur, & non minus si remanet in eadem dispositione. Accipiatur igitur ex longitudine A B aliqua pars, & sit A H, quæ mensuret A B. Ista igitur pars in quo tempore fuit de tempore infinito? qm̄ impoſſe est vt sit infinitum: qm̄ tota mēsuratur in infinito. Et, si etiam acceperimus aliam partē ꝼm mensuram A H, necesse est vt sit in tempore finito, quia totum fuit in infinito: & sic fecerimus in eis, q̄ accepimus ex eo. Quia aūt ex infinito nō est aliqua pars oino, ad quā mensuretur: qm̄ infinitum impoſſe est vt sit compositum ex finitis æqualibus, aut inæqualibus: &, cum finita fuerint, numerus, aut magnitudo, mensurabit illa vnum, siue fuerint æqualia, & non minus si fuerint inæqualia, postq̄ fuerint terminata in magnitudine saltem: & longitudo finita est longitudo, quæ mensuratur ab aliqua mensura vt A H: ergo in tempore finito necesse est aliquid ad illud moueri per longitudinem A B. Et silr̄ est de generatione. Vnde sequitur ꝙ impossibile est idem generari, & corrumpi semper.

Demonstratio, probans quòd, si magnitudo est finita, ꝙ tempus infinitum esse non potest.

Spatiū E ·H· finis tum
A B
Pars toti⁹ spatij, mensurās totū spatium
Mobile

61 Cum declarauit ꝙ impossibile est vt spatium finitū pertranseatur in tempore infinito in moto æqualis velocitatis, dicit ꝙ similiter est in moto inęqualis velocitatis, etc. i. & indifferenter, siue motū fuerit ęqualis velocitatis, siue non. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit Sit igitur A B, &c. i. sit igitur longitudo finita, per quam est vnus motus finitus, qui est i tempore infinito, longitudo A B, & sit tempus infinitum tempus C D. Deinde præposuit ad hoc declarandum propositionem necessariam in hac prædicta declaratione, sed non prædixit eam prius, confidendo quemlibet considerantem habere eam in mente, & dixit Cum igit̄ necesse est, &c. i. &, cum hoc posuerimus, & coniunxerimus ei aliam propositionē notam, & est ꝙ necesse est vt in eodem motu quoddam moueatur ante quoddā, v.g. in motu qualitatis quędam partes ante quasdam, & in quantitate quędam partes quantitatis ante quasdam, & in vbi silr̄, s. ꝙ motū mouebitur quibusdā partibus motus ante quasdam. Et nō intendit partes rei, quæ est subiectum motus, s. indiuiduum substātię motum. quoniam hoc nō est verum de eo in omnibus motibus, ꝙ quædam partes eius pręcedunt quasdam. hoc enim non verū, nisi in qualitate, & silr̄ in generato dissimilium partium: in motu vero locali, aut motu augmenti non. partes. n. istorum motuum sunt in toto moto, quemadmodū totus motus est in toto. Sed et quia motus habet duplex subiectum, s. genus prædicamentorum, in quo est motus, & substantiam subiectam illi generi, & vtrūq; dicitur esse motus, intelligendum est hic per motum naturam subiectam motui, non indiuiduum substantiæ deferens illud. [a] D. induxit illud ex quo apparet hoc perfecte, & dixit et hoc manifestum est, &c. i. & hoc, ꝙ moti quiddam est post quiddā manifestum est. nam in tp̄e priori erit prius eo, et in posteriori posterius. qm̄, quia tempus habet prius, & posterius, ideo motum i eo habet prius, posterius. D. d. qm̄ in maiori, &c. i. qm̄ in maiori tempore erit motū aliud à priori, quod est in minori tempore, siue fuerit æquale in velocitate, aut inæquale. & dixit hoc, quia hæc ꝑpositio est vera in vtraq; declaratione, s. in declarare hoc de moto, ꝙ est ęqualis velocitatis, & diuersę velocitatis. [b] Et, quia illud, quod est diuersæ velocitatis inuenitur in tribus modis: aut enim crescit, aut diminuitur, aut in vtroq; modo: et hoc est inęquale in eis, s. cū hoc, ꝙ partes moti sint quædam ante quasdam, dixit &, si motus eius, &c. i. & hoc, ꝙ quædam partes pręcedunt quasdam, inuenitur etiam in diuersis hoc modo diuersitatis, non minus q̄ꝫ inæqualibus. Et silr̄ est intelligendum hoc, si quandoq; crescit, & quādoq; diminuitur. Et, cum dixit &, cum necesse est vt quiddam moti sit ante, deīde accidit ei declarare hoc, induxit consequēs, & dixit Accipiatur igitur ex longitudine A B aliqua pars. i. longitudo, quam primo posuit. & quasi d. &, cum posuerimus longitudinem finitam, s. A B, in tempore infinito, s. C D, & fuerit positum nobis ꝙ quædā partes motus, & moti præcedunt quasdā accipiamus ex hac longitudine, quam posuimus, s. A B, aliquā partem mensurantem illam, & sit A H. Deinde d. Ista igit̄ pars, etc. i. ista igr̄ pars mensurās in quo tēpore tēporis infiniti fuit accepta? nam impoſſe est vt tempus sit infinitum, s. tempus in quo motū pertransit hanc partē: qm̄ totum istud spatiū ꝑtransit̄ in tp̄e infinito. sed est impoſſe vt pars, & totū pertranseanē in eodem tēpore. D. d. Et, ēt si acceperimus, &c. i. si igitur acceperimus ex illo spatio aliā partem æqualē parti A H, quam posuimus mensurare spatium, necesse est vt motū ꝑtranseat hāc partem, ēt in tp̄e finito. nā iam posuimus motū pertransire ipsam in tp̄e infinito, & indifferenter, siue posuerimus ꝙ motus eius per hanc secundā partem fuerit velocior, aut tardior q̄ motus eius per aliam partem, aut æqualis. D. d. si igitur acceperimus, &c. i. silr̄, si diuiserimus tertiam mensurā æqualem primæ, sequitur vt motum pertranseat illam in tempore finito. &, cum sic fecerimus, in diuisione consumetur spatium, & congregabitur ex partibus, in quas diuiditur illud spatium, numerus terminatus finitus, & ex temporibus, in quorū vnoquoq; pertransit vnamquāq; illarū partiū spatij: [c] & quod cōponit̄ ex finitis est finitum.

Documentū

Nō ē verū i oī motu ꝙ quędā ptes ei⁹ pcedunt quasdā, nisi i qualitate, & i gñato dissimiliū partiū, sed nō i motu locali, neq; i motu augmēti. partes. n. istorū motuū sunt i toto moto, quēadmodū totus motus est in toto.

a Motus hēt duplex subiectum.

b Illud, qđ ē diuersę velocitatis inuenitur trib⁹ modis.

c Q. ē cōponitur ex finitis ē finitū. Idē sup cō. 69. & quæ ibi.

& necesse est ergo ꝙ tempus, in quo hoc pertransit totum spatium, est finitum oectio. & hoc intēdebat, cum dixit. &, cū sic fecerimus, &c. i. & silr, cum fecerimus diuidēdo spatium, oecesse est tempus diuidi in partes æquales in oumero partibus spatij: & si partes temporum noo fuerint æquales in se: & erit tēpus congregatum fioitum. qm̄ poſſe mensurari per partem eius: & infinitum nullam habet partem, à qua mēsuretur. nam infinitum impoſſe est componi ex finitis æqualibus, aut inæqualibus. & iam posuimus ꝙ istud tempus cōponitur ex fioitis. D. d. cum finita fuerint numerus, &c. i. & cū numerus, & magnitudo, qui cōpoonūtur ex finitis, meosurantur ab vno, siue fuerint æqualia, siue inæqualia. Et ordinatio istarū propōnum est talis. Qm̄ primū posuit ꝙ infinitum impoſſe est mensurari à sua parte, D. dedit causam in hoc, & est quia infinitum oon componitur ex finitis æqualibus, aut inæqualibus. D. induxit aliam propositionem, & est ꝙ magnitudo finita, aut numerus finitus possunt mensurari à sua parte, siue magnitudo, aut oumerus componantur ex ęqualibus, aut inæqualibus. Et sic syllogismus componitur in secunda figura tali modo. Tempus, in quo motum pertransit hoc spatium, potest mensurari à sua parte, cum sit compositum ex partibus finitis, licet oon æqualibus: & tempus infinitum non potest meosurari ex sua parte: ergo tempus, in quo motum inęqualis velocitatis pertransit spatium finitum, ooo est infinitum, & hoc est ineonueniens. Ipse autem vr̄ quasi non ordinare istum syllogismum hoc modo, sed posuit post has duas propositiones, ꝙ loogitudo, in qua transmutatur transmutatum mensuratur à sua parte. & hoc intendebat, cum dixit & longitudo finita mensuratur ab aliqua mensura vt A H. Deinde d. ergo in tēpore fioito, etc. i. qm̄, cum ista transmutatio mensuretur à sua parte: & silr tempus, ī quo est motus, per mensurā magnitudinis ex rebus fioitis. Tempus igitur, in quo transmutatio fit, meosuratur à sua parte: & quicquid mensuratur à sua parte est finitum: ergo hoc tēpus est fioitum. D. dixit Et silr de generatiooe. i. qm̄ impossibile est aliquid generari generatione finita ī tempore infinito: generatio. n. est transmutatio in magnitudine. & ideo potētia istius declarationis est vis declarationis, quæ communis est modis oīum transmutationum, s. quatuor, sunt. n. corpora. Et in libro Ioannis loco huius dictioois geoeratio ponebatur hæc dictio quies. Et, si hoc fuerit, tunc intentio erit ꝙ ita est de quiete in hoc, sicut de motu. Qm̄, cum quies sit priuatio motus, qui innatus est existere in quiescente: & motus finitus impossibile est vt sit in tempore infinito: ergo & quies finita impossibile est vt sit in tempore infinito. Dixit Ioānes. & quidam intelligunt hic per quietem ire ad quietem. & dixerunt hoc, nam quies non determinatur, nisi per tempus. D. d. Vnde sequitur ꝙ impossibile est, &c. i. qm̄ generatio, & corruptio, quia finitæ videntur: & transmutatio finita est ī tempore finito: ergo nihil generatur semper, aut corrumpitur semper. aut intendit ꝙ, cum fuerit positum aliquid transmutari trāsmutatione finita in tempore infioito, tunc illud generabitur, & corrumpetur insimul semper, cum neutra transmutatio habeat tempus proprium. Et, cum fuerit declaratum impossibile esse transmutationem finitam esse in tempore infinito, sequitur vt nullum idem generetur, & corrūpatur insimul semp. Et noo intēdit ꝙ hoc esse est impossibile: quia declaratur per hoc ꝙ primum est impossibile. nā hoc esse impossibile manifestius est quàm illud esse impossibile, quod acceptum est in declaratione istius. sed induxit ipsum hoc modo innuendo aliud impossibile contingens huic, & est generabile, & corruptibile semper generari, & corrumpi insimul, & quasi d, &, cum hæc positio fuerit verificata, aufertur impossibile contingens cōtradictoriæ eius. ex quo apparet cōfirmatio istius sermōis, sicut appet destructio suę cōtradictionę.

Infinitum impoſſe ē cōponi ex finitis æqualibus, aut inæqualibus.

Infinitum impoſſe ē mensurari a sua parte.

Quicqd mēsuratur a sua parte finitus est.

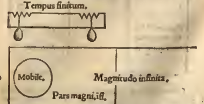
Documentū

Eadem aūt ratio est & ꝙ neqȝ in finito tēpore per infinitum poſſe est moueri, aut quiescere, siue regulariter moueatur, siue irregulariter. Accepta. n. quadam parte, quæ metietur totum tēpus, in hac quantum aliquod ptransibit ipsius magnitudinis, & nō totam, in toto. n. totam, & rursus in æquali aliam, & in vnoquoqȝ, silr, siue æqualis sit, siue inæqualis ei, quæ est à principio. refert aūt nihil, dūmodo sit finitum quoddam vnaquęqȝ. manifestum. n. est ꝙ cōsumpto tempore infinitū non cōsumetur, finita ablatione facta, & per ipsum qūm, & ipsum quoties. quare nō transibit in tpe finito īfinitū. nihilqȝ refert magnitudinē, versus alterām, aut versus vtrāqȝ partem esse infinitam. eadem enim erit ratio.

Et eadem rōne ratiocinatur ad hoc ꝙ impossibile est etiā infinitum moueri tempore finito, aut quiescere, siue motus fuerit æqualis, aut diuersus. Nam, cum accipietur aliqua pars, quę mensuret totum tempus, tunc in illa parte mouebitur per aliquam partē illius spatij non per totum. per totum. n. mouetur in toto tempore. & in ęquali mouebitur etiam per aliam partem, & ī vnaquaqȝ partium similiter, siue fuerit æqualis præcedenti, aut inæqualis. nulla. n. est drīa in hoc solummodo, ꝙ vnaquęqȝ illarum partium sit finita. vn̄ manifestum est ꝙ, cum tempus consumitur, non consumitur infinitum. partitio. n. est finita in mensura, & in numero. ergo non mouetur infinitū tempore finito. & nulla drīa est siue illa mensura fuerit finita altera parte, aut infinita vtraqȝ. quoniam eadem est ratio.

Demonstratio, probans, si tempus est finitū, quod magnitudo non potest esse infinita.

Potes autem et per literas, ut & in priori demonstrare. Aduerte tn̄ Auerroē in hac demōstratione assumere ipsum mobile infinitum, cum tn̄ finitū assumi debeat.

Cum declarauit ꝙ impoſſe est aliquod finitum moueri per spatium finitū in tpe infinito, declarat etiam ꝙ impoſſe est vt aliquod infiou um moueatur in tempore finito. oam necium est vt īfinitum moueatur per spatiū infinitum. ergo sequitur aliquid pertransire spatiū infinitum in tēpore finito, et hoc est conuersum eius, quod 62

prius

prius declarauit esse īpossibile, s. aliquid pertrāsire spatium finitum tempore infinito. Et, quia hæc duo sunt similia, & eadē est declaratio in eis, scilicet aliquid moueri per spatium finitum in tempore infinito, aut aliquid moueri per spatium infinitum in tempore finito. nam illud, quod illic fecimus, diuidendo spatium finitum, ex quo sequitur tempus eē finitum, faciemus hic diuidendo tempus, & sequitur spatiū esse finitum. Et ideo d. Et eadem ratione, &c. i. qm̄ impossibile est infinitum moueri in tempore finito, sequitur. n. ipsum moueri per spatium īfinitum in tempore finito. D. d. Nā, cum accipietur aliqua pars, &c. i. et demōstratio illius, qm̄, cum posuerimus motum infinitum in tempore finito, & acceperimus aliquam partem illius temporis, tūc motum mouetur in illa parte per aliquam partem spatij. nam impossibile est vt per idem spatium moueatur in parte, & in toto temporis. D. d. & in æquali etiā mouebitur per aliam partem, &c. i. deinde, si posuerimus ipsum moueri in aliam partem temporis ęqualem primæ parti mensuranti, deinde in tertia, deinde ī quarta, & silr ī vnaquaq; partium temporis donec tempus consumatur, tunc congregabuntur ex hoc spatia finita mensura, & numero, et indifferenter siue motus eius in illis partibus fuerit æqualis, aut diuersus. Ex hoc intendebat, cum dixit siue fuerit æqualis pręcedenti, aut inæqualis, idest siue motus eius in secunda parte fuerit æqualis motui eius in prima, aut inæqualis. Quoniam non est differentia inter hoc, quòd sit æqualis, aut inæqualis in illis temporibus æqualibus: cum vnaquæq; partium spatij, quas motum pertrāsit in illis tēporibus fuerit finita, qm̄ congregatum erit finitum, licet motus non sit æqualis in se. D. d. vnde manifestum est, &c. idest manifestum est igitur ex his q, cum tempus consumetur per motum illius moti per vnamquāq; partiū æqualium parti mensuranti, quòd illud, per quod mouetur, non consumetur. nam infinitū mouetur per spatium infinitum. D. d. partitio enim est finita. idest & declaratū est superius, qm̄ necesse est spatium, p quod est motus, consumi. nam partes omnes, per quas motū mouetur in illo tempore, sunt finitæ mensura, et numero, s. qm̄ vnaquæq; est finita in se, et numerus omnium est finitus. sed positum est eas esse infinitas. & hoc est impossibile. Deinde dixit ergo infinitum non mouetur in tempore finito, idest declaratū est igitur ex hoc, q aliquod infinitum non mouetur in tēpore finito, qm̄ sequitur ex hoc vt aliquod infinitum moueatur p spatium finitum: & sic aliquid mouetur per spatiū minus ipso, quod est impoſe. Et debes scire q ex hoc apparet q impossibile est infinitū moueri oīno. nam q non mouetur tēpore infinito necesse est ipsum moueri semper temporibus finitis sm continuationem, & perpetuitatem. D. d. & nulla est differentia, &c. i. qm̄ sequitur motum pertransire spatium infinitum in tempore finito, dico ergo q sequitur ex hoc, vt motus eius sit in toto tempore vnus, s. motus infinitus.

Documentū Impoſe ē īfinitum moueri oīno.

His autē demonstratis, manifestum est q neq; finitam magnitudinē infinitū contingit trāsire in finito tēpore propter eādem cām. in parte. n. tēporis finitā transibit, & in vnaquaq; similiter: quare in toto finitam.

Hoc qdem declarato manifestum est esse impoſe etiam magnitudinem finitam ptransire infinitum in tēpore finito, propter illam eādem causam. s. qm̄ in parte temporis pertransit finitum, et in vnaquaq; partium similiter: ergo in toto pertransibit finitum.

Cum declarauit q impossibile est aliquod finitum pertransire spatium finitum tempore infinito, neq; aliquod infinitum in tempore finito, dixit q ex hoc patet conuersum primi esse impossibile, quod est aliquod finitum pertransire magnitudinem infinitā in tempore finito. Nam, cum tempus diuidetur in partes æquales, statim spatium erit silr sm illum numerum, siue motus fuerit æqualis, aut inæqualis. ex quo sequitur spatium esse finitum. D. d. propter illam eandem causam. i. & hoc manifestum est ex illa eadē propositione, qua vsi sumus in prædictis declarationibus, s. dicente q in parte temporis mouebitur per partem spatij finitam. impossibile. n. est totum, & partem pertransiri in eodem tempore. D. d. &, similiter in vnaquaq; partiū, idest partium temporis æqualium primæ. D. d. ergo & in toto, &c. idest ergo necesse est vt motum pertrāseat in toto tempore finito spatium finitum. 63

Qm̄ autem finitū non transibit infinitā in finito tpe, manifestum est q neq; infinitū finitam. si. n. infinitum finitā, necesse est & finitam transire infinitū. nihil. n. refert vtrumuis esse id, quod mouet. vtroq;. n. modo finitum trāsibit infinitū. Cū. n. moueat infinitum, in quo est A, erit aliqd ipsius sm B finitū, vt C D. & rursus aliud, & aliud, & semp sic. quare silr accidet infinitū motum esse p finitum, & finitum transisse infinitum. Neq;. n. fortassis poſe est aliter infinitum moueri p finitum, q̄ q finitum transeat infinitū, aut latione vtendo, aut mouendo. quare, qm̄ hoc impossibile est, non transibit infinitum finitum.

Et, cum finitum non pertranseat infinitū in tēpore finito, manifestum est per se q neque etiam infinitum pertransit finitum. si. n. infinitum pertransit finitum, necesse est finitum pertrāsire infinitum. Qm̄, cum moueat infinitum, s. A, tūc quiddam eius erit in B finito, v. gr̄a C D. & erit etiā aliud ex eo post aliqd, & sic semp. ex quo sequit̄ vt infinitum moueatur per finitum, & finitum pertrāseat infinitum. Qm̄ vr̄ mihi q impoſe est infinitū moueri p finitum alio modo, nisi vt finitū ptranseat infinitum, aut cursu, aut mensuratione. &, cum sit hoc impossibile, est impossibile, infinitum pertransire finitum.

Demonstratio, probans quòd mobile infinitum non potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

Tempus finitum.

B

C D

A mobile infinitū

Magnitudo finita

64 Hoc est Quartum quæsitū, & est ꝙ motū infinitum non pōt pertransire spatiū finitū, sicut declaratum est: qm̄ impossibile est moueri tēpore finito. Et dixit Et, cum finitū, &c. & modus continuationis in eo est, qm̄, quia declaratum est finitum non pertransire spatiū infinitum in tempore finito, declaratū est ipsum nō pertransire finitum oīno. Nam, si pertransiuerit, pertransibit in tempore, quod iam desijt: & quod est tale, est finitum. &, cum declaratum sit ꝙ finitum non pertransit oīno spatium infinitum: manifestum est ꝙ motum infinitum non pertransibit spatium finitum. D. dedit rōnem super hanc continuationem, & dixit si.n. infinitum pertransibit finitum, &c. i. & declaratum est ipsum nō pertrāsire illud. qm̄, si infinitum ꝑtransibit finitum, pertransibit illud in tempore finito: sed declaratū est ipsum non pertransire illud in tempore finito: ergo oīno nō pertransibit illud. D. induxit exemplificationem, qua certificatur hoc; & dixit Quoniam, cum infinitum, s. A moueatur, &c. i. & ista cōsecutio est vera, quia, cum posuerimus ꝙ infinitum pertransit spatium finitum, s. A, tunc quiddam infiniti erit in hoc spatio, quod est B, & erit hoc quiddam æquale huic spatio. sit igitur hoc quiddam C D. Et, cum posuit quòd necesse est vt pars finita moti infiniti sit in spatio finito, per quod mouetur, & vt illa pars sit æqualis spatio finito, & dixit & erit etiam aliud, &c. i. & necesse est, cū illud motum infinitum transferatur, vt illa pars eius etiam sit æqualis spatio, per quod mouetur alia à prima parte, & per secundam etiam tertia pars, & sic semper. D. d. ex quo sequitur, &c. i. qm̄, quia spatium superponit rei motæ, & minus mensurat maius, necesse est, cū motum fuerit maius spatio, vt mēsuretur motum à spatio. &, cum motum fuerit minus spatio, necesse ē vt motū mensuret spatiū. & non erit dr̄ia inter hoc, ꝙ infinitum pertranseat spatium finitum, & inter hoc, ꝙ finitū pertranseat spatium infinitū, quod est impoſſe. s. qm̄ in moto infinito necesse est mensurari per spatiū finitum, & moto finito mēsurare spatium infinitum. qm̄ nulla differentia est in hoc, ꝙ mensuret spatium: sed mensurans in moto finito per spatium infinitum est motū: & mensurans motum infinitum per spatium finitum est quiescens. Deinde confirmauit hoc, & dixit Quoniā mihi videtur, &c. i. qm̄ impossibile est imaginari ꝙ motū infinitum pertrāseat ſm totū finitum, alio modo ab eo, quo imaginatur ꝙ motum finitum pertrāseat spatium finitum. Si igitur hoc fuerit impossibile, illud erit īpossibile. i. ſm quòd imaginatur ipsum pertransire illud cursu, aut mensuratione. Et induxit hoc disiunctiuum. aut, quoniam motum finitum, cum pertransiuerit spatium infinitum, pertransibit illud cursu. &, cum motum infinitum pertransiuerit spatium finitum, pertransibit illud mensuratione, non cursu. & non est differentia inter istos duos pertransitus in hoc, quòd impossibile sequatur.

Min⁹ mēsurat mai⁹. Idē 10. Met. te. cō. 41.

At vero neq; infinitum in finito tempore transibit infinitū. si.n. infinitum, & finitum. inest.n. infinito finitum. Amplius autem & tempore accepto eadem erit demonstratio.

Neq; infinitum pertransit in tempore finito infinitum. qm̄, si pertransit infinitum, ꝑtransibit etiam finitum. qm̄ in infinito est finitum. Et, cum ēt consyderatum fuerit de hoc ſm tēpus, siſr proueniet ex demōstratione.

65 Hæc est Quinta declaratio, & est de illo, quod remanet ex diuisione, s. vt motū infinitum moueatur tēpore finito, qm̄ illud, quod est tale, aut mouet̄ per spatium infinitum, aut finitum, s. vt moueatur infinitum ꝑ infinitum in tēpore finito. Et dixit qm̄, si ꝑtransiuerit infinitum, ꝑtransibit etiam finitum, i. qm̄, cum positū sit infinitum pertransire spatium finitum in tempore infinito, necesse est vt finitum pertranseat spatiū īfinitum in tempore finito. quod est impossibile, vt declaratum est. D. d. quoniam in infinito est finitum, i. & necesse est, cum infinitum pertransiuerit infinitum in tempore finito, vt finitum pertrāseat infinitum. quoniam in infinito pertransito est pars finita necessario, quæ ꝑtransit spatium infinitum in tempore finito. Deinde dixit Et, cum etiam consyderatum fuerit ſm tempus, &c. i. prouenit etiam demōstratio, ex qua declaratum est ꝙ impossibile est infinitum moueri tempore finito. et illa demonstratio est per diuisionem temporis: quoniā per diuisionem temporis diuiditur spatium. Si igitur tempus fuerit finitum, & spatium erit finitum: sed quia positum est ipsum esse infinitum, hoc est impossibile.

Qm̄ autem neq; finitum infinitum transibit, neq; infinitum finitum, † { neq; infinitū } in finito tēpore mouetur, manifestum est ꝙ neq; motus erit infinitus in finito tempore. quid.n. refert motum, aut magnitudinē, infinitum facere? necesse.n. est, si vtrumuis, & alterum esse infinitū. omnis.n. latio in loco est.

† 2.1. neq; infinitū īfinitū

Et, cum sit impoſſe finitum moueri ꝑ infinitum, aut infinitum ꝑ finitum, aut infinitum in tempore finito, manifestum est ꝙ motus infinitus non erit in tempore finito. non.n. est differentia inter hoc ꝙ motus sit finitus, aut magnitudo. qm̄ necesse est, si alterum fuerit infinitum, vt reliquum sit infinitum. omnis enim translatio est in loco.

Cum declarauit ꝙ impossibile est aliquod finitum moueri per spatium infinitum ĩ tempore finito, aut aliquod infinitum in tempore finito, siue spatium fuerit finitum aut non fuerit, declaratur impossibile esse vt motus infinitus sit ĩ tempore finito. Quoniam hoc aut erit per spatium, aut per rem motam. si autem per spatium, tunc aliquod infinitum mouebitur per spatium infinitum in tēpore finito. si vero infinitas in motu fuerit per rem motam, tunc aliquod infinitum mouebitur in tempore finito, aut per magnitudinem finitam, aut infinitam: sed hæc destructa sunt: ergo destructum est aliquem motum infinitum esse ĩ tempore finito. et hoc intendebat declarare superius. & ipse vtetur hoc tanꝗ fundamento in Septimo. Et dicit Et, cum sit impossibile, &c. i. et, cum sit declaratū, qm̄ impossibile est motum infinitum pertransire spatium infinitum in tempore finito, aut motum infinitū spatium finitū, vel infinitum in tēpore finito, manifestū est ex hoc, qm̄ impoſſe est vt motus infinitus sit in tempore finito. D. declarauit consecutionem, & dixit non.n. est dr̄ia, &c. i. qm̄, cum sit impossibile vt motū finitum moueat̄ per spatium infinitum in tempore finito, aut motum infinitum in tēpore finito, manifestum est, ꝙ impossibile est vt motus infinitus sit in tēpore finito. qm̄, si fuerit infinitus, aut erit per magnitudinem īfinitam, aut motum infiniti: sed hæc duo sunt impossibilia: ergo impossibile erit, vt motus infinitus sit in tempore finito. D. d. nō enim est dr̄ia, &c. i. cum non sit dr̄ia, siue ponat̄ ꝙ motus infinitus est in tēpore finito, aut ꝙ magnitudo infinita mouetur in tempore finito. D. d. quoniam necesse est, &c. i. quoniam necesse est, si motus fuerit infinitus, vt magnitudo sit īfinita, aut illa, ꝑ quā est motus,

aut

aut illa, quæ mouetur. & ſimiliter, ſi alterum iſtorũ fuerit infinitum, motus erit infinitus. D. d. omnis enim translatio eſt in loco, i. et iſta etiam cõſecutio eſt in motu locali, ſ. quoniam, cum fuerit poſitum ꝙ motus in loco eſt infinitus, neceſſario erit magnitudo infinita, aut illa, per quam eſt motus, aut locus, & motum inſimul. Similiter, ſi alterum iſtorum fuerit infinitum, motus erit infinitus. ſed, cum motum fuerit infinitum, ſpatiũ erit infinitum: & non conuertitur. Vtrum autem, ſi augmentum fuerit infinitum, magnitudo erit infinita, ſimiliter &, ſi alteratio fuerit īfinita, alteratum erit infinitum, conſyderandum eſt. & non apparet ſicut in trãſlatione. & ideo dixit poſt, omnis enim translatio eſt in loco. vnde opinandum eſt ꝙ hoc nomine motum vtitur in hac declaratione proprie, ſ. in loco. & in vltimo iſtius tractatus declarabitur ſimpliciter. quoniam impoſſibile eſt ꝙ aliquis motus quatuor motuum ſit infinitus præter translationem circularẽ.

Decem dub.

In hoc. 6. infra. t. c. 92. & 93.

Caput Quartum. Eodem pacto eſſe in eo, quod in Quietem tendit, et in Quiete, ut etiam in motu, quod ſcilicet non detur in eis Primum.

QVoniam autem omne aut mouetur, aut quieſcit, quod aptũ natura eſt, & in quo aptum eſt, & vbi, & quo pacto, neceſſe eſt omne, quod ſtat, cum ſtat, moueri. ſi enim nõ mouetur, quieſcet, ſed nõ cõtingit vt ad quietem tendat quieſcens.

Et, quia omne aut mouetur, aut quieſcit, ſ. quod innatum eſt, & quo, & ſm quod, neceſſe eſt vt ceſſans, cum ceſſat, moueatur. nam, ſi omnino non mouetur, quieſcit. & impoſſibile eſt vt quieſcens ſic tendat ad qetem.

67 Cum declarauit prius ꝙ neq; in motu, neque in primo tempore, quod ſuperponitur motui, non inuenitur primum naturaliter, ſ. primus motus, aut primum tempus, cum motus, & tempus ſemp ſint diuiſibilia, vult nunc declarare ꝙ ita eſt in re ad quietem, & in ipſa qete, ſicut in motu, ſ. quoniam nõ inuenitur prima quies naturaliter in re quieſcente, neq; primũ tempus, quod eſt pars temporis, in quo quieſcens quieſcit, ſ. temporis æqualis quieti: ſimilr neq; inuenitur primum tempus, in quo motum vadit ad quietem, quod dicitur ceſſatio. Et incœpit declarare prius hoc in ceſſante, & dixit Et, quia omne, &c. i. & quia omne, de quo vere dicitur ipſum eſſe aut quieſcẽs, aut motũ, eſt illud, quod innatum eſt recipere motũ, & quietem, & eſt in loco, in quo innatum eſt recipere motum, & quietem, & in diſpoſitione, ſm quam innatum eſt recipere motũ, & quietem. Et dixit quod īnatũ eſt moueri. nam illud, qd non eſt innatum moueri, verbi g. punctus, non dicitur quieſcere, aut moueri. Et dixit & quo. nam illud, quo mouetur, mouetur in re diuiſibili: &, cum fuerit in inſtanti, non dicitur quieſcere, neq; moueri. Et dixit et ſecundum quod, vt diſtingueret inter illud, quod mouetur in potentia, & illud, quod moueť in actu, ſ. rẽ motã eẽ in potẽtia, aut in actu. ſi. n. fuerit in potentia, erit mota in potẽtia, & erit innata moueri in potentia, &, ſi in actu, actu. Vel dixit hoc diſtinguendo inter motũ, quo res mota īnata eſt moueri, & īter illud, quo nõ eſt innata moueri. & eſt euidentius. Cum poſuit hoc qſi præcedens, dixit ergo neceſſe eſt vt ceſſans, &c. ideſt ergo neceſſe eſt in ceſſante, quod inuenitur in eo, quod mouetur, aut quieſcat, non in eo, quod ſemper mouetur, vt, cum dicitur ceſſare, tunc dicatur moueri: cum

Diſpõne ſ. ge ſcẽtis, & motu. Vide etiã 4. phy. t. cõ. 118. & hic ſupra. t. c. 10.

Pria expõ.

Scda expõ.

ſit impoſſibile dicere tunc ipſum quieſcere. nam, cum ceſſat, tendit ad quietem: & impoſſibile eſt vt illud, quod tendit ad quietem, ſit quieſcens.

Hoc autem demonſtrato manifeſtum eſt quòd & in tempore ſtare neceſſe eſt. quod enim mouetur, in tempore mouetur: quod autem ſtat oſtenſum eſt moueri: quare neceſſe eſt in tempore ſtare.

Hoc quidem declarato manifeſtum eſt ꝙ ceſſans ceſſat in tẽpore. cum motũ moueať in tpe: & ſit declaratũ ꝙ ceſſans eſt motũ: ergo neceſſe eſt ipſum ceſſare in tempore.

Quia omne ceſſans eſt motum: & omne motum eſt in tempore: ergo omne ceſſans eſt in tempore. minor autem declarata eſt. quoniã ceſſans eſt illud, quod innatum eſt moueri, aut quieſcens non eſt ſine altero: ergo omne ceſſans aut eſt motum, aut quieſcens: ſed non eſt quieſcens: nam ceſſans tendit ad quietem: & quicquid tendit ad aliquid nõ eſt in illo: ergo ceſſans nõ eſt quieſcens: ergo omne ceſſans eſt motum. 68

Amplius autem, ſi velocius quidem, & tardius in tempore dicimus, ſtare autem eſt velocius, & tardius.

Et etiam nõ dr̃ velocius, & tardius, niſi in tempore, ceſſatio eſt velocior, & tardior.

Omne ceſſans eſt aut velocius, aut tardius: & omne velocius, aut tardius eſt in tẽpore: ergo omne ceſſans eſt in tempore. 69

In quo autem tẽpore primo id, quod ſtat, ſtat, in quouis huius neceſſe eſt ſtare. diuiſo enim tempore, ſi in neutra quidem partium ſtat, neq; in toto: quare nõ vtiq; ſtat id, quod ſtat. ſi vero in altera non vtiq; in primo toto ſtat. ſm enim * vtrũq; in hoc ſtat, ſicut dictũ eſt, & in eo, quod mouetur, prius. Vt autem id, quod moueť, non eſt in quo primo mouetur, ſic neq; in quo ſtat id, quod ſtat.

* a. l. alterũ.

Et primum tempus, in quo ceſſans ceſſat, neceſſe eſt vt in quolibet eius ceſſet. nam, ſi illud tempus diuidatur in duo, tunc ſi in neutra parte ceſſet, ergo neque in toto ceſſabit, ergo ceſſans non ceſſat. &, ſi in altera parte ceſſat, ergo nõ totum eſt primũ eius, in quo ceſſat. quoniam ceſſauit in alio: & eſt illa ps, vt dictum eſt de moto. Quemadmodum ergo in moto non eſt aliquod primum, in quo mouetur, ſimiliter neque in ceſſante eſt aliquod primum, in quo ceſſat.

70 Cum declarauit ꝙ ceſſans ceſſat in tempore, vult declarare etiam ꝙ nõ eſt primum tempus, in quo ceſſat. & videť ꝙ ceſſans ſit idem cum moto omnimodo: ſed non eſt verum: ſed motum, & ceſſans ſunt idem ſm ſubiectum, & duo ſm modum. corpus enim, cum accipiatur ſm qualitatem quieſcentem, dr̃ quieſcens, &, cum accipiatur ſm ꝙ habet qualitatem tranſmutatam, dicitur motum. &, quia tranſmutatum in qualitate vadit ad qualitatem mobilẽ, ſm hoc dicitur motum. Motũ igitur eſt motum, ſm ꝙ tranſmutatur in alia qualitate, & transfertur

Motũ, et ceſſans ſunt idẽ ſm ſubm, & duo ſm modum.

& transfertur in ea ad finem, s̃m q̃ finis est complemẽtum tñ illius motus, ver. g. s̃m q̃ transmutatur de albedine imperfecta in nigredinem. est autem cessans, s̃m q̃ trãsfertur ad quietem. &, quia quies accidit complemento ad quod est motus, ideo cessatio accidit moto. & ideo sunt vnum s̃m subiectum, & duo s̃m modum.

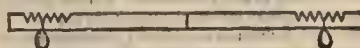
Alia dict. Aut dicamus q̃ est cessans s̃m partem habitam, et motum s̃m partem habendam. Dicit Et primũ tp̃s, &c. i. & necesse est vt cessans dicatur cessare in qualibet parte temporis, quod est æquale cessanti. omne enim tempus est diuisibile. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit nam, si illud tempus diuidatur in duo, &c. i. & necesse est vt cessans cesset in qualibet parte primi tẽporis. si enim illud tempus diuidatur in duo ęqualia, cum omne tempus sit diuisibile, tunc cessans aut non cessabit in aliqua parte: & sic non cessabit in toto illo tẽpore, quod est contra positum, aut cessabit in altera tantum: & sic illud tempus non erit primum: cum non dicitur cessare in eo, nisi quia cessat in aliqua parte eius. & hoc itendebat, cum dixit nõ est totũ primũ, in quo cessat, i. & sequitur hanc positionem, vt non sit illud tẽpus totum, quod est compositum ex duabus partibus, primũ, in quo cessans cessat. D. d. cessauit enim in alio: & est illa pars. i. qm̃, si positum fuerit q̃ cessans cesset in aliqua parte primi tẽporis, tunc illud tempus nõ erit primum: qm̃ cessauit in alio, antequam cessaret in illo tempore: & illud aliud est aliud ab alia parte posita: & sic illud tempus non erit primum. & intendit per hoc, quod dixit & illa pars, partem primi temporis, in quo positum fuerit cessans. Dein. d. vt dictũ est de moto, i. qm̃ declaratio eadem est in eis. nam, cum posuerimus primum tempus, in quo motum mouetur, & diuiserimus illud tempus in duo, & processerimus hac via demonstrationis, sequitur vt in hoc non inueniatur primum æquale. & ideo dixit Quemadmodum igitur in moto, &c. i. quemadmodum igitur in moto non inuenitur ex tempore aliquod primum, in quo incœpit moueri, similiter neque in cessante inuenitur aliquod primum, in quo incœpit cessare.

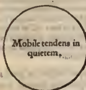
Neq; enim ipsius moueri, neq; ipsius stare aliquid est primũ. Sit enim in quo primo stat, in quo A B. hoc igitur impartibile quidem non contingit esse. motus enim non est in impartibili, propterea q̃ motum est aliqd ipsius: quod autem stat demõstratum est moueri. At vero, si diuisibile est, in quauis partium ipsius stat. hoc enim ostẽsum est prius, quòd in quo stat primo, in quauis parte illius stat. Quoniam ergo tempus est, in quo primo stat, & non impartibile: omne autem tempus in infinita diuisibile: non est in quo primo statur.

Quoniam neq; ex moto neq; ex cessante est aliquod primum. Et demonstratio illius sit illud, in quo primo erit cessans A B. impossibile est igitur hoc esse indiuisibile. motus enim nõ fit in idiuisibili: nã erit aliquid, & iam ex ipso mouetur. Et declaratum est quòd cessans est motum, &, si fuerit diuisibile, erit cessans in quacunq; parte eius. nam hoc declaratum, quoniam, cum fuerit aliqd, in quo erit primo cessans, tunc cessans erit in quacũq; parte illius, Et, quia illud, in quo est primo cessans, est tempus, nõ indiuisibile: oẽ enim tempus est diuisibile in infinitũ: ergo nihil est, in quo primo erit cessatio.

Demonstratio, ostendens quòd non est accipere primũ temporis in statione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

Cum declarauit hoc sermone, repetit declarationẽ per exemplum, & dicit Qm̃ neq; ex moto, neq; ex cessante, &c. i. qm̃ neq; motum, neq; cessans habet primã partem motus, aut cessationis. nam si hoc esset, tũc motus, & tempus, & vl̃r continuum cõponerentur ex indiuisibilibus. D. d. sit igitur illud, in quo, &c. i. sit igit̃ primum tp̃s, in quo erit prima cessatio A B. Deiñ. d. & impossibile est vt hoc sit indiuisibile, i. primum tp̃s, in quo ponitur prima cessatio A B. Deinde. d. motus enim non est in aliquo. i. & diximus q̃ istud primũ tẽpus necesse est vt sit diuisibile: quia iam declaratũ est q̃ omne cessans est motum, [a] & q̃ motus non fit in aliquo indiuisibili: qm̃ pars recedens, & accedens motus eẽt eadẽ: & sic pars añs fuit ex se, & fuit anteq̃ esset. Et hoc intendebat, cum dixit nam erit aliquid, et iam mouetur ex seipso, i. nam sequitur ex hoc q̃ aliqd moueẽ ex seipso. et hoc ẽ simile ei, quod dixit in initio isti⁹ tractatus. qm̃, si mot⁹ esset indiuisibilis, tunc res, cũ mouetur, iam esset mota. &, cum motus sit diuisibilis, necesse est vt illud, in quo est mot⁹, sit diuisibile, s. tẽpus, & locus. Deide d. &, si fuerit diuisibile, &c. i. et, si istud primũ tp̃s fuerit diuisibile, ut sumus coacti per rõnem, tunc cessans erit cessans in qualibet parte eius, sicut in toto: & sic erit cessans in medietate, sicut in toto, & in medietate medietatis, sicut in medietate, & sic in infinitum. & hoc est in potentia. & sic non contingeret vt ante cessationem esset cessatio, & ante motũ esset motum in infinitum, quod est impossibile. qm̃ s̃m hoc nõ fieret motus. s̃m hoc igitur intelligendũ est hoc. D. d. qm̃ hoc declaratũ est, &c. & itendit hic per primũ, tp̃s æquale: & est illud, quo vtitur hic pro principio, in declarando q̃ initium cessationis nõ habet primum tp̃s. & quasi dicat, &, quia declaratũ est q̃ in qualibet parte tp̃is ęqualis cessationi cessabit cessans, necesse est vt non sit tp̃s primum, in quo incœpit cessare. & hoc intẽdebat, cum dixit & quia illud, in quo est, &c. i. non inuenitur aliquod primum, in quo erit prima cessatio, s. neq; ex ipso tp̃e, neq; ex loco, in quo est cessatio, neq; ex ipsa cessatione. & continuatio cõsequentis cum p̃cedente in hoc sermone manifesta est ex prædictis. 71

[a] Motus nõ fit in aliquo indiuisibili: qm̃ ps recedẽs, & accedens esset eadem.

Neq; igitur quiescens, quando primum quieuit, est. in impartibili enim non quieuit, propterea quòd non est motus in impartibili. in quo autẽ est ipsum quiescere, & ipsum moueri, tunc enim dicimus quiescere, qñ, &

* Neq; qes. neq; motus in impartibili.

in quo

in quo aptum natura est moueri non mouetur id, quod aptum natura est.

Neq; quiescens etiā quiescit in primo tēpore. quoniā non quiescit in indiuisibili. motus enim non fit in indiuisibili: & in illo, in quo est quies, in ipso est motus. declaratum est enim quoniam tunc dicitur aliquid quiescere, cū illud, quod innatum est moueri, nō mouetur in eo, in quo innatum est moueri.

72 Cum declarauit q neq; motum, neq; cessans habet primū, vult ōndere hoc ēt in quiescente, & dixit Neq; ēt quiescens habet tps primum, in quo quiescit. Deinde dedit causam, & dixit qm non quiescit in indiuisibili, i. cum sit impossibile ipm quiescere in tpe indiuisibili, cum motus non sit in indiuisibili, &c. i. & necesse est vt quies nō sit in indiuisibili ppter duo, quorum alterū est, qm motus impossibile est vt sit in indiuisibili: & hoc demonstratū est: alterum vero est, q illud ex tpe, in quo motus pōt esse, in illo potest esse quies, & illud, in quo motus non pōt esse, neq; pōt ēt quies esse in eo. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit declaratum est enim, &c. i. & necesse est vt aliqd non possit quiescere nisi in eo, in quo pōt moueri: qa describimus quiescēs, quod est quiescens principalr, & vere, & non trāsumptiue, quod est innatū moueri, cum nō mouetur in illo, in quo est innatum moueri, s. tpe, & loco. & ideo necesse est vt omne quiescens quiescat in tpe, & loco. &, si eēt possibile aliquid quiescere in instanti, in quo est impossibile moueri, tunc diceretur quiescens, sicut dicitur q punctus est quiescēs, s. in figura. Et syllogismus componitur sic. Oē quiescēs quiescit in eo, in quo innatum est moueri: & illud, in quo innatū est moueri, est diuisibile: ergo oē quiescens quiescit in diuisibili. &, cū sit declaratū ipm quiescere in diuisibili, declarabitur q qes quiescētis nō habet primū tps per illā demōstrationē, per quam fuit hoc declaratū in cessante, & moto.

De qete trāsumptiua, vide. 4. physi. cō. 118.

Amplius aūt & tunc dicimus quiescere, cum similiter se habet nunc, & prius, tanquā non vno quodam diiudicantes, sed duobus minimis. quare non erit in quo quiescit, impartibile. Si vero partibile est, tempus vtiq; erit, & in quauis ipsius partium quiescet. eodem enim modo demonstrabitur, quo & in prioribus. quare nihil primū erit. * hęc autē causa est, quia quiescit quidē, & mouetur omne in tpe. tempus autē non est primum, neq; magnitudo, neq; omnino vllum cōtinuum: omne enim in infinita partibile est.

* 2.1. huius autem.

Et etiam dicimus aliquid quiescere, cum eodem modo fuerit nunc, & prius, quasi nō consyderamus ipsum fm vnum, sed saltē fm duo. vnde necesse est vt illud, in quo est qes, non sit indiuisibile. Si igitur fuerit diuisibile, necesse est vt sit tēpus, & vt sit quiescens in quacunq; parte eius. hoc enim declarabitur per illud idem, p quod declaratū fuit prius. ergo nō est hic primū. & causa in hoc est, qm oē, quod qescit, aut mouetur, quiescit, aut mouetur in tempore: et non est primū tps, neq; prima magnitudo, et vniuersaliter nō est primum cōtinuum: quoniā quodcunq; talium est diuisibile in infinitum.

73 Hæc est secunda declaratio, qm quies non habet primum tps, in quo quiescens quiescit primo. Et dicit Et etiam dicimus, &c. i. & etiam manifestum est q tunc dicimus aliquid qescere, cum fuerit in eodem statu, & in hoc instanti, & in alio instanti pcedenti, & saltem in duobus instantibus, & causa in hoc est q motum, aut quiescens non inueniuntur in actu, nisi in eo, q est in actu tpis, s. in ipso tpe, non in instanti, qm instans est in potentia. Et, quia hæc est actio animæ in quiescente, qm anima tunc intelligit quietem, qn intellexerit idem corpus in eodem statu, saltem in duobus instantibus, dixit quasi non cōsyderamus, &c. i. & videmus quasi q nō cōsyderat, neq; intelligit rem per vnum, sed per duo, i. per duo instantia. & quia quiescere non intelligitur, & comprehenditur nisi cōprehendendo duo instantia: & cum declaratum est q inter quęlibet duo instātia est tēpus: necesse est vt oē quiescens quiescat in tpe: & oē tēpus est diuisibile. & ideo dixit post, vnde necesse ē vt illud, in quo est quies, &c. i. vnde necesse est vt pars tēporis, in qua est quies, non sit indiuisibilis, v. g. instās, sed diuisibilis. Deinde d. Si igitur fuerit diuisibile, necesse est vt sit tps. i. si igitur fuerit diuisibile in duo instantia: & inter quælibet duo instātia est tps: necesse est vt quies sit in tpe. D. d. & vt sit quiescens in qualibet parte eius. i. & si illud, in quo est quies, sit tps: & omne tps est diuisibile in tempora: necesse est vt sit quiescens in quacunq; parte accipiatur de illo tpe: ex quo declarabitur q quiescens non habet primū tps per illam eandem demōstrationem, per quam declaratū fuit hoc in motu, & cessante. & hoc intēdebat, cū dixit hoe enim declarabitur, &c. Et, cum declarauit hoc, repetit conclusionem, & dixit quapropter necesse est primū non esse, i. primū tps. deinde dedit causam in hoc moto, & quiescente, & dixit & causa in hoc est, qm, &c. i. & sciēdum q ista causa in quiescente nō est vera, in hoc moto, & quiescente ēt. nam diuisibilitas tpis est causa vt quiescens non habeat primam quietem, in moto autē tps non est causa huius, sed concomitatur causam. & causa in hoc, q motum est tale, s. non habens primum motum est, qm motum est continua magnitudo, & in magnitudine cōtinua, sicut diximus. ista enim prioritas est impossibilis in istis rebus ppter continuationē. & cōtinuatio in istis primo inuenitur in magnitudine, & propter magnitudinē inuenitur in motu, & ppter motū in tpe: tps ergo primo caret, eò q motus caret illo, motus vero caret illo, eò q magnitudo caret illo etiā.

Anima tūc intelligit qetē, qn intellexerit idē corpus in eodē statu, saltē in duobus instātibus. cōsule vide de tēpore 4. physi. 100. & 106.

Continuatio primo inuenitur in magnitudine, & p ipsam in motu, & per motū in tpe. Idē sup c. 5, & 7, & 19.

Quoniam aūt omne, quod mouetur, in tēpore mouetur, & ex quodā in quoddam mutatur, in quo tēpore mouetur fm se, & nō qa in illius aliquo, impossibile est tunc fm aliqd esse primum quod mouetur. quiescere enim est in eodem esse, tpe aliquo & ipsum, & partium vnamquāq;. sic enim dicimus quiescere, qn in alio, & alio nunc verum sit dicere q in eodem & ipsum, & partes sunt. Si aūt hoc est quiescere, nō cōtingit id, quod mutatur, fm aliquid esse totum fm primum tēpus. tēpus enim omne diuisibile est. quare in alia, & alia ipsius parte verū erit dicere q in eodē sit & ipsum, & partes. Si vero non sic est, sed vno solo nunc est, nō erit tēpore vllo fm aliquid, sed fm terminum tēporis. in ipso autē

nunc

nunc est quidem semper fm aliquid manẽs, nõ tñ quiescit. neq; enim moueri, neq; quiescere est in ipso nunc. sed non moueri quidẽ verũ est in ipso nũc, & esse fm aliquid, in tpe aũt non contingit esse, fm quod quiescit. accideret enim id, quod fertur quiescere.

Neq; moueri, neq; quiescere est in ipso nunc.

Et, quia omne motum mouetur in tpe, & transmutat̃ de aliquo in aliquid, ideo tp̃s, in quo mouetur per se, non quia est in quadam parte illius tpis, impossibile est vt motum sit in aliquo eius. qm̃ permanentia alicuius, & vniuscuiusq; suarum partium in eadem re in aliquo tpe. qm̃ sic dicimus aliquid quiescere, s. cũ in instanti post aliud instans erit verũ dicere illud manere, et suas partes ĩ aliquo. Et, cum hoc sit quies, impossibile est vt illud, qd̃ transmutatur aliquo modo trãsmutationis, sit fm totum in primo tpe in aliquo. nãm omne tp̃s est diuisibile. necesse est igitur vt sit verum in vna parte per aliam diuidi in eadem dispositione. Et, cum hoc non sit ita, sed hoc est in vno instanti tantum instantium, ergo nullus modus transmutationis erit in tẽpore omnino, sed in extremo tpis. qm̃ in instã ti possibile est vt res sit permanẽs aliquo modo, quiescens aũt nõ. impossibile est enim in instanti motum, aut quietem fieri. sed dicere motum nõ esse in instanti est verum, & q̄ aliquid est in eo quodãmodo in tempore, aut impossibile vt sit, fm q̄ est in quiete.

74 Vult declarare q̄ trãsmutatum nõ est in eo, in quo trãsmutatur, in tpe omnino, neq; in primo tpe, io quo transmutatur, s. æquali transmutationi, neq; in aliqua parte eius, sed est io transmutatione in instãti, verb. g. qm̃ translatum per magnitudinem nõ est in magnitudine in primo tpe, neq; in parte eius, sed in instanti, & dicit Et, quia omne motum. &c. i. & quia declaratum est q̄ omne motũ mouetur in tpe, & q̄ transmutat̃ de aliquo in aliquid cõtinue, ideo tp̃s, in quo motum mouetur per se, s. primũ tp̃s, quod est æquale motui eius, in quo motũ oon dr̃ moueri grã partis, impossibile est vt motum sit in illo, in quo mouetur, s. in hoc tpe, aut in aliqua parte illius. D. induxit impossibile, quod sequitur ex opposito huius positionis, & dixit qm̃ pmanentia alicuius, &c. i. & impossibile est vt transmutatũ sit in re, in qua transmutatur in tpe primæ transmutationis, oeq; in parte illius; qm̃, si trãsmutatum fuerit in prima transmutatione in tpe, sequet̃ vt ipsum, & suæ partes sint in eadem dispõne in illo tempore, in quo dr̃ esse in transmutatione: & aliquid esse in transmutatione fm oẽs suas partes in eodem statu est qescere: & sic transmutatum erit qescẽs in trãsmutatione oon transmutatum. D. exposuit hoc magis, & dixit qm̃ sic dicimus, &c. i. qm̃, cum dicimus aliquid quiescere, nihil aliud intendimus, q̃ vt in plus q̃ in vno instanti sit in eodem statu sine aliqua mutatione. D. d. Et, cum hoc sit quies, &c. i. cũ hoc sit impossibile, s. motũ esse qescens apud transmutationem eius, impossibile est vt in transmutato aliquo modo transmutatioois vt trãsmutatum sit in eo fm oẽs suas partes in aliquo tpe, s. in tẽpore primæ transmutationis, aut in aliqua parte eius.

Aliqd eẽ fm oẽs suas partes i eodem statu est quiescere.

Et, cum notificauit, qm̃ necesse est, cum trãsmutatum fuerit in transmutatione in tpe, vt fm oẽs partes sit insimul in tpe, qm̃ hoc est proprium eius, quod est in aliquo tpe, & quod est tale, est quiescẽs in illo, in quo est, incœpit declarare causam, propter quam necesse est ut illud, quod inuenitur in tpe, inueniat̃ in eo, & suæ partes eodem modo, & dixit omne enim tp̃s est diuisibile, &c. i. & oecesse est vt illud, quod inuenitur in tẽpore inueniat̃, & suæ partes eodem modo plusq̃ in vno instanti. qm̃ omoe, quod inuenitur in tpe ex istis, inuenitur in diuisibili, cum omne tp̃s sit diuisibile: et omne, quod inuenitur in tpe diuisibili fm prius, & posterius, necesse est vt verum sit dicere de eo in unaquaq; parte primi tpis, in quo est, q̄ fm oẽs partes est in eadem dispositione: & quod est tale est quiescens. D. d. Et, cum hoc noo sit ita, &c. i. &, cum sit impossibile vt transmutatum sit in eadem trãsmutatione in instãti post aliud. nam hoc est quiescens necesse est vt transmutatum sit in transmutatione in instanti, non in tpe. D. d. ergo nullus modus trãsmutationis est in tpe, sed in extremo tẽporis. D. d. &, cum ita sit, non erit transmutatũ aliquo modo transmutationis, quod sit in tpe, sed erit in trãsmutatione de initio ad finem in instãti. D. d. qm̃ in instanti possibile est, &c. i. et ex ista positione non sequit̃ primum impossibile. nam transmutatum, cum ponat̃ in transmutatione in instãti, tunc positum est aliquod ens in eo, ita, q̄ non sit qescens. ens enim in instanti nõ est ens in eo, ita, q̄ sit quiescens, neq; motũ, sed tali modo essendi, in quo hæc duo contraria falsa sunt. &, si dicatur quies, erit æquiuoce. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ in instanti possibile est, etc. D. d. sed dicere, &c. i. sed dicere aliquid esse in instãti in aliquo, quodãmodo non est neq; motus, neq; quies, est verum. D. d. in tpe, vero, &c. i. & vĩr apparet q̄ motum in motu impossibile est vt sit in tpe fm modũ, quo dr̃ ut quiescẽs sit in tpe. Et hæc declaratio est cõis in oibus transmutationibus. & nulla dubitatio accidit ex eo in motu, eo q̄ continuatio in motu locali est manifesta per se, & qa impossibile est imaginari aliquam partem eius existere subito. in cæteris aũt motibus est quæstio non parua. videtur enim q̄ aliquæ partes eorum existunt subito, & q̄ continuatio nõ est manifesta in eis. & nos perscrutabimur de hoc sollicite alias.

Ens in instãti nõ est ens i eo, ita q̄ sit qescens, vel motũ, sed tali mõ eẽndi, in q̄ hęc duo contraria falsa sũt. Idẽ supra. 10. 71. 72. Idẽ infra 76.

Continuatio in motu locali ẽ manifesta p se, sed i cæteris motib⁹ ẽ qõ nõ parua, p hoc vide octauũ phy. cõ. 23.

Summa Quinta. Confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Caput Primum. Soluit rationes Zenonis, motum auferentes.

ZEno aũt male ratiocinatur. Si enim semper (inquit) qescit omne, aut mouetur, cum est fm æquale: est autem semper id, quod fertur, in ipso nunc fm ęquale: immobilem eã esse sagittã, quæ fertur.

Zeno vero fallitur in argumẽto. Dicit enĩ qm̃ omne est in aliquo sibi æquali, aut quiescit, aut mouet̃ in eo: & translatum semp est in instanti: ergo sagitta trãslata nõ mouet̃.

75 Et Zeno cum æquiuocatione vtat̃ in illo, quo vult destruere motum, s. quia motum per magnitudinẽ est in instanti io longitudine æquali sibi, ideo argumentũ eius est sophisticũ. D. d. Dicit. n. &c. i. dicit. o. q̄ notũ est & primũ q̄ quodlibet corpus, cũ fuerit in vbi sibi ęquali, aut pooetur in eo quiescens, aut motum: sed impossibile est poni in longitudine sibi æquali motum: ergo est quiescens in eo. D. induxit minorẽ propositionem, & dixit & translatum semper est in instanti, i. &

est

est notum per se q translatum est in instanti in longitudine æquali sibi. Et, cum induxit has duas propositiones induxit conclusionē, & dixit ergo sagitta, &c.i. cum translatum est in lōgitudine sibi ęquali: & omne, quod est tale, est quiescens: ergo & trāslatum. &, si eēt velocissimum omnium, ver. gratia sagitta est immobilis: ergo nihil est motus.

Hoc autem falsum est. non enim componitur tempus ex ipsis nunc indiuisibilibus, sicut nec alia magnitudo vlla.

Sed hoc est falsum. tp̄s enim non componitur ex instantibus indiuisibilibus, similiter neq; aliqua aliarum magnitudinum.

76 Quia tp̄s non cōponitur ex instātibus, icciroo in instantibus non fit motus, neq; quies. &, quia translatū in instanti non est quiescens: ergo non est longitudine sibi æquali, nisi in potentia, nō in actu. Et causa in hoc est, qm̄ instans non est in actu in tpe: & ideo motū non est in longitudine sibi æquali, nisi in potentia. & sic nō sequitur vt sit quiescens. & ideo dixit Sed hoc est falsum, &c.i. et ista qō contingeret, si instans in actu esset in tpe, ita, q tp̄s esset cōpositum ex instātibus. qm̄ tūc non eēt motus omnino. Deceptio igitur est in propositione, dicente q oē, quod est in longitudine sibi ęquali est quiescens. hoc enim est verum in illo, quod est in longitudine sibi æquali in actu, non in potentia: & res mota, est in longitudine sibi æquali in potētia. & ideo, cū mouetur per magnitudinē, non describit punctum, & motum. &, quia pertransit spatium, necesse est mensurare illud. &, quia mensurat illud, necesse est vt sit ex eo in longitudine sibi æquali, nam mensurans est huiusmodi. ergo, cum potentia non distinguatur ab actu, accidit quæstio Zenonis.

Of. q ē illis gitudie īqli ubi i actu, est quiescens.

Zenonis Prima rō.

Quatuor aūt sunt rationes de motu Zenonis, prębentes difficultatem soluentibus. Prima quidē est ea, quæ de ipso non moueri est, propterea q prius ad mediū oportet peruenire id, quod fertur, q̄ ad finem: de qua diuisimus in prioribus rationibus.

Et rōnes Zenonis in motu, quæ difficile soluūtur, sunt quatuor. Prima autem est. qm̄ motus non est, quia translatum debet peruenire ad medietatem spatij antequam ad finē: & iam determinauimus hoc.

77 Cum fuit coactus ad dissoluendū quæstionem Zenonis in motu, īduxit qōnes illius in motu, & dixit eas esse quatuor. Prima āt est q, si motus sit, necesse est vt translatum pertranseat medietatem magnitudinis añ totum, & medietatē illius medietatis ante illam, & sic in infinitum. vnde necesse est ipsum pertransire medietates, s. magnitudines infinitas, in tēpore finito. quod est impossibile. Et iam determinauimus hoc superius. sed illic contradiximus ei secūdum sermonem, & post contradicetur secundum ipsam rem.

T.c.8.19.

Scda ratio.

Secunda autem ea, quę vocatur Achilles. Est autem hæc, quòd tardius nunquam apprehendetur currens à velocissimo. ante enī necesse est eat persequens, vnde impetū cœpit fugiens. quare semper aliquo id, quod tardius est, antecedere necesse est.

Secunda autē est, quæ dr̄ Achilles. Et est, qm̄ tardissimum in cursu nō pōt attingi à velocissimo in cursu. quoniā necesse est ut quęrens perueniat ante ad locum, à quo fugiens separatur. vnde necesse est vt semp tardius habeat aliquem excessum.

78 Ista dubitatio est talis. Si motus sit, tunc velocissimum nō poterit attingere tardissimum. sit igitur velocissimum equus, & tardissimum tortuca: & non est dubium quin habeant aliquam proportionē in motu. sit igitur vna pars centum, & ponatur q inter equum, & tortucam est vna leuca. equus igitur in tpe, in quo trāsit illam leucam, pertransibit tortuca centesimam partem illius leucæ: & equus etiam in tpe, in quo pertransibit illā ptē cētesimā, ptrāsibit tortuca partē cētesimā illius partis: & equus ēt in tpe, in quo ptransit hanc partem, pertrāsibit ēt tortuca, partē cētesimā illius partis, & sic in īfinitū. & sic equus nunq̄ attingeret tortucam. Et hoc intendebat, cum dixit qm̄ necesse est vt quærēs, &c.i. qm̄ necesse est vt fugiens semp excedat quærēs aliquo excessu nominato à prio excessu, s. q, si primus excessus erit quartū spatij, tunc secūdus excessus erit quartū illius quarti, & tertius quartus istius quarti, & sic in infinitum. &, cum iste excessus semp est diuisibilis in infinitum, nunquam quęrens perueniet ad fugiēs. sed hoc est falsum. ergo motus non est.

Est autem & hæc ratio eadem illi, quæ in duo æqualia fit sectioni: differt aūt in diuidēdo non in duo acceptam magnitudinē. Non attingi igitur, tardius accidit ex ratione. fit autem propter idem cū bipartitione. in vtrisq; enim accidit non peruenire ad terminum, diuisa quodam modo magnitudine. Sed additur in hac, q neq; velocissimum, tragice dictum; in persequendo tardius. quare necesse est solutionem esse eandem. Putare aūt q pcedēs non attingitur, falsum est. cum enim præcedit, non attingitur: sed tamē attinget, si oporteat trāsire finitū. hæ igitur sunt rōnes duæ.

Et ista est eadem ratio, cū illa, qua vsus est in mediatione: sed differunt, qm̄ diuisio hic magnitudinis excedentis nō erit in duo media. Et ista ratio sequitur ex illo eodem, ex quo sequitur ratio, quę fit fm̄ mediationem. sequitur enim in vtraq; rōne non peruenire vsq; ad extremum p diuisionem magnitudinis aliquo modo diuisionis. Sed additū est in ista, q non peruenit ad illud neq; id, quod est valde velocissimū, quærendo illud, quod est valde tardissimum. vnde necesse est eādem esse solutionem in vtraq; qōne. Hoc autem, quod affirmabat q præcedens non attingit, est falsum. qm̄, cum sit præcedens, tunc non attingitur: sed attingitur, si dederit finitū pertransire. hæ igitur sunt duæ rationes.

79 Idest. & ista rōcinatio, & illa, in qua cōcludit q motum non peruenit ad extremum spatij, quia pertransit medietates īfinitas, sunt eædē genere, aut specie. D.d. sed differunt, etc.i. qm̄ diuisio in prima rōne est fm̄ medietatem, s. in medietate ipsius magnitudinis, hæc autē diuisio infinita est fm̄ excessum, qui est inter duo mota, &

ta,& non est fm medietatem,sed est diuisio nominata à proportione,quæ est inter motum velocis, & tardi, vt declarauimus. Et ista ratio sequit̃, &c.i. fm diuisionem,quæ accipitur in vtraq; infinita in magnitudine. seqtur enim in vtraq; ratione non peruenire ad extremum,&c.i.qm̃ quemadmodum in q̃one medij seqtur vt motum non perueniat ad extremũ spatij, ita hic sequitur vt velocius non puẽiat ad vltimum,in quo est tardius. Et dixit aliquo modo diuisionis.qm̃ oĩs diuisio,qua magnitudo diuiditur, est infinita, vt dictũ est in sermõe de infinito. D.d. Sed additũ est in ista, &c.i. sed consequens acceptum in hoc syllogismo est aliud à cõsequente in primo. illic enim fuit dictum q̃,si motus sit,sequitur vt nullum motum pertranseat aliquod spatium:hic aũt dr̃ q̃,si motus sit, seqtur velocissimũ nunquam attingere tardissimũ. D.d. ex quo necesse est vt dissolutio,&c.i.&, cum consequens est in eis idem,ex quo accidit deceptio,necesse est vt dissolutio q̃onis sit eadem in eis,i.in hoc,quod post dicet.qm̃ motum non pertrãsit medietates in actu in spatio.& hoc manifestũ est ex dictis q̃ motum est in spatio in instãti. D.d. Hoc aũt,quod affirmauit,&c.i.hoc aũt, quod probauit ex hoc,quod dixit,q̃ præcedens non attingit̃, est falsum, ita,q̃ ferè æquiuocant̃ in Arabis,qm̃,& si non attingitur,dum præcedit, necessario, cum fuerit p̃cedens, & elongabitur spatium,attingetur, cum cõcesserit q̃ motum pertrãsibit spatium,qm̃,cum hoc fuerit positum, & velocius mouetur per maius spatiũ in tẽpore æquali,necesse est vt velocius moueatur in tempore motus tardioris per spatium excedens spatium tardioris, fm quantum distant.qm̃ fm velocitatem eius minoratur spatium excedens, donec perficiat̃, sicut p̃ficit̃ spatiũ,p quod motũ mouet̃.cũ igit̃ cõcesserimus q̃ motũ p̃trãsit spatiũ,sequit̃ vt velocius attingat tardum.

Tertia r8. Tertia autem,quæ nunc dicta est, q̃ sagitta,quæ fertur,stat. Accidit autem propterea q̃ sumit tempus componi ex ipsis nunc. nõ dato enim hoc,non erit syllogismus.

Tertia aũt rõcinatio est,quã iam diximus in hoc loco,qm̃ sagitta transfert̃, & est quiescens. Et ista sequitur ex hoc, q̃ cõposuit tẽpus ex instantibus.si enim hoc non cõcedatur,nihil concludet ex syllogismo.

80 Tertia vero ratiocinatio est illa, quam induximus in initio istius sermonis,ex qua apparet saggittam quiescere dum transfertur. D.d.& ista sequitur,&c.i. videtur q̃ ista rõcinatione hoc sequitur, quia opinatus est q̃ tp̃s componitur ex instantibus,quod,si esset, instantia essent in actu.&,si hoc esset,& esset positũ q̃ illud, quod mouet̃ p aliq̃ magnitudinẽ, est in eo in instanti, cõtingeret motũ q̃escere in magnitudine. D.d. si enim hoc nõ cõcedat̃,&c.& hoc,q̃d dixit,manifestũ est.

Quarta r8. Quarta autem ea,quæ de ijs est,quę in stadio mouentur. econtrario æqualibus magnitudinibus iuxta æquales, his quidem à fine stadij, illis vero à medio, æquali velocitate. in quo accidere putat,æquale esse tempus dimidium duplo.

Quarta vero ratiocinatio est,quã posuit in magnitudinibus æqualibus,quæ mouent̃ contra magnitudines æquales sibi motu cõtrario ita,q̃ illæ moueant̃ à fine stadij, hæ vero à medio,motu æq̃li in velocitate. ex quo videt̃ seq̃ q̃ tp̃s dimidiũ sit æquale duplo.

Ista deceptio fundatur sup̃ hoc,q̃, si motus sit, tunc mota æqualia in velocitate non p̃transibunt in æquali tp̃e spatiũ æquale,sed in eodem tp̃e videtur pertransire vnum spatium,& suum duplum. & post declarabit hanc deceptionem. Et dicit quam posuit in magnitudinibus,&c.i.quã accepit ex magnitudinibus æqualibus quorum vtrũq; mouetur motu æquali contrario motui reliqui in spatio æquali. D.d.ita q̃ illæ moueantur,&c.i.& tunc cõtingit in istis magnitudinibus æq̃libus,quæ mouent̃,sicut homines mouẽtur in stadio, vt altera videat̃ sensu moueri in eodem tẽpore per idẽ spatium,& suum duplum,aut altera moueatur per spatiũ duplum ei,per quod reliqua mouetur: cum posuerimus magnitudines,quarum duæ sunt æquales stadio, & oẽs sunt æquales,& posuerimus q̃ aliæ duę incipiãt moueri in ordine à medio stadij, & aliæ duæ incipiant moueri ab initio stadij in ordine ad partem cõtrariam ei,ad quam aliæ mouentur. hoc enim posito apparebit duas magnitudines ęquales esse in velocitate,quarum altera in eodem tp̃e pertransit duplum eius, quod pertransit reliqua,vt declarabitur post. D.d.ex quo videtur sequi,&c.i.& ex hoc videtur sequi q̃ tp̃s dimidium sit æquale suo duplo.qm̃,cum posuerimus q̃ idẽ motum æqualis velocitatis pertransit magnitudines æquales in tempore æquali,& q̃ p̃transit duplum spatium in tp̃e duplo,& illud, quod mouet̃ ex his magnitudinibus,videtur pertransire vnum spatiũ, & suũ duplũ in eodẽ tp̃e,sequit̃,si retinẽtes fuerimus hoc, q̃ motũ pertransit duplũ spatij in duplo tp̃is, vt duplum temporis sit æquale suo dimidio.& hoc intendebat, cũ dixit vt tp̃s dimidiũ sit æquale duplo, si sequitur ex hoc vt tempus dimidium sit æquale suo duplo.

Est autẽ deceptio in eo, q̃ hoc quidẽ iuxta quod mouetur,illud autem iuxta id,quod quiescit, per ęqualem magnitudinem censet æquali velocitate ęquali tp̃e ferri. hoc autem falsum est. Vt sint stantes æquales magnitudines,in quibus ipsa A A A A, aliæ autẽ, in quibus ipsa B B B B, incipiẽtes à medio ipsorum A, æquales fm numerum his,& magnitudinem,aliæ aũt,in q̃bus ipsa C C C C, ab vltimo,æquales his numero,& magnitudine, & æque veloces ipsis B. Accidit igit̃ primum B simul in vltimo esse, & primum C, eorum,quæ iuxta seinuicem mouentur. Accidit igitur ipsum C iuxta omnia ipsa A trãsijsse,ipsa autem B iuxta dimidium ipsorum. quare & medium esse tp̃s. æquali enim vtrũq; est iuxta vnũquodq;. Simul aũt accidit ipsa B iuxta oĩa C transijsse. simul enim erit primum C, & primum B in contrarijs vltimis,æquali tempore motũ iuxta vnumquodq; ipsorũ B, quanto circa vnũquodq; ipsorũ A, vt inquit, p̃pterea q̃ vtraq; ęquali tp̃e iuxta ipsa A fiunt. Ratio igit̃ hæc est. accidit autẽ ob id,quod dictũ est,falsum.

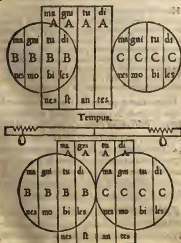
81 Et deceptio in rõne accidit. quia posuit q̃ alterum eorũ, quæ sunt æqualis velocitatis mouetur ad partem moti, reliquum autẽ ad partẽ quiescentis per æqualem mẽsuram.& hoc est falsum. V.g. sint magnitudines A A,

æqualia

æqualia quiescentia, & magnitudines B B, æquales istis numero, & quantitate, & sit initium motus eorum à medio illarum magnitudinum, s. A A, & magnitudines C C sint æquales istis numero, & quantitate, & velocitate, & sit initium motus eorũ ad finẽ magnitudinum B B. Cum igitur istæ magnitudines moueanť contra inuicẽ, necesse erit vt prima magnitudo magnitudinũ B ꝑueniat ad finem illius, cum ꝑuentu primæ magnitudinũ C ad finem eius. & necesse erit C pertransire per oẽs magnitudines B, & B transire per dimidia eorum. ex quo sequitur vt tẽpus sit dimidiũ. nam vtrũq; dimidiorũ, magnitudinum æquale est vtriq; eorum, cõtra quæ mouetur. Cũ quo sequitur vt B B pertrãseat ꝑ oẽs magnitudines C C. insimul.n. peruenit prima magnitudo magnitudinum C, & prima magnitudo magnitudinũ B, ad finem contrariorum. & sic tempus, dixit in eius pertransitu per magnitudines C erit æquale tempori in pertransitu eius per magnitudines A, quia trãseunt per magnitudines A, in tempore æquali. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto.

Demonstratio, probans ꝙ, magnitudinibus æqualibus, et æque velociter motis, iuxta æq̃les, his qdẽ à fine, illis uero à medio stadij, æq̃le erit tp̃s dimidiũ duplo. Quoniã hic textus diuersimode exponiť, ꝑꝑ quod et diuersas exigit figuras, iõ eas binas, ut varijs deseruirẽt ex positionibus, designauimus.

Aduerte ẽt in textu primo demõstrationẽ fieri ꝑ quatuor magnitudines, s. A A A A B B B B C C C C, *in textu aũt Auerrois ꝑ binas tñ, s.* A A B B C C, *quòd tñ in idem redit.*

Idest, & deceptio accidit in hoc. qm̃, q̃a necesse est, s. vt alterum duorũ motorum æqualium in velocitate moueatur per quiescẽs, reliquum aũt per motũ ad contrariã partẽ, ideo necesse est hoc in duobus motis æqualibus in velocitate, quorũ vtrũq; mouetur per q̃escentem magnitudinem. qm̃ in his necesse est vt pertrãseãt spatium æquale in tp̃e æquali. & ipse decipiť videndo ꝙ illud, quod cõtingit in duobus motis, quæ moueně per rem quiescentẽ, contingit similiter in eis, quorum vnum moueť per rem quiescentẽ, reliquũ aũt per rem motam. & hæc deceptio est sm̃ q̃d, & simpliciter. Deinde īduxit exemplum, & dixit V.g. &c. i. ponanť igiť duæ magnitudines æquales, continue quiescẽtes. v.g. A A, & sint aliæ duæ magnitudines æquales istis duabus magnitudinibus, & sint ordinatæ in motu ita, ꝙ sint contiguæ, & motæ ꝑ has duas magnitudines, imaginando ꝙ prima illarum erat quiescens per primã magnitudinem A A, deinde incœpit moueri. & sic erit motus istarum duarum magnitudinũ, incipiens à medio duarũ magnitudinum quiescentiũ, & sint istæ duæ magnitudines B B, & sit prima magnitudinum B añ motum super primã magnitudinum A, & sic initium motus istarũ duarum magnitudinũ erit à medio duarũ magnitudinum q̃escentium. Deiñ. d. & magnitudines C C, &c. i. sint aliæ duæ magnitudines continuæ etiã, & moueanť ordinarie, & cõsequẽter, & sint C C æq̃les duabus magnitudinibus B B, & q̃titate, & velocitate, & sit initiũ motus eorũ ex magnitudinibus B B motis ad contrariã partem, ad quã moueně magnitudines C C. Deinde. d. Cum igiť moueně istæ magnitudines, &c. i. cũ igiť magnitudines B B moueanť à duobus medijs magnitudinũ A A, et magnitudines C C moueantur à fine magnitudinum B B motu cõtrario motui magnitudinũ B B, & æquale ei in velocitate, necesse est vt prima magnitudo magnitudinũ B B, & est illa, quæ mouetur ex duobus medijs magnitudinum A A quiescentium, perueniat ad finẽ magnitudinũ A A cũ ꝑuentu primæ magnitudinis, & etiã magnitudinũ C C ad finem magnitudinum B B, vt figuraliter assignauimus. Nam in tp̃e, in quo prima magnitudinũ B B ꝑtransit aliã magnitudinẽ magnitudinum A A q̃escentiũ, in eo ꝑtransit prima magnitudinum C C duas magnitudines B B cum moueanť ad contrarium motui magnitudinum C C motu æquali motui magnitudinũ B B, & magnitudies sunt æq̃les. Deiñ. d. Et necesse erit vt C transeat, &c. i. quia C primum, cum transiuerit per magnitudines B B in tẽpore, in quo transiuit per medietatem magnitudinũ duarum A A, & duæ magnitudines B B sunt æquales duabus magnitudinibus A A necesse est vt C transeat per duas magnitudines B B de magnitudinibus aũt A A non trãsit nisi per medietatẽ tm̃, & hoc in tẽpore æquali. Deinde dixit ex quo sequitur vt tp̃s sit dimidium, i. ergo necesse est vt tp̃s, in quo C primum trãsit ꝑ magnitudinẽ A secundã, sit medietas tp̃is, in quo C primũ transit ꝑ duas magnitudines B B cũ duæ magnitudies B B, sint duplũ magnitudinis A secũdæ. Et hoc ītẽdebat, cũ dixit qm̃ vtrũq; dimidiorũ, magnitudinum, &c. i. qm̃ insimul perueniat magnitudo prima magnitudinũ C C ad finem magnitudinis A secũdæ, & perueniat prima magnitudo magnitudinũ C C ad finem duarũ magnitudinum cõtrariarũ, s. magnitudinum B B, quia sunt æquales, & æq̃lis motus. Deiñ. d. & sic erit tp̃s, &c. i. ex quo sequeť, vt fingit, si motus sit, vt C p̃m trãseat ꝑ magnitudines B B in tp̃e æq̃li trãsitui eiꝰ ꝑ alterã duarũ magnitudinũ A A, &, q̃a altera duarũ magnitudinũ A A ẽ dimidiũ duarũ magnitudinũ C C necesse ẽ vt ꝑtrãseat illã in medietate istiꝰ tp̃is: & sic medietas tp̃is, erit æq̃lis toti. Et, cum com-

pleuit

pro solutione istius quaestionis zenonis [illegible] q. ipse supponit mobile incipiens a C versus D moueatur [illegible] magnitudine q̃ stet firma, mobile vero q̃d incipit moueri a D versus A moueatur eq̃ velociter cũ illo [illegible] magnitudine que et moueatur eq̃ velociter et motu cõtrario ita q̃ si mobile sup̃ ea mouetur a D ad A [illegible] magnitudo moueatur ab A ad D. et isti sũt duo mobiles, ideo in tẽpore equali fit ab eis transitus [illegible] illo q̃d mouet est et mouet a C ad D ipsa magnitudine firma stante et sic nõ sequitur medium tẽpus esse [illegible] duplo, et nota [illegible] si mobile moueret sup̃ magnitudine, q̃ et ipsa moueret eq̃ velociter [illegible]

Propositio, dicēs φ duo mota æqualia in velocitate pertrāseūt æquale spatiū, vera est, qñ illud, per qđ ē motus, fuerit quiescens.

pleuit hanc rōnem dixit. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto. i. nam propositio, dicens φ duo mota æqualia in velocitate pertrāseunt spatium æquale, nō est vera, nisi cum hac determinatione, s. vt illud, per quod est motus, sit æquale quiescēs. si aūt motum, falsa erit ꝓpositio. ergo illud, quod verum est ſm qd, existimauit esse verum simpliciter.

Albū, aut nō albū dr. nō qa totum sit hmōi, sed qa plurimæ, aut maxīe ꝓcipuę ptes.

At vero ſm eam, quæ in contradictione est mutationē, nihil nobis ipōſ'e. vt, si ex nō albo in albū mutaī, & in neutro est, sic vtiqȝ, neqȝ album est, neqȝ non album. non enim, si non totū in vtrouis sit, non dicetur album, aut non album. album enim dicimus, aut nō album, nō quia totum sit huiusmodi, sed qa plurimæ, aut maxime præcipuę partes. non idem autem est & non esse in hoc, & nō esse in hoc totum. Similiter autem et in eo, quod est, & in eo, quod non est, & in alijs, quæ secundum contradictionem sunt, † {erit. non enim ex necessitate} in altero oppositorū in neutro aūtem totum semper.

† a. l. erit. n. ex necessitate

Neqȝ ēt contingit nobis impossibile omnino ex transmutatione, quæ est in contradictoria. ver. g. qm̄, si aliquid transmutatur de albo in album, non est in altero eorum, & sic neqȝ erit album aut non albū. qm̄, non, si ſm totum nō fuerit aliqd in altero eorū, quodcunqȝ sit, non dicetur esse album, aut non album. dicimus enim aliquid esse album, aut non album, non quia totum est tale, sed quia maximæ partes eius, & plures sunt tales. & non est intētio in hoc, φ aliquid sit tale, eadē intentio in hoc, quod aliqd totum sit tale. Et ſm hoc est etiā de ente, & de non ente, & de alijs, quæ dicunī ſm cōtradictionem. qm̄ necesse est vt res sit in altero eorum, i. quod ſm totum non est alterum eorum.

83 Ista qō est quæstio per se in esse motus præter quæstionē Zenonis. Et cōpositio eius est talis. Si trāsmutatio sit de non esse in esse, aut de esse in non esse, necessario, dum transmutatio est, transmutatum aut erit in esse, aut non esse, aut in vtroqȝ: sed impossibile est ipm̄ esse in non esse, cum nondum est, nedum vt sit trāsmutatum: & impossibile est ipsum transmutari in esse, nā esse est qes quoquomodo: similiter & impossibile est etiam vt sit ens, & nō ens insimul: & cum hæc tria sint impossibilia: ergo impossibile est transmutationem fieri de non esse in esse, aut ecōtrario. Et dixit Neqȝ cōntingit nobis, &c. i. quæ fit de esse in non esse, aut econtrario, aut quę fit etiam de contrario in contrarium, accidit enim huic, vt fit de nō esse in esse quodammodo. Deiñ. induxit quæstionem, & dissoluit eam, & dixit ver. g. &c. idest nam non sequitur, si illud, quod transmutatur in albedinem, dum transmutatur, neqȝ est album, neqȝ est non album, vt neutrum sit simpliciter. hoc enim est impossibile. sed illud, quod seqtur, est, vt dum transmutatio est, sit secundum quādam partem album, & secundum aliam non album. & secundum hoc non sequitur impossibile. Et hoc intēdebat, cum dixit quoniā, non, si ſm totum nō fuerit aliquid, &c. i. quoniā, si aliquit non fuerit ſm totum in altero duorū oppositorum, nō sequitur ipm̄ non disponi ab vtroqȝ opposito in duabus partibus diuersis, sed sequitur ipsum non disponi vtroqȝ opposito insimul, & simpliciter. scilicet quòd, cum non fuerit verum aliquid eē album, & non album totaliter, non erit verum ipm̄ esse album, & nō album insimul. nam erit verum ipm̄ esse album in parte, & non album in alia parte. & hoc intēdebat cum dixit dicimus enim, &c. D. confirmauit hoc, & dixit et non est intentio in hoc, φ aliquid sit tale, &c. idest et dicere aliquid esse tale ſm partem, et ipsum esse tale ſm totum, non est idem. ᵃ impossibile enī non accidit, nisi cum aliquid dicitur contraria habere insimul ſm totum: ſm particulas vero non est impossibile. D. d. Et ſm hoc est de ente & nō ente, &c. idest quoniā dissolutio est eadem in eis. D. d. quoniā necesse est, &c. pōt intelligi. quoniā necesse est vt aliquid sit in altero duorum oppositorū: & est, qñ illud ſm totū non est in vno eorum. Vel potest intelligi, quoniam necesse est vt duo opposita sint in aliquo insimul, cum neutrum sit in ipso toto: & quòd non est necesse quòd in aliquo sit alterum oppositorum, cum in eo toto sit alterum eorum. ſm igitur primam expositionem erit hæc dictio, altero, superflua, ſm autem secundam dīminuitur à suis verbis negatio, ita, φ sic legatur. quoniā necesse est vt non sit aliquid in altero duorum oppositorum, cum illud totum non fuerit in altero eorū. Aut in istis verbis forte est inuolutio, ita, quòd sic debet legi. quoniā aliquid necesse est vt sit in altero duorū oppositorum, cum totum fuerit in altero eorum, & ipm̄ nō ſm totum in hora transmutationis est in altero eorum. & ista expositio est euidentior.

Rōnis abreuiatio.

Expō text.

a Impossi accidit, nisi cū aliqd dr hře cōtraria insimul ſm totū, ſm ptes vero non est impossibile.

Pria expō.

Secunda.

Tertia expositio.

Rursus in circulo, & in sphæra, & omnino ijs, quæ in seipsis mouentur, quoniam accidet ipsa quiescere. iñ eodem enim loco ſm tp̄s quoddam erunt & ipsa, & partes. quare quiescent simul, & mouebuntur.

Et etiam necesse est in circulo, & sphæra, & vīr in rebus, quæ mouentur in eis, vt sint quiescentes. nam hæc, & suæ partes sunt aliquo tēpore in eodem loco. ex quo sequitur, vt sint quiescentes, & motæ insimul.

Hæc est Quinta quæstio Zenonis in destruēdo motum. qm̄, si motus sit, necesse est vt circulus, & sphæra sint quiescentes, & moti insimul. nā, cū sphæra mouetur, non separatur à loco, in quo mouetur, neqȝ ſm totū, neqȝ ſm partes: sed omne, quod mouet, separatur: ergo sphæra est quiescens, et mota. quod est īpossibile. ergo motus non est. ex hoc enim sequitur impossibile. D. d. hęc enim, et suæ partes, &c. i. &, cū circulariter moueatur, s. circa suum centrū, & in eodem loco. 84

Primo nanqȝ partes nō sunt in eodem vllo tp̄e. Deinde & totum semper mutatur in alterum. non enim eadem est ea, quæ in ipso A sumitur, circumferentia, & ea, quæ ab ipso B, & quæ ab ipso C, & aliorum vnoquoqȝ signorū, nisi vt musicus homo & homo, qa accidit. quare mutaī semp altera in alterā, & nunquā quiescet. Eodem autem modo et in sphæra, & alijs, quæ in seipsis mouentur.

Ad hoc aūt dicamus primo, qm̄ partes nō retinent eundē locū aliquo tp̄e oīno. Deinde totum ēt transfertur semp ad aliud ab eo, in quo

in quo erat. arcus enim qui accipitur, cuius principium est à puncto A non est idem cũ arcu, cuius principium est à puncto B, aut à puncto C, aut ab aliquo aliorum punctorũ: nisi sicut musicus, & homo sunt homo, quia accidit ei. vnde necesse est vt vnus eorũdem arcuum trãsferatur alter ad alterum semper, & nunq̃ quiescat. Et similiter de sphæra etiã, & de alijs, quæ in eis mouentur.

Demonstratio, quòd totum ex circulo transfertur, sicut transferuntur partes.

85 Cum induxit quæstionẽ Zenonis in sphæra, & circulo, incœpit dissoluere illam, & dixit Ad hoc autẽ dicamus, &c. idest dicatur igit̃ in dissolutione istius quæstionis, primo quidem, quia hoc, quod posuit, q̃ partes eius sunt inseparabiles ab eodem loco, est falsum. Dein. d. Deinde totum ẽt trãsfertur, &c. idest, secũdo vero dicamus, quoniam totum ex sphæra, & circulo transfertur, sicut transferũtur partes. transfertur enim de aliquo in aliud ab eo, in quo erat. Et, cum narrauit hoc de sphæra, & de circulo, incœpit declarare hoc in circulo, vt transferat̃ determinatio de circulo ad sphæram, & dixit arcus enim, &c. idest necesse est vt totus circulus transferatur apud motum circa centrũ de alio in aliquid. quoniam, si imaginati fuerimus multa puncta esse in conuexo eiusdem circuli, tunc ille circulus diuidetur per illa puncta in multos circulos. omnis enim punctus positus in circulo describit circulum alium ab eo, quem describit alius punctus, scilicet quòd numerus circulorum erit secundum numerum punctorum. &, cum ita sit, tunc circulus, cum transfertur in concauo, aut super conuexum circuli, transfertur de circulo in circulum, diuersum ab eo ratione: & si sint idem subiecto. &, cum isti circuli, qui sunt in rotundo, in quo est translatio secundum numerum circulorũ, qui sunt in rotundo, quod transfert̃, necesse est ut circulus transferatur de circulo in circulum, ergo circulus transfertur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam: licet non sit diuersus secũdum materiã. Et similiter est de sphæra. sphæra enim diuidit̃ in sphæras infinitas per lineas, quæ imaginantur in circũferẽtia, exeuntes à polo ad polum, scilicet medietates circulorum. nam istæ medietates diuidunt sphæram in multas sphæras, sicut puncta diuidũt circulos. Dein. d. arcus enim, &c. & intendit per arcum arcum completæ circulationis, i. quoniam circulus, sicut diximus, diuiditur per puncta in multos circulos secundum numerum punctorum. D. d. nisi sicut musicus, &c. idest & circulus, quem diuidit alius punctus, non dicitur idẽ numero, nisi sicut dicitur q̃ homo & musicus sunt idẽ in numero, idest quia accidit eis, q̃ fuerint idem, non per se. homo enim, & musicus sunt idem ſm subiectum:[a] & quod est idem ſm subiectum est idem per accidẽs. idẽ cum in rei veritate est idem secundũ formam, & similiter circuli, quos puncta diuidunt, scilicet quæ imaginatur in eodem circulo, sunt idem per accidens, quia subiectum eorum est idem: & sunt plures, quia formæ eorum sunt plures. si igitur illud, quod mouetur in loco, necesse est ipsũ mutare locum: locus autem differt à loco, aut per se tantum, aut etiam per se, & per accidens:[b] necesse est vt omne motum mutet locum, aut secundum formam, scilicet sicut est in sphæra, aut forma, & subiecto, sicut est in eis, quæ mouentur motu recto. Zeno autem, cum uiderit sphæram non mutare locum per accidens, existimauit ipsam non mutare illud per se: ex quo dixit sphæram quiescere.[c] Auicen. vero, quia non distinxit alietatem, quæ est in loco per se, ab ea, quæ est per accidens, scilicet alietatem, quæ est secundum subiectum, non ſm formã, & concessit sphæram moueri, coactus est appellare motum sphæræ, motum in situ. Vnde nititur, vt dictum est, sanare ægritudinem per maius ægrum. Declaratum est enim q̃ in prædicamento situs non est motus, quia est ad aliquid: & illud, quod est ad aliquid, est indiuisibile. Si igitur intẽdebat quòd iste motus est in prædicamẽto positionis, quod est in ipsa positione: quia sphæra transfert̃ de positione in aliam positionem, erit verum: sed tamen motus eius non erit in positione, sed de positione in aliã. & hoc inuenitur de translatis in loco recte: quoniã trãsferuntur de positione in aliam, aut diuersam ſm numerum, aut ſm speciem: sphæra autem transfertur de positione in aliã diuersam ſm numerũ. Quid igitur vtile dedit nobis, cum dixit q̃ iste motus est in situ: nisi intẽdebat q̃ illud, quod mouetur hoc motu nõ diuersatur ſm situm: hoc enim propriũ est huic motui. sed tñ non sequitur ex hoc, q̃ motus eius est in situ, nã iste sermo valde est sophisticus. D. d. ergo necesse est vt vnius arcuum, &c. idest ergo necesse est vt vnus arcuum perfectorum circuli, quem describit aliquis punctus transferatur semper ab arcu completo circuli, cui superponitur, ad alium arcum completum etiam, deinde de illo ad alium, & similiter, donec reuertatur ad arcum completum, à quo est separatus. & tunc vnus arcuum trãsfertur ſm totum, quia trãsfertur de vno arcu ad alium. Et forte intendit, ergo necesse est vt vnus arcus transferatur semper per translationem alterius arcus sequẽtis ad alium sequentẽ. & hoc est apparentius. Dein. d. Et similiter est de sphæra, &c. idest & transfertur ſm totum, vt diximus in circulo.

Caput Secundum. Excludit errorem, quod Impartibile moueatur.

DEmonstratis autem his, dicimus q̃ id, quod impartibile est, non cõtingit moueri, nisi secũdũ accidens, vt corpore moto, aut magnitudine, in qua est. sicuti si id, quod in naui est, moueatur nauis motu, aut pars totius motu. Impartibile autem dico id, quod est secundum quantum indiuisibile. etenim partiũ motus alteri sunt, & ſm ipsas partes, & ſm totius motum. Viderit autem aliquis, & in sphæra maxime, differentiam. nõ enim eadem velocitas erit & partiũ, quæ sunt iuxta centrum, & quæ extra, & totius, tanquam non vno existẽte motu. Vt igitur diximus, sic quidem contingit moueri id, quod impartibile est, vt is, qui in naui sedet, naui currente, per se autem non contingit.

[a] Quod est idẽ ſm subiectum, est idẽ per accidẽs. idẽ. n. in rei veritate est idem ſm formam.

[b] Necesse ẽ vt oẽ motũ mutet locũ, aut ſm formã, sicut ẽ in sphæra, aut ſm formã, & subm, sicut ẽ in eis, quæ mouent̃ motu recto. vide cõsimile. 4. phy. c. 41. et. 8. phy. ſũ. cõ. 76.

[c] Op. Auic. ꝓ qua vide. 4. phy. 45. Impugnatio.

Hoc quidẽ declarato dicendũ eſt ꝙ indiuiſibile moueri impoſ'e eſt, niſi per accidens. v.g, cum corpus, aut magnitudo mouet̃ per illud, in quo eſt. vt illud, quod eſt in naui, per curſum nauis, aut ſicut pars mouetur ꝑ motum totius. Et dico Indiuiſibile illud, quod non diuiditur in quantitate. motus enim partium etiã ſunt diuerſi ſecũdũ ipſas partes, & ſm motum totius. Et iſta diuerſitas ſcitur in ſphęra proprie, velocitas enim eius, quod vicinatur centro, & eius, quod eſt extra, & velocitas eiuſdem ipſius non eſt eadem velocitas, ac ſi motus non eſſet vnus. Eſt igitur, vt diximus, ſm quidem hunc modum poſſibile vt impartibile moueatur, ſ. ſm quem mouentur ſedẽtes in naui, cum nauis currit, per ſe autem impoſſibile eſt.

86 Cum induxit q̃ões Zenonis in motu, vult declarare ꝙ indiuiſibile non mouetur, niſi per accidens, deinde oſtendit motum, qui eſt per accidẽs. & dixit verbi gratia, &c. ideſt, & vnum eorum, quæ dicuntur moueri eſt, cum ſint in re mota, vt illi, qui ſunt in naui, dicuntur moueri, licet per ſe quieſcant, & vniuerſaliter, vt dicitur, ꝙ pars mouetur per motum totius. Et, quia indiuiſibile dr̃ illud, cuius genus non eſt receptiuũ diuiſionis, & illud, cuius genus recepit diuiſionem, hoc autẽ principaliter dicitur impartibile, & indiuiſibile, dixit Et dico Indiuiſibile, &c. qm̃ hoc dicit̃ indiuiſibile principaliter, de quo vult hic declarare ipſum eſſe immobile. Et, quia dixit ꝙ illud, quod mouetur per accidẽs, eſt ſicut motus partium per motum totius, ſed inter motum per accidens, & motum partium per motũ totius eſt differentia, deinde dedit illas, & dixit motus enim partium, &c. i. & ſignum eius, ꝙ motus partium ꝑ motum totius non eſt motus per accidens, eſt, quia motus partium differt à motu totius, & ipſi à ſeinuicem. Et intendebat, vt mihi videtur, qm̃, ſi motus earum eſſet per accidens à motu totius, non differret à toto in ſuo motu, neque à ſeipſis abinuicẽ. nam corpora, quæ mouentur per ſe, ſunt huiuſmodi. Et, cum ĩduxit hoc, incepit declarare in quo moto apparet hoc, & dixit Et iſta diuerſitas, &c. ideſt, quia illę, quæ magis vicinantur centro, pertrãſeunt minores circulos circulis, quos pertranſeunt partes, quæ magis vicinãtur circunferentiæ, & in tempore æquali, neceſſe eſt vt partes propinquiores centro ſint tardiores, & remotiores velociores. D.d. et velocitas ipſius, &c. ideſt neq; velocitas totius ſphæræ, et velocitas partium eſt eadem velocitas. Poteſt autem aliquis dicere quòd hoc non inuenitur, niſi in motu circulari, in recto vero motus partiũ ſunt æquales: & ſimiliter motus totius in eo eſt æqualis motui partium. Sed forte dicetur in hoc ꝙ partes ſphærę videntur moueri per ſe magis, q̃ illud, quod mouet̃ recte: cum ſphæra videtur permanere ſm totum, & moueri ſm partes. ſed non eſt verũ, vt declaratum eſt, ſed ſm totum mouetur. &, cum declaratum eſt quòd partes ſphæræ nõn mouentur per ſe, quanto magis partes eius, quod eſt recti motus, non mouebuntur per ſe. Et quaſi intendit congregare hic duo: quorum vnum eſt notificare ꝙ motus partium per motum totius, nõ eſt per accidẽs pure, neq; per ſe prĩcipaliter. [a] partes enim non mouentur per ſe: quia mouentur in moto, in quo conueniunt cum accidentibus, & formis, quæ nõ ſunt innata moueri per ſe. &, cum declaratum eſt quòd accidentia, & formæ mouentur per accidens per motum ſubiecti, & partes ſunt tales, viſum eſt ꝙ partes mouẽtur per accidens. & hoc apparet ex verbis Ariſt. & iõ excepit iſtum modum motus, & induxit exemplum extraneũ ab vno illorũ, & dixit poſſibile eſt vt impartibile, &c. & manifeſtum eſt quòd motus puncti per motũ corporis eſt hmõi. D.d. per ſe autem impoſſibile eſt, &c. ideſt, eſt autem motus indiuiſibilis per ſe, et primo impoſſibilis eſt.

Indiuiſibile non mouet̃, niſi per accidens.

Indiuiſibile duplex.

Cauillatio.

Solutio.

[a] Partes nõ mouẽt ꝑ ſe, q̃a mouent in moto, in q̃ cõueniũt cũ accidẽtib⁹, et formis, q̃ nõ ſũt innata moueri ꝑ ſe. vide cõſiſte. 1. ph. cõ. 1. & 4.

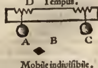
phyſi. ... 1. de aia ... 57. & 8. ... ſi. 27.

Mot⁹ p... ꝑ corp... accñs, & ... poſt ẽ q ... ꝑ ſe. vide ... poſitũ. 1. c... li. cõ. 14. ... hẽt q pũ... indiuiſibil... neq eiuſ... liter, neq ... cñtale dẽ ... ſcẽs, vel ... tus. Vide cõm. Zen.

Mutet̃ enim ex A B, in B C, ſiue ex magnitudine in magnitudinẽ, ſiue ex forma in forma, ſiue ſm contradictionem. tempus autẽ ſit, in quo primo mutat̃, in quo D. Ergo neceſſe eſt ipſum eo, quo mutatur, tpe, aut in A B eſſe, aut in B C, aut aliud quidẽ q̃d huius in hoc, aliud aũt quid in altero. oẽ enim, quod mutatur, ſic ſe habebat. In vtroq; igit non erit aliq̃d ipſius: partibile enim erit. At vero neq; in B C. mutatũ enim erit: ſupponitur aũt mutari. Relinquit̃ igit̃ ipm̃ in A B eſſe eo, quo mutat̃, tpe. quieſcet ergo. in eodem enim eſſe tpe quodam quieſcere eſt.

Ponatur igit̃ ipm̃ trãſferri de A B, in B C, ſiue de magnitudine in magnitudinem, ſiue de forma in formam, ſiue ſm contradictionem. & ſit tempus, in quo primo trãſfertur, D. Neceſſe eſt igitur vt in tpe, in quo trãſfertur, ſit aut in A B, aut in B C, aut quiddam eſt in hoc, & quiddam in hoc. declaratum eſt enim ꝙ hæc eſt diſpoſitio cuiuslibet, q̃d trãſmutat̃. Impoſſibile eſt igitur vt quiddã eius ſit in vtroq;: quoniam tunc erit diuiſibile q̃d non eſt. Neq; etiam in B C. qm̃ tunc erit iã translatum: ſed poſitum eſt transferri. Remanet igitur vt ſit in A B, in tẽpore, in quo transfertur. erit igitur quieſcens. quoniam iam declarauimus quòd manere in eodẽ aliquo tempore quies eſt.

Demonſtratio, quòd impoſſibile eſt Impartibile per ſe moueri.

Mobile indiuiſibile.

Ponatur igitur vt transmutetur aut in loco, ver.g. de B in C, aut in augmento, & diminutione, ver.g. de minore magnitudine in maiorem, aut in qualitate. & hoc intendebat, cum dixit de forma in formam. aut in ſubſtantia. et hoc intendebat per cõtradictionẽ. Deĩn. d, & ſit tp̃s, &c. & intendit per A B, illud, ex quo mouetur, ſiue fuerit vbi, aut quale, aut quantum, aut ſubſubſtãtia. & intendit per B C, illud, ad quod trãſmutatur. et q̃ſi. d. neceſſe eſt igit̃ vt trãſmutatũ in tpe, in quo tranſmutat̃, ſit aut in eo, ex quo trãſmutat̃, aut in eo, ad quod, aut q̃ddã in eo, ex quo, & q̃ddam in eo, ad quod 87

Supra 2. 12. D.d. declaratum est enim, &c. i. declaratum est enim, cum declarauimus quod omne motum est diuisibile, quod de moto, quod mouetur, quædam pars eius est in eo, ex quo, et quædam in eo, ad quod. Et, cũ posuit hoc fundamentum, dixit Impossibile est igitur vt quiddã eius sit in vtroq; quoniam tunc erit diuisibile, s. quod est cõpositum. Deinde declarauit hoc secundum rememorationem, & dixit Neq; etiam in B C, quoniam tunc erit iam trãslatum: sed positum est transferri. idest & impossibile est, dum mouetur, vt sit in eo, ad quod, s. in B C, quoniam tũc complebitur motus: sed ipsum positum est adhuc moueri. D.d. Remanet igitur, vt sit in A B in tempore, in quo transfertur. idest, si igitur nõ fuerit in eo, ad quod est motus, s. in B C, remanet vt sit in eo, ex quo est motus, s. in A B in tempore, in quo mouetur. Deinde induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit erit igitur quiescens. quoniam iam declarauimus quod manere in eodẽ aliquo tempore est quies. i. &, si motum, dum mouetur, fuerit in eo, ex quo, tunc erit quiescens, & motum insimul. ipsum enim esse in eo, ex quo, est in tempore. & iam declarauimus quod omne, quod est in aliquo tempore, i. demonstratum in actu est in eo quiescens. & sic, dum mouetur, erit quiescens. quod est impossibile. &, cum destruxit hæc duo, remanet tertiũ, & est vt quædam pars eius sit in eo, ex quo, et quędam in eo, ad quod. nõ in actu, sed in instãti, quoniam tũc esset quiescẽs, nõ motũ. &, cum quædam pars eius fuerit in eo, ex quo, & quædam in eo, ad quod, necessario diuidit. quod est contra positum, positum enim est ipsum esse indiuisibile.

Quare non contingit id, quod impartibile est, moueri, aut oĩno mutari. Vnicè enim hoc pacto esset ipsius motus, si tempus esset ex ipsis nunc. semper enim in ipso nunc motum esset, & mutatum, vt moueatur quidem nunquam, motum autem sit semper. Hoc autem quod impossibile sit demonstratum est & prius. neq; enim ex ipsis nũc est tẽpus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex * momentis est. nihil enim aliud facit hoc dicens, quàm motũ ex impartibilibus. sicut si tẽpus ex ipsis nũc, aut magnitudinem ex punctis.

* Mutatis.

Impossibile est igitur impartibile moueri, aut trãsmutari oĩno. Posset enim hoc modo moueri, s. si tẽpus cõponeretur ex instantibus, quoniam semper moueretur, & trãsmutaretur in instanti, & sic nunquã moueretur, & esset iam motum. Et iam declarauimus hoc esse impossibile. tempus enim nõ cõponitur ex instantibus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex finibus. dicens enim hoc nihil magis dicit, quàm quod motus componitur ex partibus indiuisibilibus. ac si diceret quod tẽpus cõponitur ex instantibus, & longitudo ex punctis.

88 Cum declarauit quod indiuisibile non mouetur, vult dare causam in hoc, & est, quia tempus, & motus, & magnitudo sunt continua, & quod hoc nõ esset possibile, nisi tempus componeretur ex instãtibus, & motus ex finibus motuũ, & magnitudo ex pũctis. & hoc intendebat, cũ dixit Posset enim moueri, &c. Deinde dixit quoniam semper moueretur, &c. idest ex hoc enim sequeretur vt motũ semper transferreretur de instanti ad instans, & de magnitudine indiuisibili ad magnitudinem indiuisibilem. motum enim indiuisibile tunc esset, si esset in magnitudine indiuisibili, & in tempore indiuisibili, & esset motus cõpositus ex finibus motuum. Deinde induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, et dixit quoniam semper moueretur in instãti, &c. i. si ita esset, tũc motum iam esset motum, & transmutatum absq; eo, quod ante moueretur, i. tunc finis motus esset sine motu. nam motus, qui est in tempore indiuisibili, necesse est vt sit indiuisibilis: & sic esset finis motus. & in fine motus dicitur motum iam eẽ motum. & hoc intẽdebat, cũ dixit & sic nũquam moueretur, &c. D.d. dicens enim hoc, &c. i. dicens enim motũ esse indiuisibile, cõtingit ei dicere quod motus componitur ex motibus indiuisibilibus, & quod magnitudo componitur ex punctis. Et hoc, quod dixit, manifestum est. quoniam [a] causa in cõtinuatione motus est hæc quod motũ est de natura continui. & hæc est causa etiam in hoc, quod tempus sit de natura continui.

a Cũ hoc quod motus sit cõtinuus, s. quia motũ est de natura cõtinui. Idẽ supra cõ. 1. & ibi.

Amplius aũt et ex his manifestũ est quod neq; punctũ, neq; aliud indiuisibile vllum contingit moueri. Omne enim, quod mouetur, impossibile est per maius moueri seipso prius, quàm aut per æquale, aut minus. si aũt hoc, manifestũ est quod & punctũ per minus, aut æquale mouebitur primũ. quoniam aũt indiuisibile est, impossibile est minus moueri prius. per æquale ergo ipsi. quare erit linea ex punctis. semper enim cum per æquale mouetur, omnem lineam punctum mẽsurabit. si aũt hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile est.

Et apparet ẽt ex dictis quoniam impossibile est pũctum moueri, neq; aliud indiuisibile. Omne enim motũ impossibile est moueri per spatiũ maius ipso, anteq̃ moueatur aut per æquale, aut per minus. ergo manifestũ est ẽt quod, cum punctus mouetur, prius mouebitur, aut per minus seipso, aut per æquale: sed punctus est indiuisibilis: ergo nõ mouebitur per minus: ergo mouebitur per æquale. quapropter linea componetur ex punctis. nam, cum punctus semper moueatur per æquale, mensurabit totã lineã. sed hoc est impossibile: ergo & impossibile est indiuisibile moueri.

89 Hæc est alia declaratio à prædicta. in prima enim vtitur eisdem propositionibus, quibus vsus est, cum declarauit quod omne motũ est diuisibile, & declarauit per eas inducẽdo ad impossibile. declarauit, s. quod omne, quod nõ diuiditur, non mouetur. &, si apparet secundum conuersionem per cõtrapositionẽ quod, si omne motũ est diuisibile: ergo omne, quod nõ diuiditur, non mouetur. sed Arist. intendit in omnibus, quæ declarauit, naturam rei, de qua loquitur, non res accidentales. Auẽpa. uero nõ bene dixit. fingit enim quod diuisibilitas, quã negauit à moto ẽ alia à diuisibilitate, quam dedit hic moto: & quod illa diuisibilitas, quã illic declarauit est diuisibilitas continui, secundum illud, ex quo, & secundum illud, ad quod. & iam determinauimus hoc superius. Hæc autem declaratio fundata est super propositiones alias. Quarũ vna est quod impossibile est aliquid pertransire spatiũ maius ipso, quin prius pertranseat aut æquale, aut minus. deinde posuit quod pũctus impossibile est vt pertranseat minus se, anteq̃ moueatur per maius: ex quo sequitur ipsum moueri per æquale. & hoc sequitur lineã cõponi ex punctis, quod est falsum. impossibile ergo illud, ex quo sequitur, est impossibile. Quòd autem, si indiuisibile mouetur per æquale

In hoc textu com. 32.

Expositionem huius 88 textus vide infra in margine textus 92 ubi est hoc signum ††

æquale, linea erit composita ex punctis, manifestũ est. quoniam motum tunc pertransit spatiũ, quando mensurat illud per se. si igitur indiuisibile mẽsurat lineam, quam pertransit, ergo mensurat illam per puncta contigua, quæ sunt partes illius, & quod est tale, videtur componi ex punctis. Et hoc, quod dixit necesse est. & si non, contingeret quæstio Zenonis. Nam, si motum esset indiuisibile, & moueretur per indiuisibilia, scilicet per puncta, & pũcta in linea sunt infinita, necessario sequitur nunquam motum peruenire ad finem spatij. & ista consecutio hic est alio modo ab eo, quo vtitur ea Zeno.

Amplius autem, si omne in tempore mouetur, in ipso aũt nunc nihil, omne autẽ diuisibile tempus est, erit aliquod tempus minus quouis eorum, quæ mouẽtur, in quo mouetur per tm̃, quantũ ipm̃ est. Hoc igitur erit tps, in quo mouetur ppea ꝙ oẽ in tpe mouetur. tps aũt omne diuisibile esse demonstratũ est prius. Si ergo punctum mouetur, aliquod erit tempus minus, in quo ipsum motum est. sed impossibile est: in minori enim p minus necesse est moueri. q̃re erit diuisibile id, quod indiuisibile est in minus, sicuti & tempus in tempus. vnico enim modo moueretur id, quod impartibile est, & indiuisibile, si esset in ipso nunc impartibili moueri possibile. eiusdem enim rationis est in ipso nunc moueri, & in diuisibile quid moueri.

Et declaratum est ẽt ꝙ omne tempus est diuisibile. Si autem punctus mouetur, erit tẽpus minus tẽpore, in quo mouetur fm̃ illud. sed hoc est impossibile: nam illud, quod mouetur in tẽpore minori, necesse est vt sit minus: ergo indiuisibile erit diuisibile in minus fm̃ proportionem illius temporis ad istud. quoniã hoc solummodo posset impartibile, & indiuisibile moueri, scilicet si esset possibile impartibile moueri in instanti. ratio enim eadem est in hoc, ꝙ motus sit in instãti, et in hoc, ꝙ indiuisibile moueatur.

90 Hæc est tertia declaratio, quòd omne indiuisibile nõ mouetur. & fundatur super hoc, quod narrabo. Primo autem ponit ꝙ omne, quod mouetur, mouetur in tpe: deinde ꝙ omne tempus est diuisibile in tempora: ergo omne motum mouetur in tẽpore diuisibili in tempora. Deinde posuit ꝙ omne tps, quod est pars temporis moti, motum mouetur in eo per spatium minus spatio, per quod mouetur in toto tẽpore: ex quo concluditur ꝙ omne motum mouetur in tẽpore in partibus illius tẽporis per minorem magnitudinem. D. posuit ꝙ omne motũ in aliquo tpe per spatium æquale suæ magnitudini mouet in partibus illius tpis per minus sua magnitudine: ex quo sequitur ut omne motum sit diuisibile. Et dicit Et declaratum est ꝙ omne tempus est diuisibile. si igitur punctus moueatur erit hoc tps minus tpe, in quo punctus mouetur per spatium æquale suæ magnitudini. quod est impossibile. D. d. quod enĩ mouetur minus, &c. idest & hoc sequitur, quia iam posuimus ꝙ oẽ, quod mouetur in tpe minori tpe, in quo mouetur aliquod æquale magnitudini eius, necesse est vt moueat in eo per aliquod minus magnitudine eius. Si igitur punctus mouetur in tempore minori tpe, in quo mouetur æquale, contingit ipsum esse diuisibilem fm̃ proportionem temporis, in quo mouetur æquale ei, & ad tẽpus, quod est minus. In hoc igitur syllogismo nõ expressit, nisi duas propositiones, quarum vna est, ꝙ omne tps est diuisibile. secunda autem ꝙ, cũ motum mouetur, minori tpe mouetur per minus, q̃ per quod mouetur in maiori tpe. & dimisit propositionẽ dicentem ꝙ in omni tempore põt fieri motus. & similiter dimisit conclusiones, quas nos exposuimus superius. Deinde dicit quoniam hoc solũmodo. &c. idest, &, quia sequitur ex hoc, vt non sit tempus minus tempore, in quo pũctus mouetur per aliquod sibi æquale: ex quo nõ sequitur impossibile. Deinde dicit eadẽ enim ratio est, &c. idest qm̃ vtrunq; sequitur ad reliquum, s. [a] quoniã posito aliquo indiuisibili moueri, sequitur motum esse in instanti: & similiter posito ꝙ motus sit in instanti, sequitur indiuisibile moueri.

Rõnis abbreuiatio.

Text° exp°

a Posito aliq indiuisibili moueri seq motũ eẽ in instãti: & posito ꝙ motus sit in istãti seq indiuisibile moueri.

Caput Tertium. *Nullã magnitudinẽ esse infinitã.*

MVtatio autem nulla est ĩfinita. omnis enim est ex quodam in quiddam, & ea, quæ est in contradictione, & quæ est in contrarijs. Quare earum, quæ fm̃ contradictionẽ sunt, affirmatio, et negatio terminus est. vt generationis quidem id, quod est, corruptionis vero id, quod non est. Earum autem, quæ sunt in cõtrarijs, ipsa cõtraria. hæc enim sunt extrema mutationis. quare & alterationis omnis: ex contrarijs enim quibusdã est alteratio. Similiter autem & augmẽtationis, & diminutionis. augmentationis enim terminus est qui secũdum naturam propriã est perfectæ magnitudinis, diminutionis vero huius remotio.

Terminus augmẽti q.

Et nulla transmutatio est in infinita. iam enim declarauimus ꝙ transmutatio est de aliquo in aliquid, aut in contradictorijs, aut in contrarijs. In contradictorijs vero fines erũt affirmatio, & negatio. ver. gra. quoniã finis generationis est esse, corruptionis vero finis nõ esse. In contrarijs vero fines sunt duo contraria. hic enim duo sunt extrema transmutationis. sunt igitur fines omnis alterationis: alteratio enim fit ex contrarijs. Et fm̃ hoc & augmẽti, & diminutionis erunt. finis. n. augmenti est peruenire ad perfectam quãtitatẽ propriam rei, finis vero diminutionis est maxime distare ab hac dispositione.

Intendit declarare quòd nullus quatuor motuũ est infinitus, neque ex vtroq; extremo, neque extremo, ad quod est motus, præter translationem circularem. posita enim infinita ex vtroq; extremo non sequitur impossibile. Et dixit Et nulla transmutatio est infinita. & intendit hic per transmutationem, modos quatuor motuum. D. d. iam enim declarauimus, i. in initio Quinti. D. d. aut in contrarijs. Et intendit per contraria, opposita, quæ inueniuntur in alteratione, quę dicũtur cõtraria principaliter, & proprie, & quæ inueniuntur in augmento, & diminutione, s. magnum et paruũ. D. d. In cõtrarijs vero fines eorũ erũt cõtraria, i. quę di- 91

Nullus motus ẽ infinitus, præter motũ circularẽ. Idem infra cõ. 9.

Cõtraria in alteratiõe sunt cõtraria principalr. & proprie. vide p hoc. 4. cœli. cõ. 38.

guntur

eunt ꝑprie. D.d. Et ſm hoc & augmẽti, & diminutionis erunt fines. i. quoniam maximũ augmentum, & maxima diminutio erũt fines eorum. omne enim generabile naturale habet aliq̃ quãtitatẽ naturalẽ in initio generationis, & fine, & iſta quantitas habet extrema & mediũ. v.g. qm̃ quãtitates embryonũ ſunt terminatę, ſ. minimi embryonis, & maximi embryonis: et ſimiliter quãtitates hoĩum ſunt terminatę, ſ. maximi & minimi. vnde impoſſibile eſt augeri in infinitũ, aut diminui. nam, ſi tranſiuerit quantitatem naturalẽ in diminutione, & in additione, ſtatim corrumpetur ens. actio enĩ cuiuslibet entis perficit per quãtitatẽ, & qualitatẽ terminatã: ſicut eſt diſpoſitio in entibus artificialibus.

Oẽ generabile naturale hẽt aliq̃ quãtitatẽ naturalẽ in initio generationis, & fine, & iſta quãtitas hẽt extrema, & mediũ. vide cõ ſiſtẽ ſup cõ. 32. & q̃ ibi.

Latio aũt ſic quidem nõ erit finita. nõ enim oĩs in contrarijs eſt. Sed, qm̃ impoſſibile eſt diuiſum eſſe ſic ex eo, quia nõ cõtingit eẽ diuiſum: (multipliciter enim dr̃ impoſſibile:) diuidi nõ cõtingit id, quod ſic impoſſibile eſt diuidi, nec omnino quod impoſſe eſt fieri, fieri: neq; qđ mutari impoſſe eſt, cõtinget vtiq; mutari in id, in quod poſſibile eſt mutari.

Sed translatio hoc modo non erit finita: qm̃ non omnis translatio eſt in cõtrarijs. Hoc aũt, quia illud, quod impoſſibile eſt diuidi hoc modo, ſ. nõ recipit diuiſibilitatẽ: cũ illud; qđ impoſſibile eſt diuidi dr̃ multis modis: impoſſibile eſt illud, quod hoc modo nõ põt diuidi, vt ſit diuiſum, & qđ impoſſibile eſt vniuerſaliter eſſe non erit: & quod impoſſibile eſt etiam tranſmutari, non trãſmutatur ad illud, ad quod non poteſt tranſmutari.

92 Quia cõtrarietas in loco non inuenit̃ in oĩbus trãslationibus, ſicut in translatione aĩalium, & in quibus inuenit̃, non manifeſte inuenitur contrarietas in eis, vt in translatione naturali in loco, ſ. quatuor elementorum: [a] translatio enim alia eſt ex anima, & alia à natura, & alia recta, & alia circularis: incœpit hic demonſtrare q̃ non poteſt declarari translationẽ rectam eſſe finitã eo modo, quo declarat̃ hoc in cæteris motibus, & dixit Sed trãslatio hoc modo, &c. i. ſed ex hoc modo declarationis non apparet translationem eſſe finitam. & cauſa in hoc eſt, qm̃ non omnis translatio eſt de cõtrario in contrarium, vt eſt trãslatio animalium. Deinde dedit modum, quo poteſt hoc declarari in translatione, & dixit Hoc autem, quia illud, quod impoſſibile eſt diuidi hoc modo, &c. i. ſm autem q̃ manifeſtum eſt p ſe, q̃ illud, quod impoſſibile eſt diuidi, i. quia non recipit diuiſibilitatem, impoſſibile eſt vt incipiat diuidi: & ſimiliter illud, quod impoſſibile eſt generari, impoſſibile eſt ipſm incipere generari: & vr̃ illud, quod impoſſibile eſt vt tranſmutetur, nunq̃ incipiet tranſmutari. ex hoc autẽ poteſt hoc apparere. Et dixit cum illud, quod impoſſibile eſt diuidi, dicitur multis modis præſeruando ſe ab æquiuocatione. Nam indiuiſibile dicitur illud, cuius genus innatum eſt diuidi: vt cum dicimus q̃ corpus cœleſte eſt indiuiſibile. & dicitur etiam illud, cuius genus non eſt innatum diuidi: vt cum dicimus q̃ vox eſt indiuiſibilis. & ipſe intendit hic per indiuiſibile illud, qđ eſt de genere diuiſibili. D.d. impoſſibile eſt illud, quod hoc modo, &c. i. & dico q̃ nunq̃ diuidetur illud, quod impoſſibile eſt diuidi, cũ intellectũ fuerit ex hoc illud, quod intẽdimus per indiuiſibile: cũ indiuiſibile dicatur

Cõtrarietas i loco nõ inuenit̃ in oĩbus trãſmutationib⁹. & i quib⁹ inuenit̃ nõ ẽ manifeſta. Idẽ. 6. phyſi. cõ. 9. & 8. phy. c. 16. et 62. & 4. cœli. c. 35.

[a] Trãslatio ex aĩa a nã. recta. circularis.

Indiuiſibile duplex.

multipliciter. et, quia diuiſibilitas eſt ſimilis in hac intẽtione trãſmutationi, dixit & quod impoſſibile eſt vniuerſalr̃, &c. ideſt & hoc, quod diximus de diuiſibilitate, cõe eſt generationi, & tranſmutationi, ſ. q̃ oẽ, quod impoſſe eſt generari, impoſſibile eſt ipſm incipere in generatione: & [a] vr̃ omne, quod impoſſibile eſt trãſmutari, impoſſibile eſt ipſm incipere in tranſmutatione.

[a] Vr̃ oẽ, qđ impoſſe ẽ tranſmutari, impoſſibile ẽ ipſm incipe i trãſmutatione. Idẽ. 1. cœ. t. c. 58. & 1. cœli. t. c. 19. et. 4. cœ. t. c. 80.

Si ergo id, quod fertur, mutetur in aliqd, & poſſibile erit mutari. quare non eſt infinitus motus, neq; feretur infinito motu. impoſſibile enim eſt trãſire illum. Quod igitur ſic non eſt infinita mutatio, vt non finiatur terminis, manifeſtum eſt.

Et, ſi translatum tranſmutatur ad aliquid, poſſibile eſt tranſmutari. ex quo ſequitur vt nullus motus ſit infinitus, & vt motus nõ recipiat æternitatem. qm̃ impoſſibile eſt pertrãſiri. Manifeſtum eſt igitur q̃ impoſſibile eſt vt trãſmutatio ſit æterna ſm hunc modũ, ſ. vt non habeat finem terminatum.

Cum poſuit principium, ſ. q̃ illud, quod impoſſibile eſt tranſmutari, nunq̃ incipiet in tranſmutatione, poſuit aliud principiũ, & eſt q̃ illud, quod trãſmutat̃ recte, tunc põt tranſmutari, cũ tranſmutatur ad aliquem finẽ. nã impoſſibile eſt ipſm tranſmutari ad nihilũ. qm̃, ſi hoc eſſet, tunc motus eſſet ocioſus. Deinde poſuit etiam q̃ quicqd tranſmutatur, tranſmutatur ad aliqđ etiã in tranſmutatione, quæ eſt via ad eſſe, & concluſit q̃ illud, quod tranſmutatur ad infinitum, impoſſibile eſt tranſmutari. deinde cõiungit huic q̃ illud, quod impoſſibile eſt tranſmutari, nunq̃ incipiet trãſmutari, & concluſit q̃ trãslatum in infinitũ impoſſibile eſt vt incipiat in translatione, ergo translatum recte in infinitũ impoſſibile eſt eſſe. Et dixit Et, ſi translatum trãſmutatur ad aliquid, poſſibile eſt tranſmutari: &, ſi trãſmutetur ad nihil, id eſt ad non finem, impoſſibile eſt tranſmutari. & totum hoc intelligendum eſt de tranſmutatione, quę eſt via ad eſſe. Deinde dicit ex quo ſequitur vt nullus motus ſit infinitus, i. rectus. nam illud, quod mouetur in infinitum, non mouetur ad aliquod ens. D.d. cauſam in hoc, & dixit qm̃ impoſſibile eſt pertrãſiri. quoniã illud, quod mouetur in infinitum, nunq̃ pertranſibit ſpatium: ſed illud, quod impoſſibile eſt fieri, nunq̃ incipiet fieri: ergo trãslatum in infinitum nõ eſt, & hoc intẽdebat cum d. Manifeſtũ eſt igitur q̃ impoſſibile eſt tranſmutationem eſſe æternam hoc modo, i. recte, & hoc eſſentialiter. Et ipſe non expreſſit in hoc ſermone, niſi ſolũmodo propoſitiones, quę ſunt neceſſariæ in cõcludendo illud, quod intendit cõcludere ſm ſuum morem in abbreuiatione.

93

Sed, ſi eſſe poſſit ſic, vt tempore ſit infinita, vna, & eadem exiſtens, conſyderandum eſt. Nam vna quidem, ſi non fiat, nihil fortaſſis prohibet. vt ſi poſt lationem alteratio ſit, & poſt alterationem augmentatio, & rurſus generatio. ſic enim ſemper quidem erit tempore motus, ſed non vnus, propterea quòd non eſt vnus ex omnibus. Vt autẽ fiat vnus, non contingit infinitum eſſe tempore, præter vnũ. hic autẽ ẽ vnus, ipſa circulo latio.

Sed consyderandũ est vtrũ sit possibile ut sit hoc modo, s. vt in aliquo tẽpore sit transmutatio infinita, & eadem. Si aũt nõ vnus, nihil prohibet, vt si post translationem sit alteratio, & post alterationem sit augmẽtum, deinde generatio. hoc enim modo põt esse in tempore principiũ motus, sed non vnus. nã ille, qui fit ex istis omnibus, non est unus. Sed, cũ fuerit vnus, impossibile est vt sit infinitus in tempore, præter vnum. & est trãslatio vna, quæ fit circulariter.

Cum declarauit ꝙ impossibile est vt vnus motus rectus sit infinitus, vult perscrutari de hoc simpl'r, s. vtrũ sit possibile vt vnus motus sit infinitus, et si nõ rectus. Et dixit Sed cõsyderandum est, &c. i. sed consyderandũ est vtrũ nullus motus vnus sit infinitus, aut aliquis vnus motus sit infinitus. quod declaratum est esse impossibile in motibus rectis. Et, cum induxit illud, de quo perscrutãdum est hic, dixit Si aũt non vnus, nihil ꝓhibet vt hoc sit, i. si aũt iste motus nõ fuerit vnus, sed sese, nullum impossibile videt̃ sequi ex hoc: imo in Octauo istius libri declarabitur hoc eẽ possibile. D. d. qm̃ hoc modo erit in tempore principium motus, vt mihi videt̃. qm̃ hoc modo põt esse in tẽpore, quod semper fuit, & erit motus factus. & si nõ, tũc oĩs motus eẽt æternus, & hoc est accidens motui. D. d. sed non vnus. idest, qa motus cõgregati ex pluribus vno motu istorum nõ est vnus, s. ille qui est finitus. &, cum iste nõ est vnus, infinitus nõ erit vnus. & hoc declaratum est ex illo, quod dictũ est in vno motu, in Quinto istius libri. D. d. Sed, cum fuerit vnus, &c. i. sed, cum posuerimus vnũ motũ, impossibile est vt sit infinitus p̃ter translationem circularem: ex qua non sequitur impossibile: immo declarabitur in Octauo hoc esse necessarium.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEPTIMVS, cum Auer. Commen.

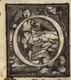
SVMMAE LIBRI.

Sũma Prima declarat, oẽ, qđ mouet̃, habere motorẽ.

Summa Secunda probat, omnia mota in loco reduci ad primũ, quod mouetur, quod à motore, qui est in ipso, mouetur, nec esse processum in infinitum in mouentibus, & motis.

Summa Tertia ostendit primum Mouens simul esse cum eo, quod ab eo mouetur.

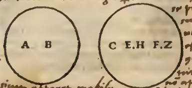
Summa Quarta quærit utrũ omnis motus habeat cum omni motu comparationẽ.

Mne, quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri. si * igit in seipso non habet principium motus, manifestum est ꝙ ab altero mouet̃. si autem in seipso, accipiatur in quo A B, quod moueatur, non ex eo, quia partium huius aliqua mouetur. Primum igitur opinari A B à seipso moueri, propterea ꝙ totum mouetur, & à nullo externorum, simile est, ac si qs ipso D E mouente ipm̃ E F, &, illo moto opinet̃ D E F à se ipso moueri. ꝓpterea quod nõ intuetur vtrũ ab vtro moueatur, vtrũ D E ab E F, an E F ab ipso D E.

Omne motum necessario mouetur ab aliquo. si autẽ principium motus non fuerit ex ipso, manifestũ est ipm̃ moueri ab alio: nam motor eius erit aliud. si aũt principium motus huius fuerit ex ipso, accipiat̃ per se, & sit A B, ita, ꝙ moueat̃, nõ qa aliquid ex eo mouetur. Dicamus igit̃ primo, si fuerimus imaginati ꝙ A B non mouetur ab aliquo, quia fm̃ totum mouet̃, & motus eius nõ est ab aliquo extrinseco, ex quo aliquis est opinatus, cum D H mouet H Z, & mouet̃, ꝙ D Z non mouetur ab aliquo: quod non scit quod mouet, & quid mouetur, vtrum Z H mouetur à D H, aut D H à Z H.

Demonstratio, probans, omne, quod mouetur, ab alio moueri, quãuis non appareat ipsum mouens.

IN hoc tractatu incipit perscrutari vtrũ omne motum habeat motorem, cũ appareat sensui aliquid moueri ex se, absq; eo, ꝙ distinguatur motor à moto sensu, vt in quatuor elementis. & quidam dicunt ꝙ ista demonstratio, quam induxit in hoc tractatu nõ est vera, adeo, quòd Gal. fecit in hoc tractatum, in quo nititur declarare corruptionem istius demõstrationis. & quidam expositores dicũt quòd illud, quod declarauit in initio istius tractatus est superfluum, cum hoc sit declaratum perfectius in Octauo. & nos consyderabimus bene in hoc. Et dicit Omne motum, &c. idest ex hoc, quod dicã. Et, quia rerum motarum alia mouetur ex se, & alia mouetur ab extrinseco, in quibus manifestũ est ea moueri à motore, dixit si autem principium motus, &c. idest mota autem, quæ mouentur ab aliquo extrinseco, non ex se, manifestum est ipsa moueri ab alio. motor enim eorum apparet esse aliud, vt motus lapidis à baculo, & baculi à manu. Deĩn. d. si autẽ principium motus, &c. i. mota vero, quæ vident̃ moueri ex se, non ex extrinseco, sunt illa, de quibus intendimus declarare ipsa moueri à motore alio. ponatur igitur tale motum moueri per se, non per partem eius, idest moueri fm̃ totum, non quia pars eius moueret totum. illud enim, quod mouetur fm̃ totum, quia pars eius mouet totũ, est motũ per accidens, vt motus corporis totius animalis per motum caloris naturalis, aut musculorũ.[a] motum enim primũ per se in animalibus est cor, quod nõ mouetur fm̃ totũ, quia pars eius mouet.

1. Appet sensui aliqd moueri ex se, absq; eo, ꝙ distinguat̃ motor a moto. Ide 8. phy. c. 5.

Qui sint isti expositores vide Ifra c. & in. 8. phy. 31. & c. 27. & 45. cõm. & 4. cor. c. 24.

a Motũ primum per se in aĩalibus est cor. Ide ĩfra c. 4. & 6. physi. 59. & 3. de aĩa 55. & 2. cor. 12. oppositũ primo d aĩa 57. vbi d. ꝙ sunt pedes. vide cont. Zim.

tret se, & mouet totū, & hoc est intelligendū ex hoc, q̄d dixit & moueatur A B, nō quia aliquid ex eo mouetur. Et dixit hoc, quia istud motum, de quo vult perscrutari, ꝙ mouetur per se, debet esse motum ſm totum, non ſm partem, vt dictum est in principio Quinti, ꝙ rei motæ quiddam attribuitur motus, quia pars eius mouetur tantū, reliquum autem mouetur ab ista parte, quoniā hoc intellectum fecit Gal. & multos homines errare in intentione huius demonstrationis: & existimauerunt quòd ex istis propositionibus propositis hic nō sequitur illud, quod intendebat concludere. Et, cum induxit genus moti, in quo est dubitatio, & determinationem, quæ debet esse in moto, de quo vult declarare ipsum habere motorem, & est ipm̄ nō moueri ſm totum, quia pars eius mouet se, & mouet totum cum tale compositum est ex pluribus vno motore, perscrutatio aūt est hæc de vno moto simplici, dixit Dicam⁹ igitur primo, &c. i. dicamus ergo ꝙ existimare hic esse aliqua, quæ mouēt se, propter hoc, ꝙ apparet sensui, non est sufficiens, nam illa, quæ videntur moueri ſm totum, & sunt continua, possunt diuidi in duas partes, motorem, s. & motum. & existimatur ꝙ motor in eis non est distinctus à moto. v. g. vt sit motor in illa re D H, & motum H Z, & D Z totū motum mouetur ex se, per quod existimatꝰ ꝙ totum mouet se, & est D Z, cum non sentitur vtrum vnum eorum moueat reliquum. Et, cum induxit causam, quare accidit hominibus dubitare in quibusdam motis, & existimare ipsam moueri ex se sine motore, incepit declarare ꝙ omne motum habet primum motorem.

Amplius id, quod à seipso mouetur, nunquā cessabit moueri, ꝓpterea ꝙ aliquid aliud stetit, quod mouebatur. Necesse est ergo, si quid desinat moueri eò, ꝙ aliud aliqd stetit, hoc ab alio moueri. hoc autē, cum manifestum factum sit, necesse est omne, quod mouetur, moueri ab aliquo. Quoniam enim acceptum est A B moueri, diuisibile erit. omne enim, quod mouetur, diuisibile est. diuidatur igitur in C. necesse est igitur, B C quiescente, quiescere & A B. si enim non, accipiatur moueri. B C igitur quiescente, mouebitur vtiq; A C. non ergo mouetur per se A B. sed supponebatur, per seipsum moueri primum. manifestum est igitur ꝙ C B quiescente, quiescet & B A, & tunc desinet moueri. sed, si quid ex eo, qa aliud quiescit, stat, et cessat moueri, hoc ab altero mouetur. manifestum est igitur quòd omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur. diuisibile enim est omne, quod mouetur: & parte quiescente, quiescet totum.

Et dico etiam ꝙ omne, quod non mouetur ab aliquo, nō cessat à motu, si aliqd aliud cesset. Ergo necesse est ꝙ omne, quod cessat à motu per cessationem alterius, moueatur ab alio. quoniam, hoc si fuerit manifestum, necesse erit ꝙ oē motum, cum sit diuisibile, moueatur ab aliquo. Quoniā, cum videmus A B moueri, necesse est vt sit diuisibile. qm̄ iam declarauimus ꝙ omne motum est diuisibile. diuidatur igitur in C. ergo necesse est, si C B quieuit, vt A C quiescat. si igitur nō quieuerit, moueatur. ergo C B quiescit, & C A mouetur. ergo A B non mouetur per se. sed positum est ipsum moueri per se. ergo declaratū est quòd, cum C B quieuerit, quiescet B A etiam à motu. sed, cum fuerit aliqd, quod quiescet à motu per quietem alterius, illud mouetur ab illo necessario. ergo manifestum est ꝙ omne motum mouetur ab aliquo. nam omne motum est diuisibile: &, cū pars quieuerit, totum quiescet.

Demonstratio, probans quod omne, quod cessat à motu, per cessationem alterius, ab alio mouetur.

A B C

Quia manifestum est ꝙ omne, quod non mouetur ab aliquo, non cessat per cessationem alicuius, quoniā non quiescit nisi à se: &, cum posuit hāc propositionē, s. dicētem ꝙ omne, quod non mouetur ab aliquo, omnino non cessat à suo motu per cessationem alterius: et hoc per se, non per accidēs, & siue cessatio alterius fuerit per quietem, aut per corruptionem, sequitur per conuersionem per contrapositionem quòd omne, quod cessat per cessationem alterius à motu, mouetur ab alio. Et hoc intendebat, cum dixit Ergo necesse est, si aliquid cessat à suo motu, &c. idest & siue illud, per cuius cessationem, aut p cuius corruptionem cessat motum, fuerit ipse motor, aut aliquid, ex quo sequitur qes, aut corruptio motoris. Et, cum posuit quòd omne, quod quiescit per quietem alterius essentialiter mouetur ab illo: & si illud, per cuius quietem quiescit, non sit motor, sed aliquid, ex cuius quiete sequitur quies motoris, aut eius corruptio: quoniam omne, quod cessat essentialiter per cessationem alterius, necesse est vt illud alterum sit, aut ipse motor, aut aliqd ex cuius quiete sequitur quies motoris, aut corruptio motoris: si autem hoc non fuerit, erit quiescēs ab alio per accidens. Deinde d. qm̄, si hoc fuerit manifestū, &c. i. &, cum positum sit ꝙ quicquid quiescet per quietē alterius, mouetur ab alio: & est declaratum ꝙ omne motum est diuisibile: apparet ex hoc ꝙ omne motum mouetur ab alio. Deinde incœpit narrare modum consecutionis, & dixit Quoniam, cum videmus A B moueri, &c. i. quoniā, cum posuerimus primum, & per se, i. non per aliquam partem in ipso, necesse est vt istud primū sit diuisibile. nam declaratum est ꝙ omne motum est diuisibile. Deinde. d. diuidatur in C, idest &, cum oē motum est diuisibile, diuidatur igitur primum motum, quod ponimus in puncto C. necesse est igit, cū imaginati fuerimus ex hoc moto ꝙ est aliqua pars qescens. ver. gra. C B, necesse est vt totum quiescat, s. A B. i. qm̄, cum pars C B quieuerit, quiescet pars A C, &, cū pars quiescit, necesse est vt totū quiescat. Et, cum posuit ꝙ necesse est vt istud motū qescat, cum qeuerit alicu

aliqua ps eius, scepit declarare hoc, ducẽdo ad incõueniens, & dixit si igit nõ geuerit, &c. i. si igitur tota magnitudo A B nõ geuerit, cũ geuerit pars C B, tunc pars A C mouebit post getem C B. & sic illud motũ non erit motũ, primo, et per se, sed erit motũ per illã partẽ, quæ remansit mota post quietem partis quiescẽtis: sed positum est primum motum, & inconueniens est. Et hoc, quod dixit, ꝙ motũ, ex quo quiescit aliqua pars, & corrumpitur, & reliqua remanet mota, non est primum motum, est manifestum per se, cum concedatur hic esse primum motum: & est manifestum per se hic esse primum motum huiusmodi. Et istam propositionem ignorauit Gal. & alij, qui non intellexerunt hanc demõstrationem. existimauerunt enim ꝙ illud, quod mouetur per se, non sequitur cum aliqua pars eius geuerit, vt totum quiescat, sed sequitur vt remaneat motum per partem, non per totum: quia intellexerunt hic per motum per se, illud, quod opponitur moto per accidens, non moto per partẽ eius. Et, quia hoc intellexerunt per motum per se, ideo non fuit necesse apud eos, cum in hoc moto quieuerit aliquã pars eius, ut residuũ quiescat. & ideo non apparuit eis modus declarationis, quem Arist. intendebat in hoc loco. Et necesse est hic esse prima mota, quòd corpora naturalia non diuidũtur in infinitum in eo, quòd sunt corpora naturalia. ver. g. qm̃ primum motũ in igne est minima pars, quæ potest esse ignis in actu: & similiter primũ motum caloris naturalis animalium est etiam minima pars, quæ potest mouere illud animal. & manifestum est in hoc modo motus, quòd, cum fuerit imaginatum ꝙ, cum pars eius quiescit, totum quiescit. cum igitur fuerit declaratum quòd, cum pars primi moti quieuerit, statim totum quiescet: & omne, quod quiescit à motu per getem alterius, necessario mouetur ab alio: concludit in prima figura quòd primum motum est motum per aliud. &, quia omne motum ex se necesse est, si ipsum non fuerit primum motum, vt in eo sit primum motũ, sequitur vt omne motum ex se habeat motorem, & in hoc erat dubium de elementis. in animalibus vero manifestum est ꝙ motor differt à moto. Declaratum est igitur ex hoc sermone ꝙ ista demonstratio est vera, & quod est de genere signorum certiorum: licet non sit de genere demonstrationum simplicium. Et potest quis dicere ꝙ propositiones, quæ vsitatæ sunt in ea, nõ sunt vles omni moto ex se. cum in corpore cœlesti impossibile est dicere ꝙ, cum quieuerit pars, gescit totum, cũ imaginari hoc sit impossibile. ista autem demõstratio fundata est super hoc, ꝙ partem gescere in omni moto est possibile. quod est impossibile in corpore cœlesti: et silr in aĩa, quam Pla. ponit mouere se. Ad hoc autẽ dicendũ est ꝙ partem quiescere corporũ, & de qbus demonstratum est, qm̃ impossibile est ut corrumpantur, aut quiescant, quodãmodo est possibile, quodãmodo impossibile. est enim possibile, fm ꝙ est corpus. impossibile est aũt, fm quòd est aliquod corpus, v. g. neq; leue, neq; graue. &, quia consyderatio hæc est de corpore, fm ꝙ est corpus, cũ motum, fm quòd est motum, est corpus, ideo illud, quod positũ est hic est possibile. ergo possibilitas hæc non dat corpori cœlesti, nisi modo possibili. Et sciendũ est ꝙ multa necessaria sequunt per se multa possibilia: & quòd propter hoc est possibile in signis, vt propositiones eorum sint compositæ ex possibilibus, & necessarijs: sed tñ necesse est vt maiores sint necessariæ: quoniã hoc modo cõtingit quòd conclusio sit necessaria, sicut in hac demonstratione. et plures demõstrationes Sexti istius libri sunt huiusmodi. Sed dissolutio, super quam sustentãdum est in hoc loco est, qm̃ propositionum syllogismi inducentis ad inconueniens aliæ sunt categoricæ, aliæ hypotheticæ,

Digressio, in qua osñdit error Gal. & aliorũ nõ intelligẽtiũ de mõstrationẽ Arist.

Corpa nãlia nõ diuidunt in infinitũ ico, ꝙ sũt corpa nãlia. Idẽ 6. physi. 32. & ibi diffuse.

Dubium.

Solutio.

Corp° cœleste põt gescere, ingtũ corp°, nõ st inquantũ aliqũ corp°. vide in sñi de velocitate mot°. 4. phy. c. 15. & d regularitate, & diuersitate motus. 5. physi. 45. & d generatione terræ & non generatioe. 2. cœli. cõ. 104.

Propõnum syllĩ ducẽtis

Hypotheticæ autem sunt duobus modis, est enim modus, in quo præcedens est possibile, aut necessarium, si consecutio necessaria. verbi gratia, si sol ascendit, dies est, & in hoc ponitur præcedens, & concluditur consequens, aut destruitur oppositum consequentis.[a] Est alius modus, in quo præcedẽs est impossibile. et in hoc semper destruitur cõsequens, & nunquam ponitur antecedens. sed talibus propositionibus vtuntur in syllogismo ducente ad incõueniens. Cum igitur dixerimus quòd, si corpus cœleste, ꝙ si pars eius quieuerit, totũ quiescet, necessario mouetur ab alio, est consecutio vera: ac si diceremus quòd, si lapis volat, habet alas: licet lapidem volare sit impossibile: quemadmodum corpus cœleste impossibile est vt pars eius quiescat. sed, cum posuerimus cœlum moueri ex se, sequitur necessario oppositum præcedentis illius continuationis, quod est partem quiescere, ita, quòd totum non quiescat: ac si poneremus aliud, ex quo sequeretur quòd id, quod volat, nõ habet alas. ver. gra. si poneremus ꝙ volatile esset retentibile in aere per se.

ad scẽdũ aliæ sũt categoricæ aliæ hypotheticæ. Vide priorẽ dũs se I digressione ppria de syllis hypotheticis.

a Vide cõsimile. 4. phy. c. 91. & 8. phy. c. 78.

Summa Secunda. Omnia mota in loco reduci ad primum, quod mouetur, quod à motore, qui est in eo, mouetur, nec esse processum in infinitum, in mouentibus, & motis.

Voniam aũt omne, quod mouetur, ab aliquo mouet, necesse est. & oẽ, quod mouet in loco, moueri ab alio, & id igit, quod mouet, ab altero, quoniam & ipm mouetur, & rursus hoc ab altero. non aũt in infinitum abibit, sed stabit alicubi, & erit aliquid, quod primo causa erit motus.

Et quia motum mouetur ab aliquo, necesse est vt omne motum in loco moueatur ab alio, & motor mouetur ab aliquo alio. sed hoc non est in infinitum, sed necesse est quiescere apud aliquid. erit igitur aliqd primum, quod est causa motus.

Cum declarauit quòd omne motum mouetur ex aliquo, qm̃ de motis, quæ mouentur ex extrinseco, manifestum est, & sunt omnia, quæ mouentur fm generationem, & corruptionem, & augmẽtum, & alterationem, & quædam, quæ mouentur in trãslatione, & declaratum est per hunc sermonem, ꝙ illa, quæ mouẽtur in translatione nõ ab aliquo extrinseco, necessario mouentur ab alio, ideo vniuersalitas istius propositionis vera est, & est quòd omne transmutabile transmutatur ab alio, deinde accepit hanc propositionem, in declarando quòd omne motum in loco mouetur ab alio: licet hoc sit declaratum, cum declarauit vniuersalitatẽ minoris propositionis, quam incœpit in hoc sermone; & dixit Et quia motum, &c. &, quia translatum in loco transmutatur: & omne transmutatum transmutatur ab alio: necesse est vt omne translatum transferatur ab alio. Sd ista declaratio, sicut diximus, est Logica: & vtitur ea ad confirmandum. nam propositio, dicens quòd omne transmutatum transmutatur ab aliquo, verificata est nobis, quia quædam est manifesta per se, & quædam est demonstrata, scilicet in translatis. ergo nihil est concludere translata, mediante illa propositione: sed, sicut diximus, vtitur illa ad confirmandum. Et potest intelligi sic. &, quia primum motum in loco ex se declaratum est quòd non moue-

De motis, quæ mouẽt ab extrinseco. manifestũ ẽ ꝙ mouent ab altero, & talia sũt quæ mouent fm generationem, et corruptionem, & augmẽtũ, & alterationẽ. Sed qd d augmento, & alteratione cõpositorũ, quæ ab intrinseco mouent. 2. phy c. 1. & 2. aĩa. c. 50. & sydera.

Prla expõ.

Q̃ sit rõ Logica. vide 1. cœli. c. 70. & 4. physi. 80. & 8. ph. c. 90.

tur, nisi ab alio, necesse est vt omne motū in loco moueat ab alio. at hoc est euidētius. Et, cum declarauit hanc propositionē, s. q pē translatum in loco mouetur ab alio, siue fuerit i illo moto, siue extra, dixit & motor mouetur ab alio, &c. i. &, cum oē motum in loco mouetur ab alio, si illud aliud fuerit extra nečio nō mouet, nisi moueatur. hoc. n. notū est de corporibus mouentibus alia corpora fm translationem: & ipse verificabit hanc propositionem post. cum igitur motor extrinsecus in loco non mouet, nisi moueatur: & oē motum mouetur à motore: necesse est, si motor extrinsecus mouetur etiam à motore extrinseco, vt hoc non procedat in infinitum, sed perueniat motus ad motum, quod mouetur nō à motore extrinseco, sed à motore intrinseco. Et hoc intēdebat, cum dixit sed necesse est vt cesset apud aliquid, &c. i. necesse est vt perueniat in corporibus, quæ mouent se adinuicem in loco, aut mouentur à motore, qui non mouetur per se: et iste necesse est vt sit in primo moto, non extra illud. aut intendit q necesse est vt hoc perueniat ad aliquod motum ex se. i. per principium in eo, non ex extrinseco: qm̄ vtrūq; istorum sequitur ex demonstratione dicenda.

Si. n. non, sed in infinitum procedat, sit A quidem id, quod ab ipso B mouetur, B vero ab ipso C, C autem ab ipso D, atq; hoc igitur modo in infinitum procedat. qm̄ ergo simul & ipsum mouens mouet, manifestum est, q simul mouebitur et A, et B. cum. n. mouetur ipsum B, mouebitur & A, & cum mouet B, & ipsum C, & cum C, ipsum D. erit igitur simul & motus ipsius A, & ipsius B, & ipsius C, & reliquorum cuiusq;. & accipere igitur vnumquodq; ipsorum poterimus. etenim, si vnūquodq; ab vnoquoq; mouetur, non minus vnus numero est cuiusq; motus, & non infinitus extremis. quoniam quod mouetur omne ex quodam in quiddam mouetur.

Si igit non sit ita, sed hoc, quod posuimus, procedit in infinitum, moueatur A ex B, & B ex C, & C ex D, & sic in infinitum. &, quia insimul mouet motum cum motore, manifestum est q insimul mouebunt A, & B. qn̄. n. B mouet, A mouet, &, qn̄ B mouet, C mouetur, &, qn̄ mouet C, D mouetur, et sic motus A, & B, & cæterorum erunt insimul. possumus. n. accipere vnumquemq; istorum motuum: si vnūquodq; eorum mouet ab vnoquoq;, hoc non nocet in hoc, q motus vniuscuiusque eorum sit vnus in numero, & non sit infinitus apud vltima. nam omne motum ab aliquo, & ad aliquid mouetur.

Idest, ponamus igitur mota mouentia se adinuicem ex extrinseco, & procedat hoc in infinitum. v. g. A moueri ex B, et B moueri ex C, cum sit impossibile mouere A, nisi moueatur & C etiā ex D, cum impolē est C, mouere D, nisi moueat, fm q est motor extrinsecus, s. corpus, & ponamus hoc procedere in infinitum. Et, cum posuit illud, quod nititur destruere, incœpit ponere veras propositiones, quæ cum coniungantur huic posito, sequitur impolē. & dixit &, quia insimul, &c. i. &, qa notum est per se, q oē corpus, quod mouet aliud corpus, non mouet ipsum, nisi moueat cum eo in tempore, in quo mouet ipsum, manifestū est q insimul mouebuntur A, & B, & B, & C, & C, & D. & sic motus A, & B, & C, & D oium erunt insimul. Et notandū est, q hoc sequit i motu, nō in qete, s. qm̄ necesse est vt oia moueantur insimul in eodē tempore, si vnū eorum mouet. & non sequit, si vnum eor quiescat, q oia qescant simul, primū. n. motum pōt quiescere, & vltimū remanebit in motu. Et qa Gal. opinatus est q in talibus motoribus, & motis sequitur vt quiescāt insimul, & cor, vt dixit, cum extrahitur ab aīali, fortasse mouet per duos passus, dixit q cor non est primum principiū mouens aīal in loco: & quia aīal non mouetur, postq caput abscinditur, dixit q principiū motus est caput. Ego aūt vidi arietem, postq caput fuit abscissum, ambulare huc, & illuc multotiens. D. d. possumus. n. accipere, &c. i. & ista mota, quæ posuimus infinita sunt mota insimul, & mouentia se adinuicem. qm̄, & si posita sint infinita, tn̄ possibile est accipere vnumquodq; eor: qm̄ in vnoquoq; eor inueniūtur ea, quæ sunt necessaria in hoc, q motus sit vnus numero, & hoc, per quod posuimus ea moueri à seinuicem in infinitum, nō prohibet vt motus vniuscuiusq; eorū sit vnus numero, & finitus in se: & si ponant infinita in numero. nam vnumquodq; eor incipit moueri ab aliquo, & puenit ad aliquid. Et dixit hoc, quia, cum declaratum sit qm̄ motus rectus infinitus non est, ideo aliquis pōt dicere ei, q te ponere talia mota est ponere motum rectum in infinitū. & quasi d. rn̄dendo q hoc non est verum. qm̄ oīs motus istor est vnus numero, & finitus. & non indiget in hac demonstratione accipere vnum istor motuum, s. ponere ipsum esse, & tunc concludere. Et, cū narrauit q vnusquisq; istorum est vnus numero, fecit mentionē de illo, quod declaratū est in Quinto de vno motu, & fm quot modos dicitur q motus est vnus.

Notū est per se, q oē corpus, quod mouet aliud corpus, si mouet ipsum, nisi moueatur cū eo I tpe, in quo mouet ipm. & hoc ē verū I motu, si inquiete.

Cor ē primū motū in aīalibus, li Galenus neget illud. Vide supra. cō. 1.

Aut. n. numero accidit eūdem esse motū, aut gn̄e, aut spē. Numero igitur dico eūdem motum, q ex eodem in idē numero i eodem tpe numero sit. vt ex hoc albo, quod est vnū numero, in hoc nigrum fm hoc tēpus, quod est vnū numero. si. n. fm aliud, non amplius vnus erit numero, sed spē. Genere aūt idem est motus, q in eodē pdicamento substantiæ, vel alterius gn̄is est. Spē aūt, q est ex eodem spē in idē spē. vt ex albo in nigrū, aut ex bono in malū. hæc aūt dicta sunt & i priorbus.

Motus. n. est idē aut in numero, aut in genere, aut in spē. in Numero aūt dico eundem motum illum, qui est de eodem in idē vnum in numero, & in tpe eodem. v. g. de hoc albo, quod est vnū in numero ad hoc nigrum, quod est in vno tpe idē numero. nā, si fuerit in tpe post tēpus, tūc non erit vnus in numero, sed in spē. in Gn̄e vero motus est idē, cum fuerit in vno pdicamento, aut substantię, aut alicuius gn̄is. in Specie vero est ille, q est de aliquo in aliquod idem. v. g. de vna albedine in eandem nigredinē, & de malo in bonum. & iam determinauimus hoc superius.

Hoc totum declaratū est in Quīto: sed iterauit illud hic ad rememorandum. & abbreuiatio eius est, q motus, aut est vnus numero, aut spē, aut gn̄e. In hoc autē, q motus sit vnus numero, tria exigūtur, s. vt sit vnius

Vide p hoc 4. Phy. t. cō. 34. & 41.

moti numero, & in vno tpe numero, & de vno numero in vnũ numero. Et motus vnus in spẽ est ille, q est de vno in spẽ in vnum spẽ. vt motus, qui sunt in coloribus, & translatione. Et qui est vnus genere est ille, q est de vno genere in vnum genere. vt motus, qui sunt in prædicamento substantiæ, aut quantitatis, & vbi.

Accipiatur igitur motus ipsius A, & sit in quo E, et ipsius B, in quo F, & ipsius C, et D, in quo G, & H, & tempus, in quo moueatur A, sit K. determinato aũt motu ipsius A, determinatũ erit & tempus, & non infinitum, quod est K: sed in eodem tẽpore mouebatur A, & B, & reliquorum vnũquodq;: accidit ergo motum E F G H, infinitum exñtem, in tẽpore finito moueri, quod est K, in quo. nã A mouebatur, & quæ post A consequenter sunt, omnia mouebanť infinita exñtia. quare in eodẽ mouenť. etenim, aut æqualis erit motus ipsius A motui ipsius B, aut maior. referť aũt nihil. prorsus. n. infinito motui in tpe finito accidit moueri. hoc aũt impossibile est.

Accipiať igiť motus A, & sit H, & motus B, & sit Z, & motus C, et motus D sit Q, & T, & tempus, in quo mouetur A, sit G. si igitur motus A fuerit terminatus, et tempus etiam erit terminatum, nõ ęternum, s. G: sed declaratum est q in eodem tẽpore mouetur A, & B, & vnumquodq; cęterorum: ex quo sequitur vt motus H Z Q T, & est infinitus, sit in tpe terminato, s. in G. nam in tempore, in quo mouetur A, in eo mouentur omnia, quæ sequuntur A, & sunt infinita. & sic omnia mouebunť in hoc eodem tempore. nam motus eorũ omnium, aut erit æqualis motui A, aut maior. & non est dr̃ia in hoc. nã, qũocunq; fuerit, sequitur vt motus infinitus sit tempore finito. quod est impossibile.

Demonstratio, ostendens per deductionem ad impossibile q non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, s. quia infinitum moueretur in finito tempore.

Figura hæc deseruit etiam textui octauo.

K. G Tempus.

A Mobile | B Mobile | C Mobile | D Mobile

E. H Motus | F. Z Motus | G. Q Motus | H. T Motus

6 Cum posuit q primum notum est q duo mota, & mouentia, quę sunt hmõi insimul, mouenť, et q motus cuiuslibet eorũ est vnus in nũmero, & finitus, licet eõgregatum sit infinitũ, vult declarare q ex hoc sequitur vt motus infinitus sit in tpe finito, & incœpit ponere exemplar mobilium, q sunt hmõi, & motuum, et dixit Accipiatur igiť, &c. i. &, quia iam posuimus q primũ motum istorũ est A, & secundum est B, & tertium G, & quartum D, & sic in infinitum, ponatur igiť q motus A sit H, & motus B sit Z, & motus C sit Q, & motus D sit T, & sic in infinitum: cum poſe sit nobis accipere vnumquodq; istorum motuum. D. d. & tempus, in quo mouetur A, sit G. i. & ponatur q tẽpus, in quo mouetur A, quod est primum motum sit tempus terminatum, cum motus A, sit motus terminatus. v. gr̃a G. &, cum posuit hoc, dixit sed declaratũ est q in eodẽ tẽpore, &c. i. ex quo sequitur vt motus infinitus, s. motus H Z Q T, & cæterorum in infinitum sint in tẽpore finito, s. in tempore G, in quo motum est primũ motum, s. A. Deinde expressit modum consecutionis, et dixit sed declaratum est quod in eodem tempore, &c. idest & necesse est, cum ista mota sint infinita, cũ vnum eorum moueatur, v. g. postremum in tempore terminato, vt motus infinitus sit in tempore finito. quia iam posuimus q in eodem tempore, in quo posuimus vnum eorum moueri, in eo mouebunť omnia cum eo. ex quo sequitur vt motus infiniti sint in tempore finito. Et dixit nã motus eorũ omnium, aut erit æqualis motui A. aut maior, &c. i. & hoc sequiť ponẽdo q motus vniuscuiuslibet eorum est maior motu A primũ, aut æqualis ei, aut minor. sed, quia impoſe est vt motus moti sit minor motu motoris, quo mouetur, & potest eſſe maior, dixit nam motus eorum motuum, &c. Nos autem diximus q non est dr̃ia in hoc siue ponatur maior, aut minor: licet non possit minor poni. & hoc necesse est, si concesserimus q omnis motus est diuisibilis. Et, quia illud, quod sequiť ex hoc sermone, est q motus infiniti sunt in tpe finito, non motus infinitus in tempore finito, quod declaratum est eẽ impossibile in Sexto, dixit.

Sic igiť videbitur demõstrari id, quod ab initio diximus: non tamen demonstrať, propterea q nullum inconueniens accidit. contingit enim in tempore finito infinitum motum esse, non autem eundem, sed alterum, & alterum, multis motis, & infinitis. quod quidem accidit & in ijs, quæ nũc diximus.

Secundum igitur hunc modum existimať q illud, quod intendebatur ex principio, declaratum est. sed non est declaratum, qm̃ ex dictis non sequiť improbabile. poſe. n. est vt in tpe finito sint motus infiniti, ita, q non sit vnus motus, sed motus præter alium, cũ fuerint multa, quę mouentur, & infinita. & hoc accidit in istis motis, in quibus loquemur.

Quia ex hoc sermone sequitur vt motus infiniti sint insimul in tempore finito, non vt motus infinitus sit in tempore finito, & est illud, quod declaratum est eẽ impossibile in Sexto, dixit Secũdum igitur hunc modum existimatur, &c. i. s̃m igitur hunc sermonem prædictũ existimatur q illud, quod intendebatur declarari, qm̃ impossibile est vt ista mota procedant in infinitum, declaratum est. sed, cum hoc fuerit bene consyderatũ, apparebit q non declaratum est. nam ex hoc syllogismo, quem induxit, non sequitur impossibile in rei veritate, sed impoſe, vt vr̃. Et hoc intendebat, cum dixit qm̃ ex hoc non sequitur improbabile, i. impossibile. Deinde demonstrauit 7

demonstrauit q illud, quod concluditur ex hoc syllogismo inducente ad inconueniens est possibile, non impossibile, et dixit posse.n. est vt in tempore finito, &c.i. possibile.n.est vt in tempore finito sint motus infiniti insimul, ita, q congregatum ex eis non sit vnus motus, sed vnusquisq; eorum differat à reliquo, ita, q sint multa infinita, quorum vnum, quod moueatur p se singulariter, & omnia moueantur in tempore ęquali. hoc enim possibile est, & est illud, quod cōclusit iste sermo prædictus, non impossibile, vt videbatur. D.d. & hoc accidit, &c.i. vt vnūquodq; eorum, s. infinitorum positorum moueatur motu proprio, & omnia insimul. quod est possibile, non ipossibile, vt videt in primo aspectu.

Sed, si id, quod mouetur primo secundum locum, & corporali motu, necesse est, tangere, aut continuum esse mouenti, vt videmus in omnibus hoc contingere, erit ex omnibus vnum ipsum totum, aut continuū. Hoc igitur possibile accipiatur, & sit magnitudo quidē, aut cōtinuū, in quo A B C D. huius autem motus E F G H. refert aūt nihil finita sit, aut infinita. similiter enim in tempore finito K mouebitur, aut finita, aut infinita. horum autem vtrūq; impossibile est.

Sed, si motor primo motu corporali est, necesse est vt contiguetur cū moto, aut continuetur cum eo, quemadmodum hoc videt contingere in omnibus, ergo necesse est vt congregatum ex oībus istis sit vnum, & cōtinuum. Accipiatur igitur quodcūq; sit possibile, & sit vna magnitudo continua A B C D, & motus eius H Z Q T. & nō est dfia inter hoc, q sit finitus, aut infinitus. est.n. in tpe finito, s. G, eodem mō, siue fuerit finitus, aut infinitus. quod est impose vtroq; modo.

8 Nititur addere in sermone illud, ex quo sequitur impossibile in illo syllogismo inducente ad inconueniēs: & est quia istę magnitudines sunt vna magnitudo, aut fm vnam cōtinuationem, aut fm contiguationē. nam, cum fuerit vna magnitudo, habebunt vnum motum. qm, cum fuerit positum q ista magnitudo congregata ex eis est infinita, tunc motus erit infinitus. &, cum fuerit positum q vnum eorum mouet in tempore terminato, & oia mouent insimul, posse est vt moueantur in illo tempore terminato, s. finito per magnitudinem infinitam. &, quia magnitudo infinita debet moueri motu infinito, necesse est ex hoc vt motus infinitus sit in tempore finito. quod est cōtra illud, quod declaratum est in Sexto. D.d. Sed, si motor primo, &c.i. sed, si illud, quod primo mouet postremum motum, s. A, fuerit corpus, necesse est vt iste motor, cū mouet, aut contingat postremum motum, s. B, sicut videmus hoc in corporibus discretis, q mouent se adinuicem in loco, s. qm non mouent se adinuicem, nisi cum continguntur, aut iste motor sit cōtinuum cum moto, sicut videmus hoc in membris animalium. v.g. vt chordæ, quæ mouent manum, & musculi, qui mouent chordas. D.d. sicut videmus contingere in omnibus. i. & hoc, quod diximus de motore propinquo primo cum postremo moto est consequens, & contingens eis, sicut est cōtingens omnibus, scilicet fm q posuimus ea esse corpora infinita, quæ mouent se adinuicem. D.d. ergo necesse est vt congregatum ex istis, &c. idest &, cum sequitur in istis omnibus corporibus, quę mouēt se adinuicem, vt sint in tempore motus, aut contigua, aut continua, necesse est vt illud, quod congregatur ex istis in tempore motus, sit vna magnitudo, aut secundum contiguationem, aut secundum continuationem. D.d. Accipiatur igitur. i. ponatur igitur vtrumlibet istorum sit possibile, cum illud, quod sequit ex vtrolibet sit illud, s. q ista corpora mota, & mouentia sint vnum secundū contiguationem, aut continuationem, & q motus eorum est vnus eodem modo. D.d. & sit vna magnitudo, etc. idest ponatur igitur magnitudo congregata ex istis, aut vna secundum contiguationem, aut secūdum continuationem, vt sit magnitudo, quæ congregat ex magnitudibus A B C D, quorum motus est H Z Q T. Deinde d. & non est differentia, &c.i. &, cum posuerimus q istæ magnitudines sunt tales, et mouetur vnū eorum, v.g. postremum in tempore G, necesse est vt omnia moueātur insimul, quasi vna magnitudo in hoc posito tempore finito. Et, siue posuerimus q istæ magnitudines sint finitæ aut infinitæ, consecutio eadem erit. i. sed, cum posuerimus ipsas esse infinitas, cōtinget impossibile. & est vt vnus motus infinitus sit in tempore finito. Deinde dicit quod est impossibile vtroq; modo, scilicet siue fuerit vnum secūdum continuationem, aut secundum contiguationem.

Manifestum est igitur q stabit aliquādo, & non in infinitum abibit quod semper ab altero, sed erit aliquid, quod primum mouebitur. Nihil autem referat, supposito quodā, hoc demonstrari, eo.n. quod esse potest, posito, nullum inconueniens oportebat accidere. Primum autem mouens, non vt id, cuius causa, sed vnde principium motus est, simul cum eo est, quod mouetur. Simul autem dico, quia nihil inter ipsa est. hoc.n. commune est in omni, quod mouetur, & quod mouet.

Bo, quod eē pōt, posito, nullū inconueniēs oportebat accidere.

Manifestum est igitur q generatio cessabit in aliqua hora, & non durabit in infinitū, sed erit hic aliquod primum, quod mouetur. Et non accidit huic demōstrationi diminutio, quia non sequitur, nisi à positione eius, quod ponitur, positum.n. si sit possibile, nō debet sequi ex eo aliquod improbabile. Et primum motum non est tale, quia est illud, propter quod, sed illud, quod est primus motor, fm quod ex eo est principiū motus, est ei locus ex loco eius, quod mouet ab eo. Et dico ex loco. i. quod est inter ea non est medium. hoc.n. cōe est omni moto, & motori.

9 Cum declarauit q impose est vt mota, & mouentia sint hmōi, & q necesse est ea peruenire ad primū motū, quod non mouet ab aliquo extrinseco, sed ex se, declarauit hoc, & dixit Manifestum est igit q motus ab alio quiescet in aliqua hora, &c.i. manifestū est igit ex hoc q motus, q sentitur hic in istis corporibus, q mouentur à seinuicē, & non sentit primum motū ex eis, necio gescet apud primū motum ex se, quod nō indiget motore alio ex se. D.d. Et nō accidit huic demrationi diminutio, &c.i. et nō accidit isti demrationi diminutio. qm impose non sequit in ea, nisi ex opposito quæsiti: licet positiones veræ cōiunctæ opposito qsiti non sint necessarię, sed poses. nam, si oppositum qsiti eēt posse, & propōnes coniunctę essent poses, tunc nullū accideret

ret impoſſe. impoſſe. n. non accidit ex poſſibili. & intendit hic p improbabile impoſſe. D. d. Et q primũ motum, &c. & ita inueniſ in exemplari. & intendit ſic. & ſiſt non accidet huic declarationi diminutio. qm motor, ad quẽ induxit eſt primus, ſm illud, ex quo eſt motus, non primũ, ad quod eſt motus, & eſt fere manifeſtum p ſe. & non cõtingit vt ſit in loco ex primo moto ex eo, ſicut contingit in eo, ſm q mouet motum ex eo, q̃ſi agens. & ſignũ eius ẽ hoc, quod dixit poſt, ſed illud, quod eſt primus motor, ſm q ex eo, &c. Et forte hic eſt error ſcriptoris, q debebat ponere, loco huius nõis motũ, hoc nomen motor. & tũc intẽtio erit talis. & q primus motor, ad quẽ induxit ſermonẽ ipſum eſſe non motũ, non eſt motor ſm finẽ. Et tunc intentio iſtius ſermonis eſt notificare q ex hoc ſermone nõ declaratur, vtrũ iſte primus motor ſit motor, quaſi agens, & fiõis inſimul, aut motor ſm fioẽ ſit aliud à motore in eo ſm agens. Et dixit hoc, quia iſta nondũ ſunt declarata de hoc primo motore, & ipſe declarabit ea in Octauo. hic aũt intẽdit declarare hoc eſſe primũ motũ, & primum motorẽ. vñ in pricipio Octaui ponit q hic eſt primus motus, et primũ motũ: et pſcrutabiť de hoc motu, vtrũ ſit æternus, aut gñatus. Et ideo q dicit q iſta declaratio eſt ſupflua, nã illa, quę eſt in Octauo ſufficit, vt fecit Themiſtius, peccat. intẽtiones. n. diuerſæ ſunt. Hoc. n. quod declaratũ eſt hic pponiť ei, quod declaratũ eſt illic, ſ. motũ æternũ eſſe: & illud, quod dictũ eſt in Octauo, eſt qñ eſt diſpõ in pmo motore. Et ideo pceſſit in æternitate motus p duas vias: quarũ Prima eſt ex pmo moto: & Secunda ex conſyderatione de naturatorũ, q mouenť ex ſe, & eſt magis ppria. D. d. ſed illud, quod eſt primus motor. i. & nõ intelligo hic p primũ motorem, niſi illud, quod dr primo: qa locus eius, ex quo eſt prin^{ũ} ſui motus, eſt locus eius, quod mouetur ex eo. & hoc manifeſtũ eſt i moto ex ſe, ſ. qm locus eius, ex quo incipit motus, eſt locus moti. & accidit hoc, qa iſte motor nõ eſt corpus, ſed forma in corpore. Cũ igitur attribuať loco, non attribuiť, niſi loco eius, quod mouetť ex eo. & ideo dixit Et dico locũ, &c. i. & dico q locus eorum eſt idẽ. i. quia inter illa non eſt mediũ. qm, cũ inter motorẽ, et motũ non fuerit aliud motũ, tunc locus eorũ erit vnus nẽcio. D. d. hoc. n. cõe eſt. i. vt mihi vr, q oĩs motor, & motũ, inter q̃ non eſt mediũ, ſunt cõia, ſ. in hoc, q locus eorũ eſt vnus. et, ſi primus motor nõ eſt corpus, non eſt in loco: ſed, cũ attribuiť loco, non attribuiť, niſi loco moti. non. n. eſt in loco, niſi qa motũ ex eo eſt in loco, cũ ſit forma in moto. et hoc erit, ſi intellexerimus hic p primum motũ, potentiã, q̃ eſt in poſtremo moto. ſed, ſi intellexerimus ipſum primum motũ, tunc primus motor, & motum ex eo ſine medio erunt in loco: quia ſunt inſimul in eodem loco. illa enim, quæ ſunt inſimul in loco, attribuuntur eidem loco.

Pria expõ. Scda expõ. Inuehit contra Themiſtium. Quõ demõſtratio Septimi diſſertat a demõſtratione Octaui. vide etiam ... Com.

Summa Tertia. Primum Mouens ſimul eſſe cum eo, quod ab eo mouetur. Incipit autem propriè in textu ſuperiori, ibi. Primũ autẽ.

Voniam autẽ tres ſunt motus, & is, qui ſecũdum locum, & qui ſm quale, & qui ſm quantũ, neceſſe eſt & ea, quæ mouent, tria eſſe. qui quidẽ eſt ſm locũ, Latio, qui vero ſm quale, Alteratio, q vero ſm quantum, Augmentatio, & Diminutio. Primũ igitur de latiõe dicamus: hæc. n. primus motuũ eſt. Oẽ itaq;, quod fertur, aut ipſum à ſeipſo moueť, aut ab altero. Si igiť à ſeipſo, manifeſtum eſt q, cum in ipſo mouens ſit, ſimul erit mouens, & quod mouetur, atq; nihil inter ipſa erit. Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. motus. n. ab altero quatuor ſunt, Pulſio, Tractio, Vectio, Vertigo. etenim alios oẽs ad hos reduci congruum eſt. Pulſionis igitur alia quidẽ eſt impulſio, alia vero expulſio. Impulſio igiť eſt, cũ mouens, id, quod mouetur, nõ relinquit. Expulſio vero, qñ expellens relinquit. Vectio autem ĩ tribus erit motibus. nam quod vehitur nõ ſm ſe mouetur, ſed ſm accidens. ex eo. n. mouetur, quia ĩ eo, quod mouetur, eſt, aut ſupra id, quod mouetur. id aũt, quod vehit, mouetur aut pulſum, aut tractum, aut vertigine actũ. manifeſtum eſt igiť q vectio in tribus erit motibus. Tractio aũt, aut cum ad ſeipſum, aut ad alterum velocior eſt motus trahẽtis, nõ ſeparatus à motu eius, quod trahitur. etenim ad ſeipſum eſt tractio, & ad alterum. Et reliquæ etiam tractiones eedem ſpecie ad has reducẽtur, vt Inſpiratio, & Expiratio, & Sputatio, & quæcunq; corporum excretiuæ, aut receptiuæ ſunt, et † {Spathatio etiam, et Radiatio.} horũ. n. aliud quidẽ cõgregatio eſt, aliud vero diſgregatio: & omnis itaq; motus ſm locum cõgregatio, & diſgregatio eſt. Vertigo autem cõponitur, ex tractione, & pulſione. id. n. quod mouet, pellit hoc, trahit aũt illud. Manifeſtum igitur eſt q, ſi ſimul pellens, & trahens eſt cũ eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, nihil eſt mediũ inter id, quod mouet, & id, quod mouetur. Hoc autem manifeſtum eſt † {ex dictis.} nã pulſio aut à ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt: Tractio autem ab alio ad ſeipſum, aut ad aliud. Ad hæc aũt Compulſio, & Depulſio. Proiectio autem, qñ velocior motus fit eo, q eſt ſm naturam eius, quod ferť, vehementiore facta pulſione, & euſq; facta accidit ferri, quouſq; vehementior ſit motus eius, quod ferť. Manifeſtũ eſt igiť q id, quod moueť, & mouens ſil' ſunt, & nihil inter ipſa mediũ eſt.

Motus triplex. Latio primũ eſt motuum. Motus ab alio quadruplex. † L. ſ. Bin etiã nõ habet (ſpathatio & radiatio.) † a. t. & ex definitionibus.

Quoniam ab hoc textu. 10. uſq; ad. 21. lectio Simplicij diuerſa ab ea eſt, quæ communiter legitur, ideo, ne quid huic operi deeſſe uideretur, & Simplicij lectionem hic annotare congruum eſſe cenſuimus.

Omne itaq;, quod fertur, aut à ſeipſo mouetur, aut ab alio. Quæcunq; igitur à ſeipſis mouentur, manifeſtũ in his quod ſimul ſunt, id, quod moueť, et mouens. ineſt. n. ipſis primum mouens: quare nihil eſt intermedium. Quæcunq; vero ab alio mouentur, quadrifariam neceſſe eſt fieri, quatuor. n. ſpecies la-

Tex. Simplicij.

tionis

tionis ab alio, Tractio, Pulsio, Vectio, Vertigo. oēs.n. ſm locum motus in hos reducuntur. Impulſio.n. pulſio quædam eſt, cum mouens ab ipſo inſequens pellat. Expulſio vero, cum id, quod mouerit, non inſequaſ. Proiectio vero, qñ vehementiorem fecerit, qui ab ipſo, motum ſecundū naturam latione, & vſq; ad tantum ferat, quoad motus vicerit. rurſus Depulſio, & Compulſio expulſio, & tractio ſunt. Depulſio.n. expulſio eſt. vel.n. ab ipſo, vel ab alio eſt expulſio. Compulſio vero tractio, etenim ad ipſum, & ad aliū tractio. quare & quęcunq; harum ſpēs, vt Spathatio, & Radiatio: illa.n. compulſio, hæc vero depulſio. Sīr aūt & aliæ congregationes, & diſgregationes. omnes.n. erunt depulſiones, aut compulſiones: præterq̄ quæcunque ſunt in generatione, ac corruptione. Simul autem manifeſtum ꝙ neq; eſt aliud quid genus motus q̄ cōgregatio, & diſgregatio. omnes.n. diſtribuuntur in harum aliquas. Amplius autem Inſpiratio quidem tractio, Expiratio vero pulſio ſunt. Sīr autem et Sputatio, & quicūq; alij per corpus vel excretiui, vel receptiui motus. hi.n. tractiones, illi vero expulſiones. Oportet autem & alios, qui ſecundum locum, reducere. omnes.n. cadūt in hos quatuor. Horum autē rurſus vectio, atq; vertigo in tractionem, pulſionēq;. Vectio.n. ſm aliquem trium eſt modorū. quod enim vehitur per accidens moueſ, qm̄ in eo eſt, quod mouetur, aut in eius, quod moueſ aliquo. pellēs vero vehiť aut quod trahitur, aut quod pellitur, aut quod vertigine ducit. quare cōis eſt omnium vectio. Vertigo vero ex tractione, pulſioneq; componitur. neceſſe.n. quod in vertiginem mouet, illud q; dem trahere, hoc autem pellere: hoc.n. ab ipſo, illud autē ad ipſum ducit. quare, ſi pellens, & trahens ſimul ſunt cum eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, manifeſtum quod eius, quod ſm locum mouetur, et eius, quod mouet, nihil eſt medium. Sed hoc quidem & ex definitionibus manifeſtum. Pulſio.n. eſt aut ab ipſo, aut ab alio ad aliud motus. Tractio vero aut ab alio ad ipſum, aut ad alium, cum velocior trahentis motus fuerit, cōtinua ab inuicem ſeparans. ſic.n. ſimul attrahitur alterum. Fortaſſis autem videbitur vtiq; aliqua eſſe et alio modo tractio. lignum.n. ignē trahit nō hoc modo. hoc autem nihil differt eo, quod moueſ, trahente, vel manēte trahere. aliquādo.n. trahit vbi eſt, aliquādo vero vbi erat. impoſſibile autem vel ab ipſo ad aliud, vel ab alio ad ipſum mouere, non tangens. quare manifeſtum eſt quod eius, quod mouetur, & mouentis nullum eſt medium.

Et, cum motus ſunt tres, ſ. in loco, in qualitate, in quantitate, neceſſe eſt etiam vt mota ſint tria. motus igitur in loco eſt Trāslatio, & in qualitate eſt Alteratio, & in quantitate eſt Augmentū, & Diminutio. Et primo loquemur de trāslatione: eſt.n. primus motuū. Dicamus ergo ꝙ oē translatū aut ipſum moueſ ex ſe, aut ex alio. Si igiť ex ſe mouet, manifeſtū eſt, cū motor eius ſit in eo, ꝙ motor, et motū erunt in eo inſiť, & inter illa nō erit medium omnino. Motus autē eorum, quæ mouentur ex alio, eſt quatuor modis, Attractio, & Expulſio, et Latio, et Volutio, alij.n. motus reducuntur ad iſtos. De expulſione vero eſt ductio, & ex eo eſt eiectio. Ductio vero eſt, qñ motor non ſeparaſ à moto. Eiectio vero qñ eijciens ſeparatur. Latio uero eſt in tribus motibus. & latum nō eſt per ſe, ſed mouetur, quia eſt in moto, aut ſuper motum. deferens uero mouetur aūt expulſiue, aut attractiue, aut circulariter. manifeſtū eſt igiť ꝙ latio eſt in tribus motibus. Attractio vero eſt, aut qñ attrahēs attrahit ad ſe, aut ad aliud, cum motus attrahentis, cum ſingulariter eſt, ſit velocior q̄ motus attracti. attractio enim de attrahente qñq; eſt ad ſe, & qñq; ad aliud. Et alij modi attractionis ſunt eiuſdem modi: et ad hæc duo reducunť Anhelatio, & Expiratio, & Expuitio, et Percuſſio, Perſcurile, & Perſcurale. illud eſt ſegregare, hic autem eſt congregare. Circulatio aūt eſt compoſita ex expulſione, & attractione. motor enim expellit quiddam, et attrahit quiddam. Manifeſtum eſt igitur ꝙ, ſi expellens, & attrahens fuerint cū expulſo, & attracto, ꝙ inter motorem, & motum nō erit medium. & hoc declarabiť ex hoc, ex quo declarauimus has intentiones. Eiectio.n. ſiue motus, q eſt aut dicas ab aliquo, aut dicas ab aliquo ad aliud. Et Attractio eſt vna intentio, & eſt Tiratio. Et Proiectio eſt, qñ motus trāslati fuerit velocior motu naturæ. qm̄ per expulſionem fit fortior. Et neceſſe eſt vt translatum non ceſſet moueri illo motu, donec motus eius fiat fortior. Manifeſtum eſt igitur ꝙ inter motorem, & motum non eſt medium.

Tex. Auer.

alias & ſubtelari.

Intendit in hoc capitulo declarare ꝙ nullum mediū eſt inter motorem propinquū, & illud, quod mouetur ab eo, neq; plenum, neq; vacuum, & ꝙ eius motor eſt cum moto, & hoc necūum eſt in demonſtratione prædicta, & eſt maximum fundamētum in pluribus rebus naturalium: eſt.n. necūum in prædicta demōſtratione. nam impoſſibile eſt imaginari ex illis magnitudinibus fieri vnam magnitudinem infinitā ſm contactum, niſi concedatur ꝙ inter motorem, & motum ab eo non eſt medium. Et, quia intēdit declarare hoc vīr in oī motu, incepit 10

Eſt maximū fundamētum i pl'ib' rebus naturalibus, ꝙ inter motorem et motū nullum eſt medium.

incœpit narrare genera mobilium, & dixit ꝙ mobilia sunt trium generum, nam genera motuum sunt tria, vt declaratum est in Quinto. & forte tacuit generationẽ, qm̃ hoc manifestum est in ea magis ꝙ̃ in alijs, s. ꝙ generans est cum generato. sed in pluribus transmutationibus est dubium, vtrum motor tãgat motum, aut non: & silr in multis motoribus * ſm alterationẽ, vt in magnete. Et, cum narrauit modos mobilium, incœpit de translatione, & dixit Et primo loquemur, &c. i. declarãdo ꝙ inter motorem in loco, & illud, quod mouetur ab eo, non est medium, immo sunt insimul. & incœpit in hoc diuidẽdo motum in loco in illud, quod mouetur ex se, & illud, quod mouetur ex aliquo extrinseco, & posuit ꝙ illud, quod mouetur ex se, manifestum est in eo ꝙ motor est insimul cum moto: cum declaratum sit ipsum habere motorem existentẽ in eo: & ꝙ nihil mouet se, & dixit Si igitur motum ex se mouetur, &c. & hoc necesse est, cum posuerimus ꝙ i eo est motor alius à moto, vt declaratũ est in initio illius tractatus. Deinde reuersus est ad illud, quod mouetur ex extrĩseco, & nititur declarare hoc, diuidẽdo species motionis ex extrinseco, & dixit Motus aũt eorum, quæ mouenť ex alio, &c. Deinde induxit rationem, ex qua apparet ꝙ oẽ, quod mouetur in loco, reducit̃ ad hæc genera quatuor. nam oẽs motiones reducuntur ad ista. i. & posset quis scire ꝙ species mutationum oẽs reducunť ad hæc quatuor. qm̃, cum inducentur, videbuntur reduci ad aliquod istorum generum. v. g. qm̃ eductio, et eiectio reducitur ad expulsionem. sed differunt in hoc: qm̃ in eductione motor non separatur à moto ab initio motus vsq; ad finem: in eiectione aũt separatur. Et, qa acœpit lationem vno modo illorum quatuor: & est per accidens, dixit Latio vero, &c. i. & ideo latum dr̃ motum per accidens, quia inuenitur in vnoquoq; trium, quæ sunt mota in loco per se: & oẽ, quod moueť, quia est in moto, dicitur moueri per accidens. & ideo dixit non. n. mouetur, nisi quia est in moto, aut super motũ. D. d. deferens vero, &c. i. & diximus ꝙ delatum mouetur in vnoquoq; istorum trium motuum, & est super deferens. nam deferẽs aut mouetur expulsione, aut attractione, aut circulatione: cum non sit vnus alius modus motionis. Et in rei veritate circulatio est composita, vt ipse dicit, ex expulsione, & attractione. & sic motiones simplices sunt duę expulsio, & attractio. sed tamen non sequiť ex hoc ꝙ motus simplices sunt duo: immo motus circularis est magis simplex ꝙ̃ cæteri. Et non intelligit per deferens attrahens, aut expellens, aut gyrãs, sed expulsum, & attractum, & circulatum. D. d. ꝙ Attractio est duobus modis, &c. & hoc manifestum est. sed attractio, quæ est in rebus naturalibus, est attrahere aliquid ad se, in voluntarijs autem inuenitur vtrunq;. D. d. & ad hæc duo reducitur Anhelatio, & Expiratio, &c. i. qm̃ anhelatio est attractio, et expiratio est expulsio. & silr expiratio est composita ex duobus motibus expulsione, & attractione. D. d. & Percussio, &c. i. qm̃ percussio per alterum istorum duorum instrumentorum est segregatio: & segregatio est expulsio: & congregatio est attractio. & videť mihi ꝙ intendit opus textoris cum sua manu, & suo pede. D. d. Circulatio vero est composita, &c. i. circulatio vero, quæ fit ex circulante. D. d. motor. n. expellit quiddam, &c. &, cum posuit ꝙ oẽ mouere, aut est expellere, aut attrahere, aut cõpositum ex istis, ostendit ꝙ, si fuerit declaratum cum hoc, ꝙ nõ est medium inter expellens, & attrahens, & inter expulsum, & attractum, sequitur ex hoc ꝙ non est medium inter aliquem motorem, & illud, quod mouetur ab eo. Et syllogismus talis est. Oĩs motor in loco est, aut expellens, aut attrahens: & nullum medium est inter expellens, & attrahens, expulsum, & attractum: ergo nullũ medium est inter aliquem motorem, & illud, quod mouetur ab eo. Et hoc intendebat, cum dixit Manifestum est igitur ꝙ, si expellens, & attrahens fuerit, &c. Et, cum dixit ꝙ, cum fuerit declaratum, statim declarabitur ꝙ inter motorem, & motum non est medium, incœpit declarare hoc in speciebus expellentis, & attrahentis, & dixit & hoc declarabitur, &c. i. et declarabiť ꝙ in oĩbus speciebus motionum, quæ sunt sub expulsione, & attractione, motor tangit motum ex hoc, ꝙ declarauimus de illis intentionibus. Et dixit hoc, vt mihi vr̃, qm̃ hoc apparentius est in expellente, & attrahente, ꝙ̃ in alijs speciebus, quæ collocãtur sub istis, & est in expellente manifestius ꝙ̃ in attrahẽte. & ideo incœpit exponere intentiones eius, & dixit Eiectio enim, &c. i. & signum eius, quod inter eijciens, & eiectum non est medium, est, qm̃ eiectio, siue dicas ꝙ est motus ab aliquo, i. ab eijciente, aut dicas ꝙ est motus ab aliquo in aliquid, i. ab eijciente in aliquid, in quod est eiectio, aut qũocunq; dixeris in descriptione eiectionis, manifestum est ꝙ eijciens in eo est à principio cum eiecto. Sed quæritur qũo eijciens separatur ab eiecto, & eiectum remanet motũ, ex quo vr̃ ꝙ eijciens non est tunc motor, sed aer, qui naturaliter moueť ex se, cum mouetur ex alio, vt dicetur in Cœlo, & Mun. D. d. Et Attractio est vna intẽtio, et est Tiratio.[a] forte intendit declarare per hoc, ꝙ attrahens est cum attracto. qm̃, cum attractio sit tiratio, & tirans sit cum tirato, necesse est vt attrahẽs sit cum attracto. Et forte intendit declarare ꝙ tiratio est attractio, & declaratum est ꝙ attrahens, & attractum insimul sunt, ergo & tirans cum tirato. Et prima intentio est manifestior. nã tirans esse cum tirato, manifestius est ꝙ̃ attrahens esse cum attracto: cum multa vĩr attrahere absq; eo, ꝙ tãgant, vt magnetes. & existimatur ꝙ virtus attractiua in plantis, & aĩalibus est talis. Et diximus ꝙ Secunda intentio potest esse, qm̃ in hoc ꝙ attractio reducať ad tirationem est latentia. & quasi ſm hãc expositionem voluit notificare ꝙ tiratio est de attractione. Ad hoc autem, quod quæritur, qm̃ plura attrahẽtia vĩr attrahere sine tactu, & sine motu, dicendum est ꝙ hæc diciť attractio æquiuoce. attractio. n. in rei veritate est illa; in qua attrahens mouetur cum attracto. & hoc, qñ attractum ad ipsum non fuerit quiescẽs. necesse est. n. vt motus attrahẽtis sit velocior ꝙ̃ motus attracti. & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs, & in non. & inuenitur in pluribus virtutibus naturalibus, & vitalibus; & ideo posita sunt fila in membris animalium. Attractio autem, in qua attrahens est quiescẽs, & attractum motum, non est attractio in rei veritate. sed attractum mouetur ex se ad attrahens, vt perficiat se. vt lapis moueť ad inferius, & ignis ad superius. Et silr oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem, & nutrimenti ad membra. v. g. de motu sanguinis ad superiora corporis, et vr̃ nutrimenti arborum ad superiora eorum. Sed est differentia inter ista, & illa, quæ mouentur ad locum proprium. qm̃ illa mouentur ad locum siue fuerit propinquus, aut remotus: nutrimenta vero nõ mouentur ad nutriẽdum, nisi cum fuerint in aliqua dispositione de nutrito. & silr ferrum non mouetur ad magnetem, nisi cum fuerit in aliqua qualitate de magnete. & ideo, qñ magnes fricatur cum alleo, amittit virtutem. nam ferrum tunc non acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem, per quam innatum est moueri per se ad lapidem. & hoc manifestum est in ambra, ꝙ attrahit paleam, qñ calefit. Ergo iste modus motionis, si dicatur attractio, non intendebatur ab Arist. in hoc noĩe attractio, cum colloceťur in his, quæ mouẽtur ex se. D. d. [b] Et proiectio est, &c. i. qñ transferẽs mouet

translatum

Marginal notes:

* i. ſm attractionem.

Oẽ, qđ moueť, qa est in moto, dr̃ moueri per accidens.

Mot9 circularis ẽ magis simplex, ꝙ̃ cæteri.

Hic vr̃ dicere commẽtator ꝙ proiecta mouetur ab aere. vide p hoc. 8. Phy. 82. et. 4. Ph. 68.

a Prĩa expõ

Scda expõ.

Cõparatio expõnũ adinuicem.

Digressio. quæriť verũ oĩ attractione attrahens attrahat cum motu, & tractu.

Solutio.

Attractio duplex.

Nota de motu ferri ad magnetẽ, & nutrimẽti ad membra.

b In proiectione, i qua motus proiicientis ẽ contra motũ naturalem proiecti, non erit motus translati velocior suo motu naturali, &c.

trāslatum ad partem, ad quā mouetur naturaliter, mouet motu velociori suo motu naturali. v.g. proiectio lapidis ad inferius. D.d. Et necesse est vt trāslatum non cesset, &c.i. donec motus eius naturalis fiat velocior. & fm hanc expositionem non erit ista proiectio cōis oībus modis proiectionis. in proiectione.n. in qua motus proijcientis est contra motum naturalem proiecti, non erit motus trāslati velocior suo motu naturali, sed contrarius ei. Vnde pōt quis intelligere ex hoc sermone aliquod cōe vtriq;, ita, q ex hoc, quod dixit, & proiectio erit, qñ motus translati fuerit velocior motu naturali, intelligatur fortior. Si igit fuerit contrarius, vincet. &, si conueniens, addet ei. & ideo dixit qñ per expulsionē sit fortior. motus.n. expellentis in vtroq; modo est fortior motu expulsi: & siue motus expulsi conueniat motui expellentis, aut sit ei contrarius. & sic intelligetur residuum.

At vero neq; inter id, quod alterat, & alterans quippiam medium est. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus.n. sil'r esse accidit alterās vltimū, & primū, quod alterat. quale.n. alterat, ex eo, q a sensibile ē. Sensibilia aūt sunt, quibus differunt corpa à seinuicem, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, sonus, silentium, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, dēsitas, raritas, & horum media, sil'r autē & alia, quæ sub sensibus sunt, quorum est & calor, & frigus, & lænitas, & asperitas. hæc.n. sunt passiones subiectę qualitatis. his.n. differūt sensibilia corpora, aut fm horum aliquid magis & minus, & quia patiuntur aliquid horum. nam, quia calefiunt, aut frigefiūt, aut dulcescūt, aut amaricant, aut fm aliquid aliud prædictorū. * sil'r & animata corpa, & inaiata & aiatorum partes, q̄cunq; sunt inanimatæ.

* a. l. addit alterari dicimus.

Tex. Simp. At vero neq; eius, quod alteratur, & alterantis. hoc autem manifestū est ex inductione. In omnibus.n. cōtingit simul esse vltimū alterans, & quod alteratur sub dictis. hæc.n. passiones sunt subiectę qualitatis. aut.n. calefactum, aut dulcescens, aut cōdensatum, aut exiccatum, aut albefactum alterari dicimus, similiterq; inanimatum, & animatum dicentes. & rursus animatorum, & quæ non sensitiuæ partes, & ipsos sensus.

Tex. Auer. Neq; etiam inter alterans, & alteratum est medium. & hoc declarabitur per inductionē. In omnibus.n. alterationibus necesse est vt postremum alteratum, & primum alterās sint insimul. densum.n. alteratū non alterat, nisi quia est sensibile. Et sensibilia sunt, qbus differūt corpora à seinuicē. v.g. grauitate, et leuitate, duritie, & mollitie, albedine, & nigredine, dulcedine, & amaritudine, humiditate, & siccitate, densitate, & raritate, & eis, quæ sunt inter ista. qm̄ per ista differunt corpora sensibilia, aut fm magis, & minus in aliquo istorū, aut fm q patiuntur aliquod istorum. corpora.n. animata, & sil'r inanimata, et illud, quod est ex partibus animatorū, non animatum, qñ calefacta sunt, aut infrigidata, aut amarificata, aut dulcefacta, aut passa aliqua prædictorum, alterata sunt.

Cū declarauit q oīs motor motu locali, ita, q sit causa agens, non est medium inter illud, quod mouet, et illud, quod mouetē ab eo, vult declarare etiam hoc ī alteratione.[a] Et, quia qualitatum attributarū alterationi aliæ sunt primæ, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & aliæ secundæ, & sunt illæ, quæ fiunt ex istis, v.g. densum, & rarum, & color, & sapor. Et, quia hoc non apparet inductione, nisi concedatur q istæ secundæ fiunt ex primis, deinde ponatur per īductionem q primæ non fiant, nisi motor tangat motum, [b] v.g. calefaciēs calefactū, incœpit dicere qūo sequitur ex hoc, si aliquod corpus condensetur, vt condensans tangat ipsum, fm q infrigidans tangit infrigidatum: & sil'r illud, quod rarefit, vt tangatur à rarefaciente, fm q est calefaciens. et ideo dixit. densum.n. etc. i. densum enim affert qōnem in hoc. qm̄ potest aliquis dicere q nō est necesse vt illud, quod densatur, nō densetur, donec tangatur ab alio denso. [c] et adhuc densum non alterat, nisi fm q est sensibile, & fm q est in caplo qualitatis, non in caplo positionis. et, cū sit in capitulo qualitatis, tunc principium motus eius erit, aut à caliditate, aut à frigiditate: & caliditas, & frigiditas sunt pricipia alterationis: & alterans necessario est cū alterato. D.d. Et sensibilia sunt, &c. & intendit corpora consimilium partium. [d] differentiæ.n. istorum sunt in sensibilibus p qu(?) que sensus: & prima sensibilia sunt pmę qualitates actiuæ earum: & sunt caliditas, & frigiditas, & humiditas, & siccitas. Et, quia intendit syllogizare q densum, et rarum sunt qualitates, non positiones, sic densum, & rarum sunt vltimę differentię corporum consimilium: & drīæ corporum consimiliū sunt sensibiles: ergo densum, et rarum sunt de qualitate. [e] & grauitas, et leuitas sunt numeratæ in tactu, & sil'r durities & mollities, & sonus, & silentium in auditu, & albedo, & nigredo in visu, & dulcedo, & amaritudo ī gustu. & voluit numerare eas, vt appareat per īductionem q vnaquæq; earum non completur, nisi per alterationem: & in alteratione alterans semper est cum alterato. D.d. aut fm q patiuntur aliquod istorum. i. & q oīa corpora mora non diuersantur, nisi patiendo fm aliquā istarum qualitatum: siue corpora fuerint aiata, aut inaiata. & dixit hoc, q corpus non agit aliquam istarum qualitatū, nisi quia disponitur per illam. Et, cum posuit q istæ sunt drīæ sensibilium, et fuit manifestum in oībus, qm̄ indigent in hoc, q patiantur fm vnamquāq; istarum qualitatum, vt calefiant, aut infrigidentur. sed, quia calefaciens, & infrigidans tangit calefactum, & infrigidatū, verificauit illud, quod intēdebat declarare, & est, q oē alterans tangit alteratum. & hoc intēdebat, cum dixit corpora enim animata, &c. idest & necesse est vt isti sint modi alterationis. quia omne corpus animatum, aut inanimatum non dicitur alterari, nisi cum calefit, aut infrigidatur, aut patitur fm aliquam istarum qualitatum, quas numeramus, s. priorum sensibilium.

a Qualitatū attributarū alterationi aliæ primæ, aliæ secūdæ.

b Hic vr̄ dicere q raritas, & densitas nō fiunt, nisi a calido, & a frigido.

c Densum ñ alterat, nisi fm q ē sensibile, & ps q ē ī cap. qualitatis, non ī caplo positionis.

d Drīæ corporum consimiliū partium sunt in sensibilib9 p quæ sētus. ex quo vr̄ velle drīas elmtorū eē qualitates, & p consequens q sint substanę. Sed vide oppositū. 5. Ph. c. 10. & 8. Met. c. 5. Vide contr. Zim.

e Grauitas, & leuitas sūt numeratæ in tactu. ex q̄ patet q sunt qualitates. Sed vide oppositū. 2. de Aīa. c. 108. vbi. d. q sit subæ, & c. 5. Meta. 18. d. q sunt quantitates. Vide contr. Zim.

Atq; etiam ipsi sensus alterantur: patiunē enim. actus.n. ipsorum motus est p corpus, patiente aliquid sensu. Secūdum quæ igitur inanimata alterantur, & animata, fm hęc omnia alterantur: fm autem, quæ animata alteranē, fm ea non alterantur inanimata. fm.n.

sensus

ſenſus,non alterãtur:& latet inanimata,cum alterantur. nihil autem prohibet & latere animata,cum alterantur, quã non ſm ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles quidem paſſiones ſunt,per has autẽ alteratio eſt, hoc iam manifeſtum eſt,ꝙ patiens,& paſſio ſunt ſimul,& inter hæc medium nihil eſt. huic.n. aer eſt continuus,aeri autem coniungiť corpus.& ſuperficies quidem ad lumen, lumen autem ad viſum.ſilr aũt & auditus,et odoratus ad mouens ipſos primum. eodem autem modo ſimul & guſtus,& ſapor eſt.

Tex. Simp. Alterantur.n. quodãmodo & ſenſus:ſenſus.n.ſm actũ motus eſt per corpus, patiente aliquid ipſo ſenſu.ſm quæcunq; igiť inanimatum alteratur,et animatum:ſm quæcunq; vero animatum,non ſm eadem omnia inanimatum.non.n.alterantur ſm ſenſus. & hoc quidem latet,illud vero non latet patiẽs. nihil aũt prohibet & animatum latere, quã non ſm ſenſus alteratio fiat.Si igitur alteratur id, quod alteratur à ſenſibilibus,in omnibus his manifeſtum,quòd ſimul eſt vltimũ alterans, & primum,quod alteratur.huic.n. cõtinuus eſt aer,aeri vero corpus. rurſus autem color quidem lumini,lumen vero viſui.eodem autem modo & auditus, & odoratus. primum enim mouens ad id, quod moueť, aer. & in guſtu ſimiliter.ſimul.n.cum guſtu ſapor.

Tex. Auer. Et ipſi etiam ſenſus alterãtur, quia patiuntur:actio.n.eorum eſt motus.Et oẽ,ſm ꝙ alterantur inanimata,per illud etiam alterãtur animata. ſed non per omne illud, per quod animata alterantur, alterãtur inanimata.non enim alterantur per ſenſus. &,cum accidet etiam vt alteratio illorũ ſit ſine ſenſibilibus, nõ percipiemus alterationem. Et, cum paſſiones pcedunt,tunc formę erunt ſenſibiles, et mediãnibus formis erit alteratio. ergo manifeſtũ eſt ꝙ faciens paſſionẽ, & patiens inſimul ſunt, & inter illa non eſt mediũ. aer.n. eſt continuũ,& corpus eſt coniunctũ aeri,et ſupficies ſequiť lumen,& lumẽ viſum.& ſm hunc modũ etiã auditus,& olfactus ſequuntur primũ motorem.& ſilr guſtãs,et guſtus.

12 Cum declarauit ꝙ in oĩbus alterationibus apparet, ꝙ inter alterans, & alteratum non eſt medium, & exiſtimatur ꝙ ſenſus patiunť quodammodo modorũ ſenſibiliũ,quæ alterant eos, vult declarare in iſtis ẽt ꝙ neceſſe eſt vt alterãs,& alteratũ primũ ſint ſimul,et dixit Et ipſi etiam ſenſus alterãtur.i.& in ſenſibilibus etiam inueniť aliqua alteratio quodãmodo. D.d. qa patiunť. ſcilicet,qm̃ actio eorum eſt motus.i. moueri, non mouere,& pati,non agere.ſunt.n. de virtutibus paſſiuis, non actiuis.Et,cum narrauit ꝙ in ſenſibus inueniť modus alterationis alius à modo alterationis,quę eſt in ipſis ſenſibilibus,cum iſta alteratio ſit corporalis, & illa

Senſus ſũ de virtutib⁹ paſſiuis, nõ actiuis. Idem. 2. de Aia.c.51. 52. 59. &. 60. Idẽ.3.de Aia. cõ. 18. Auic. Ale. &c.

ſpiritualis,vt declaratum eſt in libro de Anima,narrauit ꝙ res animatæ alterantur per duas alterationes inſimul,ſ.ſpiritualem,exiſtentem in ſenſibus, & corporalem exiſtẽtem in ſenſibilibus. inanimata autem non alteranť,niſi altero gñe tm̃. Et dixit Et oẽ, ſm quod alterantur,&c.i.& cauſa in hoc eſt.qm̃ animata alteranť per ſenſus,& per non ſenſus:inanimata autem alterantur per non ſenſus tm̃,cum non habeant ſenſus. D.d. &,cum accidet etiam.i.&,cum accidet animatis alterari ſine ſenſibus,tunc alteratio non comprehendetur, neq; percipietur, quẽadmodum inanimata non comprehẽdunt hoc.ꝙ non eſt ita,qñ alterantur ſm ſenſus: qm̃ tunc comprehendemus alterationem. D.d. Et,cũ paſſiones pręcedunt,&c.i.et,cum paſſiones præcedũt ſenſus,& media,q̃ ſunt inter ſenſus,& qualitates ſenſibiles,tunc qualitates erunt ſenſibiles,i. comprehenſibiles à ſenſu. Et intendebat per hoc, ꝙ paſſio cõis eſt neceſſaria in hoc,ꝙ ſenſus comprehẽdat ſenſibilia: ſed in oĩ paſſione declaratum eſt ꝙ alterans eſt cum alterato:ergo neceſſe eſt vt paſſio ſenſuum ſit huiuſmodi, ſ. ꝙ inter eos,& inter poſtremum agens non ſit mediũ, & ꝙ alterans in eis ſit cum alterato. D.d. & mediantibus formis,&c.i.& mediantibus qualitatibus ſenſibilibus,& exiſtentibus in corpore,quod ſequitur ſenſus,alterabuntur ſenſus. Et,cum declarauit hunc ſermonem,dixit ergo manifeſtum,&c.i.& intẽdit per faciens paſſionem, qualitatem,quæ eſt in corpore tãgente inſtrumentum ſenſus:& per paſſionem,paſſionẽ exiſtentem in inſtrumento. D.d. aer.n.eſt continuũ,&c. ideſt,& non debet aliquis dubitare de ſenſibus, q̃ mouẽtur à ſenſibilibus de remoto,vt in viſu.color.n. mouet aerem, & aer mouet ſenſum: aer enim continuus eſt cum ſenſu,& corpus ſenſibile cõiunctum eſt cum aere. D.d. & ſuperficies,&c.i.& ſuperficies,in qua eſt color,tangit corpus illuminatum,ſ.aerem luminatum, & aer illuminatus tangit viſum. & accepit hic lumen loco illuminati. et intẽdit per luminatum, diaphanum in actu,non illuminatum ex ſe. D.d. & ſm hunc modum etiam,&c.ideſt,& intendit per primum motorẽ in auditu,motum,qui eſt in aere,qui percutit concauũ auris. & olfactu vero eſt odor perueniẽs ad nares. D.d. & ſilr,&c.i.& ita eſt de ſenſibus,quorũ ſenſibilia ſunt ſeparata,ſicut de ſenſibus,quorum ſenſibilia ſunt tangentia.v.g.in guſtu,& tactu. in ſenſibus.n. quorũ inſtrumenta tangunt ſenſibilia, non eſt dubium in hoc, ſicut eſt in eis,q̃ ſunt ſeparati à ſenſibilibus. Et,cũ declarauit ꝙ inter motorẽ,& motum primum in alteratione non eſt mediũ,neq; in ipſis ſenſibus,ſi vocatur alteratio,incœpit declarare hoc in augmento, & dixit.

Prio. hoc vide. 2. de Ani te. cõ. 57. & 58.

Silr aũt & in inanimatis,et inſenſibilibus. & id,quod augetur etiam, & augens. appoſitio.n. quædam eſt Augmentatio. quare ſimul ſunt & quod augetur,& augens. & Diminutio quoq;.diminutionis autẽ cauſa eſt ablatio quędã. † ❬ Manifeſtum eſt igiť ꝙ inter mouens vltimum, & quod mouetur primũ nihil eſt❭ in medio cõſiſtens eius, quod mouet,& eius, quod mouetur.

t2.1. Manifeſtũ ẽ igiť. q̃d īter id, quod mouetur, & mouens primum,& vltimũ ad id, q̃d moueť, nihil eſt

Tex. Simp. Silr autem & in inanimatis, & in inſenſibilibus. Quare nihil erit inter id, quod alteratur,& alterans,neq; id,quod augeť, & augens.auget.n. primum augens,cum adijciť, vt vnum fiat totum: & rurſum decreſcit decreſcẽs,abeunte aliquo eius,quòd decreſcit, neceſſe

necesse igitur continuum esse & augens, & decrescens: cōtinuorum autem nihil est medium. Manifestum igitur quòd iter id, quod mouetur, & mouēs primum, & vltimum ad id, quod mouetur, nullum est medium.

Tex. Auer.

Et similiter est de augēte, & augibili. Augmentum enim est additio. & sic augmentās, & augmentatum erunt simul. & similiter Diminutio est subtractio. Manifestum est igitur, q inter postremum motum, & primum motorem non est aliud medium.

13 Et similiter declarabit q inter augmentans, & augmentatum non est medium. Augmentum .n. est additio augmentati, sed inter illud, cui additur, & illud, quod addit, nō est medium. & hoc manifestum est. vñ necesse est q augmētans, & augmētatū sint insimul, et silr de diminutione. Diminutio .n. est subtractio diminuti: & subtractum nō est cum in illo, à quo subtrahitur. D.d. Manifestum est igitur, q inter, &c. & vocat ipsum primum motorē, s. quia mouet sine medio, non quia est primus naturaliter. et in quibusdam libris dicit Manifestum est igitur q inter postremum motorem, & primum motum non aliquid est oino. & intendit q inter primum motū à motore, et illud non est aliquid: siue motor fuerit primus, aut postremus, s. q primum motum ab aliquo motore mouetur fm tactum.

Caput Secundum, probans quòd ea, quæ patiuntur, à sensibilibus patiuntur, cum prius sine probatione acceptum fuerit: quòdq; in parte animæ sensitiua est alteratio, in alijs autem minime.

QVod autem ea, quæ alterantur, & omnia à sensibilibus alteratur, & solum horum alteratio est, quæ fm se dnr pati ab his, ex his consyderabimus.

Quoniam autem oē, quod alteraſ, alteraſ à sensibilibus, & q alteratio est istorum solorum, & illorum, quę recipiunt passionem ab istis, scietur ex hoc, quod narrabimus.

14 Incœpit hic perscrutari de hoc, q motus alterationis est de prædicamēto qualitatis, in gñe qualitatis passiuę, & dixit Quoniam autem omne, quod alteraſ, etc. idest, qm autem omne, quod moueſ motu alteratiuo, mouetur in genere sensibilium, s. in tangibilibus, aut in sapore, aut in colore. Et consyderandum est vtrū iste motus inueniatur in omnibus sensibilibus, aut in quibusdā. Et est manifestū q ista alteratio inuenitur in prima cōtrarietate, q est in tactu, s. calidi, & frigidi, & sicci, & humidi. & silr vr esse in cōtrarijs sequētibus ista, v.g. duritie, mollitie. sed tñ primo est in primis qualitatibus, in istis autem secūdo, & mediantibus primis. Et silr in gustu. In sonis autem videtur q alteratio de graui in leue est modo æquiuoco cum istis: cum sonus sit passio facta in aere à percussione corporum. In olfactibus vero qualitates manifestæ sunt: sed contraria latēt in eis, vt dictum est in libro de Aĩa. Et, cum ita sit, cum dixit alterātur à sensibilibus, intelligendū est ab oĩbus sensibilibus, si intellexerimus vĩitatem. sin autem, excipiemus sonos. D.d. & q alteratio est istorum solorum,

Documenta

In primis qui tatib' est primo, & pricipaliter alteratio, in secundis aūt ẽ mediantib' primis.

1. de Ala te. cõ. 91.

idest, & manifestum est q motus alterationis est istius generis tantum de prædicamento qualitatis. D.d. & eorum, quæ recipiunt istas qualitates ab alijs per se, non per accidens, quasi dicat q iste motus attribuitur qualitatibus, quæ sunt in hoc genere, & rebus, quæ recipiunt per se istas qualitates.

Aliorum .n. maxime vtiq; quis existimabit in figuris, & formis, & habitibus, & in horum remotionibus, & acceptionibus alterationem esse. vr̃. n. esse alteratio. Non est autē, neq; in his, sed hùt, cū quædam alteranſ, hęc. nam densata, aut rarefacta, aut calefacta, aut frigefacta materia: alteratio aūt non est. n. ex quo forma statuæ est, nō dicimus formā, neq; id, ex quo figura pyramidis ē, aut lecti, sed denominates hoc qdem ęneum, illud vero * cęreū, aliud aūt ligneū, hoccine, quod alteratur dicimus. ęs. n. humidum eē dicimus, aut calidum, aut durum. & non solum sic, sed & ipsum humidum, & calidum ęs, equiuoce dicentes cum passione materiam. Qm igitur ex quo quidem forma, & figura, & quod factum est æquiuoce non dicitur cum figuris, quæ ex illo sunt: quod autem alteratur cum passionibus æquiuoce dicitur: manifestū est quòd in solis sensibilibus alteratio est.

* 1. Lutea.

Dicamus igitur de alteratione, q proprie videtur esse inter alias qualitates in figuris, & formis, & vestit eas, & denudat. Et non etiam sunt in istis, sed ista fiunt, quādo aliqua alterantur, qñ materia densatur, & rarefit, & calefit, aut infrigidatur: alteratio vero non. qm id, ex quo fit forma idoli, non dicimus ipsum eē formam, neq; illud, ex quo fit figura idoli, aut figura lecti, dicit esse figura, sed denominātur nomina, vt dicimus in illo, quod est cupreum, in hoc autem cęreum, & in alio ligneum. in alterato vero dicimus illud. dicimus enim in cupro, quod est humidum, aut calidum, aut durum. et hoc non hoc tantum, sed dicimus q humidum, & q calidum est cuprum. et sunt communia in nomine propter hoc, q materia recipit passionem. Cū igitur illud, ex quo fit forma, aut figura facta, non habet communicationem in nomine cum figuris, ex quibus factę sunt: alteratum autem conuenit in nomine cū passionibus, ex quibus alteratur: manifestum est q in solis sensibilibus est alteratio.

15 Cum voluit declarare q transmutatio, quæ dicitur alteratio, non inuenitur de generibus qualitatum quatuor, nisi in genere sensibilium: &, si quis videbit eam esse in alio genere, dignius est vt sit in genere qualitatis existentis in quantitate, & in formis, quæ sunt in animato, fm q est aiatum: incœpit declarare hoc hic, q nō inuenitur in istis generibus. ex quo apparebit q, cum in istis non inueniatur, quanto magis in cæteris generibus

ribus qualitatis, & dixit Dicamus igitur de alteratione, &c. i. qm̄, si transmutatio, quæ dicitur alteratio fuerit i alio genere, preter genus qualitatum passiuarum, existimatum est ipsam esse in figuris, quę sunt in genere qualitatis, quę est in quantitate, s'm ꝙ est quantitas, & in formis, quæ sunt in anima, & animato, quod est aliud genus. D. d. & vestit, & denudat. i. & dicitur aliquid alterari, quando recipit aliquam istarum figurarum, & quando denudatur ab ea. Et intendebat declarare ꝙ motus alterationis, si existimatur esse in istis rebus, existimatur apud genetationem, & corruptionem earum, non quando sunt fixæ. Et, cum declarauit ꝙ nullus existimat alterationem esse in aliquo genere qualitatis, nisi sit in istis duobus, incœpit declarare ꝙ non inuenitur in istis duobus, & dixit sed ista fiunt, quando alterantur aliqua. idest, & in istis duobus generibus non inuenitur alteratio. sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationem: non quia alteratio existit in eis, sicut in rebus, quę alterantur in rei veritate. Et hoc intendebat, cum dixit sed ista fiunt, &c. idest, sed istæ qualitates fiunt, quando alterãtur illæ, quæ sunt qualitates alterabiles in rei veritate. Deinde narrauit quomodo accidit hoc, & dixit quando materia densatur, &c. i. & generatio formarum, & figurarum sequitur alterationem materię, aut quando cõdensatur, & rarefit s'm videntes ꝙ raritas, & densitas sunt causæ generationis: & corruptionis, aut quando calefit, aut ifrigidatur, s'm ꝙ est verum in se. ita, vt mihi videtur, est intelligẽdus iste locus. densitas enim, & raritas sunt apud rerũ qualitates sequentes calidum, & frigidum. Densitas enim nil aliud est, nisi transmutatio alicuius ad minorẽ magnitudinem, et Raritas ad maiorem. Antiqui vero dicebant ꝙ densitas est constrictio pororum corporum, & raritas expansio, & ꝙ hæ duę sunt causæ generationis, & corruptionis: cum generatio apud eos sit cõgregatio, & segregatio. & hoc bene concessum est in corporibus habentibus poros: sed non sunt causa generationis, & corruptionis, vt fingebant, sed sequuntur generationem, & corruptionem. D. d. alteratio vero non. idest, quòd autem generatio figurarum, & formarum sit alteratio impossibile est. materiæ enim, quę recipiunt formas, non dicuntur formæ. v. g. quoniam cuprum non dicitur idolum, s. quia cupro non datur hoc nomen, neq; ligno hoc nomen lectus. D. d. neq; illud, ex quo fit figura, &c. idest neque illud, ex quo fit figura, & est cęra, dicitur figura. similiter lignum non dicitur lectus, neq; etiã econuerso, scilicet ꝙ forma nominetur à nomine materiæ. ver. gra. vt lectus dicatur lignum. D. d. sed denominantur, &c. i. formę, licet non noĩentur à noĩe materię, tñ denoĩanť. vt, cũ diciť ꝙ idolum est cupreum, non cuprũ. Et, cum posuit ꝙ figurę, & formæ, quæ sunt in aĩa, & aĩato, non noĩanť à nomine materiæ, sed denoĩantur, incœpit narrare ꝙ non est ita i alteratione, & dixit alteratum vero, &c. i. illud autem, quod recipit alterationem, noĩatur à noĩe eius, s quod alteratur. vt, cum dr̄ ꝙ cuprum, quod alterať ad caliditatem, aut ad frigiditatem, est calidum, aut frigidum: sed cuprum, quod alteratur ad aliquam figuram, non dicitur illa figura. v. g. vt cuprum sit triãgulus. D. d. alteratum vero dicitur illud. i. qm̄ subiectum alterationis denominatur à qualitate, quæ est in alteratione. dicimus. n. frigidum, & humidum intendendo subiectum frigiditatis, et humiditatis. Et, cũ dixit hoc, deinde dedit causam, & dixit & sunt communia in nomine, &c. idest & subiectum, & accidẽs communicant in eodem nomine, quia subiectum non exit à sua substantia existente accidẽte, sicut subiectum recipiens formã exit à sua substantia existẽte forma, & hęc est differentia inter formam, & accidens. Deinde induxit syllogismum super hoc, & dixit Cum igitur illud, ex quo fit forma, &c. et compositio istius sermonis est in secunda figura sic. Illa, quæ recipiunt formas, non communicãt in nomine in rebus alteratis: sed alterabilia communicant in nomine cum passionibus: ergo illa, quæ recipiunt formas, non sunt alterabilia.

Figura est qualitas i q̃titate, s'm ꝙ est quãtitas.

Densitas, & raritas sunt qualitates ĩsequẽtes frigidũ, & calidũ. Sed vide oppositũ. 1. Meta. c. 16. et i p̃ntis ca. de Qualitate, vbi d. ꝙ sunt in peg.ñ camẽto sit°. et in cõ. 84. quarti Phy. d. ꝙ sunt q̃titates. & i. 8. Ph. 77. d. ꝙ dẽsari, & rarificari sunt motus locales. Vide cõtra. Zim.

Mię, quę recipiunt formas, nõ dñr formę. consimile. 7. Me. 24. & 34.

a Subiectum nõ exit a sua subña, existẽ accidente, sicut subm recipiens formam exit a sua substantia, existente forã. Ides. 1. Physi. 63. & 1. cap. de substãtia orbis. & 2. de Aĩa cõ. 8.

Amplius, & aliter inconueniens est. dicere. n. hominem alteratum eẽ, aut domũ, quæ accepit finem, ridiculum est, si pfectionẽ aut domus parietẽ, aut tegulam dixerimus alterationem esse, et, cum parietibus claudiť domus, aut tegula tegitur, alterari domum.

Et contingit etiam inopinabile hoc modo. dicere enim hominem alterari, & domũ alterari, cum completur, & perficitur, est derisibile. qm̄, si dixerimus ꝙ pfectio domus, quæ est cooperire cũ tegulis, & facere tegulas, est alteratio, dicemus ꝙ, cum domus est cooperta, & fuerint tegulæ, ꝙ alteratur.

Iste est alius sermo, in quo declarat ꝙ figurarum generatio non est alteratio, & ꝙ, si aliquis posuerit ꝙ generatio figurarum est alteratio, contingit ei ponere ꝙ generatio in substantia est alteratio. quod est valde improbabile. & similitudo iter illa est: quoniam subiectũ in eis non est idem de principio generationis ad finem: & ideo generatum nõ noĩatur à nomine subiecti. Quia igitur iam apparuit ex prædicto sermone ꝙ figuræ in hoc sunt similes formis substantialibus, et ꝙ idem contingit in eis, incœpit declarare quod accidit de inopinabili, si dixerimus ꝙ figuræ, dum generãtur, alterantur, & dixit Et contingit etiam inopinabile, &c. i. & dicẽs ꝙ generatio figurarum est alteratio, contingit ei magnum inopinabile. & est dicere in homine, cum generatur, ꝙ alteratur, & similiter in domo. conueniunt. n. in hoc, ꝙ subiectum eorum non est idem de principio motus vsque ad finem. Induxit autem illud inopinabile, & dixit qm̄, si dixerimus ꝙ perfectio domus, &c. i. quoniam impossibile est dicere domum alterari cum generatur: nisi dicam⁹ ꝙ domus, quę iam perfecta est, quod declaratum est ipsam esse substantiam, vt tectũ, & tegulæ, est ex genere qualitatis, quod dicitur alteratio. i. quoniam, si dixerimus ꝙ perfectio domus, quæ est ligna, & tegulæ, tunc possumus dicere ꝙ generatio domus est alteratio. Et existimatur ꝙ in hoc sermone destruxit antecedens, quod apparet ex hoc, quoniã intendebat. sed hoc non dicitur in domo, quoniã sua generatio perficitur. ergo neq; hoc dicitur in eo, dum generatur. Sed tamen hoc verum est in consecutione conuertibili, sicut in ista. Nam, cum posuerimus ꝙ illud, quod generatur, alteratur, sequitur vt generatum sit in capitulo alterationis. Et, similiter cum posuerimus quod generatum est i capitulo alterationis, sequitur vt generatio sit alteratio. 16

Dubium.

Solutio.

In cõuertibib⁹. licet arguere a destructione antecedẽtis ad destructionẽ cõsequẽtis.

Manifestum autem est ꝙ alteratio non est in ijs, quę fiunt. neq;. n. in habitibus. habitus enim virtutes, et vitia sunt. virtus aũt omnis, & vitium eorum, quæ ad aliquid, sicut sanitas quidem calidorum, & frigidorum commensuratio quędam est, aut eorum, quę sunt intra, aut ad continens. simil'r autem & pulchritudo, & robur eorum sunt, quæ ad aliqd sunt.

Virt⁹ ois, & omnis, eorũ, quæ ad aliquid.

ſunt. diſpōnes. n. quędā eius, quod p̄ſtantiſſimum eſt, ad optimū ſunt. dico aūt p̄ſtantiſſimū, quod cōſeruat, & diſponit circa naturā. Qm̄ ergo virtutes qdem, & vitia ſunt ad aliqd: hæc aūt neq; gn̄ationes ſunt, neq; ipſorū eſt gn̄atio, neq; oīno alteratio: manifeſtū eſt ꝙ non eſt oīno ipſa alteratio circa habitus.

Declaratum eſt igit̄ ꝙ alteratio non eſt in eo, quod generatur, qm̄ neq; in formis. formæ. n. ſunt virtutes, aut vitia. et virtus, & vitium ſunt de capl'o relationis. quemadmodū ſanitas eſt de aliqua temperantia ex rebus calidis, & frigidis, aut irrinſeco, aut in reſpectu aeris continentis. & ſiľr pulchritudo etiam, & fortitudo ſunt de capitulo relationis. ſunt enim diſpoſitiones animaliū in reſpectu nobiliſſimi animalium. & dico laudabiliſſimam diſpōnem, illā, quæ eſt naturalis pura. Et, cū virtutes, & vitia ſunt de capl'o ad aliqd: & illa, q̄ ſunt de capl'o ad aliqd, non hn̄t gn̄ationem, neq; vľr alterationem: manifeſtum eſt, quod alteratio non eſt in formis.

17 Cum declarauit ꝙ in gn̄e qualitatis, quæ eſt in quātitate, non eſt alteratio, incœpit etiam declarare hoc in alio gn̄e prædicamenti qualitatis, ſ. in formis, quę ſunt in anima, & in animato. & icœpit à formis quę ſunt in corpore, & dixit Declaratū eſt igitur ꝙ alteratio, &c. ideſt &, cum declaratum ſit ꝙ alteratio non eſt in eo, quod generatur, neq; in eo, quod eſt de genere generati, i. de genere formarum, manifeſtum eſt ꝙ nō eſt etiā in formis, quæ ſunt ī animato. & narrauit hoc, & dixit formæ. n. ſunt virtutes, aut vitia, ſ. qm̄ omne, quod attribuitur corpori aīalium, eſt aut virtus, aut vitium, ſ. aut virtus corporalis, vt pulchritudo, et fortitudo, aut vitium, vt turpitudo. Deinde poſuit aliam propoſitionem, & eſt ꝙ virtutes, & vitia ſunt relatiua. Et, qa hoc in quibuſdam manifeſtius eſt, q̄ in quibuſdam, incœpit exēplificare de apparentibus, vt declararet illa quæ latent, & d. quemadmodum ſanitas, &c. i. et quemadmodum manifeſtum eſt ꝙ ſanitas eſt aliqua temperantia, i. mediocritas īter res calidas, & frigidas, aut in cōplexiones corporis & membrorum, aut in rebus continētibus corpus in reſpectu corporis: medium autem relatiuum dicitur in reſpectu extremorum. ſimiliter apparet hoc in fortitudine, & pulchritudine, quoniā ſunt relatiua. Et, cum declarauit ꝙ fortitudo, & pulchritudo ſunt ſicut ſanitas, incœpit dicere illud, in quo conueniunt, ex quo certificat̄ ea eſſe relatiua, & dixit ſunt enim diſpoſitiones, &c. ideſt, & pulchritudo, & fortitudo ſunt in capitulo ad aliquid, ſicut in ſanitate: quia pulchritudo, & fortitudo, & aliæ formæ corporales ſimiles his ſunt diſpoſitiones laudabiles in animalibus, quæ non intelliguntur, niſi in reſpectu laudabiliſſimæ diſpoſitionis, ſ. in reſpectu animalis nobiliſſimæ compoſitionis: & omne, quod intelligitur in reſpectu alterius, eſt ad aliqd neceſſario. [a] Diſpoſitio. n. laudabiliſſima aīalis eſt, vt ī oībus diſpoſitionibus ſuis ſit ſm curſum naturæ: & pulchritudo in aliquo animali eſt diſpoſitio in forma creaturę, cōſyderata ſm diſpoſitionem, quam habet in creatione reſpectu nobiliſſimi aīalium in illa ſpē: & eſt illud, quod in oībus ſuis diſpōnibus eſt ſm curſum naturæ. et ſiľr fortitudo eſt diſpō ſm curſum naturæ eius in potētia. Et ꝙ fortitudo eſt ad aliqd manifeſtum eſt. non. n. dr̄, niſi ī reſpectu debilitatis. & ſiľr eſt de pulchritudine, cum dicatur in reſpectu turpitudinis. eſt. n. vľr proportio inter membra media, & extrema. Et, cum declarauit ꝙ iſtæ formæ ſunt ad aliquid, dixit Et, cum virtutes, &c. ideſt &, cum ſit declaratum ꝙ formæ, & virtutes corporales ſunt ad aliqd: & ſit declaratū in Quinto iſtius libri ꝙ in prædicamento ad aliquid non eſt gn̄atio, neq; transmutatio, neque alteratio: manifeſtū eſt, quod ſequitur in prima figura, ꝙ in formis corporalibus, & animatis non eſt alteratio.

Medium relatiuū dr̄ ī reſpectu extremorum.

Oē, qd intelligit̄ ī reſpcū alterius, eſt ad aliqd neceſſario.

a Quæ ſit diſpō laudabiliſſima ī aīali, & qd ſit pulchritudo.

Pulchritudo ē ꝓportio inter membra media, & extrema.

T. c. 10.

Neq; igitur circa animæ virtutes, & vitia. Virtus. n. perfectio quędā eſt. vnūquodq; enim tunc maxime perfectum eſt, cum adeptum eſt propriam virtutem, & maxime ſm naturam. vt circulus tunc maxime ſm naturam eſt, cum maxime circulus eſt. Vitiū autem corruptio horum, & remotio eſt.

Virtus pfectio quædam eſt.

Neq; etiam in virtutibus, & vitijs animæ. Virtus. n. eſt aliqua perfectio. vnaquæq;. n. rerum tunc eſt perfecta in illa hora proprie, in qua peruenit ad virtutē propriam, & erit in fine diſpoſitionis naturalis. quemadmodum circulus tunc erit in diſpoſitione naturali, cum erit circulus in fine. Vitium autem diſtat, & ſeparatur ab illa.

Cum declarauit ꝙ alteratio non eſt in genere qualitatis, quę eſt in quantitate, in eo ꝙ eſt quantitas, incœpit declarare hoc in formis animatis, & incœpit in hoc à virtutibus moralibus ante q̄ à comprehēſiuis, & dixit Neq; etiam in virtutibus, & vitijs animæ. Deinde induxit ſignum ſuper hoc, & dixit Virtus. n. eſt aliqua perfectio. i. & in perfectione nō eſt motus alterationis: ergo in virtute non eſt alteratio: cū generatio eius non ſit alteratio. Et, cum poſuit ꝙ virtutes ſunt perfectio, & intendit declarare ꝙ perfectio non eſt alteratio, incœpit declarare propoſitionem, per quam declaratur hoc, & eſt ꝙ perfectio non eſt diuiſibilis: alteratio autem eſt in re diuiſibili ſecundum magis et minus, vt dictum eſt in Quinto de motu, ſcilicet ꝙ non inuenitur, niſi in rebus diuiſibilibus. Et dixit quoniam vnaquęq; rerum eſt perfecta in illo tempore, in quo ꝑuenit, &c. i. & perfectio eſt indiuiſibilis. qm̄ aliquid non fit perfectum, niſi in tempore, in quo peruenit ad perfectionē. & cauſa in hoc, ꝙ iſtud tempus eſt indiuiſibile, eſt, qm̄ illud, ad quod peruenit in illa hora eſt indiuiſibile: et eſt perfectio, quia eſt finis rei naturalis: & finis eſt indiuiſibilis. D. d. & erit in fine rei naturalis, i. & ens erit in eo in fine rei naturalis. &, cum hora, in qua inuenitur perfectio, eſt indiuiſibilis, & eſt declaratū ꝙ omnis motus eſt in diuiſibili, manifeſtū eſt ꝙ alteratio non eſt in perfectione. Et, cum poſuit ꝙ perfectio eſt in fine rei naturalis, & ꝙ finis rei naturalis eſt indiuiſibilis, incœpit demonſtrare hoc in circulo. cum hoc manifeſtum ſit in eo, ſcilicet quoniam eſt perfectio indiuiſibilis. nō enim eſt circulus magis q̄ circulus. & dixit quemadmodum circulus, &c. i. & perfectio rerum naturalium eſt īdiuiſibilis, quia ſunt in fine, non ante: ſicut eſt diſpoſitio in circulo, qm̄ perfectio eius eſt, qn̄ fuerit in fine. nō. n. eſt circulus ante finē. & quaſi d. & ꝑfectiones ſunt indiuiſibiles, qa ꝑfectiones ſunt ſiľes perfectioni circuli, quēadmodum circulus non eſt circulus ante finē. ſiľr eſt in alijs ꝑfectionibus. Et, cū declarauit ꝙ virtus eſt indiuiſibilis, declarauit hoc ēt ī vitio, & d. Vitiū aūt, &c. i. et vitiū eſt ſepatio, & remotio ab illo fine īdiuiſibili. et, cum iſte finis eſt indiuiſibilis: ergo & illud, quod diſtat 18

5. Ph. t. c. 10

Perfcō ē indiuiſibiľ, qa ē finis rei naturalis: & finis ē indiuiſibilis. Idē. 6. Ph. t. c. 46.

Motum esse I eis, quę hñt mediū, patet hic. & 5. ph. t. c. 22.

ab eo maxime est indiuisibile: & sic nō est medium inter virtutem, & vitium. motus autem est in eis, inter quæ est medium, vt declaratū est in Quinto. & totum hoc intellectum est ex suis verbis potentialiter.

Virtus. Vitium.

Fit igitur cum alteratur quippiam, & acceptio virtutis, & vitij abiectio: alteratio tamē horum neutrum est. Quod autem alteretur aliquid manifestum est. virtus enim aut impassibilitas quædam est, aut passiuum sic. vitium autem passiuum, aut contraria passioni virtuti. Et in totum, moralem uirtutē in voluptatibus, & tristitijs esse accidit. aut enim secūdum actum uoluptas est, aut per memoriam, aut per spem. Si igitur secundum actū, sensus causa est: si autem per memoriam, aut per spem, ab ipso est. aut enim similia passi sumus ijs, qui reminiscuntur uoluptatis, aut similia patiemur sperantibus.

Et diminutio à uirtute, & denudatio à uitio fiunt, qñ aliquid alteratur. sed neutrū est alteratio. Et signum eius ꝙ aliqua alterantur manifestum est. uirtus. n. est aut inreceptibilitas passionum, aut receptio earum tali modo. uitium autem est receptio passionū contrario modo illi, quo uirtus recepit eas. Et vniuersaliter accidit ꝙ uirtus moralis sit in modis uoluptatis, & tristitiæ. voluptas enim aut est actu, aut per rememorationē, aut spe. Eius autem, quod est actu, causa est sensus: illud autē, quod est ꝑ rememorationē, aut per spem, erit ſm hoc. voluptas. n. accidit nobis, aut ꝑ rememorationē eius, quod habuimus ex ea, aut per spem ad illud, quod hñdum est.

19 Cum declarauit ꝙ in qualitate, quæ est in quantitate, non est alteratio, & ꝙ generatio eius sequitur alterationem, & declarauit ꝙ in virtutibus animę non est alteratio, vult declarare ꝙ sequitur alterationem. quod non fecit in formis corporalibus: quia manifestum est eas sequi alterationem. Et dixit Et diminutio, &c. i. & vitium, & virtus fiunt à rebus alteratiuis: sed factio earum in se non est alteratio, cum sint indiuisibiles, vt declaratum est. Deinde induxit signum super hoc, & dixit Et signum, quòd aliqua alterantur, manifestū est, quorum alterationem sequitur factio virtutum, & vitiorum. Virtus enim aut est prohibitio vitiosi à receptione passionum corporalium, aut est receptio passionum modo terminato: & quomodocunq; fuerit necesse est vt sequantur passionem. Si autem fuerint mediæ in passione, sicut est verum, manifestum est, quoniam sequuntur medium in passione. ipsa enim passio corporalis erit per alterationem, immo est ipsa alteratio. & similiter si sequitur impassibilitatem, prohibitio enim à passione praua erit per passionem contrariam illi passioni prauæ. Et, cum dixit ꝙ virtus sequitur alterationem, cum sequitur passionem, & passio est alteratio, dixit hoc etiam in vitio, & dixit vitium autem est, &c. idest vitium autem sequitur receptionem passionum, quæ sunt contrarię passionibus, quas sequuntur virtutes. Sed quęritur quomodo dicitur ꝙ virtus

Dubium.

sequitur passionem laudabilem, et vitium passionem illaudabilē, & passio laudabilis, & illaudabilis sequuntur virtutem, & vitium, Virtus enim est habitus, per quem patitur passionem laudabilem, & Vitium est habitus, per quem patiatur passionem illaudabilē. Ad hoc autem dicendum est ꝙ isti duo habitus acquiruntur consuetudine passionum laudabilium, aut illaudabilium, ergo existentia eorum perfecte necessario sequitur passionem. Et, cum sit declaratum ꝙ virtus, & vitium sequunť passionem, et est declaratum ꝙ passio est alteratio: sequitur ex hoc, ꝙ virtus, & vitium sequuntur alterationem. D. d. Et vniuersaliter accidit, &c. i. & virtus moralis est in voluptabili, & contristabili, s. in quærendo voluptabile, & fugiendo cōtristabile, secundum ꝙ oportet, & quando oportet, & intendebat per hoc dicere ꝙ virtus sequitur passionem. nam quęrere voluptabile, & fugere contristabile sequuntur passionem. Et syllogismus componitur sic. Virtus inuenitur in contristabili, & voluptabili: & cōtristabile, & voluptabile sequūtur passionem: ergo virtus sequitur passionem. Et similiter declarabitur per hunc syllogismum in vitio. Et, quia voluptabile aliud est in præterito, & aliud in futuro, declarauit hoc, & d. voluptas enim aut est in actu, &c. & intendit per actum tempus præsens, & per rememorationem præteritum, & per spem futurum. Et, quia vnusquisq; istorum trium modorum voluptatis proprius est alicui virtuti virtutum animæ, dixit Eius vero, quæ est in actu, causa est sensus. idest, voluptatis enim, quæ est in actu, causa est, qa comprehenditur sensu, qui est in actu, et eius, quæ est per spem, causa est sensus. sed de sensu, qui est in potentia, ille, qui iam exiuit in actum proprium, est virtuti rememoratiuę, & ille, qui futurus est, imaginatiuę. delectamur enim per rememorationem, quando imaginati sumus illud rememoratū, quasi iā existet in actū, & similiter est de sperato. omnia igitur pendent à sensu, & ideo dixit voluptas enim accidit nobis, &c. Et quasi intendebat per hoc confirmare ꝙ voluptas fit à passione, quæ fit à sensibili. &, quia voluptatio est per spatium, et illud quod fiendū est, potest hic fieri * cōclusio, s. ꝙ voluptas sequitur passionem à sensibili. quoniam necesse est, si voluptas sit passio, aut sequatur passionem, vt facta sit à passione sensibili: cum sit positum quòd passiones fiant à sensibilibus, & insensibilibus. Et ideo dissoluit qōnem, narrãdo ꝙ voluptas in p̄terito, & futuro est sensibile in potentia, et ꝙ cōprehensio sensibilis in potētia, et in actu, sequiť eam necio passio.

Solutio.

Delectamur ꝑ rememorationē, qñ imaginati sumus illud rememoratum, q. iam existet I actum.

* a. l. quęstio

Atvero neq; in intellectiua parte animæ est alteratio. sciens enim maxime eorū, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifestū est. Secundū enim nullam potentiam motis, fit in nobis scientia, sed, cum extiterit aliquid. ex ea enim, quæ est secundum partem experiētia, vniuersalem accipimus scientiā. Neq; itaq; actus generatio est: nisi quis & respectionem, & tactum generationes dicat. tale enim est actus. quæ autem à principio acceptio scientiæ nec est generatio, nec alteratio. nam, quia quieta est, residetq; anima, sciens fit, et prudens. Vt igitur, neq; cum dormiēs excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut ægrotans reualuit, factus est sciens, quamuis prius non poterat vti, & secūdum scientiam agere, sed abeuntę perturbatione, & ad tranquillitatem veniente mente inerat potentia ad scientiæ vsum, sic vtiq; huiusmodi aliquid fit id, quod est à principio, in scientiæ exñtia.

In quiescendo, & sedendo anima fit prudens.

perturbationis

perturbationis enim quies quædam est, & tranquillitas. Neque igitur pueri possunt qd discere, neque iudicare sensibus, similiter atque seniores. multa enim perturbatio circa ipsos fit, & motus. Sedantur autem, & desinunt perturbari, aliquãdo quidem à natura, aliquando vero ab alijs. in vtrisque autem his alterari aliquid accidit, sicuti cum excitatur, & fit vigilãs ad actum. Manifestum est igitur quòd alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ, in alia autem nulla, nisi secundum accidens.

Neque in parte distinguente de anima est alteratio. cognoscens enim dignius dicetur de capitulo ad aliquid. Et hoc manifestũ est. Quoniam cognitio non est in cognoscente ita, quòd aliqua potẽtia omnino moueatur, sed cum aliquid fuerit. quoniam ex experientia rerum particularium comparamus cognitionem vniuersalem. Neq; intellectus est etiam generatio: nisi quis dicat quòd videre etiam, & sentire est generatio: & ꝙ tale est, intelligere: & acquirere cognitionem in principio non est generatio, neq; alteratio. homo enim fit sciens, & intelligens, quando anima eius quiescit, & firmatur. Quẽadmodum igitur homo, quando expergesit à somno, aut quando deinebriatur, aut quãdo fuit infirmus, non dr̃ ipse fieri sciens, licet prius non habebat potentiam vtendi scientia, neque operãdi ea, deinde postq̃ recessit illa cõturbatio, & quiescit intellectus, inuenitur in eo ista potentia, quę fit, ita est in eo, quod inuenitur in principio in dispositione cognitionis. cognitio enim est quies, & rectitudo. Neq; pueri etiam possunt addiscere, aut communicare in sensibus, sicut plurium annorũ. nam conturbatio, & motus in pueris est multa. Et ista conturbatio rectificatur, & cessat, quædam à natura, & quædam in alijs rebus, vt à disciplina, & à similibus. & in istis duobus necesse est vt aliquid alteretur, sicut est dispositio eius, qui expergesit à somno, et est somnus apud actum. Manifestum est igiť ꝙ alteratio est in sensibilibus, et in parte sensibili animæ, in alijs autem non, nisi per accidẽs.

Cum declarauit quòd in parte rationabili operatiua non est transmutatio, vult declarare quòd neque ĩ parte comprehensiua animæ fit transmutatio, neque alteratio, & dixit Neque in parte distinguente, & intendit per partem distinguentem, comprehendentem, & est virtus sensibilis, & imaginatiua, et rationabilis. Deinde d. cognoscens enim dignius est, etc. idest, et signum eius est, quòd generatio istorum videtur esse de genere relationis, & maxime partis rationabilis. [a] est enim dignius vt existimetur eẽ de capitulo ad aliquid quàm de qualitate, & intendit quòd esse comprehensionem in nobis non est aliquid factum in se, sed in respectu ad nos, scilicet quando anima fuerit pręparata ad recipiendum illas comprehensiones, vt ferrum pręparatur per tersitudinem ad recipiendum lucem, & alios colores, & formas: non ꝙ comprehensiones gñentur in se, ita, quòd ante nõ erant. Et hoc, quod dixit, manifestius est in intellectu, quàm in alijs virtutibus comprehensiuis, & ideo dixit cognoscens enim, &c. Sed intẽdebat per cognoscens intellectum. Et forte intendit pér cognoscens, omnes virtutes comprehensiuas. et erit ista comparatio inter illas ad alias partes animę non rationabiles, scilicet morales. Deinde dixit Et hoc manifestum est, &c. idest, quoniã cognitio non fit in cognoscente, ita, quòd pars cognoscens sit transmutata, sed fit quando aliud aliquid transmutatur, sicut est dispositio ĩ omnibus relatiuis, verbi gratia ĩ columna. columna enim non transmutatur in se, quando de sinistra posita est in dextra, sed aliud. verbi gratia Soc. et similiter est dispositio in factione cognitionis. quoniam hoc non fit ita, quòd pars cognoscens transmutetur, sed quòd aliud transmutatur, & est illud, in respectu cuius dicitur illa cognitio. Et, cum narrauit quòd cognitio fit in nobis, non ita, quòd pars cognoscens transmutetur, sed aliud, dixit quid est illud aliud, & dixit Quoniã ex experientia, &c. idest quoniã cognitio fit in nobis, quando transmutatur per receptionem particularium, & consyderationem eorum. quoniam, cum consyderamus particularia, fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis secundum relationem ad illa, scilicet quòd, cũ apud nos fit ex aliqua specie plus quàm vnum particulare, statim fit in nobis species vniuersalis, absque eo, quòd in ipsa fiat transmutatio. Deinde dixit Neque intellectus etiam, &c. idest, & dicens quòd intelligere est generatio non habet viam ad dicendum hoc: nisi dicat ꝙ videre, & vniuersaliter sentire est generatio. Et dixit hoc, quia proportio intellectus ad intellectum est sicut proportio sensus ad sensatum. Si igitur aliquis dixerit quòd factio istorum est passio, & transmutatio, scilicet quòd sequitur alterationem, secundum quòd est vera generatio, potest dicere hoc in intellectu. qui autẽ non dicit hoc in sensibus, minus dicit in intellectu. Deinde incœpit probare quòd cognitio fit in nobis sine generatione per rationes probabiles, & dixit & acquisitio cognitionis, &c. & intendit à principio, non secundum rememorationem. D. d. homo enim, &c. idest, & necesse est vt cognitio fiat in nobis sine generatione, quia visum est quòd homo non fit cognoscens, nisi quando quieuerit, & rectificata fuerint accidentia animæ apud separationem à pueritia. Et intẽdit ꝙ scientia non est in pueritia in actu, sed accidentia appetibilia, et vniuersaliter humores, vt dixit Plato, impediunt puerum. & ideo assimilauit ipsum dormienti, et ebrio, & infirmo. Et dixit Quemadmodum igitur hõ, &c. idest, & quemadmodum, quando homo fuerit dormiẽs, & expergesit, & reuersa est ad illũ cognitio eius, aut quando est liberatus ab ebrietate, aut ab infirmitate, non dicitur acquirere scientiam, quam non habebat prius, scilicet scientiam generatam in se, postquam non fuit, ita etiam non dicimus in scientia, quę acquiritur à principio, quòd est scientia generata in se, sed generatio eius in sciente est secundum relationem: sicut lux generať in speculo ferri terso. Deinde d. licet prius non habebat potentiam, &c. idest quoniam quemadmodum dicimus in dormiente, quando expergesit, ipsum habere scientiam, quam prius habebat, non potentiam vtendi, idest quoniam non erat existens in actu in anima eius, ita dicimus in scientia acquisita à principio. Et non intendebat per hoc, quod dixit in dormiente, quòd scientia reuertitur ad illam, quam prius non habebat in potentia vtendi, & hoc, ꝙ assimilauit

Oppositum. Met. 10. cõ. 22. & in prędicamentis. Vide con. Zimarræ. a Scia, & cognitio dignius est vt sint in ca. ad aliqd. q̃ i qualitate p hoc vide. 5. Me. c. 20. 21.

Cũ consyderamus pticularia, fit ex hoc cognitio vlis i nobis. Idẽ. 12. Me. c. 4. et i fine. 2. posteriorum.

Proportio ĩtells ad ĩtellectũ est sicut pportio sensus ad sensatum. Idem. 3. de Aĩa. tex. cõ. 5.

ſcientiam acquiſitã à principio ſcientiæ acquiſitæ poſt ſomnum, ita, ꝙ ſcientia acquiſita à principio acquiratur illo modo, quo acquiritur poſt ſomnum. nam hoc eſt impoſſibile. ſed intendebat per potentiam vtendi ipſam eſſe in anima eius in actu, non à generatione. Deinde induxit aliud ſignum, & dixit cognitio enim eſt quies, & rectitudo. ideſt, & ideo cognitio exiſtit in nobis in principio per quietem animę, & rectitudinem accidentium. &, ſi generetur, tũc exiſtentia eius eſſet apud tranſmutationem. D. induxit ſignum de pueris, & dixit Neq; pueri etiam, &c. ideſt, & hæc eſt cauſa in hoc, ꝙ pueri nõ addiſcũt, anteꝗ̃ pertranſeant pueritiam, neq; cõicant cum eis, qui ſunt plurium annorum in quantitate eius, ꝙ cõprehendunt de differentijs ſenſibilium, ſ. quia humor, & motus abundat in eis. D. dixit Et iſta conturbatio, &c. & intendit per naturam ætatem, & per alias res cõſuetudinem, & exercitium. exercitium. n. largitur naturæ hoīs præparationem, quæ in ea non erat ante. & non eſt remotum vt virtus, ſ. moralis operetur in hoc, & maxime caſtitas. D. d. et in iſtis duobus, &c. i. & in iſta translatione, quam habent pueri de ignorantia ad cognitionẽ propter ætatem, aut per diſciplinam, neceſſe eſt vt alteretur, v. g. ſubiectum animæ, quod eſt calor naturalis, ſicut accidit ei, qui expergefit à ſomno, vt alteretur per alterationem alterius partis in eo, à parte, quæ itelligit, ver. g. caloris naturalis. Et intendebat per omnia iſta ponere ꝙ anima non alteratur per ſe, ſed per accidens. Si autem facta eſt, tunc eſſe eius ſequitur eſſentialiter alterationem. Si autem non eſt facta, tunc eſſe eius in nobis ſequitur alterationem, nõ eſſe eius in ſe, ſicut eſt diſpoſitio in ſomno. Et hoc manifeſtius eſt ĩ intellectu, ꝗ̃ in cæteris partibus animæ cognoſcentibus. Et iam declarauit ipſe in libro de Anima ꝙ eſſe comprehenſibilium ſenſus ſequitur in ſe alterationem eſſentialiter, poſtquam induxit iſta ſigna ſufficientia quibus vſus eſt hic. in intellectu autem multum latet. & iam conſyderauimus de hoc in libro de Anima. Hic autem non intendebat declarare quòd anima intelligibilis, aut intellectus non ſequitur in ſuo eſſe tranſmutationem eſſentialiter, ſed intendebat declarare quòd in ea non eſt tranſmutatio, Sunt enim tria: quorum Vnum eſt, vtrũ in ſubſtantia intellectus, aut animæ ſit tranſmutatio, et alteratio: Secundum vero eſt, vtrum ſuum eſſe in ſe ſequatur tranſmutationem, & alterationem eſſentialiter ita, quòd ſit facta ĩ rei veritate: Tertium autem eſt, vtrum ſuum eſſe ſequatur alterationem per accidens, ſcilicet ſecundum quòd eſt in nobis, non ſecundũ quòd eſt in ſe. Et quia, ſi fuerit declaratum ipſam eſſe alteratam per accidens, tunc dignior erit, vt non ſit alterata in ſua ſubſtantia, quàm vt ſequatur alterationem eſſentialiter, & quòd, ſi ex vtraq; opinione ſequitur vt non ſit alterata in ſua ſubſtantia, & eſt illud, quod intendebat, vidit quòd melior doctrina in hoc eſt inducere ſermones, ex quibus videtur ipſam eſſe alteratam per accidens, quoniam, cum hoc fuerit exiſtimatum, ſcilicet ipſam eſſe alteratam per accidens, tunc mens non cogitabit in hoc, quòd non ſit alterata in ſua ſubſtãtia: ſed illud, de quo cogitabit tunc, eſt, vtrum ſit poſſibile, vt in ſuo eſſe ſequatur alterationem eſſentialiter, aut non. Et, cum non accidit ei in hoc, niſi altera duarum cogitationum, propter illa ſigna ſufficientia, quæ ſunt in prima cognitione, ſcilicet quoniam non accidit ei, vt ſit alterata in ſua ſubſtantia, manifeſtum eſt quod qui audiuerit iſta ſigna, non dubitabit in hoc, quòd eſt non tranſmutata in ſua ſubſtantia, ſed remanebit ei ſecunda poſſibilitas. [a] Hoc igitur eſt quod Ariſto. intendebat in hoc loco, quòd anima eſt tranſmutata per accidens, ſcilicet in nobis, non quòd hæc ſit opinio eius: ſed intendebat demonſtrare vim iſtius opinionis: vt, cum homo ſciuerit illa ſigna, habebit pro impoſſibili, vt ſit alterata in ſua ſubſtantia, & non remanebit ei cognitio, niſi inter duas alias intentiones. Deinde dicit Manifeſtum eſt igitur de alteratione, &c. & intendit per ſenſibilia tangibilia, & colores, & ſapores, & odores, et per partem ſenſibilem corporalem, animę paſſiões, factas in virtute concupiſcibili, quas ſequuntur paſſiones corporales, vt rubor verecundiam, & pallor timorem. & vocauit hanc partem corporalem, quia indiget corpore, & ideo nullus exiſtimat quòd illa pars animæ poteſt ſeparari. Sed quæritur hic, quare tacuit hic ſpeciem qualitatis, quæ dicitur potentia, & impotẽtia naturalis. Et Alexã. dicit ꝙ iam declaratum eſt vniuerſaliter quòd non eſt qualitas. & intendit, vt mihi videtur, quòd res agunt per ſuas formas, & patiuntur per ſuas materias: & formæ, & materiæ ſunt ſubſtãtiæ neceſſario. Et forte intendit ꝙ declaratum eſt vniuerſaliter ꝙ non eſt qualitas alterabilis, quoniam eſt forma: & declaratum eſt quòd formæ non ſunt alteratio, ſed ſequuntur alterationem.

Exercitium largiẽ naturę hoīs ꝑpationẽ, quę in ea non erat añ. & nõ eſt remotum vt in hoc operetur virtus moralis, & maxīe caſtitas.

a Iſta ñ ẽ opĩ. Ari. ſed intẽdebat demõſtrare vim iſtius opinionis.

Dubium.

Solõ Alex.

Vide de hac re Auer. 1. Met. cõ. 19.

Quoniam lectio Simplicij à textu. 14. uſque ad. 21. incongruam patitur diuiſionem, iuxta Auerrois commentaria, ideo eam totam ſimul in fine capitis appoſuimus.

Quod autẽ id, quod alteratur, omne à ſen 14
ſibilibus alteratur, & in his ſolis alteratio di-
citur, quæcunq; per ſe patiuntur, ex his con-
ſyderandum. Aliorũ. n. optime quis vtiq; 15
exiſtimabit in figuris, & in formis, & in habi
tibus, & horum aſſumptionibus, atq; depoſi
tionibus alterationem exiſtere. In neutris au
tem eſt. nã quod figuratur, cum perfectum
factum fuerit, non dicimus illud, ex quo eſt,
vt ſtatuam, aut pyramidem cęram, aut lectũ
lignũ, ſed denominãtes illã quidem æneam,
hanc vero cęream, hunc autem ligneũ. quod
autem paſſum eſt, & alteratum appellamus.
ſiccum enim, & humidum, & durum, & cali
dum æs dicimus, æquiuoce cum paſſione
materiam appellantes. Quare, ſi ſecundum
figuram, & formam nõ dicitur quod factum
eſt, in quo eſt figura, ſecũdum paſſiones au-
tem, & alterationes dicitur, manifeſtũ quod
non erũt gñationes hę alterationes. Am- 16
plius autem & ſic dicere inconueniens vtiq;
videbitur, alteratum eſſe hominem, aut do-
mum, aut aliud quodcũq; eorum, quæ facta
ſunt: ſed fieri quidem fortaſſe vnumquodq;
neceſſariũ, ſi alteretur aliquid, vt, ſi materia
condenſetur, aut rarefiat, aut calefiat, aut re-
frigeret. Nõ tamen ea, quæ fiunt, alterant, 17. uſq; ad
neq; horum generatio alteratio eſt. At ve- 20.
ro neq; habitus, neque corporis virtutes. hi
enim virtutes, illi vero vitia, habituũ. nõ eſt
autem neq; virtus, neq; vitium alteratio. ſed
Virtus quidem perfectio quædam eſt. Cum
enim aſſumpſerit ſuipſius virtutem, tunc di-
citur perfectum vnumquodq;. tunc. n. maxi

me

me est quod secundū naturam. quemadmodum perfectus circulus, cum maxime fiat circulus optimus. Vitium vero corruptio huius, atq; remotio. Quemadmodum igit̃ neq; domus perfectionē alterationem dicimus: absurdum.n.si * corona, & tegula alteratio: vel si, cùm corona circumsepitur, & tegula tegitur, alteratur, sed non perficitur domus. eodem modo & in virtutibus, & vitijs, & habentibus, vel assumentibus. illæ.n. perfectiones, hæc vero remotiones sunt: quare nō alterationes. Amplius autē & omnes esse virtutes dicimus in ad aliquid quodammodo se habere. eas.n. quæ sunt corporis, vt sanitatē, & bonam habitudinē, in temperatura, commensurationeq; calidorum, & frigidorū ponimus, vel ipsa ad ea, quæ sunt intus, vel ad ipsum continens. similiter autem et pulchritudinem, & robur, & alias virtutes, & vitia: vnumquodq; enim est in aliquid quodāmodo se habere: et circa proprias passiones bene, vel male disponunt ipsum habēs. domus autem sub quo fieri, atq; corrumpi nata est. Quoniam igitur ea, quæ ad aliquid, neq; ipsa sunt alterationes, neq; ipsorum est alteratio, neq; generatio, nec omnino mutatio nulla, manifestum quod neq; habitus, neq; habituum abiectiōes, & assumptiones alterationes sunt: sed fieri quidem fortasse & hos, & corrumpi, cum alterantur quædam, necesse est: quemadmodum & speciem, & formā, vt calidorum, & frigidorum, siccorumuē, et humidorum, vel, ī quibus insunt, primis. circa hęc enim vnumquodq; dicitur vitium, et virtus, à quibus natum est alterari ipsum habēs. virtus.n. impassibile facit, vel vt oportet passiuum: vitium vero passiuum econtrario, & impassibile. Sim̄r autē & in animæ habitibus: oēs.n. & hi in aliquid quodāmodo se hr̄e. & virtutes qdem pfectiones, vitia vero remotiones. Amplius virtus qdem, si disponit, ad ꝓprias passiōes, vitiū vero male. quare neq; hęc erūt alterationes, neq; vtiq;, et horū abiectiōes, atq; assumptiones. fieri aūt has necessarium, cū alterat̃ sensitiua pars. alterabit̃ aūt à sensibilibus. ois.n. moralis uirtus circa voluptates, doloresq; corporeos: hi vero aut in agendo, aut in rememorādo, aut in sperādo. quę igit̃ in actione, fm̄ sensum sunt, vt à sensibili aliquo moueant̃: q̄ vero in memoria, & spe, ab hac sunt. vel.n. qualia passi sunt rememorātes delectant̃, vel sperātes q̄ expectāt. quare necesse est oēm huiuscemodi voluptatē à sensibilibus fieri. Qm̄ aūt voluptate, doloreq; inato, et virtus, et vitiū innascit̃: in his enim sunt: voluptates vero, et dolores alterationes sunt sensitiui: manifestū q, cū alterat̃ aliqd, necesse & has abijcere, atq; assumere. Preterea gñatio qdem ipsorū cum alteratione, ipsa aūt non est alteratio. At vero neq; in intellectiua parte aiæ est alteratio. sciēs.n. maxime eorū, quę ad aliqd dr̃. hoc aūt manifestū est. fm̄.n. nullā potentiā motis scientia innascit̃: sed cū extiterit aliqd. ex ea.n. quę fm̄ partē, experientia, vl̄em accipimus scientiam. Neq; itaq; actus gñatio est: nisi quis & respectionē, & tactū gñationes dicat. tale.n. est actus. rursus aūt ipsius vsus, et ipsius actus nō est gñatio: nisi qs respectiōis, et tactus putat gñationem esse, & ipsum opari his sim̄r. q̄ vero à principio scientiæ acceptio, nec est generatio, nec alteratio. nā, quia quietus est, & residetq; discursus, scire, sapereq; dicimus. ad ipsum aūt qescere nō est gñatio. omnino.n. nullius mutationis, queadmodū dictū est prius. Præterea veluti, cū ex ipso ebriū esse, dormireuē, vel ęgrotare in cōtraria mutatus fuerit aliqs, nō dicimus scientē factum esse rursus: q̄uis impotens erat vti scientia prius: cū neq; qn̄ à principio habitū assumat. nā, qa residet anima, ex morali virtute prudens fit quid, & sciens. quocirca & pueri neq; addiscere possunt, neq; fm̄ sensus sim̄r, atq; seniores iudicare. multa.n. perturbatio, & motus. sedantur autem, & quiescunt, aliqn̄ quidem à natura, aliqn̄ vero ab alijs: in vtrisq; aūt, cum quędā eorū, quę in corpe alterātur: queadmodum in excitatione, & actione, quādo fit vigilans, & excitatur. Manifestum igit̃ ex dictis quod alterari, & alteratio in sensibilibus fit, & in sensitiua animæ parte, in alia vero nulla, nisi secundum accidens.

Summa Quarta. Vtrum omnis motus habeat cum omni motu comparationem.

Caput Primum. Quis motus cui motui sit comparabilis.

Vbitabit aūt aliquis, vtrum omnis motus omni comparabilis est, an non. Si igitur omnis comparabilis est, et ęque velox est, quod in ęquali tempore per ęquale mouetur, erit circularis quædā æqualis rectę, & maior etiā, et minor. Amplius alteratio, & latio quędā ęqualis erit, cū in æquali tempore aliud alteratum sit, aliud vero latum. erit ergo passio æqualis longitudini, sed impossibile est. At, cūm in æquali tempore per ęquale mota fuerit, tunc ęque velox est: æqualis autem non est passio omnis longitudini; quare non est alteratio lationi æqualis, aut minor: quare non omnis comparabilis est.

Et quæritur, vtrum motus coniungetur cum motu, aut non. Quoniam, si omnes motus coniunguntur sibi, & conuenientia in velocitate sunt illa, quæ in tempore ęquali mouentur per ęquale, tunc aliquis motus circularis erit æqualis recto. ergo aliquis motus circularis erit maior, aut minor illo. Et alteratio, & translatio erunt æquales, cũ in tempore æquali hoc alteratur, & hoc mutat locum. ergo passio erit ęqualis longitudini. sed hoc est impossibile. Quoniam tunc velocitas est æqualis, quando duo pertranseunt in æquali tempore aliquod æquale: sed passio, & longitudo non sunt æquales: ergo neque alteratio, & translatio sunt æquales, neque vna minor est alia: ergo necesse est vt non omnis motus cõiungatur cum omni motu.

21 Hæc est Quarta quæstio istius tractatus. In prima enim declarauit quòd omne motum habet motorem. In secunda vero, quòd omnia mota in loco reducũtur ad primum motum, quod mouetur à motore in ipso. Tertia autem est, quòd omnis motor est insimul cum eo, quod ab eo mouetur in loco. Quarta vero est ista, vtrum omnis motus habet proportionem cum omni motu. Et dixit Et quæritur, &c. & intendit per coniunctionem superpositionem, & mensurationem, ita, quòd omnes motus possunt diuersari secundum magis, & minus. Deinde dixit Quoniam, si omnes motus, &c. idest, quoniam, si omnes motus mensurent se adinuicem, aut superponuntur sibi adinuicem, sequitur vt motus circularis sit æqualis recto. Quoniam, si duo motus fuerint superpositi, aut mensurantes se adinuicem, tunc duo spatia, per quæ est motus, erunt talia. Et hoc intendebat, cum dixit & conuenientia in velocitate, &c. Et, cum induxit hoc improbabile, induxit aliud maius, & dixit Et alteratio, & translatio erunt æquales, &c. idest &, si quilibet motus mẽsuret quemlibet motum, sequitur aliud inopinabilius prędicto, & est vt alteratio sit æqualis translationi, cum fuerint positæ in tempore æquali. Deinde induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit ergo passio erit æqualis longitudini, i. et, si alteratio est ęq̃lis lõgitudini, necesse est vt q̃litas sit æqualis loco, aut minor, aut maior. D. ĩduxit cãm in hoc, quod est impõle, & dixit sed hoc est impõle, &c. i. sed hoc est impõle. q̃a æqualia ĩ velocitate dicuntur æqualia, quia in eodem tempore pertranseunt idem spatium in quantitate, & qualitate. &, si in translatione, & alteratione inuenitur æqualitas, necesse est vt qualitas sit ęqualis loco, quod est valde inopinabile. Et, cum hoc multum apparet in alteratione, & translatione, scilicet quoniam non dicuntur vniuoce, induxit conclusionem intentam, ita, q̃ iam compleuit suã declarationem, & dixit ergo nec alteratio est ęqualis trãslationi. Et cũ declarauit q̃ alteratio nõ est ęqualis translationi, dixit ergo necesse est vt non omnis motus, &c. idest vt non omnis motus mensuret omnem motum: cum alteratio, & translatio sint motus, tamen non æquales: & mensurantia se adinuicem sunt illa, in quibus inuenitur æqualitas. &, quia aliquantulum est dubiũ de coniunctione motus translationis rectæ cum circulari, reuersus est ad illum.

Mot⁹ circularis non est equalis recto. Idem. 4. Ph. c. 129.

Mensurãtia se adinuicẽ sunt illa, in quibus inuenit̃ ęqualitas.

In circulo autem, et recta, quomodo accidet? Inconueniens enim est, nisi sit circulariter similiter hoc moueri, & hoc super rectã, sed confestim necesse est aut velocius, aut tardius: vt, si hoc decliue sit, hoc aũt accliue.

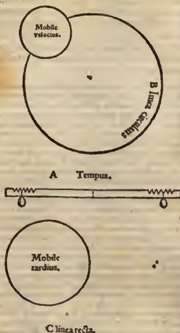
Sed consyderandum quomodo est de circulo, & linea recta. Malum enim est dicere quòd hoc impossibile est, vt moueatur circulariter, & mouetur idem recte, & eodem modo. sed necesse est, vt cum mouetur taliter vt motus eius sit velocior, & tardior: sicut est necesse in eo, quod mouetur quandoq; superius, & quandoque inferius. & hoc non nocet.

Cum induxit inopinabile, quod contingit, si motus rectus sit proportionalis motui circulari, incœpit inducere modum, quo potest quis existimare quòd isti positioni non sequitur improbabile, & dixit Sed consyderandum est, &c. idest quoniam manifestum est q̃ motus alterationis non est proportionalis motui translationis, sed illud, de quo perscrutandum est, est vtrum motus rectus sit proportionalis motui circulari, & ipse circulus lineæ rectæ. &, cum inter motum circularẽ, & rectum sit proportio, necesse est vt causa in hoc sit, quoniam inter lineam circularem, & rectam est proportio. & ideo perscrutatus est hic de circulo, & linea recta, & dixit Sed consyderandum est, &c. Deinde induxit modum, quomodo existimatur quòd non sequatur hãc positionem improbabile, et dixit. Malum enim est dicere, &c. idest inconueniens est enim dicere quòd impossibile est vt aliquid moueatur circulariter motu æquali in velocitate sui motui recto. sed necesse est in eo, quod mouetur circulariter, & mouetur recte, vt alter motus sit alio velocior, aut tardior, aut æqualis. Et hoc intendebat, cum dixit sed necesse est, cum mouetur, &c. idest, quoniam quemadmodum motus rectus est velocior, & tardior alio motu recto, & similiter circularis cum circulari, ita est de recto cum circulari. D. d. & hoc non nocet. i. & existimatur q̃ nullum inopinabile sequitur ex hac positione. 22

Amplius nihil differt in ratione, si quis dicat necessarium esse confestim velocius, aut tardius moueri. erit enim maior, & minor circularis recta, quare & æqualis. Si. n. in A tempore, hoc quidem lineam B trãsijt, illud vero lineam C, maior erit linea B linea C. sic enim quod velocius est dicebatur. ergo, si & in minori ęquale, velocius est. quare erit aliqua pars ipsius A, in qua B circuli partem * ęqualẽ transibit, & illud in toto A lineã C, * a.d. aliquã

Si igitur aliquis dixerit quòd hoc necesse est, vt motus in loco sit velocior, & tardior, quoniam motus circularis debet esse maior, aut minor motu recto, ex quo sequitur vt sit æqualis ei. Quoniam, si aliquod motum mouetur in tempore A motu B, velocius quàm motu C. quoniam hoc modo vocabimus velocius. ergo necesse est, si mouetur in minori tempore ęqualiter, vt sit velocius. ex quo sequitur, vt tempus in quo B, pertransit circulum, sit pars temporis A, et in quo pertransit A, lineam C, sit totum tempus.

Demõstratio q, si motus circularis sit maior, uel minor in uelocitate q̃ rectus, q possit etiam æqualis esse.

23 Cum dixit q visum est q inter motum circularem, & rectum est cõparatio, ſm velocitatem, & tarditatẽ, ſicut accidit hoc in motibus rectis, cũ oẽs ſint in loco, incœpit declare qũo ſequitur, ſi dicãtur velociores, & tardiores, vt dicantur æquales. & iterauit ſermonem à capite, & dixit Si igitur aliqs dixerit, &c.i. ſi igitur aliquis dixerit q neceſſe eſt vt in qbuslibet duobus motib⁹ poſitis in loco, ut alter ſit velocior, & alter tardior. qm̃ omnes duo mot⁹ diuerſi in loco, alter eſt maior, alter minor: & cum magnitudo, & paruitas inueniãtur in eis: ergo velocitas, & tarditas: ergo & ęqualitas, omne enim, in quo põt eſſe velocius, & tardius, põt eſſe æquale. Et, cũ poſuit q omnes duo motus in loco poſſibile eſt vt alter ſit maior, & reliquus minor, et omne, in quo inuenitur velocitas, & tarditas, inuenitur ęquale, & poſuit q motus rectus, & circularis, ſm q ambo ſunt in loco, inuenitur in eis velocitas, & tarditas, ſecundum magis, et minus, concluſit q in motu recto, et circulari inuenitur velocius, & tardius, ergo & æquale. Et, quia ad certificandum propoſitionem dicentẽ q omne, in quo inuenitur velocius, & tardius inuenit̃ in eo æquale, melius eſt vti exẽplificatione, dixit Qm̃, ſi aliquod motum mouet̃ in tpe A, &c.i. ponat̃ igitur q aliquod motum circulare, ver. gra. B mouetur in tẽpore A motu velociori, q̃ motus alterius moti, quod mouetur in eo, ver. gra. C. ergo neceſſe eſt, vt veloci⁹ pertranſeat ſpatium æquale ei, quod pertranſit tardius in tpe minori, talis enim eſt definitio velocioris, Defi. dixit ergo neceſſe eſt, &c. i. et, cum ſit poſitum q velocius eſt illud, quod in minori tpe pertranſit æquale ſpatium, erit ẽt uerum cõuerſum, ſ. q illud, quod mouetur in minori tpe per ęquale ſpatium eſt velocius, & intendebat per hoc verificare definitionẽ. &, cum fuerit cõiunctum huic q motum circulare põt eẽ velocius, aut tardius recto, concluditur ex hoc q motum circulare, & rectum mouentur per ſpatium æquale in minori tẽpore. Et hoc intẽdebat, cum dixit ex quo ſequitur, vt tps, i. & ſequitur, cum poſuerimus q motum circulare, ſ. B eſt velocius q̃ motum C, & mota ſunt in eodẽ tpe, ſ. in A, & B circulare perficiat circulum in parte tẽporis A, in quo toto cõpleuit C lineam rectam. & ſic poſſibile eſt vt aliud motum per lineã rectam ſit velocius, q̃ motum C, ita, q velocitas ſui motus ad motũ C erit ſicut velocitas motus B, ad motum C. ex quo ſequitur vt motus rectus ſit æqualis circulari. Et hoc intẽdebat cõcludere, ut vr̃. et dimiſit cõcluſionẽ, qa bene apparet ex ppoſitionibus, quas induxit. deinde induxit inopinabile, quod opponit̃ huic concluſioni.

At vero, ſi ſunt comparabilia, accidit id, quod nuper eſt dictum, eſſe æqualem rectã circulo. ſed comparabilia non ſunt: neq; igitur ipſi motus. Sed quæcunq; nõ ſunt ęquiuoca, omnia cõparabilia ſunt. veluti, cur cõparabile non eſt, vtrum acutius ſit ſtilus, an vinum, aut vltima. qa enim æquiuoca ſunt, non comparãtur. ſed vltima ipſi, quæ eſt iuxta vltimam comparabilis eſt: quoniam idem ſignificat acutum in vtriſq;. ergo non idem velox, hic, & ibi. multo autem adhuc minus in alteratione, & latione.

Comparabilium conditiones.

Sed, ſi cõiungantur, cõtinget illud, quod prius diximus, ſcilicet q linea recta ſit æqualis circulo. ſed non coniunguntur: neq; coniunguntur etiam motus. Sed omnia, quę nõ ſunt vniuoca, non coniunguntur. verbi gratia dicere, quare iſta non cõiunguntur, ſ. eſt acutius perforans, aut vinum, aut neuma, qđ dicitur vita. Dicamus quia iſta ſunt æquiuoca, & ideo non coniungũtur. ſed neuma, qđ dr̃ vita, non coniungunt̃ cũ neumate, quod dicitur amara vita: quia acumen in eis habet eandem rationem. et forte velocitas hic non eſt velocitas illic. & hoc dignius eſt in alteratione, & traslatione.

24 Cum induxit ſermonem, ex quo exiſtimatur q motus rectus eſt ꝓportionalis motui circulari, reuerſus eſt ad improbabile, quod contingit huic poſitioni, & dixit Sed, ſi coniungantur, &c. i. & ſequetur quia motus rectus non habet rectitudinem, niſi ꝓpter magnitudinem rectã, & ſimiliter motus circularis ꝓpter magnitudinem circularem. Si igitur motus rectus ſit æqualis motui circulari, cõtingit neceſſario vt magnitudo recta ſit æqualis circulari: ergo ſuperponitur. ſed notum eſt q linea recta non ſuperponitur circulari: & neceſſe eſt, vt illa, quæ menſurant ſe adinuicem, vt ſuperponãtur ſibi adinuicem. Et dixit illud, quod diximus prius, & per ſe non dixit prius, quod ſequitur ex hac poſitione, vt linea recta ſit æqualis circulari. qm̃ hoc ſequitur ex illo, quod ſequitur ex prima poſitione, ſ. q vt motus circularis coniungat̃ cum motu recto, & eſt vt motus circularis ſit æqualis recto, Qm̃ ſi, ex hoc, quod ponit̃,

Mot⁹ rectus nõ hẽt rectitudinem, niſi pp magnitudinẽ rectã, & circularis ꝓpter magnitudinẽ circularem.

q duo iſti motus coniunguntur, ſequitur vt ſint æquales, & ex hoc, q ſunt æquales, ſequitur vt magnitudo recta ſit æqualis circulari. Deinde dixit ſed non coniunguntur, i. non habebũt proportionem inter ſe, quia nõ ſuperponũtur ſibi. Deinde d. neq; etiam motus cõiunguntur. i. &, cum inter magnitudines non eſt proportio, ergo neq; inter motus. Deide dedit cauſam, quare ooo coniunguntur, & dixit Sed omnia, quæ nõ ſunt vniuoca, non coniunguntur. Deinde induxit exemplũ de æquiuocis, & dixit ver. g. &c. ideſt, qm̃, ſi aliquis quæſiuerit quare nõ eſt cõparaţio inter acumen ſtili perforantis, & vini, & neumatis acuti, quod diciť acutius acuto, dicitur, q̃a hoc nomen acumen dř in eis æquoce. in inſtrumẽto .n. ratio eius eſt abſcindere ligna, in vino aũt pungere linguam, in neumate vero percutere auditum fortiter. Deinde d. et forte velocitas hic, &c. ideſt, & forte hoc verbũ velocitas dictum de motu circulari, & de motu recto eſt ẽt æquiuocũ. & dixit forte, quia nõ ita apparet æquiuocatio in eo, ſicut in hoc nomine acumen. Et, quia hoc apparentius eſt in velocitate, quæ dř de alteratione, dixit & dignius eſt, &c. ideſt, &, cum dicimus q hoc nomẽ [a] velocitas æquoce dř de motu circulari, & recto, quanto magis dicitur æquiuoce de alteratione, & translatione.

[a] Velocitas æquoce dř de motu circulari, et recto, & multo magis de alteratione, & trãſlatione.

An primum quidem hoc non verum eſt, q, ſi non ſint æquiuoca, comparabilia ſunt. Multum enim idẽ ſignificat in aqua, & aere, & comparabilia non ſunt. Si autem non, duplum quidem idem (duo enim ad vnum) & non comparabilia ſunt.

Et poteſt quis dicere, primo q̃dem quod iſte ſermo non eſt verus, ſcilicet q illa, quæ non ſunt æquiuoca, coniunguntur. Hoc enim nomen Magnum debet habere eandem rationem in aqua, & aere, & non coniunguntur. Deinde, ſi non fuerit hoc, neceſſario duplũ erit in eadem rõne. eſt enim proportio binarij ad vnum, & non coniunguntur.

25 Cum poſuit q illa, quæ oon ſunt vniuoca, non coniunguntur, incœpit dubitare ſuper hoc, & dixit Et põt aliquis obijcere nobis in declaratiõe eius, q motus circularis nõ cõiungiť cum recto. Primo quidẽ vero in ꝓpoſitione, dicente q illa, quæ non ſunt æquoca ſunt ꝓportionalia. nõ enim omnia vniuoca ſunt ꝓportionalia. v.g. qm̃ hoc nomen magnum eandẽ habet rõnem in aqua, & aere. ſed aqua non cõiungitur cũ aere, cum ſint diuerſa duabus differentijs contrarijs. & etiam duplum eãdem habet rõnem. nihil enim aliud eſt, q̃ proportio binarij ad vnũ. & non oĩa, quæ ſunt dupla, coniunguntur. cum enim iſtud mel ſit duplum iſtius aceti, tñ inter mel, & acetum oõ eſt cõparatio. Et hoc intendebat, cũ dixit eſt enim ꝓportio, &c. i. definitio enim dupli eſt proportio binarij ad vnum. vniuoca autem ſunt illa, quorum definitio eſt eadem, & non coniunguntur, ſicut illa, quæ ſunt dupla adinuicem.

An & in his eadem ratio. etenim & multum æquiuocum eſt. ſed quorundã & rationes æquiuocæ ſunt. vt, ſi dicat aliq̃s q multũ eſt tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale æquocum. & vnum quoq;, ſi contingit, cõfeſtim æquiuocum. ſi autem hoc, & duo.

Aequocorũ quorũdã, & rõnes æquiuocæ.

Ad hoc ãt dicamus, q ſermo de iſtis duobus idem eſt. magnum enim etiam eſt de æquiuocis. ſed quorundam nominũ definitiones etiam ſunt æquiuoce. v.g. qm̃, ſi aliquis dixerit q magnum eſt illud, quod eſt talis quãtitatis, & talis exceſſus, & q duplum eſt æquale bis, tunc dicere eſt talis quantitatis, & æquale erit æquiuocum. & vnum etiam eſt æquiuocum neceſſario. &, ſi vnum eſt tale, & binarius etiam erit tale.

Cum dubitauit in propoſitione, dicente q vniuoca ſunt cõiungibilia, qm̃ multum, & paucum ſunt vniuoca, cum habeant eaſdem definitiones, tñ non coniunguntur in omnibus, quæ dicuntur multa, & pauca, & ſimiliter de duplo & dimidio, dicit diſſoluendo q iſta, & ſimilia non ſunt voiuoca vera. Voiuoca enim ſuot illa, quorũ definitiones ſunt eædem voce, & rõne. definitiones aũt iſtorũ ſunt eædem ſm̃ vocem, & diuerſæ ſm̃ rõnem. Et dixit Ad hoc aũt dicamus, &c. ideſt ad hoc aũt dicamus, q diſſolutio in iſtis duobus, de quibus induximus exemplum, eſt prima diſſolutio, quam diximus in cauſa eorum, quæ oõ cooiunguntur, & eſt, quia ſunt æquiuoca. Æquiuocorũ enim alia ſunt, quorum definitiones ſunt diuerſæ voce, & rõne, alia vero ſunt, quorum definitiones ſunt æquiuocæ, ſicut nomina eorum. & hoc intendebat, cum dixit ſed quorũdam etiam defioitiones ſunt æquiuocæ, i. & iſta, de quibus dubitamus, ſunt hmõi. & hoc, q defioitiones eorum ſunt æquiuocæ, facit exiſtimari ea eſſe eadem in rõne, ſicut eſt diſpoſitio in multo, & pauco, & duplo, & dimidio. Et, cum dixit q definitiones iſtorũ ſunt æquiuocæ, declarauit hoc, & dixit ver. g. &c. i. & hoc, q definitiones iſtorum ſunt æquiuocæ, apparet, qm̃, ſi aliq̃s dixerit in definitione magni, quod eſt talis quãtitatis, tunc hoc nomen quantitas erit æquiuocum. & ſimiliter, cum dixerit io definitione dupli, q eſt æquale bis, tunc hoc oomen æquale erit æquiuocum. Et, cum narrauit q iſta nomina ſunt æquiuoca in hac definitione, narrauit etiam q in definitione etiam dicente, q eſt illud, cuius ꝓportio ad illud, cuius eſt duplum, eſt ſicut proportio binarij ad vnitatem, eſt etiã æquiuocatio, & dixit et vnum etiam eſt æquiuocum, i. q accipitur in definitione dupli. &, ſi hoc nomen vnum eſt æquiuocum, ergo & bioarius erit etiam æquiuocum. Sed notandum eſt q non ſunt æquiuoca pura, ſed de modo æquiuocorum, quæ dicuntur ambigua. 26

1.8 in predicamẽtis cap.4.

Aequiuoca duplex.

Verum propter quid alia comparabilia ſunt, alia vero nõ, ſi vna quidem eſt natura? An, q̃a ſunt in alio primo ſuſceptiuo, equus igitur, & canis comparabilia ſunt, vtrum albius. in quo enim primo idem eſt, ſuperficies: & ſecundum magnitudinem ſimiliter. aqua autem, & vox non: in alio nanq;.

Et ſi hoc non fuerit ita, quare quædã coniunguntur & quædam non, & natura eorũ eſt eadem? Et põt aliquis dicere q hoc eſt, quoniam inuenire hoc in primo recipiente eſt diuerſum. equus igiť, & canis cõiungũtur in ratione, ſm̃ quam dicitur vtrum ſit albius. illud enim, in quo primo inuenitur, eſt idem, ſ. ſuperficies: & ſimiliter coniũgũtur in magnitudine. aqua autẽ, & ſonus non coniunguntur, quia ſunt in diuerſo.

Et ſi

27 Et si dissolutio in magno, & duplo non sit, sicut diximus, & fuerit vniuoca, accidet ambiguitas, s. q̄re quædam vniuoca coniunguntur fm magis, & minus, & quædam non cōiunguntur, & naturam rōnis, quam significat vniuoca, habent eandem. & dixit hoc, qa notum est per se q omnia vniuoca debēt cōiungi fm oīa, ex quibus continuanĩ. Deinde incœpit contradicere huic qōni, & dixit Et pōt aliqs dicere, &c. idest & pōt aliquis dissoluere hāc qōnem. qm̄ magnum, & paruū, & duplum, & dimidium, etsi sint vniuoca, sunt nō cōiungibilia, & econtra alijs vniuocis per accidens, s. propter recipiens. qm̄ illud, quod significat hoc nomē magnum, & duplum, non diuersatur in se, sed fm diuersitatem recipiētis. Si igitur acciderit istis diuersitas, erit propter recipiens. Ista igitur non cōiunguntur, qm̄ subiectum eorum est diuersum: & cōiunguntur, quia eandē habent rationem. Deinde induxit exemplū sup hoc, & dixit equus igitur, & canis, &c. i. illa, in quibus accidit, vt sint cōiungibilia, fm q sunt vniuoca, & coniungibilia, fm q sunt ęquiuoca, s. fm subiectum eorū, sunt sicut equus albus, & canis albus, qui cōiunguntur fm albedinem, dicitur enim q alter est albior reliquo. albedo enim in eis eandem habet rōnem. nam illud, in quo inuenitur albedo, est idem, s. superficies. Et intendebat quòd ista cōiungūtur fm illud, quod est vniuocum in eis, & est color albus, & nō cōiunguntur fm subiectū remotū coloris, & est equus, & canis. & similiter est dispositio de magno, & paruo in eis. & hoc intendebat, cum dixit & similiter cōiunguntur in magnitudine, i. quia magnitudo in eis est eadē. Deinde dicit aqua autem, &c. idest, vt mihi videtur, aqua aūt, & sonus non coniunguntur, cū ratio magnitudinis in eis est diuersum in se, s. cum dicimus aqua magna, & sonus magnus. Et hoc nomen coniunctio, quo vtitur, in rei veritate est continuatio, ita, q ex istis fit vnum.

An manifestum est q̄ erit sic quidem omnia vnū facere. in alio autem dicere vnumquodq; esse, & erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio.

Dicamus aūt in hoc, qm̄ manifestum est, si hoc fuerit tale, possibile erit vt oīa ponantur idem, & dicantur, si vnūquodq; eorū est in aliquo alio ab eo, in quo est aliud, & sequitur, ęq̄le erit idē, & dulce, & album. sed illud, in quo est hoc, est aliud ab eo, in quo est hoc.

28 Vult dubitare in secūda solutione, quā dixit de magno, & paruo, vbi dixit qm̄ sunt vniuoca, sed accidit eis vt non cōiungantur propter diuersitatem recipientis, sed fm se cōiunguntur. Et dixit Dicamus igitur in hoc, &c. i. sed dicamus, qm̄ manifestum est, si posuerimus talia ex rebus vniuocis, q cōtingit ex hoc, vt oīa sint idem pter hoc, quod dicamus q vnumquodq; eorum est in aliquo alio ab eo, in quo est reliquum. Et intendebat q quædam vniuoca diuersanĩ fm subiectū, ver. g. color. Si igitur posuerimus q magnū, & paruū, & talia æquiuoca non diuersantur, nisi fm subiectum, cōtingit vt oīa sint vniuoca. & sic æquale habebit eandem rōnem in numeris, & magnitudine, & tempore. Et intendebat q, cum fuerit concessum q eorum, quæ sunt alia, diuersanĩ fm subiectum tantū, & conueniunt in se, & alia cōueniunt fm vtrūq;, & q non est hic alia diuersitas, et in vniuocis inueniuntur isti duo modi, necesse est vt oīa sint vniuoca: nisi ponanĩ hic esse aliqua quæ diuersantur in vtroq;, s. in rōne, & in subiecto rōnis, ita, q nō cōueniant in aliquo, & tale non est.

Amplius susceptiuum nō quoduis est, sed vnum vnius primum. Sed non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse, sed & nō habere differentiam, neq; quod, neq; in quo. dico autem, vt color habet diuisionem. Non ergo est comparabile fm hoc, vt vtrum coloratum sit magis album, q̄ nigrum. hæc enim cōparanĩ, non fm aliquem colorē, sed quale vnus color est, sed fm albedinem. Sic & circa motū, æque velox, quod in ęquali tpe mouētur per æquale, †{tantū lōgitudinis in hoc.}

Et etiam primum recipiens nō est quodcūq; vnum, sed est vnum, quod recipit vnū. Et non sufficit vt cōiungibilia nō sint æquiuoca tantū, sed cum hoc indigent, vt inter illa nō sit diuersitas, neq; in ratione, neq; in eo, in quo sunt. verbi gr̄a, qm̄ in colore accidit diuisio. Ergo in hoc non coniungūtur duo, ita, q dicatur, vtrum sit magis coloratū, non intelligendo vtrum sit magis in eodem colore, sed in in capitulo coloris, & coniunguntur fm albedinem. Et sic dicimus etiam in motu, quoniam est etiam cōueniens in velocitate, cum in tēpore æquali pertransiuerit spatium æquale talis quantitatis.

†a. l. tantū. si igitur lōgitudinis l. hoc. aliud.

Cum perscrutatus est de hoc, s. inter quos motus inuenitur cōparatio fm magis, & minus, & declarauit q motus diuersi in genere nō coniunguntur, vt velocitas, & tarditas in translatione, & alteratione, & dubitauit in motibus cōuenientibus in genere, & diuersis in specie, vt motus rectus, & circularis, & declarauit q non coniunguntur, ppter hoc, q illa, quæ cōiungūtur, oportet vt nō habeant nomina ęquiuoca, neq; in recipiente, incœpit dicere hoc, & dixit Et etiam primū recipiens, &c. i. & hoc, quod dictum est, q eadem res inuenitur in subiectis diuersis, non est verū. qm̄, si ita eēt, tūc idē reciperet à quocunq;: & sic non essent hic materiæ ppriæ formis naturalibus, neq; pparatio ppria. et ideo necesse est vt vnius transmutati trāsmutatum sit vnum subiectū necessario, s. propinquū. ex quo videt q genus non est subiectum propinquum formarum. Et deinde dicit Et non sufficit, &c. i. & nō sufficit in rebus, in quibus inuenit coniunctio, vt non sint ęquiuoca, sed vt etiā nō diuersentur in rōne, neq; in subiecto propinquo. & istæ sunt vltimæ species. Illa autē, quæ cōueniunt in rōne generali, & diuersantur in differentijs, & subiectis pprijs, vt color, qui est vnum quid genere: sed diuersatur fm differentias, & fm subiectum propriū vnicuiq; differentiæ nō coniunguntur. & hoc intēdebat, cum dixit ver. g. qm̄ in colore, &c. i. qm̄ color non coniungitur cū colore, fm q est color tm̄. qm̄ color diuidit per differētias attributas colori diuisiuas: & istæ differētię sunt diuersæ, fm formas, & subiectū: nisi cōparatio cadat inter illa duo in eadem specie coloris: qm̄ in istis pōt esse cōparatio, & coniunctio, ver. g. in duobus albis: qm̄ possibile est dicere alterum esse albius reliquo, aut similr̄. & hoc intendebat, cum dixit non intelligendo, &c. i. & illa, quæ cōueniūt in colore, qui est genus, & diuersanĩ fm differētias, ver. g. albū, & nigrum, non cōparantur adinuicem, ita, q dicatur q hoc est magis coloratū, q̄ hoc, sine eo, q comparatio cadat inter illa in eodem colore: qm̄ tunc comparatio erit vera, nam idem color in specie est idem in forma. 29

Necesse est vt vni⁹ trās mutati, transmutatum sit vnum subiectū necessario, s. propinquū. cōsimile. 8. phy. cō. 46. & 8. Meta. t. cō. xj. & 12. lib̄. 9. Meta. t. c. 12. & 12. meta. xj.

ma, & subiecto. D. d. sed in capitulo coloris. idest, & dicimus q͏ cōparatio inter illa non est vera in genere coloris, non in specie. & ideo dixit & cōiunguntur fm albedinē, i. & coniungunt, qñ accipiuntur, fm q͏ sunt in eadē specie, ver. g. in albedine. Et, cū verificauit quæ sunt cōiungibilia, & quæ sunt ea, quæ cōueniunt in ratione, & subiecto, declarauit q͏ motus, qui cōiungunt debent esse hmōi, & quod non dr̄ eos esse æquales, nisi cōueniant in rōne motus, & in subiecto motus, quod est magnitudo, deinde d. Et sic dicimus in motu, &c. Et intendebat per hoc, q͏ īpossibile est de quātitatibus esse æq̄les, nisi rectas tm̄, aut circulares tm̄, s. quæ sunt eiusdem speciei, cum istæ sibi superponantur. & ideo dicimus q͏ quantitates curuæ non æquabuntur, nisi sint eiusdem circuli. Quod aūt dicunt Geometræ, q͏ linea recta est breuissima linea, ducta inter duo pūcta, dr̄ large. & æqualitas dr̄ de eis ferè æquoce. & similiter hoc, quod dicunt, q͏ circūferentia alicuius circuli est æqualis figuræ polygoniæ. dixit, & Geometer decipiť ī hoc, quia possibile est existimare lineam rectam, quæ incuruetur, & fiat circularis. et, quia hoc accidit in mente, attribuit hoc proprie Geometræ.

Documentū. Impole ē de q̄titatibus eē ęquales, nisi rectas tantū, aut circlares tm̄. & qđ dicūt Geometrę, q͏ linea recta ē breuissima linea ducta inter duo puncta, dr̄ large. & silr hoc q͏ dicunt q͏ circūferētia alicuius circuli ē ęqualr alicui figuræ poligoniæ.

Si autem aliud quidem alteratū est, aliud vero latum, æqualisnè erit hæc alteratio, & æque velox lationi? sed inconueniens est. causa autem, quia motus habet species. quare, si quæ in æquali tēpore lata sunt per ęqualem longitudinem, æque velocia erunt ęqualis recta, & circularis. Vtrum ergo causa sit, quia latio genus sit, an quia linea genus? tempus enim semper idē, impartibile specie. An simul illa specie differūt. etenim latio species habet, si illud, super quod mouetť species habeat. Amplius aūt, si p quod: vt si pedes, ambulatio, si alæ, volatio. An non. sed figuris latio est. Quare quæ in æquali tempore mouētur per eandem magnitudinem, æque velocia sunt. eandem autem indifferentem specie, & motu indifferentem specie.

Si igitur aliquis dixerit q͏, qñ in ista longitudine demonstrata, hoc alteratur, hoc vero transfertur, ergo ipsa alteratio cōuenit in velocitate cum translatione, dicemus q͏ hoc est improbabile. & causa in hoc est, quia motus habet species. ergo necesse est, si illa, quæ mutant in tempore æquali longitudines æquales, sint æqualis velocitatis, vt motus rectus sit ęqualis motui circulari. Vtrum igitur sit causa, q͏ translatio est genus, aut quod linea est genus? temporis enim semper duæ species sunt indiuisibiles. Dicamus igitur quòd hęc duo sunt insimul, scilicet diuersitas in specie. translatio enim habet species, quia illud, per quod fit iste motus, habet species. Et forte erit hoc, cum fuerint eius, per quod fit motus. verbi gratia quoniā quod habet pedes, motus eius est ambulatio, & quod hēt alas, motus eius est volatio. Sed non est ita, scilicet quoniā motus translationis non diuersatur in specie propter diuersitatem instrumēti, sed translatio erit in hoc diuersa fm figuras. Ergo necesse est, vt illa, quæ in tempore ęquali mouentur per idem spaciū, sint ęqualis velocitatis. & dico idem, in quo non est diuersitas in specie, neq; in motu.

Quia definitio motuū æqualium est pertransire in tpe æquali spatiū æquale, s. idem in specie, reuersus est etiam ad dubitandum sup hanc definitionem, ex qua sequitur vt alteratio sit æqualis trāslationi. qm̄ posset inueniri aliqua translatio in aliqua longitudine demōstrata, & aliqua alteratio in illa eadem longitudine. ex quo sequitur vt alteratio sit æqualis translationi, quæ sunt diuersę in specie. Et hoc intendebat, cum dixit Si igitur aliquis dixerit, &c. Deinde induxit causam, ex qua accidit inæqualitas in motu: & est, quia sunt diuersæ in specie, nedum in genere. & ideo dixit & causa in hoc, &c. D. d, ergo necesse est, si illa, quę mutant, &c. i. ergo necesse est, si in duobus motibus conuenientibus in velocitate nō determinetť, vt eiusdem spēi sint, quod nō erit, nisi motus sint eiusdem spēi, & illud, p quod est motus, eiusdē spēi, sed solummodo dicatur q͏ æqualia in velocitate sunt illa, quæ in tpe æquali pertranseunt longitudines æquales sine aliqua determinatione, necesse est vt motus non sint æquales. &, si non, tunc motus circularis, & rectus essent æquales. Et similiter, cū posuerimus conuenientiam in eo, in quo sunt motus in specie, & non posuerimus conuenientiam duorū ipsorum motuum. Et, si accidit, cū duo motus fuerint eiusdem generis, vt conueniant in spē per conuenientiam eius, per quod sunt in specie, & vt diuersentur p diuersitatem eius, vt accidit motui circulari, & recto. D. d. Vtrum igitur sit cā, &c. i. vtrum igitur est cā in hoc, q͏ translatio circularis nō sit æqualis translationi rectæ, vtrum hoc q͏ translatio est genus, & circularis, & recta sunt spēs eius: aut hoc, q͏ linea est genus, & circularis, & recta sint spēs eius? D. d. tpis enim, &c. i. tps enī est idē in spē. & impoīe est existimari ipm esse cām in diuersitate translationis rectæ ad circularem. & intendebat, vt mihi vr̄, p duas spēs eius, pteritū, & futurū. D. d. Dicamus igiť, q͏ hęc duo sunt insimul, &c. i. dicamus igitur q͏ hæc diuersitas motus rectı, & circularis fit ex ambob⁹ insimul, s. ex diuersitate eius, p quod est motus in specie, & diuersitate ipsius motus. Et, quia cā in diuersitate mot⁹ circularis à recto in specie est diuersitas magnitudinis rectæ à circulari spē, dixit trāslatio enim habet spēs, &c. i. sed translatio est spēs: quia magnitudo, per quam est motus, est species. D. d. Et forte erit, &c. i. & forte existimatur q͏ diuersitas translationis in spē est propter diuersitatem instrumētorū, quibus fit translatio ēt spē. ver. g. qm̄ ambulatio differt à volatione, vt vr̄, quia instr̄a, quibus fit ambulatio, differunt ab instr̄is, q̄bus fit volatio, s. pedes, ab alis. D. d. Sed nō est ita, i. sed hoc, quod existimatur, nō est verum, qm̄, cum hoc fuerit bene consyderatū, apparebit q͏ translatio nō differt in spē propter diuersitatem instrumenti, quo fit translatio. Diuersitas enim instrumenti facit in translatione diuersitatem figuræ. diuersitas aūt, quæ est in figura, non est fm differentias substantiales rei. Figura enim est qualitas. differentia autē translationū debet eē de natura generis, in quo fit trāslatio, s. de natura vbi. Et, cum declarauit ex omnibus istis definitionem motuum æqualium, dixit Ergo necesse est, vt illa, quæ mouentur, &c. i. ergo necesse est, vt illa, quæ mouentur per idem spatium, aut numero, aut specie, quorū motus est idem in specie, ut sint ęqualia, & ideo dixit & dico idem, &c.

Diuersitas, q̄ est in figura, nō est fm dr̄ias substātiales rei. figura enim ē qualitas. Vide sup c. 16.

Quare

Quare hoc consyderandum, quæ sit differentia motus. Et significat sermo iste [a] q genus non vnum qđ est, sed ob hoc latent multa. Sunt autē [b] equiuocationum aliç quidem multum distantes, aliæ autem habētes quandam similitudinem, aliç uerò propinquç, aut genere aut similitudine rōnis. q̄propter nō videntur æquocationes esse, cum sint. Quādo igitur altera est species, si idem in alio, aut si aliud in alio? Et quęnam definitiō, aut quo discernemus q idem est album, & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in aliō videtur alterum, an quia omnino non idem?

a Gen[9] nō ē vnū qđ, sed ob hoc latēt multa.

b Æquocationū plures modi.

Et ideo consyderandum est diuersitas in motu quid sit. Et iste sermo significat q genus non est idem. & deceptio inuenitur ex hoc loco in pluribus absq; eo, q participaī. Aequiuocorum autem alia distant multum, alia autem in eis est quędam ambiguitas, & alia sunt propinqua, aut in genere, aut in cōparatione. & ideo non existimaī illud, quod est huiusmodi de ęquiuocis, quę sunt talia, et quę sunt talia. Quando igitur erit species diuersa, vtrum quando eadē fuerint in alio, sed quando aliud fuerit in alio? Et qui est terminus illius? terminus eius est distinguere, & perscrutari, vtrū album sit idē, & vtrum dulce sit idem, aut diuersatur, quia inuenitur in alio, aut quia vniuersaliter nō est idem?

31 Cum narrauit q æqualia sunt cōuenientia in specie motus, & in eo, in quo est motus, & scire hoc est difficile, dixit Et ideo consyderandum est, &c. i. & ideo consyderādū est quid sit diuersitas specifica in motu. D. d. Et iste sermo, &c. i. & iste sermo ī definitiōe est sermo, qui significat p se q genus, in quo est motus, est diuersum. Et hoc, quod dixit manifestū est. q̄m definitio, q̄ notificat q illa, de q̄bus dr̄, sunt diuersa, est definitio, q̄ declarat q genus illarū rerū est diuersum. & hoc cōe est omnibus ęquocis. v. g. quia definitiones eorum, de quibus dr̄ hoc nomen canis, sunt diuersæ, videtur q illa sunt diuersa in genere. Si igitur hoc fuerit manifestū per se, tunc erit manifestum per se, q hoc nomen canis dr̄ æquiuoce de illis, de q̄bus dicitur. sed, quia hoc non apparet per se ex definitionibus in omni materia, accidit errare in hoc in pluribus. Et ideo dixit & deceptio accidit, &c. i. & definitiones quorūdam faciunt opinari q natura eorum est eadem: vnde existimantur esse vniuoca, & non sunt. Et, cum narrauit q in definitionibus non est sufficiētia dare in omni loco q genus est diuersum, aut nō diuersum, incœpit declarare in q̄bus locis apparet hoc ex definitionibus manifeste, & in q̄bus non, & dixit Æquiuocorum aūt, &c. i. æquiuocorū autē alia sunt diuersa in se, alia sunt maxime diuersa in se: & in istis non latet ex definitionibus quod nomē est æquiuocum, in alijs vero est quædam ambiguitas, & latent aliquātulum, sed tñ sunt propinqua illis. alia vero sunt valde propinqua, aut in genere, aut in cōparatione. Et, quia iste tertius modus latet valde, dixit & ideo nō existimatur, &c. i. ppter ambiguitatem istius modi æquiuocorum sunt iudicium, quod eorum est de modo vniuocorum ſm existimationem incertam. & hoc intendebat, cum dixit quæ sunt talia, & quæ talia: idest quæ sunt æquiuoca, & quę vniuoca. D. d. Quando igitur, &c. idest. cum ista ambiguitas in diuersitate specierum sit ppter propinquitatem naturarū ipsarū, q̄n igitur erit spēs diuersa à specie? idest, q̄n igitur erūt duæ naturæ ambiguæ duæ species, vtrum q̄n eadem fuerint in diuersis, aut q̄n diuersa fuerint ſm formam, & subiectum? & hoc intendebat cum dixit sed, cū fuerit aliud in alio. D. d. Et quæ est definitio illi[9], &c. i. & cum ista ambiguitas est in eis, quæ igitur est definitio eorum, quę conueniunt in specie, i. & definitio eorum, cum dispositio in eis ambigua sit, vtrum sint idem, aut diuersum. & cū hoc nō sit manifestum p se, perscrutādum est de illo, utrū sit idē, aut nō. ver. g. de albo, vtrū sit idem in omnibus, de q̄bus dr̄ albū. & similiter dulce, vtrum sit idem etiā in omnibus, de quibus dicitur dulce. Et intendebat quòd est ars inducens ad cognitionem conuenientiæ, & diuersitatis in speciebus, cum non fuerit manifestę per se, est secundum regulas datas in Septimo Topicorū: vbi sunt dati loci de eodē, aut diuerso. D. d. aut diuersatur, quia inuenitur, &c. i. q̄m perscrutandum est vtrum sit idem, aut diuersum, quia est in subiectis diuersis, aut quia est diuersū in se. &, q̄a existimatur q causæ diuersitatis sunt plures istis duabus causis, dixit aut quia vl'r non est idem?

Est ars inducēs cognitionē cōuenientię, & diuersitatis in speciebus, &c.

De alteratione autem quomodo est æque velox alteri altera? Si itaq; est sanari alterari, est autem hunc quidem velociter, illum autē tarde sanari, & simul quosdam, quare est alteratio æque velox, in equali enim tempore alteratum est. Sed quid alteratum est? æquale enim hic non dr̄, sed, vt in quantitate equalitas, ita hic similitudo. Sed sit idem, quod mutatur in equali tempore, ęque uelox. Vtrum ergo eo, in quo passio, an passione oportet comparare? hic igitur, q sanitas eadem sit, est accipere, aut q neq; magis, neq; minus, sed similiter existit. Si autem altera passio sit, vt alteraī id, quod dealbaī, & id, quod sanaī, his nihil inest idem, neque æquale, neq; simile, vt iam hæc species faciunt alterationis. & nō est vna, ut neq; latio. quare consyderandum est quot sunt species alterationis, & quot lationis. Si igiī quę mouentur specie differūt, quorum sunt motus secūdū se, & non ſm accidens, & motus ipsi specie differunt: si autē genere, genere: si uero numero, numero.

Vt equalitas in q̄titate, ita sil'tudo in qualitate.

Et consyderandū est de alteratione quomodo vna erit æqualis alteri. Dicamus igitur q, si acquisitio sanitatis est alteratio, & sit possibile istud sanari velociter, & istud tarde, & duo sanantur insimul, ergo aliqua alteratio erit æqualis in velocitate, fiunt enim in ęquali tempore. Quid igitur alteratur? ęqualitas enim non dicitur hic, sed illud, in quo dicitur de quantitate ęqualitas, dicitur in eo hic similitudo. Sit igitur æqualitas in velocitate in eis, quę transmutantur eadem transmutatione in ęquali tēpore. In vtroq; igiī quęrenda est coniunctio in re, in qua est passio, aut in ipsa passione. hic autem possumus accipe-re

Cōparandorū motuum regula.

re eandem sanitatē, quia nō est addens, neq; diminuta, sed est eodem modo. Si autē fuerit diuersum, vt, cū dicimus alterari in eo quòd acquirit albedinem, & in eo, q acquirit sanitatem, & hoc non est idem, neq; ęquale, neq; simile, sed ex istis nunc fiunt species alterationis. & nō est eadē alteratio, quēadmodū non est eadē trāslatio. & ideo sciēdum quot sunt spēs alterationis, & spēs translationis. Si igitur mota fuerint diuersa in spē, s. quæ habent motus essentialiter, non accidentaliter; tunc motus eorū etiam erunt separati in specie: &, si fuerint diuersa in genere, in genere: &, si in numero, in numero.

32 Cum declarauit q translātio est æqualis alicui translationi, vult quærere hoc etiā in motu alterationis, & dixit Et cōsyderandum est, &c. i. & consyderandū est de alteratione, quō æqualitas imaginatur in ea, cū coniunctio noo imaginetur in motibus, nisi per æqualitatem, & dixit hoc, quia æqualitas est propria quantitati, non qualitati. D. d. Dicamus igitur q, si acquisitio sanitatis, &c. i. qm̄, cum fuerit positum q acq̄sito sanitatis est alteratio, & q possibile est aliquem hoīem sanari velocius, q̄ aliū hoiem, & possibile est vt duo homines sanentur insimul ab vna ægritudine in tp̄e æq̄li, tunc alteratio erit æqualis alterationi. D. d. fiunt enim in tp̄e æquali, i. & istæ duæ sanitates dicūtur æquales, quia fiunt in æquali tp̄e. Et, quia tp̄s est extrinsecum à re, & non seq̄tur ex æqualitate eius æqualitas motuū, si æqualitas non fuerit in substantia motuum, incœpit quęrere qualitatem, in qua inuenitur de alterabilibus, & dixit Quid igitur alteratur, i. sed, si posuerimus q alteratio est æqualis alterationi, quid igitur alteratur, ita q recipit æqualitatem: si est necesse vt æqualitas inueniatur in eis fm substantiam. D. d. æq̄litas enim, &c. i. æqualitas enī impossibile est vt dicaī in qualitate. sed illa, de quibus dr̄ ęqualitas in quantitate, dr̄ similitudo suis rn̄dentibus in qualitate. Et intendebat q æqualitas, quę dr̄ de quantitatibus, quæ neq; addunt, neq; diminuunt adinuicem, est rn̄dens similitudini, quæ dicit̄ de qualitatibus, quæ non sunt fortiores, aut debiliores se adinuicē. D. d. Si igit̄ æqualitas in velocitate, &c. i. &, cum ita sit, si æqualitas dr̄ de alteratione, intelligendum est in eis, quæ transmutant̄, eadem transmutatione, nec addente nec diminuente in æquali tp̄e: qm̄ tunc nō erit drīa inter illud, qd̄ intelligit̄ de ęq̄litate, in q̄litate, & illud, quod intelligitur de similitudine. Et, qa aliquis potest dicere, forte æqualitas attributa alterationi est vera per subiectum alterationis: subiectum enim eius est quātū necessario, dixit In vtroq; igitur, &c. i. & dicenti hoc dicendū est, in vtroq; igitur est quærenda cooiunctio, vtrum in subiecto passionis, aut in ipsa passione. contingit enim dicenti q æqualitas est in ea fm subiectum tm̄, vt coniunctio sit subiecti, nō passionis. & hoc accidit passioni, s. est eius per accn̄s. Sed necesse est consyderare vtrūq;, vt post declarabimus. & iste sermo esset possibilis, si eēt possibile inuenire duas passiones similes. & ideo dixit post, hic aūt possumus accipere, &c. i. & coniunctio non inuenitur in ea, fm subiectum: qm̄ possumus inuenire duas sanitates similes omnibus modis, quarum altera non addit, neq; diminuit̄ à reliqua. D. d. si aūt passio fuerit diuersa, &c. idest, si aūt duę passiones, i. qualitates fuerint diuersæ in specie. ver. g. vt aliquid sanetur, & aliq̄d albificetur, tunc non dr̄ esse eædem in specie, neq; æquales: & si æqualitas earum sit in tp̄e æquali: neq; similes. & hoc, quod dixit manifestum est per se. D. d. sed ex istis, &c. idest, si à tali diuersitate existente inter sanitatem, & albedinem fuerit species alterationis. Deīde dixit & nō est eadem alteratio. i. & ista maxima diuersitas in alteratione inuenitur, quia alteratio noo est eadē in specie, quemadmodū neq; trāslatio est eadem in specie. D. d. & ideo sciēdum est, i. & qm̄, cū voluerimus scire motus cōiungibiles q sunt, oportet nos scire spēs alterationis, & spēs trāslationis, quot sunt. Deinde dedit regulā in hoc, & dixit Si igit̄ motꝰ fuerint diuersi, &c. i. & via ad numerandū spēs motuū est cōsyderare mota p se, nō p accn̄s, s. trāslata p se, & alterata p se. Si igit̄ fuerint diuersa, & motus eor̄ erunt diuersi in speciē, et, si in genere, in gn̄e, &, si in nūero, in nūero. Et ista via est via numerādi motū: qa motū apud nos est notius motu.

Æqualitas ē ppria q̄ntitati nō qualitati. Idē in p̄ntis cap. de quantitate.

Tp̄s ē extrīsecū à re, & non seq̄t ex eq̄litate eius æq̄litas motuum.

Subiectū alterationis est quantum necessario.

Regl'a ad cognoscēdū q motꝰ sūt ad inuicē cōparabiles.

Motū ē notiꝰ apud nos motu.

Sed vtrum oportet ad passionem respicere, si eadem sit, aut similis, si ęque ueloces sint alterationes: an ad id, quod alteratur, ut si huius quidem * tale dealbatū sit, huius aūt tantum: An ad vtrumq;. Et eadem quidem, aut alia passione, si passio eadem sit: æqualis aūt, aut inęqualis, si illud sit inæquale.

* a. l. tantū.

Sed oportet nos cōsyderare, vt cognoscamus duas alterationes, quæ sunt æquales in velocitate in passione, vtrum passio sit eadē in eis, aut similis, aut in alterato. ver. g. vt consyderemus q istud est album talis quātitatis, & istud talis quantitatis. Dicamus igitur respondendo quoniā oportet consyderare de vtroq;, ita, q dicamus de alteratiōe q est eadē, aut non eadem fm passionem, cū sit eadē. Et dicamus in ea q est æqualis, aut nō ęqualis, fm diuersitatem illius.

Cum quæsiuit prius in vtroq;, an oportet quærere coniunctionem in illo, in quo est passio, aut in ipsa passione, respondit primo illic, qm̄ possibile est accipe cōiunctionē in passione. & cū nō narrauit, vtrum cū hoc oportet consyderare subiectum, aut non consyderare, iterauit hic quæstionem, et dixit Sed oportet, &c. i. sed oportet nos perscrutari, & scire illud, per quod alterationes sunt æquales, vtrum, quia passio in eis est eadē in specie, aut sunt similes ppter alteratū, s. quia quantitas, quæ alteratur in eis, est vna. Et, cum dixit aut in alterato, exposuit hoc, & dixit ver. gra. vt consyderemus, &c. idest vt cōsyderemus de similitudine duarū passioonum ęqualitatem subiectorum. D. d. Dicamus igitur respondendo, &c. idest dicamus igitur q utrūq; est consyderandum, scilicet similitudinem passionis, et æqualitatem subiecti. D. exposuit modum consyderādi, et dixit ita, quòd dicamus in alteratione, &c. i. quoniam necesse est consyderare vtrūq;, ita, q sciamus de duabus alterationibus, vtrum sint eędem in specie, aut non, i. similes. et hoc erit, quando subiectum fuerit idē. Et dixit hoc. quoniam, cum quātitas subiecti fuerit diuersa, diuersabitur passio necessario. & hoc intēdebat, cum dixit Et dicamus in ea, q est æqualis, aut inęqualis, &c. i. & quasi cum exigit cum æqualitate passionis vt subiectum sit idem, i. æquale, induxit rationem sup hoc, & d. & necesse est cōsyderare subiectum: quia dicimus q passiooes sunt æquales, aut inæquales secundum subiectum. Et debes scire q consyderatio cōiunctionis in alteratione, si fuerit fm subiectum tantū, erit per accidens, &, si fuerit fm solam passionem, non erit 33

Cum q̄titas subiecti fuerit diuersa, diuersabit' passio necio.

Documētū.

illic

> In cõsyderatione ęqualitatis pfectæ i alteratione hæc duo exigunt, s. sitũdo passiõis, & ęqualitas subiecti.

illic æqualitas perfecta, sed solummodo similitudo, ergo in cõsyderatione æqualitatis perfectæ hæc duo exigunt, s. similitudo passionis, & æqualitas subiecti.

Et in generatione quoq;, & corruptione idem cõsyderandum est, quõ ęque velox generatio est, si in ęquali tempore generet idẽ, & indiuisibile, vt homo, sed nõ animal. velocior aũt, si in æquali aliud. nõ enim habemus aliquod duorũ, in quibus ipsa diuersitas, vt dissimilitudo. Et, si est numerus substantia, maior, & minor numerus eiusdẽ speciei est. sed est innominatum quod cõmune est, & vtrũq;, vt maior passio, aut excedens magis, quantum autem maius.

Et consyderãdũ est de generatione, & corruptione, & quõ generatio est æqualis velocitatis. & forte erit talis, cum ęquali tpe generat idem indiuisibile, vt homo, nõ aial. et erit velocior, cũ nõ fuerit in æquali tpe. nõ enim habemus nomẽ, quod cõtinet duo hęc, neq; aliud, vt hoc nomen dissimile. Et, si substantia est numerus, dicemus numerũ maiorem, aut minorem de numeris cõuenientibus, in specie. sed illud, quod cõe est eis, & illud, quõ est ꝓprium vtriq;, nõ habet nomẽ, sicut passio maior dr̃ fortior, & q̃tum dicit maius.

> Æqualitas ẽ ꝓprium cõiũgationis.

34 Cũ declarauit illa, quę exigunt in cõiunctiõe alterationis, et modũ cõsyderãdi, vult declare hoc sibi in motu gñationis, s. q cõiungunt de eis, & q nõ cõiungunt, & dixit Et cõsyderandũ est de generatione, & corruptiõe, &c. i. quõ dr̃ gñatio ęq̃lis gñationi. & dixit hoc, qa scito modo æq̃litatis, scietur cõiunctio, cum æq̃litas sit ꝓpriũ cõiũctionis. D. d. & forte erit hoc, &c. i. et forte sufficit in hoc, q gñatio sit æq̃lis generationi vt sint in tpe æquali, et vt sit idẽ indiuisibile in specie nõ in genere, vt aial, cum aial sit diuisibile in spẽs. D. d. & erit velocior, &c. idest in talibus istis generationib⁹, quæ sunt in eadẽ specie, dr̃ in eis q vna est velocior altera, cũ nõ fuerint i æq̃li tpe. D. d. nõ. n. habem⁹ nomẽ, &c. i. cõtẽti sumus in definitione velocioris, & æq̃lis in generatione ad hoc, qa duæ gñationes cõuenientes in spẽ, & in tpe nomẽ nõ hñt, sicut hñt qualitates cõuenientes in tpe, et spẽ: & est sĩltudo, et dissimilitudo in diuersis: & æq̃litas in cõuenientibus in q̃titate, & inæq̃litas in diuersis. D. d. Et, si substãtia est numerus, &c. i. & cõuenientia duarũ substãtiarũ generabiliũ nõ hñt nomẽ, nisi substantiæ diuersent sm numeros, sm q sunt compositæ ex numeris, vt quidam Antiqui dicebãt. qm̃, si hoc fuerit, possemus dicere in substantijs q quædam sunt maioris in numeri, aut minoris de numeris cõuenientibus in specie. Et intendebat q, si substantiæ sunt numeri, tunc coniungibilia in substantia sunt conuenientia in specie numerali, & inconiungibilia sunt diuersa sm magis, & minus. D. d. sed illud, quod est cõe, &c. i. sed illud, quod est cõe substãtijs, nõ habet nomẽ, neq; passio, quæ est ꝓpria eius, s. q non inuenitur nomẽ cõuenientibus ex eis, neq; diuersis, sicut hoc inuenitur in eis, in quibus diuersantur in qualitate, et in quibus cõueniunt. Illa enim, quæ diuersantur in qualitate, dicuntur fortiora, & debiliora, in quãtitate vero maiora, & minora. [a] Conueniẽtia aũt in qualitate dicunt consimilia, in quantitate vero æqualia.

> a Cõueniẽtia i qualitate dñr consimilia, & i q̃titate ęqualia. Idem supra t.c. 12.

Caput Secundũ. Quo pacto mouentia, & quæ mouentur proportionem inter se habeant in motu.

QVoniam aũt mouens, mouet semp aliquid, & in aliquo, & vsq; ad aliqd. dico aũt in aliquo, quia in tpe: vsq; ad aliquid aũt, quia per quantã aliquam lõgitudinẽ. semp enim simul mouet, & mouit. q̃re quantũ aliqd erit, per quod motum est, & in quãto. si igit̃ A est mouens, B aũt id, quod mouetur, per quã aũt motum est, lõgitudido C in quanto aũt tp̃s, in quo D. In ęquali igit̃ tpe æqualis potẽtia ipsi A dimidiũ ipsius B per duplã ipsius C mouebit: per C autem in dimidio ipsius D. sic enim erit ꝓportio.

Et, qa motor semp mouet aliqd, quod est in aliquo, & mouet ad aliqd. & dico i aliquo, s. in tpe: & dico ad aliqd, i. ad aliquam mensuram lõgitudinis. semp. n. mouet, & mouetur. ergo necesse est vt illud, à quo mouet, sit aliquod quantum, et in quanto. Si ergo motor fuerit A, et motũ B, & longitudo C, & tp̃s, in quo mouet D, tunc potẽtia æqualis, scilicet A, mouebit in tpe æquali dimidium B p duplũ spatiũ C: & mouebit ipm p longitudinem C, qm̃ hoc modo erit finita.

Demonstratio, ostendens q, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tẽpore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, uel æqualis potentia, per duplũ spatium, in eodem tẽpore, uel per idem spatium, in medietate temporis.

He duæ figuræ ambas designant proportiones.

35 Cum compleuit sermonem in distinguendo motus coniungibiles à motibus non coniungibilibus, vult declarare alia propria motori in moto, Primo vero, quòd omnis

omnis motor, qui mouet aliquod motum per aliquod spatium in aliquo tempore, mouet dimidium illius moti in illo tẽpore per duplum illius spatij, & mouet ipm per illud spatium in dimidio illius tẽporis. Et, dixit Et, quia motor, &c. i. motor extriosecus, qui est corpus, non ille, qui est virtus in corpore. & hoc manifestũ est ex hoc, quod dicit semper enim mouet, & mouet. motor enim qui, quando mouet, mouetur, est corpus necessario, & ideo dixit ergo necesse est vt illud, p quod mouetur, sit aliquod quantũ, i. spatium termioatum, et in quanto, i. in tẽpore terminato. & hoc accidit motori, fm q est corpus, aut virtus in corpore. D.d. Si igit motor fuerit A. i. ponatur igitur in loco motoris, A, & in loco moti B, & in loco spatij, C, & in loco temporis, in quo mouetur per istud spatium, D, dico q oĩs motor, cui potentia est æqualis isti motori, s. A, mouet in hoc tpe dimidium B, quod est motum per duplum istius spatij, quod est C, & mouet ipm per totum istud spatium in medietate temporis D. Deinde. d. qm hoc modo erit finita, i. potentia motoris. Et hoc est ita, q velocitas ppria vnicuiq; motui sequitur excessum potentiæ motoris super potentiã moti. & ideo, cum diuiserimus motum, contingit necessario vt proportio potẽtiæ motoris ad motum sit dupla illius proportionis: & sic velocitas erit dupla ad illam velocitatem: ergo mouebitur in illo tpe per duplum illius spatij, & in dimidio eius per totum spatium. & hoc comune est in omni motore, cuius potentia est finita. Vtrum vero hoc sit cõe, & potentijs mouentibus nõ corporalibus, si aliquid sit tale, habet qõnem difficilem. Necessario enim debet esse resistentia inter motorem, & rem motam, siue motio fuerit naturalis, aut innaturalis: & ista resistentia communis est, fm quòd alterum est agens, & reliquum patiens. Vnde dicimus in virtutibus cœlestibus mouentibus quòd non mouet quæcunq; potentia quodcunq; corpus cœleste, sed quælibet potentia mouet corpus proprium in velocitate propria. sed omnes conueniunt in hoc, quòd mouent in infinitum. Et fm hunc modum nõ est proportio inter eas, & motum. fm vero q vnaquæq; earum mouet corpus proprium velocitate propria, fm hoc habent proportionem propriam ad motum, vel cũ moto. Sed ista proportio videt indiuisibilis. Vnde igitur accidit istis potentijs istud? Et forte hoc accidit ex diuersitate naturarũ mouentium, quæ non sunt in materia in nobilitate fm magis, & minus, & diuersitate naturarum corporum, quæ mouẽtur ex eis. Hoc autem, q motus eorum, s. corporum cœlestium est in tẽpore, licet non sit proportio inter potentias motiuas, & mobiles, accidit ex natura motus. Motores autẽ, qui sunt in materia, si aliquis eorum haberet potentiam infinitam, contingeret vt motus, esset in non tẽpore. & hæc declarabuntur in vltimo Octaui libri. & Aristo. non loquitur hic, nisi de motoribus materialibus. quoniam ista perscrutatio est vtilis in dispositionibus motorum non materialium, vt post declarabitur. & in alio libro dixit, hoc enim motor erit pportionatus. & quod est in hac trãslatione, scilicet nostra, est melius.

Velocitas ppria vnicuiq; motui sequit excessũ potẽtiæ motoris sup potentiã moti.

Dubium.

Solutio.

Vide p illo 2. cœ. c. 61.

In potentijs cœlestib⁹. ita q vnaqueq; moueri itim tũ, nõ est proportio, sed put vnaqq; mouet corpus pprium velocitate ppria.

Quæstio.

Solutio. Vide. 2. cœli. 38.

Tex. cõ. 78. & 79. Vide et p hoc i libro de subã orbis ca. 2. ad finem.

Et, si eadem potentia idem in hoc tpe per tantã mouet, & per dimidia in dimidio mouebit: & dimidia virtus per dimidiũ mouebit in æquali tpe per æquale. vt ipsius A potẽtię sit dimidia, quę ipm E, & ipsius B ipm F dimidium. Similiter igitur se habet, & fm proportionem virtus ad grauitatẽ. quare, p æquale, & in equali tempore mouebunt.

Et, si eadem potentia mouet idem in tali tempore per tale spatium, mouebit ipsum p dimidium illius spatij in dimidio illius temporis: & dimidium illius potentię mouebit dimidium illius rei in æquali tpe per æqualẽ longitudinem. ver. g. sit medietas potentię A H. & medietas ipsius B quantitas Z. Ergo proportio istius potentię ad istud pondus est sicut illa proportio. & ideo mouent per equale, in tempore equali.

Demonstratio, ostendens q, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tẽpore, dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit, per idem spatium, in eodem tempore.

D Tempus.

F.Z Medietas mobilis B.

C Longitudo, seu spatium.

E.H Medietas põt ipsi⁹ A.

Cum declarauit q eadem potentia mouet medietatem moti in tempore, in quo mouet totum per duplũ spatij, quod mouet in illo tẽpore, & mouet ipsum per totum spatium in medietate tẽporis, in quo mouet totum per illud spatium, vult declarare etiam q, cum fuerit vnus motor aliquis, qui mouet aliquod motum per aliquod spatium in aliquo tempore, mouebit medietatem illius spatij in medietate illius temporis: & quòd medietas eius mouebit medietatem illius moti per illud spatium in medietate temporis illius. Et est necesse, sicut dixit, vt moueatur medietas moti per illud spatium in illo tpe. quoniam velocitas motus, quam habebat totum motum ad totum motorem est fm proportionẽ excessus potentiæ motoris super potentiam moti. Et, cum diuiserimus motum in duas medietates, & similiter motorem, tunc proportio motoris, quæ est medietas, & ad motum, quod est medietas, erit sicut proportio totius motoris ad totum motũ, vt vniuersaliter declarauerunt Geometræ. & sic duæ velocitates erunt equales necessario, s. velocitas totius moti, & velocitas medietatis. ex quo sequitur necessario vt pertrãseant idem spatium in eodem tpe. & sermo eius in hoc manifestus est per se.

Et si, ipsum E ipsum F mouet in ipso D per ipsam C, non necessarium est inequali tempore id, in quo E, duplum ipsius F mouere per dimidiam ipsius C. Si igitur ipsum A ipsam B mouebit in ipso D per tantam, quanta est ipsa C, dimidium ipsius A, in quo E, ipsum B non mouebit in tẽpore, in quo D, neque in aliquo ipsius D per aliquid ipsius C, secundum quod analogum est ad totam C, vt A est ad E. omnino enim, si contigerit,

tigerit, non mouebit aliquid. si enim tota virtus per totam mouit, dimidia non mouebit, neq; per quantauis, neq; in quantouis. vnus enim mouebit nauem, si nauem quidem trahentium diuidat virtus in numerum, & in longitudinem, per quam oēs mouerūt. Propter hoc Zenonis ratio nō est vera, q sonet milij quæuis pars. nihil enim prohibet nō mouere eum aerem in vllo tempore, quem mouit, dū caderet totus modius. neq; itaq; pars tm, quātū mouebit cū toto, si sit per se, * hoc mouet. neq; enim vlla est, nisi potētia in toto.

Zenonis rō confutatur.

* a.l. hoc nō mouet.

Textus iste c. 37. & diminutus*, desunt enim ab ea parte olno enim vsq; in fine. Comētū ēt diminutum, quia nō exponit primam partem textus.

Et, si H mouet Z, in tempore D, p spatium C, necesse est vt H illo tēpore nō moueat duplum Z, in dimidio spatij C. Si igitur A mouet pondus, quod est B, in tēpore D, per spatium C, tunc, quando à medietate A diminuitur pars, cuius quantitas ex toto est quantitas, quæ mouet, tunc illa pars singularis non per se mouebit. Nihil enim aliud est, nisi quod est in potentia in tanto.

Demonstratio, probans q, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tēpore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, p medietatem illius spatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius spatij.

Figura hæc, ambas designat disproportiones.

D Tempus.

A Potentia mouens.
B Mobile.
C Lōgitudo, seu spatium.
E Dimidiū pōtæ.
Dimidiū spatij.

37 Dicebat Zeno q mina milij, quia, cum cadit, facit sonum, necesse est q quodlibet granum per se faciat sonum. & similiter guttæ aquæ succedētes super lapidē, ita, q faciant in ipso foueam, necesse est vt vnaquæq; earum operetur in lapide. quoniā, si nulla operatur, ergo nec omnes operātur. Et iste sermo est sophisticus. qm̄ vna pars non operatur in actu, sed in potentia. qm̄ vnus vir de triginta non mouet nauem solus. &, cum motio eius coniungitur cum præparatione, & potentia prouenente à viginti & nouem hominibus mouebit nauem necessario, ergo vnusquisq; de triginta largitur naui de præparatione ad moueri, quod nauis nō habebat prius. Illud igitur, q viginti & nouem largiunē de preparatione, est illud, q vltimus motor extrahet in actu. Et similiter est de mina milij. Et dixit Et ideo sermo Zenonis non est verus. & est q vnum granum milij, quodcunq; sit, qn̄ cadit, facit sonū, i. sed non quodlibet motum: quoniam potentia motoris est terminata. Et, cum potentia motoris est terminata, s. prima potentia, quæ pōt mouere vnāquāq; partium, non mouet in tpe omnino, qn̄ cadit, ergo sermo Zenonis non est verus in hoc, q fingit, q quodlibet granū milij debet facere sonum. D.d. nam impossibile est vt nō moueat in tpe oīno illum aerem, quem mouet tota mina, qn̄ cadit. i. qm̄ impole est dicere q vnaquæq; partium nō mouet in tpe oīno, qn̄ cadet, aerem, per quē trāsit, motione, ex qua auditur sonus. sicut audit à mina, s. q non mouet ipsam in actu motione faciente sonum. &, si vnaquæq; partiū largitur aeri ad recipiendū sonum pparationē, quā prius nō habebat. D.d. neq; ps, &c. i. qm̄ vnaquæq; partiū motoris nō debet per se singulariter mouere, neq; pars, quæ, cū additur alijs partibus, mouet totū, v.g. trigesimus vir. Et dixit, quia ista pars nō videt inter alias partes esse fortior in motu, nisi pp pparationē pcedentē in moto, D.d. Nihil enim aliud est, &c. Aut intendit q, cum pars est in continuo, nihil est in actu, sed est in potentia in toto. Aut intēdit q pe non mouet in actu, sed mouet in potentia in toto.

Vide p hoc 8. phys. t.c. 23.

Abbreuiatio

Expositio.

Si vero duo, & vtrunq; horum vtrunq; mouet per tantum in tanto, & compositę potentiæ compositū ex ponderibus per æqualem mouebunt longitudinem, & in æquali tempore: analogum enim est.

Et, si fuerint duo, quorum vtrūq; mouet vnum, & vtrumq; mouet p tale spatium in tali tempore, duæ potentiæ congregatæ mouebunt congregatum ex duobus ponderibus per æqualem longituditudinem in equali tēpore. sunt enim proportionalia. Et iste sermo distinguendus est ita, q cōsyderandū est in eo, & sint duæ intentiones.

Hæc est alia intētio à pdictis. & est q, cum duo motentia diuersa, vtrūq; mouet aliquod pōdus p æquale spatium in æquali tpe, tunc duæ potentiæ motiuæ congregatæ mouebunt cōgregatū ex duobus ponderibus per illud spatiū in illo tpe. & hoc erit, qn̄ æqualr mouēt duo pondera diuersa in spatio, et tpe. cum aūt diuersantur spatio. ver. gra. q alterum mouet vnā arronam in vna hora per medietatem vnius leucæ, & aliud mouet duas arronas in vna hora per vnam leucam, non sequitur, cum duo motores fuerint cōgregati, & arronæ fuerint congregatæ, vt moueantur ab eis in illa hora, neq; per vnam leucam, neq; per dimidiam. qm̄ proportio eius, quod cōgregatur ex duabus potentijs ad duo pōdera non est sicut pportio solius potentiæ ad vnū pondus. Cū aūt spatium fuerit vnum, & tp̄s vnū, tunc proportio eius, quod cōgregatur ex duabus potentijs motiuis ad duo pondera mota, erit eadem pportio: & siue potentia ponderū, & potentia motorum conueniant, aut diuersent. v.g. qm̄, si aliquis motor habet aliquam proportionem ad aliquod motū, & alius motor, cuius potentia habet istam eandē pportionem ad potētiam pōderis, quo mouet ab eo. Declaratū est enim in libro Elementorū q, cum fuerint q̄libet quātitates, & totidem earum cōpares, tunc proportio oīum ad oēs est, sicut proportio vnius ad vnam. D.d. Et iste sermo distinguēdus est, &c. & sic inuenitur in qbusdam libris. & intendit q, cum duo motores mouent aliquod pondus p aliquod spatium, q possibile est, cū diuiserimus motores, et diuiserimus pōdus, ita, q pportio vtriusq; partis ad vtrūq; motorem sit, sicut pportio totius ad totū, q proportio motus remanebit eadem. & hoc sm proportionem est verū: sed sm q existimaē q in quolibet illorū duorū, ideo dixit, vt mihi videē, ita, q cōsy- 38

derandũ eſt. videmus.n.q duo, & tres hoĩes mouent cõgregatim, quod oõ pñt mouere ſm ſegregationẽ.

Num igitur ſic eſt & in alteratione, & in augmentatione? Aliqd enim eſt augens, aliquid aũt & id, quod augetur. in quanto autẽ tempore, & quantũ, aliud quidẽ auget, aliud autẽ augetur. Et alterans, & id, quod alterat̃ ſimiliter. & aliquid, & quantum ſecundum ipm magis, & minus alterata ſunt, & in quanto tpe, in duplo duplũ, aut duplũ in duplo: dimidium aũt in dimidio tempore, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. Si vero alterans, aut augens tantum, in tanto, aut auget, aut alterat, non neceſſe eſt & dimidiũ in dimidio, & in dimidio dimidium. ſed, ſi cõtigerit, nihil alterabit, aut augmentabit, ſicuti & in pondere.

Et ſilr eſt de alteratione, & in augmento. Eſt.n. aliqd, quod auget. Et alterãs ẽt ſilr eſt alteratũ. & ſm aliq̃ quantitatẽ in additione, & diminutione erit alteratio. & in aliqua q̃titate tpis in duplo erit duplũ, & duplũ erit in duplo. & quod eſt in tpe æquali eſt duplũ. Si igit̃ alterãs, & augmẽtas augmẽtat, & alterat tm in tali tpe, nõ eſt neceſſe vt medietas ẽt faciat hoc ĩ medietate, aut ĩ medietate agat medietas. & forte accidit vt nõ alteret oĩno, aut vt non auget, ſicut diximus in pondere.

39 Vult declarare q oĩa, quæ dixit de moto, & motore in loco, ſunt vera in augmento, & alteratione, & dicit Et ſimiliter eſt de alteratiõe, i. & oĩa, quæ dicta ſunt, de moto, & motore in loco, ſ. q duplum motoris mouet illud motũ per illud ſpatiũ in dimidio illius tpis, aut per duplũ illius ſpatij in illo tpe, & q motor mouet dimidium moti p illud ſpatiũ in dimidio illius tpis, &, cũ motor diuidit̃ in duo æqualia, & motum in duo æqualia, motus erit idem in velocitate, omnia accidunt ſimiliter in augmento, & alterato. Et, cum narrauit hoc, dedit cãm, et. d. Eſt.n. aliqd, quod auget, et aliqd quod augetur, & in aliquo tpe hoc auget, & hoc auget̃, i. & ita eſt de augmento, ſicut de tranſlatione. qm̃ eſt aliqd quod auget, & eſt reſpondens motori in loco, & aliqd quod auget̃, & eſt rñdens moto, et tẽpus, in quo fit iſte motus, & q̃titas, in quo eſt. D. d. Et alterãs ſilr, &c. i. &, quemadmodũ augens, et augmentatũ eſt aliqd terminatæ potentiæ, ſilr alterãs ẽt, & alteratũ ſunt terminata: & ſm exceſſum potentiæ alterantis ſupra potentiam alterati erit velocitas alterationis, & quãtitas tẽporis, in quo eſt alteratio, ſ. q hæc duo ſequunt̃ proportionem inter alterans, & alteratũ. Si igitur pportio fuerit magna, velocitas erit magna, & tp̃s breue, & econuerſo. D. d. & in duplo duplum, ideſt & in tempore, in quo aliqua paſſio in aliquo alterato ab aliquo alterante, in duplo eius erit in duplum illius paſſionis. D. d. & duplum in duplo, i. & alteratio, quæ eſt dupla ad alterationem poſitam ab aliquo alterãte, duplum eius erit in duplo illius temporis: & eſt conuerſum primę. & intendebat declarare quæ ſunt proportionabilia. D. d. Si igitur alterans, &c. ideſt &, ſi omne alterans, & augmentans alterat, & augmentat aliquod terminatum, & in tpe terminato, & oõ augmentat quidlibet quodlibet, neq; alterat q̃dlibet quodlibet, nõ ſeq̃tur, cũ diuiſerimus alterans in duas medietates, vt medietas moueat illud alteratũ in duplo illi⁹ tpis: cũ accidit forte vt nõ alteret illud oĩno, et hoc cõtingit, qñ potẽtia medietatis motoris nõ excedit potentiã moti. D. d. ſicut diximus in pondere, i. in grauitate ad leuitatem.

In huius Septimi Libri fine, in impreſſis hactenus codicibus omnibus legebatur ad uerbũ ea pars proœmij ipſius Auerrois, Primi, Phyſicorum, incipiens, Vtilitas autem, uſq; ad illud, Ordo uero, quã, ueluti illegitime, ſuperflue, ac uitioſe hoc in loco poſitã, abſcidimus, præcipue autẽ ad id Pauli Iſraelitæ, Hebræi, uiri doctiſſimi ſententia coadiuuante, nonnulliſq; Antiquis codicibus, eam non legentibus.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER OCTAVVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Summa Prima demonſtrat motum ante, retroq;, ſempiternum fore.

Summa Secunda quòd Primus motor ſit penitus immobilis, perpetuus, & unus.

Summa Tertia quærit an detur motus continuus, & quis motuum ſit primus.

Summa Quarta oſtendit primum motorem indiuiſibilem eſſe, & impartibilem, nullamq; prorſus habere magnitudinem.

Summæ Primæ Caput Primum. Propriam de ſempiternitate motus ſententiam comprobat: ubi multa de Antiquorum interſerit opinionibus.

Vtrum aũt factus eſt aliquando motus, cũ nõ eẽt prius, & corrũpit̃ rurſus, adeo, vt moueat̃ nihil, an neq; factus eſt, neq; corrũpit̃, ſed ſemper erat, & ſemper erit, & hoc immortale, & ſine qete ijs ineſt, q̃ ſũt, veluti vita quędã, quæ ineſt natura ſubſiſtẽtibus omnibus? Eſſe igit̃ motũ oẽs affirmãt, de natura aliquid dicentes, ppterea q mũdũ faciũt, & de generatione, & corruptione eſt contẽplatio omnibus ipſis, quã impoſſibile eſt eſſe, niſi ſit motus. Sed quotquot qdẽ infinitos mundos et eſſe dicũt, & quoſdã qdẽ fieri, quoſdam aũt corrumpi mundos, ſemp̃ dicunt eſſe motũ. neceſſariũ.n. eſt gñationes, & corruptiones ipſorũ eſſe cũ motu. Quicunq; aũt vnũ, aut non eſſe ſemper, etiam de motu ſupponunt ſecundum rationem.

Vtrum aũt motus aliquando fuit, & non fuit, & corrumpet̃ in corruptione, in qua nihil mouebitur omnino. aut motus nec fuit generatus,

generatus, neq; corrumpetur, ſed ſemp fuit, & ſemper erit, & hoc non habet corruptionẽ, nec fugit ab entibus, ſed eſt quaſi vita om nibus, quæ conſtituuntur per naturã. Omnis enim, qui aliqd dixit de natura, dixit motum eſſe. non enim poſſunt loqui de factura mundi, & conſyderare in eo, ſm ꝙ currit generatio, & corruptio, ſi motus nõ ſit. Sed dicentes plures mũdos infinitos eſſe, quorum quidam generatur, & quidam corrũpitur, dicunt motũ ęternũ eſſe. modos enim generationis, & corruptionis cũ motibus eſſe neceſſe eſt. Dicẽtes vero vnũ mundũ eſſe, & non ęternum, ſm hoc etiam litigant de motu.

1 Prĩa intẽtio eı⁹ ẽ pſcrutari de prĩo motore.

2 Liber Septimus, aut eſt pp̃ neceſſitatẽ, aut eſt pp̃ melius.

Quia prima intẽtio eius eſt pſcrutari de primo motore, incœpit perſcrutari de motu, vtrũ ſit nouus, aut antiquus, ſ. ſm genus. & ² ꝙ eſt ante iſtum tractatum, aut eſt neceſſarium huic tractatui, aut eſt pp̃ melius. Et, cũ dixit Vtrũ aũt motus. non intendit motũ aliquẽ propriũ, ſed intẽdit utrum iſti motus exñtes in partib⁹ mundi fuerint, poſtq̃ nulla pars partiũ mundi mouebatur oĩno, & vtrũ deſtruent oẽs, ita, ꝙ nulla pars mundi moueat. Aut iſti motus exñtes in partibus mundi fuerunt ſemp, & erũt in futuro in hac diſpõne, in qua ſunt modo. Iſta aũt pſcrutatio eſt neceſſaria. qa apparet ꝙ in mũdo nõ eſt niſi alterũ horũ duoꝝ, aut plures mot⁹ ſuccedentes, aut vnus motus cõtinuus, ſ. motus corporis cœleſtis. Quęrit igit vtrũ eſt poſſibile in his duob⁹ modis ſenſibilib⁹ incipi tali modo, ꝙ ante nihil fuit de eis: & ſiue incœpit vnus eoꝝ ante alterum, aut incœperunt ſimul, ſ. motus, qui ſentiunt continui, & ſuccedentes: & vtrũ corrumpent hæc duo genera tali corruptione, cũ qua nihil mouebit oĩno: aut hæc duo genera non ceſſauerunt, neq; ceſſabunt eſſe. D. d. ſed eſt quaſi vita. & innuit per hoc, ꝙ neceſſe eſt in motu nõ ceſſare in pterito, & in futuro, ſi eſt neceſſe hoc in entibus naturalibus. Apparet enĩ ꝙ cõſtitutio entiũ naturaliũ, & illud, quod eſt in eis quaſi vita, eſt motũ eẽ. principiũ. n. motus de oĩbus mobilibus eſt ſicut aĩa de rebus viuis. & hæc pſcrutatio non eſt tm̃ neceſſaria in cognitione primi motoris, ſed ẽt in cognitione eſſe mundi, ſ. vtrũ ſit æternus, aut nouus. neceſſe eſt enim pſcrutationem de hmõi intentione in motu pcedere pſcrutationẽ de illa in mundo. Et, quia iſta perſcrutatio magis videtur procedere in perſcrutatione de diſpoſitione mundi in generatione, & corruptione, notificauit iſtam perſcrutationem cõtinere in ſe pſcrutationem de mũdo. et induxit ſignum, dicendo ꝙ qui aliqd dixit de mundo, debet dicere tale de motu, & dixit Oĩs enim, &c. i. & poſuimus perſcrutationẽ primo de motu vniuerſali in loco perſcrutationis de diſpoſitione mũdi in generatione, & corruptione: quia hoc eſt naturale in perſcrutatione. oĩs enim, qui locutus fuerit de entibus naturalibus, cõcedit motũ eſſe. D. dedit, cãm in hoc, & dixit non enim pñt loqui, &c. i. & oẽs cõcedunt motum eẽ, quia impoſſe eſt aliquem loq de factura mundi, i. de natura illius, & cõſyderare qũo eſt in generatione, & corruptione ſm totũ, aut ſm partem, ſi nõ cõceſſerit motũ eſſe, ſ. ſi poſſibile eſt in eo generationẽ, & corruptionem, aut impoſſe: &, ſi eſt poſſibile, qũo. D. d. Sed dicẽtes, &c. i. ſed conſyderantes de mundo, licet oẽs concedant motũ, tñ ita opinantur de generatione, & corruptione in motu, ſicut in mundo toto. qui igitur dixit illorũ plures mundos eſſe, quoꝝ corruptio vnius eſt generatio alterius, & ꝙ hoc pcedet in infinitũ, conceſſit motũ eſſe, qui ſemp fuit, & erit. D. dedit cãm in hoc, et dixit modos eius gñationis, & corruptionis, &c. et hoc quod dixit manifeſtum eſt. qm̃, cũ opinati ſunt ꝙ corruptio vniuſcuiuſq; mundoꝝ exiſtentium eſt generatio alterius, ſicut eſt diſpõ in partibus iſtius mundi, ſ. ꝙ corruptio alicuius indiuidui eſt generatio alterius, & quilibet mundus eorũ nõ eſt extra motum, manifeſtũ eſt eos dicere motum æternum ſuccedentẽ. D. d. Dicentes vero vnũ mũdum eſſe, & non ęternum, &c. & hoc intellectum eſt per ſe, ſ. ꝙ qui opinat mundum eſſe nõ ęternum, & generatũ, poſtq̃ nihil mouebat, & corruptibilem in res, quę non mouebunt, neceſſe eſt ipm opinari hanc opinionem in motu. Et, quia hoc opinari in mundo põt intelligi duobus modis, incœpit diſtinguere hoc, & dixit Si igit. Dico ꝙ hæc expõ, quã modo dixi, eſt, quę intelligitur primo aſpectu, & hoc intellexit Alfarabius, ſm ꝙ dixit in libro ſuo de entib⁹ trãſmutabilibus. & hoc idem intellexit Aui. & Auẽpace Hiſpanus, ſ. ꝙ intentio Ariſt. in primo iſtius tractatus eſt declarare ꝙ ante omnem motum eſt motus, & ante omnem tranſmutationem eſt tranſmutatio, et quòd motus nõ deficiet ſm genus: vt procedat ex hoc ad declarandum motum eſſe primum, & æternum, qui continet omnia, aut vnũ, aut plures. & in hac declaratione eſt difficultas. Et ideo intendit Alfarabius in ſuo libro de entibus tranſmutabilibus complere ſermonem de hoc, in quo pſcrutatus eſt ſm quot modos poteſt imaginari ante omnem tranſmutationem eſſe tranſmutationem, & quid poteſt eſſe verum de hoc, et quid non. quapropter inuoluta eſt ſua perſcrutatio in hoc. Ego autem, cum hoc ꝙ credebam expoſitionẽ iſtius loci eẽ iſtã * tm̃, eram aliquantulum in errore, ſ. in hoc ꝙ declaratio Ariſto. eſt declaratio diminuta. & ſemper fui perſcrutatus de hac declaratiõe, quouſq; apparuit mihi intentio, quam intendit Ariſto. perſcrutari. Et inueni ſermones ſuos conuenientes ſibi adinuicem, ſm illã intentionem, non ſecundum primam expoſitionem, quæ videtur in primo aſpectu. Ariſto. enim intendit hic declarare vtrum primus motus continens mundũ, aut primi motus, ſi ſint plures vno, ſint facti de nouo, ita, ꝙ ante eos nõ fuit motus omnino, ita, quòd motus propter hoc ſit nouus ſecundum genus, & omnia inceperunt moueri, poſtq̃ nihil mouebat. Aut primus motus, qui cõtinet omnia, exiſtens in primo moto, aut in primis motis, ſi fuerint plures vno motu, ſit æternus, qui nunquam ceſſauit, nec ceſſabit, ſed eſt, ſicut dixit quaſi vita eorum, quæ conſtituuntur per naturam. Et induxit ipſe declarationem de definitione motus prædicta ad oſtendendum talem motum eſſe: non quia induxit definitionem motus ad declarandũ, ꝙ ante omnem motum eſt motus: ſicut credidit Alfarabius, & alij. Perſcrutatio enim, quam hic intendit, eſt vl'is toti mundo. & non eſt verum ſm opinionem Ariſt. vt ante motum cõtinentẽ totum ſit motus, aut ante trãſmutationem, quæ eſt prima tranſmutatio, ſit tranſmutatio. Falſa igit fuit hæc exiſtimatio illorũ. hæc enim eſt particularis. & eſt verum de motibus particularibus, quos cõtinet mot⁹ vl'is, ſm ꝙ hoc ſeqtur motũ vl'em. non quia hoc exiſtit in eis primo, & eſſentialr: qm̃ hoc apud ipm impoſſe eſt, vt apparebit poſt. Non igit poneret æternã continuationem exiſtentem in iſtis motibus per accidens ſignũ ad æternã continuationẽ exiſtẽtem in ipſo primo motu, aut primis, cũ hoc, ꝙ nõdum declaratum eſt hic de eis, ſ. eos eẽ tales per accñs, et hoc manifeſtum eſt, & poſt declarabitur magis.

In tex. ſeq. Digreſſio, q̃rit vtrum Ari. qõ pcedat de motu ſm gen⁹, vel de motu cœli.

Scd̃a expõ text⁹ ſm Auerrois opinionem.

* a. l. eſt error

Apparet ꝙ cõſtitutio entiũ naturaliũ, & illud, qđ eſt in eis quaſi vita eſt motum eẽ. principiũ. n. motus de oĩbus mobilib⁹ eſt, ſicut aĩa de rebus viuis. Vide ꝑ hoc. 2. cœ li. c. 68.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter neceſſe eſt hoc accidere. Aut

Anaxago.

enim vt Anaxagoras dicit. inquit enim ille, simul omnibus existentibus, aut quiescentibus infinito tempore, mentem fecisse motum, & disgregasse. Aut vt Empedocles, in parte moueri, & rursus quiescere. moueri quidem, cum amicitia ex multis facit vnum, aut lis multa ex vno: quiescere vero in intermedijs tẽporibus, sic dicens. Quatenus vnũ quidem ex pluribus consueuit nasci, Et rursus vno generato plura perficiuntur, Eatenus quidem & fiunt, & non est ipsis firmum æuum. Quatenus vero permutantur omnino, neque simul desinunt, Eatenus semper sunt immobilem secundum circulum. Hoc enim, quatenus permutantur, hinc illuc dicere ipsum opinandum est.

Empedocl.

Si igitur possibile est in aliqua hora nihil moueri, necesse est hoc accidere duobus modis. Aut sicut dixit Anaxagoras, qui dixit ꝙ omnia fuerunt insimul, & quiescentia tempore infinito, & ꝙ intelligẽtia fecit in eis motum, & distinxit ea. Aut sicut dixit Empedocles, quòd quandoq; mouentur, & quãdoq; quiescunt. mouentur enim, quãdo amicitia facit de pluribus unum, aut quãdo lis facit de vno plura, & quiescunt in temporibus, quæ sunt interim, cũ dixit. Secũdũ autem ꝙ vnũ innatum est oriri ex pluribus, Et ꝙ completum est vnũ, rarificanẽ ex eo plura, Secũdũ hunc modum generanẽ, & sic nõ erit ſm eos eternũ. Scd̃m vero ꝙ hec duo mutanẽ, & nõ finiunẽ cũ hoc, Secũdũ hunc modũ sempꝰ mouentur circulariter. Intelligendum enim est ex hoc, quod dixit, ſm vero ꝙ hæc duo. i. ſm vero ꝙ hæc duo transmutantur.

2 Quia natura diuisionis facit duos modos in hoc, qd̃ posuit ꝙ motum ſm totũ deficit ab entibus, quos modos Antiqui dicebant, scilicet aut quòd mũdus fuit ex rebus quiescentibus tempore infinito, scilicet non trãsmutabilibus, & quòd post corrumpetur tali modo, ꝙ omnia erant quiescentia tẽpore infinito, vt Anaxago. opinabatur, aut ꝙ entia quiescant in aliqua hora, & in aliqua mouentur, vt videbat Empedocles, induxit sermonem vtriusq; istorum, & tacuit opinionem Platonis de mundo, qui dicit mundum esse generatum, sed non corruptibilem: quia non dixit quòd omnia erant quiescentia ante generationem mundi, sed quòd mouebantur motu inordinato, & quòd Deus induxit ipsa ad ordinem, sicut ipse dixit. Et hoc, quod narrauit de Anaxag. qui dicebat ꝙ omnia erant insimul, intendit per omnia corpora consimilia, quæ opinabatur esse elementa mundi. & intendit per hoc, quod dixit erant insimul, quòd erant latentia in mixto infinito. opinabatur enim contraria existere insimul in illo mixto tempore infinito, & quòd post incœpit intellectus, qui est Deus apud ipsum, distinguere ea ex mixto, & extrahere ea de latitatione in actum. & iam cõtradixit ei in Primo istius libri. [a] Empedo. vero generat mũdũ ex quatuor elementis, quæ habet pro rebus materialibus. res autem agentes sunt apud ipsum duæ, ad congregandũ hæc elementa & facere ea vnum amicitia, ad segregandum lis. Mundus igitur corrumpitur, quando elementa adunantur per amicitiam, & generatur quãdo multiplicatio fit per litem. partes vero mundi compositæ generantur apud ipsum etiam, vt mihi videtur, ex amicitia, & corrumpuntur ex lite. & similiter partes existentes in indiuiduo segregatæ, & distinctæ segregantur per litem. & ideo, vt mihi videtur, quia in sphæra cœlesti non sunt partes diuersæ, non est in ea lis apud ipsum, sed componitur apud ipsum ex amicitia, & elementis, & habet ipsam pro Deo. Et hoc, quod narrauit de Empedo. quòd quandoq; mouebantur, intendit quatuor elementa. & intẽdit per quietem tempus, in quo mundus est corruptus: & per motum, tempus in quo mundus generatus, est & ens. Deinde. d. mouẽtur enim, quando amicitia, &c. idest apud corruptionem, aut generationem mundi. D. d. & quiescunt in temporibus, quæ sunt interim. & intendit per vnam quietem hoc, quod est post corruptionem mundi: per secundam aũt non põt intẽdere, nisi post generationẽ mundi. sed, quia mundus apud suum esse mouetur, remanet ipsum non intendere per quietem in hac dispositione, nisi corruptionem motus vl'is, quo est generatio totius mundi. Et, cum induxit opinionem Empe. in generatione, & corruptione mundi, induxit verba illius, & dixit, narrãdo, Secũdũ autem, &c. i. ſm aũt ꝙ mundus generatur qñq;, & corrumpitur qñq;, motus nõ erit æternus, cum interim fiat quies: ſm vero quòd hæc duo semper succedunt sibi, motus erit æternus. & vocauit ipsum circularẽ, quia partes mundi quandoq; dissoluuntur, & quandoq; ligantur: ex quo seqtur ip̃m habere duas quietes, quietem post congregationem, & quietem post segregationem.

Vide oppositũ de opinione Anax. in 1. phy. cõ. 32. Vide cõtradictiões Zimar. Plato dixit mũdũ eẽ generatũ, sꝫ nõ corruptibilẽ. Vid̃ infra t. c. 10. Idem 4. phy. 88.

a Quatuor elementa secũdũ Empedoclẽ sũt cõgmiles, & lis, et amicitia sũt cãæ agẽtes. Idẽ. 1. physi. 10. & 11.

Mũdus corrũpit̃ p amicitiã ſm Empedoclẽ, generat̃ p litẽ: partes ꝟo mũdi opposito modo se habent.

Consyderãdum igitur de hoc quomodo se habet. operæprecium enim est non solum ad eam, quæ de natura est, consyderationem aspicere veritatem, sed & ad methodũ, quæ de principio primo est.

Et oportet nos consyderare de hoc, quousq; sciamus quõ est. hoc enim non tantũ est vtile in vere sciendo aliquid in scientia naturali tm̃, sed etiam ꝓdest in via inducente ad consyderationem de primo principio.

Dicit Et oportet nos consyderare de hac intẽtione 3 in motu. hæc enim ꝑscrutatio nõ tm̃ est vtilis in sciẽtia naturali tm̃, sed in scientia diuina. & hoc intẽdebat, cũ dixit in via, i. in arte. Diuinus enim accipit prima principia mouentia à Naturali: & nullã habet viam ad demonstrandum esse primum motorẽ, nisi accipiat ip̃m pro constanti à Naturali. [a] Et quod existimauit Auicen. ꝙ Diuinus debet monstrare primum principium esse est falsum. & via eius, quam finxit ipsum inuenisse eam, qua vsus est in suo libro, & similiter Algazel sequens ipsum, est via tenuis, & non est demonstratiuã aliquo modo. Nos ãt de hoc fecimus tractatũ singularem sup hoc. & qui voluerit accipere qõnes accidẽtes in ea, videat hoc ex lib. Algazelis. plures enim, quas induxit contra alios, veræ sunt.

Diuinus accipit prĩa principia mouentia à Nãli: & nullã hẽt viã demõstratiuã ad hoc. vide 1. phy. cõ. vltimo, & que ibi.

a Cõtra Auicennam, & Algazelem.

Incipiemus autem primum ex definitis à nobis prius in physicis. Dicimus itaq; motũ esse actum mobilis, secundum quod est mobile. Necesse est ergo existere res, quæ possunt moueri ſm vnumquẽq; motũ. Et sine etiam motus definitione omnis vtiq; confitebitur

bitur necessarium esse moueri id, quod potest moueri secundum vnumquemque motum. vt alterari quidem alterabile, ferri autem secundum locum mutabile. quare prius oportet combustibile esse antequam comburatur, & combustiuum, prius quam comburat.

Incipiamus igitur ex prædictis, in quibus prædiximus distinctionẽ, & determinationẽ in artibus, & nos incipiemus in rebus determinatis prius in rebus naturalibus. Dicamus igitur quod motus est actus eius, quod innatum est moueri, secundum quod innatum est moueri. Necesse est igitur illa esse, in quorũ potẽtia est moueri vnoquoque motuũ. Et sine hac definitione omnes homines concedũt quod nõ est necesse moueri nisi illud, quod potest moueri: & hoc necesse est vnoquoque motuum. ver.g. quod non alteratur nisi illud, quod innatũ est alterari, nec trãsfertur nisi illud, quod innatum est trãsferri in loco. necesse est igitur vt res sit innata comburi prius, antequam coburatur, & comburere, antequam comburat.

4 Expõ Alfarabij. Idest incipiamus igitur primo à rebus, quæ mos est vt determinentur in initijs artium, quæ sunt quasi principia earum: & incipiamus ex istis in hac scientia à rebus, quarum definitiones determinauimus ex rebus naturalibus. Et incepit ponere ad hoc propositionẽ notam, & est, Omne, quod est, postquam non fuit, necesse est ipsum fuisse ante in potẽtia: & quòd motus generatus talis est, scilicet quòd omne, quod mouetur, postquam nõ mouebatur, necesse est vt ante esset possibile vt moueretur. Et induxit ad hoc certificandum duos modos, quorum vnus est ex hoc, quod declaratum est de definitione motus, & secundus ex inductione, et dixit Dicamus igitur quòd motus, &c. idest dicamus igitur, quia, cum declaratum est in Tertio istius libri quòd altera definitionũ motus est entelechia moti, secũdum quòd est motum, idest & entelechia eius, quod innatũ est moueri, necesse est vt res mobiles sint ante motum in vnoquoque generum motuum. &, cum res mobiles fuerint ante motum, tunc potentia ad motum erit ante motum. Et intelligendum est ex hoc quod motũ est prius tempore motu duobus modis. Quorũ vnus est vt motum, in quo est potentia sit alterius speciei à specie moti, in quo est ipse motus. Secundus est, vt illud mobile, in quo est potentia ad motum, sit motum in actu, s. quòd motum in potentia est idem numero cum moto in actu. Primus autem modus inuenitur in duobus, s. in motu generationis, & corruptionis, & in motibus trãslationis, quæ est corporum simpliciũ. motus enim, cuius generatio est finis, & complementum, suum subiectum est illud, ex quo est generatio: & similiter est de corruptione. subiectũ vero motus trãslationis elementorum, in quo est potentia præcedens hunc motum in tempore, est corpus, ex quo est generatio elemẽti. ver.g. quia, quando ignis generatur secundum totum, statim habet vbi, quod est superius secundum totum: &, dum generatur pars singula illius, statim habet singulam partem illius vbi. Potentia igitur istius motus nõ est in subiecto, quod est ignis in actu, sed in subiecto, ex quo generatur ignis, ver.g. ligno cõbusto, aut oleo inflammato. [a] Et hoc ignorauit Ioãnes Grãmaticus: & existimauit quòd quædam potentiarum inuenitur cum illo, ad quod est potentia. [b] Et decepit alios in hac potentiam esse coniunctam cum forma ignis, quæ est in actu, per potentiam, quæ est coniuncta cum ea, quãdo violentatur ab aliquo, quando generatur, ne moueatur superius. Et ista potẽtia est alia à naturali, cum sit violenta. naturalis autem impossibile est vt sit coniuncta cum forma ignis, scilicet potentia, quæ est in igne ad motum superius. Et si hoc esset, tunc duo contraria essent in eodem subiecto, & in eodem tẽpore, scilicet potentia motus, & motus insimul, quod est impossibile. & hoc manifestum est. Et ex hac definitione motus apparet bene impossibile esse generationem esse ex nõ esse puro. generatio enim est motus: & est necessarium rem motam esse in actu ad esse motus. [c] & ideo impossibile est aliquod ens generari à moto, quod est in potẽtia ens tantũ, ver.g. à prima materia, secundum quòd potest intelligi nuda à forma, nedum vt generetur ex nõ esse. [d] Et etiam apparet hoc idem ex significato huius sermonis hoc generari ex hoc. ver.gra. album fieri ex nigro, [e] & vniuersaliter contrarium ex cõtrario, non est dicere quod ipsum contrarium mutatur in suum cõtrariũ, illam enim albedinem fieri nigredinẽ impossibile est, aut ipsum calorem frigus. Illud igitur, quod possibile est transmutari in subiectum generati, est illud, ex quo est generatio: & illud est subiectum contrarij. Et, cum ita sit, & non esse est vnum contrariorum, impossibile est eius naturam mutari in esse: ergo impossibile est aliquid generari ex eo, nisi per accidẽs. ideo dicitur quòd dies fit ex nocte, idest post recessum noctis, & frigidũ ex calore, idest post calorem. Est igitur necessario aliquid, cum quo adiungitur non esse, ex quo fit generatio essentialiter. & hoc notum est per se. [f] & Antiqui omnes conueniunt in hoc. Loquentes autem Saraceni habent pro possibili aliquid generari ex nihilo, & negant hoc principium. Et causa erroris eorum fuit hæc, quòd sentitur quòd multa comprehensibilia visu generantur ex rebus incomprehensibilibus visu, ver.g. ignis ex aere: & sic imaginantur primo aspectu possibile esse aliquid generari ex nihilo. vulgus enim non intelligit de non esse nisi illud, quod non comprehenditur visu. & sic accipiunt rem assimilatam rei loco veræ rei, & existimant impossibile esse possibile. [g] Et nituntur ad confirmandum hoc ex hoc, quòd mos est dicere quòd subiectum esse necessarium agenti, scilicet subiectum, ex quo fit generatio, est diminutio agentis. [h] Et omnia ista sunt existimationes vulgares, valde sufficientes secundum cursum, secundum quem nutriuntur homines in eis, non secundum sermones sufficientes. [i] Agens enim non posse agere aliquod impossibile non dicitur esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliquod impossibile, & posse facere est deceptio. Et, cum declaratum est hoc fundamentum, dicamus, &, quia hoc nitebãtur declarare, scilicet quòd potentia motus est prior tempore motu, est manifestum sine definitione motus. Et dixit Et sine hac definitione, &c. idest et sine definitione motus apparet etiam ex inductione quod nõ mouetur nisi illud, quod, ãtequam moueretur, erat possibile moueri. quoniam, si nõ esset possibile moueri, non moueretur. verbi gra. quòd nõ alteratur, nisi illud, quod possibile erat alterari, & similiter non mouetur, nisi illud, quod ante erat possibile moueri. Et intelligendum est de hac intentione duos modos potentiæ, s. quæ inuenitur in ipso moto, & quæ inuenitur in materia moti. D. dicit Necesse est igitur, etc. i. necesse est igitur, vt potentia ad illud, quod generatur, existat in eo ante ipsum generatũ. v.g. quod illud, quod comburitur, & fit ignis inatũ erat cõburi, antequam combureret. Et ista potentia non tantum præcedit passionem existentem in passiuo secundum tempus, sed etiam præcedit secundum tempus virtutem

Marginal notes (left): Oẽ, quod ẽ, postquam nõ fuit, necesse ẽ ipsum fuisse prius in potẽtia. Idẽ 9. Meta. t.c. 11. & 9. de Aia. t.c. 20. 17. & 12. Me. t.c. 32. — Digressio. Mobile præcedit tempore motũ duobus modis potest contingere. — [a] Error Ioã. Grãmatici. propter quod vide 8. 4. Coel. cõ. 21.

Marginal notes (right): [b] Error aliorum arguitur contra illos. — Digressio contra leges ponentes creationẽ: & arguitur ex motus diffinitione. — [c] Impossibile est aliquod ens generari a moto in potẽtia. v. g. a prima materia, prout potest intelligi nuda ab omni forma, nedum generetur ex non ente. Oppositũ 5. phy. c. 8. & 1. de generatiõe. t. c. 21. & 24. & 2. de 2. cõ. 4. & 1. phy. 61 & 1. cap. de subã orbis. Vide cõtra. Zim. — [d] Ex significato sermonis. — [e] Contrariũ nõ mutatur in suũ cõtrariũ. Idẽ 1. physi. 42. 51. 54. 57 Idẽ 5. phy. & 8. cõ. & 1. de generatione. 4. — [f] Ab auctẽ. — [g] Argumẽtũ saracenorũ. — [h] Solutio. — [i] Agẽs non posse agere aliquid impossibile nõ dicitur esse diminutio: sed dicere ipsum posse aliquod impossibile, & posse facere est deceptio.

3° phy. 6. et 16. aristoteles diffinit motum inquiens motus est actus entis in potentia inquantum est in potentia

agentem in agente. quod enim comburit innatū erit ante comburere. & ideo omne agens, quod pōt agere qñq;, & qñq; non, necessario inuenitur qñq; potētia, & qñq; non. & omnia ista sunt necessaria, & vera. Et hoc, quod dicunt Loquentes nostrę legis, imo inuoluētes, q̄ possibile est prouenire actionē nouam, s. postq̄ non fuerit tempore infinito ab agente antiquo, absque eo, q̄ illic sit causa, quæ fecit illud agēs agere in aliqua hora magis q̄ in alia, est sermo sophistic⁹, & deceptiu⁹. Dico s̄m hanc expositionem intellexit Alphara. et alij hoc capitulum, s. q̄ induxit definitionem motus ad declarandum potentiam esse ante actum. & hoc non est proprium motui, s̄m q̄ est motus, sed est proprium nouo facto, s̄m q̄ est nouum factum, s. vt potentia, & posse noui p̄cedat ipsum s̄m tempus. Secūdum aūt nostrā expositionem induxit definitionem motus, ad declarādum q̄ motus est in moto. qm̄, cum dictum sit in definitione eius q̄ est entelechia moti, necesse est vt sit in moto. omnis enim perfectio necesse est vt sit in re, quæ perficitur. Et s̄m hoc inuenimus Alexan. in suo libro de principijs inducere definitionem motus, ad declarādum motum esse æternum. Et hoc, quod dixit Et sine hac definitione, &c. hoc decepit homines in hoc: & existimauerunt ipsum declarare potentiam esse ante actū in tempore. & ipse intendebat dicere q̄ nō dicitur moueri, nisi illud, in cuius natura est motus, scilicet corpus mobile: & quod non inuenitur in immobili.

Quid per loquentes. Vide. 3. Meta. cō. 15.

Auer. expō. Potentiā p̄cedere actū, hoc nō est proprium motui, s̄m q̄ ē motus, sed motui facto de nouo.

Oīs p̄fectio necesse est vt sit in re, qua perficitur.

Ergo & hæc necessarium est aut facta aliquando esse, cū non essent, aut p̄petua esse.

Ista etiam necesse est, aut vt non sint talia, nisi in aliqua hora absq; eo, q̄ talia erant, aut vt sint talia æterne.

Dicit Ista igitur sensibilia necesse est, aut vt nō sint, sicut videtur, s. q̄ quædam semper mouentur, & quædam semper quiescunt, aut semper succedunt sibi hæc duo in aliqua hora, s. motus, & quies, absq; eo, q̄ ante illam essent huius dispositionis, sed omnia erant quiescentia, deinde incœperūt ab aliquo moueri, s̄m quòd modo sentiuntur, aut semper fuerunt, secundum quòd modo sentiunt. &, cum dixit quòd hoc est quærēdum primo, incœpit declarare ipsum. Dico quòd hæc est expositio vera. dixit & quia apparuit iam prima mota esse, aut primum motum, quod est causa in motibus eorum, quæ mouentur quandoq; ex istis rebus, quæ sunt hic, & quiescunt quandoq;, & nunquam apparet q̄ ista mota quiescunt, neque in aliqua hora, s. corpora cœlestia, cōsyderandum est vtrum fuerint istius dispositionis in aliqua hora, scilicet ipsa esse primo mota, aut semper fuerint illius dispositionis, s. mota æterna. Et dixit hoc, quia declaratum est in principio Septimi impossibile esse corpus mouere corpus in infinitum, & ideo necesse est mundum habere primum motum, aut prima mota. &, si non, inueniretur magnitudo infinita in actu: & inueniretur motum infinitum pertransire in tempore finito spatium infinitum, ut declaratum est in principio Septimi.

Alfar. expositio.

Auer. expō.

Septio phy. 21. tex. vsq; ad. 10.

Si igitur factum est mobilium, ac motiuorum vnumquodq;, necessarium est prius, q̄ accepta, aliam esse factam mutationē, & motum, secūdum quem factum est id, quod potest esse motum, aut mouisse.

Si igitur vnumquodq; mobilium non mouetur, nisi postquam in sua potentia erit vt moueretur, necesse est vt ante transmutationē dictā fuisset alia transmutatio, & motus, in quo fuit posse moueri, aut mouere.

Si igitur hoc, quod narrauimus, quòd omne motū, & omne mouens necesse est, vt antequam inueniatur mouere, & moueri in actu, vt inueniatur mouere, & moueri in potentia, & posuerimus quòd ista potentia, & posse est nouum, necesse est quòd ante primum motum, quem posuimus primū, sit alius motus, per quē fuit posse præcedens primum motum, qui positus fuit primus. posse enim, quod præcedit motum fieri de nouo, necessario præcedit motum. sed iam posuimus ipsum primum. & hoc est inconueniens. Et similiter accidit in transmutatione, per quam fuit posse, si posuerimus ipsam esse primam, scilicet quoniam sequitur, vt potentia ad ipsam præcedat ipsam secundum tempus, & q̄ ista potentia sit facta ex transmutatione. Et quod apparet ex hoc sermone est, quòd necesse vt ante illum motum, qui ponitur primus est alius motus, sed non sequitur ex hoc, vt secundus motus succedat antecedenti statim: sed sequitur vt sequatur ipsum interpollatim, scilicet quòd inter illos sit tempus quietis, in quo inueniebatur posse. Cum autem diximus quòd possibile non exit in actum, nisi per aliquid in actu, scilicet per motorem, necesse est illos motus eē, scilicet succedētes, scilicet quòd nullum tempus sit extra motum, & si esset in fine paruitatis. motor enim mouet ipsum in tempore, in quo mouet, & non ante, nisi quia ante non habebat dispositionem, qua possibile erat ipsum mouere: &, cum perfecta erat in eo ipsa dispositio, tunc incœpit mouere. Et ista dispositio aut est in ipso motore, aut in moto, aut in vtroque: & est aut quia motor non fuit, & post fuit, aut quia fuit, sed diminuebatur ab ipso dispositio, per quam mouet. & hoc est aut propter aliquam dispositionem in eo, aut propter dispositionem in moto, aut sicut distantia, & impedimentum. Et istæ tres dispōnes forte deficiunt plures earum, aut vna in moto. & hæc erit causa, quòd motor non moueat. ergo necesse est vt ipsum mouere succedat motui præcedenti, scilicet quòd principium sui mouere sit finis motionis aūtis ipsum. Et mouere istud p̄cedēs aut fuit in moto, aut in motore, aut in extrinseco, scilicet aut generatio, aut alteratio eorum, aut in vtroq;, aut dispositio in altero eorum, aut in vtroq;, aut appropinquatio in loco, aut recessus impedimenti. ergo necesse est quòd ante transmutationem esset transmutatio: aut transmutatio non est continua, per quam transmutatum sint possibile vt transmutaretur: aut transmutatio continua est cum ea, per quam transmutans fuit transmutans, postquam fuit in posse. Et forte tacuit hunc modū, quia apparet ex secundo condiuidente, quod post inducet: & est quòd aliquis dicat quòd posse, quod p̄cedit primum motum est antiquū, s̄m q̄ ponunt ipsum dicentes mundum fieri, postquā non fuit in aliqua hora. Et forte tacuit ipsum, quia nō indiget eo in hac declaratione.

6

Obō. p q̄ vr̄ pbare, q̄ nō loquatur de motu primi mobilis.

Solutio.

Excusat Aristotelē a insufficientia.

Si autem quæ sunt, ante erant semper, motu non existente, irrationabile quidem videtur etiam ijs, qui à seipsis sciunt. At vero magis vltra progressis, hoc necessarium est accidere. Si enim, alijs quidem mobilibus existentibus, alijs autem motiuis, aliquādo quidem est quid primum mouens, aliquid autē, quod mouetur, aliquando autem nihil, sed quiescit, oportet hoc mutari prius. erat enim aliquid causa quietis. quies enim priuatio

motus

motus est. quare ante primã mutationẽ erit mutatio prior.

Et, si in præterito semper fuerit talis dispositionis, sed nõ fuit motus, apparebit ex isto ipso sermone, cum fuerit consyderatus ipm̃ non habere modum: & hoc apparet manifeste. Et sequitur in eo magna improbabilitas, quãdo inuestigauerit quis bene. Quoniã, si illa, quæ innata sunt mouere, & illa, quę innata sunt moueri, sint, & qñq; erit hic primus motor, & erit hoc motum, & quandoq; non erit vtrũq;, sed quies, necesse est vt in hac dispositione ante illud sit transmutatio. quies enim aliquã habuit causam. nã qes est priuatio motus. quapropter necesse est ut ante primã trãsmutationẽ sit trãsmutatio p̄cedẽs.

Quia hoc, quod posuit in hoc quæsito, quasi fundamentum, super quod fundauit demõstrationẽ est hoc, quòd hic est primus motus, & primum motum, & primum mouens. v.g. motus cœlestis primus, & illud, qđ mouetur hoc motu, et quod mouet hoc motu, vt declaratũ est in Septimo, & Quinto, s. q ante motũ non est motus essentialiter, incœpit perscrutari vtrum motus, qui est huius dispositionis, possit eẽ primus ſm tẽpus, & ſm naturam, aut nõ possit esse prius, nisi ſm naturã eiũ, s. q semp fuit, & erit. Deinde posuit perscrutationem suam de hoc in rebus motis, et dixit q illud, quod mouetur primo motu temporali, si sit hmõi motus tẽporalis huius dispositionis, necesse est, aut vt sit generatum, aut ęternum, s. quòd semper fuit, & erit. sed motus eius primus fuit temporalis. Si igitur fuit generatũ, tunc ante primum motum temporalem fuit alius motus: & sic ille motus, qui fuit positus primus, nõ est primus, nec tẽpore, nec natura. motus enim, ante quẽ est motus non est primus, neq; ſm tempus, neq; ſm naturam. Et, si motum fuerit æternum, & primus motus, quo mouetur, fuerit primus in tẽpore, s. q moueatur post quietem infinitam, necesse est q, cũ motor sit ęternus, & motum sit æternum, & nulla causa sit agens q istud motum sit quiescens in aliqua hora, & motum in alia, necesse est vt non quiescat, & vt non moueatur: cum eandem habeant proportionem ad motum, & ad priuationem motus. Quapropter necesse est illic esse causam agentem, & motorem, qui moueat, postq̃ non mouerit, & rem motam vt moueatur, postq̃ non mouebatur, aut causam facientem vtrũq;: & erit causa, aut per eius ablationem, aut per eius absentiã. Et quomodocunq; fiat, necesse est vt ante illũ motum, positum primum motum sit alius motus: & sic nõ erit primus, sicut fuit positum, neq; ſm tempus, neq; ſm naturã. Ergo necesse est vt sit hic primus motus naturaliter, qui semper fuerit, & motum tale, & motor talis, si non fuit ſm tempus, & quòd non sit hic motus primus alio modo, quod est impossibile. Et similiter declarabit quòd semper erit. Et inducere hanc expositionem ſm verba Arist. non est difficile: immo ista expositio est, qua non potest esse verior. Et non debet aliquis dicere q primus motus temporalis est motus generationis. motus enim generationis non est motus, sed finis motus. & impossibile est vt sit primus secundum tempus, aut secundum naturam, nec motus, cuius finis est generatio, est possibile, vt sit primus, nam iste motus est motus alteratiuus: & primus motus debet esse æternus, & est declaratũ in vltimo Sexti, q impossibile est vt motus æternus sit, nisi motus circularis.

Motus generationis nõ ẽ mot⁹, sꝫ ẽ finis motus. 1at. 6. phy. 12. &. 5. ph. cõ. 8.

Alia enim mouent singulariter, alia autẽ & ſm contrarios motus, vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non: scientia autem videtur contrariorum esse vna. Videtur igitur & illic eẽ aliquid eiusmodi. frigidũ. enim calefacit, versum quodamodo, & abscedens, sicut & peccat voluntarius sciens, quando econtrario vtitur scientia. At vero quæcũq; possunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri, ea moueri nõ penitus possunt, sed si sic se habeant, & appropinquent sibi inuicem. quare, cũ propinquã fuerint, & ita fuerit, vt sit hoc qdem motiuũ, illud aũt mobile, aliud quidem mouet, aliud autem mouetur.

Scia contrariorũ videt vna esse.

Et quædam mouent singulariter, & quædam mouent duos motus insimul. verbi grã tia quoniã ignis calefacit, & non infrigidat: cognitio vero existimatur esse duorum contrariorũ eadem. Sed apparet etiam illic aliquod simile hoc modo. frigus enim quandoq; calefacit, quandoq; reuertitur quoquo modo, sicut sciens peccat quandoq;, quando vtitur sua scientia peruerse. Sed non omnia, quæ possunt agere, aut pati, aut mouere, aut moueri, necessario possunt hoc. sed quando fuerint talis dispositionis, aut quando fuerint vicinantia sibi adinuicem, ita, quòd quãdo fuerint vicinantia sibi, hoc mouebit, & hoc mouebitur, &, cum fuerint in illa dispositione, in qua hoc innatum erit mouere, & hoc innatum est moueri.

Cum posuit q causa quietis est alia à causa motus, & q, cum fuerit positum aliquod motum, postq̃ non mouebatur, q necesse est vt auferatur causa quietis, & q ablatio illius est transmutatio, aut sequens transmutationem, & est manifestum hic esse aliqua, quæ faciũt duo contraria insimul, & apparet in eis mouere absq; eo, quòd præcedat ea alius motus, & sunt entia rationalia, incœpit declarare hoc, & nititur dissoluere quæstionem accidentem in eo, & dixit Et quædam mouẽt. idest & apparet quòd quædam mouent motu singulari tantũ, scilicet vno duorum motuum contrariorũ, & quædam mouent duobus motibus insimul, scilicet in horis diuersis. [a] Illa enim, quæ mouent motu vno tantũ, & non habent potentiam ad contrarium, sunt illa, quę mouent per virtutes naturales in eis. v.g. ignis, qui calefacit tantũ, & non infrigidat, scilicet essentialiter: & nix, quæ infrigidat, & non calefacit. Illa aũt, quę habent potentiã ad vtrũq; cõtrarium, sunt virtutes, s. comprehensiuę. Et hoc intendebat, cum dixit cognitio vero, &c. i. virtutes autem rationales videntur habere posse ad vtrũq; contrarium. Et intendit hic per hanc dictionem, existimatur, concedi ab omnibus, aut à pluribus. Et, quia virtutes naturales agunt alterum contrariorum, & quandoq; reliquum per accidens, dixit Sed apparet, &c. idest sed in virtutib⁹ naturalibus est aliquod simile ei, quod inuenitur in virtutibus rationabilibus de hoc, scilicet q agunt vtrunq; contrarium: quia altera actio est virtutum naturalium p se, et reliqua p accidens: [a] in virtutibus autem rationalibus

Illa, quæ mouent motu vno tm̃, & ñ hñt potentiã ad cõtrariũ, sũt illa, quæ mouẽt p virtutes nãles in eis: illa vo, quę hñt potẽtiã ad vtrũq; cõtrariũ, sũt virtutes sciẽtiales. Idem. 9. Meta. t. c. 2.

a In virtutibus nãlibus vna actio est p se, reliqua vero p accidẽs: sed virtutes rõnales ẽ[illegible] sũt ad vtrũq; cõtrariũ. cõsimile infra cõ. 50.

duæ actiones cõtrariæ sunt essentiales. Et, cum notificauit q virtutes naturales habẽt etiam hoc, dedit exẽplum, & dixit [a] frigus enim, &c. & intendit per hoc, quod dixit reuertitur, hoc, quod calor existens in re reuertitur de extrinseco in intrinsecum p frigus: ex quo accidit quòd illud ens calefacit modo accidẽtali. & hoc intẽdebat, cum dixit quoquo modo. Et, quia iste modus transmutationis, s. q est per accidens, fit ex virtutibus rationalibus, sicut fit ex virtutibus naturalibus, notificauit hoc, & dixit sicut sciens, &c. idest quòd frigidum calefacere per accidens est simile peccato artificis, quando errauerit circa contraria vero. & iste est ille, qui vtitur sua scientia peruerse, s. qui vtitur sua sciẽtia ecõtrario ei, quo deberet vti. Et forte induxit hoc post illud, quod intendebat declarare de improbabilitate, contingente ponentibus omnia fuisse quiescẽtia tempore infinito propter alterum duorum: aut ad declarandum q, si fuerit positum q omnia erant quiescẽtia, deinde incœperunt moueri, q non sequitur in omnibus hoc, scilicet vt causa motus sit alia à causa quietis, & causa motus illius causæ sit aliud à causa quietis eius, sicut sequebatur in initio sermonis. existimatur enim q hoc non contingit, nisi in motoribus, qui agũt alterum contrariorum duorum tantũ, in virtutibus autem, quæ agunt duo contraria insimul, non contingit vt causa quietis non sit causa motus: cum illud, quod agit quietem in istis virtutibus, est illud, quod agit motum. sed contingit hoc in quibusdam: cum ille, qui ponit hunc sermonem, non possit ponere omnia de genere virtutum, quæ agunt contraria. Et fm hoc dedit responsionem ad hanc qõnem, dicendo Sed non omnia, quæ possunt, &c. i. & ponens hunc sermonem, & dans hanc rõnem, non põt dicere hoc in oĩbus rebus: cũ plures rerum non sint rõnales. sed plures rerum, quæ mouent, & mouentur, non recipiunt mouere, & moueri, nisi cum fuerint in aliqua dispositione ex extrinseco: & reperiuntur quiescere, cum fuerint ex extrinseco in cõtrario illius dispõnis, in qua erant, in qua mouebant, et mouent. Et hoc intẽdebat, cum dixit sed qñ fuerint talis dispositionis, &c. i. sed rerũ naturaliũ res naturales ea, quę sunt innata mouere, & moueri, postq̃ erant, nõ mouene, aut mouẽtur, nisi aut quia diminuebat ex eis dispositio, per quã hoc mouet, & hoc mouet, aut qa distant abinuicem, aut quia illic est aliquod impedimentum. Cum igitur vtrũq; eorum fuerit in dispositione, qua hoc mouet, & hoc mouetur, & fuerit propinquũ vnũ alij, & non fuerit illic impediens, tunc necesse erit vt hoc moueat, & hoc moueatur. Sed adhuc remanet eadem quæstio. potest enim aliquis dicere q primus motor totus est ex habentibus virtutes rationales, cũ habentia virtutes rationales incipiunt mouere post qe tem, & quiescere post motum, absq; eo, quòd deficiat dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, & absq; eo, quòd deficiat appropinquatio in tempore qe tis: & sic totum erit quiescens per quietem istius motoris. &, cum incœperit totum moueri, erũt omnia mouẽtia, et mota extrinseca, reducta ad talem motorem. Secundum igitur hanc expositionem forte dimisit dissolutionem istius quæstionis vsque post, cum aperte dicet hanc quæstionem. & secundum hanc expositionem est intelligendum, sed non omnia, hoc quod intelligitur de particulari negatiua, & per hoc, quod dixit sed cum fuerint talis dispositionis, quòd intelligitur de particulari affirmatiua. Secunda autem expositio est, vt intelligatur ex hoc, quod dixit, sed non omnia, hoc, quod intelligitur de vniuersali negatiua. & quasi diceret q non omnia possunt mouere, postq̃ nõ mouerint, absq; eo, q illic sit causa facta, quæ sit causa, si aliquid eorũ, quę innata sunt mouere, fuerit mouens in actu: et eorum, quæ sunt innata moueri, fuerit motum in actu. & fm hoc sermo eius erit vniuersalis in omnibus virtutibus motiuis, scilicet rationalibus, & irrationalib9. & hoc manifestum est. Quoniam autem rationales non quiescunt quandoq;, & mouentur quandoq;, nisi propter renouationem transmutationum factarum in eis ex extrinseco, aut in anima, aut in corpore, manifestum est q prolixe loquemur de hoc [a] post. Quando enim animal mouetur, postquam non mouebatur, necesse est vt in eo sit aut appetitus, q añ nõ erat, aut illa concupiscentia, aut appetitus non fuerit, nisi per transmutationem præcedentem ab aliquo ente extra animam. & hoc erit, quando illud ens fecerit aliquam passionem in corpore eius, ex qua fiet concupiscentia, quę non erat ante, aut appetitus. & ex comprehensione illius entis, aut ex passione suæ cõprehensionis ab eo accidet ei imaginatio, & scientia, & appetitus, qui ante non erat, & concupiscentia motus, quæ ante non erat. Si autem posuerimus ipsum in omnibus suis dispositionibus existentibus in ipso, & extrinsecis in dispositione quietis idem cum ipso in dispositione motus, tũc necesse est quòd non sit dignius mouere in aliqua hora, quàm quiescere: & sic aut non quiescet, neque mouebitur, aut quiescet, & mouebitur insimul. quod est impossibile. quoniam, cum proportio illius, quod habet potentiam agendi duo contraria, fuerit eadem, nõ faciet alterum illorum. & ideo, cum sit impossibile in talibus istis virtutibus eandem proportionem esse inter duas actiones contrarias, ideo impossibile fuit vt essent extra ambo. ver. g. vt animal esset extra motũ, & quietem. Et quod dicunt Loquentes nostræ legis voluntatem dependere de actione entis noui in aliqua hora, ita, quòd illud ens fiat apud præsentiam illius horæ absq; eo, vt fiat illic transmutatio, est sermo non intelligibilis. Voluntas enim, cum fuerit ad inueniendum aliquod ens in aliqua hora, necesse est vt in volente fiat in illa hora concupiscentia in agente, quæ nõ erat ante: & illa est causa propinqua ad agendum in illa hora, & non ante. Et cũ illius cõcupiscentiæ est p̃sentia tpis, & p̃sentia tpis, quæ non erat ante, est transmutatio necessario, aut sequens transmutationem. Cõcupiscẽtia igitur, facta per præsentiam temporis, est trãsmutatio extra transmutationem. ante igitur transmutationem, quæ est posita prima, est alia transmutatio. & non potest homo sanus fugere hanc fidem existimatione præsente.

[Left margin] a Quomodo frigus p accidens calefacit.

[Left margin] Prima expõ primæ partis textus.

[Left margin] Secũda eiusdem expõ.

[Right margin, cut off] Digredi… ondit q … tes rõnale… si qescũt q… q. & mou… tur qñq; … transmuta… pcesserit. a Cõmen…

[Right margin, cut off] Cũ pporti… illius, qd h… potẽtiã ag… di duo cõ… ria, fuerit … dẽ ad cõ… ria, nõ fac… aliqd illo… Cõtra Sa… cenos, po… tes volũt… depẽdere … actione … tis noui i … qua hora, … q illud … fiat absq… hoc, vt … fiat trans… tatio.

Si igitur non semper mouebatur, manifestum est q non sic se habebant, vt posset hoc quidem mouere, illud aũt moueri, sed oportebat mutari alterũ ipsorũ. necesse enim est in ijs, quæ sunt ad aliquid, hoc accidere. vt, si non erat duplum, nunc duplum est, mutari, si non vtrunq;, alterum. erit ergo quædam mutatio prior prima.

Si igitur non fuerint semper mota, manifestum est q non erant illius dispositionis, in qua hoc poterat mouere, & hoc moueri, sed alterũ eorum transmutatur. necesse est enim hoc sequi in eis, quæ sunt in caplo ad aliqd. ver. gra. q, si hoc non fuerit duplum istius, et est modo, necesse est transmutationem esse, et si non in vtroq;, in altero. quapropter necesse est vt primam transmutationem præcedat transmutatio.

9 Si igitur non fuerint entia præterita, quæ semp mouebantur, sed in aliquo tempore fuerint quiescẽtia, aut finito, aut infinito, manifestum est ꝙ in tempore illius quietis non erant in dispõne, in qua posse erat vt motor moueret, & motum moueret. &, cum ita sit, & postea venerunt ad dispõnem, in qua motor mouet in actu, & motum mouetur in actu, manifestum est ꝙ illud impedimentum iam ablatum est, ex quo necesse est ꝙ alterũ eorũ, aut vtrunq; transmutetur. et hoc intendebat, cum dixit sed trãsmutatur alterum. Et cum posuit ꝙ necesse est in motore, & in moto, cum fuerunt mutata ex dispositione, in qua non fuit motus, ad dispõnem, in qua est motus, ꝙ necesse est vt illi motori, aut moto accidat transmutatio, aut vtriq;, aut per accidens, aut essentialiter, incœpit declarare hoc, & dixit necesse est. n. &c. idest, & hoc necesse est, quia motor, & motum sunt in capl'o ad aliquid. &, cum in aliquo tempore hoc nõ moueret, & hoc non moueretur: & post hoc moueret, et illud moueretur: manifestum est ꝙ inter illa fuit facta relatio, quæ non fuit ante. & oĩs relatio sequit̃ trãsmutationẽ: ergo necesse est vt ante transmutationem positã sit aliqua transmutatio in motore, aut in moto, aut in vtroq;, aut in extrinseco. v. g. ꝙ sit illic aliquod impedimentum, quod aufertur post. & hoc intendebat, cũ dixit necesse est igitur vt sit trãsmutatio, &c. D. d. quapropter necesse est vt primam trãsmutationem præcedat transmutatio. Et hæc demõstratio, quam induxit, est vl'is in oĩ motore, siue in virtute rationali, siue in non rõnali, et hoc induxit nos ad exponenda verba eius, sicut prius exposuimus. Et oportet nos perscrutari in hoc loco quid intendit per hunc sermonem. vtrum intendit ꝙ motus fm genus semper fuit, aut intẽdit hoc, esse motum æternum vnum in specie. Est. n. in hoc aliqua difficultas. qm̃, si intendit declarare ꝙ motus non deficit fm genus in aliqua hora, existimatur ꝙ impossẽ est ipsum continuari fm genus, fm quẽcunq; modum fuerit positus. Sed sunt positiones impossibiles, & possibiles quædã. & hoc, quod est posse, est illud, quod necessario sequitur ex istis propõnibus, quas posuit hic, s. potẽtiam pcedere actum fm tẽpus: & fm hoc est illud, quod intendit de hac intentione diminutum. et ideo videmus Alfarabium in suo libro de entibus transmutabilibus niti enumerare modos, in quibus possibile est motum præcedere motum alium: & hoc in motore, & in moto, deinde declarasse quis poss'is, & quis impossibilis, & ꝙ possibilis est necessarius fm definitionẽ motus. Et fm hoc erit opus Alfarabij quasi complementum ad illud, quod declarauit Ari. hic: licet Arist. fecerit illud, quod fecit Alfarabius, in secundo libro de Generatione. in illo. n. libro declarauit qualiter est possibile oẽ motum præcedere motum, et qũo est impossẽ, & sic sermo eius in hoc libro est diminutus, & complebitur post. Aut dicamus ꝙ Ari. non intendit per hãc declarationem declarare ꝙ impossibile est mundũ esse in aliqua hora extra vnum motum, sed declarare quòd mundus impossibile est vt sit extra motum fm genus. & qũo inuenitur oẽ motum præcedere motum est alia quæstio. Et fm hoc vr̃ quasi intendere cõtradicere sermoni dicentium motũ deficere in aliqua hora, nõ probare motum esse æternum. Et forte etiam intẽdit per hunc sermonem probare mundum esse semper fm hãc dispõnem, ĩ quo est modo. qm̃, cum posuerimus ꝙ ista ordinatio est naturalis, & ꝙ impossibile est mundũ habere aliam ordinationem præter istam, s. ꝙ oẽs motus reducuntur ad corpus cœleste, & ꝙ propinquitas corporis ad quasdam res, & sua remotio à quibusdam est causa, propter quam quædã mouent̃ qñq;, & quędam quiescũt qñq;, & propter quam oẽm motum sequitur motus, et est declaratum ꝙ ĩpossibile est motum deficere in aliqua hora, ergo manifestũ est ꝙ mundus semper fuit, & erit in hac dispositione. qm̃, si deficeret, non deficeret nisi per quietem, non per mutationem ad aliã formam. Et, cũ impossibile sit ipsum mutari ad aliam formam, aut quiescere, necesse est vt motus corporũ, quæ sunt æterni motus, quæ sunt semper in motu, sint in hac dispositione semp, in pręterito, & in futuro. qm̃, si quiesceret totum, nihil aliud esset causa quietis eius, nisi quies eorum: quemadmodum causa mot[9] eorum, quæ mouentur qñq;, & quietis eorum, quæ quiescunt qñq;, nihil aliud est, nisi motus eorum semper in ppinquitate, & distantia. Si igit̃ posse esset corpora cœlestia qescere, necesse est ut essent pars alterius mundi, vt essent hic alia corpora, quæ mouerẽtur circulariter, quæ essent causa quietis istorum qñq;, & motus istorum qñq;. fm hoc ergo possumus intelligere hunc locum. Et quod apparuit mihi post longam perscrutationem est, ꝙ ex hoc, quod hic induxit, apparet motum vnum continuum primum æternum esse, cum adiunctũ fuerit hoc, quod declaratum est hic, s. ꝙ non est hic motus primus nouus, illi, quod declaratũ est ĩ Septimo, s. ꝙ, si est necesse vt in motis in loco sit primum motum, & primus motor, ꝙ necesse est vt iste primus motor, & istud primum motum semper fuerint in hac dispõne, s. hoc mouere, & hoc moueri. qm̃, si fuerit positũ ipsum incipere mouere in aliqua hora, contingeret vt ipsum præcederet motus prior motu illius, & motum prius moto illius, & motorem priorem eo. & sic hoc, quod fuit positum, quod ipse fuit primus motor, non fuit verum. Et, cum hic fuerit motor, qui semper mouet, tunc erit hic motum, quod semper mouetur, s. ꝙ etiam est æternum. Et, si non, contingeret vt ante primum motorem eẽt motor prior illo, s. si posuerimus illud, quod mouetur ab eo, generari, aut transmutari aliquo modo transmutationis, nisi fm motum in loco. &, cũ hic fuerit motum æternum, hic est motus æternus, & maxime, cum adiũctum fuerit his duabus propositionibus hoc, quod apparet sensui, s. ꝙ oẽs motus reducũtur ad motum localem, ꝙ iste motus est prior eis naturaliter. Et bene potest hoc apparere generaliter, s. hic esse trãsmutationem cõtinuam necessario. qm̃, cum necesse est hic esse trãsmutationem primam naturaliter, & est impossibile transmutationem primam naturaliter esse in tempore nouam, necesse est hic esse vnam transmutationem cõtinuam: quæ est causa in hoc, quod ante omnem trãnsmutationem est transmutatio.

Ad hęc autem, prius, & posterius quonã modo erunt, tẽpore non existente, aut tempus, non existente motu? Si vero tempus est ipsius motus numerus, aut motus quidam, si quidem tempus semp est, necesse est & motum perpetuum esse. At vero de ipso quidẽ tempore, pręter vnum, cõcordes esse videntur oẽs. ingenitum. n. esse dicunt. & propter hoc Democritus monstrat ꝙ impossẽ est oĩa esse facta. tẽpus. n. * ingenitũ eẽ. Plato vero ipsum gñat solus. simul. n. ipsum cum cœlo factum esse: cœlum autem factum esse ait.

Deinde cum hoc, quomodo põt eẽ prius, & posterius, si tempus non sit? & quomodo erit tempus si motus non sit? Si igitur tẽpus est numerus motus, aut alicuius motus, tunc tempus, si fuerit ęternum, necesse est vt motus sit æternus. Sed videmus omnes, præter vnum,

Motor, & motũ sunt in capit. ad aliquid.

Oĩs relõ sequit̃ transmutationem.

Digressio, ꝙ quęrit, vtrum Ari. intendit declarare ꝙ mot[9] fm genus sp fuerit.

Prima expõ Alfarabij.

Secũda expõ. & ĩ Themi.

Tertia expõ aliorum.

Quarta expõ Auer.

Democritus. Plato solus gñat tẽpus.

* a. l. impossẽ ĩ genitũ eẽ.

Vide contradictionẽ Zi.

vnum conuenire in hoc de tempore. dicunt enim ipsum esse nõ generatũ,i,non nouũ. & per hoc declarat Democritus impossibile omnia esse generata. dixit, quia tempus est non generatum. Plato vero generat ipsum. dicit enim ipsum generari cũ cœlo: & ꝙ cœlum est generatum, & nouum.

Cum declarauit ꝙ ex definitione motus apparet ꝙ motus est æternus, dicit ꝙ hoc idem etiam apparet in tempore. oẽ.n. generatum, necesse est vt suum non esse præcedat ipsum. Et quõ põt aliquis intelligere prius, et posterius, si tempus nõ sit: tempus.n. facit prius, & posterius in rebus, quæ non mouentur: in rebus aũt, quæ mouentur, prius, & posterius existit per se. Et, cum posuit ꝙ prius, & posterius non erit, si tempus non fuerit: & ꝙ nouum non erit, si prius, & posterius non fuerit: sequitur ex hoc ꝙ nouum non erit, si tempus nõ fuerit. Et, cum apparuit et ꝙ nouum non erit, nisi tempus sit, & tempus non potest esse, nisi motus sit per hoc, quod declaratum est ꝙ tẽpus est numerus motus ſm prius, & posterius, incœpit declarare ꝙ necesse est, si tempus sit æternum, vt motus sit æternus motus, s. cuius tempus est numerus, & dixit Si igitur tempus est numerus motus. Et ista consecutio est manifesta ex definitione temporis declarata in Quarto istius libri. & potest declarari ex ipsa natura temporis. est.n. notum per se, ꝙ tempus aut est motus, aut sequitur motũ. & dixit aut alicuius motus, quia nõ curat in hoc loco, siue tempus sit motus, siue numerus alicuius motus. Et, cum verificauit consecutionem in hoc syllogismo, incœpit inducere opiniones Antiquorũ, & dixit Sed videmus oẽs, præter vnum, &c. i. & sermo eius in hoc est intellectus per se. & apparet, quia Antiqui percipiebant tempus esse æternum, sed non percipiebant ipsum sequi motũ. & ideo dixit Democritus, dando rationem, ꝙ impossibile est vt oĩa eẽnt generata, ex hoc, ꝙ tempus est vna rerum, & oõ est generatum. et, si Antiqui percepissent ꝙ tempus non esset extra motum, credidissent motum esse æternũ. Platoni autem accidit contrariũ, quod accidit Antiquis. concessit.n. tempus sequi motum cœli: sed non concessit ipsum esse æternum, sed generatum.

Tẽpus facit prius, & posterius in rebus, quæ nõ mouenẽ: in rebus aũt, quæ mouẽ, prius, & posterius existit p se.

Per se notum ẽ ꝙ tp̃s aut ẽ mot⁹, aut eũ sequens motũ Idem. 12. Me. c. 20. & 4. Ph. c. 98.

Idẽ. 3. Phy. cõmen. 31.

Si igitur impossibile est & esse, et intelligere tempus sine ipso nunc: nũc autem est medium quoddam, & principium, & finem habens simul, principium quidem futuri tẽporis, finẽ vero præteriti: necesse est semp esse tempus. vltimum, n, finiti accepti temporis in aliquo ipsorum nunc erit. nihil. n. est accipere in tempore, pręter nunc. Quare, qm̃ est & principiũ, & finis ipsum nunc, necesse est ipsius vtraqꝫ ex parte semper esse tempus. at vero, si tempus, manifestum est quòd necesse est & motum esse. siquidem tempus passio quædam motus est.

Nihil est accipere ĩ tp̃e, pter nunc.

Tẽp⁹ ẽ quędã passio motus.

Et etiam, si impossibile est vt sit tẽpus, aut vt intelligatur extra instans: & instans est medium, & est principium, & finis, sed principium temporis futuri, & finis temporis pręteriti: necesse est vt tempus sit æternum. qm̃, si fuerit acceptũ vltimũ tempus, post quod non est tempus, necesse est vt sit in aliqua hora. impossibile est enim vt in tempore sit aliquid omnino, nisi instans. Si igitur instãs est principium, & finis, necesse est vt etiam ex vtraque parte sit tempus. si igitur fuerit ex vtraqꝫ parte tempus, manifestũ est vt motus sit ẽt. tẽpus. n. est aliquod accñtium motus.

Cum declarauit ꝙ necesse est, si tẽpus sit, vt sit motus, s. motus cuius numerus est tempus, incœpit declarare tempus esse ęternũ, & proposuit ad hoc duas propositiones. Quarum vna est ꝙ instans nunqꝫ inuenitur, nisi in tempore: Et ꝙ impossibile est tempus esse extra instans. Et causa in hoc est, quia instans facit tempus. & ideo qui non percipit ad minus duo instantia, nõ pcipit tempus. Et ideo, cum posuit ꝙ impoſſe est tẽpus esse extra instans, & cum positum est instans, positum est tempus, coniunxit huic aliã propositionem, s. ꝙ instans est principium futuri, & finis præteriti. & ista propositio est manifesta per se. instãs. n. est illud, quod accipit ĩtellectus pro dña inter præteritum, et futurum, s. prius, & posterius in motu. Et, cum natura instãtis est ista, manifestum est ꝙ impoſſe est imaginari instans, quod non est finis præteriti, & principiũ futuri. Et causa in hoc est, quia nihil inuenitur de tempore ĩ actu, nisi instans. & cum hoc impossibile est demonstrari, sicut demonstraẽ punctus: quia, cum demonstraẽ, trãsit statim. Et nullus potest imaginari instans esse principium futuri absqꝫ eo, ꝙ sit finis tp̃is p̃teriti, aut finem præteriti absqꝫ eo, quòd sit principium futuri: nisi extimetur tempus existere quasi lineam rectam. & immorari in hoc est superfluum. Et, cum posuit instans esse principium, & finem, ĩcœpit declarare quõ sequiẽ ex hoc, vt tempus sit æternum, & dixit finis. n. temporis vltimi, post quod nõ est tempus, cum fuerit acceptus, necesse est vt sit in quibusdam instãtibus. i. qm̃ principiũ temporis, ante quod aduersarius dicit non esse tempus, necesse est vt sit in instanti: et silr finis, postqꝫ aduersarius fingit non esse tempus, necesse est vt sit etiam in instanti: & sic necessario ante tempus erit tempus, & post tẽpus tempus. D. d. impoſſe est, n. &c. i. & necesse est vt extremitas temporis sit in instanti: quia impoſſe est inuenire ex tempore aliquid in actu, nisi instans. Et verificatio quæstionis est. qm̃ necesse est, si instans fuerit acceptum, aut demonstraẽ in actu, sicut demonstratur punctus, aut nõ demonstratur. Si demonstraẽ, destruiẽ natura temporis. motus. n. destruetur necẽio: et, si fuerit impoſſe ipsum demonstrari, nisi in motu, necesse est vt ante ipsum sit motus, et post ipsum sit motus. Et, si nõ, tunc erit acceptum quiescens, & tũc erit quasi pũctus, non instans. Et vlr oẽ, quod diuidit motum, necesse est vt ante ipsum, et post ipsum sit motus. Et cum posuit, ꝙ extremitas tẽporis, quod ponitur generari, aut corrũpi, necesse est vt sit in instãti, dixit Si igiẽ instãs, &c. idest, si igitur extremitas temporis, quod ponitur generatum, & nouum, s. ꝙ ante ipsum nõ est tempus: & instans est principium temporis futuri, & finis præteriti: necesse est vt ex duobus terminatis ad ipsum cõponaẽ tp̃s, & sic añ ipsum erit tp̃s, et post ip̃m tẽpus. D. d. si igĩ fuerit. i. si igiẽ ex istis duobus terminatis ad ipsum fuerit tẽpus, manifestũ est, &c. i. & cum declaratum sit ꝙ in duobus terminatis cuiuslibet instãtis sit tẽpus: & tempus est consequens, & inseparabile à motu: manifestum est ꝙ in duabus partibus cuiuslibet instantis est motus: ergo motus est æternus necẽio. Et forte scitur de hac demonstratione hoc, ꝙ motus æternus est motus diurnus. declaratum est enim in Quarto ꝙ tempus non sequitur primo, & essentialiter, nisi hunc motum.

Instans ẽ principiũ futuri, & finis p̃teriti. Idem. 4. Phy. 125.

Nihil ĩuenitẽ de tp̃e ĩ actu, nisi instans.

Q. ĩpoſſe ẽ aliqd in tp̃e ad inueniẽ ĩ actu, nisi instans.

Quarto Ph. 130. & 132.

Eadem autẽ est ratio et de eo, quod est incorruptibilem eẽ motum. Vt. n. in eo, quod

est factum esse motum, accidit quãdam esse priorem mutationem prima, sic hic posteriorem vltimã. non.n. simul desinet moueri, & esse mobile, vt comburi, & esse combustibile. contingit.n. combustibile esse, quod non comburitur, nec motiuum, & mouens.

Et iste idem sermo dicitur in hoc ꝙ motus non corrumpitur. Qm̃, sicut contingit dicentibus motũ generari, vt transmutatio aliqua pręcedat primam transmutationem, ita contingit hic, vt aliqua transmutatio sit post vltimam transmutationem. qm̃ aliquid cessare à motu, & cessare ab hoc, ꝙ innatum est moueri, nõ sunt insimul, v.g. vt comburatur, & vt sit innatũ comburi. qm̃ possibile est vt sit innatum cõburi absq; eo, ꝙ cõburatur. neq; etiam aliquid cessare ab hoc, vt sit innatũ mouere, & cessare à mouere erunt insimul.

12 Idest, & per illud, ꝑ quod fuit declaratum ꝙ primus motus est æternus, & non generatus, declarabitur ipsum non corrumpi. Qm̃ sicut contingit ex positione eius, ꝙ primus motus sit nouus, vt non sit primus, sed ante ipsum sit transmutatio prior, silr contingit, si posuerimus ꝙ primus motus corrumpitur, vt post corruptionem primi motus sit motus, manifestum est, si primus motus corrumpitur, ꝙ post ipsum nõ erit motus, quemadmodum non erat ante. ergo, si posuerimus ipsum generari, erit ante motus, et, si corrumpi, erit post. D. incœpit declarare qũo contingit vt post corruptionẽ primi motus sit alius motus, & dixit qm̃ cessare aliqd, &c. i. qm̃, si primus motus, quieuerit quiete, in qua ĩpossibile erit vt illud, quod mouebatur, moueaꝛ post, necesse est vt post quietem moti fiat ĩ eo aliqua dispõ, quę faciat ipsum non moueri post. & ista dispositio necessario est motus, aut aliquid sequens motum. & sic post primum motum erit motus. quod est impo͂le. Et silr, si cessauerit primus motor à mouere, contingeret vt ante ipsum sit alius motor, q dedit ei dispõnem, ꝑ quã fuit impossibile vt moueret, postq̃ erat possibile.

Et ipsum autẽ corruptibile oportebit corruptum esse, cum corrumpitur. & huius corruptiuum rursus posterius. corruptio.n. mutatio quædam est. Si igitur hæc impossibilia sunt, manifestum est ꝙ est perpetuus motus, et nõ aliqñ quidem est, aliqñ autem nõ. etenim sic dicere figmento magis assimilaꝛ.

Et etiam necesse est vt corrumpẽs corrũpatur, qñ corrumpet, et ꝙ illud, quod corrũpit istud, corrumpatur etiam, postq̃ corrumpit illud. corruptio.n. est aliqua trãsmutatio. Et, cum hoc fuerit impo͂le, manifestum est ꝙ motus est æternus, & ꝙ non est quandoq;, & quandoq; non. & ꝙ sermo dicentis hoc magis assimilatur stulto.

13 Cum declarauit ꝙ primus, aut primi motus necesse est vt semper fuerint propter hoc, ꝙ illud, quod moueꝛ illo motu, aut illa, quæ mouẽtur illis motibus, si motus eorum fuerint noui absq; eo, ꝙ præcederet eos motus, necesse est alterum duorum, aut illud, quod moueꝛ illo motu sit generatum, aut æternum. & manifestũ est ꝙ, si fuerit generatum, necesse est vt ante primum motũ sit alius motus, & ante illum alius: & cum primus non erit, non erit vltimus. &, si illud, quod mouetur primo motu, fuerit ęternum, & postea generareꝛ suus motus, postq̃ non fuit, necesse est vt ante primum motum sit motus, & ante primum motorem sit motor. quod est impossibile. Et, cum declarauit hoc, vult declarare ꝑ istam viam, ꝙ impo͂le est vt motus vltimus sit, ita, ꝙ post illum nõ moueatur aliquid, per illam eandẽ viam, per quam declarauit vt prim⁹ motus sit prior fm tempus cæteris motibus. Illud.n. quod mouetur hoc motu vltimo, necesse est vt sit aut æternum, aut corruptibile. Si corruptibile habebit corrumpens, & reuertetur quæstio de isto corrumpente, vtrum sit æternum, aut habet corrumpens. si igitur est corruptibile, erit necesse vt sic procedat in infinitum. quod est impo͂le. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit æternum. Si igitur fuerit æternum, & motor illius sit æternus, reuertetur quæstio in eo, qua de causa motor æternus, & motum æternum semper fuerint in hac dispositione, s. hoc mouere, & hoc moueri, & postea cessauerunt à motu, postq̃ fuerunt in motu tempore infinito. Ergo illic est necessarium vt ante primum motũ, & primam rem motam, & primum motorem sit motus prior, & motor prior, & motum prius, quod est impossibile. Sed tacuit hoc condiuidens vltimũ de duobus condiuidentibus, super quę fundauit hanc demonstrationem, cum iam induxerat ipsum in generatione motus. Et, cum compleuit hic in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur hoc motu vltimo, est corruptibile, est illud, quod abbreuiabit in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur primo motu est generatũ, s. ꝙ ante generans est generans, & proceditur sic in infinitum. Et ideo compleuit hunc sermonem dicendo Et, cum hoc fuerit impossibile, manifestum est, &c. D. d. Et etiam necesse est vt corrumpẽs, &c. i. & si aliquis posuerit ꝙ illud, quod mouetur vltimo motu, est corruptibile, & illud, quod corrumpet ipsum, est corruptibile ab alio corrumpẽte, & illud ab alio, procedetur sic in infinitũ. quod est ĩpossibile. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit ęternum. &, cum fuerit motum æternum, & motor ęternus, necesse est vt motus illius sit incorruptibilis, sicut fuit ingenerabilis. &, si non, qua de causa cessabit à motu illud, quod semper fuit in motu: & ista expositio est vera.

Similiter autem & dicere ꝙ aptum natura sic est, et hoc oportere putare principiũ esse. quod quidem, videtur Empedocles dixisse, ꝙ vincere &, mouere in parte amicitiam, & litem inest rebus ipsis ex necessitate, quiescere vero in medio tempore. Empedocl.

Et sermo dicentium hoc, magis assimilaꝛ figmento. & similiter eius, qui dixit ꝙ sic debet currere natura rerum, & qui existimauit ꝙ principiũ est illud, de quo diximus ipsum esse, secundum ꝙ fecit similitudinem Empedocles de dñio amicitiæ, & litis, huius quandoq;, & huius quãdoq;, quæ mouent res necessario, & quies existit interim in tempore.

Idest, & sermo dicentium ꝙ motus non fuit ante, & 14
postea fuit, est similis sermonibus fictis. & silr sermo dicentium ꝙ qes, et transmutatio succedunt sibi in oĩbus entibus: & ꝙ natura totius entis moti facit hoc, non quia est aliquid, quod sit causa illius, est s. sermo fingentium. Et silr sermo dicentium sermonem simile n

sermoni Empedocles, ꝙ principium, ſm ꝙ eſt neceſſarium ad eſſe, aut principia contraria faciunt alterum contrariorum in aliqua hora, et non facit alterũ abſque eo, ꝙ illic non ſit cauſa cogens ipſum ad hoc, quia principium non habet cauſam, eſt ſermo ſil'is etiam figmento. Ex iſto ſermone etiã prouenit vt motus ſit ſine motore. Et cum dixit & q exiſtimauit ꝙ principiũ, &c. & intendit Naturales exiſtimãtes ꝙ primũ principiũ generans entia poſſibile eſt in eo, ſm ꝙ eſt principium ſimile, ſ. ſermoni Empe. qui poſuit principium entium amicitiam, & litem, ſm ſimilitudinem amicitię, & litis exiſtentium in hoĩbus. ſ. quemadmodum amicitia congregat hoĩes, lis autem ſegregat, ita in entibus ſunt etiã duo ſil'ia iſtis, ſ. amicitia naturalis, & odiũ naturale, ita, ꝙ qñq; mouet alterum, & qñq; reliquũ ad cõtrarium eius, ad qđ primum mouebat. Et quies eſt in tempore, quod eſt inter has duas actiones cõtrarias, abſq; eo, ꝙ illic ſit cauſa cogens amicitiam agere in vna hora, & litem agere in alia; cum ſint pricipia neceſſariæ actionis, & eſſentiæ neceſſariæ. Et iſte ſermo eſt etiam ſimilis figmento. ſequitur. n. ex eo vt motus ſit ſine motore.

Anaxago.

Fortaſſis autem & vnum principium facientes, vt & Anaxagoras, ſic vtiq; dixerint. At vero nihil inordinatum eſt eorum, quæ natura, & ſm naturam fiũt. natura. n. cauſa ordinis eſt omnibus: infinitum autem ad infinitum nullam rationem habet: ordo autem omnis ratio eſt. Infinito aũt tempore quieſcere, poſtea motum eſſe aliqñ, huius autem nullam eſſe dñiam quare nũc potius q̃ prius, neque rurſus aliquẽ ordinem hr̃e non amplius naturę eſt opus, aut enim ſimplr̃ ſe hr̃e oportet id, quod natura eſt, & non aliqñ quidem ſic, aliqñ vero aliter: (vt ignis ſurſum natura fertur, & non aliqñ quidem, aliqñ vero nõ:) aut rationem habere quod nõ ſimplr̃. Quare melius eſt, vt Empedocles, & ſi quis alius dixit, ſic ſe habere, in parte vniuerſum quieſcere, ac rurſus moueri. ordinẽ. n. iam quendam habet quod tale eſt. Sed & hoc dicẽtem oportet non affirmare ſolum, ſed & cauſam ipſius dicere, & nõ ponere, neq; cenſere vllam ſententiam irrationabilem, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre. hæc enim, quę ſuppoſita ſunt, cauſę nõ ſunt, neq; hoc erat litis, vel amicitiæ eſſe, ſed huius quidẽ congregare, illius vero diſgregare. Si vero inſuper determinetur ipſum in parte, dicendũ eſt in quibus ſic: vt ꝙ eſt aliquid, quod congregat homines, ſ. amicitia, & fugiũt inimici abinuicem. hoc. n. ſupponitur et in toto eſſe. videtur. n. in quibuſdam ſic eſſe. hoc aũt & per ęqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnino autem exiſtimare principium eſſe hoc ſufficiẽs, ꝙ ſemper aut eſt ſic, aut fit, non recte eſt opinari: ad quod Democritus reducit de natura cauſas, ꝙ ſic et prius fiebat: ipſius autem ſemper nõ vult principiũ quærere, dicens in quibuſdam recte, in omnibus autem nõ recte. etenim triangulus hẽt duobus rectis ſemper angulos ęquales. ſed tamẽ eſt quædam perpetuitatis huius altera cauſa. principiorum tamẽ, quæ perpetua ſunt, non eſt altera cauſa. Quod igitur nullum tẽpus aut erat, aut erit, quando motus non erat, aut non erit, tot dicta ſint.

Nihil inordinatum eſt eorum, quę naturæ, & ſm naturã ſunt. Natura cauſa eſt ordinis omnibus.

Empedocles.

Democritus

Principia, quæ ppetua ſunt, non est altera cauſa.

Et forte etiam illi, qui ponunt principium vnum, ſicut Anaxagoras, ratiocinantur tali ratione. Sed nihil omnino naturale, aut currens curſu naturali eſt ſine ordine. natura. n. eſt cauſa ordinis in omni, in quo eſt. & non eſt de actione naturæ aliquo modo vt omnia ſint quieſcentia tempore infinito, & poſt moueantur qñq;. Et nulla dñia eſt in hoc omnino, faciens ꝙ motus ſit magis nunc, q̃ ante. & nullus ordo erit in hoc aliquo modo. quod enim currit ſm naturã aut erit ſimplex ita, ꝙ nõ ſit qñq; tale, & qñq; tale. v. g. quod ignis aſcendit ſuperius naturaliter, abſq; eo, quod qñq; eſt aſcendens, & qñq; non: aut, ſi non fuerit ſemper vnius modi, conſeruabit aliquam proportionem. Et ideo ſermo Empedoclis eſt melior, ſ. ꝙ totum quieſcit qñq;, deinde mouetur. iſte. n. ſermo facit aliquem ordinem. Sed deberet dicens hunc ſermonem non eſſe contentus in dicendo illũ narratione tm̃, ſed deberet dicere cauſam eius, & non deberet aliquid ponere ſine aliqua ratione, ſed aut inductione, aut demonſtratione illud affirmare. iſta. n. poſita non ſunt cauſæ. nec iſtę etiam, ſed aliæ res ſunt per amicitiam, aut per litem, & illa congregat, & iſta ſegregat. Et, ſi hæc duo ſint determinata in aliquibus duobus diuerſis, oportet dicere illa duo, quæ ſunt: ſicut eſt determinatũ in hominibus, ꝙ illud, qđ congregat eos eſt amor, et ꝙ inimici ſunt illi, qui fugiũt ſe adinuicem. ponit. n. ꝙ in toto etiam eſt talis curſus. et dicunt qm̃ hoc exiſtit in quibuſdam rebus. ſed hoc exiſtere in temporibus ęqualibus etiam indiget ratione verificãte illud. Et vl'r exiſtimare ꝙ principiũ ſufficiens in hoc eſt, ꝙ ſemper talis eſt curſus, et ꝙ ſemper talis erit, non eſt rectũ, et hoc eſt illud, ad quod reddit Democritus cauſas, in natura, ſ. ꝙ primus fuit, et non finxit: & non oportet quærere qualiter ſemper fuit principium. & hoc iudicium in quibuſdam rebus non eſt verum. triãgulus enim ſemper habet angulos æquales duobus rectis, ſed principium eſt ad hanc rẽ ęternam. principia vero non habẽt alias cauſas, & ſunt ęterna. Hoc igiť ſit dictũ in hoc, ꝙ nõ erat, aut erit tp̃s, cũ mot' nõ erat, aut nõ erit.

Cum deſtruxit ſermonem dicẽtium ꝙ motus incœpit, poſtq̃ non fuit olno, & corrumpetur corruptione, poſtq̃ non erit motus omnino, & ſermonem dicentiũ t 5

& ipſum

& ipsum quiescere qñq;, & qñq; moueri, & dixit q ratiocinatio illius in hoc non est ratiocinatio, s. hoc, quod dixit, q non est quærendum de principio, quare facit hoc in aliqua hora, & non facit hoc in alia, quia quare est, est quærere causam, & principium non habet cãm, quia est necessarium, dicit Et forte etiam illi, qui ponũt principium vnum, &c.i. & forte illi, qui dicunt vnum principium esse, & q semper fuit quiescens, & deinde incœpit mouere, rõcinantur etiam ex hoc per rationẽ Empedo. & est, q in principio non est quærendũ de quare, quia est necẽum in esse. Et, cum d. q ratio Anaxa. est quoquo modo sĩlis sermoni Empedoclis, sed debilior, incœpit declarare debilitatem sermonis Anaxag. & dixit Sed nihil oĩno, &c. & intẽdit per ordinem, vt cursus eius sit vnius modi, aut modorum diuersorum in temporibus determinatis, et q illud, quod est vnius modi sit per vnam causam, & illud, quod est modis diuersis in tẽporibus diuersis sit per diuersas causas, quæ reuertuntur etiam in se circulariter. D. d. & natura est causa ordinis, & ista est rõcinatio, q res naturales non sunt extra ordinem, illud.n. quod est causa ordinis, est dignius ordine, nisi raro sit extra ordinem casualiter. D.d. & non est de actione naturæ, &c.i. q in his duobus sermonibus sunt duo contraria contunc̃ta fundamẽta naturalibus, quorum vnũ est vt aliquid sit posse tempore infinito in præterito, & post extrahat in esse. Res.n. quiescentes tempore infinito aut hñt naturam vt moueantur, aut non. Si igitur habent naturã vt moueantur, qñ quiescunt, violente quiescunt. si vero habent naturam vt quiescant, qñ mouent, motus est violentus. & motus violentus, & tempus motus violenti impossẽ est vt sit maius q̃ tẽpus naturale, nedum q sit tempore infinito. potentia.n. illius, in quo est potẽtia, exit in tempore infinito viribus infinitis necẽo. Aliud aũt, quod est etiam extra naturam, in hac opinione, est ponere motum, & motorem existẽtia tempore infinito, & motorem nõ mouere, & motum non moueri, & post incipere in motu i aliqua hora absq; eo, q illic fuit causa, per quam moueret in illa hora, & non prius. Et ista positio est sĩlis positioni, quam ponunt Loquentes nostræ legis. Sed quia ponunt motorẽ mouere voluntarie, ideo vñr magis sustentari q̃ qui ponit ipsum mouere naturaliter. Naturalia.n. vñr habere ordinem terminatum, s. currere eodẽ modo, aut semper, aut frequentius. Illa aũt, quorũ principium est voluntas, vñr diuersificari, & nõ sequi eundem modum actus. Sed, sicut diximus q volens mouetur, postq̃ non mouebatur, aut mouet, postq̃ non mouebat: necesse est tũc aliquam proportionem fieri inter ipsum & motum, quæ ante non erat. &, si non, non magis moueret in hoc tẽpore posito q̃ in alio. &, si non, non esset aliud, sicut dicimus, nisi præsentia temporis imaginari.n. tẽpus est transmutatio sequens transmutationem, s. imaginari præsentiam illius. Et nos dicimus q voluntas, quia quærit actionem voluntariam, quærendum est quemadmodum impossẽ est vt voluntas noua dependeat de actione antiqua, et voluntas antiqua dependeat de actione noua. Et nos dicimus q apparet, & apparebit impossẽ esse, vt actio noua fiat per volũtatem antiquã, nisi sit actio antiqua media. Voluntas.n. non postponit facere quod intendit, nisi propter existentiam alicuius intentionis in re intenta, quæ non erat in tempore voluntatis. &, si non, esset necesse vt illud, quod est voluntatum, esset cum voluntate. Cum igitur posuerimus voluntatem esse, in qua * possibile postponi voluntatum, hoc erit propter existentiam alicuius, quod nondum erat, s. propter defectum alicuius causę, aut alicuius dispositionis, neq; erit tempus, neq; aliud, cum iam posuimus q ista voluntas est primus motuũ, manifestum est q tunc voluntatum debet esse cum ea. Si igitur posuerimus ipsam esse antiquam, voluntatũ erit antiquum. In quo igitur istorum duorũ fundamentorũ possunt aliquid negare Loquentes? Fundamentũ autem dicens q voluntatum non postponitur tẽpore voluntati, nisi propter hoc, q aliquid deficit in volũtato, & est saltem præsentia temporis, impossibile est vt negetur ab hoie per suam intrinsecam rõnem: sed, si negetur, erit p extrinsecam. Secundum aũt fundamẽtum, quod est q ante istam volũtatẽ, s m q est prima, nõ est transmutatio, conceditur ab aduersarijs, s. à Loquentibus. Si igitur fuerit dictum, q istud est iudicium voluntatis nouæ in antiqua, aut postponi potest sine causa, dicemus interrogando, non conceditis q præsentia temporis est causa in essendo voluntatum? ergo hic est causa? Si igitur dixerint q tempus etiam inuenit ex illa antiqua voluntate, reuertetur quęstio super illos in factura illius temporis. Tempus, quod fit, postq̃ non fuit, indiget tempore, in quo fiat, & per quod approprietur sua factio, & determinet. &, si non, esset semp. & hoc manifestum est per se. Et, si fuerit dictum quo posset inueniri noua actio s m hanc opinionem ab antiqua voluntate, dicemus mediante moto antiquo à voluntate antiqua. istud.n. motum appropinquabit alicui, & distabit ab aliquo: et sic erit causa quietis, & motus aliquorum, cum hoc, q est æternum. Et etiã, si fuerit hic voluntas antiqua, quæ antecedit voluntatũ nouum sine mediatione motus, necesse est vt suum voluntatum non postponatur ab ea, donec desinat in infinitum. & hoc essentialiter, & non accidentaliter. qñ qui ponit voluntatum nouum inueniri à volũtate antiqua mediante motu, non contingit ei vt volũtas præcedat voluntatum tempore infinito, nisi per accidens. & hoc manifestum est exercitatibus in cognitione eius, quod est essentialiter, & eius, quod est accidentaliter. Et, si in hac propositione nõ distinguatur illud, quod est essentialiter ab eo, quod est accidẽtaliter, erit sophistica. Et ex hoc habuerunt Loquentes nostræ legis pro impossibili, q i eodem subiecto succedant sibi facta infinita. fingunt. n. q, si generatio fuerit in eo, cõtinget ipsum nõ esse, nisi præcedãt ipsum facta ĩfinita: & dicũt q est impossibile. Nos autem dicimus q est impossibile essentialiter, non accidentaliter, s. q cum aliquod agens fuerit, cuius esse non habet initium, contingit q actiones eius non habeant initiũ. vnde accidet vt ante quãlibet actionem eius sit actio, & ante quãlibet actionem eius sint actiones infinitæ, sed p accidens, non qa quædam sunt necessariæ in esse quorundam. qm, si ita esset, contingeret vt non inueniretur ex eis aliquid, nisi post * destitionem infinitorum. quod est impossibile. Cum igitur Loquentes acceperunt loco eius, quod est p accidens, illud, quod est essentialiter, dixerunt impossibile esse facta non habere primum: immo est necessarium ex hoc, q ponitur agens, cuius esse non habet primum: sed est impossibile essentialiter, vt actiones infinitæ sint necessariæ in esse nouã actionem. Et iam Aristo. dixit hoc aperte in Quinto istius libri, cum fuit perscrutatus vtrum motus habeat motum, & generatio generationem. & similiter in secũdo libro de Generatione, cum perscrutatus est de finitate elemenrorum. Et verificatio sermonis in agente volente est, q agens, & mouens vñr esse illud, ex quo prouenit mouere, & actio prouenit ex eo dr motus, & mouẽs, quod est huiusmodi, est duobus modis, mouẽs, qui mouet absq; eo, q præcedat ipsum appetitus, aut voluntas, aut desyderium, aut quocunq; volueris appellare: & hoc mouere dr naturale: & mouens, i quo præcedit appetitus, & voluntas ad mouendum: & dr actio voluntaria. Et est manifestum q istud mouens

mouetur

Margin notes (left):
Illud, qđ ẽ cã ordinis, est dignius ordine.
Impossibile est mot⁹ violenti tps mai⁹ esse, q̃ tẽpus mot⁹ natura..., &c. Pro... vide. t. ... com. 15.
Digressio.
Contra Saracenos ponẽtes motorẽ, motũ tpe infinito, & ñ mouere.
Opiniones Auerrois, qb⁹ pro... contra Theologos, & Saracenos, q a volũtate antiqua nõ põt noua actio prouenire.
* a.l. impossibile

Margin notes (right):
Nullus p rõnem suã intrinsecam negare põt q volitũ postponatur volitati, nisi pp defectum aliquem i volito.
Remouet tacitã rñsionẽ.
Dubium.
Solutio.
Voluntatem pcedere volitũ tpe infinito non contingit, nisi p accidens.
* a.l. destitutionem.
5. Ph. t.c. 11. et 2. Cœ. cõ. 22. Idẽ infra hic cõm. 47.
Vide differentiam inter agẽs & mouẽs. t. cõ. 45. 1. de Generatione.

mouetur primo à volũtato, aut ex imaginatione illius, aut ex præsentia illius. & iste motus dr̃ appetitus. Omnis igitur motor, à quo præcedit appetitus ad mouere, est motor vno modo, & mouens alio modo. Et, cum hoc sit positum, dicamus ꝙ oĩs voluntatis nouæ mouere, quod sequitur ipsam à volente, est nouũ necessario. & oĩs volũtatis antiquę mouere, quod sequitur ipsam à volēte, est antiquum necio. Q̃m, si fuerit nouum, necesse est vt istud mouere præcedat appetitus ad ipsum finitus. quare igitur iste appetitus fuit causa motionis in aliqua hora, & nõ in alia, cum sit eiusdem dispositionis? Necesse est igit̃ vt ab hoc appetitu non proueniat mouere oĩno, aut vt proueniat ab eo semper, aut vt sit illic appetitus nouus, qui est causa nouitatis motionis volentis ad voluntatum nouum. Et hoc contingit necessario ex hac positione, ꝙ motus voluntatis à volente sequitur appetitum, & voluntatem volentis. Si igit̃ necesse fuerit hoc esse motorem antiquum, vel voluntatem antiquam, necesse est vt appetitus eius sit antiquus, & suũ mouere sit antiquũ, & suum voluntatum sit antiquũ, sine principio, & sine fine. q̃m, si voluntatũ desierit, desinet voluntas, &, si desinet voluntas, desinet appetitus. quod non potest esse in volēte antiquo, & voluntate antiqua. Et vl̃r demonstratio Arist. est vl̃is oĩ motori, qui ponitur primus, siue fuerit positus per appetitũ, siue non, s. ꝙ impossĩe est vt agat in aliqua hora, & nõ in alia, quia tunc erit illic motor prior ipso.

Mouens dupliciter.

De appetitu vide. 2. Phy. c. 81.

Et ꝙ dicunt Loquentes ꝙ voluntatum nouũ nõ postponitur à voluntate antiqua, nisi quia volũtas antiqua pendet cum eo ĩ hora terminata. Q̃m, si appetitus, qui facit mouere non pendet cum eo, nisi in hora terminata, necesse est vt apud præsentiã illius temporis sequatur ꝙ mouere volentis sequatur appetitum voluntati. Appetitus igitur, qui facit mouere, est nouus cum nouitate temporis: & silr̃ mouere, & non est appetitus antiquus. Aut dicamus ꝙ per appetitum non fuit factũ mouere oĩno, sed ex voluntate, s. ex se: aut fuit factũ ex mouere antiquo, sed non operabatur in motu propter defectum eius, quod necessarium est in motu. &, cum illud fuit præsens post, s. tempus, tunc aget mouens, & mouebitur motum. Hoc igitur mouere non sequit̃ voluntatem in illo tempore. indiget igit̃ motore priore ipso, qui facit illud, quod est necessariũ in factura voluntati. Et quærendum est in nouitate illius rei necessariæ eandem quæstionem, vtrum sit. s. ab agente volente, aut non volente: & reuertetur consecutio impossibilis à principio. Et totum hoc est manifestum exercitato in huiusmodi demonstrationibus, et sano capite, & nõ impedito à sermonibus sophisticę præcedentibus positis, vt sunt opiniones mundanæ.

Obiectio loquentium.

Solutio.

D.d. & non est de actione naturę, &c. i. & nõ est natura innata facere quiescere res naturales, in quibus est, tempore infinito, & post mouebuntur sine aliqua causa noua, quæ facit eas moueri tunc magis, q̃ in alio tempore. Et hoc intendebat, cum dixit Et nulla dr̃ia est in hoc oĩno, &c. i. dicens hunc sermonem nullam dr̃iam dat in entibus ĩ dispositione quietis, & motus, sed in eadem dispositione sunt apud quietē, & apud motum. quod est valde inopinabile.

Expō alterius partis textus.

Et hoc, quod dixit manifestum est de definitione naturæ. Dictum est. n. naturam esse principium motus, & quietis. necesse est igitur aut ipsam agere in alterum contrariorum continue, s. in motu aut quiete, aut agat vtrunq; non continue, s. quietem q̃nq;, & motum q̃nq;, continuatio. n. in successione istarum duarũ actionum est ordinatio, & cursus in eadem dispositione. Et hoc intēdebat, cum d. aut erit simplex, &c. i. ꝙ natura innata est ĩ alterum duorum, s. aut vt actio eius erit simplex, & vna, s. ꝙ facit alterum contrariorũ tñt et hoc intendebat per simplex: aut faciet duo contraria successiue. Et intendebat declarare per hoc ꝙ sermo dicentium ꝙ oĩa erant quiescentia tempore infinito, deinde mouebantur, est sermo nõ naturalis. hoc. n. nõ vr̃ esse de actione naturę. necesse est. n. ĩ actionibus naturæ esse continuationem, & æternitatem, aut in agendo alterum cõtrariorum tm̃, v. g. vt motus ignis ad superius semper, & terræ ad inferius, aut in agendo duo contraria successiue, sicut hoc, quod inuenitur de generatione, & corruptione consequentibus motum solis, et alijs contrarijs sequentibus istum motum.

Documentũ

Documentũ

Et, quia Empedocles dicebat mundum generari q̃nq;, & corrumpi q̃nq; s̃m continuationem, d. ꝙ sermo illius magis participat sermonibus naturalibus. D.d. iste enim sermo, &c. i. qui enim d. istum sermonem de mundo, s. ipsum moueri q̃nq;, & quiescere q̃nq;, s. in tēporibus determinatis, facit naturam habere aliquem ordinem, in quantum agit illud, quod agit continue, licet mutet̃ de cõtrario in cõtrarium. Et dixit aliquem ordinem, quia ordo completus est agere alterum contrariorum continue.

Cõpletus ordo est agere alterum contrariorũ continue.

Et, cum dixit ꝙ iste sermo magis cõicat cũ sermonibus naturalibus d. post hoc in quo ægredit̃ ab eis, & dixit Sed deberet dicens hunc sermonem, &c. i. sed dicens hunc sermonem deberet dicere aliq̃ rõnem, per quam affirmaret ipsum, & aliq; causam, per quam esset. dicens. n. hoc deberet dare duo, s. demõstrationē quia, aut ꝑꝑ quid, aut vtrũq;. Et hoc intēdebat, cum d. sed deberet dicere cãm, &c. et oportet, sicut dixit, dicentē aliquē sermonē affirmare ipm̃, aut ꝑ demr̃ationē, aut ꝑ inductionē, non ponere ipsum sine aliq̃ rõne. Et ꝑ hoc, quod d. nõ ponere aliqd. possumus ĩtelligere, & nõ ponere ipsam opinionē, & põt intelligi & cã opinionis. Empedocles. n. cũ posuit opinionē suã ĩ hac intētione, ponere ēt debuit cãm opinionis. D.d. ista. n. posita non sunt causę. & intēdit illud, quod posuit Anaxago. cum dixit & intelligentia cœpit distinguere mixtum, postq; non distinxerat ipsum tempore infinito. et ꝙ posuit etiam Empedocles de amicitia, & lite nõ sunt primæ causæ: istę. n. indigent causis. Et, quia causa, quam Emped. dedit in hoc, non est vera, nec põt euadere ab obiectionibus, d. nec iste, etc. i. nec Empe. etiã dedit causam veram in hoc, ꝙ mundus quiescit q̃nq;, & mouetur q̃nq;, cum dixit & causa istoꝝ duorũ motuum contrarioꝝ in mundo, s. in congregatione, & segregatione partiũ est lis, & amicitia, s. ꝙ amicitia congregat multa, & facit ea vnum, et lis segregat vnum, et facit ipsum multa. Et, cum dixit ꝙ Empedo. nihil inducit in hanc causam, scœpit dare corruptionem istius causæ: & dixit Et, si hæc duo, &c. i. &, si hæc duo contraria sunt determinata in se, necesse est vt illa duo, in quibus existunt ex rebus naturalibus sint determinata in se: cum impossibile est vt contraria sint in eodem. Quapropter oportet dicentem hunc sermonem determinare illa, in quibus existit lis, & distinguere ea, in q̃bus existit amicitia, sicut distinguit̃ hoc in hoĩbus, & vocare deberet modum entium, ĩ quibus est amicitia, amicos, & ĩ quibus est lis, inimicos. Sed hoc nõ potuit facere Empedocles in entibus, s. distinguere in eis istos duos modos. deĩde, si distingueret, nõ posset dare cãm in hoc, ꝙ mundus totus congregatur q̃nq;, et segregat̃ q̃nq;, nisi ita ꝙ inimici reuertentur amici, & amici inimici. quod igitur fingit falsum est, & extra naturã. Et intendebat per hoc, ꝙ sermo eius, cũ hoc, quod est ornatus, nõ bene sequitur similitudinem, quam deberet sequi. lis. n. et amicitia non inuenitur, nisi in aĩalibus, et præcipue rõnalibus, non in eis, quę nõ sunt aĩalia. Empedo. igitur assimilauit irrõnalia rationalibus, & iudicauit ea eodem modo, & fecit plus, quod non sequitur similitudinem in oĩbus accidentibus suis. sermo igitur eius, cum hoc ꝙ est ornatus, non est perfecte ornatus.

Lis, & amicitia nõ inueniũt, nisi ĩ aĩalib᷒, & proprie rõnalibus, non in inanimatis.

D.d.

D.d. ponit enim, &c. ista est narratio rationis Emped. d. enim q̃a lis, & amicitia I quibusdam rebus segregat, & congregat, necesse est, vt talis sit cursus in oĩbus rebus. natura. n. partis, & totius est eadem. & manifestũ est q̧ iste sermo est rhetoricus. Et, cum dedit rationẽ eius, incœpit dicere q̧ deberet dare ex causis concedendo hanc opinionẽ, & hanc rõnem, & dixit sed hoc esse in temporibus ęqualibus, etc. i. sed hoc, q̧ posuit, q̧ isti duo motus contrarĳ sunt in tempore æquali, aut q̧ tẽpus motus est æquale tempori quietis, īdiget etiam ratione alia ab ista. Et dixit hoc, quia res, in quibus existit amicitia, & lis, s. res alatę, non inueniuntur agere in temporibus æqualibus, ita, q̧ oẽs hoĩes sint aliquo tẽpore amici, et in alio tempore inimici, ita, q̧ tẽpora inimicitiæ sint æqualia temporibus amicitiæ. hoc. n. totũ non inueniť in suo exemplo, et ideo deberet dare aliam rõnem, aut aliās rationes ab illis, quas accepit ab hominibus. Et, cum dixit hoc, q̧ diminuebať ei in ipsa positione, dixit Et vľr existimare, &c. i. & vľr existimare q̧ principium sufficiens in hoc est dicere, q̧ natura eius est, quæ dat agere res contrarias, non est sermo rectus: nec hoc, quod datur in hoc, sufficit in causa istius positionis. D.d. & hoc est illud, ad quod fecit redire causas in natura, &c. i. & hoc, quod dixit Emped. in principio, cum quæsitum fuit ab eo, q̃uo agit res cõtrarias, illud idem dixit Democritus in cõtrarietate existente in rebus naturalibus, s. q̧ accidit quęrere cãm in actione primi principĳ. Et hoc intendebat, cum dixit, s. q̧ añs etiam est tale. i. quia in causa præcedenti non diciẽ plus in hoc, s. q̧ agit contraria, nisi hoc, q̧ talẽ habet naturam. D.d. & non oportet quærere, &c. i. & non oportet quærere cãm actiõis eius, cuius eẽ est neč̃ium. Cã. n. non debet quæri, nisi in eo cuius esse nõ est necessariũ. i. q̧ nõ oportet q̃rere cãm actionis entis neč̃ĳ. Et induxit Antiquos ad hoc, q̃a ponebãt principiũ mundi esse æternum, & mundum esse nouum. Vnde, cum quærebatur ab eis, quare inueniebatur mundus ab eo in tali tempore, & non in alio, cogebantur dicere illud prædictum, s. q̧ non oportet quærere in ęterno, quare. Et non est, sicut existimauerũt. verũtamen oportet vt nõ detur causa in actione principĳ, q̃n actio eius fuerit æterna. si aũt actio eius fuerit noua, oportet vt habeat principium in illa actione. Et, cum narrauit sermonẽ Demo. in hoc, incœpit notificare q̧ iste sermo non est verus, & dixit & istud iudiciũ in quibusdam rebus nõ est verum, &c. i. & sermo Demo. & sequẽtium eius, q̧ res necessariæ non debent habere causas, est verus in quibusdam rebus, falsus in quibusdam. triangulum. n. habere angulos æquales duobus rectis est necessariũ, tñ habet causam. res vero necessariæ, q̃ sunt principia, non habent causam. et, si nõ, tunc principium haberet principium, & procederet hoc in infinitum. Et intendebat declarare q̧ multa necessaria habẽt causas: & q̧ principia æterna, quorum actiones ponuntur nouæ, sicut actiones principiorum non æternorum, sunt digniora vt habeant principia: & sic primum principiũ reuertiť non primũ. Et ideo Antiqui dubitabant, vtrum p̃na corruptibilium sint corruptibilia, aut æterna. &, cum ponebant illa corruptibilia, sequebatur ipsa non esse principia: &, cum ponebant ea esse ęterna, sequebatur oĩa esse æterna: & ideo cogebanť dicere illa vana. Cũ autem perscrutatus est ſm cursum naturalem de istis rebus, vidit hoc esse ens medium Īter æternum, & generabile, & corruptibile: & q̧ quodam modo est ęternum, & alio modo generabile, & nouũ: & est corpus, quod mouetur circulariter, quod est generabile, & corruptibile quantum ad vbi, & manens quantũ ad substantiam. & sic dissoluebatur ab eo hęc quęstio, ponendo hunc motum, & fuit possibile vt generabile nouum mediante æterno sit causa rerum generabilium. D.d. hoc igitur sit dictum in hoc, &c. i. iste igitur sermo sit sufficiẽs in hoc, quod declaratum fuit hic, s. q̧ siue non fuerit motor, qui moueat in actu, aut fuerit illic motor, sed non est motus, q̧ necesse est vt non sit illic tempus oĩno. &, cum non fuerit tempus, non erit ens nouũ oĩno, motus. n. necessarius est I essendo tẽpus. et sic hoc, quod dixit in tp̃e, apparet in loco. & ideo nullũ põt generare tp̃s, & locũ. &, si esset, esset valde inuerecundũ.

[Margin notes:] q̃ est reddẽ ... cã, & in q̃ ... — Multa necessaria habent causas. — Dubium Antiquorum. An g̃nabiliũ sint p̃cipia g̃nabilia, vel æterna. — Solutio. — Corpus cœleste ẽ mediũ Īter æternũ, & corruptibile. — Q̃uõ sequať hoc. vide 8. Ph. cõ. & c. 10. vbi dr̃ q̧ nouũ est cui priori, & posteriori.

Caput Secundum. Soluit rationum apparentiam, motum non esse construentium.

Contraria autem his non difficile est soluere. Videbitur autem ex hisce consyderantibus contingere maxime motum esse aliq̃n, cum non esset omnino. Primo quidẽ, quia nulla perpetua mutatio est. mutatio. n. omnis apta natura est esse ex quodã in quoddam. quare necesse est omnis mutationis terminum esse contraria, in quibus sit: in infinitum autem moueri nihil.

Et non est difficile dissoluere illud, p̃ quod contradicitur huic. Illa autem, ex quibus existimatur, cum cõsyderatum fuerit de motu, possibile esse q̧ motus sit q̃nq̧, ita, q̧ ante nõ fuit omnino, sunt ista prima. Quia non erit transmutatio æterna omnino. omnis. n. trãsmutatio est ex aliquo in aliquid. & ideo necesse est vt duo contraria, in quibus est trãsmutatio, sint fines cuiuslibet transmutationis: & nihil mouetur sine fine.

Cum compleuit declarare hic esse motum vnũ æternum, vult etiã inducere dubitationes, quæ possunt induci super hũc sermonem. Et quæstio sic componitur. Oĩs transmutatio est ex aliquo contrario in aliud contrariũ. et, si non, tunc motus esset ociosus, et sup̃fluus. s. si illud, ex quo est motus, est idem, cum eo, ad quod est motus: & contraria sunt finita: & quod est inter ea est finitum: ergo & oẽ, quod est in finito, est finitum: ergo omnis motus est finitus. D.d. oĩs enim transmutatio est ex aliquo in aliquid. i. ex contrario in contrarium. D.d. & ideo est necesse, &c. i. q̃m, cum posuerimus q̧ motus est ex contrario in contrariũ, necesse erit vt cõtraria sint fines transmutationis. D.d. & nihil mouetur sine fine. i. &, cum posuerimus q̧ oẽ motum mouetur in contraria, continget q̧ nihil moueť sine fine. q̃m, si mouetur ad infinitum, mouetur ad non cõtraria: sed positum est q̧ oẽ motum mouetur ad contrarium: est ergo hoc inconueniens. Et forte intelligit p̃ hoc, quod dixit, & nihil mouetur sine fine, hoc, q̧, si aliquid esset tale, tunc motus eius esset superfluus, & ociosus. & erit hæc quasi alia ratio ab ea, in qua fuit dictum, q̧ oẽ motum mouetur inter cõtraria. Et forte ista ratio est sufficientior prima in motu locali. [a] contrarietas. n. naturalis in loco non est nota per se. & ideo, cum voluit Aristo. [b] declarare in vltimo Sexti, q̧ oĩs motus rectus est finitus, vsus est loco ã contrarĳs, præterq̃ in declaratione motus localis. Et vsus est etiam ĩ declaratione motus localis alio modo, s. q̧ illud, quod ĩpossibile est vt sit, impossibile est vt incipiat fieri.

[Margin notes:] 16 — Prĩa expõ. — Sc̃da expõ. — Tertia expõ, siue sec̃da manifestatio. — a Contrarietas naturalis in loco nõ ẽ nota per se. Idẽ 9. Ph. c. 9. Idẽ hic infra. c. 63. & 1. Cœ. c. 86. — b 6. Ph. t. c. 91. 92. & inde.

Amplius videmus q̧ possibile est id moueri, quod neq̧ mouetur, neq̧ habet in seipso vllum motũ: vt in inanimatis, quorũ neq̧

pars

pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescens mouetur aliqñ. oportebat aũt aut semper moueri, aut nunq̃, si non sit, cũ non esset. Multo autẽ magis quòd tale est in animatis manifestum est. cum.n. in nobis nullus insit motus aliqñ, sed gescanius, mouemur tñ aliquãdo, et fit aliqñ in nobis ex nobisipsis principium motus, & si nihil extrisecus moueat. hoc.n. in inanimatis similiter non videmus, sed semper mouet ipsa aliquid aliud eorum, quæ sunt extra: animal aũt ipsum dicimus seipsum mouere. quare, si quiescit aliqñ penitus, in immobili motus vtiq; fiet a seipso, & non ab externo. Si autem in animali hoc possibile est fieri, quid prohibet idem hoc accidere & in vniuerso? si.n. in paruo mundo fit, et in magno, &, si in mundo, & in infinito: si cõtingit quidẽ moueri infinitũ totũ, & gescere.

Et etiam videmus q̃ possibile est, vt moueatur illud, quod nõ est motum, neq; in eo est motus omnino, v.g. in non animatis. videmus.n. istas res, q̃ nec pars rei mouetur, nec totum, sed est quiescẽs, deinde mouetur qñq;. & esset necesse aut vt nõ moueretur in aliqua hora, si motus non sit, postq̃ non fuit, aut moueretur semper. Et hoc magis apparet in hñtibus animas. qñq;.n. sumus quiescentes, & nullus motus existit in nobis omnino, deinde mouebimur, & fiet in nobis ex nobismetipsis principium motus, licet nullũ extrinsecum moueat nos. hoc.n. non videtur huiusmodi in vita carẽtibus. sed ista semper mouentur ab aliquo extrinseco alio. viuum autem dicitur mouere se. & ideo, cum qñq; sit quiescẽs complete, necesse est vt fiat in eo, quod mouet, motus ex se, non extrinsecus. Qm̃, si hoc possibile est vt fiat i animalibus, quid igitur prohibet vt hoc sit in toto etiam? quoniam, si hoc est in mundo paruo, est etiam in magno. &, si est in mundo, erit etiam in infinito: si sit possibile, vt infinitum moueatur, & quiescat secundum totum.

Idest, & etiam videmus quædam, quæ mouentur, postq̃ non mouebantur neq; fm totum, neq; fm partem: sed fm totum, & partes quiescunt, deinde mouentur. D.d. & esset necessarium, &c.i. & esset necessarium, si sit hic motor æternus, & motus ęternus, vt nõ esset motus nouus. motus.n. nouus debet habere motorem nouum: immo, & est necessariũ vt omne, quod sentitur quiescere, quiesceret semper: & oẽ, quod sentit moueri, moueretur semper. Et, cũ induxit hanc quæstionem, induxit etiam aliam manifestiorem prima: & est hoc, q̃ apparet in habentibus animas: quæstio.n. in eis est difficilioris dissolutionis. & dixit Et hoc magis apparet in habẽtibus animas. i. & hoc. s. eẽ possibile vt motus fiat, postq̃ erat sine motu pręcedenti, est manifestius in habentibus aĩas, q̃ in carentibus. Videmus enim semina, & aĩalia gescere sine aliquo motu, postq̃ mouebantur, nõ ex motore extrinseco, sed ex se p principiũ existens in eis, ita, q̃ existimatur q̃ per hoc principium, quod est in eis, possunt moueri qñq;, & quiescere sine aliquo extrinseco. Et, cũ dixit q̃ dubitatio de hoc in rebus aĩatis est manifestior, q̃ in rebus inanimatis, dedit causam in hoc, & dixit hoc.n. non vr̃, &c. idest, & habentia aĩas sunt manifestiora in hoc, quia videmus ea incipere moueri sine aliquo extrinseco mouente, illa aũt non mouent̃, nisi qñ mouerit ea aliquod extrinsecum. videmus.n. q̃ motus, qui fiunt in rebus carentibus aĩa, q̃ sunt post motus: in motibus aũt, qui fiunt in habentibus aĩas, non videmus q̃ ante ipsos est motus extrinsecus. Et apparet ex hoc, q̃ quæstio in carentibus aĩa non ordinatur ex hoc, q̃ motus eorũ sic à motore ęterno, sed quia in quibusdam sentiũtur motus noui, absq; eo, q̃ in eis sentiatur motus extrĩsecus. Et vr̃ q̃, si hoc est vnum eorum, quod intendit p hunc sermonem, q̃ hoc nõ est, nisi de motibus per naturã, s. quæ mouentur per se, per inclinationem, quę est in eis. Sed apparet ex primo sermone q̃ est quæstio prędicta ex hoc, q̃ motus eorum fuerit à motore ęterno. necesse est.n. ponere motorem æternum esse. & in hoc conueniunt oẽs. sed differunt consyderãtes in hoc, vtrum primus motor possit mouere qñq;, et qñq; nõ, aut est impossibile, sed est necesse vt semper moueat. Et fortè Aristo. intendit duos modos quęstionis. & propalauit primum modum, & innuit secundum per hoc, q̃ dixit, Et hoc apparet magis, &c. apparet.n. ex hoc sermone q̃ quæstio cõtingens in hoc est eiusdem generis in habentibus aĩas, & carentibus. sed est manifestior in habẽtibus, s. q̃ incipiunt moueri sine aliquo motu, q̃ fiat in eis, neq; in toto, neq; in parte. Deinde d. hoc enim non vr̃, &c.i. & hoc magis apparet in hñtibus aĩas: q̃a non videmus motum in eis ex extrinseco manifeste, sicut vr̃ in carẽtibus aĩa. Et hoc apparet magis in carentibus aĩa, quia ista aut mouentur violente, aut naturaliter: & manifestum est q̃ motor in eis, quæ mouentur violẽte, est extrinsecus: & nõ accidit in istis quæstio, s. ex modo hoc, s. ex quo accidit in hñtibus aĩas. In eis autem, quæ mouentur naturalr̃, accidit quæstio, si indigẽtia istorũ ad motorem extrinsecum est maior, q̃ indigentia habẽtium aĩas. de motis.n. naturalr̃ apparet q̃ non mouent̃, nisi generentur in locis extraneis, aut patiantur violente quietem, & post recedet violentãs, & vlr̃ motor est generãs in eis, aut auferens violentiã, vt declarabit̃ post. Et ideo dixit sed ista semp mouent̃ ab aliquo extrinseco. viuũ autem dicere mouere se. & vtrũq; in rei veritate, vt post declarabitur, indiget motore extrinseco: sed est latentius in habẽtibus animas. Et ista dñr mota ex se, illa aũt non: quia ista existimantur posse moueri, & quiescere ex se. quod nõ inuenitur in eis, quę mouentur naturaliter. Et, cum posuit hanc propositionem, dicentem q̃ in habentibus animas fit motus sine motu præcedente, dixit possibile est hoc in toto. Deinde induxit similitudinem inter ea, & dixit quoniam si hoc est in mundo, &c.i. quoniam animal, quod mouetur ex se, assimilatur toti in hoc, quòd totũ mouetur ex se, scilicet corpus coeleste. Similitudo enim inter animalia, & corpus coeleste est, quoniam vtrũq; mouetur ex se. & quemadmodum alij motus reducuntur in animali ad primum motorem, qui nõ mouetur, ita est in mundo magno, et ideo dicitur quòd homo est mundus paruus. Et iste sermo est rhetoricus, quãuis iudicium in radice non sit verum, scilicet quòd motus nouus fit in animali sine motu præcedenti: & non dat q̃ necesse est vt motus nouus fit, sed dat hoc esse possibile. Est igitur quæstio super sermonem prædictum. [a] D.d. &, si est in mundo, &c. & dixit hoc contradicẽdo Antiquis, dicẽtibus mundum generari ex re infinita, sicut plures dicunt in causa materiali sicut Anaxag. in mixto.

Hic dubitat an expõ data i pria parte text° sit conueniens.

Solutio.

A qb° ẽ motus naturalis eficiẽtis.

Cur aĩata dicuntur ex se mota, inaĩata non.

a Cur hõ dr paruus mundus. Vide & aliud, in q̃ assimulant. 1. Cœ.t.cõ.6.

in mixto. Deinde igitur, si est possibile vt finitum moueatur ſm totũ, postq̃ non mouebatur olno, possibile erit hoc in infinitum, si est possibile vt infinitum recipiat vnum motum in omnibus suis partibus.

Horum igitur id, quod primum dictũ est, non eundem semper, & vnum numero esse motum, qui ad opposita fit, recte dicitur. hoc enim fortassis necessarium est, si non semper vnum, & eundem esse possibile est vnius, & eiusdem motum. dico autẽ, vt vtrum vnius chordæ vnus, & idẽ sonus sit, an semp alius, ipsa similiter se habente, & mota. Attamen qualitercũq; tandem se habeat, nihil prohibet vnum, & eundem esse aliquem, quo continuus est, atq; perpetuus. manifestum autẽ erit magis ex ijs, quæ posterius.

Dicamus igitur ad hoc, sermo autem, qui primo fuit dictus, s. q̃ motus ad cõtraria non est semper idẽ in numero, rectus est. dignius est igitur, vt sit necessariũ, si motus eiusdẽ rei non semper est possibile vt sit idem, s. ver. g. vtrum sonus eiusdem chordę sit idẽ, aut est semper vnus post alium, licet chorda sit eiusdem dispõnis. Et, licet moueaẽ, sed ſm vtrũlibet istorum fuerit, nihil prohibet vt sit hic vnus motus, ex hoc, q̃ est continuus, & æternus. et hoc declarabitur post magis.

18 Cum induxit has tres quæstiones, incœpit dissoluere eas. & primo de qõne, dicente q̃ impossẽ est vt inueniatur motus infinitus, qm̃ ois motus est ex contrario ad contrariũ. Et, quia põt aliquis respõdendo dicere q̃ licet motus sint finiti, quia sunt ex contrario, & in contrariũ, tñ non est remotum vt cõtinuatio, & æternitas sit in eis ex iteratione iter cõtraria, s. iteratione ĩfinita. Et, quia ista rñsio non est vera, quia post declarabitur in hoc tractatu q̃ talis motus non est vnus, nec continuus, dixit Dicamus igitur ad hoc, &c. i. & intẽdit q̃, cum fuerit iteratus. & quasi d. & ideo non oportet nos rñdere hac rñsione in dissolutione istius qõnis. D. facit quasi dubitationem ĩ hoc, s. vtrum motus eiusdem rei iteratus inter duos fines sit vnus motus continuus, aut non continuus, & dixit dignius est igitur, &c. i. & est dignius vt sit necessarium vt motus iteratus nõ sit vnus motus, & si non est necessarium vt idem motum moueatur eodem motu, sed põt moueri pluribus motibus. D. dedit exemplum de hoc, et dixit v. g. vtrum sonus, &c. i. ver. g. dicere vtrum sonus eiusdẽ chordæ, super quam iteratur manus percutientis sine pausatione, sit idem sonus, aut plures. Et hoc intendebat, cum dixit aut est semp vnus post alium. i. q̃ quilibet sonus eorum est alius ab altero, dum percussio fuerit continua. qm̃ non est dubium q̃, si percussio non fuerit continua, q̃ soni erũt plures. D. d. licet chorda, &c. idest & ista quęstio non intelligitur, nisi quando chorda fuerit in tempore percussionis in eadem dispositione fortitudinis: & silr percussio, & chorda in hoc tpe appareat moueri nõ quiescere. in tali igr̃ dispõne dubitaẽ ĩ motu chordæ ad duas partes oppositas, vtrum sit vnus motus, aut plures. D. d. sed ſm vtrũlibet, &c. i. & ſm vtrumlibet istorum duorum modorum fuerit dispositio de motu iterato, s. siue fuerit vnus, siue non, hoc nõ prohibet, quin hic inueniaẽ vnus motus simplr, propter hoc, q̃ est continuus, & æternus. D. d. & hoc declarabiẽ post magis. et intẽdit cum locutus fuerit de motu continuo, & declarauit ipsum esse motũ diurnum.

Moueri aũt id, quod non mouet, nullũ est incõueniens, si aliqñ qdẽ sit id, quod mouet, extrinsecus, aliqñ aũt non. Hoc tñ, qũo vtiq; erit, inquirẽdũ est. dico aũt, vt idem ab eodẽ motiuo existente aliqñ quidẽ moueatur, aliqñ autem non. nihil. n. aliud dubitat hoc dicẽs, q̃ propter qd nõ semp eorum, quæ sunt, alia quidem quiescunt, alia vero mouentur.

Aliqd aũt moueri, postq̃ non mouebaẽ, nõ est inopinabile, cũ positũ fuerit q̃ motus illius est extrinsecus ab eo. Et nõ intendimus hic quęrere qũo sit hoc, s. qũo erit illud, quod mouet, & illud, quod moueẽ, & est idẽ qñq; mouẽs, qñq; nõ. dicẽs. n. hoc nõ dubitat, nisi in hac intẽtione sola, s. quare quædã entia nõ sunt semp quiescentia, & quędã semp mota.

19 Cum dissoluit primam quæstionem, incœpit dissoluere secũdam, in qua dictum fuit qualr contingit, si hic sit motus cõtinuus, vt quædam rerum moueanẽ qñq;, & quiescant quandoq;, & dixit Aliquid autem moueri, &c. i. quæstio autem, in qua quæritur, quare plures rerum mouentur, postq̃ non mouebantur, non est difficilis ad dissoluẽdum in rebus, quarum motor est extrinsecus. notum enim est per se q̃ causa in hoc est aut absentia motoris, aut distantia eius, aut præsentia impedimenti. Et quasi innuit in hoc, q̃ dissolutio quæstionis in hoc est, quòd corpora simplicia non mouentur ex se. Et, quia ista quæstio inducit quærentem ad dicendum quomodo prouenit motus nouus à motore ęterno, quoniam, cum motor extrinsecus mouet ita, q̃ moueatur, necesse est vt habeat motorem. Si igitur ille motor fuerit extrinsecus, sicut dictum fuit in Septimo, cõtingit vt moueatur à moto, et illud motum etiã à moto, & procedetur in infinitum: aut inuenitur primum motum, quod mouebitur ex se: et quęretur de illo, si mouet semper, quomodo inueniuntur quædam habere motorem quandoq;, & quædam non. & quærere hoc est quasi extrinsecum ab eo, quod declaratum est, s. q̃ hic est motus æternus. hoc. n. quærere est quærere, quare omnia, quæ mouentur, non mouentur semper, & omnia, quæ quiescunt, non quiescunt semper. Et ideo dixit Et non intendimus hic quęrere, &c. idest quærere qũo inueniuntur motus noui est quęrere qũo est possibile vt in quibusdam rebus sit motor præsens, & motũ præsens, & tñ quandoq; moueẽ, qñq; non. & non intendimus pscrutari de hoc in hoc loco, quasi debeamus rñdere ad illud. Ista. n. quæstio est cõis dicentibus q̃ motus est nouus, & dicẽtibus q̃ motus est antiquus, sed dicẽtes q̃ motus est nouus ſm genus, postq̃ non fuit, non possunt respondere ad hanc quęstionem. D. d. dicens enim hoc, &c. idest quare non diuiduntur in hæc duo tantum, sed inuenitur in eis aliquid, in quo succedunt sibi hæc duo, et aliquid, quod proprie habet alterum eorum, s. quietem semper, aut motum semper. & intendebat q̃ ista quæstio sit alia à prædicta, cum in rei veritate nõ est, nisi perscrutatio de causa eius, quod comprehenditur in istis tribus modis. Videmus enim q̃ quædam entia mouentur semper sine cessatione, scilicet corpora cœlestia, & quædam quiescunt semper, s. terra, super quam mouentur hæc corpora, & quædam mouenẽ quandoq;, & quiescunt quandoq;, et sunt illa, quæ sunt sub corporibus cœlestibus, & supra terram.

Triplex est cur quædam rerum mouẽt ex extrinseco mouẽt, postq̃ nõ mouebantur.

Ponens motũ esse nouũ ſm genus, ñ põt reddere rõnem, cur aliqd de nouo ĩcipit moueri.

Cœlum semper moueẽ, terra semp qescit, intermedia aliqñ moueñẽ, & aliqñ quiescunt.

Maxime aũt videbitur Tertium hře dubitationem, ppterea q̃ fit, cum non esset prius, motus: id videlicet, quod accidit in animalis. quiescens. n. prius postea vadit, mouẽte exteriorũ nullo, vt vr̃. Hoc autẽ falsum est. conspicimus. n. semper aliquid eorum, q̃ congenita sunt, moueri in aĩali. huius aũt motus ipsum animal causa nõ est, sed continens forsitan. Ipsum aũt dicimus seipsum mouere non ſm oẽm motum, sed ſm motum ſm locum. Nihil igit̃ prohibet, magis aũt fortassis necessariũ est in corpore multos fieri motus à continente. horum aũt quibusdam intellectum, aut appetitum mouere: illo autẽ totum iam animal mouere, quale accidit circa somnos. sensibili enim nullo inexistente motu, inexistente tamẽ aliquo rursus excitant̃ animalia. sed manifestum erit & de his ex sequẽtibus.

Sermo autem Tertius proprie existimatur esse locus dubitationis, s. vt fiat motus, q non fuit ante: & est illud, quod accidit in habentibus animas. animal. n. primo quiescit, & post ambulat sine aliquo extrinseco mouente ipsum, secundum q̃ existimatur. Sed hoc est falsum. semper enim inuenimus aliqd moueri in animali, q̃ est naturale in eo. & causa istius motus animalis non est anima eius, sed aer, qui continet animal in eo, quod reputo. Et, cum dicimus ipsum moueri à se, non intẽdimus omni motu, sed motu locali. Et nihil prohibet, immo dignum est vt sit necessarium, vt in corpore fiant plures motus à continente, quorum quidam mouent voluntatem, & appetitũ, & tunc ista mouebunt animal ſm totum. v. g. hoc, q̃ accidit apud somnum. qm̃, licet dormiens non habet motum sensus omnino, tñ animal non expergefit à somno, nisi quia aliquis motus est in eo. sed hoc etiam apparet in sequentibus.

Ista est Tertia quæstio, sicut dixit. Et est locus dubitatiooıs in hoc, s. in pooendo possibile esse vt motus fiat absq; eo, q̃ ı moto præcedat motus oĩno. videmus enim animal, sicut dixit, moueri post quietem, & sine motu præcedenti sentito in eo. Et, quia istud dictum est valde sufficiens, ideo Loqueotes nostrę legis posuerunt primum principium ę:ernum mouere per voluntatem polem. Et totum hoc est existimatio falsa. sicut dixit Arist. semper. n. inuenimus aliquid moueri in animali, quod est naturale in eo. & intendit per hoc alterationem, q̃ est in corporibus aĩalis ex aĩa nutrita p calorẽ naturalem, q est in eo. nunq̃. n. cessat actio istius caloris oaturalis. cum. o. cessat, tunc est mors. Iste igit̃ est vnus motuum, ex quibus non fugiunt corpora aĩalium. Secundus autem motus est motus alteratiooıs, qui fit ex continenti extrinseco. Et ideo dixit & causa istius motus aoımalis, etc. i. q̃, cum animal incipit moueri post quietem, non incipit ita, q̃ primus motor in hoc sit aĩa, ita, q̃ non præcedat in corpore eius, aut in anima eius alius motor. Et dixit hoc, vt reputo, quia potest aliquis fingere plures motus fieri semper in corporibus animalium, qui non videntur esse causæ in hoc, quod animal mouetur post quietem. Et, quia hoc nomen motus est ęquiuocum, et ista dubitatio non est de motu * locali, dixit Et, cum dicimus, &c. & ista dubitatio est propria motui locali, quia non inuenitur aliquid moueri ex se, nisi in motu locali: io cæteris autem motibus motor est extrinsecus. Et, cum dixit in dissolutione istius quæstionis q̃ hoc, quod existimatur q̃ animal mouetur sine motu facto in eo, nõ est, sicut existimatur, sed causa motus eius post quietem est hæc, q̃ aer cõtinens ipsum extrinsecus mouet ipsum, Et incœpit declarare quomodo sit hoc, et dixit Et nihil prohibet, &c. idest, & necesse est vt principium motuũ animalis sit ex continente: quia nihil phibet vt plures motus fiant io animali à contınẽte: imo hoc est necessariũ. Et, quia posuit q̃ in corpore animalis fiunt plures motus ex coutınẽte, narrauit quomodo accidit ex istis motibus vt animal moueatur in loco, & dixit quorũ quędã mouentur, &c. idest, & hoc est ita, q̃ in animali fiet ab eo, quod accidit sibi, opinio voluntas, & appetitus ad motum, aut ad expellendum nocumentum contingens ex cootinente, aut ad inducendum iuuamentum. Et, intendit hic per opinionem aliquid cõe virtuti imaginatiuę, & rationali. animali. n. non accidit appetitus, nisi ex imaginatiooe. v. g. q̃, cum patitur sitim imaginatur aquam, & appetit eam, & mouetur ad illam: & similiter, cum patitur famem: &, cum timet, fugit: &, cum auferuntur appetitus, quiescit: aut, cum accidit et fatigatio, et appetit quietem. Et Arist. dedit exemplũ in somno. quies. n. animalis in somno est quies perfectissima, quæ fit post motum: & expergefactio ab eo est pfectissimus motus post quietem perfectam. existimatur. n. q̃, cum animal dormit q̃ nõ mouetur omnino: &, cum expergefit q̃ tunc inuenitur in eo motus, quem ooo præcedit motus alius. Et dixit ver. gr. &c. & intendit motum actionis virtutis nutritiuæ in cibo, quando enim ista virtus fuerit operata in nutrimento per calorem naturalem, humefaciet ex eo mẽbra, quæ sunt causa somni, s. cor, & cerebrum, & tunc dormiet animal necessario. Et, cum actio virtutis nutritiuæ completur in cibo, et cessauerint vapores, qui fiunt ex digestione cibi, tunc expergefiet animal. & post declarabit hanc intentionem bene, sicut dixit.

Vñ acceperunt Loquẽtes suæ legis primũ principium æternũ posse moueri p volũtatẽ polem.

Cessatio actionis naturalis in aĩalib° est mors. consule. 2. de aĩa. c. 8. & l libro d mor. & vita.

Nomen motus ẽ æquiuocũ, p hoc de. 5. Phys. cõ. 4.

* 2. 1. cotx.

Non inuenitur aliqd moueri ex se, nisi motu locali.

Oppositũ v. de. 8. de Aĩa cõmen. 40. Vide contr. Zim.

Aĩali non accidit appetitus, nisi ex imaginatione.

Quies aĩalis in somno est pfectissima quæ fit post motũ: & expergefactio eo ẽ pfectissim° motus post quietem perfectam.

De cãis somni, & expergefactionis.

In libr. de somno, & vig.

Summa Secũda. Quòd primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & unus.

Caput Primum. Diuisionẽ examinat rerum omnium, quo ad motum, & quietem: probatq; nec omnia quiescere, nec omnia moueri continue.

PRincipium autem cõsyderationis id erit, quod & dictę dubitationis, quare quędam eorũ, quę sunt, aliquando quidem mouentur, aliquãdo autem rursus qescunt. Necesse est autem, aut omnia quiescere semper, aut omnia semp moueri, aut alia quidem moueri, alia autẽ quiescere. Et rursus horum aũt eã, quæ mouẽtur, moueri semper, quæ vero quiescunt quiescere, aut omnia apta nata esse silr̃ moueri, & qescere, aut reliquum adhuc & tertium. contingit. n. eorum, quę sunt, alia quidem semper immobilia esse, alia vero semper moueri, alia autem vtraq; participare, quod quidem à nobis dicendum

cendum est. hoc.n.habet solutionem oium dubitatorũ, & finis nobis est huius negocij.

Et principium istius perscrutationis est, quod dictum fuit in quæstione prædicta, s. quare quædam entia qñq; mouẽtur, & qñq; quiescunt. Dicamus igitur q necesse est aut vt omnia quiescant semper, aut omnia moueantur semper, aut vt quędam moueantur, & quędam quiescant. Et istorũ etiam aut, vt illa, quę mouentur, moueantur semper, et illa, quę quiescunt, quiescant semp, aut vt omnia sint innata eodem modo moueri, aut qescere, aut tertium remanens. possibile.n. est vt entium quędam non moueantur semper, & quædam moueantur semper, & quædã in eis succedit vtrunq;, quod oportet nos dicere. per illud.n. dissoluet̃ quæstio contingens in hoc, & cõplebitur ista scia, in qua sumus.

21 Cum declarauit necesse esse vt sit motus æternus, et dissoluit quæstiones contingentes in hoc, incœpit perscrutari de hoc per viam rerum motarum, quę mouentur ex se apud nos qñq;, & quiescunt qñq;. qm̃ ex ista via poterit demonstrare motorem æternũ esse, & motum æternum. & hoc scito perficitur scientia de omnibus, quæ mouentur, & quiescunt. scientia.n. de motu nõ perficitur, nisi cum fuerit declaratum quomodo est cursus de hoc in omnibus partibus mundi, s. in dispositione motus. hoc enim scito perficitur cognitio de motu. Et dixit Et principium istius perscrutationis, &c. idest & principium perscrutationis, quæ cõtinet scientiam de dispositione motus, & quietis in omnibus partibus mundi in nouitate, & antiquitate, est ponere cõsyderationem de hoc. s. de illo, quod dictũ fuit in quæstione prædicta. & est quare quædam entia quandoq; mouentur, & qñq; quiescunt. Et, cum dixit q principium perscrutationis debet esse de hac perscrutatione, & hoc erit perscrutando vl'r de omnibus entibus, quã habent dispositionem in hac intẽtione, incœpit dicere, & dixit Dicamus igitur, &c.i. & diuisio, quæ potest esse in entibus naturalibus in hac intentione est talis, q diuiditur in tres partes primo, quarum vna diuiditur in tres: & sic erunt quinq; condiuidentia. Prima igit̃ pars trium partium est, vt omnia sint quiescentia semper. Secũda autem, vt omnia sint mota semper. Tertia est media inter hæc duo, s. vt quædã quiescant, & quędam moueantur. & hoc tribus modis. Quorum vnus est, vt quiescentia sint semper quiescentia, & mota sint semper mota. Secundus, vt illa quiescentia sint mota, & illa mota quiescẽtia, ita, q omnia entia moueantur, & qescant qñq;. Tertius est, vt in entibus inueniant̃ isti tres modi, s. vt quędã moueant̃ semp, et quędam quiescãt semp, & quędã moueant̃ qñq;, & quiescant qñq;, vt visum est de rebus. Diuisio aũt determinãs hoc est dicere q res vna aut erit semp quiescens, aut semp mota, aut qñq; quiescens, & qñq; mota. Et istę tres diuisiones imaginant̃ fm septẽ modos, s. aut vt oĩa qescant semp: aut vt oĩa moueant̃ semp: aut vt oĩa recipiãt motũ, & quietem, aut vt quędã qescant semp, aut vt quędã moueant̃ semper, & quędam moueant̃ qñq;, et qescant quandoq;: aut vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur quandoq;, & qescant quandoq;: aut vt inueniantur in eis tres modi, s. q quædam moueantur semper: & quædam quiescant semper: & quędam moueantur quandoq;, & quiescant quandoque. Entia.n. aut erunt sicut vna res accepta: & tunc disponentur per vnum istorum trium, s. aut per motum semper, aut per quietem semper, aut per vtrũq;, s. per motum quandoq;, & quietem quandoq;: aut diuidentur entia in duas partes, aut tres. Si igitur diuiserimus entia in duas partes, tunc diuisio erit triplex, s. aut vt altera pars sit semper in motu, & altera semper in quiete: aut vt altera pars sit semper in motu, & reliqua quandoq; in motu, & quandoq; in quiete: aut vt altera pars sit semp in quiete, & reliqua quandoq; in motu, quandoq; in quiete. Si igitur entia fuerint diuisa in tres partes, tunc quælibet pars eorum disponitur per vnum quodq; istorum trium, scilicet vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur, & quædam faciunt vtrũq;: & sic condiuidentia erunt septem. Sed Arist. contentus fuit in quinq;, & tacuit partem, dicentem q entia diuiduntur in duo. Quorum vnum est vt altera pars quiescat semper, & reliqua moueatur quandoq;, & quiescat quandoq;. Secundum est vt altera pars moueatur semper, & reliqua faciat vtrũq;. Et non induxit de modis diuisionis entium in duas partes, nisi vnum modum tantum, & est vt altera pars quiescat semp, & altera moueatur semper. Et forte fecit hoc abbreuiando. Quoniam, cum declaratum fuerit entia esse fm tres partes, s. quod quædam pars semper quiescit, & quædam semper mouetur, & quædã facit vtrũq;, destruentur aliæ diuisiones. Istarum.n. diuisionum semper tres sunt falsæ manifestæ per se, & quatuor ignotæ. Tres autem falsæ sunt, vt omnia sint semper quiescentia: aut vt omnia sint semper mota: aut vt quædam sint semper quiescentia, & quædam sint semper mota. istæ.n. tres diuisiones contradicuntur per sensum: quatuor autem sunt ignotæ. Et hoc, quod quærit hic, declaratum est iam de potentia prędictorũ: sed ipse vult complere perscrutationem de eo in hoc loco. Modus autem declarationis istius intentionis de prædictis talis est. Declaratum est quidem in Septimo ab Arist. hoc esse primũ motum in loco ex se, ad quem perueniunt cæteri motus locales. & est manifestum per se q cęteri motus inueniũtur per sensum reduci ad motum in loco, s. ad corpus cœleste. Et, cũ hoc fuerit coniunctũ ad illud, quod declaratum fuit primo i hoc tractatu, s. q primum motum est æterni motus, erit necesse hic esse aliquod quiescens æternum, super quod moueatur hoc primũ motum. & hoc motum ęternum, quod declaratum est, est illud, quod videtur sensu moueri semper: & est corpus cœleste. & quiescens, quod videtur sensu semper quiescere, est terra. et est illud, quod declaratum est ratione. nihil.n. est hic, quod posset conuenire ei, quod declaratum est ratione, nisi istud. Et forte illud, quod videtur semper quiescere, est primus motor istius motus: et est illud, quod post declarabitur. sed istud non dicitur esse quiescens, nisi æquiuoce. Et propinquitas istius motus ad quędam quandoq;, & remotio eius à quibusdam qñq; est causa tertiæ diuisionis, s. vt quędam moueantur qñq;, & quiescant quandoq;. Sed in hoc tractatu vult perscrutari à principio de istis propositionibus, & complere sermonẽ de hoc cõi. Et quasi illa, quæ generaliter prædixit, vult modo distinguere, & determinare. & posuit principium perscrutationis de hoc in hac diuisione, in qua diuisit entia in septem.

Primus motor nõ est quiescens, nisi æquiuoce.

Dicere igit̃ omnia quiescere, & huius rõnem quærere, dimittẽtes sensum, infirmitas quędam est intellectus. & de toto aliquo, sed non de parte ambiguitas est. neq; solum cõtra Physicum, sed ad omnes scientias (vt ita dicam) & omnes opiniones, ppterea q motu vtuntur omnes. Amplius autem de prin-

Quærere rõnẽ, & dimittere sensum infirmitas quędam est intellectus.

cipijs instantiæ, vt in ijs, quę circa Mathemata sunt, rationibus nihil funt ad Mathematicum, similiter autem & in alijs, sic neq; de eo quod nunc dictum est, ad Physicum. suppositio, n. est q natura principium motus est.

Dicere autem omnia esse quiescentia, & quęrere rationem super hoc, et dimittere testimonium sensus in hoc, est debilitatio discretionis. et dubitatio in hoc est in toto, non in parte. & hoc etiam non solummodo contradicit scientiæ Naturali, sed & oĩbus scientijs, & omnibus opinionibus. omnia enim ista vtuntur motu. Et etiam, quemadmodũ negare principia in Mathematicis, non est contradicere Mathematico, & similiter in alijs sciẽtijs, & similiter negare hoc, quod diximus modo, non est contradicere Naturali. fundamentum enim positum est ei, quòd natura principium motus est.

22 Cum numerauit illos modos, vult modo declarare quis eorum est manifestę destructionis, & quis non, et incœpit à modo, qui est valde improbabilis, & est dicens q oẽs res sunt quiescentes. iste. n. sermo valde cõtradicit sensui, & iste sermo est sermo Zenonis. Et dixit Dicere autem omnia esse quiescentia, &c. i. & qui ponit hoc, facit opinionem vincere sensum. apparet. n. sensui plures res moueri, & motum eẽ. & q facit hoc, s. qui quærit rationes, quibus destruat illud, quod apparet sensui, est debilis discretionis. Verę. n. conclusiones non declarantur, nisi à propositionibus, & propositiones à sensu: et experimentum sermonum verorum non est, nisi vt conueniat sensatis, non econuerso, sicut isti faciunt. Et, cũ posuit quomodo ista opinio est cõtra naturã, & q causa positionis illius est debilitas capitis, qs facit vincere res apparentes res sensibiles, aut sermones sophisticos accidentales in res sensibiles veras, incœpit notificare locũ, in quo est dubitatio in hac intentione, & dixit & dubitatio in hoc, &c. i. & dubitatio de motu est ĩ omnibus entibus, quoniam omnia entia mouentur, & qui dubitat de motu dubitat de pñcipio motus, &, si de principio dubitat, dubitat de omnibus entibus. Et, cum dixit q ista propositio est extra naturam, incœpit declarare q ista opinio cum hoc est extranea à fundamentis naturalibus, & oĩb naturalibus, & q est in fine improbabilitatis, et cum hoc non debet Naturalis cõtradicere ei. Naturalis. n. non debet contradicere ei, qui negat sua principia. hoc. o. debet facere primus Philosophus, aut Dialecticus. Et iam dixit hoc in primo tractatu huius. Et dixit & hæc non est solummodo contradictio scientiæ naturalis, &c. & intendit p oẽs sciẽtias, scientias voluntarias, & artes mechanicas. oẽs. n. istæ vtuntur motu: &, cum motus destruitur, destruuntur omnia ista. Et, cum dixit improbabilitatem, quæ est in hoc sermone, incœpit declarare q non est de numero opinionũ falsarum, quas Naturalẽ oportet destruere, qm̃ nõ est cõtradictio essentialis, & dixit & etiã quẽadmodum negare pncipia, &c. qm̃, cum vnũ principiorũ, quæ ponit artifex huius sciæ est motum esse: & nullus artifex alicuius sciæ, sm q est artifex illius, debet cõtradicere ei, q negat principia illius sciæ, vt declaratũ est in posterioribus, v. g. q Mathematicus nõ debet cõtradicere ei, qui negat aliquód pricipium mathematicum, vt magnitudines diuidi in infinitum, aut punctum esse, & sic in alia scientia, manifestum q Naturalis nõ debet cõtradicere ei, qui negat motum esse. D. d. fundamẽtum. n. positum, &c. i. & motum esse est principium in hac arte, quia qui negat motum, negat naturã. dictum. n. est in definitione naturæ ipsam eẽ principium motus, & quietis: & qui negat naturam, negat naturalia. & qui negat subiectum alicuius artis, nullum habet sermonem cum eo artifex illius artis, cum non habeat principia, per quæ loquatur cum eo: quia negat principia, ex quibus fundantur contradictiones negationis subiecti.

Veræ conclusiones [illegible] ppõibus, & [illegible] sensu: & experimentum [illegible] sermonum verorum [illegible] conueniant sensatis, & non econuerso. Idem. 1. Cæ. cap. 2. & 3. de [illegible]

Primi Philosophi, aut Dialectici est cõtradicere negantibus principia. Idẽ 1. Ph. t. c. 8. & 1. Cæ. c. 4. Idẽ hic in [illegible] co. 25.

Qui negat subiectum alicuius artis nullus habet sermonẽ cum eo artifex illius artis.

Ferè autẽ & omnia dicere moueri falsum quidem est, minus autem hoc præter methodum. posita. n. est natura in naturalibus principium sicuti motus, et quietis: tamen physicum magis est motus. Et dicunt quidam moueri eorum, quæ sunt, non aliqua quidẽ, alia vero nõ, sed omnia, & semper, sed latere hoc nostrum sensum. Ad quos, quãuis non determinent, quo motu dicant, an omnibus, non est difficile occurrere. neq;. n. augeri, neque minui possibile est continue, sed est & medium. Est autem siñs ratio illi, quæ est de eo, quod est guttam conterere, & enalescentia lapides discindere. non. n. si tm̃ expulit, aut remouit gutta, & dimidium in dimidio tempore prius. sed vt nauis tractio, ita & guttæ tot tantum mouent: pars autem illarum in nullo tempore tantum. diuiditur. n. quod remotũ est in plura, sed nihil eorum motum est seorsum, sed simul. Manifestum est igitur q non est necessariũ semper aliquid abire, quia diuiditur ipsa diminutio in infinita, sed totum aliqñ abire. Siñr autem & in alteratione qualibet. non. n. si partibile est in infinitũ id, quod alteratur, ob id et alteratio, sed simul vniuersa fit sæpe, sicut congelatio. Amplius, cum ægrotauerit aliquis, necesse est tempus fieri, in quo sanabitur, & non in termino temporis mutari. necesse est autem in sanitatẽ mutari, & in aliud nihil. Quare dicere continue alterari valde manifestis est aduersari. in contrarium enim alteratio est. Atque lapis neq; durior fit, neque mollior.

Nec augeri nec minui possibile est continue, sed est & medium. Vide com. [illegible]

Et ferè sermo, dicens etiam q omnia mouentur, est falsus, sed minus extra naturã. natura. n. est in rebus naturalibus principium quietis, sicut & motus. et secundũ hunc modum non est res naturalis. Sed quidam dixerunt q entia mota nõ sunt quædam, & quædam non mota, sed omnia mouentur, & motus eorum est semper, sed hoc etiam absconditum est à nostro sensu. Et isti homines, & si non determinant quem motum intendant, aut si intendunt omnes motus, tamen nõ est difficile cõtradicere eis. impossibile est enim aliquid augeri, aut diminui semper: sed inter ea est medium, s. illud, ad quod peruenit augmentum, et à quo incœpit diminutio. Et iste

sermo

sermo est similis ei, quod dicitur de distillatione super lapides, & diuisioni lapidis à planta posita. est enim quæstio similis prædictæ. Si igitur nos dissoluerimus istam quæstionem, statim dissoluemus hanc quæstionem, in qua sumus. & bonus verificator dixit ꝙ distillatio continua perforat lapidem. Quærendum est igit̃, si acciderit vt lapis perforetur hoc modo à centum guttis distillatis. non enim est necesse, si guttę cadentes faciunt aliquam quantitatem, vt medium fiat in medio illius. sed ita est de guttis, sicut de motu nauis, s. ꝙ aliquãtulum guttarum mouet aliquã quantitatem. pars enim illarum non mouet tempore omnino illam quantitatem. illud. n. quod diuiditur per distillationem, diuiditur in multas partes. sed nulla illarum partiũ mouetur per se, sed insimul mouentur. Manifestum est igitur ꝙ nõ est necesse ex hoc, ꝙ diminutio diuiditur in infinitum, ꝙ ex diminuto recedat semper aliquid, sed forte recedet ipsum totum. Et ſm hunc modum est cursus de alteratione etiam, quæcunq; alteratio sit. quoniam nõ est necesse, si alteratum diuiditur in infinitũ, vt propter hoc diuidatur etiã alteratio in infinitum, sed multotiens erit subito, sicut est congelatio. Et etiam processus infirmi ad sanitatem debet esse in tempore. & non erit transmutatio eius in extremo tẽporis. & transmutatio eius erit ad sanitatem, non ad aliud. Sermo igitur dicentis in habente hanc dispositionem, ꝙ semp alteratur, est dubitatio in eo, quod est valde manifestum. alteratio. n. nõ est nisi ad cõtrariũ. Et ẽt lapis non fit magis durus, & magis mollis q̃ sit.

23 Cum declarauit improbabilitatem, quæ est in sermone dicentis ꝙ omnia quiescunt, & ꝙ dicens hoc negat principia Naturalium, incœpit etiam declarare errorem dicentis ꝙ omnia mouentur, et dixit Et ferè sermo, &c. i. & dicere etiam ꝙ omnia mouentur, et negare quietẽ in entibus naturalibus est falsum, sicut est falsum dicere ꝙ omnia quiescunt, sed minus extraneum à via naturali: & ideo dixit Et ferè. i. ferè est æqualis ei in falsitate. D. incœpit declarare quomodo conueniunt ista opinio, & prædicta in hoc, ꝙ non debet contradici à Naturali, & dixit natura enim, &c. i. et causa in hoc, ꝙ sermo dicentis ꝙ omnia mouentur, est sermo non naturalis, sicut sermo dicentis ꝙ omnia quiescunt, est quia [a] Naturalis ponit naturã esse quasi pro fundamẽto: & dictum est in definitione naturæ ꝙ est principiũ quietis, sicut motus. quia igitur quies, & motus accipiunt in definitione naturæ, ideo ponere quietem, & motum esse est fundamentum naturale: & Naturalis nõ habet propositiones, per quas possit cõtradicere negantibus alterum istorum. Dicere autem ꝙ oĩa mouentur est sufficientius q̃ dicere ꝙ omnia qescunt. [b] qa motus apud nos est manifestior quiete: quies. n. est priuatio, & motus est habitus. Et similiter illi, qui fingunt ꝙ omnia mouẽtur, possunt habere aliquam rationem: & est, qm̃ quemadmodum sunt hic res motæ, quæ non apparent moueri, nisi in longo tẽpore, sed existimantur quiescere, ita non est remotum in rebus, quæ existimant̃ quiescere vt apparet motus earum in temporibus, in quibus pertranseunt multæ vitæ humanæ. Et hoc intendebat cum dixit Sed quidam dicunt, &c. Et, cum dixit hãc opinionem, & rationem istorum hominũ, dixit Et isti homines, &c. i. & isti homines, & si non determinant qui motus absconduntur à sensu, ita ꝙ non cõprehenduntur ab ipso propter tarditatem eorum, vtrum sint quædam genera motuũ, aut omnia, tamen non est difficile contradicere eis. Et dixit hoc, vt reputo, quia ista dubitatio in motibus augmentationis, & alterationis est fortior. existimatur enim quòd isti motus sunt continui: sed continuatio eorum latet sensus. Et ideo posuit contradictionem eorum in his duobus generibus, & dixit impossibile est enim, &c. idest. & impossibile est vt aliquis fingat ꝙ motus contrarij cõtinuantur adinuicem: immo inter quoslibet duos motus contrarios est medium quiescens: & est illud, ad quod peruenit alter duorum motuum contrariorum, & ex quo incœpit reliquus motus. qm̃ inter augmentum, & diminutionem est medium: et est illud, ad quod peruenit augmentum, & ex quo incœpit diminutio. Et, cum dixit istam contradictionem, incœpit etiã dicere ꝙ ista opinio est sĩlis opinioni ponentis ꝙ res, quę sunt agentes, aut existentes in potentia, sunt agentes in actu, aut existentes. quiescens enim in actu est motum in potentia: & deceptio in hoc est de genere deceptionis in hoc alio. Qui igitur posuerit quòd illud, quod est in potentia, est illud, quod est in actu, & nõ distinxerit inter ea, ponit ꝙ omnes res semper mouentur. Et, quia intendit declarare hoc, dixit Et iste sermo est similis ei, &c. i. et qui dicit ꝙ omnia apud quietem mouentur, sed motus eorum latent sensum, est similis dicẽti in distillationibus aquæ super lapidem, quòd quælibet gutta aquæ habet operationem existentem in actu in illo lapide. & similiter etiam qui dicit in planta, quæ oritur in lapide, donec diuidit illum, ꝙ in qualibet parte tẽporis, in qua oritur, diuidit partem lapidis, donec compleatur diuisio in illo tempore, in quo diuiditur in actu. Et secundum hoc, quando aliquid creuerit secundum quãtitatem digiti in vno anno, augmentabitur etiam in qualibet parte existente in actu partium illius temporis pars existens partium illius digiti in actu, ita, ꝙ digitus diuiditur in partes in actu, quarum numerus erit, sicut numerus partium, in quas diuiditur annus. quod est impossibile. Et, cum narrauit quòd sermo dicens ꝙ res, quæ apparent moueri post quietem in tẽpore quietis, mouentur etiam, sed latent sensum, est similis sermoni dicentis, quòd quælibet guttarum aquæ, quæ operantur in lapidem, habent in illa operatione aliquã partem, incœpit narrare corruptionem istius sermonis, & dixit non enim est necesse, &c. idest non enim est necessarium, quando vna collectio guttarum operatur in lapide primam operationem, quæ apparet in actu in alio tempore, vt illæ guttæ faciant medietatem illius operationis in medietate illius temporis. Et dixit hoc, quia, si operantur in medietate illius temporis, operabuntur in medietate istius temporis medietatem illius passionis, & in medietate illius medietatis medietatem medietatis, & sic in infinitum. &, cum ita sit, tunc non inuenitur illa, nisi post definẽtiam passionum infinitarum. et iam declaratum est hoc eẽ impossibile in Quinto huius, scilicet vt factio motus sequatur essentialiter alium motum. & ideo necesse est vt prima pars, quæ fit in actu ex motu, partes eius sint insimul, vt post dicet. Et, cũ narrauit ꝙ non sequit̃, si cõgregatio guttarũ descendentiũ in illo tp̃e, in quo apparuit passio illarum in lapide, facit aliquã passionẽ, quòd non sequit̃ vt quælibet gutta earũ opereẽ in illum lapidẽ, d. sed ita

Quę illarum opinionũ sit magis ꝓpinqua, & quæ magis erronea.

Cõpõ duarũ opionũ adinuicem.

a Nãlis ponit naturam eẽ quasi pro fundamẽto. Idẽ. 2. Ph. c. 3. & 4. cõ. 6. Idem. 1. Cæ. cõ. 1.

b Motus apud nos est manifestior qete: qes. n. est priuatio, & mot' ẽ habitus. vide ꝓ hoc. 4. Phy. c. 118. et. 120 & 1. de Aĩa te. cõ. 25.

est de guttis, &c.i. sed ita est de guttis, quarum congregatio operatur in lapide, sicut de multis hominibus, qui mouēt nauem. qm̄, si quemadmodum vnusquisq; eorum solus non mouet nauem, & omnes mouent, ita, si congregatio illarum guttarum operatur in lapide, non sequitur vt quælibet gutta operetur per se in lapide. Et hoc intendebat, cum dixit q aliquantulum, &c. idest & quantitas terminata guttarum mouet quantitatem terminatam lapidis, quemadmodum numerus terminatus hominum mouet nauem terminatā. pars autem illarum guttarum nō mouet in tempore omnino ex illa quantitate aliquid, cuius proportio ad totam passionem sit sicut proportio illius partis ad congregationem guttarum operantium in lapide, quemadmodum non mouet vnus hominum nauem, quam mouebant omnes in tempore omnino. Deinde dixit illud enim, quod diuiditur, &c.i. qm̄ illud, quod diuidit per distillationem à lapide, s. illud, quod recessit ab eo, diuiditur in multas partes. sed non quælibet illarum partiū recessit per se ab aliqua parte illarum guttarū: sed omnes partes recedunt insimul à cōgregatione guttarum determinatarum. sequeretur enim vt vnaquæq; partium guttarum perforantium lapidē moueret, si quælibet pars partis recedentis recederet à lapide per aliquam partem partium guttarum. &, si ita esset, tūc recederet aliqua pars lapidis per primam guttam descendentem super illum. Et quasi intēdit inuenire p hunc sermonem q, licet illa passio sit diuisibilis, tamen non sequitur vt quęlibet pars illius passionis fiat à quacunque parte guttarum descendentium, sicut posset existimari, immo illud, quod fit ex eo i actu, fit subito. & hoc intēdebat, cum dixit sed insimul mouent. Et ratio super hoc est illud, quod dixit, scilicet, quoniam impossibile est, vt passio manifesta, quæ apparet in multis annis, diuidatur per tēpus illorum annorum, ita, q quælibet pars sensibilis illius temporis habeat partem sensibilem illius passionis. & hoc intendebat, cum dixit Manifestum est igitur, &c. idest manifestum est igitur q itō est necesse, si posuerimus q diminutio diuiditur in infinitum, fm q est transmutatio in tempore, vt apparuit in Sexto, vt recedat ex diminuto in tempore diminutionis aliquid in actu in infinitum. quoniam fm hoc contingeret vt nunq; diminutum consumeretur: sed nos videmus ipsum consumi fm totum. Et intendebat per hoc, q diuisio fm hunc modum est finita in transmutatione, quæ est in quanto, & quali, & in vbi. qm̄ illa diuisio infinita motus, quę declarata est in Sexto, est diuisio in potentia. ista autem est diuisio in actu. Et, si diuisio infinita esset in actu, non inueniretur motus generatus, neq; corruptus. declaratum est enim q id, quod transmutatur, transmutabatur iam, & quod transmutatur, transmutatur semper. Et intendebat p totum hoc, q, si passio, quæ fit à guttis aquæ, diuideretur in actu, fm diuisionem partium guttarum, contingeret vt fieret in actu à quacunq; parte cadente super illum ex guttis aquæ. Sed dicimus q in passione, quæ fit in lapide, est quædam pars, quę est prima pars facta in actu, & non fit à quacunq; parte in actu cadente super illum ex guttis, sed partes in eis terminatæ. &, si nō, tunc quælibet pars moueret quodlibet: & similiter in omni transmutatione. Et fm hunc modum est de alteratione, quæcunq; alteratio sit. non enim est necesse, si alteratum diuiditur in infinitum, vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum, s. inquantum fit ab alterante ita, q, si imaginati fuerimus alterans alterare, continget vt illic sit alteratio, & si nō apparet sensui: immo prima pars, quæ fit ex alteratione in actu est determinata, & alterans agens ipsum est determinatum. Et, si prima pars, quæ fit ex trāsmutatione, non

Secundum Auer. patet hic dari primū in motu locali, & in motu alterationis, & augmenti.

esset determinata, & agens transmutans ipsum non esset determinatæ virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt, essent in continua transmutatione, & cōtingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies omnino. D.d. sed multotiens erit subito, sicut est congelatio, idest sed prima pars in actu motuum, qui fiūt, siue fuerit transmutatio in loco, aut in qualitate, aut in quantitate fit subito, idest in instanti, non in tempore. &, si non, tunc ante transmutationem esset transmutatio, & non inueniretur trāsmutatio noua omnino. Et existimatur, q totum hoc contradicit ei, quod dictum fuit in Sexto, scilicet quòd transmutatio non habet partem, quæ sit prima, sed omne, quod transmutatur, iam transmutabatur. Ioannes autem dubitauit in hoc loco, & expositores dubitauerunt in Sexto in alteratione, & dixerunt quòd, si prima pars fit in eis subito, non sequitur tunc vt alteratio non habeat primum: & ipse concessit hic quòd prima pars alterationis fit subito. Dicamus nos quòd prima pars, quæ fit ex motu, quodammodo est in actu, & quodammodo in potentia. Quoniam secundum q illud, quod erit in actu, est determinatum, secundum hunc modum est indiuisibile. & secundum q motus est continuus, est diuisibilis, & non est in eo primum naturaliter in actu, nisi quiesceret motum. Cum igitur consyderauerit illic de motu, fm q est continuus, dixit quòd nō habet primam partem. &, cum consyderauerit hic secūdum quòd est generatus, postquam non fuit, & generatum est determinatę quantitatis, dixit quòd habet primum. D.d. Et etiam processus ægri ad sanitatem, &c.i. & oportet secundum sermonem, dicentem q omnia mouentur, vt ægritudo transmutetur in sanitatem in tempore ægritudinis, ita, q in eo existant cōtraria insimul. omne.n. transmutatum transmutatur in tempore, non in extremo temporis, s. in instāti. si igitur tempus, in quo æger transmutatur ad sanitatem, nō fuerit aliud à tempore, in quo transmutatur de sanitate in ægritudinem, continget vt transmutetur ad sanitatem, & infirmitatē insimul. Et sic continget vt in tempore sanitatis quiescat in sanitate, & in tempore ægritudinis quiescat in ægritudine. &, si non, tunc in sanitate mouebitur ad sanitatem, & ad ægritudinem. quod est impossibile. & similiter contingit q à dispositione ægritudinis moueatur ad sanitatem. & ideo dixit & transmutatio eius erit ad sanitatem, & nō ad aliud, idest & necesse est vt res quiescat in eo, ad quod est transmutatio. &, si non, nihil moueretur ad finem. & manifestum est quòd omnes sunt à contrarijs ad contraria. D.d. Sermo igitur, &c.i. & intēdit per valde manifestum, illud, cuius destructio est valde manifesta per se, et ex prędictis. per se autem, quia manifestum est apud nos hic esse res quiescentes, & motus factos post quietem. ex sermone vero, quia motus est ex contrario in contrarium, & quòd res debent quiescere in contrarijs, ad quæ mouentur, & ex quibus mouentur. & hoc intendebat, cum dixit alteratio enim, &c. D.d. Et etiam lapis, &c. idest q alteratio, per quam generatur lapis, est transmutatio proueniens ad rem quiescentem, & est durities. ver. gr. lapis enim impossibile est vt fiat magis durus, aut magis mollis. Dicamus igitur q est in motu continuo. Et omne hoc negat intellecta prima, & contradicit huic opinioni secundum Dialecticam, vt declararet ex eo intentionem, quæ non erat nota: & est quòd non est hic motus continuus in rei veritate, nisi motus localis, * quia est velocissimus motuum. Et hoc est ita, quia illud, quod augmentatur, verbi gratia digitaliter in vno anno, non possumus dicere, quòd in qualibet parte temporis demonstrata inueniamus partem magnitudinis fieri, sicut accidit hoc in motu in

Obiectio.

Solo alterū.

Solo Commētatoris.

Quō in motu datur primum, & quō non.

Digressio.

* Vel qui. Nullus mot° fit est cōtinu°, nisi motus localis. lib. 6. Phy. 91. & 92. & infra.

parin vbi. Et causa in hoc est, quia minima partium magnitudinis factarum est determinata in intellectu in actu, & quælibet earum fit in instanti, cum sit indiuisibilis in factione. vnde necesse est vt istę partes nõ continuentur in motu, nisi continuentur instantia adinuicem. Et etiam non possumus diuidere istas partes secundum numerum partium temporis sensibilium ita, q generatio istarum partiũ continuetur per continuationem generationis partium temporis, i quo dicimus rem augeri digitaliter, s. vt sint non distinctę abinuicẽ. Non. n. potest aliquis fingere hic esse partes, quæ fiunt in actu, non distinctæ abinuicem, quarum esse non cõprehenditur à sensu. Terminus. n. entis in actu est vt sit tangibile, cum sit impossibile inuenire corpus non tangibile: & omne tangibile comprehenditur per sensum tactus: ergo omne ens in actu est * cõprehensibile. Et, cũ ita sit, sicut narrauimus, bene apparet q illud, quod dixit Alfarabius in principio sui libri de entibus transmutabilibus, s. q de definitione motus in vniuersali apparet continuatio, est sermo non verus. Sed non apparet hoc, nisi in motibus localibus, de quibus dicitur hoc nomen motus principaliter. in alijs autẽ motibus, in quibusdam est possibile vt appareat continuatio, s. vt partes eorum inueniãtur indistinctæ abinuicem, & in quibusdam non apparet hoc, quia partes eorum nõ inueniũtur fm illum modum. Et similiter illud, quod dicit Alfarabius in prędicamentis de definitione eius, quod est agere, & pati, non est verum. ex illa enim definitione apparet q omnis actio, & passio est cõtinua, in quo attribuitur illa res actioni, & passioni.

Descriptio entis i actu ẽ vt sit tangibile.
* a. l. tangibile.

De rõne motus non ẽ vt sit continu⁹. vide. 5. Ph. c. 6.

Et de ipso ferri mirabile est, si latuit lapis qui deorsum fertur, aut manẽs in terra. Amplius autem terra, & aliorum vnumquodq; ex necessitate manẽt quidẽ in proprijs locis, mouentur aũt violente ex his. Si igitur quædam ipsorũ sunt in proprijs locis, necesse est neq; fm locum omnia moueri. Quod igitur impoſſe sit aut semp omnia moueri, aut semper omnia qescere, ex his, & alijs silibus crediderit vtiq; aliquis. At vero neq; alia quidẽ cõtingit semper quiescere, alia vero semper moueri: aliquando autem quiescere, & aliqñ moueri nihil. Dicẽdum est autem q impoſſe sit, quemadmodũ & in dictis prius, & in his. videmus. n. in eisdẽ fieri dictas mutationes. Et ad hęc, quia aduersatur manifestis q contendit. neq;. n. augmentatio, neq; violentus erit motus, si non mouebit̃ pter naturã quiescens prius. Gñationem igit̃ aufert, & corruptionẽ hic sermo. ferè aũt & ipsum moueri, fieri qppiã, & corrũpi vr̃ omnibus. in quod enim mutat̃, fit hoc, aut in hoc. ex quo autem mutatur corrumpitur hoc, aut hinc.

Et mirum est etiam vt lapis in suo motu tradatur ignorantiæ in suo descensu ad inferius, aut in sua quiete super terram, ita q non percipiatur. Et etiã terra, & vnaquęq; aliarũ rerum sunt qescẽtes in suis locis proprijs, & mobiles ab eis violente. Si ergo quædã res sunt in suis locis proprijs, sequitur vt nõ omnia moueant̃. Ex istis igitur, et alijs similibus creditur q impoſſe est vt omnia moueantur semper, aut vt omnia quiescant semp. Neq; etiam est poſſe vt quędam sint semp qescẽtia, & quędã semp mota, ita, q nulla res moueat̃ qñq;, & quiescat qñq;. Et dicendũ est, in destruẽdo hoc, illud, quod diximus in destruẽdo illud, quod fuit ante dictum. inuenimus enim modos transmutationis, quos prædiximus, fieri in eisdem rebus. Et cum hoc, q dubitat in hoc non contradicit, nisi rebus manifestis. qm̃, si non mouetur extra suã naturã, & ante erat qescens, non erit hic augmentũ, nec motus violẽtus. Iste igit̃ sermo destruit gñationem, & corruptionẽ. & ferè destruit motũ etiam. oẽs. n. homines opinabantur q gñatio, et corruptio cuiuslibet rei est motus. illud. n. ad quod transmutat̃ aliquid ipsum generatur, aut id in eo. & illud, ex quo transmutatur, ipsum corrumpitur, aut ex illo.

Cum destruxit sermonem dicentem q omnia mouentur, qui est similis sermoni dicentium q quælibet guttarum facientium aliquam passionem in lapide habet aliquam passionem existentem in actu, sed nõ comprehenditur à sensu, & contradicit huic sermoni fm posse, & destruxit ipsum etiam ex hoc, q motus perueniunt ad contraria, in quibus debent quiescere, & q, si hoc non esset, oporteret vt eadem res moueretur duobus motibus contrarijs insimul, & cõtradixit etiam ei tertia contradictione: qm̃ plures qualitates transmutabiles videntur non recipere magis & minus: vnde necesse est quòd illud quiescat, quando peruenerit ad eas: incœpit notificare impossibilitatem, & improbabilitatem, et dixit Et mirum est, &c. i. et qui dicit q quiescens existimatur moueri, & motum existimat̃ quiescere, contingit ei vt nullam certitudinem habeamus in motu eius, quod mouetur, aut in quiete eius, quod qescit. sed oẽ, quod sentimus moueri, põt esse eorum, q qesciũt, & oẽ, quod sentimus qescere, põt eẽ eorũ, quæ mouent̃: & sic, qñ sentimus lapidẽ moueri de superiori ad inferius, nõ hẽmus certitudinẽ in hoc, q mouet̃, sed forte non pcipimus quietem illius: & ẽt, qñ senserimus ipsum qescere iferius, nõ habemus certitudinẽ in hoc, quòd quiescit, qm̃ forte mouetur. D. induxit quintam rationem, & dixit Et etiam terra, &c. idest & etiã manifestum est per se q nos videmus terram, & alia elementa, s. aquam, & aerem moueri ad sua loca propria, & moueri, & quiescere in eis naturaliter. &, si mouentur ab eis, non mouentur nisi violente non naturaliter. Et, cum notum sit q quædam rerum quiescunt naturaliter in suis locis proprijs, & q mouentur ab eis violente, & q iste motus est contrarius quieti, necesse est vt non omnia moueantur. D. d. Ex istis igit̃, & alijs similibus, &c. &, quia ista, per quæ contradicit sermoni dicenti omnia moueri, & sermoni dicenti omnia qescere, sunt eadem cum eis, per quæ cõtradicitur sermoni dicenti omnia diuidi in duas partes, quarum altera semp quiescit, & reliqua semper mouetur, dicit ex istis igitur, & alijs similibus, &c. apparet enim hic esse plura, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;. & iste sermo potest cõtradici etiam per illas contradictiones prædictas, s. sermo dicẽtis q quædam pars entium semper mouetur, & reliqua pars semper quiescit, quia dicens hoc negat quietem, quæ apparet in quibusdam entibus qñq;, & motum quãdoq;. ista enim, quæ 24

Pl'es qualitates trãsmutabiles vĩr nõ recipere magis, et min⁹. Sed vide oppositũ. 5. ph. cõm. 19. & 22. et. decimo me. c. 19 Vide contr. Zim.

nos sentimus moueri qñq;, et quiescere quādoq;, necesse est vt ponat dicens hunc sermonem in alteram duarum partium, in quas diuidit omnia entia, s. q necesse est ei opinari ipsa esse in eis, quæ quiescunt semper, aut in eis, quæ mouentur semper, aut quædam in istis, & quędam in illis. et quocūq; modo sit, ponit hic esse res, quæ videntur moueri, & in rei veritate quiescunt: & videntur quiescere, & in rei veritate mouentur. qm̄, si istam partem entium, q̄ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;, numerauit in eis, quæ mouentur semper, ponit q quiescentium sunt quædam, quæ apparēt quiescere, et mouentur in tempore quietis apparentis. &, si positum fuerit ipsum esse ex quiescentibus, tunc ponitur q quiescentium sunt quædam, quæ apparent moueri, tamen quiescunt: et similiter, si fuerit positum, q quædam sunt in quiescentibus, & quædam in mobilibus, tunc ponitur vtrunq;. Et omnia ista vniuersaliter sunt positiones sophisticæ. Nullam enim rationem potest dicere dicens hunc sermonem, nisi assimilauerit sensibilia vera sensibilibus falsis. & est primum principiorum Sophistarum, qui negant scientiam, & q nullum verum comprehenditur, sicut dixit Epicurus, & alij. Quomodo autem mutabuntur contradictiones dictæ in duobus modis vniuersalibus contrarijs ad sermonem, qui est inter illos duos modos, dicentem q quædam entia quiescunt semper, & quędā mouentur semper, non est difficile ei, qui voluerit consyderare in hoc aliquantulum. Quod enim est vniuersale ex illis contradictionibus prædictis potest aliquis dicere ex eo huic opinioni particulari. & quod est ex eis particulare, non potest aliquis ex eo contradicere huic opinioni. ver. grā, quoniā contradictio, dicēs q, si omnia mouentur, sequitur vt terra moueatur semper in suo loco proprio, non contradicit huic opinioni, quia est particularis. & ista opinio est particularis. Contradictio autem dicens q motus sunt in cōtrarijs insimul, si sunt hic res, quæ mouentur semper, est sermo cōmunis ad destruendum sermonem dicentis q omnia mouentur, & sermonem dicentis q illa, quæ existimantur quiescere quandoq;, & moueri quandoq;, sunt semper mota. & hoc intendebat, cū dixit Et dicendū est in destruendo hoc, &c. D.d. inuenimus enim modos trāsmutationis. i. & sensus contradicit istis tribus opinionibus, scilicet dicentibus omnia quiescere, aut oīa moueri: aut quædam moueri semper, & quędam quiescere semper. nos enim inuenimus sensu q modi trium motuum fuerint in eadem re, postquam non fuerint. inuenimus enim aliquid moueri in loco, postq̄ non mouebatur, & alterari, postq̄ non alterabatur, & augmentari, postq̄ non augmentabatur. D.d. Et cum hoc, qui dubitat in hoc, &c. i. qm̄, si hic non fuerint res, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;, nihil erit hic, quod moueatur extra suam naturam, s. violente. quod enim mouetur violente, non mouetur, nisi quies sit ei naturalis: & similiter non erit hic etiam augmentum, postq̄ nō erat. Deinde d. Iste igitur sermo destruit generationem, & corruptionem. i. sermo dicentis q nihil mouetur quandoq;, & quiescit quandoq;. Et dixit et ferè destruit motum. qm̄, cum generatio fuerit, erunt alij motus: & quasi est finis eorum. & qui destruit finem, ferè destruit ea, quæ sunt ante finem. aut, quia in alijs motibus inuenitur generatio, & corruptio. & ideo dixit omnes enim homines opinantur, &c. Et cum d. q omnis generatio, & omnis corruptio est motus, dedit causam in hoc, & dixit illud enim, ad quod transmutatur aliquid, etc. i. et generatio est cum motu, & corruptio est cū motu, quia omnis transmutatio est de aliquo i aliquid: & trāsmutatio rei ad illud, ad quod transmutatur, est generatio illius rei: & transmutatio eius ex illo, in quo erat, est corruptio illius rei. ver. grā, q transmutatio rei ex albedine in nigredinem est corruptio albedinis, & generatio nigredinis. D.d. illud enim, ad quod transmutatē, &c. et dixit hoc, quia transmutationum quædam est in vbi, & quædam in quale. Illud enim, ad quod est trāsmutatio in qualitate, ipsum erit transmutatum. verbi gratia q illud, quod transmutatur ex albedine in nigredinem erit nigrum. illud autem, quod transmutatur de vbi in vbi, nō erit vbi, sed in vbi. Et hoc est ita. quia transmutabilium quædā disponuntur simpliciter, & quædam secundum ad aliqd. & ideo dixit & illud, ad quod est transmutatio, aut erit ipsum, aut in eo. Deinde d. & illud, ex quo est transmutatio, &c. idest et illud, ex quo est transmutatio, aut corrumpetur in se. idest in substātia illius, aut in aliqua dispositione suarum dispositionum, verbi gratia quando transmutatio fuerit de quali in quale: aut corrumpetur in suo vbi, ex quo transmutatur, quando transmutatio fuerit in loco.

Primū principiū Sophistarū ē assimilare sensibilia vera sensibilibus falsis.

Nihil mouetur violēte, nisi quies sit ei naturalis.

Gñatio est finis motus. Idem. 6. Ph. 32.

Qui destruit finē, destruit ea, quæ sunt ante finem.

Illud, qđ transmutatur de vbi in vbi, nō ē vbi, sed in vbi.

Quare manifestum est q alia quidem mouentur, alia vero quiescunt. censere autē omnia aliquando quidem quiescere, aliquando vero moueri, hoc iam coniungendum est ad olim dictas rationes. Principium autem rursus idem faciendum est à nunc determinatis, à quo quidem incœpimus prius.

Declaratum est igitur ex hoc q quædam res forte mouentur, & quædam forte quiescunt. Dicere autem q omnia quandoq; mouentur, & quandoq; quiescunt oportet modo habere solicitudinem de ipso secundum sermones prædictos: & ponere principium illius etiam de illis intentionibus, quos modo determinauimus, scilicet illud idem principium, à quo incœpimus prius.

Cum narrauit q principium perscrutationis naturalis de motus depositione in hac intentione est consyderare de ipso in oībus entibus, numerando primo oēs modos diuisionis in entibus s̄m consyderationem motus, & quietis in eis, & nouitatis, & antiquitatis, incœpit primo, & determinauit illas diuisiones. Deinde cōtradixit ex eis opinionibus improbabilibus. Deinde reuertetur ad id, quod primo intendit de perscrutatione: postq̄ fecit rememorationem de illo, quod declaratum est de contradictione Antiquorū in illis opinionibus. Et dixit Declaratū est igitur ex hoc, &c. et hoc, quod dixit, manifestum est. & non contradixit eis, sicut diximus, nisi ad confirmādum sermonem s̄m Dialecticam: qm̄ hoc non est proprium huic arti. D. dixit Dicere aūt q oīa qñq; mouētur, &c. i. qm̄ hoc est ignotum naturaliter: & est illud, ex quo oportet perscrutari, & hr̄e solicitudinē circa ipsum: & est vtrum oīa entia naturalia mouentur qñq;, et quiescunt qñq;, aut inuenitur in eis aliquid, quod semper mouetur, aut semp̄ quiescit. Qm̄ hoc, q quædam quiescunt qñq;, & mouentur qñq;, est manifestum per se, sed est quærēdum vtrum hoc, quod apparet i parte, est possibile in toto, aut impoſe. Deinde dixit & habere solicitudinē, &c. idest, & perscrutari de eo per illa principia, quæ declarata sunt superius. & innuit ea, quæ declarata sunt in Quinto, Sexto, & Septimo de motu. Deīde dixit & ponere prin^m illius, &c. i. ex illa diuisione determinante dispositiones entium in motu & quiete. &, cum dixit hoc, incœpit iterare illam diuisionem. 25

Vide supra cō. 22.

Aut

ia supra vidimus q empedocles dicebat qn superat lis dissoluunt elementa ab istis mistis vnumquodq; ipsorum accedit ad suum propriū locū et sic est tranquilla quies rerū in suis propriis locis q in loco nāli vnumquodq; quiescit et sic ponebat quiescere oīa, postea dicebat amicitia litem vincebat et tūc elementa illa miscebat in mistis et oīum fiebat motus, nūc aūt q hec questio videlz qnq; oīa moueri qnq; oīa quiescere pertinet ad ... vidimus supra de eternitate motus, nunc aūt ad ostendendam veritatem infra ... in noticia primo motus ...

Aut enim omnia quieſcūt, aut omnia mouētur, aut eorū, quæ ſunt, hæc qdem qeſcūt, hæc aūt mouentur. Et ſi eorū, quæ ſunt, alia qdē qeſcunt, alia vero mouēt, neceſſe eſt aut oīa aliqñ qdē qeſcere, aliqñ vero moueri: aut ipſorū quædā qdem ſemp quieſcere, alia vero ſemper moueri, alia autem aliqñ quidem quieſcere, aliqñ vero moueri. Quod igitur non poſſibile ſit omnia quieſcere dictum qdē eſt, et prius: dicamus autem & nunc. Et ſi enim ſm ueritatem ſic ſe habet, ſicut quidam dicunt, eſſe id, quod eſt infinitum, & immobile, attamen nō videtur aliquid ſm ſenſum, ſed mouētur multa eorum, quæ ſunt. Si igit ſit opinio falſa, aut oīno opinio, & motus ē. & ſi imaginatio ſit, & ſi aliqñ quidem ſic videatur eſſe, aliqñ autem aliter. imaginatio.n. & opinio motus quidam eſſe videntur. Sed de hoc quidem cōſyderare, & quærere rationem eorum, quæ melius habemus, q ratiōe indigeremus, male iudicare eſt id, quod melius eſt & peius, & credibile & non credibile, & principium & non principium. Similiter autē impoſſibile eſt & oīa moueri, aut alia quidem ſemper moueri, alia vero ſemp quieſcere. Ad omnia enim hæc ſufficiens eſt vna fides. Videmus enim quædam aliquādo quidem moueri, aliquādo autem quieſcere. Quare manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile ſit ſimiliter omnia quieſcere, & omnia moueri continue, * eō ꝙ alia quidem ſemper mouētur, alia vero quieſcunt ſemper.

Dicamus igitur ꝙ omnia entia, aut erunt quieſcentia, aut omnia mota, aut quædā qeſcentia, & quædam mota. Si igitur quædam ſunt quieſcentia, & quædam mota, neceſſe eſt, aut vt omnia qñq; quieſcāt, & qñq; moueantur: aut vt quædam quieſcant ſemp, & quædam moueantur ſemp, & vt quædā qñq; qeſcant, & qñq; moueanf. Qm̄ autem impoſſibile eſt, vt omnia entia ſint quieſcentia, iam dictum eſt ſuperius: & nos dicemus etiā ipſum nunc. Qm̄, ſi in rei veritate eſſet, ſicut quidam dicunt, ꝙ totum ens eſt infinitum, & non motū, ſed tñ hoc nō apparet ſenſui. ſed videmus ſenſu ꝙ plures rerum entiū mouentur. Si igitur ſit hic exiſtimatio falſa, & vl'r exiſtimatio, erit hic motus. & ſimil'r, ſi fuerit hic imaginatio, &, ſi fuerit hic exiſtimatio qñq;, quod res eſt talis diſpoſitionis, & qñq; econtrario. exiſtimatio enim, & imaginatio exiſtimantur eſſe motus. Sed perſcrutari de hoc, & quærere rōnem in eo, cuius ſcientia apud nos eſt ita firma, ꝙ non indiget rōne, eſt de opere eius, qui non poteſt diſtinguere inter nobilius & ignobilius, & inter certū & incertū, & inter principiū, & illud, qd nō eſt principiū. Et ſm hūc modū impoſſibile eſt ēt vt oīa entia moueanf, aut qdā moueantur ſemp, quædam quieſcant ſemp. Quod enim ſufficit in contradicendo totum hoc vl'r eſt vnum certum. & eſt, qm̄ quædā entia videnf moueri quandoq;, & quieſcere quandoq;. Manifeſtum eſt igitur ꝙ impoſſibile eſt vt quędam quieſcant ſemper, & quędam moueātur ſemper, quemadmodum apparuit ꝙ impoſſibile eſt vt omnia qeſcāt ſemper, aut vt omnia mouea tur ſemper.

Iſta diuiſio, quam hic incœpit dicere, iam prædicta eſt, & ipſe tacuit duo condiuidētia: Quorum vnum eſt vt omnia entia ſint duobus modis, modus, qm ſemper mouetur, & modus, qui qñq; mouetur, & qñq; quieſcit: Altera aūt pars eſt, vt quædam quieſcant ſemper, & quædam alia moueantur qñq;, & quieſcant qñq;. Verūtamē, ſicut diximus, ſufficit in perſcrutatione de his duobus modis perſcrutatio de modo, dicente quòd quædam mouenf ſemper, & quędam quieſcunt ſemp, & quædam faciunt vtrumq;: qm̄, cum declarauit hunc modum eſſe, deſtruentur iſti duo modi eſſe. Et, cum induxit prędictas diuiſiones, quas prius induxerat ſm modum, quem determinauimus, incœpit dicere illud, quod dr̄ de eis prius, & vult addere in contradictione eorum alia, quę prius non dixerat, & dixit Qm̄ autem impoſſibile eſt, &c.i. & dictū eſt quid exiſtit in eis de errore, & modo erit dictum. D.d. Qm̄, ſi in rei veritate eſſet, &c.i. qm̄, & ſi ratiocinatio dicentis motū non eſſe eſt ſimilis ratiocinationi, quæ dr̄ in rei veritate propter difficultatem ſuę diſſolutionis: & eſt dicens ꝙ ens non mouetur, quia opinatur ꝙ ens eſt infinitum: & ꝙ infinitum impoſſibile eſt vt moueatur, quia nō habet locum, in quo moueatur, vt narrauit in primo iſtius libri de Meliſſo: tñ ratio iſta eſt contraria ſenſui. Et hoc intendebat, cū dixit ſed tñ hoc non apparet ſenſui, &c. ideſt ꝙ iſta opinio contradicit ſenſui. & omnis opinio, cui contradicit ſenſus, non eſt bona opinio. Apparet enim hic res, quæ mouentur in rei veritate: & iudicat ſenſus præciſe eas moueri in rei veritate propter cōgregationē qnq; ſenſuū in teſtimonio econtrario ei, quod apparet viſui, ꝙ aliqua apparent moueri ſed non mouentur. Et ideo opinandum eſt ꝙ quædam ſenſibilia ſunt, quæ p̄ciſe iudicantur eſſe vera, & quædam ſunt, quæ p̄ciſe iudicantur eſſe falſa, licet ſentiantur, vt apparēt in deceptionibus viſus, & quædam ſunt ignota, donec ſurgat demōſtratio, ſicut apparet de paruitate corporis ſolis. qui enim neſcit demōſtrationem de magnitudine illius dubitat, & dicit qm̄ hoc forte erit propter remotionem, & forte eſt in rei veritate. Deinde induxit demonſtrationem, quam non induxit prius, & eſt de genere contradictionum falſarū opinionū, ſicut ſermo dicentis nihil comprehenditur, ex qoo ſequitur aliquod comprehendi. Et dixit Si igitur ſit hic exiſtimatio falſa, &c.i. & ponens hanc opinionē non poteſt euadere, quin ponat aliquid moueri. Exiſtimare enim hic nihil moueri, eſt exiſtimare poſtq̄ non fuerit: & exiſtimare motum eſſe, eſt falſum apud eos: & falſum poteſt tranſmutari ad verum. &, ſi fuerit exiſtimatio aliqua falſa, aut vera, poſtq̄ non fuit, erit motus. qm̄ eſſe hanc exiſtimationem eſt generatio: & oīs generatio eſt motus, aut ſequens motum. D.d. & ſimiliter, ſi fuerit hic imaginatio, i. & ſequitur eſſe imaginationem, eſſe motū, imaginatio enim eſt generatio: & oīs generatio eſt motus, aut ſequens motum. Deinde. d. &, ſi fuerit hic exiſtimatio.

Imaginatio, & opinio motus, quæ videnf eſſe.

* 2.1.&c.

26 Tex.c.21. p̄ dicta fuit iſta diuiſio.

Quomodo ſufficiens vi de eō. ſequi ti, & ſupra com.21.

Opinio, cui contradicit ſenſus, non eſt bona.

Senſibiliaq; periunf ſm tres diſpoſitiones.

existimatio quandoq; aliquid esse talis dispōnis, &c. i. & hoc apparet magis in existimationibus, quæ mutātur in re ſm tempora, qm̄, cum apud nos fuerit aliqua existimatio de aliquo, quod sit talis dispositionis in tali tēpore, & alterius dispōnis in alio tpe. mutatio enim nostra de existimatione in existimationem est trāsmutatio necessario, & intendebat ꝙ, quia omnia sunt quiescentia, contingit vt nunq; mutentur existimationes in eadem re, s. vt in eadem re non existimenť existimationes diuersæ in temporibus diuersis ita, ꝙ eadem existimatio sit de Socrate esse in domo, aut exire à domo. quod est valde improbabile. Et, quia existimationē, & imaginationem esse motum, aut sequi motum non est manifestum per se, d. existimatio enim, & imaginatio existimātur esse motus, i. aut sequi motum. Et, qa oēs istæ rōnes sunt, ꝓbabiles, & nulla fides est in eis, nisi ſm ꝙ, ꝓpositiones sunt magis probabiles ꝙ̄ conclusio, non quia sunt manifestiores cōclusione apud intellectum, dicit Sed perscrutari de hoc, &c. i. sed perscrutari de hoc, cuius scientia est manifesta per se, & quærere rōnem super illud, cuius scientia apud nos est ita certa, ꝙ non indiget rōne, est de opere eius, qui nō habet discretionem in distinguendo. Et, cum compleuit cōtradictionem istius opinionis, reuertitur ad contradicendū opinioni secūdæ, & dixit Et ſm hūc modū, &c. idest, &, cum sit manifestum apud nos ꝙ quædam entia mouentur quandoq;, & quiescunt qn̄q;: & sumus certi ꝙ ista comprehensio non est ex fallacia sensus: iō istud principium sufficit nobis ꝙ nō mouentur omnia semper, aut quiescunt semp: aut omnia entia diuidi in duas partes, quarum vna quiescit semp, & reliqua mouentur semper. Et, cum destruxit istas tres diuisiones prædictas, fecit rememorationem de hoc, & dixit Manifestum est igitur, &c. i. & iam igiť apparuit ꝙ entia non diuiduntur in duas partes, quarū vna quiescit semper, & reliqua mouetur semper: quemadmodum apparuit ꝙ impossibile est vt omnia sint quiescentia, & oia sint motu, & omne hoc apparet ex hoc, ꝙ quædam quiescunt quandoq;, & quędam mouentur qnq;. iste enim modus opponitur tribus modis prædictis.

Epilogus.

Caput Secundum. Omne, quod mouetur, ab aliquo moueri.

Reliquum est igitur cosyderandū, vtrū omnia sint huiusmodi vt moueanť, & quiescant: an aliqua qdē sic, aliqua vero semper quiescant, aliqua aūt semper moueātur. hoc enim demonstrandū est à nobis. Mouētium igitur, & eorū, quæ mouētur, alia quidem per accidens mouent, et mouentur, alia aūt per se. Per accidens quidem, vt quæcunq; ex eo, quia sunt in mouentibus, aut ijs, quæ mouentur, & quæ per partem. Per se autem, quæcunq; non ex eo, quia sint in mouente, aut in eo, quod mouetur, neq; ex eo, qa pars aliqua ipsorum mouet, aut mouetur. Eorū autem, quæ per se, alia qdem à seipsis, alia vero ab alio. Et alia qdem natura, alia vero viọlentia, & ꝑter naturā. quod enim ipsum à seipso mouetur natura moueť, vt vnumqdq; animalium. mouetur enim animal ipsum à se ipso. quorūcunq; aūt motus principium in seipsis est hæc natura dicimus moueri. quapropter animal qdem totū natura ipsum seipsum mouet: corpus tñ contingit & natura, & ꝑter naturam moueri. refert enim & quali motu moueatur, & ex quali elemento constet. Et eorum, quæ ab alio mouētur, alia qdem mouentur natura, alia vero ꝑter naturam. Præter naturā qdem, vt terrea sursum, & ignis deorsum. Amplius autem partes animalium sæpe mouētur præter naturam iuxta positiones, & motus modos.

Vide cōm dictionē Zimar.

Remanet nunc igitur consyderare, vtrū omnia entia sint talis dispōnis vt moueātur, & quiescant: aut quædā sint talis dispōnis, et quædam quiescūt semper, & quædā mouētur semper. hoc enim est, quod oportet nos nunc declarare. Dicamus igitur ꝙ mouētia, & mota mouent, & mouentur quædam per accidens, quædam per se. Per accidens autem sicut omnia existētia in motis, aut mouētibus, & sicut illud, quod est quasi pars. Per se vero sunt omnia, quæ mouent, aut mouentur, nō quia existunt in motore, aut in moto, nec quia pars eorum mouet, aut moueť. Eorum autem quædam mouent per se, quædam mouētur ex se, & quædam ex alio. Et istorū quædam naturaliter, & quædam violente, & extra naturam. quod enim mouetur ex se, moueť naturaliter, sicut vnūquodq; animaliū, animal enim mouetur ex se. & omne, cuius principium motus est in eo, dicitur moueri naturaliter. & ideo animal ſm totū naturaliter mouet se: suum corpus autem possibile est vt moueatur naturaliter, & extra naturā. hoc enim diuersať ſm motum, cui contingit vt moueatur ſm ipm̄, & ſm elementum, ex quo contingit vt constituatur. Et illa, quæ moueņť ex alijs, quędam mouentur naturaliter, & quædam extra naturam. Extra naturā vero est sicut motus corporū terrestriū ad superius, & motus ignis ad inferius. Et membra animalis etiam multotiens mouenť extra suam naturam propter modos sui situs, aut propter partes sui motus.

Cum declarauit ꝙ impossibile est vt motus primus sit, si motus æternus nō fuerit, s. vt primus sit æternus: &, si non, nō erit primus: et declaratū est de dissolutione qõnum contingentium, ꝙ necesse est ut ista perscrutatio fit vſls, ita, ꝙ cognoscatur quō est dispositio omnium entium in hoc, s. in motu, & quiete, icœpit ꝑscrutari de hoc à principio, & iterare ꝑscrutationem de rebus declaratis prius. perscrutatio enim de eis in hoc loco est magis propria. & istæ res, qñ fuerint adiūctæ ei, quod declaratum est in primo istius tractatus, apparebit ꝙ est hic motus, & ꝙ est hic vnus motus æternus, Et sunt, sicut diximus, duæ propositiones. Quarū vna est, ꝙ omne motum habet motorem. Secunda, ꝙ omnia, quæ mouentur in loco, reducuntur ad rem motam per principium existens in ea, nō motum oīno. Et primo incœpit ꝑscrutari de prima propositione, dicente ꝙ omne motum habet motorem: & fecit rememorationem 27

tionem de hoc, quod declaratū est in principio Quinti de diuisione motoris, & moti ad illud, quod est p se, & ad illud, quod est per accidens. & narrauit primo de modo modorum diuisionū entium in motu, & in quiete, quē vult quærere in hoc loco. Et Arist. qui primo processit in doctrina istius intentionis de motu, s. in declarare motum æternū esse, ita, q et res manifesta ex suis sermonibus in congregationibus tractatuum suorum, vidit q ista doctrina est diminuta, & ideo iterauit ipsum. et quidam expositores ignorauerunt hoc, et opinati sunt q illud, quod declaratum est in principio Septimi, est superfluum, et ideo absciderunt illud à suis libris. Et, quia ista est intentio eius, incœpit diuidere dispōnes entium in motu, & gete de illo, quod est ignotum ex eis, & dixit Remanet igitur, &c. i. &, quia manifestum per se q non oīa entia quiescunt, neq; oīa mouentur, nec quędā mouentur semp, & reliqua quiescūt semp, tum quædam videātur quiescere quandoq;, & moueri qñq;, remanet igitur perscrutari de hoc, s. vtrū est possibile vt oīa moueantur qñq;, & quiescāt qñq; vt sentitur in qbusdam, aut sunt aliqua, in quibus hoc est impossibile, s. quæ semper mouentur, aut quæ semper quiescunt. Et ideo non curauit de duobus modis, qui dantur intelligi à diuisione, s. vt entia sint duobus modis, modus, qui semp mouetur, & modus qui qñq; mouetur, & qñq; quiescit. Aut vt oīa sint duobus modis, modus, qui semp quiescit, & modus, q quandoq; mouetur, & qñq; quiescit. Et, cum distinxit illud, de quo intendit perscrutari, incœpit diuidere motorē, & motū, & dixit. Dicamus igitur, &c. i. q qālibet istorū, s. motoris, & moti est res, aut p se, aut p accñs. Erūt igitur quatuor, motor p se, et motor p accñs, et motū p se, & motū p accñs. Et incœpit distinguere illud, q est p se, ab illo, quod est per accñs: quia illud, quod est per accñs, decipit in pscrutatione, qñ fuerit admixtū cum eo, quod est per se. Et vtitur in hoc, quod dixit per accidens in principio istius diuisionis accidētis, quod dicit vsr. posuit enim ipsum, oppositum ei, quod est per se, quod dicitur generaliter. Deinde diuisit illud, quod est per accidens, in illud, quod est per accidēs, quod dr̄ principalr, & illud, quod mouet per suā partem, quod dr̄ secundario, & dixit Per accidens vero. i. illud, quod dr̄ * principaliter est sicut omne, quod existit in mouētibus, & motis, i. q illud, quod mouet per accidens, est omne, quod dr̄ moueri, quia est in moto. Et hoc est duobus modis: modo, qui est impossibile vt moueatur oīno, vt aīa in corpore: & modo, q est possibile vt moueat, vt hoīes sedentes in naui. Et similiter ēt motor p per accidēs est illud, quod est in motore, sicut rubedo, quæ est in igne, quæ est cōburens per accidens. Et, cū diuisit illud, quod est per accidens generale, in illud, qđ est per accidens principaliter, & in illud, quod mouet per suam partem, quod dr̄ secundario, dedit exemplū de hoc, & dixit & sicut illud, quod est qsi ps, i. q illud, quod mouet per accidens, quod dr̄ generaliter, quoddam est per accñs, quod dr̄ principaliter, & quoddam secundario: & est illud, quod mouetur per partē, s. illud cui attribuitur mouere, aut moueri, ppter partem, v. g. sicut dicimus in illo, cuius manus mouetur, ipsum moueri. & similiter accidit in motore, sicut dicimus, iste homo percussit istum, licet nō percussit eum, nisi cum manu. Et, cum descripsit duos modos eius, quod est per accidēs generaliter, incœpit describere illud, quod est per se, quod opponitur ei, & est illud, quod principaliter dr̄ per se, per negationem duorū modorū eius, quod est per accidens. Et fecit hoc, qm̄ illud, quod est per accidens, est notius illo, quod est per se. & ideo accidit a in quibusdā locis describere habitum p negationem priuationum. & dixit Per se autem, &c. i. mouentia aūt, & mota per se sunt illa, quæ mouent, aut mouētur, neq; per accidens, neq; per partem. Et accepit in descriptione eius, quod est per se, negationem duorum modorum eius, quod est per accñs generaliter. Et, cū distinxit illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens, & intēdit cōsyderare in eo, quod est per se, incœpit diuidere ipm̄, & dixit Eorū aūt, quæ mouent per se, quædam mouent ex se, & quędam ex alio, i. & eorum, quæ mouent per se, non per accidēs, neq; per partem, quædam mouentur per principium exñs in eis, vt habentia aīas, & quædam mouentur ab aliquo extrinseco, vt carentia animabus. D. diuisit ista in duo, & dixit Et istorum quædam naturaliter, &c. D. incœpit declarare q aīal, fm q mouet ex se est motū naturalr, & dixit quod enim mouetur ex se, &c. Et, cum narrauit q aīal mouetur naturalr, quia mouetur ex se, dedit causam in hoc, & dixit. aīal enim mouet ex se. Et potentia istius sermonis est similis tali modo. aīalia mouētur ex se: & quod mouet ex se mouetur à principio in eo: & omne, quod mouetur per principiū in ipso mouetur naturaliter: qm̄ omne, quod mouetur p principiū in eo, mouetur p naturam. dictū est enim in definitione naturę, quòd est principiū in re, per quod mouet, & quiescit: vnde necesse est vt illud, quod mouet p principium in ipso, moueatur per naturā. a definitiones enim conuertuntur necessario cum definito. Et, cum declarauit q aīal mouetur naturaliter, dixit & ideo aīal fm totum naturaliter mouet se, i. &, cū dicimus q animal mouetur naturaliter, intendimus q aīa mouet corpus per suam naturam, & corpus mouetur per suam naturam ab ea: sed mouetur fm quod est corpus suo motu naturali. & ideo dixit corpus aūt suum est possibile vt moueatur naturalr, & extra naturā, i. q, cum mouet à sua aīa naturalr, mouet qñq; naturalr, & qñq; extra naturā: motꝰ aūt eius fm q est aīal est naturalr: cū nō moueatur, fm q est aīal, nisi ab aīa: & aīa mouet corpꝰ naturaliter. Et dedit has oēs rationes, quia pot aliquis dicere, q motus corporis ab aīa, ver. g. ad superius, est motus extra naturam, cum moueat ipsum econtrario suo motu naturali. corpus enim aīalis innatum est moueri ad inferius, sed tñ, quia aīa aīalis est forma sui corporis naturaliter, necesse est vt motus eius à sua aīa sit naturaliter. sed, si fuerit inuentum aliquod motum per principium in eo, ita q in suo corpore non sit principiū contrarium motui animæ, tunc illud motum erit motum naturaliter simplr, s. per aīam, et per corpus, vt declaratum erit de corpore cœlesti. Et, cum dixit q possibile est vt aīal moueatur naturaliter, & extra naturā, dixit hoc enim diuersat, &c. i. et causa in hoc, q corpus animalis qñq; mouet ab aīa ipsius naturaliter, & qñq; extra naturam, est diuersitas partium, ad quas mouent aīa ad illas partes locales, ad quas mouent elementa. Si igitur cōtingit q aīa mouet corpus ad partem, ad quā mouetur corpus fm motum elementi dñantis in ipso, tunc motus corporis ab anima erit naturaliter, & tunc coniungitur in eo naturalitas ex motore, et moto. v. g. q qñ animal mouetur ex se descendendo, tunc motus eius erit naturalis: si aūt motus eius erit econtrario motui elementi, tunc motus corporis ab aīa erit non naturalis. v. g. qñ homo saltat in sursum. Et, cum declarauit q illud, quod mouet ex se, mouetur naturaliter, nō violente, nisi cōsyderatus fuerit motus sui corporis in respectu quorundam motuum aīæ, incœpit notificare ēt q in eo, quod mouetur ex alio, inueniuntur isti duo modi, s. motum naturaliter, & motum extra naturam, & dixit Et illa, quæ mouentur ex aliis, &c. & intendit per illud, quod mouetur naturalr, motū lapidis ad inferius, & motum ignis ad superius. & posuit ista moueri ex aliis, quia ista non mouentur ex se, donec moueant

Qui sint isti expositores vide ista cō. 33.

Illud, qđ ē p accñs decipit i pscrutatione, qñ fuerit admixtū cū eo, qđ est p se.

* Vel vsr.

Idē. 5. phy. tex. cō. primi.

a In qbusdā accidit describere habitꝰ p negationē priuationū.

Oē, qđ mouetur ex se, mouet p principiū exñs in eo: & oē, qđ mouet p principiū existens in eo, mouet natr.

a Definitiones cōuertunt cum suo definito.

Motus aīalis, fm qđ ē corpus, pōt ē naliter, & extra naturā; fi motꝰ eiꝰ, fm q ē aīal, ē semp nālis. Vide s. de cap. de sola orbis.

Motus corporis cœlestis ē simplr nālis, & ex pte aīę, et ex pte corpis. Vide oppositum. 2. cœli. cō. 1. Vide cōtra. Zim.

Nota qño motus aīalis qñq; ē nālis ex pte motoris, & mobilis, & qño solū ex parte motoris.

per accñs / [illegible] ratione alterius / per se / a se

p accñs { qr accidit ei qđ mouetur p se ut albū [illegible] / qr dr̄ totū moueri qr pars mouet ut per[illegible] / [illegible] eo qr mouet eius manus

Eorū quę mouent' / quędā mouent'

A se ut aīal cuius aīa mouet corpus

Nō a se ut quatuor elementa et oīa grauia et leuia hec si mouerēt a se possent [illegible]

Notandū q mouet p se idē qđ mouet nō ad motum alterius [illegible]

Esmta si dicitur moueri ex alijs, nisi qa si dicitur moueri ex se, donec moueant ex alijs. Idē infra.29.

ex alijs, vt declarabitur post. Et intendit p illud, quod mouetur extra naturam, motum istorum ad contrariā partem debitam. v.g. sicut dixit motum corporū terrestrium ad superius, & motum ignis ad inferius. D.d. Et mēbra aīalis multotiēs, &c. ac si diceret, corpus autē eius possibile est vt moueatur naturaliter, et extra naturā. Et intendit per situm modum motus. Et intēdit per partes motuum superius, & inferius.

Et maxime moueri ab aliquo id, quod mouetur, in ijs, quæ præter naturam mouētur, est manifestum, propterea q manifestū est ab alio moueri. Postea autē quæ sunt præter naturam eorum, quæ sunt fm naturam, ipsa, quæ à seipsis, vt animalia. non enī hoc est immanifestum an ab aliquo mouentur, sed qūo oportet accipe id ipsius, quod mouet, & id, quod mouetur. * Videtur enim vt in nauibus, & in ijs, quæ non natura constant, sic & in animalibus esse diuisum id, quod mouet, & id, quod mouetur, & sic totum ipsum seipsum mouere. Maxime autem dubitatur reliquum dictæ vltimæ diuisionis. eorū enim, quæ ab alio mouentur, hæc quidem præter naturam posuimus moueri, alia autem relinquuntur opponi, quia naturā. Hæc aūt sunt, quæ dubitationem afferunt, à quo moueanī, vt leuia, et grauia. hęc enim ad opposita quidem loca violentia mouentur: ad propria autē, leue quidem sursum, graue autem deorsum natura.

z.I. addit vtrū vt separata & natura, & loco, aut alio modo quodā.

Et in rebus, quę mouentur extra naturā, apparet proprie q illud, quod mouetur, mouetur ab aliquo, qm̄ in illis, quæ mouētur ab alijs manifestū est. Deinde post illa, quę mouentur extra naturā, illa ex illis, quæ mouentur naturaliter, quæ mouentur ex se, vt modi animalium. non enim latet de istis moueri ab aliquo, sed qūo oportet determinare ī animalibus motorē à moto. Videtur enim ferè quod quemadmodum in nauibus, et in alijs, quorum cōstitutio non est naturalis, ita & in animalibus motor distinguiī à moto, & fm hunc modum erit ipsum fm totum mouens se. Sed illud, in quo est dubitatio proprie, est illud, quod remanet de diuisione prędicta. diximus enim q eorum, quæ mouenī ex alijs, quædam mouentur extra naturam. ponendū est igiī q quædā mouenī naturaliter. Et ista faciunt dubitare, si mouentur ab aliquo. v.g. leuia, & grauia. ista enim mouentur ad duo loca opposita violente: & mouentur ad sua loca propria, leue quidem ad superius naturaliter, graue aūt ad inferius naturaliter.

Cum diuisit motorem, & motū in illud, quod est p se, & in illud, quod est per accn̄s, incœpit considerare in modis eorum, quæ mouenī per se, & pscrutari vtrū omne motum eorum habeat motorem, aut non. Et est quæstio, de qua perscrutatus est in principio Septimi: cum sit prima quæstio, de qua deberet perscrutari ille, qui vult quærere vtrum sit hic motus ęternus. Et fecit hoc, quia voluit declarare dispōnem in hoc de corporibus simplicibus sermone proprio. ista enim fecerunt dubitationem in hoc, q omne motū habet motorem. Et iterauit omnia pdicta, quibus est vsus in declarando hanc quæstionem, quia voluit incipere pscrutationem à principio de illis rebus pdictis: & compleuit sermonem in eo. omne enim, quod fuit declaratum de eo, fuit decisum in locis diuersis: & modo vult congregare illud, & complere pscrutationē de illo. Et, qa prius diuisit illa, quæ mouentur p se in tres modos, in motum violente, & motum naturalr, & diuisit ea, quę mouentur naturaliter in duo, s. in habentia animam, et in ea, quæ mouentur p declinationem, s. per grauitatē, & leuitatē, incœpit dicere in quibus istorum apparet motū habere motorem, & in quibus latet, & dixit Et in rebus, quæ mouentur extra naturam, &c. i. &, cum res motæ sint tribus modis, manifestum est q illa, quę mouentur violēter, & extra naturam, sicut terra ad superius, & ignis ad inferius, mouentur ab alio, s. manifestum est in istis q motor in eis aliud est à moto. D.d. Deinde post illa, quæ mouentur, &c. i. & post ista apparet hoc in eis, quæ mouentur naturalr ex se, sicut in modis animalium, s. q motor in eis apparet esse aliud à moto. Et d. Deinde post illa. quia ista intentio magis apparet in eis, quæ mouentur violente, & post ista apparet in animalibus. nullus enim dubitat q aīal mouetur ab aīa, & q anima est motor, & corpus est motū. & ideo dixit non enim latet, &c. & in hoc modo dicimus q motor differt à moto, quia nō latet aliquem in aīalibus q corpora sua mouentur à principio existēte in eis alio ab eis. sed latet de eis hoc, qūo est existentia motoris in eis, s. vtrum est distinctus ab eis econtrario eis, quæ mouentur à motore extrinseco, s. quia in istis apparet manifeste q motor est distinctus à moto. Et intendit per hoc expergefacere hoīes ad appetendum quærere de partibus aīæ, & dixit. Videtur enim ferè q quēadmodū in nauibus, &c. & intelligendum hic p distinctionem distinctionē in esse, non distinctionē in definitione. motorē [a] enī in aīalibus esse distinctum à moto p definitionem est manifestum p se, sed est ignotum vtrū distinguaī, aut nō distinguatur, nisi p accn̄s. & hoc intēdebat, cū dixit sed qūo oportet determinare, &c. i. determiare qlis ē dispō motoris ad motū. Et, cum dixit q de hoc est perscrutandum in aīalibus, dedit dubitationem, quæ facit credere q motor in aīalibus pōt distingui fm eē, & dixit Videī enim ferè, &c. idest & hoc est dubium. quia pōt aliquis dicere q forte ita est in dispōne motoris ad motū in aīalibus, sicut in rebus artificialibus, quæ mouentur per principiū in eis, sicut in nauibus, & in alijs artificialibus. Qm̄, cū dixit hoc, reuersus est ad distinguendū illud, quod est manifestum de aīalibus, & dixit & fm hūc modū, &c. idest & fm hanc opinionem de aīali, s. ipsum componi ex motore, & moto, quorum vtrūq; distinguitur à reliquo naturaliter, intelligendum est qn̄ dicimus q aīal mouet se fm totum, i. fm q componitur ex motore, & moto, & nō ita, q motor, & motum sint in eo idem in actu. D.d. Sed illud, in quo est dubitatio, proprie est illud, quod remanet ex diuisione. i. & dubitatio non est nisi in tertio modo. Iam enim diuisimus ea, quæ mouētur essentialiter, & diximus q quædam mouentur violente, & quædam naturaliter, & eorum, & quæ mouētur naturalr, quędam videntur moueri ab aliquo alio, & sunt animalia, & in quibusdam latet hoc, & sunt corpora simplicia. [b] In istis enim nō apparet alietas motoris à moto, sicut apparet in habentibus aīas, immo in

Documētū.

a Motorē in aīalibus esse distinctum a moto definitione ē manifestū per se. Vel in esse.

b In corporib. simplicib. n ē alietas motoris a moto, sicut appet i hñtib. aīas. Vide 4.phy.c.71.

eis

eis non est alietas omninò, & sunt sicut dixit graue, & leue. [a] Ista enim inueniuntur moueri ad sua loca naturalia ex se, & ad loca opposita suis locis naturalibus ex aliis. v.g. quia lapis ad inferius mouetur per se naturaliter, & ad superius per violentiam, & ecõtrario ignis. & hoc intendebat, cum dixit ista enim mouentur ad duo loca opposita duob[9] suis locis naturalibus, & mouentur naturaliter ad sua loca propria.

a Grauia, & leuia mouentur ad sua loca nãlia ex se, & ad loca opposita suis locis naturalibus mouentur ex aliis.

A quo autẽ non adhuc manifestum, vt cũ mouẽtur præter natura. etenim ipsa à seipsis dicere impossibile est. vitale enim hoc, et animatorum est ꝓprium. Et sistere possent seipsa. dico aũt, vt si ambulandi causa sit sibi, & non ambulandi. quare, si in ipso igne est sursum ferri, manifestum ꝙ in ipso & deorsum. irrationabile aũt est illud, vno motu moueri solum à seipsis, si ipsa seipsa mouent.

Moueri ex se animatorũ est propriũ.

Quod ex se mouet non tũ vno motu mouetur.

A quo aũt mouentur non est manifestum in eis, sicut est manifestum, qñ mouenť extra naturam. dicere enim ea moueri ex se impossibile est. hoc enim est propriũ animalibus, & est proprium habẽtibus animas. Et, si ita esset, tunc esset possibile eis quiescere ex se. & dico, ver, g. ꝙ, si aliquis est causa suiipsius in ambulatione est etiã causa suiipsius in dimittẽdo sui ambulationem. & ideo, si ascensus ad superius est ex ipso igne, manifestum est ꝙ descensus ignis etiam ad inferius est ex ipso igne. & dicere etiam quòd res, quæ mouentur ex se, vno motu tantum mouentur, non est de ratione, si mouent se.

29 Idest in corporibus aũt simplicibus nõ apparet ipsa moueri à motore alio moto, sicut apparet hoc in eis, * quæ mouenť ab extrinseco. Deinde d. dicere enĩ, &c. idest & non possumus ẽt dicere in eis, quæ mouentur à principio in eis addito ei, quod mouet ex eis absq; eo, ꝙ indigeant causa extrinseca, sicut dicimus in eis, quæ mouenť ex se, ꝙ mouentur à principio in eis sine indigentia causæ extrinsecæ: sicut est dispositio in habentibus aĩas. hoc enim impossibile est. Deinde ĩcœpit declarare quõ est impossibile, & dixit qñ hoc nõ est, nisi in aĩalibus, s. quæ mouentur à principio in eis sine indigentia causæ extrinsecę. D. dedit rõnem super hoc, et dixit Et, si ita esset, &c. i. v.g. si ignis esset causa in se, ꝑ quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim, in qua est causa, qua põt moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, sicut aĩal, in quo est aĩa, per illã põt quiescere. Deinde d. & dicere ẽt, &c. i. & dicere in eo, quod mouenť per principiũ in eo sine indigentia alicuius extrinseci, quod mouenť vno motu, non est ꝯm rõnẽ. principia enim, quę sunt hmõi, innata sunt mouere motibus diuersis.

* a. l. quãdo. Aĩalia nõ indigẽt in principio sui motus cũ extrinseca, sicut inaĩata. Idẽ supra cõ. 27.

Amplius quõ contingit continuum aliqđ, & compositũ ipsum seipsum mouere? Quatenus enim vnum, & continuũ, nõ tactu, catenus ipassibile est. sed quatenus separatu ẽ, eatenus hoc qdem aptũ natura est facere, illud vero pati. Neq; ergo horum vllum ipm seipsum mouet (cosiſa enim sunt) neq; aliud continuum vllum: sed necesse est diuidi mouens in vnoquoq; ab eo, quod mouetur: vt in inanimatis videmus, cum aliquod animatorum mouet illa.

Et etiam quõ est possibile vt aliquid continuum naturaliter cõuenientiũ moueat seipsum? Secundum enim ꝙ est vnum, continuum, non cõtiguum, est irreceptibile passionum. & ꝯm ꝙ est segregatum erit tale, ꝙ quiddam eius est innatum recipere, et quiddam agere, Nullum igitur istorũ mouet seipsum, cum sit cõueniens, neq; aliquid omnino cõtinuum: sed necesse est vt motor in quolibet eorũ sit distinctus à moto: sicut videmus in carentibus anima, quando mouerit illa aliquod habentium animas.

30 Cum declarauit ꝙ illa, quæ mouenť naturaliter, nõ mouentur per principiũ in eis, quia non mouenť ex se, induxit ẽt secundam declarationem, ꝑ quam declarat ꝙ illa ẽt non mouentur ꝑ principium in eis. Et abbreuiatio eius, quod dicit, est. Et, quia illa, quæ mouenť ꝑ principia in eis, necesse est vt diuidantur ꝯm definitionem in motorem, & motũ, & vt non sint idem ꝯm definitionem, & essentiam: motor enim debet esse distinctus à moto, aut ꝯm definitionem, & esse insimul, sicut illa, quæ mouentur ab extrinseco: aut ꝯm definitionem tñ, sicut est dispositio in habentibus aĩas. Anima enĩ, quæ est motor in eis, distinguitur à corpore, quod est motum ꝯm definitionem: licet non distinguať ꝯm eẽ, s. ꝙ impossibile est aĩam esse sine corpore, nisi ęquiuocè. Et, quia corpora simplicia sunt vna ꝯm definitionem: & nullum eorum põt diuidi in motorem, & motum: necesse est vt non sint mota ex se: nisi esset possibile vt motor esset ipm motum. Si igitur aliqs dixerit ꝙ sunt corpora simplicia cõposita ex materia, & forma, quorum vtrũq; est distinctum ꝯm definitionem à reliquo, dicemus ad hoc, ꝙ prima materia nõ est exñs in actu, et illud, quod mouetur ex se, debet diuidi in motorem, & motum in actu. [a] qñ illud, quod est in potẽtia, neq; mouetur, neq; mouet. Si igiť lapis. v.g. moueretur ex se, contingeret vt esset mouens, & motũ eodẽ modo [b] ꝯm formam: qñ nõ est existens in actu, nisi ꝯm formã. quod est impossibile. D. d. & ẽt quõ est possibile, &c. & intendit ꝑ continuum illud, quod est vnum non per contiguitatem: & intendit per conueniens illud, quod est cõsimilium partium, cuius definitio partis, & tot[9] est vna, s. illud, quod nõ est diuersæ substantiæ. D. d. Secundum igitur ꝙ est continuum, &c. i. ꝙ res continuæ, ꝯm ꝙ sunt cõtinuæ, nõ cõtiguę, impossẽ est vt recipiãt passionẽ, i. motum ex se: cũ nõ diuidanť in motorem & motum: nisi essent continuæ copulatæ ꝯm contiguitatem. [c] Et d. hoc, quia illud, quod mouetur ex se, aut erit diuisibile ꝯm definitionẽ in motorẽ, & motũ, aut erit diuisibile in partes ꝯm contiguitatem: sicut qđ congregatur ex aliquibus, quod est cõtinuum ꝯm contiguitatẽ. Omne igitur, quod mouenť ex se, aut erit distinctum, aut diuisibile ꝯm definitionem, aut ꝯm quantitatem, idest partes. &, cum corpora simplicia non diuidantur altero modo istorum, sequitur ꝙ nõ mouentur ex se omnino. D. d. & ꝯm ꝙ est segregatum, &c. i. illa aũt, quæ diuiduntur aut ꝯm definitionẽ, aut ꝯm quantitatem, possibile est vt diuidanť in motorẽ, & in recipientem motum. Et, cum posuit ꝙ res continuæ cõsimiles impossibile est vt moueantur ex se: nihil enim, quod mouetur per illud, ꝑ quod mouetur res, mouet se, nisi ꝯm illud, qđ est non consimilis, s. ꝯm ꝙ diuiduntur in motorem

Impossibile ẽ aĩam eẽ sine corpore, nisi æquiuoce.

Obiectio.

Solutio. Ex hoc videtur velle ꝙ nõ sint ptes formæ subalternæ i simplicib[9]. Consule. 4. cœ. c. 22. Et 4. phy. 71. Vide contra Zim.

a Quod ẽ in põa neq; mouet, neq; mouet. Idem. 5. phy. cõ. 8.

b Habeť pro incõueniẽti hic simplicia eẽ mouẽtia, & mota ꝯm formã. Sz vide in opposi tũ. 4. cœ. cõ. 22.

c Quod mouet ex se, aut ẽ diuisibile i motorem, & motũ ꝯm definitionẽ, aut i ptes ꝯm contiguitatem.

in motorem, & motum, dicit Nullũ igitur istorũ, &c. & ista est conclusio, quam intendit p hunc sermonem. Et iste sermo sic componitur. Corpora naturalia sunt consimiliũ partium simplicium: & illa, quæ sunt consimilium partium simplicũ, impossibile est vt moueant se: ergo corpora naturalia nõ mouẽt se. Et, cum dedit conclusionem, induxit terminum mediũ istius conclusionis, & dixit cum sit cõueniens, &c. i. cũ ista sint conuenientia, & nullũ conueniens mouet se. Et quasi incœpit primo, & verificauit maiorem ppositionem, s. q̃ impossibile est vt aliquod moueat se, fm q̃ est vnũ cõtinuum, sed fm q̃ est segregatum discretum. D. induxit cõclusionẽ, & post induxit syllogismũ, s. vtrãq; propositionem minorem, & maiorem, cum dixit cum sit cõueniens, et nullum aliquod, fm q̃ est continuum, mouet se, i. cum corpora naturalia sint continua, & nullum vnũ continuũ mouet se. Et, cũ declarauit q̃ nõ mouenť ex se, incœpit declarare q̃ necesse est vt moueanť ex alijs, & dixit sed necesse est, &c. i. &, cum sit declaratum q̃ nõ mouenť ex se, sequitur necessario vt moueantur ex alijs extrinsecis. Et hoc intendebat, cum dixit & motor in quolibet eorũ sit distinctus à moto in quolibet eorum. Deinde dedit exemplum in hoc, & dixit sicut inuenimus in carentibus anima, &c. idest q̃ motor in eis est necessario extrinsecus, sicut motus lapidis ad superius ab homine.

Nullum continuũ, fm q̃ est cõtinuũ, mouet se. Idẽ prio de gñatione, t. c. 78 & 8. phys. t. cõ. 30.

Sed accidit et hęc ab aliquo semper moueri. fiet aũt vtiq; manifestum diuidẽtibus causas. Est aũt et in mouentibus accipere quę dicta sunt. Alia enim pter naturam ipsorũ motiua sunt, vt vectis non natura ponderis motiuus est: Alia vero natura, vt actu calidum motiuum est calidi potentia. similiter aũt & in alijs hmõi. Et mobile quoq; similiter natura, quod est potentia quale, aut quãtum, aut vbi, cum habeat principium tale in seipso, & non fm accidens. erit enim idẽ, & quantũ, & quale, sed alterum alteri accidit, & non secũdum se inest. Ignis itaque, & terra mouentur ab alio, violentia quidem, cum præter naturam, natura autem, cum ad suos ipsorũ actus potentia existunt.

Sed sequitur in istis, si mouentur naturaliter, vt semper moueantur ab alio. & hoc apparet diuidendo causas. Et debemus accipere in motoribus ẽt illas intentiones, quas diximus, Quẽadmodũ enim quædã sunt mota extra naturam, v. g. qm̃ sagittam mãganellæ mouere lapidem nõ est naturale. Et quędam naturaliter, v. g. q̃ calidum in actu mouet calidũ in potentia. & fm hunc modũ est dispositio de alijs similibus. Et similiter etiã illud, quod mouetur naturalr, est illud, quod est in potentia quale, aut quãtum, aut vbi, cũ principium, quod est tale, fuerit in eo non accidentaliter. idẽ enim est quale, & quantum, sed alterum eorũ est in altero p accidens, nõ per se. Ignis igitur, & terra mouenť ex alio, aut violente, quando mouentur extra naturam, aut naturaliter, quando mouenť ad suas actiones, quas habent in potentia.

31 Cum declarauit q̃ illa, quæ mouentur naturalr, quę sunt carentia animabus, s. corpora simplicia non mouẽtur ex se, fuit necesse vt mouerentur ex aliquo extrinseco. omne enim motũ ab aliquo necesse est aut vt motor sit in eo: & tunc erit motum ex se: aut extra illud. Et forte hoc non sequitur, nisi cum declarabitur q̃ oẽ motum habet motorem: & q̃ nihil mouet se ita, q̃ motor sit ipsum motũ. Cum igitur declarauit, sicut diximus, q̃ illa, quæ mouentur naturalr, & carẽt aĩabus, nõ mouentur ex se, dixit Sed seqtur in istis, &c. i. & seqtur ex sermone pdicto vt non moueãtur nisi ab aliquo extrinseco, cum non moueanť à principio in eis. D. incœpit declarare hoc alio modo, & dixit & hoc apparet diuidẽdo causas, &c. i. & apparet ẽt q̃ ista, quæ mouentur naturalr, & nõ aĩata, sunt mota naturalr ab aliquo extrinseco, diuidẽdo causas in suas primas spẽs. deinde accipiemus similia illis in motoribus. mouentia enim sunt vnus modorũ causarum. Et intendebat q̃, quia causę diuiduntur primo in duas partes, quarũ vna est vt sint causæ fm violentiã, secunda vt sint causę fm naturam, necesse est vt mouẽtia diuidanť in has duas partes. Et hoc intẽdebat, cũ d. Et debemus accipere, &c. i. & debemus diuidere etiam mouentia in istos duos modos, in quos diuisimus cãs fm naturã, & extra naturã. D. d. quẽadmodũ. n. quædã mouenť extra naturam, &c. & hoc intellectum est per se. D. d. & quædam naturaliter, &c. i. & quædam mouentia mouent p suam naturam: sicut calidum in actu, quod habet naturã mouẽdi illud, quod est calidũ in potẽtia, ut fiat calidum in actu. D. d. & fm hunc modum, &c. i. & alię virtutes actiuę, quæ habent naturam facere ea, quæ sunt in potentia, sibi similia in actu. Et, cum dixit motorem fm naturã, incœpit dicere de moto fm naturam, & dixit Et similiter ẽt, &c. i. & quẽadmodũ illa, quæ mouenť naturaliter sunt illa, in quibus natura est mouere aliquid, & ad aliqd, donec faciat illud in actu, ita ẽt illud, quod mouetur naturaliter, quod est in potentia aliqua intentio pdicamentorum decem, v. g. ut sit in potentia quale, aut quantum, aut vbi. Et, cum oẽ, quod est in potẽtia motum, est illud, in cuius natura est recipere aliquod prædicamentorũ decẽ, seqtur q̃ motor naturaliter sit omne, quod põt mouere illud, quod est in potentia aliqđ prædicamentorũ decem, vt faciat illud pdicamentum in actu. Et ideo dixit necesse est esse in hoc, q̃ motũ naturalr sit hoc, q̃ principium mouens sit. & dicit cũ habeat principiũ, &c. & dicit hoc, qm̃ res mouet ab alio essentialiter. Cum igitur mouetur ab aliquo essentialiter, tunc mouet ab eo per suam naturã: &, cum mouet accidentalr, non mouetur ab eo p suam naturam. D. declarauit hoc, & dixit idẽ enim est quale, & quãtũ, i. & exemplũ eius, quod mouet per accidens est vt aliquis motor moueat aliqd, quod est in potentia, ver. g. quale. &, cum facit ipsum quale in actu, seqtur illud habere quantũ, quod prius nõ habebat. v. g. q̃, qñ aqua mouet aerem ad frigus, sequitur illud minor quãtitas. & similiter ẽt forte mouet aliquid in quantitate essentialr, & sequitur illud qualitas p accidẽs, v. g. ex quo nutrit aĩal.[a] multotiẽs enĩ sequitur quantitatẽ in eo aliqua qualitas. & dixit idem enim sit quale, & quantũ. i. ab eodem motore. Et, cum ita sit, necesse est vt alterũ sit ab eo essentialiter, & alterum accidentaliter, s. q̃, si quantitas fuerit ab eo essentialr, qualitas erit accidentaliter, & ecõuerso, et ideo dixit sed alterũ eorum est in altero per accidens. i. sed alterum eorum seqtur necessario vt inueniatur ab illo agẽte vno per accidẽs.[b] vnũ enim agens non habet naturã largiendi, nisi vnũ tm̃. Et, cum declarauit q̃ omne, quod in quolibet prædicamento

Causæ diuidunť in duas partes.

a Aliqđ qñq; p se mouet ad quãtitatẽ, & p accidẽs ad qualitatẽ, & econtra.

b Vnũ agẽs nõ hẽt naturã largiẽdi nisi vnũ tantũ. Idẽ prio de generatione t. c. 16. & 1. cœ. cõ 8. Vide infra hic cõ. 51. p tot lectiõe hui⁹.

mēto, mouetur naturalr̄ ab eius motore extrinseco naturaliter, cum fuerit in sua potentia vt moueatur naturaliter ad illud, ver. g. ad quale, & quantum, & vbi, & posuit ꝙ illud, quod mouetur accidentaliter, & violenter, est illud, quod moueť ecōtrario illi, quod in sua potētia est vt moueatur, & similr̄ est de illo, quod mouet, conclusit ex hoc ꝙ terra, & ignis, & alia corpora simplicia habent istos duos modos vt moueāt, & moueātur. habent enim virtutem naturalē, & violentā, s. accidentalem. Et dixit Ignis igitur, & terra, &c. i. ꝙ ista moueni violente, qñ mouētur p virtutē violentā, quæ est in eis: & mouētur naturalr̄, qñ moueni ab eo, quod generat ipsa. Et intēdebat declarare ex hoc sermone ꝙ motus corporū naturalium in loco est in rei veritate ab eo, quod generat ipsa, sicut alia accidētia, quæ inueniuntur generari in re per generationem ipsius: & ꝙ ista sunt magis digniora esse de numero eorū, quæ mouētur ab extrinseco, quàm de numero eorum, quę mouētur p principiū in eis: & ꝙ nulla est contradictio in eis in ponēdo illa moueri naturalr̄, & ex extrinseco: cū plura generabilium naturaliū generenť naturaliter ex extrinseco. Et, cum declarauit in istis ꝙ necesse est, vt numerētur in eis, quæ mouentur ex extrinseco, & iam posuit ea moueri naturaliter, declarauit secūdum quot modos dicitur in eis moueri naturaliter, cum eo, quod mouetur ex extrinseco: cum apparet in primo aspectu ꝙ omne motum ex extrinseco mouetur violente.

Documētū. Motus corporū naturaliū in loco ē ab eo, ꝙ generat ipsa, sicuti & de alijs accidētibus. hoc vide. 28. tertij de cœlo.

Quoniam aūt quod potentia est multipliciter dicitur, hæc causa est, vt non sit manifestum à quo hęc moueantur. vt ignis, sursum, & terra deorsum. Est autem potentia aliter sciens qui discit, & qui habet iam, & nō contemplatur. semper aūt, cum simul actiuū, & passiuum sint, fit aliquādo actu, quod est potentia, vt ipsum discens. & ex eo, quod potētia est, alterum fit potentia. qui enim habet scientiam, non aūt contemplatur, potētia est sciēs quodāmodo, sed nō vt & antea q̄ disceret. cum aūt sic se habet, si aliquid nō prohibeat, operatur, & contēplatur, aut erit in cōtradictione, & ignorantia. Similiter aūt hæc se habent & in physicis. frigidum enim potētia calidum est. cum aūt fuerit mutatum, iam ignis est: vrit autē, nisi quid prohibeat, et impediat. similiter aūt se habet & circa graue, et leue. leue enī fit ex graui, vt ex aqua aer. hoc enim potētia primum, & iam leue est, & operabitur confestim, nisi quid prohibeat. actus autē ipsius leuis est alicubi esse, & sursum. ꝓhibetur autē, cum in cōtrario loco est. & hoc similiter sese habet & in quanto, & in quali. Attamen quæritur hoc, quare ad suum locū mouentur leuia, & grauia. Causa autem est, quia apta natura sunt aliquò. et hoc inest ipsi graui, & leui eē, hoc qdem ipso sursum, illud aūt ipso deorsum determinatum. Potētia autē est & leue, & graue multipliciter, sicut dictum est. cum enim est aqua potētia quodāmodo est leue: et, cum aer est, adhuc potētia est. cōtingit enim impeditum, et nō sursum esse. sed, si auferatur impediens, agit, & semper superius fit. Similiter autem et quale, vt actu sit, mutatur. illico enim cōtēplatur sciēs, nisi aliquid prohibeat: & ipsum quantū extenditur, nisi quid prohibeat. Qui aūt id, quod sustinet, & prohibet, mouit, est vt moueat, est vero vt nō. vt qui colūnam diuulsit, aut qui lapidem remouit à vase in aquā. secūdum accidens enim mouet: sicut reflexa sphæra non à pariete mota est, sed à proijciēte. Quod igiť nihil horum ipsum mouet seipsum manifestum est, sed motus habet principiū, nō mouendi, neq; faciendi, sed patiendi.

Potentia est multifariam dici.

Actus ipsius leuis ē alicubi esse, & sursum.

Et, quia illud, quod est in potentia, dr̄ multis modis, hæc fuit causa vt illud, ex quo mouentur ista, & similia, est non manifestum. ver. g. ꝙ ignis mouetur ad superius, & terra ad inferius. Et addiscēs est in potentia sciens alio modo ab eo, s̄m quem illud, quod habet scientiam, sed non scit, est sciens in potentia. et illud, quod est in potētia, forte erit in actu, qñ fuerit semper cōgregatum agens, & recipiens, ver. g. ꝙ addiscens fit sciens ab eo, cuius scientia in potentia erat aliud in potētia. quod enī habet scientiā, sed non scit, est sciēs in potētia quoquo modo. sed iste modus potentiæ non est ille modus, in quo erat prius, anteq̄ addisceret. cum igiť fuerit in hac dispositione, aget suam actionē, & sciet tunc, nisi aliquid impediat. &, si nō, cōtingeret vt esset in opposito scientiæ, s. ignorātiæ. Et s̄m hūc modum currit dispositio de rebus naturalibus ēt. frigidum enim est in potentia calidū. &, cum fuerit transmutatum, erit tunc ignis, & comburet, nisi aliquid impediat. & similiter est de graui, & leui etiam. quādoq; enim ex graui generatur leue, ver. g. ex aqua aer, primo enim erat tale in potentia, & tunc fiet leue, & faciet statim suam actionem, nisi aliqd impediat. actio enim leuis est vt sit in aliquo vbi, & superius. impedimentum aūt accidit ei, qñ fuerit in contrario loci eius. & s̄m hoc est cursus in quantitate ēt, & in qualitate. Quamuis hoc debet quæri, s. quare leuia moueně ad vnum locum, et similr̄ grauia. Et causa in hoc est, qa sunt nata vt sint in aliquo vbi. & eēntia grauis, & leuis ē ista, illud vbitari inferius, & istud superius. Sed leue, & graue in potentia sunt multis modis, sicut diximus. aqua enim, dum est aqua, est in potētia leuis quoquo modo: &, cū fuerit aer, possibile est vt impediatur, quin sit supius. sed, si illud impedimētum auferť, statim auget suā actionem. & erit semper superius. et s̄m hūc modum trāsmutatur quale ēt ad illud, quod est in actu. [illegible]iens enim statim sciet, nisi impediatur: & ipsum etiam quantum extendit, si

nihil sit, quod ĩpediat. Illud aũt, quod aufert impedimentũ, quoquo modo est motor, & quoquo modo non est motor. ver. g. quod, si aliquis homo auferat columnam sustinentem pondus, aut auferat lapidem positum super vtrem in aqua, tunc mouebit ista, sed per accidens: quẽadmodũ pila, quæ à pariete reflectitᷣ, non mouetᷣ à pariete, sed à ꝓijciente. Declaratũ est igitur ꝙ nullum istorũ mouet se ita, ꝙ in eo sit principiũ motus, ut moueat, aut vt agat, sed vt recipiat actionem.

32 Cum declarauit ꝙ lapis, & vlr̃ corpa naturalia simplicia non mouentᷣ ex se, cum non diuidantur in motorem, & motum, & ꝙ propter hoc necesse est vt motor eorum sit extrinsecus, et declarauit ꝙ motor eorũ est extrinsecus, cũ hoc ꝙ sunt mota naturaliter, & ꝙ hoc in eis est per potentiã naturalem, quæ est in eis vt moueantur ad sua loca propria, sicut potẽtia existens in re generata in substantia ad recipienda alia ꝑdicamẽta, s. ꝙ motor in eis est naturalis, & extrinsecus, et ꝙ hoc, ꝙ mouentᷣ in loco, prouenit eis à generante, sicut prouenit qualitas propria, & alia accidentia, vult declarare ꝙ latentia motoris istorũ est essentialiter, ꝓpter mixtionem potentiæ, quam habet accidentalr̃ cũ potẽtia, quam habet essentialiter. & ideo habet duos motores, motorem accidẽtaliter, & motorem essentialiter. & iõ motor, qui est essentialiter, admiscetur cum eo, qui est accidentaliter, ita, ꝙ existimatur ꝙ ista mouent se, & hoc intendit declarare in hoc cap. Et dixit Et, quia illud, quod est in potentia, &c. i. et nõ est manifestum illud mouens, ex quo mouentᷣ essentialiter corpora simplicia. quia potentia ad motũ dr̃ duobus modis. Quorum vnus est de potentia essentiali, quæ est materia, ex qua generata sunt, & est naturalis. Alius autẽ est de potentia violenta, quæ est accidẽtalis. Deinde dedit exemplum, & dixit & potẽtia violenta, &c. ver. g. ꝙ ignis mouetur, &c. i. & exemplũ potentiæ essentialis, quæ non exit in actum, nisi à motore essentialiter, est potentia, quæ est in igne vt moueatur ad inferius, cum reuertitur terra: & potẽtia, quę est in terra, vt sit ignis, & vt moueatur ad superius, quæ est similis potentiæ, quæ est in addiscẽte, vt sit sciens. Exemplũ vero potentię, quę est accidentalr̃, est potẽtia, quę est in ipso igne, qñ impeditur à motu ad superius: & potentia, quæ est in ipsa terra, vt moueatur ad inferius, qñ impeditur. & ista potentia est silr̃is potentiæ, quę est in sciente, qũ nõ scit. i. non vtitur sua scientia, & est violenta. Et, qa altera istarũ est essentialis, & altera accidentalis, assimilauit essentialem potentiæ, quæ est in addiscente, vt fiat sciens, & potentiã accidentalẽ ei, quæ est in sciente, qñ non vtitur scĩa, propter aliquod impedimentum. Et hoc intendebat, cum dixit Et addiscens est in potentia, &c. i. & addiscens, anteq̃ addiscat, dr̃ esse sciens in potẽtia alio modo ab eo, quo dr̃ in eo, quod habet sciẽtiam in tpe, in quo non vtitur sua scĩa, quod ipsum est sciens in potentia. prima enim est de genere potentiæ essentialis. secunda vero de genere potentię accidentalis. & ideo potẽtia essentialis indiget in hoc, ꝙ exeat in actum, agente essentialr̃. secunda aũt non indiget agente in hoc, ꝙ exeat in actum, nisi per accñs. qm̃ nõ est in potentia, nisi ꝓpter impediens, aut propter defectum subiecti, in quo agit. ver. g. qm̃ ignis est comburens in potentia, qñ non inuenit materiam, quam cõburat. cũ igitur inuenit materiam, quam cõburat, tunc fit cõburens in actu sine indigentia motoris extrinseci. & similiter ignis habet duas potentias, potentiam essentialẽ, & est potentia, quæ est in corpore, ex quo generatur; & potentiam accidentalem, & est potentia, quæ est in igne, qñ impeditur: & ista, sm ꝙ est accidentalis, indiget motore accidentali, ecõtrario primæ potẽtię. Et, cũ ita sit, quęstio igitur dicens, vtrum ista corpora simplicia moueãtur in loco à motore extrinseco, aut ex se, distinguendũ est in rñsione ad illã. Qm̃ motus, q est in potẽtia vera nãli: et ẽ potẽtia, q̃ est in re, ex qua gñatur corpꝰ simplex, in quo inuenitᷣ motus, necño ĩdiget motore essentialiter: & est illud, quod est extrinsecũ, s. generans. generans enim est illud, quod dat corpori simplici generato formã suam, & oĩa accidentia contingẽtia formę: quorum vnũ est motus in loco. & ideo, cum forma fuerit completa in eo, cõplebitur vbi suum debitum, & alia accidentia, nisi aliqd impediat. Potentia vero ad motum, quę accidit inueniri in corpore simplici, qñ impeditur in tpe suæ generationis, quin moueatᷣ ad suum locum naturalem ab aliquo impedimẽto, qñ generatur in loco extraneo, aut qñ exit à suo loco naturali ab aliquo extrahente, non indiget in hoc, ꝙ exeat in actum, motore extrinseco essentialr̃, cum sit potẽtia accidentalis. Et, cum ita sit: & illud, quod mouetᷣ essentialiter, est illud, quo est potentia vera ad motum, s. potentia receptionis motus: tunc illud, quod mouetur in rei veritate hoc motu, est materia, ex qua generatur corpus simplex. v. g. ꝙ aer, qui est in potentia ignis, & supius, est illud, quod mouetur in rei veritate essentialiter ad superius, qñ fit ignis. Et, cum distinxit potentiam accidentalem à potẽtia essentiali, incœpit proprie dicere potẽtiam essentialem, & dixit & illud, quod est in potentia, forte erit in actu, &c. i. & proprium est potentię essentialiter, vt non fiat in actu, nisi propter motorem essentialem, & ꝙ nõ venit ad actum, nisi qñ cõgregantur duo, s. recipiens, & agens, ecõtrario potentiæ accidẽtali, quæ nõ indiget ad hoc, ꝙ exeat ad actũ, motore extrinseco, nisi per accidens, & est recessus impedimẽti. Et dixit forte. qm̃ qñq; congregatur agẽs, & recipiens, & nullus fit motus. Deinde dedit exemplum potẽtiæ essentialis naturalis, & dixit v. g. ꝙ addiscens fit sciens. i. ab eo, quod est in potentia vera, facit ipsum sciẽtem in rei veritate. Deinde d. illud enim, qd̃ habet scientiam, &c. i. ille enim, qui est sciens, quando non vtitur sua scientia, dẽ esse sciens in potẽtia, alio modo ab eo, quo dr̃ in addiscente esse sciens in potẽtia anteq̃ addiscat, s. qm̃ illa est potentia accidentalis, & ista est potentia essentialis. Deinde d. cum igitur fuerit talis dispositionis, &c. i. & qñ sciens fuerit sciens in actu, tunc non indiget in sua actione motore extrinseco in actu, sed aget sua actione, nisi aliquid impediat. Et, si aliquis diceret ꝙ, si sciens, qñ non vtitur sua sciẽtia, est sciens in potentia eo modo, quo dicimus in addiscente esse sciens in potentia, contingeret vt sciens, qñ nõ vtitur sua scientia, esset ignorans, sicut addiscens, qui est sciens in potentia. et hoc intẽdebat, cum dixit &, si nõ, cõtingeret, &c. Et, cũ declarauit ꝙ potẽtia dr̃ duobꝰ modis, s. de potentia accidẽtali, & eẽntiali, & ꝙ accidẽtalis non indiget motore extrinseco, nisi per accidens, incœpit notificare ꝙ potentia, quæ existit in lapide ad inferius est de hoc genere, s. accidentalis. &, cum ita sit, tũc ista nõ mouetur ex se, s. essentialiter. Et dixit Et sm hunc modum, &c. i. & sm modum duarum potentiarum, quæ existunt in addiscente, & sciente, inueniuntᷣ istæ duæ potentiæ in corporibus simplicibus naturalibus ẽt. Quemadmodũ enim discens est sciens in potentia, &, cum fuerit sciens in actu, operabitur sua sciẽtia, nisi aliqd impediat, similiter corpus, quod est in potẽtia ignis, aut calidum, aut motum ad superius, cum fiet ignis in actu, fiet supius in actu, nisi aliquid impediat. Deinde d. & similiter est de graui, & leui, s. ꝙ potentia

in eis

A quo ꝓueniũt soῖa, ab eodẽ accidẽtia cõsequentia formã ꝓueniunt.

Potẽtia eẽntialis ẽ sm̃, & naturalis.

Potẽtia eẽntialis ad hoc vt exeat ĩ actũ, indiget agẽte eẽntialiter, sed potẽtia accñtalis nõ ĩdiget agẽte, nisi ꝑ accidens.

Generãs est illud, qd̃ dat corpori simplici gñato formã, et oĩa accñtia contigẽtia formę, quorũ vnũ est motus in loco. Ide supra cõ. 51. et pro hoc vide 5. cœli. 28.

Vide cõsile. 2. de aĩa. t. c. 5. de aĩa. & t. c. 10. de potentia duplici.

in eis dicit̃ duobus modis dictis in addiſcẽte, & ſciente, & ꝙ illud, ex quo generatur graue, & leue, eſt potentia grauis, & leuis in rei veritate. & cum exiuerit de potentia in actum erit leue in actu, aut graue in actu, niſi aliquid impediat. Et hoc intendebat, cum dixit quandoq; enim generatur ex graui, &c. & potentia vera, quæ eſt actio leuis, ſ. motus ad ſuperius, eſt in graui in actu, quod eſt leue in poſſe. Et intendit per totum hoc ꝙ, cum potentia vera, quæ eſt ad motum iſtorum corporum, fuerit in eo, ex quo generantur: & iſta potentia non exit in actum, niſi à generãte, & agente graue, aut leue: neceſſe eſt vt motor iſtorum corporum ſimplicium, ſcilicet grauis, aut leuis ſit generans, non ꝙ mouetur ex ſe. Deinde d. impedimentũ aũt accidit ei, &c. ideſt & graui, & leui accidit vt impediantur ab vbi, quod deberent habere a generante ea, eo modo, ſecundum quem habent alia accidentia, quando generatum fuerit in loco extraneo, & impeditur illic aliquo impedimento. Et hoc intẽdebat, cum dixit & ſm hunc modum eſt de quanto, & quali, ideſt quemadmodum potentia, quæ eſt ad quantum, & quale, quę ſunt propria generato, eſt in materia, ex qua generat̃, ita eſt de vbi proprio. & quemadmodum quãtum, & quale exeunt de potentia in actum à generante, ita eſt de vbi, quando generatum fuerit non in ſuo loco naturali. Deinde d. Quãuis hoc, &c. i. & cum fuerit dictũ ꝙ motus ad ſuperius corporis leuis, & corporis grauis ad inferius fuerit à generante, quærẽdum eſt ab aliquo, quare motus leuis eſt ad contrariam partem ei, ad quam mouetur graue, & quare omnes partes grauis mouentur ad eundem locum, & ſimiliter omnes partes leuis. Dicẽdum eſt ad hoc ꝙ hoc ſit in eis naturaliter, & perſcrutat̃ de hoc in libro Secundo Cœli, & mundi. Et, cum oppoſita fuit ei hæc quęſtio, dedit reſponſionem ad illam, ſecundum ꝙ pertinet ad hunc locum, & dixit Et cauſa in hoc eſt, &c. i. & cauſa in hoc, ꝙ mouentur ad loca oppoſita, ſcilicet graue, & leue, eſt, quia ſunt nata vt ſint in locis proprijs, ſcilicet ꝙ eſſe eorum non completur, niſi eſſendo in illis locis, ſicut complentur alia accidentia, & propria ſequentia ſubſtantiam vniuſcuiuſq; eorum. Et ideo dixit, et eſſentia grauis, & leuis eſt iſta, ſ. ꝙ eſſentia grauis, & leuis facit vt leue vbitetur ſuperius, & graue inferius. & hæc vbitatio aut collocatur in definitione grauis, & leuis, aut eſt actio intentionis, quæ collocatur in definitione eorum. leue enim, & graue deſcribũtur per hanc actionem. & hoc declarabitur etiam in Cœlo & mũdo. Et, cum compleuit omnia iſta, reuerſus eſt ad faciendum rememorationẽ de prędictis, & dixit Sed leue, & graue in potentia ſunt multis modis, ſicut diximus. i. quoniam dicũtur per potentiam naturalem paſſiuam, & violẽtam, quæ erit, quando impeditur ab aliquo. D. d. aqua enim, &c. i. aqua enim, dum eſt aqua, eſt in potentia naturali leuis, & cũ fuerit aer, erit leuis i actu, niſi aliqd impediat, ita, ꝙ nõ agat actionem leuis, & ſic inuenietur in ea potentia violenta. & iſta, ſicut diximus diſtinguuntur à vera potentia: quoniã iſta eſt violẽta, & illa naturalis. D. d. et ſm hunc modũ, &c. i. et illud, quod eſt in potentia aliquod quale, cum tranſmutatum fuerit de potentia in actum, tunc illud quale aget ſuam actionem, niſi aliquid impediat. ſicut addiſcẽs, qñ fuerit ſciens in actu, aget enim actionem ſcientis, niſi aliquid impediat. & ſiſr aqua, cũ fuerit aer, aget actionem aeris, niſi aliquid impediat, i. vbitabitur ſuperius. D. d. Illud autem, quod aufert impedimentum, &c. i. & intendit ꝙ iſtud eſt mouens per accidens non eſſentialiter. Deinde dedit exemplum, & d. v. g. ſi aliquis homo, &c. i. v. g. ſi aliquis homo aufert columnam ſuſtentantem pondus, tunc ille hõ mouebit illud pondus ad inferius, & cadet illud ponderoſum ad inferius per accidens. & ſiſr, qñ aufert lapidem poſitum ſuper vtrem inflatum, ille homo dicit̃ mouere illum vtrem per accidens. & dicit̃ mouere per accidẽs, qa iſta potentia eſt violenta, ſ. potẽtia impedita. D. d. quemadmodum pila, &c. i. quemadmodum, qñ proijciens proiecit pilam ad parietem, & reflectitur ab eo, nõ dicit̃ ꝙ paries mouet illam illo motu reflexo per ſe, ſed proijciens, & paries, ſi dicatur mouere, dicitur per accidẽs. & ita dicitur illud, quod aufert impedimentũ, mouere lapidem per accidẽs: & quod generat ipſm mouere ipſm eſſentialr. Et, cũ cõpleuit hãc declarationẽ, fecit rememorationẽ de hoc, & dixit Declaratum eſt igitur, &c. i. declaratũ eſt igitur ꝙ nullum corporũ ſimplicium naturalium, ſ. quòd terræ, & ignis & cæterorum mouet ſe, propter hoc, quòd in eo eſt principium, quo moueat ſe, & hoc eſſentialiter, non accidentaliter, ſed in eo eſt eſſentialiter principium receptionis, vt moueatur ab extrinſeco, non principium actionis, niſi per accidens.

Documẽt.

Tex. cõ. 26 versus finẽ.

Hæc vbicatio, aut collocat in defini tiõe grauis, & leuis, aut eſt actio intẽtionis, quæ collocatur ĩ definitiõe illorum. Vide 4. cœli. cõ. 26.

Si igitur omia, quæ mouentur, aut natura mouentur, aut pręter naturam, & violentia: & quæ, vi & præter naturã omnia à quodã, & ab alio: eorum autẽ, quæ natura rurſus, & quæ à ſeipſis mouent̃, ab aliquo mouent̃, & quę nõ à ſeipſis, vt grauia, & leuia: (aut. n. ab eo, quod generauit, & fecit leue, aut graue, aut ab eo, quod impedictia, & ꝓhibẽtia ſoluit:) omnia vtiq;, q̃ mouent̃, ab aliquo mouebunt̃. Hoc aũt dupliciter. Aut enim non per ſeipſum mouens, ſed per alterũ, quod mouet mouens, aut per ſeipſum. Et hoc, aut primũ poſt vltimum, aut per plura. vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu mota ab homine: hic autem non amplius ex eo, quia ab alio moueatur. Vtraq; igit̃ mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, ſed magis primũ. illud. n. mouet vltimũ, ſed nõ hoc primũ. & ſine primo qdem vltimum nõ mouebit, illud autẽ ſine hoc. vt baculus nõ mouebit non mouente homine.

Et, cum omnia mota, aut mouentur naturaliter, aut extra naturã, & violente: & omnia mota violente, & extra naturã mouẽtur ab aliquo alio: & ea, quæ mouẽtur naturaliter, & ex ſe, mouentur ab aliquo ẽt: & ſimiliter ea, quæ non mouentur ex ſe, vt grauia, & leuia, mouent̃, aut ex tranſmutante, et agẽte leue, aut graue, aut ex auferẽte impedimẽtum: neceſſe eſt igit̃ vt oĩa mota moueant̃ ab alio. Et hoc duobus modis. Motor enim aut nõ ꝑ ſe mouet motũ, ſed qa aliud mouet ipſum, aut ita, ꝙ ipſe moueat per ſe. Et iſte motor aut erit primum poſt illud aliud, aut erit medium plusq̃ vnũ. v. g. ꝙ baculus mouet lapidẽ, & mouet̃ à manu, & manus ab hoie, homo aũt nõ mouet̃ ab alio. Et nos dicimus in omnibus eis mouere, ſ. in primo, & poſtremo, ſed primum eſt dignius. ipſum enim

mouet postremū, & nō postremum primū: postremū igitur non mouet sine primo, primū vero mouet sine postremo. v.g. q baculus nō mouet, si manus non mouerit.

Digressio cōtra Themistium.

33 Existimatur q capl'm pdictum ante proximum intendit q Arist. intendit per ipsum, q oē motum habet motorem. & ideo dimisit Themistius declarationem eius, quæ est in principio Septimi, & contentus est in hac declaratione hic, & opinatus est eam eē magis certam q̄ prima: cum illa, quæ illic, est signum, ista autē existimatur esse inductio. Et videtur q inductio non sufficit in hoc: & maxime apud ponētes hic eē aliquid, quod mouet se, sicut ponit Plato. Et videtur mihi q ipse intendit per hanc declarationē hic dissoluere quæstionem accidētem in propositione, dicente quòd omne motum habet motorem ex motis simplicibus. ista enim apparent moueri per se, cum fuerint extra sua loca naturalia, & sunt simplicia non diuisibilia, s. quòd motor in eis est ipsum motum. ista igitur, quia faciunt dubitare in hac quæstione, fm q Aristo. dixit in principio Septimi, ideo incœpit illic demonstrare hāc propositionem, s. q omne motum habet motorem, sed nō dissoluit illic quæstionem accidentem in eis ex his simplicibus. in hoc autem loco dissoluit illam quęstionē, et declarauit q ista mouenť ab extrinseco, & q non mouentur ex se, nisi per accidens: & sic cōpleuit sermonē suum in hoc, q omne motum moueť ab aliquo. & ipse post perfecte perscrutabitur de hoc, s. declarādo q impossibile est vt aliquid moueat se. Et, d. Et, cū oīa, &c. idest, &, cum declaratum sit, q cū omne motū aut mouetur violente, aut naturaliter: & illa, quæ moueňt naturaliter, aut mouentur ex se, s. habentia aīas, aut erunt corpora grauia, & leuia, & iam apparuit in istis tribus modis ipsa moueri ab aliquo alio: illa autem, quæ mouentur violente, & grauia, et leuia mouentur à motore extrinseco, animalia aūt mouētur à motore existēte in eis: ergo necesse est vt omne motū moueať ab aliquo alio. Et intendebat q ista propositio declarata est hic perfecte: cum quæstio, quæ accidit in ea ex corporibus grauibus, & leuibus sit dissoluta: & demōstratio facta sit de ipsa in principio Septimi: nō, quia inductio, qua vtiť hic, sit sufficiēs in hoc. inductio. n. in qua nō percipitur q pdicatio est essentialis, non dat certitudinē naturalē, licet inducantur in ea oīa particularia. Et, cum verificauit hanc ppositionem, & est, q oē motum mouerť ab alio, incœpit declarare q illa, quæ mouenť in loco, reducunť ad aliquod motum ex se, et d. Et hoc duobus modis, &c. i. &, cum declaratum sit q omne motū habet motorem, et est manifestū q motores sunt duobus modis, aut q motor mouet motum, qa aliud extrinsecum mouet ipsum, aut quia motor mouet, nō, qa aliud mouet ipsum, & ista propositio est manifesta per se, deinde induxit aliam ppositionem, & dixit Et iste motor, &c. i. & oīs motor aut erit primus motor, quia mouet postremum motum, s. motum sequens, aut erit illic medium inter primū motorem, & inter postremū motum: & istud medium aut erit vnū, aut plus q̄ vnū. Et intendit per primum motorem, illud, quod non mouet, quia aliud mouet ipsum, sed per se: & per medium, illud, quod mouet, qa aliud mouet ipsum. & ideo prædixit q oīs motor aut mouet per se, aut per aliud. Sūt igitur tria, primus motor, & medius motor, quod est motum, & postremum motum, quod non mouet omnino. v.g. q baculus mouet lapidem, & manus baculum, et homo manum. D. d. hoc vero, &c. i. homo vero in hoc exemplo est primus motor. & intēdit per hominem virtutem mouentem manum hoīs. & medius motor est manus, & baculus, & postremum motū est lapis. D. d. Et nos dicimus in eis, &c. & intēdit in primo, & medio. & hoc intendebat cū d. postremū. D. d. sed dignius est primum. i. sed dign^9 est mouere primū. Deinde d. ipsum enim mouet postremum, non postremum primum. i. qm̄ primum non indiget secūdo vt sit motor, sicut secundū medium indiget vt sit motor primo: & ideo medium nō est motor in actu, nisi per primum. Primum igitur est prius illo fm naturā, & fm cām. fm naturam aūt, qa, cum auferť, aufertur mediū, &, cum fuerit, non sequitur vt sit medium: sed, cum fuerit medium, sequitur q primum sit necessario.

Textus expositio.

Inductio, i q̄ nō pcipiť q prędicatio ē eēntialr, non dat certitudinē nālē, licet in ea oīa pticularia inducanť. p hoc vide secūdo Priorū. cap. 21.

Primus motor est prius medio mouente, & fm naturā, & fm causam. Vide cōsise infra. t. c. 38. et 39.

Caput Tertium. Quod necesse sit deuenire ad primum aliquod, quod uel sit immobile, uel moueat seipsum.

SI ergo necesse est omne, quod mouetur, ab aliquo moueri, et aut ab eo, quod mouetur ab alio, aut nō, & si ab alio quidem, qđ moueť, necesse est aliquid esse primum mouens, quod non ab alio. Si autē hmōi est primū, non necesse est esse alterum. impossibile enim est in infinitum abire mouens, & ipm, quod mouetur ab alio. infinitorum enim nihil est primum. Si ergo omne quidem, quod mouetur, ab aliquo mouetur, primum autē mouens mouetur quidem, non autē ab alio, necesse est ipsum à seipso moueri.

Infinitorū nihil ē primū.

Si igiť est necessariū, vt oē motū moueať ab alio, & vt motus eius sit ab alio, aut ita, q nō sit motum, aut ita, q sit motū, & si motus eius fuerit ex alio moto, necesse ē hic eē primū motorē, q nō moueť ab alio. Et, si nō, seqtur, si primū fuerit hmōi, vt postremū sit necessario. īpossibile enī est hoc pcedere in infinitū, hoc, q motū sit motū semp ex alio. infinita enim nō hñt principiū oīno. Si igiť omne motū moueatur ab alio, et primus motor moueť, sed non moueť ab aliquo, sequiť necessario vt moueatur ex se.

Cum posuit q oē motū habet motorē, & posuit secūdo q omnis motor aut mouet, qa aliud mouet ipm, aut mouet, quia ipm mouet, & nō moueť, & posuit tertio q motor est duobus modis, primus, & medius īter primū, & ipm motum, & posuit quarto q primus motor prior est naturaliter medio, vult cōgregare istas ppositiones in duobus syllogismis hypotheticis, quorum vnus est diuisiuus, & alius continuus, & concludere ex hoc illud, quod intendit cōcludere, & est q mouentia, quæ moueňt in loco, reducuntur necessario ad motū ex se, quod est primū mouentium, quæ mouentur. Et d. Si igitur est necessariū, &c. i. si igiť est necesse, q oē motū habet motorē aliū à se in esse, vt declaratū est in Septio, & cōpletū in hoc tractatu, necesse ē ex hoc vt oīs motor, q moueť, aut moueť ex se, aut ex motore extrinseco. Et motor extrinsecus aut mouet ita, q mouetur, aut mouet & non moueť: sed impossibile est vt moueatur à motore extrinseco, qui non moueť: ergo necesse est vt moueatur à motore, & moto. Et ipse diminuit à syllō diuisiuo vnū extremū trium, s. vt moueanť ex se, quia hoc intendit declarare. Et silr diminuit destructionē alterius partis, & est, quòd illud, quod moueť ab extrinseco, īpossibile est vt moueať à motore 34

Necesse ē vt oē motū habeat motorem alium à se in esse. Vide opposi. 4. cœli cōm. 22. Vide cōtradi. Zim.

motore, qui non mouetur, nisi per accidēs, sicut fuit dictum in auferente impedimentum, & generante in rebus naturalibus. Et, cum conclusit ex hoc syllogismo q illud, quod mouetur ab alio, necesse est vt moueat̄ à motore, qui moueṫ, induxit syll'm hypotheticū continuum, cuius añs est pars verificata ex duabus partib⁹ syllogismi diuisiui, & d. &, si motus eius est ab alio, qui moueṫ, &c. D. d. Et, si non, sequiṫ, &c. i. & istud est necessariū. quia, cū postremū fuerit, sequitur vt primum sit: & si non seqtur, cum primū fuerit, vt postremū sit. D. d. impossibile enim est, &c. i. &, cum manifestū est per se expositum q, cum primū nō fuerit, nō erit postremum, nec mediū: qm̄ medium non mouet sine primo: dicamus q impossibile est vt media ꝓcedant in infitū: immo necessarium est ipsa peruenire ad motum, quod mouetur ex se, nō ab aliquo extrinseco. Deinde incoepit declarare modum istius cōsecutionis, & d. infinita enim nō hn̄t primum. i. &, cum posuerimus q media sunt infinita, s. q motum moueṫ semper ab alio extrinseco, & illud aliud ēt mouetur à motore, quod mouetur etiā ab alio extrinseco, tunc impossibile erit illa media habere primū. &, cum primū nō fuerit, nō erit postremum: qm̄, cum extremum est, sequitur primū esse, sicut diximus: manifestum est q, cum primum nō fuerit, sequitur q postremum nō sit. Et, cum declarauit q necesse est in rebus, in quibus inueniūtur plures motores vt in eis sit primum motū, ad quod reducuntur, incoepit declarare q istud motum primum debet esse motum ex se, & d. Si igitur omne motū, &c. i. &, cū posuerimus q omne motū habet motorē, & posuerimus q primus motor necesse est vt moueatur, qm̄ mouet in loco, quia est corpus, necesse est vt moueatur ex se, i. ꝑ principium existens in eo: cum sit impossibile vt moueat̄ à motore extrinseco, quod est cōtra positum.

Amplius autē & sic ipsam hanc rationem est aggredi. Omne enim mouens & aliquid mouet, & aliquo. aut eni seipso mouet ipm̄ mouens, aut alio. vt homo seipso, aut baculo, & ventus deiecit aut ipse, aut lapis, quēm impulit. impossibile est aūt mouere sine eo, qd seipso mouet id, quo mouet. Sed, si ipm̄ seipso mouet, non necesse est aliud esse, quo mouet. si vero sit alterū id, quo mouet, est aliqd, quod mouebit, nō quodā, sed seipso, aut in infinitum abibit. Si igitur aliqd, quod moueṫ, mouet, necesse est stare, & nō in infinitū ire. si enim baculus mouet ex eo, q a moueṫ à manu, manus mouet baculum. si aūt & hāc aliud mouet, & hūc aliud aliqd mouens est. Cū itaq; aliquo moueat semper alterū, necesse est prius ipsum esse seipso mouens. Si igiṫ mouetur quidē hoc, non aūt est aliud mouēs ipsum, necesse est ipm̄ seipso mouere. quare & s̄m hanc rationem, aut mox id, quod moueṫ ab eo, quod ipsum seipso mouet, mouebiṫ, aut venit aliquando ad aliquid tale.

Et possibile est ēt hoc idem declarare s̄m hunc modū. Omnis motor mouet aliqd, & per aliquid. motor enim aut mouet aliquid per se, aut per aliud. v. g. q homo aut mouet per se, aut per baculū. & proijcit aliquid aut ipse ventus, aut lapis, quē eleuat ventus. & impossibile est q moueat illud, ꝑ qd mouet, sine eo, qd mouet se. Si igiṫ fuerit aliqd, qd mouet se, nō est necesse vt cū eo sit aliquid aliud, ꝑ qd mouet. &, si aliqd aliud sit, ꝑ quod mouet, necessario erit illic aliqd mouēs etiā, nō ꝑ aliquod, sed ꝑ se. &, si non, ꝓcedereṫ in infinitū. Si igiṫ motū moueṫ ab alio, necesse est vt hoc cesset, & non procedat in infinitū. baculus eni, si mouet, moueṫ à manu, & manus mouet baculū. &, si manus mouetur ab aliquo alio, tunc mouens baculum erit aliqd aliud. Si igiṫ hic est semper aliqd aliud, quod mouet per aliquod, necesse est vt aliquid sit prius, quod mouet se. Si igitur hoc moueṫ, & non ab alio, sequitur necessario vt ipsum moueat se. secundum igitur hunc modum ēt sequitur necessario vt illud, quod moueṫ, aut moueṫ ex motore sui sine medio, aut veniet post ad talem motorem.

Iste est modus declarationis alius à primo. sed non differt à prima declaratione, nisi in modo vtendi quibusdam propositionibus, nō in seipsa. In prima enim declaratiōe posuit q motor est duob⁹ modis, primus; s. & medius, & q medius nō mouet sine primo. deinde declarauit ex hoc q mediū impossibile est vt ꝓcedant in infinitum, &, cum primus non fuerit, nō erit postremus. In hac autem declaratione posuit quòd omne, quod mouet aliquid aut ipse per se, idest sine instrumēto, aut per instrumentum. Et ista propositio est in loco primæ ꝓpositionis, in qua dictum fuit in prima declaratione, q omnis motor aut est primus, aut medius inter motorem, & motum, s. postremum. & manifestū est q illa propositio, & ista sunt duæ s̄m modum, sed eædem s̄m subiectum. Deinde posuit secūdo q illud, per quod mouet motor, nō mouet sine motore, i. q instrumentū nō mouet sine eo, quod mouet instrumentum. Et ista propositio est in hac demonstratione loco illius, in qua dictū fuit in prima declaratione, q medium impossibile est vt moueat sine primo: & sunt, sicut diximus, eædem in subiecto, & duæ s̄m modū. deinde, cum cōiunctum fuerit huic q motor, qui mouet ita, q moueṫ, aut ab extrinseco, aut ex principio in eo, est illud, per quod mouet motor, cōcludentur duæ cōclusiones, quarum una est, q primus motor, qui mouetur mouetur ex se, & secunda, q primus motor nō mouetur omnino. & ideo necesse est vt non sit corpus. Et declaratio inducitur sic. si sunt hic mouentia, quæ mouentur ex alijs ex extrinseco, necesse est vt perueniant ad motorem, qui mouetur ex se, aut ad motorē, qui nō mouetur oīno, neq; ex se, neq; ex alio. qm̄, si nō peruenerit ad hæc duo, tunc erunt instrumenta infinita: &, cum fuerint instrumēta infinita, nō erit illic motor, qui vtatur eis. quod est cōtra positum. Si igitur posuerimus in hac demōstratione q oīs motor, qui moueṫ ab extrinseco, est instr̄m, cōcludetur ex hac demōstratione q est necesse vt hoc sit motum ex se in loco. & tunc ista conclusio erit eadem cum conclusione primæ demonstrationis. Et, si posuerimus quòd omnis motor, qui moueṫ ex extrinseco, aut ex principio in eo, est instrumentum, concludetur hic esse primum motorem, qui non mouetur omnino. & ista est alia conclusio ab ea, quam conclusit in prima demonstratione. & nos perscrutabimur quam istarum intendit Aristote. concludere in hac demonstratione. Et dixit Et possi- Expō text.

bile eſt declarare, &c. apparet ex hoc, ꝙ illud, quod intendit declarare per hunc ſermonē, eſt illud, quod declarauit in prima declaratione, ſ. ꝙ mouentia, quæ mouentur in loco, reducuntur ad motorem, qui mouetur ex ſe. Et poſſibile eſt vt in hoc ſermone ſit aliquis pertranſitus: & erit concluſio iſtius demonſtrationis primus hic, ꝙ mouentia, quæ mouent̃ in loco, reducuntur ad motorem, qui non mouetur eſſentialiter ex ſe, et ſequitur ex hoc aliquid, quod mouetur ex ſe eſſe, ſ. cōpoſitum ex corpore, per quod mouet, ſ. inſtrumētū, & ex hoc motore, qui non eſt corpus, corpus enim impoſſibile eſt vt moueat in loco ſine eo, quod mouetur eſſentialiter. Et, cum narrauit ꝙ poſſibile eſt declarare illud, quod prius declarauit, per aliam declarationem, incœpit proponere propoſitionem iſtius declarationis ſecūdæ, & dixit Omnis motor, &c. i. omnis motor mouet aliquod neceſſario, aut ꝑ ſe, aut per aliud, i. per inſtrumentum. Et hoc manifeſtum eſt ex hoc, per quod expoſuit ſermonem ſuum, cum dixit motor enim, aut mouet aliquid per ſe, aut mouet per aliud. Si igitur intellexerimus per aliud, aliqd diſtinctum à motore, tūc motū ex ſe collocatur in eo, quod mouet per ſe, nō per aliud. & tunc iſta demōſtratio inducet nos ad motum ex ſe. Et, ſi intellexerimus ex motu ꝑ aliud numerationē tm̄, tūc illud, quod mouet per ſe, nō per aliud, eſt motor, qui nō mouetur oīno. motū enim ex ſe cōponitur ex motore, & moto. Motor igitur, qui eſt in eo, mouet motū primum per ſe, ſ. corpus, et mouet illud, quod eſt ſub primo moto, mediante alio, quod eſt primum motum. ver. g. anima in animali eſt mouens per ſe, cū mouet corpus animalis ſine medio, i. ſine inſtrō, & mouet illud, quod eſt extra corpus animalis per inſtr̄m, quod eſt corpus aīalis. ſed exemplū eius ſonat magis ſm primam expoſitionem. & hoc eſt quod dixit v. g. ꝙ hō. i. aut mouet aliquid per ſe, aut per baculum. Hic igit̃ poſuit illud, ꝑ quod mouet diſtinctum à primo motore, & poſuit motorem per ſe illud, quod nō indiget inſtrō extrinſeco. & ſm hoc iſta declaratio cōcludet illud idē, quod prima declaratio cōcluſit. D. d. & proijcit aliqd aut ipſe ventus, &c. & iſtud eſt exemplū confirmans hunc intellectum. et intendit ꝙ ventus aliqū mouet aliquid per ſe, & quādoq; mouet aliquid, mediante lapide, quem eleuat. Et pōt aliquis quærere de vēto, vtrū ſit de numero eorum, quæ mouētur ex ſe, aut de numero eorum, quæ mouentur ex alio. Et ſimiliter quærere de motu ferri ad magnetē, vtrū ferrū in hoc motu mouetur ex ſe, aut ex alio. Et eſt manifeſtum ꝙ vētus eſt de genere eorū, quæ mouent̃ naturalr̄, cum nō mouet̃, niſi à generante ipſum. & in hoc loco induxit exemplū large. & ſilr̄ ferrum eſt quoquo mō de numero eorū, q̃ naturalr̄ mouent̃, cum nō mouet̃ à magnete, niſi ꝑ alterationē, quā acquirit, mediante aere à magnete. et ideo qn̄ cōplexio magnetis tranſmutatur, nō attrahit: ſicut accidit ei, quādo cōfricatur cum alleis, & vt dr̄. Et hoc manifeſtum eſt in lapide, qui non attrahit paleas, donec calefiat. Et, cum poſuit ꝙ motor eſt duobus modis, ſ. qui mouet per ſe, & motor, qui mouet per aliud, ideſt per inſtrumentū, & poſuit ſecundā ꝑpoſitionem, & dixit & impoſſibile eſt vt moueat, &c. i. & impoſſibile eſt ut illud, per quod mouet motor, moueat ſine illo, qd̄ mouet̃ ex ſe. & hoc demōſtrat ꝙ ipſe ponit motum ꝑ ſe de genere motoris per ſe, ſ. ſine inſtrō. D. narrauit ꝙ motor per ſe ꝓcedit naturalr̄ motorē per aliud, & dixit ſed, ſi aliquid fuerit, quod moueat ſe, &c. i. & illud, quod mouet per ſe, ſi ponatur eſſe, non ſequitur vt motor per aliud ſit, ſicut ſequitur, cum motor ꝑ aliud fuerit, vt motor ꝑ ſe ſit. & iſta eſt [a] diſpoſitio prioris naturaliter. Et, cum poſuit has duas ꝑpoſitiones, incœpit cōcludere illud, quod intendebat cōcludere, & dixit Si igitur fuerit aliquid aliud, &c. i. ſi igitur fuerit poſitum hic aliquis motor, qui mouet, quia aliud mouet ipſum, & illud aliud mouet, quia aliud mouet ipſum, et neceſſe eſt vt ibi ſit aliquid, quod mouet: non quia aliquid aliud mouet ipm̄ ex extrinſeco, ſed qa ipſum mouet ſeipſum, & impoſſibile eſt vt mouentia, quæ mouentur ex alijs, procedant in infinitum. D. induxit exēplum de hoc, & dixit Si igitur motor mouetur ab alio, neceſſe eſt vt hoc ceſſet, & nō procedat in infinitum, i. ſi igitur motor mouetur ab alio motore, et tunc mouet ipſe, & ille alius motor etiā eſt talis, ſ. ꝙ nō mouet, niſi moueat̃ ab aliquo extrinſeco, neceſſe eſt vt hoc ceſſet. & nō procedat in infinitum. D. dedit exemplum, & dixit baculus enim, &c. i. ſi igitur hic eſt ſemper aliquid aliud, quod mouet, neceſſe eſt vt hic ſit prius aliqd, qd̄ mouet ſe. v. g. ꝙ, ſi baculus mouet lapidem, & nō mouet ipſum, donec moueat̃ à manu, & manus ēt nō mouet, niſi moueatur ab aliquo alio, tunc ille, qui eſt baculi motor, in rei veritate eſt aliquid aliud à manu. manus enim, & baculus in hoc ſunt in eodē ordine. & hoc intēdebat, cum dixit ſi igitur mouet manum aliquid aliud, tunc mouens baculum erit aliquid aliud, ideſt præter manum. D. d. Si igitur hic eſt aliquid aliud, i. alius motor præter manum, neceſſe eſt vt hic ſit aliquid prius, quod mouet ſe. ideſt neceſſe eſt vt hic ſit motor prior naturaliter manu, qui mouet ſe. & iſte eſt hō. & quod eſt tale in rei veritate eſt calor naturalis. Et hoc eſt neceſſe, quoniā iam poſuit ꝙ, cum illud, per quod eſt mouere, fuerit, neceſſe eſt vt primus motor ſit. &, cum primus motor fuerit, impoſſibile eſt vt mouētia, quæ mouentur, ꝓcedāt in infinitum. Et dixit Si igitur hoc mouetur, & nō mouetur ab alio aliquo, ſeqt̃ur neceſſario vt ipſe moueat ſe. aduerſarius enim aut concedet quòd iſte primus motor mouet, & nō mouetur, aut ponet ꝙ non mouet, niſi moueatur. Si igitur conceſſerit primum, hoc eſt quæſitum, ſi non conceſſerit, tunc neceſſe eſt vt concedat primum motorē entium eſſe, qui mouet ſe. & ideo dixit poſt ſm igitur hunc modū, &c. ſeqt̃ur ergo neceſſario ex hoc, vt omne motū, aut mouetur à moto per ſe, aut reducit̃ ad talem motum.

Corp' ipoſſe ē vt moueat i locu, abſq; eo, ꝙ moueatur eſſentialiter.

An vētus ex ſe moueat̃, vel ex alio.

Solutio.

De motu ferri ad magnetē. Vide etiam 7. phy. cō. 10. quia d. oppoſitum. Vide cōtradictionem

Vt etiam el'. motorē ꝑ ſe, de gñe moti per ſe.

a Diſpō prioris nālr̄ ē cū aliud fuerit ipſum eē, & nō ecōtra. 5. meta. ca. de priori, & poſt prædicamentis.

Primum mouēs in hoīe ē calor nālis. Sed oppoſitum d. com. 40. Vide contra.

Poſt ea aūt, quę dicta ſunt, & ſic conſyderantibus accidēt hæc eadem, Si enim ab eo, quod mouetur, mouetur omne, quod mouetur, aut hoc rebus ipſis ineſt ſm accidens, vt moueat quidem id, quod mouetur, nō tamē propterea ꝙ mouet ipſum ſemꝑ, aut nō, ſed per ſe. Primū igitur, ſi ſm accidens, nō eſt neceſſe moueri id, quod mouet̃. Si aūt hoc eſt, manifeſtum eſt ꝙ contingit aliquando nihil moueri eorum, quæ ſunt. non enim neceſſarium eſt accidens, ſed contingit non eſſe. Si ergo ponamus poſſibile eſſe, nullum impoſſibile accidet, falſum autē fortaſſis. ſed motū non eſſe impoſſibile eſt. oſtenſum enim eſt prius hoc, ꝙ neceſſe eſt motū ſemper eſſe.

Et hoc idem ſequit̃, ſi poſuerimus conſyderationē ſm hunc modū. Qm̄, ſi omne motū mouet̃ à moto, tunc neceſſe eſt aut vt hoc accidat rebus ꝑ accn̄s, ita, ꝙ res, & ſi nō mouet, niſi moueat̃, ſed tn̄ nō qa mouet̃: aut nō ſit ita, ſed hoc eſt eēntialr̄. Primo vero, ſi fuerit per accidens, nō ſeqt̃ur neceſſario vt motor moueatur. Et, ſi ita fuerit, manifeſtum eſt ꝙ

[handwritten marginal notes:] deest omne mouens mouetur … poſſibile poſito in eē nullū seq̄ impt̄e

[handwritten:] animaduertendum … rationem hanc quòd falsū est dicere q̄ omne mouens moueat p accns … in hoc textu hanc rōne si ut dr ōe mouens mouetur sīz p accns ea que sunt p accns … sunt nō esse possibile posito in eē nullū seq̄ impt̄e ponat hoc in esse mouēs cesset a moueri g° cessabit a moueri q̄ dictū est q̄ nihil mo… qu moueat et si cessabit a moueri g° motus desinet eē q̄d est ab [illegible]

est q est possibile in aliqua dispositione vt nullũ ens moueatur. quod enim est per accidens, non est necessariũ, sed potest quin sit, &, si posuerimus illud, qđ est possibile, q nõ sit, nullum sequitur impossibile, sed forte falsum. sed defectus motus, ita, q nullus motus sit, est impossibile. iã enim declarauimus q necesse est vt semper sit motus.

36 Cum iam declarauit q primus motor in mundo debet eẽ motor, per quem mouetur motum ex se primũ, non motus omnino, neq; accidentaliter, neq; essentialiter: quoniã, si fuerit motus altero istorum duorũ modorum, non erit motor primus, incœpit declarare declaratione propria q impossibile est vt sit motum per accidens, sicut est dispositio in motoribus, & motis ex se, quæ sunt hæc, s. generabilibus, & corruptibilibus, & dixit Et hoc idem sequitur, si posuerimus, &c. i. q primus motor totius non mouetur per accidens: sicut est dispositio in aĩalibus, quæ sunt hic. D. d. Qm̃, si oẽ motũ, &c. i. qm̃, si omne motum mouetur à motore, q mouetur, necesse est aut vt motus existens in motoribus accidat in motoribus per accidens ita, q, cum aliquid mouerit, & mouebitur, non mouebit, ſm q mouebitur, sed hoc fuit in eo per accidẽs. Et tacuit illud, quod sequitur ex hoc: qm̃ fuit manifestuor: & est, q, si mouerit, qñ mouet, est in eo per accidẽs, necesse est vt sit hic motor, cui non accidat hoc, & maxime primus. D. d. aut vt non sit ita, sed hoc est essentialiter. idest aut moueri motoris non est per accidens, sed essentialiter ita, quòd motor in eo, quod est motor, non mouet, nisi moueatur. Deinde d. Primo vero, &c. i. &, si hoc fuerit necessariũ in mouere motoris in hoc, q motor moueat, & posuerimus motorem talem moueri per accidens, sicut est dispositio in aĩa cum animato. Et, cũ nõ est necesse vt mouere istius motoris sit semp, & necessario, sed possibile est vt in aliq̃ hora non moueat. D. d. Et, si ita fuerit, manifestum est, &c. i. &, si moueri primi motoris totius est necessarium in suo mouere, &, si fuerit motum per accidens, manifestum est q possibile est vt iste motor primus non moueat. &, si hoc fuerit possibile, & motus omnium entium sit à primo motore, possibile est in aliqua hora, vt nihil moueatur. D. incœpit declarare quomodo seqtur hoc, & dixit quod enim est per accidẽs, nõ est necessarium. idest, cum posuerimus q iste motor nõ mouet, nisi moueatur, & posuerimus ipsum moueri per accidẽs, possibile est vt aliqua hora veniat, in qua nõ mouebitur. quod enim est per accidens, nõ est semper, neq; necessarium. Et, cum fuerit possibile vt non moueatur, erit possibile vt non moueat, etsi sit ita, q suum moueri est necessariũ in suo mouere. D. d. &, si posuerimus q est possibile, &c. &, si posuerimus illud, quod est possibile vt non sit, non sequitur falsum impossibile, sed falsum possibile: & ex falso possibili non sequitur impossibile: vt dr̃ in analyticis. D. d. sed defectus motus, &c. i. sed defectus motus in aliqua hora, qui sequitur ex hac positione est impossibilis. declaratũ est enim in principio istius tractatus q est hic motus æternus semper. Illud igitur, quod est possibile, s. q primus motor est possibile q nõ moueat in aliqua hora, est impossibile: & illud, ex quo sequitur impossibile, est impossibile: et est, quòd primus motor non mouet, nisi moueatur per accñs. Et, quia non recte est possibile vt ponatur quòd primus motor mouetur essentialiter, & hoc est manifestum ex prædictis, tacuit hanc diuisionem, & per destructionem eius complebitur demonstratio.

Quod est per accñs nõ est necessariũ, neq; semp. Idẽ infra com. 46. &. 2. physi. 48.

Et rationabiliter hoc accidit. Tria. n. necesse est eẽ, quod mouetur, & mouẽs, & id, quo mouet. Id igit̃, quod mouet̃, necesse est quidẽ moueri, mouere autẽ nõ necesse est, id aũt, quo mouet, & mouere, & moueri. pariter eni mutatur hoc, simul, & ſm idẽ cũ eo, quod mouetur, existens. manifestũ aũt est in mouentibus ſm locũ. tãgant enim seinuicẽ necesse est sic vsq; ad aliquid. mouens autẽ sic, vt sit non id, quo mouet, immobile. Qm̃ autẽ videmus vltimũ, quod moueri quidem potest, motionis autẽ principiũ nõ habet, & quod mouetur quidẽ, ab alio autẽ, sed non à seipso, rõnabile est (vt ne necessarium dicamus) & tertiũ esse, quod mouet quidem, cũ sit immobile. Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentẽ impassibilẽ inquiẽs, & immistã esse, quoniam motus principium ipm facit eẽ. sic enim vtiq; solũ mouebit, cum sit immobilis, & vincet, cum sit immistus.

Et de necessitate sequitur hoc. Necesse est enim tria esse, motũ, & motorẽ, & per quod mouet. Motũ autẽ necesse est vt moueatur, & non est necesse vt moueat. & illud, per qđ mouet motor, necesse est vt moueat, hoc enim etiam transmutatur, & cũ hoc est coniunctum cum moto. & hoc manifestũ est in motoribus in loco, quia necessario sunt contracta in aliquo spatio. illud autẽ, quod mouet, non, quia illud, per quod fit mouere, nõ mouet̃ oĩno. Cum igitur inuenimus postremũ, & est illud, quod mouet̃, sed in eo nõ est principiũ motus, & inuenimus aliqd, quod mouet̃, sed non ex alio, sed ex se, et est primũ non rõne, necesse est vt tertiũ ẽt sit, & est illud, quod mouet, & nõ mouet̃. Et ideo Anaxagoras ẽt bene dixit, cũ dixit q intelligẽtia non mouet̃, neq; recipit passionẽ, nec admiscetur cũ alio, cũ posuerit ipsam principium motus. secundũ. n. hunc modũ solũ erit motor, s. vt sit non motũ, & ſm hunc modũ erit dominans, s. vt sit non admixtum.

Idest. & recte sequitur hoc, s. vt primus motor non moueatur oĩno neq; per se, neq; per accidens ex hoc, quod dicam. D. incœpit inducere propositiones quibus vtit̃ in hac declaratiõe, & dixit Necesse est, n. &c. idest manifestum enim est per se quòd in rebus, quæ attribuuntur motui, sunt tria genera, s. motor, & illud, per quod mouet motor, & est illud, quod sequitur motorem, & motum. ver. g. in animali. quoniam motor est anima, illud autem, per quod mouet iste motor, est musculus, aut calor naturalis, qui est in lacertis, motũ autem est corpus. Deinde incœpit dicere ppria vniuscuiusq; istorum generum trium, & dixit Motũ aũt necesse est vt moueat̃, &c. i. motum aũt, quod est tertiũ, non est necesse vt moueat, qñ mouet̃: sed forte mouet, & forte nõ. & sequitur ex hoc, q postremũ motuũ in mundo nihil mouet omnino. &, si non, procederetur 37

Musculus, aut calor naturalis ẽ motor instr̃alis. sed oppositũ dixit de calore naturali cõ. 55.

Postremum motū in mūdo nihil mouet omnino.

in infinitum. Et, cum dixit illud, quod est propriū postremo motori, incœpit dicere illud, quod est propriū ei, per quod mouet primus motor, s. instrū. & dixit & illud, per quod mouet, necesse est vt moueat, & vt moueatur. idest, & proprium est ei, per quod mouet motor, vt moueat, & vt moueatur insimul. Deinde incœpit declarare ꝙ necesse est in hoc vt moueatur, qn̄ mouet, & dixit hoc enim ēt transmutatur. qm̄ hoc nō mouet, nisi qn̄ primus motor mouet ipsum, necessario sequitur vt, qn̄ mouet, moueatur. D.d. & cum hoc est contiunctum cū moto, &c. i. & cū hoc apparet ꝙ illud, per quod mouet primus motor, mouet, qn̄ mouet postremum motum, quia tangit illud postremū motum. Et hoc manifestum est in eis, quæ mouent in loco. apparet enim ꝙ motum nō transfertur, nisi transferatur cum eo coniunctum per aliquod spatiū. & dixit ꝙ hoc apparet in motis in loco: qm̄ illud, per quod alterat primum alterans, existimatur in pluribus non alterari, sicut manus mortificatur mediante rete piscis rachada, vel rabada narcha noti, & sicut sol calefacit aerem mediantibus corporibus cœlestibus. Et. d. aliquod spatium, & non dixit totum spatium. quia apparet ꝙ instrumentū, per quod fit mouere, forte associatur moto vsq; ad finem motus, & forte associatur ei per aliquod spatium, sicut chorda, quæ dirigit sagittam, & manus, quæ proijcit lapidem. Et, cum induxit propria postremi, & medij, induxit proprium primi, & dixit illud autem, quod mouet, &c. i. & est proprium ei, quod mouet per se, non quia mouet per aliud, hoc, vt non moueatur omnino. & intendit hanc dispositionem esse in primo motore totius. & hoc nitit declarare ex hoc sermone. Et, cum posuit hāc cōclusionē positionem, incœpit declarare quō seqtur ex proprijs moti, & eius, per quod mouetur, cum eo, quod est ꝓpriū, ēt primo sm ꝙ est primus motor totius, & dixit Cum igitur inuenimus, &c. i. &, cū inuenimus postremū in mūdo: & est motū separatū à motore, cū sit propriū huic vt nō moueat: & inuenimus illud, per quod est motus istius postremi moti peruenire in mundo ad motū ex se, s. à motore in eo, ꝙ est primum, & principium totius: & primū, sm ꝙ est primū, non debet esse prius eo, quod est post, solūmodo sm definitionē, sed sm eē, & definitionem, ecōtrario dispōni in motore, per quē mouent mota ex se, s. generabilia, & corruptibilia, necesse ē vt iste motor sit separatus à moto oīno, & nō sit motum omnino. [a] Qm̄, cum aliquid fuerit compositū ex duobus oppositis, quorū vtrūq; existit per se, & alterū eorū fuerit separatum à reliquo, necesse est vt reliquū sit separatū. ver. g. ꝙ, si terra, & aqua sint separata in mixto, & vtraq; earum existit per se, s. ꝙ neutrū est necessarium in eē alterius, & aqua fuerit abstracta à terra in aliquo loco, necesse est vt terra sit abstracta ab aqua in aliquo loco: sunt enim duo extrema, & medium. cum igitur alterum extremum fuerit, necesse est vt aliud sit. et similiter est de primo motore cum medijs, et postremo moto. media enim, licet sint plura, eandem habēt naturā, s. illud, per quod fit motus. Sunt igitur in secundo ordine sequēte primō motorem, & motum est in tertio ordine. Si igitur non fuerit dictum ꝙ primus motor necesse est vt sit existens per se, non seqtur ex hoc, ꝙ postremum mouetur, & non mouet, hoc, ꝙ primum moueat, & non moueatur, & ideo addidit illis duobus ꝓprijs, ꝙ posuit quod primū, & principiū, sm ꝙ est principiū, est separatū in esse, nō in definitione tm̄. Cū igit posuerit ipm esse separatū in esse cū illis duobus ꝓprijs modis moti, & eius, ꝑ quod fit motus, declarabit tunc tertiū propriū, quod est quæsitū in primo motore. Et nō sufficit in hac declaratiōe, ꝙ primus motor sit separatus in esse, qm̄ pōt aliquis dicere, licet sit separatus in esse, tñ est mixtū cū eo, quod mouet ab eo tali mixtione, ꝙ nō pōt euadere quin moueatur cum motu moti, sicut si aliqs dixerit ꝙ elemēta nunq̄ inueniuntur, nisi mixta. Cum igitur fuerit positum propriū postremi, et est ipsum esse separatum à motore, tunc verificabitur proprium primi principij, sm ꝙ est motor, & principium, s. quod non mouetur. Et, si etiam fuerit positū proprium postremi, & non fuerit positū propriū principij, non cōplebitur demonstratio, sicut fecit Themistius in sua expositione. Et vocauit quæsitum tertiū, quia est tertium eorū, quæ posuit ex propositionibus, non quia est tertiū triū generū, sed est primū eorū, et postremū est tertiū motū, & secūdū est mediū, aut media. Et quia Anaxa. fuit primus eorū, qui inuenerunt hoc ꝓpriū de prīo principio dixit Ecideo Anax. etc. et intendebat per hoc, quod dixit nō recipiens passionē, non alterabile, nec transmutabile. & intendit per non mixtū non corpus, neq; in corpore. D.d. sm igit hūc modū solum erit motor, i. sm igitur hunc modum erit motor vltimus, s. vt non sit motum aliquo modo transmutationū, & ꝙ vlt non admiscetur materia. D.d. et sm hunc modū erit dominās, i. dñans res passiuas, generabiles, & corruptibiles. nam, si esset in materia, pateretur à rebus, quas mouet, & sic contingeret trāsmutatio, & corruptio, & non esset motor æternus.

Illud, ꝑ qd̄ alterat primum alterans existimat in pluribus nō alterari. vide ꝑ hoc. 2. cœli. cō 42.

Primū ē eo, ꝙ ē primū, nō solum dī esse pri° eo, qd̄ ē post, sm definitionē, sz sm eē, & definitionē. ecōtra in corruptibilibus.

a Quādo aliqd fuerit cōpositum ex duob° oppositis, quorū vtrunq; existit p se, & alterū fuerit separatū a reliquo, & reliquum necio separabitur a reliquo.

Vide idē de Anaxa. pri. de aīa. 14. & 3. de anī. t. c. 4.

At vero, si non sm accidens, sed ex necessitate mouetur mouens, si aūt non moueatur, non vtiq; mouebit, necesse est mouēs, quatenus mouet, aut sic moueri, vt sm eādē spēm motus, aut sm alterā. dico aūt, * quale est aut calefaciens & ipm calefieri, & sanans sanari, & ferēs ferri, aut sanās ferri, ferens aūt augeri. Sed manifestū est ꝙ impossibile est. oportet igit vsq; ad indiuidua diuidētē dicere. vt, si qd docet Geometrice operari, hoc docet Geometrice operari sm idē: aut, si proijcit, proijci sm eundem modū proiectionis. Aut non sic qdem, sed sm aliud ex alio genere. vt quod fert qdem augeri, quod aūt hoc auget alterari ab alio: quod aūt hoc alterat, sm aliū quendā moueri motū. sed necesse est stare. finiti. n. sunt motus ipsi. Rursus aūt reflectere, & alterans dicere ferri idem facere est, ac si mox dicat ferens ferri, et doceri docēs. manifestū. n. est ꝙ & à superiore mouēte mouetur id, quod mouet oē, & magis à primo mouentiū. At vero hoc qdē impossibile est. docens enim accidit discere, quorū hoc qdē nō habere, illud aūt habere sciētiam necessariū est. Amplius aūt his magis irrationabile est, ꝙ accidit, omne motiuum esse mobile, si oē, quod mouet, ab eo, quod mouet, moueatur. erit enim mobile. vt, si aliquis dicat ꝙ oē sanatiuum & sanans, & sanabile erit: & ædificatiuum ædificabile, aut statim, aut per plura. dico aūt, ut, si mobile qdem ab alio est oē motiuum, sed non sm eundem motum mobile, quo mouet propinquū, sed sm alterum. vt sanatiuum discibile. sed hoc ascendēdo perueniet aliquādo ad eandem speciē, vt diximus prius.

* ὅτι

prius. Alterū igitur horum impossibile est, alterum aūt figmentū. incōueniens enim est alteratiuū augmētabile ex necessitate esse.

Et postea, si motor non mouet per accñs, sed necessario, & si nō mouetur, nō mouet, sequit̃ necessario, si motor mouetur, vt moueat̃, aut illo eodem modo, quo mouet, aut alio. ver. gra. aut vt calefaciens ipsum calefiat ipsum, & sanans ipsum sanetur, & ipsum trāsferens trāsferatur, aut vt transferens sanās, & sanetur transferens, aut vt augmentetur. Sed manifestum est hoc esse impossibile. necesse est enim vt diuisio perueniat ad indiuidua. v.g. ꝙ qui scit Geometriā alicuius rei, addiscit Geometriā illius eiusdem rei: & qd proijcit aliquid, ꝓijcitur illo modo ꝓiectionis. Aut vt nō sit ſm hunc modū, sed vnūquodq; mouet̃ ſm vnūquodq; generū. v.g. vt transferens augmentet̃, et augmentans alteret̃ ab aliquo, & alterans istud moueatur alio modo. sed, si hoc fuerit, cōtinget vt motus cesset. modi enī motus sunt finiti. Si aūt aliquis dixerit ꝙ hoc reciprocatur ita, ꝙ alterans transferatur, tunc erit sermo illi similis, si dixerit de principio ꝙ trāsfert̃, & sciēs addiscit. manifestū est enim ꝙ oē motū ē moueť à motore supiori, & maxime à prio mouentiū. Sed hoc est impossibile. sequtur enim vt docens addiscat illud, de cuius quodā non habet scientiā, et de quodā habet scientiā. Et magis improbabile ē et est hoc, quod seq̄t ex hoc, vt oē, quod innatū est mouere, sit innatū moueri, si oē, quod mouet̃, moueat̃ à motore moto. Hoc enim est sile sermoni, dicenti, ꝙ oē, quod innatū est sanare, est innatū sanari, & oē, qd est innatum ædificare, est innatū ędificari, aut ex primo, aut ꝑ plura media. v.g. ꝙ oē, quod innatū est mouere, innatum est moueri ab alio. sed motus, quo innatum est moueri ſm ipsum, non est motus, ſm quē innatum est moueri suum compar, sed alius motus. v.g. ꝙ illud, quod innatū est ædificari, innatū est doceri. sed, si ascenderis ex hoc ad principiū in aliq̄ dispositione, venies ad illum eundē modum, sicut diximus superius. Quoddā igit̃ huius, quod diximus hic, est īpossibile, & quoddā fictū, & hoc est improbabile dicere, s. ꝙ illud, quod est innatū alterare, necessario innatum est augeri.

38 Cum posuit ꝙ, si fuerit necessarium in hoc, ꝙ motor moueat, ipsum moueri, & est necesse, si hoc fuerit, ita vt moueri sit in eo, aut essentialiter, aut accidentaliter, & destruxit ꝙ moueri in eo sit accidentaliter, vult igit̃ hic destruere Secūdū condiuidens, quod est, quòd moueri sit in eo essentialiter, et dixit Et postea, &c. idest et post hanc declarationē prædictam, s. ꝙ necesse est hic esse motorem, qui non mouetur accidentaliter, si fuerit motum essentialiter: et omnis motor nō mouet, nisi moueatur: necesse est vt motor moueat̃ illo modo motus, quo mouet, aut alio modo motus. & hic est syllogismus hypotheticus cōtinuus, cuius consequens diuidit̃ in duo opposita. Deinde dedit exemplum de hoc, & dixit verbi grā, &c. idest & exemplum eius, quòd motor mouetur illo modo motus, quo agit, est vt calefaciens calefiat, quando calefacit, & sanans sanetur, qñ sanat, & transferens transferatur, quādo transfert. Et exēplum eius, quod mouetur alio modo motus à modo, quo agit, hoc est, vt sanans transferatur, & tunc sanet, scilicet quòd translatio sit necessaria in sanatione eius, transferens etiam moueatur alio modo motus, ver. g. augeatur. Et, cum induxit istos duos modos, s. consequens in hoc syllogismo, incœpit destruere eos, & dixit Sed manifestum est hoc esse impossibile, scilicet duos modos esse insimul. D. incœpit destruere alterum modum, & est, ꝙ motor mouetur necessario illo modo motus, quo agit. & dixit necesse est enim, vt diuisio perueniat, &c. idest & est impossibile vt transmutans transmutatum transmutetur modo transmutationis, ſm quam transmutat. quoniā, cum diuiserimus trāsmutationem, quousq; perueniamus ad indiuidua, quæ sunt in modo illius transmutationis, continget vt idem sit transmutatum, & transmutans eodem modo. ver. g. quòd, cum nos diuiserimus trāsmutationem, et transmutatū in tres transmutationes, quæ sunt alteratio, augmentatio, diminutio, & translatio, & diuiserimus vnam earum in suas proprias species, ver. gra. vt diuidamus qualitatē in sua propria genera, & accipiamus ex eis vnam speciem, ver. gra. formam, quæ est in animato, ſm ꝙ est animatum, & acceperimus ex istis sanitatem, & acceperimus ex istis vnum indiuiduum, quod agat, vel patiatur, continget vt sanans, quod est medicus, v.g. sanetur. quod est valde improbabile, s. vt ille qui sanat à febre, sanetur ab ea, quando sanat. & similiter, si acceperimus aliquod indiuiduū indiuiduorum formarum, quæ sunt in anima, ver. g. sciens Geometriam. continget enim vt sciat aliquid de Geometria, & addiscat insimul. ver. gra. vt sciat mensuram trianguli, & addiscat ipsam insimul. Et, cum destruxit primam diuisionem, & est vt motor moueatur modo motus, quo mouet, deinde d. Aut vt nō sit ita, &c. idest aut dispositio mouentium non erit talis, s. vt moueant̃ illo modo motus, quo mouent: sed vnūquodq; mouētium mouet genere motus alio à genere, quo mouetur. ver. g. vt transferens augeatur, & augmentans alteretur, & alterans moueatur alio motu. D. d. sed, si hoc fuerit. i. sed continget ex hoc peruenire ad motorem, qui non mouetur. genera enim motuum quibus mouentur motores sunt finita. verbi gra. quòd, si transferens transfert, quando alteratur, & alterans alterat, quando augetur, sequitur necessario ut augmentans augmentetur, non ita, quòd transmutet̃, cum nullum hoc sit genus quartum motus: & secūdum hoc nō omnis motor mouetur, neque illo modo, quo mouet, neq; alio modo. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ possibile est vt hoc reciprocetur, s. vt transferens transferat, cum alteratur, & alterans, cum augmentat, & augmentans, quando transfertur, & sequitur ex hoc primum impossibile, quod est vt idem transferat, & trāsferatur eodem modo, & sanetur, ſm quòd sanat, dixit Si autem dixerit aliquis, &c. i. ex ista positione sequitur vt res moueatur eo modo, quo mouet: sicut sequitur ex prima positione, & in nihilo differunt. sed in prima res alterat, quando alteratur sine medio, hoc autē cum medio. & idē est impossibile, siue aliquid moueat aliquid, ſm ꝙ mouet̃ illo modo motus cū medio, aut sine medio. Et, quia consequutio ista non apparet, nisi

Genera motuum, quibus mouent motores, sunt finita.

quando fuerit positum ꝙ mouentia, quæ mouetur fm hunc modum, necesse est vt reducantur ad primũ motorem, qui est causa in inueniendo motum in eis, & sine ipso non mouerẽt, dixit manifestum est enim quod omne motum, &c.i. & necesse est ꝙ in istis sequať impossibile prædictum: & est aliquid moueri illo modo motus, quo mouet. quia manifestum est ꝙ oẽ motum cuiuscunq; generis sit generum motus, si mouet quando mouetur, non mouetur nisi à motore, qui est ante ipsum. & hoc intẽdebat per motorem superiorem. Et dixit & maxime à primo mouentiũ. qm̃, cũ mouentia mouentur ex aliis, postremum eorum non mouet, nisi per motorem, qui est ante ipsum, s. qui mouet ipsum: et similiter istud secũdum nõ mouet, nisi per tertium, qđ est ante ipsum, & omnia nõ mouent, nisi per primum motorem. Si igitur posuerimus v.g. ꝙ generans generat, qñ alteratur, & alterans alterat, quando transferť, sequitur necessario vt transferens sit principium istorũ motuum, & motor istius motus est primus motor, & similiter illud, quod mouetur ab eo. Et, cum ita sit, & posuerimus vt trãsferens, quod est primum, v.g. transferatur, qñ generat, & generatum non potest esse, nisi qñ transferens fuerit, qm̃ ita fuit positum, sequitur necessario vt transferens non sit transferens, nisi transferatur. Sed, quia impossibile non apparet in hoc loco bene in moto in loco: existimatur enim ꝙ motor in loco mouet se: induxit modũ motus, in quo apparet impossibile sequens hanc propositionem vľr, & dixit sequitur enim vt sciens addiscat, &c.i. sequitur enim ex hac positione vt primus motor, ver.g. in alteratione, vt sciẽs doceat idem numero, & addiscat ipse insimul, ita, quòd qui docet angulos triãguli esse æquales duobus rectis, addiscat demonstrationem eius, quando docet ipsam. sequitur enim hoc vt idem sciatur, & ignoretur insimul. addiscere enim est fm ignorãtiam, & docere fm scientiam. Et deinde d. Et magis improbabile est, &c.i. & vľr qui dicit ꝙ motor non mouet, nisi fm ꝙ mouetur, sequitur ei incõueniens, quod contingit dicenti, ꝙ sanans non sanat, nisi fm ꝙ sanatur. D. incoepit dicere qũo contingit hoc inconueniens, et dixit aut ex primo, aut per media plura vno. idest aut ex primo, quando mouetur illo modo motus, quo mouet. si autẽ posuerimus ꝙ mouetur alio modo motus ab eo, quo mouet, veniet idem impossibile, s. mouere per mediũ. Et iste sermo, & prędictus sunt idem, & eadem demõstratio: sed induxit primum in forma demõstrationis, & secundum in forma ducentis ad impossibile improbabile. in hac enim positione adunata sunt hæc duo, s. impossibilitas, & improbabilitas.

Non ergo necesse est semper. moueri qđ moueť ab alio, eoq; moto. stabitur ergo. quare aut à quiescente mouebiť id, quod moueť primũ, aut ipm̃ seipsum mouebit. At vero, si oportet etiã cõsyderare vtrũ causa motionis sit, & principiũ ipm̃ seipsum mouens, an id, quod ab alio moueť, illud omnis vtiq; ponet. id enim, quod p̃ se est causa, semp̃ prius ẽ eo, quod fm alterum, & ipso existente.

Quod per se cã est, semp̃ prius est eo, q̃ fm alterum.

Non igiť est necessariũ vt motum moueatur ab aliquo semper, vt istud aliud moueať. cessabit hoc igiť. & primum igiť motum aut mouebitur à q̃escente, aut ipm̃ mouebit se. Si igiť est necessariũ cõsyderare quod istorũ duorũ est cã, & principiũ motus, vtrũ illud, quod mouet ex se, aut ab alio. quilibet enim homo festinat ad ponẽdum hoc. illud enim, quod p̃ se mouet in aliqua dispositione, semper est causa prima eius, cuius transmutatio est in illa dispositione etiam.

Idest. et, cum declaratum est ꝙ impossibile est vt aliquid moueatur ab aliquo extrinseco moto, & ꝙ aliud etiam moueatur ab alio extrinseco moto, & sic in infinitum: sed necesse est vt hoc cesset, sicut declaratũ fuit prius apud primum motum, quod non mouetur à motore extrinseco moto. D. d. primum igiť motum, aut mouebitur à quiescente, &c.i. necesse est igitur vt primum motum in loco moueatur à motore, qui non est innatum moueri, aut moueatur à motore, qui mouet se: vt intendit Plato fm suam positionem, ꝙ oĩs motor de necessitate mouetur. D. d. Si igitur necesse est consyderare, &c.i. &, si necessariũ est in hac perscrutatione consyderare quæ istarũ rerum motarũ est dignior ut ponatur primum, vtrum illud, quod mouetur ex se, aut illud, quod mouetur ex alio extrinseco. q̃libet enĩ homo cõuenit nobiscum in hoc, ꝙ illud, quod moueť ex se, est dignius vt sit primum principiũ q̃ illud, quod mouetur ex alio. Et, cum dixit quilibet enim homo festinat ad ponẽdum hoc, dedit cãm in hoc, & dixit illud enim, quod per se mouet, &c.i. & hoc manifestum est oĩbus, & concessum eis. qm̃ illud, quod p̃ se est in dispositione, per quam est mouens, semper est cã p̃cedens illud, per quod aliud est in illa dispositione, s. per quã est mouens. Et dixit hoc. qm̃, si hoc est necessariũ in hoc, ꝙ aliquid moueat, vt moueatur, tũc motor, qui habet in se istam dispositionem, est dignior vt sit motor, q̃ illud, quod habet hanc dispositionem ex alio. 39

Secũdũ Platonẽ oĩs motor de necessitate mouetur.

Caput Quartum. Quod, & si perueniamus ad primũ seipsum mouens, necesse tamen sit deuenire ad mouens penitus immobile.

Quare hoc consyderandũ est, sumpto alio principio, si q̃d mouet seipsum, quo modo mouet, & fm quẽ modum. Necesse igitur est omne, quod mouet, esse diuisibile in semper diuisibilia. hoc enim ostẽsum est prius in iis, quæ vniuersaliter de natura, ꝙ omne, qđ per se mouetur, cõtinuũ est. Impossibile igitur est ipsum mouens seipsum penitus mouere ipsum seipsum. fereť enim totum, & feret fm eandem lationẽ, vnum existens, & indiuiduum specie, & alterabiť, & alterabit: quare docebit vtiq;, & docebiť simul, & sanabit, & sanabiť fm eãdem sanitatem. Amplius aũt determinatum est ꝙ mouetur id, quod mobile est. hoc aũt est potentia, cũm mouetur, non actu. quod aũt potentia est ad actum pergit. est autem motus actus mobilis imperfectus; mouẽs autem iã actu est: vt calefacit calidũ, & omnino id, qđ habet formam, generat. quare simul idem, et fm idem calidum erit, & non calidum. similiter autẽ & aliorum vnumquodq; eorum, quæ necesse est mouens habere vniuocum. eius ergo, quod seipsum mouet, hoc q̃dem mouet, illud autem mouetur.

Oẽ, qđ moueť, est diuisibile. idẽ ĩfra tex. 46. et 6 physi. 32. & 5. phy. 62.

Oportet

Oportet igiť nos consyderare nűc de hoc, incipiendo alio modo, s. si aliquid mouet se, quãtiter mouet, & quo modo. Dicamus igitur, qm̃ necesse est vt oẽ motum diuidatur in diuisibilia. hoc. n. declaratum est prius in nostro sermone de summis de natura. oẽ. n. motum per se est continuum. Et impossibile est vt illud, quod mouet se, moueat se ſm totũ. qm̃ tunc ſm totum transferret, & trãsferreť eodem modo translationis, & est vnum indiuisibile in sua specie, et tunc idem alterabitur, & alterabit: & sic sciet, & addiscet ĩsimul, & sanabit, & sanabitur eadem sanatione. Et iam determinauimus etiam quid intẽdimus, cum dicimus, q̃ aliquid mouetur, ſm q̃ mouetur: & est q̃ in potentia mouetur, & non in actu: & illud, quod mouetur, semper nitiť ad perfectionẽ. & motus est perfectio non cõpleta ei, quod innatũ est moueri: & motor autem iam exiuit in actum: v. g. q̃ calefaciẽs est calidum, & vľr est illud, quod iam habet formam. & sic idem in eodẽ modo erit calidũ, & non calidũ insimul. & ſm hunc modũ est de qualibet aliarum rerum motarum, quarum motor est vniuocum secundũ formam.

Cum declarauit q̃ oẽ motum in loco reduceť ad motum ex se, et q̃ illud, quod sequitur de hoc in motis postremis particularibus, sequiť siľr ĩ motis p̃mis vľibus, siue fuerit vnum, siue plura, & declarauit q̃ necesse est vt motor, per quem mouetur motum ex se primũ, non moueatur oĩno, neq; essentialiter, neq; accidẽtaliter, et declarauit q̃ idem impoſe est vt moueat, & moueatur eodem modo, vult perscrutari de moto ex se, ſm q̃ est motum ex se, quo mouetur, et à quo mouetur. & intendebat hoc. qm̃ videbatur Platoni q̃ motum ex se componitur ex moto, & motore, q mouet se. Et ideo dixit Oportet igitur nos nunc consyderare, &c. i. et intendit per hoc, illud, quod moueť ex se, quod manifestum est esse motũ ex se. D. d. Dicamus igiť q̃ necesse est, &c. & intẽdit p̃ hoc, illud, quod declaratum fuit prius, s. q̃ oẽ motum est corpus, & q̃ oẽ corpus diuiditur in corpora diuisibilia semper, & q̃ impoſe est corpus diuidi in indiuisibilia, sicut dicũt Platonici. Et, cum dixit q̃ est continuum, innuit causam, quæ facit motum esse cõtinuum. motus. n. quia est continuus, fuit necesse vt subiectum eius sit de natura continui, & non de natura discreti. Et, cum posuit hanc propositionem, dicẽtem q̃ oẽ motum est diuisibile, sequitur vt oẽ motũ sit corpus, siue ponatur mouere se, aut moueri à motore alio. Et, cum verificauit hanc consecutionem, & iam declarauerat q̃ impoſe est vt idẽ, ſm q̃ est corpus, moueat se ita, q̃ moueat se, & moueatur eodem modo, posuit etiam hãc propositionem, & dixit & impoſe est vt illud, &c. i. & iste sermo est intellectus ex prædicto, s. q̃ impoſe est q̃ aliquid moueat, ſm q̃ moueť. et hoc est in motis, & mouentibus, q̃ dñr vniuoce. & dixit hoc, qa hoc non est impoſe, nisi in motoribus, quæ sunt corpora, aut virtutes in corporibus. Et ideo existimauit Plato q̃ mota ex se mouẽtur à motoribus abstractis, s. quia ponebat q̃ mouẽs se est abstractum, & q̃ abstractum est mouens se. Sed, si hoc fuerit ita, tũc motus, & mouere illic dicentur æquiuoce cum motu, qui est hic. Et error contingit Platoni ex hoc, quod opinabatur q̃ primus motor in corpore, q mouetur ex se, nõ est corpus. & est vera opinio. & opinans est cũ hoc, q̃ oĩs motor, siue fuerit corpus, siue non, nõ mouet, nisi moueať vno modo motus, dicto vniuoce. & fuit impoſe apud ipsum vt motor, qui est corpus, moueat se, & siľr q est virtus in corpore. et tunc conclusit ex hoc, q̃ aĩa nõ est in corpore, & q̃ est ęterna, cum moueat se. Et hoc esset verum, si aĩa moueret se essentialiter, & moueret se motu proprio abstractis, s. vt intellectus, & intellectum in ea essent idem, vt declaratum est de primo motore, & de cæteris motoribus abstractis. sed iste motus dicitur ęquiuoce cum motu, qui est à motoribus, qui sunt corpora, aut virtutes in corporibus. & omne hoc manifestum est exercitantibus se in istis scientijs.

Mot⁹, qa est cõtinu⁹, fuit necesse vt subiectũ ei⁹ sit de natura cõtinui, & non de natura discreti. Idẽ. 2. Cœ. c. 47. & 2. de Gñatione. 1. cõ. 62.

Idem mouere se ẽ ipoſe ĩ corpib⁹, & in virtutib⁹ ĩ corpore.

Quõ Plato existimauit. idem mouere se.

Mot⁹ aĩæ, & intelligẽtiarũ ẽ ęquiuoce dictus cũ motu, q ẽ a motorib⁹, quæ sunt corpa, aut virtutes in corpibus.

Quod autem non est ipsum seipsum mouens sic, vt vtrũq; ab vtroq; moueať, ex his manifestũ est, neq;. n. erit primũ mouens vllum, si vtrũq; vtrũq; mouebit. quod. n. prius magis causa est mouendi, q̃ sequens, & mouebit magis. Dupliciter. n. mouere est, aliud quidẽ id ipsum, quod ab alio mouetur, aliud autem seipso. proximius aũt est quod lõgius est ab eo, quod mouetur à principio, quàm quod in medio est. Amplius non necesse est mouẽs moueri, nisi à seipso. secundũ accidẽs ergo contra mouet alterum. at sumpsi cõtingere nõ mouere. erit ergo aliud quidẽ, quod mouetur, aliud aũt mouens immobile. Amplius non necesse est mouẽs contra moueri, sed aut immobile aliqd mouere necesse est, aut ipsum à seipso moueri: si necesse qdẽ est semp motũ esse. Amplius ſm quẽ mouet motũ ẽt vtiq; mouebiť. quare calefaciens calefit.

Quod prius ẽ magis ẽ cã mouendi, q̃ sequens. Idẽ supra text. cõ. 18.

An qd mouet moueri ẽt cõtra necesse.

Necesse est igitur vt illud, quod mouet se, sit quiddã motor, & quiddã motum. & apparet ex hoc, quod nos dicemus, q̃ illud, quod mouet se, non mouet ita, q̃ vtraq; pars eius mouetur ab vtraq; parte. tũc. n. neutra pars erit motor primus, cũ vtraq; pars moueat se. qm̃, vt sit causa motionis illud, quod ẽ prius, est dignius q̃ vt sit cã motionis cõsequẽtis, & suũ mouere ad illud est magis. Mouere aũt fit duobus modis. quorũ vnus ẽ vt motũ moueatur ab alio, & alius est vt moueat per se. et illud, quod est remotius à moto est propinquius principio. Et etiam non sequitur necessario vt motũ sic moueat, si motũ ex se nõ fuerit. per accidens igitur mouet vtrũq; eorũ reliquum. ergo possibile est vt vtrũq; eorũ nõ moueat alterum. alterũ igitur eorum erit motum tm̃, & alterũ motor non motum. Et etiã non est necessariũ vt motor reuertatur, & moueatur, sed est necessariũ vt sit aliquid, quod moueat, & nõ moueať, aut aliqd, quod mouetur ex se, si est necessariũ vt semper sit motus. et, si non, tunc moueretur motu, quo moueret, & sic calefaciens calefieret.

Idest. &, cum motũ ex se impossibile est vt moueat se, ita, q̃ motor in eo sit motum idem, necesse est vt sit

compositum

compositum ex motore, qui nõ mouetur, & ex moto. Qm̃, si motor in eo fuerit motum, tunc ipsum erit primum motum ex se. & reuertetur quæstio, vtrum motum in eo sit motor, aut quiddã est motor, qui non mouetur, & quiddam motum. Et est manifestũ ꝙ motor, à quo mouetur motum p se, nõ est corpus. qm̃, si esset corpus, non moueret, nisi moueretur. Si Arist. igitur esset cõtentus ĩ hac declaratione de dispõne motus ex se, esset sufficiens in hoc, quod intendit. sed, quia aliqs potest defendere Platonem dicendo, quid prohibet ꝙ vtraq; pars moti ex se moueat reliquam, ita, ꝙ motus eius sit quasi reciprocatus ĩ se, dixit & apparet ex hoc, quod nos dicemus, &c. & intendit essentialiter, & non accidentaliter. D. d. tunc enim, &c. i. sed, cum hoc fuerit positum, sequitur vt neutra earum sit primum motum ex se. D. d. cum vtraq; moueat se, &c. i. & sequiẽ vt vtraq; earum non sit primum motum, qm̃ vtraq; earum est dignior, vt sit causa eius, quod est se mouere seipsum, q̃ vt sit causa se mouere aliud. qm̃, si mouere aliud est consequens mediante se, mouere seipsum est præcedens, & ratio est econtrario. & est, qm̃ vtriusq; earum mouere seipsum est se mouere aliud. Prior igiẽ duarum motionum est mouere aliud, et consequens, et posterius est mouere se: quod est econtrario ei, quod mouẽ ex se. D. d. Mouere. n. fuit duobus modis, &c. & demõstrat destructionem istius positionis, s. vt duo mota, aut plura vtrũq; eorum moueat reliquum essentialiter ex hoc, quod declaratũ est ꝙ motum, quod inuenitur in eis, quæ mouentur insimul, quæ sunt duo, & plus, est duobus modis. quorũ vnus est motum, quod mouetur ab alio, & alterum motum, quod mouetur p se: & est illud, ad quod perueniunt mota ex alijs. & illud, quod est remotius à postremo moto: & est illud, quod est propinquius pricipio, quod est motum ex se: est dignius mouere q̃ ꝓpinquius ei. Et ẽm hoc erit impossibile vt vtrũq; duorum motoꝝ moueat reliquum essentialiter. tunc. n. vtrũq; erit motum, & motor insimul eodem modo, & non erit illic primus motor, primum motum ex se, nec postremum motũ, nec media. Et totum hoc est ecõtrario ei, quod positum fuit de dispositione in * loco. Sed quia hoc nõ prohibet hoc esse per accidẽs, s. vt illud, quod mouet per se, accidat ei, vt moueat aliud, dixit Et etiam non sequitur necẽio, &c. i. &, cum in motis, quæ sunt hmõi, s. quorum vtrũq; mouet reliquũ essentialr, non fuerit motũ ex se, non sequiẽ vt motũ eoꝝ moueat aliud. hoc. n. nõ est necesse, nisi in medio, q̃d est iter motũ ex se, & postremũ motũ, quod nõ mouet, vt declaratum fuit prius. Et, cum oẽ hoc est, sicut narrauimus, tunc nõ est poſẽ vt vtrũq; eoꝝ moueat vtrũq;, nisi p accñs, & ꝙ vtrũq; eoꝝ sit motũ ex se. & hoc est ecõtrario ei, q̃d posuit aduersarius. D. d. ergo poſẽ ẽ, &c. i. et, cũ vtrũq; eoꝝ nõ mouet reliquũ, nisi per accidens, poſẽ est vt neutrũ moueat reliquum ita, ꝙ ex ambobus non fiat motum ex se nisi per accidens: & aduersarius ponit ꝙ motum ex se mouet se essentialiter, & semper. Deinde induxit conclusionem, quæ demonstrata est prius, & dixit alterum igitur erit motum, &c. i. &, cum motum ex se nõ potest componi ex duabus partibus, quarũ vtraq; moueat reliquã, sequitur necẽio vt cõponatur ex duabus partibus, quarum altera est motor tm̃, non mota, & alia mota tantũ. D. d. & etiam non est necẽium, &c. i. & etiam nõ est necessarium vt motor nõ moueat, nisi reuertaẽ, et moueatur à se, & tunc moueat, siue moueat se per mediũ, aut sine medio. contingit. n. vt calefaciens calefaciat se. &, cum hoc est impossibile, necesse est, si motus est semp, vt sit hic primus motor, q non mouetur, & motum ex se. &, si nõ, cõtingeret, sicut dixit, ꝙ calefaciẽs calefaceret se, & tunc calefaceret aliquid, quod est impoſẽ.

* a. l. moto.

At vero neq; ipsius primo seipsum mouentis aut vna pars, aut plures mouebũt ipsa seipsam vnaquęq;. totum. n. si mouetur ipsum à seipso, aut ab aliquo eorũ, quæ sunt ipsius, mouebitur, aut totum à toto. Si igiẽ, quia mouetur aliqua pars ipsa à seipsa, hæc vtiq; erit illud primum ipsum seipsum mouens. separata. n. hęc quidem mouebit ipsa seipsam, totum autem non amplius. Si vero totum à toto mouetur, secundum accidens hæ mouebunt ipsæ seipsas. Quare, si non necessario, accipiantur nõ moueri à seipsis. Ipsius igitur totius aliud mouebit, cũ immobile sit, aliud autem mouebitur. solum. n. sic poſẽ est aliquid per seipsum motiuum esse. Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidem mouebit ipsius, illud autem mouebitur. Quæ igitur A B, & à seipsa mouebitur, & ab A.

Et impossibile est etiam vt nulla pars eius, quod primo mouet se, nec plures vna, moueat seipsam. qm̃ ipsum totũ, si mouetur ex se, aut mouetur ab aliqua parte suarum partium, aut ipsum totum mouetur à seipso toto. Si ergo moueẽ ita, ꝙ aliqua pars eius mouetur ex se, tunc illa pars est primum, quod mouet seipsum. qm̃ ista pars singulariter mouet seipsam, illud autem ẽm totum non. Et, si illud totum mouetur à seipso toto, tũc ista, s. partes, etiam mouent se per accidens. Et, si hoc non est necessarium, neq; ponatur eas non moueri ex se, tũc igitur quiddam totius mouet, & non mouetur, & quiddam mouetur. Et etiam, si aliquid ẽm totum mouet se, & quiddam est motor, & quiddam motum, A B ergo mouetur ex se, & ex A.

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipsa moueẽ, & ab A p̊mo.

Ista est declaratio, in qua sustentatus est Aris. ĩ hoc, ꝙ motum ex se componitur ex motore, qui non mouetur, & ex moto: nõ ex moto, & motore, qui innatus est mouere se, vt Plato dicebat. Expositores aũt, s. Themistius, & Alexander inducunt demonstrationem super hoc alio modo, existimãdo ipsam esse breuiorem, & certiorem demonstratione Arist. Dicunt. n. ꝙ motum ex se non potest euadere à quinq; partibus cõtradicẽtibus, s. Aut diuiditur in duas partes, motorẽ non motum, & rem motam, Aut vt totum moueat se, Aut vt vtraq; pars moueat vtrãq;, Aut vt pars moueat totum, Aut vt totum moueat partẽ. Et ducunt ad inconueniẽs in oĩbus eis eadem via, & est, quia motor est ipsum motum. Dicunt. n. ꝙ, si totum mouet totum, erit mouens idem cum moto. quod est impoſẽ. Et, si pars mouerit totũ, tunc eadem pars erit in eo motor, et motum. Et silr, si vtraq; pars mouerit vtrãq; partem, tũc vtraq; earum mouebit se. non. n. est dr̃ia inter hoc, ꝙ aliquid moueat se cum medio, aut sine medio. Et silr dicunt, si totum mouerit partem, sequitur vt totum moueat se. Et totum hoc est error, & deceptio. Primo. n. decipiuntur, 42

Digressio cõtra Themistium, & Alexan.

Prim⁹ error eorum.

decipiuntur, peccātes in hoc, ꝙ existimant, ꝙ diuisio, qua vtitur in hac declaratione, est diuisio in contradicentibus: et ꝙ demonstratio complebitur, qn̄ quatuor cōtradicentia destruentur, & remanebit quintū, quod est, ꝙ motum ex se componitur ex motore non moto, quod non est corpus, & ex moto, quod est corpus. Et non est, sicut existimauerunt. qm̄, cum posuerimus, ꝙ impoſſe est vt motum sit ipse motor, tūc necesse erit vt motum ex se diuidatur in duas partes, s. in motorem, q non mouetur, & rem, quę mouetur tm̄ modo. sed quia Arist. vidit ꝙ sunt hic alij modi ab his duobus modis, & pōt aliquis existimare, ꝙ motū ex se forte est ſm aliquem eorū, incœpit destruere eos ad confirmandū suam demrationem. & ideo induxit in vnoquoq; eorū cōclusionē, quam induxit in pma demratione. &, si demonstratio eius esset fundata super modū contradictionis, non induceret conclusionem, nisi semel. Et, quia existimatio magis apparēs est, ꝙ vtraq; pars moti ex se mouet reliquam ſm reciprocationem, incœpit destruere hoc, dicendo, hoc aut erit essentialiter, aut accidentalr. Et, si fuerit essentialiter, continget vt non sit in eis motum ex se, & etiam vt aliquid moueat se, ſm ꝙ mouet: et, cum destruxerit duas diuisiones, destructum erit vt illud, quod mouet ex se, sit tale. Expositores autem, cum destruxerunt diuisionem, quę est essentialr, existimauerunt ꝙ positio esset destructa. & hoc est secundū peccatum. Et hoc etiam, quod dicunt, ꝙ, si totum mouetur à parte, continget vt pars, quę mouet, moueatur essentialiter, immo sequitur etiā vt illa pars moueatur ex se, necessarium est vt destruat ista positio, dicendo, ꝙ quæstio reuertitur in hoc, quod mouetur ex se, qūo mouetur. & cōtingit etiam, ꝙ illud, quod fuit positum motum primum, non sit primum motum. & etiam totum moueri à parte est per accidens. Responsio igit̃ remanebit in modo, qui est per accidens ipsum esse. impossibile est. n, in rei veritate de modo, ſm quem pars mouet partē, cum nullo modo imaginatur ꝙ pars mouet totum, nisi per accidens: & remotius est imaginari ꝙ totum mouet partem essentialr. Non est igitur vtendum istis duobus modis, donec diuidant̃ ſm eē essentialiter, & accidentaliter, sicut fecit Arist. Sed hoc non fecit in his duobus modis, neq; habuit curā de eis, cum nullus existimet in primo moto ex se ꝙ pars illius mouet totum, aut ꝙ totum mouet partem: cum pars mouens debet distingui à parte mota ſm esse, aut ſm definitionem. Et, cum ita fuerit, tūc motum ex se diuidet̃ in duas partes, i. motum ex se, & motum à moto ex se: & tunc non imaginabitur ꝙ pars mouet totum, aut ꝙ totum mouet partem, nisi per accidēs. Et, quia isti duo modi, qui sunt per accidens, sunt manifesti, non habuit curam de eis Arist. sed habuit curam destruere eos, in quibus nō bene apparet eos esse per accidens, sicut fecit in partibus, quæ mouent se adinuicem, et in ponendo ꝙ quælibet pars mouet se, in quo dixit ꝙ, si motum ex se fuerit tale, continget vt illæ partes moueant, sed p accidens. Arist. igitur non vtitur de istis modis, nisi eis, in quibus latet eos esse per accidens: & sunt illi modi, de quibus pōt aliquis existimare ꝙ aliquis eorū est motum per se. De eis autē, de quibus apparet accidentalitas, non habuit curam Arist. & sunt ꝙ totum mouet partem, aut ꝙ pars mouet totum. Si igitur aliquis dixerit ꝙ Arist. deberet destruere istos modos, s. totū mouere partem, et partē mouere totum, ſm ꝙ sunt per accidens, dicemus ad hoc, ꝙ Arist. dimisit eos propter hoc, ꝙ accidentalitas est manifesta in eis: & non voluit destruere, nisi eos, in quibus accidentalitas nō est manifesta per se, cū hoc, sicut diximus, ꝙ nullus existimat vt motum ex se sit tale. s. de eis, in quibus accidentalitas est manifesta per se.

Secundus error.

Totū moueri à pte, & p accñs: & remotius est imaginari ꝙ totus mouet partem essentialiter.

Dubium.

Solutio.

Qm̄ autem mouet aliud quidē, quod mouetur ab alio, aliud aūt immobile existens, & mouet, hoc quidem mouens, illud autē nihil mouens, ipsum seipsum mouens, necesse est ex immobili esse, mouere tn̄, & adhuc ex eo, quod mouetur, non mouet aūt ex necessitate, sed qualitercuq; euenit. Sit enim A mouens quidem, & immobile, B vero id, quod & mouetur ab A, & mouet id, in quo C, hoc aūt motum quidē ab ipso B, mouens autem nihil. si. n. & per plura veniat aliqn̄ in C, sit p vnum solum. totum ergo A B C ipsum seipsum mouet. sed, si aufero ipsum C, ipsum q. dē A B mouebit ipsum seipsum: ipsum enim A est mouens, B vero, id quod mouetur. ipsum autem C non mouebit ipsum seipsum, neq; penitus mouebitur. At vero neq; B C mouebit ipsa seipsam sine ipso A. nā B mouet ex eo, quia mouet̃ ab alio, nō quia à seipso parte aliqua. ipsum igitur A B solum seipsum mouet. Necesse est igit̃ ipsum seipsum mouens habere mouens, immobile tn̄, & id, quod mouetur, nihil aūt mouet ex necessitate, tangensia aūt aut vtraq; seinuicem, aut alterum alterum. Si igitur continuum est id, quod mouet: (quod. n. mouetur continuum eē necessarium est:) manifestum est ꝙ totum ipsum seipsum mouet, non eò, ꝙ ipsius aliqd huiusmodi sit, vt ipsum seipsum moueat, sed totum mouet ipsum seipsum, & mouens, & motū, eò, ꝙ ipsius aliquid est ipsum mouēs, & id, quod mouetur. non. n. totum mouet, neq; totū mouetur, sed mouet quidē ipsum A, mouetur aūt ipsum B solum. ipsum aūt C ab ipso B non amplius. impoſſe enim est.

Et, qa aliquid mouet, aut ita, ꝙ moueatur ab alio, aut ita, ꝙ non moueatur, & aliqd mouet̃, aut ita, ꝙ moueat, aut ita, ꝙ non moueat omnino, necesse est, vt illud, quod mouet se, sit ex nō moto, sed est motor & ex moto, sed nō necessario est motor, sed currit ſm vtrūlibet. Sit igitur A motor, sed non motum, & B motum ab A, & mouens C, & C moueat̃ ex B, & nihil moueat omnino. qm̄, cum ad hoc perueniemus cum medijs pluribus vno, ponatur vnum medium tm̄ esse. A B C igitur totū mouet se. sed, si abstulerimus C, remanebit A B mouens se: A enim est motor, & B motum. & C non mouet se: immo non erit omnino motor. Neq; B C mouebit se sine A. B enim mouet, quia mouetur ab alio, non à parte aliqua ipsius A. B enim solum mouet se. Necesse est igit̃ vt illud, quod mouet se, habeat in se motorem, sed est non motum, & motum. sed est nō motor alicuius necessario, dum vtrūq; conuenit cū reliquo,

aut tangit ipsum. Si igitur motor fuerit continuus: motũ vero necessario est continuũ; manifestum est ꝙ tota res erit mouens se, nõ, quia quiddam ipsius est tale, s. mouẽs se, sed tota res mouet se, sed est motum, & motor, ita, ꝙ quiddam eius est motor, & quiddã est motum. non. n. ipsum ſm totum mouetur, neq; ipsum ſm totum mouet, sed mouet ſm A, & mouetur ſm B tantum.

Motor tm̃.	Motum, & mouens.	Motum tm̃,
A	B	C
Anima.	Calor naturalis.	Corp⁹ musculi.

43 Cum declarauit ꝙ moti ex se quædam pars est motor, qui non mouetur, & est forma, & quædã pars mouetur, vult declarare ꝙ oẽ motum ex se primũ, & essentialiter componitur ex parte, quę mouet tm̃, & ex parte, quæ mouetur, & ꝙ pars mota non est de necessitate propter hoc, vt sit motor alterius partis, sed in quibusdam motis ex se erit motor, s. in eis, quæ sunt non prima, & in quibusdam non erit, s. in primis. Et intendebat declarare per hoc, ꝙ necesse est vt in motis ex se, in quibus sunt plura vno moto sit motum ex se primum. qm̃, si pars mota esset semp motor, contingeret vt motum ex se diuideretur in plures partes duabus. Ipse igit̃ ponit has partes esse finitas, & declarat ꝙ motum primum ex se in talibus componitur ex motore, & moto tm̃. Et, cũ voluit declarare hoc, incepit diuidere modos motoris, & dixit Et, quia aliquid mouet, &c. i. & quia motor est duobus modis, aut motor, qui non mouetur oĩno, qñ mouet: & est illud, ad quod inducit nos sermo: aut motor, qui mouetur, qñ mouet: illud antẽ, quod mouetur, & tunc mouet, non est necesse semp vt sit motor, sed forte erit motor, & motum, & forte erit motum non motor alicuius rei: necesse est vt motũ ex se componatur ex motore nõ moto, & ex moto, sed ꝙ nõ de necessitate est motor. et hoc est, quod est motum ex se primũ, s. quod non mouetur à sua parte. Illud aũt, quod mouetur ex se propter aliquam partem ipsius, sicut est dispõ in aĩali ſm totum. Et primum motum in eo est motor necessario. sicut calor naturalis, q est motor, et motum in aĩali necĩo. qm̃, cum fuerit separatus à membris, quæ mouentur, corrumpetur. Hoc igitur est illud, quod intendebat declarare in hoc sermone, s. ꝙ motum ex se componitur ex duabus partibus tãtum, quarum vna est motor tm̃, & alia motum, & ꝙ motũ ex se continuum naturaliter, si primitus non fuerit tale, necĩo est in eo motor talis. Et, cũ d. hoc, dedit exemplũ de litteris, & d. Sit igitur A, &c. i. sit igitur motum ex se, compositum ex motore, qui nõ mouetur, s. A, & ex motore, qui mouetur ex A, plus vno, v.g. vt sit cõpositum ex A, & B, & C. A autem mouebit B, & non mouetur, & B mouet C, et mouetur ab A, & C mouet ex B, & nihil mouet. D. d. qm̃, cum ad hoc peruenie mus, &c. i. & indifferenter siue istud motum ex se compositum ponatur cõponi ex motis, & motoribus multis, ita, ꝙ primus motor mouet postremum motũ cum pluribus medijs, aut cũ vno medio, in hoc, quod intẽdimus declarare, s. ꝙ ĩ omni moto ex se tali est motum ex se primum, quod componitur ex duabus partibus tm̃, & ꝙ illud est motum ex se, non aliqua alia pars partium, quæ sunt in illo. D. d. ponatur igitur esse per vnũ medium tm̃. i. &, cum nulla dñia est in hoc, ꝙ ponatur mouere cum pluribus medijs finitis, aut cum vno medio, ponatur mouere cum vno medio, s. ponatur componi ex tribus. medium. n. vnum existit in tali numero. D. d. A B C igitur totum mouet se. i. &, cum posuerimus ꝙ mouens se mouet partem postremam ipsius, s. A, manifestum est ꝙ istud ex se motum componitur ex A, & B, & C. v.g. ꝙ musculus est motum ex se, & cõponitur ex tribus, s. ex corpore musculi, & est postremum motum, & ex calore naturali, qui est motor, & motũ, qui transit in neruum, & aĩa mouente, quæ est forma in illo calore naturali. D. d. sed, si abstulerimus C, &c. i. sed, si abstulerimus C, ex hoc moto ex se, quod componitur ex A B C, tunc remanebit illud, quod componitur ex A B, motum ex se. Et, cum dixit ꝙ illud remanẽs, compositũ ex A B, est illud, quod in rei veritate mouet se, dedit causam in hoc, et dixit A enim est motor, &c. i. & sequitur necĩo vt illud, quod mouet se, sit cõpositum ex A B. quia A est motor, cũ sit necessarium vt mouens se habeat motum, & B est primum motum ab A. C autem non est motum, quod est necessarium inueniendo motum ex se, s. quia C non est pars, quæ mouetur ab eo. & hoc intendebat, cũ dixit & C non mouet se. i. & C nõ est illud, qđ mouet se, nec est motum, quod est in illo, quod mouet se, cum sit declaratum ꝙ illud, quod mouet se, cõponitur ex duobus, s. A, & B. & C forte non erit oĩno motor, & remanebit residuum motum ex se, s. illud, quod cõponitur ex A, & B. D. d. Neq; B C etiam mouet se sine A. i. neq; possumus etiã dicere ꝙ B, & C est illud, quod mouet se sine A. Et intendebat cõcludere diuisionẽ. qm̃ nõ possumus dicere, ꝙ illud, quod ponitur ex A, & B, & C, est illud, quod mouet se. qm̃, si aufertur C, remanebit A B mouens se. neq; etiam possumus dicere hoc in solo A: A enim non mouetur sine B: neq; in solo B, sine A: qm̃ necesse est vt B habeat motorem: remanet de necessitate vt illud, de quo dicimus mouere se, sit cõpositum ex A, & B. Et, cum narrauit ꝙ B nõ est mouẽs se, dedit causam in hoc, & dixit B enim mouet, qa mouetur, &c. i. & B nõ est motum ex se, quia positum fuit moueri ex alio, s. ex A, non ab aliqua parte in ipso, qm̃, si moueretur ab aliqua parte in ipso, tunc illa pars esset mouens se. D. d. qm̃ A B solum est illud, quod mouet se. i. qm̃ illud, quod cõponitur ex A B, est illud, quod est necesse vt moueatur ex se. & intendebat ꝙ B non fuit positum in positione diuidi in parte, q̃ est motor, non motum, & in parte, quę est motum, sed posuimus A motorem, & B motum. Et, cum posuit omnia ista, dedit cõclusionem, & dixit Necesse est igitur, &c. declaratum est igitur ex hoc, ꝙ illud, quod est motum ex se, in rei veritate componitur ex motore, qui nõ mouetur, & ex primo moto. Iam igĩ concludit illud, quod intendebat declarare, & est, ꝙ motum ex se cõponitur ex duabus partibus, s. ex motore non moto, & ex moto, quod non mouet de necessitate. D. d. dum cõuenit vtrũq; reliquo, aut tangit ipsum. i. ꝙ nõ sequiĩ vt motum moueat de necessitate, dum mouetur à suo motore. ista. n. concomitantia erit ex duobus. in primo autẽ moto erit, dum fuerit cõuenientia inter ipsum, & motorem: in medio autem dum tangit tertium. medium autem necesse est vt tangat corpus. primus autem motor necesse est vt conueniat. D. d. Si igitur motor fuerit cõtinuus, &c. i. si igitur primus motor est de natura continui, quia est in continuo in rei veritate, quod est motum, manifestum est ꝙ totum est in toto continuo moto, non in quodam eius, qm̃ non possumus ipsum propter suam continuitatem cum aliqua parte eius, sed cum toto. &, cum ita sit, motum ex se est secundum totum, sed non eodem modo, sed motor ꝑpter A, & motum ꝑp B. Et dixit Si igĩ motor fuerit continuus, quia primus motor non est virtus in corpore, ita, ꝙ diceretur continuũ propter naturam cõtinui cum ipso, corporis.

Calor naturalis est motor, & motũ in aĩali. Idem supra cõ. 17. & 7. Phys. cõ. primo.

Aĩa ẽ forma ĩ calore naturali. Idem [illegible]. Met. cõ. 31.

corporis. D.d. sed est motũ, & motor, &c, i. non continuum, s. q in eo est motor, & motum insimul, sed est, sicut d. mouens sm A, & mouetur sm B tantum.

Dubitationem autem habet, si auferat aliquis aut ab ipso A, si continuum est, id, quod mouet quidem, sed immobile est, aut ab ipso B, quod mouetur, an, reliquũ vtiq; ipsius A mouebit, aut reliquum ipsius B mouebitur. si.n. hoc, non vtiq; erit, quæ primo mouetur à seipsa, quæ A B. remota.n. ab A B, adhuc mouebit seipsam reliqua A B. An potentia quidem vtrũq; nihil prohibet, aut alterum, id scilicet, quod mouetur, diuisibile esse, actu autem indiuisibile, si autem diuidatur, non vlterius esse eandem habens potentiã. quare nihil prohibet i ijs, quę diuidi possunt, potẽtia primo inesse. Manifestum est igitur ex his q est primum mouens immobile. siue.n. confestim id, quod mouetur, ab aliquo autẽ mouet, stet ad immobile primum, siue ad id, quod mouet quidem, ipsum aut seipsum mouẽs est, & sistẽs, vtroq; modo accidit vtiq; id, qd primũ mouet, in oĩbus eẽ motis imobile.

Et quæritur in hoc, si ex A, si fuerit continuum, & est motor nõ motũ, aut ex B, quod est motum, diminuatur aliquid, vtrum illud, quod remanet ex A, sit motor, et illud, quod remanet ex B, sit motum. Qm̃, si hoc fuerit, tunc A B nõ erit primum motum ex se. qm̃ ex A, & B auferetur aliquid, & reliquũ mouet se. Dicamus igitur ad hoc q nõ est inopinabile vt vtrũq;, aut alterum, s. motum sit in potẽtia diuisibile, in actu autem non. sed, si diuidatur, tunc natura eius non erit illa eadem natura, et ideo non est inopinabile vt in diuisibilibus sit in potentia aliqd primum. Apparet igitur ex hoc q primus motor non est motum. qm̃, si motum cessabit cito, et mouetur ab aliquo, peruenietur ad primum motorẽ, qui non mouetur, &, si perueniatur ad motũ, sed ẽ illud, qd mouet se, et facit ipsum quiescere, sequit̃ ex illo modo, & ex isto insimul vt primũ in oĩbus motis sit non motũ.

44 Cum declarauit q motum ex se componitur ex motore non moto, & ex moto, quod non mouet de necessitate, & q, si mouens inueniatur compositum ex pluribus vno moto, necesse est vt dissoluatur i motum ex se primum, s. in illud, cui est proprium vt primum motum in ipso nõ moueat de necessitate: motum.n. ex se, quia est duobus modis, modo in quo primum motũ à primo motore mouet de necessitate, & modo, in quo primũ motũ nihil mouet de necessitate, incœpit dubitare de hoc, s. in motum primum ex se esse. Potest.n. aliquis dicere q non est possibile vt primum motum per se sit, neq; primus motor. qm̃ motum est continuũ per se, & motor etiã est cõtinuus, qa est in continuo, & cõtinuũ diuiditur semper in diuisibilia. Et iden dixit Et quæritur de hoc, &c. i. & quæritur in hoc, quod diximus, s. q mouens se primum est, quod componitur ex motore non moto, & ex moto indiuisibili, i. nõ motore tali modo. Potest.n. aliquis dicere q, si ex motore, qui non mouetur (si motor sit de natura continui, quia est forma continui) diminuatur aliquid, aut ex moto, cum de necessitate sit de natura continui, aut ex motore (si accidit ei continuitas) remanebit residuũ motum ex se: & sic non erit hoc mouẽs seipsum primum, neq; motor primus. Et hoc intendebat cũ dixit Qm̃, si hoc fuerit, &c. D. dedit solutionem, et dixit Dicamus igit̃ ad hoc, &c. i. dicamus igitur soluendo q non est remotum vt vtrũq; sit diuisibile in potentia in infinitum, si vtrũq; fuerit continuum, aut alterum, s. motum, si non fuerit positum q motor est de natura eius, cui accidit continuitas, & est materialis, vt declaratum est, i actu aũt est impossĩe. D.d. Sed si diuidat̃, &c. i. & est impossĩe vt motum diuidatur in actu in infinitum, et silr motor. qm̃ tunc diuisio perueniet ad hoc, q eorum natura corrumpetur. v.g. q, si primum motum ex se fuerit ignis iste demonstratus, à quo auferemus partem, & postea aliam, & postea aliã, perueniemus ad talẽ quãtitatem, quę, si diuidat̃, corrumpetur ignis, cũ minima quãtitas ignis sit determinata. Et silr est de aiali annulloso, ex quo, si diuisa fuerit aliqua pars, remanebit residuũ non motum ex se. &, cum ista diuisio nõ procedat in infinitum, manifestum est hoc esse motum ex se primum, & motorem primum. Et tale motum esse posuit pro principio, in principio Septimi, ad declarandum q oẽ motum habet motorem. D.d. & ideo non est inopinabile, &c. i. & ideo non est impossibile vt diuisibilibus in potẽtia sit aliquid primum: licet, sm q est in potentia, non sit in eis primum: sed est necesse hic esse primum, &, si non, non esset motus. Et dixit in motore, qm̃ primi motores apud ipsum sunt duobus modis, s. motor materialis, i. qui cõstituitur per rem motam: & hoc est in rebus generabilibus, & corruptibilibus. & motor non materialis, & hoc non dicitur continuum, nisi per accidens. continuitas.n. essentialiter est impossibilis in omni moto primo, qm̃ est non corpus. non.n. loquitur in hoc loco, nisi in moto ex se simplr: in motu autem ex se, quod est impossibile esse in toto primus motor, manifestum est q nõ dicitur continuum omnino, qa non mouetur neq; essentialiter, neq; accidentaliter. & hoc nõ accidit, nisi in motoribus, qui constituuntur p rem motam ab eis, sicut in animabus animalium. principia autem prima, quæ sunt in motis ex se æterna, motor in eis non est diuisibilis neq; essentialiter, neq; accidentaliter. D.d. Apparet ex hoc igitur, &c. i. &, cum manifestum sit q motũ ex se non potest diuidi in infinitum, manifestum est q in motis ex se est talis motor, s. q nõ mouetur omnino. D. dedit modum, ex quo apparet hoc &, d. qm̃, si motum cessabit, &c. i. si mouetur ex se non ex alio, & hoc intendebat cum d. cessabit. et omne motum mouetur ab aliquo, peruenietur i hoc moto ex se ad motorem, qui nõ mouetur. qm̃, si componitur ex pluribus vno moto, necesse est peruenire ad motorẽ, qui non mouetur. &, quia tale non est medium iter motorem, qui non mouetur in eo, et inter motum, ideo dixit cessabit cito. D.d. &, si perueniat̃ ad motum, &c. idest &, si motum positum nõ mouet se, sed perueniat ad mouens se, vt prius declaratum fuit: et omne mouẽs se est in eo motor, qui nõ mouetur: sequitur necessario ex illo motu, & ex isto, vt hic sit primus motor, qui nõ mouetur. Et quasi diceret, &, quia omne motum non fugit alterum istorum, s. q aut erit motum ex se, aut ex alio: & motum ex alio peruenit ad motum ex se: & motum ex se habet motorem, qui non mouetur: sequit̃ ex vtroq; modo vt oẽ motum habeat motorem, qui non mouetur, i. q oẽs motus reducuntur ad talem motorẽ, aut ad vnũ, aut ad plures vno.[a] Et dixit est illud, quod

mouet

Minima quãtitas ignis est determinata. Idẽ infra. 62. Idẽ. 6. Phy. 3a. co. 59. 91: Idem. 6. Phy. 6. 37. 58. Idẽ. 2. de Aia. 41. 9°. & 1. Cœli. 116

Motor duplex.

[a] Motus ex se in alalib' dic a moto ex se i corporibus simplicibus.

mouet se, & facit ipsum quiescere. quia iam accepit in descriptione moti ex se, quod est illud, quod habet quiescere ex se. & in hoc differt motum ex se secūdum suam opinionem, & à motibus corporum simplicium, cum ista existimentur moueri per se.

Caput Quintum. Primum mouens esse perpetuū, & unum, ipsumq; nec per se, nec per accidens moueri.

QVoniam autem oportet motum semper esse, & non intermitti, necessarium est eē aliquid perpetuū, quod primum mouet, siue vnum sit, siue plura, & primum mouens immobile esse.

Et, quia motus necesse est vt sit semper, et nunq̄ deficiat, sequit̄ necessario vt sit hic aliquis primus motor, siue vnum, siue plura, & ꝙ primus motor non sit motum.

45 Cum declarauit in Sexto ꝙ est impossibile ꝙ motus æternus sit, nisi circularis, et declarauit in pn̄cipio Septimi ꝙ omne motum habet motorem, & postea declarauit in illo tractatu ꝙ oīa mouentia se adinuicem in loco reducuntur ad motum ex se, & declarauit in principio istius tractatus ꝙ nunq̄ motus deficiet, neq; in præterito, neq; in futuro, sequitur ex hoc, ꝙ primum motum ex se, ad quod reducuntur omnes motus ex se in loco, sit æternum. &, si non, esset possibile vt motus deficeret in aliqua hora, cum ipsum sit causa illius. & ꝙ propter hoc necesse est vt sit hic vnus motus æternus: & est ille, s̄m quē mouetur istud motum primū. D. d. post hoc quæstiones contingētes in hoc, & vidit ꝙ necesse est iterare perscrutationem de motu in hoc tractatu, & complere sermonem de hoc in propositionibus, qbus vsus est in Sexto, & Septimo. Et vr̄ vidit ꝙ melius est cōgregare illud totū, & declarare qd̄ remanet ad declarandum de dispositione entiū in motu, et quiete, & declarare qr motus sit iste motus, & vtrum motor illius sit in materia, aut nō in materia. Et incœpit diuidere entia in oēs dispōnes, quę possibile est vt existimetur esse s̄m ipsas in motu, et quiete. Et postea dissoluit quæstionem contingentem in hoc, ꝙ oē motum habet motorem ex motibus corporū simplicium, & declarauit ꝙ ista non mouentur ex se. D. declarauit ꝙ oīa mouentia, quæ mouentur in loco reducuntur ad motū ex se. Et postea declarauit ꝙ motū istud, & motor cōponitur ex vno moto, et ex primo motore, qui nō mouetur. Et cum compleuit hāc declarationem perfecte, & est illa, quam declarauit in Septimo nō perfecte: qm̄ illic non declarauit ꝙ primum motum debet componi ex motore, qui non mouetur, et ex primo moto: reuersus est etiam ad illud, quod declarauit in pr̄cipio istius tractatus, s. ꝙ nulla est hora, i qua deficit motus, ad cōcludendum illam eandem conclusionem, quam conclusit in principio istius tractatus, ex hoc, quod declaratū fuit in eo, ꝙ motus nunq̄ deficit, & ex illo, quod declaratum fuit in Septimo, s. ꝙ mouentia, quæ mouētur in loco, reducuntur ad motum ex se. qm̄ illa cōclusio perfectius apparebit hic, cum sermo de propositionibus, super quas fundata conclusio est perfectior in hoc tractatu. & conclusio est, ꝙ est hic motus vnus æternus. Et, quia omnia ista sunt, sicut narrauimus, reuersus est ad primam propositionem, quam verificauit in principio istius tractatus, & d. Et, quia motus, &c. i. &, cum declaratum sit ꝙ oīa mouentia, quæ mouentur reducuntur ad primum motum ex se, quod componitur ex primo moto, & ex motore, qui non mouetur, & iā declaratum est ꝙ i nulla hora deficit motus, necesse est vt

Cōtinuat dicta dicēdis, rememorando fere oīa, quę dicta sūt.

Nota qualiter declaratio Septimi ē imperfecta. vide pro hoc etiam. 9. Coe. c. 25.

Expō textus

primus motor, ad quem reducuntur alij motus, sit ęternus, & sit absolutus ab omni trāsmutatione, & vt motum ab eo etiam sit absolutū ab oī transmutatione, nisi à motu in loco: et siue ille motor, q est talis, fuerit vnus, aut plures. Et fuit necesse vt ipse non quiescat à mouere, nec illud, quod mouetur ab eo à motu, quia est causa motuum. Et demonstratum est ꝙ motus nunq̄ deficit, &, si ille motor in aliqua hora non moueret, tunc deficeret motus. Et fuit necesse etiam vt non sit transmutabile, neq; essentialiter, neq; accidentaliter. qm̄, si ita esset, tūc esset motor prior illo. Et, cum manifestum sit, æternum esse motorem, & motum ab eo ęternum, qm̄, si non esset ęternum, tunc moueretur ab eo per accidens, & sic esset illic motor prior illo: ergo necesse est vt sit hic motus æternus. Vtrum autem iste motor est vnus, aut plures perscrutandum est in alia scientia.

Vide. 12. Meta. t. c. 41. & inde.

* Vnumquodq; igitur immobilium quidem, mouentium aūt, perpetuum esse nihil ad præsentem sermonem. Quod aūt necessarium est esse aliquid, quod semper immobile quidem ipsum sit omni extranea mutatione, & simpliciter, & s̄m accidens, motiuum autē alterius, manifestum est consyderantibus sic. Sit autem, si quis velit, in quibusdam contingens, vt sit aliqn̄, & non sit sine generatione, & corruptione. fortassis. n. necessarium est, si qd impartibile aliqn̄ quidem est, aliqn̄ aūt nō est, sine mutatione aliqn̄ quidem esse, aliqn̄ autem non esse oē tale. Et principiorum immobilium quidem, motiuorum autē quędam aliqn̄ quidem esse, aliqn̄ autem nō esse, cōtingāt & hoc. sed nequaq̄ omnia quidem possibile est. manifestum. n. est, ꝙ causa quędam ijs, quæ ipsa seipsa mouent, inest, vt aliqn̄ quidem sint, aliqn̄ autem non sint. quod enim ipm̄ seipsum mouens est, oē necesse est magnitudinem hr̄e, si nihil mouetur impartibile. id autem, quod mouet, nulla necessitate est ex dictis. Vt igitur alia quidem generentur, alia vero corrūpantur, & hoc sit continue, nulla causa est immobilium quidē, nō semper autem existentium. neq; rursus eorum, quæ semper quidem hæc mouent, horum autē alia. ipsius enim, quod semper est, & continui neq; vnumquodq; ipsorum causa est, neque omnia. nam sic se habere perpetuum, & ex necessitate est. omnia autem infinita, & non simul omnia sunt.

* a. l. At vnumquodq.

Vtrum autem vnumquodq; mouentium, quæ non mouentur, sit æternum, non est intrans modo ad propositum. Qm̄ autem necesse est vt sit hic aliquid, quod in se non sit motum, & sit absolutum ab omni transmutatione simpl̄r, & per accidēs, quod mouet aliquod aliud, declarabitur hoc modo. Ponatur igitur hoc esse possibile in quibusdam vt sit qnq;, & non sit qn̄q; sine generatione, & corruptione. dignius est. n. illud, quod non

diuiditur

diuiditur, quando fuerit quandoque, & non fuerit quandoque, vt esse cuiuslibet talis, aut non esse sit necessarium, vt sit sine transmutatione. Ponatur igitur q possibile est vt quædam principia, etiam quæ sunt non mota, sed sunt mouentia, sint qñq;, & qñq; nõ sint. sed non est possibile vt omnia sint talia. manifestum est. n. q hic est alia causa eorũ, quę mouẽt se in esse eorũ qñq;, & nõ eẽ eorũ qñq;. omne enim mouens se, necesse est vt habeat magnitudinem, cum illud, quod non diuiditur, non mouetur. motor autem nõ sequitur aliquo modo vt habeat magnitudinẽ. Causa vero in hoc, q quædã generantur, & quædam corrumpuntur, & hoc esse perpetuum, non est vnum eorũ, quæ sunt non mota. sed non sunt semper in esse mota, ita, q ista moueant semper, & per hoc moueãt alia. quod enim est tale, nec non vnum huius, neq; omnia erunt causa rei perpetuæ cõtinuæ. ista. n. dispositio, ſm quam sunt ista, est æterna, & necessaria. ista autem omnia sunt infinita: sed non omnia existunt insimul.

46 Cum declarauit q necesse est vt sit hoc motum ex se æternum, compositum ex motore, qui nõ mouetur, et ex moto æterno, d. Vtrum autẽ vnumquodq;, &c. & intendit animas animalium, quæ sunt hic. istæ enim animæ mouent, & non mouentur, & quæstio in eis est existens. Plato. n. dicit q omne mouens se est æternũ. & anima apud ipsum est æternum. Et, quia ista perscrutatio magis pertinet ad perscrutationem de aĩa, dixit q nõ intrat modo sermonẽ hunc. & intendit q ista perscrutatio est alia ab illa. Et in libro, à quo extraxi verbum Arist. inueni talem lrãm (si autẽ vnumquodq; mouẽtium, quæ non mouent, fuerit aliquod æternum, non intrat hunc sermonem). i. quærere aũt vtrum vna aĩarum sit æterna, aut oẽs sint generabiles, & corruptibiles, non pertinet ad hunc locum. & hoc est quasi melius: qm̃ quædã partes aĩæ vĩt esse generabiles, & corruptibiles: sed dubitatur de eis ĩ motore, qui dicitur intellectus. Et in libro Themistij inuenimus loco istius, qm̃ autem oẽ ęternum mouet, ita, q non mouetur, nõ intrat hunc sermonem. & est tertius sermo à prędictis. D. d. Qm̃ autem necesse est, &c. i. qm̃ aũt necesse est vt sit hic motor, qui non mouetur, absolutus ab oĩ transmutatione simplr, s. essentialiter, & accidentaliter, qui mouet aliquid aliud semper: & est primum motum ab ipso, vt declaratum est à prædictis, & declarabitur etiã hoc modo. Et intendebat per hoc, quod dixit aliquid aliud, quod in se non mouetur, motorem, qui non mouetur, qui est altera duarum partiũ moti ex se. Et intendit per hoc, quod dixit absolutum ab oĩ transmutatione, quod nõ accidit ei aliquis modus transmutationis, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio, nec augmentatio, nec diminutio, nec motus localis. Et, cũ dixit simplr, & per accidens, forte intendit per simplr illud, quod est cõe ei, quod est essentialr, & ei, qđ est accidentaliter. transmutatio. n. simplr diuiditur in essentialiter, & accidentaliter. & ſm hanc expõnem dixit rememorationẽ de altero duorũ modorũ, in quos diuidit transmutatio simpliciter, et tacuit reliquũ, s. propalauit modum, qui est per accidens, & tacuit modum, qui est essentialiter. Et forte intendit per simpliciter essentialiter. Trãsmutatio. n. simplr est essentialis, cũ sit transmutatio vera: transmutatio autem non simplr est accidentalis. simpliciter. n. dicit de transmutatione in substantia: non simpliciter vero de transmutationibus cęterorum prædicamentorũ. Et intendit per hoc, q dixit q mouet aliquid aliud, partẽ, quæ est primum motum, quod est secunda pars primi moti ex se. Et, cum voluit hoc declarare alio modo à prædicto, dixit Ponatur igitur q hoc sit possibile in quibusdam, &c. i. & ponatur q quædam istorum mouentiũ, quę non mouentur, inueniantur qñq;, & qñq; non, non ſm modum quo generantur qñq; essentialiter, aut corrumpuntur, cum non sint corpora, sed ſm q esse, & nõ esse eorũ sequitur illud, quod generatur, & corrũpitur essentialiter. Et, cum narrauit q hoc possibile est poni in quibusdã motoribus, qui non mouentur, incœpit narrare q hoc impossibile est vt sit in oĩbus, s. vt sint generabilia, & corruptibilia per accidens, & d. sed nõ est possibile, &c. i. sed, si posuerimus oĩa mouentia, quę nõ mouentur esse talia, non erit possibile. D. incœpit declarare qualiter est hoc impoẽ in oĩbus, et dixit manifestum est. n. &c. idest apparet. n. ratione q necesse est vt sit hic aliquid mouens se, ita, q ipsum sit causa in hoc, q quædam mouentia se mouent qñq;, & qñq; non. & hoc erit ſm diuersitatem suę dispõnis ad ea in ꝓpinquitate, & remotione tm̃, s. in loco. Et, quia ista positio nõ potest esse in eo, quod mouet se, nisi sit corpus. quod. n. non est corpus, nõ mouetur, dedit causam, propter quam fuit ista positio posĩs, s. ponere q primũ mouentiũ se est mouẽs se æternũ, & d. oẽ. n. mouens se, &c. & quasi d. & diximus q principium mouentium istorũ, quæ sunt qñq;, qñq; non, debet esse mouẽs semper, s. compositum ex motore, qui non mouetur, æterno, & ex moto ab ipso ęterno. Qm̃, si posuerimus causam istius esse motorem æternum sine moto æterno, non possemus dicere qũo erit causa eius, quod est qñq;, & deficit qñq;. Si igit̃ dixerimus q mouet se, erit hoc possibile, qm̃ tũc erit corpus, & ſm suam propinquitatem, & remotionem à re erit causa vt agat in ipsas dispõnes cõtrarias. Et hęc est causa, propter quam quæsiuit hoc ĩ hoc loco. & ideo d. motor aũt non est necesse aliquo modo vt habeat magnitudinem. & intendit q est motor, & non motum: oẽ. n. corpus non mouet in loco, nisi moueatur, vt positum est in Septimo. Et, cum narrauit q necesse est vt sit hoc aliquid mouẽs se semꝑ, quod sit causa in esse eorũ, quę mouẽt se qñq;, & qñq; non, incœpit notificare cõsecutionem in hoc, & d. Causa autem in hoc est q quædam, &c. i. &, quia est manifestum per se q mota ex se, quæ sunt hic, quædam generantur, & quædã corrumpuntur: & hoc inuenitur semper in eis: non possumus ponere causam eẽ in hoc æternam, vnum eorum, quæ mouent ex se, & non sunt perpetuæ causæ. D. d. ita, q ista moueãt se semper. i. ita, q ponamus q vnum eorum, quæ mouent se, aut plura vno moueant se semper. & propter hoc mouent alia ſm continuitatem, & perpetuitatẽ. D. d. quod. n. est tale, etc. i. et necesse est, cum generatio, & corruptio eorũ, quæ sunt apud nos, perpetuæ sint, ponere motum ex se semper, qm̃ nullum eorum, quæ mouentur ex se, quæ sunt generabilia, & corruptibilia, nec oĩa possunt esse causa rei ꝑpetuæ continuæ. D. dedit causam, propter quam fuit necesse vt ista generabilia, & corruptibilia, non sint quædam causæ quorundam, sicut potest aliquis dicere, verbi gratia quòd homo generatur semper ab homine, & equus ab equo, & d. ista. n. dispositio, &c. i. & impoẽ est vt ista dispõ perpetua sit in eis, ꝑpter vnum eorum. vnũquodq;. n. eorum est corruptibile. & nõ est etiam poẽ vt hoc sit in eis ex seipsis, s. vt quædam sint causæ quorundam essentialiter. causæ. n. quæ sunt essentialiter de necessitate,

Trãsmutatio in suba ẽ simplr, in reliqͥs ẽ ñ simplr. Idem. 5. Ph. t. c. 7. & 1. de Generatione. t. c. xi. & 1. Ph. t. c. 62.

Pria expõ.

Secunda expõ.

necessitate, sunt finitę, & insimul. & ista non sunt talia. Et hoc intēdebat, cum dixit ista autem omnia sunt infinita, & non sunt insimul. Qm̄ autem ista sunt perpetuę generationis, & corruptionis, manifestum est propter hoc, quod declaratum est hic, & q̄ est hic motus primus æternus, qui continet totum. Et hoc apparet etiam per se. qm̄, si esset possibile vt homo generaretur à non semine hois, tunc de necessitate ille homo diceretur homo ęquiuoce cum isto hoie. qm̄, qn̄ materia fuerit diuersa, diuersabitur & forma. & si non, non essent hic materiæ proprię, neq; formæ ꝓprię: & tunc quodlibet generaretur à quolibet, & in quodlibet. & tunc vl'r materiæ essent ociosæ, & superfluæ. Qm̄, si esset possibile vt homo generaret̃ à terra, sicut vermis, tunc aut esset necessarium, aut in maiori parte, aut in minori parte. Et, si esset necessarium, tunc homo non generaretur ab hoie omnino. Et, si esset in maiori parte, tūc hō generaretur ab homine in minori parte. & sic hoc esset casualiter. Sed si hoc esset in minori parte, s. casu, tūc eadem species inueniretur natura, & casu. &, quod fit casu, semper est oppositū ei, quod fit natura. Et ēt, si ita esset, tunc cōparatio, & respectus causarum ad causata nō esset, & sic aufereretur natura necessarij. Et ēt declaratum est q̄ illud, quod fit casu, fit à causis inuentis ꝓpter aliquam causam naturalem, & in maiori parte, qn̄ impediūtur ab inueniēdo causatum ab eis. quod non est inatum fieri ab eis. Et, cum ita sit, necesse est, si hō generatur casu, vt generetur à causis, quę fuerunt ꝓpter aliquam speciem, et impediebantur à generatione illius speciei. & ideo causæ eius, quod est casu, non sunt terminatæ. Et, cum ita sit, esset possibile vt hō generaret̃ ex semine asini, aut ex semine equi, et vl'r ex infinitis materijs. & ideo nulla species inuenitur casu: sed illa, quæ inueniuntur casu, sunt monstruosa nō naturalia. & totum hoc manifestū est per se. Sed diximus ista cōtra negantes hoc esse manifestum per se: sicut Auic. qui dicit possibile esse hominē generari à terra, sed conuenientius in matrice. & iste sermo ab homine, qui dat se scientiæ, est valde fatuus. Si igitur dicatur q̄ nō apparet ex istis generabilibus q̄ sunt æterna, nisi fm̄ prę teritum: & demonstratio nō cōplebitur, nisi ponantur æterna in præterito, & in futuro: dicemus ad hoc, qm̄, cum declaratum sit q̄ impossibile est vt deficiant in p̄terito infinito, declarabitur q̄ est impossibile in eis vt deficiant in futuro. qm̄, si deficerēt in futuro, deficerēt in præterito infinito. qm̄ illud, in quo est potentia infinita, nō est determinatum magis ad vnum tempus, q̄̄ ad aliud. &, si deficerent in præterito, nō essent nūc: ergo impossibile est vt deficiant omnino. ² Si igitur aliquis dixerit q̄, cum declaratum sit de natura istorū, q̄ nunq̄ deficiunt genere, quid indigēt motore, & moto, quæ non deficiunt fm̄ indiuiduum? &, si indigent hoc de necessitate, quō? Dicamus ad hoc q̄ ista indigēt motore extrinseco, vt largiatur eis esse, nedum perpetuitatem. qm̄, si ista non haberēt causam primam in motu; tunc non essent. &, si essent, esset possibile vt deficerēt. qm̄ quædam essent tunc causæ quorundā per accidēs: & quod est per accidens, nō est semper, nec necessariū. Quō autem indigent de necessitate motore moto ex se extrinseco, qui semper moueat, aut qui cōtinet totum? Dicam⁹ q̄ mota nō generabilia manifestum est q̄ indigent apud generationem moto ex se. generatio.n. in eis nō est ex seipsis, s. q̄ est, quia quędam non generant quædam, et ideo esse istorum nō fuit perpetuum. In generabilibus autem generās propinquum est in ipsis, & ideo fuit æternū, s. q̄ generans in istis non dat, nisi principium generationis, deinde dimittit generabile, quousq; perficiatur sua generatio, necesse est vt sit hic complēs illud generatum ex se per principium, quod est in eo, & conseruans ipsum. & hoc erit largiendo calorem similem calori, quem largitus est primus generans, aut conseruando illum calorem, per quem generatum fuit generatum ex se. qm̄, quemadmodum motum in loco, hoc ex se indiget motore extrinseco, ita est in generabilibus ex se. Et, cum ita sit, necesse est vt nō cōpleatur generatio alicuius eorum, quæ generant se, nisi sit illic generans extrinsecum præter generans propinquum, quod est in ipso generato, per quod generatum fuit generatum ex se, s. quod dedit principium generādi. Et, quia generans extrinsecum est alterans necessario, necesse est, fm̄ q̄ sequit̃, vt alteratio eius sit alteratio temperata, s. similis calori naturali, per quem completur illud ens, necesse est vt alterās cum alterato nō sit in eodem situ in toto tempore crementi, sed qn̄q; appropinquatur ei, & qn̄q; remouetur ab eo, ita, q̄ generatum acquirat ex hoc vnum calorem in forma in toto tempore sui crementi. Et, cum ita sit, necesse est vt alterans appropīquetur qn̄q; alterato, & remoueatur qn̄q; ab alterato. Et, cum ita sit, est motum i loco: & oē motum in loco reducitur necessario ad motū ex se: ergo necesse est vt extra ista generabilia sit motū ex se, aut vnum, aut plura vno, quod semper mouet. Et nō sequitur ex hoc, vt appropinquetur, et remoueat̃, sed, & fm̄ q̄ agit duo cōtraria insimul, s. generationē, & corruptionem. Cum igitur declaratum sit q̄ ista indigent in sua generatione moto ex se extrinseco, & posuerimus q̄ generatio istorum est æterna, necesse est vt istud motum ex se, quod est necessarium in generatione eorum, & corruptione sit æterne, & vt sit semper. et, si non, indigent motore priori ipso. & sic in infinitum. Et, cum declarauit hoc, iterauit ipsum ad rememorationem, & dixit.

Digressio.

Quādo materia fuerit diuersa, diuersabit, & forma. Idem. 4. Coe. c. 37. & 8. Met. tex. cō. 21.

Prima rō.

Secunda rō.

Tertia rō. 2. Ph. te. cō. 48.

Nulla spēs ē a casu. Idem 7. Me. c. 22.

Vide cōsilī contra Auicēnā. 2. Me c 15.

Dubium.

Solutio.

Illud, in q̄ est potētia infinita, non est magis determinatum ad vnum tēpus, q̄ ad aliud. Idem. 1. Coe. c. 128. 133. & 174.

2 Obiectio, Solutio.

Dubium 3.

Solutio.

Esse non generatorū ex semine non est perpetuum.

Manifestum est igitur q̄ quāuis decies milies aliqua principia immobilium quidē, mouentium autem, & multa eorum, quæ ipsa seipsa mouent, corrumpātur, alia vero insuper generentur, & hoc quidē immobile existens hoc mouet, alterum autem hoc, at nihilo minus aliquid esse, quod continet. & hoc præter vnumquodq; esse id, quod est causa vt alia quidem sint, alia vero non, & cōtinuæ mutationis. & hoc quidem his, hæc aūt alijs causa motus sint.

Manifestum est igitur q̄, si essent hic principia innumerabilia, s. principiorū, quæ mouent, & non mouētur, & plura mouentium corrumpuntur, deinde generantur, & istud, quod non est motum, mouet aliud, & aliud mouet aliud, hoc non faceret aliquo modo, nisi esset hic aliquid, quod contineret etiam hoc in vnaquaq; rerum, quod est causa in eē quorundā, & non esse quorūdam in hac trās mutatione continua, ita, q̄ hoc sit causa motus istorū, & ista sunt causa motus aliorum.

Manifestum est igitur q̄, si fuerint hic principia infinita ex mouentibus, quæ non mouentur ex se, & ex motis ex se, quæ componuntur ex istis principijs, quæ nō sunt corpora, & ex primis corporibus motis ab eis, quorum quodlibet corrumpitur, deinde reuertitur ipsum, & mouent se adinuicem, s. vt quædam generent quædam, ita, q̄ motor in eis non moueatur ab alio sed ex se, v.g. q̄ istud moueat illud ita, q̄ non moueatur ab alio, & iste motor moueatur ab alio, & sic in īfinitum, 47

v.g.

[con]cludit q̄ si essent principia innumerabilia que mouerent & non mouerentur [illegible] plura corrumpant & generent continue & eternaliter hec mouerent unum & aliud hoc cum non posset nisi daretur unum principium mouens immobile [illegible] talia contineret ita q̄ talia faciat [illegible] immobilia sint alia mouerant [illegible] generationis & corruptionis sit & tale sit causa ut immobilia [illegible]

v.g. vt Soc. generet Platonem ex se, & Soc. generetur à Cicerone, et Cicero à Virgilio, et vnumquodq; istorum in hoc motu mouetur ex se, & sic in infinitum, manifestum est q hoc non erit, neq; est possibile alio modo ab eis, secũdum q possibile est ponere quòd hic est motum ex se, quod continet ista ex extrinseco, quod est causa in esse quorũdam istorum, & in non esse quorundam fm cõtinuitatem, & perpetuitatem, ita, quòd motor æternus sit causa motus istorum, quæ mouẽtur ex se generabilium, & corruptibilium fm perpetuitatem: & erunt ista causæ aliarum rerum, quæ mouent. Et, cum dixit & istud, quod non est motum, &c. i. & istud demõstratum ex istis mouet hoc demõstratum, & est non motum ab alio, sed ex se: & aliud etiã ab isto mouet aliud ab illo, & sic erit in infinitum: impossibile est vt ista sint, nisi ponatur hic aliquod motum ex se, continens omnia ista aliquo modo continẽtię. Et hoc intendebat, cum dixit hoc non faceret aliquo mõ, &c. & intendit alio modo ab eis, fm quorum vnum imaginatur hic esse motum ex se cõtinens oĩa: immo necesse est imaginari motum ex se continens ea aliquo modo continentię. & nos iam declarauimus modũ continentiæ, quem innuit. Et non dimisit ipsum non distinctũ, vt mihi vr̃, nisi quia manifestum est per se q, si ista mota ex se generabilia, & corruptibilia nõ essent determinata, & continuata à motibus corporum cœlestium, non essent, nedum vt continuaretur esse in eis. & ideo, si positum fuerit totum generari, contingeret vt esset pars alterius mundi. Et modus generationis istorum, quæ mouent se adinuicem, per accidens est. quia sunt quasi instrumenta, per quæ mouẽt corpora cœlestia, s. q homo nõ dat in generatione hoĩs, nisi illud, quod est quasi instrm̃: & corpora cœlestia sunt quasi artifex, & virtutes informatiuę, quas vocat Arist. virtutes aĩę in libro de aĩalibus, fiunt ẽt à corporibus cœlestibus. Et tu bene scis q non de necessitate debet instrm̃ esse finitum, sed necesse est, si fuerit hic artifex, qui operatur p instrm̃ generabilia, & corruptibilia & semper operaẽ, aut sint hic instrumenta infinita. & etiam quando Soc. generat Platonem, & Plato Ciceronem, tunc Plato nõ generat Ciceronem propter generationem eius ex Socra. sed propter voluntatem eius, scilicet, quia projcere voluit semen in illam fœminã. Soc. enim generare Ciceronẽ est per accidens. Ergo illud, quod Loquentes nostræ legis existimauerunt esse impossibile, iam apparuit esse necessarium. & errauerunt in hoc, quia acceperunt illud, quod est essentialiter, loco eius, quod est accidentaliter: et existimauerunt esse impossibile illud, quod nõ est impoĩe, s. q causas esse infinitas est impossibile essentialiter, & possibile accidentaliter.

Primum documentum. Idẽ. 1. meteororũ. cap. 1.

Secundum.

Modus gñabilis istorũ, quę mouent se adinuicẽ, ẽ p accñs.

Tertium.

Soc. gñare Ciceronẽ est per accñs.

Quartum.

Vide idẽ. 5. Phy. c. 11. & hic supra. c. 15.

Si igitur perpetuus motus est, perpetuum erit & mouẽs primum, si vnum est. sin verò plura, plura perpetua. Vnum autẽ magis q̃ multa, & finita q̃ infinita oportet existimare. eisdem. n. accidentibus, semper finita magis accipere oportet. in ijs. n. quæ natura sunt, oportet finitum, & id, quod melius est, si contingat, esse magis. sufficiens autem est, etiã si vnum, quod, cum primum immobilium perpetuũ sit, erit alijs principium motus.

Eisdẽ accidentibus semp finita magis accipe oportet.

47

Et, si motus fuerit æternus, tunc primus motor erit æternus, si fuerit vnus. &, si fuerint plures vno, tunc æterna erũt plura vno. Sed melius est opinari ipsum eẽ vnum, non plures. hoc enim complebitur per tria. &, si fuerint plures, melius est opinari ipsos esse finitos, q̃ infinitos. contingentia enim, cum sint eadem, oportet esse melius habere finitos. res enim, quę sunt per naturam, oportet vt accipiatur ĩ eis pars finita, & melior in eo, quod est possibile, & vnum sufficit. & prima rerum, quæ non mouentur, erit æterna, & principium motus in alijs rebus.

Cum declaratũ sit quòd, si necessario est hic motus æternus, q necessario erit hic motor æternus, & motum æternum. &, quia nõ apparet hoc, vtrum sit vnũ, aut plura, sed hoc tantum apparuit, q necesse est vt sit hic motor talis, incœpit consyderare quid est dignius ponere in hoc loco. ista enim perscrutatio propria est Metaphysicæ. Et dixit & si fuerint plures vno, &c. idest & si iste motor, qui declaratus fuit esse æternus, fuerit vnus, æternum erit vnum: &, si plures, æterna erunt plura. Deinde d. Sed melius est opinari, &c. idest vt mihi videtur q est melius opinari q iste motor est vnus, quia est sensibile, scilicet mundus complebitur per tria, s. per motorem æternum, & motum ęternum ab eo, & per motum non motorem: & ista complebuntur per vnum, &, cum complebitur per vnum, melius est vt inueniatur per vnum, non per plura. D. d. & si fuerint plures, melius est, &c. Deinde dedit causam ĩ hoc, & dixit cõtingentia enim, &c. idest quoniam, si illud, quod cõtingit in mundo à positione istorum prĩcipiorum, vt sint finita, et esse infinita sit idem, tunc ponere ea esse infinita est superfluum, et extra naturam. Et intendebat per contingentia, apparentia hic, s. illa, quę cogunt nos ponere hic esse principia ęterna. Et quasi d. quoniam, quando illa, quæ apparent hic, perficiuntur, ponendo principia ęterna, siue finita, siue infinita, tunc melius erit ponere ea finita. illud. n. quod perficitur per finitum, melius est vt inueniatur per finitum. Deinde dixit & vnum sufficit, idest & vnum motum ex se semper sufficit in reddendo causas eorum, quæ apparent hic, ponendo enim hoc, tunc res motoris habebunt principium æternum, & tunc istud principium mediante moto ęterno erit principium rerum, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quãdoq; semper: & per hanc positionem complebitur hic esse. &, si non, esset difficile, immo impossibile ponere ęternum esse principium generabile, & corruptibile.

Verũ motor æternus sit vnus, vt plures, ista perscrutatio est ppria Met. cõsule supra c. 45. Sed vide oppositũ 1. de Aĩa. c. 2. & 1. de Aĩa. cõ. 5. in solutione. 3. quæstionis. Vide contr. Zim.

Illud, q̃d pficit p finitum, melius est vt inueniatur p finitũ. Idem 1. Ph. c. 50.

Manifestum autem est ex hoc, q necesse est eẽ aliquid vnum, & perpetuum primum mouens. Ostensum est. n. q necesse est semper motum esse. si verò semper, necesse est & continuũ esse. etenim quod semp est, continuum est: quod autẽ consequenter est, non est continuũ. At vero, si continuus est, vnus est. vnius autẽ, si & ab vno mouẽte, & vnius sit, quod mouetur. si enim quiddam aliud, & aliud mouebit, non continuus totus motus, sed consequenter erit. Ex his igitur crediderit aliquis esse quid primum immobile.

Et apparet ex hoc, quod nos dicemus etiã, q est necessariũ vt motor primus sit vnum æternũ. Declaratum est. n. quòd necesse est q motus sit semper. &, si motus fuerit semper, necesse est vt sit cõtinuus semper. ęter-

num enim eſt cōtinuum: ſucceſſiuum autem non eſt continuum. Sed, ſi fuerit continuus, erit vnus. & vnus motus erit ab vno motore, & ab vno moto. quoniam, ſi mouet ſucceſſiue, tunc ille motus non erit continuus. Ex iſtis igitur erit homo certus hic eſſe aliquod primum non motum.

49 Iſta eſt alia declaratio ꝙ primus motor eſt vnus. Et d. Declaratū eſt.n. ꝙ neceſſe eſt, &c. i. iam declarauimus ꝙ neceſſe eſt vt ſit hic primus motor perpetuus moti æterni. Et manifeſtum eſt ꝙ, cū poſuerimus hic eſſe motum æternū, quod mouetur motu ꝑpetuo, neceſſe erit vt motus iſtius moti ſit motus cōtinuus, non ſucceſſiuus. motus enim ſucceſſiui, licet ſint in eodem moto, tamen non ſunt continui, nec dicuntur eſſe perpetui, cum qñq; ſit in eis quies. D. d. Sed, ſi fuerit continuus, erit vnus motus. et hoc eſt notum per ſe. D. d. & vnus motus erit, qui prouenit ab vno motore. D. dedit cauſam in hoc, & d. quoniam, ſi mouet ſucceſſiue, &c. i. quoniam, ſi vnum motū mouetur à pluribus vno motore ſucceſſiue, tunc ille motus non erit continuus. D. d. Ex iſtis igitur, &c. & intēdit per primum, primum omniū mouentium. i. et, ſi fuerint hic alia mouentia ab eo, quę non mouentur, tunc illa mouentia ſequuntur ipſum. qm̄ motus eorum ſequūtur motum illius moti primi, qui eſt velociſſimus motuum.

Hic vult dicere ad vnitatē numeralē motus requiri vnitatē motoris. Idē infra. 22.

Et rurſus, cum reſpexerit ad principia mouentium. Eſſe igitur quædam entium, quæ aliqñ quidem mouētur, aliqñ vero quieſcūt, manifeſtum eſt. Et per hoc factum fuit manifeſtū ꝙ neq; omnia mouenť, neq; omnia quieſcunt, neq; alia quidem ſemper quieſcūt, alia vero ſemper mouentur. quæ naq; ad ambo prona ſunt, & potentiam hñt vt aliqñ qdem moueanť, aliqñ vero quieſcant, demonſtrāt de ipſis. Qm̄ autem huiuſcemodi omnibus ſunt manifeſta: volumus autem demonſtrare & duorum vtramq; naturam, ꝙ ſunt alia quidem ſemper immobilia, alia autem, quæ ſemper mouentur: procedentes aūt ad hoc, & ponentes omne, quod mouetur ab aliquo moueri, & hoc eſſe aut immobile, aut quod mouetur, & quod mouetur aut à ſeipſo, aut ab alio ſemꝑ, proceſſimus vt accipiamus ꝙ eorum, quæ mouentur, eſt principiū. eorum quidē, quæ moueny, id, quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autē id, quod immobile eſt. videmus autem & manifeſte eſſe eiuſcemodi, quæ mouent ipſa ſeipſa, vt animatorum, & animalium genus. Hęc igitur & opinionē prębebāt, ne forte contingat motū fieri, cum nō eſſet omnino: propterea ꝙ nos in his videmus hoc contingere. immobilia.n. cū ſint aliquando, mouentur rurſus, vt videtur.

Et erit magis certus in hoc etiam, qñ conſyderauerit principia motuum. Qm̄, cū manifeſtum ſit, ꝙ entium quędam qñq; mouentur, & qñq; quieſcunt. Et ꝑ hoc fuit declaratum ꝙ non omnia mouenť, neq; omnia quieſcunt, ſed quædā quieſcunt ſemper, & q̄dam mouentur ſemꝑ. illud.n. quod habet vtrūq;, & habet potentiam vt moueať, & vt qeſcat, declarat iſta. Et qa illud, qd habet talē diſpōnē, manifeſtum eſt cuilibet: et intēdimus declarare ēt naturā vtriuſq; duorū modorū, ſ. ꝙ quædam entium ſemꝑ non mouentur, & quædam ſemꝑ mouentur: & incœpimus in hoc, & poſuimus ꝙ oē motum moueť ab aliquo, et ꝙ iſtud aut eſt nō motum, aut motor, & ex ſe motum, aut ex alio ſemper, et peruenimus ad hoc, ꝙ mota hñt principium motū, quod mouet ſe. & principiū omniū eſt illud, quod non mouetur. & nos videmus aliqua talia, & ſunt illa, quę mouent ſe, ver. g. genus habentium animas, & genus modorum animalium. Iſta igitur faciūt exiſtimare ꝙ forte poſſibile eſt vt fiat motus ſine eo, quod ante fuit omnino: quia nos inuenimus ꝙ hoc accidit in iſtis: ſunt enim qñq; nō mota, deinde mouentur, ſecundum ꝙ exiſtimantur.

Quia viæ, per quas iuit Ari. in declarando ꝙ hic eſt motor æternus, & ꝙ non mouetur, ſunt duę, Quarum vna eſt probando ꝙ motus eſt æternus, Secūda autem eſt ex conſyderatione de motis ex ſe, quæ ſunt hic, & proceſſit per hāc viam, poſtq̄ declarauit ꝙ hic eſt motus æternus, quando conſyderauit de natura eoꝝ, quæ mouētur apud nos qñq;, & quieſcunt qñq;, & iam declarauit prius motorem non motū eſſe per hoc, ꝙ motus ęternus eſt, & vult nūc notificare ꝙ homo erit magis certus in hoc, quando conſyderauerit in natura eorum, quæ mouentur ex ſe, quæ ſunt hic. qm̄, qñ homo conſyderauerit in motibus particularibus, qui ſunt in hoc mundo, inueniet eos reduci ad motū ex ſe: & ideo neceſſe eſt vt ita ſit in toto. Hic autem vult facere rememorationem de illa via, ex qua declaratur etiam ꝙ motū habet primum motorē, qui non moueť, & ꝙ motus æternus eſt i moto æterno, & ecōtrario primę vię. In prima.n. probauimus ex motu æterno motorē eſſe, q nō moueť. hic aūt ꝓbauimus ꝙ motus ęternus eſt ex hoc, ꝙ motor, q non moueť. &, cū iſtæ duę viæ fuerint coniunctę, tunc firmior erit ſcientia. Et ideo d. Et erit magis certus, &c. i. ſicut fecim⁹ ſuperius. D. d. Qm̄, cū manifeſtū ſit, &c. D. d. illud enim, quod hēt vtrumque, &c. i. ex illis.n. quę videmus moueri ex ſe qñq;, et quieſcere qñq;, ſcimus ꝙ in entibus ſunt quædam, quę mouentur ſemper, & quædam, quæ nunq̄ mouentur: quia non habent naturā vt moueantur. Et, cū hoc fecit, ſ. quia cōſyderauit in hoc de motis ex ſe, fecit rememorationem, & d. Et quia illud, quod habet talē diſpoſitionem, eſt manifeſtum cuilibet. i. aliqua eē, quę mouentur ex ſe, & qeſcunt ex ſe, deinde d. et intendimus etiam, &c. i. & hoc intellectū eſt per ſe. D. d. qūo fecit hoc, & d. & poſuimus ꝙ oē motū, &c. i. qm̄, cum conſyderauit de natura eoꝝ, q̄ mouentur hic, fuit declaratum ꝙ oē motum habet motorē, &, cū cōſyderauit de natura ipſius motoris, vidit ꝙ iſte motor non pōt fugere aliquā trium diſpōnum, ſ. aut vt moueat, & non moueať, aut vt moueat, & moueať ex ſe, aut vt moueat, et moueať ex alio, & fuit neceſſe ꝙ iſtud, quod moueť ex alio, ꝑueniat ad motū ex ſe ꝑ motorē, q non moueť, ſequiť vt ꝑn^m oīum ſit hu⁹, ſ. motū ex ſe à motore, q nō moueť. Et, quia iſtas ꝓpōnes non accepit, niſi ex motis ex ſe, q̄ ſunt hic, & apud cōſyderationē de iſtis cum

Hic expr[...] ſe conced[...] dari regr[...] ſui. vide[...] infra. c. [...] de cōſile. [...] Ph. cō. 12[...] 15. &. 1. [...] Aia. c. xi.

Motor q[...] bet aut mo[...]uet, & n mo[...]ueť, aut mo[...]uet, & moue[...]tur ex ſe, aut mouet, & mouetur ex alio.

hoc

hoc, ꝙ inducūt nos ad quęsitum, faciunt nos etiam dubitare in primo principio, quod forte possibile est, vt quiescat, quia ista quandoq; quiescunt, & mouentur qñq;. dixit & nos videmus aliqua, &c. i. & sicut sequitur vt omnia habeāt principium ex se motum: & hoc, quod apparet de istis motis ex se, qui sunt hic: alij enim motus reducuntur ad istos: similiter etiam faciunt dubitare in primo moto. qm̄, cum apparet ꝙ ista mouentur sine motu præcedenti, sed post quietem perfectam, fuit post vt hoc esset etiam possibile in primo moto.

Vide ꝙ isto dicto supra. c.20.

Hoc aūt oportet accipere ꝙ ſm vnum motum ipsa moueri, & ꝙ ſm hunc non propriè. non.n. ex ipsis est causa, sed insunt alij motus naturales animalibus, ſm quos non mouentur per seipsa, vt augmentatio, diminutio, respiratio, qbus mouetur animaliū vnūquodq;, cum quiescit, & non mouetur ſm eum motum, qui est à seipso. Huius aūt causa est continens, & multa ingredientiū, vt quorūdam alimētum. nam, dum concoquitur, dormiūt; dum autem disgregatur, excitantur, & mouent seipsa, cum primum principium ab externo sit. quapropter non semper mouentur continue à seipsis. aliud.n. est mouens ipsum, quod mouet, & mutatur ad vnūquodq; mouētium seipsa. In omnibus autem his mouet primum mouens, & causa vt ipsum seipsum moueat à seipso, ſm accidens tñ. mutat.n. locum corpus: quare & quod in corpore existit: & quod in vecte mouens seipsum.

Quia corp⁹ mutat locū, & id, qđ existit in corpe.

Sed debemus facere ita, ꝙ motor essentialiter nō moueat, nisi vno motu, & ꝙ ipse mouet isto motu, non quia est primum, qm̄ non est causa ex se. sed in animalibus sunt alij motus naturales, qui non sunt ex illo, v. g. augmentum, & diminutio, & anhelitus. & istis motibus mouetur quilibet modorū animalium sine eo, quod mouetur ex se, sed etiam quiescit. Et causa istorū motuum est illud, quod cōtinet ipsum, & multa adueniētia suo corpori, v.g. nutrimentū in aīalibus qbusdā. qm̄, cum digerit, dormiunt, &, cū distinguit, expergefiunt, & mouent se. et primū principiū est extrinsecū. & ideo non mouent semper ex se continue. motor.n. illorū est aliud ab eo, quod est, qñ mouentur, & laborāt ſm vnumquodq; mouentium. Et in omnibus istis mouet primus motor, qui est causa eius, ꝙ moueant se ex se: sed motus eius erit per accidēs. corpus enim mutat suum locum: & ideo mutat etiam locū illud, quod est in corpore: & quod est in vniuerso mouens se.

51 Et non est opinandum ꝙ primus motor in istis mouet pluribus motibus ex se. vnus.n. motor non mouet essentialiter, nisi vno motu. et hoc, quod inuenit in istis motis, s. habentibus animas, ꝙ vnus motor in istis mouet pluribus motibus, est per accidens. Et hoc intendebat, cum dixit & hoc, quod mouet isto motu, nō est ita, ꝙ est primū. i. opinandum est ꝙ vnus motor istorum, s. qui non mouentur, non mouet essentialiter, nisi vno motu. & hoc, quod mouet istis pluribus motibus in eis, quæ sunt apud nos, non est ita, ꝙ ipse prima causa sit in istis pluribus motibus. Quoniam, si esset causa prima istorum motuum, tunc non moueret, nisi vno motu necessario. Ab vno.n. nō prouenit essentialiter, nisi vnum motum: sed multa intrant ipsum per accñs, quæ abscindunt motum eius, & alia, quæ sunt causa in hoc, q̄ faciunt motū post quietem. Et hoc intēdebat, cum dixit qm̄ non est causa ex se, &c. i. & causa in hoc, ꝙ pma causa in hoc, ꝙ hñtia aīas, quę sunt hic, mouent qñq;, & quiescunt qñq;, non est ex se. i. ꝙ ista causa nō est causa, propter quā mouet ex se, sed alia causa ex rebus continentibus, & aduenientibus ex extrinseco facit in aīalibus motus naturales. & illi motus erunt causæ vt motor, per quem mouentur ex se, moueat qñq;, & qñq; non moueat. D. dedit exemplum istorū motuū, & quomodo accidit ex eis hoc, & d. v.g. augmentum, &c. i. v.g. hoc, quod accidit animali in suo corpore de motu augmenti à nutrimento, & de motu diminutionis à rebus extrinsecis, & à defectu nutrimenti etiam. & hoc, quod accidit ei, & de motu in qualitate apud anhelitum. anhelitus enim est in animalibus ad infrigidandum calorem naturalem, & temperandū ipsum. motus igitur anhelitus dat animalibus qualitatē. D. d. ex istis igitur motibus, &c. i. in istis motibus, scilicet augmento, diminutione, et alteratione mouet animal, sine eo, ꝙ moueatur ex se, sed etiam quiescēs. D. d. Et causa istorum motuum, &c. i. & causa istorū motuum, qui sunt in aīali, non ex se, est corpus continens, & illa, quæ intrant suum corpus. Et intendebat ꝙ causa istorum motuum sunt res distinctę ab aīali, aut extrinsecę, aut intrinsecę. D. dedit exemplum mouentiū intrinsecus; cum sint latentiora, & quō erunt causę quietis eius qñq; ex se, & motus eius qñq; ex se, & d. v. g. nutrimentum in quibusdam aīalibus, &c. i. v.g. nutrimentum adueniens corpori animalis in quibusdā aīalibus, s. quæ innata sunt dormire. Nutrimētum.n. cum aduenerit corpori istius aīalis, & operatus fuerit calor in ipsum, ascendet ab ipso vapor humidus ad caput, & cor, & sic grauabitur aīal, & laxabuntur instrā motus, ita, ꝙ quiescit in loco, et dormiet, et, cum nutrimētum fuerit digestum, tunc membra animalis mouentia alleuiabūtur, & expergefiet animal, & mouebitur ex se in loco. &, cum ita sit, tunc primus motor animalis in loco, & faciens ipsum quiescere, non est motor, qui est in eo, q non mouet, s. per quē mouet ex se, sed primus motor in eo est illud extrinsecum, aut illud adueniens corpori. Et hoc intendebat, cum dixit & primum principium est extrinsecum. D. d. & ideo non mouetur semper, &c. i. quia corpus animalis mouetur ab extrīseco, ideo non mouetur semper ex se continue. &, si nō, tunc necesse esset, ſm ꝙ est motum ex se, aut mouet semper, et continue, cū vnus motor, sicut dictū est, nō moueat, nisi vno motu tm̄. D. dedit cām, propter quā fuit aīal hmōi in abscisione sui motus, & dixit motor.n. illorum est aliud, &c. i. & causa in hoc, ꝙ motor, qui non mouet in istis, mouet qñq;, & qñq; non, est, quia non est primus motor in hoc motu. sed primus motor in istis est aliud extrinsecum, quando mouetur, & transmutatur iste motor ab illo extrinseco secūdum naturam cuiuslibet eorum, quæ mouent ipsum, s. ꝙ, si natura eius facit ipsum qescere, qescit: &, si natura eius facit ipsum mouere, mouebit. Et, cum declarauit ꝙ primus motor, qui non mouet in hoc motu, mouet ab extrinseco, incœpit declarare modum, quo mouetur, & d. Et in istis omnibus, &c. i. & in istis motis ex se omnibus generabilibus, & corruptibilibus mouet primus motor s. eis, per quem mouetur ex se à rebus extrinsecis. sed mo-

Vn⁹ motor eēnialr non mouet, nisi vno motu. vide idē supra.c.51. & quę ibi.

Ab vno non puenit essentialiter, nisi vnū. sed multa intrant ipsum p accñs.

Iuuamentum anhelit⁹. vide cō. p hoc. 2. de Aīa.88 & 89.

Cā somni, & vigilię. vide supra c.20. & in lib. de somno. & vigilia.

tus ab eis nō est essentialiter, sed accidentaliter. motus autem eius est accidentaliter, licet sit indiuisibilis: quoniam constituitur per subiectum, s. per corpus. & ideo accidit ei moueri, quando corpus mouetur: & omne, quod mouetur, quia est in moto, est motum per accidens. Et hoc intēdebat, cum d. corpus. n. mutat suum locum, &c. i. & causa in hoc, φ iste motor mouetur per accidens, est, quia constituitur per corpus, & sic transfertur per accidens, per translationem corporis, omne, quod est in corpore, licet sit motor. Et debes scire φ hoc non est, sicut translatio partis cum trāslatione totius, sed sicut albedinis cum translatione subiecti: cum sit declaratum φ iste motor nō est corpus, cū moueat, & non moueatur. & ideo dixit & φ est in vniuerso mouēs se, cōseruando se à partibus, quę sunt in corpore: licet hic, & illæ moueantur per accidens. Et debes scire, φ nō intendebat φ motus eius, qui est per accidēs, scilicet motoris, qui nō mouetur in animali à causis extrinsecis, est motus eius in loco propter motum sui subiecti, s. corporis: sed intendebat φ motus eius à causis extrinsecis est propter motum sui subiecti ab eis in loco, s. vt augmentetur, aut alteretur, est sicut motus eius in loco à motu sui subiecti, s. corporis. videtur enim φ manifestum est hic, φ omnis motor in subiecto mouetur per accidens, propter motum sui subiecti, deferentis ipsum, s. in loco. Vtrum autem omne, quod mouetur in loco per suum subiectum, trāsmutetur etiam per transmutationem sui subiecti, s. transmutatione alteratiua, non transmutatione in loco, nondum est declaratum. Cum. n. hoc fuerit declaratum, declarabitur φ, si illud non transmutabitur ab extrinseco, nō mouebitur ex motu sui subiecti in loco: licet appeat ex verbis Aristo. futuris φ ipse ponet φ omne, quod non transmutatur ab extrinseco per accidens, nō mouetur ex suo corpore per accidens, vt patebit post. Et forte Arist. tacuit complementum demonstrationis, quam intendit hic, qm̄ est manifestum. qm̄, cum verificatum fuerit ex hoc, φ omne motum ex se, quod quiescit quandoq;, & mouetur quandoq;, mouetur ab extrinseco, & est declaratum φ primum motum ex se nihil ē extra ipsum, sequitur manifeste in secūda figura φ primum motum ex se non quiescit omnino. Et erit ista demonstratio alia à prædictis. quoniam illud, quod hunc sequitur sermonem, quod apparet esse complementum istius demonstrationis, idem apparet cum demonstratione prędicta: & patet ex suis verbis in principio istius capituli ipsam esse aliam demonstrationem à prædicta.

Om. q̄d mouet, q̄a est in moto, ē motū p accñs.

Documentū primum.

Documentū secundum.

Oīs motor ī subto mouet p accñs ad motū subti.

Documentū tertium.

Documentū quartum.

Ex quibus credere licet φ, si quid est immobilium quidem, mouentium autem, & ipsorum, quæ mouentur secundum accidens, impoſſe est continuo motu mouere. Quare, si necesse est quidem cōtinue esse motū, esse quid oportet primum mouens immobile, & non sm̄ accidens, si futurum est (vt diximus) in ijs, quæ sunt, vt sit incessabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens ipsum in seipso, & in eodem. principio. n. manēte necesse et oē manere, cōtinuum existēs ad principium. Non est autem idem moueri sm̄ accidēs a seipso, & ab altero. moueri. n. ab alio, & eorum, que sunt in cœlo, quibusdam principijs inest, que sm̄ plures feruntur lationes: alterum autem corruptibilibus solum.

Pricipio manēte, necesse & oē manere, continuū existēs ad pricipium.

Ex hoc igitur erit homo certus φ, si aliqd fuerit ex eis, quæ non mouentur, sed mouetur etiam per accidens, impossibile est vt motus sit ęternus. Et ideo, si fuerit necesse vt motus sit æternus, necesse est vt primus motor sit, qui non mouetur neq; per accidens. sed necesse est, sicut diximus superius, vt in entibus sit aliquis motus, qui non cessat, & φ remaneat ipsum etiam in eadem dispōne. qm̄, cum principium remanserit, totum necessario remanebit, cū sit cōtinuum cū principio. Et aliquid moueri per accidens ex se, aut ex alio, non est idem. illud. n. quod mouetur ex alio, inuenitur etiam in quibusdā principijs rerū, quæ sunt in cœlo, s. ea, quæ transferunt modis translationis pluribus vno: aliud autem inuenitur in corruptibilibus tantum.

Idest, Ex hoc igit, quod apparuit in motoribus non motis, quæ sunt in animalibus, s. quę sunt mota per accidens, erit homo certus in hoc, φ aliquid, si ponat mouere totum, & ponat cum hoc moueri per accñs, sicut aiæ aialium, φ motus totius nō erit æternus. D. d. necesse est vt sit primus motor, &c. i. &, cum declaratum sit φ ista mouentia mota qñq; mouentur, & qñq; non mouent per accidēs, est necesse, sicut diximus, si vnus motus est continuus, qui non cessat, vt motor illius sit non motus per accidens. Et intendebat per hunc sermonem, vt videtur, dissoluere quæstionem, contingentem ex istis motis ex se, quæ quiescunt qñq;, & mouentur qñq;. Qm̄, cum declarauit φ motor istis est * motor per accidens, & demonstrauit φ primus motor totius non est motum nec accidētaliter, nec essentialiter, dissoluetur ex his duobus quęstio, cōtingens ex his in primo moto ex se. ista. n. existimātur quiescere, & moueri sine eo, φ motor in eis moueatur oīno. Et, cum apparuit φ motor in eis mouetur per accidens, et fuit demonstratum φ motor totius nō mouetur per accidēs, dissoluetur quęstio, contingens ex istis in motu totius. Et pōt intelligi ex hoc sermone φ est demōstratio per se, sicut diximus. D. d. et φ remaneat ens ipsum, etc. i. & necesse est vt sit hic primus motor, non trāsmutabilis, vnus, qui sit causa, φ mūdus remaneat idem, & sm̄ eandem dispositionem. principium. n. cum remanserit vnum, tunc illud, cuius est principium, s. totum remanebit necio: cum totum sit continuum cū eo, s. cum parte ipsius nō generabili, neq; corruptibili, s. cum primo moto ab isto principio. qm̄, si ista pars continua cū eo, fuerit generabilis, aut corruptibilis, tunc mundus non remanebit idem, & erit illic pricipium prius ipso, cum necesse sit vt motus sit ante motum inuentum ab eo. Et intēdebat declarare φ, cum fuerit verum φ totum ens est eiusdem dispositionis essentialiter, necesse est vt hoc sit à principio, quod est principium per se, non ppter aliquod accidens. Et, si posuerimus φ istud principium mouetur per accidens, & fuerit iste motus necessarius in ipso mouere, continget vt aliquid sit essentialiter in aliqua dispōne à principio, quod est pn^m per accidens, quod est impoſſe. D. d. & aliquid moueri p accñs, &c. & dixit hoc, quia forte aliquis pōt dubitare in hoc, φ dixit. apparet. n. φ ipse ponit istud principiū, mouens, non motum, non quia alteratur, nec quia augmentat ex extrinseco, neq; quia mouet se in loco p accidens: sicut accidit aīabus aīalium, quia constituunt per primū subiectū, quod mouet. [a] Sed istud principium nō constituit p subiectum, quod mouet ab ipso: sed est ecōuerso, s. φ pmanētia subiecti est sm̄ illud. Et hoc patebit p se, cum fuerit declaratū φ iste motor non est in materia.

52 Prima rō, φ motor primi moti nō mouet p accñs.

Documentū.

* 2. I. mot.

Secunda rō ad idem.

Pricipiū, cū remanserit vnū, remanebit illud, cuius ē principiū necio.

Documentū.

a Principiū nō cōstituit p subiectū, sicut aīæ aīalium. Idē. 2. Cœ. c. 1. & 1. Ph. 61. & hic infra. c. 48. & 49. Idē. 2. & 3. cap. 1 a de subā orbis.

In materia. Cum igitur posuit, sicut dixit, quòd istud principium non mouet se in loco per accidens, & apparet in quibusdam principijs æternis hoc, quòd mouentur ex alijs modo accidentali: & sunt corpora cœlestia, in quibus inueniuntur motus plures vno, sicut est dispositio in planetis erraticis. motor enim cuiuslibet stellæ, ex eis, scilicet qui est proprius vnicuiq; eorum: & est ille, qui mouet illam motu ab occidente in orientem, mouetur per accidens à maiori motore in primo moto maximo, & est motor à motu orientali: quoniam orbes istorum omnium sequuntur maxime orbem in hoc motu. ver. gr. quoniam orbis solis mouetur à suo motore proprio ab occidente in orientem, scilicet suo motu proprio annuo, & mouetur suus motor à suo motore maximo motu diurno: & sic accidit suo motori proprio per accidens à maximo motore totius ex hoc, quòd mouet suum motum propriũ ab eo, quod est orbis solis. quia igitur inuenitur in motoribus, qui sunt in corporibus cœlestibus, aliquid, quod mouetur ab alio, hoc modo accidentali, nõ ex se, ideo fecit hanc exceptionẽ.

Mot^us^ planetarũ sunt plures vno.

Documentũ

Et debet intelligi ex hoc, quòd mouẽtia, quæ sunt hic, sunt illa, quæ mouentur ex se, & ex alijs per accidens, s. ex motu sui subiecti, i. primi moti ab eis. Et hoc est, quia motor constituitur per primum motum ab ipso, s. quia motor est in eo forma, & motum materia: & est acceptum in definitione formæ, sm quod materiæ accipiuntur in definitionibus formarum. & hoc est id, de quo dicit moueri per accidens, in rei veritate. Motor autem in corporibus cœlestibus non constituitur per subiectum ipsius: & ideo non mouetur per motum subiecti moti ab ipso hoc modo accidentali. Quod autem eorum habet subiectum, quod mouetur ex alio motore proprio, dicitur quòd ille motor proprius mouetur per accidens, s. ex hoc, quòd suum subiectum mouet ab alio. quia accidit ei, s. motori proprio quidam modus mouendi. & est, quia subiectum eius mouetur ab alio: non quia ipse mouetur per motũ sui subiecti: sicut est dispositio in motoribus, qui sunt hic. Et ideo dicetur in eis motor per accidens, & dicetur æquiuoce, s. in illo, quod mouetur p subiectum acceptum i sua definitione, & per subiectum, quod non habet introitũ in sua dispõne. Et ista dispositio est diminutio in motore corporis cœlestis, cui accidit vt suum motũ moueatur ab alio. & ideo perfectior mouentium est mouens in motu diurno, cum non accidat sibi hoc. Secundum hoc igitur est intelligendus iste locus hic. Et sustentatus est in hoc sermone super hoc, quòd mota ex se, quæ sunt hic, sunt mota ex se per accidens: cum motor in eis non sit primus motor, & motum ex se essentialiter, non ĩuenitur, nisi in corporibus cœlestibus. & ideo ista fuerunt æterna, & illa generabilia & corruptibilia. Si igitur fuerit inuentum in motis ex se motum per accidẽs, s. quod accidit moto ex se essentialiter, s. vt moueatur, non est, quia in sua natura est motum ex se per accidens, sicut est dispositio in motis ex se per accidens, quæ sunt hic. & ideo accidentalitas operatur in esse istorum, & non operatur in eẽ illorum, s. quòd moueri p accidẽs non opatur in eo, qđ est motũ ex se ẽentialr. & hoc ẽ illud, in q motor ẽ p*m*us motor.

Materię accipiunt̃ i definitiõib^us^ formarũ. Idẽ. 1. & Aia. c. 16. et. 2. Ph. c. c. vltimi. &. 7. Met. 37. 19. &. 3. de Aia. cõ. 9.

Motor p accidẽs æquoce dr̃ de generabilibus, & æternis.

At vero, si aliquid est semper huiusmodi, mouens quidem, immobile autem, & ipsum perpetuũ, necesse est & ipsum primũ, quod ab hoc mouetur, perpetuum esse. Est autem hoc manifestum quidem & ex eo, quòd non aliter esset generatio, & corruptio, & mutatio in alijs, nisi aliquid moueat id, quod mouet. immobile. n. eodem, et vno motu semp mouebit eodem modo, tanq nihil ipsum mutetur ad id, quod mouetur. quod autem mouetur ab eo quidem, quod mouetur, ab immobili aũt mouetur iam, propterea quòd aliter, ac aliter se habet ad res ipsas, non eiusdẽ motus erit causa: sed propterea, quòd in cõtrarijs est locis, aut formis, contrarie præstabit vt moueat vnumquodq; aliorum, & aliqñ quidẽ quiescat, aliquando aũt moueatur. Manifestũ igitur factum est ex dictis & quod in principio dubitabamus, curnã non oĩa aut mouentur, aut quiescunt, aut alia quidem mouẽtur semper, alia verò quiescunt, sed quædã aliquãdo quidem, aliqñ autẽ non. Huius. n. causa manifesta nũc est, quòd alia quidẽ ab immobili sempiterno mouentur, quapropter semper mutantur, alia vero ab eo, quod mouet, & mutatur, quare & ipsa necessarium est mutari. Immobile aũt vt dictum est, tanq̃ simpliciter, & eodem modo, & in eodẽ permanens, secundum vnum, et simplicem mouebit motum.

Et hoc declarabitur post. primo aũt, quia hoc impossibile est alio modo vt sit generatio, & corruptio, & trãsmutatio aliarum, nisi sit hic aliquid, quod mouet, et mouetur. illud enim, quod nõ mouetur, semper mouet eodem modo, quia nũquam transmutatur omnino ĩ respectu moti. * motũ autem ab alio, quod mouet, quia fit in dispositionibus diuersis in respectu rerum, ideo non erit causa eiusdem motus. & propter hoc, quia erit in locis, aut formis contrarijs, ideo largitur per suum motum res contrarias, & qñq; erit quiescens sic, & qñq; motum. Et apparet etiam ex hoc illud, in quo dubitabam^us^ prius, s. quare non omnes res mouentur, aut omnes quiescunt, aut sunt diuisę in duas partes, quarum vna est motum semper, & alia quiescẽs semper, sed sunt hic res, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;. Causa enim in hoc est manifesta. & est, quòd quædam res mouentur à non moto æterno, & ideo mouent̃ semp, & quędã nõ mouent̃, nisi à moto trãsmutabili, & ideo necesse est ẽt vt sint trãsmutabilia. Illud aũt, quod est non motum, quia est, sicut diximus simplex, & permanens in eadẽ dispositione, mouet vno motu simplici.

Deficit principiũ text^us^. et si ab Auerroe exponatur.

* Auer. leg. motor.

Nitit̃ in hoc sermone inducere causam, propter quã fuit necesse vt primum motum à motore non transmutabili sit æternum, & motum in loco, & est econuerso ei, quod declaratũ est in principio istius tractatus, s. quòd ex probatione essentiæ istius moti fuit probatũ primũ motorẽ esse. Et ex hoc apparet ei illud, quod quęsitum in principio, s. hoc quòd quædam res mouentur semper, et quædam inueniuntur in vtraq; dispõne, & quędã non mouent̃ semper. Et causa in hoc est cõclusio pdictorũ. qm̃, cum declaratum est hic esse motorem æternum, & motum ab eo æternũ, vult in hoc sermone inducere ex hac conclusione, s. hoc esse motorẽ æternũ, cãm, pp quã 53

Cõsuetudo I hac scia ẽ pcedere de posteriorib⁹ ad priora I primo, & post dare de priorib⁹ cãm posteriorũ. Idẽ supra c. 50. & quæ ibi.

fuit motum æternum, & res, quæ mouentur quãdoq;, & quiescunt quãdoq;, fm q est cõsuetudo in hac scientia, s. procedere de posterioribus ad priora in primo, & post dare de prioribus causam posteriorũ. Et ideo incœpit hoc à priori, quod demonstratum est ex posterioribus in dãdo causas posteriorum, & est motor, qui non mouetur, & d. Si igit̃ fuerit hoc aliquid, &c. & hoc est conuersum prædicti, in prædicto enim processit de posteriori ad prius. Declaratum enim fuit hoc, scilicet quòd, si est motus ęternus, necesse ẽ vt sit hoc motum æternum. &, quia hoc est motum æternum, necesse est vt sit hic motor æternus. hic autem intendit conuersum, s. quia hic est motor æternus, necesse est vt motũ ab eo sit æternum. &, si non, tunc suũ mouere non esset æternum. Deinde d. Et hoc declarabitur post, primò autem, &c. i. & hoc apparet etiam ex positione eius, quod est naturam mouentem esse huiusmodi, scilicet non motam, & ex positione etiam eius, quod est mota esse generabilia, & corruptibilia. Sequitur enim ex his duobus vt illic sit motum æternum medium inter hũc motorem, qui non mouetur, & inter mota generabilia & corruptibilia, quod mouetur ab illo primo motore, & moueat ista. Et, cum dixit hoc, incœpit inducere modum, ex quo patet hoc, & d. illud enim, quod non mouetur, &c. i. & causa in hoc est, q illud, quod nõ mouetur, neq; essentialiter, neq; accidentaliter, non mouet, nisi vno motu semper, & in eadem dispositione. Deinde dedit causam in hoc, et d. quia nunq̃ transmutatur, &c. idest ex hoc, quod declaratum est, s. q nõ est motum per accidẽs. i. ex moto ab ipso: sicut accideret, si primum motum ab eo esset generabile, & corruptibile. Sed intendebat quòd, cum posuerimus quòd iste motor est non motum per accidens: & quòd motor generabilium, et corruptibilium est motum, aut essentialiter, aut accidentaliter: sequitur ex hoc vt primum motum ab isto motore non sit generabile, & corruptibile: & quòd, cum fuerit positum motum æternum moueri ab hoc motore, qui non mouetur in loco, erit possibile in hoc moto, vt sit causa generabilium, & corruptibilium secundum propinquitatem eius, et remotionem ab eis, & erit necesse vt ipsum sit primum motum ab illo motore, qui non mouetur. Et hoc intendebat cum d. motor autem, &c. idest & motor, qui mouetur à motore non moto, contingit ei necessario vt sit in diuersis dispositionibus de rebus, quas mouet, scilicet in propinquitate, & remotione. Deinde d. ideo non erit causa eiusdem motus. i. & impossibile est vt iste motor motus sit causa vnius motus tantum, sed diuersorum motuum, propter hoc, quòd motor, qui mouet, erit in locis diuersis, & dispositionibus diuersis: & sic aget idem duo contraria. ver. gr̃a. q quando sol fuerit in tropico hyemali, habebit respectum ad illa, quę sunt sub tropico ęstiuali in dispositione contraria ei, secundum quòd erit in tropico ęstiuali. Deinde d. & propter hoc, &c. idest & propter propinquitatem, & remotionem, verbi gratia, quoniam sol, quãdo fuerit, sicut diximus, in tropico ęstiuali, tunc largitur cuilibet entium transmutationem contrariam transmutationi, quam largitur ei, quando fuerit in tropico hyemali. D. d. & quandoq; erit quiescens sic, idest & sic acquiritur ens quodlibet ex motore æterno, qui mouetur, vt quandoq; moueat ab eo, scilicet quando fuerit propinquum, & quandoq; quiescat, scilicet quando fuerit remotum. Et declarauit quomodo sequitur necessario vt primum motum, quod, qñ mouetur à motore, q non mouetur, sit æternũ, & quomodo sequitur ex hoc vt sit causa motuum contrariorum, apparuit ei ex hoc illud, de quo quæsiuerat primo, & est quare quædam entia mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;, & quædam mouentur semper, & quædam nunq̃. Et d. Et apparet etiam ex hoc, &c. i. ex prædictis igitur apparet illud, in quo dubitabamus primo, & est, q non omnes res mouentur, neq; omnes quiescunt. & causa in hoc est, quòd ista etiam non diuiduntur in duos modos tantum, quorum vnus est motum semper, & aliud quiescens semper, sed sunt hic aliqua, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;, & aliqua, quæ mouentur semper, & quiescunt semper. Et quòd causa in toto declarata est nunc ex hoc sermone. & est, q quædam mouentur à motore æterno, qui non mouetur, & ideo ista mouentur semper: & quædã mouentur à motore moto, & ideo contingit etiam vt ista moueantur quandoq;, & quandoq; quiescant: & quædam nunq̃ mouentur, & est motor æternus, de quo diximus esse motorem vno motu tantum. Et hoc intendebat, cum dixit Illud autem, quod est non motum, &c. idest ens autem, quod est nõ motum, mouet eodem modo vno motu simplici: quia est simplex, nõ compositum, idest non habens materiam. Iam igitur apparent hæ tres dispositiones cum suis causis. & est, q quędam eorum nunq̃ mouẽtur: & causa eius est, quia est simplex, non compositum. &, q quædam semper mouentur: & causa illius est, quia mouentur ab hoc motore simplici: & quædam, quæ mouentur quandoq;, & quiescũt quandoq;: & causa illius est, quòd motor eorum mouetur. Et debes intelligere hic per motum, & quietem, omnes transmutationes compositas, & de motu æterno motum localem tantum. Et debes scire quòd secundum hunc modum possibile est vt motus noui fiant à motore non moto, scilicet mediante moto æterno. Et ideo, qui posuit principium æternum, & primum motum esse nouum, non potuit dissoluere quęstionem accidentem in hoc, sicut accidit Loquentibus nr̃ę legis.

Motus noui possũt fieri a motore non moto, mediante moto æterno. Idem supra cõ. 15. Contra Loquẽtes legis.

Vide p hoc 2. de Gñatione t. c. 56. et 12. Meta. tc. cõ. 33.

Summa Tertia. An detur motus continuus: & quis motuum sit primus.

Caput Primum. Lationem esse cæteris motibus priorem.

AT vero & alio facto principio, magis erit de his manifestũ. consyderãdum enim est, vtrum aliquem motũ contingat esse continuum, an non. &, si contingit, quis est hic, & quis primus est motuum. Manifestum enim est q, si necessarium quidem est semper motum esse, primus autem hic, & continuus est, q primum mouens mouet fm hunc motum, quem necessarium est vnum, & eundem esse, & continuum, & primum.

Deinde hoc apparebit manifeste magis, consyderando alio modo. cõsyderandum est enim, vtrum sit possibile q aliquis motus sit continuus, aut non. &, si hoc fuerit possibile, quis motus est iste, & quis motus est primus motuum. Manifestum est enim q, si fuerit necesse vt motus æternus sit, & fuerit aliquis motus demonstratus primus, & continuus, necesse est vt primus motor moueat hoc motu, qui est necesse vt sit vnus, & continuus & primus.

Dixit

[illegible] accipiendũ est aliud principiũ quo prædicta certiora reddũt videlicet an contingat dari aliquem motũ qui sit continuus an nõ, et si contingat quis motus est hic, et quis inter oẽs motus sit primus ... esse sit motũ semper, ille qui semper est, erit unus continuus & primus & tali motu primum mouens mouet primum mobile

54 Dixit Deinde hoc apparebit, &c. idest ex perscrutatione de hoc, scilicet quis motus est iste motus. quoniam, si apparebit demõstratus in mundo, tunc sensus conueniet demonstrationi, & est, sicut diximus manifestius, scilicet quoniam tũc verificabitur modus, qui est causa in quiete quorundam entium quandoque, & in motu eorum quandoque, et ipse, sicut dixit, perscrutatur hic de duobus, scilicet quis motus est iste motus, & quis motus est primus motus motuum sensibilium. Manifestum enim est, sicut diximus q, si fuerit hic motus primus continuus, q primus motor debet mouere hoc motu: cum primus motus necesse est vt sit à primo motore. & perscrutatus est 1 Sexto quis motus est, qui potest esse isinitus. sed hic complebit perscrutationem bene de hoc. D. d. Manifestum est enim quòd, si fuerit necesse, &c. idest & necesse est perscrutari de primo motu quis motus sit. quoniam manifestum est quòd, si fuerit necesse vt sit hic motus æternus continuus, oportet consyderare quis motus sit ille, qui potest esse continuus, quoniam necesse est vt iste motus sit primi motoris. idest quoniam, cum declaratum sit quòd est hic motus primus, continuus, demõstratus, necesse est vt ille motus sit ille, quo mouet primus motor.

6. Ph. te. cõ. 93. & inde.

Motus triplex.

Tribus autem existentibus motibus, alio quidem fm magnitudinẽ, & alio fm passionem, & alio fm locum, quem vocamus lationem, hunc necessarium est esse primum. Impossibile enim est augmentationem esse, alteratione non præexistente. quod enim augmentatur, est quidem vt simili augeatur, est autem vt dissimili. contrarium enim alimentum dicitur esse cõtrario. adiungitur autem omne factum simile simili. necesse igitur est alterationem esse eam, quæ in cõtrarium est, mutationem. At vero, si alteratur, oportebit esse alterans, & agens ex potẽtia calido actu calidum. Manifestum est igit q mouens non similiter se habet, sed aliquãdo quidem propinquius est, aliquãdo autem longius ab eo, quod alteratur, est. hæc autẽ sine latione non contingit esse. Si ergo necesse est semp motum esse, necesse est & lationem esse semper primam motuum. &, si lationis alia quidem prior, alia vero posterior est, primam. Amplius autem omnium passionum principium est densitas, & raritas. etenim graue & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, densitates videntur esse, & raritates quædam. densitas autem, & raritas congregatio, & disgregatio, secundum quas generatio, et corruptio substantiarum dicitur. quæ autẽ congregantur, & disgregantur, necesse est & secundum locũ mutari. At vero & eius, quod augmentatur, & diminuitur, mutatur secundum locum magnitudo.

Latio ẽ primus motuũ. Vide contr. Zim. Quod augmentat, ẽ q̃ vt simili augeat, est aũt vt dissimili.

Vide contr. Zim.

Dicamus igitur q, cum motus sunt tres, s. in magnitudine, & in passione, & in loco, & necesse est vt iste sit primus motuum. Impossibile est enim augeri sine alterari. augmentabile enim potes dicere ipsum augeri per simile, & potes dicere ipsum augeri per dissimile. nutrimentũ enim dicitur contrarium ad contrarium. & non copulatur in omni generato, nisi simile cum simili. necesse est igitur vt transmutatio ad contrarium sit alteratio. Sed, cũ fuerit alteratio, necesse est vt aliquod alterans sit, quod extrahit illud, quod est in potentia calidum, in calidum in actu. Et manifestum est q dispositio motoris tunc non currit eodem modo, sed forte quandoq; erit propinquior alterato, & quãdoque remotior. & hoc non potest esse sine trãslatione. Si igitur sit necessarium vt motus æternus sit, sequitur necessario vt translatio æterna sit primus motuum. &, si aliqua translatio est prior, & alia posterior, necesse est vt prior sit æterna. Et etiam principium omnium passionum est densitudo, & raritas. grauitas enim & leuitas, & mollities & durities, & caliditas & frigiditas existimantur esse modi densitudinis, & raritatis. & densitudo, & raritas sunt congregatio, & segregatio, per quas dicitur substantia generari, & corrumpi. & quod congregatum est, aut segregatum, necesse est vt mutet locum. Et etiam augmentabile, & diminuibile mutant locum secundum magnitudinem.

Cum promisit perscrutari quis motus sit iste motus continuus, & quis motus sit primus, quoniam motus necesse est vt sit vnus, incœpit perscrutari de hoc, scilicet quis motus sit primus motus, & d. Dicamus igitur, &c. & intendit per motum in magnitudine motum augmenti, & diminutionis. iste enim motus declaratus est esse in quantitate. & intendit per motum in passione, motum alteratiuum. Deinde d. necesse est vt iste sit primus motuum. idest motus in loco. & posuit motus tres, secundum q declaratum est in Quinto. Deinde incœpit demonstrare quòd motus localis præcedit omnes alios. quoniam necesse est vt omne, quod alteratur, aut augmentatur, aut diminuitur, prius transferatur: & non apparet de natura translati quòd necesse est vt alteretur, aut augmentetur, nisi per accidens. Et incœpit in hoc demonstrare hoc in motu augmenti, & dixit Impossibile est enim aliquod augeri sine alteratione. Et, cum dixit quòd augmentabile, & diminuibile necesse est vt alteratio præcedat illa, declarauit hoc, & d. augmẽtum enim potes dicere, &c. idest & necesse est vt augmentabile alteretur: & tunc augebitur quodammodo à simili, & quodammodo à contrario. idest, quoniam nutrimentum, per quod fit augmentum, quodammodo est simile, & quodammodo contrarium. Et, cum dixit hoc de nutrimento, dedit causam in hoc, & dixit nutrimentum enim dicitur esse contrarium ad contrarium, &c. idest est enim concessum quòd nihil agit in aliquod, nisi cõtrarium. &, quia nutribile agit in nutrimentum, necesse est vt in nutrimento sit aliqua pars contraria. &, quia nutrimentum copulatur in postremo cum nutribili, necesse est vt in eo sit aliqua pars similis. & hoc innuebat, cum dixit & non copulatur in omni generato, &c. Et, cum declarauit q nutrimentum est contrarium, & q transfertur de contrarietate in similitudinem, s. de cõtrario in contrarium, & transmutatio, quę est in contrariis, est alteratio.

Nutrimẽtũ, p q̃d fit augmẽtũ, q̃dammõ ẽ sile, & q̃dãmõ ẽ cõtrariũ. vide p tũn. 2. de Aia. t. c. 45. & 1. de Genera. 39.

ratio, conclusit ex hoc ꝙ nutrimentū alteratur, & tunc auget, & dixit necesse est vt transmutatio de contrario in contrarium sit alteratio. D.d. Sed, cum fuerit alteratio, necesse est vt sit aliquod alterans. & hoc manifestum est per se. Deinde manifestauit hoc, & d. quòd extrahit illud, quod est po. ētia, &c. idest, & necesse est vt alterans sit extra alteratum, et aliud ab eo, quoniam alterās est illud, quod extrahit rem de potentia in actū in qualitate, secundum quòd alterat. v.g. quoniam facit illud, quod est in potentia calidum, vel frigidum, calidum in actu, aut frigidum. & impossibile est vt illud, quod est in potentia calidum, aut frigidum, fiat calidū in actu, aut frigidum in actu, nisi transmutans sit calidum in actu, vel frigidū in actu. D.d. Et manifestum est ꝙ dispositio motoris, &c. idest, & quia primum alterans, quod non alterat, non alterat semper, sed quandoq;, necesse est vt non habeat se cū alterato in eadem dispositione, sed quandoq; appropinquetur ei, & alteret, & quandoq; remoueatur, & non alteret: & propinquitas, & distantia non est, nisi per translationem: ergo trāslatio præcedit naturaliter alterationem, scilicet quòd, cum vtraq; fuerit in actu: deinde alterans alterauit, postquam nō alterabat: necesse est vt alterum moueatur in loco, aut alterans, aut alteratum, aut vtrūq;. Si autem alterum fuerit generatum, aut vtrūq;, & posuerimus hoc esse causam eius, quod quādoq; alterat, & quandoq; non, manifestabitur quòd translatio debet præcedere eodem modo, cum alteratio etiam præcedat generationem, generatio enim aut est alteratio, aut sequitur alterationem. Et, cum declarauit ꝙ trāslatio præcedit istos duos motus, & dixit Si igitur fuerit necessarium vt motus continuus sit, &c. idest & hoc, quod dixit, bene sequitur. quoniam, cum fuerit, necesse est vt sit hic motus æternus: & motus æternus est primus, & motus primus est translatio: necesse est, si fuerit hic motus æternus, vt sit hic translatio æterna. Et, quia translatio quædam est prior, s. circularis, & quædā posterior, s. recta, d. &, si aliq̄ translatio est p̄or, &c. idest & apparet etiam ex hoc sermone in hoc loco, si translatio fuerit duobus modis, s. prior, et posterior, ꝙ prior est æterna. & ista prioritas, sicut diximus, declarabitur hic eo modo, secundū quem sequitur vt translatio sit æterna. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ forte transmutatio, quæ est in substantia, est prior aliȷs motibus, quia prædicamentū substantiæ est prius aliȷs prędicamentis, incœpit declarare etiam ꝙ motus localis præcedit transmutationem in substantia, quæ dicitur generatio, & corruptio, & d. Et etiam principium omnium passionum, &c. i. & etiam principium omnium qualitatum apud Antiquos est dēsitas, & raritas. Existimāt enim ꝙ omnes primæ qualitates, sicut grauitas & leuitas, mollities & duriries reducūtur ad istas duas qualitates. existimatur enim quòd graue est densum quodam modo, & leue rarum quodam modo. & similiter existimatur ꝙ durum est densum, et molle rarum. & similiter calidum existimatur eē rarum, & frigidum densum. Et hæc non est opinio Arist. sed intendebat declarare quòd hoc cōmune est duabus opinionibus, scilicet opinioni Aristo. qui dicit quòd principia transmutationis sunt qualitates quatuor, scilicet caliditas, & frigiditas, & humiditas, & siccitas, & opinioni eorum, qui dicūt quòd principium omnium qualitatum est densitas, & raritas: et sunt illi, qui dicunt partes esse atomos. Et, cum posuit quòd fundamēta qualitatum apud istos sunt densitas, & raritas, d. & densitas, & raritas sunt congregatio, &c. idest & densitas, & raritas secundū opinionem istorum est congregatio, & segregatio partium. & sunt modi, secundum quos dicunt substantias generari, & corrumpi, illi, qui concedunt substantias generari, & corrumpi. dicebant enim quòd generatio indiuidui est congregatio partium, et corruptio est segregatio illarum. Et, quia omnia ista reducuntur ad segregationem, & congregationem, & congregatio, & segregatio videtur esse in loco, d. & quod congregatur, aut segregatur necesse est, &c. idest &, cū ita sit, necesse est vt motus localis præcedat omnes transmutationes secundum hanc opinionem, & similiter secundum opinionem veram. Deinde dedit aliam rationem in augmentabili à prędicta, & d. et etiam augmentabile, et diminuibile mutant locum secundum magnitudinem. idest, vt mihi videtur, quòd augmētabile necesse est quòd nutrimentum transferatur ad ipsum, & tunc augebitur, & similiter diminuibile necesse est vt transferatur ab eo aliqua pars eius, & tunc diminuatur. & secundum hoc motus localis præcedit motum augmenti, & diminutionis.

Gnatio, aut est alteratio, aut sequitur alterationem.

Aliqs p̄t dicere trāsmutationē i substātia eē priorē aliȷs, quia prædicamentum subst. est prius aliȷs.

Amplius & hinc cōsyderantibus erit manifestum ꝙ latio prima est. primum enim, vt & in aliȷs, sic & in motu dicetur vtiq; multifariam. Dicitur aūt prius, & quo non exn̄tē nō erūt alia, illud vero sine reliquis. Et quod tēpore. Et quod s̄m substantiam. Quare, qm̄ motum quidē necessarium est esse continue; erit aūt continue, aut qui continuus est, aut qui consequenter, magis autē qui continuus est, et melius est continuum, q̄ consequenter esse: quod autem melius est, semper arbitramur in natura eē, si poſe est: possibile autem est continuum esse, demonstrabitur autē posterius, nunc autem hoc supponatur, et nunc nullum posse esse nisi lationem: necesse est itaq; lationem esse primam. nulla enim necessitas est aut augmentari, aut alterari id, quod fertur: neq; igitur generari, aut corrūpi. horum autē nullum esse contingit, si continuus non sit, s̄m quem mouet primum mouens.

Prius quot modis dicatur. vide in post p̄dicamētis. & .5. Meta.t.c. 16.

Dignius sem p accipimus i natura, si sit possibile.

Et apparet etiam ꝙ translatio est primus motuum, cōsyderando hoc modo. Primum enim quemadmodum dicitur multiplex in aliȷs rebus, ita etiā dr̄ in motu. Dicit̄. n. prius, illud, quod, cum non fuerit, non erunt alia, et potest esse extra alia. Et dr̄ prius illud, quod est prius in tp̄e, aut in essentia. Quia igit̄ est necessarium vt motus sit æternus, & nō æternus, nisi, aut quia est cōtinuus, aut quia est successiuus: & est dignius vt sit cōtinuus, q̄ vt sit successiuus, & melius: & opinamur ꝙ illud, qđ est s̄m naturam, est melius, si est poſe: & possibile est vt sit continuus, & hoc declarabitur post, sed nūc ponatur ꝙ impoſe est vt aliquis motus sit onctinuus, nisi localis: necesse est igitur vt translatio sit primus motuum. non enim necesse est vt translatum moueatur alio motu omnino, neq; s̄m augmentum, neque s̄m alterationem, neque vt generet̄, neq; vt corrumpatur. sed impossibile est vt aliquis istorum sit, nisi sit motus localis, s̄m quem mouet primus motor.

56 Cum declarauit ꝙ motus translationis p̃cedit naturaliter alios motus, & nõ solum p̃cedit naturaliter, sed tp̃e etiam, et substantia, incœpit declarare ẽr quõ sequitur vt p̃cedat ſm tp̃s. & incœpit notificare primo ſm quot modos dr̃ prius, &.d. Et apparet ẽt, &c.i.ꝙ translatio est primus motuũ, inducendo rões, ſm quas dr̃ primũ in motibus, & demonstrando ꝙ motus translationis dr̃ prior ſm vnumquodq; eorum. D. incœpit inducere modos, ſm quos dr̃ ꝙ motus pręcedit motũ, &.d. Primum enim quemadmodũ dr̃, &c.i. prius enĩ sicut dr̃ in alijs rebus de pluribus vno, ita ẽt in motu dr̃ de pluribus vno modo. & intendit ꝙ, ſm oẽs modos, ſm quos dr̃ prius, & posterius in omnibus rebus, aut ſm plures dr̃ prius, & posterius in motu. D.d. Dicitur enim prius, &c.i. & prius dr̃ in alijs rebus, & in motibus multis modis. dr̃ enim prius ſm naturam, & est illud, quod, cum non fuerit, nõ erit secundũ: &, cum fuerit, non de necessitate erit secundũ. v.g. vnum, & duo. quia, qñ vnum non fuerit, duo non erunt. &, si vnũ fuerit, non tñ sequitur vt duo sint. Et intendit quod iam declaratũ est ꝙ talis est dispositio motus localis ad cæteros motus. & post declarabitur, s. ꝙ, cum alij motus fuerint, erit motus localis: &, cum motus localis fuerit, non sequit̃ vt alij motus sint. D. incœpit dicere secũdũ modũ prioris, & dixit Et dr̃ prius tp̃e, & eẽntia.i. ſm causam. D.d. Quia igitur est necessarium vt motus sit æternus, i. & motus est etiã æternus, aut quia est vnus cõtinuus, vt declaratum est de motu cõtinuo, aut quia cõponitur ex motibus successiuis, s. quorũ vnus est ante alium, & vnus post alium, ita, ꝙ finis p̃cedentis sit cum principio cõsequentis. D.d. & est dignius vt sit cõtinuus, &c.i. & est manifestum ꝙ dignius est, & melius ꝙ motus æternus sit vnus, & continuus, q̃ vt sit successiuus. æternitas enim est in continuo essentialiter, & in successiuo accidentaliter. Dem̃.d. et opinamur, &c.i. &, cum melius sit vt motus ęternus sit continuus, & nos opinamur ꝙ, oẽ, quod prouenit à natura, semper est melius inter possibilia. D.d. & possibile est vt sit cõtinuus. i. &, cum posuerimus ꝙ, illud, qđ prouenit à natura, est melius inter possibilia: & motus æternus est melius vt sit continuus: & possibile est vt motus localis sit continuus: sequitur ꝙ motus localis, in quo inuenitur æternitas, sit continuus. Et, cum nõ fuit manifestum hic ꝙ sola translatio est cõtinua, & dixit & hoc declarabitur post. i. sed accipiamus hoc pro vero in hoc loco, s. ꝙ nullus motus est continuus in rei veritate, nisi motus localis. et, cum ita sit, necesse est vt motus localis sit etiam primus in tempore. Et abbreuiatio istius sermonis est talis. Si est melius vt motus æternus sit cõtinuus: & melius in oĩ possibili est illud, qđ est naturalr: necesse est vt motus æternus sit continuus. Si igitur motus cõtinuus sit translatio tm̃, necesse est vt motus æternus sit trãslatio. &, si motus æternus est prior ſm tp̃s, necesse est vt translatio sit prior ſm tp̃s. & silr debet esse prior ſm naturã, & ſm cãm. Et, cũ descripsit prio prius ſm naturã, incœpit declarare ex p̃dictis, & ex hac descriptione ꝙ iste motus, s. localis est prior ſm naturã cæteris motibus, & d. necesse est igit̃ vt trãslatio sit pria, &c.i. necesse est igit̃ vt motus localis sit prior naturalr cæteris motibus. nõ. n. est necesse vt trãslatũ moueat̃ alio modo motuum, sed alij motus nõ pñt esse sine motu locali. Motus igitur localis, cũ non fuerit, non erunt alij motus: &, cũ alij motus fuerint, erit motus localis. & non sequit̃ ꝙ, cum motus localis cõtinuus fuerit, vt alij motus sint. & hoc intendebat, cũ.d. sed impõe est vt aliqs istorũ motuũ, &c.

Prius ſm naturã qd. vide sup. c.55 & ibi.

Æternitas ẽ in continuo essẽtialr, & in successiuo accidentalr.

Sũma rõnis. Meli⁹ in oĩ possi. illud, qđ est natr. Idem. 1. cœli t c. 14.

Adhuc, tempore primũ. perpetuis enim solum competit moueri secundũ hunc. Sed in vnoquoq; eorũ quidem, quæ habent generationem, lationem necesse est postremũ esse motuum. post enim generationem primum alteratio est, & augmentatio. sed latio iam perfectorum motus est. Sed alterum necesse est moueri ſm lationem prius, quod & generationis causa erit ijs, quæ fiunt, non generatũ, vt id, quod genuit, eo, quod generatum est. Videbitur aũt generatio vtiq; esse prima motuũ, propterea ꝙ factam esse oportet rem primũ. hoc autẽ in vno quidẽ quouis eorũ, quæ fiunt, sic se habet, sed alterum quid necesse est prius moueri ex ijs, quę fiũt, quod & ipsum non fit, & hoc alterum prius. Quoniam aũt generationem impossibile est eẽ primã: (omnia enim, quæ mouent̃, essent corruptibilia:) manifestum est ꝙ neq; eorũ, qui consequenter sunt, motuum vllus prior est. Dico aũt consequenter, augmentationẽ, postea alterationẽ, & diminutionem, & corruptionem. omnes enim posteriores sunt generatione. Quare, si neq; generatio prior latione est, neq; aliarũ vlla mutationũ.

Motus localis est motuũ pfectissim⁹.

Et etiam est primus in tempore. ſm enim æternitatẽ tm̃ põt moueri hoc motu. Sed indiuiduum quodcunq;, quod habet generationem, habet motum localem post oẽs motus necessario. non enim generat̃, nisi postq̃ est alteratio, & augmentũ. motus aũt localis est motus pfectionis. Sed necesse est ut aliud ab eo moueatur ante motũ translationis, qđ est causa etiã in generatione generabilium, absq; eo, ꝙ ipsum generetur, v.g. ꝙ generãs est causa geniti. Et, si nõ esset ita, existimaretur ꝙ generatio esset primus motuum, qm̃ necesse est vt primo generet̃. sed, licet dispositio sit talis in indiuiduo vnoquoq; generabilium, tñ necesse est vt sit hic aliquid prius generabilibus, quod moueatur, & in se semper existat, & sit non generatum, & istud etiam habet aliquid aliud prius ipso. Et, quia est impossibile vt generatũ sit primũ: quoniã tunc oĩa mota essent generabilia & corruptibilia: manifestum est ꝙ nullus motuum consequentium est prior, s. augmentũ, & alteratio, & diminutio, et corruptio. omnia. n. ista sunt post generationem. Et, si generatio nõ est prior trãslatione, ergo nullus modorũ trãsmutationis est prior translatione.

57 Cum declarauit ꝙ motus, propter quem inuenitur æternitas in motibus, est motus localis: & motus ęternus est prior tp̃e cæteris motibus generabilibus, et corruptibilibus: necesse est vt motus localis sit prior tempore cæteris motibus. Et, quia accidit in hoc quæstio ex animalibus ambulãtibus, in qbus motus localis est posterior ſm tp̃s alijs motibus, incœpit declarare hoc, & dissoluere qõnem, & dixit Et ẽt est primus in tẽpore.i.

te.i.& ēt motus localis æternus est prior in tpe alijs motibus. D.d.fm æternitatē.n.&c.i. qm̄ per æternitatē existētem in hoc motu pōt moueri hoc motu,s. motu priori tpe cæteris motibus. Et,cum.d.ꝙ motus translationis est prior oībus motibus in mūdo fm tēpus, et fm naturam,s.in mundo maiori dixit,ꝙ est econuerso in mundo minori,s.in hoie,et in aīalibus. Et.d.Sed indiuiduū,&c.i. sed hoc in īdiuiduo demonstrato,motó ex se,generabili, & corruptibili est ecōtrario ei, quod est in mundo. Motus enim localis in indiuiduis motis ex se generabilib⁹ est postremus motuū. in hoie enim, & animalibus motus localis est postremus,cū non ambulet,nisi,postq̄ perficitur per motum augmenti,& alterationis: & ante ista est motus generationis. D.d. motus aūt localis est motus pfectionis,i. motus localis non inuenitur in aīali,nisi postq̄ perficitur in creatura. Et,cū dixit hoc, pōt & aliquis dicere ꝙ forte ita est de mundo magno,sicut de paruo,s.ꝙ motus generatiōis in eo est prior,& localis posterior in tpe, & in natura, dixit Sed necesse est vt aliqd aliud moueatur,&c.i.sed īpossibile est hoc eē in moto ex se generabili, ita, ꝙ nō sit hic motum ex se motu locali p̄cedenti hunc motum in generatiōe,qui est causa in isto eē semp generabilia cōtinue,fm ꝙ declaratum fuit prius,& fm ꝙ apparet etiam hic,s.ꝙ motus localis præcedit essentialr generationem. D.d.v.g.ꝙ generans,&c.i.sicut inuenitur in aīalibus generātibus,s.ꝙ gignens est cā geniti propter translationē. & dixit hoc,quia manifestum est ꝙ translatio gignentis p̄cedit generationē suam: translatio autem,quæ p̄cedit generationē non gignentiū,est trāslatio mundi magni generans totum,& conseruans ipm. &,cum ita sit,manifestum est ꝙ trāslatio est posterior in aīali generato motu generationis per accidens. & ideo dixit post. Et,si non esset ita,&c.i.nisi translatio p̄cederet de necessitate generationem gignentis, tunc existimaretur ꝙ generatio esset primus motuum. qm̄ apparet in istis ꝙ generatio est primus motuū in eis. D.iterauit hoc confirmando, & dixit sed licet dispositio sit talis in indiuiduo, &c.i. sed licet hoc accidat in indiuiduo istorū gn̄abiliū,tn̄ nō accidit hoc in oībus gn̄abilibus,i.qa declaratū est ꝙ mot⁹ localis p̄cedit naturalr motum generationis, & ꝙ necesse est vt ante generationē sit aliqd trāslatū ex se. &, si non,nō esset generatio oīno. Si igitur oē translatū ex se esset generatū, tūc generatum haberet causas infinitas. cōtingeret enim, vt ante trāslatum per se, eēt aliud translatum per se,& sic in infinitū. D.d.& ēt istud habet aliud prius ipso. i.& necesse est vt istud motum,s.trāslatum ex se nō generabile, neq; corruptibile habeat aliquid prius ipso: & est illud, quod mouet ipsum, & nō mouetur. D.d. Et,quia impossibile est,&c.i.&, qa impossibile est vt motus generationis sit prior natura, & tpe alijs motibus.qm̄,si ita esset,tunc mota ex se,s. in loco oīa essent generabilia & corruptibilia.&,si ita esset, non inueniret generabile,& corruptibile,vt declaratū est. D.d. manifestum est, &c. idest &, cum generatio non sit prior,manifestum est ꝙ nullus aliorū motuum,qui sequuntur generationem,pōt esse prior natura,& tpe,s. motus alterationis, & diminutionis, & corruptionis. qm̄ generatio p̄cedit istos motus. Et consyderādum est qūo generatio p̄cedit istos motus. Oē eni,quod generatur fm opinionem Aristo,necesse est vt alteretur: & ex hoc existimatur ꝙ alteratio p̄cedit generationē. Sed,quia nos videmus ꝙ oē, quod alteratur, ante fuit generatū,& ex hoc existimatur ꝙ dispositio in istis est circularis,& ꝙ neuter istorū motuum p̄cedit alterum, qūo igitur dixit Arist.ꝙ generatio p̄cedit alios motus præter localem? qm̄ in augmento, & diminutione, & corruptione manifestum est eos esse posteriores generatione. Et,si ēt non inuenitur in istis proprium prioris fm naturam. oē enim generabile est augmentabile, & diminuibile,& corruptibile, & oē augmentabile, aut corruptibile,aut diminuibile est generabile. Dicam⁹ igitur ꝙ consyderatio prioris,& posterioris in hoc loco est,sicut consyderatio prioritatis,& posterioritatis in p̄dicamentis,in quibus est motus. Substantia enim quia est prior naturaliter cæteris p̄dicamentis: qm̄, cū aufertur,auferuntur alia p̄dicamēta: &,cum fuerit, nō sequitur vt sint alia p̄dicamenta, fm ꝙ substantia est prior eis: & si, sequitur vt sint in substantia ex natura materiæ,& p̄cipue natura quantitatis: manifestum est ꝙ via ad esse substantię est prior via ad esse aliorum p̄dicamentorū. Et intelligo per viam motū generationis vniuscuiuslibet p̄dicamētorum. Secundū igitur hunc modum dixit Arist.ꝙ motus generatiōis p̄cedit alios motus, & ꝙ motus alterationis p̄cedit generationē p accn̄s,s. fm ꝙ formæ elemētorū sunt q̄litates aut q̄litates sequuntur eas. Et,eum posuit ꝙ motus generationis p̄cedit alia p̄dicamenta, dixit Et, si generatio nō est prior trāslatione,&c,i.& cū generatio est prior cæteris motibus: & trāslatio est prior gn̄atione: manifestū est ꝙ nullus modorū motus est prior translatione.

Hō ē paruus mundus. idē supra cō.17.

Motus localis in indiuiduis gn̄abilib⁹ motis ex se est postremus motuū.

Sup. t.c.53.

Trāslatio p accn̄s ē posterior generatione.

Quomodo gn̄atio p̄cedit alteratione,& augmentum.

Solutio.

Omnino aūt videtur, id, quod fit, esse imperfectum, & ad principium ire. quo fit, vt quod generatiōe posterius est, natura prius sit. vltimo autem latio inest omnibus ijs, quę sunt in generatione. Quapropter viuentium alia quidē omnino immobilia sunt, propter indigentiam instrumenti, vt plantæ, & multa genera animalium: alijs autem, cum perficiuntur, inest. Quare, si magis inest latio ijs, quę magis nacta sunt naturam, & motus hic primus aliorū erit secundū substantiam.

Quod generatiōe posterius natura prius. Idē vide.2. de partibus anim. c.4.

Et vniuersaliter manifestum est ꝙ generatum est diminutum,& semp currit ad principiū. & sic posterius in generato est prius in natura. & translatio est postremū eius, qđ inuenitur in generato. Et ideo quædam viua non mouentur oīno propter priuationē instrumenti, v.g. plantę & plura genera animaliū: in pfectis aūt est. Cū igit̄ trāslatio non inuenitur, nisi in eis, quæ habent maiorē partem in natura, necesse est vt iste motus etiā essentialiter sit primus cæteris motibus.

58 Ista est alia declaratio, ꝙ trāslatio est prior alijs motibus. Et dixit. Et vlr,&c.i.& vlr manifestum est, ꝙ omne generatum est diminutū,& omne diminutū mouet ad principiū, semper, quod est cōplementum & finis,s.quod est prius alijs principijs. Et manifestum est per se ꝙ generatum est diminutum. qm̄,si non esset diminutū, nō moueretur ad cōplemētum. Deinde dixit, & sic posterius, &c.i.& necesse est igitur vt oē posterius fm tp̄s in generatione sit prius fm naturam. Et, cum verificauit hanc propositionē, dixit et translatio est postremum,&c.idest sequitur igitur ex his duabus propositionibus vt translatio in generato sit posterior fm tempus alijs trāsmutationibus, & prior in natura. Omne enim posterius fm tp̄s in generabili ex rebus, qbus pficitur, est prius in natura: & translatio est talis; ergo sequitur in prima figura vt translatio sit prior natura alijs motibus. D.d. Et ideo quædam viua nō mouentur. i.&,quia translatio est prior fm perfectionem alijs

Oē posteri⁹ in gn̄one. fm tp̄s ē pri⁹ fm nām. Idē.9. Meta.t.c.13 & .2. de ptibus aīalium. cap.1.

aliis motibus, ideo aïalia, quæ non sunt perfecta, non transferuntur, i. quoniam, cum fuerint diminuta, & careant instrumento, quo fit translatio, ideo carent translatione: & similiter in plantis. aïalia vero perfecta hñt instrumenta, et translationem. D. d. Cum igitur translatio, &c. i. &, cum translatio non inuenitur, nisi in eis, quæ sunt perfectiora rerum naturalium, necesse est vt iste sit motus perfectior aliis motibus: et perfectius est prius in natura: ergo iste motus est primus motuum. Et hoc componitur sic. Translatio est rei perfectioris: & quod est rei perfectioris est perfectius: ergo translatio est perfectior aliis motibus. In hoc igitur sermone declarauit per demonstrationem esse, & causæ quod translatio sit prior cæteris motibus. deinde declarauit ex hac cõclusione causam eius, quod translatio existit in aïalibus perfectis. & hæc est demonstratio causæ tantum, deinde accepit posterius, & declarauit per ipsum prius. & fuit demonstratio per signum. & est, quod translatio est prior, quia est in priori. In hoc igitur sermone sunt tres demonstrationes, scilicet causæ et esse, & causæ tantum, & demonstratio signi.

Nota hic triplici genere demonstrationis vsum esse Aristotelem.

Et propter hæc, & quia minime, motuum, id, quod mouetur, dum fertur, à substantia discedit. secundum enim solam nihil mutatur ab esse, vt, cum, quid alteratur, quale, cum vero augetur & diminuitur, quantum.

Et non propter ista tantum est prior, sed propter hoc etiam, quia est inter alios motus talis, quòd non remouetur illud, quod mouetur secundum illud à substantia sua. iste enim solus non transmutat ipsum omnino in sua essentia, sicut transmutatur apud alterationem secundum qualitatem, & apud augmentum, & diminutionem secundum quantitatem.

59 Ista est Tertia declaratio, quod translatio est primus motuum. Et fundatur super duas propositiones, quarum Vna est, quod illud, quod mouetur secundum translationem, non distat à sua substantia apud suam transmutationem, s. quod non accidit ei tunc in sua substantia transmutatio, quæ cogat ipsum exire à sua substantia, cum illud, quod mouetur, non transmutatur, nisi tantum in vbi, & non sequitur ex mutatione vbi mutatio substantiæ moti. quod non contingit in aliis motibus, s. quod in aliis motibus accidit moto transmutatio in sua substantia, sicut in motu alterationis, & augmenti, s. quod alteratum mutatur in sua substantia, aut appropinquatur mutationi, cum alteratio sit via ad corruptionem. & similiter in augmento, cum cõtingit ab eo vt res diuersetur in quantitate. &, cum hoc intenditur, erit via ad corruptionem. Et, cum declaratum sit quod illud, quod mouetur hoc motu, non transmutatur in sua substantia, quod nõ accidit in aliis motibus, & coniunxerimus huic secundam propositionem, & est, quod motus, in quo motum non transmutatur in sua substantia omnino, aut, si transmutatur, nihilominus transmutatur minus, est melior, quia est propinquior naturæ, cum nõ facit rem transmutari à sua natura, sequitur ex duabus quod translatio est perfectior motuum: & quod est perfectius est prius in natura: ergo translatio est prior in natura.

Ex mutatione vbi nõ sequitur mutatio substantiæ moti. Idem 4. phy. t. c. 128.

Quod est perfectius, est prius in natura. Idem infra. t. c. 75.

Maxime autem manifestum est, quod mouens ipsum seipsum maxime secundum hunc mouet proprie, qui secundum locum est. & etiam dicimus hoc esse eorum, quæ mouentur, & mouent, principium, & primum iis, quæ mouentur, id scilicet, quod ipsum seipsum mouet.

Et manifestum est, quòd se proprie hoc motu mouet prima intentione. & dicimus quod primum principium in motis, & motoribus est illud, s. illud, quod mouet se.

60 Ista est Quarta declaratio quod translatio est primus motuum naturaliter. Et fundatur super tres propositiones. quarum Vna est, quod motum ex se nõ inuenitur nisi in hoc motu. nihil enim est alteratum ex se, nec alterat ex se, nisi per accidens. Secunda autem est quod motum ex se est principium rerum motarum. Tertia vero est quod motus, qui inuenitur in primo motu, est primus motuum. Et, d. prima intentione, quoniam accidit ei per accidens quandoque, vt moueat illud, quod mouetur ab ipso alio modo motuum: sicut accidit aïalibus, quando mouentur in loco, s. quod corpus calefit. aïal enim in tali motu, s. alteratione, mouetur ex se, sed non primitus, sed mediante motu locali. & augmentatum est nõ existimatur augeri ex se, sed per accidens.

Nõ inuenitur motum ex se. nisi in motu locali. Idem supra. c. 30. & 2. phy. cõ. 1. & 2. de aïa. cõ. 50. & 4. cœli. cõmẽ. 24. &c.

Motus localis per accidens potest alios motus inducere in re mota. vide. 2. cœli. cõ. 42.

Caput Secundum. Quod motus alii à latione non sint continui.

QVod igitur latio primus motuum sit, manifestum est ex his. Quæ autem latio prima sit, nunc demonstrandum est. simul autem & quod nunc, & quod prius suppositum est, quod contingit quendam motum continuum esse, & perpetuum, manifestum erit eadem methodo.

Apparet igitur ex hoc quod translatio est primus motuum. Quæ autem translatio sit prima, declaratum erit nunc. & manifestabitur cum hoc per hanc eandem viam illud, quod posuimus positione in hoc loco, & prius, s. quoniam possibile est vt aliquis motus sit cõtinuus, & æternus.

61 Declaratum est igitur ex oĩbus istis demonstrationibus quod translatio est primus motuum natura, & tempore. & ista propositio erat prius accepta pro vera, & declarauit ipsam hic. Et, quia translatio est duobus modis, recta, & circularis, & fuit declaratum quod motus æternus est continuus, & accepit pro vero quod motus continuus est motus localis, ex quo declarauit quod motus localis est prior motuum secundum tempus, incœpit hoc declarare, & quærere in quo motu inuenitur continuatio, per quod declarabitur quòd translatio sit cõtinua, & quæ translatio in rei veritate est prima. Et ideo dixit Quæ autem translatio, &c. & dixit hoc, quia nondum est declaratum, nisi hoc, scilicet quòd translatio simpliciter est prior. D. d. & manifestabitur cum hoc per hanc eandem viam, i. per hunc modum consyderandi. & intendit per prius, illud, quod dixit in Sexto, s. quod motus circularis solus potest esse æternus: sed illic nõ compleuit perscrutationem de hoc. In initio vero tractatus istius, & ante hunc sermonem non solummodo declarauit possibile esse vt sit hic motus continuus, sed declarauit quod necesse est vt sit hic motus continuus. Ex hoc ergo sermone, quem nititur declarare, apparent duo. Quorum vnum est illud, quod prius posuit, s. quod possibile est, vt sit hic motus continuus, æternus. Secundum autem est quis motus sit motus continuus, quem declaratum est esse æternum necessario. & hoc declarabitur, quãdo declarabit quod motum impossibile est esse continuum.

Documentum.

Quod igitur aliorum motuum continuum nullum cõtingit esse ex his manifestum est.

Omnes

Omnes enim ex oppositis ad opposita sunt, & motus, et mutationes. vt generationi quidem, & corruptioni ens, & non ens termini sunt. alterationi aūt cōtrariæ passiones. augmentationi vero, & diminutioni aut magnitudo, & paruitas, aut pfectio magnitudinis, & imperfectio. cōtrarij aūt, quī in cōtraria. id aūt, quod nō semper mouetur hac motione, existit aūt prius, necesse est prius quiescere. manifestum est igitur φ quiescet in contrario id, quod mutatur. Similiter autē & in mutationibus. opponunť enim generatio, et corruptio simpliciter, & singularis singulari. Quare, si impossibile est simul mutari sm opposita, nō erit cōtinua mutatio, sed inter ipsas medium erit tempus. nihil enim differt contrarias, aut non cōtrarias esse, quæ secundum cōtradictionem sunt, mutationes, si modo impossibile sit simul eidē adesse. hoc enī rationi nihil vtile est. Nec si nō necesse est quiescere in cōtradictione, neq; est mutatio quieti contrarium: nō enim fortassis quiescit, quod nō est, corruptio aūt est in non ens. sed si solū mediū sit tps: sic enim nō est mutatio continua. neq; enim in prioribus cōtrarietas vtilis erat, sed non contingere simul esse. Non oportet autem turbari φ idem pluribus erit cōtrarium, vt motus statui, & motui, qui est in cōtrarium: sed solum hoc accipere, quod opponitur quodāmodo & motui, & quieti motus cōtrarius, vt æquale, & mediocre excedenti, & ei, quod exceditur: & quòd non contingit simul oppositos esse, aut motus, aut mutationes.

Dicamus igitur φ apparet impossibile eē aliquem motū aliorū esse continuum ex hoc sermone. Motus enim, & oēs modi trāsmutationis sunt de opposito in oppositū. v.g. qm̄ duo termini generationis, & corruptionis sunt esse, & non esse. & duo termini alterationis sunt duo contraria. & duo termini augmēti sunt magnitudo, & paruitas, aut pfectio, & diminutio magnitudinis. & illa, q̄ sunt ad partes contrarias sunt cōtraria. & qd nunq̄ moueť motu demonstrato, & fuit ante necessario quiescens. manifestū est igitur φ transmutatū quiescit, qn̄ peruenerit in cōtrarium. Et sm hunc modū est de modis trāsmutationū. corruptio eni & generatio sunt opposita simplr, & q̄ sunt in vnoquoq; indiuiduo sunt opposita eis, quæ sunt in alio. Et ideo, si non fuerit possibile vt aliquid trāsmutetur insimul duobus modis trāsmutationis oppositis, impossibile est vt transmutatio sit continua, sed necesse est vt inter ea sit tēpus. nō enim est differētia inter hoc, φ modi trāsmutationis contradictorij sint contrarij, aut non contrarij, dum hoc solum sit impossibile in eis, s. vt insimul existant in eodem. hoc enim non indigetur in hoc sermone. Nec ēt indigetur hoc, s. φ non est necessarium vt generatio sit in cōtradictorijs. Nec hoc etiam, φ transmutatio est cōtraria quieti. quod enī non est, dignum est, vt nō sit possibile vt quiescat: corruptio aūt inducit ad non esse. sed illud, quo indigeť in hoc sermone, est hoc solum, s. vtrum inter ea sit tps. qm̄, si hoc fuerit, impossibile erit vt transmutatio sit cōtinua, nostra enim indigentia in primis duabus rebus non fuit ad cōtrarietatem, sed ad hoc, φ impossibile est vt existant insimul. Et nō debemus peccare, ppter hoc, φ idem erit contrarium pluribus. v.g. φ motus est cōtrarius quieti, & contrarius motui, qui est ad cōtrarium: sed non debemus nos considerare in hoc solo, s. quodāmodo vno, & nō quodāmodo alio. motus igiť, & quies opponuntur motui contrario, ver. gra. quòd equalitas, & temperamentū superabundantię, & diminutioni: et φ impossibile est vt sit insimul, neq; duo motus oppositi, neque duo modi transmutationis oppositi.

Intendit in hoc sermone declarare, φ motus successiui, qui inueniuntur in eodem moto, qui sunt idem genere, & diuersi spē, non sunt cōtinui, & hoc in quatuor transmutationibus. Et ipse incœpit declarare hoc in tribus illoꝝ, cum sit manifestius in eis, s. in alteratione: & in quantitate, & in substantia, quæ dr̄ generatio, & corruptio. Et fundat suum sermonem super quattuor propositiones. Quaꝝ prima est, φ omnis motus istoꝝ est de opposito in oppositum. Secunda autem est, φ illa, quæ sunt de oppositis in opposita, sunt opposita. Tertia est, quod idem motum, qn̄ moueť motibus oppositis, necesse est vt inter eos sit tempus. Quarta vero est, φ motus, inter quos est tempus, non sunt continui. Ex quo sequitur necessario φ oē motum aliquo istoꝝ motuum trium sm successionem impossibile est vt motus eius sit continuus. Et propositio, dicens φ inter nēs duos motus oppositos eiusdem moti est tempus, est talis, φ possibile est qn̄q; vt illo tpe sit illud motum quiescens, & qn̄q; impossibile, s. in motu generationis, & corruptionis, vt post declarabitur. et qūocūq; sit, consecutio est eadem. hæc est igitur summa huius capituli. 62 Abbreuiatio.

Textus expositio. Dixit Dicamus igitur φ apparet impossibile est, &c. i. qn̄ fuerit positus motus eē vnius moti, dicens enim hunc sermonem, aut ponet φ istud motū, quod est continui motus, moueť altero duoꝝ motuum oppositoꝝ, v.g. augmentatione tm̄, aut diminutione tm̄, aut ponet φ est continui motus, ppter hoc, φ mouetur duobus motibus oppositis sm continuationem. Et incœpit primo destruere primam intentionem, dicendo Motus enim, &c. i. & intendit per hoc tres transmutationes tm̄. [a] in motu enim locali nō apparet contrarietas, sicut apparet in istis. & post declarabit hoc. Et, cum narrauit φ transmutatio in istis tribus est de opposito in oppositū, incœpit dicere opposita in vnoquoq; eorum, & dixit, v.g. qm̄ duo termini, &c. i. v.g. qm̄ opposita in generatione, & corruptione, quæ terminant istos duos motus, sunt esse, & non esse. Generatio

a In motu locali nō apparet cōtrarietas, sicut in alijs motib⁹. Idē sup. c. 16 & 5. ph. c. 9 Idē. 6. phy. cō. 92. Idem 1. cœli. 86.

ratio enim est de non esse in esse, corruptio vero de esse in non esse. & nõ intelligit hic p non esse nõ esse simpliciter, sed non esse alicuius, s. non esse huius generati, vel huius corrupti. D. d. & duo termini alterationis sunt duo contraria, i. et duo termini motus alterationis sunt duo contraria, inter quæ fit iste motus. vt album, & nigrum in coloribus, & calidum, & frigidum in tangibilibus, & alia contraria existentia in modis istorum motuum, quę declarata sunt in Septimo istius libri. illic. n. declarauit in quo genere qualitatum inuenitur iste motus. Et, cum induxit opposita, quæ sunt in generatione, & corruptione, & alteratione, iduxit ēt ea, quę sunt in motu quantitatis, & dixit & duo termini augmenti & diminutionis, &c. i. & duo termini oppositi augmēto, & diminutioni sunt magnū, & paruum. Et est ita, sicut dixit, qm̄ res naturales habent magnitudines terminatas, minimus igit̄ hō est terminatus naturaliter, & similiter maximus. si enim magnitudines rerum nō essent terminatæ, tunc magnitudines nō haberent pfectionem qualitatum in natura per motū augmenti. manifestum est. n. per se, qm̄, quemadmodū nō quælibet actio fit per quamlibet qualitatem, s. per quālibet formam, ita est manifestū per se esse impossibile vt quęlibet actio entium sit per quamlibet magnitudinem: sed vnaquæq; actio actionum ppriarum cuilibet enti habet qualitatem propriam, & quantitatem propriā. Sicut igitur actio hoīs nō pōt puenire, nisi à forma hoīs, ita impōle est vt actio eius pueniat, nisi à sua magnitudine. magnitudo igit̄ hoīs est terminata naturaliter, & similiter sua forma, & silr̄ in vnaquaq; rerum naturaliū. D. d. aut pfectio, aut diminutio magnitudinis. i. in motu augmenti, & diminutionis. Et, cum declarauit q impossibile est, q isti motus sint cōtinui, æterni, fm q sunt idem motus, cum sint de contrario in cōtrarium, & de opposito in oppositum, & quod est tale, est finitū, et pōt aliquis dicere forte q cōtinuatio in eis est propter translationem ipsius motus de alio motu in motum oppositum et in illo genere, ita, q interim non sit quies, v.g. vt alteratum moueat̄ de albedine in nigredinem, deinde de nigredine in albedinē, ita, q nō in medio sit quies, & sic in infinitum, dixit, rn̄dēdo, & illa, q̄ sunt in partes contrarias sunt contraria. i. & non est dicendum q motus oppositi istarum rerum sint cōtinui. motus enim, qui sunt ad partes oppositas, sunt oppositi. & intendit per partes oppositas contraria in alteratione. D. d. & quod non moueť, semper fuit, &c. i. & omne, quod moueť motu, qn habet principiū, & finē, et anteq̄ mouebat̄, erat ens, necesse vt ē moueat̄ post quietem, non post motum, si prius mouebatur motu contrario posteriori. & dixit hic q oīs motus desinens non desinit, nisi qn̄ aufertur potentia ab eo, in quo fuit transmutatio. & hoc erit, qn̄ illud est in actu. & oē, qd̄ est in actu, est quiescens necessario: qm̄, si moueretur, esset in potētia: &, si esset in potentia, tunc motus non finiretur. quod est cōtra positū. & hæc declaratio cōis est duobus motibus, s. alterationis, & augmenti. In transmutatione aūt generationis, & corruptionis non apparet alietas duorum motuum ex quiete moti inter eos: cum illud, quod transmutatur hoc motu transmutationis, non est aliquod demōstratū in duobus extremis motuum. & ideo processit in hoc per aliam viam cōem aliis trāsmutationibus: & est, qm̄ inter oēs duos motus oppositos est tp̄s necessario. et, cum ita sit, dixit Et fm hunc modū, &c. Et intendit p modos transmutationis transmutationes residuas, & dixit q generatio, & corruptio sunt opposita simplr̄, quia opponunt̄ sibi fm esse, & nō esse. D. d. & quæ sunt in vnoquoq; indiuiduo, &c. i. & generatio existens in aliquo indiuiduo est opposita corruptioni, exn̄ti in illo eodem indiuiduo. i. qm̄ impossibile est vt generatio, & corruptio insimul sint in eodem indiuiduo in eodem tp̄e: ergo inter illos est tp̄s necessario. Et, cum posuit q istæ duæ transmutationes sunt oppositę, dixit Et ideo, si nō fuerit possibile, &c. i. &, cum fuerit positum q duæ transmutationes oppositæ sint continuæ sine aliquo tp̄e interposito, continget necessario vt idem transmutetur duabus transmutationibus oppositis insimul. Quoniam, si motus de albedine in nigredinem sit cōtinuus cum motu de nigredine in albedinem, tunc illud, quod mouetur de albedine, mouetur ad albedinem. Secundum igit̄ quòd mouetur de albedine dimittit eam, & acquirit nigredinem. & fm q moueť ad albedinem dimittit nigredinem, & acquirit albedinem. ergo in eadē dispōne acquirit eandem partem albedinis, & dimittit illam: & moueť ēt duobus motibus contrariis insimul. quod est impossibile. Et similr̄ accidit in generatione, & corruptione, & in aliis transmutationibus ab eis, & in motu locali. demonstratio enim cōis est oībus transmutationibus. et, cum duo motus non fuerint insimul, sequitur q inter eos sit tp̄s necessario. Et ista demonstratio non debet intelligi, nisi in eodē moto, quod mouetur duobus motibus cōtrariis, hn̄tibus pn̄m, & finē, non in motibus successiuis, qui sunt in pluribus motibus, sicut motus chordarū apud percussionem earum oīum, neq; in duobus motibus, quorū alter est pfectio alterius in eodem moto, qm̄ inter oēs istos non est tempus: neque aliquis eorum est motus perfectus, s. habet principiū, & finem. finis. n. motus naturalr̄ non est motus, sed quies. & silr̄ principium motus est ex non motu, nisi sit per accidens. fm hoc igit̄ est intelligenda ista demonstratio. Et, quia ista declaratio est cōis oībus transmutationibus, prima aūt propria transmutabilibus, quæ recipiunt quietem, dixit non enim est differētia, &c. i. & in ista demōstratione non indigetur ponere duas transmutationes contrarias esse, sicut fuit factū in prima, sed tm̄ indigetur in ea hoc, s. q impossibile est vt contradictoria opposita sint insimul. D. d. nec etiā indigetur hoc. i. & ista demonstratio non indiget illo, quod acceptum fuit in prima, s. q in eodem nō existūt duo cōtraria insimul, neq; ēt indigetur in hac demonstratione illo tertio posito in prima, s. q quies ēst contraria motui. D. dedit causam in hoc, et dixit quod enim nō est, &c. i. & causa in hoc, q ista transmutatio non peruenit ad quietem, est: qm̄ trāsmutatio, quę est corruptio, peruenit ad non ens: & nō ens nō dr̄ quiescere, nec trāsmutari, nec esse contrariū. & oīa ista erant accepta in prima demonstratione. D. d. sed illud, quo indigetur in hoc sermone, &c. i. illud enim, quod indiget declaratione in hac demōstratione vr̄, est hoc vnū solum, s. q inter oēs duas transmutationes oppositas, quocunq; modo sit modorū trāsmutationis, est tp̄s. hoc enim verificato, verificabitur impossibile esse duas transmutationes oppositas esse continuas. D. d. nostra enim indigentia in hoc, &c. i. & istæ duæ demonstrationes differunt, quia demōstratio, qua vtitur hic in hoc, q duæ transmutationes oppositæ non sunt cōtinuæ, non inducit ad hoc, q duo contraria existant in eodem insimul, sed ad hoc, q impossibile est vt duo opposita sint insimul, s. ens, & non ens. qm̄ duo prima, s. duo opposita, de quibus dictum fuit in hac demonstratione q ea esse insimul est impossibile, s. impossibile, ad quod induxit ista demonstratio, non fuit hoc, s. duo cōtraria existere in eodem insimul, sed duo contradictoria existere insimul, s. ens, & non ens. Et, qa in prima demonstratione fuit acceptum q trāsmutationes oppositę sunt contrariæ adinuicem, & q quietes, quę sunt inter eas, sunt etiam, & contingit in hoc quæstio, vtrum vnum contrarium habeat plus vno contrario, cum sit famosum

q vnum

7. physi. t. c. 14. vsque ad t. c. 20.

Vnaquæq; res nālis est determinata p maximus, et minimū. Idē supra. c. 44. & quæ ibi.

Subm gn̄ationis, & corruptionis nō ē aliqd d̄mōstratu. Idem 5. phy. t. c. 8 & 1. de gn̄atiōe t. c. 23. & 24. Idē 2 de ala. cō. 4. & 1. ph. 63. & 1. cap. de sub̄a orbis.

Documētū.

Intellect⁹ ɜpōnis, dicentis q̄ iter n o t⁹ cōtrarios cadit quies.

Non ens nō dr̄ qescere, nec transmutari. Idem. 5. phy. 7. & 8. cō. Idē prio physi. 81. Idē hic cō. 4.

quòd vnum contrarium non habet nisi vnum contrarium, incœpit dissoluere hāc qōnem, & dixit Et nō debemus peccare, i. et nō debemus decipi in hoc, ꝙ posuimus sermonem dicentis, ꝙ contingit nobis vt idem habeat duo cōtraria. qm̄ iam posuimus ꝙ vterq; duorum motuum oppositorū est contrarius reliquo: & ꝙ quies, ex qua incœpit vterq; motuum, est cōtraria ipsi motui: & sic motus habebit duo contraria, s. motū, & quietem. D. dedit rñsionem in hoc, & dixit sed nō debemus consyderare in hoc solo, & non in alio. idest & ista qō accidit in pluribus: & ideo non est consyderanda in hoc loco solo. D. d. motus igitur, & quies opponuntur, &c. i. nō enim est impossibile dicere ꝙ motus est cōtrarius quieti, & motui, sicut dr̄ ꝙ æquale est cōtrarium magno, & paruo, & mediocre est contrarium intenso, & diminuto. Et intendebat per hoc notificare ꝙ possibile est idem habere plura vno cōtrario. Aut qn̄ contrarietas, quæ est inter ea, nō est maxima, sicut media, quæ sunt inter contraria. Aut qn̄ idem habebit plura cōtraria diuersis modis. Et ista est dispositio motus. modus enim, ſm quē motus est cōtrarius motui, est alius à modo, ſm quem motus est contrarius quieti. & æquale est contrarium magno, & paruo, ſm hoc, ꝙ contrarietas, quæ est inter æquale, & nō æquale, est vna. & silr̄ videt̄ esse in oībus medijs cū extremis. D. dixit & ꝙ impossibile est vt sint insimul, &c. i. non enī indiget̄ in hac declaratione ponere contrarium habere vnū contrarium, sed hoc tm̄ indiget̄, s. impossibile esse duos motus oppositos existere insimul.

Quomodo vnū pōt plura cōtraria: et quo nō.

Amplius autem & in generatione, & corruptione etiam penitus absurdum esse videbitur, si factum confestim necesse est corrūpi, & nullo tempore permanere. Quare ex his vtiq; fides alijs fiet. physicum enim est similiter sese habere in omnibus.

Et etiam malum est omnī modo existimare de generatione, & corruptione, quòd res, quādo generatur, necesse est vt corrumpat̄ statim, & non remaneat tempore omnino. Et hoc erit certitudo de hac intētione in alijs partibus. cursus enim naturæ est in illis omnibus eodem modo.

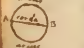
63 Idest. & inopinabile est existimare ꝙ motus generationis est continuus cum motu corruptionis, ita, ꝙ generatum nō habeat esse oīno, nisi in potentia. qm̄, si isti duo motus essent continui, tunc non haberet generatum esse in actu, omne enim existens in actu est in tēpore, s. demonstrato. & tunc natura ageret ociose. Et quia, qn̄ hō intelliget hoc eē impossibile in generatione, statim intelligit ipsum esse impossibile in alijs transmutationibus, dixit Et per hoc erit certitudo, &c. i. & per cognitionē istius intētionis in generatione erit certitudo cognitionis eius in alijs transmutationibus. qm̄ natura currit in entibus eodē modo, s. ꝙ finis esse non est corruptio. qm̄ oīs motus est via ad generationem, aut in substantia, aut in qualitate, aut in quantitate. &, si motus cōtrarius cōtinuaret̄, destrueret̄ generatio.

Omne ens in actu est in tēpore demōstrato.

Si mot⁹ contrarius cōtinuaret̄ generatio destrueretur.

Caput Tertium. Nullam lationē, nec rectam, neq; etiam reflexam aliquam, siue rectā, siue circularē posse esse perpetuo continuam.

QVod aūt contingit esse quendam infinitum vnum existentem, & cōtinuū, & hic est circularis, nūc dicamus.

Omne enim, quod fertur, mouetur aut circulari, aut recto, aut mixto. quare, si neq; illorum alter continuus est, neq; illum, qui ex vtrisq; cōpositus est, esse est possibile. ꝙ autē id, quod fertur recto, & finito, non ferat̄ continue, manifestū est. reflectitur enim. reflexum aut recto cōtrarijs mouetur motibus. contrarius enim secundum locum est is, qui est sursum, ei, q est deorsum: & qui est in ante, ei, qui est ī retro: & qui est ad sinistra, ei, q est ad dextra. loci enī cōtrarietates hæ sunt. Quis aūt est vnus, & cōtinuus motus, prius definitum est, ꝙ is, qui est vnus, & in vno tēpore, & in non differenti ſm speciem. Tria enim sunt, & quod mouetur, vt homo, aut Deus: & qn̄, vt tēpus: & tertium id, in quo. hoc autem est aut passio, aut forma, aut locus, aut magnitudo. contraria autem differunt specie, & non vnum sunt. loci autē sunt dictæ differentiæ. Signum autē est ꝙ motus cōtrarius est, qui est ab A ad B ei, qui est ab ipso B ad A, quia sistunt, & cessare faciunt se inuicem, si simul fiant. Et in circulo similiter. vt qui est ab A ad B ei, qui est ab A ad C. sistūt enim, si cōtinui sint, & non fiat reflexio, propterea quòd contraria mutuo se corrumpunt, & impediunt. sed non is, qui est in latus, ei, qui est sursum.

Motus localis diuisio idē ifra t. c. 76.

Reflexū recto contrarijs mouetur motibus.

Ad motum vnum requiri tria.

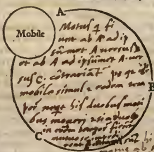
Et nos declarabimus modo ꝙ possibile est vt sit hic motus, infinitus, vnus, & cōtinuus. est enim aut totius translati, aut circulariter. Dicamus igitur ꝙ oē est translatum, aut circulariter, aut recte, aut motu mixto. si igit̄ alter istorum nō fuerit continuus, impossibile erit vt cōpositus ex ambobus sit continuus. & manifestum est ꝙ translatum per lineā rectam finitam non mouet̄ cōtinue: reuertitur enim recte: & quod reuertit̄ recte, mouetur duobus motibus contrarijs. motus enim in loco ad superius est cōtrarius motui ad inferius: & motus ad anterius est contrarius motui ad posterius: & motus ad sinistrū est contrarius motui ad dextrum. isti enim sunt modi contrarietatis in loco. Etiam determinauimus prius quis motus sit vnus continuus, & diximus ꝙ est motus, qui est eiusdē rei in vno tēpore, & in eo, ꝙ non diuersat̄ ſm formam, s. ſm speciem. Illa enim, per quæ complebitur hoc, sunt tría, motum, s. v. g. hō, aut Deus: & quando, v. g. tempus: & tertium est illud, in quo est motus, s. locus, aut passio, aut forma, aut magnitudo. contrarii autē differunt ſm formam, & non ſm naturam. At illi aūt modi, quos diximus, differunt ſm locū. Et signum ꝙ motus de A ad B est contrarius motui ex B ad A, est, quia contradicūt sibi,

sibi,& resistunt, quando fuerint insimul. Et similiter est etiam, cum fuerit in circulo. v. g. de motu ab A versus B, & de B versus A. qm̃ resistunt, & contradicunt sibi. si igit̃ fuerint continui, non habebunt reuersionem, neq; reflexionem, qm̃ contraria sunt se corrumpentia, & sibi resistentia. & motus ad latus non resistit motui ad superius.

Demonstratio, q͏ in linea recta motus ex oppositis locis sunt contrarij.

A B

Demonstratio eiusdem in circulo.

64 Cum declarauit q͏ impossibile est vt trãsmutatio in qualitate, aut quantitate, aut in substãtia sit motus cõtinuus in infinitũ, vult in hoc capitulo declarare q͏ hoc etiam impossibile est, vt sit, nisi i motu circulari tm̃ ad vnam partem, non in recto, neq; in eo, qui reuertit̃ sup̃ vnam lineam rectam, aut circularẽ, & dixit Et nos declarabimus, &c. & intendit per totum translatum, motum, in quo illud, quod mouet̃, occupat totum locum. Deinde dixit Dicamus igitur q͏ omne trãslatum, &c. & ista propositio est manifesta per se, sed de motu mixto ex duobus motibus intelliguntur duo, q͏ ambo sint actu æqualiter, s. aut q͏ alter motus sit victus, & alter vincens sit medius inter duos motus, sicut motus, qui est per lineam curuam. Et hoc videtur magis intendere in hoc loco. & primã intentionẽ intẽdebat in primo de cœlo, & mundo. & possunt intelligi ambæ. Deinde dixit si igitur alter, &c. & hoc est manifestum per se in motu cõposito ex duobus motibus, ver. g. q͏, si fuerit impossibile vt motus rectus sit infinitus, impossibile erit vt curuus, aut gyratiuus sit infinitus. Si aũt intellexerimus per cõpositum secundam intẽtionem, tunc difficile cõprehendetur in ista demonstratione. Qm̃, si vincens est ille, in quo impossibile est vt sit infinitus, manifestũ est vt iste modus istorum impossibile est vt sit infinitus. Si autẽ vincens est ille, in quo est possibile esse priuationẽ finitatis, existimatur q͏ non apparet in eo hoc, quod dixit Arist. s. q͏, si alter fuerit impossibile vt sit infinitus, impossibile erit hoc in cõposito. simplices enim motus, in quibus impossibile est hoc, sunt in hac mixtione in potentia. in mixtione aũt sm̃ primam intentionẽ sunt in actu. & iõ difficile pñt adaptari sua vocabula huic mõ mixtionis, nisi cõiungatur ei aliud fundamentũ: & est, q͏ oẽ, quod est in potentia aliquid, necessario exibit in actũ. & si non, tunc natura ageret ociose. Tunc igitur verificabitur nobis, q͏ impossibile est vt motus mixtus ex recto, & circulari sit infinitus, & si posuerimus q͏ circularis est vincens. qm̃ erit finitus in potentia, inquantum habet in se de potẽtia motus recti. & propter latentiã istius intentionis diximus q͏ prima expõ est manifestior. Et, cum declaratũ fuit in Sexto q͏ impossibile est vt mot⁹ rectus sit infinitus, & põt aliquis dicere, qm̃ forte infinitas est possibilis in eo sm̃ reflexionem moti in eodẽ spatio finito vicibus infinitis, dixit & manifestũ est q͏ trãslatio p lineam rectã, &c. i. & manifestũ est q͏ translatũ super lineam rectam finitam eundo, & reuertendo, non mouetur vno motu, sed duobus motibus contrarijs. D. declarauit quõ sunt cõtrarij, & dixit motus enim in loco ad superius, &c. i. & necesse est vt duo motus, qbus mouetur vnũ motum in eodem spatio sm̃ reuersionem, sint cõtrarij. qm̃, si alter motus fuerit ad supius, reliquus erit oppositus ei, qm̃ ad inferius: &, si ad inferius, reliquus erit ad superius: &, si ad anterius, reliquus erit ad posterius: &, si ad dextrum, reliquus erit ad sinistrũ, aut ecõuerso. Et hoc fuit necessarium, qm̃ dimensiones corporum sunt tres, longitudo, latitudo, & profunditas. Extrema lõgitudinis dñr superius, & inferius, latitudinis dextrum, & sinistrum, & profunditatis anterius, & posterius. Et debes scire q͏ istæ partes sunt distinctæ in natura in homine, & similiter in mundo: sed in homine sunt manifestæ per se, in mundo aũt per demonstrationem. Et, quia manifestum est q͏ isti sunt modi cõtrarietatis in loco, dixit isti enim sunt modi contrarietatis in loco. Et, cum conclusit q͏ isti duo motus sunt oppositi, incœpit declarare q͏ duo motus oppositi non sunt vnus, ad cõcludendum q͏ duo motus, qui sunt hmõi, s. sm̃ reuersionem, nõ sunt vnus, [a] & dixit Et iam determinauimus prius. i. motus, q est vnius moti, & in vno tẽpore, & in eadẽ specie, i. nõ diuersa duabus differentijs oppositis. Deinde declarauit hæc tria, & dixit Illa enim, per quæ cõplentur hæc, sunt tria, &c. & intendit q͏ locus est genus, in quod est motus translationis, & passio est genus, in quam est motus alterationis, & forma est natura, in quam est motus generationis, & corruptionis, & magnitudo est genus, in quod est motus augmẽti, & diminutionis. Et intendit per Deũ aliquod corpus cœleste: sicut erat aliñẽ famosum. Et, cũ posuit q͏ vnus motus est ille, qui non diuersat̃ neq; sm̃ rem motam, neq; sm̃ tẽpus, neq; sm̃ formam, s. speciẽ, dixit cõtrarij vero differunt sm̃ formam, &c. i. et, cum declaratũ sit q͏ motus reflexi sunt contrarij: & motus contrarij differunt sm̃ formam, & naturã: & vnus motus nõ differt à se sm̃ formam, seqtur ex hoc in secunda figura q͏ duo motus reflexi nõ sunt vnus. Et, cum posuit q͏ motus reflexi nõ sunt unus, propter hoc, qa sunt cõtrarij, notificauit in quo genere differunt sm̃ formã, & dixit illi aũt modi, quos diximus, &c. i. & illi motus reflexi, quos diximus, qui sunt aliqui trium modorũ, quos diximus, differunt sm̃ formam oppositam in loco, s. superius & inferius, aut dextrum et sinistrum, aut ante & retro. Et quia vna propositionum, quas posuit in hoc sermone, est q͏ motus, qui sunt à punctis oppositis, sunt contrarij, & hoc est manifestum in motibus, q sunt super dimensiones rectas, et latet in eis, qui sunt super dimensiones circulares. in circularibus enim existimatur q͏ motus in eis non inuenitur in partibus oppositis sex p̃dictis, s. dextrum, & sinistrũ, &c. incœpit declarare hanc propositionem, & notificare quõ inuenit̃ cõtrarietas in eo, et dixit Et signũ eius, q͏ motus, &c. i. & signũ eius, q͏ motus, qui sunt ex locis oppositis, sunt contrarij, siue fuerint in spatijs rectis, aut rotundis, est, quia resistunt sibi. s. qm̃ impossibile est vt vnum motũ moueatur sm̃ ea simul. Verbi gratia ponatur magnitudo recta, A B linea, et vnum motũ moueatur quandoq; ex B ad A, quãdoq; ex A ad B, dico q͏ isti duo motus sunt oppositi: quia resistunt sibi: & impossibile

est vt

Os, qd̃ est in potentia aliquid, necessario exibit in actum.

Cur sex sint dñæ loci.

Documẽtũ.

Sex drie loci ex nã sunt in hoĩe & in mũdo: licet latẽt. Idẽ 2. cœ. c. 9. & inde. Et 1. cœ. ... 2 5. phys. t.c. 10.

eſt vt idem motum moueatur in his duobus motibus inſimul. & ſimiliter eſt, ſi poſuerimus lineam A B eſſe arcum circuli, ſiue ſemicirculum, ſiue maiorē, ſiue minorem. Sed quæritur hic, & dicitur, quō motus ex A ad B, & ex B ad A ſunt contrarij, quando fuerint in dimēſione circulari, & ipſe iam declarauit io Cœlo, & mundo ꝙ motus circularis non eſt cōtrarius motui circulari. qm̄, ſi cōtrarietas eſſet in circularibus motibus, cōtingeret vt corpora mota circulariter motibus oppoſitis eſſent cōtraria, ſicut corpora ſimplicia, quę mouentur motibus rectis contrarijs, ſ. aqua, & ignis. Et, cum ita ſit, contrarietas igitur, in qua communicatur hoc corpus circulare, & rectum, debet intelligi ſic, ſcilicet duo motus, quibus impoſſibile eſt aliquod corpus moueri inſimul, non duo motus, in quibus eſt neceſſe vt motum ſm alterum ſit contrariū moto ſm reliquū. ſm hoc igitur debet intelligi contrarietas in hoc loco. Et, cum declarauit ꝙ iſti motus ſunt contrarij hoc modo, ſ. quia reſiſtūt ſibi in vno corpore, & corrumpunt ſe adinuicem, & declarauit ex hoc impoſſibile eſſe vt motus compoſitus ex eis ſit continuus, dixit ſi igitur fuerint continui, &c. i. ſi igitur poſuerimus ꝙ iſti duo motus ſint cōtinui, ſequitur vt neq; habeant reflexionem, neq; reuertantur. quoniā contraria ſunt directio, & reuerſio: & cōtraria deſtruunt ſe adinuicem: & illa, quæ ſunt talia, non cōtinuantur. D. d. & motus ad latus, &c. i. & motus contrarij ſunt illi, qui ſunt in eadem oppoſitione: illi aūt, qui non ſunt in eadē oppoſitione, non ſunt contrarij: ſicut motus ex dextro ad ſiniſtrum cum moto ab inferiori ad ſuperius. Et hoc, quod dixit, eſt manifeſtum per ſe. & iſti non ſunt contrarij: qm̄ non eſt impoſſibile vt idem motum moueaī iſtis motibus, ſ. vt moueatur ad ſupius, & ad dextrum inſimul, ſ. ꝙ ex iſtis ſit motus compoſitus, & ex motibus contrarijs non componitur vnus motus.

Obiectio.

Primo cœli. l. c. 24.

Solutio.

Quomodo in circulo ſit contrarietas. vide pfectā ſolutionē illius difficultatis l. 1. cœ. c. 32. Vide & ibidē. cō. 8.

Maxime autem manifeſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt eum motū eſſe continuū, qui ſuper recta fit. quia reflexum neceſſarium eſt ſtare, non ſolum ſuper recta, ſed etiam ſi ſecundum circulum feratur. nō enim idem eſt circulo ferri, & circulū. eſt enim aliquādo quidem vt id continuet, quod mouetur, aliquando autē vt in idem profectum, vnde moueri cœpit, reflectatur iterum. Quod aūt neceſſe eſt ſtare, fides eſt nō ſolum in ſenſu, ſed et in ratione. Principium aūt hoc eſt. tribus enim exiſtētibus principio, medio, & fine, mediū ad vtrūq; ambo eſt, et numero quidem vnū, ratione vero duo. Amplius autē aliud eſt eē potentia, & eſſe actu. Quare rectæ quodlibet ſignum eorū, quę inter extrema ſunt, potentia quidem eſt medium, actu autem non eſt, niſi diuiſerit hanc, & ſuperſtans iterū cœperit moueri. ſic autem medium ipſum principium fit, & finis principium quidem poſterioris, finis autem prioris. Dico autem, vt ſi A, quod fertur, ſtet in B, & iterum feratur in C. cum autem continue feratur, neq; adeſſe, neq; abeſſe poteſt A in B ſigno, ſed ſolum eſſe in ipſo nunc, in tempore autem nullo, niſi cuius ipſum nunc diuiſio eſt, in toto. Si autem affuiſſe ponat aliquis, & abfuiſſe, ſemp ſtabit A, quod fertur. impoſſibile enim eſt ſimul & affuiſſe A in B, & abfuiſſe. in alio ergo, & alio ſigno temporis. tēpus igitur erit, quod in medio eſt. quare quieſcet A in B. ſimiliter autem & in alijs ſignis. eadem enim ratio eſt & in omnibus. Cum autem vtatur ipſum A, quod fertur, ipſo B medio, & fine, & principio, neceſſe eſt ſtare, ppterea ꝙ duo facit ſimiliter, atque ſi cogitauerit. ſed ab A quidem ſigno abfuit, principio, in C autem affuit, cum finierit, & ſteterit.

Et hoc apparet magis, ſcilicet ꝙ impoſſibile eſt vt motus per lineam rectam ſit continuus, ex hoc, ſ. ꝙ illud, quod reflectitur, neceſſe eſt quod quieſcat, non ſolummodo illud, quod mouetur ſecundū lineam rectam, ſed etiam illud, quod moueſ p circulum. nō enim eſt eadem intentio aliquid moueri circulariter, & aliquid moueri per circulū. forte enim mouetur eundo ſuper ipſum, & forte, cum peruenerit ad illum locum, à quo incœpit moueri, reuerteſ. & homo certus eſt, quoniā talis motus neceſſe eſt vt qeſcat non ſenſu tantū, ſed ratione. Et hoc eſt principiū illius. quoniam hic ſunt tria, principium, & medium, & poſtremum, mediū apud vtrūq; extremorum eſt vtrunq;, & eſt in numero vnum, et in reſpectu duo. Et etiā illud, quod eſt in potentia, eſt aliud ab eo, qd eſt in actu. Et ideo quodcūq; punctū imaginaueris inter duo extrema, eſt medium in potentia, & non eſt in actu, niſi quando diuiſerit illam, & quando ceſſauerit quieſcens apud illum punctum, deinde incœperit moueri, tunc igitur medius punctus erit principiū, & finis, principium poſtremi, & finis primi. Verbi gratia ꝙ A moueatur, & quieſcat apud B, dein de moueatur ad C. cum autem mouetur ſm continuationem, impoſſibile erit vt A ſit in B. aut ſeparetur ab ipſo, ſed erit in eo tātum in inſtanti, non in tempore oīno, & inſtans non diuidit totum, ſ. lineam. Si igitur aliquis poſuerit ꝙ, cum A transfertur, erit in B, & ſeparabitur ab eo, tunc erit quieſcens. impoſſibile enim eſt vt A ſit inſimul in B, & ſeparetur ab eo. ergo hoc erit in duobus punctis diuerſis temporibus. ex quo ſequitur vt A quieſcat in pūcto B. & ſimiliter in alijs punctis. quoniam ratio eſt eadem in omnibus. Quando autem A motum vtitur B, quod mediū eſt, pro principio, & fine, neceſſe eſt vt quieſcat, quia ponit ipſum duo, ſed, quia incœpit à puncto A, ſeparatur à principio, & ſic in puncto C, cum completur ſuus motus, quieſcat.

Demonſtratio

Demonstratio, ꝙ medium sit principium, et finis actu.

A B C

Linea, siue magnitudo.

65 Quia declaratio pdicta sup hoc, ꝙ illud, quod mouetur, & post reflectit̃ sup lineam rectã, non est motus cõtinuus, est declaratio vlis oibus quatuor trãsmutationibus, incœpit declarare hoc de moto in loco, et, qa declaratio propria est magis pfecta, & magis manifesta, dixit Et hoc apparet magis, &c. i. & apparet magis ꝙ impoſſe est vt motus cõtinuus æternus sit sup lineã rectã; ſm reflexionẽ, & reuersionẽ, ex hoc, ſ. qm̃ oẽ, quod reflectit̃ necesse est vt qeſcat inter duos motus, ſ. vt habeat quatuor dispõnes, duos motus, & duas quietes. Et, qa hoc non solũmodo declarat̃ in moto sup dimensionẽ rectam, sed in moto sup circulũ, dixit non solummõ illud, quod mouet̃ sup lineã rectã, &c. i. & hoc, qđ diximus, non tm̃ declarabit̃ in eo, quod mouet̃ sup lineam rectã, sed in eo, quod mouet̃ super circulũ. Et, qa illud, quod mouet̃ super circulũ, mouet̃ duobus modis, qm̃, aut pficit circulũ, aut mouet̃ ĩ eo super arcum, deinde reuertit̃ sup illum eundẽ arcum ad contrariã partẽ, & alter istorũ modorũ est poſſis, & reliqu⁹ impoſſis, ſ. reuerti sup eundem arcũ, distinxit istos duos modos, & dixit non est. n. eadem intentio, &c. i. imo ista intentio declarabit̃ in eo, quod mouet̃ sup circulum, qñ mouebit̃ super illũ motu circulari, ſ. ire, & reuerti. nõ. n. est eadẽ intentio, aliqd moueri circulariter, & aliqd moueri per circulũ. i. & diximus motus circularis, i. attributus circulo. qm̃ non est eadẽ intentio aliqd moueri motu attributo circulo, ſm ꝙ est sup circulum tm̃, et aliqd moueri sup totũ circulũ. Et dixit hoc. qm̃ illud, quod mouet̃ super circulũ vno motu, et ad vnã partẽ, dicitur moueri circulariter in rei veritate: illud aũt, quod mouet̃ in eundo, & redeundo sup circulũ, mouet̃ motu attributo circulo. & hoc intendebat cũ dixit circulr. motum igit̃ sup circulum vno mõ dr̃ moueri circulariter: & motũ super circulũ eundo, & reuertẽdo non dr̃ moueri circulr, sed per circulũ. D. d. forte. n. mouet̃, etc. i. forte. n. aliqd mouet̃, & est delatũ super circulum, & dr̃ moueri in eo circulariter: & forte, qñ peruenerit ad locũ, ex quo incœpit moueri, reflectit̃, & tunc dr̃ moueri per circulũ. Et, cum exposuit intentionẽ, quã intẽdebat, & distinxit illa, in qbus manifestabit̃ hoc, incœpit declarare, & dixit Et hõ erit certus, &c. i. & hõ erit certus, ꝙ illud, quod mouet̃ eundo, & reuertendo, habet duas quietes sensu, & rõne. Et dixit hoc. qm̃ apparet sensui, ꝙ oia mota, eundo, & reuertẽdo, hñt duas quietes. & hoc manifestũ est in eis, q̃ mouent̃ motu voluntario, ſ. aĩalibus, & in eis, q̃ mouẽtur naturalr istis duobus motibus, vt pulsus. Medici. n. fingũt cõprehendere sensu duas qetes, ſ. in fine systoles, & diastoles. Et quæret aliquis, si sit manifestũ sensui ꝙ oẽ motũ, quod reflectit̃, qeſcit, tũc vti sermone in declaratione eius est superfluũ. Dicamus igit̃ ad hoc, ꝙ hoc, quod apparet sensui est testimonium illi, quod apparet rõni: sed illud, quod apparet sensui, non sufficit in hoc, ꝙ oẽ tale motũ quiescit, cũ nõ sit remotũ ꝙ plura talia mota sint, quorũ quies non cõprehendit̃ sensu, & sic esset poſſe existimare ipsa non qeſcere. Cum igit̃ cã fuerit data in hoc, ſ. causa faciens qetem, tunc declarabit̃ ꝙ oẽ tale motum quiescit necio. Et possumus dicere ꝙ sensus sufficit in hoc, ſ. in esse, & pcipue hoc, quod apparet ꝙ duo mota æqualis velocitatis, qñ alterum mouet̃ reflectendo, & alterũ recte, apparet sensui ꝙ rectum incedit velocius, vt post dicet Arist. [a] Et ſm hoc ratio data hic erat causa in hoc esse tm̃. & sic scientia huius erit magis certa. [b] qm̃ scire aliqd esse cum sua causa erit certius scientia, quæ est in sensu tm̃. Et, cũ dixit ꝙ hoc non tm̃ apparet sensu, sed rõne, i. demr̃atione, icœpit, et dixit Et hoc est principiũ illius, &c. i. & qa ĩ his duobus motibus, ſ. recto, & reflexo sunt tria, ſ. principiũ, & medium, et est illud, quod est inter duos motus: [c] & istud medium est vnum numero, et duo ratione: necesse est vt iste motus sint duo. [d] motus. n. continuus nõ habet mediũ, quod sit vnũ numero, ſ. in actu, sed potentia. D. induxit aliã declarationẽ, & dixit Et est etiam illud, quod est in potentia, &c. i. & oẽ motũ sup lineã rectam, ſm ꝙ mouet̃ super ipsam motu finito, necio describit in ea duo puncta ĩ actu, ſ. punctũ, ex quo mouet̃, & punctũ, ad quod mouet̃: & nullũ punctum describit in actu ĩter hæc duo puncta, nisi qeſceret in medio. & hoc intendebat, cum dixit & nõ est in actu, &c. i. & motũ non describit punctum in actu inter duo puncta, inter q̃ mouet̃, nisi diuiserit magnitudinẽ, super quã mouet̃, & qeuerit in medio. Si igr̃ reuertat̃ in motu ad cõtrariã partẽ, à qua mouebat̃, tunc pũctus medius, quem describit in actu, erit prinᵐ motus, & finis. erit. n. finis primi motus, et principium secundi motus. Et hoc intẽdebat, cum dixit & non est in actu, &c. i. & incœpit moueri, i. ad contrariã partẽ ei, ad quã mouebat̃. D. d. tũc igr̃ medius pũctus erit principiũ, & finis. i. tunc igit̃ punctus medius, quẽ describit in actu, erit principiũ, & finis. et siue motum qeuerit in puncto medio, deinde reuersum est ad motũ ad contrariũ illius partis, aut qeuerit in fine spatij, deinde reuersum est ad contrariũ illius partis, describit igitur punctum in actu, quod est prinᵐ, & finis insimul, ſ. principiũ postremi motus, & finis primi. Et, cum dixit hoc dedit exemplũ, & dixit V. g. &c. i. vʸ. grã ponere ꝙ A moueat̃ ex C ad B, & qeſcit ĩ B, ſ. ꝙ facit B esse punctũ in actu, deinde reuersum est, & mouet̃ ex B ad C, tunc igit̃ B erit finis primi motus, & principiũ secundi. D. d. cũ aũt mouet̃ ſm continuationẽ, &c. i. & illud, quod mouet̃ continue, impoſſe est vt supponat̃ alicui, & vt separet̃ ab eo. qm̃ tale est super magnitudinẽ in tpe. qm̃ diuidit magnitudinem in actu. & ideo quiescit necio inter duos motus, & non in instanti. & illud, quod est cõtinui motus, est sup magnitudinẽ in instanti, nõ in tpe oĩno. D. d. et instans nõ diuidit. i. et motũ, cũ fuerit in instanti, non diuidit magnitudinẽ in actu. D. d. Si igitur aliquis posuerit, &c. i. si igitur aliquis posuerit ꝙ aliquod motũ fuerit super aliquid in actu, deinde separet̃ ab eo, tũc cõtinget necio vt quiescat in illo. Deinde dedit rationem super hoc, quod est conuersum positi, & dixit impoſſe est. n. vt A sit insimul in B, et separatũ ab eo. i. et hoc fuit ita. qm̃ impoſſe est vt motum sit in extremo magnitudinis, deinde separet̃ ab eo ad contrariũ illius partis, ad quã mouebat̃ in vno instãti. v. g. ꝙ A iuit ex B ad C, et fuit sup C, deinde mouet̃ ab eo ad B in vno instanti. D. d. ergo hoc erit in duobus pũctis diuersis. i. &, cũ fuerit impoſſe vt aliqđ motũ sit sup extremũ alicuius magnitudinis, & reflectat̃ ab eo in eodẽ instanti, tunc instans, in quo fuerit sup illud extremũ, est aliud ab eo, in quo separat̃. D. d. ex quo sequit̃ vt A qeſcat sup punctũ B. i. & cũ instans, in quo motũ est sup extremũ magnitudinis, est aliud ab istanti, in quo separat̃ ab eo, & est declaratũ ꝙ inter qlibet duo instãtia est tẽpus, necesse est vt motũ qeſcat super extremũ magnitudinis. qm̃ in quolibet tpe aut corpus mouet̃, aut qeſcit. D. d. & silr est in alijs pũctis, &c. i. & silr est de alijs punctis acceptis in tpe, ſ. instantibus: qm̃ ratio est eadẽ in eis. Et intẽdit, vt mihi vr̃, in hoc ꝙ inter quælibet duo eorũ est tẽpus. declaratum est. n. ꝙ instãs non sequit̃ instãs. & põt intelligi sic, & silr de alijs punctis imaginaris sup lineã. qm̃, cum motum descripsit vnum eorũ in actu, tunc quiescit necessario: siue posuerimus ꝙ iste punctus est in extremo lineæ, aut in medio, Et ideo dixit post Qñ aũt A motum vtit̃ me-

Declaratio ppria ẽ magis pfecta, et magis mãifesta.

Nõ ẽ eadem intẽtio aliqd moueri circulariter, & moueri p circulum.

Apparet sensui, ꝙ oia mota eundo, & redeũdo hñt duas qetes.

An vti ſmone ĩ declaratione eius, qđ est sensui manifestũ, sit superfluum.

Solũ prima.

Secunda.

[a] Ex hoc patet qđ sit demr̃atio cãe tm̃. vide pro hoc. 2. Cœ. c. 35.

[b] Scire aliqd cũ cã ẽ pfectius, q̃ scire ipm̃ sensu tm̃.

[c] Mediũ in moto reflexo ẽ vnũ numero, et duo rõne.

[d] Mot⁹ cõtinu⁹ nõ hẽt vnũ medium in actu.

unde q. predictu, in quo ostensu est motu rectu super spatio ... factu no est con... neq, ...
... facto sup eo: spatio & reflexioni est utile ad soluendu quasdam rones dubitan...

dio, &c. i. et, cum imaginauerimus ꝙ motũ vtiẽ aliquo puncto medio magnitudinis pro fine primi motus, & ꝑncipio secundi motus, sequit̃ nec̃io vt quiescat: sicut est dispositio in pũcto, qui est ĩ extremo magnitudinis: ratio. n. in oĩbus punctis est eadem. D. d. q̃a ponit ipsum duo, &c. i. qm̃ motũ, cum fuerit reflexũ super duo opposita, tũc faciet finem ꝑmi motus, & ꝑncipiũ secundi motus. & impoſſe est vt duo in actu sint ĩ vno instanti. instans. n. est in potentia, nedum vt opposita sint in eo. D. d. sed, quia incœpit ex pũcto A, &c. i. & necesse est vt q̃escat. qm̃, cũ incœperit moueri, incipit à puncto in actu, &, cũ finitur, describit punctũ in actu, ergo sequitur vt quiescat, quẽadmodũ non incœpit ex puncto, nisi illud, quod erat quiescens, anteq̃ inciperet.

Quapropter & ad dubitationẽ hoc est dicendum. habet. n. dubitationem hanc. Si. n. sit ipsa E ipsi F æqualis, & A feratur cõtinue ab extremo ad C, simul autẽ sit A in B signo, & D feratur ab F extremo ipsius ad G regulariter, & velocitate eadem ipsi A, ipsum D añ veniet ad ipsum G, quàm ipsum A ad C. prius. n. se mouens, & discedens prius venire necesse est. Non ergo simul affuit A in B, & abfuit ab eodem. quapropter & posterius fit. si enim simul, nõ posterius erit, sed necesse erit stare. Non ergo ponendũ est, cũ A affuit in B, ipsum D moueri siṁ ab F extremo. si. n. affuerit A in B, erit & abfuisse, et non simul, sed erat in sectione temporis, & non in tẽpore. Hic igitur est impossibile sic dicere in continuo, sed in eo, quod reflectitur, necesse est sic dicere. Si. n. G feratur ad ipsum D, & iterum reflectens deorsum feratur, extremo D fine, & principio vteẽ vno signo, vt duobus. quapropter stet necesse est, & nõ simul affuit ĩ ipso D, & abijt ab ipso D. ibi. n. simul esset, & non esset in eodem nunc.

Et iõ oportet nos rõcinari ꝑ hoc ĩ dissolone q̃õnis. est. n. locus dubitatiõis. Qm̃, si spatiũ H est æquale spatio Z, & A moueẽ cõtinue de extremitate H ad B, ad H reuertẽdo, & insiṁ fuit in puncto B, & C moueẽ de extremitate Z ęqualr̃, & in eadẽ velocitate, tũc C ĩcedit citius ad G, q̃ A ad H. illud. n. quod incedit in ꝓcessu, necesse est vt ĩcedat citius. A igitur nõ fuit in B, & seꝑabiẽ ab eo ĩsimul & siṁr fuit diuersum. qm̃, si esset insiṁ, non diuersareẽ, sed necesse est vt q̃scat. Ergo non oportet ponere ꝙ, cũ A fuit ĩ B, mouebaẽ A ab extremo B. qm̃, si A fuit in B, & seꝑatum est ab eo, & hoc impoſſe est esse insiṁ, qm̃ positum est ꝙ hoc fuit in dr̃ia tp̃is, nõ in tẽpore. Manifestũ est igiẽ, ꝙ ĩ cõtinuo impoſſe est vt hoc dicaẽ. in reflexo vero necesse est vt hoc dicatur, s. quies. qm̃, si qñ A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principium, tunc vno puncto vtetur pro duobus. & ideo necesse est quiescere, nõ ita, ꝙ insimul proueniat ad B, & recedat A B. et, si non, tunc illic insimul esset, & non esset in eodem instanti.

Ratio, quã dubitatur ꝙ id, quod continue mouetur, aliquo signo quiescat.

E
H
Mobile, æq̃ velox, reuertens ad B.
Magnitudo.
B C

D C
F
Z
Mobile eque velox accedẽs ad G.
Magnitudo.
G

Ostensio, ꝙ necesse sit mobile, quod reflectitur, quiescere illo signo, à quo reflectitur.

G
Mobile, q̃d fert ad punctum D, & iterũ reflectitur.
D punctum.

Cũ declarauit ꝙ illud, q̃d moueẽ recte, qñ reflectitur necesse est vt q̃escat, & nõ continueẽ suus motus, vult dissoluere q̃õnem ex hoc, in q̃ dr̃, quare duo mota æqualia in velocitate, qñ moueñẽ insiṁ ꝑ duo spatia ęqualia, & incipiũt insiṁ moueri, sed, cũ alteꝝ ꝑuenit ad mediũ spatij reflectiẽ ad extremũ, ex quo incœpit moueri, & reliquũ directe ꝓcedit ad finẽ, quare motũ, quod non reflectiẽ, ꝑuenit ad finẽ spatij, anteq̃ reflexũ perueniat ad locũ, in quo incœpit, licet duo spatia sint ęqualia. dicendũ est igiẽ ei, q hoc q̃rit, qm̃ motũ reflexũ q̃escit. Et hoc intẽdebat, cũ dixit Et iõ oportet nos rõcinari, &c. 66 Rõnis abbreuiatio.

D. incœpit dicere q̃õnem, et dixit est. n. ĩ hoc locus dubitationis, &c. i. qm̃, cum posuerimus A moueri ad B, deinde reflecti ab eo, ita, ꝙ in vno instãti fuit in puncto B, & recessit ab eo, tũc nõ debet C ĩcedere ad G, añq̃ A ad H. &, cũ C ĩcedit ad G añq̃ A ad H, cõtinget ꝙ A non existet in B, & fuit separatum insimul. qm̃, si ita esset, tunc non diuersareẽ motus eius à motu C. sic igiẽ est intelligẽdus iste locus. Et ideo vr̃ mihi ꝙ aliq̃d est diminutum à verbis Arist. in lib. qm̃, sm̃ ꝙ inuenitur in libro non inducitur in forma syllogismi inducentis ad inconueniens. & ideo sic debet legi. & in illa eadem velocitate necesse est vt ꝑuentus C ad G, et A ad H sit ĩsimul: sed nõ sunt ĩsimul: qm̃ C citius ĩcedit ad G, q̃ A ad H.

ad H. D.d.nõ igr̃ opʒ ponere,&c.i.sed q ponit motũ cõtinuũ eẽ,ponit ꝙ eẽ A in B,& sẽpationẽ eiꝰ ex B,reuertẽdo,est in dr̃ia tp̃is ĩdiuisibili,nõ in tp̃e.qđ est impoſſe.ergo ille motor nõ est cõtinuꝰ. Et hoc intẽdebat,cũ dixit Manifestũ est igr̃ in cõtinuo ꝙ est impoſſe hoc dicere,ſ.motum reflecti. D.d.in reflexo vero,&c.i.ꝙ motus nõ ẽ cõtinuus,& ꝙ qeſcit. D.dedit cãm ĩ hoc,et dixit Qm̃,ſi,qñ A moueť,fuerit extremũ B,finis,& prinᵐ,etc.i.ꝙ,cũ punctus fuit in actu,diuiſit tẽpus in duo:& ideo fuit tempus inter ea. D.d.&,ſi nõ,tũc illic,&c.i.& ſi nõ,tunc A eſſet in B in actu,et non eſſet in eodem inſtãti:& inſtans non eſt,niſi in potentia.

E At vero quę olim illata fuit ſolutio,nõ dicenda eſt.Non.n.contingit dicere ꝙ eſt in D ipſum G in ſectione neqʒ affuit,neqʒ abfuit.neceſſe.n.eſt ad finẽ venire,qui actu eſt,non potẽtia.quod igiť in medio eſt,potentia eſt,hoc aũt actu,et finis quidẽ à deorſum,principium aũt de ſurſum.Et motum ergo ſilr̃.neceſſe eſt ergo ſtare quod reflectiť ſuꝑ recta.non igiť contingit cõtinuum motũ eſſe perpetuum ſuꝑ recta.Eodem aũt modo occurrendũ eſt & ijs,q interrogãt Zenonis rationem,& volunt ſi ſemꝑ dimidiũ trãſire oportet:hæc aũt infinita ſunt:infinita aũt tranſire impoſſe eſt.Aut vt eandẽ hanc rõnem qdam aliter interrogãt,volentes ſimul,cũ quid moueť,dimidium prius numerare,cũ adeſt,ſm vnũquodqʒ dimidium.quare,cũ pertranſierit totam,infinitum accidit numeraſſe numerum.hoc aũt in confeſſo eſt impoſſibile eſſe.

Zenonis rõ

Et non oportet dicere illã ſolõnem in prędicta qõne prius.Qm̃ ĩpoſſe eſt dicere ꝙ motũ erit ſuꝑ C H,aut ſuꝑ B,in loco dr̃ię temporis,ita,ꝙ non fuit in ipſo,neqʒ ſeparatum ab eo.illud.n.quod ẽ in actu,nõ in potẽtia,neceſſe eſt vt ꝑueniat ad finẽ.& pũcta,q̃ ſunt in medio,ſunt in potẽtia,iſta aũt ſunt in actu,& eſt finis ab inferiori,& principium à ſuꝑiori.Et ſilr̃ ẽt eſt de motibus.Neceſſe eſt igiť vt reflexũ ſuꝑ lineam rectã qeſcat.impoſſe eſt igiť vt in linea recta ſit motus cõtinuus ęternus.Et ſm hunc modũ debemus opponere ſermoni Zenonis,dicẽtis qm̃ illud,quod ꝑtrãſit ſpatiũ,neceſſe eſt ſemꝑ pertranſire medietates:ſed medietates ſunt infinitę:et infinita non pñt pertranſiri:impoſſe eſt ergo illud ſpatiũ ꝑtrãſiri.Aut q hoc dicit alio mõ,ſicut alij dicũt,ꝙ neceſſe ẽ,dũ hõ moueť,vt numeret medietates,vnã poſt aliã.Et tũc,cũ ꝑtranſit totam medietatẽ,tunc numerat numeros infinitos.& manifeſtũ eſt ꝙ hoc eſt impoſſe.

67 Et cum declaratum ſit hic de motu,qm̃ non facit in magnitudine,ſuper quam mouetur punctum in actu,niſi cũ quieuerit,& tunc non oportet diſſoluere quæſtionem Zenonis in motu per illam diſſolutionem,per

6.Ph.t.c.19 quam fuit diſſoluta in Sexto. D.d.Qm̃ impoſſe eſt dicere,&c.i.qm̃ impoſſe eſt dicere ꝙ motus,qñ peruenerit ad extremum magnitudinis,q̃ eſt C H,aut B,perueniat ad ipſum in dfferentia temporis indiuiſibili,ſ.in inſtãti,ita,ꝙ non fuit in extremo magnitudinis,deinde ſeparatur ab eo. D.d.neceſſe eſt vt perueniat ad finem,&c.i.&,cum motũ mouetur ſuper magnitudinẽ finitam in actu,neceſſe eſt vt perueniat ad extremum magnitudinis,quod eſt punctum in actu,& finis motus.puncta autem,quę ſunt inter principium,& finem magnitudinis,ſunt in potẽtia:cum magnitudo diuidatur ſm illa potentia,non in actu.pũctus autem,qui eſt finis magnitudinis,eſt in actu,et eſt finis primi motus,& principium ſecundi,v.g.finis motus ab inferiori ad ſuperius,& principia motus à ſuperiori ad inferius. D.d.Et ſimiliter eſt de motibus.i.& hoc neceſſe eſt in omnibus motibus finitis.D.d.Neceſſe eſt igitur vt reflexum,&c.i.manifeſtum eſt igitur,ex dando cauſam in hoc,ꝙ motum deſcribit punctum in actu ſuper magnitudinem,& eſt magnitudinem eſſe finitam in actu,ꝙ neceſſe eſt ipſum quieſcere.In ſermone.n.dedit cauſam,ꝙ cauſa quietis ĩ extremo magnitudinis eſt,quia deſcribit in ea pũctum in actu,hic autem dedit cauſam in hoc,ꝙ deſcribit ſuper ipſum punctum in actu,& eſt magnitudinem rectã eſſe finitam ĩ actu. Et ideo dixit Neceſſe igiť eſt vt reflexum,&c.i.manifeſtum eſt igiť hoc eſſe neceſſe in oĩbus ſuis cauſis ꝓpinquis,& remotis. D.d.impoſſe eſt igiť vt ſuper lineã rectam ſit motus continuus æternus.i.qm̃ motus eius,quod moueť ſuper lineã rectã,eſt finitus.qa linea recta eſt finita,& reflexum qeſcit ĩter motus:et quod qeſcit in ſuo motu,non moueť continue. Et cũ dixit ꝙ non oportet contradicere Zenoni ꝑ illam contradictionem p̃dictam in Sexto,cum illa ſit ſm ſermonẽ,nõ ſm rem,reuerſus eſt ad narrandum ꝙ ſm hunc modũ diſſoluiť illa qõ.& eſt ꝙ,dũ motũ moueť,non diuidit magnitudinẽ in actu,ſ.ſuꝑ quam moueť. D.d.qm̃ illud,quod ꝑtranſit ſpatiũ,neceſſe eſt,&c.i.& qõ eſt talis.qm̃ oẽ,quod pertranſit ſpatiũ,neceſſe eſt vt anteq̃ ꝑtranſeat totũ ſpatiũ pertranſeat medietatẽ,et neceſſe eſt vt anteq̃ ꝑtranſeat illã medietatẽ pertranſeat medietatẽ illius medietatis,et ſic in infinitũ.qm̃,cum magnitudo diuiditur in medietates ĩfinitas,neceſſe eſt vt illud,quod ꝑtrãſit totã magnitudinẽ,anteq̃ ꝑtranſeat illã,pertrãſeat magnitudines infinitas.&,cum ita ſit,continget vt motũ ꝑtranſeat in tp̃e finito magnitudines infinitas,quod eſt impoſſe. D.d.Aut q hoc dicit alio modo.&c.i.aut q ĩducit qõnem alio modo,dicendo ꝙ q mouetur ꝑ aliquod ſpatium,põt numerare medietatem illius ſpatij ante illud ſpatium,& medietatẽ illius medietatis ante aliam medietatẽ,& ſic in infinitum.ex quo contingit ꝙ,ſi aliquis hõ pertranſiuerit per aliquod ſpatiũ,vt numeret numeros infinitos,quod eſt impoſſe. Et,cũ dixit vt numeret medietates,vnã poſt aliã,intendit numerare medietates,q̃ conſequunť ſe adinuicem,ſicut numerãs numerat vnitates,quæ cõſequunť ſe adinuicem.ſed,quia medietates ſunt infinitę,ſequiť numerare numeros infinitos.& iſte modus impoſſibilis eſt alius à prædicto,& eſt manifeſtior,& non põt cõtradici ſm ſermonem per contradictionẽ dictam in Sexto.illic.n.fuit dictum ꝙ,ſi pertranſit medietates infinitas,neceſſe eſt vt pertranſeat eas in temporibus infinitis.Et,cum poſuit hãc quæſtionem,incœpit diſſoluere eam,& dixit.

Puncta,quæ ſũt inť principiũ,& finem magnitudis,ſũt ĩ potẽtia,cuʒ magnitudo dĩdať ſm illa potẽtia,& ñ actu:pũctus aũt,q ẽ finis magnitudinis,eſt ĩ actu.

In primis ergo de motu ſermonibus ſoluebamus,qa tp̃s infinita hẽt in ſeipſo.nihil.n.abſurdũ eſt,ſi in infinito tp̃e infinita trãſit aliqs.ſilr̃ aũt infinitũ & in lõgitudine eſt,& in tp̃e.Sed hæc ſolo ad interrogantẽ qdẽ ſe habet ſufficienter.interrogabatur enim,ſi in finito tẽpore contingit infinita trãſire,aut numerare:ad rem autẽ ipſam,atqʒ veritatẽ nõ

sufficienter. si enim aliquis dimittens magnitudinem, et interrogationem, si in finito tempore contingit infinita trāsire, interroget de ipso tēpore hæc (habet enim tempus infinitas diuisiones) non amplius sufficiēs erit hęc solutio, sed verum illud dicendum est, quod quidem diximus in nup dictis sermonibus. Si enim aliquis continuā diuiserit in duo dimidia, hic vno signo, tanꝗ duobus, vtitur. facit enim ipsum & principium, & finē. sic aūt facit & qui numerat, & q in dimidia diuidit. Sic aūt diuidente, neque erit continua linea, neq; motus. cōtinuus. n. motus cōtinui est: i cōtinuo aūt insunt qdē infinita dimidia, sed nō actu, sed potētia. Si vero faciat actu nō faciet cōtinuū, sed stabit. quod quidē in numerante dimidia manifestū est ꝙ accidit. vnū. n. signū necesse est ipsi numerare duo. alterius enī dimidij principiū, alterius aūt finis erit, si nō vnā numeret continuā, sed duo dimidia. Quare dicendū est ad interrogantē, si contingit infinita transire, aut in tpe, aut in lōgitudine, ꝙ est quidē sic, est aūt non sic. actu. n. si sint, non cōtingit, potētia autē cōtingit. q. n. continue mouet̃ ſm accn̄s, infinita transiuit, simplr̄ aūt non. accidit. n. lineæ infinita dimidia esse. substantia autē ipsa altera est, & esse.

In continuo insunt infinita dimidia potentia, nō actu.

Dicamus igr̄ ad hoc, qđ in pteritis sermonimus dissoluimus hanc qōnem, cū diximus qm̄ in tpe sunt ptes īfinitę. qm̄ nō est impoſſe vt aliqd pertrāseat res infinitas in tpe infinito. et infinitū eodē mō existit in lōgitudine, et tpe. Sed ista rn̄sio sufficit in hac qōne. quęstio. n. est, vtrum sit poſſe in tpe finito ptransire, & numerare res infinitas: ſm aūt rē, & in rei veritate non sufficit. qm̄, si homo diuiserit longitudinē, & dimiserit quęrere, vtrū sit poſſe in tpe finito ptransire res infinitas, dein de quæsiuit hoc in ipso tpe: nam tēpus habet dr̄ias infinitas: tūc ista rn̄sio nō erit sufficiēs. Sed oportet nos dicere verū, & est illud, qđ prius diximus, s. ꝙ, cū aliquod diuidēs diuiserit cōtinuū in duo media, tunc vtet̃ hic eodē pūcto pro duobus. facit. n. ipsum principiū, & finē. & sīr facit q numerat, aut qui diuidit medietates. Cū igit̃ fuerit aliqđ diuisum hac diuisione, nō erit continuū, siue fuerit linea, siue motus. motus. n. continuus est cōtinui: & in continuo certæ sunt medietates infinitę, nō in actu, sed in potentia. Cū igitur posuerimus medietates in actu, tūc nō erit continuū, sed necesse est vt qescat. & hoc sequit̃ manifeste in eo, q numerat medietates. necessario. n. numerat idem punctū pro duobus. qm̄ erit finis alterius duarum medietatum, & principiū alterius medietatis, sed non numerat continuū pro vno, sed ꝑ duabus medietatibus. Et ideo rn̄dendum est quęrenti vtrū sit poſſe pertransire res infinitas, aut in tēpore, aut in longitudine, sic, quoniā quodāmodo hoc est poſſe, & quodammodo impoſſe. in actu quidē est impoſſe, in potentia vero possibile. qm̄ illud, quod mouetur continue, per accn̄s pertrāsit res infinitas, simplr̄ vero nō. accn̄s. n. est, quod accidit lineæ, vt essent medietates infinitę, ſm aūt suam essentiam non.

Cū narrauit ꝙ rn̄sio ꝑdicta in qōne Zenonis nō sufficit, incipit narrare modū, ex quo illa rn̄sio noo est sufficiens, & ꝑmo iterauit illā rn̄siooem, & dixit i sermonibus. n. pteritis. i. illa solutio nō sufficit. qm̄ nos diximus illic io rn̄sione ad sermooē dicētis ꝙ, si motū pertrāsit spatiū, cōtingit ipsum ptransire spatia īfinita in tpe infinito, diximus hoc, s. ꝙ, si ptrāsit spatia infinita, ptransit ea in tpibus infinitis. tēpus. n. in quo est motus, diuidit̃ in infinitum, sicut diuiditur magnitudo, per quā est motus. Et hoc intēdebat, cū dixit dissoluimus qōnem, &c. Et, cū dixit contradictionem, qua contradixit illi qōni, demonstrauit diminutionem, quę est in illa contradictione. Qm̄, cū dictū fuit in qōne ꝙ, si motū pertransit spatiū, sequit̃ vt pertrāseat spatia infinita in tpe finito, non intendit̃ in ea ad destruendū ipsum pertransire spatia infinita, sicut oporteret, sed dictū fuit rn̄dendo ꝙ, si ptrāseat spatia infinita, ptransibit illa in tpibus infinitis, non in tpe finito, sicut dictū fuit in qōne. Et in hoc vr̄ quasi cōcedere poſſe esse ptransire spatia īfinita ex hoc, quod dixit, ꝙ ptransit ea in tpibus īfinitis. Sed hoc in se est impoſſe, s. ptransiri spatia īfinita. sed, si hoc fuerit coocessum, rn̄sio erit vera. Et hoc intēdebat, cū dixit qm̄ noo est impoſſe, &c. i. rn̄sio autem prędicta illic, s. ꝙ, si ptrāseat spatia īfinita, ptransibit ea in tpibus infinitis, est vera: qm̄ non est impoſſe pertransire spatia infinita in tpibus iofinitis. D. dixit Sed ista rn̄sio sufficit, &c. i. sed rn̄sio ꝑdicta in Sexto est sufficiēs quātum ad qōnem. dicens. n. hanc qōnem quærit vtrū est poſſe pertransire, aut numerare in tpe finito res infinitas. &, cū dictū fuit ei hoc eē impoſſe, dixit ꝙ, illud, quod pertransit spatiū, ptransit res infinitas io tpe infinito, et ad hoc fuit dictū, ꝙ illud, quod ptransit spatiū, si ptransit infinita, ptransit ea in tpibus infinitis. qm̄, si componit̃ spatiū ex infinitis spacijs, necesse est vt tēpus, in quo ptransit spatiū, componat̃ ex tpibus īfinitis. Et ideo ista contradictio sufficiens est quātum ad quęrentē: sed ſm rem in se nō est sufficiēs, & ideo dixit ſm aūt rem, & in rei veritate oon sufficit. Et, cum dixit, qꝫ non est hæc qō sufficiens, dedit cām io hoc, & dixit Qm̄, si hō diuiserit, &c. & intendit per dr̄ias, instātia. & intēdit ꝙ qō remanet, si quęrēs dimiserit illud, quod existimauit seq ad motū, s. ꝙ motū pertransit spatia infinita in tpe infinito, & mutauerit qōnem ad tēpus, quærēdo ꝙ tēpus, in quo motū mouet̃, componit̃ ex tpibus infinitis, cū diuiditur ꝑ instātia īfinita: et motū mouetur per totum spatiū in toto illo tpe: ex quo cōtingit vt motū pertranseat res iofinitas: qm̄ ptransit tēpus, & spatiū. quod est impoſſe. infinitū. o. ouoqꝫ desinit, neqꝫ ptransit. Si hoc igit̃ fecerit quærens, tunc rn̄sio prima oō erit sufficiens in dissolutione istius qōnis. et hoc, quod dixit, manifestum est. qm̄ illic accepit pro poſſi pertrāsire spatia infinita. Et, cū declarauit ꝙ responsio ꝑdicta non sufficit ſm rem ipsam, dixit Sed oportet nos dicere verū, etc. i. & respōsio sufficiens in hoc est illud, quod declaratum est, s. ꝙ spatium, super quod mouetur motum est idem in actu, & continuum, & indiuisum. motum enim non diuidit spacium in actu, nisi quando describit in eo ali

Infinitū nunquā desinit, neqꝫ pertransitur.

quod

quod punctum in actu: & si, postq̃ describit aliquod punctum in actu, mouetur, vtetur tunc illo puncto pro principio, & fine: & erit necesse vt quiescat necessario inter duos motus. Motũ igitur secundum cõtinuationem non diuidit magnitudinem in actu: ergo magnitudo est vna, & non sunt illic medietates infinitæ, nisi in potentia: ergo motum non pertransit medietates infinitas in actu in tempore infinito, & est illud, quod est impossibile. pertransire autem medietates infinitas in potentia in tempore finito in actu non est impossibile, sed est necessarium. D.d. & similiter facit, qui numerat, &c. idest & qui numerat partes spatij, non numerat eas, nisi diuidendo illud in actu in partes æquales. &, cum hoc fecerit, tunc numeratio erit finita necessario: & tunc diuidetur res in partes finitas numeratas. diuisio enim in partes æquales terminat continuum, & numerat ipsum. diuisio vero, quæ non terminat ipsum, est diuisio, in qua maius semper diuiditur in minus. D.d. Cum igitur fuerit aliquid diuisum hac diuisione, &c. & intendit diuisionem, quæ est in actu. D.d. motus enim continuus est continui. i. & causa in hoc est, quoniam continuatio motus est propter continuationem magnitudinis. cum igitur magnitudo diuidatur, necesse erit vt motus diuidatur necessario, & non remaneat continuus: cũ magnitudo, quæ est causa continuationis illius, non remanserit continua. D.d. & in continuo certe, &c. & hoc, quod dixit demonstratum est in principio Sexti, sicut est declaratum in Tertio, q̃ impossibile est vt in continuo sint partes in actu infinitæ. D.d. Cum igitur posuerimus medietates in actu, &c. i. & cum posuerimus medietates spatij, super quod mouetur motum, esse in actu, tunc motus non remanebit continuus, & vnus, sed necesse erit vt motus quiescat apud quãlibet medietatem. D.d. & hoc sequitur, &c. idest & hoc bene apparet in eo, qui numerat medietates spatij, s. qui diuidit illud in actu. qui enĩ diuidit magnitudinem vnam, & continuam in actu in duas medietates, & medietatem ĩ duas medietates, vtitur vno puncto pro principio, & fine. vnde sequitur vt motus eius non sit continuus. Sed quæritur hic. quoniam, cum motum diuiserit magnitudinem in duas medietates in actu, quiescendo in ea, deinde diuiserit illam medietatem in duas medietates, quiescendo etiam, tunc sequitur etiam, si medietates sunt infinitæ, q̃ motum nunquam perueniet ad extremum magnitudinis, sed peruenit: ergo magnitudo non diuiditur in magnitudines infinitas. quoniam, si diuiditur, tunc quæstio Zenonis remanet, sicut dicunt quidã nostri socij. Et responsio, vt mihi videtur, ĩ hoc est, q̃ motum, anteq̃ diuidat magnitudinem in duas medietates, diuidit illam medietatem in partes æquales in potentia, & sunt æquales sibi. vnde necesse est vt magnitudo consumat per hãc diuisionẽ, vt declaratum est. qm̃, cum diuiserit medietates residuas, diuidet etiam eas per hanc diuisionem æqualem, & sic cõsumetur magnitudo necessario. Diuisio igitur magnitudinis fm medietates est diuisio p accidens: & diuisio, quæ est fm medietates, quæ nõ finiuntur, est diuisio, cum qua non coniungitur diuisio, quæ facit finitatem, neq; in potentia, neq; in actu, s. diuisio, q̃ est fm partes æquales. ista.n. diuisio consumit magnitudinem, siue fuerit potentia, siue actu. Cum igitur diuisio, quæ consumit magnitudinẽ, fuerit coniuncta cũ diuisione, quæ non consumit ipsam, accidet diuisioni, quæ non consumit magnitudinem, vt consumat eã, & ideo accidit deceptio ex mixtione eius, quod est per se, cum eo, quod est p accñs. & hoc manifestum est fatenti veritatẽ. D.d. & ideo rñdendũ est, &c. i. & propter hoc, quod diximus, non oportet rñdere quærenti, vtrum sit posse vt motum ptranseat de tpe, in quo mouetur, aut de magnitudine, per quam mouetur, per medietates infinitas rñsione simplici. sed dicetur ei, quia quodammodo est posse, & quodammodo impossibile. fm quidem q̃ illæ medietates sunt existentes in actu, est impossibile, fm autem q̃ sunt in potẽtia, est possibile, s. vt motum pertranseat res infinitas potentia, non in actu. D.d. qm̃ illud, quod mouetur continue, &c. i. &, quia accidit, vt spatium finitum, vnum in actu, continuum possit diuidi in res infinitas. & ideo accidit moto, pertranseunti illud spatium, pertransire res infinitas nõ essentialiter, et primo. Et hoc intendebat, cum dixit simpliciter vero non. Deinde d. accidens enim accidit lineæ, idest &, quando motum pertransit lineam, non ptransit medietates infinitas, quia diuisio lineæ in medietates infinitas est ei per accidens. Et hoc intendit, cũ dixit est.n. per accidens. i. q̃ hoc non est ei, fm q̃ est vna, non discreta: sed, si fuerit, erit, secundum quòd est multa, quoniam definitio, & essentia eius, secundum quòd est linea, quærit finitatem. Et innuit hoc, quod dictum est in definitione lineæ, scilicet linea est, cuius vltima sunt duo puncta.

Manifestum aũt est. & q̃, nisi aliquis faciat tpis signum (quod prius, & posterius diuidit) semper posterioris ad ipsam rem erit simul idem ens, & non ens, &, qñ factum erit, nõ erit. signum igitur vtrisq; cõe est, & priori, & posteriori, & idem, & vnũ numero, ratione autem non idem. huius.n. finis est, alterius autem principium: ad ipsam autem rem semper posterioris passionis est. Sit.n. tempus, in quo A C B, res in quo D. hæc in A q̃dem tempore alba, in B vero non alba: in C ergo alba, & non alba. in quolibet enĩ ipsius A verum est dicere albam, si toto hoc tẽpore erat alba, & in B non albam: C autem in vtrisq;. nõ ergo dandum est in toto, sed præter vltimum nunc, in quo C: hoc autem iam posterius. &, si fiebat non albũ, & si corrumpebatur album in toto A, factum est, aut corruptum in C. quare album, aut non albũ primum in illo verum est dicere, aut, cum est factũ, non erit, &, cum corruptũ est, erit: aut simul albũ, & non albũ, & omnino ens, & non ens eẽ necesse est. Si vero quod fuerit prius nõ ens, necesse est fieri ens, &, cum fit, nõ est, non est possibile in impartibilia tempora diuidi tempus. si enim in A tempore fiebat D album, factum est autẽ simul & in altero impartibili tẽpore, sed cõtiguo, in B, si in A fiebat & non erat, in B vero est, generationem oportet esse quandã mediam. quare et tẽpus erat, in quo fiebat. Nõ.n. eadem ratio erit & ijs, qui non impartibilia dicunt: sed ipsius tẽporis, in quo fiebat, factum est, & est in vltimo signo, cui nullũ est contiguum, aut consequẽter: impartibilia aũt tẽpora consequẽter sunt. Manifestũ aũt q̃, si in A toto tempore fiebat, q̃ non est maius tempus, in quo factũ est, & fiebat, q̃ id, in quo toto solum fiebat.

Et manifestum est q̃, si homo non posuerit

Pertransire medietates infinitas ĩ potentia ĩ tpe finito ĩ actu non ẽ ipose, sed necessariũ.

Diuisio ĩ partes æquales terminat cõtinuũ, & nũerat ipsũ. diuisio vo, quæ nõ terminat ipsum, est diuisio, ĩ qua maius sp diuiditur minus. Idẽ.3.Ph.t.c.59.

6.Ph.t.c.4. & inde.

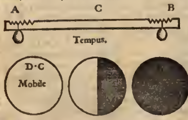
Obiectio

Solutio.

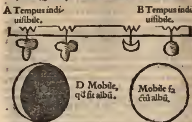
Essentia, & definitio lineæ, fm q̃ linea, quærit finitatem.

rit punctum in tempore, distinguens prius, & posterius posterioris rei in re, semper tũc idem erit ens, & non ens: &, cum est ens, nõ est ens. punctus.n. qui est ambobus, & continuus priori, et posteriori, est idem in numero, sed in respectu non est idem. est.n. finis illius, & principiũ istius. in passione vero semper est postremæ passionis. Sit igiẽ tps A B, & passio C. & hæc passio sit in toto tpe A album, et in tpe B non album. in tpe igiẽ C erit album, et non albũ. qm̃ in quocũq; loco fuerit acceptum in A, diceẽ vere ꝙ ĩ eo est albũ, qm̃ in hoc toto tẽpore fuit album. & in B est non albũ: & in C est interim. non ergo oportet concedere ꝙ est in instanti insimul, sed in instanti, quod est finis: & est illud, in quo est B, & hoc est postremum. &, si sit album, & corrumpitur album in toto A, tunc illud nõ fit, aut corrumpitur, nisi in B. & ideo igitur, si fuerit album, aut non albũ, tunc primo erit verum dicere hoc in eo. et, si non, quando fit aliquid, non est illud, & quando corrumpiẽ, est illud, à quo transmutatur. aut erit necesse vt insimul sit album, & non albũ, & vẽr tale esse, & illud non esse. Si igiẽ illud, qđ est nũc, et nõ fuit ante, necesse ẽ vt generetẽ, et quod gñatur, dum gñatur, nõ est illud apud generationem, impossibile est igitur vt tẽpus diuidaẽ in tempora indiuisibilia. qm̃, si fuerit C in tpe A, erit album, deinde ĩsimul erit albũ. est igiẽ albũ in alio tpe indiuisibili, sed est cõsequens, s. in tpe B. et, qa in tpe A non fuit albũ, in B vero fuit albũ, ideo necesse est vt interim sit aliqua generatio. & ideo necesse est vt ẽt sit tempus, in quo fuit generatio. Et ista ratio non cõtingit eis, qui non dicunt partes esse indiuisibiles. in puncto enim, qui est finis, & desitio temporis, ĩ quo generatur res, in eo efficitur res generata, & ens, ita, ꝙ omnino non sit consequens. tẽpora autem indiuisibilia sunt successiua. Manifestum est igiẽ ꝙ, qñ aliquid in toto tẽpore A generaẽ, tunc illud tẽpus, in quo generatur, non est, in quo fuit addẽs toti tẽpori, in quo gñabitur tantũ.

Exemplaris ostensio, qua dubitatur ꝙ id, quod generatur, uel corrumpitur, in eodem instanti sit, et non sit.

Ostensio, ꝙ tempus non diuidatur in indiuisibilia.

Cum declarauit ꝙ differentia inter cõtrarios motus temporis est tempus, vult narrare etiam ꝙ dr̃ia temporis, quæ distinguit inter motus priores, & posteriores, sm ꝙ illud, ad quod est motus, aut econuerso, s. dr̃ia tẽporis, sit distinguens inter prius, quod est illud, ex quo est motus, & posterius ex ipsis motibꝰ, est aliquod indiuisibile, et ꝙ modo est econtrario illi, quod fuit ĩ motibus contrarijs. qm̃ scientia eius est cõplementum suę intentionis. Et dixit Et manifestum est ꝙ, si hõ, &c. i. & manifestum est per se ꝙ, si homo non posuerit instãs distinguens inter prius, & posterius temporis ex motibus, & consequentibus motus posteriores, aut inter prius, sm illud, ex quo est motꝰ, & iter motus, ad quos * posterius semper est dignum habere proportionem, & posuerit ipsum tempus indiuisibile, continget ei vt aliquid sit ens, & non ens in eodem tempore. et hoc intẽdebat cum dixit etiam ꝙ necesse est vt idem sit ens, & non ens. D. d. &, cum est ens, non est ens. i. & contingit huic positioni, &, cum aliquid ponatur esse, non erit ens. D. d. punctus.n. est ambobus, &c. i. & diximus ꝙ necesse est vt in tempore accipiamus aliqd tale. quia tale instans, quod est in tempore, est sicut pũcto in linea, & est eõe prioris, et posterioris ex rebus, quas diximus, & est indiuisibile in se: etsi sit diuisibile in respectu eius, quod est ante, & in respectu eius, quod est post. est.n. finis eius, quod est ante, & principium eius, quod est post. Et est dignius ꝙ attribuatur ei, quod est post, s. posteriori, s. qualitati, quæ fit ex trãsmutatione, q̃; vt attribuatur transmutationi priori. & hoc fuit ita. quoniam principium passionis, quæ fit à trãsmutatione, est aliquod ens, & transmutatio est nõ ens. Et, quia dignius est attribui enti quàm non enti, ideo d. in passione vero, &c. i. & passio dignius est attribui passioni posteriori, quę fit, quàm attribui trãsmutationi priori, scilicet instãti, quod est principium essentiæ passionis, quæ fit. Et, cum narrauit ꝙ, si non fuerit positum ꝙ tempus motus est aliud à tempore rei, ĩ quo perficitur motus per instans, quod distinguit illa, sm ꝙ est indiuisibile, sequitur vt aliquid sit ens, & non ens insimul. Deinde dedit exemplum de hoc ad notificandum, qũo prouenit ista consecutio, & dixit Sit igitur tẽpus, &c. idest sint igitur tempora, in quorum vtroq; est transmutatio, & in altero est perfectio transmutationis duo tempora A, B, & sit qualitas, quæ est in eo albedo, scilicet C, & sit tempus A, illud, in quo C fuit album, & tempus B, illud, in quo C fuit non albũ, i. trãsmutatum in albedine. in tempore.n. transmutationis verum est dicere ꝙ res transmutata non est illud, ad quod transmutatur: qm̃, si aliquid trãsmutetur in aliquid, necesse est vt non sit illud. Et, cum posuit ꝙ in tempore transmutationis non albi in albedinem vere dicitur in toto illo tempore esse non album, & in illo tempore, in quo est album in actu, nec ĩo dr̃ in eo toto tpe ipsum esse albũ, dixit in tpe igitur C erit album, & non album, &c. idest,

Marginal notes (right margin):

69

* a. i. posteriori.

Cur passi posteriori sit attribuenda.

In tpe transmutationis verũ ẽ dicere ꝙ res transmutata nõ ẽ illud, ad qđ transmutatur. Id. 5. Ph. & c. 16. Idẽ. Phy. 19.

idest,&,cum fuerit positum q̃ dr̃ia inter hęc duo tempora est diuisibilis,tunc ista dr̃ia erit pars vtriusq; temporis:et,cũ hoc fuerit,necesse erit vt istud tẽpus, quod est dr̃ia,sit pars vtriusq; temporis,s.cõe inter illa.i. necesse est vt C sit in B insimul.& sic erit albũ, & non album.Et,cum hoc sit impossibile, oportet ponere q̃ finis motus, & principium perfectionis motus est in re indiuisibili. Et hoc intendebat, cum dixit non igitur oportet concedere,&c.i.noo igitur oportet coocedere q̃ C est i tempore communi illis duobus temporibus: quoniam contingit vt in eo sit insimul album,& oon album. sed oportet ponere q̃ in instanti indiuisibili, quod distinguit inter duo tempora,peruenit finis motus, & est album, s.C, & principium sui esse album. D.dixit & hoc est postremũ.i.illud,quod fit ex trãsmutatione.finis enim transmutationis est posterior transmutatiooe:& ipsi rectius est, sicut dixit, attribuere instans. Et,cum narrauit,q̃ tempus motus generati est aliud à tempore suæ essentiæ,& q̃ necesse est vt distinguatur per aliquod indiuisibile, incœpit narrare etiam q̃ necesse est vt tempus generati distinguatur per aliquod indiuisibile à tempore suæ corruptioois, & q̃, si fuerit diuisibile,continget vt res sit generata,et corrupta insimul.& dixit & si fit album, & corrumpit̃, &c. idest & si aliquid esse album, & ipsum transmutari ab albedine sunt contraria,necesse est vt tẽpus, in quo dicitur ipsum esse album,fit aliud à tempore,in quo dicitur ipsum transmutari ab albedine,id est ipsum incipere corrũpi.&,si non,contingeret vt in illa hora, in qua fuit aliquid,nõ sit illud.verbi gratia in hora,in qua fuit album,non sit albom: illud enim,quod trãsmutatur de albedine,non est album.& continget etiam,vt cũ corrumpitur,i.quando transmutatur de albedine,sit illud tunc,& sic erit ens in tẽpore suæ corruptionis. Et intendebat per totum hoc notificare q̃, cum sit hoc impossibile vt tempus generationis rei sit tempus suæ essentię,impossibile est vt illud,quod distinguit inter ea, sit tempus. Deinde dixit Si igitur illud, quod est nũc, & nõ fuit prius,necesse est vt generetur,&c.idest cum aliquid fuit modo ens, quod ante non fuit, necesse est vt generetur, antequam sit ens in actu.Deinde dixit et quod generatur, dum generatur,non est illud,quod generatur,idest perfecte.& hoc est manifestum. quoniã, si apud generationem esset,tunc generaret̃ illud, quod geoeratum iam est perfecte. & intendit, quoniam necesse est vt tempus generationis sit aliud à tempore essentiæ illius geoerati. Et,cum declarauit quòd instãs, in quo incœpit generari, necesse est vt sit aliud ab instanti,in quo est generatum in actu,ita,quòd vtrumq; eorum sit aliquod indiuisibile, dixit impossibile est igitur vt tempus diuidatur,&c.idest &,cum tempus generationis sit aliud à tempore essentiæ geoerati, & differentia ioter ea est aliqood diuisibile, impossibile est vt tẽpus componatur ex temporibus indiuisibilibus, scilicet vt tempus generationis sit aliquod idiuisibile: & similiter tempus essentiæ generati:et q̃ duo tempora essent cootigua. D.dixit quoniam, si C fuerit in tẽpore,&c.i.quoniam,si C, quod est in loco albi, fiat in tempore A album,& fuerit tẽpus A indiuisibile,deinde fuerit noo album in alio tempore indiuisibili,tãgenti tempus A,s.consequenti, & sit tempus B, tũc ipsum esse album,& nõ album est in duobus temporibus indiuisibilibus,quorũ alterum sequitur secundũ,i. tangit ipsum. D.dixit & quia in tpe A oõ fuit album,&c.i. & cum in tpe A indiuisibili nõ fuit album: qm̃ tunc nõ fuit albũ: & in tpe indiuisibili B fuit album, necesse est vt ioter hæc duo tempora transmutetur de non albo in album. D.dixit ideo necesse est vt sit tempus,in quo fit generatio.i.&,cum necesse est vt trãsmutetur,& generetur inter duo tẽpora indiuisibilia,s.instans, in quo transmutabile fuit ooo album, & instãs, in quo fuit album,necesse est vt inter duo tempora indiuisibilia sit tempus,in quo est transmutatio.omnis.n. trãsmutatio inter duo cootraria est in tempore,vt declaratũ est. ergo instans non sequitur instans. Et,cum induxit impossibile,quod sequitur ex hac intentione,dicentibus tempus componi ex temporibus indiuisibilibus, s. instantibus,dixit,q̃ istud impo'e non seqoit̃ non dicentibus hoc,& d. Et ista ratio oon cõtingit,&c.i.& istud impo'e prædictũ non contingit nobis.qa punctus tpis indiuisibilis,quẽ nos pooimus esse finẽ gñationis,in eo dicimus aliqd fieri in actu gñatum,&c.i. q̃ ipsum punctũ ponimus esse prin^m essentiæ gñati,ita,q̃ non ponimus ipsum seq punctũ,in quo erat nõ gñatum, ex quo cõtinget nobis vt ex cõsequentibus esset tẽpus.i,qm̃, cũ oos posuimus q̃ iter oĩa duo instãtia est tẽpus, ideo sermo nr̃ conuenit rei. D.d. Manifestũ est igit̃ q̃,cum res fuerit in toto tpe A,&c.i.& manifestũ est igitur ex eo,quod diximus,q̃ res non pfecte est in actu in tẽpore addito tempori suæ generationis,sed existit perfecte in tempore indiuisibili,i.in fine illius temporis.

Quibus igitur aliquis tanq̃ proprijs credet rationibus,hę,& huiusmodi quędã sunt. Logice autem consyderantibus & ex his videbitur alicui idẽ hoc accidere.Omne enim, quod continue mouetur,si à nullo prohibeatur,in quod quidem venit s̃m lationẽ,in hoc & prius ferebatur. vt,si ad B venit,ferebatur ab B:& nõ,cum prope erat,sed mox vt cœpit moueri.cur.n. magis nunc,quàm prius? similiter autem & in alijs. Quod autem ab A ad C fertur, rursus veniet ad A,continue motum. Cum ergo ab A ad C ferebatur, tũc & ad A fertur,eo,qui à C est,motu. quare simul contrarijs.cõtrarij enim sunt,qui secũdum rectam fiunt. simul autem & ex hoc mutatur,in quo non est.si igitur hoc impossibile est,necesse est stetur in C. non est ergo vnus motus.qui enim statu intercipitur, non est vnus.

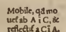
Istæ enim sunt ratiocinationes, de quibus homo debet esse certus,qm̃ sunt conuenientes,et consequentes de suis similibus. Si autem posuerit consyderationem de hoc s̃m Dialecticam, sequitur hoc idem alijs modis, quos narrauimus. Dicamus igitur q̃ omne motum s̃m continuationem,nisi aliquid occurrat ei,illud,quod est transmutatum ad ipsum,mouebatur ĩ primo. v.g. q̃, si A fuit ad B,ad ipsum fuit finis motus eius in primo:& non solũmodo intẽdit ad ipsum, qñ fuit ,ppe ipsum,sed intẽdebat illud à pricipio motus. nõ.n.est illic causa, pp quã sit dignius vt tũc intẽderit in ipsum magisq̃ primo. & siſr est de alijs. Et illud,qđ trãsfert̃ ex A, si, qñ puenerit in B,reuertat̃ ad A,si mouet̃ s̃m continuationem,tunc,qñ mouebatur de A ad B, in illo etiam tempore mouebat̃ ad A, motu, qui

sed sursum et ad centrum quod est absurdum quia sic oporteret quod idem mobile moueretur simul duobus motibus contrariis scilicet sursum et deorsum quod est impossibile et

qui est C. secundũ igitur hoc mouetur duobus motibus cõtrarijs ĩsimul. isti.n. duo motus fm rectitudinem sunt cõtrarij. & cũ hoc contingit, vt transferatur ab eo, in quo non est, i. ab eo, in quo nõ fuit. et, cũ hoc sit impossibile, necessario quiescit tunc. & sic motus non erit vnus motus. in quo enim interponitur quies, non est vnus.

Ratio Prima, qua ostenditur q motus reflexus non possit esse continuus.

Idest, istę igitur demõstrationes sunt illæ, de quibus debet homo habere certitudinem, qm̃ conueniunt rebus. Et intendit per cõuenientes ipsas esse essentiales, & primas. & innuit p hoc illud, quod dictũ est de trãslato reflexo. qa, cũ reflectit, describit punctũ ĩ actu, &, cũ describit punctũ in actu, qescit. ista.n. rõcinatio est ppria trãslato. Et intẽdit p Dialecticam sermones veros, q' cõponunt ex accñtibus vlibus, nõ proprijs. Et manifestum est q illa rõcinatio, quam induxit, est vlis. fundatur.n. super duas propositiones. Quarũ vna est, qm̃ transmutatum est in potentia illud, ad quod transmutatur in postremum: &, siue fuerit propinquum, siue remotum, necesse est q in sua transmutatione amittat partem successiue post aliam illius, à quo transmutatur, et acquirat successiue partem illius, quod transmutatur. ergo illud, ex quo transmutatur, et illud, ad quod transmutatur, sunt opposita necessario: & vtrũq; illorũ est in parte transmutati, alia à parte, in qua est reliquũ: sed sunt non determinata in se, neque apud nos. & hoc vle est, & cõe omni transmutato. Et, cum fuerit coniunctum huic, q aliquid est trãsmutatum de eodem in idem motu vno continuo, continget vt illud, ex quo transmutatur, sit illud, ad quod transmutatur. ex quo continget vt illud, quod amittit per transmutationem, illud idem acquirat, quod est impossibile. & ista propositio est cõis, & non propria. Et vr manifestum est istã rationem esse Logicam. Propositio.n. dicẽs q duo opposita non possunt congregari insimul, est cõis pluribus vna scia. Et dicens q illud, ex quo est trãsmutatio, & ad quod est transmutatio, sunt opposita, est cõis fm subiectum, & fm prędicatum. subiectum.n. est cõe omni transmutabili: prædicatum autem est de accidentibus oĩbus entibus. Et ideo vr intẽdere per sermones Dialecticos duos modos, s. demonstrationes, quæ cõponuntur ex accidẽtibus cõibus pluribus in vna arte, aut demõstrationes, quarum * prædicata sunt propria Dialecticæ. Rebus.n. Dialecticæ vtimur duobus modis, aut fm instr̃m, & est magis propriũ, aut quasi fundamentis positis eo modo, fm quem aliqua ars vtitur eis, quæ declarata sunt in alia. Et dixit Dicamus igit, q oẽ motum fm cõtinuationem, &c. & intelligendum est hoc de moto naturaliter, aut voluntarie, nõ de motu violente. & hoc manifestum est in vtroq; moto. Et dixit, nisi aliqd occurrat. qm̃, si aliqd occurrerit, quod impediat ipsum ab eo, quod est naturale ei, tũc nõ mouebitur continue ad illud, ad quod primo mouebatur, quasi diceret, & cum translatum trãsferatur de primo principio ad illud, ad quod transfert postremo, necesse est vt motus eius ad illud sit continuus: nisi aliquid impediẽs occurrat illi. Hoc igitur, quod dixit, nisi aliquid occurrat, non est exceptio ex illo, q res mouetur ad illud, ad quod peruenit ĩ postremo, sed est exceptio eius q motus est continuus. illud.n. quod mouetur naturaliter, semper mouetur ad illud, ad quod peruenit in postremo, siue occurratur ei, siue non. D. dixit & nõ solummodo intendit ad illud, &c. & dixit hoc, ne aliquis dicat q illud, quod mouetur fm continuationem ex A ad B, & ex B ad A, reflectendo, non mouetur in primo de B ad A, sed mouetur ad A, quãdo peruenit ad B. & ideo dixit, respondendo q, cum posuerimus q isti duo motus sunt vnus, tunc motus non erit solum ad postremum finem, qñ ei appropinquat, sed à principio, cum nulla sit illic causa cogens, vt motus sit ad illud vltimũ, quando ei appropinquat magis, q̃ quãdo est remotũ. Deinde dixit & similiter est de alijs. idest de alijs motibus, præter motum localem, s. reflexum. ista enim demonstratio cõis est oĩbus. Et, cum declarauit q de primo mouetur illud, quod mouetur ab illo, à quo mouetur ad illud, ad quod mouetur, & reflexum mouetur de eodem in idem, contingit necio, si fuerit positum q motus eius, quod mouetur istis duobus motibus, est vnus, vt moueat duobus motibus contrarijs insimul. Deinde dixit & cum hoc contingit, vt transferatur ab eo, in quo non est. i. & translatum fm naturã non trãsfertur, nisi ab eo, in quo est, ad illud, in quo nõ est. Si igitur posuerimus q aliqd transfert ad illud, à quo trãsfertur, continget vt transferat ab eo, in quo non est. quod est impole. D. dixit &, cum hoc sit impole, necio qescit. i. &, cũ istud impole sequit ex hoc, qd posuimus, q transmutatũ non quiescit, qñ mouetur istis duobus motibus contrarijs, ergo necesse est vt quiescat. ergo motus non erit vnus, & continuus. oĩs enim motus, in quo interponitur quies, non est vnus, & continuus.

Sermones Dialectici sũt sermões vli, qui cõponũt ex cõibus. Idẽ 1. Cæ c. 70. & 4. ph.

Sermo Dialecticus duplex.

* 2. 1. principia. Dialectica vtimur dupliciter. Idẽ 1. Ph. 35. & 2. Me. c. 15. & 7. Me. c. 2.

Amplius autem & ex his manifestum est vniuersaliter magis de omni motu. Si.n. oẽ, quod mouetur, moueatur aliquo dictorum motuũ, & quiescat aliqua oppositarũ quietum: (nõ enim erat alius præter istos:) quod autem non semper mouetur secundum hũc motum, dico autẽ quicunq; sunt diuersi speciei, & non si qua pars est totius, necesse est prius quiescere fm oppositã quietem. quies .n. priuatio motus est. Si igit contrarij quidẽ motus sunt, qui fm rectam fiunt, sil' autẽ non cõtingit moueri cõtrarijs motibus, quod ab A ad C fert, nõ vtiq; feret sil' & ab ipso C ad A. Qm̃ aũt nõ simul fertur, mouebit autem fm hunc motum, necesse est prius quiescat apud C. hæc enim est opposita quies, ei, qui est à C, motui. Manifestum igitur est ex ijs, quæ dicta sunt, q non est continuus motus.

Et hoc appet magis in omni motu ex hoc sermone ẽt. Qm̃, si oẽ motum non mouetur, nisi aliquo istorum motuum prædictorum, necesse est vt quiescat qete opposita illi motui, quo mouet. nullus.n. est motus hic præter illos. & motum nõ mouetur semper isto

modo

modo motus, s. motibus diuersis in spē, neq; est etiā aliqua pars totius moti, ergo necesse est vt prius quiescat quiete opposita motui. quies.n. est priuatio motus. Si igitur motus recti sunt cōtrarij, & est impossibile vt moueatur aliquid duobus motibus cōtrarijs insimul, tūc illud, qd' transfertur de A ad C, impossibile est vt insimul transferatur ex C ad A. &, cū non mouetur istis duobus motibus cōtrarijs insimul, et mouetur hoc motu, necesse est vt quiescat, anteq̄ moueatur ad C. ista enim quies est opposita motui ex C. Et declaratum est igitur ex hoc, quod diximus, ꝙ iste motus non est continuus.

71 Ista est alia declaratio ꝓpinqua primæ, & fundatur super duas propositiones. Quarū vna est, ꝙ omne motum, quod mouetur vno motu motuū finitorū diuersorum fm speciē, necesse est vt moueatur à quiete opposita illi motui, s. à quiete, quā habet in illo, à quo mouetur, vt declaratū est in Quinto. Secūda autem est, ꝙ oē, quod mouetur duobus motibus oppositis, necesse est vt singulariter moueatur eis, cum sit impossibile moueri insimul. Et ex his duabus propositionibus sequitur ꝙ oē motum duobus motibus oppositis necesse est vt moueatur vtroq; motu post quietē. Istę igitur duæ demōstrationes cōueniunt in propositione, dicente ꝙ impossibile est vt duo motus cōtrarij sint insimul, & differunt in secūda propositione. In prima.n. demonstratione fuit acceptū ꝙ, si duo motus oppositi fuerint cōtinui, necesse erit vt duo motus oppositi sint insimul, & postea fuit dictū, & cum non sint continui, necesse est vt inter eos sit quies. In hac aūt demonstratiōe fuit dictum ꝙ, cū sit impossibile ut duo motus oppositi sint insimul, necesse est vt vterq; motus sit ꝑ se: deinde coniunctū fuit huic ꝙ oīs motus vnus per se incipit à quiete contraria. Et dixit. Qm̄, si oē motū nō mouetur, nisi &c. i. dicam⁹ igitur ꝙ, si oē motū nō mouetur in eodem tpe, nisi altero duorū motuum oppositorum, quibus innatū est moueri, necesse est vt in illo, ex quo incœpit moueri, sit qescens qete opposita motui, vt declaratū est in Quinto. D. incœpit declarare istā consecutionē, & dixit, nullus.n. motus est hic pręter illos. i. et hoc est necessarium, qm̄ in illo tempore, in quo est positū moueri altero illorum duorum motuū, non inuenitur moueri alio motu, pręter illum vnū motum. D. d. & motum nō mouetur semper isto modo motus, &c. i. &, cum motū non mouetur eodem tēpore, nisi altero duorum motuū oppositorum: & motum non semper mouetur altero motuū oppositorū diuersorum in specie, neq; iste motus, quo mouetur, est pars totius, i. pars mot⁹ totius: necesse est vt motū sit prius quiescēs. Et hoc, qd' dixit, manifestum est per se. Qm̄ omnis motus, qui non est pars motus, neq; est perpetuus, necesse est vt incipiat post quietem. motus enim non sequitur motum, nisi qn̄ secundus fuerit perfectio primi, non oppositus ei. aut hoc cōtinget per accidēs, sicut illuminatio domus per candelā, quæ sequitur motum candelę. Et, cum posuit has propositiones, incœpit cōgregare hoc, & inducere exemplū in hoc, qd' intēdit declarare, & dixit. Si igitur mot⁹ recti, &c. i. si igitur motus, qui sunt super vnam lineā rectam ad partes contrarias, sunt contrarij, & est impossibile ꝙ aliquid moueatur duobus motibus contrarijs insimul, & non moueatur altero semper, necesse est vt translatū quiescat inter duos motus. V. g. qm̄, si translatum impossibile est, vt moueatur super lineā rectam A C ex A ad C, & ex C ad A simul, & moueatur vtroq; istorū motuum per se, & in tempore proprio, necesse est vt istud translatū quiescat in A, anteq̄ moueatur ab eo ad C, & quiescat in C, anteq̄ moueatur ab eo ad A. quies.n. in A est opposita motui ex A ad C: et quies i C est opposita motui ex C ad A. & quasi D. &, cum impossibile sit vt duo motus oppositi sint insimul: & si non, tunc alter eorum esset perfectio alterius: tunc necesse est vt inter eos sit quies necessario, & non est alter eorū perfectio alterius.

Documentū.

Quomodo mot⁹ potest sequi motū. Vide ꝓ hoc etiam. 5. ph. cōm. 12.

Amplius aūt & hæc ratio magis ꝓpria est ijs, quæ dicta sunt. simul.n. corruptū est non albū, et factū est albū. si igitur cōtinua alteratio est ad albū, & ex albo, & nō manet aliquo tpe, simul corruptū est nō album, et factū est non album. trium enim erit idem tempus. Amplius nō si continuū est tēpus, & motus, sed cōsequēter. quomō enim erit vltimū idē cōtrariorū, vt dealbatiōis, & denigratiōis?

Et etiam iste sermo est magis cōueniens, q̄ prędictus. & est vt insimul corrūpatur nō album, & fiat album. Cū igitur alteratio fuerit continua ad album, & ex albo, & hoc nō durat aliquo tempore, tunc insimul corrumpitur non albū, & fit album, deinde fit nō album. vnū igitur tēpus erit tribus. Et etiā nō sequitur, si tempus est continuum, vt motus sint continui, sed successiui. Et, si non, quomodo erit idem postremum contrariorum duorum, v. g. postremum albedinis, & postremum nigredinis?

Cum ista declaratio, quam cōpleuit, est de propositionibus remotioribus à natura eius, de quo consyderatur, q̄ propositiōes, quas nititur dicere in hac demōstratione dixit, Et etiam iste sermo, &c. i. & etiā iste sermo, quē modo volumus dicere, est conuenientior prędicto. D. induxit sermonem, & dixit est ut insimul corrumpatur, &c. idest contingit.n. hoc, vt ponimus vt motus contrarij sint continui. v. g. ꝙ motus de non albo in album, & de albo in non albū sint continui, cōtingit vt in eodem instanti corrūpatur non album, & fiat album. & sic in eodē instanti erit aliquid ens, & nō ens. Et, quia super istud impossibile est sustētatus in præterito in hac demonstratione, induxit impossibile maius, propter quod iterauit hunc sermonē, & dixit. Cum igitur alteratio &c. i. cū igitur posuerimus ꝙ alterationes contrariæ sunt continuæ. v. g. alteratio ex nō albo in album, et ex albo in non albū, et posuerimus ꝙ albū non durat tempore, continget necessario vt in eodem instanti corrumpatur non albū, & fiat album, & corrumpetur album ad non albū: & sic ista tria cōtraria erunt in eodē instanti, quod est impossibile, et valde inopinabile. Et, quia istę oēs demōstrationes sunt fundatæ super hoc, ꝙ motus contrarij impossibile est vt sint cōtinui: qm̄ necesse est vt interueniat eos quies: & apparet de natura eorū, ꝙ impossibile est vt sint cōtinui, & si sit positum ꝙ inter eos non est quies: continuatio.n. nō est in eis, nisi ex tempore tantū: illi autem impossibile est vt sint continui, cum sint contrarij, dixit. Et etiam non sequitur, &c. i. et etiā, si cōcesserimus ꝙ inter motus contrarios non est quies, & ꝙ tempus duorum motuū est continuum, nō sequitur, si tempus sit vnum, vt motus contrarij sint continui. [a] D. induxit causam in hoc, & dixit. Et si non, quomō erit idem 72

[a] Nō sequitur, si tempus sit vnū, vt motus contrarij sint cōtinui.

postremū, &c.i.& necesse est vt duo motus contrarij non sint continui quia continua sunt illa, quorum vltima sunt idem, sed vltima contrariorum nō sunt idem, cum sint contraria, v.g. nigredinis & albedinis, quorū vltima impossibile est vt sint idem.

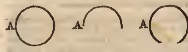
Caput Quartum. Quod motus solus circularis possit esse continuus.

QVi autē super circularē fit, erit vnus, & continuus. nihil enim impossibile cōtingit. Quod enim ex A mouetur, simul mouebitur ad A, ſm idē propositum. ad quod.n. veniet, & mouetur ad hoc: sed non simul mouebitur cōtrarijs, neq; oppositis. Non enim oīs, qui est ad hoc, ei, qui est ex hoc, contrarius est, aut oppositus. Sed contrarius quidē est, qui super recta fit. huic enim est contrarius ſm locū, vt qui ſm diametrum fit: distat enim plurimū: Oppositus autē est, qui est ſm eandē lōgitudinem. quare nihil prohibet continue moueri, & nullo tēpore deficere. Circularis enim motus est, qui *ab eodem in idē: Rectus autem, qui ab *eodē in aliud. Et qui in circulo quidem fit, nunquā in eisdem est: qui vero secundū rectam sæpe in eisdē. Eo igitur, qui semper in alio, & alio fit, contingit moueri cōtinue: eo vero, qui in eisdem sæpe, non contingit, necesse.n. esset simul moueri oppositis. Quare neq; in semicirculo, neq; in alia circūferentia vlla contingit moueri continue. sæpe.n. necesse est ſm eadē moueri, & contrarijs mutari mutationibus. non.n. copulatur principio finis: qui autem circuli est, copulatur, & solus est perfectus.

Circularis motus quis Rectus qs. * a.l. a seipso in seipsum. * a.l. a seipso.

Motus autem circularis est vnus, & continuus. non.n. sequitur ex hoc aliquo mō impossibile. Qm̄ illud, qd' mouetur ex A, mouetur ad A eadē intentiōe, ad illud enim, ad quod peruenit, ad illud etiā mouetur: sed nō moueт̄ duobus motibus contrarijs insimul, neq; oppositis. Non enim omnis motus ad aliquid est contrarius ei, qui est ab illo, neq; oppositus. Sed contrarij sunt illi, qui sunt recte, isti enim sunt contrarij ſm locū, v.g. illi, qui sunt ſm diametrū, qui maxime distant. Oppositi autem sunt illi, qui sunt in eadē longitudine. et ideo non est remotum q̄ ille motus sit cōtinuus, & nunq̄ cesset omnino. Motus enim circularis est ab aliquo loco ad illū eundē locum: Motus autē rectus est de vno loco ad aliud. Et motus etiā in eadē reuolutione non erit illud, quod mouetur ſm illum in eisdem locis omnino: illud aūt, quod mouet̄ motu recto, erit in eisdē locis multotiēs. Motus igitur, in quo illud, qd' mouetur, erit in loco post alium, pōt esse cōtinuus: motus autē, in quo illud, quod mouetur, erit in eodē loco multotiens, nō potest esse cōtinuus: quoniā necesse est vt illud, qd' mouetur ſm illud moueat̄ duobus motibus oppositis insimul. Et ideo impossibile est vt aliqd moueatur i semicirculo, aut in alio arcu omnino ſm continuationem. necesse est.n. vt multotiēs moueatur eisdē motibus, & vt transmutetur modis transmutationis contrarijs. qm̄ finis non coniungitur cum principio: in circulo aūt est infinitum, et est solus perfectus.

Demonstratio, quod motus circularis solus est vnus, & continuus.

Cum declarauit q̄ nullus motuū rectorum est continuus, & perpetuus, et q̄ impossibile est vt ex pluribus vno motu coꝝ cōponatur vnus motus cōtinuus, et perpetuus, vult declarare q̄ motus circularis in hoc est econtrario recti, & q̄ ille solus potest esse continuus perpetuus, cum nō accidant ei illa impossibilia, quæ accidūt ex positione eius, q̄ motus rectus est continuus, neq; aliud impossibile: & illud, ex quo nullū accidit impossibile, est possibile. Et dixit Mot⁹ aūt circularis, &c.i. motus autem circularis potest esse vnus, & cōtinuus, & perpetuus. nullum.n. impossibile accidit ex hoc. Deinde dedit causam in hoc, & dixit Quoniā illud, qd' mouetur ex A mouetur ad A eadē intētione.i. illud.n. qd' mouetur circulariter, mouetur ad illud idem, ad qd' mouebatur, i. ad illud punctū: qm̄ non reuertitur super illam eandē lineam, super quam mouebatur ad cōtrariā partē illi, ad quā mouebatur: sicut accidit illi, quod mouetur super lineam rectam. D.d. ad illud enim, ad quod peruenit, mouetur.i. locus enim, ad quem perueniet illud, quod mouetur super circulum, ex ipso mouetur super ipsum, & ideo cōtingit vt iste motus sit ppetuus. D.d. sed non mouetur duobus motibus cōtrarijs insimul, nec oppositis.i. & causa in esse hoc possibile, s. vt quod mouetur super circulum, moueatur ad locum, ex quo mouebatur, est, quia non accidit ei l hoc, vt moueatur duobus motibus contrarijs insimul, vniuersaliter oppositis: sicut accidit hoc ei, quod mouetur recte, & postea reflectitur. Deinde dedit causam in hoc: & dixit. Non enim oīs motus, &c.i. et causa ī hoc, q̄ illud, qd' mouetur circulariter, mouetur ad illud idē, ex quo mouebatur, ita, q̄ nō accidit ei moueri duobus motibus oppositis insimul, est, qm̄ nō oīs motus ad aliquid est contrarius motui, qui est ab illo, neq; oppositus: qm̄ hoc nō cōtingit nisi in motu recto, s. vt motus ad aliquid sit contrarius motui ab illo, aut oppositus. Et causa l hoc est, qm̄ illud, ex quo est motus rectus, & ad quod est, sunt loca contraria. Et causa in hoc est, q̄a contraria sunt, sicut describuntur illa, quæ maxime distant, & maxima distantia nō inuenitur nisi in linea recta. D.d. v.g. illi, qui sunt ſm diametrum. i. qm̄ in circulo nō inueniuntur duo magis distātia, q̄ hæc duo: et in rei veritate maxima distantia nō consyderatur in inter duo loca, nisi ſm q̄ sunt contraria in se. &, quia in sphera nihil est tale, nisi centrum, & circumferētia, necesse est vt maxima distantia inter duo loca naturalia contraria sit distantia, quæ est inter centrum, & circūferentiā. Sed ipse non indiget hac declaratione in hoc 73

Maxima distantia nō inuenitur, nisi ī linea recta. sed vide oppositum. 5. Physi. 21. & primo Coeli. 28. vbi habet q̄ linea recta est breuissima. Vide cōtra. Zima.

loco,

loco, cum non sit necessaria in hoc, quod intendit hic, quemadmodũ nõ indiget declarare hic ꝙ, cum corpus circulare mouetur, non mutat locum fm totũ, neq; est in eo punctus in actu, à quo incœpit, & ad quem peruenit, & vtitur loco eius illo, quod mouetur super spatiũ circulare, cũ sit manifestius in hoc loco. D.d. Oppositi vero &c. idest & alia causa est etiã, s. qm̃ motus contrarij non sunt nisi motus, qui sunt in eadẽ lõgitudine fm reflexionem. D.d. & ideo nõ est remotũ, &c. idest motus autẽ super circulũ non est reflexus, & ideo non est remotum vt iste motus sit continuus, & perpetuus. D.d. Et motus etiam in eadem, &c. i. & illud, quod mouetur motu circulari, non erit in eodem loco, fm reuersionem ad illud. motus aũt, in quo illud, quod mouetur, perueniet ad locum post aliud sine reuersiõe ad locũ, ex quo mouebat, possibile est vt sit motus cõtinuus. D.d. motus aũt, ĩ quo illud, quod mouetur, est in eodem loco multotiens, impossibile est vt sit continuus. i. motus, in quo illud, quod mouetur, erit in eodẽ loco fm reflexionem, & reuersionẽ, impossibile est vt sit cõtinuus. et motus, in quo illud, quod mouetur, erit in eodem loco multotiens, non fm reflexionem, possibile est vt sit continuus. qm̃ illud, quod mouetur fm reflexionem, necessario quiescit: & illud, quod non mouetur fm reflexionem, non est necessariũ vt quiescat.

D.d. causam, propter quã est impossibile vt illud, qđ peruenit in eundem locum fm reflexionem, moueatur continue, & dixit, qm̃ necesse est vt illud, quod mouetur hoc motu, moueatur duobus motibus oppositis in simul, vt declaratũ est in prædicto sermone. D.d. Et ideo impossibile est vt aliqd moueaĩ, &c. i. & hoc nõ accidit in reflexo, fm ꝙ est reflexum super lineam rectã, qm̃ hoc accidit etiam in reflexo super lineam circularem, aut sequitur semicirculũ, aut super aliũ arcum, aut maiorẽ, aut minorem. D.d. necesse est. n. vt moueatur multotiẽs eisdem motibus. i. & causa in hoc est, qm̃ illud, quod mouetur reflexe, nõ mouetur vno motu, sed necesse est vt moueatur multotiẽs motibus eisdem in specie, & diuersis in numero pluribus. D.d. & vt transmutetur modis transmutationis contrarijs. idest & necesse est vt illud, quod mouetur reflexe, moueatur modis motuũ contrarijs, & trãsmutationes cõtrariæ impossibile est vt sint eędem. D. dixit, qm̃ finis nõ cõiungitur cum principio, &c. i. & causa in hoc est, qm̃ punctus, qui est finis, & punctus, qui est principium in motu non circulari, sunt duo ratione, & subiectõ, & non cõiunguntur adinuicem, s. ita ꝙ sit idem in subiecto, principium, s. vnius motus, & finis alterius. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ finis non cõiungitur cum principio: motus autem, qui est super circulũ, punctus, qui est in eo principium, idem est cum fine, s. qm̃ sunt vnum subiecto, & duo ratiõe. finis igitur in eo est cõiunctus cum principio: in circulo enim nullus est pũctus naturaliter, i. actu, qui sit principium, aut finis: & cum fuerit imaginatus in circulo, tũc erit principium, & finis. extremitates vero lineæ rectæ sunt duo puncta in actu.

In circulo finis, & principium sunt vnum subiecto, & duo fm rõnem. sed in linea recta finis, & principium sunt duo rõne, & subiecto. vide p hoc. 2. Cœ. t. c. 35. & 3. de aĩa. c. 55. Vide cõtra. Zima.

Manifestum autẽ est & ex hac diuisione ꝙ non alios contingit motus esse continuos. in oĩbus enim accidit fm eadem moueri sæpe. vt in alteratione per media, & in eo, qui est quantitatis, per medias magnitudines, & in generatione, & corruptiõe similiter. nihil enim differt ea pauca, vel multa facere, in q̃bus est mutatio, aut mediũ addere quippiã, vel auferre. vtroq; enim modo accidit ꝑ eadem moueri sæpe. Manifestum est igitur ex his, ꝙ neq; qui de natura disserunt, bene dicunt, qui omnia sensibilia moueri semper dicũt. moueri enim necesse est aliquo illorum motuũ, & maxime fm illos est alterari. fluere enim dicũt semper, atq; diminui. amplius autem & generationẽ, et corruptionem, alterationẽ esse dicunt. Ratio autem nunc dixit vniuersaliter de oĩ motu, ꝙ nullo motu contingit moueri continue, præter q̃ circulari, quare neq; fm alterationẽ, neq; fm augmentationem. Quod igitur neq; infinita sit mutatio vlla, neque cõtinua, pręter circularem lationem, tot à nobis dicta sint.

Et apparet ex hac diuisione ꝙ impossibile est vt alij motus sint continui. cõtingit. n. vt in omnibus istis iterẽtur motus. v. g. in alteratione erit iteratio inter duo extrema, & in quãtitate erit iteratio in magnitudinibus, quæ sunt in medio, & in generatione, & corruptione similiter. & nulla est differentia in hoc ꝙ res, in quibus est trãsmutatio sint multæ, aut paucę, neq; in hoc vt in medio ponatur aliquid, aut auferatur. cõtinget. n. vtroq; modo vt idem iteretur. Declaratum est igitur ex hoc, ꝙ de loquẽtibus in naturis nõ bene dicũt, qui dicũt omnia sensibilia semꝑ moueri. qm̃ necesse est vt non moueãtur, nisi altero istorum motuũ, & dignior motuum in hoc apud eos est alteratio. dicũt enim ꝙ omnia semper fluunt, & diminuuntur. & posuerunt generationẽ, & corruptionem esse alterationem. Et declaratũ est hoc vniuersaliter in omni motu, s. ꝙ impossibile est vt aliquid moueatur omnino fm continuationẽ, nisi in motu circulari. & ideo impossibile est vt moueatur fm continuationẽ in alteratione, aut augmẽto. Hoc igitur dicimus, qm̃ nulla trãsmutatio est infinita, & continua, nisi motus localis circularis.

Et apparet ex ista diuisione ratio causarum contrariarũ, existentiũ in motu recto, & circulari, quæ remouent continuationem à recto, et dant ipsam circulari. D.d. contingit enim in istis omnibus, &c. i. contingit enim, si cęteri motus ponantur perpetui, vt cęteris motibus sit perpetuitas propter iterationẽ, in qua est qes necessario. D.d. v. g. &c. i. sicut quies, quæ est apud iterationem inter duas extremitates, quæ sunt duę passiones contrariæ, v. g. albũ & nigrũ. D.d. & in quantitate, &c. & intendit per quantitatẽ motum augmenti, & diminutionis. i. & sicut quies, quæ est apud iterationẽ existentem in hoc motu, s. qñ magnitudines naturales perueniunt ad finẽ naturalem, deinde incipiunt diminui, qm̃ inter istos duos motus est tempus, in quo est quiescens, vt declaratum est. & dixit in magnitudinibus, q̃ sunt in medio, qm̃ iteratio non est, nisi in medio, quod est inter duos motus oppositos. D.d. & in generatione, & corruptione similiter. i. ꝙ inter eas est iteratio, quæ est causa quietis. D.d. & nulla est differentia, &c. idest, et nulla est differentia in hoc, quod sequitur iter hoc, ꝙ alij motus pręter circularẽ, qñ iterãtur, 74

Inter motũ augmenti, & diminutiõis est tp̃s stat°. Id supra. t. cõ. 21. Istud 3. de Aĩa. t. cõ. 59.

transeant

transeant bis per partes medias inter duas extremitates, vt illæ partes mediæ sint paucæ, aut multæ. i. quoniã necesse est vt per quamlibet earũ pertranseat bis in duobus motibus: & similiter non est differentia inter hoc, q medium sit esse, aut diuisio essendi. & dixit hoc propter generationem, & corruptionem. Deinde dixit Declaratum est igitur ex hoc, &c. i. & ex hoc etiã declaratum est aliud ab eo, quod intendimus declarare, & est q sermo Antiquorum, dicentiũ q oĩa sensibilia semper mouentur, falsus est. D. d. quoniã necesse est, &c. i. qm̃ qui ponit entia semp moueri, necesse est eũ ponere semper moueri aliquo istorum motuũ sensibilium, aut pluribus vno: sed declaratum est q impossibile est vt aliquis istorum sit semper: ex quo apparet error sermonis Antiquorũ. Deinde dixit & dignior motuum, &c. i. & apparet ex sermone eorum, q mot⁹ alterationis est, qui est magis dignus vt fm ipsum sint entia in transmutatione ppetua. D. induxit rõnẽ eorum super hoc, & dixit dicunt. n. q oĩa fluunt. i. & ratiocinantur sup hoc dicendo q nos videmus entia semper in fluxu: & ideo accidit eis consumptio. & hæc est causa, propter quã animatum indiget cibo. & errauerũt in hoc, quia acceperũt transmutationem, quæ est in potentia in actu. Et Loquentes nostræ legis sequũtur Antiquos in hoc, & dicunt q accidentia non remanent per duo tempora: sed sermo Antiquorum currit cursu naturę, sermo vero Loquentium nostræ legis est vanus, quia nõ coguntur ad dicendum hoc, nisi quia volunt defendere fundamenta ficta: quia existimãt q lex non defenditur, nisi per illa fundamenta. D. d. & posuerũt generationẽ, & corruptionem esse alterationem. i. & Antiqui posuerunt generationem, & corruptionẽ esse de genere alterationis: &, cum dicunt alterationem esse perpetuam, intelligunt alterationem, & generationem, & corruptionem. Et, cum compleuit hoc, fecit rememorationem de omnibus declaratis, & dixit Et declaratũ est hoc vniuersaliter, &c. idest, et sermo eius in hoc est manifestus.

Error Loquentium in lege mahumeth.

Caput Quintum. Quod circulatio primus sit motuum.

QVod autem lationũ circulatio prima sit manifestum est. Omnis enim latio, sicut et prius diximus, aut circularis est, aut super recta, aut mista. Hac autẽ necesse est priores esse illas: ex illis enim constat. Recta autem circularis: simplex enim, & pfecta est magis. in infinitũ igitur non est secundũ rectam ferri. quod enim sic st, infinitum non est. sed neq;, si esset, moueretur vtiq; aliquid. non enim id fit, qđ impossibile est: transire autẽ infinitam impossibile est. Ea autem latio, quæ super finita recta fit, si reflectatur quidem, cõposita est, & duo motus: si vero non reflectatur, imperfecta est, & corruptibilis. Prius autem & natura, & ratione, & tẽpore, quod perfectum quidẽ est, imperfecto est, corruptibili autem incorruptibile. Amplius, motus prior est, quem cõtingit perpetuũ esse, eo, quem non cõtingit. Circularem igitur cõtingit perpetuum esse, aliorum aũt neq;* corruptionẽ, neq; alium vllũ. statũ. n. oportet fieri. si aũt status est, corruptus est.

Prius & natura, & rõe, & tẽpore pfectũ imperfecto, & corruptibili incorruptibile.

Circularẽ motũ contingit perpetuũ esse, alios vero non.

* a. l. lationem.

Et manifestum est q motus circularis est primus motuum localiũ. Omnis enim translatio, sicut diximus prius, aut est circularis, aut recta, aut mixta. Mixtam autẽ necesse est vt pręcedant illę duę: ex illis enim existit. et vt rectam pręcedat circularis, quia est simplex, & perfecta. qm̃ impossibile est vt aliqđ moueatur per lineam rectã infinitam. qm̃ nihil est aliquid huiusmodi infinitũ. neq; etiã, si esset, esset aliquid, quod moueretur per illud. qđ. n. est impossibile, nõ erit: & pertrãsire infinitum est impossibile. Motus aũt per lineam rectam finitã, si reflectatur, erit compositus, & erunt duo motus. &, si non reflectetur, erit diminutus, & corruptibilis. Et in natura, & in rõne, & in tempore pręcedit pfectum diminutum, & incorruptibile corruptibile. Et etiam motus, qui potest esse æternus, pręcedit motum, in quo est hoc impossibile. Et motus circularis est possibile vt sit æternus, alij vero non, neque corruptibiles, neq; alij modorũ cessantium est possibile vt sint æterni. cessatio. n. est necessaria in eis: & cessatio non est nisi corruptio motus.

Cum declarauit q impossibile est vt aliquis motus sit vnus, & continuus, nisi motus circularis, & iam declarauerat q translatio pręcedit alios motus, & promisit declarare q translatio circularis est prior recta, incœpit declarare hoc, dixit. Et manifestum est q motus circularis, &c. i. & manifestum est q motus circularis est prior natura, & diffinitione, & tẽpore motu recto. 75

D. dixit Omnis enim translatio, sicut diximus, &c. idest & hoc, quod diximus manifestum est. & causa in hoc est q oĩs translatio simplex est, aut circularis, aut recta: quia simplices dimensiones sunt istæ duæ, & motus mixtus est sicut motus super lineã gyratiuam, aut curuam: ista. n. linea componitur ex recta, & circulari.

Causa, propter quã mot⁹ simplices sũt duo, est, quia magnitudines simplices sunt duæ. Idẽ primo Cœ. t. c. 5. & vidẽ cõ. tibi quomodo sit intelligendum.

D. d. Mixtam autẽ necesse est vt pręcedant illæ duę. idest, et necesse est vt motum cõpositum pręcedant illi duo motus componentes: qm̃ esse illius est propter illos. & hoc manifestum est. Et, cum declarauit q modi motuum in loco sunt tres, duo simplices, & vnus cõpositus, & declarauit q compositus est posterior simplicibus, incœpit declarare q circularis est prior recto. idest qm̃ motus circularis est prior recto natura, & tẽpore: qm̃ motus circularis est pfectus, & motus rectus est diminutus, & perfectum præcedit diminutum. ex quo sequitur necessario vt motus circularis sit prior recto. Et, quia iste syllogismus fundatur sup duas propositiones, Quarum vna est, q motus circularis est pfectus, & mot⁹ rectus est diminutus, Secũda est, q oĩa duo, quorum vnũ est diminutum, reliquũ perfectum, & perfectum est prius diminuto, & ista propositio est manifesta, incœpit verificare minorem. Et, quia circularem motum esse perfectũ fere manifestum est per se, incœpit declarare q mot⁹ rectus est diminutus, & dixit, qm̃ impossibile est vt aliquid moueatur super lineam rectã infinitam. i. & necesse est vt motus super lineã rectam sit diminutus. qm̃, si esset cõpletus, necesse esset vt esset talis, qm̃ in eam nõ posset fieri additio: [a]cũ hæc sit definitio completi. Et, si motus rectus esset cõpletus, necesse esset vt linea, super quã mouetur, esset cõpleta, s. linea recta. &, si ita esset, esset infinita. qm̃, si aliqua linea recta est completa, in qua non potest additio fieri, necesse est vt sit infinita. D. incœpit declarare q im-

Oĩa, quorũ vnũ est pfectum, & reliquũ diminutũ, perfectũ est prius diminuto. Idẽ prio Cœ. t. c. 12. & 2. Cœ. t. c. 21.

[a] Cõpleti definitio est id, cui additio fieri non põt. Idem 5. Met. t. c. 21. cõsimile. 7. Phy. t. c. 18. & prio Cœ. cõ. 4. & 12.

ꝙ impossibile est vt aliqua linea recta sit infinita, vt cō cludat ꝙ motus rectus nō est cōpletus, sed diminutus, & dixit, qm̄ nihil est aliquid tale infinitum. i. & talē lineā, s. infinitam impossibile est ut sit, vt declaratum est in Tertio istius libri. Et, si aliqua linea esset infinita, impossibile esset vt super illā esset motus infinitus. D.d. quod enim est impossibile, non erit, &c. i. & est impossibile vt motus infinitus sit, licet concedamus lineā infinitā esse. Qm̄ motus super lineam rectā est ad aliquid terminatum, s. ad illud, ad quod perueniet, postꝙ̄ pertrāsit magnitudinem super quam mouetur. &, si non, tūc motus esset ociosus. Tunc ergo necesse est, si motus infinitus sit, vt compleatur post pertrāsitū infinitum, &, quia infinitum pertrāsiri est etiam impossibile, motus impossibile est vt sit infinitus. Et ista demonstratio est propinqua ei, qua vtitur in vltimo Sexti. Et, quia posuit hoc, ꝙ, si motus rectus est perfectus, debet esse infinitus, & infinitū potest intelligi fm rectitudinē, & fm reflexionem super eandem lineam finitam, & iā destruxit ut motus infinitus sit fm rectitudinem, incœpit destruere etiam, vt sit fm reflexionē, & dixit Motus aūt super lineam rectā finitam, &c. i. & non debet aliquis ponere ꝙ motus super lineā rectam finitā est infinitus, fm ire, & redire in infinitum: nā iste motus est compositus ex duobus motibus, quorū vterq; est finitus, in quem potest fieri additio, & diminutio: ergo nō est cōpletus. D.d. &, si nō reflectetur, erit diminutus, & corruptus. i. &, cum declaratū sit ꝙ impossibile est vt motus rectus sit infinitus, & est declaratum ꝙ motus reflexus nō est vnus motus, remanet ut vnus motus rectus sit finitus, nō reflexus, & motus finitus est diminutus, & corruptibilis, qa in eo pōt fieri additio, s. qa inuenitꝰ pfectior ipso. Et, cum verificauit illā propositionē minorem, induxit maiorē, & dixit Et in natura, & in ratione, & in tempore, &c. i. & manifestum est per se ꝙ perfectum est prius diminuto natura, & ratione, & tēpore. et intendit per rationē definitionem. motus.n. circularis accipitur in definitione motus recti: qm̄ motus rectus est ille, qui est à medio, & ad mediū: & medium non inuenitur, nisi in circulari. D.d. & incorruptibile precedit corruptibile. et hęc est quasi alia declaratio, quam post cōplebit. Et, cū compleuit hāc declarationem, incœpit inducere aliam, quā innuit per hoc, quod dixit, & incorruptibile praecedit corruptibile, & dixit Et etiam motus, qui potest esse æternus, &c. i. qm̄ solus motus circularis est possibile vt sit ætern⁹, vt declaratum fuit prius. cæteri autem motus, cuius cessatio est corruptio moti, neq; alij modorum motuum, apud quorꝫ cessationes non corrumpitur motum, possunt esse ęterni. qm̄ manifestum est ꝙ motus cessat, i. quiescit in eis, & quies est corruptio motus necessario. in eis autē, in quibus cessatio est corruptio moti, manifestū est, & ideo nō ratiocinatur per istos esse corruptibiles, sed induxit rationem de his, qui sunt in loco.

Motus finitus est diminutus, et corruptibil', qa in eo potest fieri additio. vide cō simile. 5. Ph. 42.

Rationabiliter autem accidit circularem vnū esse, & continuum, & non eū, qui super recta fit. Eius enim, qui super recta fit, determinatum est & principiū, & medium, & finis, & omnia habet in seipso. quare est vnde id incipiat, qđ mouetur, et vbi desinat. apud enī terminos quiescit omne, aut vnde * aut vbi. Ipsius aūt circularis indeterminata sunt. cur enim magis quoduis eorum, quæ sunt in lineā, terminus erit? similiter.n. vnūquodq; & principium, & mediū, & finis est, vt semꝑ quędam sint in principio, et fine, et nunquā.

*a.l. aut quo

Quare mouetur, & quiescit quodamō sphęra: eūdem enim occupat locū. Causa aūt est, qm̄ omnia hec acciderunt ipsi centro: principium enim, & medium magnitudinis, & finis est. Quare fit vt, propterea ꝙ hoc extra circūferentiam est, nō sit vbi id, quod fertur, quiescat, quasi transierit. semper enim fertur circa mediū, sed non ad extremū, ꝓpterea autē, ꝙ hoc manet, & semꝑ quiescit quodāmō totum, & mouetur continue. Accidit autem econuerso. etenim, qm̄ mēsura motuum circūlatio est, primū necesse est ipsam esse omnia.n. mensurantur primo. &, quia primus est, mensura est aliorum. Amplius aūt & regularem contingit circularē esse solum. qui enim sup recta fiunt, irregulariter, & à principio feruntur, & ad finem. omnia.n. quāto plus distāt ab eo, quod quiescit, feruntur velocius. circularis autē solius neq; principiū, neq; finis in ipso natura est, sed extra.

Circulatio mensura est motuum. Oia mēsurātur primo.

Et recte contingit vt motus circularis sit vnus, & continuus, non motus rectus. In recto.n. principium est terminatum, & finis, & mediū, & omnia ista sunt existentia in eo. & ideo incœpit motum in eo ab aliquo loco, et completur suus motus. omne enim, qđ mouetur sup ipsum, quiescit apud extrema, aut vbi incœpit, aut ex quo est. In circulari vero vltima sunt nō terminata. qm̄ in circūferentia nō est locus, qui sit dignior vt sit extremū, ꝙ̄ alius. quilibet enim eodem mō est principium, & mediū, & finis. & ideo motū super ipsum semꝑ est in principio, & in medio, & in fine, & non est in aliquo eorum in aliquo tempore. Et ideo sphæra mouetur, & quiescit quodāmodo, quia tenet eundem locum. Et causa in hoc est, quia omnia ista accidūt centro, est enim principium magnitudinis, & mediū, & finis. Et ideo, qa est extra circūferentiam, & ideo circulus nō habet locum, in quo quiescat, postꝙ̄ peruenerit ad illū. quia semper mouetur circa medium, & non ad vltimū. & ideo totum permanet semper, cum sit quiescens quodāmō, & moueatur fm continuationē. Contingit autem in hoc motu aliquid, & suum conuersum. motus enim circularis, quia est mensura omniū motuum, necesse est vt sit primus. omnia.n. mensurantur per primā mensurā. et quia est primus, est mensura aliorum motuum. Amplius autē motus circularis solus est possibilis vt sit æqualis. res enim, quę mouentur recte diuersantur in motu ex principio ad finem. omnia enim, quanto magis remouentur à quiescente, tāto velocius mouētur. in motu autem circulari non est principium

pium

pium naturale, neq; finis, sed extra ipsum, in quo est motus recte.

76 Cum declarauit ꝙ motus circularis est prior recto ex duobus, s. qm̃ motus circularis est perfectus, rectus autem diminutus, & etiam, quia motus circularis potest esse continuus, & perpetuus, rectus autem nõ, & in preteritis declarauit causam, propter quã fuit possibile vt motus localis esset perpetuus, sed illic dedit causam remotam, incœpit hic dare causam propinquam, vt compleat illud, quod intẽdit declarare, ꝙ motus circularis est perpetuus, & continuus. Et dixit Et recte contingit hoc, &c. i. & causa, propter quam necesse est vt motus circularis sit cõtinuus, econtrario recto, est, qm̃ in recto est principium terminatũ naturaliter, et finis, & medium, s. ꝙ ista tria sunt in eo in actu. Et causa in hoc est, quia motus rectus est super magnitudinẽ rectã, & magnitudo recta est finita, & habet naturaliter duas extremitates terminatas, & medium. Deinde dixit & ideo incœpit motũ in eo, &c. i. & propter hoc necesse est vt oẽ, quod mouetur super magnitudinẽ rectã, habeat duas quietes naturaliter, quietem, s. in initio magnitudinis, à quo mouetur, & quietem in fine. Deinde incœpit negare hoc à magnitudine, super quã est motus circularis, & dixit. In circulari vero vltima non sunt terminata, idest in circulari vero non est punctus in actu, qui sit principiũ, et finis. qm̃ in circũferentia non est locus, qui naturaliter sit dignior, vt sit principium, q̃ vt sit finis, quicunq; locus sit in circumferẽtia circuli. D. d. quilibet enim eorũ mouetur eodem modo, &c. i. omnis enim punctus imaginatus in circulo possibile est vt ponatur principium magnitudinis, & finis, & mediũ. D. dixit. & ideo motũ super ipm̃ semper est in principio. &c. idest, & ideo illud, qđ mouetur super circulũ, potest imaginari in quolibet puncto in principio, & in fine, & in medio. qm̃ potest imaginari ille punctus principiũ arcus alicuius, & finis alterius, & medium alterius. D. dixit, & nõ est in aliquo eorum in aliqua hora. i. & nunq̃ erit in circumferentia circuli in puncto, qui sit solũmodo principiũ, aut solũmodo finis, quod non accidit in magnitudine recta.

Documẽtũ, quo nõ Naturalis in quibusdam Mathesi subalternatur.

Et debes scire ꝙ istæ causæ, quas dedit hic, quodãmodo sunt naturales, & quodãmodo mathematicæ. accidit. n. causis mathematicis, s. propinquis in mathesi, vt sint causæ primæ plurium rerũ naturaliũ, sicut accidit scientijs subalternantibus cũ subalternatis, sicut Arithmetica, Musica, & Geometria, & Aspectiua. Qm̃, cũ diuersitas duorũ extremorũ longitudinis rectæ est prima causa in hoc, ꝙ contrarietas existit in locis, necesse est, ut illud sit prima causa in esse primos motus cõtrarios, quia id est in locis contrarijs. Et, quia finitas dimẽsionis rectę est prima causa etiam in esse motus rectos, & est finita, necesse est vt motus recti sint finiti. Et, qa in circulari non est extremitas in actu, neq; vniuersaliter punctus in actu, necesse est vt in eo non sint loca cõtraria, neq; dimẽsiones finitę. et cũ ita sit, necesse est vt motus eius sit vnus, & continuus, et ꝑpetuus: cũ motũ sup ipm̃ nõ moueatur ad loca cõtraria. Et existimatur ꝙ ista causa, quã dedit Arist. hic non solũmodo dat ꝙ sit possibile motum circularẽ esse perpetuũ: imo ꝙ sit necessariũ. sic igitur debet itelligi iste locus. Et, cũ declarauit ꝙ in circulo nõ est punctus in actu, qui sit principium, aut finis, aut mediũ, & ꝙ quilibet punctus in eo in potentia est hęc tria puncta, s. principium finis, et medium, narrauit ꝙ ista est causa, propter quam sphęra est inseparabilis ab eodem loco, & quodãmodo est quiescens, & quodãmodo mota, & dixit Et ideo sphęra mouetur, &c. i. &, quia sphęra mouetur circa gibbositatem centri, & in connexo non est punctus in actu, necesse est vt sphęra sit in eodẽ loco, numero, & in pluribus locis ſm formã, vt declaratum est in Sexto. Et hoc intendebat, cum dixit. Et ideo, sphęra mouetur, et est quiescens quodãmodo, quia non mutat locum aliũ numero, i. ſm subiectum, & materiã, & est mota, quia mutat loca diuersa ſm formã, nõ quia sphęra, sicut existimatur, mouetur ſm partes, et quiescit ſm totum. ponere enim corpus motum ſm partes, & quiescere ſm totum est impossibile: imo tota sphęra, & omnes partes mouentur: sed totum mouetur in locis diuersis ſm formã tantum, & partes mouentur in locis diuersis ſm formã, & subiectũ. Deinde dicit Et causa in hoc est, ꝙ omnia ista accidunt centro, idest, & causa inesse ista propria in sphęra, est centrũ. Et põt intelligere ꝑ centrũ, centrũ mathematicũ, s. punctũ. et põt intẽdere centrum naturale, & est corpus sphęricũ, super quod mouetur corpus circulare. sphęra enim diuiditur naturaliter in duas partes, in centrum, & circũferentiam. Si igitur voluit centrum mathematicũ, sic intelligẽda est hęc litera, est enim principiũ magnitudinis, & mediũ, & finis. i. punctus. n. qui est centrum sphęræ, est principium, eo ꝙ lineæ rectæ, æquales ex eo exeuntes proueniunt ad circumferentiã. & est finis, quia omnes lineæ à circumferentia exeuntes prouentiunt ad eum, est aũt mediũ, eo ꝙ distat æque ab omnibus partibus, & hæc est expositio Themistij. Si autem intellexit centrum naturale, tunc per principiũ magnitudinis vult principium esse ſm materiã, & per finem, i. vltimũ, quia circulare mouetur circa ipsum. D. d. & ideo, qa est extra circumferentiam, &c. i, &, quia centrum est principium, & finis, & hęc sunt causæ quietis, & motus, centrum aũt non fuit in ipsa circumferẽtia, sed extra, ideo non habuit circulus locum, ꝑpter quem quiescat, idest eo ꝙ circulus mouetur circa finem, non ad eum. &, qa finis eius permanẽs in eodem loco est, ergo permanẽs est vno modo, & mota continue alio modo. mota quidem, eo ꝙ non peruenit ad finem: quiescens vero eo, ꝙ finis est quiescens. & vniuersaliter, si principiũ, et finis, & medium in his est idẽ, conuenit vtrunq; fieri. D. dixit Cõtingit aũt in hoc motu hoc, & eius conuersum, &c. i. ꝙ sit primus, eo ꝙ est mẽsura oium motuũ; & econuerso, s. ꝙ sit mẽsura, eo ꝙ est primus. Dicit autem hoc, quia necesse est ꝙ mensura sit primũ, & ꝙ primũ sit mensura. Et in hoc loco reuertitur ad intentionem, in qua prius inceperat, s. ipsum esse primũ: & est Tertia declaratio. D. induxit Quartã probationẽ, et dixit Amplius aũt mot⁹ circularis, &c. amplius aliter potest probari ꝙ solus motus circularis potest esse continuus, cum ęque distet à fine, ad quẽ mouetur, s. à medio: quæ autem recte mouentur non æque distant à fine in oĩbus partibus longitudinis: vnde quæ naturaliter mouentur recte velocius mouentur, qñ appropinquãt fini. & hoc est, quód voluit dicere, cũ d. quãto. n. distãt à quiescente, etc. i. quanto enim distant à loco, in quo quiescentes erãt, eũ appropinquãt ad locũ, ad quẽ mouentur, tanto velocius mouentur. D. dixit, in motu autem circulari, &c. i. in motu autem circulari non est principium naturale, neq; finis naturalis, sed principium, & finis eius sunt extra magnitudinem, ſm quã fit motus, s. in medio. et magnitudo circundat ipm̃, existente ipso eodem, s. centro.

Sphæra mouetur satotum, ab sa subiectũ, & materiã, sed ſm formam. Istud. 6. Ph. 85. & 4. Ph. 41. & 45. & primo Cœli cõ. 11.

Centrum duplex, mathematicum, & naturale.

Necesse est vt mẽsura sit primũ, & ꝙ primũ sit mẽsura. Istud. 10. me. t. c. 7

Quæ naturaliter mouentur recte, velocius mouentur, quando fini appropinquãt. Idẽ 2. Cœ. 1. cõ. 35. & 92.

Quod autem ea, quæ est ſm locum latio, primus motuũ sit, testãtur omnes, quicunq; de motu fecerunt mentionẽ. principia enim ipsius tribuunt mouentibus ſm huiusmodi motũ. Disgregatio enim, & cõgregatio motus secundũ locũ sunt. sic autem mouẽt amicitia, & lis: ipsarum enim hæc disgregat, illa

autem

Anaxagoras.

autem cõgregat. Atq; mentẽ primũ moueñ tẽ dicit Anaxagoras disgregare. Similiter autẽ & quicunq; talẽ quidem nullã causam dicunt, sed ꝑpter vacuũ moueri dicũt. etenim hi eo, qui secundũ locũ est, motu naturã moueri dicunt. motus enim, qui ꝑpter vacuum fit, latio est, & vt in loco: aliorũ aũt nullũ ines se primis, sed ijs, quæ sunt ex his, putant. augmentari enim, & diminui, & alterari, cũ cõgregantur, & disgregantur, impartibilia corpora dicunt. Eodem autẽ modo & quicũq; per densitatẽ, aut raritatem conficiunt generationẽ, aut corruptionem: congregatione enim, & disgregatione hęc disponunt. Amplius aũt et pter hos, qui animã causam motus faciunt. ipsum. n. seipsum mouens principium esse dicunt eorũ, quæ mouentur. mouet aũt animal seipsum, et oẽ animatũ eo, qui secundũ locum est, motu. Et proprie quoq; moueri dicimus solum, quod mouetur eo, q secundũ locum est, motu. si aũt quiescat quidem in eodẽ, augmentetur aũt, aut diminuatur, aut alteretur, quodãmodo moueri, simpliciter autem moueri, non dicimus. Quod igitur semper et motus erat, et erit omni tpe, & quodnã sit principium perpetuũ motus, adhęc autem quis motus primus, & quẽ motum perpetuum cõtingit solum esse, et ꝙ primũ mouens immobile sit dictum est.

Qm̃ aũt motus localis sit primus motuum testantur oẽs, qui aliquid dixerunt de motu in libro. attribuunt. n. principia eius his, qui hoc motu mouẽtur. Separatio. n. & congregatio sunt motus locales. sic aũt opinati sunt amicitiã, et litẽ mouere: hęc. n. separat, illa vero congregat. Anaxagoras aũt dicit de intellectu, qui est primus motor, ipsum separare, & discernere. Similiter aũt se habent & qui non concedunt aliquod agens hmõi, sed dicunt oĩa moueri per vacuum. illi. n. dicũt naturã moueri localiter. motus. n. propter vacuũ est motus localis. impossibile est. n. ꝙ aliquis aliorũ motuum fit in primo, sed in his, q generaliter fiunt à primo. dicunt. n. augmentũ, & alterationem fieri in cõgregatis, et separatis corporibus indiuisibilibus. Et similiter qui dicunt generationẽ, et corruptionẽ fieri ex spissitudine, & raritate. hæc. n. ordinãt in congregatione, & separatione. Et similiter alij ponẽtes aiam causam esse motus. dicunt. n. illud, quod mouet seipsum, esse principiũ motuũ. aialia aũt, & quicq́d habet aiam, mouenr se motu locali. Amplius, si dixerit aliquid moueri hic primo, apprehendet animã ipm, s. moueri tm̃ in loco. quiescens autẽ ab hoc motu, & si cõtinue augetur, aut diminuitur, aut alteratur, dicetur moueri sic, simpliciter autem non dicetur mouari. Dictum est qm̃ motus simpliciter fuit, & erit toto tempore, & principium motus æterni quid sit, & motus ęternus quis sit, et motus, qui solus potest esse æternus, quis sit, & ꝙ primus motor sit immobilis.

Cũ declarauit ꝙ motus circularis est prior recto, & iã prius probauerat motum primũ esse motum localẽ, similiter vult hic notificare motũ localẽ priorẽ esse cæteris motibus, inducẽs testimoniũ super hoc, ꝙ oẽs dicentes * motũ generari ſm varietatẽ eorum, oẽs coegit natura dicere motum localẽ priorẽ esse cæteris motibus. Et hoc est, quod. d. Qm̃ autẽ motus, &c. i. qm̃ oẽs dicẽtes fieri motum, ponunt motum localẽ priorẽ esse cęteris motibus. ipsum. n. esse coegit eos ad hoc. Deinde dedit causam, & dixit attribuunt enim, &c. i. dicunt. n. principia oĩum motuum moueri motu locali, aut dicunt principia oĩum motuum moueri hoc motu primo. Qui enim dicunt principia agẽtia, dicunt primã motionem hoꝝ principiorũ esse localẽ. Qui aũt dicunt omnia ex se moueri, s. naturalia, dicũt ipsa primo hoc motu moueri. Et, cum dixit ꝙ oẽs dicentes mundum generari, dicũt motum localẽ priorem esse, incœpit dicere opinionẽ Empedoclis, dicens Separatio enĩ, & cõgregatio, &c. idest Empedocles. n. ponit motum localẽ priorẽ cæteris motibus, eo, ꝙ separatio, quã dixit fecisse litem, & congregatio, quã dixit fecisse amicitiã, in generatione mundi, & eius corruptione sunt, s. motus locales. Similiter Anaxagoras dixit motum localẽ priorẽ esse oĩbus motibus. dixit. n. intellectũ incœpisse discernere partes consimiles, quę sunt iuxta suam opinionẽ elementa, & extrahere illa à mixto: discretio autẽ est separatio, separatio aũt motus localis. Deinde dixit Similiter aũt se habent, qui non concedunt, &c. i. similiter se habent negantes causam agentẽ incipientẽ generare mundũ, & innuit Democritum, et alios. Democritus. n. opinabatur elementa, quæ dicebat corpora atoma esse, & infinita, per se moueri per vacuum, in quo sunt, q̃bus inuolutis generabatur ens. sic ergo dicitur motum localẽ priorem esse alijs. Deinde. d. illi. n. dicũt naturã moueri localiter. i. &, si isti nõ dicunt causam agentẽ, q̃ aliqñ incœpit mouere elementa mundi, aut partes eius ad generationem, ponunt tñ has partes prius moueri, eo ꝙ sunt ĩ uacuo. quod aũt mouetur eo, ꝙ est in vacuo, mouetur localiter. Deinde dixit impossibile. n. est ꝙ aliquis aliorum motuũ fit in primo. i. hoc aũt dicunt eo, ꝙ nullus motus pręter localem põe numerari ĩ motibus primis, sed in his, quę à primis generãtur. Deinde notificauit quo mõ isti, s. secta Democriti, reducunt oẽs motus ad localẽ, qui est primus, & dixit dicunt. n. augmentum, &c. i. dicunt. n. augmẽtum, & diminutionẽ, & alterationẽ accidere rebus ex compositione atomorũ, quæ fit per congregationẽ, & separationẽ. i. vt mihi videtur ꝙ illi opinantur hoc fieri, sequentes amplitudinẽ foraminũ, & stricturam. amplitudo autẽ, & strictura est separatio, & cõgregatio.

Deinde dixit, Et similiter q dicũt generationẽ, et corruptionẽ fieri ex spissitudine, & raritate, idest, & similiter qui dicunt elementum esse vnũ aliquod corporũ simplicium, aut aliquod medium inter illa, & faciunt hoc ex hoc oĩa alia generari ſm spissitudinẽ, & raritatẽ, dicunt etiã motũ localẽ priorẽ esse cęteris motibus. dẽsari enim, & rarificari sunt motus locales. & hoc est, ꝙ voluit dicens hęc. n. ordinant in congregatione, & separatione. collocant. n. densitatem, & raritatẽ in genere congregationis, & segregationis, & separationis.

Deinde dixit. Et similiter alij faciẽtes aĩam, & ca. &

simuliter

Marginal notes (right column): 77 — * Vel mundum. — Op. Empe. — Op. Anax. — Separatio ẽ motus localis. — Op. Demo. — Dẽsari, & rarificari sunt motus locales. oppositum. 7. Phy. 16. vide cõ. Zima. — Op. Platonis

similiter qui dicunt principiū motuū esse aīam, & opinati sunt aīam seipsam mouere, dicūt primū motuum esse loca'ē. & innuit, vt videtur, Platonē. idest q opinabatur principiū motuū esse aīam, & ipsam seipsam mouere. & ideo dixit aīalia autē, & quicquid habet aīam, mouent se motu locali. Et, cum dixit q oēs Antiqui conueniunt in hoc, q motus localis est primus motuū, & si differunt in mō, deinde innuit rōnē dialecticā, q iuuat in hoc, q ipse est primus motuū, s. q motus localis est notior oībus motibus, dixit Amplius, si dixeris aliquid moueri &c. i. amplius ex hoc noīe simpliciter motus nō intelligitur, nisi motus localis, cum hoc nomen motus dicatur de motu locali, et de aliis ſm prius, et posterius, & simpliciter, & ſm determinationē. Horū autē, de quibus nomen dicitur ſm prius, & posterius, & simpliciter, & ſm determinationem, illud, de quo dicit prius, est causa eius, de quo dicitur posterius. Ideo dixit quiescens sūt ab hoc motu, &c. i. & nomen motus ab eo, q localiter mouetur, dicit simpliciter. si aūt fuerit quiescens in loco, quāuis augeatur, & diminuatur, & alteretur, aut moueatur aliis pluribus motibus, non dicimus ipsum simpliciter moueri, sed cum determinatione. vt si dicatur ipm moueri ſm alterationē, aut augmentationē. sicut hoc nomen ens, qd' dicitur de subā, et de aliis prędicamētis cum determinatiōe: vnde subā prior est oībus pdicamentis. Et, cū cōpleuit totū hūc sermonē, induxit summatim oīa, q pręcesserūt,[a] quod habetur in sermonibus, demonstratiuis, sicut cōclusio in orōnibus, & dixit. Dictum est q motus, &c. i. mot[9] continuus, quē probauimus esse, et principium motus æterni quid sit, s. qm noo corrūpitur, & motus ætern[9] quis motus sit, s. motus circulariter, et motus, qui solus pōt esse æternus. i. & declarauim[9] cū hoc, q motus circularis est ętern[9] sic, q * ipse solus pōt esse ætern[9]. sunt enim duę qstiones, aut vult, qm, cum sit declaratū motum esse, & hoc necesse est, & sit declaratum q aliquis motuū sensibilium pōt esse ęternus solus, declarabitur q hic motus sensibilis sit æternus, s. motus corporalis cœlestis inter oēs alios motus, & q motor primus est imobilis, neq; per se, neq; per accidens.

Horū, de quibus dicit nomē ſm pri[9], & posteri[9], & simpliciter, & ſm determinatione, illud, de quo dicitur pri[9], est causa ei[9], d quo dicitur posterius.

Subā prior est oībus pdicamentis. Idem. 7. me. tex. cō. 4.

a Sūma i demonstratiuis est sicut conclusio in orationibus.

* a. l. hic.

Sūma Quarta. Primū motorē indiuisibilē esse, et impartibilē, nullamq; prorsus habere magnitudinē

QVod autē hoc necesse est impartibile esse, & nullam habere magnitudinē, nūc dicamus, primū de prioribus ipo determinātes. Horū aūt vnum quidē est, q impossibile est vllum finitū mouere infinito tēpore. tria. n. sunt, quod mouetur, & mouēs, et tertium, i quo, s. tempus. hęc autē, aut oīa infinita sunt, aut oīa finita, aut aliquā, vt duo, aut vnū. Sit igitur A mouens, quod aūt mouetur B. tēpus infinitū, in quo C. Ipsum igitur D moueat aliquā partē ipsius B, quæ sit in quo E. Nō igitur in æquali ipsi C. in maiore. n. maius. quare non est infinitū tempus illud, quod est ipsius F. sic itaq; ipsi D addēdo consumā ipsum A, & ipsi E ipsum B: tēpus aūt non consumā, semper remouēs æquale: infinitum. n. est: quare totum A totū B mouebit in tēpore finito ipsius C. Nō ergo possibile est à finito moueri aliquid secundū infinitum motū. Quod igitur nō contingit finitum infinito tēpore mouere manifestū est.

Nunc aūt volumus hoc probare, hūc motorē impartibilem esse non habentē magnitudinē, determinantes prius quędā, q pręcedunt hanc propositionē. Quorum vnum est motorem finitū tpe infinito moueri impossibile esse. Sūt. n. tria. motor, s. & quod mouetur, & in quo fit motus, s. tps. hęc autem tria, aut oīa infinita, aut oīa finita, aut quędam sic, quędā sic, vt si dicas duo, aut vnum. Sit ergo A, quod mouet, & B, quod mouetur, & tempus infinitū C, & moueat D pars eius, partē eius, quæ est E. Non ergo mouebit illud in tēpore æquali C, cum maius debet moueri, & longiori tēpore. non erit ergo tunc tēpus īfinitum. sit ergo tēpus, in quo D mouet E. tēpus. Z. si ergo addiderimus A, consumemus A, &, si addiderimus B, consumabimus B: C tēpus autem, si diminuerimus semper æqualiter, non cōsumabitur: est. n. infinitū: necesse est ergo q totū A moueat totū B in tēpore finito C. ergo finitum erit. Impossibile est ergo aliquod finitum moueri motu infinito. Vnde manifestū est finitum moueri aliquid tēpore infinito impossibile esse

Demonstratio, qua probatur q finitum mouens non potest mouere aliquid in tēpore infinito.

B

A motor.

Mobile.

C Tempus infinitum.

F.Z Pars tpis C.

E ps mobilis B.

D ps mouentis.

In hoc capitulo vult declarare q hic motor primus noo est in materia, sed subsistens per se. & hoc, si antę declaratum sit, hic proprius declarabitur. Dixit ergo. Nunc autem volumus declarare hunc motorē esse imobilem, neq; per se, neq; per accidens, neq; est potētia in corpore, quod intēdit probare. In prędictis enim probatum est ipsum esse non corpus, neq; mobile per accidens. sed hæc probatio est magis propria, in qua probatur ipm esse extra materiā. Deide inducit ea, quæ se habent sicut propositiones ad habendam certitudinē de hac qstione, et dixit determinātes prius, &c. 78

hoc

hoc autem dicit eò, q̀ declaratum est corpus infinitum esse impossibile esse: sed iam declaratum est mototem infinitum esse, & tempus infinitũ esse: vult ergo probare cuiusmodi esse est esse huius motoris. Et dixit Sit ergo A motor, & quod mouetur B, &c.i.dico ergo q̀ impossibile est motorem finitum mouere tempore infinito. verbi gratia sit A, qđ mouet, & B, quod mouetur, & C tempus infinitum, & accipiamus partẽ motoris, qui est A, & illa pars sit D, & moueat partẽ eius, quod mouetur, l.B, & illa pars sit E. & hęc diuisio est possibilis, eò, q̀ motor, qui est potentia in corpore, potest diuidi. Deinde dixit Nõ ergo mouebit illud, &c. idest D ergo non mouebit E in tempore æquali tẽpori C infinito, in quo A mouet B, cum D sit pars A, potẽtia autem partis minor est potentia totius, & maius totum est, & quod maius est mouet tempore longiori. hęc enim propositio verificata est in pluribus locis, vt in fine Septimi. Deinde dixit non ergo erit tempus infinitum. idest, non ergo D mouebit E tempore infinito, in quo positum fuerat q̀ A, quod est totum mouens, mouebit B, quod est totum mobile. Deinde dixit sit ergo tẽpus, in quo D mouet E, tempus Z, &c. idest &, cum proportio temporis Z ad tempus C sit composita ex proportione D ad A, & ex proportione E ad B, quia tempus vtriusq; motus sequitur proportionẽ motoris ad mobile, quod l eo mouetur: proportio autem D ad A est finita, quia D multiplicatũ consumit A, & proportio E ad B est finita, quia E etiã cõsumit B: & omnis proportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita necessario: proportio ergo temporis Z ad tempus C est finita Z: igitur consumabit C: C autẽ est infinitum, ut positum est primo. quod est inconueniens. Tempus ergo C necessario est finitum. Deinde d. Impossibile est ergo aliquod finitum, &c. idest posito ergo q̀ motor finitus non potest mouere aliquod infinitũ, nec aliquod finitum tempore finito, manifestum est finitum non posse mouere tempore infinito. Dicit autem hoc, eo q̀, si finitum moueret magnitudinem finitam, moueret in tempore infinito, sed q̀ corpus finitum moueat corpus infinitum per seipsum est impossibile, potẽtiam enim motoris necesse est superare potentiam mobilis, in qua est. Sed notandum est q̀ propositiones conditionales, quas posuit Arist. hic, sunt propositiones veræ de corpore cœlesti, cum posuit q̀ potentiæ motiuæ eius sunt formæ in materia, quapropter actus eius non perficietur, nisi finitis partibus illius materię, fm *propinquitatem terminatam, hoc autem, quod est huiusmodi, potentia totius est maior potentia partis, & est diuisibilis per diuisionem partis materiæ. Si ergo partes materiæ fuerint finitæ, & potentia erit finita. si vero potentia sit infinita, partes sunt infinitæ, omne autem corpus est finitarum partium: ratio enim ipsius est finita: hęc omnia sequentur necessario ex hac positione, f.q̀ corpus cœleste est forma, siue antecedẽs in eis posuerit verum, aut falsum, omnis enim positio, quæ exigit destructionem huius consequentiæ, est falsa, sicut omnis positio, quæ exigit destructionem huius consequentiæ, si lapis volat, habet alas, est positio falsa: & si impossibile sit lapidem volare. Similiter qui ponit in cœlo aliquam positionem, ex qua sequitur destructio huius consequentię, scilicet q̀, si cœlum habeat partes, necesse est q̀ potentia partis differat à potentia totius: & si sit impossibile ipsum habere partes, nedum si posuerunt habere partes tres in actu: & quanto magis est ponere ipsum esse impossibile, fm q̀ possibilis est forma existens in materia. [a] Amplius, cum oẽ cõpositũ ex materia, & forma inuenimus ipsum habere actũ finitũ, diximus infinitatem actionis prouenire aut ex parte formæ, aut ex parte materiæ: sed forma non potest dici finita: restat igitur q̀ finitas est ex finitate materiæ. Et, si sit actio aliqua infinita, non necesse est ipsam esse, aut in materia finita, aut formæ existentis in materia, qua posita sequuntur inconuenientia, quæ Aristo. intulit. Item omni formæ existenti in materia contingit diuisibilitas, vel possibilitas, scilicet potentia diuidendi ex parte materiæ, scilicet inest potentia diuisibilitatis. posita ergo aliqua forma, cui non accidit diuisibilitas, hęc procul dubio non erit in materia. quod enim denudatum est à compositione, & factum esse, est substantia vna simplex, scilicet simplex huiusmodi. Hæc enim propositio est cõuertibilis, scilicet quod est simplex, caret potentia, & quod caret potentia, est simplex. potentia [a] enim est causa compositionis alicuius ex duabus substantijs, si illa, vel aliqua substantia est vna in actu, & potentia illa erit simplex: huiusmodi autem sunt corpora cœlestia: simplex autem, vt declaratum est, nõ mouetur ex se, nisi quod mouet esset primũ, quod mouetur: corpora ergo cœlestia sunt materiæ simplices, et formæ eorum sunt formæ nõ in materijs. Habito ergo hoc patet eorum error, qui obijciunt [b] Aristo. q̀ in corporibus cœlestibus impossibilis est diuisibilitas, quã Aristo. posuit in sua demõstratione, & est possibilis in eis, in quãtum posita sunt ipsa esse formas in materijs, impossibilis vero, in quantum sunt simplicia, & formę eorum non sunt in materijs. Isti ergo sic se habent, sicuti cum in syllogismo ducente ad inconueniens obijciunt illationem, aut q̀ sequitur ex illatione esse verũ, & dicunt syllogismum peccare. quod pluribus accidit Modernis philosophantibus, qui solis libris Auicẽ. contenti sunt in sua philosophia, & maxime q̃ vir ille transtulit ab Aristo. in libris suis, huiusmodi videntur esse demonstrationes Aristo. in prima facie, non sunt autẽ in veritate. vnde libri huius viri potius faciunt à sapiẽtia recedere, q̃ ipsam largiantur. & vniuersaliter dico hoc non solum Auicẽ. proprium esse, sed & omni, qui visus est loqui de huiusmodi, non obseruans viã Arist. opinãdo in eis, quæ intelliguntur in primo aspectu ipsa esse demonstrationes Aristote. sicut sepius contingit Galeno, & mox incipit contradicere et nesciens ipsi met in veritate contradicere. Et sicut accidit Alfarabio in hoc, q̀ opinatus est, quòd illa via, quam ipse Aristo. intendit ad æternitatem motus, est illa, quam imposuit libro suo de entibus trãsmutabilibus. Neq; solum in hoc accidit huic viro hoc cum Aristot. sed in arte demonstratiua, in qua ipse incedit alia via, q̃ Ari. opinans illam esse veram, aut errans in scientia Arist. & nos iam declarauimus hoc in commento nostro super posterioribus, & diximus quædam de huiusmodi, in nostris quęstionibus.

Oĩs proportio, composita ex duabus proportionibus finitis est finita necessario

Digressio.

* Aliter qualitatem.

Vide cõsimile.4. Phys. 91.&.7. Ph. cõ.2.

a Ratio prima cõmentatoris. Finitas est ex parte materiæ. oppositũ.3. Phy. c. 60. vid. cõ. 21.

Secunda. Oĩ formæ existẽti in materia accidit diuisibilitas. vid. cãm primo.c. de substantia orbis idẽ cõ. seq.

Quod ẽ simplex caret potentia, & econtra.

a Potẽtia est causa cõpositiõis alicui⁹ ex dnab⁹ substantijs.

Corpa cœlestia sunt materiæ simplices, & formæ eorũ sũt formę nõ in materijs.

b Inuehit cõtra contradicentes Aristoteli.

Cõtra dimittentes textũ Ari. & in sequẽtes expositores. vi. consimile.5. de aĩa. c.10.

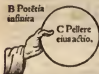
In duob⁹ Alfarabius ab Arist. deuiauit.

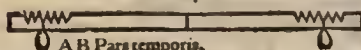
Quod autem omnino non contingit in magnitudine finita infinitam esse potẽtiam ex his manifestum est. Sit enim maior potẽtia semper, quæ æquale in minori tempore facit, vt quæ calefacit, aut dulcefacit, aut pijcit, & omnino mouet. Necesse est ergo & à finito quidem, infinitam autem habente potẽtiam, pati aliquid patiens, & plus q̃ ab alio. maior enim est infinita potentia. At vero tẽpus quidem non contingit esse vllum. Si. n. sit in quo A, tempus, in quo infinita vis calefecit, aut pepulit, A B aũt, in quo finita qđã, ad hanc, maiorẽ semp accipiendo finitã, puenĩam aliquã ad id, quod est in A tpe mouisse.

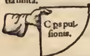
ad finitũ enim semp̃ addens excedam oẽ determinatũ:& auferens semper deficere faciã similiter:inæquali ergo tẽpore mouebunt finita,ac infinita.hoc aũt est impossibile.nullũ itaq; finitũ cõtingit infinitã potẽtiã habere.

Qm̃ aũt impossibile est oĩno ĩ magnitudine finita esse potẽtiã infinitã ex ijsdẽ manifestũ est.Sitq; maior potentia,quę agit ęq̃liter in tp̃e minori,v.g.quæ calefacit , aut sanat, & vr̃r mouet . Necesse est ergo infinitum, cũ potẽtia eius sit infinita , agere in passibile maiorẽ passionẽ; quam qđ finitã. infinitũ.n. maius est.Nõ aũt hmõi põt esse tẽpus.Si.n. A sit tp̃s,in quo potẽtia infinita calefacit,aut eleuat,& in tp̃e A agit illã eandẽ actionẽ potẽtia finita:accipiẽtes.n.semp̃ potẽtiã maiorẽ,ac finitam,necesse est aliq̃n p̃uenire ad qđ moueat ĩ tp̃e A : augẽtes.n.semp̃ finitũ superat oẽ terminatũ,& diminuentes semp̃ diminuitur sir̃:mouet ergo finitũ in tp̃e , in quo infinitũ mouet.quod est impossibile.non ergo finti est potentia infinita.

Demonstratio,q̃ nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

Cũ delarauit impossibile esse, q̃ motor finitus mo-
79 ueat aliquod finitũ tempore infinitum,& hoc, quod dicimus motor finitus,intelligimus motorẽ finitum potentia,& magnitudine.sed hoc quidẽ, q̃ motor, cum fuerit corpus, sit finitæ magnitudinis , iã probatum est in Tertio:q̃ aũt finitæ potentiæ, cũ sit corpus finitũ,hoc nondum manifestum est,vult illud hic probare.Cũ.n. habuit q̃ oĩs corporis potentia est finita , & adiunxit huic propositionẽ,quam prius probauit,s.q̃ habẽs potentiã finitam non põt mouere corpus finitum tẽpore infinito,habebit q̃ hic motus, cuius tẽpus,vt demonstratum est,est infinitũ,nõ põt fieri à corpore, neq; potentia in corpore existente. Et dixit Qm̃ aũt impossibile est oĩno,&c.i.quoniã autem impossibile est in corpore cõposito ex materia,& forma,q̃ forma eius agat actione infinita, ex his patebit. Potentia.n.hæc dicta intelligenda est potentia actiua: potentia enim dupliciter dicitur,actiua scilicet,& passiua. D.incœpit inducere propositiones,quibus conatus est hoc probare,et dixit. Sitq; maior potentia, &c.sit ergo nobis primũ, tanq̃ notum per se q̃ maior potentia agit actionẽ ęqualem actinni minoris potentiæ in tẽpore minori tempore,in quo agit minor illã actionem. Deinde dixit Necesse est ergo finitum , &c.i.cum igitur maior potentia agit actionẽ æqualem actioni potentiæ minoris in minori tẽpore,necesse est in æquali tẽpore ipsam agere actionem maiorẽ q̃ minor. Vnde necesse est q̃ corpus, cuius potentia est infinita, cum egerit in id, quod natum est suscipere actionem eius, vt cum infrigidauerit,aut calefecerit, agat in aliquo tempore actionẽ multo maiorẽ actione corporis finiri in idem passibile in illo tempore. Deinde dixit Nnn autem huiusmodi potest esse rempus.idest, corpus autem, cuius potẽtia est infinita,non agere põt actionem æqualem corporis finitæ potẽriæ in tempore omnino, sed in instanti,quod est impossibile.omnis enim transmutatio , vt demonstratum est , est in tempore. D.incœpit hoc declarare, & dixit Si enim A fuerit tempus, &c.i.si enim posuerimus aliquod tempus,vt A,in quo potentia infinita agit actionem finitam,vt calefacere,aut eleuare,aut vniuersaliter mouere, & posuerimus q̃ in hoc eodem rempore, scilicet A, agit potentia finita illam eandem actinnem:hoc enim possibile est:conringet q̃ finitum, et infinitum agant eandem actinnem in eodem tempore,quod est impnssibile.si enim maius in minori tempore facit actionem minorem , quãto magis agit in minori tempore actionem illud, quod est infinitæ potentiæ? Deinde narrauit quomodo potest inueniri potentia finita , agens in illo tempore posito , in quo agit potentia infinita actionem æqualem illi actioni, & dixit accipientes enim semper, &c.idest & hoc possibile est,scilicet si posuerimus potentiã infinitam, quæ agit in tempore aliquo actionem finitã, & inuentamus potentiam finitam,quę in illo eodem tempore agat illam eandem actionem, scilicet æqualem illi, eo q̃,si posuerimus potentiam finitã,quę agit in illo tempore actionem minorem illa,quam in eo agit infinita,poterimus augere potentiam finitam conrinue, & sic augmentabitur actio eius in illo tempore,sic ergo cõtinue facientes perueniemus ad hoc,q̃ agat actionem æqualem illi actinni in illn tempore. Verbi gratia sit B potẽtia infinita, & C actin eius , & A sit tempus huius actionis, & sit D potentia finita , quæ agit in illn tempore partẽ C, vt Quartam, aut Quintam partem:multiplicantes ergo D,ita, q̃ proportio totius magnitudinis ad D sit sicut proportio partis B ad C , manifestum est necesse esse, quia illa magnitudn agat C in tempore A, in quo B,quod est potentia infinita, agit,in eodem ergo tempore agit potentia finita,& infinita.Nec potest aliquis dicere nunq̃ perueniri , addendo in magnitudine finita ad magnitudinem finitam agentem in illo tempore actionem , quam agit magnitudo infinita : possumus enim semper addere super magnitudinem, quousque actio eius actionem superet, quamcunq; determinatã posuerimus.Posito ergo q̃ actio terminata est infinita in tempore terminato, poterimus augere illam magnitudinem terminatã, quæ deficit in illo tempore, actionẽ augere illam in tm̃, q̃ agat illã in illo eodem tẽpore. Et hoc est,quod dicitur, necesse est aliquandn peruenire,&c.i.addentes enim continue super finitum augmẽtabitur actio eius,ita,q̃ superabit quamcunq; actionẽ terminatam posuerimus : sicut, si continue diminuentes illud , deficiet actio eius à quacunq; actione terminata,quam posuerimus. Et intendit per hoc dicere q̃ illud,

Ex hoc p
tet q̃ po
tia infini
sua est
gnitudin
hoc ẽ ve
quia mai
prima,

illud, quod sequitur addendo cõtinue, est simile ei, qđ sequitur diminuẽdo: non aũt volunt posse esse magnitudinẽ crescere in infinitũ, sicut est possibile ipsam diminui in infinitũ. Dictũ est enim in Tertio huius libri, ꝙ aliter se habet in hoc additio, & diminutio. Participant autẽ ĩ hoc, qđ hic intẽdit, s. ꝙ, si aliqua magnitudo ponatur terminata, cuius actio est terminata, & alia magni^do minor illa, cui^9 actio est minor, poterimus augere minorẽ tantũ, ꝙ adeq̃bitur maiori in actiõe, aut supabit illã, & silr poterimus tantũ diminuere maiorẽ, ꝙ aget actionẽ æq̃lẽ minoris, & minorẽ: & hoc. s. in eodẽ tpe. Et ipse distulit illatiõnẽ hui^9 demõstratiõis ad finẽ huius libri.

2. Phy. t. cõ. 68. & 69.

Hæc aũt demõstratio multiplr põt fieri, & formari. Põt. n. sic. Hic motor habet actionẽ ĩfinitã: nẽ aũt corpus, aut potẽtia in corpe nõ hẽt infinitã actionẽ: hic ergo motor nõ est corpus. Alr aũt formaĩ sic. Si actio hæc, q̃ est infinita est corporis, aut potẽtiæ corporeæ: et actio hæc nõ est, nisi potẽtiæ ĩfinite talis: & oẽ corp^9 est finitũ: necesse est corpis finiti esse potentiã infinitã. D. destruetur cõseq̃ns sic. Nõ aũt corpis finiti est potẽtia ĩfinita, et seq̃tur oppositũ antecedẽtis, s. ꝙ actio hæc nõ est corporis, neq; potentiæ corporeæ. Aristo. autem perficit hanc demonstrationem in fine huius libri.

Primus modus formãdi rõnẽ Arist.

Secundus.

In ppositione aũt assumpta hic, q̃ dicĩ ꝙ oĩs corpis est potẽtia finita, dubitari põt, vtrũ cõtineat corp^9 cœleste, aut nõ. Si. n. cõtinet corp^9 cœleste, tũc corpis cœlestis erit potẽtia finita: cuius aũt est potẽtia finita, est corruptibile. Silr dubitaĩ de ppõne, q̃ vtitur in declaratiõe huius, ꝙ oĩs corpis est potẽtia finita, q̃ s. dicĩ ꝙ, si esset potẽtia infinita, cõtingeret ꝙ motus esset in instãti. Dicet. n. aliq̃s, vt qđ Ari. dicit cõsequẽs esse, si potentia corpea habet actionẽ infinitã, ipsam agere nõ in tpe: & nõ est se sequẽs, si actio ĩfinita sit potẽtiæ nõ corporeæ, ꝙ agat nõ in tpe. Prima quidẽ qõ valde difficilis est, & multũ scrupulosa. Et Alex. ĩ q̃busdã suis tractatibus rñdẽs d corpus cœleste adeptũ fuisse æternitatẽ à suo motore, q nõ est in materia: s̃m hoc ergo erit aliq̃d, qđ põt corrũpi, & tñ nunq̃ corrũpeĩ. & hæc Platonis est opinio, s. aliq̃d æternũ esse, qđ põt corrumpi. Ari. aũt ĩ fine pmi li. de Cœ. & mũdo, pbauit ĩposse esse æternũ, cui insit potẽtia ad corruptionẽ. Ioãnes aũt grãmaticus hãc sibi retinuit qõnẽ contra Peripateticos in eo, ꝙ opinatur ꝙ mũdus sit corruptibilis, & generabilis. Et hæc dubitatio est fortior oĩbus dubitatiõibus, q̃ põt accidere his: maxime cũ Aris. expresse dicit ĩ secũdo de Cœlo, & mũdo ꝙ Cœli est potẽtia finita: vbi reddit causam q̃re nõ insunt Cœlo stellæ maiores his, q̃ ĩsunt illi. si. n. dicit, hoc esset, fatigaretur. Audiẽs autẽ Aui. verba hæc Ari. qui tñ audierat verba Alex. opinat^9 est duplex esse necessariũ, necessariũ s. ex altero cõtingẽs, & posse ex seipõ, & necessariũ ex se: necessariũ qđẽ ex alio, vt Cœlũ, necessariũ vero ex se, vt motores Cœli. Nos aũt dicimus ꝙ ex vi verbo^ꝝ Ari. ĩ hac demõstratiõe appet ꝙ po^a eius passiua, s. susceptiua motiõis est* finita, sicut. n. actio ĩfinita nõ est formæ ĩ corpe, sic passio ĩfinita nõ est formæ in corpe, s. cõposito ex materia, et forma. Oĩs. n. formæ est potẽtia finita, siue sit actiua, siue passiua, cũ sit diuisibilis p diuisibilitatẽ corpis, & oẽ corpus sit finitũ. Et, si posset esse ꝙ potẽtia in corpe, cõposito ex materia, & forma susciperet motionẽ in infinitũ, tũc infinitũ esset maius infinito. idẽ. n. corpus sensibile, q̃to maius fuerit, tãto tpe, in quo suscipit motionẽ à suo motore, erit maius. Si ergo aliq̃đ corp^9 posuerimus hmõi, s. ꝙ susciperet motionẽ infinitã, tunc qđ maius est debet suscipe motionẽ lõgiori tpe, & sic infinitũ susciperet infinitũ. qđ est impoẽ. Ex hoc ergo patet corpus^a cœleste nõ cõponi ex materia & forma, & ipm esse simplex, & ꝙ forma ipsius nõ habet subsistere p ipm, & ꝙ ipsa est, q̃ mouet ipm, & ꝙ in ipso nõ est forma materialis omnino.

Digressio. Dubium primum.

Dubium. 2.

Solutio primi Alexander.

Primo Cœli t. c. 124.

Ioãnes grãmaticus, de quo etiã vide. 12. meta. cõ. 41.

Secũdo Cœli. t. c. 71.

Auicẽna. Vide cõ. 124. primi d Cœlo.

Auerrois.

Idẽ. 9. 12. de substã orbis.

* a. l. ĩfinita.

a Corp^9 cœleste caret materia. Idẽ primo Phy. 63. et. 8. me. t. c. 4. & 12. & 13. Met. t. c. 10. et primo Cœ. cõ. 20. & 92. et primo. 2. 3. c. de substantia orbis.

Dubitabit aliq̃s ex hoc, qđ dictũ est in libro de Cœlo, et mundo ipm s. esse neq; graue, neq; leue, et ipm habere naturã, q̃ est hmõi: qđ nos illic declarabimus: & silr declarabim^9 illic verbũ Ari. quo dixit Cœlũ habere potẽtiã finitã. Duplr. n. potentiæ motiuæ põt dici infinitæ, aut quia actio ea^ꝝ nunq̃ cessat, aut quia motio ea^ꝝ est tãtæ velocitatis, ꝙ nõ inuenĩ magis, s. ꝙ illud, qđ ab his mouetur, uelocius moueatur oĩ mobili. Quod aũt aliqua potẽtia sit infinitæ motionis s̃m hũc modũ impoẽ est, nisi motus posset fieri in instãti, s. ꝙ aliqua potentia sit, q̃ infinitã facit velocitatẽ in ipm, qđ mouetur. quãto. n. maior fuerit motor, tãto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue nõ materiales s̃m hunc modũ conueniũt in hoc, ꝙ motio eo^ꝝ sit finita. vnde corpa cœlestia excedũt se inuicẽ in velocitate, q̃uis motores eo^ꝝ sint non in materia. Ergo s̃m hunc modũ dixit Cœli potẽtiã esse finitã, & ꝙ, si inessent ipsi stellæ plures, aut maiores, aut destrueretur motus eius, aut tardaret, sed hoc diligentius manifestabitur in suo loco. Et hæc dubitatio est maxima dubitationũ, q̃ accidunt in hac scientia: & nõ mihi determinata nisi cum grãdi labore, et in tpe vitæ meæ non modico. Ad secundã aũt qõnem, qua q̃ritur, vt ꝙ, si posuerimus actionẽ infinitã in corpe, sequitur ꝙ motus sit nõ in tpe, & nõ sequitur, si posuerimus actionẽ infinitã esse potentiæ nõ in corpe, sic rñdẽtes dicimus ꝙ, si posuerimus actionẽ propriã esse corporis, seq̃tur ꝙ insit ei potẽtia infinita: si aũt posuerimus alicuius nõ corporis, tũc potẽtia illius nõ põt dici finita, aut infinita. finitũ enim, & infinitũ solũ de corporibus dici põt. & sic sola actio illius dicetur infinita. Si aũt potentiã infinitã posueris in corpe, seq̃tur ꝙ motio eius sit nõ in tpe. quod est impoẽ. Si uero illã posueris nõ in corpe, tũc nõ dicetur finitũ, aut infinitũ, eò, ꝙ nõ est in corpore. Nõ ergo seq̃tur ꝙ sit mouens non in tpe, cũ in his nõ põt ĩtelligi vna potẽtia maior alia, eò, ꝙ nõ sunt corporeæ potentiæ. maius. n. & minus solius est quantitatis. Vnde, si dixerimus potẽtias esse in corporibus, tũc actio ea^ꝝ erit proportionalis, s. ꝙ pportio potentiæ motiuæ ad potentiã motiuã est sicut pportio velocitatis motus ad velocitatẽ. Existentibus aũt non ĩ corpore nõ est proportio: ^a cũ proportio solius est magnitudinis ad magnitudinẽ, vel eo^ꝝ, q̃ insunt magnitudini, eò, ꝙ insunt ei. & hæc manifesta sunt per se. Reuertamur ergo ad verba Aristotelis.

Obiectio.

Vide. 1. ca. de substãtia orbis.

Pro hac materia vid. 19 2. de Cœ. & 63. eiusdẽ ac 71. & 41. 12. Me. Et. 1. c. de substãtia orbis.

Solutio Secũdæ qõnis. Meliorẽ ide solutionẽ q̃re. in. 3. c. de substã orbis.

Finitũ, et infinitũ solũ de corporibus dici possunt. Idem primo Phy. t. c. 16. & 3. Physi. 35. & 36.

In potentijs ĩ corpeis nõ põt intelligi ꝙ vna sit maior altera: nã maius, & minus sunt solius quãtitatis. vide pro hoc. 15. septimi Phy.

a Proportio est solius magnitudis ad magnitudinẽ, vel eorum, quæ insunt ei.

Neq; igitur nec in infinito finitã. attñ contingit ĩ minori magnitudine maiorẽ potẽtiã eẽ: sed adhuc magis ĩ maiori maiorẽ. Sit igiĩ id, in quo A B, ĩfinitũ. pars igitur B C habet potentiã aliquã, quæ in aliquo tpe mouit D, in tpe, s. in quo E F. Si igitur ipsius B C duplũ accipiã, in dimidio mouebit tpe ipsius E F: sit. n. hæc proportio: quare in F H mouebit. ergo sic accipiẽdo, semp ipm A B nunq̃ trãsibo: tpe aũt dato, semper minus accipiã: infinita ergo potẽtia erit: oẽm. n. finitam potentiã excedit. Oĩs aũt finitæ potentiæ necesse est finitum esse et tps. si. n. in quodã tanta, maior in minori quidẽ, sed determinato mouebit tpe, secũdũ cõuersionẽ proportionis. Infinita aũt oĩs potentia est, vt & multitudo, & magnitudo, quæ excedit omnem finitã.

Omnis finitæ potentiæ necesse est finitum esse tẽpus.

Neq; infinitum habere virtutem finitam est possibile, licet in minori magnitudine po

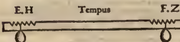
test inesse maior potentia: tamen, cum hoc fuerit, dignius erit q̄ ī maiori sit maior. Sit ergo A B infinitum. B C igitur est potentia, quæ mouet D in aliquo tempore. sit ergo illud tempus H Z. B C ergo duplicatum mouet in medietate tēporis H Z. procedamus sic igitur, & sit illud tēpus Z T. cū ergo sic processerimus semper, nunq̄ perueniemus ad consumationem A B: de tempore vero posito semper accipiemus minus: sic igitur erit virtus infinita. Necesse est enim cuiuslibet potentiæ finitę tempus etiam esse finitū. nam si hęc potentia mouet in hoc tempore, quæ maior est illa, mouet in tempore minori illo: sed tamen illud tempus est determinatum, cuius processus est econuerso. Virtus autem est infinita eo modo, quo numerus. magnitudo vero, q̄ excedit oē determinatū.

Demonstratio, q̄ nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet D.

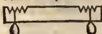

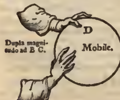

Cū declarauit q̄ in magnitudine finita impossibile est esse potentiā infinitā, uult nunc econuerso dicere, s. q̄m in magnitudine infinita nō pōt esse potētia finita, dicēdo Neq̄ infinitū habere, &c. i. & sicut in magnitudine finita nō pōt esse potentia infinita, ita etiā ecōuerso in magnitudine infinita nō pōt esse potentia finita, sed finitū finito, & infinitū infinito. Sed, quia in hoc dicit ambiguitatē hoc, q̄ in corpore maiori inuenitur potētia minor, et in minori maior, dixit licet ī minori, etc. hoc. n. facit dubitare aliquē, cum posset dicere, cum in maiori corpore inuenimus minorē potentiā, quid igitur ꝓhibet in infinito, eō, quod est maius minori, inesse potentiā eā, quę inest finito, eō, qd' est minus, sed hoc non pōt stare, quia, cū continue duplicauerimus maius corpus, cuius potētia est minor, perueniemus ad corpus, cuius virtus est maior minoris corporis, &, quia infinitū semper pōt duplicari, ideo potentia eius debet esse maior potētia cuiuslibet corporis: imo non est aliq̄ cōparatio inter illas, & potētias infinitorꝫ corporū, vnde dixit q̄si soluens tn̄ cū hoc fuerit, &c. D. litteris exēplificat, posito q̄ corpus infinitū habet potētiā finitā, similr minori corpori inesse maiorē potentiā, eiusdem videlicet spēi, et dixit. Sit ergo A B infinitū, &c. i. sit ergo magnitudo īfinita A B, & de infinito A B sumem⁹ aliquā partē, vt B C, ponēdo q̄ in hac pte est potētia, q̄ mouet illud mobile, qd' mouet infinitū corpus in aliquo tpe, & illud mobile, qd' s. mouetur ab infinito corpore, & idē ā parte illius sit D. Deinde dixit sit ergo illud tēpus H Z. & vult quidē dicere, quia manifestū est q̄ B C, qd' est pars A B, mouet in minori parte tpis eo, ī quo totū A B mouet, D, cū potētia A B, sit maior potentia B C. Postea dixit B C ergo duplicatū, &c. quia iā probatum est q̄ maior motor idē mouet mobile in minori tēpore, & q̄ temporis ad tēpus proportio est sicut motoris ad mobile. Post hoc dixit cum ergo sic ꝓcesserimus &c. i. et, cū hoc mō processerimus ī duplicatione illius partis, s. q̄ duplum duplicetur, & hoc duplū sic duplicetur, cōstat q̄ necesse est peruenire ad magnitudinē aliquā, quæ moueat D in tempore minori eo, in quo mouetur A magnitudine illa infinita, cui⁹ potentia est finita. Ponatur igitur nos peruenire ad illā magnitudinē, cum infinita magnitudo nō consumatur per suas duplicandas partes, tempus vero diminuitur semꝑ parte duplicata, & illud tēpus sit H Z. Et hoc voluit dicere his verbis. cū ergo sic ꝓcesserimus, &c. i. duplicatio quidē per B C debet esse aliqua pars A B, quia nunq̄ per duplicationē partis A B perueniemus ad A B consumendū, cum sit infinitū. D. d. de tpe vero posito, &c. i. &, cū talis duplicatio semper sit possibilis, & impossibile est ad tēpus peruenire minus illo posito, in quo A B mouet D per aliquod spaciū, s. magnitudo infinita, cuius virtus est finita. Post dixit sic igitur erit virtus infinita, &c. i. ex quo sequitur q̄ in infinito corpore sit potentia infinita quod est cōtra positum. 80

Proportio tpis ad tempus est sicut ꝓportio motoris ad mobile. Idem. Ph. 55. et. 5°

D. d. Necesse est enim, &c. i. hęc quidē virtus est infinita: quia tempus, in quo mouet, semper minoratur in infinitū: tēpus vero potentiæ finitæ est finitū, cum moueat tēpore, in quo minor nō pōt mouere. Et hoc intendebat, cū dixit nā si hęc potentia, &c. i. & hoc necesse est. nam, si aliqua potētia mouet aliquid in aliquo tēpore, potentia, quæ est maior illa, mouebit in minori tempore illud idem: sed, quia excessus est determinatus, necesse est peruenire ad tempus determinatum in paruitate, i. q̄ in minori illo aliquid non potest mouere. Et intendit per hoc, quod dixit econuerso, q̄ si maior magnitudo fuerit dupla minoris, erit tempus motionis illius huius medietas, cum communicant quidem reuersim, sed est econuerso. Post dixit. Virtus autem est infinita eo modo, quo numerus, idest,

potentia

potentia autem, quæ in hoc corpore infinito posito, scilicet ꝙ est infinitum, erit infinita, quia crescit per crementum corporis: cum autem cremẽtum corporis est infinitum, constat ꝙ & virtus etiam in infinitum est: quare virtus est infinita. D.d. magnitudo vero, &c. hæc vero magnitudo est infinita, cũ habeat ĩfinitã diffinitionẽ, est.n. maior oĩ magnitudine terminata.

Est aũt & sic demõstrare hoc. accipiemus enim quandã potentiam, eandẽ genere ei, q̃ est in infinita magnitudine, in magnitudine finita existentẽ, quæ mensurabit eam, quę in infinita est, finitam potentiam. Quod igitur non infinitã contingit esse potentiam in finita magnitudine, neq; finitam in infinita ex his palam est.

Hoc quidem aliter potest declarari sic, ponendo ꝙ aliqua potentia eisdẽ generis illius potentiæ, quę est in magnitudine infinita, sit in potẽtia finita. sic ergo erit potẽtia in quantitate potentiæ finitæ in infinito. Qm̃ autẽ impossibile est potentiã infinitã in finita esse magnitudine, aut potentiam finitam esse in infinita magnitudine manifestum est.

81 Dicit & hoc idem possumus ostẽdere alia via. cum enim posuerimus infinitũ corpus, ĩ quo sit virtus * infinita, possibile erit ponere virtutem eiusdem generis cũ illa prima virtute, et ei ęqualem in magnitudine finita: & sic potentia, quæ est in corpore finito, erit æqualis potentiæ, quæ est in corpore infinito. quod est impossibile. virtus enim eiusdem generis, quæ corpori inest maiori, maior existit, quanto magis quæ est in infinito corpore erit maior illa, quæ est in finito. Et, cum ostendit hæc duo, fecit de eis mentionem, & dixit Quoniam aũt impossibile est, &c. & hęc conuersio nõ facit ad propositum declarandum, sed ũ ostẽdit illud, vt ex eo acquiratur, quoniam est causa propinqua.

* a.l. finita.

De ijs autẽ, quæ feruntur, bene se habet dubitare quandam dubitationem primũ. Si enim oẽ, qđ mouetur, mouetur ab aliquo, quæcunq; non ipsa seipsa mouent, quomõ mouent aliqua continue, non tangente eo, quod mouit, vt proiecta. Si aũt simul mouet & aliud quid is, qui mouit, vt aerẽ, qui, cum mouet, mouet, similiter impossibile est primo non tangente, neq; mouẽte moueri, sed simul oĩa & moueri, et quiescere, cum id, qđ primũ mouet, cessauerit. & si facit, quẽadmodũ lapis, veluti si mouet id, quod mouit. Necesse aũt est hoc quidẽ dicere, ꝙ primũ mouens facit, vt possit mouere aut aer hic, aut aqua, aut aliud quid hmõi, quod aptũ natura est mouere, & moueri, sed non simul cessat mouere, & moueri, sed moueri quidẽ simul, cum mouens cessauerit moueri, mouẽs aũt adhuc est. quapropter mouetur quid alij contiguũ. & in hoc eadem ratio est. Cessat aũt, cũ in ipso contiguo minor fuerit virtus, q̃ vt moueat. tandem aũt cessat, cum nõ amplius fecerit prius mouens, sed motũ patiẽs solum. hęc aũt necesse est simul cessare, hoc quidẽ mouere, hoc aũt moueri, et totam motionem. Hic igitur in ijs, quæ possunt aliqñ quidem moueri, aliqñ aũt quiescere, fit motus, & non continuus, sed videtur. aut.n. existentiũ consequenter est, aut se tangentium: non.n. vnũ mouens est, sed contingua adinuicẽ sunt. Quapropter & in aere, & in aqua fit hmõi motus, quem dicũt quidã circumobsistẽtiã esse. Impossibile aũt est aliter dubitata soluere, nisi dicto mõ. Circũobsistentiã aũt simul oĩa moueri facit, & mouere: quare & cessant: nunc aũt videtur vnũ aliquid continue moueri: ab aliquo igit̃: nõ.n. ab eodẽ.

De his autẽ, quæ localiter mouentur, bonum est prius inducere quãdam dubitationem. Nã, si omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, s. dum illud à se nõ mouetur, quomodo quędam continue mouentur sine eo, ꝙ contingant motorem, verbi gratia quod proijcitur, aut quod sagittatur. Et, si motor moueat cum hoc etiam aliud, vt aerem, et, cũ mouetur hoc, mouet, tamen impossibile est ipsum moueri, nisi primum tangat, aut moueatur: immo necesse est simul omnia moueri, & simul quiescere, cum primus motor quieuerit. similiter est &, si etiam facit, sicut facit lapis, scilicet magnetes, verbi gratia, quoniã illud, quod mouet lapis, quod est ferrũ, mouet, idest attrahit ferrum, à quo mouetur, & sic mouet. Hoc autem debet concedi de necessitate, scilicet quod primus motor est, qui hoc facit. verbi gratia qui mouet aerem, cũ fuerit huiusmodi, aut aquam, aut aliud, quod innatum est mouere, & moueri, sed non debet simul quiescere ab hoc, ꝙ moueat, & moueatur, imo cessat ab hoc moueri, ꝙ moueatur, cessante eius motore à mouere, et ad hęc remanet mouẽdo. vnde vnum mouet aliud sibi succedens. & procedit istud aliud etiam hoc eodem processu. Motus autem illius quiescit, cum virtus mouendi diminuitur in successione paulatim. & vltimo cessat, quando motor penultimus peruenerit ad hoc, ꝙ nihil agat, sed solummodo mouetur. hoc autẽ necessario fuit simul, scilicet motorem quiescere à mouere, & motum à moueri, & ipse motus omnino. Hic quidem motus, est motus, qui fit in eis, quæ possunt aliquando moueri, aliquando quiescere, & non est continuus, sed videtur. motor enim non est vnus, sed sunt quæ succedunt sibi inuicem. Vnde talis motus non fit, nisi in aere, aut in aqua, qui à quibusdam attribuitur, & successioni, & ab ea denominatur. Sed prædictæ quæstiones aliter, q̃ narrauimus, nõ possunt

ſolui. Succeſſio autem facit omnia ea mouere, & moueri: vnde oportet ꝙ quieſcant: ſed nos videmus vnum idem continue moueri: quare neceſſe eſt ipm̄ moueri ab aliquo: mouetur enim ab vno eodem.

82 Hęc quęſtio, vt dixit auctor eſt. Si oē, quod mouet, mouetur ab aliquo motore, quare quędã mobilia mouentur, cũ motor illoꝝ ſit io quiete. ex hoc. n. ſequitur alterũ trium aut ꝙ aliquid moueatur ſine motore, aut ꝙ motor, cũ ſit corpus, moueat aliquid abſq; eo, ꝙ moueatur, et ſine eo, ꝙ tangat illud, qđ mouetur, aut dicat ꝙ primus motor põt mouere, non cootinue. Quę autē inducunt hanc quęſtionē ſunt illa, q̃ proijciunt, aut ſagittãtur. videmus. n. lapidē proiectum moueri, cum manꝰ, q̃ mouerit, iã quieſcit: ſimiliter de ſagitta à chorda. Hanc quidē quęſtionē opponit illis propoſitionibus, quibus vſus eſt in prędicta declaratiooe, ſ. oē motum habere motorē, & ipſum nõ mouere, niſi cum moueatur, cũ ſit corpus, & ſuper hoc fundabit prius hoc, quod voluit declarare, ſ. ꝙ iſte motor non eſt corpus. et, quia ēt cõtradicit huic, qđ oſtenſum eſt: qm̃ primus motor cõtinue mouet, & ideo dixit quomõ quędã cõtinue moueantur, &c. Poſt dixit Et, ſi motor mouet etiã cum hoc aliud, vt aerem, &, cũ hoc moueatur, mouet. i. et, ſi aliquis dixerit ꝙ huius cauſa eſt, ꝙ motor in hmõi mouet cum illo, qđ mouetur ab illo, aliud, quod mouet illud motũ, qñ primꝰ motor ceſſat. v. g. qñ manus mouet lapidē, mouet cum illo aerem. quare accidit ꝙ, cũ manus etiã non mouet lapidē, ſtatim ſuccedit ei aer i mouēdo lapidē: deĩde mouet etiã eodē motu aliũ aerē cum lapide: vnde accidit ꝙ ſecũdus aer mouet lapidē primo quieſcente. motus ergo lapidis videtur q̃ſi cõtinuus, cum fiat ſucceſſiue à pluribus: ſucceſſio quidē non ceſſat, quouſq; motus ceſſet. Poſt hoc dixit in impoſſibile eſt ipſum moueri, niſi primũ tãgat, aut moueatur: imo neceſſe eſt, &c. i. ſed hmõi ſolo nihil aliud eſt q̃ mutare quęſtionē de lapide ad aerē, aut aquã, & vniuerſaliter ad illud, quod, cũ primo moto mouetur à primo motore. Quęrēdũ eſt. n. etiã de aere, quare poſt quietem manus remanet aerē mouere lapidē, cum non moueat lapidē, niſi moueatur, nec moueatur, niſi manus moueat. oportet igitur oĩa omnino quieſcere, qñ primus motor quieſcit, & moueri, cũ ipſe moueat. Et hoc voluit, cũ dixit imo oeceſſe eſt ſimul oĩa moueri, et ſimul quieſcere, cũ primus motor quieuerit, i. aer aut chorda, aut his ſimilia. Poſt d. ſimilr eſt & ſi etiam facit, ſicut facit lapis, ſ. magnetes, &c. i. ſimilr remanet quęſtio. manus. n. nõ mouet illud proiectum, niſi mouēdo prius aerē: vt dicamus ꝙ lapis magnetis attrahet ferrũ, quod ponitur vltra primũ ferrum, mediante attractione eius ad primũ ferrum. D. d. hoc autē debet cõcedi de neceſſitate, ſ. ꝙ primus motor eſt, qui hoc facit. i. ſed oportet nos cõcedere de hmõi mobilibus primũ motorē eſſe cauſam motus eorum oĩum de primo ad vltimũ. Quod aũt eſt conſiderandũ eſt quomõ ſit cauſa eoꝝ motus. hoc quidē, vt dixit auctor, concedēdũ eſt, cum huius mobiliũ motus ſequatur in velocitate, & tarditate potentiã primi motoris, & eius debilitatē, ex quo poſſumus ſcire primũ motorem eſſe cauſam huius motus de initio ad finē. D. innuit modũ, quo hmõi motus põt fieri exemplificando, & dixit. v. g. q mouet aerē, cũ fuerit hmõi, aut aquã, aut aliud, &c. i. v. g. ꝙ primus motor, vt dicas manus, mouet aerē, aut aquã, & vniuerſaliter mediũ, quod innatũ eſt mouere, & moueri. Poſt dicit cũ fuerit hmõi. i. cũ fuerit eo mõ, quo eſt mediũ, ſ. quia exigitur ad hoc, ꝙ ſimplicia corpora moueãtur in illo. oſtenſum eſt enim, qm̃ niſi medium eſſet, nunq̃ lapis, neq; aliquod ſimpliciũ corporũ moueretur, neq; naturaliter, neq; ſm violētiã. hoc aũt perfecte declarabitur in Tertio de Coelo, & mũdo.

Sine medio ĩpoſſibile eſt

aliquod ſimplex corp. moueri naturalr, vel violenter. Idē 4. Phyſ. & 1. Cœ. 2 & 4. Cœ. 2

D. d. ſed nõ debet ſimul quieſcere ab hoc, ꝙ mouet, et moueatur. i. ſed de motu hoꝝ ſimplicium partiũ ecõuerſo eſt ei, quod eſt de rebus mobilibus, terminatã figurã habentibus in partibus: ideſt ſimpliciũ corporũ paſſibilium noo oportet vt ſimul ceſſet idem à mouere, & à moueri: ſicut accidit hic in partibus corpoꝝ, terminatã figuram habentiũ, et io corporibus contrarijs, quæ ſibi adherēt inuicem, ſ. habentibus figurã. Poſt dixit imo ceſſat ab hoc, ꝙ moueatur, ceſſaote eius motore à mouere. & ad hæc remanet moueodo, i. ſine eo, ꝙ moueatur. Et hoc, quod author dicit, manifeſte videtur ſenſu in motu aquæ à lapide, piecto in illam. Videmus. n. partem, quę ſequitur lapidē, moueri vndiq;: deinde transfertur motus ab illa parte ad partē conſequentē: deinde de illa ad aliam, quouſq; ceſſet. Partes vero aquę non ſimul mouentur, ſicut ſimul mouentur partes figurati corporis. & hoc patet in circulis, qui in aq̃ fiunt, qñ lapides cadunt in ea. Si igitur huius motus eſſet ſimilis motui in rebus mobilibus terminabilibus, oporteret oēs partes aeris, et aq̃ ſimul moueri de primo vſq; ad vltimũ, & expelli in oĩbus partibus mũdi intãtũ, ꝙ in totum fieret inundatio, aut corpus intraret corpus. quod eſt impoſſibile. Sed hęc corpora ab extrinſecis recipiunt denſitatem, & raritatē, & recipiendo denſitatē quaſi recipiũt aliquã penetrationem in ſuis partibus. Nã, ſi non reciperēt penetratiooē aliquã, oporteret etiã ꝙ motus eorũ oĩno ſimul eſſet, ita, ꝙ vltimus terminus mundi expelleretur etiã. &, ſi iſtæ partes perfecte penetrarent ſeinuicē, tunc nõ moueretur de aqua, niſi quantũ poſſidet corpus, quod cecidit in illa. Eſt igitur quaſi mediũ inter eſſe ſpirituale, & corporale. ſm ergo naturã ſpiritus accidit in partibus aliq̃ penetratio: vnde vidimus diuerſos motus nõ impediri à ſeinuicē in aqua: ſm vero corporeitatē expellũt ſeinuicē, ita, ꝙ ex eis duobus exiſtimatur ꝙ aer motus in eis eſt, qui trãsfertur per ſe, & lapis proiectus de neceſſitate transfertur per translatiooē illius partis, q̃ defert motũ, & ceſſat illa ceſſante. Illa quidē pars non eſt eadē, nec ille motus etiã fit ſimul in pluribus partibus: ſed fit quaſi ſucceſſiue, & ſm tranſlationē de vna parte in aliã: vt accidit eis, in quibus calor trãsfertur de vna parte in aliã. Et vniuerſaliter motus ſagittæ in aerē ſimilis eſt multũ motui nauis in vnda, quæ portat eã: qui exiſtimatur eſſe vnus, cum ſit motus ſucceſſiuus per vndationē, q̃ fit in aqua: & talis vndatio fit in aere. Manifeſtum eſt ergo ꝙ cauſa huius, ꝙ iſtæ partes non oēs ſimul mouentur, eſt penetratio, q̃ accidit eis inuicē: ſm enim hunc modũ aſſimilatur ei, qui mouetur ab initio ſpacij vſq; ad finē, quod mouetur per ſe. Aqua enim, & aer talē habent oaturã, ꝙ, cum accipiũt principium mouendi ab alio, mouentur per ſe: ſm vero ꝙ illa penetratio non eſt vera, cũ ſit illic expulſatio, accidit ꝙ motus expellentis, & expulſi ſunt ſimul. Cauſa aũt huius oĩno eſt, quia hæc corpora carent figura, et termino, et multũ vicinantur in natura naturæ materiei. Sic igitur debet iotelligi motus hoꝝ ſimpliciũ humidorũ. Et qm̃ differunt in hoc à ſiccis, et habentibus terminũ, et figurã, poſt d. vnde vnũ mouet aliud ſibi ſuccedens, &c. i. &, quia motus partiũ hoꝝ corpoꝝ non fiunt ſimul, qñ mouent ſeinuicē, accidit ꝙ motus in eis fit tali mõ, ꝙ ſuccedant ſibi inuicē, & ſequantur ſeinuicē, & nõ mouentur ſimul. D. d. Motus autem illius quieſcit, cum virtus mouendi diminuitur, &c. i. motus autem iſtarũ partium ideo quieſcit, quia virtus motiua nõ ceſſat diminui, et deprimi in illis partibus, quæ mouent ſeinuicem ſucceſſiue, adeo, ꝙ in vltima parte non remanet mouere, ſed ſolũmodo moueri. ſm enim ꝙ itrat aliud,

Digreſſio de motu ꝓiectorum.

Nota de motu, quaſi medio īter corporale & ſpirituale,

Aer, et aqua talem habēt naturam, ꝙ cũ accipiunt pricipiũ mouēdi ab alio mouentur ꝑ ſe. Confirmatur infra. c. & 4. Cœ. 19.

non habet nisi virtutem, qua moueatur tm̃, fm vero q intrat, mouet. quare non sequitur q mouere, & moueri incipiat simul, nec etiam q omne, quod mouetur ex eis, moueat. nam, si hoc esset, omnino totus mūdus expelleretur. Et ideo dixit & vltimo cessat, quando motor penultimus peruenerit ad hoc, q nihil agat, idest, & illæ partes cessant à motu, quando illud, quod mouetur, quod sequitur pars quiescens, nō potest mouere, neq; agere, sed solummodo mouetur. hæc enim virtus non cessat diminui in partibus, quæ mouentur, adeo, q cesset. Et tu debes scire, quoniam hęc expositio nostra non intelligitur ex expositione Themistij in hoc loco. vnde videtur nobis q etiam nos non intelleximus per certe hunc locum, nisi apud laborem nostrum circa expositionē huius libri. Et, cum narrauit modum, fm quem mouent seinuicem huiusmodi mobilia, quæ nō actu sunt distincta, nec sunt partes reiterminatæ, & figuratæ, incepit etiam narrare qualiter fit de mobilibus, quæ figuram habent, & terminum. Et dixit hoc autem necessario fuit simul, s. motorem quiescere à mouere, & rem motam à moueri, & ipse motus omnino. i. q non accidit in corporibus humidis carentibus figuris. huius autem causam iam prędiximus. Post hoc dixit Hic quidem motus est talis motus, qui fit in eis, quę possunt aliquando moueri, aliquando quiescere. i. talis motus nunq̃ potest fieri i corpore cœlesti. hoc enim corpus semper moueri innatum est, hęc uero aliquando mouentur, aliquando quiescunt. Post hoc dixit et non est continuus, sed videtur. i. & iste motus, scilicet lapidis in aere, siue in aq̃, non est vere cōtinuus, cum tamen sensui videatur continuus. Deinde dedit causam, quare caret continuatione, & dixit motor. n. non est vnus, sed sunt aliqua, quę succedunt sibiinuicē. idest, huius autem causa est, quoniam motus cōtinuus nō potest esse, nisi vnius motoris, & vnius moti. in his autem motor non est vnus, sed plura, quæ succedunt sibiinuicem tali modo, q vnus mouet post alium successiue vnam rem motam. Et, quia talis successio est ppria eis, quæ mouentur in corporibus humidis simplicibus, dixit. Vnde talis motus nō fit nisi in aere, aut in aqua. D. d. qui quibusdā attribuitur successioni, & ab ea denominatur. i. & iste motus est, qui à quibusdā hoibus attribuitur successioni. i. dicunt successionē esse causam illius, s. successionem partium aeris expulsi in loco, cum prima pars aeris, quę expellitur à proijciēte, expellat partem aeris succedentem, & succedit ei in illo loco, & sic secunda tertiā, & tertia quartam, & vnaquęq; cedit pręcedenti. & propter hoc appellant huiusmodi motum successioū opināties successionē esse causam motus illius, quod proijcitur in aere, aut in aqua. Et post hoc dixit Sed prędictæ quęstiones aliter, q̃ p narrauimus, non possunt solui. i. sed illa quęstio, quam prędiximus de motu, non soluitur dicendo successionē esse causam huiusmodi mot⁹, et vniuersaliter, nec alio modo, q̃ prędiximus. Post dedit causam, quare non potest solui per successionem, & dixit Successio aūt facit ea oīa mouere, & moueri: vnde oportet q quiescāt. i. successiua. n. videntur mouere seinuicem, & moueri in simul: quapropter debēt in simul quiescere. quod nō accidit in partibus aeris successiuis. D. d. sed nos videmus unū idē continue moueri. quare necesse est ipm moueri ab aliquo. i. sed iam probatum est aliquid esse, quod cōtinue mouetur: quare oportet q moueatur ab vno motore. ex prędictis. n. patet, qm̃ eius, quod à pluribus mouetur, motus nō est cōtinuus. Et ex hoc declaratur omnino q stellarum motus non est in medio. nā, si esset, nō esset cōtinuus. post dixit mouetur. n. ab vno eodem. i. non enim mouetur, nisi ab vno eodē, s. cuius motus est continuus.

Corpus cœleste semper moueri innatum est. Idē 9. me. t. c. 66. 17.

Vide. c. 68. quarti. Phy. & 86. Opinio Platonis.

Motus ei⁹, quod à pluribus mouetur, nō est cōtinuus. Idem supra. t. cō. 49.

Quoniam aūt in ijs, quæ sunt, necesse est semper motū esse continuum: hic aūt vnus est: necesse aūt est vnum & magnitudinis alicuius esse: (non. n. mouetur quod magnitudine caret:) & vnius, & ab vno: non. n. esset continuus, sed contiguus alter alteri, & diuisus: mouens igitur, si vnum est, aut subiens motū mouet, aut imobile existens. Si igitur motū subiens, consequi oportebit, & mutari ipm, simul aūt moueri ab aliquo: quare stabit, & perueniet ad id, qd' est moueri ab imobili. hoc. n. non necesse est simul mutari, sed semper poterit aliquid mouere. nā sine labore est sic mouere. Et regularis hic motus, aut solus, aut maxime. nō. n. habet mutationē vllā id, qd' mouet. oportet aūt id, qd' mouet ab illo, nō habere mutationē, vt similis sit mot⁹.

Et, quia necesse est vt semper i eis, q̃ sunt, sit motus continuus: cōtinua aūt sunt vnita: & oportet etiā q sit alicuius magnitudinis: quod. n. non habet magnitudinē, non mouetur: & quod sit vnius, & in vno; nam, si esset alter, non esset cōtinuus, sed successiuus, et diuisibilis: motor aūt, cū sit vnus, aut mouet, & mouetur, aut non mouetur. Et, siquidem mouetur, sequitur ipsum transmutari, ppter ipsum transmutari ab aliquo, necesse est q hoc cesset, & perueniat ad aliquid, quod moueat absq; eo, q moueatur. quod. n. est tale, non transmutatur cū eo, quod trāsmutat, sed potest semper mouere, cū in tali modo mouendi non est fatigatio. Et talis motus solus est æqualis, & est dignior in hoc cęteris motibus. motor enim nullum habet modū trāsmutationis. & oportet q neq; quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus sit consimilis.

Dicit ei sicut patet de motu cōtinuo, quoniam debet esse vnius motoris, sic patet de illo, quoniā debet esse vnius moti. & quasi d. &, quia manifestum est motum esse continuum: motus autem non est, nisi corporis, quoniam quod non est corpus non mouetur, vt in Sexto declaratū est, & huius corporis, si est motus cōtinuus, necesse est ipsum esse vnum, sicut oportuit hoc in motore: ex quo sequitur q motus cōtinuus sit vnius moti, & vnius motoris. nam, si hoc non esset, non esset continuus, sed successiuus, & multus. & hoc voluit intelligi per hoc nomē diuisibilis. D. d. Motor autem, cum sit vnus, &c. i. &, cum sit manifestum, quoniam motus continuus debet esse vnius moti, & vnius motoris: motor aūt cum sit vnus, necesse est q sit primus: &, cū sit primus, impossibile est ipsum moueri, neq; p se, neq; per accidens: & patet qm̃ motus, qui fit à motore tali, est cōtinuus, et motus, qui inest rei motæ, est vere cōtinuus. Post dixit quod. n. est tale, nō trāsmutatur cū eo, qd' transmutat. i. & hmōi motor, s. in quo nō est trāsmutatio aliq̃, nō trāsmutatur per accn̄s ex illo, quod ab ipso trāsmutatur, vt accidit primo motori in aīalibus. ᵃ iste. n. trāsmutatur p trāsmutationē subiecti in loco, s. aīa aīalis, q̃ mouet ipm, & etiā mutat se ab 83

Quod nō est corpus, non mouet. Idē Sexto Phy. 32.

ᵃ Aīa aīalis mouetur localiter ad motum aīalis.

eo, quod mouet illam ſm finem. D.d. ſed poteſt ſemper mouere, &c. ideſt, & quia iſte motor nõ mouetur, cum mouet, ideo non accidit ei fatigatio in ſua motione, quod non accidit motoribus, qui cum mouent, mouentur. cauſa enim fatigationis nihil aliud eſt, q̃ hoc, ꝙ motor mouetur, quãdo mouet. hoc quidem prouenit, quia eſt in materia. Poſt dixit. Et talis mot⁹ ſolus eſt æqualis, ſcilicet dignior cæteris motibus, &c. i. & iſte motus eſt dignior alijs motibus æqualitate hac, videlicet ratione. quia inęqualitas nõ accidit, niſi ꝑpter hoc, ꝙ motori accidit quidam modus transmutationis, q̃re aliquando vigoratur, aliquãdo debilitatur: ſed iſte motus omnino caret transmutatione: ergo motus eius eſt æqualis ſimpliciter. Poſt dixit & oportet ꝙ neque quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus ſit conſimilis. ideſt, &, quia iſte motus eſt continuus æqualis, oportet ꝙ illud, quod mouetur hoc motu nullo modo tranſmutetur, vt motus eius ſit æqualis, & conſimilis. cum enim illud, quod mouetur, tranſmutatur aliquo modo tranſmutationis ab illo, à quo mouetur, accidit ei etiam inæqualitas motus. Vnde videmus Ariſto. opinari ꝙ corpus cœleſte non poteſt ex ſe, ſm ſuam naturam recipere tranſmutationẽ, & ꝙ cauſa eius eſt, quia nõ componitur ex materia, & forma, & ꝙ eſt neceſſarium ex ſe, non ex alio, vt Auic. dixit. verum tamen neceſſitas eſt in ipſo in modo recipiendi, in motore vero in modo agendi.

Cauſa fatigationis i motoribus, qui mouẽtur, qñ mouẽtur, eſt quia ſunt in materia. Vide idem. 8. Phy. t. c. 78. & 79. & 2. Cœ. 1. & 71. & in 2. cap. de ſubſtãtia orbis.

Corpus cœleſte ſm Ariſtotelem nõ põt ex ſe, ſm ſuã naturã recipere tranſmutationẽ. Idem primo cap. & 2. ac 3. de ſubſtantia orbis, & primo Cœ. 20

Neceſſe eſt autem aut in medio, aut in circulo eſſe, hæc enim principia ſunt: ſed celerrime mouentur quæ proxima ſunt mouenti: huiuſmodi autẽ eſt ipſius totius * motus: illic ergo ipſum mouens.

Primi motoris ſedes i circulo.
* alia. l. circuli motus.

Igitur neceſſe eſt, aut ꝙ ſit in medio, aut in circumferẽtia, hęc enim ſunt duo principia: ſed illud, quod magis appropinquatur motori, eſt velocius in motu: & ſic eſt de motu totius: motor ergo eſt illic.

84 Quia iſte motor, de quo iam declaratum eſt ipſum eſſe, non eſt in materia, non reſtat dicere, niſi ipſum eſſe in illis locis, in quibus effectus eius apparet, & maxime in loco, in quo motio eius æqualiter partitur ꝑ omnes partes illius, quod mouetur ab illo. Et, quia non eſt hic, niſi medium, aut circumferentia: actio autem eius magis apparet in circumferentia, & etiam motio eius magis eſt illic ęqualis, q̃ motio eius in alio circulo: ideo attribuitur illi loco. Vnde omnes leges conueniunt in hoc, qđ Deus habitat in cœlo. Poſt dixit hæc enim duo ſunt principia, ideſt principia totius, ſm ꝙ totum eſt ſphæricum. medium quidem eſt principium, ſm ꝙ ſuper ipſum eſt motus, circumferentia vero, quia ex illa eſt initium motus. Et declaratum eſt in libro de motibus animalium ſm locum, quoniam omne, quod mouetur, habet corpus quieſcens, circa quod voluitur, & ꝙ virtus quieſcentis debet eſſe firmior virtute illius, quod mouetur, &, ſi aliter eſſet, totum expelleretur. Exiſtentia ergo mundi his duabus virtutibus perficitur, ſcilicet virtute quietis, & virtute mouendi, quę eſt cõtraria illi. videtur igitur hoc intellexiſſe ꝑ duo principia. D.d. ſed illud, quod magis appropinquat motori, eſt velocius. ideſt, &, quia neceſſe eſt ꝙ partes rei motæ, quæ magis ſunt veloces, ſint illæ, quæ magis appropinquantur motori, partes autem velociſſimæ cæterarum, quæ ſunt in ſphęra totius, ſunt maximi circuli, qui ſunt in ea, neceſſe eſt ꝙ iſte locus ſphęræ ſit propinquior cęteris motoribus. partium autem propinquarũ proportio ad illum dignior eſt proportiõe aliarum ad illum. &, cũ ſit ita, cõſtat ꝙ ſit illic. ideſt, & ſic eſt de motu totius, ſcilicet ꝙ, quanto magis appropinquatur motori, tanto erit velocius. motor igitur eſt in partibus velocioribus totius, ſ. in circulo maximo orbis maximi, qui facit diurnũ motum. Hanc autẽ appropinquationem debemus intelligere ſm eſſe, nõ ſm locum. quod enim eſt non in corpore, non eſt in loco. & quaſi innuit per hoc, qm̃ principium mouẽdi eſt ex nobiliori, ſ. ex medio ſphęræ, quæ eſt maximus circulus. & hoc manifeſtum eſt ſenſui, qm̃ motio corporis ſphęrici à ſuo medio eſt melior, & nobilior.

Omnes leges conueniunt l hoc, ꝙ Deus habitat in cœlo. Idem primo Cœ t. c. 22. & 96. et 100. & ſecũdo Cœ. te. c. 3. & cõ. 40.

Exiſtentia mundi huius his duabus virtutibus ꝑficitur, ſ. virtute quietis, & ꝟtute mouendi. Illud primo Cœ. c. 97. & 2. c. 103.

Documẽt.

Habet autem dubitationem, ſi contingat aliquid, quod mouetur, mouere cõtinue, ſed nõ, vt id, quod pellit, iterum et iterum, et eo ꝙ conſequenter ſit, cõtinue. Aut enim ipſm oportet pellere, aut trahere, vel vtrũq; aut alterum aliquid excipiens aliud ab alio, ſicut dudum dictum eſt in ijs, quæ proijciũtur, ſi, cum diuiſibilis ſit aer, aut aqua, mouet, ſed ut qui ſemper mouetur. vtroq; autẽ modo nõ poſſibile eſt vnum eſſe, ſed contiguum. Solus itaque is continuus eſt, quo ipſum imobile mouet. ſemp enim ſimiliter ſe habens, & ad id, quod mouetur ſimiliter ſe habebit, & continue.

Sed eſt hic quęſtio difficilis. motor quidẽ poteſt mouere cõtinue, & non ſm idem, ſm ꝙ expellit vnum poſt aliud: & ſic continuatio eius eſt ſucceſſio. Ad quod eſt dicẽdũ, qm̃ neceſſe eſt, aut ꝙ ſemper expellat, aut attrahat, aut agat vtrũq; aut agat aliud, cui ſuccedit vnũ poſt aliud, vt diximus ſuperius in re proiecta. aer. n. q̃a eſt aptus vt diuidatur, ſimiliter & aqua, mouet per ſuum motũ ſemper modis diuerſis. ſed impoſſibile eſt ſm vtrũq; modum ꝙ motus ſit vnus, ſed ſucceſſiuus. Continuus igitur eſt ſolus, qui mouetur à nõ moto. qm̃, cum ſemper ſit eodẽ mõ, & ideo etiam apud illud, quod ab illo mouetur, eſt eodem modo continue.

Vult declarare in hoc capitulo, qm̃ ex ipſa cõtinuatione motus ſequitur ꝙ iſte motor nõ ſit corpus, ſicut oportet etiam ꝙ ſit vnus, & ꝙ illud, quod mouetur ab illo, ſit motũ vnum. Motor enim corporeus, quia non mouet, niſi expellendo, aut attrahendo, aut vtrũq; agẽdo: attrahens autem, & expellens non eodem modo ſe habẽt circa illud, quod mouetur in initio expulſionis, aut attractionis, & in fine, ſcilicet in propinquitate, & remotione: motor ergo, qui eſt corpus, non eſt conſimilium diſpoſitionum apud illud, quod mouetur: motus ergo ab illo non eſt cõtinuus. Et dixit Sed eſt hic quęſtio difficilis. motor quidem poteſt mouere continue, ideſt motu continuo vero. & hoc non ſic procedit in ſtatu mouendi, ſicut procedit corpus, quod mouet aliquid expellẽdo vnum poſt aliud, ideſt expulſione poſt aliam. quod enim innatum eſt ſic mouere, non mouet continue in rei veritate, ſed ſm ſenſum, verumtamen ſucceſſiue mouet. Et hoc intendebat, cum dixit & ſic cõtinuatio eius eſt ſucceſſio. ideſt & cõtinuatio eius, q̃ videtur ſenſu, eſt ſucceſſio vera. D. incœpit ſoluere hanc quæſtionem, ſ. qm̃ impoſſibile eſt aliquẽ motorẽ, qui mouet, continue mouere, & dixit Ad qđ 85

eſt

est dicendum, quoniam necesse est, aut ꝙ semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrũq;. idest quoniam necesse est, posito ꝙ motor sit corpus, & ꝙ mouet motu continuo, quòd semper expellat vnum post aliud, aut quòd semper attrahat, aut quòd aliquãdo expellat, aliquando attrahat; & hoc etiam semper. Post dixit aut agat aliud, cui succedit, &c. i. aut ꝙ motor, cuius motus existimatur esse continuus, sit plusq̃ vnum, q mouebit rem motã successiue, vt diximus de motu lapidis. expellentis enim modi isti sunt, s. aut quod separetur ab expulso, & remaneat expulsum in motu, aut ꝙ non separetur ab illo. Post dixit aer enim, quia est aptus vt diuidatur, &c. i. & motus, qui fit per expulsionem, I qua expulsum non separatur ab expellente, non est continuus. fit. n. aut I aere, aut in aqua. sed, quia aer, & aqua multum sunt apti ad diuisionem, & passionẽ, ideo mouent per suum motum illud, quod in eis mouetur motu inæquali, sed diuersimode. aptitudo enim I eis ad diuisionem, & passionem non est eodem modo in omnibus suis partibus. Et videtur ꝙ hic sermo cõmunis est omnibus, qui in medio mouentur, siue expellens separetur ab expulso, siue non. Et, cum dedit causam, qua motus expulsi non est æqualis, dixit sed impossibile est secundum vtrũq; modum, &c. i. & corpus mouere corpus motu ęquali in rei veritate impossibile est: siue motor sit vnus ex initio motus vsq; ad finem, siue plures: vt accidit in motu lapidis. Nam, cum posuerimus virtutem motoris intransmutabilem, similiter virtutem illius, quod mouet, impossibile est hoc poni in illo medio, in quo fit motus propter diuersitatem partium in aptione. quare necesse est ꝙ status motoris apud illud, quod mouetur, diuersificetur in motu. Post induxit cõclusionem, quam intendit. Deinde inducet causam, qua motus illius, quod mouet, & nõ mouetur, sit ęqualis, & est contraria illi, & dixit Continuus igitur solus est qui mouetur à non moto. Deinde dedit causam in hoc, & dixit quoniam, cum semper sit eodem mõ, &c. idest, motus autem, qui fit à motore, qui nõ mouetur, est continuus, et vnus, quia motor eodem modo se habet ad rem motam, cum sit immobilis, et intransmutabilis: motor vero, qui mouetur, nõ eodem modo se habet, quia mouetur: & ideo non æquali motu mouet.

E xpellentis isti sũt modi, aut ꝙ separet ab expulso, & expulsum remaneat in motu, aut ꝙ nõ separet ab illo. Idem. 7. Ph. t. c. 10.

Determinatis autem his manifestum est ꝙ impossibile est primum mouens, & immobile habere aliquam magnitudinem. Si. n. magnitudinem habet, necesse est aut finitam ipsam eẽ, aut infinitam. Quod igitur infinitam non cõtingat magnitudinem esse ostensum est prius in Physicis. Quod autem finitã impossibile est habere infinitam potentiam, & ꝙ impossibile est à finita moueri aliquid infinito tempore demonstratum est nunc: primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tempore: manifestum itaq; est ꝙ indiuisibile est, & impartibile, & nullam habens magnitudinem.

His ergo distinctis manifestum est ꝙ primus motor, qui non mouetur, non potest habere magnitudinem omnino. Nam, si haberet, necesse esset vt esset finita, aut infinita. Et iam declarauimus I sermone nostro naturali, quoniam impossibile est magnitudinem esse infinitam. Et nũc declarauimus quoniã finitum non potest habere virtutem infinitam, & ꝙ finitum non potest mouere tempore infinito: sed primus motor mouet motu æterno, tempore infinito: ergo manifestum est ipsum eẽ indiuisibilem, & impartibilem, & nullam habere magnitudinem.

In hoc capitulo induxit conclusionem, quam à primo intendit. Quoniam, cũ induxit propositiones, quæ necessariæ sunt ad hoc, & soluit quæstiones, quæ accidunt in illis propositionibus, quibus vsus est, concludit quòd primus motor, de quo declaratum est ipsum non moueri, non habet corpus, idest non habet formam in materia. Et dixit manifestum est quòd primus motor, qui nũquam mouetur, non potest habere magnitudinem. i. &, cũ iam ostendimus ꝙ omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus in corpore, & ꝙ primi motoris actio est infinita, manifestum est ꝙ primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit Nam, si hr̃et magnitudinẽ, &c. i. nam, si hoc non est verũ, contradictorium eius erit verum, scilicet quòd habet magnitudinem, et posuit hoc, quasi añs, & dixit &, si habet magnitudinẽ, necesse est ꝙ sit finita, aut infinita. Deĩde destruxit vtrãq; partẽ consequentis, vt sequente destructo destruat antecedens, & dixit Et iam declarauimus in sermone, etc. i. in Tertio tractatu huius libri. illic enim declarauit quoniam omne corpus est finitum. D. d. Et nunc declarauimus, &c. i. &, si est corpus finitum, constat ꝙ virtus eius est finita: in corpore enim finito nõ potest esse virtus infinita. Post dixit sed primus motor mouet motu æterno, tempore infinito. idest ergo virtus eius est infinita, &, cum sit manifestum, quoniã omnis corporis virtus est finita, et ꝙ primi motoris virtus est infinita, concluditur in secũda figura primum motorem non esse corpus, nec virtutem in corpore. 86

3. Phy. t. c. 40. & infra.

Librorum Octo de Physico auditu finis.

Concludit primum motorem nulla habere magnitudine p[rim]o q[uia] no constat ex aliq[ua] magnitudine 2° q[uia] no informat[ur] aliqua magnitudine ut a[n]i[m]a non informat corpus; 3° neq[ue] habere magnitudine[m] infinitam quam informet q[uia] i[am] proba[tum] est infinitu[m] actu i[m]p[ossibi]le [illegible] nec magnitudine[m] finita[m] q[uia] ea[m] no movebit sup[er] [illegible] spatiu[m] t[em]pore infinito et q[uia] movebit t[em]pore finito [illegible] finita [illegible] augmentum [illegible] [illegible] virtutis poterit [illegible] augeri q[uod] in [illegible] t[em]pore movebit [illegible] [illegible] [illegible]

AVERROIS CORDVBENSIS

EXPOSITIONIS MEDIÆ SVPER LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS LIBER PRIMVS,

Iacob Mantino Hebræo, medico, interprete.

Rincipale huius libri propositum est inuestigare causam materialem primam, communem omnibus rebus naturalibus: & tres amplectitur partes, seu summas. Prima continet ea, quæ, vt libri exordium, se habent. Secunda Antiquorum opiniones de huiusmodi principio, earũdemq; destructionem. Tertia propriam de huiusce principio opinionem.

Prima Summa tria amplectitur capita.

In Primo agitur de huius scientiæ consyderatione.
In Secundo de generibus demrationum, q̃ in ea fiunt.
In Tertio verò de modo doctrinæ, qua procedere debemus in hac scientia.

Caput Primum de proposito huius scientiæ.

1

Icamus igitur q̃, cum hæc ars, quæ de rebus speculatur mobilibus, sit contemplatiua: & propositum artis contemplatiuæ est scire causas rei, de qua consyderatur in illa arte: videmur enim vnumquodq; exacte scire, cùm causas, & prima principia illius rei cognoscimus, & tandem eius elementa, & simplicia, ex quibus constat: hoc autem ita se habet in omnibus rebus, quæ quatuor obtinent causas: &, cum hæc ars sit vna ex speculatiuis: eius igitur propositum, seu intentum est quatuor rerum naturalium causas pertingere, hoc est, Materiam, Formam, Efficiens, & Finem, tum remotas, tum propinquas, tum etiã proprias, tum cõmunes. & propterea huius libri propositum est reddere causas primas, communes omnibus rebus naturalibus, & communia consequentia. & hoc, prout vires huius scientiæ sese extẽdunt, hoc est, primam materiã, & causam vltimam mouentem. nam ad cognitionem primæ formę, & primi finis, non dantur in hac scientia propositiones, quæ in eo ducant, vt post hoc ostendet: immo de his duobus ad sciam Diuinã attinet tractare.

Caput Secundum de demonstrationum generibus, quæ fiunt in hac scientia.

2
3 GEnera demonstrationum, quibus nanciscimur causas, quæ in hac scientia quæruntur, sunt demonstrationes, quia, seu signa nominatæ. Nam via, quæ ad hęc haberi solet, est à rebus notioribus nobis, quæ quidem sunt posteriores ad priores, quæ sunt apud naturam notiores: res autem posteriores sunt sensibilia composita, vt hæc terra particularis, & hoc animal indiuiduum, seu singulare: priores vero sunt ipsæ causæ, & elementa, ex q̃bus sensata constant. causa autem, ob quam maior pars demonstrationũ ducentium in notitiam causarum, quæ in hac expectantur sciẽtia, sunt de genere signorum est, quia quæ cognita sunt in hac scientia, non sunt priora: quẽadmodum fit in Mathematicis scientijs, & propterea in Mathematicis via scientiæ opposita est huic: ibi .n. à priori ad posterius, hic vero à posteriori ad prius. ibi igitur cognita apud nos sunt simpliciter cognita, & apud naturam: propter quod & ipsæ demonstrationes, quæ ibi fiunt, sunt absolute, seu simplices. sed quæ hic, non sunt simpliciter cognita, & apud naturam: idcirco maior pars demrationũ, quæ hic fiunt, sunt à signo, seu demrationes q̃a.

Caput Tertium de modo docendi in hac scientia.

MOdus vero doctrinę, qui in hac scientia fit, est 4
primo contemplari, quę communia sunt cun- 5
ctis rebus naturalibus, tam causas, q̃ consequentia: ex his mox ad partialia proficisci, vt ratio huius libri se habet ad alios, sibi posteriores, qui positi sunt in hac scientia. quæ quidẽ res ita se habet, propterea quia communia sunt proprijs notiora nobis, vt cõposita simplicibus. eadem igitur causa, ob quam ad horum cognitionem procedimus à compositis ad simplicia, proficiscimur in ordine doctrinæ à communi ad propriũ, hoc est velle iter agere à notiori nobis ad ignotius. Ipsa autem communitas, seu vniuersitas in hoc negocio se habet ad partialitatem, veluti cõposita ad simplicia. Hinc est quod totum notius est sensu eius partibus: quemadmodum nomina sunt apud intellectũ notiora definitionibus. Indicium vero, ostendens scientiam, seu notitiam communem esse propria, apud nos priorem, est quod puer statim, cùm in eo virtus dignoscitiua oritur, putat mulierem, quãcunq; viderit, esse eius matrem, & virum quẽlibet, patrem. Extat adhuc alia causa, ob quam in ordine doctrinæ proceditũ à communi ad proprium, quia videlicet ea doctrina non contingit repetere declarationem eiusdem rei. nã, si ad demonstrationes hac non procederemus doctrina, cogeremur seorsum probare res communes inesse cunctis rebus, quibus sunt communes: vt probare equum obtinere materiam primam, & hominem, atq; inanimatum, & stirpẽ. Adde etiam quod propositiones eiuscemodi demonstrãdi generis nõ essent proprię, neq; primæ: vt medicis, euenire solet, cùm demratiue quatuor elementa inesse homini probare tentant. Hęc igit̃ sunt, quæ in præfatione huius libri continentur.

Summula Secunda Primo in duas secatur partes.

In Prima parte adducũtur opiniones, quæ possunt de prĩcipijs rerum sensibilium afferri: habeturq; sermo cũ his, q in hac sciẽtia errorẽ non ppriũ cõmiserunt.
In Secũda fiet verbum cũ illis, qui circa principia proprium, atq; proportionatũ cõmiserunt errorem.

Prima pars diuiditur in quatuor capita.

In Primo capite cõtinentur opiniones, quæ de hoc p̃ncipio afferri possunt, & earum authores.
In Secundo earum genera varia, & quæ nam à Physico destrui, vel non destrui debeãt. quod, si cũ eo genere sermonem faciet, quod non spectat ad Physicũ ei cõtradicere, loquet̃ quidem vt Philosophus, non vt Physicus, huiusq; rei rationem reddet.
In Tertio destruet opiniones illorũ, qui nõ sunt naturaliter locuti, pręter destructionem syllogismorũ eorũ.
In Quarto destruet ipsorum syllogismos.

Caput Primum.

Icamus autem, Principium vel vnum, 6
vel plura oportet esse. &, si vnum, vel mobile, vt nõnulli Physici Aerem, alij vero Aquam esse principiũ autumant: vel immobile, vt Parmenides, & Melissus censere videntur: vel finitum in magnitudine, aut infinitum. Et, si plura, vel mobilia

quoq;

aquoq;, vel immobilia, licet nemo ita censeat, vel finita, vel infinita, vt opinati sunt Anaxagoras, & Democritus, & hoc, vel quia per se, & fm formā sint vnum, sed infinita in multitudine, & numero, vt sunt partes indiuisibiles, quæ atomi vocantur, fm opinionem Democriti: putabat.n. ipse res naturales cōstare ex partibus indiuisibilibus infinitis, differētibus tm̄ numero, et figura: vel vt sint infinita, eo quod sunt partes similares, vt Anaxagoras opinatus est: credit nāq; ipse ex qualibet similari particula, vt osse, & carne, prouenire infinitas partes similares, quæ quidem differant in qualitatibus contrarijs.

Caput Secundum.

8 QVi igitur asserit principium esse vnum, & immobile, errat profecto in hac arte, errore improprio, cum tollat motum: huius autem scientiæ professor contēplatur de entibus naturalibus, prout sunt mobilia: ideirco qui hāc profitetur scientiā, nequit sermonem proprium secum habere, postq; primas propositiones naturales ei negauerit. Itidem neq; cum eo, qui pluralitatem, & motum negat, & dicit ens esse vnum, & imobile, & non intelligit per nomen entis, id, quod nomē pricipij denotat. Ex hoc quidem est, quod primo conijci potest ex Parmenide, & Melisso. nam licet ex verbis Antiquorum haberi possit eos vti nomine entis vice nominis principij, idemq; indicare, non tamen decet nos censere ita eos intelligere, præsertim cum dicāt ens esse vnum, & immobile, ita, vt intelligant principium, cum ipsum principium exposcat aliquid, cuius est principium, adeo, vt adsit ibi pluralitas de necessitate, videlicet principium ipsum, & id, cuius est principium: & ideo non decet sciētiam Naturalem profitentem, facere sermonem cum his duobus viris, cum ipsi negent pluralitatem rerum, quarum causa est ipsa compositio, quæ resultat ex pluralitate principiorum, eorumq; varietate, cum negēt principia ipsa, negantq; naturam, cum motum negent. Hæc autem sunt veluti radices, & præpositiones, quæ supponit tanq̄ p se nota, atq; cognita huius scientiæ professor. Quilibet autem artifex potest deceptionibus contra ipsum inductis cōtradicere, si eę intra principia sint. q̄m obiectiones, quibus vtetur ad fallacias illas ammouendas, ex principijs quidem in ea arte concessis eas componet, siue in ea arte fuerint per se notę, siue ab alia receptę fuerint. Si vero delictum, vel deceptiones in ipsismet existāt principijs, nequaq; potest habere principia ad ea, quatenus est illius artis professor, quibus demoliatur illas deceptiones. Si igitur non fuerint de se notę, ad eam tunc attinet scientiam, in qua demonstratiue probant. At, si fuerint de se manifestę, tunc ad artem spectat vniuersalē hr̄e sermonē cōtra eū, qui in eis delinqt: hoc aūt vel artis Dialecticę vel p̄mæ Philosophię est officium.

11 Exemplum autem tum proprię, tum impropię deceptionis est, veluti contigit illis duobus Antiqs in quadratura circuli: nam alter putabat se circulū quadrasse, cūm lunarem quadrauerit figuram: alter vero, cūm fecisset in circulo figuram triangularem ęquilateram, & super quālibet eius costā formaret triangulū æquicrurum censebat, si ita semper egisset, coniungere costas vltimi trianguli super circuli circūferentiam. Ad Geometram nāq; spectat primum refellere errorem, respōdereq; ei, probando circulum nō diuidi, vsq; quo desinat in figuras lunares, impossibileq; sit ipsas figuras lunares circulum mensurare. Secundo vero delicto nequit Geometra contradicere. q̄m ille, qui eo vsus est, vnū ex Geometræ fundamentis profecto negat, quod est, omne quantum posse in infinitum diuidi. Hæc ergo est potissima causa, ob quā tenetur qui hanc defendit scientiam, nō habere sermonem cum his duobus, s. Parmenide, & Melisso. Sed huius scietiæ professor cogitur supponere quod datur pluralitas in rebus sensibilibus, variaq; principia, ex quibus oritur huiuscemodi pluralitas, & natura quoq;, quæ quidem est principiū motus harum rerum sensibilium. Secunda autem causa est, quia huiusmodi opinio est falsa in arte Dialecticæ, & sensui aduersatur, veluti qui dicit contraria eadē eē simul. In syllogismis quoq;, quos hi duo viri ad hāc sentētiam afferunt, perspicuum qppe est peccatum, vt ex eoꝝ rationibus manifeste haberi potest: & si Melissi ratio sit satis peior, cum & in figura, & propositionibus delinquat. propter hæc igitur non tenetur ꝓfessor huius scientiæ loqui cum his duobus viris. At, licet nō teneatur secū alloqui, nihilominus verbū cum eis facere Dialecticū, vt inqt Arist. habet aliqd Philosophiæ. 10 12

Caput Tertium.

IN hoc capite incipit arguere contra conclusionem, quam inferunt, quæ est, s. ens est vnum: cōtra quos dupliciter inuehit. Primo ratione nominis subiecti, diuidendo. s. nomē ipsius entis in omnia ea, de quibus dicitur in Dialectica arte, & probabit ens nō esse vnū, aliquo illorum modorum, quibus dicitur nomen entis in ea arte, s. Dialectica. Secundo ratione prædicati: & hoc etiam diuidēdo ipsum vnum in eas res famosas, de quibus dicitur in arte Dialectica, & probat neutro illorum modorum ens esse vnum.

Primum Argumentum.

Nos interrogamus eos vtrum hoc nomen ens significet primo apud eos vnam rem, vel plures. Et, si dicāt plures, vt nos quoq; dicimus significare decem prædicamenta, tunc concedunt pluralitatem. Et, si vnā, tunc iterum quæremus vtrum illa res sit vna genere, vel specie, aut indiuiduo. Si igitur dicāt vnam genere, vel specie, concedent quidem ens esse plura, quoniam genus in species diuiditur, & ipsa species in indiuidua. At, si dicāt esse vnam numero, tunc quæremus ab eis vtrum indiuiduo substantiæ, vel accidentis. &, si accidentis, tunc dicemus accidens non posse esse sine subiecto. ens igitur erit duplex, s. accidens, & subiectum. &, si substantiæ, tunc id esse impossibile asseremus, cum oporteat ipsum vel finitum, vel infinitum, quæ sunt quantitatis affectus denominare. erit igitur duplex etiā, videlicet substantia, & quātitas. deinceps interrogabimus eos vtrum ipsum ens, quod est vnum indiuiduo, habeat definitionē, vel ne. &, si definitinnem habere negēt, negabunt ergo ipsum habere naturam. si vero definitionē habere asserant, ergo habebit oīno partes definitionis, quæ cum definito existant. vt gr̄a exempli homo sit ens vnum oportebit inq̄ inesse ei partes definitionis, hoc est aīal, & rationale, quæ sunt eius definitio, neq; potest quis censere hęc eē accidentia in homine, videlicet aīalitas, & rōnalitas: q̄m oporteret & ipsum cōpositum ex ipsis esse accn̄s. Hac igit̄ rōne entia sunt plura: licet non distinguantur ab ente, qđ est vnū. 13 14

Secundum Argumentum.

Idētidem eos interrogabimus de hoc nomine, Vnū numero, quid scilicet de rebus famosis, de quibus ipsum vnum dicitur, per ipsum significare velint. nā hoc nomen, Vnum, de tribus dicitur quidē, Primo de continuo, vt cum dicimus lineam aliquam eē vnam, Secundo de indiuisibili, vt cū dicimus pūctum esse vnū, & finem vnum, Tertio de re, quę habet duo nomina synonyma, vt cūm dicimus vestem, & indumentum esse vnum, Si igitur dicant significare continuū, tunc 16 17

dicemus

dicemus eis corpora continua esse duplicia, similaria s.
vt caro, & os, & dissimilaria, vt manus, & pes. Si autẽ
de similaribus intelligere velint, tũc dicemus ipsum si-
milare corpus, quãuis sit vnũ, esse tñ plura ſm diuisio-
nem: et sic sequetur idem esse vnũ, et plura simul. Neq;
dicere possunt ipsum esse vnum actu, plura tñ potẽtia,
vt nos dicimus: qm̃ ipsi non intelligunt vnum, vel plu-
ra dici multifariam, ita, quod aliquid sit partim vnum,
partim plura, &, si acceptum fuerit hoc ab eis, quidnã
dicent de cõtinuo dissimilarium partium, vt homo, &
equus: manus.n.hoĩs non est homo, neq; caput est ma-
nus. Et, si velint partem * non esse præter totũ, & mo- (* a. l. nihil aliud eẽ q̃ totum.)
ueant illud priscum dubium, quod solet dubitari, vide-
licet q, si quælibet pars rei esset aliud à toto, esset & ip-
sum totum aliud * à seipso, cũ omnes partes sint ipsum (* a. l. p̃ter se)
totum. Cuius solutio non est admodum ardua. si enim
vnaquęq; pars seorsum sit * aliud à toto, nõ propterea (* al. præter totum.)
sequitur vt omnes sint aliud à toto. quoniam id, quod
est verũ diuisim nõ est verum in cõposito, vt in libro
18 Elenchorum, & Interpretationis ostensum est. Sed, si
indiuisibile intelligere velint, tunc ipsum ens neq; quã-
titas erit, neq; qualitas, vel substãtia, aut aliquod aliud
prædicamentum, neq; dabitur aliquod finitũ, vt ponit
Parmenides, neq; īfinitũ, vt Melissus. nã finis aliud est
q̃ res, cuius est finis: & sic res erunt punctum, vel ali-
19 quod indiuisibile. At, si rem, quę, cum sit eadem, duo
nomina synonyma habet,ītelligere velint per hoc no-
mẽ vnum, sequeretur q cõtrarioꝝ nomina, vt album
& nigrum, calidum & frigidum idem significarent: sic
enim omnia erunt synonyma: hocq; nomen animal, &
stirps, atq; inanimatum idem indicabunt: noĩa quoq;
oppositorum. Et, si nobis dicant hoc idem, quod nos
inferimus de ente, sequetur etiam de vno, & eodem in-
diuiduo: nam plura ascribetis ei, cum sit tamen vnum.
20 asseritis igitur vnum esse plura. Nos autem respõde-
mus q, cum Antiqui intellexerint hoc nomen vnum,
& ens, idem semper significare, ideo fuerũt perplexi cir
ca hoc dubium, hoc est quo pacto eadem res pluribus
cognominetur denominationibus, ita vt exempli gra-
tia dicant Socratem esse in se vnum, & longum, & al-
bum, atq; scriptorẽ. Ad quod nonnulli eorum respon-
debant q, cum de eadem re pręedicatur aliquod horum
pręedicatorum, oportet demere hoc verbum est. & hac
conditione propositionẽ tollunt indicatiuam, dubiũq;
adhuc restat ī suo robore. Sed Plato respõdebat ad id,
debere iterare, seu geminare eam dictionem, quæ præ-
dicatum significat, et nõ dicatur homo est albus, vt di-
citur homo ens est, sed homo est dealbatus. Et hoc to-
tũ est quædam fuga: quia hoc nomen vnum, & ens plu
ra significant, cum ipsi tñ putent vnum, & idẽ sigñare.
21 Dicimus autem nos Socratem esse vnũ subiecto, plu-
ra ratione, & denominatione, seu attributo: hocq; no-
mẽ Vnum, et plura de pluribus, varijsq; dici, vt de po
tentia, & actu. est.n. aliquid actu vnum, potentia vero
plura, & econuerso. fuerunt autem coacti Antiqui di-
cere ens esse vnum actu, propterea quia negabant unũ
esse plura: cum ipsi per vnum, & plura, duo intelligant
opposita tm̃. erat nãq; falsum apud eos dicere rem esse
vnam, & plures, cũ ex hoc non pciperent res diuersas.

Caput Quartum.

22 IN syllogismis autem eoꝝ, quos ad huiusmodi con-
clusionem inferendam attulerunt, perspicuũ est de-
lictum, et falsitas. Melissi.n. is est syllogismus. si ens
est genitum, ergo habet principium. mox destruit an-
tecedens, sed non est genitum, ergo non habet princi-
pium. deinceps sequitur ex hoc ipsum eẽ infinitũ, atq;
vnum, & immobile, cum non habeat locũ, in quo mo-
ueatur. Huiusmodi autem syllogismi tum figura, tum
pręmissę delictum obtinẽt. peccat.n. ī figura ipse, cum
sit hypotheticus coniũctiuus, in quo reassumitur op-
positum antecedentis, & infertur consequentis oppo-
situm: cuius corruptela ī lib. Priorum iam declarata est.
Ratione quoq; præmissarum eius prauitas neminẽ la-
tet, cum nomine principij vtatur tanq̃ vniuoco, cum
tamen trifariam assumatur, Primo quidem modo, vt
principium in tempore, Secũdo, vt principium in ma-
gnitudine, vt est lineę principium, Tertio vero ſm cau
sam. Si igitur temporis principium intelligat, tũc vere
consequens ex eius præmissis procedit, syllogismusq;
concludit: nam temporale principiũ est ipsi genito pro
prium: icirco, cùm reassumit oppositum antecedẽtis
oppositũ infert consequentis. at id, quod proposuerat,
non concludit, videlicet ens esse magnitudine infinitũ, 9
sed tempore præterito esse infinitum infert: hoc autem
non erat eius intentum. Si vero principium magnitudi
ne intelligat, vt eius conclusio indicare videtur, tunc
* eius propositiones falsę coniũctionis erunt, falsęq; in (* a. l. consequẽs erit falsum & alr.)
reassumendo. Sunt.n. falsę cõiunctionis: qm̃ non omne
generabile habet principium ī magnitudine. hoc tamẽ
bene est verum de generabili in tempore: sed quod ſm
oẽs eius partes in instanti generatur, nec prius, nec po-
sterius magnitudine obtinet: icirco neq; vllam habet
partem, à qua motus incipiat. Est autem falsum quoq;
ipsum reassumptum: qm̃ non est verum id, quod non
generatur, non habere principium in magnitudine, cũ
cœli ſm Peripateticorum sententiam sint profecto in-
geniti, habent tñ principium magnitudine. at, si p prin
cipium causam velit, propositiones erũt sanè verę, nõ
tñ id, quod decreuerat, infert. Admiratione autẽ affe- 24
ctus sum, cur non consyderauit q, si ens esset vnum, &
infinitũ nõ posset adhuc moueri ſm partes, & si nõ ſm
eius totum, vel moueri, quia alteretur. Neq; potest di-
cere ens esse vnum forma, ac definitione, qm̃ rerũ for-
mæ variæ sunt: nisi forte capias hoc nomẽ ens vice no-
minis principij, vt naturales capiunt. diceret autẽ tunc
id, quod nonnulli Physicorum dicunt. sed, cum non sit
id propositum eius, erit igitur eius cõclusio falsa, & in-
ter vilissimos deceptorum syllogismos is locari debet,
qui corruptus genere nuncupatur. est autem materia,
ac forma corruptus. Parmenidis vero syllogismus is 25
est. Quicquid est extra ens est non ens: & quod non est
ens, nihil est: ens igitur est vnum. Huius quoq; syllogis
mi propositiones sunt falsę, neq; quã proposuerat con-
clusionem concludit, quãuis eius figura sit vera. Sunt
autem eius pręmissę falsę, qm̃ vsus est nomine entis, ac
si vnam significet tm̃ rem, cum tñ de varijs dicatur re-
bus. est.n. eius sensus, ac si quis dicat quicquid est præ-
ter canem est non canis. hoc autẽ est falsum: quia quod
est præter canem maritimum, est canis latrabilis. Si ve
ro per illud nomen ens substãtiam intelligat, idem est,
ac si dicat quicquid est pręter substantiam non est sub-
stantia. & id profecto verum est. sed quod est præter 16
substantiam, nõ est priuatum, immo est quantitas, vel
qualitas. idẽtidem, si aliquod aliud velit prædicamen-
tum, non propterea sequetur q quicquid est pręter il-
lud prædicamentum sit nihil. Ipsum quoq; non conclu
dere quod proposuerat satis perspicuũ erit, si pro eius
propositionibus alias fingamus, & pro ente album ca-
piamus, syllogismusq; ex duabus præmissis ita con-
struatur. Quicquid est præter albũ non est ens: & qd
qd est nõ ens nihil est: ergo in pͥma figura īferẽ per dict
de oĩ q qcquid est p̃ter albũ nihil est, non q album sit
vnũ, quemadmodum ipse conclusit. Aspexit aũt Ari.
huius viri syllogismũ, quia eius minor propositio, qua
vsus est, non est negatiua, sed indefinita. nam, si minor
fuisset negatiua, nequaq̃ concluderet in prima figura.
Atqui, & si syllogismus sit verus in figura, quæsitum

tamen

tamen minime concludit. Ad hæc, quãq̃ hanc conceda
mus conclusionem, quidnam prohibet album esse plu-
26 ra, vt cignus, & nix, reliquaq;? Si tandem ex his propo
sitionibus ponamus cõclusionem, q ens est vnũ, idem
profecto inconueniens sequetur ex ijsdem propositio-
nibus, quibus vsus est ad inferẽdam conclusionẽ. qm̃,
cum hoc nomen ens pro accidente capiatur, substantia
inq̃ erit, & non erit simul. erit quidem, si accidens po-
natur esse ens: accidens. n. non extat, nisi in substantia:
non erit vero, si ponatur id, quod est præter ens, quod
27 est accidens, esse non ens. At, si ens pro substantia ca-
piat, quod quidam potius credendum est, tunc verum
esset dicere ipsum esse album vnum, vel aliquod aliud
prędicatum, quod de substantia vere dicatur. de his. n.
prædicatis sm̃ rationem eius dicetur absolute non ens,
cũ ipse dicat quicquid est præter ens. & sic ens erit non
ens. Differt autem hæc destructio à præcedente, qm̃ il-
la erat ex propositionibus ab ipsis in iterrogatione ac-
ceptis, hæc vero est ex ipsismet propositionibus, quas
ille vir concessit, facitq; hic syllogismum: & propterea
memorauimus hanc destructionem in hoc loco, is autẽ
syllogismus, qui fit hic ad hanc conclusionem destruen
dam, est ex genere syllogismorũ, qui ex oppositis con-
stituuntur propositionibus in eadem sententia inuẽtis,
qui adducitur ad destruẽdam illam sententiam, quam
conantur credere: in libro autem Priorũ iam ostensum
est qualiter horum syllogismorum genera construant.
30 Plato, vt vr̃, acceptabat illas duas propositiones Par-
menidis, hoc est, q quicquid est præter ens est nõ ens,
& quod nõ est ens, nihil est: sed ens putabat esse formã,
& non ens materiam: sensibileq; esse compositũ ex for
ma, & materia: quorum alterum ens, alterum non ens
31 esse existimabat. Cogebat ergo fateri vel non ens esse
aliquod ens, cum nulla res componatur ex priuatione,
vel nomen entis plura significare. Sed hæc cõtradictio
insurgit contra ipsum, ppterea qa non distinguit apud
eum, ipsum ens ad plura, & ad ens in actu, & potentia.

Secunda pars huius summæ Duo habet capita.

In Primo enarrantur opiniones Antiquorum Naturalium de principio materiali: redditurq; causa, ob quã ita opinati fuerunt.

In Secundo vero affertur ratio eorum, qui asserebant principia esse infinita.

Caput Primum.

32 EOrum autẽ, qui nomine entis vice prin-
cipij nominis vtuntur, cum quibus Phy
sicus tenetur sermonem facere, cum nul-
lum principiorũ artis denegent, quidam
vnum esse principium autumant, quidã
vero plura. & qui vnum, generationem
quippe ex cõtrarijs, & eorum subiecto fieri cõcedunt:
putant. n. res ex suis generari contrarijs. Et hi bifariam
sectati sunt. nam eorum quidam ponũt vnum ex qua-
tuor elementis esse subiectũ contrariorum, ipsaq; con-
traria, quæ sunt differentiæ rerum, apud eos esse densi-
tatẽ, & raritatem (seu fungositatem) & deniq; magnũ,
& paruum: ratiq; hi sunt generationem per alteratio-
nẽ fieri, cũ ipsi censeant res ipsas densitate huius vnius
subiectĩ, vel spongiositate fieri. Alij tñ arbitrati sunt il-
lud vnum subiectum esse aliquid, q igne crassius, aere
vero tenuius. &, si quid videatur generari, id ex illo ge
nerari affirmãt, cùm ea ex ipso ammoueantur, & egre-
diantur, cum in eo actu existant.

Plato tamen magnum, et paruum materiam, vnum vero ipsam formalem causam esse censet. Alij autem præter ipsum magnum, ac paruum esse formam, & ipsum vnum esse eorum receptiuum ponunt.

Hæc igitur est opinionum summa eorum, qui principium materiale esse vnum aiunt.

Eorum vero, qui plura esse principia fatentur, non-
nulli finita, vt Empedocles, q quatuor elementa ea esse
opinatus est, quidã vero alij ea infinita faciunt, vt Ana
xagoras, et Democritus: concordes. n. sunt ponere ge-
nerationem fieri per defectum. Empedocles tamen pu
tabat res segregari, et ex quatuor ęgredi elemẽtis, mox
dissolui, et ad quatuor reuerti elementa, & id circulari-
ter fieri. Sed Anaxagoras quodlibet i quolibet existe-
re censebat, atq; quodlibet ex quolibet prouenire, hoc
est similares ex similaribus partibus, quas elementa
esse credit: atq; id habuisse initium non negat, in futu-
rumq; in infinitũ processurũ: et ex aqua sanguinẽ, par-
tesq; carnosas, & osseas egredi infinitas: idẽridẽ ex sa-
le aquam prodire infinitam: omne tandem corpus simi
lare ex omni similari in infinitum exire autumãt, alte-
rumq; illorum, aqua, vel sal iuxta magis dominans de-
nominari, plenum tamen esse ex similaribus partibus
ifinitis * situ, & numero. Habes igitur summatim An- * a.l. figur.
tiquorum opinionem de ipsis pricipijs. sed quid eos ad
huiusmodi duxerit sententias, nunc dicam. Anaxago 33
ras autem, cum in confesso habuisset generationem ex 34
nihilo non fieri, sed ex contrarijs, ipsamq; infinitam eẽ,
cogitur profecto fateri omnia cõtraria in seinuicem in
infinitũ existere. sin. n. generatio ex * priuatione ori- * a.l. nihilo.
retur. &, si finita, generatio prorsum cessaret. Sed q ge-
nerationem alterationem esse dicunt, qui quidẽ vnum
subiectum, et contraria dant generationi, cum genera-
tionem ex nihilo non fieri accepent, contrariaq; non
posse sibi inuicem inesse, tenentur credere generationẽ
in substãtia nequaq̃ dari: secus. n. res in seinuicẽ mane-
rent. Contra quos omnia hæc insurgunt inconuenien-
tia, quia inter id, quod in potentia, & id, quod in actu,
minime distinguunt. Cõtra eos quoq;, propterea quia
vnum esse subiectum generationis in actu arbitrãtur,
hæc militant inopinabilia, videlicet generationem in
substãtia esse alterationem, vel res sese mutuo habere,
aut generationẽ ex nihilo fieri. Quidam alij censebant,
quod erat minus incommodum eius opinioni, cum as-
sentirent generationem ex nihilo non fieri.

Caput Secundum, in quo quatuor affert rationes contra Anaxagoram, qui ponit similares partes esse infinitas.

PRima ratio ẽ vniuersalis Logicalis, hæc scilicet. 35
Si principia forma, & numero infinita essent, in-
cognita profecto essent, neq; de eis scientia habe
ri posset: sed principia debent esse cognita: ergo princi-
pia debent esse finita.

Secũda est. Si similares partes, ex quibus animalia, 36
stirpes, cæteraq; corpora cõstant, essent infinita, opor-
teret quidem animalium, atq; plantarum magnitudi-
nes, & quantitates infinitas esse: sed eæ finite sunt: igi-
tur et partes, ex quibus cõponunt sunt finitę: qm̃ quod
ex infinitis constat partibus, infinitum necessario est.

Tertia. Si similaria corpora ex seinuicem prodirẽt in 37
generatione, oporteret omnino ea minui, ac pauciora
reddi, hoc est, si ex carne partes exeant carnis, & ossis,
oportebit eam minorẽ, q̃ erat, effici. Quod, si ita res se
habuerit, alterum duorum necessarium erit, videlicet
vel disgregationem, exitumq; sistere. qm̃, cum caro
exempli gratia in paruitate eius desinat ad minimam
particulam, quæ formam carnis recipere potest, nulla-
tenus poterit ex ea egredi carnis particula, neque ali-
cuius alterius rei. Sistet igitur ipsa generatio. hoc autẽ
falsum est, neq; Anaxagoras ipse id assentiret. Vel erit
dicendum ex corpore partibus finito infinitas egre-
di portiones.

di portiones. quod est impossibile.
38 Quarta. Sequeretur eius opinionem, res infinitas in
ipso finito, situ differre, & in qualibet illarum infinita-
tum partium partes infinitas infinities existere, oẽsq;
esse actu distinctas. quo quidẽ nihil absurdius. hoc au-
tem sequitur ex hoc, quod dicit, quodlibet esse in quo-
libet, & quodlibet ex quolibet incessanter prodire.

Tertia Summa in Quinq; secatur capita.

In Primo rationes adducuntur famosę, quæ principia
contraria esse, atq; plura, q̃ vnum affirmant.
In Secundo, quę, contraria non sufficere ad hoc vt sint
principia, ostẽdunt: necessariumq; esse tertiam dare
naturam, quæ est ipsum subiectum: neque oportere
principia esse plura tribus, quemadmodum cogun-
tur esse plura vno.
In Tertio probatur vera principia esse duo dũtaxat, vi
delicet materiam, & formã ipsam: & q priuatio op-
posita formæ non est materia, sed quid ei accidens:
& q, si priuatio esset principium, id quidem per ac-
cidens foret. ostendetur quoq; essentia primę mate-
riæ, & quod esse habeat.
In Quarto ostendetur q illa, quibus Antiqui dubita-
bant de esse generationis, soluentur per ea, quę de es
sentia materiæ primæ probantur, eosq; omnes locu
tos fuisse de essentia huius naturæ, sed veritatem nõ
attigisse: quanq; alij alijs ex actius rem assecuti sunt.
In Quinto Arist. probabit huiusmodi naturam inge-
nitam, incorruptibilemq; esse.

Caput Primum.

41 Dicimus igitur Antiquorum neminem prin
cipia esse contraria negare: tametsi quid
sit natura primorum contrariorum, quæ
sunt principia ipsa inter se disceptent. nam
quidam eorum densitatem, & fungosita-
tem esse asserunt: alij calidum et frigidum: nonnulli ve-
ro vacuum, & plenum, vt Democritus: sed quidã alij
magnum, & paruum id esse autumant. Duo aũt sunt,
quæ principia esse contraria persuaderi faciunt, vide-
licet syllogismus, & inductio.
42 Syllogismo qdem, qm̃ easdem vñt hr̃e proprietates
ipsa principia, quas ipsamet cõtraria. quarũ Prima est,
nequaq̃ ex se inuicem fieri. qm̃, si prima principia ex se
inuicem mutuo orirentur, minime essent prima princi
pia. Secunda est, ea ex alijs non fieri, ob eãdemmet ra
tionem. Tertia, omnes particulas ex ipsis fieri. hæc. n.
est natura prĩcipiorum communium omnibus rebus:
cõtrarijs autem hæ insunt proprietates: infertur igitur
in secunda figura principia esse contraria. Et, qa huius-
modi proprietates sunt conuertibiles, ideo ex duabus
affirmatiuis concludit in secunda figura. Inductione
43 quoq; id ostendi licet. siquidem res perquirantur, vi-
delicet nihil ex quocũq; generari, neq; cuiuscumq; rei
gratia, neq; in quodcũq; corrumpi, sed ex terminatis
contrarijs in terminata contraria, vt in alteratione gr̃a
exempli album ex nigro vel medio colore fieri nõ à ca-
lido, nisi forte id per accidens fiat, sicut dicimus album
ex calido gigni, cùm contingit calidum esse nigrum.
44 Idẽridem in compositione, & coniunctione perspicuũ
45 est. construatur nãq; res ex priuatione, compositione
propria alicui compositio: vt ædes gr̃a exempli, quę ex
lateribus construuntur, & lignis, quæ forma carẽt do-
46 mus, sed non ex qualibet * priuatione. Idemq; in ge-
47 neratione, & corruptione visum est. gignitur. n. res ex
priuatione, ppria illi rei. Inductione igitur hoc habito,
sequitur omnem generationem ex contrarijs fieri, vel
ex medijs inter ipsa. Intelligo autem in hoc loco p con-
traria, ipsa opposita. quęlibet quoq; corruptio ad con-
traria fit, vel ad media inter ipsa. Antiqui autem ideo 48
asserunt principia esse contraria, quia res ipsa sese ma- 49
nifestat, ac si ab ipsa veritate cogantur id fateri. Sed in
contrariorũ principatu inter se discrepant: quia in quo
sese contraria inuicem præcedant, & q̃ sunt alijs pncipa
liora, pfecto non sunt concordes. Nã eorũ nõnulli puta-
bãt horũ vl'e, seu cõe proprio esse pncipalius, seu prius.
Alij vero huius sententiæ oppositum rati sunt, sed qui-
dam alij putabant notius in intellectu debere esse prin-
cipium sensu notioris, aliqui alij ecõtra. exemplum de
notiore sensu est densitas, & raritas, in intellectu vero
magnum, & paruum. Omnes tamen in confesso habẽt
principia debere esse contraria, ac diuersa in quibusuis
contrarijs. hoc autem satis consonum est, cum vniuer-
sale sit partiali notius.

Caput Secundum.

Cum principia non esse infinita probauerit, plu- 50
raq; esse, cum sint cõtraria aggreditur probare
non sufficere esse prima principia duo cõtraria
tantum, hoc est principia esse tantum duo. ad quam sen
tentiam tres affert rationes.
Prima ratio est, quia contraria non agunt in se inui- 51
cem, neq; sese mutuo recipiunt: calidum. n. in frigidum
non agit, neq; ipsum recipit, neq; frigidum calidũ. cum
autem generatio ex principio fiat agente, & recipiẽte:
sed ipsa contraria non agunt in se inuicẽ, neq; sese reci-
piunt: ergo contraria non sunt principia generationis.
Secunda ratio est, quia contraria sunt in subiecto: & 52
quicquid est in subiecto non est principium: qm̃ indi-
gere principio ipsum principium, quod est, s. subiectũ.
Tertia ratio est, quia contraria non sunt substantiæ, 53
neq; in substantijs sunt contraria, cum nulla sit substan
tia alteri contraria: sed substantię principia debent esse
substantiæ: ergo contraria non sunt principia substan-
tiæ. Cum autem primæ rationes cogerent contraria
esse principia, hæc vero contrarium probat, soluẽdum
igitur est hoc dubiũ fortasse, si ponamus principia esse
tria, videlicet ipsa contraria duo, & eorum subiectum.
nam, cum maior pars hominum generationem ex cõ-
trarijs fieri putent, sed sese cõtraria mutuo recipere ne-
gent penitus, ideo vna uoce omnes tertiam naturam,
quæ est subiectum duorum cõtrariorum dare conanẽ.
Sed quid sit huiusmodi natura inter se discrepant. qui- 54
dam. n. eorum ignem, quidam vero aquam, nonnulli
aerem, alij etiam terram esse censent, aliqui tñ id mediã
mediam esse naturam inter ignem, & aerem affirmãt.
Qui aũt ipsum putat esse naturam mediam inter duas
naturas, hoc est * inter duo elemẽtorũ quatuor, magis
accedit ad naturæ materiæ primę cognitionem, q̃ qui
vnum horum elementorum quatuor. & qui ignem di-
cunt, ipsum profecto propinquius essentiæ ipsius po-
tentiæ ponunt. & qui aerem, magisq̃ qui aquam: quo-
niam aer minus sensu percipitur q̃ aqua, cum non per-
cipiatur visu. est igitur eius essentia magis incognita q̃
quæ aquæ: ac si magis essentiæ accedat potentiæ: quæ
quidem est vere materia, vt post hoc ostendetur. & 55
ideo dicebant pncipia esse tria, videlicet ipsum vnũ, &
* augmentũ, et decrementũ. natura nãq; ternaria apud
Antiquos extabat: verũ eorũ quidã illud vnũ passiuũ,
eaq; duo agentia esse credebãt, alij tñ huius oppositum
rati sunt, et ẽ ipse Plato. Ratio aũt q̃ ponit, vt diximus, 56
pncipia esse tria, est satis sufficiens: q̃ vero plura tribus
impossis: & q̃ psa vno est necia. Sed ea non esse plura q̃
tria oñdit ex eo, qa vnũ subiectũ sufficit ad recipiẽdũ,
et vna cõtrarietas ad agendũ. et, si essent cõtraria duo,
tũc illud secũdũ vel erit i eodẽ subiecto, in q̃ primũ, vel
in secũdo: et, si in secũdo, tunc corpa oĩa nequaq̃ trans-
mutarent ad seinuicem. transmutatio aũt elementorũ
inter

* a.l. re.

* Participat natura duorum elementorum.

* a.l. excessus, defectus.

ster seinuicem, stirpiumq́, atq; aĩalium ad ea, & ipsam plantã, & aĩal ad sese mutuo conuerti, & tandẽ cuncta corpora gñabilia, et corruptibilia sese inuicem trãsmutare sensu cognoscitur. Hac igitur ratione non posse inueniri duo cõtraria in duobus subiectis satis perspicuũ est. Si aũt in vno existerent subiecto, tũc oporteret alterum altero cõius, atq; prius esse. qm̃ nõ inuenitur in vno genere supremo, nisi vna cõtrarietas suprema, ad quam cæteræ alię contrarietates illius gñis ascendunt, illaq́; est illis principiũ, ita ẽt se habet vnum in gñe substantiæ, in quo fit generatio, & corruptio. &, si impoſe est duo contraria esse principia, hoc est duo gña cõtrarioꝝ, nec in vno, neq; in duobus subiectis, sequit̃ manifeste principia non oportere esse plura quàm tria. patet quoq; ipsa esse plura quàm vnum: sed vtrum duo, vel tria, id prorsum inquirendum est.

Caput Tertium.

57 IN hoc capite incipit ostendere generationem ex tribus perfici rebus, ex priuatione videlicet pręcedente in subiecto generationis, & ex subiecto gñationis, & forma genita, & φ quodlibet genitum est compositum ex subiecto, & forma. hoc autẽ patebit ex hac nostra vniuersali contemplatione, hoc est, si cõtemplemur vniuersale genus trãsmutationis: cum vniuersale, seu commune proprio sit notius, ab eoq; ad cognitionem proprij proficiscimur.

58 Dicamus igitur φ, cũ nos dicimus aliquid ex aliquo fieri, vel aliquid genitum, et effectũ esse aliquid, id quidem alterum duorum simplicium significare potest, vel ex illis duobus cõpositum. vna aũt illarum simplicium rerum est, vt si dicamus, ex nõ grãmatico grãmaticus fit, vel non grãmaticus efficitur grãmaticus. Primum igit̃ simplex est ipsa priuatio, q̃ in subiecto p̃cedit. Secũdum vero simplex est, si dicamus, hõ factus est grãmaticus, vel ex hoĩe factũ eẽ grãmaticũ: et hoc fm̃ sim-
59 & aliqua vsq; ad 69 plex, ẽ subm̃ gñationis. Tertiũ aũt ex his cõpositũ ẽst, vt si dicamus ex hoĩe nõ grãmatico factũ ẽ grãmaticũ. illaq́; duo simplicia, ex qbus hmõi tertium componit̃, manifeste realr̃ inter se differũt. nam hõ, qui qdem est subiectũ, extat in eẽ suo, sed non grãmaticum, quod est ipsa priuatio minime, & recedit ad esse formæ. In idiomate aũt Gręco aliqua in dictionibus hoꝝ duoꝝ extat drĩa, sed in nr̃o noo ita aperte discrepãtia cognoscitur. Nã hęc dictio ex, ęquiuocũ est nomen, cũ priuationem nõnunq̃, qñq; vero subiectũ denotet: q̃uis de subiecto vere dicat̃, & largo modo de priuatione. Cũ igit̃ appareat has duas naturas inter se fm̃ esse distingui, ideo alterã priuationẽ, alteram vero materiã appellamus. inuestigandũ igit̃ est vtrum in oĩ gñatione, et corruptione sint necessariæ, vel ne; &, si necessarię, quo nã pacto id se habeat. Et dicamus manifestũ esse oportere priuationem p̃cedere in subiecto ipsum gñatum. aliter. n. nõ fieret genitum: nã genitum est, quod post priuationem inuenit̃. Subiectum quoq; inueniri manifestũ est. id quoq; eẽ nec̃ium ad gñationem accñtium: nam accidentia dicuntur in subiecto. sed quod necessario inueniatur in generatione simplici, quæ est substantiæ generatio, est immanifestum. At, si id vniuersali contemplatione consyderetur, satis perspicuum erit.

Nã quodlibet genitũ, tum substantia, tũ aliqđ aliud videt̃ ex aliquo generari subiecto. Etenim aĩal ex genitura, stirps ex semine, aqua ex igne generat̃. Idẽtidem quicquid in qualitate passibili generat̃, vt album, et nigrum, & i impassibili, vt figura, & compositio, itidem & incrementũ, & decrementũ aperte vĩr indigere subiecto. Cuncta igitur generabilia subiecto indigẽt, nihilq; ex quolibet generari, longe ergo minus ex priuatione. Hoc aũt ita se habet, propterea qa gñari est motus, et transmutatio ex aliquo in aliquod in substantia. oportet igitur dari subiectũ illi transmutationi, & motui. & ideo Antiqui cõcedunt gñationem nequaq̃ fieri, nisi ex ente. qm̃, si ex priuatione fieret, non daret̃ ibi possibilitas, neq; vnus motus, qui ĩcipiat ab aliquo, & desinat in aliquod: & tunc esset potius successio, seu vicissitudo in loco, et permutatio, non autem generatio. ex hoc ergo patet quodlibet genitum eẽ compositum ex subiecto, & forma, quæ quidem est ipsa res, qua est genitum. Cum igitur rerũ principia per se sint hæ duę causæ, hoc est materia, & forma, manifestum est ex his cuncta constare sensibilia. sed, cũ ens, ideo extat, quia eius causæ, quæ sunt eius pars, vel partes, extant, hinc est φ oportet naturam materiæ esse à natura priuationis distinctam: qm̃ priuatio nõ est de natura gñationis ita, vt sit pars geniti, sed tanq̃ quid accidens subiecto quod ẽ pars geniti. at est gñationi necessaria: quapropter, si principium, id quidem per accidens nuncupat̃. Differunt quoq; manifeste inter se subiectũ, & forma, cum hæc sit in actu, subiectum vero per se nequaq̃, immo in potentia. sin aũt, generatio alteratio esset, vt Antiquorum complures opinati fuere. Hac igitur ratione materiæ p̃mæ natura iam satis apparet, ipsam s. esse mediam inter priuationem, & actũ, esseq́; in potentia. Intelligo aũt p esse in potentia, ipsam ab eo, quod in actu, non expoliari, hoc est, φ nõ denudat̃ à formis ei successiue aduenientibus, neq; à possibilitate, quę sibi debet̃. et ideo eius natura non fuit Antiq̃s cognita, adeo, φ q̃dam eoꝝ ponebant eã in actu: & sic sequitur apud eos, generationẽ in substãtia esse alterationem: quidã vero alĳ priuationẽ esse asserebant: et sic apud eos oporteret priuationẽ aliquid esse. Natura aũt huius materiæ, vt 69
inquit Arist. concipit̃ per analogiã, seu comparationẽ. nam eius proportio ad formã est vt ligni, quatenus est cella, in potentia ad ipsius cellę formã. Ex his igit̃, quot sint principia, duoq́; esse per se, & vnũ per accñs, aperte haberi potest, & eoꝝ vnumquodq; quid sit, et qualiter seinuicem habeant, alterumq́; contrariorum in generatione esse priuationem, alteꝝ vero formã, & horũ subiectum esse materiã primam ostẽsum est satis. Nec nos latere decet potentiã, ac possibilitatem non esse de essentia materię, sed vnũ ex consequẽtibus eius. Immo re vera materia est subiectũ potentiæ, & possibilitatis. &, si potẽtia esset de suĩpsius essentia, tũc materia esset sibi ipsi materia: cũ potẽtia dicat̃ in relatione ad aliud. recepta igitur forma remouet̃ ab ea ipsa potentia: quapropter potius nomen subiecti, q̃ potẽtiæ tunc sibi vendicare, seu vsurpare debet. Differt quoq; manifeste ipsa priuatio à potentia. qm̃ potentia aliquid est, (seu est aliquod esse,) p̃uatio vero negatio est absoluta (seu simpliciter). Materia igit̃ prima est qd vnum subiecto, plura potentia, & priuationibus in ea exñtibus, veluti cęra, q̃ quidem est subiecto vna, aptitudine tñ, quam habet ad figuras recipiẽdas, plures. Quid igit̃ interest inter subiectũ, potentiã, & priuationẽ ex his haberi põt.

Caput Quartum.

EX his autem, quæ de essentia huius naturę declarata fuere, dubiũ, quo Antiqui ipsam gñationem 71
tollebant, ensq́; esse vnũ putabant, & φ id, quod ex ipsa gñatione cõprehendi põt, est aggregatio, & disgregatio, vel dissipatio, & exitus, vt nonnulli opinati sunt, soluere qdem haud difficile est. Dubium autẽ ita formatur. Si aliquod ens gñatur, vł ex ente, vel ex non ente generat̃. sed non ex nõ ente, cum impoſe sit, aliqd ex nihilo gigni, cũ priuatio nequaq̃ possit * transmutari, qm̃ priuatio non recipit * transmutationem, neq; ex ente, qm̃ oporteret genitum inueniri anteq̃ sit. Incurrebãt aũt hanc ambiguitatẽ adeo, φ fuerũt coacti

* a.l. alterari.
* a.l. alterationem.

in re generationis sensum abnegare, propterea quia in
73 Logica facultate parum exercitati erant. Nos aũt du-
74 bium soluimus, cùm dicimus q̃, si dicit̃ aliqd generari,
75 vel ex non ente, vel ex ente, & tandẽ quicquid agit ali-
76 quid, vel ab aliquo patitur, id quidem dupl'r dici, vno
77 modo p̃ se, vt cum dicimus medicũ mederi, alio vero
p̃ accidens, vt cũ dicimus medicum ædificare, si acci-
dat ipsum medicũ ædificare. His igit̃ sic stantibus, cum
dicimus gñationem ex non ente fieri, dupl'r id intelligi
põt. Primo, s. p̃ se, ita, vt priuatio sit gñatiõis subiectũ:
& hoc est illud impos̃e, quod imaginati sunt Antiq, vi-
delicet non dari quid aliud. Secundo vero, vt sit ex nõ
ente per accidens, hoc est, qa ipsa priuatio accidit natu
ræ subiecti gñationis, qd̃ diximus nõ esse in actu, sed in
potentia: quãuis huiusmodi accidẽs sit quid nec̃ium ad
esse ipsius gñationis. & sic non sequit̃ in hoc loco incon
ueniens, cùm dicimus gñationem fieri ex non ente per
accidens, ea rõne, quam diximus: neq̃, si dicimus pri-
uationem hic esse causam p̃ accidens, volumus id acci-
disse causæ essentiali, et ea non indigeamus ad genera-
tionem, vt dicimus medicum esse causam domus, cùm
accidit medico esse ędificatori, sed eo pacto, quod dixi-
mus. Eodẽq; exemplo gñationem fieri ex ente potest
dupl'r dici, vno modo per se, videlicet q̃ ens in actu sit
subiectum ipsius geniti. & hoc est impos̃e. qm̃ sequere-
tur, cùm aqua ex aere fit, vt sit aer, & aqua simul, vel
q̃ non detur generatio in substãtia. & hoc est id, quod
putabant Antiqui, s. non dari quid aliud, seu alienum;
idq; esse impos̃e probabant. Alio modo p̃ accñs, cùm; (Iacob. l. nihil aliud dari q̃ alteratio.)
scilicet accidit huic naturæ ipsius subiecti gñationis nõ
denudari à forma in gñatione rei ab ea, quæ qdem re-
mouet̃, & recedit ab eo in aduentu formæ genitę in ip-
sum, non q̃ ipsamet forma, quę est in subiecto, recipiat
formã, quę gñatur. et sic nedum erit impos̃e, immo ne-
cessarium, s. gñationem fieri ex ente per accidens, etsi
id per accidens fit. Huic tandem naturæ duo accidunt,
priuatio. s. & forma, q̃ præcedit ei fm esse ante nouam
formã, quæ gñatur: & tunc gñatio ex ea fiet per se, sed
per accidens ex illis duabus naturis, q̃ ei accidunt, hoc
78 est ex priuatione, & forma. Is igitur est vnus modus,
79 quo hoc dubium soluitur, ponendo hanc naturam.
80 Secundus est, quia ens dr̃ de potentia, & actu. Ipsa
81 quoq; priuatio de duobus dicit̃, videlicet de negatione
absoluta (seu simpl'r) & de priuatiõe propria, quę inest
alicui subiecto, & alicui rei. Impos̃e ergo est generatio-
nem fieri ex ente in actu, sed non ab eo, quod in poten-
tia, & ex priuato simpl'r, sed nõ à p̃uatione indefinita.

Plato aũt videtur magis auferre hmõi principiũ, q̃ qui ipsum i actu ponit. qm̃ opinatus est ipse generationem fieri ex nõ ente, cum tñ fateatur materiã esse vnũ entium, & sic seqtur fm ipsum ens non esse ens. acceptat. n. ipse dictum Parmenidis, q dicit quicquid est p̃ter ens esse non ens absolute: mox ponit materiam esse ens, cum asserat tñ ipsam esse præter ens. Nos autem distinguimus, & dicimus materiã esse in potẽtia, & priuationem esse quid accidens ei, Differunt tñ, cum hæc sit pars geniti illa vero non. Corruptio autem, q̃ est ipsum malum, ingredit̃ quidem res propter priuatiõnẽ, quam hæc natura recipere solet: at ipsum esse, quod est bonum, res insequitur propter formã. Huiusmodi ergo natura apta est recipere bonũ, quod est forma, vel malum, quod est priuatio, & corruptio. Æternitatis quoq; priuatio rebus inest, p̃pter huiusmodi naturam, hoc est eo, quod accidit ei possibilitas priuationis. Hęc quoq; natura ob eius defectũ appetit recipere formã, queãdmodum & imp̃fectum p̃fectionẽ, sed non appetit corruptionẽ, immo ipsa corruptio est quid accidens ei ratione priuatiõis. Habes igitur modos, quibus soluitur dubium, quo Antiqui generationem negabant.

Caput Quintum.

AD hæc dicimus huiuscemodi naturam nec genitam p̃ se, nec corruptibilẽ esse. Qm̃, si generaretur, haberet subiectum, ex quo gigneret̃. &, si sic, tũc ipsamet esset sibi ipsi subiectũ. nam id, quod in potẽtia, nõn separat̃, neq; distinguit̃ ab eo, quod est in potentia, & sic esset anteq̃ fuisset, vel erit in actu. itidẽ, si corrumperet̃, oporteret ipsam hr̃e subiectũ. et, si hr̃et subiectum, tunc alterum illorũ duorũ sequeretur inconueniens, videlicet vel corrumpi anteq̃ corrumpat̃, vel esse quid in actu. per accidens tñ nihil prohibet dicere ipsam corrumpi, vel gñari, propterea quia rei in ea existenti accidit generatio, & corruptio. queãdmodũ dicimus lagœnam corrumpi, cùm vinum, quod in ea existit corrumpit̃, eamq; meliorem reddi, cùm clarificat̃. 82

Ex his ergo patet q̃ datur materia prima, q̃ est ingenita, & incorruptibilis, et est primum subiectum oĩum rerum gñabilium, corruptibiliumuẽ. Tractare autẽ de 83 esse primę formę, & quid sit, & vtrum vna, vel plures, et corruptibilis, vel incorruptibilis, et vtra earũ sit substantia, s. forma, an materia, vel vtraq;, & si vtreq; cui magis cõueniat nomẽ substantię, hoc inq̃ totũ ad primum spectat Philosophum, qui de ente, quatenus est ens, consyderat.

Atqui contẽplari naturales formas mobiles, q̃ sunt principia rerum gñabilium, & corruptibiliũ ad hanc proprie attinet sciam, de qua te fiet sermo, cùm de singulo entium naturalium sensibiliũ tractabit̃. Quod aũt detur primus motor rerũ naturalium in fine huius operis probabitur. & hic desinit quicquid cõtinet hic Primus liber de rebus vniuersalibus, mira tamen breuitate pro virili nostro, ac veluti pertranseuodo. & solus Deus, qui ad bonum dirigit, laudetur.

AVERROIS
EXPOSITIO MEDIA
IN SECVNDVM LIBRVM PHYSICORVM.

VLt in hoc Secundo libro tractare de his, quæ in hac scientia veluti prænotiones, & principia præsupponenda sunt: & qui hanc profitetur scientiam, ea præintelligere, expertusq; in eis esse debet: quæ omnia in tribus continentur summulis.

In Prima Sũmula fiet sermo de ipsa natura, & de quocũq; ad eam refertur, & quot dicatur modis.
In Secunda, qualis sit huius scientię professoris cõtemplatio, & in quo differat ab ea, quæ Mathematici: et tandẽ afferet Logicales regulas, p̃prias huic sciẽtiæ.
In Tertia vero de causis, & earundem diuisione in id, quod per se, & in id, quod per accidens, et in aliquas alias dissectiones.

Primæ Summulæ capita sunt Septem.

Caput Primum.

1 Icamus igitur iam esse per se notum ꝙ rerum, quædam à natura, quædam ab aliis prodeunt causis, vt quæ ex electione, & arte fiunt, & quæ à casu, & fortuna: & ꝙ corpora, quæ à natura producũtur, sunt corporũ simplicium genera, vt ignis, aer, aqua, & terra, & quæ ex his componuntur, vt animalia, & stirpes: & ꝙ hæc ab his, quę non sunt à natura differunt, cùm quodlibet horum naturalium habeat in se principium motus et quietis, vtpote cœlestia corpora habent in se principium motus translationis tantum, quædam vero alia corpora habent in se principium incrementi & decrementi, nonnulla alia generationis motum & quædam alia alterationis obtinent motum: & horum quædam vnum duntaxat illorum motuum adipiscuntur, quædam vero plures, & quædam alię omnes obtinent motus.

2 At in artificialibus principium alterationis, et motus in seipsis non reperitur, quatenus sunt corpora artificialia, sed exterius, inest enim motus deorsum ipsi scamno, non quatenus est scamnum, sed eò quòd est naturale corpus. Inuenitur tamen in artificialibus rebus aliquid, cuius transmutationis principium est in ipso per accidens, non per se, vt Medicus, qui seipsum sanat: principium enim sanitatis in eo existit, non tamen per se, sed per accidens, hoc est, quia accidit ægroto Medicum sibi esse. Dantur adhuc nonnulla artificialia, quorum motus principium inest eis per se, non tamen primo: vt est motus corporis nauis, qui fit à corpore nautæ. mouet enim ipsam mediantibus suis membris.

3 Si igitur artificialium principium est per se extra, vel in ipsis mei, sed non primo, sequitur ergo ꝙ naturalia sunt, quorum transmutationis principium est in essentia rei, & intra se, & ex primo proposito: & res naturales sunt, quæ habent naturam: ergo ex his duabus propositionibus manifeste infertur quòd natura est principium, & causa ad hoc vt moueatur, & quiescat res, in qua est, primo, & per se, non per accidens. Intelligit autem hic per motum, & quietem * transmutationem simpliciter, & eius priuationem. Et dixit primo, propterea quia motus factus ab arte nauicularia non est primo in naui, sed medio nauta. Dixit autem non per accidens, vt excludat Medicum, qui sese curat.

* a. l. alterationem.

Caput Secundum.

4 Res autem, quæ naturam habent, sunt quicquid habet huiuscemodi principium, quoniam naturales res ex materia constant, & forma. Natura autem de his duabus dicitur causis: & quidquid ex eis constat naturam habet.

Caput Tertium.

5 Ea vero, quæ secundum ordinem naturæ esse dicuntur, sunt motus, & operationes, quæ à rebus proueniunt naturalibus eo pacto, quo natæ sunt prouenire, vt est ascensus ignis sursum, & terræ descensus deorsum. Natura autem est ipsum principium: & res naturalis est, quæ habet naturam: & id, quod est secundum naturalem ordinem, est actio, quæ prouenit ex ipso principio.

Caput Quartum.

Id vero, quod naturale dicitur, seu secundum naturam, ex operationibus naturæ est quid communius q̃ id, quod dr̃ esse secundum ordinem naturalem. quoniam dicitur de operationibus prouenientibus à natura, prout innatę sunt prouenire ab ea, et prout aliter quàm sint innatæ prouenire eueniant, vt defectus membrorum, vel eorum additio & mutilatio. Ex his igitur habetur quid natura sit, & quid res naturales, quidue secundum ordinem naturalem, et quid secundum naturam.

Caput Quintum.

Naturam autem esse est quid per se notum, & qui eam esse in suo ratiocinio intrinseco negauerit, id quidem non nisi ex defectu eius virtutis rationalis, quę à natura acquisiuit, prouenire potest: quemadmodum & alię virtutes apprehēsiuæ defectum incurrunt. Sicut enim qui cęcus natus est, non potest ratione cognoscere colores esse, ita etiam qui dé esse naturæ veritatem non attingat, in prima eius procreatione nequaquam poterit id ratione assequi. At ille, qui putat definitionem naturę notificari, postquam fuerit declaratum ꝙ omne, quod mouetur, ab alio mouetur, est profecto ignorans, eo modo videlicet, quo posita est hic definitio naturę. nam suppositũ est hic naturam esse principiũ motus & quietis: siue principium mobilitatis in se sit principium motionis in aliquibus entibus, siue sint duo pricipia distincta in omnibus entibus. hoc enim neminem impedit cognoscere naturam esse.

Caput Sextum.

Nomen autem naturę de tribus dicitur. Primo modo dicitur de materia, quæ quidem duplex est, propinqua videlicet & remota; ꝑpinqua quidẽ est propria materia rei, vt lateres domui: remota vero, vt fundamenta eius. Secundo modo de forma, & figura. Tertio modo de trãsmutatione, et motu, qui est trãsitus ad formam in *generatione & iter ad eam. hoc autem ideo dicitur natura, quia est via ad prouentum veræ naturæ, quæ est ipsa forma.

* a. l. alteratione.

Caput Septimum.

Sed vtrum materia, vel forma debeat potius appellari natura, cõtemplatione id dignum est, nam nonnulli opinati sunt materiam debere potius naturam nuncupari, & quòd essentia rerum est hæc ipsa natura, & quicquid est pręter hanc naturam sunt accidentia & affectus, quæ accidunt huic naturæ, & ideo opinio, quam habebant de essentia rerum, erat cognata illi, quam habebãt de hac natura. Ex his autem, qui putabant hanc naturam non esse tantum vnã, sed plures, existimabant substantias rerum esse tot numero, quot illa natura. Quicunque igitur opinabatur eã esse vnam, putabat quoque substantiam rerum esse illud vnum: vt gratia exempli, si quis censebat huiusmodi naturam esse quatuor elementa, arbitrabatur quoque essentias rerũ esse ipsa quatuor elemēta. sed qui vnum elementorum, et illud quidem putabat quoque esse rerum substantiam, et opinabatur eam tantum naturam eē æternam, reliqua vero mutabilia, & variabilia. Inter antiquos autem Antiphon probabat materiam eē quid stabile & firmum, formam vero transmutari. id vero, quod est permanentius, debetur ei potius esse, et primo debet esse substãtia. Dixit. Et inditio haberi potest ꝙ materia permanet, & forma permutat, & transmutatur. quoniam, si quis arcam in terra plantet, et putrescat, pulluletq; aliquod germen, non erit arca profecto id, quod ex ea oritur, sed lignum. Dixit. forma igitur arcæ non est permanens vt lignum. hoc autem contigit *ipsi rei permanenti, quæ est lignũ, quod quidem

* a. l. pp rei pmanenti.

est rei substantia. Hæc tamen ratio non est vera. quo-
niam, si velit subiectum rerum generabilium esse ali-
quod vnum in actu designatum, seu singulare, tunc il-
lud erit in accidentibus non in forma naturali. & hoc
est manifestum per exemplum illud, quod īduxit. nam
forma arcæ, seu lecti, & reliquæ formæ artificiales sunt
profecto accidentia. si vero intelligat subiectum esse
vnum specie in rebus generabilibus inter se muicem,
nos quoq; idem de forma videmus. homo nāq; ex ho-
11 mine sibi simili in specie fit. Aristoteles vero dicit
formam verius, & simpliciter nomen naturæ sibi vsur
pare, q̃ materiam. & hoc tribus probat rationibus. Pri
ma est sumpta à similitudine causarum rerum natura-
lium ad res artificiales. nam quemadmodum aliquid,
cùm est* in fieri in potentia, non appellatur factū, neq; *2.1. facto esse
videtur assecutum fuisse id, quo simpliciter dicatur de
eo nomen artis, pari ratione in rebus naturalibus res se
habet, cū videamus iam adeptū fuisse id, quo nūcupat
naturale, cū aduenerit sibi forma, qua res est id, quod
est, hoc autem est exemplum, non syllogismus.
12 Secunda sic formatur. forma est id, quo res naturalis
est in actu, et ex qua proueniunt operationes rei haben
tis formam: sed materia est id, quo res existit in poten-
tia: id vero, in quo res naturalis existit in actu, potius
debetur ei simpliciter nomen naturæ quàm rei, cui in-
est in potentia.
14 Tertia. quia motus ī generatione est ex subiecto ad
formam, & sicut motus ad terminum ad quem dicitur
natura, quæ est forma, non in termino à quo, manife-
stum est q̄ nomen naturæ plus debetur formæ q̄ ma-
teriæ, cuius rei inditium sumitur, quia motus semper
denominatur nomine formæ, ad quam fit motus, non
rei à qua fit motus. vt exempli gratia moueri ab ægri-
tudine ad sanitatem dicit̄ sanari, non ægrotare, & econ
tra motus, qui est à sanitate ad ægritudinem dicit̄ ægro
tatio non sanatio. & si vniuscuiusq; rei mobilis motus
nuncupatur et denominatur à nomine rei, ad quam fit:
ergo manifestum est q̄ motus simpliciter appellatur
natura nomine finis, ad quem proficiscitur, qui q̄dem
est ipsa forma. &, cùm motus constet ex materia, et for
ma, hoc est q̄ in eo existit pars, à quo, appellatur tamē
natura ab eo, quod habet ab ipsa forma, non à mate-
ria. Igitur plus conuenit huiusmodi nomen ipsi for-
mæ quàm materiæ.

Secunda Summula Tria habet Capita.

In Primo habetur differentia, quę est inter contempla
tionem Physici & Mathematici de eadem re.
In Secundo ostendetur quòd non sequitur contra Ma
thematicos consyderantes formam rerum mathe-
maticarum denudatarum à materia illud inconue-
niens, quod sequitur contra contemplantes formas
naturales expoliatas à materia. differētia autē inter
has duas abstractiones est satis manifesta.
In Tertio probabitur non decere professorem natura-
lis scientiæ formam sine materia contemplari, neq;
materiam sine forma: immo oportere se vtrunq; si-
mul consyderare, sed materiā quatenus est formę su
biectum, formā vero prout est perfectio materiæ.

Capiut Primum.

16 Neminem latet huius scientiæ professo-
rem, & Mathematicum in eiusdem rei
consyderatione communicare. vterq;
enim corpora, superficies, lineas, atq;
puncta contemplatur. Identidem hu-
17 ius scientiæ, Mathematicæq; professo
res figuram cœlestis corporis, terręq;, atq; syderū spe-
culant̄, diuersimode tamen. Mathematicus enim qua- 18
tenus hæc à materia ratione denudat, in eiusq; cogita-
tione ea à suis subiectis separat. & hoc ideo eis accidit,
quia consyderantur, prout sunt quanta, hoc est prout
sunt lineæ, vel superficies, aut puncta. Naturalis vero
eadem consyderat, quatenus sunt fines, seu extrema
corporum naturalium. & ideo ea cum materia consy-
derat. Tibi autem satis patebit q̄ Mathematici con 19
syderatio est materiæ expers. Naturalis vero eiusdem
est compos, si animaduertas quo pacto vterq; eorum
definitione vtatur. nam ī rerum mathematicarum de-
finitionibus, vt trianguli, & circuli nihil materiæ per-
spicuum est, naturaliū vero vt in hominis, atque equi
definitione materia profecto satis apparet. Quod qui- 20
dem argumento indicari potest, cùm quoduis mathe-
maticum fuerit scientiæ Naturali propinquius, id qui-
dem minus à materia denudatum existit, vt Geome-
trica & Perspectiua scientia exempli causa, quarum
vtraq; quidem lineam cōsyderat, sed Geometra qua-
tenus est duntaxat linea, Perspectiuus vero vt radiosa
sensibilis. materiam igitur quoquo modo innuit. Ea-
demq; est Arithmeticæ & Musicæ ratio ad propor-
tiones numerales, vt est proportio dupli, vel aliquæ
alia. nam alter eas cōsyderat, eò quòd sunt numerales
proportiones, alter vero q̄tenus sunt voces sensibiles.

Caput Secundum.

Etsi Mathematici abstrahāt formam à materia,
discrepat tamē eorum abstractio ab ea, quam fa-
ciunt, qui ideas separatas ponunt. quoniam Ma-
thematici ratione tantum, & non secundum esse ab-
strahunt formas mathematicas: hoc enim proprium
est ipsis formis mathematicis, q̄ scilicet ratione dun-
taxat, & non realiter secundum esse abstrahantur: sed
naturales formæ neq; ratione, neq; secundum esse ab-
strahuntur: quapropter qui formas separatas ponunt
seu ideas, iam abstrahunt quod ratione abstrahi non
potest, longe minus secundum esse.

Caput Tertium.

Vtrum autem scientiæ Naturalis professor for- 21
mam expertem materiæ contemplari tenea-
tur, aut seorsum materiam, vel vtrunq;, id du-
bium habet, cùm hæc duplex sit natura. de qua igi-
tur har; inuestigare debeat Physicus ambiguitas est:
vtrum scilicet alterum horum tātum scrutari debeat,
an cogatur vtrunq; inuestigare, postquam tenetur per-
quirere compositum ex ipsis. &, si vtrunque, vtrum
eadem vtriusque habeatur scientia, vel duæ sint noti-
tiæ. Si quis igitur Antiquorum verba perspexerit, 22
putabit profecto de materia speculandum esse: quo-
niam de forma consyderationem admodum imbecil
lem habuerunt. Sed, cùm ars imitetur naturam: & in
arte ad eundem spectet scire formam, & materiam, vt
gratia exempli ad Medicam sciētiam scire sanitatem,
& eius subiectum, quod est pituita, & bilis: & ad Ædi
ficatoriam artem formam ædium cognoscere, earun-
demq; materiā, quę est trabes, & tabulæ: oportet igi-
tur vt ad Physicam sciētiam hoc magis attineat, scire
videlicet vtrasque has naturas. Adde etiam quòd 23
forma est finis, & materia est subiectum finis & præ-
paratio ad eum: oportet autem finem, & id, ad quod
est finis, eiusdem esse scientiæ. finis etenim, & id, quod
propter finem, est correlatiuum: relatiua aūt ad eandē
spectant scientiam, eorūq; scientia eadē existit. Quòd
autem forma sit finis indicium est, quia est finis motus
in generatione: quāuis nō sit necesse oē vltimum esse
finē, nisi optimū fuerit. iccirco mors ultimū est, non tā 24
finis. Oñditur iterū notitiā materię, et formę in eadē
existere

existere scientia. quoniam Effectrices artes quædam materiam & faciunt, & adinueniunt, quędã vero eam simpliciter adinueniunt, vt Ædificatoria ars, quę clauos, & lateres, ex quibus ędes conficiuntur, adinuenit. quædam aliæ materiam pręparant, vt ars extruendarum nauium: quę quidem nauem producit, & quo pacto ligna incidi debeant ipsa edocet. Si artes igitur factiuę materiam de nouo efficiunt, opus erit profecto naturalis scientię professorem eam cognoscere: nam, sicut se habet ars ad artificialia, ita scientia in rebus naturalibus: communicant enim in cognoscendo. differunt tamen naturales res ab artificialibus, quoniam hæ * efficiuntur, naturales vero non. Neque inconuenit dicere artes inferiores, quæ scilicet Architectonicis

(* a.l. efficiũt, finis ẽ facere.)

25 inseruiunt, materiam procreare, propterea quia Architectonicę artes, quarum finis est forma, et artes sibi inferiores ad suum dirigunt finem, solẽt eas artes inferiores ad cognoscendam materiam instituere. quoniã generatim Architectonicæ artes duæ sunt. Alia quidem, quæ artem sibi subiectam edocet, artem formæ, materiamq́; propriam illi formæ duntaxat notificat, vt Nauicularia, quæ lignariam particularem sibi suppositam docet, figurãq́; meliorem, qua nauis nauigare valeat: instituitq́; quo pacto pręeligenda sint ligna idonea ad perficiendum huius figuræ opificium. Alia vero est ars, quæ formam efficit, aliam tamen statuit ad præparandam materiam illi formæ, vt ars nauigia, quæ formam nauis conficit, & artem incidendi ligna pro naui, id est formam incidendi docet: nam non ex quauis sectione ligna erunt apta vt ex eis fiat nauis. oportet ergo seruiles artes, quę quidẽ sub se nullam aliam cõtinẽt

26 artẽ, materiam innouare. Ei hęc oĩa cogunt Physicum de materia disserere: est enim materia ad aliquid dicta: & ideo quatenus refertur ad formam, eam contemplamur, & formam, quatenus est in materia. quo fit, vt si nostra consyderatio vsque ad formas se extendat, non tamen sequestratur à formis materialibus, immo desinit in immaterialiorem earũ, vt est anima: verum eam cõsyderat prout ad materiam sese refert. Quòd autem naturales formæ sint materiales ratione ostenditur, cum omnes à materialibus gignantur formis. hominem enim homo generat, & sol: homo autem propinquum est agens, sol vero remotum. sed tractare de formis separatis ad primam spectat Philosophiam. Ex his igitur habes Physicum consyderare vtrunq́;, & qualiter ea contempletur.

Tertia Summula habet quatuor capita.

In Primo capite habetur quot sint causæ.

In Secundo de casu, & fortuna tractatur.

In Tertio soluũtur dubia, quæ in causa finali occurrũt,

In Quarto habetur ad quam necessitas in rebus naturalibus referatur causam.

Caput Primum.

28 CAusam quadrifariã dici annuimus. Prima est ea causa, ex qua res fit, & est ipsa materia: vt æs se habet ad statuam, & aurum ad annulum. hæc aũt multiplex existit. nam vel est materia per modum cõpositionis, vt sunt literæ materia syllabarum, & dictionum: vel transmutationis, vt panis, qui sanguinis est materia: vel est materia vtroque modo insimul, videlicet compositionis, & transmutationis, vt aqua, & terra, quę animalium, et plantarum existunt materia. Dicimus quoque partes esse subiectum ipsius totius, sed nõ eo modo quo supra. Idẽtidem propõnes syllogismi subiectum appellamus conclusionis, sed alio modo à prædictis oĩbus. Secunda est forma, & ratio significans qd esse essentiã rei, & hęc quoq́; causa tripliciter dr̃ Vno modo, s. de toto, qđ resultat ex partibus, & est id, quo aliquid dr̃ esse totum, & cõpletum. Alio modo de cõpositione, quæ resultat in ipsis cõpositis. Alio vero de forma naturali in materia. Tertia est 29 de efficiente, à quo principiũ actionis orit̃, vt se habet medicus ad sanitatẽ, & ædificator ad ædes. Quarta est id, cuius gr̃a res est, quę quidem finis existit, vt sanitas exempli gr̃a, & exercitium: est. n. exercitium sanitatis gr̃a: & summatim quęcũq́; sunt ante finẽ, pp finẽ sunt, & horũ alterum alterius est gr̃a iuxta rõnem, qua ad finem magis accedit, vt medicaminis potio exẽpli causa est gr̃a extractionis humoris, qui morbum facit, & humoris extractio est sanitatis gr̃a: horũ aũt oĩum propositũ est ipsa sanitas: dissident tñ inter se, cum alia artes, alia vero instr̃a existant. Quòd aũt gñ̃a harũ cãrum his 68 quatuor cõtineantur satis est manifestum, cum tñ his quatuor respõdeatur interroganti, ppter quid aliquid sit: quibus habitis desyderiũ sistit, neq́; deinceps quæritur propter qd sit: &, si tandem responsiones, quæ ad interrogationẽ propter qd perquirant̃, non nisi in vna harum causarũ inuenientur. nam qñq́; per formam respondemus, vt si quæramur in Geometria, ppter quid istę lineę sunt ęquales, & respondemus qa à centro circuli ad circunferentiã exeunt. Sed nõnunq́; p primum 69 mouens respondemus, vt si interrogemur, propter qd illi hoĩes, qui Camelos equitant, currunt cõtra nos, respondemus ad interficiendum Platonem. Aliqñ tñ per finalem respondemus cãm, vt, si quæratur cur bellum gerimus contra huiusmodi populũ, respondebimus vt fidem, quã obseruare tenent̃, eos subire cogamus. Nõnunq́; vero p materialẽ, vt si quæratur, quare scamnũ est putrefactum, & respõdeat̃ quia est ex ligno. Physicus autẽ ad vnũ quæsitum, vel ad plura põt oĩbus his causis respõdere. Vni quidem, vt, si interroget̃, quam ob causam hõ interijt, poterimus in huius responsione quatuor afferre causas, vt q; dicatur, quia est animal rationale, vel quia eius causa efficiens, aut custodiens remotior, vel ppinquior ei existit, hoc est ipse sol, vel qa ex contrarijs constat, vel quia melius est eũ mori. pluribus aũt, atq́; varijs interrogationibus itidem fiet, vt, si quæratur cur homo moriatur, & afferatur causa materialis ad id, ei dicatur quia est compositus ex contrarijs, vel aliquis quærat cur homo remanet viuus post mortem, & respondeatur per causam formalem, & dicatur quia est rationalis.

70 Tres autem causę in generatione multarũ rerum generabilium contingit qñq́; vt eędẽ sint subiecto, & specie, tres tñ in respectu, & comparatione, agens videlicet, & forma, et finis. quod patet in rebus, quę à sibi similibus in specie generãtur. vt causa efficiens hominis exempli causa est ipsa forma hominis, & est vna specie: eius autem finalis causa ĩ generatione est forma ipsius quoq́;: nam ea pfecta ab agente, cessat agẽs mouere. est igitur finis in comparatione ad motũ, sed in comparatione ad rem generatã est forma, & in respectu ad gñans est efficiens. Tres igit̃ hæ causę in gñatione sunt vna subiecto, tres in respectu. Hoc tñ accidit in rebus, 71 quę mouentur à motore propinquo, qui est eiusdẽ speciei ipsius mobilis, cum fuerit etiam mobile. Sed de motore remoto immobili non consyderat huius scientiæ professor. sufficit enim sibi attingere ipsum esse. et propter hoc tres sunt cõmẽtarij, q de rebus hñtur. Primus est de rebus mobilib⁹ corruptibilibus. Secũdus de mobilibus ĩcorruptibilibus. Tertius vero de ĩmobilibus, atq́; ĩcorruptibilibus: & is pmæ Philosophiæ sedem habet. Principia igr̃ mouẽtia duo sunt gñe, vnũ naturale, 72 qđ qdem mouet, et mouet̃, aliud non naturale, qđ mouet, & non mouet̃. Cũ igit̃ ex dictis pateant q̃, & quot genere sint ipsa principia, indagandum modo est quo

pacto ad ea, quorum sunt principia, quaue ratione ad
72 se inuicem referantur. Dicamus ergo hæc quatuor ad
eandem rem se referre eisdemmet quatuor modis, qui-
bus ei sunt causæ Voum, videlicet se esse agens, aliud
materiam, aliud vero formam, quartum deniq; finem
dicimus. vt, si dixerimus aliquid ex quo fuerit, & à
quo, & quid sit eius quiditas, & propter quid, & for-
tasse per hæc quatuor respondemus, vt paulo ante di-
ximus, respondẽdo ad interrogationem propter quid
de eadem re, & forte per duo, vel tria respondebimus.
30 Idemque nonnunq; fortasse referetur ad aliquid, & ad
eius cõtrarium, vario, ac vario tamen modo, vt nauta
gratia exempli, qui si naui præest, est causa eius libera-
tionis, si vero abest, eius perditionis causa erit. Sunt &
harum causarum aliæ alijs inuicem causæ, vt exempli
causa exercitium est causa sanitatis, atque roboris cor-
poris, huiusq; robur est causa exercitij: hoc tamen vt
efficiẽs causa, illud vero vt finis. Eademq; est ratio ma-
teriæ, & formæ, videlicet quòd materia est causa for-
mæ, eo quod est eius materia, & forma est causa mate-
riæ, eo quod est eius perfectio, seu actus.

32 Et, postquam declarata est proportio, quam habent
causæ rei ad ipsam rem, & ad seinuicem, nunc de nume
ro specierum inuentarum in vno quoq; quatuor gene-
rum consyderandum est: videntur enim in his species
generibus similes esse. de generibus autem sermo iam
præterijt, restat igitur de speciebus verbum facere. Di
camus ergo species causarum summatim esse quatuor,
propinquam scilicet partialem, vel remotam vniuer-
salem, vel per se, vel per accidens, vel simplicem, vel
compositam, & harum quælibet est vel in potentia,
vel in actu. propinquæ autem exemplum est, vt medi-
cus, qui est causa sanitatis propinqua: remota vero est
33 ipsa ars medica. per se quoq;, cùm dicimus medicũ esse
causam sanitatis, sed per accidẽs, vt cum dicimus ægro
rum esse causam sanitatis, si accidat medico esse ægro-
36 to. Huiusmodi autem causæ per accidens possunt vel
simplices, vel compositæ esse: simplices quidẽ, vt quæ
nunc dicta est causa, cõposita vero, vt si dicamus me-
dicum ægrotum. Itidem & simplices, atq; compositæ
possunt aliquo modo esse per se, vt ferrum compositũ
est causa mucronis, & æs deauratum est causa cande-
37 labri. At, quæ sunt in actu causæ, sunt illæ, quæ cum re-
bus, quarum sunt causæ, reperiuntur, vt quod incidit
cum re incisa, & secans cum re secata. Quæ vero in po-
tentia sunt illæ, quę cum passo non inueniuntur, neque
priuantur ad eius priuationem, nam ędificator inueni-
tur priuata adhuc domo, non tamen corrumpitur ad
38 eius corruptionem. Vniuscuiusque tamen rei semper
propinquiorem causam inuestigare debemus: in eam
enim sistit interrogatio propter quid. Scire quoq; opor-
tet causarum genera esse generum causas, indiuiduorũ
vero, & singularium singulares, vt ars Medica (exem
pli gratia) est causa sanitatis, & singularis medicus est
causa sanitatis Platonis. causæ quoque in potentia sunt
earum rerum, quæ in potentia causę, & quę in actu ea-
rum, quę in actu. Habes igitur ex his quę, & quot sunt
causæ, ex quo pacto ad rem, cuius sunt causæ, ad sein-
uicem referantur. Nec te latet cognitionem numeri
causarum esse necessariam illi, qui hanc scientiam con-
templari cupit: quoniam habitis generibus vniuersali-
bus omnium natura constantiũ inuestigabuntur dein-
ceps huiuscemodi causę in qualibet re particulari. Hęc
igitur est vna prænotio, quam pręscire debet, qui hanc
artem contemplatur.

Caput Secundum.

39 POstq; Arist. tractauit de causis, scilicet quæ, &
quot sint, incoepit deinceps scrutari de rebus,
quarum euentus ad casum refertur, et ad id, quod spon
te fit, vtrum videlicet casus, & id, quod sponte fit, (seu
secundum quod ipsum) sint aliqua prędictarum causa-
rum, vel aliquid aliud: &, si aliud, quid nam sit illud: &,
si aliud, quid intersit inter fortunam, et id, quod sponte
fit. Et dicit primo duas esse Antiquorum opiniones de 40
ipsa fortuna, & eo, quod sponte fit. Vna est, quæ tenet
ea esse vnam ex præcedentibus causis, efficientem vi-
delicet causam, & quòd fortuna, & casus, & id, quod
sponte fit, nihil proprium significant in voce sua. quod
duabus probant rationibus. Prima est, quòd ea, quæ
* à casu fiunt, nõ possunt referri ad causas* terminatas.
Secunda est, quòd, si fortuna significaret aliud genus
causarum quàm prædictarum, Antiqui non subticuis- 41
sent ipsum. Alia opinio est, quæ tenet fortunam esse 47
aliam causam præter illas quatuor prædictas, diuinam
tamen, cuius essentia est ignota. hæ igitur duæ fuerunt
Antiquorum opiniones de fortuna, & eo, quod spon-
te. Quòd aũt ipsa fortuna, et id, quod sponte, sint aliud, 42
quàm prædictæ quatuor causæ, est de se notum. dici- 43
mus enim Soc. interfecisse Platonem ex electione, non
dicimus tamen eum interfecisse à fortuna: dicimus ta-
men interfecisse sibi obuium à fortuna: et ideo dicimus
persecutum fuisse quẽpiam, quem offendisse Deus vo
luit. Id igitur quod casu fit, & id, quod per electionem,
manifeste sunt duæ res distinctæ. Idẽtidem quod à for-
tuna, & id, quod à natura prouenit. nam sextus digi-
tus dicitur à fortuna productus, non tamen à natura.
sunt igitur, & hęc duo inter se distincta, fortuna videli-
cet, & natura, cum id, quod ex eis prodijt, sit diuersum.
Ratio autem, quam asserũt, quòd Antiqui nihil de for
tuna locuti fuerunt, nulla est: quoniam tempus potest
veritatem ostendere. qui enim fuerunt illis recentiores
locuti sunt de fortuna, ad eamq; aliquid rerum ascripse
runt: & ideo ei id adscribunt, quia nihil aliud cogno-
scunt, cui possint id attribuere, & propterea dicũt mul-
ta hominis membra esse à fortuna, quia ignorant eorũ
causas, & propter hoc nonnulli eorum coelum, eiusque 44
motum, & ordinem ad fortunam referunt: latent enim
eos huiusmodi rerum causæ, & hinc apparet quòd no-
men fortunæ nihil prædictarum causarum potest signi
ficare apud eos. Qui autem putat multas harum rerũ 45
inferiorum ad fortunam referri, magis excusatione di- 46
gnus est, quàm qui ordinem, ac rectitudinem apparen
tẽ à corporibus coelestibus ei attribuit. nam nihil à for-
tuna in hoc genere rerum vr̃ innouari, sicut in genera-
bilium genere vr̃, quæ subijciunt̃, s. coelestibus corpori
bus. & propterea Arist. potius arguit contra Demo-
critum, & qui coelestia corpora ad fortunam refert, q̃
contra eum, qui multa inferiora illis ad fortunam refe-
rat. Habito igitur q̃ fortuna est aliquid in re, inuesti-
gandum est quid sit. Dicamus ergo neminem latere q̃ 48
eorum, quæ fiunt, quædam semper, vt solis ortus, atq;
occasus, quædam vero vt frequenter fiunt, vt calor
in ęstate, & frigus i hyeme, alia rñ ur raro, sicut frigus
in æstate, & calor in hyeme. ea autem, quæ à fortuna
fiunt, nec in rebus necessarijs, neq; in his, quæ vt in plu
ribus sunt, fieri manifestũ est, sed in his, quæ vt in pau-
cioribus sunt, quæ à natura, & electione fiunt. Sed,
cum ea, quæ raro fiunt, dupliciter se habeant, nam
quædam propter aliquam causam, atque finem fiunt,
vt res, quæ à natura, & electione sunt. quoniam ea,
quæ à natura, & electione oriuntur, propter aliquam
causam certe fiunt, cum natura nihil frustra agat: quæ-
dam vero alia à rebus, quæ nullam causam inten-
dunt, omnino fiunt, vt cùm temere pilos è mento
euellimus, nulloque proposito ad id habito. Constat
autem ea, quæ à fortuna fiunt, non esse huius gene-
ris, quod raro fit, sed eius, quod propter aliquam fit
causam,

* a. l. fortuna.
* a. l. cognitas.

causam, & si raro etiam fiat: vt gratia exempli, siquis
domum egreditur, id quidem propter aliquam agit
causam, siue vt balneum, vel plateam, aliquodue ora-
culum petat, aut aliqua alia causa proposita. Si autem
in itinere contingat ie aureum inuenire, tunc dicimus
aurei inuentionem fuisse à fortuna, ipsumq́; fuisse in-
uentum propter rem, quæ est à fortuna, quæ scilicet est
id, quod raro est, quod fuit ex egressu domus, qui fuit
propter aliquam causam. Constat igitur in genere
eius, quod raro euenit, fieri aliquid propter aliquam
causam. Habitis duabus propositionibus notis, qua-
rum vna est, quòd fortuna fit i his, quæ sunt vt in pau-
cioribus, alia vero, quòd fortuna fit ex his, quę sunt ali
cuius causę gratia, cōcluditur in tertia figura quòd ali-
quid eorum, quæ raro fiunt, prouenit ex rebus, quæ
sunt propter aliquā causam. Duo igitur habemus hic,
scilicet fortunam, & id, quod à fortuna prodijt. ipsa au-
tem fortuna est causa, & quod ab ea prouenit, causatū.
si autem id, quod à fortuna oritur, raro quidem, & ex
his, quæ alicuius causæ gratia fit. habemus igitur for-
tunam esse causam rei, quæ per accidens euenit. nam
ideo Socrates è domo egressus fuit, vt balneum, vel
forum ad mercaturam peteret: & hoc fit vt i pluribus,
& per se: sed quòd aureū inuenerit in itinere, causa qui-
dem per accidens fuit ipse exitus e domo. Constat igi-
tur fortunam esse causam efficientem per accidens rei,
quæ raro fit, eo, quod huiusmodi res oritur ex rebus,
quæ sunt alicuius causæ gratia: quæ quidem res (vt di-
ximus) à natura, & arte proueniunt. cum autem dici-
mus fortunam esse causam per accidens, intelligi debet
quòd id, quod ex ea prouenit, est raro: non q̄ sit quid
accidens causæ per se, præter hoc, quòd agat aliquid in
id, quod per accidens, & à fortuna. nam in hoc differt à
cęteris causis per accidens. dicimus enim Geometram
esse causam sanitatis per accidens, & raro, cum accidit
Geometram esse Medicū: sed nihil penitus agit Geo-
metra in rem aliquam tam vt raro, quàm vt frequen-
ter, sed hoc est quid accidens causæ per se, quæ est ipsa
medicina. fortuna autem refertur ad res, quę fiunt à na
tura, & intellectu propter aliquam causam, cùm huius-
modi res non assequuntur suum finem, propter quem
sunt, & prodeunt ex eis res non intentæ, estq́; ex causis
efficientibus, per accidens tamen. Cùm igitur nec id,
quod proponitur, neque aliud prodijt, tunc dicimus id
esse inane, et frustra. sed, si id, quod non est propositum
proueniat ab eis, tunc à fortuna id prouenire dicimus:
sed, quia fortuna est causa per accidens, ideo est imper-
fecta, & interminata, & incognoscibilis. & quemad-
modum in causis per se datur aliquid propinquum, &
remotum, ita in causa per accidens. vt si quis ægrotans
egrediatur domum alicuius rei causa, & eum uentus of
fenderit, vel caput abraserit ob aliquam causam, & in-
de sanatus fuerit. nam ventus est propinquior causa
sanitatis, quàm abrasio capitis: quoniam ventus ideo
ualitudinem efficit, quia ægroto temperaturam con-
trariam eius ægrotatiuæ temperaturæ præstat, cuius
causa sanitatem adeptus est: sed capitis rasio ideo fuit
sanitatis causa, quia induxit fungositatem capitis, qua
vapores transpirant: & sic ex vaporum exhalatione
56 prouenit sanitas. Bona autem fortuna est, cùm quis
offendit aliquem finem, quem desiderabat pręter hoc,
quòd eum proposuerit: mala vero, cùm eius rei fini
quis obuius fuerit, à qua se præcauebat. Sed casus pro-
sperus est inuenire à fortuna multas res desyderatas:
quemadmodum infœlix est malas reperire res fortuna
quadam. hinc fit quòd in fortuna, in casuq́; fœlici firma
spes haberi non decet, neque quis seipsum ijsdem con-
57 solari. Id vero, quod sponte (seu ex se) fit, inuenitur
quoque in rebus, quæ raro fiunt, & ex his, quæ ob ali-
quam causam. Interest autem iter hæc, quoniam quod
sponte fit, communius est eo, quod fortuna, & casu.
Quod enim ex se fit, in rebus, quæ à natura, & electio-
ne reperitur: id vero, quod à fortuna, in his duntaxat,
quæ ab electione: quæ quidem sunt res, quæ aguntur, 58
cuius rei iudicium est, quòd communis opinio, quæ pu-
tat bonum casum, atque fortunam esse quoddam fœli-
citatis genus, adeo, quòd vulgus nullam aliam præter
hanc cognoscunt fœlicitatem, hoc est, vt, cùm homo
ambulat ad sua negocia agenda, accidant ei casus per
optimi, & res laudabiles, præter hoc, quod eas decre-
uerit. Quamobrem, nulli fœlicitas, & casus optimus 59
præterq́; homini ascribitur, nisi forte similitudine qua-
dam, atque translatione (seu transumptione) vt cum
lapides, ex quibus idolum conficitur, beatos voca-
mus. Id vero, quod sponte, & in animantibus, & in 60
multis inanimatis reperitur, vt cùm dicimus equum
currentem sponte venisse ad nos, si contigerit eum ar-
ripuisse fugam, & nos acceperimus ipsum: vel, cùm di-
cimus lapidem cecidisse, & fuisse sedes ex se, sup quem
aliqui sedeant: vt si, cùm in terram ruit, contingat eum
sibi contrahere situm, qui, vt super ipsum sedeatur, ido-
neus sit. Idētidem quod spōte fit in humana arte, quod 61
bonæ, & malæ fortunæ proprium nomen sibi vsurpa- 62
uit, & apud vulgus fœlicitas, & infœlicitas, (seu dolor) 63
nuncupatur. hoc autem nomen, scilicet quod ex se, vel 64
sponte, à Græca lingua originem assumpsit ab eo vi-
delicet, quod est inane, seu temere. quoniam, cùm ali-
quæ res propter aliquem reperiuntur finem (vt dixi-
mus) & huiuscemodi earum finis non eueniat, dicimus
tunc eas temere euenisse: &, si in eis inuenerimus ali-
quid, quod non solet euenire ex ipsis, tunc id spōte fie-
ri asserimus. In idiomate tamen nostro videtur nomen
fortunæ esse commune ad id, quod à natura, & electio-
ne prouenit, vel dicitur largo modo de eo, quod à natu
ra oritur. sed, vtcūq; sit, hæc non est pręsentis contem-
plationis. et, quia id, quod ex se fit, nō prouenit ex suis
proprijs causis, sed ex eo, quod per accidēs, ideo ex re-
bus, quæ numero vacant, prodire potest. nam ex mul-
tis rebus thesaurus reperiri potest, vt fodiendo terram
ad arbores plantandas, vel puteum fiendū, aut struen-
das ædes, vel his similibus, ex quibus thesaurus à for-
tuna prodire potest. Quid igitur sit fortuna, quidq́; id, 65
quod sponte, quid deniq; inter ipsa intersit iam habes.
diximus. n. ea ad genus efficientis causarum per accñs
referri, hoc est causarū, quæ à natura, & electione pro-
ueniunt. Et, quia iam expositum est fortunam ipsam, 66
atq; id, quòd sponte in his, q̄ ab itellectu, & natura proue
niunt, inueniri. intellectus igitur, & natura priora sunt
fortuna, & eo, quod ex se: quoniam ea, quę per se prio-
ra sunt his, quæ per accidens. Hinc quoq; haberi licet 67
crimen eorum, qui causam vniuersi fortunę ascribunt.
quoniam, si darentur causæ, e quibus vniuersum fortu
na prodiret, tunc non darentur res, quæ prouenirēt ab
illis causis per se: & sic id, quod p accidens, esset expers
rei, quę per se, & prius ea, quod est falsum.

Caput Tertium.

QVoniam autem ex quatuor causis Antiqui 72
tantum Materialem consyderarunt: nam de
Formali, Finali, atque Efficienti minimum
quid attigerunt: ideo id, quod forma vocatur, & finis,
insequi naturam materiæ putarunt, ex eaq; de necessi-
tate prouenire, & tum primum, tum vltimum nega-
runt finem. Videtur enim, inquiunt, pluuiam non vt 76
fruges germinent descendere, sed quia accidit ipsi va-
pori ascendenti infrigidari in superiori parte aeris;
ex quo fit pluuia, quæ descendit, & semina pullulare
facit. Itidem in membrorum animalis generatione,

ita, vt dẽtes gratia exempli quidam lati, quidam vero acuti reperiuntur, non vt ad terendum lati, & ad incidendum acuti existant, sed quia ipsos molares, qui ex materia terrena, crassaq; oriuntur, contingit esse latos, et ex materię tenuitate acutorum dentium acutos oriri de necessitate. Dicunt aũt generationem aĩalis tunc perfici, & idoneam reddi, cùm huiusmodi contingẽtia (seu fortuna) accidit ĩ oĩbus eius mẽbris, sed * defectus (seu destructio) accidit in generatione eius, cùm huiusmodi contingens non euenit in oĩbus eius membris, q̃ ex ipso aĩali genita sunt. Quare naturã posse procreare indiuidua aĩalium, ex pluribus spẽbus composita certe affirmant: vt forte fortuna contigit cuidam animali habere quædam eius membra alterius animalis, & alteri alterius, vt Empedocles asserit posse oriri aĩal, cuius superiores partes sint humanæ, inferiores vero bouinæ, his igitur rationibus priores tollebãt finalem causam. hac quoq; ratione res gigni existimabant.

* a.l. deficiat generatio.

77 Nos tamen dicimus quicquid à natura generatur, id vel vt semper gigni, vt aĩal, quod ex mare, & fœmina procreatum est, vel vt ĩ pluribus, vt quintus digitus in homine, vel vt ĩ paucioribus, vt sextus. in prius autem dictis aperte patuit ea, quæ raro fiunt, sponte, & fortuna fieri. Quod igitur ex animali gignitur, atq; planta, oportet à fortuna, vel à natura prodire: sed non à fortuna: quoniam tunc animal, & planta raro inuenirentur: & oporteret id, quod est per accidens, esse denudatum ab eo, quod per se, et vt nõ postponatur ei. Iam tamen est probatum ipsam fortunam, & id, quod sponte, esse posteriora rei naturali. hinc autem innui potest quòd re vera natura alicuius rei gratia agit.

78 Potest adhuc idem monstrari, si naturam arti comparemus. est enim ipsa causa finalis apertissima in arte. idẽtidem quicquid est ante finem, esse propter finem,
79 nemo ambigit. si rem igitur animaduertas, non te latebit naturam in hoc æqua lance cum arte procedere. nam, si domus gratia exempli à natura produceretur, non nisi vt ab arte prodiret. hoc tamen primo naturæ, quàm arti ascribendum est. ars enim naturam imitatur. Iccirco suis figuris (seu descriptionibus) inuenimus eam perficere id, in quo natura deficit, vel illius opus facile reddit, vt ars Medica, et Agricultura. constat igitur eandem esse proportionem priorum ad posteriora in arte, quæ est in natura, priora videlicet ĩ his propter posteriora existere: sed, si in naturalibus priora posteriorum gratia fiunt, & itaq; se habet natura, quæ dicitur de materia cum ea, quę de forma. patet ergo materiam propter formam existere, formamq; esse finem in generatione. Neq; quod casu in rebus naturalibus euenire solet, prohibet naturam non agere propter ali-
82 quid. Quemadmodum si in arte aliquod committatur crimen, non propterea oportet eam non propter aliq̃d operari. nam, si grammaticus in suis delinquat sermonibus, medicusq; in potionis exhibitione, id quidem raro, & per accidens contingit. peccata itidem, quæ in animalium procreatione euenire solent, sunt prorsum huius generis, videlicet quod raro euenit, & ex necessitate materiæ, corruptioneq; principij, quod est promptum finem assequi, sed eum imperfectum adipiscitur: non q̃ corruptio ei adueniat ad recipiendum alium finem. et ideo nos non assentimus aliquod animal gigni, cuius superior pars media sit humana, & media inferior alterius animalis, vt multi Antiquorum id pro possibili in confesso habent. Nam quodlibet ex quolibet non fit, neq; quodlibet principium est cuiuslibet finis principium: immo proportiones finisĩ generatione, ad sua principia sunt profecto terminatæ. Impossibile igitur est dari illa portenta, quæ Antiqui arbitrati sunt. Si tamen accidat aliquod monstrum in procreationibus, id quidem in vna duntaxat specie reperitur: vt, si agnus cum duobus capitibus nasci videatur. quod etiam raro euenit. Antiquorum adhuc quidam arbitrati sunt 86
causam finalem inueniri in artibus tantum, quæ intellectu, & consultatione vtunt. nihil tamen dicunt. quoniam id, cuius gratia, perspicuũ est in artibus, quę non exercent intellectum, quemadmodum & in his, quæ eo vtunt, vt Lignaria, Fabrilis, et Sutoria. neminem. n. latet has propter aliquid operari: & si Sutor non consyderet peruentũ finis illius, neq; etiam Faber lignarius, vt cõsyderat Medicus atq; Nauta. In his igitur rebus nihil interest inter cunctas artes inuicem, neq; inter artem, & naturam, nisi quòd ars extra, natura vero intra rem existit. Adest & Tertia ratio, quę ostendit na- 80
turã propter aliquid agere perquirendo. videlicet * singulas operationes eius, tum in animalibus, tum in stirpibus, & pręsertim in animalibus * discurrẽtibus, quę operationes agunt terminatas, non ab arte ordinatas, neque intellectu, vt araneam texere, & apes cellulas sexagonas struere, reliquaq; animalia: ex quorum operationibus abũde apparet ea propter aliquam agere causam, quod & ex vtilitatibus membrorum animalium satis aperte constat. In plantis quoque idem perspicuum est, & si minus pateat, vt folia emittere pro fructus custodia, corticem vero granorum pro eorundem tutela. Porrò quod de pluuia in argumentum afferunt nos non assentimus: neque diximus pluuiam à casu euenire, sed dicimus hoc, vt semper ex motu, scilicet solis in circulo obliquo. id autem, quod est vt semper, & necessarium, non fit à casu, immo propter aliquem finem. quod quidem ob duo euenit, quorum alterum necessarium, alterum vero melius existit. Necessarium quidem est, vt scilicet elementa remaneant in specie seruata: & ideo ex sese inuicem quibusdam terminatis temporibus generãtur. nam generatio, & corruptio accidit eis propter contrarietates, quas habent: ordo tamẽ, & rectitudo propter motus cœlestes. Id vero, quod præsidij, seu melioris notæ gratia existit, est propter mixtionem aquæ cum terra, vt plantæ, cæteraq; corpora ex elementis genita oriantur. Ex his igitur habes naturam propter aliquid agere, causamq; rei finalem esse ipsam formam.

* a.l. partium operationũ

* a.l. ꝓpriãtibus,

Caput Quartum.

QVoniam Antiqui præponebant necessitatem 87
ipsi materiæ in generatione: putabant. n. materiam esse generationem, ac si quis diceret murum, ideo esse de necessitate murum, quia natura ipsius grauis ẽ deorsum mergi, leuis vero sursum eleuari: & ideo lapis infernus, lignum vero superius existunt: consentaneum igitur est perquirere vtrum necessitas rebus naturalibus tribuatur ratione finis earũ, qui est ipsarum forma, vel ratione materiæ. Constat 88
autem necessitatem inuentam in generatione parietis contra id, quod ipsi arbitrabantur, sese habere. non. n. adinuentis lignis, & lapidibus, clauisq; paries inuenitur de necessitate: immo econtra scilicet dato pariete, oportet lapides, lateresq; dari. Hoc autem patet per interrogationem, propter quid. nam, si quis nos interroget propter quid paries ex ligno, & lapidibus constet? respondebimus protectionis gratia, & non dicimus, quia ex ligno, & lapidibus est, ideo protegit. Idẽtidem ĩ naturalibus rebus necessitas debet referri ad id, quod in artificialibus referẽ. quicq̃d aũt est ante finem, debet necio inueniri, cùm finis inueniẽ. Extat & in doctrinis 89
necessitas quoquomodo similis ei, quæ in naturalibus, intelligo illud necessarium, quod inter duo se consequentia existit ex suppositione. nam, si pręmissæ sunt, oportet dari cõclusionẽ de necessitate, neq; hoc cõuertitur

tiitur ita, q data conclusione dentur premissæ per se existentes. Verũtamen in doctrinis opposito modo con fecutionis res se habet cum his, quæ ex natura. quoniã in his ex posterioribus tempore inferuntur priora tem pore, veluti se habet materia cũ forma, in illis vero posteriora tempore, hoc est ipsa conclusio, á prioribus tẽpore inferuntur, quæ sunt ipsę præmissę. sed, quia principium cogitationis in rebus actiuis est finis actionis, ideo præmissæ re uera sunt finis, quæ quidem in actione fuerunt principium, et ipsa conclusio ponitur perinde, ac si ante finem. quod quidem idem euenit, quia accidit rebus posterioribus in generatione, vt sint priores cognitione, & cõtra posterioribus cognitione, vt sint priores generatione. & propter hoc consecutio ratione cognitionis est opposita ei, quæ ratione generationis, & principium cogitationis non est principiũ generatiõis, & neq; finis cogitationis est finis gñationis.

Ex his ergo habemus q, si forma adest oportet materiam quoq; priorem ei de necessitate adesse. & quòd necessitas in rebus naturalibus * est veluti ꝓportio ad materiæ ad formam. & propterea in hac scientia nulla potest dari definitio, quin in ea appareat materia: cum impossibile sit inuenire ipsam formam denudatã á materia. Sed reliqua necessaria, quę res insequũtur naturales, vt est ipsa corruptio, & defectus, ratione quidẽ materiæ, eiusq; motuum ens insequuntur: ea vero, quæ præsidij gratia res sectantur, id quidem ratione formæ fit. Interest tamen hæc necessitas ab ea, q inter prima, & vltima. quoniã hæc est ex ipsamet natura materiæ, illa vero ex proportione causarum ad sese inuicem. Antiqui tamẽ has duas necessitates domina esse censebãt, formamq; esse quid existens ex necessitate materiæ; quemadmodum & multa accidentia ex eius necessitate reperiuntur. & hic desinit Secundus liber.

* a.l. existit in proportione.

AVERROIS
EXPOSITIO MEDIA
IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM.

Hic liber Tertius tres continet summas.

In Prima summula probat ad professorem huius scientiæ necessario attinere tractare de accidentibus (seu consequentibus) communibus rerum naturalium: & huius rei causam assignabit, & est veluti prefatio ad ea, quæ postea dicentur.

In Secunda notificat quid sit motus, & eius definitionem tradit, vt ex natura sui tradi potest.

In Tertia inuestigat de infinito, & declarat quo pacto reperiatur.

Prima Summula.

1
Icamus q, cum in definitione Naturæ accipiatur motus: cum dictũ iam sit Naturam esse principiũ motus, & quietis: cogatur q; Physicus tractare de omnib⁹ partibus huius definitionis, & de eius consequentibus, ergo cogitur tractare de definitione motus.

Porrò, cum in definitione motus ipsum continuum appareat: in ipso autem continuo appareat infinitum: ergo qui de motu consyderat, cogitur quoq; de infini-
2 to consyderare, atq; de continuo. Præterea, cum tempus, & locus sint de his, quæ motum consequunt, ideo cogit etiam huius scientiæ professor de eisdem consyderare. Et quoniam vacuum similatur loco, & plures Antiquorum putabant ipsum fuisse necessarium pro multis reb⁹ naturalibus, iccirco cogit & de eo ingrere.

Hæc inquam sunt vniuersalia consequentia, q cunctis entibus naturalibus sunt communia, de quibus cogitur primo tractare huius scientiæ professor in hoc libro, antequam de proprijs consyderet, atq; cõtemplatur: quemadmodum hoc idem cogitur agere de causis vniuersalibus, vt iam in huius libri præfatione dictum fuit. Quapropter huius libri propositum nihil aliud est quàm de causis vniuersalibus, ac de vniuersalibus consequentibus consyderare.

Secunda Summula sex continet capita.

In Primo capite agitur de his, quæ præponi, ac præcedere maximè debent, quæ tanquam recepta, & parata proprie esse debent apud eum, qui motum definire intendit.

In Secũdo tradit definitio motus ex illis rebus, ꝓprijs;

In Tertio traditur adhuc alia definitio motus ex rebus communibus, non proprijs, quas Logicales vocãt.

In Quarto, quo nam pacto vna, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

In Quito destruitur opinio Antiquorum de definitione motus, & talis destructio erit ratio ad id, quod diximus de motu. Item tradit in eo causa, ob quam sit difficile venari definitionem eius, nec non quantum assequatur mouens, & mobile de potentia, & de actu.

In Sexto soluitur dubium de motu, videlicet in quo nã magis fugat motus, an in mouente, vel in mobili.

Caput Primum.

A autem, quæ præscire debet, qui vult veram motus definitionem inuenire, sunt videlicet tres propositiones. quarũ Prima est, quòd entia naturalia quandoque in potentia, quandoq; in actu reperiuntur, & quòd hoc est commune omnibus decem prædicamentis. 3

Secunda propositio est, quòd motus habet rationẽ relationis, (seu ad aliquid) quãuis in aliquo alio prædicamento reperiri possit: quoniam agens, & patiens, & mouẽs, & mobile, quodlibet horum dicitur in relatione, & respectu ad aliud: licet mouens dicatur esse in prædicamento, quod est agere, & mobile in prædicamento quod est pati. cuius rei ratio est, quia aliqua est relatio per se existens, sicut quantitas, et substantia, veluti duplum, & dimidium, pater, & filius: aliqua vero insequitur reliqua prædicamenta, hoc est, quòd se habet veluti quoddam consequens illius prædicamenti. Relatio vero, quæ reliqua insequitur prædicamenta, exempli causa est ipsorum quinq; respectuum, (seu habituum, seu proportionum) hoc est prædicamentum quando, & vbi, & habere, atque agere, & pati.

Tertia propositio est, quòd hoc nomen motus dicitur quodam genere analogię, & quòd non est ex nominibus vniuocis, neq; ex merę æquiuocis. 4 5

Ex vniuocis autem ideo non est, quia motus non reperitur primo, nisi in mobili.

Mobile vero aliud est in substantia, aliud in quantitate, aliud in qualitate, aliud in prædicamento vbi: in-super vnicuiq; horum prædicamentorum duo genera motus contraria, alterum quidẽ * ignobilius, alterũ vo * nobilius, vt motus gñationis, & corruptionis in substãtia, motus incremẽti, & decremẽti in quantitate, & albedinis, & nigredinis in qlitate, & sursum, ac deorsum in ꝓdicamẽto vbi: hęc aũt qtuor ꝓdicamẽta nullũ

* a.l. sm defectum. * a.l. sm excessum.

habent genus cõe eis: necessum igitur est nomen motus dici de eis eo modo, quo dr̃ de eis nomen entis, & principij. Manifestum quoq; est nomen motus nõ dici de eis eo modo, quo dñr de eis noïa mere æquiuoca, nã, si ita esset, tunc nullũ reperiret̃ p̃dicamentum, quod ea amplecteretur: verum illud est ex noïbus, quæ dñr secundum prius, & posterius (vt ita dixerim) veluti reliqua nomina, quæ de reliquis omnibus dicuntur prædicamentis, aut de pluribus vno.

Caput Secundum.

6 HIs igitur sic expositis dicamus, neminem posse ambigere motum non posse ingredi sub genus eorũ, quæ sunt in actu: qm̃ hæc quiescunt, neq; etiam sub genus eorũ, quæ sunt in potentia pura: qm̃, dum perseuerant esse in potẽtia, sunt priuata. Si motus ergo nõ potest esse sub aliquo horũ generum, relinquit̃ igitur vt constet ex aliqua re, q̃ sit in potentia, & actu: vt solent esse ipsa media, quæ inter duo extrema opposita, cõtrariaq; reperiunt̃. Hoc autem ita se hr̃e necium est, cum ipse motus sit quidã incessus procedens ab ipsa potẽtia ad actum. intelligo ipsum, s. esse quendã transitum ipsius mobilis, eiusq; exitũ de potentia ad actũ. Manifestum igit̃ est ipsum Motum esse actum (seu perfectionẽ) rei, q̃ est in potentia, ea rõne, qua est I potentia. Addidimus autẽ hęc verba, s. ea rõne, qua est in potentia, qm̃ hoc est propria eius dr̃ia, quę eius esse custodit. Qm̃ ipse actus (seu perfectio) vel est actus quiescẽs, in quo s. nihil potentiæ relictum est, quatenus est talis actus: & hoc quidẽ est finis ipsius motus, vel est actus imperfectus, qui nondum est perfectus, qui q̃dem seruat id, quod est in potentia. hoc aũt est illud, quod correspondet ipsi motui, eiq; conuenit. exempli causa figura æris, quæ quidẽ habet tria tempora: Aliud aũt, sub quo est figura in potentia: Aliud vero, sub quo est figura I actu: Aliud adhuc, sub quo efficitur figura: nempe cum mouetur de potentia ad actum. & propterea eius motus est actus rei, q̃ est in potentia figura, ad id, quod est in actu figura. Manifestumq; est hanc potentiã custodire id, quod est in potentia, in ipsis contrarijs, quæ hñt medium. nã in contrarijs, in quibus non datur medium, non reperitur huiusmodi actus. hinc fit, q nõ reperitur motus, nisi in cõtrarijs hñtibus medium, vt in Quinto libro huius operis exacte probabit̃. Hinc autẽ apparere põt q continuum (seu cõtinuatio) est de natura motus. qm̃, cum ipsum mobile quiescit, destruit̃ eius motus, neq; vlla potẽtia in eo relicta est, quatenus iam quiescit. verum, si I eo fuerit aliqua potentia, id q̃dẽ erit ea ratione, qua * põt moueri alio motu: & ideo corrupta potẽtia corrumpitur & motus. si ergo motus debet reperiri, oportet subijcere q reperiatur potentia coniũcta actui eius: & ob id ipsa potentia est eius ppria differentia. Constat autem hanc definitionem, cunctis generibus motus inhærere. nam motus in substãtia est actus rei, quę in potentia substantia, quatenus est I potentia. Identidem de motu in qualitate, & in quolibet quatuor prædicamẽtorum. Hæc inq̃ est definitio motus, sumpta ex rebus proprijs, (seu proportionalibus.)

* a.l. solet.

Caput Tertium.

7 DIcit adhuc Arist. q motus est actus ipsius mobilis, quatenus est mobile. hæc aũt definitio patet Iductiue à similibus, & particularibus. nam Ædificatio est actus ædificabilis, quatenus est ædificabile: & Reuolutio est actus reuolubilis, quatenus est reuolubile: itidem et Calefactio est actus calefactibilis, in quãtum est calefactibile. Ædificatio. n. non est cũ perfectione domus, neq; dum domus est in potẽtia: immo ipsa ędificatio est via à priuatione domus ad esse ipsius domus in actu, & perfectẽ. ex hac ergo inductione p̃batur motum esse actum mobilis, in quantum est mobile. Sumitur autẽ ipsum mobile in definitione motus, propter id, quod iam p̃diximus: nempe, quia inest motui vt sit ad aliquid. sed accipimus ipsum mobile I definitione motus, quia est notius motu. Hæc autem dr̃ia, quæ in hac definitione sumit̃, licet non sit illa dr̃ia sumpta I prima definitione, cum hæc sit dr̃ia sumpta ratione subiecti, tñ adhuc ipsa magis præstat q̃ illa, quæ in prima definitione fuit sumpta: cũ non habeat eã æquiuocationem, quam habet nomen potentię. quoniã potentia reperitur in decem prædicamentis: sed illa potentia, quæ in definitione motus accipitur, est illa, quæ in quatuor prædicamentis reperitur.

Caput Quartum.

CVm autem potentia, & actus insint vni, et eidẽ 8
rei, siue duabus diuersis rationibus, & in relatione ad duas res: vt aqua calida, q̃ est actu calida, & frigida potentia: siue respectu eiusdẽ rei, sed duobus varijs temporibus: ideo necesse est, vt q̃cquid est huius gñis, videlicet quicq̃d habet in se actum, & potentiam, & est s. ipsum compositum ex materia, & forma, vt mouens moueat̃ à mobili, ita vt sit vnũquodq; eorũ mouens, & mobile: qm̃ eorum alterum mouet alterum, quatenus est in actu, & mouet̃ ab eo, quatenus est in potentia. Vtrum autem oẽ mobile ita se habeat post hoc iuestigabitur: cum probatum sit dari mouẽs, in quo nulla sit potẽtia: & tale mouẽs non põt esse mobile. Mouet aũt aliquid ratione suæ formæ: sed mouet̃ 9
ratione suæ materiæ. sed, quia id, quod est in potentia, non mouetur, quatenus est in potentia, cũ sit hac ratione priuatio, & ideo materia nunq̃ mouet̃, ideo est necesse vt mobile sit aliquid I actu, verum non mouetur, in quantum est in actu, qm̃ hac ratione quiescit, sed mouetur, quatenus est in potẽtia. Si ergo aliqua res fuerit aliquid I actu, & aliq̃d aliud in potẽtia, tunc eius actio, quatenus est in potentia, erit ipse motus, vt gratia exẽpli æs est in potẽtia statua, sed in actu æs: sed non mouetur, quatenus est in actu æs, sed mouet̃, quatenus est in potentia statua. Hoc aũt ita se habet, q̃a hęc duo esse sunt diuersa, videlicet potentia, & actus. nam, si essent idem, non posset imaginari aliquid tale, q moueatur.
Quod aũt hæc duo sint diuersa, & q sint vnum subie- 10
cto, & duo ratione, ratio est, quia nos inuenimus vnũ, & idem corpus esse diuersum per potentias cõtrarias, quas habet, sicut homo põt sanari, & ægrotare. Quòd si hõ, & pos̃itas, quam obtinet, esset idem, tunc vtræq; potentiæ contrariæ essent idem. quod est impoĩe. Igit̃ mobile est in actu vna res, & in potẽtia alia res, & eius actio, quã habet, inquantũ est in potentia, est ipse motus. & sic debet intelligi potẽtia, & actus I ipso mobili.

Caput Quintum.

EX reprobatione eorũ, quæ Antiqui dicebant de 12
definitione motus, probatum est definitionẽ mo
tus esse, vt diximus. Nam eorum quidã dicebãt 8
motũ esse alietatẽ (seu nõ ens, seu nihil, seu aliud) & exitum ab æqualitate, alij dicebant ipsum non esse. Et, si motus esset alietas, vt dicunt, sequeretur q quicquid esset aliud, moueretur. oïa autem entia sunt alia ad se inuicem, non tñ omnia mouent̃. Et, si dicant q p̃ aliud intelligant alterationem, (seu transmutationẽ) tunc dicemus eis, q permutarunt tantũ nomen synonymũ,
vt ensis est gladius. Antiqui autem ideo motum de- 13
nominabant his denominationibus, quia putabant ipsum non habere definitionem, cum non habeat aliquã
partem particularem, seu determinatã, vel indiuiduã 9
in actu, nec in substantia, neq; in quantitate, neque in

qualitate,

qualitate, neq; in vbi, vel in reliquis prędicamētis. en-
14 tia autē indiuidua in actu quiescunt quidē. putabāt igi-
tur q, cū non sit ens in actu, erit priuatio: quia non da-
tur mediū apud eos inter ens in actu, & priuationē. Si
ergo est priuatio, non habet definitionem: & ideo dice-
bant q est alteras, et quid nō existens, & non ens. erat
autē apud eos difficile dare ei definitionem, cū nō pos-
sint eum ponere in ipso actu, neq; in priuatiōe, quia vi-
debant ipsum esse aliquid, et q differat à priuatione. et
ideo dicēdū est q, licet sit manifestum ex se ipsum esse
actū impfectū, nihilominus est difficilis apprehensio-
nis, & cōceptiōis: & idō erat res difficilis apud Antiqs.

Caput Sextum.

18 CVm autē dictum sit à nobis, motum esse actū
ipsius mobilis: ex hoc aūt videatur sequi dubiū
quoddā, videlicet si ponamus motum esse in
ipso mobili, & non in motore: quod quidē dubium di-
gnū est consideratione. Dubiū igitur tale est. Si mouēs
est aliud à mobili, & eorū actio simul est motus, vtrū
eorum actio sit vna, vel duæ. Qm̄, si actio mouētis est
eadēmet actio ipsius mobilis, tūc sequeretur q agens,
et passum essent idem, & docens, & discens. qd' est ab-
19 surdum. At, si eorū actiones sint diuersę, vt re uera vi-
dentur esse, cū altera motio, altera vero mobilitas nun-
cupetur, vtrū igitur ipsa motio existat in agēte, & mo-
bilitas in patiente, vel vtraq; simul reperiantur siue in
agente, siue in patiente. nā non est danda quarta diui-
sio super has tres diuisiones: qm̄ dicere q motio sit in
patiente, & mobilitas in agente esset absurdum, sed, si
dicamus mobilitatem esse in passo, & motionē in agē-
te, ea ratione, qua sunt duæ res, idest duo motus, tunc
alterum duorum sequetur, videlicet vel q omne mo-
uēs * est mobile, uel q motus reperietur in re mobili,
&, vt semel dicam, sequeretur ex hoc vt res moueret
seipsam. Quòd, si & motio, & mobilitas essent simul
vtraq; in agente, aut in patiente, tunc sequeretur hoc
incōueniens, scilicet, q actio propria alicuius rei non es-
set in ea re: & erit actio ipsius mobilis in ipso mouente,
& actio mouentis in ipso mobili: & sic mobile erit mo-
uens, & mouens erit mobile respectu eiusdē. quod est
absurdum. Ad hęc sequeretur, vt in eadēmet re repe-
rirentur duo motus varij simul. Quid igitur obsecro
erunt ij duo motus? Tandē, si ponamus vtrumq; mo-
tum simul esse in mouente, tūc sequeretur, q * mobile
non moueretur. &, si ponantur in ipso mobili, tunc se-
quetur q * mouens non mouebit. Hæ igitur sunt dif-
ficultates, & ambiguitates, quę insurgunt, si ponamus
has duas actiones esse simpliciter vnam, aut duas sim-
pliciter, & absolute.
20 Nos autē Dicimus q eorum actio est partim vna,
21 partim duæ. Vna quidē ratione subiecti eorū, quod
22 vocatur motus, Duæ vero in respectu, seu in relatiōe.
qm̄, si capiatur id, quod vocatur motus per se, erit qui-
dem in ipso mobili, sed, si referatur ad mouens, vocabi-
tur Motio, &, si ad mobile referatur, vocabitur Mobi-
litas: nam eadē est ratio huius, quę est reliquorū respe-
ctorum relationis. Sicut enim scientia, quæ prouenit ex
docente in discentem est vna, & eadem: & prouenit in
ipsum discipulū ab ipso doctore. sed, si capiatur in rela-
tione ad docentem, vocabitur Doctrina. (.i. si refera-
mus eam ad doctorem). si vero capiatur in relatiōe ad
discipulū, vocabitur Disciplina. ita etiā illa actio, quæ
vocatur Motus, agit quidem eam ipsum mouens in
ipso mobili, & reperitur in ipso mobili: sed, si referam'
eam ad agens, vocatur Motio: sed, si ad patiens refe-
23 ratur, vocatur Mobilitas. Ex dictis igitur patet quid
sit motus, & q est in ipso mobili, & error Antiquo-
rum de motu.

* a.l. mouēs

* a.l. mouēs nō moueret

* a.l. mobile non mouebitur.

Summa Tertia, in qua agitur de infinito, vtrum sci-
licet detur, vel ne: &, si datur, quo pacto datur, & quid
sit: & q finitum, & infinitum sunt affectus ipsius quā-
titatis: idēridem & motus, & tempus, de quibus cōsy-
derat professor huius scientiæ. & diuiditur hęc summa
in Octo capita.

Caput Primum.

TRactare autē de infinito, vt dictum est, 24
ad Naturalem attinet: et ideo quicunq;
de hac sciētia fecit initium, tractauit de
eo. Qui vero de eo tractarunt, bifariam
diuisi sunt: nam alij Naturales, alij Diui-
ni fuerunt. Diuini autē, seu Metaphy- 25
sici magnifecerunt ipsum, dixeruntq; illud esse princi-
pium per se existens: non q sit corpus, aut in corpore,
sed q est substantia, cuius quiditas est separata, nō ha-
bens finem, & q est principium oīum entium. ij autē
conueniunt simul in hoc de hoc principio, sed discre-
pant in ea re, quæ ita se habet, quid nam sit.
Secta autē Pythagoræ putabat q infinitum, quod
ita se habet, sunt numeri. putabāt. n. numeros esse prin-
cipia rerum sensibiliū: & cum hoc credebant ipsos nō
esse separatos ab omnibus sensibilibus.
Plato vero ponebat hoc principiū esse duplex, s. na- 27
turā Magni, & Parui, quæ sunt vniuersalia intelligibi-
lia separata. quoniā ipse ponebat formas sepatas, quas
dicebat esse Numeros, & principiū numeri esse Dua-
litatem, & principiū dualitatis Magnū, & Paruum, et
paucitatē, & Multitudinē, et Excessum, et Defectum,
& est ipsa materia, quę est infinita.
Quidam vero Antiquorū, inter quos est Anaxago-
ras, putabant principium esse ipsum Deum. hi autem
sunt quicunq; nō credunt dari causam efficientem re-
rum generabilium: non Intellectum quidem, quem po-
nebat Anaxagoras: neq; Amicitiam, et Litē, quas po-
nebat Empedocles.
Physici uero sunt opinati q Infinitū accidit illi rei,
quam putant esse principiū materiale, oībus entibus
naturalibus: & quicunq; illorum putabat hoc princi-
piū esse Aquam, aut Terrā, aut Aerem, aut Ignē, aut
aliquid mediū inter illorum duo, dicebat Infinitū esse
ex affectibus illius rei, quā putabat esse principium. ij
igitur ponebant Infinitum magnitudine.
Sed illi Physici, qui dicebant principia rerum sen-
sibiliū esse partes indiuisibiles, (Atomos vocant) infi-
nitas, vt Democritus, vel partes similares, (Homo-
geneas appellant) infinitas, vt Anaxagoras, putabāt
quidē Infinitum esse principiū ratiōe multitudinis, &
quantitatis discretę, nō ratione magnitudinis, & quā-
titatis continuæ: vt dicebant priores. coguntur autem
concedere priuationē finis, ratiōe magnitudinis: quia
illæ partes, quæ numero non consumuntur, necessario
sunt infinitæ, magnitudine etiam, & hoc siue tactu, si-
ue continuitate.

Inquit

30 Inquit Aris. recte quidē cōueniūt oēs dicere ipm esse principiū, &, q̄ est ingenitū, & incorruptibile. & iō putarunt aliqui eorū q̄ esset ipse Deus gloriosus. Qm̄ quęlibet res uel est principiū, vel ex pricipio: sed quod infinitū est, nō debet habere principiū. si igitur non habet principiū, ergo ipm erit principiū cęteris rebus, & est ingenitū, & incorruptibile. & iō dicebat Anaximā der ipsum esse Deum gloriosum, qui omnia amplectitur, atq; gubernat, & regit.

Caput Secundum.

31 QVinq; aūt sunt, quę inducunt credere infinitū dari. Primū est, Tēpus. nā ex sui natura videt esse infinitū, cū non possit imaginari ipm esse generabile, neq; corruptibile. qm̄, si qs posuerit ipm esse generabile, aut corruptibile, ponet quidē tps ī tpe, cū quodlibet generabile, ac corruptibile sit in tpe. & hanc propositionē concedunt ipsi Antiqui.

Secundum est, Diuisio, quæ in magnitudinibus fit, quæ quidem est infinita. hoc enim est vnum ex suppositis, quæ à Mathematicis supponuntur.

Tertium autem est sumptum ex ipa generatione, et corruptione. quoniā, cum Antiqui viderint ipsas nullo tempore deficere, iudicarunt oportere principiū generabilium, & corruptibilium esse infinitum.

Quartum, ex natura ipsius finiti. id persuaderi potest, cum res finita desinat in aliam rem, et illa in aliam, & sic oportebit dari infinitum.

32 Quintum ex ipsa cogitatione, & opione, (seu intellectione,) cū nemo possit cogitare, vel imaginari finē alicuius corpis quin finiat, (seu attingat) aliā rē. Sed ex ipsa cogitatione, seu ratiocinio habetur, vel q̄ totū vniuersum non finiatur, vel, si desinat, q̄ desinat in ipm vacuū: & ob hoc sunt opinati multi q̄ extra cœlū datur vacuū infinitū: & q̄ possint dari in eo infiniti mundi. qm̄, si detur locus infinitus, poterit quidē dari īfinitū corpus, vel corpa infinita. Pręterea nō uidetur q̄ magis cōueniat, vt sit mūdus in vno loco ipsius vacui, q̄ in alio. &, si esset de natura vacui, vt in eo esset is mundus, oporteret vt in eo essent mundi infiniti.

34 At quia rōnes, quæ circa hoc fiunt, non distingunt quot modis dicat infinitū, ideo qui hoc quęrit exacte scire, cogitur quidē primo distinguere quot modis dicatur infinitum, & tūc incipiat inuestigare de hoc, qm̄ maximam habet difficultatem.

Caput Tertium.

INfinitum autē quinq; modis dicitur. Primo de eo, de cuius natura nō est recipere finē: ut dicitur de pūctis q̄ sunt infinita: & vocem esse inuisibilē, quia non est de eius natura vt sit visibilis.

Secundo de eo, cuius transitus, & magnitudo nō habet finem in se: & hoc est infinitum in actu.

Tertio d. infinito, metaphorice dicto. & hoc bifariā quidem, nempe vel ppter eius magnitudinem, licet sit vere finitum, vel propterea quod cum difficultate trāsitur: vt cum dicimus mare esse infinitę profunditatis, quia non potest ipsum transiri.

Quinto, quod dicitur infinitum propter diuisionē: & hoc vel propter additionem, vel propter diminutionem: & hoc est infinitum in potentia.

Illud vero, de quo debet fieri inuestigatio hic, est de infinito in actu, & de infinito in potentia. qm̄ illud, qd̄ dicit metaphorice, & illud qd̄ dicit p abnegationē vniuersalem, non tractatur in scientijs.

Caput Quartum.

HOc capitulū diuiditur in duas partes. In prima arguit cōtra ponētes infinitū esse qd per se existēs ita, vt sit q̄dā subā, nō accn̄s oīno alicuius rei, & ī hoc Dialectice pcedit, & vniuersali quadā speculatione: nō q̄ hoc attineat ad pfessorē huius scientię: qm̄ sermo, qui cū his haberi debet, est ille, qui Diuino debetur, Metaphysicoue, nō ipsi Physico.

In secunda parte arguit cōtra illos, qui dicunt q̄ est accn̄s corpis sensibilis: ij aūt sunt Naturales, cū quibus loqui debet ipse Naturalis philosophus.

In prima ergo parte dicendū est q̄ non pōt reperiri infinitū p se existens, seorsum sepatū à sensibilibus. qm̄ necesse est vel q̄ sit diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, ergo nō dicetur infinitū, nisi eo mō, quo dicitur punctū infinitū, et color īaudibilis. hoc aūt nemo eorū, q̄ ipm ponūt, diceret, neq; debet ī cōsyderationē venire. Adde etiā, q̄a impossibile est reperiri aliquid, qd̄ sit quantū infinitū, & nihilominus sit indiuisibile. 35

Si vero sit diuisibile, tūc necessario recipiet diuisionē, vel quia est quātitas separata, vel quātitas existens in subiecto, vel vt sit aliqua subā separata: sed non pōt esse quantitas separata, cū numerus, & magnitudo nō sint separata à sensibili: ergo sequitur q̄ id, qd̄ accidit numero, & magnitudini, nō sit sepabile * etiā, qd̄ est priuatio finis. nā habere finē, & non habere finē sunt duo accn̄tia, quę insunt numero, & magnitudini: qm̄ quiditas numeri, & magnitudinis nō est quiditas infiniti. si igitur nō est quantitas separabilis, relinquitur ergo q̄ erit quātitas inseparabilis: ergo erit ex his, q̄ sunt in subiecto: ergo hoc subiectū erit principium, nō ipsum infinitum. ipsi autem hoc non concedunt. 36 * 2.l. vel separatum.

Et postq̄ pbauimus q̄ non est quātitas separabilis, neq; inseparabilis, ergo nihil aliud dicēdū relinquitur, nisi vt sit subā sepata, vt nos dicimus de aīa, & intellectu, ita vt sit id, qd̄ supponitur esse infinitū, i. qd̄ denominatur infinitū, & esse infinitū sit idē definitione, & qditate, nō diuersum rōne. Verū, si ita dicamus, et fuerit eius essentia fm suā definitionē, tūc quidē, vt est infinitū, oportet dicere vel q̄ est diuisibile, vel indiuisibile: si diuisibile, tūc definitio ptis, et totius ipsius erit eadē ī hoc, vt fit in rebus simplicibus, similaribus: & sic erit qdē pars ipsius infiniti infinita. qm̄ necesse est vt partes differant à toto infinito definitiōe, vel nō differāt. si differant, tunc infinitū erit cōpositū, et non simplex, & separatū: &, si nō differant, tunc definitio ptis, & totius erit oīno eadem definitione: qm̄ hoc est necessariū ī oībus rebus similaribus, sicut. n. ps aeris est aer, & ps carnis caro, sic etiā pars infiniti erit infinita, cum fuerit pars, et totū in eis idē definitione, et quiditate. differentia vero, atq; diuersitas partiū in corpibus similaribus est ppter subiectū recipiens ptes, nō ppter formā. qm̄, si imaginemur formā corporis similaris sine subiecto, tunc esset pars, & totū in eis idē oīfariam, & non diuersum. sed, si dicatur q̄ sit indiuisibile, vt est de natura separari, vt separatū est, tunc nō dicetur esse infinitū, nisi eo mō, quo dicit punctū infinitū. deniq; tractare de re separata infinita non attinet ad hanc scientiam. 37

In Secunda vero pte dicendū est q̄ id, qd̄ quęrit pfessor huius sciētiæ, est utrū detur corpus sensibile infinitū actu, vel nō possit dari. Aristo. aūt incipit primo pbare ratione uniuersali q̄ nō pōt reperiri magnitudo infinita in actu, tū naturalis, tū mathematica: mox pbabit rationibus quibusdam proprijs q̄ non potest reperiri aliquod corpus sensibile infinitum.

Prima aūt ratio hęc est. Oē corpus circulare vna cōtinetur superficie, pluribus vero nō circulare: sed quicquid continetur vna superficie, vel pluribus est finitū: ergo oē corpus est oīno finitū: et si oē corpus est finitū: ergo ois superficies est finita, & ois linea finita: q̄a superficies nō separatur à corpore, & linea nō separatur à superficie: ergo ois magnitudo in actu est finita. 40

Identidem pbabitur oēm numerū ī actu esse finitū: quia ois numerus ī actu * est numeratus actu: et oē nu- 41 * 2.l. numerabilis.

meratum

merarū ē vel par, uel impar: ergo oē numeratū ē finitū.

42 Demonstrationes autem naturales, quibus Aristo. vtitur, sunt Quatuor.

Prima demōstratio est. Quia oē corpus tāgibile infinitū est vel simplex, vel cōpositum: &, si cōpositū, ergo, si elementa, ex quibus constat, sunt finita numero, vt iam probatū est non posse reperiri elemēta infinita numero in ipso cōposito ex ipsis in primo libro huius operis: ergo necesse erit vt vnum illorū sit infinitū magnitudine, vel plura vno: aliàs enim nō dicetur ipsum cōpositū esse infinitum. sed, si unū eorū esset infinitum, manifestū est q̄ reliqua simplicia, ex qbus cōstat ipm cōpositum, corrūpantur in ipm: cum elemēta sint cōtraria. remanebunt aūt in ea ęquitate, et mediocritate, quæ inter eorū vires, seu potētias extat. &, si potētia, vel vis, quæ inest ī vna portiūcula elemēti infiniti fuerit imbecillior, q̄ illa, quę inest in particula elementi finiti, ęquali illi particulæ illius elementi infiniti: vt si dicatur q̄ potentia, et vis, quę est in vno tractu aeris, est debilior q̄ illa, quæ est in vno tractu aquæ, & terræ, nihil quidē hoc ꝓhibet quin ipm infinitū totum corrūpat ipm finitū. qm̄, si duplicauerimus hanc portionē, quę habet uim imbecillē in infinitū, aggregabitur qdē ex eo id, qđ erit ualidius, q̄ illa ps finita omnino.

43 Quòd si infinitū fuerit ex pluribꝰ simplicibus, ergo vnū eorū implebit locum, & nō relinquetur reliquis locus. qm̄, cum corpus sequatur oēs dimēsiones, i. ipsas sex positiones, (seu angulos), ergo corpus infinitum, quatenus est corpus infinitū, erit in oībus angulis, (seu positionibus). & hoc idē sequetur, si ponamus vnū tātum infinitū in oībus angulis ita, vt non remaneat locus reliquis, siue sint finita, siue infinita. &, si oēs hæ diuisiones sunt impossibiles, ergo nō potest reperiri corpus compositum infinitum.

44 Ad hęc dicēdū est nō posse reperiri corpus simplex infinitū tangibile, siue sit unum ex quatuor elementis, aut mediū inter ipsa, vt asserunt aliqui naturalium, vt euitent id, qđ seqtur fm ipsos, s. ut reliquū corrūpatur, aut vt sit elementū additū super quatuor elementis, licet videatur q̄ nō datur elemētū aliud præter Ignem, Aerē, Aquā & Terrā. qm̄, si daretur elemētū quintū, tunc ipsa cōponentia viderentur dissolui in ipm. qm̄, si daretur elementū, ut est elementū, infinitum esse, tūc oporteret reliq̄ elementa corrūpi, huncq; mundū trāsmutari in naturā illius elemēti: qa elemētū est elemētū per qualitates cōtrarias in eo repertas. & ob hoc oportet vt illud elemētū mediū, qđ aliq ponūt habere in se cōtrarietatē, inquātū est elemētū, sit finitū. et, si eēt infinitū, corrumperētur reliqua.

46 Si igitur ponamus elemēta finita, non timebimus mundū transmutari in futurū in naturā vnius eorū, vt Heraclitus putabat mundum mutaturū in ignem. Ex his patet nō posse dari elementū infinitū, neq; cōpositum ex elemento infinito, vt dicunt naturales de elementis, quod ideo putant esse necessarium, quia vident generationem continuari.

48 Secunda demonstratio talis est. Dico adhuc q̄, cum subijciatur oē corpus sensibile, (tangibile ve,) generabile, & corruptibile habere ꝓpriū vbi, ac locū, ad quē mouetur, & in eo quiescat: & quicquid mouetur, & quiescit, s. motu recto, eius quidē locus totius, & partis est idē specie: nam locus vnius miliaris est idem locus totius terræ, qui est locus infimus: & locus vnius scintillæ est idem locus totius ignis, qui est supremus: & ad hunc locū, qui est proprius toti, mouebitur pars, & in eo quiescet. His igitur duabus ꝓpositionibus existētibus veris, reuertemur, & dicemus q̄ corpus infinitū, necessario vel erit simile, et idē spē, vel dissimile, et plura specie. &, si simplex simile, vel mouebitur naturaliter motu recto, vel circulari. sed, si recto, tunc locus totius, & ꝑtis eius erit idē. &, si locus totius, & ꝑtis esset idē, et sit infinitū, ergo non mouebitur vllo pacto naturaliter, ergo nō erit corpus naturale, quia oē corpus naturale est mobile. q̄ aūt nō moueatur vllo pacto, ideo fit, quia quicquid est infinitū eius locus est infinitus. si igitur locus * totius sit infinitus, ergo nō dabi͛ locus, quo quiescat pars, qui sit prior q̄ eius motus, & locus, in quo mouebitur, prior q̄ eius quietis. qa nō dabūtur hic duo loca, alter s. in quo res moueatur, & alter ī quo quiescat, vt ī corporibus simplicibus res se habet. At, si ponamus oēs eius partes naturaliter qoiescere, ergo nullus dabitur motus rectus naturaliter: qa oportebit vel totū quiescere, vel q̄ moueatur circulariter. Sensus tn̄ affirmat dari motū rectū: & qa motus rectus reperitur: ergo corpus mobile erit finitū: quia cā motus recti est * diuisio ipsius vbi ad corpus mobile * naturalis, & nō naturalis. Diuidi aūt ipsum vbi ideo contingit, quia est finitū: ipm vero esse finitū determinat de necessitate extremitatē corporis, qđ capitur in eo, esse locū. Eodē mō quoq; sequitur vt auferatur motus rectus, si detur infinitū, quod moueatur circulariter. His igitur sic habitis respondebimus, & dicemus q̄, si datur motus rectus, nō dabitur corpus simplex infinitū. Qm̄, si esset infinitū, tūc esset infinitū per oēs suos diametros: & sic ipm totum vel quiescet, vel mouebitur per suas ꝑtes circulariter: sed datur motus rectus: ergo non datur corpus simplex infinitum.

* a.l. & partis.

* a.l. diuersitas.

* a.l. in naturale, & nō naturale.

49 At, si ipsum infinitū sit dissimilare, & compositum, tunc oportebit vt illę partes dissimilares, ex quibus cōstat, sint vel īfinitæ specie, vel q̄ sit vna earum, vel plures infinitę magnitudinis, si sint finitę specie. sed, si sint infinitæ forma, & specie, tunc oportebit loca esse infinita: qa loca simpliciū variantur ad varietatē formarū eorū: vt diuersus est locus terræ à loco ignis. sed, si fuerit vna earū infinita magnitudine, vel plures, tunc corrumperetur totū. siue fuerit infinitū numero, vel magnitudine illud, quod * resultat, vnū: quia ex infinito * partibus fit per contactū, & continuitatē vnum infinitum magnitudine. sed iā probatū est antea q̄ nō pōt reperiri corpus similare infinitum, quia, si reperiretur, nō daretur motus rectus: sed, cum loca sint finita qualitate, i. forma, & quantitate: ergo elemēta sunt necessario finita quātitate, & qualitate: &, si simplicia sunt finita, ergo totū aggregatū ex eis erit necessario finitū. quia corpus non potest esse maius suo loco, nec ꝑ se eius locus naturalis maior ipso.

a.l. * sequitur.

* a.l. ꝑ partes

50 Causa aūt, ob quā Anaxagoras dicit q̄ ipm ambiēs infinitū nō moueatur in se toto, sed per suas partes moueatur, est quidē causa per accn̄s: quia, si esset cā per se, tunc idē sequeretur de partibus, qđ de toto. Nam dicit ipse q̄ est imobile, quia est infinitū, & nō habet locū, ad quē moueatur: & ideo est velut se ipm sustētans, & habet * stabilitatē naturaliter, & eius partes mouētur. id aūt, quod facit ipm quiescere, est causa violēta. qm̄, si esset infinitum, prohiberetur ab eo motus, cū nō haberet locū, ad quē moueretur: ergo, si esset aptū moueri, si moueretur, haberet locū. Quies igitur est ei propter priuationē loci, nō quia eius natura determinet ei quietē. &, si quiesceret naturaliter, oporteret vt quælibet eius pars quiesceret naturaliter: cū locus quietis totius sit locus quietis partis: & sic nullus dabitur motus: ergo infinitum non potest quiescere naturaliter, & moueri fm suas partes.

* a.l. locū.

53 Tertia demōstratio talis est. Oē corpus * tangibile habet grauitatē, vel leuitatem. sed, si esset corpus tangibile infinitū necessario habebit grauitatem, vel leuitatē. si grauitatem, ergo erit in loco infimo, & esset separatus ab eo locus superior, quod est falsum. &, si fuerit leue, tūc esset in loco sursum, & esset separatus ab eo lo-

* a.l. sensibile.

cus

çus deorsum. &, si esset in vtroqꝫ, tunc esset simul graue, & leue. quod est absurdum.

54 Quarta demõstratio hmõi est. Si oē corpus sensibile est in loco: & loca sunt finita specie, atqꝫ magnitudine, hoc est q̃litate, et q̃titate: ergo oē corpus erit finitū. nā nemo ambigit q̃ erit in aliq̃ loco naturali: et huiuscemodi locus est finitus: ergo et ipm erit finitum: quia corpus nō * distinguitur à loco. Quòd aũt loca sint finita specie patet: qa eoꝝ differentiæ sunt finitæ, quę sunt Sursum Deorsum, Ante Retro, Dextrū & Sinistrū.

* a.l. excedit locum.

55 Identidē probatur quęlibet eoꝝ esse finitum quātitate, qm̃ hę differentiæ nō possunt esse in * dimēsionibus infinitis: quia nō essent cognita hęc loca naturaliter, cū non haberēt terminos naturales, sed in respectu (seu relatione) erūt: probatū autē est ipa esse naturaliter terminata ex motu ipsoꝝ mobiliū, quæ ad ipsa mouentur, & quia in eis q̃escūt. hoc aũt clarius ꝓbabitur, cùm declarabitur q̃ locus est vltimū ambiens: Ex his ergo habetur q̃ non pōt reperiri corpus actu Infinitū, siue simplex, siue cōpositū. Veꝝ harum demōstrationū quędā habent vniuersaliores cōclusiones, quędā uero nō. sed ego conatus sum tm̃ probare q̃ nō reperitur corpus simplex infinitū. nā quędam eaꝝ probant non posse reperiri corpus simplex infinitū, quatenus est elementū, quędā vero aliæ probant nō posse reperiri infinitū corpus simplex, quatenus mouetur motu recto, nōnullæ vero aliæ ꝓbant nō posse reperiri corpus simplex infinitū, quouis motu moueatur I infinitū. hoc autē particulariter, & proprie probabitur in libro de Cœlo, & mundo, postq̃ fuerit ibi probatus numerus generū corporū simplicium similarium partium.

* a.l. distantijs.

Caput Quintum.

56 Dicamus insuper q̃, si non concedamus reperiri infinitū, tunc sequetur q̃ tēpus habebit principiū, & finē: quod quidem non pōt concipi ex natura tēporis. Adde etiã q̃ adhuc ꝓbabitur tēpus isequi aliquē motū æternū. Sequetur adhuc, si tollatur absolute infinitum, q̃ tolletur diuisio magnitudinū I infinitū: quod est vnū ex suppositis ipsius Geometrę. hoc tñ in Sexto libro huius operis exacte ꝓbabitur, postq̃ ibi probatū fuerit oēm magnitudinē diuidi in sempee diuisibilia. Cū hęc igitur, quæ dicta sunt, affirment infinitū repiri, sed demōstratiōes supius dictę tollãt esse eiꝰ, relinqitur igitur vt alias repiatur, alias nō repertatur.

57 Manifestū aũt est, q̃ ratio, qua tollitur eius esse demōstrationibus iā prędictis, est qdē ratio ipsius actus, hoc est nō reperiri infinitum in actu, & q̃ ea, quę affirmant infinitum reperiri, s. in tpe, & magnitudine, illud quidē sequitur rōne potentiæ, nō ratione actus. Neqꝫ intelligo hic per potentiā, eā potentiā, quæ deducitur ad actū, fm se totā: vt cum dicimus æs esse in potentia statuā, qm̃ hęc potentia deducitur ad actū. &, si infinitū reperiretur in potentia hoc pacto, deductū ad actū, tunc reperiretur infinitū in actu. At q̃ infinitum reperiatur in potentia intelligitur q̃ potētia est semp in eo seruata, et quãuis egrediatur de eo aliqua pars ad actū, adhuc erit in eo alia potentia ad aliā partē, & hoc in infinitū, ita, vt actus ipsius infiniti, vt infinitum est, custodiat semp potētiā: quēadmodū actꝰ ipsius mobilis, quatenus est mobile, est custodire potentiā: actus autē ipsius infiniti semper adheret potentiæ. si igitur ponamus hanc potentiā, tolletur quidē ipsum infinitū: et iō, cū dicimus hanc potentiā reperiri, nō debet intelligi q̃ deducatur ad actū per oēs eius partes, sed debet cōcipi eius esse, vt esse ipsius tēporis, et motus: quoꝝ quidem pars, si qua reperiatur, in ea certe repitur possibilitas ad aliā partē. et quoties corrumpitur ex eis aliqua pars Inouatur alia ps: qa ptes ipsius infiniti nō repiūtur sil.

Cum dicimus quoqꝫ magnitudines diuidi potentia in infinitū, intelligimus inesse eis potentiā, quæ custodit in eis continuā diuisionē in infinitū, non q̃ sit in eis potētia, qua diuidātur actu in ptes infinitas. nā multū interest dicere inesse alicui rei potentiā ad diuisionem Ifinitā, & dicere inesse ei potētiā ad res diuisibiles actu I infinitū, uidelicet iā diuisas, quarū diuisio desinit ad infinitū. In hoc tñ differunt magnitudines, & tēpus circa hoc. quia illa pars, q̃ est potētia in tpe, nō deducitur ad actū, nisi fuerit iā priuata alia pars, si in tpe reperiatur aliqua pars in actu: sed in magnitudinibus reperiuntur, partes diuisibiles simul actu, & ipsamet diuisibilitas in infinitū, in ipsisqꝫ magnitudinibus, ut diximus, reperitur diuisibilitas in infinitum, & additio in infinitum: ipsa aũt diuisibilitas, quę eis iest potētia, possibilitasqꝫ ad ipsum infinitū cōsyderatur quidē, si diuiserimus aliquā magnitudinē indiuiduā per intellectum, primo in duas medietates, mox unā medietatē in alias duas medietates, & iteꝝ medietatē in duas medietates, et sic in infinitū, pręter quod desinat diuisio. qm̃, si desineret diuisio, tunc reperiretur aliq̃ magnitudo, quæ non diuideret I duas medietates: natura aũt magnitudinis hoc respuit: huiuscemodi tñ diuisio ponit̃ à Mathematico. Additio aũt in magnitudine, quatenus magnitudo est in materia, nō procedet quidē in infinitū eo mō, quo ꝓcedebat in diuisione magnitudinis, videlicet accipiendo super quãuis magnitudinem aliam magnitudinem maiorem illa. nam, si hoc esset possibile, quatenus magnitudo est in materia, tunc posset repiri corpus infinitum in actu: sed non potest reperiri magnitudo maior mundo: lōge ergo minus poterit reperiri infinita. 58

59 At appositio, quā putat Arist. posse fieri in magnitudine, quatenus est * finis corpis naturalis, est illa appositio, quę fit cōtrario mō ipsius diuisionis, videlicet vt addas super eandē magnitudinē eā partē, quam minuis ab ea, & sic semp. nā hoc est illud incrementū, qđ pōt fieri, quatenus est * finis corporis naturalis: & hic modus incremēti magnitudinis in infinitū, est ille, quē putat Arist. esse possibilē tm̃. Et, si qinspiā dixerit lineā diuidi in infinitū, ea ratione, qua est linea tm̃, sed ea ratione, qua est linea ignis, vel aquæ, non diuidetur in infinitū, sed diuidetur in magnitudinē indiuisibilē, & est illa exigua magnitudo, quæ nō pōt recipere formā ignis, qm̃ hęc est magnitudo terminata natura, sic etiā non pōt fieri appositio in infinitum, quatenus est linea ignis, vel aquæ, & vt verbo dicā, quatenus est corpus sensibile, uerum quatenus est linea tm̃, pōt fieri appositio in ea in infinitum, vt pōt fieri diuisio in ea, Geometra. n. pōt ponere lineā maiorē mūdo, quare ergo Ari. dicit q̃ pōt fieri infinita diuisio in magnitudine, nō aũt infinita appositio, seu in infinitum? Dicendū est q̃ ꝓfessor huius scientię cōsyderat magnitudines, ꝓut sunt fines (seu extrema, vel termini) corpoꝝ naturaliū materialium, diuisio uero in infitum accidit magnitudini ratione materiæ, non ratione formæ, finis autē in diuisione accidit et ratione formæ: & ideo non pōt diuidi magnitudo ignis in infinitum, quatenus est magnitudo ignis: verum accidit ipsi magnitudini diuisio in infinitū, non quatenus est magnitudo ignis, sed quatenus est tm̃ magnitudo, nō quatenus est magnitudo corporis naturalis, qđ consyderat professor huius scientię de magnitudine: hoc aũt nihil aliud est q̃ esse I materia.

* a.l. extremum
* a.l. figura.
* a.l. extremum

Incrementum igitur in infinitū hac ratione, videlicet quatenus magnitudo est I materia, est impossibile in ipsa magnitudine, quia materia cōtinetur in magnitudine mundi, & extra ipm nulla existit materia, neqꝫ pōt reperiri aliqđ corpus vllo pacto, vt in libro de Cœlo, & mūdo probatū est. &, si nō datur ibi materia omnino, neqꝫ etiā dabitur ibi locus. & sic ponere magnitudinem 60

tudinem

tudinē maiorē mūdo eſt falſum. Geometra aūt manifeſtum eſt ꝙ, licet ponat quantitatē, & conſyderet eā, non tñ eā conſyderat, prout eſt extremū, ſeu finis corporis naturalis, ut Naturalis cōſyderat. ipſe etenim abſtrahit ratione id, qđ pōt abſtrahi ratione tm̄, quod tñ nō eſt abſtractū ſm eſſe, ſed eſt ī materia, hoc eſt, ꝙ qcquid abſtrahit (ſeu denudat) ipſe, nō eſt denudatū ſm eſſe. Ergo, ſi Mathematicus ponat lineā maiorē mundo, ſic ponet rem fictā mendacē. quia id, qđ ponit eſſe ratione abſtractū, nō eſt ita ſm eſſe oīno: lōge ergo minus erit abſtractū ſm eſſe. neq; cogitur Geometra ponere talē lineā, qa demonſtratio de linea magna, & parua eſt eadē: & ideo, licet ponat ipſam hoc pacto, nō ſequetur ex hoc in ſua demonſtratōe inconueniens: ǭuis ſit falſum, & fictū. cū autē dicitur Geometram protrahere lineam in infinitum, intelligitur ipſum ponere lineam in quacunq; magnitudine uelis.

61 In numero vero oppoſito mō res ſe habet, ǭ in magnitudine circa hoc. qm̄ numerus non pōt diuidi in infinitū: qa forma unitatis īterdicit, atq; interſecat ipſam. eſt. n. indiuiſibilis. additio vero in eo eſt poſſibilis in infinitū. Cuius rei cauſa eſt, quia incrementū in infinitum in ipſo numero eſt res neceſſaria ex natura materiæ: cū cauſa pluralitatis ſit ipſa materia, quēadmodū forma eſt cauſa vnitatis. & ideo deſinit diuiſio in ipſo numero, cùm fuerit ipſa forma cauſa, ob quā deſinit diuiſio. Ex his ergo patet ꝙ datur īfinitū potētia, et quo pacto reperiatur.

Caput Sextum.

63 EX his igitur, quæ ꝓbata ſunt de natura infiniti in potētia, videtur ꝙ eius definitio ſibi cōgrua eſt, ſcilicet ꝙ eſt id, à quo, ſi capiatur aliquid actu, poterit capi adhuc ſemꝑ, & iugiter aliquid extra ipm̄ ſm quātitatē. Diximus aūt ſm quātitatē, qa ꝓpter ipſam priuatur ipm̄ ens ſenſibile fine in diuiſione. diuiſio. n. quæ ſit ratione q̄litatis, eſt quidē finita: & ideo, cū diuiditur res ratione quantitatis, remanet eius qualitas, & forma, vt ſunt, quia pars lineę eſt linea: ſed diuiſio lineę in ſuas ſpecies per ſuas qualitates eſt quidē finita, videlicet diuiſio in rectam, & curuam, & arcuatam.

64.65 Illa vero definitio data ab Antiquis, quæ eſt ꝙ infi-
66 nitū eſt id, extra qđ impoſſibile eſt vt reperiatur qcǭ, videtur ꝙ potius debeat eſſe definitio ipſius totius ꝑfecti (ſeu integri) ſm eſſe in actu, ǭ ſic definitio ipſius infiniti in potentia. Nos. n. definimus totum, ꝑfectūq; oībus rebus particularibus, ꝙ eſt id, extra quod nihil reperitur, neq; aliqd eſt ſeparatū ab eo, qđ poſſit ipm̄ perficere: vt, cum dicimus phialā totā, & arcam totā, cū nihil, quod ſit pars quiditatis eius, deſit ei. eadē autē eſt ratio de ipſo toto cōtinente oīa, quatenus eſt totū, & ꝑfectū, quæ eſt de toto particulari, hoc eſt, ꝙ vtrūq; eoꝝ eſt vnū, quatenus eſt totum. Totū pręterea, & ꝑfectū vel ſignificant vnā rem, vel duas res * ſimiles (ſeu cōuertibiles). qm̄ totum dicitur in relatiōe ad partes, à quibus nihil deeſt. ꝑfectū vero dicitur, cui nihil deeſt rōne quiditatis, & formę; vt, cùm dicimus Medicū ꝑfectū, & Grāmaticum ꝑfectum. Totū autē eſt ꝑfectū ī ſuis ꝑtib⁹. & ideo melius dicebat Parmenides, ǭ Meliſſus. qa Parmenides dicit ꝙ totū eſt finitū, Meliſſus vero dicit totū nō eſſe finitum, ita, vt eius dictū implicet cōtraria ſimul, ſ. totum, & infinitū, ſed, qa putabāt infinitū nihil habere extra ſe, & ꝙ eſt ꝑfectū, & totum, tō magnificiunt ipm̄, & ponunt ipm̄ cōtinere oīa, & amplecti oēm rē. hoc autē epithetum, (ſeu denoīatio) cōpetit enti in actu, non enti in potentia, cum non contineatur in ſe ipſo. Ex his igitur patet quę ſit definitio infiniti in potentia: probatumq; fuit definitionem Antiquorum eſſe corruptam.

* a. l. proxima.

Caput Septimum.

QVòd autē cauſa, ob quā reꝑiatur infinitū, ſit 67 materia, ſicut cā finiti eſt forma, ex his, quæ nunc dicā, ꝑſpicuū eſt. Qm̄, cum infinitū ſit priuatio, ſ. ꝓuatio finis: priuatio autē eſt affectus qdā ipſius materiæ: ergo & īfinitum erit affectus ipſius materiæ. Ad hęc nemo ambigit diuiſionē magnitudinis fieri in materia, nō in forma, cū forma ꝑ ſe remaneat, finis autē, et ꝑfectio, atq; totum ipſius rei eſt propter formā. & ideo cōuenientius eſt dicere infinitū cōtineri, ǭ cōtinere, qa materia includitur, et continetꝰ in ipſa forma totius: et ob hāc cauſam pōt fieri diuiſio magnitudinis in infinitū. ſed appoſitio in infinitum eſt impoſſibilis, quia totum, & ꝑfectū obuiabunt ei: nihil autē eſt extra totū, ſed materia includitur in eo. Et ob hāc 69 met cām in numeris res ſe habet cōtra id, qđ in magnitudinibus, videlicet ꝙ pōt fieri additio in eis in infinitū: qa hoc eſt poſſibile, ꝓpter materiā, & nō eſt ibi forma, quę obuiet ei: ſed nō pōt fieri diuiſio in eis in infinitum, qa forma vnitatis īterciplet ipm̄. Patet igitur ex hoc ꝙ infinitum reperitur ꝓpter materiā, & ꝙ finis, & perfectio reꝑitur propter formam.

Scire autē debes ꝙ hoc, qđ dicimus de eſſe ipſius in- 70 finiti, dicitur quidē ſecūdū prius, & poſterius. dicitur enim Primo de magnitudine, Secūdo de motu, Tertio de tēpore: & ꝙ reꝑitur in tēpore, ꝓpterea ꝙ reꝑitur in motu, & reꝑitur in motu, quia reꝑitur ī magnitudine.

Caput Octauum.

AD ſolutionē autē illius īmaginatiōis, ob quam 73 putabatur ꝙ infinitum in actu reperitur, dicendum eſt ꝙ hmōi īmaginatio, ſeu conſyderatio eſt triplex, vt diximus. Prima eſt conſyderatio ſumpta à perſeueratione generationis: qm̄ Generatio pōt eſſe ꝑpetua. nec ex hoc ſequetur vt detur infinitū ī actu: qa, cū generatur vna pars, corrūpitur alia: & forma totius (ſeu vniuerſi) ſeruatur in ſuo ſtatu, ſine additione, vel diminutione.

Secunda vero conſyderatio, ſeu īmaginatio eſt illa, 74 quæ dicit ꝙ finitum deſinit in aliquid, et illud in aliud, & ſic proceditur in infinitum. hæc aūt īmaginatio ſoluitur, eo quod aliud eſt dicere ꝙ res deſinat in ſe ipſa, ǭ ꝙ deſinat in aliā rem, & abſcindatur, & nō ſequitur vt quicquid eſt finitum ī ſe, deſinat in aliquā rem: hoc autē accidit cuilibet rei, quæ eſt ꝑs totius (ſeu vniuerſi,) vt eſt totus ignis, & totus aer, &, vt verbo dicā, oīa, ǭ ſunt pars mundi: ſed illud totum, extra quod nihil eſt, hoc nō accidit: ergo hoc accidit toti, nō inquātū eſt totum, ſed inquantum eſt pars. & ideo nō ſequitur vt qcquid non eſt pars rei, vt deſinat in rem, quæ eſt extra. Adde etiā, ꝙ ex hoc, qđ dicitur, ꝙ finitū deſinit in aliquā rem, & illa in aliā, ſequitur ꝙ ſemꝑ reperiatur aliq̄ res extra ipſam rē: hoc aūt eſt infinitū in potentia, non infinitum in actu, quod eſt id, quod putabant inferre ex illo dicto: ſed dicimus ꝙ id, qđ ſequitur ex hoc, eſt ꝙ totū non eſt infinitum. qm̄, cum dicimus ꝙ infinitū eſt illud, extra quod ſemper reperitur aliquid, & diximusq; extra totū nihil reperitur, ſeqtur ex hoc, ꝙ totum non eſt infinitū. & Vna harum propoſitionū ſequitur ex dicto eoꝝ: dicunt enī ꝙ quęlibet res deſinit in aliquā rem extra ipſam. Secūda propoſitio eſt ꝙ extra totū nihil eſt, notum in eo ex toto.

Tertia īmaginatio, quæ eſt ſumpta ex cogitatione, (ſeu īmaginatione.) nā nō poſſumus īmaginari ꝙ deſi- 75 nat aliquod corpus, niſi in reſpectu vel ad corpus, vel ad vacuum. & dicitur, quia hoc accidit cogitatiōi, ſeu īmaginationi, quia corpora īmaginata, vel ſenſata ita ſe habent. Neq; propterea quicquid nō poteſt homo īmaginari eſt mēdacium. nam, ſi ita eſſet, tunc omne

verum

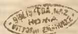
verum, quod homo non conciperet, seu immaginaretur, ipsum est mendacium: cum tamen sit iam declaratum quòd dantur res veræ, quæ non possunt ab homine immaginari, vt est materia prima, & res abstractæ. probatumq; est in libro de Cœlo, & Mundo, quòd extra corpora cœlestia non est locus, neque vacuum, neq; corpus. Ex dictis ergo probatum est quot modis reperiatur infinitum in rebus naturalibus, & quot modis non. & hic finit liber.

Trium præcedentium librorum hanc mediam Auerrois expositionem cum Iacob Mantinus Hebræus Philosophus ac Medicus excellentissimus fidelissime fuisset interpretatus, super reliquos quinque morte præreptus eam intactam reliquit.

REGISTRVM.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc
Omnes quaterni, * duernio.

Venetijs, apud hæredes Lucæantonij Iuntæ,
Anno Domini. M D LII.